

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

CARDANUS

Contra
edig

T. M.

61

c21j
R

HIERONYMI
CARDANI ME-
DICI MEDOLANENSIS,
CONTRADICENTIVM MEDICORVM
libri duo, quorum primus centum &
octo, alter verò totidem dispu-
tationes continet. R. 197.610
**

*Addita præterea eiusdem autoris de Sarz a Parilia, de
Cina radice, cuiusque r̄si, Consilium pro dolore rago,
Disputationes etiam quedam alia non inutiles.*

Accesserunt præterea Iacobi Peltarij contradic-
tiones ex Lacuna desumptæ, cum eiusdem
Axiomatibus.

Quorum omnium Indicem locupletissimum
operi præfiximus.

P A R I S I I S,
Apud Iacobum Macæum, in monte D. Hyla-
rij, sub signo Pyramidis.

I S 6 4.

Cum medici, patria, affines, fortuna, parentes,
Me inuisum odissent, non potuere tamen
Extremos iussu fati superare labores.
Sic viuam semper: maior & inuidia.

A M P L I S S I M I S,

P R V D E N T I S S . Q V E , A C

H O N E S T I S S . C A E S A R I S

Senatoribus Mediolanensib.

Hieronymus Car-
danus

S. P. D.

I quo olim, Patres Conscripti, in cor-
ronandis certatoribus tota Græcia,
nūc mortales omnes iudicio vteren-
tur: certè nullum aut admodū par-
uum, in eligendis viris errorem ad-
mitteret. Neq; enim opinione quen-
quam, aut vulgi studio, sed quem exitus ipse victorem
cursu, luctāne, seu pācratio ostendisset, coronabāt: cum
nec sensibus ipsis firmius, nec experimento clarius, nec
euentu ipso maius testimoniu haberi posset. Quo fit ut
qui his confidunt, non famæ leuitati, non inuidorum ca-
lumniis, sed rebus ipsis velut in solis luce, manifesto se
exhibentibus, inniti videantur: ac ea de causa, iustissi-
mam sōli posse ferre sententiam. Q uod si intam leuibus
causis, tantum diligentiae antiquitas impendere solebat:
quid rogo in his diligendis, quibus sine, hominum genus
nullo modo, aut saltē non cōmodē viuere potest? Dico
autem professores, ac medicos, in quorum arbitrio, eru-
ditio, vita, ac valetudo, tum opes ipsæ, summa morta-
lium bona, posita sunt. Et quanquam in his constituē-
dis, maxima semper laus vestra fuerit: nulla tamē ma-
ior esse potest, quam ut à nobis eruditii eleuchtur, tuean-
tur, ac foueantur. Etenim beneficium vestrum, quo san-
ctissimè non solum, sed etiam prudentissimè patriā no-
stram gubernatis, quanquam ingens sit, ac admirabile:

ā ij

non tamen regni fines, nō seculum hoc, excedere potest.
Et ut penè dixerim, etiam cū ipsa vita extinguitur. At
si bonis literis manus vos ipsi dederitis, incredibile est,
quātā utilitatem mortaliū generi afferatis, quātā longe,
lateque pīceat vestrū hoc liberalitatis, atque pru-
dentiæ testimoniū. Neque enim etas vlla doctōrū viro-
rum monumentis iniuriam afferre potest: nec vlla pro-
uincia illis carere velit. Denique si ad laudem res etiam
referri debet: quātā illustrior est stagira vicus pusillus,
qb vnius Aristotellis laudem, multis Macedoniæ nō so-
lūm, sed etiam Asiæ magnis vrbibus? sic Pergamus, sic
Cos, atq; aliae multæ sapientū virorum patriæ, solum
nomine celebres. Ergo quonā pacto id facere licet, nisi
prius in electione antiquos, ne aberremus, imitemur?
Deinde electionem ipsam fauor vester consequatur. Sed
si alterum horum deficiat, nihil proficitur. electionem
consilium iuuat: in exequendo opus est voluntate. At
in consilio experimētum iam tutissimū esse ostendimus.
Experimento doctōrū virorū quatuor sunt necessaria:
horum maximum est, vt legēda scribere norint: proximū
huic, vt profiteri ac docere sciant: tertiu vt exer-
citacione valeat: vltimū vt disputationibus sint assueti.
hæc autem sic se habere vel discēdi ordo docet. nam vt
primū in scholis proficimus, disceptare adolescētes inci-
pere solemus. vbi verò eruditiores euasimus, & etate
cōfirmati, exercemur opere in ipso, medendi, aut causis
patrocinādi. at publice profiteri fœliciter, paucis admo-
dum concessum. verum legenda scribere, rara avis est:
quātā multi scribant, argumētum potius stultitiae sue,
quātā quæ alijs inspicere dignentur. hoc autem ideo est,
quod qui scribūt, doctos docere debent: qui profitentur,
adolescētes & inexpertos: ergo tāto difficilius est, be-
ne scribere, quātā bene profiteri, quātā docti eruditione

adolescētibus nuper initiatis præstat. tū præsertim, cum
etiam inter coæquales inuidiae stimulus repugnet. ob id
mortuorum tantum labores extollūt: nisi quid adèò ex-
cultum sit, vt liuoris tentiginem, verecundia ob operis
ipsius excellentiam, contineat. Itaque si vñquam alios
huius tam pulchri facti desiderium tenere potuit, vos
maximè nunc, Patres Conscripti, solicitare debet. nam
præter rei ipsius magnitudinem, in qua hominum sa-
luti prospicitur, quæ tanto etiam Regum ipsorum po-
testate maior est, quanto maius est posse vitam dare,
quàm eripere: præter pacis tam diu à vobis desideratae
insperatae alacritatem, & florentissimam tot librorum
copiam: ac tantam hoc æuo linguarum notitiam: tan-
tamque è diuerso eruditorum virorum penuria, vt vix
vnus aut duo Itali totidemque Germani temporum ca-
lamitati nunc resistant: eo etiam in Italia nuper extin-
to, quem longa exercitatione eruditissimum quisque
merito existimare certè debuit: maximum accedit ex
vestra promptitudine & singulari virtute infouendo,
ex eruditione in eligendo commodum. quorum altero
fermè omnes, ambo bus etiam plures non hoc tantum se-
culo, sed multis etiam ab hinc præteritis, caruere. Nem-
pe præter præsidis vestri egregiā laudem, anteactæ vi-
tae illustria facta, senectutem virtute adeò virentem,
quisque è vobis tam claris animi dotibus insignis est, vt
notissimus vel ob singulos, Europæ toti, vester iam or-
do sit. Quod nisi timerem, ne apud multos metam ex-
cessisse vestræ laudis viderer: quod extra mei proposui
certè intentum erat, nunc silentio præteriisse. verum
cum adulacionis calumniam grauē, nō nisi leui calum-
nia alia effugere possim: paucorū senatorū conditionem
sic exprimam, vt intelligent omnes quales reliqui sint:
qualisq; esse debeat is, qui meruit vt nobis præficeretur.

Ergo è vobis vnus fuit Frāciscus Sfondratus: in Gymnasio professor: in Republicae administratione nulli secundus: nunc Cardinalis: exemplo ostendens summam etiam eruditionem, & apud principes ac populos gratiam pietati ac religioni non præponenda, sed ornamento esse debere. Proximus ab eo ordine, sed vobis vnus ille tamen est Franciscus Taberna, memoria, prudenter, experientiaque tractandi regni, tum legationibus ac magistratu, cum summa fide coniuncto clarus. Fuit Baptista Spetianus vir toga & armis clarus, iustitiaq; praefectus: non vulgari Latine Græcaeque linguae, tum iuris peritia insignis, impiger, iustus, & in amicorum officiis indefessus. E vobis est Andreas ille Alciatus irreconsultus, patriæ non solum nostræ, sed æui etiam maximum ornamentum. Mitto nunc I.o. Angelum Aricimbaldum Nouariensem Episcopum, academiæ moderatorem, humanitatis singularis: Egidium Boſium, scriptis suis, memoriam familie secum posteris commendantem: Philippum Castellionem atque Amanium, Barbauarium Rigonum sapientissimos viros: trésque cognomines inclytos Lampugnanum egregium, Casatum optimum & integerrimum, Crassum illum, orando cognitum, Cæsaris laudibus, vel potius panegyrico. Inde Alexandrum Vicecomitem, Ioannem Varaonam virum iustissimum, Iacobum Piroanum clientum patricinus, legationib; ac in patriam officiis clarum: Petrum Antonium Marlianum, qui auitam gloriam, dignitate superauit. Illustrē Symonetā, Falcuuium, Schiciūm, Marcum Barbauariā, Nicolaum Bellonum, omnes virtute & sapientia insignes. In quorum fide & innocētia spes omnis patriæ nostræ, in administratione salus posita sunt. Quamobrem merito quisque dubitauerit, plūsne in mortuis beneficij, an in senioribus

utilitatis, an in iuuenibus s̄tēi sit collocandum. Multos etiam scio esse alios absque togā illustres: qui vt nulla inuidia à me nunc prætermittitur: sic moderatius quos cunque laudaui eos, quibus uter familiariſimè. Igī tūne temerē in vobis ſpēm meam colocasse videor, cum etiam in aduersis temporibus adeò conſtanter rem literariam foueritis: in diuidicando hominum ingenia, eruditionem, exercitationem, præſtantiam, mente veſtra inter mortales nihil poſſit eſſe diuinius? Quamobrem illud potius cogitare mecum decuit, quonam pācto vel voluntate ſaltem, erga talem ordinem gratus viderer. Et quanquam difficile eſſet liuorem effugere, cum tamē posteritatis recordatio occurreret, illud poēticum ſuccurrebat,

Virtutem incolumem odimus,

Sublatam ex oculis querimus inuidi.

Neque tamen vel ſic, fortunæ meliorem conditionem in dies experti ſumus. eoque magis gloriam ſpreuimus, quo plus turbam hanc ſolo nomine ſapienția turgidam liuoris ſtimulis agitari ſentiebam. legeram enim apud Galenum olim, quoſ quantaque ab æmulis Romæ paſſus eſſet. quare quicquid minus illo ab eis perpetior, equi, boniq; confulo. non enim ignorō, vel in arte noſtra inuidiam, vel imperitorum conſpirationem aduersus eos, quibus ſc̄ pares eſſe non putant. Quamobrem nec artem ob id deſerere, nec illos ob calumniā vlcisci æqui duxi. Sed felici quadam inimicorum omniū, tanquam nullius pretij hominum, obliuione fretus, ad mortalium commoda me conuerti. ſimul etiam ſperans eos qui non omnino eſſent iſfanabiles, hiſ noſtriſ laboribus, in agrorum commodum poſſe iuuari. Nihil enim cum ſit eruditis difficultas, et in opere ipſo præcipiti præſertim occaſioni coniuncto periculofius ſententiarum contra-

ā iū

rietate : operæ pretiū fore existimauit, vt que vtilissima
essent, aut scitu iucūdissima, in vnum conferrem, si quā-
do in eis celebres autores disiderent. Sed cum opus im-
mensum euasisset, in duodecim libros illud dissēciūt, vt
sic minus mihi esset laboriosum, et legentem adeò non
fatigaret. Et quanquam laboris ac temporis nō parum
impenderim: credo tamen his, non inferiorē mortalibus
futuram ob hæc ipsa vtilitatem. Cum enim diu, ac bene
vnuere, id est inculpata valetudine, hominibus sint præ-
cipua huius vitæ dona: in horū altero aliquid non con-
temnendum, in reliquo etiam magnum præstitimus
auxiliū, in quib. enim sumus scopū affecuti, in his des-
iderio nihil relictū est. Vbi affequi nō licuit, ansam præ-
buimus, vt aliij qui non tam facile perficere possent ne-
gotium, quam necessariò etiam qui doctrina præstant,
aggredi cogerentur. Vnde in vitroque cōsilio et capes-
sendi, et complendi vtilis illis ero. Verum qui ante nos
fuere, quam leuiter atq; oscitāter hæc tractauerint, præ-
ter vnum Conciliatorem, ac in dissectione Vesaliū, in
paucisque admodum aliis Fuchsium, cū Ferrariensibus,
nō est cur recitem. vix enim vel verbo à reliquis omni-
bus adiutus sum. atq; utinā non plus in legendō iactu-
ræ, quam in scribendo cōmodi esse m̄ confecutus. Et quā-
quam longè facilius, quorundam more, antiquorum o-
pinionibus acquiescendo, hunc, tum cæteros libros ab-
soluisse: quia tamen seriam nimis rem agimus, et in
qua vita hominum periclitatur, nō philosophorum nu-
gæ aut præcepta oratoria, diligentius in singulis, cum
res id postulat, rationem evidentem requirimus. Nam
quod ad Arabes attinet, cum falsas Galeni plerunque
sequantur interpretationes, cæcutire etiā in manifestis,
quod et aliij ante nos animaduerterūt, luce ipsa clarius
est. Hippocrates concisus, et ob id vetustate etiam

Suspectus in multis, in aliis excusus, saepe plus nobis afferit
negotium, quam auxiliu. Paulus per breuis est, et nihil fer-
mè extra Galenum adducit. Aetius varius, ac quasi ex
pugnantibus constat: cum eos sequatur, quos iam Ga-
lenus damnauerat. Et si in eo etiam iudicium probe-
mus, nullam tamen dictorum suorum rationem osten-
dit. Oribasio melius est carere, nisi etiam quicquid
nunc usque habemus boni, quod tamen quidam face-
re solent, in controversiam reuocare velit. Latinis,
quorum Celsus princeps est, nulla est autoritas, nisi
pro nominum interpretatione. Unica igitur in Galeni
iudicio spes relinquebatur. sed huius etiam maxima o-
perum pars, antiquitate intercidit: et que supersunt
saepe euariant: et ipse, ut existimo, cum medendo plu-
rimum occuparetur, ac multa scribere vellet, non satis
sibi constat. cuius rei euidens est testimonium, quod to-
ties de eadem re scripsit. quorsum enim ad eundem se-
pius redire laborem, nisi quemadmodum etiam suessano,
et quibusdam aliis accidit, que prius scripta essent, iu-
dicio proprio damnarentur? Sed vel sic tamen, poterat
nobis omnis litis esse voluntarius index, si no in dissectio-
nibus liquidò apparuisse, constanter illum tanquam vi-
sa, contradicendi studio affirmare, que nec vidisset om-
nino, nec vera essent: ut iam nos non Vesalio credentes,
sed oculis nostris, non de iudicio, quod saepe contigerat,
sed de fide dubitaremus. quamobrem illius præceptum,
quo contra alios vtitur, secuti, que dubia visa sunt, ra-
tionibus subiicere tentauimus. iniustū verò duxi, si id
in medicorum Principe ausus essem in aliis autem omit-
terem ob negligentiam. Quare in cunctis ratione duce
præter etiam autoritatem usus sum: ut si ea cum illorū
sententia consentiret, firmius esset iudicium: si repugna-
ret, nostra opinione recitata, integrā lectoribus eligēdi

quæ magis placeret, facultatem relinquerem. Quod si quis queratur, nō metam expresse aliquando declarasse quæ sentiam: breuitatis id sciat esse vitium, non voluntatis. Solent enim quidam nostra ætate, quod etiam Pomponatius iure reprehendebat, quatuor ex inuentis, totum vnum volumen, atque id etiam ingens velle confidere. quod cum mihi consilium absurdum maximè displiceret, effecit, ut aliquando breuior euaserim quam vellem. Sed tamen nulla in parte, quamvis vel diuisus, vel etiam paulò obscurior. sensus non patet. Hoc igitur qualecunque fuerit munus vobis dedico, Patres Conscripti, atque etiam mitto, quod si pro vestra dignitate exiguum est, non aliter melius vestræ humanitatis, & meæ de vestra moderatione confidentiæ, exemplum patere poterat. Et sit modo quantumcunque pusillum, non tantum pro viribus meis quæ maius efficere non possunt, sed etiam pro voluntate quæ erga vos prona est, magnum fiet. cumque etiam vel unus homo, huius libri beneficio in vita seruatur, contemnendus esse non potest. At non vnum, nec mille, sed inumeros, nō solum praesenti ævo, sed etiam in posterum, direptis his litibus seruandos, haud dubiè spero. Cæterum cum vos amplissimis obstri Etos negotiis sciam, ne longa oratio tedium cum impedimento afferat, illud tantum cum addiderim, rogo me Deū Opt. Max. q̄, ut vos soſpites Cæſari patriæ quæ nostræ, quam inter tot temporum procellas, calamitatesque, illi ac nobis, vestra cum sapientia, & animi candore seruauistis, quandiu esse velit: pauculaque ad lectore ipsum pro operis introductione praefatus fuero: rem ipsam aggrediar. Valete.

HIERONYMVS CARD. MEDI-
CVS AD LECTOREM.

E te forsan, lector curieſe, aut admi-
ratio teneat, aut deſide, num torqueat.
cognoscēdi argumenta ceterorum vnu-
decim librorum: tum præſertim cū tot
tantaque videantur hoc in primo con-
tineri, ut vix ei qui ordinem nō inspi-
ciat reliquorum, veriſimile videri poſſit totius operis
hanc tam minimam eſſe partem: breui deſcriptione hic
illa ſubiunxi. ſimul etiam ut intelligeres hunc librum,
ut & omnes alios eius argumenti, ſeorsum poſſe legi
tum, etiā cum ceteris in ordine colloca-ri. pateretque ra-
tio qua tot tamque diuersa iure merito in unum librum
concurrere iungiq; potuerint. Ergo primus hic liber pri-
mam partem habet Aphorismorum, initiumq; ſecundæ,
tum primi medicinalis artis quæſita, & ſi qua inter le-
gendum proxima illis nobis occurrerunt. Quod etiā ge-
nus in reliquis ἐπιφυσι scribendi ſeruauimus. Secundus
habet ſecundum & tertium medicinalis artis librum:
poſtremasque Aphorismorum quinque ſectiones: cum
eo toto quod ex ſecunda derelictū erat. Tertius verò co-
tinet totius primi libri Anicennæ cōtrarietates: his ex-
ceptis quæ ad diſectionē pertinent: & ad conſervatio-
nem ſanitatis: quæ in tertia eius particula deſcripta eſt.
Manifestū eſt igitur ad hanc pertinere liōros de clemen-
tibus: ceterosque eiusdē, ut dici ſolet, farinæ libros. At-
que ſic triū lectionum circularē ordinē abſoluimus, que
matutina hora ſolent legi. Quartus autē continet primā
particulam quarti libri Anicennæ. atque cū ea libros de
Differentiis febrī: primum ad Glauconē: decimum ad
Almansorē. Quintus verò nonū ad Almansorē: totum
tertiū Anicennæ librū. libros Galeni de locis affectis: &
extremos artis curatiuā libellos, & continētia omnia

fermè ipsius Rasis. Atq; hoc modo duas lectiones quæ alternatim legi solēt hora vespertina, tanquam ordine præcedentes dissolutis difficultoribus disputationib. cōpleximus. supererat & dissectio, quā etiā solent publicæ in academis p̄fiteri, ei igitur sextū lib. dedicauimus. Manifestū est autē q; libri de V̄su partiū et Anatomicarum administrationū, & Vesalij, ac aliorū huic contēplationi debētur. Septimo verò quicquid in quinq; ultimis cōtinetur particulis quarti lib. Auicen. subiunxi-
mus. habet igitur & secundū ad Glaucon. & de venis tractationē, & chirurgiā totam. tum libros Hippocrat. cū Galeni cōmentariis de iis quæ in medicatrina, de frācturis & articulis. Octauus secundā particulā quarti Auicen. habet: Prognostica prorrhiticaq;, & quæcūq; ad medicinæ partē cōiecturalem pertinent. Nonus sim-
plicium medicamentorū difficultates cōtinet. Manife-
stum est autē luce clarius, quos ille antiquorū libros am-
pleteatur. vbi etiā de Manardo et Leoniceno nō paucā habētur. Verū Decimus habet quintū Auicēnæ librum.
libros etiā decem de medicamētis secundū locos: & se-
ptē de medicamētis secundū genera: de Theriaca utrof-
que: de Antidotis. Undecimus autē habet libros de Ali-
mentis, de Tuenda sanit. omniaq; quæ vel ad conser-
uandū sanos: aut neutra præseruanda, aut etiā restau-
randā pertinēt. Superat præter hæc plura quæ adeo va-
ria & incerta erāt, vt vix in vnū ordinē redigi posset,
vt libri Epidem. & magna pars libri de Victu in acu-
tis: libri Hippoc. de Morbis: aliq;que innumeri: quos om-
nes in vnū atq; eundem duodecimū & ultimū redigi-
mus. Erat et eiusdem argumēti liber, in quo Auerroes
medicis penè omnibus contradicit. Sed hunc vt Auer-
roē, vbi defendi meretur, tueri possemus septē lib. quibus
eius septimū lib. exponere decreueram, ita immis̄ui, vt
vt non dissimilis ab aliis videatur.

INDEX LIBRI PRIMI CONTRADICENTIVM

M E D I C O R V M .

TRACTATVS PRIMI.

I.	Vita hominis an breuis sit.	1
II.	Hyeme an cibi calidores conueniant.	2
III.	An in Aphorismo in perturbationibus ventris, intelligat de humore in quali peccante.	3
IV.	An sint tantum duæ virtutes in homine natura- lis & animalis.	5
V.	An mulsæ cocta magis nutriat quam cruda. ibid.	
VI.	In tenui victu an ægri magis delinquent quam in pleno.	ibidem.
VII.	Indicationes mittendi sanguinem aut sint tres.	8
VIII.	Deriuatio an reuulsionē præcedere debeat. ibid.	
IX.	Ephemera an fiat calore in sanguine existente.	9
X.	<u>Qui crescunt an plurimum habeant innati calo-</u> <u>ris.</u>	ibid.
XI.	Humidum radicale an ab innato calore confu- matur.	11
XII.	Zinziber an humidum.	14
XIII.	Zinziber an flatum gignat.	15
XIV.	Corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere.	ibid.
XV.	Sacharū non est in detergendo inferius melle.	16
XVI.	Rhabarbarum an calidum.	ibid.
XVII.	Non pura corpora an copiosè nutrienda.	17
XVIII.	Vinum album leue seu aquosum an magis vri- nam prouocet. An rubrum nigro magis nu- triatur. Austerum an magis vrinam prouocet. Album an tam in prospera quam aduersa va- letudine magis salutare. Austerum an in syn- cope conueniat. Rubrum an flauo melius in- tuenda sanitatem. An omne vinum calidum etiam si album sit.	18
	TRACTATVS SECUNDI.	
I.	Ars an singularium.	21

I N D E X.

xii.	Experimento an duæ rationes tantum satisfa-	
	ciant ad hoc ut verax sit.	ibid.
xiii.	Medicina an solo experimento inuenta sit.	22
xiv.	Experimentum an fit artis principium.	ibidem
v.	Dies febris enixaæ à partu computandi.	23
vi.	Putredo fit non prohibita transpiratione.	25
vii.	Vinum natura humidum est.	26
viii.	In lateralí morbo an ex parte dolente vena se-	
	canda sit.	28
ix.	Vinum an pueris competitat.	47

T R A C T A T V S T E R T I I .

ii.	Dialectica an medico necessaria.	50
iii.	Præcepta medica an omnia ex propriis princi-	
	piis, & an dies iudicatorij vim à luna susci-	
	pient.	51
iv.	Dies impares an soli iudicatorij.	53
v.	Dies iudicatorij post quadragesimum debiles	
	sunt trigesimus & centesimus an sint iudica-	
	torijs.	55
vi.	Quartus dies an indicatorius & an acuti morbi	
	imparibus diebus exacerbantur.	57
vii.	Ordo dierum iudicatoriorū: an decimus septi-	
	muis iudicatorius, an duodecimus & sextus	
	decimus intercalares, an sexus omnino ma-	
	lus.	59
viii.	Purgationes an debeat fieri diebus Decretoriis.	
	60	
ix.	Fœtus decem mensibus in utero manet. Septi-	
	mestris an ante centesimum octuagesimum	
	secundum diem viuere possit: octimestris an	
	vitalis, tempus motus & perfectionis tempo-	
	ri formationis an conueniat. masculus an fœ-	
	mina celerius formentur.	61
x.	Argentum viuum si in aurem cadat an plumbo	
	extrahendum.	74
x.	Acetum scilliticum an leniat asperam arteriam.	
	ibidem	

I N D E X.

x i.	Lactuca an calefaciat: an multum sanguinis generet, an lac copiosum.	ibidem
x ii.	Mala punica an ventriculo noxia.	75
x iii.	Galenus an dicta repeatat.	76
x iv.	Lilium an ventriculo inimicum.	ibid.
x v.	Lens an frigida.	ibid.
x vi.	Coriandrum an frigidum.	ibid.
x vii.	Coriandrum an Comitiali morbo conueniat.	77
x viii.	Atra bilis an sit sanguinis fex.	ibid.
x ix.	Atra bilis an fiat à calore temperato.	81
x x.	Medicina an sit ars coniecturalis.	82
x xi.	Medicus an debeat imitari naturam recte operantem.	83
x xii.	Si qualia oportet purgari purgentur, an conferat, & an bene ferant.	ibid.
x xiii.	Dolor iuncturarum an à mala fiat intemperie.	
		85
x xiv.	Dolor iuncturarum an à sanguinis missione semper curationis initium suscipiat.	ibid.
x xv.	Ischiadicis an reprimentia medicamenta conueniant.	86
x xvi.	Hypericonis semen an per aluū expurget.	ibid.
x xvii.	Sanguis missio an post jejunium conueniat.	87
x xviii.	Ischiæ dolor & coxendicis an sit unus.	ibid.
x xix.	Iberida an verum sit Ischiadicis summo esse presidio.	88

T R A C T A T V S Q V A R T I .

i.	Medicina an cum cibo sumenda.	89
ii.	Articulari morbo an vinum competit.	90
iii.	Articulari morbo an balneum competit,	ibid.
iv.	Articulari morbo an coitus competit.	91
v.	Humores an actu sint in venis.	ibid.
vi.	Agaricus an purget materiam in pectore existentem.	93
vii.	Epialæ febres an calorem simul & frigus habent in eadem parte.	94
viii.	Lateralis morbus an perniciosior in iuuenibus quam in senibus.	ibid.

I N D E X.

x.	Phthisicus an viuum competitat.	95
x.	Hippocrates an pulsum agnouerit.	ibid.
x.	Intentiones curatiuæ an à tribus sumantur.	ibid.
x.	Euacuationes ad syncopim an quandoque conueniant vbi de mensura detractionis sanguinis.	96
x.	Euacuatio ad animi deliquium an detur cum tollerantia: & an Hippocrates intelligat in 23. Aphorismo primæ particulæ etiam de purgatione.	98
x.	Febris ex sanguine putrido an detur.	ibid.
x.	Peracutus morbus an in tertio die constat.	100
x.	In morbis peracutis an vietu exquisitè tenuissimo vtendum sit.	ibid.
x.	Morbis acutis an necessario febris complicetur.	101
x.	Olera an frigidum & humidum exhibeant alimentum.	102

T R A C T A T V S Q V I N T I .

i.	Caro an tactus instrumentum.	102
ii.	Finis medici est sanitas.	109
iii.	Decoratio an ad medicum pertineat.	ibid.
iv.	An medicina sit scientia.	110
v.	Neutrū primi modi an detur.	ibid.
vi.	Neuti dispositio an sit sensibilis.	111
vii.	An panis sit facilitoris cōcoctionis quā caro.	ibi.
viii.	An medicinę possint esse plures diffinitiones.	118
ix.	An morituri solis fiat prædictionibus reclinandi.	119
x.	Lens cū acetofis an lateralī morbo cōueniat.	ibi.
xi.	Medicina an tradatur tota in libro Artis medicinalis.	121
xii.	Insensibilis alteratio an detur.	ibid.
xiii.	Hippocrates an docmaticus fuerit.	123
xiv.	Coniuncta causa seu continens an detur.	ibid.
xv.	Tertiana & quartana an omnino salubres.	128
xvi.	Ossa an sentiant.	129
xvii.	Dolor an sentiatur.	130
xviii.	Prandium an cōna maius esse debeat.	134

T R A C

INDEX.

TRACTATVS SEXTI.

- i. Dispositio fiens an morbus esse possit. 140
ii. Consuetudo mala an seruanda. 141
iii. Aër contrarius an omnibus malis temperamen-
tis conueniat. 142
iv. Absinthij succus an ventriculo conferat. ibid.
v. Nerui, arteriæ, venæ, vngues, adeps, an simplicia
membra. 143
vi. Neutrum tertij modi an diuidatur à Galeno.
146
vii. Neutrum secundi modi, an sit quod partim ægrū
partim sanum est. 147
viii. Sanum corpus an sit, quod an solitas potest exi-
re operationes. 148
ix. Temperatura æqualis an detur. 154
x. Corpus humanum an sit medicinæ subiectum.
155
xi. Olera an facilis concoctionis. 157
xii. Materia quæ concoquitur an necessario transeat
in alimentum. 150
xiii. Omnis concoctio an condenseret. 159
xiv. Syrupi an concoquāt: & an syncerus humor cō-
coqui possit. 166
xv. Materia turgens an mobilis: initioque, & an ex
toto expurganda. 169
xvi. In morbis an à principio medicari conueniat.
173

FINIS.

INDEX SECUNDI LIBRI CONTRADICENTIUM MEDICO-RUM.

TRACTATUS PRIMI.

T I V M M E D I C O -

R U M .

I.	Forma mixta an una, an plures: Et si una, an elementi predominantis. fol.	
II.	Medicinarum operationes propriæ an dentur.	5
III.	Medicamenta an similitudine trahant: an attractio sit ab ipsis: an illorum partes atenuentur.	
IV.	Cor an sit unum membrum principale.	9
V.	Cerebrum an frigidum & humidum.	13
VI.	Spinae dorsi medulla an cerebro frigidior.	15
VII.	Cerebri ventriculo vulnerato an mors necessario subsequatur.	16
VIII.	Membra principalia an quatuor.	ibid.
IX.	Hippocratis regio an temperata.	17
X.	Cerebrum temperatum an sit cum pilis nigris.	25
XI.	Galenus in libris de Medicamentis simplicibus, an de his scriperit quæ à tota substantia agunt.	
		26
XII.	Aer an possit putrescere.	27
XIII.	Cerebri calidi signa an sex.	28
XIV.	Cerebri signa posita in secundo Artis medicæ an intelligenda humoribus æqualibus existentibus.	ibidem
XV.	Cerebrum an superflua expurget per nares, oculos, palatum, & aures.	29
XVI.	Ventus an frigidus & humidus.	ibidem
XVII.	Cerebrum calidum & siccum an intellectu & memoria pollet.	
XVIII.	Temperatura inæqualis naturalis an laedatur à suo simili, & iuuetur à contrario.	32
		33

I N D E X.
T R A C T A T V S S E C V N D I.

I.	Exantemata in pueris an illico curari debeant.	
	Quid Ophiasis.	36
II.	Melancholia an cum febre.	38
III.	Oculi color candidissimus an glaucus.	39
IV.	Oculi color glaucus an à crystalloidis multitudine.	40
V.	Visio an fiat in humore crystalloide.	41
VI.	Staphyloma cuius tunicae morbus, cornea, an vueæ.	42
VII.	Præcantationes an in cura valcent. *	ibid.
VIII.	Pulsus contractio an sentiatur.	69
IX.	Lateralis morbi an necessario pulsus inæqualis.	
		70
X.	Pulsuum magnitudo & crebritas an se consequantur: an magnitudo prius acquiratur: an omnia hæc simul deperdantur.	71
XI.	Pulsus an à virtute arteriarū, an à ferore ipsius sanguinis.	75
XII.	Corde constricto an arteriæ dilatentur.	78
XIII.	Iecur calidum an confiteate ætate atram bilem generet.	79
XIV.	Pituita an in Iecore generetur.	80
XV.	Iecur frigidum an febribus obnoxium.	81

T R A C T A T V S T E R T I I.

I.	Humor syncerus an detur.	81
II.	Respiratio an motus voluntarius.	82
III.	Arteria venalis an moueat.	83
IV.	Lac an duas tantum partes habeat.	ibid.
V.	Sanguis an tres habeat partes.	84
VI.	Humores an actu calidi vel frigidi.	85
VII.	Testiculorū calida temperies an fœcunda.	ibid.
VIII.	Medicamentum omne purgans an senium accelereret.	86
IX.	Humidum radicale membrorum consumptum an possit restaurari.	ibid.
X.	Virtutes naturales an quatuor.	89

I N D E X.

- xii. Pituita superasfata an possit in nigrum humo-
trem transire. 100
- xiii. Bilis genera an quinque. 103
- xiv. Bilis viridis an in ventriculo generetur: Vitelli-
na an per mixtionem: Quæ harum deterior.
ibidem.
- xv. Laterali morbo an lac conueniat. 104
- xvi. Papauer an Nymphaea humidius. 105
- xvii. Cucurbitula an sanguis detrahendus ante cor-
poris purgationem. 107
- xviii. Puero an ante annū xxi. sanguis mittendus.
109
- xix. Amylum an siccum. ibid.
- xx. Asciti an tussis superueniens lethalis. 110
- xxi. Pectoris materia in concavo existens, an ad pul-
monem per resudationem trahatur. 111.
- xxii. Ascites an sine Iecoris vitio. ibid.
- xxiii. Vrinæ sedimentum an in Iecore generetur. 116

T R A C T A T V S Q V A R T I .

- i. Lac an frigidum, an melius asinimum, an album
præstantius, an febris conueniat, an me-
lius crudum cocto, an dentibus noceat, an
phthisicis cum putrida vtile, an quibus ilia
murmurat, an biliosis & reliqua quæ ad hoc
subsequuntur. 117
- ii. Ignis an oleum attenuet, an succus reddat cali-
diores, an acerba reddat dulcia an salsa. Quæ
melior ciborum præparatio. 131
- iii. Aquæ thermarum, an calidæ omnes an astrin-
gentes, an vsus illarum antiquis notus, an
actu calidæ omnes viribus præditæ, an igne
ferueant: cur nulla calidarum venenosa fermè
inuenitur, frigidarum plurimæ. 136.
- iv. Pestilenti febri an initio venæ sectio conueniat.
147

INDEX.

TRACTATUS QUINTI.

- i. Doloris causa propria, an continua solutio, an
     mala qualitate, an vt cunque. 151
 ii. Dolor an ab humida intemperie. 154
 iii. Pestilenti febri an ab initio purgatio conue-
     niat. 156
 iv. Pestilens morbus an semper cum febre. 159
 v. Purgatio veraalis an in initio veris fieri debeat
     an in fine. 161
 vi. Citri semen an calidum. 163
 vii. Vrina cura sedimento rubro an breuem signi-
     ficeret morbum. 165
 viii. Fluxus ventris an fluxu, & an vomitus vomitu-
     curandus: & omnis cura per contraria. 166
 ix. Venenum an detur tempore certo occidens. Me-
     dico an pertineat scire venena, an in cura ve-
     nenorum medicamenta conueniant. 170
 x. Aetas consistentiæ vocata communis nomine, an
     ad xxxv. annum terminetur. 177
 xi. Declinatione morbi generali existente, an con-
     tingat egrum mori. 180
 xii. Intestina an habeant solam virtutem attrahen-
     di. 189
 xiii. Circuituuna in morbis causa, an motus mate-
     riæ. 192
 xiv. Morborum in initiis, an signa coctionis possint
     apparere. 197
 xv. Lateralis morbus an acutus. 199
 xvi. Lateralis morbi an virina sit signum prædi-
     cens. 200
 xvii. Iuuenis calor an validior in operationibus calo-
     re pueri. ibid.
 xviii. Febrilis calor & naturalis, an unus. 201
 xix. Temperata sicca an iejunio aptior. 206
 xx. Concoctio an melior fiat in somno. 207
 xxi. Superflua an melius per somnum expellantur.
     208
 xxii. Medicamentum ex contrariis compositum, an
     contrarios morbos curare possit, & in eodem
         ē iii

I N D E X.

membro contraria operari, primisq; viribus adiuv quam secundis facere.	209
xxxiii. Hædi carnes an facilè concoquantur.	214
xxxxiiii. Pisces omnes an difficilis coctionis.	215
xxv. Febris an siccitatem contineat.	218
xxvi. Iudicium omne an in morbi consistentia.	220
xxvii. Morbi an virtutis maior in viatu indicatio.	221
xxxxiii. Senine an iuueni febricitatibus frigidiora conueniant.	224
xxxxix. Semiteriana an Typhode longior.	227
xxxx. Autumno an morbi acutissimi.	230
xxxxi. Morbina & Symptomatum consistentia an eadem sit.	232

T R A C T A T V S S E X T I.

i. Ver an in tres partes dividatur.	236
ii. Virtute debili existente & humoribus prauis an parum de cibo dandum, & reliqua.	237
iii. Aqua hordei an in morbis conueniat.	238
iv. Coctio an securitatem omnino portendat.	241
v. Somnus an à frigiditate fiat, & an habeat iuumenta somni naturalis.	242
vi. Enemata an nutrient.	244
vii. Prædictio in acutis morbis an minus firma quam in diuturnis.	247
viii. Delitia an sit ad naturalem statum sensim reduc-tio.	250
ix. Odoratus instrumentum an carunculae vocatae inamillares.	252
x. Attonitus morbus an aliquando in corde.	260
xii. Cerebrum an possit tumorem pati.	262
xiii. Ventriculus an chilo nutriatur.	264
xviii. Hæticarum an duo genera tantum.	265
xviii. Corpus temperatum an omnes operationes habeat perfectissimas.	267
xv. Virtus sensitiva & mouēs an cum spiritu necessario per neruos diffundatur.	273
xvi. Testes an generationi necessarij, & an membra principalia.	276

I N D E X.

- xvii.** Semen an animatum, an spiritus animatus, an
utrumque à toto decidatur, semen an nutriat,
pullus an ex vitello oui. 273
- xviii.** Fœmineum semen an generationi necessarium
ut materia vel agens: Masculinum an mate-
ria: Causa similitudinis in sexu an calor &
siccitas: Semen calidum & siccum an crassius:
Mulier an viro calidior: Causa similitudinis
filiorum ad parentes an feminis victoria. Pro-
pter quid in animalibus semen factum sit.
284

APPENDIX.

De Sarza Parilia.	300
Historia morbi validissimi.	301
De Cina radicæ.	303
Coafilium pro dolere vago,	305

F I N I S.

CONTRADICE-

TIVM MEDICORVM.

SOLVCTIONE S.

COLLEGIT ET LIBERAT HIERONYMUS CARDANVS *

PRIMVS TRACTATVS

PRIMI LIBERI, IN INSTRU-

MENIA, ET LIBERAMENTO, DE

HIERONYMO CARDANO.

MEDICO AUCTORE.

CONTRADICTIO I.

Vita hominis an breuis.

ITA hominis breuis est, ad

artem medicinæ experimento

descendam comparata, prima

Aphor. primo. Oppositum in

de subfiguratione empirica;

Ex multis experimētis fit ars,

experimenta autem ex multis

experiētiis. & clarius in tertio

Proretici videtur Hippocra-

tes ex singularibus experimen-

Com. 33.
tis vniuersalia præcepta & artem ipsam collegisse. Non

possum in hoc tot expositorum stuporem non admirari,

volētium vitam esse breuem in comparatione ad ar-

tem, ut uno verbo tres errores faciant. Primum præsup-

ponunt, quod ab Hippocrate probandum fuisset, scili-

cet quod ars esset longa, in comparatione ad hominis

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

vitam. Fundamentum autem rationis debet esse vel sensus manifestum, vel ostendi. Secundo, si vita est brevis ad artem comparata, igitur aut oportuit addere, quod ars sit longa; nam si est longa in comparatione ad vitam, est indignum a phoristica breuitate: est enim ac si diceret, Vita est brevis, in comparatione ad artem, quae est longa, in comparatione ad vita: quid absurdius dici potest? at vero si vita est brevis, est in comparatione ad artem, & ars per se longa: tunc sermo est incongruus, ut in primo loquatur comparatio, in secundo non: eademque particula Ars longa, habebit duplum sensum. Particula deinde, quae est, autem, seu vero, cum sit aduersaria, non facit ut referantur tanquam coiunctum. Tertium est, quod istud esset auctari auditores, & abigere lectores ab arte, effetque haec pulcherrima ratio proemij: esset enim ac si diceret, Vita hominis ad artem medicam comparata brevis est, ut nunquam tota possit addiscere. Respondent ad hoc qui melius intelligunt, quod vita humana brevis est in comparatione ad artem experimen-
to sine literis descendam: cuius sententiae est Rafis 4. ad Almansorem cap. ultimo. Verum non respondent hi autoritati Galeni in Proretice, nec aliis satisfaciunt ar-
gumentis. Propterea dico, quod non tam callide loqui-
tur hic Hippocrates, sed voluit dicere, quod simpliciter sonant verba, quod ars est longa in comparatione ad alias, ut colligitur a Galeno in libro cui titulus est, An ad medicinam, an ad gymnasticam seu exercitatoriam pertineat tueri bonam valitudinem. Reddit autem ra-
tionem primo de Crisi, quomodo dicatur ars longa ab Hippocrate, dicens, Si per unum signum, vel per plura etiam, firmiter de exitu morbi conjecturam facere possemus, non utique Hippocrates artem logam fuisse di-
xisset: quasi velit, longa experientia, & multorum consideratione artem longam euadere. Vita vero brevis di-
citur per se, ut etiam a Poëtis scriptum est: Labitur ex-
templo fallitque volatilis ætas, vel forsan ad id Hesiodi de comparatione attamen alludit.

Ergo sensus est: Vita existente nostra breui, & arte lo-
ga per se, tamen maximè si experimento discatur, cum occasio sit fugitiua, seu præceps, & iudicium difficile,

bonum est artem scriptis, & quam breuissimis etiā mandare, ut eam commode possimus in tempore opportuno exercere. Nec tamen negat, quin quod ipse fecit, artem iudicio & experimento possit inuenire etiam aliis.

Sed contra Galenum in libro de Medico, hæc habet verba: Perfectam autem medicinam, & quæ propriis esset partibus absoluta, eam siquidem quæ diuina esset, solus inuenit Æsculapius. Sed hic liber Galeni genuinus non est. Sed in oppositum videtur autoritas Galeni qui bis in commento repetit hoc, quod ars est longa in comparatione ad vitam: primò in initio, secundò post medium. Dico, non est dubium quin id Hippocrates intendat concludere: & est, si vita nostra breuis est & ars longa, non erit sufficiens homo solis experimentis, aut magna cum difficultate artem medicam totam discere. Nec tamen conclusio silentio prætermittitur, sicut & reliquum, quod scribenda sit ars, vel quod breuiter scribenda sit. Et de hac conclusione Galenus loquitur, nam demonstratio ipsa ad hoc tendit.

C O N T R A D I C T I O I I.

Hyeme an cibi calidiores conueniant.

Ventes hyeme & vere natura calidissimi, prima Aphorismorum x v. Concludit etiam ubiorem cibum dandum hoc tempore. Dicit etiam Galenus, plus de optimo sanguine hoc tempore generaliter, scilicet in hyeme quam vere: quia calor naturalis robustior est. Huic tamen Aphorismo multa contradicunt, primòque Aphorismus secundus tertiae particulæ: Naturarum hæ quidem ad æstatem, hæ vero ad hyemem bene male ut se habent. Vbi manifestum, quod non omnibus hyems confert: nō igitur omnibus calor naturalis augetur, nec melior celebratur concoctio.

Respondeatur, quod secundum Galenum cōmento. x v. Aphor. primæ particulæ, intelligitur in hominibus habentibus validum calorem: nam in debilibus calor naturalis extinguitur, non roboratur: & dat exemplum de animalibus etiā quibusdā, quæ tota hyeme dormiūt. Ad quod facit quod scribitur in tercia particula Aphor. 18.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Senes æstate melius se habent: consistētes vētō hyeme.
 Vbi etiam Galenus contradicere videtur Hippocrati dī-
 centi, Senes autumno vsque ad aliquod melius habere:
 At Galenus dicit omnes æstates male se habere autum-
 no. Soluitur hoc incidens ex superioribus Galeni ver-
 bis, quod ab Hippocrate hoc additum est, sicut etiam
 de prima æstate, quæ quasi verisimilis est: sic etiam de
 autumno æstati simili in priore parte. Sed redeo ad
 priorem contradictionem, nam duæ exurgunt difficul-
 tates: Prima, quod pueri melius vere quam hyeme se
 habent, ut ibi dicitur: non igitur melior concoctio sit
 hyeme quam vere. Item, quia Galenus in commento 2.
 tertiae particulae dicit, quod pituitosiores natura melius
 se habent æstate quam hyeme, quia non augetur consi-
 milis humor: contrà biliosiores hyeme. Igitur non sit
 collatio ad multitudinem caloris, sed ad habitum natu-
 ræ. Item videntur humores ex hoc textu temporibus si-
 miles generari: quod etiam colligitur in libro de Victu
 priuatorum, & prima Aphor. 2. in commento, & primo
 etiam de Humana natura. Ad hoc dico, quod aliud est
 comparari corpus quo ad alimentum solum, nam sic
 omnia corpora non debilia melius se habent in hyeme,
 quia melior celebratur concoctio. Possunt etiam com-
 parari ad immutationem quæ ab aëre continente sit: &
 ad hoc dicit Galenus, Temperatam, seu ad ætatem, seu
 ad naturam referatur, simili gaudere: inæqualem au-
 tem sua contraria. Sed & præsenti Aphor. contradice-
 re videtur, quod in primo de Victu priuatorum à Gale-
 no scriptum est sectione tertia, Utendum fore sicciori-
 bus alimentis & calidioribus, quasi velit plus eo tem-
 pore de pituita gigni. Sed hoc clare in primo de Huma-
 na natura. t. c. 34. & 38. exposuit Hippocrates, volens
 plus hyeme generari de pituita, sicut æstate de bile:
 quam difficultatem videns Galenus in commento 38.
 excitat contrarietatem cum præsenti Aphorismo, sol-
 uitque eam duobus modis. Imò potius duas rationes
 adducit, quarum altera est, quod hyeme utimur cibis fri-
 gidioribus, humidioribus, & durioribus: dátque exem-
 plum de nouo vino, tum etiam de rapis, bulbis, agninis
 ac suillis carnibus. Altera est, quod vel ob iter, aut ve-

stium penuriam, aut incuria, homo ab exteriori frigore persæpe læditur: & si non lædatur, tamen (dicit) aër attractus per oscula cutis vitiat venas: ideoque quantumvis absoluta in ventriculo coctione (dicit) in iecore læditur. Quid tamen si quis horarios fructus æstatis obiiciat? Respōdeo breuiter, Calor naturalis in hyeme melius concoquit, generat tamen humidiores humores, scilicet sanguinem, & pituitam: vnde si frigidioribus alimentis augeatur pituita & humidioribus utrunque, in magnam incident corpus intemperantiam. At verò æstate, quanquam non melius concoquat, plus tamen de fiscis humoribus progignit: ideoque humida tutius exhibentur. Longè autem differt, calidiores gignere humorē, aut melius concoquere: & similiter calorem esse maiorem, & robustiorem, vel fisciorem. Vnde in libello aduersus Lycum, Pueros abundare calore naturali copiosiore ac suauiore affirmat: tum in his præstantissimam concoctrīcē: Iuuenes verò non maiorem, sed fisciorem, imo minorem substantia, si ad imitationem conferatur: quo sit, vt non tam bene concoquant, fisciores tamen progignant humorē: atque ideo in æstate hoc manifestius, vbi naturalis calor minor mole, maior autem qualitate, præsertim siccitate iuncta, cernitur. Hoc autem declarabat Galenus s. de Tuenda ianitatem. c. 22. in fine. Aliud est, calorem multitudine esse maiorem, qualitate autem minorem, vt in hyeme, vnde plura concoquet, ad minus tamen calidam temperiem deducet concocta, quia non ultra proprium modum, seu gradum: Aliud, qualitate maiorem, multitudine minorem: sicque ratione paucitatis pauciora cōcoquet, sed tamen ad maiorem modum caliditatis educet. Galenus tamen Aphorismum Hippocratis ad solum vētriculum extendit, vt ille solus sit calidior. Sed si sic, cur plura dare cōsulit? Dico: Bilis abundat æstate, primo de Natura humana 36. tertia Aphorismorum 21. & quarta Aphorismorum 4. & sic de pituita in hyeme. Et ideo est iūcū si quis haberet lebetem magnum plenū aqua, & multum ignem, & tempus ad coquendū breue, deberet tamen ponere multas carnes ad coquendū, non paucas: quia tamē si multæ illæ carnes nō possint perfectè coqui, tum

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

ob paruam moram, tum ob aquam: attamen nihil se-
cias si apponeres paucas carnes probè non coqueretur.
Ita & si multus cibus hyeme non perfectam assequatur
coctionem, ob frigus dandus tamē est: quia etiam quod
paucum dares, omnino non assequeretur perfectā illam
coctionem: imo persæpe minus perfectam: quam mul-
tus: quia impedimentum non est à multitudine cibi, sed
à frigore. Cæterū, quatuor modis qualitas qualitati
comparari solet: Multitudine, que ad mixtionem refer-
tur: Magnitudine: Vi, seu operatione substantiæ: & Mo-
do operandi.

CONTRADICTIO III.

*Humor purgandus an peccet in quæsi, ex Aphoris.
in perturbationibus ventris.*

IN perturbationibus ventris, & vomitibus sponte fa-
ctis, si qualia oportet purgari purgentur, confert, &
bene ferunt: si verò non, contrà: prima Aphor. 2. at Gal.
in commento intelligit de humore qualitate sua noxio
ut etiam in sequente Aphor. at in commento Aphoris-
mi eiusdem particulae dicentis, Deiectiones non mul-
titudine sunt æstimandæ, sed si qualia. ibi Galanus in
commento docet, non multitudinem spectandam in
deiectionibus alui, sed si qualia oportet excerni, excer-
nantur: & etiam si confert ac bene ferunt. His duobus
nos contentos esse iubet. Igitur non vnum in altero in-
cluditur: nam si cum qualia purgari debent purgantur,
confert & bene ferunt: viso quod purgantur qualia pur-
gari debent, constat quod æstro contulit, & quod bene
fert. & hoc est primum.

Item omnes cum velint vel vnam partem Aphorisimi
ex alia pendere, vel saltem vnam alteri similem, non vi-
detur hoc conueniens: nam non semper ars naturam i-
mitari debet: quarta enim Aphor. x x v. natura excer-
nente deiectiones multorum, malum. Item secundo
Prognost. ubi de deiectionibus agit, Versicos autem
deiectionis, & si longiorem significat morbū, attamen exi-
tialis est. at in Aphor. eodem dicitur, Cum medicamento
verò melius, & quanto colores plures. Similiter morbo

existente ex turgente materia, licet ab initio purgare, iuxta illum, atque mouere non cruda, neque in principiis, modò non turgeant prima particula Aphor. Et medicari in valde acutis eadem die, si materia turget: tardare enim in talibus, malum: Aphor. 4. Et inchoantibus morbis, quid mouendū videtur, moue. 2. etiam Aphor. Et in acutis passionibus raro atq; in principiis medicinis purgantibus vti: & tamen natura ab initio nihil tali utiliter operatur. Vnde primo Epidemiorum, sect. 2. t.c. 46. Cruda verò, & incocta, & ad malos abscessus cōuerita, iudicationis parentiam, vel dolores, vel morbi lōgitudinem, vel mortes, aut reuersionē indicat. Et clarus Galenus in commento Aphor. Inchoantibus morbis, si atra bilis vel suprà, vel infrà exierit, letale. quarta particula Aphor. Non potest (dicebat) in initib; morborum, cùm natura à causis morbum facientibus grauatur, & materia ipsa cruda est, quicquām bene euacuari: sed oportet coctionem præire, inde separationem, ultimo verò expulsionem.

Respondeo, prætermissa difficultate, an intelligat in quali tātū Hippocrates, quoniam omnis materia peccans in quanto, etiam in quali peccet: vel, quoniā omnis materia quæ extra venas est superflua, in quali etiam peccet: non ob multitudinem solam, sed quia à natura intra venas traheretur. Huius aphorismi expositionem patet usque ad secundum quartæ particulae extendi, cùm dixit, In medicationibus talia educere qualia & sponte prodeuntia utile. ubi Gal. docuit per inanitionē, sanguinis missionem, & exercitia, & spuma significari, quod nobis declarat primam aphorismi partem nō esse ad ostendendū secundam: ubi dicit, Siç & inanitio, nisi concedamus ex singulari posse ostendi vniuersalem. Ergo, ut ad propositum reuertar, Aphorismus de operatione ac intēto primo loquitur, id est, Noxiushumor est ille talis, qui debet euacuari seu modo quātitate seu qualitate peccet. Hoc est igitur ut qualē humorē euacuandū doceat Hippocrates, id est peccantē, nō tamē ut in quali necessario peccet, seu per qualitatē. Veruntamē omnis humor in quanto peccās etiā per qualitatē in cōparatione ad corpus peccat. Hanc tamē expositionē

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Philoteus refugit. Stat tamen ut per accidens noceat eductio materiae noxiæ aut propter loci conditionem, aut virtutis debilitatem, aut tempus morbi, aut symptomata coniunctum.

Ad primum in Aphor. 2. considerat tantum proportionem qualitatis materiae ad eductionem, cæteris circumscriptis, introducturus initiandos arti. in **xxiiii.** considerat opus naturæ, vel artis, cum omnibus conditionibus requisitis.

Contrà, si confert, ac bene fert, igitur qualia oportuit excrevit æger. Respondeo ex Galeas esse notas optimæ evacuationis, non solum in quali, sed etiam in quanto. Primam verò esse notam solum in quali. Sed adhuc stat argumentum: nam si bene fert, & confert, non solum qualia, sed quanta oportuit deiecit. Igitur dico quod ambo hæc considerare oportet quia & si conferat, ac æger toleret, nihilominus hoc erit potius exonerata natura, quam sublevata. Ideo dicebat, non secundum rationem alluciatis minime fidendum esse: nam alia causa poterunt alluciari, non ex purgatione, ut à cibo, à latitia, à causa etiam supercœlesti.

Ad secundum, Medicus imitatur naturam: non tamen ex hoc sequitur, natura sic agendo malum finem ostendit, igitur & medicus: quia in opere naturæ non tantum causam, sed signum inspicere debemus: in opere artificis tantum utilitatem, vel iacturam. Et quāvis natura ab initio expellente materiam nondum constat, sit malum signum ratione materiæ, & gravitatis morbi: non tamen est necessariò pernicisum semper, nec inutile: cùm sàpe à grauioribus morbis liberetur æger. Sed in arrabile secus est, quæ non solum ab initio morbi, sed debili existente ægro perniciem affert: significat enim perniciosa materiæ vitium, quæ antequam concoquatur mortem sit allatura. Et licet æger à deteriori morbo eo naturæ conatu liberetur, cum tamen naturam tam prauo humori non dominari ostendat, quod illa coctionem non expectet, exitium certum declarat. Sed de hoc, in **xxi.** contradictione **i i i.** tractatus dicemus.

Virtutes in homine an tantum due.

DVæ sunt operationes in homine, Naturalis & Animalis: primo de causis sympto. in initio: at. ix. Artis curatiæ cap. x. ponuntur tres, addita Vitali. nec est quod inter facultates, aut operationes, vel virtutes discriminis interponas. Conciliator differentia. 57. hanc vidit difficultatem, modoq; vitalem sub naturali, modo sub animali collocat facultate, ex Galeni tamen sententia quotiens eas in duas redigit, nā tres longo processu eas esse docet, v i. & v i i. de Placitis Hippoc. & Platoniæ, naturalis vitalem amplectitur, cùm absque voluntatis imperio corpus administret. in quo sensu primo de Causis sympto. loquitur: nam arteriæ non parent voluntati, vt nec in coquendo iecur. Est autem necessarium primam diuisionem in unoquoque per contraria declarari: cùm verò de sensu, de dilatatione loquimur, animali vitalis annexetur: sed cùm ad principia, & propriae functiones, tres illas esse dixit.

C O N T R A D I C T I O .   V .

Mulsa cocta an magis nutrit cruda.

Mulsa cocta plus nutrit quām cruda. x i i. Artis curatiæ, & i i i i. Regim. acutorū v. & i i i. eiusdem x i x. quin etiam ait, illam minus ventrem subducere: sic Gal. At è diuerso Hippocrates eodem i i i. lib. & x x i i i. inquit nullā inter coctam ac crudam mulsum agnoscere differentiam, nisi quod cocta pulchrior est, minusq; nutrit, & minus aluū deiicit. Est autem intelligendū, duplē fuisse mulsum in vsu: crudam coctamq;, quod ex locis deductis elicetur. tū verò vt habetur viii. de Arte curandi: vbi docet victum illorum, qui ephemera, ex obstructione contra laborant. Triplex est etiam vniuscuiusque harum genus: Validum, in quo mellis plurimum: Imbecille, quod parum: & Mediocre, quod commensuratam quantitatem habet. Sic igitur sex illius genera erunt. Dioscor. lib. v. cap. i x. docet nos illud mulsum genus quod seruatur Hidromelq; vocari solet, priuatim inter alia, habētque vires loræ ac imbecillis vini, cum media ætate constiterit, duplo aquæ pondere

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

melli admixto confici. Plini.lib.xiiii.cap.xvii.alia ostendit rationem : cūq; quiaquēnō eam feruari prius affirmet,quām in vsum veniat: vel sub canis feruoribus pluuialem aquam ad tertias decoctam tertiae parti mellis coniungunt xl.diebus in sole habentes: quam non vires sed saporem vini vetustate assequi ille affirmat. At Columella xiiii.lib.cap.xi.Mulsani & ipse crudā conficit ex pluuiali aqua diu feruata, atque depurata.minima verò portio mellis quæ adiicitur ex aqua dimidio est, alia ex dodrante, vt solum tertia pars ad ponderis æqualitatem desit. Hæc igitur plus nutrit, quām decocta, in quam mellis minus coniiciebatur. Verū cum Gal. illam plus nutrire contendat, pares in utraque mellis portiones assumit:nā ea quæ decocta est, si par mellis pondus assumat, proculdubio cruda alit copiosius. aliter cū dicat ἀδενερέπον μὴ τοι γε τῇ ωμῇ αὐοντεωδεσερόν ζητεῖ. hoc est, Infirmitor quidem est quām cruda: & minus deiiciens stercoris, vnde ille, Minus nutritiūam, pro imbecilliore vertit: quod & si vsu vocis inualuerit, plura tamen sunt exempla quibus id minime significet. Consentient autem hæc iis, quæ Gal. in 3. de alimentis scripsit. cap.39. Quod si particula α, auferatur integra cum Galeno concordia manebit:cum ille exponens nō nisi interiectis quatuor breuibus expositionis partibus, nullā contraria Hippocratis sententiæ mentionē faciat.

C O N T R A D I C T I O VI.

In tenui vietu ægri magis delinquant quām in pleno.

IN tenui vietu ægri delinquunt: quo fit, vt magis lædātur. Omne enim quoconque fit magnum, fit magis quām in paulo plenioribus: prima Aphor. v. at cōtra ii. Regim.acut. xxxvi. multò autem minus aduersus adiectionem cundum est. Detractio enim frugalis plerūq; confert, vbi superfuturus est æger, donec morbus concoquatur, vbi Gal exponens dicit, Vbi peccandum est, & à decente mensura recedendum, omnino laudabilis ad id, quod quāritate minus est potius, quām ad id quod plus est, inclinare: nēpe quod plus est, noxas interdum facit inemendabiles: verū quod minus est, facile

emendatur. Nempe si virtus labi videatur, exiguum cibi dare possumus. Verum si in ventre cibus absorptus fuerit, si alias quod redundat, multo magis in acutis tollere difficile est. Itaque subtrahere sanguinem expedit, si virtus sufficiat, donec morbus concoquatur. Item in Com. xlviii. Ingens siquidem malum est, si ob labore morbiq; acumen imbecilliori facto potum quis, aut sorbitonem copiosorem, vel esculentum dederit: Imbecillitatem eam ex vasorum inanitione contigisse arbitratu, vbi Galenus dicit, Verum qui ex vasorum inanitione parum valent, hos si quis diaeta presserit tenui, laedet quamquam non aequem euidenter, vel celeriter. Itaque vnu videtur detrimentum in pleniore victu gravissimum.

Ergo cuiusdam expositoris sententia talis est, quod hoc medici peccatum in tenuiore victu accidat: eo quod ei aliis superueniens medicus illum cibauerit, succedente bona valetudine primus reprehenditur. improspere autem conqueritur, quod ad illum vberiorem cibum descendere coactus sit, ob primum errorem. Verum adeo impudens est haec expositio, ut existimem eam falsam Oribasio tribui: quanquam illum vecordem inter omnes Græcos medecinæ autores dijudicem. Sunt qui existiment melius esse ad pleniorum victum declinare, ut Vgo, & Iacobus, tribus rationibus: Prima, quia melius est ut aggregentur superfluitates, quam ut spiritus vita corrumpatur, nativusq; humor & membrorum substantia consumatur. Secunda, quia facilius est superfluum expellere, quam deperdendum restaurare: quemadmodum coatingit ex superflua inedia. Tertia, quod (ut habetur secundo Regim. acutorum. x v. & x l.) transitus à pleniore victu ad tenuiorem tutior est, quam à tenuiore ad pleniorum. Igitur error plenioris victus, cum facilius emendetur, minus est periculosus.

Alij, ut Ferrarienses, existimant, quod dicta secundo Regiminae acutorum, per se vera sint: licet ut melius sit, ad tenuiorem victus rationem declinare, attamen Aphorismi sententiam intelligi in comparatione ad errores: nam si error laboranti accidat, qui tenuiore victu usus sit, debiliore facta virtute, laborans difficilius illum sustinere poterit, quam si pleniore victu usus

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

robustiores vires haberet. Ergo quod ita sit, sic astruirur: nam Hippocrates in illa parte, ubi de sanis agit in Aphorismo, dicit periculosa esse victus tenuis ratione, quia errores difficilius ferunt. cum igitur pariter in utraque Aphorismi parteloquatur, haud obscurum est quod dicuntur. Secundo, ubi cibus praeter naturam plus ingestus est, morbum facit, 2. Aphorismorum 12. quanto magis in ægris, morbum augens, etiam vires debiliores reddet? atque sic laborantem duplici incommodo afficiet.

Ex his ad rationes aduersæ opinionis. Ad primam, pater ex secundo argumento, nam virtus etiam in hoc errore debilior redditur. Ad secundam, refragatur Galeni sententia clara dicta secundo Regimine acut. 4.8. Ad tertiam, non supponunt tantam fieri extenuationem ut cibum assumere cogantur; verum si incidat, adhuc leuius ferent, quam si yberiore cibo impleti morbum ferre non possint, ut dictum est à Galeno in commento 37. iam adducto.

Inde errores colligunt illorū: nam cum dixisset Hippocrates, Quia ægri peccant: intellige, ut plurimum, ideo læduntur: illi intellexerunt, quia læduntur, ideo peccant. Et similiter cum Hippocrates dixisset, Magis lædi ob peccatum: illi, magis peccare ob læsionem intellexerunt. cumque ἀμαρτάνωσι in prima parte peccatum credant esse, seu delinquere, vel aberrare: in secunda victum tenuem interpretati sunt. Illud etiam animaduertunt, quod cum Galenus victum tenuem vocet, qui minus alit quam prisa: plenum, qui yberius, illi comparatiuè dictum putant ad eum, qui ægro debetur: ut apud Ferrarienses melius sit, nihil omnino dare, quam carnes in acutis. Recensent etiam, quod cū in pleniore victu Hippocrates dixerit δλίχον, vel μικρόν, paulum scilicet, vel parum: & in tenui πάχον, quod est valde: illi æqualem excessum in utrisque à debito sumendum existimauerint. Ex his tandem claret, (dicunt) eum inoleuisse errorem, ut potius morbum quam virium alendam imbecillitatem vulgo iactent: cū tamen Hippocrates ex Galeni autoritate primo Regiminis acutorū 25. magis sit ex eorū numero medicorū, qui ægros fame excrucient, quam cibo explicat. Inde il-

Iudicabunt, Hippocratem quinque alias de victu tenui subiecisse Aphorismos: ne talis victus per hanc exclusus existimaretur.

Itaque, ut mihi videtur, nec hi mentem Hippocratis, immo ne experimentum sunt assecuti: quandoquidem si æqualis sit differentia; grauius in tenui victu lædantur ægrotantes. & Hippocrates librum Aphorismorum senex condiderit: longe iunior-librum Regininis acutum: ut si altero in loco peccasset, verisimilius esset in Aphorismis propriam magis explicasse sententiam. Verum, ut video, concors est libimet. Indignissimum autem est Hippocratis grauitate, atque in Aphorismis præser-tim, illum existimare super errore, & casu, generali victu ratione fundasse. Quod si per victurn nullam com-parationem intellexit: cur Paulo pleniore, aut Valde tenuiore dixit: non Pleniore, tenuique? At si per victurn tenuem illum intelligit, qui infra prisam est, qualicunque æger tenui victu vtetur, etiam si angina præfocante laboret, peccabit: & quicunque carnes edet, parum aber-rabit: tum illud absurdissimum est. quod si propter errores hoc tantum præcauere iubet: non tamē edixit an præcaendum sit: sed tantum commonuit hoc illis acci-dere. Sua igitur intererat dicere, Hippocratem voluisse, ut quā maxime errores caueamus, cūm victu tenui vt cogimur. Quod si hoc dixissent, forsan aliquid, et si non secundum Galeni dixissent sententiam. Deinde quid cau-sæ est, quod si ex cibo & morbi grauitatem & virium imbecillitatem incurruunt, deteriusque se habent his qui tenui victu vñi sunt: ut facilius errores postmodum ferant, nō sat intelligo. Cum etiam dixit, paulò pleniore victu, si virium imbecillitas non accedat: nunquid etiam si nō Paulò plenior sit, sed plenior, absolute, nō ferre quisquā poterit? Galenus etiam in fine commenti dixit, Et quo-niam ad eum (scilicet victu tenuem) transitus est insuetus. Non igitur ob errorem superuenientem, sed propter seipsum tenuis victu grauis est. Neque etiam illud verum est, eos qui cibum sumperint copiosiore, facilius ferre incomoda, ut vigilia, ac tristitia: immo graius lædunt hæc, si quis cibo vtatur copiosiore, quod cuilibet experienti patet.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Verum quia Galenus dixit in fine, Confirmant autem ideo explicanda sunt illa verba, quæ pro illis esse videntur. Vult ergo damnare secundam interpretationem, & est eorum qui dicebant, quod insciis medicis coguntur ægri cibari. Dicit non hoc verum esse in sanis, sed ob id illos grauius lædi, quia ipsum exquisitum & constitutum victum per se ægrè ferunt.

Causa erroris illorum est, quod victum triplicē tantum ex substantia distingunt: Mediocre, ptisanæ: plenum, qui alit copiosius: & Tenuem, qui minus: nam hæc à Galeno dicuntur solum de substantia: nam in quantitate, etiam tres illæ differentiæ sunt constituendæ. Cùm dixit etiam ptisanæ succum si in modica exhibeatur quætitate ad tenuissimum pertinere victum. An putant, si quis quadruplum eius quod ex aliis cibis assumere solet, in quantitate accipiat ex ptisanæ, mediocri illum victum usurum? Certè non. Princeps prima quarti trac. 2. cap. 8. dicebat, Et cùm ambigua sit tibi dispositio in ægritudine, tunc ut declines ad subtiliationem, est melius, quam ad additionem: te obseruante virtutem, & tolerantiam. Suprà etiam dixerat, Et si videris ægritudinem acutam non valde, imò acutam absolutè: tunc oportebit ut subtilies regimen, nō in ultimo nisi in apostematibus in die crisis propriè.

Ex hoc patet solurio clara in morbo cognito, melius est à debita victus quantitate per æqualem differentiā declinare ad pleniorē, quam ad tenuiorem: seu hoc fiat ratione qualitatis cibi, ut dando carnes pro ptisanæ: seu quantitatis, ut dando duplum quam nihil, aut dimidio plus quam minus: & ad hoc faciunt argumēta Iacobi. Et ratio est clara, quia celerius ille perueniet ad mortem, nihil dando, quam duplum debitæ quantitatis. & ideo dixit Hippocrates, Paulo pleniorē: quia modicum est quod potest addi in cibo ægri, si non plus addatur quam detrahi possit. Neque enim dubium est, quod si vellemus vni longe plus dare debito, quam ab alio detrahere, quod falli possemus. Nec est quod dicat tantum augeri posse victum ut soffocet: nam hic victus non erit. Cum verò morbus ignotus est, seruata virtutis tolerantia, longè tutius est declinare ad victum tenuio-

rem, quam pleniorum, sed hic non sit comparatio ad unum ægrum, sed ad duos, quorum unus febriciter leviter, alter habeat phlegmone in pectori gratia exempli: & in priore cum debeatur victus mediocris, exhibeat tenuis: in secundo cum tenuissimus exhibeat, tenuis: tunc ægri primi iactura emendari poterit: secundo ad mortem percutiente. ideo in libro Regiminis acutorum loquitur ubique in cōparatione ad duos ægros, non ad unum tantum. nam & in phlegmone ubi à propria victus ratione sit declinandum æqualiter, ad pleniorum erit declinandum. Aphorismus igitur respectu eiusdem morbi differentiam plenioris tutiorum innuit: Liber Regiminis respectu diuersorum morborum æqualem variationem, in periculosiore periculosorem docet, in leuiore tutiorem.

Ad primum Ferrarensium, particula Quicunque, refertur ad multitudinem errorum in victu, qui possunt esse innumerabiles, maiores, vel minores.

Ad secundum refertur ad 4. Aphorismum eiusdem particulae: nam dāna communia sunt nimiae repletioni & inanitioni.

C O N T R A D I C T I O . VII.

Indicationes sanguinem mittendi an tres sint.

Indicationes mittendi sanguinem tres sunt principales, Robur virium. Morbi existentis imminentisve magnitudo, & Ætas quæ non sit puerilis: nam quod ad decrepitam pertinet, in virtutis imbecillitate continetur, libro de Venæ sectione: reliqua non de abstinentia indicant, sed de paucitate, aut augmento: non de mittendo. quam sententiam fermè declarauit etiam x. Artis curatiæ: at primo ad Glauconem & post libro de Sectione venæ, docet temporis caliditatem, seu ambientis potius, prohibere ne omnino sanguinem mittamus. nam in libro de Venæ sectione, iuxta finem, quatuor docet esse consideranda, Continentis caliditatē, & reliqua tria quæ in principio enarrauerat. Et in primo ad Glauconem refert, multos interiisse qui in feruentissima æstate sanguinem miserint, dum febre laboraret:

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

vnde docet hyeme parcè sanguinem mittendum: & estate autem calidissima nullo modo. Atque sic calorem inter primas refert indicationes, frigus inter postremas. Aliibi verò, vt in 9. Artis curatiæ. & 2. ad Glauconem, primas postremis admiscet. Item in coli dolore ab humore vitreo ipse non mittit, 2. de Locis, dum in seipso loquitur, nec mitti debet. Dolor non dicitur morbus magnus nisi sit à causa calida. Respondeo, Calor ambientis ex regione, ex anni statu, & qualitate superueniente cōstat. Horum singulum si per se consideretur, ex postremis est indicationibus: nec prohibere potest ne sanguinem mittamus: sicque remanent tres tantū indicationes. Verum si in vnum coēant, siārque ex his omnibus continens calidissimum, quod & in cæteris accedit ex pluribus postremis, vna propemodum sit indicatio prima: quæ de non mittendo prorsus sanguine docet. Cūn vero eiusdem generis esse viderentur hæc tres postremæ indicationes, facile in vnā redigi meruerunt. Sed contrà, quia;

cap. 21. 13. Artis curatiæ, in lethargo sanguinem detrahēs, si virtus & ætas consenserint: & nec cruditas humorum, aut calor, frigusve obſtiterit. Igitur hæc ad virtutem nō

aphor. 31. reducuntur. & tamen morbus est magnus. & 5. Aphorismorum, Mulier vtero gerens sanguine misso, ex vena abortit. Igitur vbi acuto morbo laboraret non est mittendus sanguis. Respondeo, quod in precedente iam dixerat, intetituram si tali morbo corripiatur: igitur melius est vt abortiat. Ad aliud: Vel deficit in litera, Mittendus sanguis copiosus: vel imminet virium imbecillitas: vel hæc indicationes prohibent si magna, aut plures fuerint.

C O N T R A D I C T I O V I I I .

Deriuatio an reuulsionem precedere debeat.

Deriuationem reuulsio præcedit: vt colligitur 2. ad Glauconem, 2. At vj. Epidem. partic. 2. commēt. 8. Deriuatio tantam absolutissimum auxilium reuulsionē præcedere debet. Plura possent hincinde adduci, sed nos mentem Galeni, 2 ad Glauconem, iuxta medium capituli explicabimus, similiter & loci Epidemiorū ergo in ij. ad

in ij. ad Glauconem tria genera eductionis Reuulsionē, Deriuasionem, & Euacuationem tribus modis comparat: Primo, ratione temporis, nondum defluxa materia reuulsio conuenit: iam defluxa, & in particulam decumbente, deriuatio: tota iam in loco firmata, corporēque plenē expurgato, euacuatio. Secundo, ratione loci reuulsionis fit ex loco remoto, & vnam habente contrariam positionem: deriuatio ex proximo loco: euacuatio ex ipsa patiente particula. Tertio, comparat hęc gratia, vt in uno conueniunt; siquidem in hoc, quod ex venis affinis fieri debent: vt omnia hęc sint secundum rectitudinem loci patientis, differenter tamen: nam reuulsionis fit ex vena, quae cum vena patientis loci in unum coincidit: deriuatio ex eadem vena, sed in parte alia à paciente: euacuatio ex loco ipso. Ergo ex hoc patet, quod non debet vñquam in genere præcedere euacuatio deriuationem, nec deriuatio reuulsionem: quia non potest esse prius materia tota collecta, quam in parte: nec in parte defluxa in particulam, antequam defluat, & sit in motu: verū postquam defluxerit in parte, non dicit necessarium esse, vt antea reuellatur, quam deriuetur. Sententia igitur, 7. & 8. secundæ particule, 6. Epidemiorum est: quod si materia quae defluxerit sit multa, & dolorem faciens, prius est deriuanda, inde illico molienda reuulsionis: secus autem à reuulsione incipies. Et ratio quam adducit est clara: quia stante dolore magno, dolor attrahet materiam, & augebitur phlegmon, & reuulsio virtutem minuet: atque hoc modo egrum dupli via perdes. Verum si prius deriuabis, alleuiabis materiam. & hoc est quod dixit Princeps 4. primi cap. i. & Cūm materiam diuertere volueris, dolorem prius seda. Intelligit duo: primo, vt tentes sedationem eius cum lenientibus dolorem. vt, 2. Regim. acuti cap. i. Hippoc. in morbo lateral. aliter pro dolore à flatu sanguinem mittes. Secundum, quod stante dolore valido, à deriuatione nō reuulsione incipias: vt prius dolor sedetur. Ideo Gētilis in illius texus expositione nutauit; quia Galenū in Epidē. non videbat. Sed hęc ratio non potest in euacuatione, vt deriuationi præponatur, locum habere: quāuis materia tota defluxerit: & hoc, quia euacuatio ex loco totius corporis

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

præsupponit purgationem, quæ longo tempore indigeret: hanc cùm non postulet deriuatio pretermitti quidē potest, sed euacuationi postponi non potest.

CONTRADICTIO IX.

Ephemera an fiat calore in sanguine existente.

Ephemera fit, calore in sanguine existente. 2. de Difer-
feren. febr. cap. 9. at verò quòd fiat sanguine, nemo
dixit, sed ipsis spiritibus super calefactis 2. de Crisi. cap.
13. & Princeps prima quarti cap. 1. & omnes. Soluitur ex
primo de Dif. feb. 5. & 9. Artis curatiuæ cap. 1. in fine. An-
tiqui distinguebant genera febrium in Putridas, & quæ
in solidis membris accidebāt: & Ephemeras, quasi diur-
nales vocatas: at quæ Synocha dicitur in sanguine fit,
quia tamen rarius ephemera contingit, & ipsa sicut illa
putredine caret. Ideo, dicit Galenus, ephemerarum no-
men adepta est, cum tamen non sit: nam hæc diem ipsam
non solum, sed duos ac tres transire potest. Ideoque Ra-
sim patet deceptum esse, qui ephemera ex obstructione
credidit ad octauum usque diem pertingere posse: nam
hoc nomine apud Galenum, qui à synocha ephemeram
plerunque nō distinguit, deceptus est. Non ignorō alios
alio modo scripsisse de hac sententia: vñ satis cōstat, ut
in Galeni vita docuimus, satis maturè hunc librū illū cō-
scripsisse: minore quidē ordine, arte, ac etiam diligētia.

CONTRADICTIO. X.

Qui crescent an plurimum habeant caloris innati.

Vi crescunt plurimum habent innatum calorem. **Q**uia prima Aphor. 14. ibi Galenus explicat Hippocratem, de innato & influente intelligere. Est autem Innatas propriè, qui membris insitus, tanquam quartum elementum: Influens verò, qui ex cibis gignitur. Dicit Hippocrates, eos qui crescunt plus caloris habere, quā consistentes. Galenus exponendo intelligit de innato tantum, nam de influente pares sunt, nisi quòd calor puerorum ex aërea & aqua magis substantia est, consistentium ex ignea & acriore. Hanc etiam sententiam vi-

detur confirmare Auer. 2. Collec. 2. hoc argumento, Actiue qualitates consequuntur passiuas: calor innatus fundatur in humido radicali: igitur ad diminutionem humidi, minuetur calor: quare innatus minor erit in iuuenie, quam in puer. De influente vero cum Lycus aduersus Hippocratē inueheretur, volens dānare verbū illud plurimum, quia vel ad robur, vel ad magnitudinem, vel ad vehementiam referri potest. In primo verbum non conueniebat, ut validius diceremus plurimum. In secundo falsus erat: nam plus in iuuenie, quam in puer caloris innati continebatur: in maiori quanto maiori etiā existēte virtute. In tertio damnabatur in utroque: nam nec pueri calor tactu vehementior est iuuenis calore, nec vehementiori plurimū, seu quod Græce est πλείστη congruebat. Respondens Galenus secundum modum amplectitur dicens: Non absolute quidem plurimum in puer adesse calorem, sed in comparatione ad corpus. Exemplum autem de doliis plenis, aut semiplenis, com memorat: quō fit, ut non de innato possit intelligere, quandoquidem hic & in comparatione, & absolute maior sit in puer: utpote cui nihil possit adiici ad iauentam procedenti. Igitur de influente intelligendū est: qui si maior est in puer, maior quoque, ut probatum est, innatus, non solum ad corporis rationem, quonam pacto verū esse potest quod 2. de Temperamentis. 2. dicitur, æqualem in utrisque esse? quodque maius est, illud tactu solum posse demonstrari. Quod ratione sic confirmare nititur: In demonstratione propositiones debent esse per se notæ sensu, vel ratione: sed propositio quæ his demonstranda est prima est sensu, quia huius iudicium ex sensu pendet: igitur ex secundis prima demonstrabitur.

Sed tamē Princeps prima primi doctrina 3. cap. 3. adducit tres rationes ad probandum hanc conclusionem. Prima est, Calori naturali, dum crescit homo, non aduenit causa corruptens illam, quia homo sanus non esset: nec augens, nam origo eius, quæ est humidum, non augetur: igitur stabit. Reliquæ rationes sunt quasi corroborantes primam. Secunda ratio, Humidum pueri est sufficiens ad calorem suum conseruandum, & augmentū: igitur augmento deficiente debet etiā esse sufficiās ad

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

conseruandum:& hoc fit in iuuentute. Tertia ratio fer-
mè cum secùda coincidit : Humidum in pueritia sufficit
ad caloris conseruationem & augmentum,in senectute
ad neutrum : igitur in hoc transitu poterit aliquando v-
num & non aliud,non augere,non stante cōseruatione,
igitur conseruare non stante auctiōne : & hoc in iuuen-
tute.ratio autem tenet in ordinatis, non aliter, vt patet.
Ex quo liquer, quòd Galeno contradicit manifestē Prin-
ceps,in hoc quòd putat posse probari:non in conclusio-
ne de æqualitate.Sed Auerrois Principi contradicit ,eo
quòd minorem faciat calorem iuuenis quām pueri.Ga-
leno verò in ambobus . Gentilis verò & ipse aliam
inducit pro Principi operationem : ea autem est , Omnis
natura quæ est principium operationis in ètate perfe-
cta,inducitur in initio generationis : sed calor innatus,
est principium operationum in ètate perfecta.Affumpta
propositio probari potest per enumerationē : item quia
aliter natura , vt in pluribus , posset frustrari suo fine,
quod est inconueniens . Auer. etiam in primo Canticæ
com.34.confitetur hanc æqualitatem. vt tamen quis ne-
get,maiores constituit paulo calorem pueri,ratione,vt
clarum est , inductus sua . Albertus in libris de somno
& vigilia, & de iuuentute & senectute,putat pueros ca-
lidiores iuuenibus:quia caput habent maius , & magis
dormiunt.Fundatur ratio in dicto Philosophi,quòd qui
habent partes superiores maiores inferioribus,sunt lon-
gioris vitæ,quia calidores: libro de Longitudine & bre-
uitate vitæ. Somnus etiam à caliditate fir vapores eleuā-
te.Sed in pueris somnus amplior fit,ob humidum & cu-
rarum carentiam, non ob caliditatem.vnde primi senes
malè dormiunt. Capitis magnitudo. ratione finis fuit:
quia cum osseum esset, atque ideo minus posset extēdi,
vt commoderatus homo euaderet,ab initio maius crea-
tum est:hi enim paruum sortiuntur,qui ab initio habēt
moderatum. Sed cadit in hoc difficultas alia:Operatio-
nes in iuenc sunt perfectiores , quām in pueri : igitur
calor naturalis etiā maior.Secūdū,Humidū radicale au-
getur,& augeri potest: igitur & calor qui in eo fundatur.

Ad Auerrois fundamentū sunt quatuor responsiones.
Prima,quòd calor influens,est superauctus tanto,quāto

innatus est diminutus. hæc autem æqualitas, quæ seorsum apud Galenum comprehenditur, est in composito.

Secunda, quod ut minuitur calor naturalis, ita augetur impressio in membris: ut per hoc remaneat æqualis. Hæc responsio est sophistica, licet subtilis: admittit enim duos calores in eodem subiecto, eiusdem naturæ: item actionem aliam in proprium subiectum: item concedit calorem naturalem esse diminutum. Prima etiam non est ad mentem Galeni: nam vult, ut diximus, influentem in pueris esse maiorem, aggregatum æquale: rigitur innatus in iuuenibus necessario maior est. Sed ad hoc pro Gal. concordia dicere possumus, quod in aerea & aquæ substantia etiam innatum humidum intellectus. verum sic non distinguit Galenus de humido influente, & innato, neque de calore, & hæc est conciliatio in dictis Galeni.

Tertia responsio est Principis, quod calor non adæquat humido: ideo non consumitur, nisi ad confirmationem humidi adæquati: sed solum retrahitur in pueris: & hæc est etiam causa, cur in iuene validior videatur.

Quarta est, quod humidum, ut diximus, augetur in quantitate, licet non in perfectione. Et id hoc est ratio nostra, Corpus nutritur humido, quod est melius, quam sit illud, quod est inquantum, & æquale, saltem humidu[m] contracto a principio generationis: igitur humidum verè augetur innatum. Assumptum ex hoc ostenditur, quia homo annorum quadraginta gignit filium, qui potest viuere annis octoginta, cum ipse solum possit superuiuere secundum naturam per alios quadraginta annos: igitur semen nostrum humidius est, & calidius, quam sit humidum & calidum nostrum: sed semen est superfluum tertij alimenti: igitur multo melius erit id quo nutrimur. Ad hoc dicunt quidam, putates se cum Principe respondere, quod licet optimum, ac longe melius reperetur humidum, quod tamen necessario ad semen peruenitur: quia non licet intrinsecus humectare sed tantum maledicere. Hæc responsio, quantum ad assumptum, est cum Principe: causa tamen est falsa: nam si puer crescit vero augmento, & in augmentatione, ut habetur primo de generatione ab Auerroë requiritur ut

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

quælibet pars eius quod augetur ab exteriore materia suscipiat incrementum: aliter non augmentū, sed appositiō dicetur: igitur humidum tale innatum verè crescit, & augetur. Causa tamen, cur homo necessariò sene- scat, est: quia id quod consumitur est purissimum, nam terrea pars cōsumi aequit: quod additur, licet sit melius humido innato, non tamen potest esse melius humido quod consumitur, aliter non esset mixtum ex quatuor elementis. Quare necessariò quamvis melius humidum innato in dies reparetur, humidum tamen innatum fit magis terrestre & imperfectum.

CONTRADICTIO XI.

Humidum radicale an à calore naturali consumatur.

Circa hoc dubitatur, an humidum radicale conſumatur à calore innato. Respondet Galenus primo de Tuenda sanitate, quod sic: verba eius iuxta init. am. subiungere libet, sunt autem hæc: Ergo statim in generationis initio conjectum copiosius elementum oportuit, quod siccandi vim haberet: est verò id natura maxime ignis: sed tamen & terra, est enī ea quoque res siccata: verū huius plus imminisci principiis nō erat, si modò hæc humida erat futura. Ignis certè quo minus plus sit admixtum, nec obstat quicquam: & sancē admixtum est tanto plane plus in utroque principio, quantum nctorreat, utrātve, & tamen abunde siccet: Quippe etiam tantus calor adhibitus agilitatem ad motiones preſtare sat erat. Ab hoc igitur primum cogitur, paulatim que concrescit, quod in utero conceptum est: mox siccus redditum, veluti lineamenta quædam, rudimentaque cuiusque membra obtinet. Ulterius verò etiam siccescēs, non modo lineamenta & rudimenta, sed etiam exactam vniuersique speciem ostendit. Jam verò in lucem editum & magnitudine proficit, & tum siccus, tum valentius semper efficitur, donec ad summum incrementum (æxunv Græci vocant) sit peruentum: tum verò & incrementū omne fistitur, ossibus nimis rīm ipsiſ per siccitatē non ultra sequacibus, & sanguinis spiritusque vasa, spiritus ipsius flatu in latū aguntur: cuncta denique mēbra

non solū robusta fiunt, sed etiam vires suas summas obtinent. In eo verò quod sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescentibus, non solū cuiusq; officium minus probe administratur, sed etiā corpus ipsum macilentius, graciliusq; quam antè, redditur. Ergo ultra siccatum, non macilentius, modò, verū etiā rugosum efficitur. Artus quoque ipsi inualidi, atq; ad motus suos incerti inconstantesq; redduntur. Affectione hæc in animalibus senium appellatur, ei quæ in stirpibus ἀναγόται Græcè dicitur, proportione respondens. Est enim illa stirpis senium siccitatis excessu proueniens. Vna hæc igitur est omni genito corpori corruptelē interitusq; necessitas. Altera est, quæ etiam in animalibus præcipue cernitur, totius substantiæ fluor, quem insitus calor excitat. Hæc itaque incommoda nulū quod genitum sit corpus effugere potest: reliqua quæ sequuntur prouidentia consilioque certè potest. Hæc ille: in quibus humidi radicalis consumptionem ab innato calore sine cōtinēti aëris memoria vlla nobis declarauit. Sed tamen in libro de Dissolutione cōtinua, in ipso initio inquit: *Quia corpora humana ab ipso calore innato, & calore aëris nos exterius ambientis, dissolutionē cōtinuā patiūtur, ideo necessaria fuit ciboru ac potuū administratio.* Sed hæc auroritas Galeni non est, nec liber ille suam retinet dicendi gravitatem. tum verò illud clarū est in libro de Tuenda sanitate, rem hanc illum ex composito tractasse. Auicenna autem consumptionem hanc ambienti nos aéri primo tribuit, nō naturali calori: unde prima primi Doct. 3. cap. 3. Præterea sciendum est, quod caliditas post tempus consistendi minui incipit, propterea quod aér circundans, materiam eius, quæ est humiditas, exficcatur. Calor quoque innatus, qui est intus, ad hoc adiuuat: & labor prouenies ex motibus corporeis, & animalibus, qui necessarij sunt in uita: & defectus naturæ ad resistendum illi semper: omnes enim virtutes corporeæ sunt finitæ, quare operatio earum non potest esse perpetua. Ex his verbis luce clarius est, Principein velle aërem esse principalem causam exficcandi corpora nostra: calorem autem naturalem quasi per consequentiam. Est autem ratio pro-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Auicenna clara, nihil agit in seipsum, igitur cum calor naturalis sit in ipso humido, non ageret corrumpendo illud. Item calor animalium secundum Philosophum est calor non igneus, sed celestis: vnde & Galenus, II. Artis curatiue c. 8. calor naturalis conseruat corpora: sed præternaturalis corrumperet, & depascitur carnes, & pinguedinem 2. de Generatione animalium, cap. 3. dicit, Ceterum calor in animalibus contentum, nec ignem esse, neque ab igne originem ducere, manifestum ex his est. Manifestum est autem quod Galenus aliter censet, nam libro de usu respirationis, vult calor nostrum esse ignem, sumpta similitudine, quod non secus ac in fornace ignis prohibita transpiratione extinguatur. Est igitur hinc alia inter Galenum & Aristotelem discordia, quæ præcedentis causa est. Verum neque illud concedere cogimur, quod si calor animalis etiam sit igneus, ob id debeat, cum sub forma mixti est, agere in subiectam materiam. Primo, quia clementia sunt in potentia in mixto, 2. Colle. cap. I. apud Auer. & ideo non possunt concurrere ut agerent ad corruptionem. Secundo quia ipse in 4. disput. dubio 2. vult, quod causa corruptionis est materia, & non dicit quod sit forma elementi. ipse etiam Auicena 12. de Animalibus cap. 3. repetit idem quod dixerat, volens quod consumptio humidi principaliter sit ab aere, deinde a calore naturali. Aristoteles autem in lib. de Longit. & breuit. vita cap. I. vult, quod agant in se inuicem contraria, dicens: Si igitur quando actiuum & patiens simul sunt semper alterum agit, alterum patitur, fieri non potest, quin fiat mutatio. Vult igitur, quod contrarietas omnis, seu interior, seu exterior, corruptionem pariat. Sed alia exurgit maior difficultas: nam Philosophus 2. cap. querens, Cur masculi diutius vivunt foeminas in eodem genere: respondet, Quia plus habent caloris. Ideo cum nullam aliam reddat causam, calor humidum non coasumit: aliter quæ plus haberent caloris, essent brevioris vitae. quandoquidem constat eodem capitulo illum fateri senectute esse exiccationem. Idem colligitur 2. de Tuenda sanitate, Exercitium auget calorem naturalem, atque ideo attractivam, concoctricem, & nutritivam: ex quibus solida membra molliora & humidiora fiunt: sed si calor

auctus consumit humidum, magis corpus exiccatum ex exercitio, quam ex perpetua quiete, & magis ex moderato, quam immoderato: quia ab immoderato exercitio calor minuitur, & a moderato augetur. Igitur patet, quod a maiore calore fit maior exiccatio. Nec potest dici, quod ratione melioris nutritionis reparat copiosius humidum: nam istud est declaratum in Contradictione praecedente: quod nunquam potest humidum, quod iam est exiccatum, melius reddi vlo ingenio, vel arte. Igitur calor naturalis auctus nunquam poterit compensare iacturam iami factam, & quam facit, plus consumendo de humido radicali.

Est tertia ratio contra Galenum, quia ipse concedit s. de Dogmate Platonis & Hippocratis, quod calor insitus in sanguine & pituita consistit ex caliditate & frigiditate conteratur: quare non poterit magis calefarcere, quam infrigidare: immo magis humectaret, quia humidus, quam exiccare. Alia ratio sequeretur, quod homines fame enecti, deinde restituti, non possent diu vivere. Nos autem videmus oppositum experimentum: quod illud parum, vel nihil obest vita diurnitati. Est etiam aliud fundamentum ex libro de Iuventute & senectute cap. 2. nam querens, cur animalia calida sint, calor in sanguine cordis non in substantia illius constituit. At talis calor exicare non potest: exiccatum enim prius sanguinem in quo est, item ille calor non est innatus, sed influens. ipse etiam in cap. 3. dans rationem corruptionis caloris naturalis, dicit: Quod vtriusq; & marcoris & extictionis causa est vna, alimenti substractio. Igitur in senio cum explicet per alimentum cibum coctum, manifestum est humidum ipsum radicale a calore non consumi. in lib. etiā de Respiratione & inspiratione, das causam senectutis, dicit eam esse caloris naturalis diminutionem. Rursus ostendens causam diminutionis caloris naturalis in senectute, docet esse parvam & non expeditam illius perfrigerationem, propter pulmonis siccitatem, & brachiarum eius: igitur causa non est consumptio humidi a calore innato. ad quid enim querere causam quasi per consequentiā, si primaria in propatulo est? Est etiam experimentum pro Philosopho, quod homines co-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

viuaciōres quo calidiores, nō quo humidiores: quod tamen necessariū esse cōsentīti Galeno cōfiteri. Auer-roēs autē videtur in pharaphasi de Long. & breui. vitæ Galeno cōsentire dicēs: Et corruptio accidit eis cito duabus de cauīs: quarū vna est consumptio naturalis humi-ditatis, quē est in corpore, & dominiū frigiditatis & sic-citatis in eis: & hoc erit quādō vtētur rebus extriafecis opportunē. Igitur patet, quādō talis vita breuis sit per cōsumptionem celerem humili, & non ab aëre, quia non vtēretur rebus exterioribus conuenienter. Sunt autem tres hæ rationes clarae pro Galene. Prima est, dum cor-pus fœtus est in utero, perpetuō exsiccatur, & ibi nō ab aëre, sed à calore proprio, igitur & extrā: & est ratio po-sita in prima autoritate iam dicta eius. Secunda, Os-sa sēnum & cartilagines cum incidentur inueniuntur sicca: igitur humidum radicale in eis consumptū est. hanc ponit in libro aduersus Lycum. Tertia, Asinus & homo eiūdē regionis æqualem vitæ diurnitatem haberent. Respondeo, quādō conciliatio Auicēnæ cum Galeno est difficultis: quoniā Princeps motus est quasi autoritate Philosophi in de Lōgi & breuit. cap. i. quid autē tenuerit Philosophus, respondeo, quādō calorem in sanguine existentem, vt est in corde, innatum vocat: alium qui in membris est à temperatūra, qui verò in illa influitur à corde influentem. Calor membris proprius non exsiccat, tum quia non mouetur: ignis autem exsiccat ratio-ne motus: nam calor ille est refractus, & cōtinetur à for-ma mixta. Sed nec calor innatus propriè agit in humidum, nisi ratione motus, sicut & influens. Hic autē mo-tus fit vel iuuatur ab aëre, idēc aëris est causa prima con-sumendi humidum. Ideo plurimum confert habirare calida & humida ad vitæ longitudinem, vt circa mare, vt colligitur ab Auer. in paraphasi dicta. Galenus autē considerat eundem calorem, vt includit omnia sibi ne-cessaria, motum siquidem, & aërem: & hoc modo ipse principaliter consumit humidum in membris existens: & ita nihil agit in seipsum. quare dissidiū Galeni à Prin-cipe est in verbis tantum: & est, ac si diceremus, homo principaliter est intelligens, & anima humana est prin-cipaliter intelligens. Vtraque propositio est vera, sed

tamen non sunt contrariæ, nec repugnantes. & Philosophus vult tamen quod antequam cor ad tantam siccitatem perueniat, ut cogatur calor extingui, quod prius pulmo siccescat, & sic motus refrigerationis impediatur. Embrio autem in utero habet motum & aërem, ut patet à Galeno in libro cui titulus est, An animal sit quod in utero continetur: quamuis liber ille Galeni esse non credatur: manifestum est etiam ex umbilici arteriis, quæ necessariò spiritum ducunt, ac ex consequati motum: quare veritate intellecta non est difficile obiecta diluere.

C O N T R A D I C T I O . XII.

Zinziber an humidum.

Zinziber calidum est in tertio, siccum in secundo. Auiçenna 2. Canonis cap. proprio. Serapio cap. 336. dicit ipsum & connumerat inter calidâ & humida in tertio: quare maxima est differentia inter humidum in tertio, & siccum in secundo. nec potest propter ordinem dici, quod sit error, ita ut loco humidi debeat scribi siccum: nam taliæ tales etiam sunt medicinæ, de quibus ibi tractat. Hæc contradic̄tio est magnæ consideratio- nis: nam inuenire medicinam calidam & humidam in tertio gradu, & cum hoc odoratam, esset valde vtile, & necessariū. Discor. lib. 2. cap. 146. dicit ipsum calidum, vimque fermè piperis totâ æquare. Porro piper siccum apud omnes esse videtur, ut etiam ipse Serapio id inter medicinas calidas & siccas in quarto gradu connumeret. Paulus vero dicit, Zinziber adeò inuictâ humiditatem obtinere, ut primo occasu calefacere nō videatur. lib. 7. Galenis & ipse 6. libro, zinziber calidum & humili- dum statuere videtur: sed subiungit. οὐδὲν διαφέρει τῶν μακροπέποντων καὶ στενόφερεπ τῶν τῆς μέλαχρος πεπόντων, ἀλλ᾽ εἶπεν διάλογον. quod est. Hoc quidem zinziber, ac longum piper, et si hoc modo à nigro pipere differt, attamen parua est hæc differentia. Subscripti Græca pro- pter errorem in translatione. Igitur non humidum est zinziber in tertio, quandoquidem parum à nigro dif- fert, nec piper omne siccum, cum longum zinziberi

natura simile sit. Auer.v. Collectaneorū vult zinziper esse calidū in tertio & humidum in primo; idē de longo affirmat pipere. Rasis tertio ad Almā.34.dicit ipsum esse calidum & humidum. Idem 22. Continen.353.autoritate Ataubionis dicit esse calidum in tertio, humidum in primo. Sed autoritate Bimafui dicit, quod qualitas caliditatis est in tertio gradu, sed in fine: & humitas in primo, sed in fine. Est autem odoratum atque ideo calidum, vt 2.de Alimētis, cap.de fructu iuniperi. sed non vehementer, dicebat in libro de Attenuante diæta: vbi odoratū rodenti & mordicanti cōparat. Igitur qua mordicat in fine vehementer excalefaciet: qua solum odoratū, mediocriter. Conferunt autē quæ bene olent discutiendo interiores collectiones omnia, tum maxime quæ altius infederint 14. Artis curatiuæ, cap. 12. Sed Zoar videtur sentire, quod conferunt omnibus membris principalibus, quod & Galeno placere uidetur 7. Artis cur. cap. 4. igitur concludendo dico, quod si feruetur conditum quod erit calidum in tertio, humidum in fine primi: & hoc voluit Galenus & Serapio.

Pro quo animaduertendum est quod Serapio diuisit medicinas in quatuor gradus, solum ratione primarum qualitatum, non secundarū, vt testatur in fine primi capit. de simplicibus medicinis. Vnde quando dicit, de medicina calida & humida in tertio: vult dicere, de medicina humida quæ sit calida in tertio. Et cùm dicit, de medicina frigida & humida in secundo: vult intelligas, medicinam humidam sub quocunq; gradu sit: quæ sit frigida in secundo, & hoc patet ratione, aliter non daretur in qua medicina apud illam in dispari gradu in actiuis ac in passiuis: quod est valde absurdum, eum innumeræ tales sint, vt semper uitium, quod apud Gal. est frigidum in tertio, & leuitē tamen siccat: contraria acutia exiccat in tertio, in frigidat: solum in secundo: ita ciudem calefacit in secundo, exiccans in tertio, vt patet 6. & 8. de Simplicibus medicamentis, capitibus proprijs. Cur autem Serapio non curauerit de gradis in passiuis, est, quia Gal. & ipse plerunque ordinem in illis qualitatibus prætermittit, tum quia minoris periculi, tum etiam quia difficultioris experientiæ. Serapioni igitur

actiuarum qualitatum gradus sufficit. Porrò nō conditum, iuxta medium prīmi gradus humidum est: & in caliditate par ratio, nisi quia celerius imprimis, & celerius finit. At Auicenna operationem ultimam cōsiderauit: si siccatum iam & priuatum superfluo humido exhibetur, nec cōditum, nec cum alio medicamento, (nam, ut referunt, immaturum est quod ad nos defertur) nec cariem antequam colligatur contrahat. Est enim radix herbae ut gramen, repullulans sub terra, in India nascēs: porrò Liliū radici ac naturae magis similis est, quamquam folio valde dissimili. Matura igitur si colligitur radix, & siccetur, tandem ex vsu poterit siccare. Sed forsitan decepit illum quod in §. de Tuenda sanitate Gal. scriptum reliquit in fine: Omne immodicè calidum exsiccare tandem non leuiter: sed hoc in viuentibus, & animalibus, quæ præsente calore fruuntur, tantum verum est: non in medicamentis, quæ ab alio tantum mutantur, & locum materiae habent.

C O N T R A D I C T I O   X I I I .

Zinziber an flatuosum.

Zinziber est resolutium inflationis. Princeps 2. Cap. nonis, cap. 746. oppo. videtur. in eodē lib. tract. I. cap. 4. post medium dicit, quod semen crucis & zinziber sunt medicinæ flatum generantes. Solutio est, quod medicina potest flatum gignere vel in prima, vel in secunda, vel in tertia concoctione: exemplum primæ est aqua: secundæ autem olera, quæ etiam in prima concoctione gignant, si frigida sint: exemplum tertiaræ eruca, mel, zinziber, longum piper: & tales dicuntur medicinæ iuuantes venerem. Zinziber igitur est ex hoc genere faciens flatum in venis, dum tertia concoctione transmutatur. Sed contraria, quia Princeps ibidem in cap. proprio, autoritate quorūdam, quod retinet coitum. Respondeat Princeps, quod iuuat coitum confortando ventriculum, & tollendo humorē mucilaginosum: & ita hoc modo non videtur parere flatum in tertia concoctione, quia constat 2. Can. trac. 2. cap. 53. quod assū iuuat ad coitum, & nocet vetriculo: & hoc est, quia parit flatum in tertia

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

concoctione, & in prima. Per primam nocet cōcoctioni, per tertiam iuuat coitum. Respondēo, quod possimus distinguere, primò de zinzibere : nam album conditum, recens immaturum, coitum adiuuat, & flatum in venis non medioc̄e parit, ut experim̄to patet: siccum verò per se & maturum, in humidis corporibus etiam concoquendo humida relicta in ventriculo, ut agens parit flatum in tertia concoctione, non ut materia, & coitum iuuat: per se autem sic sumptum, ventriculo mundo existente, omnem flatum discutere solet, atque hoc modo coitui nocebit: admixtum autem humidis, semper flatum excitat: ob id verò, & quia ut odoratum calorem adiuuat naturalem, omnibus fermè ad venerem medicamentis immisceri solet: quæ ratio etiam in longo pipere tenet: verū longum piper in antidotis magis in v̄su est. Zinziber ut conditum mirum appetitum veneris excitat. Serapio affirms semen augere, atque hoc ut dixi intelligendum est.

C O N T R A D I C T I O   X I I I I .

Corpora purganda an fluida reddenda sint.

Corpora cùm quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere. 2. Aphorif. 9. at. 7. Aphorif. 66. scribitur Aphorismus idem, his verbis adiectis: Et si supra aluum, sistere, si infra, humidiorem reddere. Ergo vel primus incompletus, vel secundus habet quod extra propositum est. Galenus in commento 66. Aphorismi dicit adiectitium esse superfluum. supràque hoc in quarta particula esse demonstratum: videtur igit̄ intelligere de 13. Aphorif. quartæ particulæ: sed tutius legemus, κατὰ τὸ θεύτερον πρὸ κατὰ τὸ τέταρτον. id est, in secundo Commentariorum, id est, in hoc. 9. Aphor. declaratur enim quod oportet fluida reddere corpora, meatus ipsos faciles reddendo, tum incidendo tenaces humores, tum subtiliores reddēdo qui sunt crassi. At quidam ultra Græcam lectionem, quasi πυρθίτιον ascriptum esset, in 9. Commento superaddidere, Abstergit: quod cùm desit in Aldino codice, etiam vitiosam Galeni sententiam reddit: qui duo tantum superius antiquæ expositioni præ-

cepta superaddiderat, nunc tria, interpretationem facit operosorem.

CONTRADICTIO XV.

Saccharum an minus melle detergat.

Zycarum non est melle inferius in abstergendo, & mundificando 2. cap. tract. 2. cap. 715. opposit. septima tertij cap. 2. de dentium abstersione loquens dici. Et Zucarum in abstergendo melle inferius est, & prima quarti tract. 2. cap. 8. Nunc autem mel canæ (quod est Zucarum, & propriè mundificatum) melius est in melle apis, licet eius abstergio sit minor abstersione mellis. Auer. 5. Collectaneorum cap. de melle. Et mel canæ est minoris abstersionis, alio melle. Dioscorides lib. 2. cap. 73. de melle : Saccharum agnouisse visus est, sic tamen ut iam tunc in frequeti non esset vsu, appellatque indicum sal: existimo nondum arte inuenta per ignem copiæ habendi, fuisse rem raram, quia non propagata in ignota adhuc lucri via. Gal. lib. 8. Artis medendi. cap. 4. Sacchari mentionem facit meli illud assimilas. at vero in 10. lib. cap. 11. cum mel in hecticis febribus asinino lacti misceatur, illius fermentum ignorasse visus est : quanquam, ut diximus, rem cognoverit, tunc raram, & cuius exiguum esset visus. ostendit autem illud libro 7. Simplic. medic. cap. de melle. unde agnouisse palam est, sed non in sua fuisse. Quod igitur ad contradictionem attinet: id quod sponte fluit, cum nullam aquam admixtam habeat, vocaturque Sulmentum à Principe, & est quod cognovit Galenus dices, non adeo esse dulce ut mel; hoc nulla ex parte melle inferius est in abstergendo. Reliquum, quod nobis in vsu est, propter admixtam aquam, cum palam sit melle dulcius minus abstergit.

CONTRADICTIO XVI.

Rhabarbarum an calidum.

Rabarbarum est frigidū, ut habetur decimasexta tertij tract. 1. cap. 4. enumeras enim medicinas frigidas astringentes omnes, adnumerat illis rhabarbarum:

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

nec in noua emendatione sublatum est, nec potes dicere esse ambiguitatem propter verbum. Et medicinæ singulares absolutæ aut secundum virtutem retētiuam. Nam primò connumerat illico astringētes calidas, inter quas non ponit rhabarbarum. Secūdō, quia medicina astringens, ut talis est, semper est frigida & sicca, ut colligitur 4. de Simplic. medic. cap. 7. quanquam ibi videatur de sapore tantum loqui: verū illud clarum est. ad rem reuertor: Rasis 3. ad Almansorem cap. 47. ponit ipsum calidum, & 22. Continentis 332. ponit autoritate Chum, calidum & siccum in secundo. Auer. verò 5. Collectaneorum dixit, quòd Galenus numerauit hanc medicinam inter illas quæ non soluunt, sed astringunt: & tamen ipse vult ut purget, & cōnumeretur inter innoxia medicamenta. Mesue verò ponit & calidum & siccum in seconde cum Rasi, & purgare illud docet: cum Auer. ut experientia etiam attestatur, Serapio 206. cap. describit Rhaponticum, potius quām rhabarbarum: neque enim purgatorium medicamentum esse agnouit: sic igitur Galenus, sic Dioscorides, sic Ætius, sic Paulus omnino ignorasse evidentur hanc radicem. Sed & Princeps cum cap. proprio. 2. Can. statuat Rhabarbarum inter astringentes medicinas, nullam purgantem facultatem tribuens, quod nec in aloë, vel agarico facit, aut aliis purgantibus medicinis, ipse etiam rhaponticum præterit: nec mirum est quòd ante accessiones scribat Dioscorides velut agaricum datum rhaponticum prodefesse: non enim purgando: esset enim insulsissimus medicorum, dare medicamentum purgandi gratia, ante febrium accessiones: sed ratione tollēdi rigoris. Itaque primus videtur Auerroës post Mesue rhabarbarum agnouisse, & quòd etiam purgaret intellectisse. Verū inter modicè calidas medicinas illam refert, cuius vis præcipua sit astringere: quo fit, ut nec de qualitate nobis satisfaciat Auicenna, frigidum statuens: Galenum enim putauit se imitari. qui 8. Simplicium medic. rhaponticum præculdubio, non rhabarbarum describens, temperatunæ esse ait: atque ita inter frigidas ratione non leui, cùm astringat ut frigidum, ab Auicenna potuit adnumerari. Ex quo patet, cùm ex descriptione Rasis non rhabarbarum,

rum, sed rhabonticum definierit, frustra calidum & siccum in secundo gradu ipsum statuisse: nam tale est rhabonticum. Sed excusat Rasim aliena autoritas, non enim ex mente propria locutus est. Sed illud etiam nos torquet, quod Paulus lib. i. cap. 43. inquit, Terebentinam oliuæ magnitudine akuum ciere: verum si velimus acrius subducere, pauxillum rheu superaddere debemus. quare purgatorium erit rhabonticum. Vel ipse rhabarbarum verum agnouit, sed lectio antiqua Rhu habet, quod Sumac dicitur. Græcus etiam codex manu scriptus habet ρου, temere igitur permutata dictio est. At thus astringit non leuiter. Verum cum dormituris detur illud forsan contingit, quod Galenus dicebat 2. de Alimentis. Astringentia à cibo sumpta aluum non parum subduecere. Teinerarium igitur est velle fidem codicum tam leuiter infringere. Quamobrem illud iam tantum obstat, quod Galenus tantus vir hanc medicinam vel ignorauerit, vel usum eius non cognouerit. Sed quid mirum? cum multarum aliarum, quas hic cum his subiungemus, naturam, ac vim nescierit, et si aliquas, ut manna, sub alio nomine, & sub aliis viribus agnouisse visus sit.

Medicinæ nobiles, quarum usus Galeno incognitus fuit: Saccharum, Rhabarbarum, Manna, Cassia fistula, Colutea, seu Sena, Mirabolani ut purgantia medicamenta, Moscus, Caphura, Ambra, Santhali: verū hos sub Aspalathi nomine, ut & Dioscorides tamen, virtutem agnuisse potuit si Santhalum est Aspalathum.

C O N T R A D I C T I O X V I I .

Impura corpora an copiose nutrienda.

Non pura corpora quanto magis nutries, tanto magis lèdes. 2. Aphor. 10. ubi legitur τὴν σωματῶν, protà σωματά, sed videtur oppositum prima Aphor. 17. nam ibi Galenus dicit, Si enim vires laborantis debiles fuerint, & ea quæ in corpore est dispositio ex corruptione humorum, vel defectu, parū & sæpe his dandū est de alimento. Parū quidē, quia viriū imbecillitas non potest totam simul alimenti multitudinem sustinere: sæpius autem, quoniā multis indiget dispositio. Defectus sīquidē

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

adiectionem exigit; corruptio contemperamentum: Et rursus in eodem: Autumnus morbis, qui ex corruptione fiunt, assimilatur. Quapropter qui eo febricitant tempore, continua optimi indigent adiectione, & si vires validæ fuerint, sæpe & multa dabitur: si imbecilles, pauca; & saepius afferemus. Sub eadem fermè sententia scriptum est tertia primi Doc. 2. cap. 7. Quum verò fuerit corpus repletū malis humoribus cū subtilitate, ipsum nutrictibus laudabilibus copiosè refice. Et rursus in eodem capitulo ante dictam autoritatem scribitur: Et sæpe etiam conceditur illi, in cuius corpore mali habetur humores, ut rem bonam largiter comedat, & propriè cum non patitur ventrè sibi solui. Est etiam experimentū 5. de bello ciuili Cæsaris: dum enim exercitū fame & cibis improbis debilité ac morbosum haberet, ingressus Agar ciuitatem, totum illū refouit, tum maxime vini copia: nā largissimè epotum, illos qui vel ægri essent, vel debiles restaurasse ait. Vīnū autē copiosè nutrit, ut in aphorismo sequente. At verò prima Hippocratis sententia à Galeno alias recitatur: & rationem secum habet: nam adiectionum putrido, putreficit: quare quantitate augetur quod inimicum naturæ est, qualitate autem manet.

Multæ solent dari ad hanc contradictionem variæque à recentioribus responsiones. Prima, quod in hoc Aphorismo Gal. intelligit de cibo restaurante iam defectos in aliis locis de cōmuni, qualis his, qui in custodia sunt exhiberi solet. Secunda, quod Galenus ibi loquitur de viœ necessario, coacto que: hic verò de eo quod illi corpore æqualitatis ratione conuenit. Tertia, quod intelligunt de cibo medicinali, qui cum virtute ea præditus sit, corporis humores possit emendare: vel quod loquitur ratione præparationis ad euacuationem. Gentilis in utraque Principis autoritate nutrat: volens intelligētiā illam de cibo ad vomitus præparationē dato. vel quod contemperare possit humores, ut est dictū iam Galeni. Respondeo igitur, cum haec responsiones imprudentem faciant Auicenam, qui tam difficiili re proposita principale prætermiserit, ex præsenti commēto colligi posse concordiam, quæ est: Qui non appetūt (nam haec est extrema octaua Aphorismi pars, quæ à Galeno, prætermis-

fo nono,censemur adiungenda præsentii) debent à restau ratione cauere: quoniā humoribus corruptis in ventri culo solo existentibus, seu etiam in illo, atque etiā toto corpore, quanto plus nutries, eo magis lædes. Non sic cùm ventriculus mundus extiterit, quāuis corpus reli quum putridis sit repletum humoribus: quo in casu co piōse reficere debemus: nanque præsentia humoris cor rupti in loco cōcoctionis, prohibet cōcoctionem, atque corrūpit. At verò in cæteris locis cùm iam absoluta fuerit omnis coctio, permixto bono cū malo, totum minus noxiū efficitur. Sed cōtrà 2. Aphor. 32. Quicunque circa initia bene cibati, rursus fiunt non appetētes: igitur ven triculus mūdus non sufficit. Respondeo: in 2. Aphor. 10. loquitur in morbosis iam seu conualescētibus citra pur gationē. Tres igitur ad copiosum cibū rectē sumēdum in impuro corpore cōditiones requiriuntur. Verū eā consules Cōtradictionē, an putredo à sola obstructione fiat.

C O N T R A D I C T I O   X V I I I .

Vinum aquosum an magis vrinā prouocet, an rubrū nigro magis nutriat, an austерum vrinā prouocet, an in syncope conueniat, an albū tam in prospéra quam aduersa valetudine salutare, rubrum an flavo melius in tuenda sanitate, an omne vinum calidum etiam si sit album.

Vina alba, & tenuia, quæ aquosa dicūtur, minime vt nutriunt, etiam vrinā prouocant: at rubea calore, crassaque, plus alimenti præbent quam reliqua vina. 2. Aphor. 11. Verū ad proličēdam vrinam 5. de Tuenda sanit. ante medium, prefert quod substantia tenuē est, & colore flauum non album: flaua autem callidissima ibi esse vult: contrā alba frigidissima: media inter hæc statuit, quæ medij coloris sunt, vt pallida: nō tamē ad rubra nigra ue comparat in caliditate: vnde (ex dictis) adiicit. Hippoc. etiā 3. Regin. acut. 6. dicit, alba vinoſa ac potētia maxime vrinā proliccre. Galen. quod in 5. de Tuēda sanit. præterierat, adiicit, exponēs illorū ordinē à calore: Sic flaua, inde fulua, post rubea, post dulcia (p que nigra illū intelligere est existimadū: forsitan vel oblitus nō ad iecisse colorē, vel mendō scriptoris omissa) vltimo alba.

Igitur quinque ordinibus ea distinxit. Potentia igitur flaua vel fulua quæ albo simillima videntur, vehemēter vrinam educunt: non aquosa. Illud etiam contradicere videtur secundæ parti quod 2. Aphor. 18. scribitur, dum dixit, Crassa quidem ac rubea tanto à nigris in nutriēdo plurimum superantur, quantum superant in præstanto vniuersum & velox alimentū. Quidam dicunt illa confundere Galenum: sed quid absurdius, illum dicere confundere, qui ea cōparet? Alij nigrum robustius alimentum, rubrum verò celerius præstare dicūt. Sed quomodo sic rubrum crassum cæteris venis copiosius nutriet? Accedit tertium incōmodum: nam Dioīcor. lib. 5. cap. 6. dicit, quod albi usus commodior est tam sanis quam ægris. Ut postmodum ad ætatem peruenit medium laudat, ut non nouum, nec antiquū sit: tale autē probat septem annorū, tanquam in consistentiæ medio: laudat autē austērū ex sapore aliis præferens. At si quis animaduertat, quisnā primo usus erit rubri, nigri, flavi? at flaua tenuia commodissima senibus: non igitur alba. Caliditatē autem per tempora diuidit Galenus 8. de Simplic. medic. iuxta princ. dicens: Vinū nouum mustū in primo gradu calefacientiū est, antiquum in tertio, medię ætatis in secundo. Quomodo igitur cū Dioscoride cōuenit? an' ne mustum dicemus ad annos usque sex, vel etiam ad sumnum duos iam? Sed & in 8. Artis curat. cap. 6. præponit omnibus in prolienda vrina album mediocre in caliditate austērūque: quod etsi sit probatissimum, iuxta Dioscoridem, attamen ab aliis hæc dissidet autoritas, ab aquoso ac potēti laudem cā tollens. Declarat tamē quod Sabini, Adriani, Albanique ac taliū nobilium vinorum, non cæterorū tantū, usus ante sextū annū non sit, q̄ grauent ventriculū, & innatē illi. De austero verò est difficultas maxima, quia 3. Regim. acut. 6. textu, ei. tribuatur quod vrinam supprimat: ob idque ab his qui suppressam habent illam, vel sputū prohibetur: nisi dicas, q̄ fuluum dicat: at hoc maximè, ut dictum est, prouocare dicitur à Gal. si solius coloris in eas rationem: ergo sapore id fieri. At verò in de Attenuāte victu, in fine: in prioritanda vrina fuluum albo postponit, cūm tamen in sputis fuluum & flauum præligat: potentia, dulcia, omnis experientia

austeritatis: itaque Gal. unde quaque sibi tum cū Dioscoride discors esse videtur. Idem 2. de Locis affe. cap. 9. tantam inesse vim caliditatis ac siccitatis vino antiquo refert: vt cū Grāmaticus puerū domi reliquisset, isque si tentatus largiter vinum antiquum ebibisset, in posterum per uigil semper remanserit, donec febre corruptus simul ac delirio, mortuus sit. quo fit vt suprà dictū de vini caliditate confirmetur.

Res igitur ad tria refertur capita, quorū primū est, An aquosum, an mediocre, an potēs vinū magis vrinas prouocet: Secundū, An rubrū vinū nigro magis nutriat: Tertiū, An austērū vinū suppressimat vrinas, an prouocet. Mihi certè videtur facile primū discutere, nā aquosum cū minime nutriat, maximā materiā vrinæ relinquit: atque sic si corpus mundū extiterit, calórque potens valētius vrinā ciet. In prouocādo verò, ac educēdo alienas partes aquosas, potēs vinū prēponi debet: mediocre autē inter ea quā cōueniūt his, de quibus sermo ibi habetur, in vrina prōličēda est præstātissimū: quod tamen potenti cedar, vel aquoso, nihil refert: quādoquidē illa nō conueniant ut nimis valida, vel imbecillia. De secundo dicamus, Nigrū quidem copiosius alere longo vſu, quia nutrientiū eius minus dissoluitur, & copiosum est: at rubrū tamē copiosius alit in singulas vices. Ad tertīū dicimus, Vinū quod austērū est minime ut tale vrinas prouocare, sed sic esse saluberrimū: attamē cū etiā hoc albū sit, & non inualidum substātia, & qualitate, ut subtile calidūmque vrinas prouocat. Mustum autē dicitur in nobilibus vinis (qualia Galēaus appellat) Italicis, aut Grēcis, ad annū usque sextū, vel ut Dioscorides, usque ad septimū: verūm vina vulgata mediocre aetate alia primo, alia secūdo, atque ita deinceps anno sortiūtur: ut singulū illorū nobilius extiterit, serius. Verūm albi vini vſus, qui adeò commodus in vtraque extat valetudine, ad flauum & fuluum extenditur: nam ibi rubrum ab albo. Dioscorides tantum distinxit, ac nigro, ut tria sint eius vini genera tantum à colore sumpta, cū apud Galenum quinque statuantur (ut dictum est) hoc ordine, flauum, fuluum, rubrum, nigrum, album. Sed Aetius libro i. iuxta finem, eadem fermè de colore ru-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

bro & nigro sentit, quæ diximus: nam rubrum crassum nigro præponit. Verum cùm in fine capituli dicat, rubrum vinum subtile, modicèque astringens, tam sanis quam convalescentibus optimum esse, Dioscoridi contradicere videtur. Causa autem, cur vinum subastrigens ab Ætio laudetur lib.9.cap.3.edocetur, quia corpora firmat, & vires ventriculo addit. In eandem sententiam scribit Paulus lib.1.cap.95.attamen vterque ister vermiculum & rubrum distinguit: nam ἐρυθρὸν rubrum vermiculum autem κίρρον vocant, sic aliqui giluum expoununt: alij per ἐρυθρὸν coccineum etiam interpretatur: etenim non præterisse fuluum ac flauum Ætiū ostendit cap.31.lib.4.inde dissidium inter Paulum Ætiūmque: nā vermiculum laudat Paulus, Ætius rubrum. Rursus pro austero astringens scribi deberet, codicis Græci habitatione, nam συφὸν astringens sonat Galenus tamen austērū laudavit 4.& 12. Artis curat. Palā est autē per κίρρον flauum intelligi debere apud Paulum: cùm rubrum exprimat per ἐρυθρὸν, fului autem ac flavi nullam faciat mentionem: igitur de hoc intelligit. De austero illud censeo quod Galenus. Verū quoniam difficilis est, nec adeò cūdēns differentia inter austērum, & astringētem, alterū pro altero supposuit. Differentiam autem austēri & astringentis habetis 4. & 8. cap. quarti de Simplici medicina, nam astringens est, vt rhu & gallæ: austērus sapor, qui in fructu palmæ ultra dulcedinem percipitur. est & in vinis astringens frigidioris notæ quam austērum: cùm tamen vino astringentem facultatem tribuerē possis. verū tamen ad rem magis ille συφὸν austērum pro astringēte interpretatus est: sed Ætius rubrum præponere maluit ad confirmanda corpora, id tamen sanè non ex Galeno. Quod verò Ætiū seduxit, est quod vina rubra, crassa, sanguini gignēdo accommodatissima Galenus dixit, 3. de Alimentorum natura. Id dictum ad sanitatem transtulit Ætius: verum in inculpata valitudine rubrum potest flauo & fuluo præferri: at in convalescentibus, album: in senibus flatum, ac debilius: tum fuluum, quod vim habeant medicamēti, præponi debet. Sic igitur non simpliciter quod à Dioscoride profertur verum est. Ex quibus etiam non obscurum euadit, vinū

rubrum esse, quod his, qui virtute deficiunt, cum panis buccella exhiberi debet, secundum horum sententiam: verum non sic Gal. 12. Artis curat. cap. 4. nam flauantum, ac fulua, tum austera in vsu coquenire docet: atque omnia nobilia vina eiuscmodi esse ostendit. Declarat autem austero vino inesse quod confirmet ventricolum, & quod non feriat caput: quia tamen nutrimenta non celeriter distribuunt quæcunque austera sunt, ob id in syncope non minus quam aqua sunt fugienda, in fine cap. 4. at iuxta initium hæc habet verba, de synco pe loquens: At quoniam ipsorum falernorum aliud dulce admodum est, quod Faustianum vocant: aliud, si cum hoc conferas, austерum: at verò si cū Signino, & Marso, dulce: diligendum ex his secundum. Hæc contradicatio paulo post dissoluta videtur, cum dixit. Reliquorū vini generum austera quæ mediocriter alba, crassaque sunt: certè nullum ad digestionem in corpus est idoneum. ergo Falernum comparatione austерum dicitur ut Creticum, non quod tales obtineat saporem, quoniam aliud dulcissimum sit. Rasis igitur dictum libroz. ad Almansorem cap. 5. quod vinum album leue sit, ad vrinā prolixiendam utilissimum, non aliter quam ut dictum intelligi debet, quod multam gignat, non quod prouocet. Vinum etiam rubrum omnibus ut alimentum: non verò ut medicinalis potus, vel ut cibo iunctus, vel ut languentibus, aut ætatis vitio laborantibus aliis præferri debet: nam alba pueris, flaua senibus magis conueniunt. Idem lib. 22. cap. 6. Continentium, repetit quod de albo vino diximus: scilicet, quod tale aquosum maximè vrinam prouocat. Sed verba illa de vino, quod concoctionem auget, & humores digerat (ut verbo eius vtar) ad austерum, non ad amarum, quamvis malus in verbis ordo sit) referri debent: nam hoc est ex loco Galeni proximè adducto ex verbo sumptum. Apparet etiam, quoniam dicit vinum illud esse delectabile, nullum autem amarum tale esse potest: circa quod intelligendum, quod ætas ex sapore in vinis ac substantia distinguitur: nam dulce & crassum semper nouum est: amarū & subtile, antiquum: horum neutrum usui commodum. austерum & si dulcedinis particeps sit, seu media substantia

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

seu subtili, mediocris est ætatis. Quod autem Serapio capitulo proprio dicat, vina stiptica, id est astringentia, maxime vrinam prouocare, non aliter intelligi debet, quam ex Galeno 7. Artis curatiæ cap. 6. ut primo pro astringente austèrum intelligas: deinde, ut laudatissimum hoc credas inter ea quæ prouocare vrinam possunt, est autem laudatissimum quia in 7. Artis curat. libro Galenus de ventriculi imbecillitate agit, vbi austerus sapor, immo etiam astringens, maximè probatur; sed astringens vrinam nimium coercet: ergo loci etiam pertractionum in Galeno inspiciendi sunt: nam in eo loco ut imbecillitatem ventriculi principaliter spectat, sic in 12. virium resolutionem. at in 5. de Tuenda sanit. abundantiam ferosi humoris, qui copiosus gigatur. Austera igitur in 7. lib. probabuntur. mediocria valida ac dulcia, in 12. Artis curatiæ subtilia flava fuluáue, in 5. de Tuenda sanit.

Sed emergit aliud dubium, nam si omne vinum calidum est in primo, vel secundo, vel tertio gradu, quo modo album infrigidare potest? quod etiam Rasis testatur auctoritate Ruffi & Gal. 12. Arti. cura. cap. 4. nullum album vinum calidum. Respondeo, vinum infrigidabilem educendo: nam Gal. quod per se infrigidet, nūquam fateretur: sed dicit aquosa nullam insignem calefactionem, alba autem non esse calida, non arguit, ea tamen esse frigida, saltem absq; lutæ.

HIERON. CARDANI CONTRADICENT. MEDIC.

LIBRI PRIMI TRACT.

SECUNDVS.

CONTRADICTIO I.

Ars an singularium.

Rs est singularium. 9. Artis curati-
ue cap. 6. Ars in vniuersalibus theo-
rematis methodo , in singularibus
exercitatione indiget. At verò 2.
Ethic. cap. 2. Singularium non est
ars, neque præcipiendi ratio vlla. Itē
primo Primæ philosophiæ, Ars ip-
sa vniuersalium est, experientia sin-
gularium: ob hoc expertus melius operatur sine experi-
entia rationem habētibus. Philosophus 2. Posteriorum
tract. 27. dicit, quòd ex sensu rerum memoria constat:
multæ autem memoriæ experimentum vnum sunt. At
verò ex experimēto prodit ars, cùm in anima fuerit con-
firmatum. Hæc responsio quibusdam satisfacit, cùm ta-
men duas relinquat dubitationes: Prima, quòd ars expe-
rimentum præsupponat . Hoc autem videtur falsum, vt
ex primo Primæ philosophiæ colligitur: nam eum , qui
experimento sine ratione duce operatur, prefert illi, qui
artem habet sine experimento. Præterea Hippocrates ar-
tem non traderet scriptis quādoquidem illa præsuppo-
nit experimentum. hoc autem videtur etiā Galeno co-
tradicere 1. Aphorif. 1. Secunda difficultas est, quia 2.
Posteriorum 27. vult experimentum constare necessa-
rio ex pluribus singularibus: & tamen primo Primæ phi-
losophiæ videtur hæc esse differentia experimenti ab
arte: quòd illa sit vniuersalium, hoc autem singularium.
Ideo dico quòd, (vthabetur 6. Ethic. 8. de prudentia) ha-
bitus ipsi, ars, & prudentia sunt de vniuersalibus: sed ex-
ercitatio est singularium . Et hoc voluit Galenus loco
adducto. Non sic scientia, vel intellectus, vel sapientia:

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

nam hæc vniuersalium semper sunt. Est autem triplex modus: aut Singularis comprehensio, & dicitur sensus: aut Singularium plurium, & est experimentum, vt in memoria colliguntur: aut Vniuersalium prout ad singularia comparantur, & sunt artis vel prudentiæ habitus. Reliqui tres vniuersalia agnoscunt, non in comparatione vlla ad singularia. Verum de his in 3. lib. Contr. 8.

CONTRADICTIO II.

Experimento an due rationes sint necessarie.

Experimentum ut rectum dicatur exigit duas conditiones: primam, quod in humano corpore sumptum sit: secundam, quod per primam ac propriam operationem, non ex consequentia: primo de Simplic. medicamentorum facul. cap. 2. Princeps 2. Can. cap. 2. quinque alias adiicit conditiones: quod in morbo simplici, quod illud quo experimur vitiosum non sit, quod experiamur in morbo æquali, quod idem agat in contrariis temperaturis, quod secundum plurimum non semel tantum aut bis. Hæc verò conditiones colliguntur tertio de Temperamentis cap. 5. quamuis id secundum plurimum etiā ad temporis magnitudinem extendat, nō solum ad multorum hominum experimentum. Experientiam tamen ab Experimento separat Galenus libello de Empirica subfiguratione, qui apud nos in Græco non habetur: pluribus experientiis experimentum constare affirmat. hoc autem est quod iam diximus, scilicet Experimentū multis sentiendi memoriis constare. Diffinitur autem ibi Experiētia, quod est tota rei euidētis obseruatio. Aliter verò secundum eius opinionem diffinitur, quod est obseruatio ac memoria eorū, quæ sāpe eodem modo perspecta sunt. Ibi verò diffinit Experientiam quæ est artis principium. Igitur non tot erunt necessariæ conditiones ad experimentum. Respondeo: quanquam possem, vt dixi, subterfugeré per distinctionem iam datam experiimenti & experientiæ: nihilominus experientiam omnē esse artis principium: perfectam autem experientiam & quæ ratione perfici possit, his indigere conditionibus. Ex hac autoritate oritur hæc.

Medicina an solo experimento inuenta.

Experientia constituit artem medicam & solam. Philosophus etiam, ut dixi, primo Primæ philosophiæ tract. i. iuxta initium, probat Pauli sententiam dicentis, Experiētiam artem efficere: sed oppositum habetur prima Aphor. i. cōmento. Medicina dupli modo inuenta, experientia, & ratione. Quanquam enim dicat de aliis artibus: manifestum est etiam, quod de medicina intelligit, cum de aliis propter illā loquatur. At 3. de Crisi cap. 8. videtur sentire, quod ars medicinæ ex principiis philosophiæ inuenta sit: fidem tamen sum pserit ab opere. Idem in Introductorio cap. 2. docet, tria genera principiorū, Inventionis, & hoc totū ad experientiam pertinet: Cōstitutionis, id est, ut in arte redigatur, his opus dicit est ratione & experētia: Interpretationis, naturalis speculatio fundamentum exhibet. & in 9. Artis curatiæ cap. 2. Non licet cuipiam artem totā adipisci solo experimento, si non vniuersalium methodum quandam teneat. In libro autem de Constat. artis medicatiæ, probare nūtitur, artis inuentionem citra experientiā vñlam posse constare, utrū autem illius verbis: ὅτι μὴ δύνα, ἀχιποσεῖ μέλοι τὶς δύνα πείρας τηνὸς ἀλλὰ μεθόδῳ συστήσωσθαι τὴν τέχνην ἕδη μοι δοκεῖ πρόδηλον ὑπάρχειν ὅτι δὲ οὐ δ' ἀδύνατος, ἐφεξῆς σκοπῶμεν, δλίγοντι πρότερον ἡμῖν διαλεχθέντες. Quod est, Quod quidem non usui inutile futurum sit, si sine experientia quadam, sed ratione sola artem constituat, iam mihi videtur manifestum esse. Quod autem non sit impossibile hoc, posterius cōsiderandum, paucis prius nobis declaratis. Respondeo, autoritas ex libro de Subfiguratione empirica, est ex Empiricorum, non propria, ut ipse testatur Galeni sententia: initium tamen Artis, ut introductorio, ob antiquitatem ab experientia sumptum est: ars tamen ipsa utroque indiguit auxilio, ratione siquidem & experientia. Philosophus autem nihil aliud vult, quam quod experientia sit principium artis: intelligendo principium originem primam, non formam: nam & forma à ratione inducitur.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Aliter ars effet idem quod experimentum, experientiis pluribus solum constans. Ad hoc autem inueniendum sufficit solum experimentum, sola ratione naturali adiuuante qualem habuit Hippocrates. Ad tradendum vero sub Artis forma methodus artificiosa necessaria est, cum iam lumen autoris & fides experimenti non maneat. Galenus autem in libro de Constitutione Artis medicatiæ docet medicinam, quo ad primas illius propositiones, ex philosophia procedere: nam sic potius est scientia, quam ars.

C O N T R A D I C T I O . I I I I .

Experimentum an sit artis principium.

Experientia quæ ratione caret non est sufficiens ad Artes cōplendam 3. Artis curatiæ cap. 2. Et adducit rationem, quia ea sola nec ex medicamento in medicamentū, nec ex affectu in affectum trāsire licet. Hippocrates experimentū periculosum etiam vocat, prima Aphor. in procēmio: Galenus etiam 9. de dogmate Hippoc. & Platonis, affirmat experimentum absque ratione esse infirmum. Princeps vero prima quarti trac. 2. cap. 7. dicit, & experimentis quæ non sunt secundum rationem, accidit ut nec unum sit signum nedum ut valeat. & Ioannes Damascenus etiam experimentum quod ratione caret non probat, sed requirit rationem in eo, ut in suis Aphorismis. Quomodo igitur poterit esse artis principium? Respondeo: Experimentum quod periculosum est, apud Hippocratem pro experientia sumitur: & hæc non est artis principium, cum sit tentatiua. Experimentum vero cuius nondum ratio est comperta, non est tutum, quia nescimus an effectus hi similes sint: ratione autem sui est tutum, cum sit artis initium. Damascenus præcipit, ut non tuis tantum experimentis vel scriptis confidas, si ratione caruerint: nam inter experimenta potiora decet eligere. Principis dictum tenet, cum experimentum rationi aduersatur: velut si hydrops casu quodam ascliticus frigida aqua sanetur. Multum autem interest dicere, quod experimenti non pateat ratio, vel quod expe-

rimentum aduersetur rationi. Primum, & si non sit omnino tutum, propter translationem ad similia, tamē artis principium, & per se tutum. Secundum arte nunquam facit, & est periculosum: & de hoc loquitur Auicenna.

C O N T R A D I C T I O . V.

Dies febris enixa à partu computandi.

Pari modo in mulieribus iudicationes fiunt à partu tertio Prognosticorum 7. Vbi Galenus exponens, inquit: Principium numerationis fiat, non quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint. In quibusdā igitur circa secundum diem aut tertium diem à partu incipiūt, ex quo multi numerant futurā iudicationem. Sed res non ita se habet: sed ex quo pepererint, numerationē oportet fieri dierum. Princeps etiam secunda quarti trac. cap. 1. secundum priorem literam: Et si peperit mulier, deinde accidat ei febris, tunc si non computetur ex febre, & non nisi ex partu, est illud error. De hoc dixerunt quidam, quod plurimum accidit post secundum & tertium. Sed alia litera Galeno contradicit, dicens, Et si peperit mulier, deinde accidat ei febris, tunc fiat computatio ex febre, & non ex partu: ex illo enim est error, & plurimum, quod accidit post secundum & tertium. Hic igitur emendator putauit se Auicennam ad Galeni mentem traducere, cum illum ab eo maxime abduxerit. Auerroes autem quarto Collec. 40. Et debes scire, quod istae crises à principio ægritudinis computantur: & est, quando manifeste in operationibus læsio apparet, excepto in pariente, quia ab ipso partu incipere debemus: quamuis ægritudō post partum per triginta dies sensibiliter extinxerit: & breviter hæ regulæ dicta Hippocratis consequuntur. Hæc ille. Idem fermè Haliabbasio. Thæorica cap. 8. iuxta principium: Passiones autem, quæ mulieribus post partum fiunt, ab eo computabitis die, in quo partus celebratur, quemadmodum Hippocras imperat. At tertio Epidem. super primum test. 21. de uxore Philini sic inquit: Decimo & quarto die à partu cum purgata restet, & cætera bene haberent, ignis inuasit cum rigore. Inde connumerans

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

omnes dies iudicatorios, & præter hos sextum, vigesimo mortuam fuisse affirmat. Ex quo liquet, quod à die febris, nō à partu cōputantur: nā sextus fuisse decimus nonus, & septimus vigesimus: & dies in quo mortua fuisse, trigesimus tertius. Sed nec trigesimus tertius iudicatorius est, sed trigesimus quartus, vt à Galeno apparet. Rursus in sequenti textu declarat idem: subiungam autem initium propter multa, est autem tale: Epicratis vxor, quæ ægrotabat apud Archegetem, instantे iā partu rigore correpta est, nō incaluit ut ferebant: postridie eadem erant, tertio die filiam peperit, cæteraque rite consecuta sunt: postridie partus eam febris acuta inuasit, cordis dolor, & muliebrium, nulli erant somni: per suppositā glandem hæc relenata sunt: sed caput, collum, & lumbi dolebant: alius pauca biliosa, non concreta, mera: vrinæ tenues, subnigræ: sexto die, qua illa febris corripuerat, sub noctem delirauit: septimo omnia exacerbata, vigilæ, delirauit, sibi bunda, deiectiones omnes synceræ, biliosæ: atq; ita vsq; ad octogesimū connumerat dies à febre, non ab hora partus: nam cùm in quadragesimo die pauca vomuerit biliosa, in octogesimo liberata sit, fierent connumeratis à partu diebus quadragesimus primus & octogesimus primus iudicatorij, quos nemo unquam concedat: tum magis, vt dixi, quod Hippocrates ad febris initium redigit numerum. Respicere etiam oportet, cùm triduo ante partum morbus initium habuerit, non tamen tunc sumptum initium, sed postquam febris non obscurè eam vexauit: quod ex sententia etiam Galeni est, primo de Diebus decretoriis, cap. 6. Rursus 3. super primum de Morbis vulgatex. 2. & hæc habet: Dromeadae: vxorem, quæ filiam erat enixa, cæteris rite consecutis, postridie rigor cepit, febris acuta. Primo die ex præcordiis laborare coepit, fastidiosa, horrens, implacida: sequentibus diebus somnum non cepit, spiritus ratus, magnus, præcordia statim reuulsa: postridie eius diei, quo riguerat, aliuum cōmode reddidit, vrinæ crassæ, albæ, turbidæ, cuiusmodi sunt, quæ in matellis diu steterunt, cùm agitatur, nō subsidebant: nocte non dormiuit: tertio die circa meridiem riguit: tandem in sexto die illa mortuā fuisse affirmat. est

autē sextus ex genere malorū dierū & qui pernicie afferat. i. de Diebus decret. cap. 4. & 5. Quo sit, ut manifestū sit, Hippocrate & autoritate sua, & experientia docere nos dies iudicatorios à febre, vel morbo in puerperio inchoādos. Aëtius & Paulus hanc difficultatē leniter tractasse videtur: & quod mirabilius est, Galenus in nullo horū locorū hāc cōtradictionē animaduertit, verū difficultatē auget in Philini vxore: nā cūm Hippocrates dixisset, κατὰ φύσιν καθάρσεως μνομένης. quod est, Facta se cūdū naturā purgatione: Gal. dicit, ἐπιχειρίσθη γαστὴν χαυκὶ ταῦτην τῆς μετὰ τόκου καθάρσεως. quod est, Prohibita autē mulieri huic secūdū partū purgatione. Quare dic, lapsus interpretē, nā κατὰ φύσιν cū præpositio accusatiuo iungatur, potest etiā cōtra significare, & plerūque, (vt notat Galenus in de linguis Hippocratis) κατὰ in malam partem ab Hippocrate accipitur. Vel dic, in Galeni-textu legendum εἰς κατὰ φύσιν, non secundum naturam. Verū Hippocratis verba sequentia difficultatem augent, dicentis, κατὰ ἀλλα κόνφος διέγουσσεν. quod est, Et alia opportunè procedebant. Forsan aliquis dicat, quod Hippocrates 7. Aphor. 57. ait, purgationes nimias morbos efficere: quæ verò exiguae essent, vterum male afficere: volentes vt Hippocrates ortum morbi generalē ostēdat, Galenus autem sedē: sed non est moris. Galeni contradicere Hippocrati, nisi eum nominet, tūm verò aliqua ex parte excuset, vel sententiā in aliū referat. Poterat & ἐπιχειρίσθη τὸ έπιτοχεῖον dēductum, ut pro καλύειν interpretatur, etiā κρατεῖν dicere: sic enim antecps est verbū, autore Hesichio. Est autē κρατεῖν vincere, vt Galeni sensus sit supereffluētibus purgationibus à partu. Sed iam hæc dimittamus, quāquam valde necessaria, & ad principalem quæstionē veniamus. Conciliator differentia 106. vidit dubitationem, sed non autoritates, duo tamen dicit: Primum, quod nō solū à partu, sed à febre, ita vt vtrūque cōsideretur, computandi sunt dies. Secundum, quod in naturali partu magis attendendi sunt dies ab initio febris, quia talis febris non dependet à partu, sed ab errore, vel alia causa: & tū magis, si fuerit initiū febris partui propinquū. Istud pater, quia in febre quæ ab apostemate, cōsideratur dies initiū

tā apostematis, quām febris, ex Galeni & Principis sententia. Sed in innaturali magis dies partus, quia febris consequens, est quasi symptoma. igitur cum dies critici disponantur à morbo, non à symptomate, erunt ipsi numerandi à die partus, non à principio febris. Ad autoritatem Hippocratis i. Epidem. dicitur, quod 2. de Diebus creticis, cap. 6. dicit Galenus. Hippocratem prius scripsisse lib:os Epidemiorum, quām Prognosticorum, vel Aphorismorum: adducta igitur autoritas ex tertio Prognosticorū p̄zponi debet autoritatibus libri Epidemiorum. Adduntur tamen rationes à Conciliatore ad oppositā partē, quarū ferme vis in vnam reducitur. Partus ad febrem se habet ut causa disponens, vel antecedens, & ipse per se est res naturalis: igitur dies nō sunt computandi ab eo, sed à morbo, patet sequela i. de Diebus iudicatoriis, cap. 6. & 2. Prognosticorū 58. Sed hæc ratio non videtur valida in casu partus non naturalis: quia ipse morbus est, & febris, ut dictū, symptoma: itē quia, ut Auer. & Aaliabbas dicūt, hæc res habet autoritatem & rationem ab Hippocrate: ipse verò experientia dies hos comprobauit. Atque ideo cum clare in primo exemplo & tertio naturalem partum exposuerit, in secundo forsitan violentum, videgar mihi, cum eandem in omnibus obseruet à die febris cōputationem, non esse villo modo distinguendū. Verum etiā plus Hippocrati hīc credendū est, vbi per tria exempla totā rem decernit, quām in libro Prognosticoru, vbi paucula tantum verba subiecit. Quod verò mixta ratio ineunda sit in febre cōputandi dies à partu, & à morbi initio, hoc est perabsurdum: nam bene possumus dies in partu & febre, vel apostemate & febre virtusque considerare, sed tamē utroque seorsum, & singulos pro suo ægritudinis genere, nec tamen prohibet quicquam, ut in apostemate habent febrem ephemera iunctam consideremus. dies ab initio apostematis pro febre, cùm sit purū symptoma. autoritas igitur tertij Prognosticorum. intelligitur solum de naturali partu, & morbis, qui sunt illius symptomata: & sunt febris ephemera, quæ quarto die solet aduenire: item dolores, & cursus menstrui sanguinis, & si quid aliud tale. In his omnibus debemus dies à partu,

à partu, etiam si hæc post partum cœperint, computare. In illis autem ab initio morbi. Aucenna, Auerroës, & Haliabbas cùm vidissent libros Prognosticorum, & non Epidemiorum, quod facile est cuique intelligere, qui illos diligenter euoluerit, ob non visa dicta Hippocratis aberrare. Porrò dies partus in masculis sunt triginta, in fœminis quadraginta. vicesima prima tertij trac. 2. cap. 33.

C O N T R A D I C T I O . VI.

Pntredo an solum ex obstruzione.

Pntredo fit, cùm calida & humida corpore calido & humido loco manentia non perflantur: quod si manent transpirata, non putrescunt: oportet igitur ad hoc ut putrescant, impeditam fore transpirationem, II. Artis curatiæ, cap. 4. At 2. de Differentiis febr. cap. 9. vult duplicum esse putredinis causam. verba subiungam: In putrefactionibus autem (nam & sanguinem putrefacere necessarium est) quandoque quærendum, quæ nam sit harum febrium species. Hoc autem inueniri posse putandum, si prius cognouerimus, quo pacto sanguis putrefiat: nam recte sentire videtur Aristoteles, ab aliena caliditate oriri putredinem. Vocat autem alienam, non insitam, atque natuam, in quocunque rerum genere. Nam hæc coquere aperta est, externa autem corrumpere (quod est putrefacere). Color autem exterior sanguinem opprimit, ut in Solis deustionibus, & in pestilenti aëris statu, atque, ut simpliciter dicam, in febribus vniuersis, ex quacunque causa originem duxerint. Sed & quando in aliqua corporis parte sanguis plurimus aceruatus eius corporis vim opprimit, corrumpi consuevit: ac item præcipue, cùm in paruis vasis propter crassitudinem obstruitur, aut propter multitudinem impingitur. At libro de Inæquali intell. perie cap. 7. dicit: Neque verò ea solum, quæ inculcata sunt, & perspiratu prohibita, putrescunt, quamquam celeriter ea, maximèque: sed & alia multa putredini sunt oportuna. Itaque in primis autoritate vult tria esse necessaria: Prohibitam totius corporis transpirationem, quod inferius declarat: Corpus calidum & humili-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

dum: & Ambiens tale. At in secunda prætermittit duas primas causas, & vult vel solam extremā esse sufficien-tem, vel quandoque conuenire humorum conculcatio-nem in loco uno, ex qua obstructio loci fit. At in ter-tia autoritate amplectitur & obstructionem, & prohibi-bitam transpirationem: verū non esse causas necessa-rias vult nisi velocis & maxime putredinis: atque sic vi-detur secūda primæ, & prima secūdæ, & tertia utriusq; ostendere insufficientiam. Nam ex dictis videntur qua-tuor causæ putredinis, caliditas, & humida qualitas to-tius corporis tum continentis: prohibita transpiratio in-cute: tum in certa corporis parte. Galenus 12. Commen-to, 2. particulæ, exponens illud, Quæ relinquuntur in morbis, &c. dicit: Quæ relinquuntur in morbis necessa-riò sunt humores mali: nam intelligit materiam mor-horum: tales autem cùm nutrire non possint, necesse est ut tēpore succedente febres accedant: non igitur neces-sarius est calor continentis, vel obstructio, aut prohibi-ta transpiratio. Princeps, 13. tertij, tract. 3. cap. 2. & prima quarti tract. 2. cap. 1. docet plures causas corruptionis: sed in priore loco propriè cōcoctionis, in posteriore ge-neraliter omniū humorum: quæ causæ cùm ad septem reducantur, plures videntur quam quæ à Galeno recita-tæ sunt: dicit tamen, quasi Galeni dicta inter se, & secū concordans: Et plurimum corruptionis humorū ex cau-sis est obstructio: propter humoris multitudinem vel crassitiem, aut lētorem. quod sumitur 11. Artis curatiuę cap. 9. in fine. Dicebat enim Galenus, de obstructione loquens, Redundantia cum crassis & glutinosis humo-ribus, horum enim vitio obstructio est orta: quæ mor-bus est instrumentalis eorū quæ obstructa sunt corporū: hanc symptomā fecutū, ipsa trāspirationis retentio, quā rursus putredo humorum exceptit, ipsa scilicet febris an-tecedens quædam causa. Recentiores quidam dicunt, in febribus necessariò esse coiunctam prohibitam transpirationem, si à materia sint putrida: retainentur enim vapores, qui exire deberent: in aliis etiam plerū-que putredini coiunctam esse hanc prohibitam trans-pirationem. Dico igitur, quòd putredo sit in humori-bus, vel humorum: humorum quidem, dum generan-

tur: & sic longe plures sunt causæ quām quatuor: nam ex corruptione concoctionis fit putredo persæpe humorum genitorum, nec tamen semper, cū sint alij modi corruptionis, quām ad putredinem: & sic loquitur Princœps in 13. tertij loco dicto. Vel putredo fit in humoribus iam factis, & hoc accidit in tota humorum congerie, quæ est in sanguine: & hæc præsupponit prohibitiæ transpirationem, & de hac loquitur 11. Artis curatiæ 4. vel in vna parte tantum, & hæc propriè fit ab obstruktione, vel inculcata materia: & de hac loquitur secundo de Diff. feb. 9. Aut loquitur de vtraque in generali, & de hac dixit in libro de Inæquali intemperie, quod causæ essent illæ tres dictæ, nā quarta causa iemper est ex supposito necessaria caliditas cū humido eius quod putreficeret debet. vt 11. Artis cur. cap. 4. docet: nam dicit, cū animal sit, vel planta, necessariò constat calido & humido: & ita ibi explicavit causas necessarias omnes, seu naturales, seu aduentitias: aliis autem in locis hanc naturalem prætermisit: ideo in de Inæquali intemperie tres tantum consummerat, quæ omnes sunt necessariæ. Different autem obstructio in particula, prohibens & motum, & perspirationem, à prohibita perspiratione, quæ in toto fit: nec tamen prohibet sanguinis motū, sed halitus ac vapores tātum fuliginosos excerni. Motus autem est de causis etiam conseruantibus à putredine, vt appareat in aquis fluminum, quæ non putrēscunt, cū stagnorum celeriter corruptantur. Sed cur ergo Philosophus dixit 2. Proble. 4, quod motus corruptionem excitat? Respōdeo: Motus naturalis, & proprius, conseruat: quicūq; alijs externa causa proficiunt, corruptit: hoc autem quia concutit, & quia facit obuiare aëri nouo: nam philosophus in fructibus quæsiuit, quæ motu vitiantur propter teneritudinē. At vt colligitur 4. Meteor. 6. & 3. Collectancorū 3. Aëris sui caliditate putredinem in animalibus operatur, exhalare faciens inatum calorem: item frigiditate extinguendo proprium, vnde materia alium concipere cogitur putredinis autorem. Hoc autem secundum membrum, cū raro accidat, & per consequentiam tantum caloris nostri corrupti putredinem pariat, iure

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
merito à Galeno prætermissum est.

CONTRADICTIO. VII.

Vinum natura humidum est.

Vinum confert iuuenibus dupli modo, bilē educendo, corpūque humidius reddendo : primo de Tuenda sanitatem. & quinto eiusdem: Vinum maximè competit frigidis ac siccis temperamentis. Primo etiā Regim.acut. 22. iubet ante ptisanam vinū aut mulsam exhiberi: velut aqua ipsa humidiora vbi morbus ipse siccior extiterit. secunda quoq; Aphor. 27. vinum iubet dare Galenus in fame illa non naturali, seu à frigiditate, seu ab acido prouenerit humore: est autem humor acidus, frigidus atque siccus. Ex quibus colligitur, cùm omnis cura sit per contraria, vt in tertio habetur Paruæ artis, vinum non solum calidum esse, sed etiā humidum. Princeps etiā terria primi doct. 2. cap. 8. dicit, Et vinum confert melancholicis, quia eis contrariatur à tota specie: ipsi autem sunt frigidi atque sicci, quare vnum erit calidum ac humidum. vnde Gentilis in sua quæstione ibi tenet, quod vinum semper humidius corpus reddat. Et prima tertij tract. 4. cap. 17. in cura maniæ in generali, in fine, dicit: Cumq; fuerint in declinatione, detur eis vinum plurimū mixtū: illud enim humectat eos, & dormire facit. Idē fermè primo ad Glauconē cap. vltimo, dum cura eorum tractat, animo linquantur & prima quarti tracta. 3. cap. 4. In cura hæticæ vinum humectat sed calefacit: & parum post: & similiiter cùm necessitas te vocat ad sortem humectationem & velocem, des ea quæ sunt, vt aqua, carnis, & vinū. Haec libbas quoque in primo practicæ 22. Vinum calefacit & humectat, & contrarium est melancholicæ à tota specie. & sexto Collectaneorum 13. recensetur inter ea quæ corpus humectant, cùm extenuatis exhibeat, qui siccitate non vacant. Aristoteles quoque tertia Problematum. 16. Vinum natura humidum est. Sed in oppositum Galeni videtur esse autoritas 8. de Simplic. medic. cap. de vino. Nouum in primo calidum est; vetustū in tertio, mediæ ætatis in secundo, his pro cali-

ditate siccitas respondet. Item Galen. 2. Aphor. 11. exponens humidum melius nutrire, potabile interpretatur: quod actu non potentia humidum est: atque hoc modo vinum inter humida connumerat: quasi potentia tale nō sit. propterea dixit, quod humidum prout à solido distinguitur, maxime nutrit, præsertim si natura calidum sit. Paulus quoq; lib. 1. cap. 95. & lib. 7. in litera o, Mustum in primo siccum est, mediæ ætatis in secundo, sed antiquum in tertio. Sed & Haliabbas quinto Theoricæ cap. 30. vinum siccii temperamenti esse dicit. Serapio etiam in tabula & cap. proprio, vinum inter siccias medicinas adnumerat: quæ tamen primū gradum non excedant quo ad caliditatē. nam superius declaraui in Passiis qualitatibus, solitum non esse gradum proprium obseruare. Hanc tam euidentem cōtrarietatem euadere quidam desperauerūt, ut Gentilis loco præallegato. Sed Conciliator Differentia 70. tenet ipsum esse humidum, respondētque autoritatibus melius quam potest, ac rationibus: veruntamen cùm non viderit autoritatem Galeni & Pauli de siccitate: ideo sua determinatio nihil ad nos facit, cum nerū difficultatis præterierit. Nemo enim est qui, si quis illas autoritates auferat, non statuar omni suffragio humidum esse vinum. Quidam existimant exterius eti sit natura humidum, posse siccare quadruplici modo: Primo, abluendo sordes, & hoc modo etiam aqua frigida exfiscat, & consolidat autoritatem Celsi: Secundo, per virtutem astringentem comprimente, dein exprimendo humorē contentum in loco vel ulceris vulnerisue: Tertio, quia omne calidum calefaciendo tandem exfiscat: Quarto, quia pars humida quæ est in vino subtilis dilabitur, & sicca manet quæ crassior extat. Sed isti magnam Galeno calumniam inferunt, qui loquens de re, quæ & cibus est, & medicina, proprij temperamenti nusquam meminerit: nec virtutis quam interius assumpta retineat: sed solum accidentiam naturæ expresserit, atque eam qua fungitur tantum donec exterius applicatur. Parensum esset Aucennam aut Aueroëm interpretatibus, quibus legi sua vino interdicebatur tanquam frequentioris usus solam apud illos meminissent: at de Galeno quis, quo

ferat animo, ut propriam naturam, proprium usum, tū frequentissimum pretermiscerit: rem raram, & præter consuetudinem, ac non propriam explicauerit? Non etiam videtur quod in ablutione vulnerū appareat humidioris naturæ vestigium: nam vlcera etiam sordida illico mordicat, quod medicamenti siccioris est opus, non humili. Aliqui dicunt, quod est humidum ut oleum, nam facillimè illud etiam ardet ut vinum, sed hoc est magis argumentum siccitatis, nam in similibus facilior fit transitus, unde velocissime ardent nitrum, aqua ardens, sulphur, quæ omnia procul dubio siccata sunt. Quidam autem respondebat hoc modo, quod vinū antequam esset actu nutrimentum erat siccum, sed postquam nutrituerit fiat humidum, augendo humidum substantificum: & hoc modo Princeps dicebat lactucam esse calidam, quamvis sit frigida, antequam nutrit. Hec respōsio non videtur satisfacere: nam & si lactuca calefaciat augendo calorem, non tamen meretur dici calida: quia hoc oportet dicere in comparatione ad reliquos cibos, item vinū velocissime nutrit, 2. Aphor. 18. ut nihil ei possit æquiparari. & 3. de Téperamentis, cap. 2. dicit, quod dummodo aliquandiu in ventriculo & iecinore originem traxerit, nutrit: quare non poterit impressio nem siccum facere, si in humidū illico transfierit alimen tum. Dico igitur, Vinum siccum esse: nam 5. Aphoris. Aphoris. 5. vinū subtilitate sua cōulsionem mouet, siccitate & caliditate sedat. Item 2. de Victus ratione, (& est 28. liber Hippocratis) vinum calidum & siccum. habet autem oratio eius genuina sic, οἶνος θερμὸν καὶ ξηρόν. ἔχει δὲ τι καὶ παθαρίκεν ἀπὸ τῆς ὕλης. Τῷ δὲ οἴνῳ οἱ μέλανες καὶ αὐτοὶ, ξυρότεροι, καὶ εἰσαχθένται, οὔτε δρέσοισι, οὔτε πύρσοι. Ξυράνθοι δὲ καὶ τὴν θερμασίν, καὶ οὐρὰν εἰς τὰ σώματα καταναλίσκοντες. id est, Vinum calidum & siccum: habet autem ex materia vim purgādi. Vinorum autem quæ nigra & austera, magis exsiccant ventrē, lotium, sputū micime iuuentia: exsiccans autem, & calefaciens, humidū corporis consumit. Inde docet candida, & noua, & dulcia, humidiora esse: quin & acidum humectare edocet, quod aquam admixtam habeat. Sed ibi alia exsurgeret dubitatio, quia acidus sapor siccitatis indicium est. Sed non

omnia omnibus in locis sunt enodanda, vnicuique disputationi sua difficultas satis est. In libro etiam secundo Regim. acutorum iuxta initium dixit: Vinum sitim mouere, & caput petere. Hæc igitur omnia quis non videt opera esse vini siccantis magis absoluta etiam coctione, quam per initia? Quare valeat Manardus cum sua subtili inuentione: nam Galenus nunquam vinum humidum pronuntiauit, sed hunc estare, cum sit siccum. Vehementer etiam posse affirmat, hoc autem quadrifariam: Primò, faciendo plurimam appositionem & nutritionem, propter naturæ dilectionem, propter subtilitatem, propter facilitatem conuersionis in alimentum. Secundò, propter aquæ admixtionem, nam subtilitatem quidem & cum natura humana conuenientiam mixtum retinet, verum amittit siccitatem. Tertiò, si sit candidum aquosum, tale enim sub natura vini quanquam comprehendatur, eo tamen nomine non intelligitur, nisi adiiciatur aquosum. Hoc verò non excalefacit: non dicam quod refrigeret prima operatione, multo minus etiam exfiscat. & quanquam sub eodem gradu siccitas & caliditas vini apud Galenum censeatur, nihilominus tamen non sub eadem gradus parte. Ideoque in febribus, & in animi deliquiis Galenus album aut lymphatum exhibet vinum: non tamen quia humidum, sed quia cum sit velocissimi transitus, & naturæ amicum, siccum non est. Quartò, comparatiuè: nam temperatura eius est infra siccitatem bilis, & atra bilis, & senum: quare his potest exhiberi: tum quia in atra bile educit eam & subtiliorem reddit, & est naturæ amicum. Senes autem indigent regimine simili, non contrario: & cum hoc vinum habet plures utilitates, de quibus dictum est: nam & mel senibus conuenit, quod tamen siccum est in secundo: vt γ. de Simplic. medic. facult. Ad Arabum autoritates dicendum est, vinum censeri apud eos humidum, ab operatione. Vel dic, quod de mixto aqua intelligūt, vel quod absolute humidum crediderunt. Nihilominus verum est, ipsum hepticis & melancholicis conuenire. Quod si quis arguat ex 2. Aphor. II. in commento: Vinum ut habet similem substatiāiam aquæ quod aquosum dicitur,

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

sic & naturam : aqua igitur cum sit frigida & humida,
igitur & vinum aquosum, Respondeo : Comparat na-
turam in subtilitate, & nutriendi paucitate, ex quo col-
ligitur, quod aqua sit subtilioris substantiae ipso vino:
quamvis vinum ob caliditatem faciliter penetreret, ac ci-
bum distribueret, ut in 12. Artis curatiæ colligitur, cap.
4. in initio, & post. Sed cur vinum aquæ supernaturat, aqua
vino supernata non potest?

C O N T R A D I C T I O . V I I I .

*In laterali morbo an ex parte dolente vena
secunda sit.*

Quem dolor ad iugulum extenditur, aut grauitas
brachium, mamillam, aut partes que sunt supra se-
ptum transuersum infestat, interna cubiti vena secan-
da est: nec dubites copiosum derrahere sanguinem, do-
nec rubidior multo, vel pro rubido & puro liuidus ef-
fluxerit, utrumque enim accidere soleret. 2. Regim. acut.
10. At quarto Regim. acut. 73. si dolor ad superiores
partes extenditur, iugulum, mamillam, brachium, in-
ternam brachij venam secare oportet, ab eo scilicet latere
quod dolore fuit affectum. Est etiam illud indicium, Hip-
pocrate in prima autoritate hoc sensisse: quod dicat san-
guinem permutari solere: quod quidem non accidit nisi
ubi phlegmum magnum sit & ex parte qua sit sanguini-
nis missio: ut in libro de Sectione venæ colligitur. Ne-
que est dubium quin Galenus in commēto 10. censue-
rit, secundam eiusdem, non aduersi lateris venam: quan-
doquidem celeritati euacuationis ex ipso loco studeat;
ut verba testantur. Altera habetur autoritas 6. Epide-
miorum super sextum, textu quinto: ubi dicit: In doloribus secundam esse venæ vētrem: id est venā magnam,
qua loco proxima est. Sed ista autoritas cum preceden-
tibus parum aut nihil facit: nam materiam iam fluxisse
Hippocrates præsupponere videtur, cum dixit, adesse
grauitatē, quæ iam fluēte non adest: tum quod pertingat
dolor ad iugulam: Secundò, quod succedat mutatio san-
guinis: Tertiò, quia 4. de Ratione victus in acutis, parū
ante autoritatem dictam, iubet Hippocrates sputi colo-

rem obseruandum, an sit rufum, vel aliter coloratum, nam hoc nō nisi iam in coctione potest apparere: Quartò, quia Galenus in de Venæ sectione dicit, vbi iuxta se-ctam venam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis in colore & substantia mutationem expectare, si-cut Hippocrates nos docuit in libro de Acutorū vietu, quando de lateralī morbo verba fecit. Est etiam difficultas ex hoc, quia quartus Hippocratis acutorum Galeno teste, non est Hippocratis. In secundo autem non expli-cat ex quo latere sit detrahens sanguis: quare hæc au-to-ritas parum aut nihil concludit, quantum ad Hippocra-tis sententiam pertinet. Et si quis obiiciat, crimen fermé esse, Hippocrati adscribere, quod quicquā neceſſarium ad artem prætermiserit: quare conjectura licere aſsequi, ſolum eam, quæ ex eodem fiat latere, eſſe neceſſariam, quando eius tantum meminerit, iuxta Galeni interpre-tationem. Respondemus: Quanquam hoc ſolum firma-ri poſſit ex Galeni ſententia, nihilominus etiam illius ſuppoſita autoritate, nihil tamen in dictis Hippocratis pro hac ſententia concludere: nam vel Hippocrates re-uulſiam ex aduerso latere cognouit, vel non, nam eam in aliquibus morbis, puta in capitib⁹ vulnerib⁹, neceſſariam eſſe inferius demonſtrabimus. Si igitur non co-gnouit, quod quaſi nephias eſt dicere, nihil mirum, eam illum non tradiſſe: ſi autem cognouit, principio morbi faciendam docuit in geaeralibus sermonibus, ut ibi deriuare, cedentem reuellere statim, reſiſtentem cedere. Secunda particula ſexti Epidem. 8. vbi etiam videtur Ga-lenus illud declarare, quod dixit Princeps quartæ primi, cap. i. cum ad lōginquum trahere volueris, dolorē prius ſeda. Sed expositio tamen Galeni non videtur niſi ad confirmandum hoc, ut post deriuationem reuulſia ex aduerso vtiamur: ſed non explicat, quod ab oppofito latere reuulſia ſanguinis missio conueniat. Sed melius erit Hippocratem per Hippocratem exponere, quādo-quidem ex hac autoritate ſaltem illud coſtet, duas feciſſe Hippocratis mittendi ſanguinis rationes diuersas, Re-uulſiam, & Deriuatiuam: cuius meminit in 2. & 4: Re-gim. acut. locis præallegatis. Sed non eſſe ducentum ab eadē parte quaſi ſimilitudine infert. 2. Regim. acut. 22.

H I E R . C A R D . C O N T R . M I D I C .

cum dixit, de medicatione loquens quæ per expurgantia fit: Quicunq; autē dum inflāmantur, statim per morborum initia medicamento soluere conātur, ij non solum ab intensa inflamatāq; parte nihil adimūt, verūm cùm non cedat nec obsequatur quæ cruda est affectio, partes sanat, & morbo aduersas, medicamentū ipsum absunit, contrabefacitq;. Sed vt diuersa est ratio medicamenti, & mittendi sanguinē, nec idem in iisdem effectus, vt nihil contra opinionem cōcludit, sic nec pro ea. Attamen cùm Hippocrates curatiuam rationē, non præseruatiuam iniisset in libris Regim. acutorū, reuulsuam prætermisit, contētus illam in generalibus sermonibus docuisse: derivatiuam verò explicat, quæ vt sit ex latere paciente, sic affectū iam constitutum nō orientē præsupponit. Vnde reuulsui etiā meminit auxilij secunda particula sexti Epidem. 28: dū dixit: Reuellere si quò nō oportet, vergat: si autēm quò oportet, his aperire conuenit, secundum quod singula vergunt. An & in hoc generale erit, vt ab eadem parte tantū fiat reuulsio? atq; sic frictiones & curbitæ solum erūt patienti particulæ ab eodem latere, vel iuxta eam applicandæ, summa ægri pernicie: an quia reuulsua sunt auxilia ex aduerso licebit? Quare & ī misfione sanguinis, quæ ad reuellendum fit, quid prohibet ne in parte cōtraria fiat? quādoquidē in hoc nō singularē curationem iuxta Hippocratē exequamur: sed generalē iuxta illum reuulsionis rationem, quæ ad contraria fieri solet, in eamus. Quòd si quis dicat, Galenum 2. Regim. acutorum 1. dicere, Fomenta augere dolorem in initio, atque ob id cùm augetur dolor, mitti sanguinem, atque sic ab initio sanguinem mitti: hoc nil impedit tamen: quia, vt dixi, ex prima autoritate quæ in 2. Regim. acutorum est, non constat quòd ex aduerso latere: in secūda autoritate, quæ in quarto habetur, Hippocrates non loquitur, nec vir sententia Hippocratis dignus ex Galeni sententia in eius libri initio: quanquam eum textum vel phænicem quandam in Hippocratem referat. sed & si vterque textus hippocratis sit, nihil omagis cōcluditur ratio: nam Hippocrates quāvis morbum per fomēta explore, in secando tamen venam id præsupponit, quod morbum non solum constitutum, sed & vehementē de-

mōstrat: siquidem, vt dixi, grauitatem, & extēsionem ad iugulum, & sanguinis corruptionem. At verò non inconuenit morbū iam confistere, sic vt iam factus sit: materia verò aliam denuò influere. At non merito fluentis materiæ, sed morbi iam facti hæc venæ sectio instituitur: nam si illud voluisse, adiicere eas non oportebat conditiones. Si enim post fomenta solus dolor pungens appareat, non vlla grauitas, non vlla iuguli, sed solū costarum affectio, quid agendū? Sunt qui adducant Aphorismum 22. sextæ particulæ, sed parum ad propositum. Ideo melius est declarare, antequā ad Galeni expositiōnem veniamus, quónā pacto ex secundo ad Glauconem tria genera missionis sanguinis distinguantur, Euacuatuum, Deriuatiū, & Reuulsuum. Deriuatiū igitur ex directo patientis particulæ secundum motū eundem materiæ sit: velut si quis in liene, vel rene sinistro phlegmonem patiatur, sanguine à superioribus partibus horum membrorum descendente, sit deriuatiua sanguinis missio ex saphena pedis, vel sub poplite: ita si flueret ab inferioribus ad superiora in hæc mēbra, tunc cubiti interior diceretur deriuatiua: & generaliter deriuatiua & reuulsua sit ex eodē latere patientis particulæ, & etiā euacuatua: atque ita omnes apud Galenū mittendi sanguinem modi, vt ibi declaratur cap. 2. iuxta mediū: sed deriuatiua secundū partē motus materiæ vltra locū ipsum sit: at reuulsua ex loco motus materiæ ad locū patientē, vel ei propinquo, sed tamen à loco defluxus remotores: & ideo in similitudine deriuatiuæ, & in cōtrarietate reuulsuæ, non particula patiens consideranda est, sed motus à quo, & ad quem: reuulsua ex contrario: deriuatiua autem secundum motum naturæ sit: euacuatua ex loco ipso, aut propinquissimo. His itaque cognitis, mirum fatis videtur, cùm 3. Epidem. particula tertia tex. 80. de Anaxione loquens, subiecerit: Venam se&tam in cubito dolorem leuassē: nec adiunixerit, ex quo latere, cùm tamen latus dolens dextrum esse declarasset: si quid dubium esse poterat, non illud ostendisse: cùm etiam in initio fomenta adhibeat, proximam autem succedere velit sanguinis missionem, si per fomenta dolor non leuetur: cur, aut quādō ex aduerso latere sanguinem mit-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

tere poterit? In angina etiam latus ipsum dolentis partis si obseruat Hippocrates, idem etiam in aliis morbis ager: si aduersum, cui commodo tamen etiam illud iam declaratum est. Omnes species sectionis venæ secundum latus idem fieri debere. Quare verisimile est, Hippocratem nullam missionem sanguinis ante eam, quæ ex eodem sit latere, nos edocuisse.

Sed ad Galenum iam veniamus: hic enim, ut mihi videtur, clare loquitur: nam in libro de Sanguinis missione, cap. 15. & 16. secundum nostram sectionem, hæc habet: Quæcunque igitur de hac speculacione à medicis dicta sunt, ea si scribere aggrediar, opus erit libro iis singularim dicato, eoque ingenti. Cæterum ut in aliis quæ haec tenus definita sunt effici, ut scilicet mentem meam vobis exponerem, qui eam à rebus ipsis probari vidistis, idem nūc quoque faciam, initio sumpto ab iis quæ quotidie in laborantibus videntur: quæ quidem Hippocrates diligenter obseruata memoria prodidit. Est vero vnu eorum primariumque caput, scilicet hoc: Quibusque nocte r̄uptio sanguinis fit, sanguinum affert commodū laborantibus. (Hoc autem r̄uptio, quod secundum reatum intelligatur, omnibus est confessum, cùm clarissime sèpenumero hac voce in hoc vtratur significato.) Quibus autem contra euenit, nihil iuuat, cùm etiam interdum noceat: quod vires citra morbi leuamen exsoluat. Non enim liene turgente ex dextra nare erumpens sanguis, aut in iecore ex sinistra vllam affert utilitatem: sed reuulsio quibus in directum abhabetur, evidentem utilitatem celeriter ostendit: quibus contrà, non. Dextra igitur nare sanguis erumpens ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula clare celeriterque sistitur: sicut ad sinistrum ex sinistra erūpens. Porro reuulsionis causa si venam seces in directè quidem oppositis sanguinis eruptionibus, circissimè conspicuam videbis utilitatem. At si contrà seces, nihil profuerit. Sic & affecto liene æquè adiuuerit circa medium digitum sinistræ manus incisa vena, atque si internam cubiti secueris. Multū enim lienem afflictum iuuat sanguinis detractio ex sinistra manu. Inde paulò post: Qui & pleuriticis quæ è directo lateris laborantis exhibita fuit missio sanguinis, clari s.

simā sēpe utilitatē attulit: quæ verò ex opposita manu,
 obscuram omnino, aut post temporis interuallum. Inde
 rursus paulo pòst: Itaque dolētibus oculis humeralis vo-
 cata vena, quæque ex eo deriuata in cùbito incisæ lucu-
 lentum celeriter commodum afferunt. Dolente autem
 latere, aut pulmone, aut septo transuerso; aurliene, vel
 iecore, ventriculōue, ea quæ per alas ad cubiti iunctu-
 ram pertingit. Hoc autem casu maxime interior se-
 cunda venit. Quod si non, certè ea quæ ab ipsa diducta in
 iuncturæ flexura appetet: his non obscurum est, Galenū
 tria edocuisse: Primum, quod ex eodem latere & per ve-
 nas à loco læso deriuatas, aut ei coniunctas, sanguinis
 missio sit mollienda: Secundum, quod illud Hippocrates
 censuerit: Tertium, rationem huius ostendit quæ cum
 Hippocratis autoritate coniuncta est. Inquit enim ille
 tertio Prorrheticorum 33. Sanguinis ad latus diuersum
 eruptiones malæ, vt si cùm lien magnus fuerit, ex dex-
 tra nare fluat: atque res in hypochoncodriis ita se habet:
 cū sudore deterius id existit. Atque ibi Galenus desum-
 ptum hoc refert experimento plurimorum languentiū,
 quos in Epidemias enarrauerat. Hoc igitur pro confesso
 haberi debet, quod in reuulsione Galenus sanguinē ex
 directo mittit, quod autem directum latus dicatur dex-
 trum dextro, sinistrum itidē sinistro, iam satis clare ver-
 bis suis edocuit, ostenditque ratio sua cum Hippocratis
 autoritate coniuncta: & ostendit 2. de Tuenda sanitate,
 dum species frictionis refert, directam ac transuersam:
 tum etiam quinto de Partium vsu cap. 14. dum ventris
 musculos enumerat. Idem clarum est 2. ad Glauconem
 cap. 2. secundum nostram sectionem: Quin etiam 4. Re-
 gim. acut. 73. cōfundit istatria, Venam in directo, & In-
 ternam, & Latetis eiusdem patientis, quasi idem signi-
 ficent, *etiam* *venam* *in* *directo* *et* *venam* *in* *interna* *et* *venam* *in* *latetis*. Altera habetur autoritas 13. Artis curatiuæ, cap. II.
 secundum nostram diuisionem, inquit enim: Propona-
 tur itaque, iecur iam phlegmonem contrahere cōpisse:
 tum, quæ nam mali curatio huius cōmodissima fit, quæ-
 ratur. Inde paulo pòst: Ergo pariter tum reuellendus tū
 educendus sanguis est, qui ad iecur confluit, interna in
 dextro cubito insecta vena. Propterea quod & è regio-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ne, & ampla via, cum vena quæ caua dicitur societatem habet : hac non apparente , media secunda est : quod si hæc non apparuerit , reliqua ac tertia est incidenda . Inde etiam post , sed tamen eodem capite : Satius igitur sit , vbi partes , quæ in ore sunt , phlegmonem accersere cœperint , ad nares deriuare . Parimodo venam quoque , vbi hæc partes sic laborat , incidere humeralem in manu : si ea non cernitur , medium : vbi iecur , pectus , pulmo , aut cor sic afficiuntur , internam : in angina , quam συνάγχων Græce vocant , primas in manibus , secundas eas quæ sub lingua habentur . At iis que in occipite sunt afflctis , etiam eam quæ in cubito est , & eam quæ habetur in fronte : renibus verò & vesica , & utero sic habentibus , eas quæ in cruribus sitæ sunt ; & potissimum quæ circa poplitem : fin minus eas quæ circa malleolum : ac in omnibus quidem semper ea quæ in directo est , vbi iecur phlegmone inuadit quæ in dextra sunt manu , vbi lenem contra . Qui huic resistunt opinioni , de iam facto phlegmone exponunt . Verum responsio nulla est : nam in angina docet primam facere ex brachio sanguinis missione : hæc autem sit nondum facta angina . igitur hæc & reliqua sanguinis missio , quæ in laterali membro iubetur , in initio est . Docet etiam ibi cataplasma , vel purgationes in aliquibus morbis conuenire . Igitur cum hæc tantum in initio conueniant cataplasma quidem astringentia , & purgationes , inchoantibus morbis iuxta illud in acutis raro , & in principiis medicinis purgantibus vti : & hoc cum præmeditatione faciendū . &c. Aphor. 29.

Tertia autoritas colligitur ex dictis 2. ad Glauconē . Sufficiat properet ea quæ diximus verba ipsa subiecisse , ea autem sunt : Fluentium igitur humorum retractio , sic enim Hippocrates nominat : eorum autem qui iam membrum obfederunt deriuatio medela est . Virunque autem evacuationis genus per communes venas fieri præcipit . & infrà parum . Patientibus verò membris extremis à coniunctis evacuatione fiat , sive retrahere velis , sive deriuare , præterquam vbi passio est inueterata : tunc enim à membro ipso paciente detrahimus .

Quarta autoritas habetur in de Constitutione artis medicatiæ, cap. 17. cùm dixit: Maximè verò & partium sanatio, quæ phlegmone laborant, ex situ & positione desumitur. Inde post pauca: His ergo docentibus, qui in coxendicem fluxus decabuere, per politum ac malleolorum venas euacuabimus: sanè & quæ in uteris hærent: quæ in pulmone, ac thorace, per venam cubiti internam: quæ in capite, & collo, ex humeraria: proximarum enim atque communium affectæ particulæ venarum euacuatio, optima est, atque facillima. Si quis dicat deriuatiuam hic docere iam consistente phlegmone: non erit verum, semper humerariam capiti & collo maxime conuenire: nam in angina quæ sub lingua sunt magis quandóque conueniunt: at humeraria in angina & phrenesi retractiua est: igitur in lateralī morbo interior cubiti talis est. Nec obstat videtur his quatuor tāclaris autoritatib⁹, quòd dicat tertio Paruæ artis in cap. de causis præseruatiuis. At attrahendi ex omni loco ad oppositas partes communis indicatio est, ad quam maximè distantia: deriuatio verò ad vicina. Et antè in capitulo de Asperitate & lenitate, vbi de phlegmone loquens, hæc habet: Si igitur uniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minimè euacuandum. Nam si scarificationibus aut sectionibus sensibiliter euacuabimus: plus ratione doloris excitati attrahemus. Si verò calefacentibus dispergere tentabimus, plus erit quod vi caloris ad partem attrahetur, quam dispersum. Quòd si elaborabimus, vt quod influxit retrocedat, corpus plenum non admittet. Ad hæc igitur ambo totum corpus euacuare oportet, aut ad contraria omnino loca retrahere quod patiēti particulæ influit: quo perfecto opere, prius à parte repellēdum, mox dispergendum. Neque illud Hippocraticum s. Aphor. 68. Dolenti partem capitis posteriorē in fronte vena incisa prōdest, vbi Galenus etiam: Auersio ad contraria fit secundum longitudinem quidem, suprà, & infrà: secundum latitudinem verò, hinc, & inde, hoc est à dextris & à sinistris: secundum altitudinem verò, ante, & retro. In doloribus itaque partis posterioris capitis cum auersione nunc euacuatio fiet: nam prima autoritas de

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

præseruatione loquitur, non de cura . Altera ex eodem libro exponenda ad aliarum autoritatum sensum, ut hęc contrarietas ad materiæ motum, non ad positionis differentiam in corpore referatur: aliter omnis contrarietas esset in hoc casu necessaria. Vel igitur vna, & hanc habemus ab intus extra, tum etiam ad locum magis dextrum, vel magis sinistrum: aut omnes necessariæ sunt, & tunc oportebit simul trahere à superiore parte ad inferiorem, à dextro in sinistrum, ab ante retro : & sic labente ægro phlegmone costarum in latere dextro, ex calano pedis inistri sanguinem necessarium esse mittere. Ad tertiam autoritatē quidam dixerunt Hippocratem loqui de materia educenda iam expurgato corpore.

Dij boni quis ferat mores horum temporum: namque cùm vix vnum, aut alter literas medicinæ ſciat, qui nō in eorum, quos ego ē facie noui, nemo eſt qui non oderit nos, propter ſtudium & veritatis amore: quod & Galeno, ut ipſe de ſeipſo refert, contingit: ut pro bonis literis ingemiscantnam hanc autoritatem (proh tempora) modò pro ſe adducunt, modò prætereunt, modò euacuatio iam corpote exponendam docent. Quid mirum eſt igitur, aetū eſſe de medicina, apud Italos præfertim? Hoc illud vnum eſt quo mihi illi aduersantur: non parū tamen vni debemus, quod laboris ad reſtituendum boenas literas plurimum impenderit: an affeſcutus ſit, non eſt meum iudicare, qui mortuos non inſector: atque vti nam nulla mihi cauſa eſſet reliquos medicos accuſandi. cùm enim ſtabant in domibus, confiliisque, ac arte valeant: nobis hoc vnum obiciunt, quod mathematicas nouerimus: atque quod olim ſummo honori fuit, tum medicis, tū philoſophis omnibus, Hippocrati, Galeno, Platoni, Aristoteli, impij ac nepharij viri mihi vitio vertunt: nec ſufficit illis maxima ignorantia, niſi & de illa, quemadmodum olim de ſtudiis gloriantur. Ego bonis nō maledico, nam nemo bonus nos odio habere potest. At hoc certè in hoc monstro inuidiæ ferendum eſt. Conantur quibusdam hoc etiam ſciolis persuadere, qui vel prima literarum Græcarum elementa tenentes, orbem digito temperare ſe poſſe putant, atque in cœlum os infanum ponere audent. Deceret illos, qui ſecum plurima iactant,

iactant, qui tantum sibi sapiunt, qui iudicium de melioribus faciunt, aliquando velut tauri solent, seipsoſ luctando experiri, propriasque vires expendere. Scribant, disputent, doceant, si licet: videbunt atinos esse, qui lepores currendo se fore existimabant: plus illis bonis hteris detrahunt, quam medici: nam ex his aliquot vel saltēm pudore tenentur: ignoscendū mque his qui propriæ vtilitati, & si aliorum iactura, consulere se putant: feren-
da est etiam medicorum inuidia, que cum arte ipsa coa-
lescit. At has importunas cicadas quis ferat, vel inspicere
etiam dignetur? Cæterū Deum aliquando humani
generis misereri oportet sic, vt Principes aliquot mit-
tat, qui non famam hominum respiciant, non gloriām
falsò quæfitam, sed mortalium communem salutem.
Misit forsan, sed hos tot curis, tot suspicionibus imple-
uit, vt ab hoc tam præclaro beneficio auertat: nam non
potest Cæsar vituperari inter cæteros, qui Vesaliū apud
se habeat, hominem antiquam redolentem ingenuita-
tem. Ergo vt ad rem redeam, pudet me dicere quosdam
hanc autoritatem dissimulasse: Ergo id Hippocratis con-
ſilium est, vt de diuturnis loquatur morbis: nam & Ga-
lenus diuturnæ fluxionis oculorum meminit in his, cū
affectus phlegmonem non posset excitare: neque enim
inueteratus fieret hic dolor, sed ad finem breui perueni-
ret, cum calidā supponat fluxionem, qua sanguinis miſ-
ſione curanda sit: quicquid in dies effluit non cogi, sed à
natura dissolui præſupponit. Ergo superuenienti mate-
riæ, non defluxæ occurendum est: at illa qua de nouo ſu-
peruentura est, auerſione ad opposita indiget, cū rationē
habeat præſeruantis partis medicinæ. Igitur in talibus
iure merito, & in capitibz dolore posteriore, venæ ante-
rioris ſectio: & in diuturna ad oculos fluxione cauterii
genus in occipitio, quod ſetonum vulgo vocat, optimè
conuenier. Eadē difficultate illud fermē præteriit: duo
effe genera diuerſionis: alterū quidē quod ad maximè di-
ſtantia loca cōtrariāque deducit, quo in præſeruatione
vti debemus, nondū morbo facto: atque id è diuerſo la-
tere magis: aherū autem, quo per materiæ euacuationē
dolore ſedato, influentem adhuc ſanguinem ex loco re-
uellimus, quo quidem phlegmone iam facto utimur.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

atque illud ex latere eodem κατ' ιζην, non quidem ex lateris rectitudine, sed venarum communicantium causa faciemus. Accidit autem fermè semper, ut quæ in eodē latere sunt etiam magis communicent, quam in extremitate. Unde Curtius in hoc peccat, cum pro venis latus exponat. Ideoq; non facile illud effugere potest quod Galenus 13. Artis curatiæ cap. 5. secundum sectionem nostrā (est autem in primo folio) dixit: Cogimur autem alias sanguinem mittere, idque aut vena incisa, aut membris his, quæ læsa non sunt, scarificatis. Manu enim laborante scarificabis crura: altero autem crurum male habente, reliquum. Quidam exponebat sic, ut mutuo referrentur, quasi dicat: Manu laborante, crura scarificabis: vicissimque manum, laborantibus cruribus: hoc enim videtur esse reliquum in sermonis contextu: sed non patitur hoc Græca synesis, habet enim, ἡ τοι φλέβα τέμνοντες, ἡ ἀποχάροντες τὰ μὴ πεπονθότα κῶλα. χειρός γὰρ μὲν κακῶς ἔχοντος τὰ σκέλη: τῷ δὲ ἐπέρε τῶν σκελῶν πεπονθότος, τὸ λοιπὸν. Existimo quosdam autoritatē nō vidisse, nec ausos negare: cūm enim multas Hippocratis & Galeni autoritates aduersum, & pro se adducant ex loco: hanc quasi secundo ad Glauconem libro scripta esset, in qua plurimum erat in tota quæstione ponderis, retulerunt: conantes euadere, tum cludere. Sed ut illos excusem: certè Manardus & ipse locum non demonstrauit: & in codice Andreæ Turonensis (qui illam primus in medium adduxisse vi- fuisse est) error in numero capitulorum emersit: quare nihil mirum fuit, cūm id solerent homines exercitati in promptu habere, ut ad omnem autoritatem quantumvis claram effugiendi viam haberent paratam, quasi diuinantes responderunt. Itaque communicantes venas semper Galenus respicit, latera non ob aliud curat. At in cruribus cūm venæ cauæ supra ossis sacri initium diu- fio in ambo crura fiat, necesse fuit, ut sanguine ad alterum crus retracto, diuersio vera fieret ex communicante vena, propioreque loco. quod si ad manum retraxisset nihil peractum erat: cūm detractio cōmunitis fuisset etiā alteri cruri. At in brachii, vel manus phlegmone, diuer- fio ad crus materiā à loco paciente diuertebat: quoniam sanguis, qui ad manū ex corde & iecore ascendebat, ad

inferiora retrahebatur. At verò alterius brachii venarū sectio non proderat, cùm auertere à toto corpore sanguinem necesse sit. Illud autem rectè dixit: Pleno corpore ex aduersa parte sanguinis missionem prodeſſe tardè, nec adeo manifestè: at materia ex circūicina parte fluente, mittendū eſſe ſanguinem ex communicante vena: duplex enim diſpositio aedeffe potest, vt tertio Artis paruæ colligitur. Sed repletio totius aliam habet à phlegmone alicuius partis diuersam indicationem, de qua hic ſermo habendus nō eſt. Similiter & aliud forſitan (quāuis extra propositum) diluendum eſtit, quod Curtius dicebat ex Galeni ſententia libro de Sang. miffione cap. 19. dum Aphorismus ille exponitur, Dolēti partem capi tis posteriorē, vena frōtis incifa iuuat: corpus enim prævacuatū eſſe oportet, dicit Galenus: non quidem, quod ob diuerſionem iam factō morbo conueniat, ſed quod in præſeruatione, cùm ē proximo diuertendum eſt, corpus totum euacuandum eſt. Hoc autem & prius à Gale no fuerat demonſtratum, quare nimis oſeranter quidā interpretantur. Manardus autem diligētius. Sunt & aliae non paucæ contra hanc ſententiam Hippocratis, Gale ni autoritates 5. Artis curatiuæ cap. 3. & 4. eiusdem, cap. 6. & in libro de Antispasti, ſeu reuulfione: tum in libro de Succis ab Hippocrate & 2. de Humana natura c. com. 10. cùm dixit: Videndum eſt autem, vt ſanguinem quām longissime ab locis mittamus, quos obſidere do lorem animaduerterimus, ſanguisque contrahatur: nam ita demū haud magna repente mutatio incidat, & cōſuetudinē præcideris, ne eō loci confluat poſthac. Legit Gr̄cus codex, cū interprete, Minima, absque negatione: ſed vtcunque legas, non magis conſulto hoc, vel diligentius cæteris adductis, ab aduersariis inducitur. Vide hominū stuporem, & Gorgonis caput intuentium: nam Gale nus inquit, Quod verò nō explicuit, an à dolentibus partibus procul reuelli influentes humores præcipiat, an sanitatis tempore, hoc nomine ſit reprehendendus. Evidem de valentibus potiū dictum cenſeo, vt autor (nā Hippocratē illū eſſe negat) affuefacere velit, exundātes humores in alia membra fluere. Videat modo ceci, (nō enim eos alio dignos nomine iudico, tū p̄fcertimq;

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

sanam interpretationem sententiae Hippocratis & Galeni dominantur, et haec verba pro illorum opinione faciant. *Aetius* libro 8. cap. 68. satis neglectim quibusdam hanc rem tractasse videri poterit: cum nec Galeni meminit, sed Archigenis, qui duos uno verbo laterales admittebat errores: parum scilicet, & ex aduerso latere sanguinis detrahens. verum libro 3. cap. 12. clare mente Galeni exponit, in omni quidem affectu reuulsuam ab eodem latere constituens ex illius mente omnibus in casibus: peculiariter autem ac nominatim de lateraliter etiam morbo differens. Vnde Leonharti Fuchsii reprehensione in *Aetium*, tamquam contraria Galeno sentientem, in qua secundi libri Paradox. illius autoritate indigna est: quippe vir ille doctus inter nostri cui hominis dici potest, ingenuique pudoris, atque utinam non tam temeriter *Aetium* virum unde quaque absolute doctrinæ damnasset, asinum illum Oribasium, nihil sani propemodum sentientem laudans: qui ubique tanquam sus inter fœdas nugas se prouoluit: Galeno ex composito, fine ratione contradicens. *Aetio* autem ob antiquitatis amore, tum quod multa utiliter ex eodem medicamina desumpserat, moris fuit in singulis fermè Archigenis enarrasse sententiam. cuius etiam Galenus ipse meminit, tum maxime in libris de Medicamentis secundum locos: ipsum autem quod discesserit à Galeno, cum illum multis iam annis præcesserit, cur non accuset, admirari non debemus: cum nulla in parte *Aetius* quenquam soleat damnare, vel oppugnare, verum antiquorum fideliter sententiam referre. Trallianus libro 1. cap. 41. haec habet: Noli vero auertendi causa, aliam quam ex affecta parte venam pertundere: verum si dextra parte dolor magis discruciat, eodem statim latere vena ter quatérque, ut dixi, non copiosè secunda est. Sed haec in angina, non in lateraliter morbo. libro autem 6. cap. 1. dum hanc tractaret curam Hippocratis sententiam sequitur: quam cum ex Galeno interpretatus sit, haud dubium est, sanguinem ut ex eadem parte mittatur consulere: tum magis, quod eodem modo cucurbitulam loco sectionis venæ quodque apponere nos suadet: cum haud dubium sit, illam ex eodem latere apponēdam, quam super loco dolente velit.

affigi: sic enim protinus ad exteriorem regionem, illius sententia, morbus adigitur. Paulus lib.3.cap.33. nihil clari afferit: lib.v.cap.40. clarius loquitur dicens: Cæterum in particulis recens inflammatione tentatis ex opposito inanitionem moliri conuenit, in vetustioribus ex propinquio: siquidem ex omni corporis parte sanguinē mittemus: frequentius autem ex interiore vena cubiti.

Quo fit, ut qui Paulum pro se adducunt, dissimulare mentem eius videantur: nam quanquam dicat in fine capitulo, In iecoris affectibus dextram, in lienis sinistrā pertundendam: de manuum venis, non brachii loquitur: & iam consistente morbo. Itaque etiū, ut pleraque solent, illius opinio ad Galenū retrahi, eiūsque sententiam possit: hæc tamen sunt eius potius, qui sectam tueatur, quam veritatem. Vnde miror, imò non miror, quodam pro se Paulum in medium adduxisse, velut & reliqui, qui illis aduersantur, Galenū. Verū hæc ut apud multos incerta sunt, ob tot autorum contrarietatem, de Hippocrate tamen quoddam sic censuerit, credendum est: non solum ob adductas sententias illius, & Galeni interpretationem, sed quoddam secunda particula sexti Epidem. in t.12. Secundum rectū & costarum dolor, & p̄cordiorum contentiones, & lienis elationes, & ex naribus, eruptiones, & aures secundum rectum. Et inde in 15. subiicit: Consideranda hæc sunt, quod, vnde, & propter quid. Facile quiuis nulli addictus opinioni intelligit Hippocratem eam curam moliri ē directo, in omnibus his partibus phlegmone laborantibus. In libro etiam primo de Morbis pagina ult. ξυμφέρει πῶ φλέβα ἀποτηνάσαι τὴν ἐν τῇ χειρὶ πῶ απληνίτιν καλεομένην, ἢ πῶ ἡπτετίτιν καθ' ὄποτέριν ἐν τῷ νόσῳ μακράς, καὶ ὅντως ἡ διάνυν μαλακωτέρη γίνεται τῇ πλευρῇ τε καὶ ἦπι. Quod est, Confert veniam secare, in manu lienarem vocatam, vel iecorariam secundum partem qua morbus afficit. atque sic lateris dolor mollior fit, atque aliarum partium. Atque in viiuer sum Gal. hanc sententiam sequutus est: vnde 2. Regim. acut. 10. Cùm igitur superiorum condolentia signum fecerit, veniam in cubito secare eam oportet, quæ ab affecta parte sanguinem magis ac velocius reuellere, tum vacare possit. inde fermè in fine iuxta Græcam lectio-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

nem ibi, μνώσκων τὰς νευρῶν ὁδούς. cùm multa traductioꝝ prætermiserit, necessaria sententia illius subjiciatur, his quasi verbiꝝ, Cognoscentes quidem quòd euacuationes vnde conque fiant ab vniuerso animalium corpore educere; quanquam neque celeriter, neque similiter ex omni vena. Nos verò partem eam, quę obſidetur inflammatiōne, & celeriter, & plus aliis partibus, præſertim in acutis morbis, euacuare ſtudeamus. Quod ſanè interna cubiti vena facit, multoque magis vbi ſanguinis redūdātia ad ſuperiora vergere videatur, aut ſuperiores thoraciſ parts affecte ſint. Et cauſam huius certe nobis explicauit 13. Artis curatiuꝝ, cap. 8. cùm dixit: Igitur tum reuelendus, pariterque euacuādus, qui ad iecur ſanguis fluit, interna in cubito incifa vena. Duo igitur molitur ſimil Galenus: reuulsionem ſcilicet, & euacuationem. Vnde illud etiam in octaua Contradictione præcedentis tractatus ex Hippocratis ſententia declarauiimus. Ex quo non paruo errore lapsus eſt quidam vir clarus in hoc, qui fruſtra conatus eſt tueri reuulsionem ſolam ex eadem parte fieri debere, cùm hoc nusquam Galenus veſtit; ſed hoc vnum illi ſufficit, quòd quæ ex eadem parte ſectio facta euacuat, etiā ad hoc reuellere potest. Quod autem ex eadem parte ſectio conueniat, vbi reuulsione tantum ſit opus, non deriuatione, nec euacuatione, Galeno querere non fuit propositum. Vbi autem hoc declarauit, non ſufficere censuit, ob idque perperam viſum eſt Auerroī 7. collectaneorū 29. Gal. contraria de hac ſectione ſenſiſſe. Sed Rabī Moyses in 12. particula Aphor. recte Galenū affeſctus eſt, ac eius mentem, vt apparet in Aphor. 32. & 35. illius particula. Verum poſtmodū particula 25. Aphor. 10. reuocauit dicta Galeni in dubitatioň, & contradictionē, quaſi ſui oblitus: cū tamen nullā in ſe habeat difficultatē. Haliabbas verò magnus Gal. interpres, videtur in tertio practicæ cap. 21. & quinto Practicæ cap. 1. huic affentiri opinioni, dicēs, quòd in phlegmonibus debemus mittere ſanguinem ex latere patiente: verum in cura morbi lateralis lib. 6. cap. 13. dixit totum oppofitum: nam dixit, quòd in initio ſanguis ex aduerso latere mitti debet, verū post initium morbi ex venis eiusdē lateris à brachio. Idē fermè nono

Practicæ cap. 3. unde mirū est de duobus: primò de hu-
iis viri incōstātia, si modò ad nos mutilus nō venit: se-
cundò, quod quidā adducat eū pro se, cùm manifestū sit
sermonē propriū præferri debere generali, cùm fuerit
ex autoris, nō alterius senrētia. Et ideo iste tatus Galen-
ni interpres videtur ex toto Galeno cōtrarius: nā cùm
omnes fermè in propria curatione, Galenū affirmēt vo-
luisse, ex eodē latere mitrendū sanguinē, cùm de late-
rali loquitur morbo, at de generalibus præceptis dubi-
tēt: hic ex toto oppositum dicit. Sed iam ad Rasim ve-
niamus: hic quarto Continentis cap. 3. fol. 4. iuxta me-
diū, hæc verba, Galeni sententiam declarans, habet: Di-
xit quod cōgruū est, quod minutio fiat in venis manus
partis diueriæ: & de membro læso attrahatur sanguis
ad partem contrariam partis in qua declinans est san-
guis. Dico, quod iuxta huius contrarietatem minutio
fieri debet in parte diuersa: quoniam dixit, vt attraha-
tur sanguis ad contrariam partem partis in qua declinans
est sanguis. Hęc ille. Ex quibus, quicquid dicat
Curtius, si panis panem significat, & non leporem, palā
est Rasim sensisse Galenum velle ex contraria parte
morbi sanguinem mitrendū esse. Verū diffīsus pro-
priæ interpretationi, denuò verba hæc subiecit: Causa
quoque propter quam minutio fit in basilica vena ma-
nifesta est in libro Anatomiæ: quoniā in eo dictus est
locus, de quo sanguinē recipiūt huiusmodi mēbra. Di-
xit quod minutio ipsius vena est maximi iuuamenti, si
passio declinans fuerit ad superiota. Per quæ opinionē
Galeni nolens volensq; declarat. & rursus infrā fol. 88.
col. 3. ex Galeni autoritate habet hæc: Dixit existimo,
quod, dum passio fuerit in principio, dignū est, vt mi-
nutio fiat ex diuersa parte partis dolentis: sed si purga-
ta fuerit materia, minutio fiat in ipsa parte dolente. sed
vtendum est minutione si dolor peruerterit ad partem
hepatis & furculæ. Ex quo detegitur alius error eius,
nam furculam inferiorem intelligit, cùm Galenus supe-
riorem. in folio etiam 91. col. 3. iuxta medium, declarat
minutio iuuamenta, & causas, tanquam de ea lo-
quens, quæ ad latus patiens pertinet: vt nihil plus expi-
scari liceat ex Rasi, quātū ad Galeni pertinet opinionē,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

quām contradictiones, & ambiguitatem. Nec tamen præter utilitatem fuerit narrare, quod ex sententia Binsferapionis adiecit his verbis: Dixit, ego iubeo quod fiat minutio in principio huius passionis ex latere diuerso: sed quiescente passione fiat in latere læso. hæc ille Græcus. nam hic, ut alias dixi, anterior Galeno fuit, nō autē Arabs & Galeno posterior, temporibus Auicenne fermè. Ex quo pudendus error Othonis Brunfelsij manifestus est, qui cum duos vnum esse crediderit eundem, qui Galenum citat, illo antiquorem facit, & creditur tamē hic aliquis suisse. Cogita modo quales hi nostri æui medici sint, qui etiam gratuito studiosos oderint: an putas illos literas discere posse, nedium ut dicam scire? At ego, nisi Deus aliquis nobis auxiliatur, hæc artē perditam prouersus nunc putem: cùm alij, ut solent blādientes, falsò ia Princípium & populorum perniciem requiuiscere affirment. Multos tales libros Rasis habuit, qui ad nos non peruererunt: ut commentaria Galeni super secundum Epidemiorum, quæ à nobis desiderantur: liberū Galeni de Humoribus quē tamē Brasauolus citat: Ruffi; Serapioniisque Græci libros, tum alia plurima. Verum, ut dixi, hæc omnia verba posteriora declarant primam autoritatem adductam, ostendere sanguinis missionem in latarali morbo faciendam, ex Galeni, ut à Rasi interpretatur, sententia: quanquam anceps propter posteriora verba fuerit, ut fermè quod Auerroës Galeno imponit, etiā ipse Rasis sentire videatur. Ne igitur adeò quisquam glorietur, nam si suffragiis standū foret eorum, qui de Galeni sententia diiudicant, & si Galenus aliter sentiat, attamen potior esset opinio illorum, qui eum cōtrariæ partis sanguinis missionē præposuissent pronuntiarunt, falsis ac vitiosis translationibus decepti. Quamobrem operam Iusurum me existimo, si homines quorū lapsus adeò in comperto causa est, argumentis vel rationibus aut melioribus interpretationibus ad veritatis sententiā reducere coner. Sed iā institutū prosequamur. Arabū nullus in hac sententia certè est, sed ut à Galeno dissentīt, ita etiā inter se pugnat: ut fermè plures sint opiniones, quām homines. Nec mirum, cùm vnu idem etiam diuersa senserit. nam falsis

opinionibus innitentes nunquam quiescunt: nec eadē via progredivntur, sed alius aliò tendit, velut & in testibus falso, cùm diligenter de eadem re interrogantur, accidere solet. Idcirco primus inter eos (dignitate loquor) Princeps, & si in fine Canticæ dicat: Galenus quidem aperiebat venam, & sanguinē minuebat, cùm erat chimus auctus, & magnificus: fiat igitur minutio sanguinis in corpore apparentibus signis, & potissimè cū apostemare, seruatis conditionibus istis: non autem in aliis humotibus. fiat ergo phlebotomia in his quæ intellectum in hoc tractatu, & in morbis illis etiā in quibus ipse fecit eā. Inchoetur igitur à phlebotomia in omni phlegmone, habito certo testimonio super ipso Aphorismo tertiae partis Practicæ. 75. & tribus sequentibus: & in sermonibus generalibus plurima ambigua, obscura, dubia, pugnantiaq; ut plerunq; solet, de hoc dixerit: Aristotelem imitatus, ne reprehēdi possit, 10. tamē tertii: t. 5. cap. 1. habet hæc: Ex rebus communibus est sectio venæ: sed in principio ex latere diuerso, & magis festina de saphena opposita in largitudine: & post ipsam de basilica opposita in latitudine: & post ipsam de nigra opposita in latitudine: & si nō appareat, tunc non oportet ut dimittatur sectio venæ cephalicæ, quāuis iuamētū eius sit minus, & tardius. Hic quatuor ordines ponit adeò clarè, ut interprete nō indigeat: verū in cap. 2. subiicit verba, quæ quidē his nō repugnāt, quamvis sensus videatur manifestè contrarius: ideo ne talē virū accusauerim, referātur verba secūdi capituli ad illa primi, quibus dicit: Deinde post aliquot dies ex letere cōueniente in latitudine. Tunc exponantur rectè verba illa capituli sequētis: Et extrahatur sanguis donec permuteatur color eius: significat enī, quod nocibilior sanguis iam euacuatus est. Et scias, quod sanguis corporis vehemētioris nigredinis est ille, qui est propinquus huiusmodi apostemati. Ex quo patet, quosdam dum nimis veritati studēt ipsius rei, extorquere à proprio sensu Principis verba, & in contentionem reuocare: quæ quāuis falsam contineant doctrinam, clara tamen & omnis contradictionis expertia sunt: atque talia quæ à quouis pertinaci defensore absq; vlla columnia tueri

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

possint: cùm ipse sibi ex omni parte constet in eo ope-
re, cui summam, vt par erat, adhibuit diligentiam. Neq;
enim ille ego sum, qui more quorundam scolorum
nostrí temporis, vt primum quatuor elementa Græca
secent, in Arabes omnes impudicè debacchantur: tan-
quam vel ipsis illis possint comparari, aut habeant quæ
Auicennæ in medicina, ordine, vel subtilitate compa-
rē: Auerroi in Philosophia. Neq; verò negauerim,
Græcos aliquos tales fuisse, qualis Auerrois: sed nul-
dius, vt illius, omnia opera extat: vel quia nō scripsérūt,
vel quia tēporum iniuria subtracta sunt nobis, Galenū
medicinæ parentem voco, illūq; in opere sector, ordi-
nem tamē nullum habet, ac immensam prolixitatem:
quare sit, vt ad Aëtium, vel Auicennam confugere fæ-
pe cogat. nam Paulus nimis brevis: Oribasius omnino
inutilis: Aëtius etiam multa prætermisit: sed tamen hic
solus Auicennæ par est, vel parum ab illo differens.

Quare ne mihi oblatretis, qui vt Græcas literas scire
videamini, hoc solū idigne didicisti maledicere Auicennæ: cæterisque viris non solum inclytæ eruditio-
nis, ingeniique penè diuini, sed spectatę probitatis. Di-
co præter Auicennam, Rasim, Auerroëm, Haliabba té,
Albusafim, Auenzoar, Serapionem, Mesuem; quorū ego
placita suspicio, admirorq; At terraerūt perfæpe. Vbi,
& in quibus? In simplicibus manifeste. Hęc est illa spe-
lūca amœna quorundū Arabes insectantiū: at Dij boni,
quām recte modo nobis explosis Arabibus consultum
est circa illa, vt neq; caules, aeq; buglosum, aut mespila
agnoscamus: tam bene actum est cum hac præstigiosa
simplicium sapientia. At ego hos non accuso: præstite-
runt quod poterant: verūm ob regionum diuersitatem
tum temporum, tum linguarum permutationem, non
possunt veritatem enucleare: nec autorum contrarias
sententias concordare. At si hęc omnia apud Arabes
etiā paria vel maiora facere: nā & lingua à lingua plus
dissidet, & regio à regione, quām nostra: cur nō in illis
hęc animaduerterunt? ac pro excusatione duxerunt?
Aucti sumus & nos ingeati libros imprimendi com-
modo: quo si caruissimus, ne quis vel spōrē multorum,
qui adeo se iactant, vel precario libros apud se habere

velit. cùm Arabum gloria iam trecentis annis etiam illorum expugnata gente, vigeat: cum Galeni ipsius ex tribus duæ ferme partes librorum interierint. Envides Principem quām breuis, quām circumspectus, quām subtilis? Rasis quām doctus? Auctroēm in vrroque genere huius laudis eminentem? Errauerūt falsis translationibus decepti: Fateor: Sed quoties iam Galenus ad nos conuersus venit: & tamen etiam nunc cum tanta copia rerum, exemplarium, facilitateque imprimendi, in magna illius parte vix sensuum umbram habemus, & si verborum non tanta iactura sit. Desināt igitur inceptire qui sibi ambitum, vel gloriā, veteres damnando querunt. Sed hæc iam satis aduersus hanc nouam hæresim, cum in his quæ propriæ sunt inuentionis, Arabes ingenio, Latini facundia Græcis non cedant: fabulis tantum ac nugacitate vincimur. Preferant Aristotelem, Platonem, Hippocratem, Galenum, Ptolemaeum, & Aphrodiseum: ego cum ad regionem quæ latissimè patet (nam Aristoteles, Platōque Europei, Aphrodiseus Africanus & Ptolemaeus, sed Galenus & Hippocrates Asiani in annorum duorum milium spacio ampliorēq; flouerunt) respicio; nihil dignum video tanta magnitudine. at ynica Hispaniæ ac Africæ maritima ora hos omnes ac plures alios nobis reddidit, velut Heber Mauhemeth Mosis, Thebit, Hali, Alchindus, annorum paucis plus spatio ducentorum. Quare desinete eos damnare, quibus pares multa secula datura non sunt, etiam tot freti commodis. Sed ad rem reuertor, quamvis amor veritatis nimium aduersus belluinos huius ætatis viros quosdam me impellat.

Rasis itaque sic distinguit libro Diuisionum 54. vt in sanguinea ex opposito latere primo fiat sanguinis missio: post tertia die ex basilica eiusdem lateris. quæ sententia ferme in omni genere est Azarij in sua Practica. dicit enim primo ex latere opposito, deinde post tres dies latere eodem. sed Rasis, vt dixi, in ea quæ fit à bile, vult sanguinem ex eodem latere statim mittendum esse: in ea autem quæ ab atra bile vel pituita, non se declarat: sed in lib. 9. ad Almansorem cap. 57. dicit, quod in omni, præterquam ea quæ fit cum repletione multa

sanguinis, ubi addit multum, & repletum: quare in aliis duobus generibus intelligit sanguinem ex eodem latere mittendū esse. Et si quis instet, quod lib. 7. cap. 11. dicat, in apostematibus semper mittendum esse sanguinem ex aduerso latere: & quarto Continētis cap. 3. Respondeo: In prima autoritate loqui manifeste de exterioribus apostematibus: & in libro Continētum aliorum narrare dicta, quæ partim non dignum habent auctorem: aliquando autem propter malam translationē corrupta fuere. Et hæc sit declaratio & consiliatio dictorum Rasis, quæ quantum veritatis contineant, inferius edocebo. Satis sit illum velle ex basilica semper mittendum esse sanguinem, & post initium semper ex ea quæ est eiusdem lateris, in initio etiā semper, nisi multa sanguinis redundantia in corpore affuerit: censuetatem Galeum aliter sensisse, ob malam translationem. In exterioribus autem apostematibus, vulneribus, ac fracturis ex aduerso latere semper, ut in libro Divisionum cap. 138.

Nunc ad Principē venio: is quarta primi cap. 3. hæc habet: Et in attractione, quæ fit ad partē longinquam, non oportet quidem ut in duas diametros proloagationem facias, sed in una tantum, quæ fit diameter magis longinqua: nam si materia fuerit in supremō dextræ partis, non erit trahenda ad infimum sinistræ, immo ad infimum ipsius dextræ: & hoc quidem est illud, quod est magis necessarium: aut ad sinistrā à supremo, si fuerit tantum longinqua, quantum est ab humero ad humerum. Hic declarat aperte quid voluerit in decima tertij, cum dixit, se magis diligere sanguinis missionem ex saphena: nam vult ut remotio, si esse potest, ex eodem latere in retractione fiat: aliter ex contrario latere. hæc ille.

Et Mesue quasi in eadem sententia, in cura morbi lateralisi: iubet enim fieri missionem sanguinis ex basilica oppositi brachij, & in magna repletione sanguinis ex saphena lateris oppositi. Quod si error nō est in scriptura, disideret in duobus à Principe: Primum, quod saphenam eligit alterius partis, cum Princeps eam quæ ex eodem est latere: nec vllus alias, præter Mesuem hoc

dixit: & ideo suspicor, quod velit dicere, ex saphena eiusdem lateris. Alterum est, quod Mesue præponit generaliter missionem sanguinis ex basilica, sed Princeps ex saphena. Adde tertium, quod Princeps generaliter loquitur, sed Mesue ex parte. Verum ratio ac mens Princeps clara est: nec dicendum, ut ille, quod princeps loquatur de regimine præseruatiuo: nam cum dicit, post paucos dies sanguinem mittendū ex eodem latefe: vel omnino diuinat lateralem morbum futurum, non existentem: vel non existente morbo bis mittit sanguinem, & secunda vice etiam ex eodem latere. Quare melius est id intelligere quod vult: scilicet diuerzionem ex lōginquo faciendam semper, & si liceat, eodem latere: ubi vero non detur ex contrario. Vnde missionem sanguinis ex basilica eiusdem lateris Princeps non somniauit. Quod autem iubeat Galeno assentiendum: loquitur in singularium venarum sectione, quas Galenus expertus erit ad morbos proprios cōuenire. Vel forsitan illud dixit, quoniam in interpretatione dictorum Galeni deceptus est ob malam translationem, velut & Rasis. Sed Auerroës in commento 77. dixit, illudens Principi, quod cantauit sequutus Galenum in eo canone, & quod sua intersit de hoc: quasi dicat in ea parte secutus Galenum est, ubi Galenus nec bene dicit, nec sibi constat. & hoc est quod expressit 7. Collectaneorū 29. ut iam dixi. Opinio igitur Auerroës propria in hoc est, quod mittatur sanguis ex contrario latere: imo in phlegmone sinistræ auris ex cephalica dextra. Et hoc ratione nititur probare: Cum morbus initium habet, retractione indiget: haec autem fit secundum aliquam oppositionem in corpore, scilicet sursum ac deorsum, ante retro, dextrum ac sinistrum. Sed in basilica eiusdem lateris, non est dextrum & sinistrum (non enim sunt diversæ positiones in animali in eodem latere, imo re ipsa dextrum à sinistro distinguitur) nec ante & retro, nec sursum ac deorsum. Igitur deber fieri minutio sanguinis ex contrario latere. Et quia in augumento querimus utrumque, sicut in statu solam euacuationem: igitur in augumento morbi etiam debemus ex contrario latere minuere sanguinem: non solùm in principio. Secunda ratio sumitur hæc: Vbi possumus

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

duas aggregare res utiles, illud facere debemus, tum præsertim in principio; & corpore repleto existente: sed cephalica in phlegmone auris euacuat, & si sit ex aduerso latere, etiam diuertit: igitur conuenientior est hæc in mittendo sanguinem, quam ea quæ eiusdem lateris. Manifestum est autem Auerroëm sic velle, discreparéque à cæteris, ut solet omnibus: quia tempus hoc mittendi sanguinem ex aduersa parte ad augumentum extendit, quod nemo aliis fecit. Sed rationes, quia aliis præiudicarent non concludentes, soluendæ sunt. Dico igitur, quod diuersio vel debetur parti lœfæ, vel quæ iam lœditur: si secundum, non dum sumus in initio phlegmonis, ideo sanguis ex contraria parte mittendus est: vel lœfæ, & sic in hoc maximè sedadus dolor, nam ille trahit, ut dicemus: hoc autem fit cū deriuatione, & proper hoc dicemus inferius, quid ex hoc sequatur. Nunc satis constat, quod deriuatiua tantum opus est quæ ex eodem latere fit. Ad secundum respōdeo, quod antecedens est veram, sed stante paritate: at in diuersia non est euacuatio quæ sit notabilis iuamenti. Cur tamen in exterioribus apostemaribus contrarij lateris sanguinis missio præferatur à Rasi, & videtur sumptum à Galeno, ut diximus in illa autoritate, Pede uno laborante, ex altero sanguis mittendus est: Respōdeo, quod venæ exteriore sunt paruae in comparatione ad interiores. Secundo, & initium apostematis illico agnoscitur, & sumus quasi in regimine præseruatiuo, non curatiuo. Tertio, quia tale apostema est fermè sine periculo, saltem magno: & ideo cùm sint duo motus, unus ad partem phlegmonis, alter à parte interiore ad exteriorem: & primus est noxius, augens morbum: secundus utilis, reddens eum sine periculo. At missio sanguinis ex aduerso latere primum motum impedit, non secundum: ex eodem autem latere utrumque impedit: Igitur missio sanguinis, etiam in augumento exterioris apostematis, semper ex latere diuerso tentanda est. Ideo de apostemate auris ad Auerroëm, dico: quod si intelligeret de exteriore, verum diceret: sed non ob rationem suam, verum eam quam modo diximus: si autem de interno, nihil concludit.

Ad Heliabbatē dico, quòd difficile est habere verum sensum ob malam conuerzionem manifestam.

Idem dico de Serapione: nam is secundo Breuiarij cap. 21. vult, quòd fluente materia, ex aduerso latere sanguis mittatur: iam fluxa verò ex basilica eiusdem lateris. Et dicit dictum verum, quòd lateralis morbus pierunque fit à materia biliosa, nam hoc etiam dixit Galenus sexta Aphor. 33. itaque in hoc cum Galeno, in altero cum Auerroë concordat. Discordat tamen: quoniam Auerroës èo progreditur, vt etiam in iecoris inflammatione sub initio sinistræ basilicæ, non dextræ, sectionem preferat: quod ut Serapio quarto Breuiarij cap. 2. sic etiā cæteri auersantur.

Ex hoc tandem fit manifestum, nullum Arabem magis Galeno assentiri, quam Rasim: nam hic vult, quòd in omnibus post principium, & in principio omnibus plenitudinem multam sanguinis non habentibus: & in habentibus, etiam si ab humore procedat bilioso, ut pierunque fit, semper sanguis ex communī latere mittatur. Hoc autem vix vñquan exceptionem patitur: quare Rasis opinio à Galeno parum aut nihil differt.

Quòd verò ad Halliabbatis reconciliationem secum (nam dissidere videtur) & Paulum: Dico, quòd in apostematib⁹ internis, postquā iā vsus hic loquēdi inualuit sanguinem ex eodem latere mittēdum vult Halliabbas: vt in phlegmone iecoris, splenis, renum, viscerūmque, ac ventriculi: in externis ex aduerso, vt dictum est. Lateralem morbum medium sanxerunt, inter interiorem & externū. nam ex parte terminationis interior est. disrūpit enim semper interna parte: verū ratione membra, id est costarū, muscularum, & velaminis, exterum dici potest: quia in nullo viscerū est. Ob hanc causam generalē regulā dedit mittēdi sanguinē Halliabbas, ex eadem parte in viscerū inflammationibus, ex aduersa tamen in lateralī morbo: quia eum morbi inter eos conuenerat, qui in exterioribus partibus accidentunt. Sed Paulus aliter sentire videtur, regulā generalem secutus, quo ad intentiones diuersas, quæ sunt tres iam dictæ, Diuersio, Deriuatio, Euacuatio. Et sicut duobus postremis idē latutus debetur, sic primę contrariū, nec cōsentiens. Apparet

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

autem hic ex capituli titulo:nam inscribitur de Sangui-
nis missione. Ideo nihil plus vult ibi, quām Galenus in
libello de Reuulsione, & aliis locis, vbi de ea loquitur.
Iam autem semel dictum est,nec repetere pigebit,diffi-
cultatem non esse, an reuulsio ex cōtraria parte fieri de-
beat, sed an omnis:secunda, an lateralī morbo per initia
reuulsio tantum competit, an deriuationi permixta, in
quib^o Galenus ab his dissentire videtur. Sed Auēzoar i.
Theisir tract. 16.cap.3. dicit, q̄ ex aduersa iecoraria al-
terius brachij est mittendus sanguis:quamvis visum sit
quibusdam nouis medicis, quōd ex eodem latere: sed
rationes eorum, dicit, sunt sophisticæ:imō sic agere, nil
aliud est, quām egros occidere. Hunc frustra ab opinio-
ne sua conaberis remouere:nam duo existimat necessa-
ria in initio morbi , reuulsionem , & quōd illa à latere
contrario semper fiat:cūm tamen, ut videbitur,in utro-
que decipiatur.

Cornelius Celsus lib. 2. cap. 9. post medium, hæc ha-
bet : Neque ignoro quosdam dicere quām longissimè
sanguinem inde, vbi lœdit, esse mittendum:Sic enim a-
uerti materiæ cursum : at illo modo in id ipsum quod
grauat euocari. Sed id ipsum falsum est : proximū enim
locū primō exaruit: ex ulterioribus autem eatenus san-
guis sequitur, quatenus emittitur. Vbi is suppressus est,
quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen usus
ipse docuisse, si caput fractum est, ex brachio potius san-
guinem mittendum esse: si quod in humero vitium est,
ex altero brachio. Credo, quia si quid parum cesserit, op-
portuniores hæc partes iniuriæ sunt, quām quæ iam ma-
le habent. Auertitur quoque interdum sanguis vbi alia
parte prorumpens alia emittitur. Definit enim fluere
qua volumus, inde obiectis quæ prohibeant, alio dato
irinere. Libro autē 4.cap.6. cum lateralis morbi curam
describat, nec quicquam adiiciat ad sanguinis missio-
nem, clarum est in generali eum sententia persistere.
Idem in duobus proxime succedentibus capitulis, dum
de pulmonis ac iecoris inflammatione loquitur, obser-
uat, nihil ad iam dicta adiiciens. quo fit, ut ipsum Gale-
no, aut potius ipsi consentientem habeamus Galenum.
Hæc igitur veteriorum placita fiat.

Supereft

Supereft modò, vt videamus, si quæ rationes hoc, vel illud conuicfant: nam quæ duæ suadebât, ex aduerso latere sanguinem esse mittendum, ab Auerroë adductæ à nobis solutæ sunt: quanquam illarū declaratio ex sequentibus locupletius habenda sit. Est igitur ratio Principis hæc, In diuersione quæreda est venarum communicatio & distatia maxima: sed communicatio est ex venis eiusdem lateris, nam inter omnes dextri ac sinistri lateris venas media est vena magna, quā chilis vocant: igitur cum distantia maxima sit inter pedem & manum, ac maior quam inter manum & manū, seu latus & pedem, maior quam inter latus & aduersam manum: constat quod saphe næ vena basilicae erit preferenda. Pro rationū autem sequentium intellectu prætermittendū, quomodo homo per quatuor dimensiones diuidatur: nam Galenus sexta Aphor. 36. dicit, quæd partes quæ sunt supra hepar curantur sectione venarum manuum: inferiores sectione venarum pedū. Et in lib. de Sanguinis missione cap. 18. renes quasi medijs statuuntur. Dextrum verò ac sinistrum, antè & retro, facile quisq; diiudicat. Attamen longè plus interest inter dextrū latus ac sinistrum, quām inter anteriorem posteriorēmq; partem: quoniam inter dextrum ac sinistrum latus, per totū corpus, distedatur medulla spinalis arteria ac vena magna, quæ illi in profundiore corporis parte subiacent: cū spinalis medulla suo integumento foris in dorso promineat. Quartus modus est eius, q; in profundo iacet, idem infra abdomē, sexta Aphor. 7. unde morbus lateralis inter morbos exteriores connumerrari potest, non enim est profundior abdomine; cùm pleura fermè in eius directo sit. Atque ex hoc akerum certè sequitur, quod ignorare minime oportebat: scilicet, quod causa vena postquam iuxta iugulum diuiditur in partem quæ ad caput ascendit, atque truncum descendentem, ibi etiam dextra sinistraque bipartitur, pars verò quæ inferius tendit, antequam ad brachij separationem, quo à corpore diuellitur tēdat, tres ramos infra in costas emittit. Primum quidem, qui iuxta pectoris medium a anterioribus partes illius usque ad renūm directum nutrit. Secundūm verò, qui proximè ad spatulam iuxta costam quintā finitur, à superioribus illas cōaumerādo:

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

cum tamen lateralia pectoris ut primum & ipsum multis modis diuisum nutriat. Tertium autem, quasi in ipsa spatula latus ac dorſi posteriora nutriendis, ad ipsos usque renes descendit, ac primi rami particulis iuxta committitur. Illud vero diligentissime considerandum, ex vena cana à dextra parte maximum exoriri ramū ἀγνῶν vocatum, quod à sinistra parte coniugem non habeat. qui ramum alium ad partem sinistram emittens, per illum singulas inferiores costas enutrit: ipse vero dissectus in totidem ramis, quotus est costarum numeras illas ex posteriore parte nutrit. Sed huius rami posterioris, qui ex priore dextro exoritur, prouentus non vniuersis hominibus contingit: at ἀγνῶς generalis omnibus supra cordis regionem exoriens: nouem inferiores, & tres superiores costas nutrit. Porrò partes costarum inferiorum ex hac nutriuntur (ut dictū est) vena, quæ coniuge caret partim: partim ex venis à caua per ipsas directis: ipsa vero caua iuxta os sacrū discinditur bipartito, nutritque crura, poplites, femora, pedes. Manifestū est igitur, quæ cuncte supra cor iacent, ut pulmonem, & costas septem veras, à superioribus venis nutriti, quæ à cauæ ramis exorijuntur: inferiora vero membra ramis à caua inferioribus cordis habita ratione: costas tamen inferiores, maximè dextræ, etiam à ramis eius vena, quæ supra cor exoritur, & coiuge caret, nutriti palam est. Vnde neque illa ratio nos turbar, quod cum Galenus dicat, sanguinis missionem non prodesse è brachio, cum phlegmon inferiores costas occupat: quod necessariū sit sanguinem per ipsum cor educere: cum superiores costæ superioribus venis, inferioribus inferioribus nutriantur: nam & si inferioris maximè dextræ partis vena sine coniuge nutritur, atque ob id iuuari possint secta interna brachij vena: Galenus tamen censuit maximam partem nutrimenti ex venis inferioribus, non ex vena illa solitaria deferri: nec in hoc deceptus est. Quare ipse in secundo Regim. acutorum. II. consulit, ut si morbus magnus sit, & febris vehementissima, ut sanguinem mittamus purgatione prætermissa. Cum autem non de pede mentionem faciat, certum est ex interna mittendum intelligere. Nutriuntur igitur & Galeni iudicio aliquo modo costæ.

inferiores (& si non ut vere costæ) venis superioribus. Illud igitur maius est, quonā pacto, cùm iecur sanguinem transmittat ad brachium dextrum, non nisi per cauam venam, quæ prius in cor traasierit (ut etiā Vesalius lib.3. cap.7. ac deinceps aduersus Galeni placita edocet, coadiuvante rei historia) in iecoris phlegmone emissus sanguis ex interna brachij vena plurimum iuuet, intercedente corde? Par enim est, vel nihil, aut parum saltem iuuari: atque hoc ille potius docere debuit, quām missiōne sanguinis in morbo lateralī ex quoconque latere fiat, æqualiter prodesse, ut lib.5. cap.9. in fine dixit: siquidem huic opinioni non adeò fauet experimentū, ut illi quæ in morbo lateralī sanguinē mittendum edocet. Nā et si iecur ex sanguinis missione iuuetur, dū phlegmone laborat: hoc est maximè, quia cor refrigeratur. ob id sectionem venarum manuum in vniuersis febribus, tum phlegmonibus membrorum, iuuare dicam: quod cor refrigeretur, non quod iecur exinanitur, quamobrem pauci, imò vix vlli, ut experimēto vidi, iecoris inflammatione liberātur. Et hoc est genus lateralis morbi apud imperitos, quod quia difficultime liberatur, pestilens vocatur. Liberatur autem difficultime, non solū quod grauiissimus sit morbus, sed quod morbus pro morbo current: non in hoc quām in ceteris prudentiores, aut magis oculati: siquidem & lateralis morbi, & iecoris phlegmonis signa apud hos asinos quomodo non confundentur, cùm Galenus recitet quinto de Lacis, cap.7. Siculum medicum in seipso abertassem. Vix vñquam (ne absque vix dicā) quanquā vidi, cui medici tanquā phlegmone iecoris laboreanti manus adhibuerint: atque ideo omnes, quotquot in horum boum curā incident, vitam morte commutant. Præstiterit igitur in his, secundum dissectionis rationē, si modō sanguinis missio prodesse potest, ex pedis vena sanguinē mittere. Sed cur (dicent) magis tamen iuuantur secta vena in dextro quām in sinistro latere, non solū in febribus, sed iecoris phlegmone? Itaq; dimissa hac contētione, quæ à Galeni & Aristotelis dissidio proficiscitur, utiliorē exercitationi sententiam aperiam. Etenim cum sanguinis missio ad animi defectionē persæpe cōueniat, & in plerisque morbis

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

præsens sit auxilium: maxime tamen in tribus conuenit prima Aphor. 23. & in ardentissimis febribus, & maximis phlegmonibus, & vehementissimis doloribus. In prima igitur occasione plurimum interest, an ex venis brachiorum, an pedum, mittamus sanguinem. Quippe ex manibus deductus sanguis cor ipsum illico refrigerat: nam sanguinem eduxit ex vena, ubi proxime ex corde progradientur sanguis etiam calidus, ac subtilis, qui superiora petit: quorum nullum in sanguinis missione ex saphena, seu exteriore pedis contigit. Igitur quod in acutis omnibus, non solum ardentibus febribus, ex brachio sanguis mittendus sit, satis constat. Et si cor torqueatur, ex sinistro magis latere: sin autem plenitudo multa sit, ex dextro auferendus est. Procul dubio enim sanguis in iecore generatur. In longis autem febribus si ex inferioribus venis sanguis detrahatur, multo melius erit, quam si ex manibus: crassior enim existens impenitus, atque frigidior. Ob hoc & vina cum ad finem deducta sunt, languidiora, & deteriora fiunt.

In inflammationibus autem omnium viscerum duo queruntur: alterum, ut inflammatio sedatur: alterum, ut sanguis per totum corpus supercalefactus tum cor, pulmo, iecur, refrigerentur. Prima intentioni conuenit, ut dolor sedetur, reuocetur influens sanguis, & qui iam influxerit a loco ipso retrahatur: ratione autem secundæ intentionis, ut iam docimus, ex brachio suis semper est auferendus: sola enim haec detractio multum & velociter cordi, iecori, pulmoni, sanguinique supercalefactis conuenit, cum reliqua fero & parum. Sed in febribus cum sine inflammatione fuerint, idem quod in febribus querimus: scilicet remissionem motus, sanguinis refrigerationem, & securitatem a phlegmone. Porro duo primæ sanguis ex manibus detractatus solum efficiere potest: in hoc ultimo non contemnenda sunt Principis præcepta, ut a longinquo, & per venas communicantes aliquo modo detrahatur. Igitur ad rationes detrahendi sanguinis in phlegmone veniendum est. Prima est, in iecoris phlegmone detrahendus est sanguis ex dextra interna, & ex sinistra in lienis phlegmone: igitur ex eodem latere in morbo pleuritico: nam utilitas & pericu-

lum paria esse videntur. Si enim concurreret magis sanguis in hac detractione, quam in ea quæ ex aduerso fit latere, oporteret ut eadem ratione in horū viscerum inflammationibus ex aduersa parte sanguinem detraheremus. Ad hæc ratio parum mouet: tū quia, ut diximus, phlegmon sub costis aliquo modo intelligitur esse in parte externa corporis: unde sanguis in eum locum influit ex interioribus partibus: quare detractio sanguinis ex eodem latere retrahet sanguinem illum super membra magis intima & principalia. Secundò dicimus, suppositum illud, quantum ad rationem, nihil concludere: plus enim vena pedis cōmunicat iecori, quam interna, si utraque ex dextro latere sumatur: vel in liene ex sinistro. Nam ut sanguis ex iecore reuocetur, secta vena in brachio dextro, requiritur ut vena brachij retrahat à caua, caua à corde, cor à iecore. In sectione autem interioris tali reuocatur sanguis ex caua, & ex caua sine medio à iecore: quare longè melius quātum esset merito huius sanguis ex iecore per minutionem in pede, quam in brachio reuocaretur. Sed, ut dixi, modica ex utroque modo utilitas habetur. Videtur tamen dextra magis sinistra in iecore, & sinistra magis dextra in liene, seu ex brachio, seu ex pede sanguis detrahatur, iuware: quoniam, ut in fluminibus, quamvis caua sine septo aliquo omnem cōtineat sanguinem, qui tamen à dextris influit, in dextra parte manet: & qui à sinistra, in sinistra: & rursus, qui in dextra parte est, dextris membris immittitur: qui in sinistra parte, sinistris. Hoc autē, ut dixi, & in fluminibus, & in torrentibus videmus: atque eo magis si plus sit alueus, & cursus non impeditus: quę duo maxime in cauæ venæ processu contingunt. Ex hoc manifestè liquet, quantum ratio Avicennæ peccet: nam nulla in causa minus prodeste potest missio sanguinis ex saphena, quam in laterali morbo. Nam si ad febrem respicias, nihil prodest: si ad euacuationē, vel diuerctionem, longè multo minus, quam in iecoris phlegmone. Nam in hoc iuware poterit, cūm nullum membrum egregium interponatur, ut nec inter sinistrū & lienem: ut nec inter pedes ac renes suos, vel testiculos, aut uteri latera. At inter costas & pedes cor ipsum medio loco stat: quare & au-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

toritas Mesuæ à ratione dissectionis multum euariat. Sed, vt diximus, ipse etiam noua & ab omnibus explosa commentus est. Sed est aliud considerandum, cur multo matius sequatur iuuamentum ex sanguinis missione in dextra brachii, quam pedis in iecoris phlegmone: nā sanguis ex brachio detractus cum à corde trahat illo exinanito, cogit vt & ipsum à iecore rapiat sanguinem. Cūm igitur cor sit membrum validissimum, & cui nullum robore possit comparari, ipsum etiam iecur magaa vi exinanit: atque ita missio sanguinis ex dextro brachio multum iuuabit in phlegmone iecoris, cūm ex pede parum: & ita quod posuit Galenū tanquam ex venarum communicantia manifestissimum, quanuis sit verum, non tamen ex illa causa originem trahit hæc veritas, quippe cūm communicantia nulla talis sit: imo maior in pede, vt dixi, cum iecore, quam in brachio: & ratio dextri & sinistri etiam parum faciat merito venarum magis communicantium: cūm nulla talis sit hæc communicantia maior, sed ratio pedis & brachii, si modo discriminēt, in iecoris phlegmone, in eatum sectione prouenit ex fortitudine attractionis cordis. Ratio autem dextri & sinistri ex cursu sanguinis qui in venis plerunque facit vt dextra ad dextram & sinistra maximè flectantur ad sinistram. Generaliter autem, vt diximus, euacuatio ex brachiis sanguinis effervescentiam illius minuit.

Secunda ratio pender ex ratione generationis phlegmonis, posita à Galeno libro de inæquali intēperie cap. 3. nam in ea intumescunt venæ, & arteriæ circuniacentis loci, primo magnæ, inde rami illarum & mediocres ac usque ad minimas: donec cogantur exprimere sanguinem in concavitatem, & sic generare phlegmonem. Patet igitur, quod dum phlegmona gigantur, circuniacens regio tota simul tumida est, ac præter naturam affecta. Materia igitur, seu sanguis, comparata phlegmoni, fuit adhuc: comparata regioni phlegmonem circumstanti, iam fluxa est. Verum materia fluxæ, iuxta omnium sententiam, debetur sanguinis missio ex eodem latere: igitur in phlegmone fiente, cūm semper materia iam in circuacione regione fluxerit, competit missio sanguinis

ex eodem latere. Ista ratio claudicat: nam vel intelligit per materiam fluxam iam quiescentem in loco, & huic certè debetur missio sanguinis ex eodem latere: sed hæc non est quiescens, imò perpetuo fluit in aliud locum, vt Galenus testatur: vel per materiam fluxam, intelligit motam à loco suo, & sic non omni tali debetur deriuatio, sed reuulsio ab initio. & ita ratio reddit ad idem quantum sit ex hoc. Et nota, quòd secundum hoc tamen, vbi ratio hæc supponatur vera, sit secundum genus perniciose pleuritidis: & est cùm in sinistro latere materia ex vena nō coniugata defluxerit: nam talis materia nullo modo potest minui ex sanguinis missione: non enim à sinistra, quia nulla illarum venarum ex eo latere oritur, nec ideo potest trahi, vt ostendam in terra ratione: nec ex latere dextro. nam cùm coniugata exoriatur ex parte inferiore cauæ comparando ad venas nutrientes costas dextræ partis: sequitur vt longe plus detrahatur sanguinis à loco sano quàm ægro. Talis autem missio sanguinis est parū utilis, vt infra declarabo. Tu etiam non potes esse certus, tam in dextra, quàm sinistra, quòd sanguis non fluat à vena sine coniuge, seu solitaria. Igitur cùm in sinistra (si modò iuuaret sanguinis detractio) illa effet facienda ex aduerso latere, id est dextro: igitur talis pleuritis ex sinistro latere valde est periculosa, & incertæ curationis. Accedit quòd propter propinquitatem cordis sit etiam periculosior. Verum cum sint quatuor modi in curatione morbi lateralis, Sanguinis detractio, Victus, Localia, & Medicinae: Victus rationem nesciunt hoc tempore, nec obseruant: Localia etiam extra tempus exhibent: in medicinis aberrant. Sequitur vt cū missio sanguinis non proficit, vt talem morbum, ex quo plerisque necessariò moriuntur ob imperitiam medicorum, vocent merito pestilentialem morbum lateralem. Est etiam animaduertendum, quòd in aliquo mittendi sanguinis more, unus modus pleuritidis erit pestilentialis, qui non erit in reliquo: velut in sinistra erit letalior his qui à sinistra, seu ex eodem latere sanguinem mittunt (cū fuerit propter sanguinem venientem ex solitaria vena) quàm his, qui mittunt sanguinem à latere contrario. Et ita in

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

phlegmone, quæ fit à solitaria vena, letaliores erunt quæ curabuntur secta vena ex aquaerso latere, quam ex eodē. Quare si quis dicat, Igitur tutius semper est mittere sanguinem à dextra. Repondeo: quòd non: nam in omni alio morbo lateralī, qui fit in sinistra parte, & non à vena solitaria, mittere sanguinem ex-dextra parte est inutile, cùm ex sinistra sit saluberrimum. At hoc frequenterissimum est ut fiat ab aliis venis, non à non coniugata. Igitur in omni morbo lateralī à dextra parte conuenit sanguinis missio ex dextro latere. In sinistro autem est distinguendum: nam si dolor ad iugulum accedit, ex eodem latere mittendus est sanguis, ut Hippocrates & Galenus volunt: nam solitaria vena in causa esse non potest, cùm eousque non pertingat. Et similiter si fit dolor in tribus superioribus primis costis, rami enim solitariæ ad illas pertingentes sunt adeò exiles, ut vix possint phlegmonem excitare: vel si excitabunt, adeò leuis erit: ut nō multum interferat ex quo loco sanguis mitetur. At morbus lateralis in sinistro latere in parte anteriore pectoris vix etiam potest fieri à vena solitaria: qui autem in directo quasi cordis subala sinistra, hic potest esse à vena solitaria: nam retro-est truncus: ideo nō facile ibi excitatur phlegmon, impellente natura sanguinem semper ad minores venas: nec ante, quia ibi rami pauci pertingunt: sed in ala seu à latere & parum propinquius antiquiori pectoris parti.

Tertia ratio est, quòd natura sic operatur: expellit enim humorē peccantem tum sanguinem, tum fāniem, ut tertio de Crisi cap. 3. vnde ibi docet, quòd sanguis ex dextra nare in iecoris affectibus prodest: & idem de sinistra in liene, ut tertia particula Epidem. super terram t. 78. de Pericle: qui cùm lienosus esset, & prima die sanguinem ex sinistra copiosum emisisset, in quarta liberatus est. Et rursus de Metone tertia pars super primum Epidem. t. 24. qui liberatus est ex profluvio sanguinis in dextra nare in quinta die: cum prius in secunda etiam effluxisset. Et quanquam non constet cum laborasse iecoris vitio, sed lumborum: attamen in v̄raque parte cùm esset vitium, plerunque si pars sit morbi, à dextro sanguis latere effunditur, velut

calidiore. At in Ciconactide, cui sinistrum latus inde-
luit (est autem hic proximò præcedens æger) sanguis
ex vtraque nare effusus est, ac sine ordine: verùm hoc
ad trigesimum diem actum est, cùm in primo die ades-
set dolor. Philiscus autem, qui. 18. textu scribitur, mor-
tuus est, cùm lienem durum haberet, & ex vtraque
nare sanguinem paucum merum in quinta die emis-
set: nam inconstans hæc est emissio, & vt in Progaoiti-
cis inquit mala: tum quia paucus, tum quia merus. In-
constans autem, quia tam ex aduerso, quam ex paciente
latere profluxit. Medicus igitur est naturæ recte ope-
rantis imitator, prima Aphor. 21. igitur medicus sanguinem
ex eodem latere detrahet. Ista ratio est præcedenti-
bus duabus validior. Natura tamen cùm hoc operatur
agit iam constante phlegmone, nunquam autem dum
fit: At de hoc apud medicos iam nulla est fermè dubita-
tio, cùm inflammatio perfecta fuerit.

Quarta ratio, & quinta sunt his infirmiores: nam
nec semper medicus naturam imitatur, quia lapidem
extrahit ex vesica, eruit ranulam, deprimit in ocuio ne-
bulam: at (dicis) hæc natura non potest facere. Et ego
dicam nec natura simul potest mittere in partes contra-
rias, ac diuertere influentem humorē ab initio mor-
bi, nisi medici auxilio adiuta: quare medicus ad con-
trariam partem reuellere debet. clarius ibidem in com-
mento 21. dicit Galenus, quod Naturam recte ope-
rantem adiuuare debemus: malè autem, retrahere, &
impedire. Igitur cùm in phlegmone quod sit deriuat
materiam in membrum, expedit nobis contrarium fa-
cere. Ratio tamen pro Galeno est, quod qualisunque
operatio, quæ sit per non communicantes venas, est in-
utilis: talis est quæ sit minuendo sanguinem à latete op-
posito, & ita hæc ratio est probabilis, & contentiosa:
propterea ad validiores descédo. Missio sanguinis ex eo
dem latere plus euacuat, & æqualiter, aut etiam magis
diuertit: igitur præponenda est. Ratio per se clara est,
modò antecedens ostendatur: nemo enim dubitat, pri-
mam esse medici intentionem, prohibitionem inflam-
mationis: sed haec tollitur, minuendo quod iam con-
flatum est, & prohibendo ne augeatur: quorum al-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

terum evacuatione, reliquum diuersione constat. Evacuatio ex latere opposito nulla est, vel etiam Arabibus ipsis testibus.

Reliquum est ut de Diuersione dicamus. Iam vero notum est, quod sanguis qui in phlegmone cogitur (gratia exempli) in dextro latere ab aliqua quatuor venarum, quae ex caua, vel eius dextro ramo exoriuntur, cogitur. Si igitur sanguinem ex aduerso latere minues, non prius eum motum sedabis, quam totam cauam venam exinanieris: quod si credas sanguinem e sinistra parte in dextram delatum phlegmonem excitare posse, tunc necessarium est, ut vel ex dextro latere in finistrum venae notabiles cauae non obuiantes permeent: quod omnino falsum est. Et hic est error vulgariū medicorum ignorantium hoc, ut reliqua omnia artis principia: scilicet, quod dextrum latus à sinistro ex toto disiungitur, nec nisi per cauam venam latus lateri communice est, nisi in pauculis finibus venarum nullius propriodem considerationis. vel necessarium est ut sanguis adeo concitatus sit ex sinistro in dextrum latus per means, ut impellat cauam venam implere venas dextri lateris: & sic phlegmonem generare. At sic in hoc casu vix effugere potest, quin phlegmon in tanto impetu in sinistro latere prius non generetur: quare diuersio ex opposito latere hanc tantum imaginabilem motum retardare poterit. At & in eo casu nihil proficiemus: namque si iam dextra pars phlegmone laborat, & à sinistro latere in dextrum latus tanta est plenitudo, ut non obstat cordis & iecoris & cauae venae capacitatem, necesse sit phlegmonem generari: certe vel cuiilibet a fine clarum esse potest, missionem sanguinis tunc in sinistro latere factam nihil auxili tantæ plenitudini & phlegmoni quod iam fit allaturam. At è diuerso, cum sanguis ex caua in ramos influat, habeat vero descensum duplicum, alterum latum in brachii venam, alterum arctum in pectus. sanguine ex brachio detracto, quis dubitat, quin manifestè sanguis influens ad pectus non retroagatur? Altera clarissima ratio est, quod Hippocrates & Galenus secunda particula super sextum Epidem. 7. & 8. præponuerat derivatione reuulsioni, & de hoc dictu est in

octaua Contradictione præcedentis tractationis. Cùm enim dolor materiā ad se trahat 13. Artis curat. cap. 8. & 1. de Simplicib. medic. cap. 26. dū de aceto loquitur, in initio, & 4. Regim. acut. t. 27. & 2. de Differ. febr. cap. 11. sed nullibi clarius, quām quinto Artis curat. cap. 4. nihil magis trahit materias ad locum & phlegmonas excitat quām dolor: quamobrem procuranda est sedatio hæc doloris cū deriuatiua sanguinis missione, quæ ex eodem fit latere, & copiosa. Sed de quantitate in libello de Malo medendi vñ, satis diximus. Patet igitur, venam saphenam non diuertere, multóque minuseuacare in laterum doloribus costarum septem superiorum ut existimauit Auicenna: non enim directio lateris est in causa, sed venarum communicantia, ut sanguinis missio iuuet: quamobrem ea ratio ex toto nihil concludit: cùm tamen apud Galeni dissectionem vim aliquam habitura sit: cùm hoc ipse credat cauam venam iecori committi ex superiorre parte corde non intercedente.

Igitur ut tanta confusio opinionum, ad ægrorum vitalitatem, & medicorum, quicunq; sint, qui respere velint, redigatur: hoc modo distinguemus: Si lateralis morbus ex dextra parte fit, sanguis ex interiore vena brachij dextri mittatur copiosus: vbi dolor in septem superioribus costis fuerit; & si multa, pleritudo sanguinis in corpore fuerit, die sequenti è diuerso latere, id est sinistro, sanguinem mitte: ex interna brachij, aut in minore pleauridine appone cucurbitulas, quòd si nō adeo plenum fuerit corpus, sufficiet prima sanguinis missio: (& hoc est quod dixit Hippocrates: Deriuare &c. & Princeps) cunq; ad diuersum trahere volueris, ut in secunda die, dolorē prius seda, scilicet sanguine ex eodem latere missio. Quāquā postmodū nō visum sit, ut in sentētia persisteret in casu lateris morbi: nā in cæteris hoc egit, ut iecoris & splenis inflammationibus. Si autē morbus lateralis est in sinistra parte, non sub ala, sed in supremo pectoris, vel in medio secundū latitudinē minus sanguinē à dextra: & reliqua ut diximus eodē modo, ut de dextro latere cōsequēter: scilicet si oporteat sequēti die à sinistra interna brachij. Si aut̄ dolor fuerit

in masculis mediis, vel exterioribus, minutio fiat à latere cōtrario semper: aut non fiat: & in vigore morbi, euacuato corpore ex initio, & cū inedia, vētoſa loco applicetur: et enim admirabilis iuuamēti, vt Trallianus & Zoar affirmāt. Facilis autē est cognitio huius morbi, quia ad tactū dolet, & parū aut nihil expuit, & nō est pulsus serrinus: nec est tāta spirādi difficultas, imo parua aut nulla: & reliqua, quā vide ab antiquis. Si autem suspiceris, quōd sit in latere ſinistro, propter ſolitariā vanam, tunc mitte ſanguinē ex dextro latere ex interna brachij, pro viriū magnitudine ac morbi. In hoc autem caſu optimū eſt emplaſtrū applicare ſpinæ doſſi ex vrticis, matre violarū, & oleo violato copiosè: mitigatur enim dolor, & ſanguis refrigeratur, & cōcoquitor quod factū eſt, & quod noa dū factū eſt prohibētur. Si verò morbus lateralis fit in coſtis quinq; inferioribus, infra furculā enſiformē: ſi febris validissima, ſanguinē mitte copioſum ex interna cubiti: at verò ſi febris parua, & dolor magnus fit, ex eiusdem lateris ſaphena: ſi neutrū horum adeſt, extrahendus ſanguis non eſt, ſed purgandus æger. Si verò iecur vel lijen phlegmone laborant, ſi febris fit vēhemens, ex interna brachij: ſi parua, ex ſaphena pedis lateris eiusdem ſanguis eſt detrahendus: quanquam (vt dixi) Princeps in lateralē morbo, etiā ſi non fit in ſpuriis, conſentiat: in hoc autē diſſentiat. Si autem aliquis fit conſuetus incurrere lateralē morbum ex dextra parte in aestate: in vere, minuatur ex ſinistra interna brachij: & ita à dextra, ſi ex ſinistra. Quod autē dixi de iecore & ſplene ac ſaphena ſecāda, arbitrio tuo remitto: nam rationes ad oppoſitū, quas adduxi, valide ſunt. Ego tamen in illorū morbis, qui ex ſanguine frigido ſiunt, ſic agerem, & egi ad hanc vſque diem ſc̄eliciter. In cāteris ſi regulam hanc pr̄terieris, ſcias, quōd ſi quis moritur ex ægris, culparua illū mortuū: ſi quis ſeruatur, fortunæ beneficio illū adiutū. Eſt terriū genus lateralis morbi, quod pestilentiale dicunt, quoties phlegmon panniculum peccus diuidentem, aut cor tegentem, inuadit: & hoc etiam putant eſſe morbum pestilentem & lateralē, quōd modicus dolor, ac vix ſenſibilis, percipiatur: & ægrī tamen moriantur. Sed

nec est lateris morbus , nec pestilens , sed perniciosus tantum, ratione loci ad quem materia peruenit ob subtilitatem, & caloris innati debilitatem: & quamvis modica in his salutis spes sit , abstinentes tamen ab omni sanguinis missione, feruari poterunt: cum per eam nec phlegmon prohibetur, nec minuantur , & vires tamen frangantur. In reliquis autem generibus cum tardatur missio sanguinis, ex debito loco tria mala fiunt, adeò perniciosa, ut ex uno eorum vel solo, homo mortem consequi possit. Primum est, quod phlegmon augetur in imminentium , & magis quandoque, quam si nullus sanguis proflus mittatur: quoniam sanguis agitatur, & moctetur Secundum, quod inculpatus sanguis educitur, unde vires debilitantur. Tertium, quod sanguis phlegmoni circumadiacens corruptus aut niger , aut lividus, relinquitur in corpore: qui febres excitans inextinguibiles, statim persæpe occidit. Ex hoc autem claram est, facile cognosci posse ex venarum dissectione, qua parte sanguis influat cuique partis: atque ex hoc deriuare, vel reueltere licere , auertentes motum sanguinis influentis, vel deducentes ad exitum. Quod non intelligentes quidam, magni ponderis ratione negauerunt: non enim parua res est hoc scire. At quomodo quisquam aliquid scire potest, quod scire non posse putat? Cæterum hac in parte longiusculus fui non solùm ob pertinaciam defensorum, ac multitudinem opinionum , sed quod sic omnem mittendi sanguinis rationem in singulis quoque aliis morborum generibus explicauerim.

C O N T R A D I C T I O . IX.

Vinum quæ primum etate competit.

Infantibus calida leuatio longo tempore apta est. Vinum dilutius, neque omnino frigidum. Hippocrates in libro de victus ratione priuatorum t. 13. subiicit autem rationem, Ut minus tententur conuulsionibus , & ut maiores ac coloratores euadant. Habet autem Graeca letio τὰ μαδια χρὴ τὰ νησια. quod est dicere, Pueros infantes oportet: & reliqua, ut magis necessitatē inducat, quam utilitatem. Interest autem multum inter hoc, & il-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Iud:nam vtilia prosequi, bonum est: at necessaria nunquam sunt prætermittenda: Galenus et si hanc Hippocratis sententiam non existimet, cum inter nothos Hippocratis hunc librum enumeret: subiicit tamen, Vinū ipsos dilutum bibere præcipit, ne plus æquo calefiant. Haliabbas autem lib..Practicæ cap.:2. initium dandi vinum ex quarto anno sumpsit in pueris: atque sie serius paulo quā his videatur esse sententia Galeni, & eius qui librum conscripsit de victu sanorum: nam Galenus Polybi vel Hippoc. eum esse credit. Aëtius lib. 4. cap. 30. à septimo anno ad 14. vult inchoandam esse in pueris vini exhibitionem. Galenus autem primo de Tuenda sanitate à 14. anno ad iuuentutem statuit initium exhibendi vinum. Sed Paulus lib..cap. 14. post 11. annum vinum exhibit: scilicet Galeno serius. Galenus autem in libro cui titulus est. Quod animi mores corporis temperamentum sequantur, ex Platonis autoritate Vinum inutile consulentibus, aut pugnaturis censet, vel prolem generaturis: atq; ideo nō nisi corpus exercentibus, vel morbo laborantibus ipsum cōcedit. Princeps autē tertia primi doc. prima cap. 4. non nisi post 14. annum vinū tribuit, Galenum securus in libris de Tuenda sanitate: vbi propriæ tractationis locus erat. Pro solutione intelligēdum est, quod scopi conseruanda sanitatis tres sunt, primo de Tuenda sanitate: ut desperatum restauretur: ut excrementa eiiciantur: ut senectus tardetur. Multa etiam sunt indulgentis, nō consulentis: sicut dictum Galeni super Hippoc. vel Polybi verba iam recitata: & similiter de Platonis dicto, istud non est propter corporis salubritatem, sed morū custodiā: nec ad individui utilitatē, sed reipublicz. Quod Mahometes probè intelligens, bellicā virtutē ac robur multum, sublato ē consuetudine vino, extulit, vt nec vi ni inopia laboraret, nec corruptione vitiaretur. exercitus, aut temeritate quæ illius potu maxime aduenire solet seipso pugnādo deteriore loco, vel inferiore numero, vel imparibus viribus perderent. Sed nūc de singularum salute sermo habetur. Galenus igitur in primo de Sanitate tuenda hæc habet: Sanè vinum quamdiutissime qui ea natura puer est ne gustare quidem.

fuaserim: quippe quod haustum & humectat nimium
 & calefacit corpus, tum caput halitu replet, his qui ca-
 lido & humido sunt temperamento, quale est eiusmo-
 di puerorum. Atqui nec repleri his caput est utile, nec
 ipsos supra quam par est humidos calidosq; fieri, quo-
 niam eo iam calor & humidi peruerterunt, ut si pau-
 lulum utramvis qualitatem auxeris, iam modum ex-
 cesserint. Cum autem sit omnis excessus fugiēdus, ma-
 xime hunc expedit fugere, ex quo non corpori modo,
 verum etiam animo dānum accedit. Quare neque iam adul-
 tis vinum, nisi modicē sumptum, existimādum est esse
 utile: quod videlicet ad iram & libidinem præcipites
 facit, & partem animi rationalem turbidam & hebetē
 reddit. Cæterū his ipsis ad bilis excrementa vel miti-
 ganda vel expellenda est sanè non inutile. Non mini-
 me vero ad eam siccitatem quæ in solidis partibus, aut
 ex immodicis laboribus, aut ex proprio etatis tempe-
 ramento prouenit. Humectat namq; ac nutrit quicquid
 immodicē siccatum est, tum amaræ bilis acrimoniam
 mittigat ac frāgit: præterea per sudores atq; vrinas eu-
 cuat. Pueri vero, ceu qui tales succum minime colli-
 gunt, quique naturalem humiditatem plurimam obti-
 nent, ut commodorum quæ vini potio largitur plane
 non egent, ita incommoda quæ affert tantum sentiunt.
 Nemo itaque compos rationis pueros ut ea potionē
 finet: quam præterquam quod nullum affert commo-
 dum, incommodum etiam sequitur. Hic ad sanos habi-
 ta ratione omnia vini enumerat commoda, incommo-
 dāque: nāque ad ægros varia sunt, non solum commoda
 vini in variis hominibus, sed & in iisdem morbis
 atq; ægris diuersa vina diuersos affectus pariunt: velut
 odorata ac crassa, flava, dulciaq; optimâ pectori & lon-
 gis illius morbis, tussi, atq; orthopnææ. Inimica vero
 nigra, austera, debilia, quæ tamē caput nec lœdunt, nec
 feriunt, cum priora illius morbis egregiè noceant: ut libro
 de Attenuante victus ratione cap. 12. scribitur, Utilitas
 igitur generalis vinorum triplex est, Calefacere, Hu-
 mectare, & Excrementa educere. Quod si quis Princi-
 pem nobis obiiciat tertia primi doc. 2. cap. 7. qui addit
 quod cibū penetrare facit: hoc nos in humectatione fo-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Iudiciorum contineri affirmamus. Humidum enim vinum est omne, non solum quod tale substantia sit, sed quod bonam faciat oppositionem: quare senibus utilissimum: an vero qualitate tale omne, dubium est. nocet autem & tripliciter pueris calefaciendo, humectando, caput petendo. At cum ita sit, patet quod etiam aquosum sit, inutile illis esse: nam & si nec calefaciat, nec caput petat, humidum tamen nimis est, ex quo ad suffocationis aut comitialis morbi periculum perueniunt. Quod si quis nobis obiiciat, Galenum quarto de Tuenda sanitatem iubere, ut in diluendo vinum, consuetudinem obseruemus: hic autem dilutum dandum præcipitur Reipondemus: Consuetudinem in solitis obseruandam, atque in temperaturis iuuenium: nam infantibus aqua, adolescentibus vinum permixtum dari semper debet, ne ex contrario in contrarium transitus sit: senibus meracum. in iuuenibus quod medijs fint, obseruanda est consuetudo, nisi alia obstant. nam calidissima, in regione calida æstate media, dare perniciosum. Consuetudo igitur, ut & in reliquis, amplum locum & certum habet, ubi alias non superuincent indicationes. Sed & illud iam apertum est, quoniam pacto vinum siccum natura maximè iuuenibus conferat. Nam æstates indigent restaurante simili in qualitate: unde senes humidioribus vicitantes in analarcam facile incident, prohibita vera nutritione: quod tamen apponitur humidum esse debet, & bene nutriens, & etiam liquidum seu molle. Atque ita iuuenibus vinum natura siccum, & multam faciens oppositionem, maxime prodest: qualitate enim simile, & oppositione contrarium: nam paucum humido, quod vehementer humectet, necessarium est & pauca utilior. His duobus modis tum excrementa excernendo, vinum iuuenibus ac senibus utile est. Sed est difficultas, quia Gal. 5. de Tuenda sanitate dicit vinum non competere in calidissima & siccissima temperatura: nec in calidissima & humidissima, quæ in latitudine sanitatis consistunt: sed aqua magis: & hoc, quia in talibus non qualiscunque contrarietas est ad præseruandum sufficiens. Ititur nec vinum album opportunum est, nec iuuenibus omnibus vinum competet. In téperatura autem æquali in passiuis

in passiuis vinum concedit: dans causam, quia talis in passiuis æqualis existens, immoderata in actiuis esse potest. Alias solitus eram dicere, quod loquebatur Galenus de regimine præseruante, non cōseruatuo. sed responsio nulla est. nam Galenus tertio Artis medicæ docet, quod omnes intemperantiæ immoderatæ, regimine indigent præseruante: igitur nulli tali vinum competit. propterea dico, quod temperaturæ immoderatæ caliditatis aqua, non vino indigent: hocq; dixit Gal. 8: Artis eur. cap. 3. Pro hac igitur difficultate dico, quod multum oportet attendere ultra ætates, morem, regiones, temperaturas. Morbos namq; corpora alia post quartum, ut Haliabbas: alia post septimum, ut Aëtius. Paulus verò in humida & calida temperatura tempus exhibendi vinum producit. Galenus in insculpata temperatura & validis viribus loquitur. Vinū autē antiquatum bibere si modicè vetustum sit, flauū, fuluūmve, solis senibus conceditur, quinto de Tuenda sanitatem, ante medium. In aliis autem huius usus vel valde antiqui, quo ad cibis, nullus est usus, sed solū ad medicamenta. Pro Hippocratis autoritate respondeo, quod vult emendare vitium antiquorum, dātiū vinum merum infantibus, ut etiam nostro tempore: consulit igitur ut lymphatum propinent. Huius iudicium est, quod dicit minus pueros tentari conuulsionibus: quare comparatio hæc ad aquam non est: neque enim verum est lymphatum vinum minus infantes afficere conuulsionibus, quam merum. Ut enim demonstrauit ex autoritate s. Aphor. 5. partic. vinum sua subtilitate mouet conuulsionē: quare comparatio est ad meracum vinum: consulit igitur miscere. Sed cur hoc: an non melius aquam substituere? Respōdeo, quod sic: sed cum liber ille ad vulgares dirigatur, existimauit non parituros. Verū cum ibi multa liberius conscripsisset: seuerius ea est prosecutus in libris qui ad medicos dirigebatur: ut in libris Regimini acutorum, & Aphorismorum. Sed insurgit dubitatio, nam videtur ex dicto Aphorismo dilutum nocentius conuulsionibus mero, est enim minus secum, minusque calidum. Respōdeo: crassius est: nam aqua crassioris substantiæ est vino: in fundo enim subsidet: quare

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

minus conuellit vinum dilutum meraco. Sed obiicias ex tertia particula problematum, Aristoteles quærens in secundo problemate, Cur dilutum vinum magis inebriat? Primam affert causam, quod dilutum mero sit subtilius: eandem causam reddit in problemate 14. dum docet, cur dilutum magis caput offendat meraco. Sed & in 18. problemate, dum nititur ostendere, cur dilutum vinum meraco & aqua magis vomitum vel nauseam moueat, de meraco dicit, quod minus euertit, quia reprimit: de aqua, quod diluto vino sit subtilior. Respondeo: aqua & ratione qualitatis, quod frigida & humida sit: & ratione substantiaz, quod subsistat, omnino grauior est, causæ in problematibus cum dubitatiæ referantur, fidem non faciunt, nisi omnino sine dubitatione loquatur, effectus autem veritatem in se continet. At vero Philosophus ibi nihil plus vult, quam quod aqua minus in ventriculo subsidet: ideoque tenuior esse videtur: minus autem quam dilutum vinum subsideret, & hoc meraco, in ventriculo, quia minus nutrit alterum altero: elementa cæim non nutririunt: ideoque subtilior videtur aqua quam vinum, & dilutum meraco: eoque sensu concedimus tenuiorem esse. At propter hoc non sequitur, dilutum magis mouere conuulsionem. At si obiicias, qua ratione magis inebriat & caput tentat, eadem ratione conuulsionem mouet. Respondeo, hæc vera esse in superflua, non moderata assumptione. Vini igitur utilitates ex his tum sexta Aphor. 31. sunt quinque: Celerrime nutrire, Calefacere, Humectare, Dispergere sanguinem obstructiones aperiendo, & Excrementa tum bilioſa, tum serosa educere, & quæ ex his sequantur.

HIERON. CARD A-
NI CONTRADICE N T. MEDI-
CORVM LIBRI I. TRA-
CTATVS TER-
TIVS.

CONTRADICTIO. I.

Dialectica an medico necessaria.

EDICO dialectice est necessaria, in de Constitutione artis medicatiue cap. 7. vbi inter septē cōditiones medico necessarias connumerat non solō methodū vt habeat, sed vt eo vtatur. idē libro de Sectis. 19. & 2. de Simplicib. medic. cap. 2. & ideò recte dicebat Auerroës secūdo Primæ philosophiæ 15. quod Dialectica est duplex: altera generalis, quæ docet regulas cōmunes omnibus scientiis: & hæc debet disci ante illas: alia verò quæ propria est vnicuiq; scītiæ, & hæc cū ipsa scītia & eius principiis edocetur. Et sic non vna, sed etiam duplex dialectice cuilibet erit necessaria. Hali verò lib. 1. cap. 3. dū de ordine sui libri tractat, dicit, quod oportet medicum omnes scire scientias, tum maximè dialecticā, quæ omnibus artibus est necessaria. Et hic sermo sumptus est ab Hippocrate libro de Probitate: qui vult medicum esse sapientem, tum maxime philosophum. Galenus etiam 1. Artis curatiuæ 1. videtur ultra hanc scientiam, necessariam existimare Geometriam, velut & in de Constitutione artis medicatiuæ loco dicto. sic Hippocrates Astronomiam libro de Aëre & aquis. In oppositum inducitur Galenus tertio de Locis affectis, cap. 1. nam dicit: Quæcunq; enim quæstiones vsum trascendunt, qualis sit rerum natura, secundum propriam substantiam indagantes, haud dubie logicæ esse censentur. Sic igitur Chrysippus philosophus cùm de animi ægritudinibus scribere instituisset, uno quidem libro curandi tradidit rationem, aliis verò tribus logicas

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

quæstiones est complexus: cùm primus quidē ille vnu
nobis esset necessarius. Facile igitur est intelligere, hos
tres ultimos iuxta Galeni sententiant medico non esse
necessarios, cùm de primo tantum affirmet. Hippocrates
quoque Cous aedē in medica arte excellens logicā ig-
norasse visus est, cuius v̄sus non dum esset exploratus.
Ad hoc dantur duæ responsiones: prima est Consiliato-
ris differentia prima, quòd Galenus loquatur propriè
in eo casu inutilem esse logicam, non generaliter. Alij
dixerunt dialecticem esse necessariam ad inventionem,
non ad artem traditam. Hoc de Hippocrate qui artem
invenit, verum non esse manifestè intelligitur. dictum
aliud est voluntarium: nec magis de uno quam de alio
verum dici potest. Propterea adducitur altera respon-
sio à quodam, sumpta ex 4. Physicorū 87. vbi Auerroës
in commento dicit, Per sermones extraneos intelligit
dialecticos: nā Philosophus in textu dixerat, fieri oportet
inquisitionem de tempore prius per rationes extra-
neas, seu vt postmodum docet euentus, sophisticas: nam
eas falsas reprobat inferius. Est enim prima ratio anti-
quorum, Tempus componitur ex futuro, præterito, &
præsente: Præsens non est tempus, Futurum & præteri-
tum non sunt: Igitur tempus ex non ente componitur.
Manifestum, quòd nihil concludit hæc ratio. Sed re-
spousio ista (velut & pleraque illius hominis sunt) est
apparens, & sine veritate. Nam ibi intelligit per ra-
tiones logicas quæ procedunt ex alienis principiis, &
etiam nihil concludunt: at Galenus ibi vocat dialecti-
cas questiones non falsas, seu ex aliis principiis, sed tā-
tum quæ non conducunt ad finem medicinæ, etiam si
veræ sunt, & ex propriis veniant principiis. Multum
autem interest, quoniam Aristoteles tanquam impro-
prias & falsas vocat dialecticas rationes: at Galenus, in-
utiles. Ideo sciendum est, quòd multum interest quære-
re, an dialectica sit medico necessaria, & an quæstiones
quæ vocantur dialecticæ sint medico necessariae. Est
autem quadruplex quæstio, ut quatuor res: Prima est
Demonstratio: secunda est Ratio communis inqui-
rendi: terria Propria: quarta est Quæstio dialectica.
Demōstratio cùm sit logicæ pars, ut subiectū, necessaria

est medico, ut omnibus aliis artibus speculatiuis. Ratio verò cōmuniſ inquirēdi est etiā illi necessaria, sed tamē propria medicinæ: ut iſta propositio, Aqua per ſe primō infrigidat: est apud medicū non concludens vniuersalē, ut apud Philosophum: non enim ſequitur, igitur cuili-ber competit infrigidandi cauſam: nam in aliquibus ca-leſacit per conſequentiā. Communiſ autem ratio eſt per diſſiſtiōneſ & diuiſiōneſ: & hæc omnes medico ſunt neceſſariæ. Eſt poſtmodum Ratio & Quæſtio dia-lectica: diſſerūt autem, quia Ratio procedit ex commu-nibus, & falſis: & hæc pertinet ad artificem, ut reprobet illam, velut Philosophus facit in 4. Physicorū. Eſt poſt-modum Quæſtio dia-lectica, quæ procedit ex principiis iſdem, ex quibus proficiſcitur quæſtio medica, ſed non tendit ad artis finem: velut ſi quis quæra, Cur carnes in aqua non ſupernatant, & panis ſic: cum tamen panis ſit ſotidioris & densioris alimenti. Manifestum eſt, quod principium quæſiti medica eſt propositio, & quæſitum eſt etiā verum, tamen non tendit ad finem artis: ideo quæſtio hæc apud Galenū merito dia-lectica vocatur. plurimū igitur diſſert hæc ab illa logica ratione re, ut declaratum eſt, & nomine: nam ab Aristotele vocatur Ratio, à Galeno autem Quæſtio, ſeu ut dicunt, Probl-e-ma. Et hoc modo problemata plura, quāuis ſint ex prin-cipiis medicinæ, non tamen ſunt medica: velut ſeriæ particulæ problematum. Ad medicum igitur pertinent demonſtratiōneſ ſcientia, viæ communes, & propriæ, tum etiā rationes dia-lecticæ, non autem problemata dia-lectica.

CONTRADICTIO. II.

Præcepta medica an ex propriis principiis, & an dies iudicatorij rum à luna ſuſcipiant.

Singula medica præcepta debet eſſe vera, & ad finem artis affequendū utilia, & ex propriis disciplinæ prin-cipiis prodeuntia. libro de Optima hærefi cap. i. at Galenus; de diebus Decretoriis, cap. 9. regulam & legem quam preſcripſit non ſeruare videtur: nam volens ratio-nem reddere cur x x. dies magis iudicatorius quam

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

vigesimus primus fit, hanc init rationem: Circuitus Lunæ in diebus **xxvi**. & horis **viii**. perficitur: accessio lunaæ ad solem in diebus **xxix**. horisque **xii**. à quibus sublatis diebus tribus quibus fermè latitat Luna dum sub Sole coit, relinquuntur dies **xxvi**. horæ autem **xii**. Medium igitur huius temporis, & apparitionis Lunæ, ac circuitus naturalis eiusdem, est dies **xxvi**. horæ **xii**. Hoc modo prima hebdomada dies habebit vi. horasque **xvii**. & medianam, & sic in **vii**. die terminabitur. Secunda finietur in diebus **xiiii**. horis **xii**. atq[ue] sic in **xiiii**. die, tertia verò in diebus **xx**. horis quatuor & media. Atque sic ei videtur bellè ratione astronomica diē **xxix**. ad **xx**. contradixisse: in qua causa quod modis sit ridiculus nō facile est explicare: tū maximè, quād propria, vt dictum est, præcepta transgreditur. sed illud tolerabile. nam quotiens propositiones quēdam quasi primæ sunt, velut hæc, Septimus dies est iudicatorius vel **xiiii**. nil prohibet quin ex physica ratione demonstretur. Esta ut ratio hæc physica, non vt quidam putant astronomica: nam fundatur in hac propositione, Operationes in corporibus humaais pendent à motu ac cœlesti lumine: at medica ars subiicitur philosophia, vt in initio libri de Sensu & sensili: & in libro de Respiratione, cap. 8. in fine. Sed illud dignum primò risu est, quod dicat, Siquis autem huius subtilitati succenscat, huius disputationis, difficultémq[ue] eam existimat rem adeò levem attingens, ac puero dignam, vt ingenium suum in hac re declarauerit in mathematicis fuisse omnino inexercitatum, de quibus tantum gloriatur. Quia ideo verbis rem dilucidam adeò implicuit cum suis Centesimis vigeſimis, ac Ducentesimis quadragesimis, vt verè ſpeciem quandam difficultatis addiderit. Quomodo hic appellabit Decimi elementorū rationes, si hæc difficiles ac subtiles sunt: aut his subtiliores Tertij decimi? aut artem Algebraitatem adhuc his grauiorem? vel omnino artem nostram, quam Magnam vocauimus? aut illam quę ad summum peruenit subtilitatis Archimedis inuentionem? seu de Elicis lineis, seu de Spheroidibus? aut de Sectionis conicæ quadratura? Certè hæc oportebit ad inferos, vel superos relegare, si illa sua tam crassa ſupputatio difficultis,

aut subtilis, dici debet. Quis verò vñquam audiuit men-
sem cōpositum ex duobus, altero quidem imaginario,
altero verò non, vt nec ipse imaginarius ei satisfacere
potuerit? Admittere rem imaginariam in rebus natu-
ralibus ridiculum est: quādoquidem nec numerum, nec
magnitudines inter causas, & meritò, recipiat Aristote-
les. Per misericordiam etiā dissitas in eodem genere causas, res
est prorsus exemplo vacans. At verò miscere rem ima-
ginariam cum re naturali, adeò puerile est, ac indignum
Galeni autoritate, vt malim totum quod supereft à capi-
te octauo suprà tertij libri de Diebus iudicatoriis su-
peradditū ab aliquo existimare, quām autoritatem tam
grauius viri violatam videri: qui efficaces etiam rationes
antiquorum adeò subtiliter aggreditur, vehementerque
oppugnat, irridet oratoriè, vt modò Aristotelem, modò
Ciceronem æmulari videatur. tum verò vel saltem tot
commentis propositum assequeretur: nam vel sic in xxii.
diem præter omne propositū iudicationem reiicit: sta-
tuit enim mensē lunarem dierum vt dixi xxvi. hora-
rum xxii. huius tres quartæ sunt dies xx. horæ 1111. & di-
midia. si igitur horas totidem ad numerū adiicias quot
ad xx. dies superabundare cernuntur: sicut horæ nouem
omnes ex xxii. die ad iudiciū spectatæ: quo tempore to-
tum absoluitur. par autē est dies xx. horas 1111. & dimi-
diam tēpus esse vel medij iudicij, vel initij. quapropter
manifestè utroque modo tanta subtilitate adhuc in xxii.
diem iudicium reiicit. Sed hæc missa faciamus: ostenda-
mus autem, quod rectè etiam reprehendebat Averroës
tertio Collectaneorum cap. 9. non esse sumendam cau-
sam horum dierum ex luna: nam vel vult medium mo-
tum seu æqualem, seu inæqualem: si æqualem, cùm ille
habeatur ratione centri parui circuli lunæ, non oportet
auferre tres dies: nam centrū parui circuli nec latitat sub
Sole, nec patitur. nec tempus imminui debet, cùm per-
fectio eius sit, quod sit tempus reuelationis: quare erit
dierum xxix. horarum 12. & ita additis horis 8. diebus
xxvii. fiet tempus dierum LVI. horarū xx. & crisis cadet
in xv. die. Si verò respicias motum verum, cùm quando-
que luna peragret circulū & partes circuli inæqualiter,
vt quandoque in xv. diebus ex opposito in oppositum

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

feratur punctum, quandoque verò in **xiii.** sequitur ut **xiiii.** & **xv.** dies non minus sint iudicatorij, quam **xiii.** at Galenus ipse & Hippocrates eos refugiunt, tum maxime **xiiii.** quare ratio hæc dierū non constat. Rursus si tres quartæ mensis lunaris sunt horæ **iiii.** cum dimidia plus **xx.** diebus: igitur quatuor menses & dimidijs erunt dies **cxxi.** & horæ **iiii.** non igitur **cxx.** est iudicatorius, qui tantum ab Hippocrate & Galeno celebratur. Sed **cxx.** aut **cxxii.** quos nunquam quicquam iudicatorios esse deprehendit. Tum verò si hic ordo à mense lunari exoriretur, **xiiii.** & **xvii.** & **xx.** & **xxiiii.** & **xxvii.** essent firmissimi & invariabiles omnino, at contrà variabiles qui procul ab his ut **lxxx.** & c. & **cxx.** at res contrà se habet: nemo iudicationem in **lxxxix.** vel **lxxxi.** vel **cix.** vel **cxxi.** vidi: at in **xxi.** die crises plurimæ visæ sunt, & eum præfert Hippocrates in libro de Diebus decretoriis die **zo.** quamuis non ex Galeni sententia: non tamen negat Galenus persæpe iudicationem etiam in **xxi.** fieri. At in **xxvii.** quæ esse deberet validissima, cum in illa circulus lunæ perficiatur, secundum Galeni rationem, paucæ, aut vix vllæ conspicuntur iudicationes. Quare manifestum est, lunæ cursus tum maximè tam permixtum, imò nullo modo, præpter hanc ultimam rationem, causam esse posse dierum iudicatoriorū. Quidam conati sunt referre in humorum motum, sed non possunt, quomo-dolibet statuant vnam in **vii.** & **xiiii.** & **xx.** seruare rationem: nam **xiii.** erit iudicatorius magis, quam **xiiii.** nec causam possunt assignare cur inter **xl.** & **lx.** & **lxx.** & c. & **cxx.** nulli sunt dies iudicatorij. & si aliquando bis aut ter animaduerterim factam crism in mediis horum dierum. Ratio autem est clara, quia, ut ex Ptolemæo sumitur in Centiloquio, dies hi consequuntur motum lunæ usque ad reuolutionem, & ideo sunt dies **vii.** **xiiii.** & **xxi.** & **xxvii.** iudicatorij, & medij sunt indicatiui, **iiii.** **xi.** **xvii.** & **xxv.** ut de omnibus quæ infrà **xiiii.** habetur secunda Aphoris. 24. At dies vigesimus habet originem à sole & ab illo gubernatur, ideoque post **xl.** cessante vi lunæ, quæ motum suum perfecit, iam nullus dies nisi secundum **xx.** ut

LX. LXXX. c. vim habet iudicatoriam. in XX. igitur &
 XXI. est pugna, nam XX. sol fauet, XXI. luna: ideo modò
 in XX. fit iudicium, modò in XXI. ratio autem cùm sol
 sit luna fortior edocet, quòd XX. præferatur plerunque
 XXI. nam in ambobus iudicatio esse potest: contingit
 tamen & in XXI. aliquando: & hoc testatur Hippocra-
 crates, & concedit Galenus. Cùm igitur XX. præfertur
 XXI. necesse est ut XVII. præferatur XVIII. ideo ea ra-
 tione prætermisso XVIII. Hippocrates 2. Aphor. XXIII.
 scripsit XVII. eadē ratione præfertur XXVII. ipsi XXVIII.
 ubi XX præferatur XXI. quare & XXIII. erit indicati-
 uus, non XXV. & sic XXXI. & XXXII. & XXXVII. connu-
 merabūtur ab Hippocrate, prætermisis XXXII. & XXXV.
 & XXXVIII. nam luna soli paret, non sol lunæ. Ideo se-
 cunda, vigesima dierum eodem modo distinguitur ut
 prima: sed in prima est solum lunæ vis, post secundam
 solis, in secunda mixta, nam termini sunt solis: diuisio
 autem secundum lunæ motum. Hac ratione omnia a-
 deò experimentis, rationibus, & autoritatibus antiquo-
 rum ad ynguem conueniunt, ut nil amplius iam desi-
 deres. Propterea etiam dictum bene est, quòd breues
 morbi reguntur motu lunæ, longi autem motu solis, 3.
 de Diebus iudic. cap. 7. Sed hoc solum relinquitur in-
 discussum, quid sol habeat cum vigenariis numeris cō-
 stitutum. Respondeo, quòd ut luna alligatur motibus
 solis, sic sol duorum: superiorum cùm autem Saturnus
 & Iupiter singulis annis: XX. cōueniant, nec metam hanc
 egrediantur nisi post annos 81. sol naturam imitatur il-
 lorum, sed non finem expectat: ubi enim illam ingredi-
 tur revolutionem, seu diem quæ ipsum quasi restituit,
 scilicet vigesimam totidem conuersationibus contrario
 ordine peractis, illico naturam mouet vniuersalem ac
 propriam, ut illa materiam exfuscat aduersus naturam
 individui: illa vero quòd noxiū est conetur expellere:
 nec sol tamē additiones illas recipit, quia impressiones
 illæ iam sunt in materia conformes naturæ motus syde-
 ris, nō reduplicationi: ideoque hæc ratio vsq; ad annum
 peruenit, à quo si morbus etiam producetur, alijs ordo-
 proprij motus solus exoritur: ut morbi tales nō iam per
 vigenarios dierum, sed per annos computentur.

C O N T R A D I C T I O III.

Dies impares an soli indicatorij.

Febriticans, nisi diebus imparibus febris cum reliquerit, solet recidiuare. 4. Aphor. 61. cui fermè est simile illud eiusdem particulae, 29. Febricitantibus si rigores die sexto superueniant, difficile iudicium sequitur. Galenus in 61. Commēto putat per impares dies iudicatorios intelligi debere: nam in eadem particula, 36. sudores tertiani, quintani, & qui in septimo, nono, undecimo, quartodecimo, decimo-septimo, vigesimo, vigesimo-septimo, trigesimo-quartoque die fiunt, boni & morbos iudicantes: qui vero non ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidiuam. Auicēna secunda quarti t. 2. cap. 2. reprehēdit Galenum in duobus: Primo, quod retulerit causas dierum iudicatoriorum ad astra: nam dicit quod sufficit medico scire quod ita sit, & causam relinquere cum est extra scientię pertractationem. verum si causa sit querenda, vel ex principiis scientię procedere debet, vel ex sensu & experimento. Sed ad hæc dictum est in præcedenti Contradictione, nec multum est insistendum difficultatibus præter scientiam: quandoquidem quæ in scientia continentur variæ sint, & difficiles, est tamen textus Philosophi primo Poster. 43. ubi edoceatur, quomodo scientia sit una vel plures: tum quomodo eadem res duobus modis possit demonstrari. Sed ut ad propositum veniam, Princeps denuo ibi contradicit Galeno in Commento, 61. nam cum Galenus dixisset, quod per impares dies intelligebat iudicatorios, vel quod Aphorismus non erat Hippocratis: Avicenna addit, quod Hippocrates nōdum perspectos habuit dies iudicatorios. Sed seruata autoritate Principis, Hippocrates nō dixit quod ipse innuit, scilicet quod dies impares fortiores sint paribus: hoc enim verum esset, nec dignum cui à Galeno contradicatur: sed quod nullo modo sunt iudicatorij. Vnde febres quæ in paribus desinunt, dicebat Hippocrates, redire solent. quomodo igitur xx. xl. lx. c. & xliii. ac alij plures iudicatorij erunt: nam in secunda particula Aphorif. 23. acutæ ægritudines in quatuordecim diebus iudicantur.

Porrò dictum est, quomodo alij dies comprobentur ab Hippoc. l. Epidem. par. tertia, t. 14. est autē primus dies circuituum decretorius, in paribus quartus, sextus, octauus, decimus, decimusquartus, vigesimusoctauus, trigesimus, quadragesimusoctauus, sexagesimus, octogesimus ac centesimus. In imparibus autem primus, tertius, quintus, septimus, nonus, vnde decimus, decimuseptimus, vigesimusprimus, vigesimuseptimus, & trigesimus. Sciendum igitur est, si probe iudicentur ultra hos praescriptos dies significant reciduas fore, si entque perniciosa. hæc ille. Galenus dicit in commēto variare exemplaria nam inter pares superadditur in aliquibus codicibus vigesimusquartus, ac trigesimusquartus. Dicit etiam, cum in imparibus satis rectè dies numerentur, in paribus male, decimum & vigesimumoctauum additos esse, qui nusquam sunt decretorij. Pro hac igitur difficultate primo intelligendum est, enarrationem diorum quo ad numerum paruam vim habere; cum soleant Græci numeros nō, vt ego feci, per nomina describere, sed per notas alphabeti, vt quartum, octauum, & vigesimum, & sic de aliis. Vnde factum est expunctis literis, aut iunctis, aut detractis, vt adempti, aut additi sint, vel permutari decretorij dies: vnde nulla in re maius peccatum, nulla maior varietas. Quare ratio potius in his secunda est, quæ quadruplex est: Prima, quod à quadragesimo supra numerantur dies per vigenarium, vt sexagesimus, & octuagesimus: vnde etiam ducentesimus iudicatorius est. Fiunt & medij, vt in imparibus, ratio tamen decretorij: saepe vero indicantes, & hæc est secunda ratio. Tertia, quod infrā viginti iudicatorij sunt per septenarium, septimus & quartusdecimus: medij, vt dixi, indicatiui. A vigesimo ad quadragesimū componuntur ex vigesimo pari, & septenario impari: vnde vigesimus, & trigesimusquartus: & medij horum vigesimusquartus, ac trigesimusprimus indicatiui. Quarta ratio (quæ non cū aliis supra in praecedenti Contradictione enarrata est) quod iudicationes maximè fiunt in accessionibus dum morbus sœvit: & hæ secundum plurimum tertianæ sunt, ac impares vsq; ad vndecimū. Hippocrates igitur in 61. Aphor. quartæ par. vt ex proximè

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

antecedentibus & sequentibus videre licet, de acutis morbis loquitur, non de diurnis, at inquam qui intra vigesimum terminantur, in quatuordecim diebus iudicatur, ut in 23. secundæ particulæ, aut igitur in accessionis, & sic 1. 3. 5. 7. 9. 11. in impari vel in 7. & 14. & sic etiam in impari, est enim 14. dies impar hac ratione, quod est secundi septeni terminus. Numerat autem Hippocrates dies usque ad xx. per septenos, secunda Aphor. 24. ideo dicebat tertio de Diebus iudicatoriis cap. I. acutæ & gritudines in imparibus diurnæ in paribus iudicantur, si verò iudicentur 2. 4. 6. 8. 10. 1. 12. 13. iudicantur in paribus: atque sic morbi evertuntur: nā & hos omnes praeter undecimum, aperiè Galenus respuit, ut non perfectè iudicantes nisi quod quartus ab aliquibus numeratur. Verum Galenus testatur, se tantum semel vidisse crism in quarta, & Archigenem solum bis, quamquam quartā inter iudicatorios & indicatiuos statuat. Ex quo pater, cur xi. sit firmior quarto: habet enim periodum, & accessionis ordinem. Ex hoc patet quod Rasis 10. ad Amanforem. 29. concordat cum Galeno in Epidemis excludendo vigesimum octauum diem. Sed hunc tamen approbat Galenus i. de Diebus decret. cap. 10. & 2. eiusdem cap. 6. ex autoritate tamen Hippocratis, quam in commento refellerat. Sed Hippocrates ipse in 47. libro, qui de decretoriis inscribitur, hęc habet: Febres omnes decernunt quintanæ, septimanæ, undecimanæ, ac septimdecimæ, & vñæ ac vigesimæ, quæ autem graues sunt & acutæ, trigesimæ, ac sexagesimæ. Sic terminū ierititiae quartumdecimum, diem ponit: peripleumoniae autem quartumdecimum aut ad supremum vigesimum primū. Ex quo liquet, illum nondum perfecta ratione iudicatoriorum dierum dies integris septenariis numerasse: unde 11. pro 20. & 28. pro 27. celebratur, propterea bene dixit Galenus primo de Diebus iudicatoriis 10. quod quamquam Archigenes 28. iudicatorium dixisset: sed tamen malle præponere illi 7. perspecta iam ratione quod vigenarius numerus maiore haberet vim, quam qui ex tribus septenis conficiebatur. unde tota ambiguitas ex ista postrema Galeni & Hippocratis consideratione nata est: quod vigesimus dies ut primus parium reuo-

lutionum vigesimo primo præferendus esset: propterea
 bene dixit excusans Hippocratem Galenus secundo de
 Diebus creticis cap. 6. quod Hippocrates Epidemia ante
 Prognostica & Aphorismos scripsit. A signat autem ra-
 tionem Hippocrates quarto de morbis cui inuasio illo-
 rum per dies fiat impar; nam, inquit, tantum temporis
 requiritur, ut bonus ch. mus ex ventriculo trahatur ad
 membra: non enim hoc minore quam diei spatio fieri
 potest: quare sub:ungit, quod morbi impares decernunt
 3.5.7.9.11. tum 14. & 14. vult esse tertium ab vndecimo
 sic ut vndecim dies sint unus circuitus: nam ea ratione
 vigesimus primus erit nonus ab vndecimo, sed hic liber
 parum legitimus & est, & à Galeno censetur Hippocra-
 tis, ratioque hæc non satis valida: sed melior quæ secun-
 da Aphor. 24. adducitur. Quod autem addat, ut Galenus
 dicit, 31. diem loco trigesimi quarti in expositione trige-
 simi exti Aphorismi quartæ particulæ, per absurdum
 quasi est, ex principiis quæ ostendimus: nisi quis malit
 vndecimum præponere quartodecimo: quare indicatiui
 dies vel ipso teste iudicatoris sunt valde debiliores: so-
 lis vndecimus habet, ut dixi, priuilegium propter acces-
 sionem tertianam: vnde duodecimum & vñtimum lan-
 guentes, in fine primi Epidem. vndecimo die iudicatos
 scribit. Et hæc etiam si quis consideret, videbit consentia-
 nea his quæ scribuntur primo Prognosticorum à primo
 ad sextum textum. Propter hæc etiam conatur terria
 Aphor. 28. Hippocrates deducere morbos puerorum ad
 septenarium numerum, dicens, quod pueris accidunt de-
 cretoria ut plurimum in quadraginta diebus, quādoque
 in septem mensibns, aliis in septem annis: quam senten-
 tiā Galenus repetit primo de Diebus decretoriis, cap.
 10. Vnde iam docuimus rationem dierum usque ad vi-
 gesimum per septenos ad quadragesimum mixtam su-
 prā usque ad cc. per vigenarios, post per mensium septe-
 narios, post etiam per eundem annorum numerum.
 Igitur in omnibus præterquam à quadragesimo die usq;
 ad cc. ratio imparis & septenarii obliteratur. Numerum
 tamen hunc dierum non integrorum esse docet semper
 Hippocrates tertio Prognosticorum 4. vigesimum octa-
 num autem antiquo tempore celebratū etiam usque ad

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Archigenem postmodum succedente 27. exclusum. vt recte Zoar tertio the. t. 2. cap. 2. excluderit vigesimum-octauum diem à iudicatoriis: sic & decimaoctauam recte de vigesimaquarta etiam bene dictum est quod indicatiua sit, nō decretoria. quod verò in cap. 1. ponat vigesimamquintam diem iudicatoriam, dico quod comparauit vigesimamseptimam septimæ & vigesimamquinquaginta quintæ: quia præsupponit ibi vigesimam diem indicatiuam: qui error quoniam dixit disiungendo expecta crifim in vigesimaquinta vel vigesimaseptima, parvus est: nam vigesimaseptima fortis est. Et ne terrearis lector ex tanta confusione: verùm rationem posiram à nobis diligenter inspice, & ambiguitatem xx.ac xx 1. diei, ac deriuatorum: reliqua erroribus transcribentium tribuēs leuiorem efficies laborem: illud semper præ oculis habendo, quod regulæ medicinæ non generales sunt, sed quasi semper veræ. Hoc dixi propter aliqua experientia, quæ tamen rarissima sunt, aliter succendentia: tum etiā propter quosdam languentes ab Hippocrate in Epidemias enarratos, qui à regulis prædictis paululū deciarūt.

CONTRADICTIO IIII.

Dies iudicatorij post x l. an debiles & an xxx. & centesimus sint iudicatorij.

Dies iudicatorii post quadragesimum sunt debiles, quia raro fit crīsis valida post eam diem, primo de Diebus iudicatoriis cap. 10. & hanc sententiam Rasis cōfirmat lib. 19. Con. c. vnico. vbitotā de diebus iudicatoriis materiam tractat: idem etiam Zoar tertio The. t. 2. cap. 1. Sed huic dicto contradicit Princeps secunda quarti t. 2. cap. 1. adducens rationem: poterit materia esse pauca & virtus valida, & tunc confortabitur virtus supra materiam & fiet motus vehemens. Intelligit igitur Princeps quod robur iudicii sequatur vii motus ac velocitatem: sed hec velocitas fit propter proportionem virtutis ad materiam in bona, cum magna extiterit: vel contrario modo in mortali: igitur quamuis debilitetur virtus in diurno morbo, tamen iudicium & pugna valida, aliquando apparere potest, & si raro. Causa

igitur, quodd crises eo validiores, quo principio morbi propinquiores, est virtutis robur: & causa quod in diuturnis post x L. diem raro accident crises manifestae, est debilitas eiusdem virtutis. Sed ego duas alias addo rationes contra Galeni dictum. illæ crises sunt firmiores quæ minus nutant, sed post 40. diem 60. & 80. & cæteri per vigenarium firmiores sunt quam iuxta septimam: nam iudicium (teste Galeno primo de Diebus iudicatoriis cap. 4. & 5.) fit in sexta & octaua frequenter. non sic in 59. vel 61. aut 79. vel 81. Et si quis obiciat, quod aliis etiam diebus iudicati inueniantur. Respondeo non apud legitimos Hippocratis libros: ut non in primo, nec in tertio Epidem. Secunda ratio est quod Hippocrates enarrat in fine primi Epidem. crises validas post diem 40. ut in æstro Cleonactide textu 23. & enim octogesimo copiosè sudavit, & liberatus est. Apparet etiam quod multi post 40. diem mortui sunt centesimo vigesimo die, alij octogesimo. Sed cur 100. diem primo de diebus criticis prætermittit? trigesimum etiam iudicatorium esse negat, quem Hippocrates suprà commemo rauit in tertia parte primi Epidem. t. 14. nec Galenus illum ibi respuit cum tamen decimum & vigesimum octauum ex hoc numero expungat. Ad has tres difficultates respondeo, quod centesimus dies, si error non est in codice Galeni, nanque ex Hippoc. prætermisssus dicitur, quem constat non centesimum, sed centesimum vi gesimū potius prætermisssisse, in primo Epidem. sectione tertia t. 14. verum meminit utriusque, tamen in singulatibus exemplis. Centesimi quidē tertio Epidem. sec. tertia t. 81. Heropytū Abderā cōmemorans, tum Galenus secundo de Diebus iudicatoriis cap. 5. centesimum inter iudicatorios retulit. Cētesimi autē vigesimi, Pariū abducens, ibidein t. 73. quem ea die mortuū refert. Ego dicam eandem quæ post vigesimum, rationem seruandam: nam ut trigesimus vix iudicatorius dici potest, ut dictum est, & si medius inter vigesimum & quadragesimum: sic etiam post quadragesimum clariores sunt qui per quadragenarios integros numerantur: scilicet octagesimus, & cētesimus vigesimus: at his inferiores quasi medii erunt sexagesimus accentesimus. horum autem

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

robustior sexagesimus. qui enim eadem ratione tenetur
eo sunt validiores, quo principio propinquiores. vt 11.
17. & 6.13. & sic de aliis. Omisit igitur Galenus in enar-
ratione centesimum iure, vt omnibus qui ad centesimū
vigesimum connumerari possent debiliorē : & post-
quam illud ex Hippoc. citat pro cētesimo apud Hippoc.
centesimum vigesimum legerem. si quis tamen nolit, di-
cat ibi Hippoc. noluisse ultra centesimum diem loqui,
sed rotundo numero rem claudere. Est etiam centesi-
mus vigesimus, centesimo potentior, quōd quartum
mensē claudat, qui est medius septimi: sed tamen &
centesimus dies in eundem mensē, & si imperfectum,
refertur. Sed de trigesimo cadit dubitatio, nam illum
omnino iudicatorium negat Galenus: quamobrē cum
neminem ea die iudicatum reperiam nec trigesimus
primus inter pares possit connumerari, nec illum Gale-
nus arguat: dicerem trigesimum aliquando locum sub-
intrare trigesimiprimi, vt non sit secunda hebdomada
seu septimana integra: nam trigesimum quartum pro
trigesimo legere non licet: cū cum Galenus in aliqui-
bus codicibus adiectum legat. Igitur forsitan hunc de-
fuisse scilicet in codice Galeni suspicetur, & merito. Cū
verò quidam secūdum priorem lectionem trigesimum
quartum adiicere voluisset sic λ, expuncta ultima lite-
ra, vt ex vetustate accidit, remansit nota trigesimi: vel
forsitan ibi Hippocrates, vt diximus 30. tanquam mediū
inter 20. & 40. apposuit. Galenus autem ibi dies à vige-
simō ad quadragesimum secundum septimanarum vim
considerat, quo in casu trigesimus iudicatorius esse non
potest. Vt cunque sit, expungēdus est trigesimus ex die-
rum iudicatoriorum numero. Ex hoc etiam patet error
apud Aetium lib. 5. cap. 25. nam vigesimam tertiam diem
iudicatoriam ponit præter omnium opinionem. Lege
tu vigesimam septimam, nam pro κγ erat κξ. vnde lapius
interpres. Paulus lib. 2. cap. 7. ordinem Galeni sequitur
18. adiicit quasi quintum vt dixi tertia septimanæ, vige-
simum septimum autem post 20. primum in ordine fa-
cit. Primam verò difficultatem satis soluit hæc differen-
tia: quōd dies qui sunt à 40. die debiles sunt ratione iu-
dicii: nam vt Galenus bene dicebat, raro per verā crīsim
hi morbi

hi morbi qui eum diem transcendunt iudicantur: sed vel sensim, vel per abscessum primo de Diebus iudicatoriis cap. 10. at ratione ordinis fortiores sunt hi qui pes 40. eo quod rariores, nam difficilis est permutatio inter illos ob raritatem ac distantiam illorum. Circa quod est aduertendum, dies salutares difficilius cueri, quam letales: nam si salus futura sit die 40. aberret autem quis paulisper, non sanabitur usque ad 60. vel 80. quamnam natura individui, ut dicunt, non mouet nisi in die conueniente; at si moriturus sit in 40. die aberrando celerius certe morietur. at tam parum poterit aberrare, ut quadragesimum superet. propterea error in salubri morbo diem iudicatorium et si permuteret, non tamen effugit: in letali autem morbo quounque die mori contingit ob errorem. Est etiam ex hoc illud pedens, scilicet quod errores in acutis minus morbum producunt: nam sermè ad sequentem diem iudicatorianu, quæ proximior est, vt 11. 7. quam in morbis diuturnis. Periculosior tamē est error, quia materia illa leuis ob motum occupare potest principale membrum: quod in diuturno morbo nō accidit, nisi valde superaugeatur materia. quo in casu in acutis certa fermè mors sequitur. Illud etiam dignum consideratione, Hippocratem & Galenum dies diutinarum considerare, quasi ex septimanis compositos: sic ut 20. ex tribus septimanis 40. ex sex, sexagesimus, ex nouem, 80. ex duodecim, centesimus vigesimus, ex decimo octo constaret. At quia 120. dies yere constat septimanis tantum 17. & una die, par est ut ob hoc ultra 120. nullum iudicatorium diem statuat, nisi mensū ratione: quare 200. loco, 210. id est septē mensū, non tanquam ipsum diem proprium, sed ut terminum proximum statuit: nam septem menses lunares dīes sunt ducentis sex cū dimidio. ob hoc nulla est contradictione inter Hippocratis dicta, nec cum Galeno, cū 200. diebus, alias septem mensibus terminari dicat morbos.

Sed tamē si quis veritati magis studeat, priores quidem dīes statuat 120. 100. 80. ac tales: hos autem cū in septimanas diuferit, uno sumpto termino, inueniet quod dicit Hippocrates, septimanas quidem nō esse integras. Atque hic est ordo cœlestium cursuum, ut integri cursus

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

spatium potius ad minima diuidatur, quam ex illis apponi dicatur.

C O N T R A D I C T I O V .

Quartus dies an iudicatorius: & an morbi imparibus diebus exacerbantur.

Quartus dies est iudicatorius. Atius lib. 5. cap. 25. & Galenus 4 Aphor. 36. conatur excusare Hippocratem qui illum in Aphorismo præterierit: dicens, quod ideo hoc accidit, quia acuti morbi maxime imparibus diebus exacerbantur: qui vero paribus exacuantur, sunt diuturniores. & primo de Diebus decretoriis cap. 5. quartum diem, 18. & 3. in fortitudine præposit quoad iudicium: nam de indicatione constat, quod tam sexti, quam septimi est indicatius ibidem. Ordinem autem debiliorum recenset octavum, decimum, duodecimum, sextum decimum, decimum nonum, mediumque inter hos omnes robore ac securitate tertium decimum. Et rursus cap. 13. Morbi si valde acuti fuerint, & primo die signa valde letalia, vel concoctionis apparuerint, morbus ille non ultra quartum diem extendetur: aut enim morietur intra diem illum aut omnino sanabitur. Hippocrates etiam cum 42. ægrotorum historiam in primo ac tertio Epidem. texuerit: atque in omnibus (præter unam, quam constat secundo vel tertio obiisse die) diem quoque mortis adiecerit, in tertio segmento tertij Epidem. trium ægrotantium perpetuo meminit: scilicet Phrenetici, & Calui Latissæ, & Periclis Abderæ. 76. 77. & 78. textu: qui omnes quarto iudicati sunt: priores siquidem duo morte, postremus ad salutem. Veruntamen cum haec ita sint, cur dixit Galenus tertio de Crisi cap. 4. iuxta medium quod Archigenes sua ætate tantum bis crism vidit in die quarto, & ipse tantum semel contradicit etiam in 11. cap. primi de Diebus iudicatoriis his, quæ dicit quarta Aphor. 36. cum dixisset ibi, quod exacerbationes acutorum fiunt imparibus diebus: si simpliciter intelligit id est semper, 1. 3. 5. 7. & sic deinceps, tuac contradicit

ei illud quod dicitur primo de Diebus iudicatoriis 11. in fine, scilicet quod ubi morbus acutus sit, & exacerbatio per pares, certe morbus in quarto, vel ad plus in sexto finitur. Si autem intelligat, repugnante litera, quod exacerbationes fiant tantum alterius diebus, tunc non excusat Hippocratem, cur quartum diem praetermiscerit. Forsan ad primum dicemus, quod ratione quidem quarius inter validos iudicatorios receseri debet: quia tamen non occurrit imparibus exacerbationibus, ideo raro iudicatur, ut dictum est: quoniam iudicationes accidunt maxime in exacerbationibus, & consistente morbo. Sed responso haec nulla est, quia oes medici, inter quos Zoar, & Auerrois, fermè confitetur, quod hi dies non ratione, sed Hippoc. autoritate & experimento sunt confirmati: & Galenus 2. de Diebus iudicat. cap. 2. originem & firmitatem experimento, non rationi tradit; ut ille censeatur iudicatorius dies validus, in quo plurimae crises, vel iudicationes fiunt: debilis, ubi nullae, aut admodum paucae. Hac igitur ratione, si verum est quod Galenus dixit, quartus dies est indicatorius esset expungendus De termino etiam acutorum, & exacerbatione in paribus, dicebat Galenus prima Aphor. 7. quod terminus peracuti morbi est quartus dies, vel parum ultra. Idem fermè 2. de Diebus iudicat. cap. 12. in primis verbis, & 5. Aphor. 6. cum dixisset Hippocrates eos qui distentione nerorum corripiuntur in quatuor diebus perire. dicebat Gal. hunc esse primum terminum dierum iudicatoriorum. Hippoc. etiam in Philisco primo languente primi Epidem. & tertia par. tertii Epidem. 75. in Pythione id diligenter animaduertit, quod paribus diebus exacerbabatur: quare manifestum est, cum in sexto die mortuus sit, acutos etiam morbos paribus exacui. Sciendum est, quod Hippoc. in libro de Decretorio, statuit primum circuitum morborum in quinque diebus: salubrium quidem: qui in quinto iudicarentur: mortalium, in quarto: praecedentibus concordans, scilicet dictis in primo Epidem. quod morbi qui exacutuntur in paribus sint deteriores. Secundum autem circuitum ad septimum extendebat diem, Tertium vero ad 11. & quartum ad 14. & ita quintum ad 17. & sextum ad 20. atque sic per qua-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

ternos extendebat ordinem ut tertio pronosticorum dictum est. Dies igitur numero distinguuntur in quinque genera: in validos, in malos, in mediocres, in indicatiuos, in intercalares. Validi, ut 7. 14. 20. Mali, ut sextus & octauus. Medii, ut 13. quintus. Intercalares ut 15. 22. 23. Indicatiui ut quartus & 11. Cum Galenus & Archigenes dixerunt in quarta bis aut semel tantum vidisse criterium, de bona loquuntur: cui textus consentit Hippoc. in 4. Aphor. 36. & 3. Epidem. nam ex his duo primi mortui sunt, ultimus tamen sudore liberatus est: quanquam ex ratione dicta raro contingat morbos salubres paribus diebus exacerbari. atque ita prima contradicatio soluta est, ex qua secunda clarius euadit, quanquam exppositio Galeni in 36. Commento quarta Aphorismorum manca videatur. Est igitur Galeni sensus, Morbi acuti aut boni sunt, aut mali: si boni, exacerbantur diebus imparibus: quare cum iudicatio bona fiat in exacerbatione, morbus acutus saltbris in quarta finiri non poterit: qui vero finietur in quarta, in 4. habebit exacerbationem. Sed acuti morbi, qui in quarta exacerbantur, in paribus exacerbantur: quare tales mali moris sunt. Horum igitur morborum iudicatio mala est: aliter enim non essent dicendi morbi mali, si salubrem haberent terminationem. Igitur quartus dies vel non iudicat, aut male decernit: & ob id iure merito pretermisssus ab Hippocrate fuit: & quanquam accidat aliquando bene terminari morbum in quarta, hoc est rarum: & regulae Hippocratis sunt de his quae secundum plurimum contingunt, 5. Aphor. 2. quamobrem etiam in praecedenti Contradicione argumentum Auicennae periclitatur. quandoque enim contingit fieri validum iudicium, verum hoc raro contingit: & semper eadem debilior est necessario post diem 40. quam si in primis diebus fiat. Propter haec igitur, & alia, crisis in sexta adeo est destabilis: quia vel non fit in die exacerbationis, si morbus imparibus diebus saeuat, & sic reuersionem morbi minatur: aut fit in die exacerbationis, quare morbi qui paribus diebus exacuitur, & ex consequenti qui malum finem sit consecuturus.

CONTRADICTIO VI.

Ordo dierum iudicatoriorum, an x vii. iudicatorius, an xii. & x vii. intercalares, an sextus omnino malus.

Ordo dierum iudicatoriorum talis est, validissimus septimus, post 14. inde 9. 11. 20. inde 5. 4. 18. ultimus 3. post male iudicantes ac quasi ex aduerso perfici, 6. 8. 10. 12. & 16. & 19. primo de Diebus iudicatoriis capitulo 5. quanquam nunquam iudicium in 12. vel 16. vidisse se affirmet. primo de Diebus iudicat. cap. 2. & 4. Primū igitur illud occurrit, cur non hos scilicet 12. & 16. inter intercalares potius adnumeret, quam inter prauos & minus iudicatorios 15. Ætius etiam lib. 5. cap. 25. ordinem hunc perturbat, nam 17. 4. & 3. præponit. 20. verò ultimam facit utiliter decernentium. quamobrem in textu primum suspicor legendum cap. 5. 17. & 20. quomodo enim potuit 17. præterire, quem secunda Aphor. Hippoc. nominavit Aphorismo 24. & primo Epidem. sectione tertia t. 14. & ibidem Herophontem iudicatum 17. die, ac seruatum narrat. Sed & eius in eodem cap. 5. iuxta finem meminit Galenus, quanquam locum quo illum collocet non ostendat. De hoc igitur sic statuendum est, ut 17. & 4. ac 3. præponantur quinto, quasi robore æquales, 20. autem non ordine ultimum posuit. Ætius in robore, sed ut intelligeremus eum esse acutorum terminum. Sed Princeps secunda quarti t. 2. cap. 8. expungit è iudicatoriis diebus 1. 2. 10. 12. 15. 19. litera noua addit 16. vult Princeps primum diem non esse iudicatorium: quia non potest grauis morbus tam celeriter finiri: nec valet, Moriuntur in primo die plures, igitur sit iudicatio. Declarabat Galenus hoc cap. 9. tertij libri de Crisi: imò secundum plurimum in prima die si moriatur, moritur absque crisi, ut ibi dicebatur: quod in principio & augmento morbi hoc accedit, cum materia naturam longo superat interuallo. sed & ipse Galenus 2. de Diebus iudicat. cap. 5. diem primum à Diocle inter iudicatorios adnumeratum non recipit: de secundo nulla est difficultas. 12. & 16. iure merito quisque explodat è iudicatoriis, cum Galenus in eo iudicium nunquam

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

viderit. 15. etiam videtur Galenus intercalare posuisse: quandoquidem nec inter hos nec inter illos numerauerit. Differentia igitur solum de 10. & 19. esse videtur: in quibus rarissime fiunt iudicationes: sed tamen Hippoc. meminuit de Pythione tertia par. tertii Epidem. 75. sed hoc est rarum & recte à Principe animaduersum. quod & in 19. cōtingit. quare neque inter bonos nec inter malos iure poterant numerari. Galenus tamen ordinem rationis sequutus est: nam diximus, paribus diebus non posse bene decerni. tales igitur cum essent 8. 10. 12. 16. præter sextū, ideo prauis adnumerat hoc sensu: quod cœtu quidem intercalares sunt, vt in quibus vix accidat iudicium: si tamen contingat prauè decernere hos dies 18. tamen quia est ad 21. quandoque indicatiuus: est autem 21. quandoque decretorius, vt docuimus hac ratione medius 18. bonus, & si debilis sit esse potest. Rasis 19. con. fol. 398. fermè cum reliquis concordat in fol. 399. est error: nam dicit quod Galenus & Ioannitius non numerauerunt, xi. diem inter iudicatorios. lege 11. non undecimum. nam de xi. in columna sequente connumerat illum ex autoritate Galeni & Hippoc. primo Epidem. particula tertia. ex 14. enim ægris quos numerat tres, 2. & 12. & 14. in undecima die iudicatos scribit, duobus primis morte, Melidia solum seruata. Sæpe vero celeritas non solum scribentium, verum & autorum anteuertit. vt enim hic pro xi. debuit scribi secundus, sic apud Galenum, cum semel tantum crisim in quarta vidisse affirmat, bonam adiicere voluit: vix enim de mala quisquam credat cum pestilentibus temporibus, rum etiam ex doloribus & attonito morbo laborantibus, vbi primam effugerint diem nullam magis quarta obnoxiam morti conspicies. Sed dices, Sexta dies non videtur mala, nam tertio Epidem. par. tertia text. 84. virgo in Larissa plane à febre & delirio est liberata, per sanguinem sexta die fluētem è naribus. Sed addidit duo, alterum (huic non repetit) tanquam mitum, quod in sexta liberata fuerit plenè: reliquum causam solutionis morbi: nam dixit, Cum virgo esset, postquam iudicata fuit, huic primo menses eruperunt. Princeps etiam secunda quarti t. 2. cap. 6. fateretur crisim bo-

nam posse dari in sexta cum vrina multa: tum etiā mala: cui Rasis subscribit: varūm cum icteritia vel exitura: sed talis crisis non dicitur perfecta, & cum hoc est semper labiorosa. Est etiam 1. Epidem par. 1.t. 83 vbi duorum Epi genis fratrum narrat historiam: nam æquè bene iudicatus est maior, cui decreuit morbus die sexto: sicut minor, cui septimo: nam uterque 17. est iudicatus: obscuritatem Hippocratis in textu Galenus in commento aperit. dicit enim, voluisse illū, ut natū maior post sex dies, minor autem post quinque in reuersionem incurret: uterque autem à secunda inuasione quinto die est iudicatus. Huius reddit rationem: quia omnes qui ea tempestate seruabantur, per reciduam seruabantur: vt plurimis sexto die morbus iudicaretur, reuerteretur sexto die à iudicatione, & rursus sexto die, id est 18. iudicaretur. Vnde in textu 85. hæc habet: Non nullis iudicabantur x 1. repetebat morbus 14. exactè iudicabantur 18. Est igitur intelligendum, quod dies iudicatorii variantur in robore: non tamen sic, vt intercalares decretoriis præ polleant, sed vt debiliores aliquando validioribus penes anni tempora, ac cōstitutiones, vt 1. Epidem. par. 2. iuxta finem: & per ætates, sexum, temperaturam, consuetudinem, libro de Decretorio, & de Diebus decret. Variantur etiam ob errores Medici, ægri, vel astantium, 1. de Diebus decret. cap. 11. Declarabat etiam Galenus 2. de Diebus decret. cap. 7. quod ut dictum est tempestates variant robur dierum decretiorum. quare hic 18. dies qui plerunque inter debiles numeratur, validus evasit iudicauitque multos. 1. Epidem. par. 2.t. 83. & 85. Verba autem Hippocratis sunt vera ex maxima parte, non generaliter. Circa hoc, est notanda regula generalis, quod dies iudicatorii eo sunt deteriores, quo fortioribus proximiores, ut sextus & octauus: nam significant naturam magis aberrantem, vbi minime debuit.

Excipiuntur impares propter accessio-
nis excusationem.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTIO.VII.

Purgationes an debeant fieri diebus decretoriis.

DUrgationes debent fieri decretoriis diebus 13. & 14
die: per superiora quidē paribus diebus, per inferio
ra in imparibus. Loquēs enim de eis in libro de Humo
ribus parū ante mediū, subiecit: ἀτὰρ οὐκ τὰ πέροισα χρό-
νος πρόκοπται ἀνάγκη ὄντως, οἷον τὸ ιοναιδεκαταῖα. τεοσαρε-
οναιδεκαταιαὶ τρισαρεοναιδεκατηὶ μὲν, καί τω. τεοσαρεοναιδεκατηὶ δὲ,
ἄνω. πέροις γαρ τὸ κρίσιμον, ὄντως εὑμφέρει. οὐκὶ ὄντος εἰκοσατηῖα,
πλὴν ὄντος κατό, πολλὰ δὲ καθάρισμα. ταῦτα δὲ ἔγγυς ὄντω
κρίσιος, ἀλλὰ πέροισσι τέρπω. At contra quarto de morbis, &
est 34. liber, iuxta medium fermè: cùm docuisset longa
verborum serie, ægros imparibus diebus exacerbari,
subiicit: *Qui febre cōtinua vexantur, si paribus diebus
assumant medicamentum, non purgantur: imparibus
vero assumentes purgantur quidem à valido medica-
mento: multi tamen ob nimiam pereunt purgationem.*
*Quare medici superiores dum imparibus diebus pur-
garent, homines perdebant, atque ideo maxime pecca-
uerūt: nescire enim videbātur, quod humidū corporis
nostrī imparibus diebus valde perturbatur. Et rursus
post principiū libri de Aëre & aquis: Maxime autem
obseruare oportet magnas temporum mutationes, ut
neque medicinas in illis libenter exhibeamus, neque
vramus. quæ circa ventrem, neque secemus donec sal-
tem dies decem neque pauciores præterierint. Pericu-
lofissima etiam sunt ambo solstitia, maximè vero æ-
stiuum. Periculose etiam vtrunque æquinoctium,
maximè vero autunale. Hippoc. etiā 4. Aphor. 14. iuxta
Galenum in commento 15. vult nos docere, quonam
pacto motu corporis augeamus opus hellebori: quæ
ratio videtur generalis. Galenus in libro, cui titulus est,
Quos & quando purgare oporteat, tres dat regulas:
Prima pertinet ad accessiones, in quarum initio per su-
periora, in fine per inferiora purgare conuenit: atque
sic non in impari per inferna. Secunda in turgentibus,
dum materia est in motu, & sic in die accessionis edu-
ceada est per locum continentem ad quem declinat.*

Tertia in cæteris in hora motus, cùm natura cessat aut non perfectè operatur: quare in die accessionis, & in imparibus purgandus est æger. Princeps tamen prima quarti t. 2. cap. 7. post principium, dixit: Et non moueas in die paroxismi aliquid quantū possibile est tibi neque curationem facias. Ad hoc vero Gétilis adducit rationem Tadei, quæ est valida: aut enim purganda erit materia cōiuncta, seu putrescens (nam de numero cauſarum aliás) vel quæ nondum putruit. Si putrescens, illa in accessione ad exteriora mouetur: igitur non conuenienter medicamento educitur, iuxta Hippocratis regulā. Si autē antecedēs, cùm illa quiescat tam in die accessionis quam quietis, tutius in die quietis erit euacuanda. Quia tamē Rasis 16. Con. videtur rectè satis Galenū interpretatus, dicūt quòd materia que est in motu ad superiores partes, leui est educēda vomitorio: & quæ ad inferiores, clysteri. Sed nō videtur illud rectè adiūctum: quòd si natura torpeat, debeam⁹ exacta die iudicatoria in ipsa purgare, nō in ipsa die iudicatoria sensus enim Galeni & rectus est, quòd naturā rectè operantē iuare debem⁹ semper, si indigeat auxilio. Ratio quæ sollet adduci in contrariū est, quòd nō debemus iūgere in eadē die duos motus magnos, accessionē, & purgationē. Et experimētū videtur stare pro hac opinione, quia multi adeò grauiter perturbātur, vt de vitę discrimine cogātur esse solliciti. Aëtius lib. 3. cap. 125. de veratro agēs, cū regula illa ad omnes medicinas expurgātes extē datur, dicebat: In morbis in quibus sunt interualla, ~~an~~ dum est interualli tempore: in quartanis vero, & intēstinis fluxione vexatis in ipsa accessione. Exquirenda est igitur ratio omnium horum, non obiter, sed diligentissima. Hippocrates & Galenus motum humorum optat ad purgationem, talem tamen, qualis est, quem ars imitari vult: sed naturæ vexationem aut debilitatem vitat. In temporū igitur mutationibus non à natura propria, sed generali, humores mutantur: & in accessionibus: quare vim natura patitur nec conuenit purgatio nisi ea tenus, quatenus motum tentans natura propria, à materiæ malitia vexata, nec potens perficere, iuuatur à medico: vt in vomitibus, & in secessibus per aluum in

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

quartanis. Ex hoc patet, quod in æquinoctiis, & solsti-
tiis, & temporum mutationibus, in congressibus lu-
minarium, nullus sanus debet purgari: nam natura
vix patitur. In motu autem lunæ, coniunctione, vel
quadrato, aut opposito in morbis, purgare possumus:
sed minus in aquilunio. Est igitur consideratio diligēs
habenda in omnibus, & iuuamentum motus materiae
detrimento vexationis comparandum. In motibus au-
tem naturæ propriæ, & sunt motus iudicatorij, & lumi-
narium, semper melius est purgare, nisi in duobus casi-
bus: vel cum natura completere agit iuxta illud que iudi-
cantur & iudicata sunt: & ubi modus euacuationis no-
stræ à natura dissidet. Accessiones igitur mediæ sunt
inter temporum mutationes, & iudicationes, vel lumi-
narium motus: ut enim mouent, impediunt, quia sunt
motus naturæ vniuersalis, non indiuidui. ut autem na-
tura propria tentat expellere, adiuuari debet. Quare
leuiter in his, & secundum inclinationem procedere de-
bemus. Vnde Principis dictum clarum est: Hippocratis
autem sententia prima est intelligenda de iudicatoriis,
ut ipse dicit.

CONTRADICTIO VIII.

*Fœtus decem mensibus in utero manet: Septimestris an ante
CLXXXII. diem octimestris an vitalis: Tempus motus
& perfectionis temporis formationis an conueniat: Ma-
sculus an feminæ celerius formetur.*

Circa præcedentia est alia difficultas, prædictis per-
similis: nam cum dictum sit, rationem dierum iu-
dicatoriorū solum in his esse veram, qui in moto nulla
ex parte delinquent: est tamen difficultas, quia in
partu ubi nullus est defectus, variatur tamen terminus
eius. Hippocrates nanque in de Natura fœtus, hæc iux-
ta finem habet: Cum autem in utero puer est, in dies sit
validior: simûlque ac decimus mensis iam aduenit,
membranas & inuolucra rumpit, & tunc pariendi tem-
pus matri imminet. Si vero puer patiatur ante statutum
tempus, deficiente nutrimento, membranas frangit &
erumpit, sicque legitimum ante tempus partus sit, id est

ante decimum mensem. Post pauca vero causam subiicit huius, dicens: Quod autem non est diutius foetum in utero decem mensibus continere ostendam: nanque autrimetum, & quo augetur post decem menses non sufficit: quoniam partus crevit qui de sanguine quod est dulcissimum sibi assumens, lactis etiam aliquantum haurit. cum igitur haec minora fiunt his quae opus habet, si que iam foetus validus ac robustus: plusq; nutrimenti quam adfis iam desiderat, seipsum agitans, ob id membranas disrumpit. Quod etiam celerius primiparis contingit: nam in eis foetus ante decimum etiam mensem debita nutrimenti quantitate deficitur. Haec ille. Deinde subiicit rationem earum, quae plus aut minus fefut intra statum tempus, quam breuiter subiicio: Quaecunque parum purgatur sicciores sunt: quare celeriter & ante decimum mensem finiunt foetui alimentum: quare & primiparæ generaliter, & multæ alia tales existentes, ante decimum mensem pariunt. Quaecunque vero diu mensibus expurgantur, & multum emittunt sanguinis non deficiente alimento, in decimū mensem, quod legitimum pariendi tempus est, partum differunt. Manifestum est quod Hippoc. in hoc libro (quem Galenus maxime probat, & in de Natura foetus, seu formatione eiusdem, tanquam Hippocratis legitimum citat) tria manifestè nos docet. Primum, quod legitimum tempus & maxime generale pariendi est mensis decimus, non nonus ut communiter creditur. Secundum, quod non est transgredi mensem decimum secundum naturam: quare fieri nequit, ut ad undecimum usq; mensem hoc pariendi tempus transferatur. Tertium, quod ante decimum mensem saepenumero, quamvis non propriè, secundum naturam parere contingit. Cum haec igitur Hippocrates, & magna cum ratione voluerit, nunc videamus, quam difficultatem patientur: in libro igitur de Octimestri partu haec habet: Quin etiam decimestres vocatos dico in septies quadraginta diebus magis nasci, & maxime tales conuenit educari, & perfectissimus hic partus est. In prioribus autem quadraginta diebus, postquam nati sunt, plurimi pereunt. necesse est enim ut quae in paucō tempore multa accipiunt, multum laborent. inde

subiicit: Decimestres autē & vndecimestres ex septem
 quadragenis eodem modo fiunt, & ex medio anno sep-
 timestres. Plurimis enim mulieribus necesse est in vē-
 tre cōcipere post mēstrua, si fuerint. Solutio igitur tem-
 pus dare mulieri mēsis, in quo ipsa purgatio exit, & tē-
 pus hoc quibus minimum fit, tres dies: plurimis etiam
 multo plures. Sunt etiam multa alia impedimenta: qui-
 bus in mulieribus tardatur conceptus. Oportet etiā hoe
 maxime considerare quod Neomenia, quæ est unus di-
 es, mensis unius quasi trigesima pars est: duō autem dies
 quasi quintadecima: & tres dies quasi eiusdē pars deci-
 ma, & alia secūdū horū rationem. Neq; cōtingit fieri in
 minoribus aut mioribus particulis solutionē mēstrorum,
 neque conceptum infantium. Ex his igitur omni-
 bus necesse est, circa dimidium mensis, aut ultra, pluri-
 mas mulieres concipere: ut sāpe vndecimum mensem
 comprehendant septem quadragentariis, id est diebus
 ducentis ac octoginta. Quoniam enim ultra dimidium
 mensis concipit mulier, necesse est ut vndecimo mense
 pariat, ut in ultima periodo cōstituatur. Nō igitur vlti-
 mus pariendi terminus est mensis decimus, sed vndeci-
 mus. Lex etiam ipsa, ut l. intestato, iuxta finem, ff. de suis
 & legit. hæc habet: Post decimum mēsem mortis natus
 non admittitur ad legitimā hæreditatē: de eo verò qui
 centesimo octuagesimo secundo die natus est, Hippo-
 crates scripsit, & diuis pontificibus rescripsit, iusto tem-
 pore videri natū. At secus lōge Plinius refert lib. 7. cap.
 5. his verbis: Massutius autor est, Lucium papirium
 prætorem secundo hærede lege agente, bonorum pos-
 sessionē contra eum dedisse, cum mater mensibus qua-
 tuordecim partū diceretur tulisse: quoniam nullum cer-
 tum tempus pariendi statutum videretur. At verò ali-
 ter Hippocrates alibi, Vndecimestres, ac duodecime-
 stres vivere non possunt, etiā si qui fabulentur de his. At
 cōtra Philosophus ait. Pueri nascuntur nono, & decimo
 & vndecimo mēse, quidā etiā decimoquarto. Et Auicē-
 na nono de animalibus: Fidelis quidā mihi retulit mu-
 lierem post 14. mensem peperisse. Sed & Coſiliator af-
 firmat, se fuisse vndecimestrem: pater autem meus 13.
 mense natum se prædicabat. Iuxta hæc alia exoritur

non leuis difficultas, quodnam sit minimum pariendi tempus legitimum, ut foetus vivere possit; Hippocrates nanque legi iam dictæ suffragari videtur, ut dies sic centesimus octuagesimus secundus: unde in libro de septimestri partu. Fiant etiam septimestres ex centum diebus & octuaginta duobus, & superante particula. Nam si primi mensis dies quindecim computauerimus, quinque autem mensium centum & quadraginta septem ac dimidium diei. Nam si sexaginta, uno deficiat die proxime duo menses efficiuntur. Sic igitur his se habentibus ad septimum mensem superiunt dies plusquam viginti, dimidium anni & diei partis, cum quota parte facta. cum ad principium perfectionis hoc parvus. Hic clarè initium septimi mensis diem facit centesimum sexagesimumterium: quicquid supra est, septimo mensi tribuitur, initium ab ea die sumendo. ut gratia exempli centesimus septuagesimus dies octauus sit septimi mensis: cum octauus etiam sit à centesimo sexagesimo secundo, qui etiam ultimus est sexti mensis. At libro de Carnibus hæc habet consentanea prioribus: Infans septimestri generatione natus, ratione natus est, & viuit, & rationem habet talis ac numerum verum in septimanas. Octimestris autem nullus natus viuit quamquam. Nouem mensium & decem dictum natus fit, & viuit, & habet numerum verum in septimanas. quatuor decades septimanarum sunt ducenti octoginta, per singulam enim decadem septimanarum dies septuaginta. habet & septimestris partus tres decades septimanarum: & per singulam decadē dies septuaginta: tres igitur decades septimanarum sunt omnes decem ac ducentum. Igitur hac subducta ratione apparet quod dixerat in hoc contineri: ut intra tertiam aut quartam decadem numerus dierum contineretur: quare ut non vitales ultra ccx. diem: quia non septimani sed intra sic, nec ultra ccxxx. quia decimum mensem ad x. eiusdem mensis diem terminat, ne quatuor decades superet septimanarum. Non igitur totus decimus mensis vitalis erit, quod supra ostendamus: nec etiam infra clxxxii. quia minus est hoc tempus tribus septimanarum decadibus, & etiam anni dimidio: cum tamen clxi. finem dixerimus esse sexti.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

mensis. Rursus secūdo Epidem. sec. tertia: Quæ apparent in quibus mēsis fiunt labores in circuitibus, quoniam qui in septuaginta mouentur, in triplo perficiuntur, quoniam post muliebria. Sinistra-dextra autem hiās humilitas propter discedentia dictæ siccissimæ: quoniam cito motum discretum rursus crescit & tardius, plurimo tempore: labores circa tertium diem ultra quinquaginta: & sextum ultra centum, menstrui, secundo & quarto. quæ oportet scire in septimestri vel à muliebribus numerandis sunt novem menses, vel à conceptione. & in septuaginta & ducentum Græci mēses fiunt. & si quid adhuc his & sive masculis vel etiā fœmininis. hic verò videtur consentanea prioribus de septimestri partu proferre: scilicet ut ccx. die nascatur.

Potò in nono plurimum discordare videtur: nam si ccLxx. dies à conceptione numerauimus. in fine noni mēsis exoriri videbitur: si à menstrui tempore, intra nonum mensem (quæ nunc opinio vulgata est) exorietur infans, cum tamen non nisi nono exacto nasci posse videatur, iuxta autoritatem eiusdem, in libro de Formatione fœtus adducta. Rursus etiam in libro de Alimentis: Ad formationem quinque & triginta soles, ad motum septuaginta, ad perfectionem ducenti ac decem. Alij dicunt ad formam quadraginta quinque, ad motum septuaginta sex ad exitum ducenti decem. Alij quinquaginta ad speciem, ad saltum centum, ad perfectionem trecentum, ad discretionem quadraginta, ad transitionem octuaginta, ad egressum ducenti quadraginta, non est & est. fit autem in his plus & minus: & totum & per partem, sed non multo plus aut minus: quæ autem minora tot & quæcunque his similia, quare hic septimum mensem multum, ut prius extendit: cum tamen vix etiam ex sententia sua, ccvii. diem possint superare. at decimum usque in finem. ac etiam paulò plus. nam decem menses ccLxxv. dies vix excedunt. Galenus autem in libro de Fœtus formatione sic fermè distinxit. Tempus primum distinctionis membrorum, in sex diebus sit. Tempus secundum est distinctionis cordis cerebri & epatis. Tempus tertius est distinctionis omnium membrorum, brachiorum, & crurium, & formationis

eorum. Tempus autem quartum est complementi eorum. Itaque non est ausus Galenus hæc tempora numero definire. Vnde etiam manifestum est, tū ex aliis, commentarium de septimestri partu, quod illius inaestatem, nec placita, nec dicendi usum, quāuis titulo Galeni inscriptus sit, eius non esse. Quamobrem in eodem libro de Fœtus formatione subiecit: Non mirum si qui anatomia carentes sola ratione innixi, grauitate erraverunt: cum hi etiam qui incisionem exercuerant non minimos errores admiserint. Auicenna tamen nono de natura animalium cap. vltimo, puerum sexto mēse natum bene vixisse refert. Quo sit ut septimus mēsis hac ratione non primus vitalis existat, sed ante illum sextus. Phinius autem non omnes septimestres vitales existimat: vnde septimo de Naturali historia cap. 5. Ante septimum mensem haud unquam vitalis est. Septimo nona nisi pridie posteriore plenilunij die, aut interlunio concepti nascuntur. Rursus Hippocrates maiorem videtur his addidisse difficultatem, ex his quæ in libro de octimestri partu quæsivit: iuxta quæ, tertia emergit nobis dubitatio: an octimestres vitales esse possint? in quo sententiam Hippoc. in eo libro tum horum tum cæterorum subiungam: in initio libri propterea nullus octimestris partus superest, & viuit tamen ut recitauit sape, cum etiam Princeps nono de Natura animalium cap. 5. censeat nec viuere nec nasci posse: vnde male à Conciliatore interpretantur illius verba. Sed mulieres dicunt hoc, quia accedit eis sanguinis mestruatio. illud autem quod dicunt, erat, quod natus esset octauo mense: subiungit tamen: Et aliquando parit mulier in fine octo mensum: & tunc super caput nati apparent superfluitates spermaticæ, vel aliquid simile luto, vel aliquid simile his quæ mater ipsa comedit. & similiter est autoritas eius vigesima prima tertij t. 2. cap. 1. quam etiam male citat Conciliator: & in contrariam illius sententiam: & est, quod natus in octauo mense in quibusdam regionibus nello modo viuit: & ubi vitalis est, paru vitalis est, ac raro. Hoc autem dixit, quia Aristoteles in Ægypto affirmat octauo genitos pueros mēse viuere: vult enim hoc Princeps etiam rarum esse. Similiter & dictum

Philosophi. 10. Problematū 40. Homo nascitur septimo, octavo, & decimo mense; legi sic debet: Septimo, nono, & decimo mense: nam præteriisse nonum non potuit octavum apposuisse: cum dicat septimo de Historia animalium cap. 4. Itaque sit ne octavo mense pari, non solum non vivant, sed etiam ipsi emortuis periculum quæ pariunt subeant. Simili modo & qui serius quam undecimo mense nascuntur, latere putantur. Unde ex his verbis non iam amplius decimum mensem, ut Hippocrates, sed undecimum pro ultimo statuemus. At quanquam fœtum octimesrem sic vitalem esse negaverit, expresse tamen contrarium fatetur quarto de Generatione animalium, cap. 4. cum dixit: Cæteris enim unum tempus, homini plura fiunt; quippe cum septimo & decimo mense nascatur: atque etiam inter septimum & decimum positis: qui enim mense octavo nascuntur, & si minus, tamen vivere possunt: cuius rei causa ex his quæ modo explicauimus accipi potest. diximus & de his in Problematisbus. Quod tamen non inuenitur apud nos, æ quo nobis quæ tradidit magna ex parte subtraheente. Sed & hic undeclimi mensis nullo modo meminit. Tanta videtur in hac causa autorum varietas, & ad se-metipso, ne dicam inconstans. Hinc exurgit alia dubitatio. An scilicet formationis tempus eam subeat rationem quæ iam ab Hippocrate ex secundo Morborum vagantium, tum alibi adducta est, tanquam præfinitam sortiatur? nam & alias in contrarium illius sententias adduximus. Conciliator namque Differ. 49. hoc negat dicens: Nosce quoque non esse proterviendum in huiusmodi terminationibus mensum exquisitis & generaliter cuiuslibet artis materiam sensibilem sibi determinantis, propter ipsius vagam atque indeterminatam naturam. Sed melius tamen est in hoc Aristotelis sententiam tum Principis explorare. Ergo septimo de Historia animalium cap. 3. Mares fœtus circiter quadragesimum diem, fœminæ circiter nonagesimum mouentur: nihil tamen in his certi affirmare licet. & ibidem: Finxit autem fœtus hoc eodem tempore, & parum post: effluxiones ante septimum, abortus iuxta quadragesimum. Ea die mas cōcrescit in aqua frigida. apparentque genitalia,

genitalia, & oculi. fœmina autem quæ intra quartum mensem eruperit, indistincta est. quæ autem quartum mensem adepta est, fiuditur, & reliquam distinctionis effigiem breui tempore accipit. Cùm itaque fœtus in vtero formatur, fœmina tardius, quæ mas perficitur, in quibuscumque partibus, & plerunque in decem menses protrahitur. Et cap. 4. Cùm semen vterus cõceperit, statim multis se contrahit, donec ad septimum peruenierit mensem: octauo adapertur, atque dehiscit, & partus si viuit descendit mense octauo. Et rursus ibidem: Sed cùm cætera animalia omnia singulari ac simplici modo partum suum perficiant, homini vni multiplex datum est, septimo, octauo, & nono, ac decimo mense parere: nonnullæ etiam vndecimum tangunt. Fœtus autem qui ante septimum mensem prodeat, nullo pacto vitalis est. Qui septimo vitalis hic quidem exit primus, sed magna ex parte infirmior: quamobrem cunabulis ex lana inuoluunt, & fasciis alligant: & plerique de his quoque septimo mense natis viuere possunt. Quomodo autem septimum mensem intelligat quarto de Generazione animalium cap. 10. his verbis ostendit: Ratione autem optima tempora omnium. & grauiditatum, & generationum, & vitarum dimensionem circuitus sibi exposcunt recipere. Circuitū appello, diem, noctem, mensim, annum, & tempora quæ his describuntur, atque etiam lunæ traiectiones: sunt enim lunæ circuitus complementa, & silentia, & interpositorum temporum sectiones: ita enim coit cum sole. Mensis nanque amborum circuitus est. luna autem principium est, ob solis cietatem receptumque lucis: fit enim quasi alter sol minor, post pauca verò, cōuerisionis autem horum fiderunt alia fortassis principia sunt: natura igitur ita sibi vult, ut eorum numeris generationes & obitus numeret.

Sed iam ex his alia insurgit difficultas, an masculine & fœminarum diuersa sint tempora, hæc nanque quinta est dubitatio Auicennæ. igitur sententia in his ambabus dubitationibus sic se habet vigesima prima terrij t.i. cap. 2. Spumæ spatium dierum est sex ex principio: deinde post dies tres, in nono scilicet, linearunt embryo: & quandoque antcedit vel postponitur die uno:

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

deinde post dies sex, & sunt quindecim à conceptione, penetrat sanguinis forma in toto, & fit illud vnde creatur: & quandoque antecedit die uno, vel duobus: & post duodecim dies fit humidum & caro, & discernuntur tria membra manifestè: & antecedit quandoque duobus aut tribus diebus: & post nouem dies separatur caput ab humeris: & à laterib⁹, & post quatuor dies sentit, & hoc spatium est quadraginta dierum: & quādoque antecedit ut sentiat in trigintaquinque diebus: & aliquando in triginta, & masculus in illo toto velocior est quām fœmina, videtur enim spatium minus formationis masculorum dies triginta: & partus medietas anni, & quod dicemus in proximo. Iuxta verò sentētiām Principis, & Halliabatis, foetus qui formatur in xxx. diebus, mouetur in ix. verū perfectionis tempus est triplum motus temporis: id est dierum cxxx. licet tertio Theoricæ 34. ille dixerit, quòd perfectio est dies ducenti decem. Sed cur tamē dixit Princeps in yigesimaprima tertij t. 1. cap. 2. Facientes experimenta & probationes in hoc, non iudicant nisi super illud quod præteriit res secundum experientiam eius. & non est impossibile quòd sit illud quod expertum est in fine cadens secūdum illud quod diuersificatur: in toto eam illo est. plurimum proculdubio. & plurimum est in eo quod diuersificatur: in toto enim illo est. plurimum proculdubio. & plurimum est in eo quod plus generatur. Quonam pacto igitur si hoc adeò dubium est, quispiam tam exactè, vt ipse facit, enarrare historiam queat? habet & dubitationem quod subiungit ibidem, cùm dixit: Determinatio autem masculi & fœminæ in distinctione spatij est res quā quædam pars medicorum iudicat audacter & stultè. Hic quis non videt illum non solum Hippocrati, Aristoteliq; sed etiam superioribus verbis contradicere?

His tot tatisque difficultatibus expositis, si quis cupiat euadere, primū illud statuat, ne miracula in exemplum aut rationem adducat: vt enim rectè dicebat Averroës, in omnibus artibus solent monstra quædam accidere. nam quod aliquis superuixerit natus vi. vel. xiiii. mensis: illud in experimentum adduci nō debet, quod semel tantum ab Avicenna auditum narratur: nam & ego an-

requam ad rem veniam, quædam admiranda exempla subiungam.

Vxor magistri Petri Sormani, vñditoris maluatici (vt sic Creticum vinum appellare liceat) in via vexillorum Mediolani: ostendit mihi filiam, nomine Claram, qmam diebus CLXVIII. post abortu masculi foetus quadrimenstris Venetiis peperit: & in puerperio lac apparuit: ipsa autem puella exilis, pallida, & macilenta est, annos ages XVIII. Mater Augustini Abdus patritij incliti, narravit vidisse puerum natum VI. mense filium Thomæ Suighi, qui superuixit, cum primis diebus lac non sigeret, sed immitteretur infundibulo: & tamē peruenit ad ætatem perfectam, cum nec digiti manuū, nec palpebræ essent separatae dum natus est: hic puerus, nepos erat mulieris famosæ de via lata, medicam artem exercens. Eufragia virgo Deo dicata in æde B. Rodogodæ, cum mater eius abortisset puerum V. nonas Iulij: profecta vero ad coniugem X. calendas Augusti, ipsam Eufragiæ peperit VII. Idus Ianuarij sequentis anni. quare CLXX. die nata est, morbo perpetuo natalium iacturam attestante: ne quis ad superfœtationem refugiat: quāquam nec hæc minus intempestiuo partu miraculum afferat.

Comitissa etiam de Triultiis iuuenculam retulit esse in domo comitis Sancti Secundi, capite admodum paruo, insanamque, natam ut palam fertur quinto mense.

Talia singulis diebus accident experimenta. quod si diffidentia vitæ horum foetus, vel negligentia multos superfuturos nō occideret, longè frequiora huius rei apparerent exempla: quæ tamen ut ostendam non miracula sunt, sed quāquam rara naturæ, tamen legibus continentur.

Alterum vero in his est animaduertendum, ne ambiguitas vocis nos fallat: velut cum Nicolaus affirmat natum VI. mense posse superuiuere: mensem triginta dierum intelligit: infantemque CLXXX. dies moræ in utero materno traxisse. quare hic septimo lunari mense natus dici debet: cum autem multiplices sint hi menses, tantam varietatem pariunt, ut plerunque inter concordes autores, contradictionem screre videantur: ob quæ diebus ratiæ ineunda est.

Est & illud considerandum, ne ut frequenter accidit, vitiosa lectio sit, velut cum diximus, octimestrem nullo modo ex Principis sententia posse viuere: verba tamen illa Principis nono de Natura animalium cap. 5. Et aliquando parit mulier in fine octo mensium: difficultatem & ambiguitatem non leuem pariunt, cum vitiosa sit lectio: verba enim sunt Philosophi 7. de Historia animalium cap. 4. in fine, quæ sic iacent: Plurimis si concubuerint mense octauo, infans mucore oppletus exit: esculentorumque quæ mater comederit saepe gerulus venit in lucem. Sic cum Philosophus de cōcubitu dixerit, errore interpretum Princeps locutus videtur de ortu. Sic & illa verba ex secundo Epidem. Quæ apparent in quibus mensibus sunt, sic ex sexto libro emendari debent & quem collectum ab Hippocrate Galenus fatetur, non secundum. Quæ apparent in quibus mensibus sunt suspicione in circuitibus. quoniam in septem mouentur, in triplo perficiuntur. & quod post muliebria dextra, sinistra autem hians humiditas propter discedentia, dictæ siccæ, quoniam citius discretum, motum, rursus crescit tardius plurimo tempore. labores tertio, quinto, septimo, non mense, secundo, quarto, sexto, ex parua tabella consideranda. Galenus etsi octo libros in sextū Epidemiorum considerat, nihil tamen de hoc scripsit. Sententia igitur est, quod quæ in LXX. mouentur, in triplo perficiuntur. non autem in septem factus si mouentur, perfici in CCX. diebus affirmat: nam quomodo in septem moueri possunt diebus? ob id iuxta priorem literam legenda sunt verba sexti Epidemiorum, quod & Fuchsius facit.

Sed neque omnibus fides tribuenda æqualis est: sed his qui ex aliis desumperunt: quantum auctores primi sentiunt, tantum recitatoribus condonandum: velut cum Polibius apud Plutarchum quinto de placitis philosophorum causam assignare nititur dimidiij anni: id est dierum C. L X X I I . solis motu à tropico ad tropicum, nam hoc est falsum, cum ex rectio magnæ compositionis Ptolemaei sol inæqualiter per absidem moueat, & absidis oppositum. At tunc absis fuerat in Geminis, non in Cancri initio: nec Hippocrates etiam hoc dixerit. Si-

mile est illud Auli Gelij dum exponit verbà Hippocratis, illa parum ante aut post fœtum cui posse, ex libro πλήρης τροφῆς illius:is nanque lib. 3. cap. 16. copiosè hanc rem tractat: ac ex aliorum sententia quasi nullum sit iuxta Hippocratem tempus præfinitum: sed liceat exce-
dere paululum, vel etiam antecedere. Sic & Sabini me-
dici autoritas cum Hippocratis præcepta trāsgrediatur,
octauum mensē illic nō excludit: sed alibi sénis dicta
perquirenda. Varro autē decimēstres omnino exclusit
ab hæreditate, in Satira: cum eodem iure illos recipiat,
quo & vndecimēstres: Aristotelem subsannans, qui non
solum decimēstres, sed & vndecimēstres recipiat. Num
igitur deserendus est tantus Philosophus ob iurgium
Grammatici? Simili in causa habēda sunt quæ à Macro-
bio scribuntur, in primo de somnio Scipionis. Nun-
quid enim ob id in dubium reuocanda erunt Philo-
sophi verba atque Hippocratis, & Galeni? quod Macro-
bius dicit ex Caristij & Dioclis sententia, masculum in
septem perfici septimanis, fœminam autem in sex? sed
tantum habeat hoc dictū autoritatis aduersus Principes
Philosophorum & medicorum, quantum etiam Diocles
atque Caristius, non quantum Macrobius.

Sed & illud diligenter considerandum: ordinem esse
in rebus, vt quædam rariora, alia autem frequentiora
sint: nam plures morbi sanantur in quatuordecim die-
bus, quam in quatuor, vel quam in quadraginta. Me-
dia enim extremis frequentius contingunt. Ob id iug-
it quod (vt Gellius refert) D. Adrianus decretum e-
diderit, in quo testaretur, se veterum Philosophorum
ac Medicorum sententiis vndecimēstrem partum esse
legalem: mulierēmque honestam, quæ post obitum cō-
iugis filium pepererat, infamia liberauerit, hæreditate
filio permissa: num ob id, cum decemuij decimū men-
sem præfinierint edendo fœtui, vndecimēstris partus
naturalissimus. (vt ita dicam) censeri debet: Nempe
non. sed vt rarior, velut & septimestris. Qui vero deci-
mo, & nono, maximē secundum consuetudinem, & mi-
nima naturæ violentia prodire creduntur. At septime-
stres solum ob id frequentiores, ac magis naturales vndeci-
mēstribus existimātur, quod septimestribus indicia

immaturi fœtus adsunt: vnde decimæ tribus autem diutur nitoris nroræ, quæ in utero contraxerint, nulla omnino signa adhærent.

Est etiam (quod alias retulimus) fides libri spectanda, quo ad materiam: nam quæ obiter tractantur non adeò firma sunt, vt quæ ex composite: tum ubi de re ipsa agitur principaliter, ibi summa autoritas: vt in libris de Septimestri ac octimestri partu apud Hippocratem: tum de Historia & generatione animalium apud Aristotelem.

Vltimo etiam diligenter aduertendum, quinam sint veri ac certi autorum libri: nana nec liber de Alimentis, nec secundus Epidemiorum, nec liber de Carnibus, Hippocratis sunt, sententia Galeni: quamobrem à nobis rectè scripta est vita Galeni: vt Hippocratis non solum & Galeni, sed & Aristotelis Platonisque, tum Ciceronis libri genuini ac veri ab apocryphis dignoscerentur.

His ergo intellectis, ad conciliandum hæc dicta veniamus: Ratio temporis fœtus ex tribus sumitur, ex Natura, ex Astris, ex Pythagorica computatione numerorum. Hæc omnia attigit Hippocrates in libro de Fœtus formatione primum, in libro de Septimestri partu secundum, in libro de Octimestri partu tertium. Quod ad naturam attinet, fœtus ut firmior fuerit, & mater debilior, celerius perficitur, vt Hippocrates & ratio ipsa docet: vnde decimæ omnes inualidi sunt, quoniam non celeriter mouentur ad exitum, tardéque perficiuntur. Hac etiam ratione masculi fœminis sunt celerioris perfectionis, quamquam accidat aliquando oppositum. Vnde Galenus Aphorismor. quinta. 24. Contingit enim aliquando, licet sit rarum, quod concepta fœmina sit mare robustior, & multis ac validis motibus mouetur. Itaque Hippocrates ex hac proportione fœtus ad alimentum sumpfit ratione tarditatis & celeritatis exitus fœtus. Mulieres igitur, quæ multum sanguinis menstrui reliquiunt hora purgationis, diutius gerunt fœtum. alia vero etiam his sunt signa consentanea, tardius ire, tardius loqui, tardius etiam dentes producere, laxi corpore esse, & imbecilli. Sed Princeps

adducit alias causas, utriusque paruitatem: nam cum veterus talis fuerit, & foetus validus, prodibit in septimo mense absolutus: vel ad plus in nono. Haec causae si veræ sunt, gemini nunquam decimum mensem attingent. Alia ratio, quæ ab ipso adducitur vigesima prima tertij, t. 2. cap. 1. in fine: est, quod qui mouetur in septimo ad exitum, in nono nascitur: & qui in octauo mouetur, nascitur in decimo. Ob id etiam decimestres inualidi erunt, quia motum ex malo sumpserunt initio: scilicet mensis octaui, qui minime vitalis est. Auerroes autem in Paraphrasi quarti libri de Generatione animalium inquit. Natus in septimo mense est multum calidus & humidus: & perficitur eius figura, nasciturque in hoc tempore, quod est minus tempus, in quo possit perfici figura hominis. Sed qui nascitur in nono, minus habet calidi & humidi, quam qui nascitur in septimo: & ideo perficitur eius creatio in tempore longiori. Haec causæ in unum coincidunt: nam calido & humido accedit ut citè crescat & perficiatur, & ut citè ei desit alimentum. Igitur Hippocrates exprimit causam, quæ est finis: Princeps propriam, quæ forma est: Averroes efficientem & materialem. Haec intelliguntur de naturali partu: nam septimestres violentia excussi & hoc plerunque frequentius est: de quibus dicebat Philosophus, quod aliquando deficiunt foramina illis narium, vel aurium: & experientia docet, quandoque carent vnguis, & capillis. Sed quomodo hoc, cum Hippocrates libro de Natura foetus dicat: Quando autem summitates pueri ramos emiserint extra, & vngues & capilli radices fecerint, tunc iam mouentur: & tempus ad hoc est pueri tres menses: puellæ autem quatuor: sic enim plerunque accedit. Sunt autem infantes qui ante hoc tempus mouentur. Mouetur autem prius masculus, eo quod sit validior fœmina: & primò quidem solidatur masculus, eo quod ex robustiore generatione fiat: quando autem mouetur infans, tunc etiam lac matri apparet. Quare quomodo exire imperfectus potest septimo mense: non nisi quia haec quanquam tertio vel quarto sumunt generationis initium, non tamē nisi nono perficiuntur. Causæ igitur celeris exitus foetus sunt robur eius:

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

magnitudo in comparatione ad uterum : paucitas alimenti: & humidum cum caliditate: nam calor multus refrigeratione multa indiget: quam dum est in utero , assequi nequit . Hæ sunt causæ generales celeris exitus: terminum autem singularem ex his non licet prefigere: in paruitate tamen est mensium septem. vnde Princeps vigesimaprima tertii, t. 2. cap. 1. & scias quod mensis septimus est primus mēsis in quo parit ipsum: & est fœtus validus, & naturæ temperatae, cuius creatio velox fit: & cuius petitio ad exitum velocior fuit: & saepe moritur natus infra hoc spatiū : quia tolerat motus vehementes cum debilitate creationis . Namque licet sit robustus in radice , est tamen proximi spatiī cum creatione. Ex hoc igitur conciliatur dictum Philosophi , & Principis , quod septimestres sint fortes ratione radicis , & debiles ratione spatiī gestationis in utero . Est autem omnium natura constantium certus terminus augmenti , & decrementi , ut inquit Philosophus : quare septimus mensis primus est, ultimus undecimus , quo mulier vitalem fœtum edere possit. At cum hoc certum sit , de magnitudine horum mensium prius est disputandum.

Mensis quadrifariam dicitur Lunaris, & est spatiū æquale illi quod inter duas coniunctiones solis ac lunæ intercipitur : eas quas astrologi vocant medias : de quibus Galeus 3. de Diebus iudic. & 1. Epidemiorum super verba illa IN THASO , dixit , quod multis Græciæ ciuitatibus hic mensis est solealis : & quod Palæstini (antiquissima hæc gens est, quam nos Iudæos à Iuda vocamus) hoc genere mensis vtruntur. Et Censorinus de Die natali narrat, apud Græcos annum ccclv. diebus constare. Alphonsus etiam illum agnouit. Constat igitur, quod si annus comprehendit dies ccclv. & menses xxi. quod mēsis est paulo maior diebus xxix. cum diuino: hoc genere mensis vtritur Hippocrates libro de Partu septimestri , sed non computat menses integros, ut videbimus.

Mensis aliud genus est quod Solare dicitur, xx. diebus constans. hic vulgatus est apud nos : de quo etiam Macrobius in Saturnalibus. Hic autem multiplex equa-

lis, constans triginta diebus, quinque recipiens intercalares in ultimo, ut anni revolutione tota compleatur. Ali quando autem inaequaliter distributus est: ut qui in uno dies **xxviii.** in alio **xxxi.** recipiat: cuiusmodi est apud Romanos, & apud nos, & post Platonem ac Berolium apud aliquot Graeciae populos. Hoc genere usus est quicunque dixit septem menses, dies continere **cxx.** vulgi consuetudini potius, quam exacta computationi subscribens: cum ut dictum est, septem menses sint dies. **c c vi.** cum dimidio: non **cxx.** nam in foetuum gestatione nunquam mensibus solaribus usus est Hippocrates.

Mensis tertium genus est à lunæ revolutione, quæ in diebus **xxvii.** horisque octo perficitur. Hic, quod scia, apud nullas gentes in usu est: quod celerius gens quælibet redditum lunæ post solis coniunctionem dignoscet, quæ solo visu percipitur, quam ad stellam aliquam vel punctum signiferi constitutum.

Mensis quartum genus est Medicinale: de quo superius in hoc tractatu diximus: quanquam ne somnasse illum Hippocratem aut Aristotelem in hac causa constet, cum nec illius meminerint, sed Lunaris: menses & iuxta lunarium magnitudinem computauerint.

Quomodo igitur hi menses, si septem fuerint, numerum **clxxii.** dierum perficiant, id est medietatis anni, sic intellige. Sex menses, ut dictum est, dies **cixii.** explet, eo quod mensis diciuntur, quotiens luna congrreditur soli: & illi etiam opponitur. hoc autem in **xv.** diebus accidere potest. Reliqui autem quinque menses requirunt dies **xxix.** & mediū. quare in **cixii.** diebus erunt sex coiunctiones, & totidem oppositiones luminarii: quare erunt sex menses. Quicquid igitur supereft ad dimidiū anni, & est tempus dierum **xx.** cum dimidio, & tribus horis, totum illud de septimo mense est.

Tertia consideratio est ex numeris Pythagoricis: & est quod hominis partus absoluitur quatuor decadibus septimanarum, id est diebus **cclxxx.** nam decem septimanæ sunt dies **lxx.** & hoc quia numerus constat ex quaternario, septenario, & denario, qui omnes sunt perfecti apud Pythagoram, licet diuersa ratione: ex his

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

autem in uicem ductis producūtur CCLXXX. & sunt menses solares æquales nouem, & dies decem.

Considerat igitur Hippocrates tria genera temporum partus : Minimum , Maximum , & Medium : & in his perfectionem ultimam . Vult autem , quod in minima consideremus menses , & astrorum rationem : in maximo rationem Pythagoricam : in mediis autem utrunque . Ratio autem naturalis omnibus communis est : quare ubi una ratio concurrit tantum , tunc vitalis est: ubi duæ, lôge plus: ubi autem omnes , hic absolutus est, & maxime vitalis .

His cognitis , Septimestres vitales sunt ratione mensium à CLXIII. die supra : patet , quia sex exegerunt lunares menses , & septimum sunt ingressi : quod si voluisset tantum natos CLXXXII. die esse septimestres , & vitales : debuerat computare sex menses lunares completos , qui sunt CLXXVII. dies solum : & sic ad dimidium anni supererant etiam dies quinque : & ita natus in dimidio anni dicetur septimestris , tam hoc modo , quam primo . Igitur vult clarè , quod natus CLXIII. die sit septimestris : nec potes dicere , quod velit , ut expleuerit dimidium anni & sex menses : nam si poterant computare menses integros : nam ut dictum est utroque modo æqualiter natus in dimidio anni septimestris est . Nec potes dicere , quod ex hac computatione prima dando dimidium primi mensis pro mense , in viginti diebus reliquis qui supersunt ad anni dimidium , necessario cadat coniunctio vel oppositio alia solis & lunæ ut sic sint septem menses completi , qui non essent completi ex secunda computatione , dando sex mensibus dies CLXXVII. nam posset accidere , quod in quinque succedentibus diebus nulla fieret coniunctio , vel oppositio solis & lunæ : & sic non completeretur , vel saltem non adderetur dimidium seprimi mensis , quod necessario evenit in prima supputatione CLXII. dierum . Nam si propter hoc dixisset , erat initium perfectionis CLXXVIII. dies , non CLXXXII. quia dando CLXII. diebus sex coniunctiones & totidem oppositiones in sedecim diebus sequentibus quomodo cunque acceptis necessario est una coniunctio , vel oppositio , igitur in CLXXVIII.

erit absolutus septimus mensis : non in CLXXXII. solum. Fecisset etiam Hippocrates mentionem perfectionis septimi mēsis, cuius non meminit: imo videtur ut mensibus incompletis: & quod plus est, non adducit aliquid, quo possimus coniectari, illum considerasse, quod dies xx. qui superiūat ex septimo, sint plus dimidio mensis lunaris.

Quod si dicas, Cur igitur sic CLXIII. dies vitalis est, quia septimi mensis initium meminit dimidij anni? Ad hoc respondi, quod ut CLXIII. dies est primus vitalis in septimestri: sic CLXXXII. est perfectissimi spatij septimestris terminus, illius nati qui in primis quindecim diebus sua generationis coniunctionem luminarium & oppositionem habuit. Ex hoc patet, quod verba Plini⁹ corrupta sunt, & sic debeat legi, Ante septimum mensem haud vñquam vitalis est: in dimidio autem anni non nisi pridie posterōve plenilunij die, aut interlunij concepti nascuntur. Quis non videt hanc esse exquisitā Hippocratis sententiam, secundum illos, qui mensis septimi dimidium ultra sex integrōs requiri volunt, ad hoc ut vitales sint? cūm nos hoc tamē reprobauerimus: nam ad perfectionem talis numerus est necessarius, nō ad vitā. Quamuis, ut diximus, nati CLXIII. debilissimi: eo autē validiores quo magis ad CLXXII., propinquius accesserint.

Lex autem CLXXXII. diem pro iactio termini vitaliū sumpsit eorum quos Plinius secutus est in interpretatione decepta. Vel dic, quod verius est, legem semper esse de his, quae frequentius accidentur. At eorum qui ante CLXXXII. diem & post CLXIII. nascuntur, et si vitales existant, maior tamen pars moritur: ea causa, quod vix ullis accidit illorum, vel plenilunio, vel interlunio concepti sint: quare cum in quindecim diebus quatuor tantum sint vitales, & qui perfectionem septimi mensis præstare possint: vñdecim autem non vitales, & in quibus non contingit sextum mensē totum expleri: ob id lex sic sanxit. Ut enim recte Tacitus sub Cæſſi persona dicit: In omni lege necessarium est, ut aliquibus iniuria fiat: & insontes pro sōntibus habeantur: sed legi ipsi sufficit, ut multitudinis benē consulatur. Si quis

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

tamen natus intra CLXXXII. diem sex plenilunia, & totidem nouilunia obtinuerit, quod in CLXIII. diebus etiam accidere potest, hic septimestris est, ac vitam, licet non facile, a se qui poterit. Ex hoc patet, quod mensis septimi spatium est à CLXIII. die usque ad CCVII. & sunt XLIII. dies: & hoc accedit ex diuersitate congressus luminariū. nam potest & intra CCVII. diem nasci octimestris, scilicet post CXCI. sed non antē: quia in CXCI. possunt cōpleri septem nouilunia, & totidem plenilunia, & non antē: sed bene possunt etiam differri ad CCVII. diem. & ideo septimestres usque ad id temporis nasci possunt. Qui verò CCX. diem pro CCXI. scriperunt, Hippocratis subtilitatem in hoc, ut nec in aliis plerisque, sunt assecuti.

Ex his patet ratio spatij cæterorum mensium: nam octauus potest incipere à CXCI. die, & finem habere in CCXXXVI. verum ut solum à CLXXVII. ad CXCI. necessario septimestri non alij mensi adnumerari potest: sic à CCVII. ad CCXII. necessario octauo mēsi spatium ascribitur: nam à CXCI. ad CCVII. commune esse potest septimo & octauo mensi: & à CCXII. ad CCXXXVI. commune esse potest octauo & nono mensi: sic, quandoque unius sit, quandoque alterius: non quod unquam possit spatium hoc simul duobus esse commune. Nonus igitur mensis cum singuli dies XLIII. fermè comprehendere possint, deducta horarum ratione, quas nunc in consideratione non habemus, initium habet à CCXII. & extenditur ad CCCLVI. Verum ut cæteris solum qui à CCXXXVI. die nascitur, usque ad CCXI. nono mense necessario natus est, eadem ratione decimus mensis initium habet die CCCLI. & finem CCXCIV. solum vero natus à CCLXVI. ad CCLXXX. verè decimo mense natus, necessario dicitur nam & à CCLXXX. ad CCXCIV. natus vndeclimo mense dici potest. ex hoc patet, quoniam pacto decem menses dies CCCLXXX. impleant ad unguem: id est septē quadragenas seu quatuor decades septimanarum. Ultra tamen si nascatur à CCCLXXX. die ad CCXCIV. decimestris est: modo non in plenilunio aut nouilunio, pridiēve, aut postero conceptus die sit: quare Hippocrates recte dixit, decimestres & vndeclimestres, eodem modo, ex

septem quadragenariis fieri. Sed & hoc alia ratione, si quidem pridie, vel ante parum quam mentes sint deflu-xuri concipiatur mulier, natus vndeclimo mense creditur: qui tamen nascitur intra cclxxx, dies: cum enim adieceris dies xxv. prioris mensis, ad cclxxx. fient dies cccv. in quibus mulier non purgatur: hi autem sunt menses decem & dies decem: loquendo de lunaribus mensibus, solares etiam erunt decem, & insuper dies quinque: quare utroque modo vndeclimo mense natus existimabitur. Censorinus autem putat decimum mensem initium habere die cclxxiiii. nam hic est primus dies quadragesimæ septimanæ, & in totidem diebus sol partes cclxx. signiferi peragrat. Verum hoc esse non potest, cum summa perfectio in fine habeatur xl. septimanæ. Hoc autem tempus decimi mensis antè, & post extenditur. Ideo melius est dicere, quod decimæ stris perfectio est in diebus cclxxx, quia hoc tempus, ut dixi, est finis decimi mensis, & complementum septies quadraginta dierum.

Sed videntur quædam dictis obstat: Primum, quod cum dicat Hippocrates in libro de Natura foetus: Haec intuli hac de causa, ut declarem, quod infantum sit discriminem membrorum, maximum quidem in puella dierum quadragintaduorum, in pueri autem triginta: si igitur formatio est semper proportionata motui, & perfectioni: igitur haec ratio mensium generalis esse non potest tam masculis quam foeminis: videretur autem ex hoc, cum tempus perfectionis sexuplum temporis formationis sit, & minimum formationis sit dies xxx. perfectionis minimum tempus esse cxxx. dierum.

Propositiones etiam viuersales ex sensu suscipiuntur: sed hoc non constat quod ante dies cxxx. infans natus viuat: igitur non est statuendum, quod natus ante cxxx. diem sit septimestris.

Philosophus etiam 2. de Generatione & corruptione cap. 10. & omne tempus ac vita circuitu mensuratur: sed non omnis. nam alia maiori, alia minori: quare non poterunt sex menses lunares, si à circuitu sumantur, comprehendere pauciores dies quam cxxxii. &

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ita extendetur terminis initij ultra clxiii.

Ad hæc propositio illa. Tempus motus duplum est tempori formationis : primo non est generaliter vera: nam nec est philosophi , nec Hippocratis , nec Galeni. Princeps autem , qui eam dixit ut suprà retuli, fatetur illam non esse generalem. Ideo etiam Hippocrates & Epidem. videns quòd masculus citius formatur, nec tamen celerius fœmina nascitur : subiecit illa verba: Quoniam citius discretum, motum, tardius crescit rursus. Id est , quantum acquisuit masculus crementi in formatione , tantum post motum amittit tardius crescens. Ad aliud, constat quidem septimestres viuere: hos semper in plures dies mulieres referunt ob mensum numerum: qui plerumque addunt in opinione : si qua enim mulier pariat c. lxx. die, conceperit autem xx. die post menses , opinionem suscipit , quòd c. c. dies fermè infantem in utero tulerit. Sed sufficit ad veritatem ostendendam exemplum unum affirmatiuum: in negatiua autem non est possibile ostendere, nisi assumptis omnibus exemplis : sicut sufficeret ostendere, unam animam mortui, ad probandum quòd anima superest, nec negatiuam probare possumus , ex hoc quòd nullam ostendere posse nobis liceat. Igitur cum constet de aliquibus, ratio Hippocratis potius spectanda fuit. Ad ultimum dicimus, circuitus esse spectandos, vel etiam partes circuituum : nam non solum nonilunia , sed etiam plenilunia magnam vim habent. In causis autem generationis & corruptionis plus facit vis sideris, quam circuitus , in causa autem vitæ circuitus spectandi sunt.

Superaest difficultas ex autoritatibus libro de carnis: dicitur quòd fœtus septimo die habet loca oculorum, nasum, nares, manus, digitos, pudenda: nū hic liber poteſt dignus Hippocratis grauitate videri? Repugnat etiam his quæ ille in libro de Natura fœtus scriptit, dum ancillæ obortientis narraret exemplum. librum autem de Alimentis Galenus negat esse. Hippocratis: similiter & secundum Epidemiorum, ut in illorum expositionibus apparet.

Est etiam sciendum, quòd menses considerantur ut à

mulieribus cognoscuntur: id est à purgationibus. Videntur autem hi conformes lunaribus, cùm dicat Philosophus 7. & de Historia animalium cap.2. Profluuiū autem mulierum decrescente luna contingit: quamobrē nonnulli cauillo sexum femininum lunę tribuunt: quoniam simul ut illa decrescat, & mulier purgetur: móxque ambæ repleantur. Et Princeps 9. de Natura animalium cap.6. Mulieri accidunt menstrua in initio mensis, vel in medio: & fortè hoc est, quia luna quando mutatur, ideo menstrua lunam sequuntur ex toto: & idē erit mensis lunaris & purgationis muliebris: & ideo vnius ratione explicata, cognoscitur & reliqua. Sed si obiicias, quòd Auerroës 3. Collectaneorum 29. dixit, quòd minimum tempus interpolationis est dierū xxx. & maximum xxx. quomodo igitur purgationis tempus poterit cum lunari mense concordare, qui semper est dierum xxix? Respondeo, quòd concordia clara est: nam minimum tempus est, secundum ipsum quo purgatur mulier, dies unus: maximum autem, nouem: quam in textu dicat septem: sed est error, Quod & Volaterranus lib.24. sensit aperte, cum dixit: Et extenditur tempus muliebris purgationis ad dies octo: & quandoque, quod tamen rarissimum est, ad dies nouem. Si igitur maximum purgationis tempus, quod est nouem dierum, ad minimam interpolationem, vel minimum purgationis tempus, quod est vnius diei, superaddatur tempori maximè interpolationis, consurgent utrinque dies xxx. Quare cum Auerroës, ut clarum est, exactam rationem numerorum non curauerit, manifestum eundem esse lunarem, & purgationis muliebris mensem, si mulier ipsa non male affecta sit.

His visis ratio eadem quæ ex luna, etiam in mensium purgationibus habetur: nam decimestres vocant mulieres, cùm nouem menstruis purgationibus caruerint: nouimestres autē, cùm octo: & septimestres, cùm sex. Si igitur mulier concipiatur in medio mensis, iuxta lunæ plenitudinem, habebit in CLXIII. diebus sex retentiones menstruorum: quare natus tunc, mulieri videbitur septimestris. Si autem concipiatur post medium mensis, videbitur etiam septimestris ante

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

cixiii. diem: sed non erit vitalis, quia non est affecutus perfectionem pleniluniorum, aut nouiluniorum, nisi edatur foetus post dimidium mensis, in quo solebat purgationes mulier habere iuxta initium: quare breuissimum spatium erit, cum conceptus fuerit in fine mensis ante purgationem: nam editus post dimidium mensis sextae purgationis, vivere poterit: eritque septimestris clxiii. dierum: idem si fuerit conceptus ante medium mensis parum, & editus post initium sexti mensis: summam tamen perfectionem aequitur in dimidio anni, quamquam prius sit septimestris etiam. Et quod dico de septimestri, dictum velim de aliis.

Ex hoc patet, quod si quis vellet tueri Polybiū, posset dicere, quod septimestris fit, quoties sol ex signo signiferi in illius oppositum, quod est à primo septimum transferit: hoc autem in diebus ccli. fermè contingere potest: quamquam talis septimestris non possit vivere, nisi cum habuerit firmitatem in utroque: id est distenterit aliquot partibus ab initio septimi, & à fine primi: velut si puer concipiatur sole existente in xii. parte Scorpij, & oriatur sole existente in ii. parte Tauri, tunc natus erit vii. mense, & tamen in diebus clix.

Eadem ratio tenet in decimestri, qui in ccclxxx. diebus nascitur, quemadmodum dictum est: quod potest videri etiam undecimestris non tantum iuxta ccxcv. nam ponamus quod vigesima die à purgatione fit conceptus puer: infra decem dies numerabitur mensis à muliere: cum videat se non pati purgationes: inde in ccclxvi. diebus præterit tempus nouem purgationum completarum. igitur ccclxxv. videbitur explesse decem menses. si itaque pariat ccclxxx. die, videbitur peperisse quinta die undecimi mensis.

Quod autem conceptiones fiant post purgationem multis diebus, declarat hoc modo: Quæ debent concipere, oportet ut uter habeat sanguinem: quæ igitur copiose purgantur quanto copiosius, eo diutius: & quanto diutius purgationem patiuntur, eò celerius uter sanguine repletur: quæ igitur purgantur tribus diebus tantum concipiunt sanguinis in decem diebus, & est mensis

mensis tertia pars, quod possunt concipere. Requiruntur tamen dies decem antequam possit concipere, & quæ purgantur quinque diebus, requirunt saltem sex dies, antequam concipient. Omnes igitur mulieres quæ purgantur in uno die, vel duobus, aut tribus, concipiunt in fine mensis, vel in medio, vel saltem post decem dies. Igitur omnibus his longius tempus gestationis in vetero progreedi videtur. Et hæc interpretatio propior est veritati: alia autem, quod vni diei tribuantur decem dies, duobus autem dimidium mensis, tribus duæ tertiaz eius, est propinquior verborum sensui textus Hippocratis.

Verum si quis dicat, quod inconuenit ut menses habeant **XLIIII.** dies: Respondeo, quod mensis in nulla muliere potest comprehendere plusquam **XXX.** dies: suscipit tamen variationem respectu diuersarum, quæ quidem extēditur ad **XLIIII.** sicut signū coeleste exoritur in diversis partibus anni, in omni parte diei: puta Aries, nectamē sequitur, quod Arietis ortus possit perdurare per totā vnam diem: cùm non attingat ad duas horas in medietate nostra habitabilis terræ.

Est etiam considerandum, quod Aristoteles cum dixit, septimestrem fœtum esse magna ex parte infirmorem: intelligit quia maior illorum pars violenter, & casu nascitur: nam spontaneus septimestris ut diximus, validior est nonimestri, & decimestri: sed hic rarissimus est, ut docuimus rationibus superioribus.

Est autem differentia inter Septimestrem violenter natum, & Abortiuum: nam Abortiuus dicitur, qui natus est eo tempore, quo nullo modo viuere potest, ut trimestris: & quadrimestris: & talis habetur à lege ac si non nasceretur: natus autem violenter septimo mense, et si parum viuat, abortus dici nequit: quia tempore suo natus est: in quo si sponte natus esset, aut minore cum violentia saltem viuere potuisset: talesque mutant instituta successionum plerunque.

Circa quod sciendum est: quod temporis prolixitas nunquam per se est impedimento vitæ: sed natura eam non patitur. Breuitatem autem natura fert, sed illa vitæ obest. Vnde quantum sit ratione temporis, octimestris

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

est vitalior septimestri : & nouimestris octimestri: & decimestris nouimestri: & vndecimestris decimestri. Causa autem quæ facit ut decimestres videantur minus vitales, quæ nouimestres, est corporis magnitudo, quæ laborem in nascendo præstat, ex quo affligitur fœtus. Altera, quodd tales, ut ostensum est, concepti sunt plerūque per paucos dies ante purgationem: vnde primam formationem impuram sortiuntur. Est & in his qui exceedunt dies **cclxxx.** ratio quadraginta dierum. octimestres igitur quanquam careant & ratione mensum , & quadragenarum , moram tamen diuturnam traxerunt in utero: & ob id plerunque etiam viuunt. Et quidam nobilis habet duos filios, eos habet ambos octimestres: & ambo in infantia usque ad extremum vitæ discrimen peruenere. Si igitur sit lex (ut apud Armenios) quod maritus possit dimittere vxorem impudicam: & aliquis reuertens ex longinqua regione cum uxore concubat, per duos aut tres dies post iterum abeat, & reuertatur , inueniens uxorem peperisse filium sub certo tempore octauo mensis sospitem, & iam temporum validior factum, uxorem non potest vocare in ius ob hoc. Et similiter si (ut contigit Romæ, Gellio autore) priuilegium si trium natorum , (quod nunc solum in duodecim obseruatur) habeat autem aliquis vndecim filios, & ex certa computatione exoriatur illi octimestris, duodecimus gaudebit hic priuilegio: & si protius moriatur : & eodem modo mater enixa posthumum octimestrem viuum, illo paulo post mortuo , excludet agnatos ab hereditate mariti: vbi seruatur lex ut mater filio succedat: & causa in his est , quod ratio naturalis præponi debet, causis sumptis ex sideribus, & numerorum obseruatione.

Et si quis dicat, **Quis** magis vitalis est, septimestris, an octimestris? Dico, quod septimestris: quia habet rationem numeri, & moris, & si in mora vincatur ab octimestri, natus autem intra. **cxxxii.** diem & supra. **cxxxiii.** parum differt ab octimestri.

Ad id Philosophi, quod foemina tardius formatur, ac mouetur: ipsimet responderet per sequentia verba: & reliquam distinctionis effigiē breui tempore accipit: quod

etiam post ortum obseruat: celerius enim masculis fœminæ adolescunt. vnde in totum Hippocrati Philosphus consentire videtur. Fuerunt quidam, qui se explicuerunt ab his difficultatibus, dicentes, medicas propositiones esse tantum veras ut plurimum: non necessarias. Si per hoc intelligunt, Ut plurimum, id est maiori ex parte tantum, tunc medicina non plus erit scientia, quam ludus aleæ: in quo contingit ut plurimum recte agere: & nulla est tam fortuita res, in qua si mentem adhibeas, non liceat maiore ex parte diuinare. Si autem per Ut plurimum, velint tantum excludere illam exactam veritatem, ac necessitatem, quæ habetur in mathematicis quo ad nos, & in sempiternis quo ad naturam: nemo hoc iure negare debet. Verum in his non miracula, sed regulæ pro lege habendæ sunt: neque enim, et si contingere possit, quisquam filium post xiiii. à discessu suo natū mense, pro suo habebit. Vnde recte dixit Euangelista, quod Joseph voluit dimittere Mariam, cum esset prægnas, absq; suo congressu: stultū enim fuisset miraculum præsupponere. Sed retinuit, quia occultum miraculum, apertissimum ex Angeli monitu confirmavit.

C O N T R A D I C T I O . IX.

Argentum viuum si in aurem cadat an plumbo extrahendum.

Argentum viuum si in aurem cadat, debet extrahi plumbeo stylo, dicebat Rafis 8. ad Almansorem cap. 42. sed Princeps sexta quarti t. 1. Summa prima cap. 2. damnat hanc curam: hac ratione vel argentum viuum est in profundo, & ad ipsum radius peruenire non potest: vel est in summo, & tunc saltu & concussione super partem auris eiicitur. Græci non loquuntur de hoc: reruntamē Paulus lib. 3. cap. 23. & Aëtius lib. 6. cap. 75. de aqua medicata loquuntur: que cottovel lana extrahi debet iuxta illorum sententiam: quare ratio Principis posset debilitari. Sed tamen longe diuersa est ratio argenti viui, & aquæ: hos nullus concordet cum Princeps dicat (& ille.)

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTIO X.

Acetum scilliticum an leniat asperam arteriam.

Scilliticum acetum iuuat asperam arteriam, 2. Can. ca. 597. at cap. 652. dicit, quod eam asperiorem reddit cum etiam prius dixisset, quod confert vocis asperitati: verum addit, cum melle sumptum. At vero quod iuuet, declarat in secunda autoritate, cum dixit: Exasperat guttur, & duriorem illius reddit carnem. Forsitan quis querat iure, cur duo capita fecerit Princeps imitaturus, ut existimo, Dioscoridem, qui lib. 2. duo capita facit: 159. quidem de Scilla, 160. de Pancratio, quod est scilla genus debilius. ob id scilliticum etiam acetum quod maiore scilla constat iuare poterit arteriam asperam, vincentem vi scilla acetum. at quod minore constat scilla, potius exasperabit, quando in eo vincat vis aceti: porro quod scilla raucedinem tollat, Paulus declarauit in 3. lib. quod acetum excitet, diffuse Gal in libris de Simplic. medic. Coniunctis igitur generibus diuersis maioris minorisque scilla clara est differentia. Verum in 3. libro de Facile parabilibus, iuxta finem (qui liber et si Galeni non sit, est tamen egregij alicuius viri) dicit, quod acetum scilliticum si quis eo vtatur, facit ut vox bene habeat: ideoq; virtus scilla vincere videtur in aceto scillitico. Videtur autem Galenus lib. 7. cap. 1. de Compositione medic. secundum locos, hanc dubitationem dissoluisse: nam inquit: Raucedo & asperitas vocis quandoque sunt ob materiam defluente, aut loco immersam, runcque dissecantia & attenuantia maximè conueniunt: eadem non parum nocebunt, si ex clamore, vel phlegmone oriatur.

CONTRADICTIO XI.

Lactuca an calefaciat, an sanguinis & lactis copiam generet.

In aqua & danis ve operationis eius est calefacere: secunda primi Doc. m. Iugis dubiis solutionem, neq; adequatam, que T. J. doc. re est. cum Lactuca sit frigida quasi in principio gradus, aut saltem in fine secundi. er. similiter umida, in digestione magni ventrici ex erexitis cal-

secunda : Summa prima, cap. 15. oppos. 2. can.t. 2. cap. 449. vbi reprehēdens eum qui dixit, quòd est frigida in vertet. tertio : tandem statuit eam frigidam in secundo. Qui sanguisdam videntur hæ dubitationes leues, cùm ipse Prin- ceps eas dissoluere videatur. Sed tamen non sunt con- trinnendæ, cùm facilius sit inuenire, quād diluere. Ergo quibusdam satisfactum videtur, cùm dixerit, quòd calefacit : quoniam plurimum generant sanguinem : est autem sanguis natura calidus, ob id augu- mentum naturali calori præstare videtur. Ad hoc fa- cit, quòd Dioscorides libro secundo dicat, eam gene- rare lactis multitudinem, quare etiam sanguinis : si qui- dem lac est sanguis ad albedinem commutatus. Plinius etiam lib. 20. sanguinem plurimum generare credit.

Sed hanc respōsionem Galenus 2. de Alimentis euer- tit, negans eam sanguinem multum producere. Forsi tan in hoc Dioscoridem defendemus, dicentes, illam lac generare, non sanguinem. Sed responsoni obstat Gal. 5. de Simplicib. medic. cap. 21. qui lac generantia etiam in calida & sicca mala intemperie, calida vult esse & humida. Sed ad primam reuertamur contradic- nem, nam & Dioscoridi Plinius aliquando subscriptis, ratus eam herbam nutricibus commodissimam, quòd multum ac boni alimenti lac illis suggeret. Constat ita que non sic lactucam calefacere. Alij dicunt, quòd cale- facit, quia etsi sanguinis parum generet, illud tamen pa- rum augmentum facit in naturali calore. At verò num si quodq; intelligunt de sanguine temperato? Hoc non : nam Princeps subiicit, quòd talis sanguis per tempus declinat ad frigidum & humidum. Vel igitur auget calorem in sanguine, vel in toto: non in sanguine, cum san- guis ille sit frigidior temperato: nec in toto, tum plus generet de humoribus frigidis, quād de sanguine. Ali- ter, vt Galenus vult 2. de Alimentis, effet alimentum absolutè bonum, non in comparatione tantum ad ole- ra. Dicetur: quòd auget calorem naturalem exten- do ipsum ad maiorem materiam, & non augendo illius qualitatem, vt fiat intensior & hoc modo calefacere dici poterit: ex hoc sequitur quòd immoderatus eius usus, frigidus nocere non poterit: quia semper augebitur calor, vbi non ade- latis proculdubio. vertetur major pars in exer- mentum p. tritum, s. in serum sanguinem qui ergo a secundo ex lactu ca. generari multum sa- cium in cella sunt in fieri in foreballi. In conser-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

concoquatur. Si dicas quòd nimium refrigerabitur sanguis : igitur talis auctio nihil prodest, postquam minus de calore adest. Respondeo , quòd calor est minor in comparatione ad materiam : in capite 249. Serapionis ex Galeno corrige : vbi dicit, Lactuca & si generet sanguinem multum, non tamen malum: Lactuca & si non multum sanguinem generet.

CONTRADICTIO. XII.

Mala granata an ventriculo noxia.

Mala granata nocent ventriculo, 2. can. cap. 320. & cum hoc grana granati nocent ventriculo dicebat ille: & tamen prius laudauerat illa: dicens quòd dulcia conferunt ventriculo , propter leuem vim quam habent astrigendi : & cum hoc videatur damnare acetosa in utroque casu, ibi dat tamen illa 16. tertij trac. 1. cap. 4. in fine, in cura fluxus cum cottoneis tanquam astrigentia. Rasis tertio ad Almansorem 20. Granata remouent vomitum. & Auer. 5. Collect. 40. Mala granata habent mirabilem proprietatem in prohibendo putredinem in ventriculo. Sed hæc nihil ad rhombū: nam dictum principis videtur esse de ventriculi substantia. Galenus 2. de Alimentis recitat Hippoc. dictum. 2. Epidem. post initium de Charionis vxore, quæ liberata est à cordis dolore, ac vomitu. Illud adiicere videtur Princeps quòd acetosa ventriculo noceant: nam Galenus ea non sic exprobrat: quin laudet quæ sint gustu iucunda: grana tamen nocent ventriculo , non quia substantia praua : nanque Dioscorides cap. 127. primi libri, hanc diluit difficultatem : omnia enim punica mala ventriculum iuuant , præsertim dulcia : acida vero æstuanti ventriculo magis conferunt : ob id leuitati intestinorum prosunt , Principis autoritate. Acini autem in sole siccati ac in puluerem redacti distillationibns in ventriculum auxilio sunt. Nihil igitur aliud Princeps voluit, nisi vt ab acinis recentibus, & à succo vehementer acidorum abstineremus.

L I B R I I . T R A C T . I I I .
C O N T R A D I C T I O X I I I .

76

Galenus an dicta repeatat.

Galenus primo de Alimentis cap. i. iuxta initium: Semel duntaxat de quaque re scribere soleo, non eadem in multis commentariis passim inculcans. idem in cap. 10. eiusdem. at primo Aphor. 12. ut pro infinitorum exemplo vnum adducam: repetit dicta: atque idem quotiens? nam in libro de propriis libris, recitat quotiens de eadem re tractauerit: præcipue de dissectione: prima igitur autoritas intelligenda est cum tribus exceptionibus. Primo, quando colligit ratione epilogi dicta diffusè, ut primo de Symptom. cau. c. j. Secundo, cùm tractationem longam in libellum redigit: ut j. de Alimentis. j. in fine capituli. Et hoc modo scripsit libros ad Glauconem, cùm tamen eadem alibi ipse fermè scriperit. Et hoc testatur in principio libri primi, cùm ratione modi tractandi, ut in primo artis medicæ primo docetur. Nam cùm sint tres modi doctrinæ, tres erunt modi etiam tractandi vnamquaque rem distincti.

C O N T R A D I C T I O X I V I I .

Lilium an ventriculo inimicum.

Lilium nocet ventriculo, & proprio oleum eius, z. Can. cap. 444. at 13. tertij tract. 5. cap. 3. laudat oleū de lilio in ventriculi inflatione. Quidam emendauit de nigella: & est Melanthium. Galenus autem octauo de Medicamentis secundum locos, dum composita Andromachi refert penultimum auxilium ad ventriculi dolores, ex Nicostrato habere Iridem: & in Asclepiadis auxiliis quæ exterius applicantur, medicamentum Poliarchi iuxta finem eandem recipit. Data etiam est regula à Galeno 7. Artis curatiuæ, cap. 4. quod odorata omnia videntur auxiliari vetriculo, ut talia sunt, non repugnante qualitate. Respondeo, Nigella pro lilio legenda primo est: exterius autem nihil prohibet lilij radicē prodesse, iuxta Galeni generale præceptum: est enim non parum odorata. immixta etiā aliis dolorem leuare potest. vnde etiam mādragoram huius causa odoratis admiscemus:

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

quam tamen quantū possumus iuxta Galeni prēceptum vitare debemus. Porrò inter stomatica medicamenta, Galenus Iridis radicem refert, utpote aromatis vim habentem 7. Artis curatiæ, si exterius adhibeatur.

CONTRADICTIO XV.

Lens an frigida.

Lens calida est & fissa, Galenus libro de Regimine victus priuatorum, Com. 2. at in octauo de Simplic. medic. connumerat eam inter temperata simplicia. Serapio ex autoritate Hippoc. 6. Epidem. dixit eam esse temperatam in caliditate: si modò declinat, ad calidum declinat: de fissitate non est ambiguitas. Verùm Hippocratis verba aliud sonantur: inquit enim paulò ante medium eius libri, ψυχρότατον βρῶμα, φαιοί, κεγχροί, μολοκύνθαι. Galenus commento 33. quinta sectionis exponens; negat lentem frigidam esse, quoniam igitur pacto frigidissima esse poterit, cum ad calidum declinare lente existimet? Quo sit, ut apud Serapionem legi debeat, Et dixit Galenus 2. Epidem. cum cortice igitur calida est, excorticata temperata.

CONTRADICTIO XVI.

Coriandrum an frigidum.

Coriandum ex terrea parte ac tenui, tum aquea repente substantia compositum est: inquit Galenus 7. Simplicib. medic. cap. proprio, de corianno. Princeps 2. Can. cap. 144. reprehēdit Galenum, dicens: quod aqua substantia frigida est de se: quod si tepida sit, erit hoc propter substantiam subtilem quæ celeriter separatur. Secundo reprehendit eum, quod dixerit, contradicens Dioscoridi, ipsum non esse frigidum: nam illius frigiditatem comprobauit etiam Ruffus, & Archigenes, clari medici. Adducit autem rationem, Succus eius interficit in frigidando, igitur non potest esse absolute calidum: sicut ipsum posuit Galenus. quamobrem statuit ipsum calidum modicè: sic tamen ut caliditas illa esset ex partibus subtilibus facilimè & celerrimè evanescere.

tibus:ficcum verò in secundo. Cùm verò dixit: Natura frigidum est,in fine primi,vsque ad secundum,loquitur de mête aliorum. Quia tamen Galenus adducebat contra Dioscoridem argumētum, dissoluit dura apostema-ta,& non conuenit erisipelati, nisi permixto ex materia frigida,aut iam in declinatione existēti. Respōdet,quòd hoc est à proprietate , & quòd frigiditas eius coniuncta parti calidiori,ad profundum penetrat. Hoc etiā secun-dum argumentum aduersus Galenum adducit Serapio cap.34.& quāquam videatur validum,non tamen vide-runt Arabes,quòd eadē solutio stat pro Galeno,quæ ad-ducitur pro Principe & Dioscoride:dicet enim Galenus, quòd interficit , non quia frigidum in ultimo , sed quia corruptiūm humani spiritus:caliditate enim penetra-re facit malam quām habet qualitatē. Ideo hæc respōsiō magis militat pro Galeno, quām pro Dioscoride. Neq; verò existimandum est, Galenum latuisse hanc letalem coriandri vim,quā non solum lib.6.cap.9.enarrat Dio-scorides, vbi de venenis agit:sed etiā in capite proprio, vbi à Galeno reprehenditur. Turbat autem sensum ad modū ebrietatis cuiusdā,vt fatetur Dioscorides. Quare non frigidum hoc dicemus venenum,sed potius occulta qualitate homini infensum:iustèque & audacter Ga-lenum ab infamia liberabimus. Nam quod ad aqueam substantiam tepentem attinet, nemo ignorat illam non simplicem esse,sed mixtam:nam talem acribus medica-mentis inesse necesse est, vt habetur 4. de Simplic. me-dic. cap. 19. At dicet quispiam, Princeps ipse frigidum fatetur in secundo,ficcum in tertio:tractatu secundo de viribus cordis. Ego hanc autoritatē nulli facio : quan-doquidem tractatus ille potius esse videatur filij Vire-gi , inuenitus inter libros Principis , vt solent aliquando libri sine titulo inueniri : phrasim enim non redolet Principis : quicquid sit , si modò liber ille apocryphus non est, ab Auicenna ante Canonis librum compositus esse videtur. Sed mirum est de Rasi , qui tertio ad Al-mansorem 17. ponit illud frigidum.& 23. Continentis cap.6;1. ponit calidum : & respondet pro Galeno Dio-scoridis rationibus , recitatque Ioannitium dicentem, q̄ est calidū , Hippocratis autoritate quæ habetur 2. de

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Victus ratione. Verba autem sunt: Coriādrum calidum est, fīstis, cruditatem discutit, somnum facit, post reliqua cibaria sumptum. A ueroēs etiam ipse ē. Collectancorūm, in dictione cuiusbera, calidum ipsum statuit: differentiam tamen habere oportet succi, & substantiaz viridis & siccii.

C O N T R A D I C T I O - X V I I .

Coriandrum an comitali morbo conueniat.

IVxta illud quæri solet, an coriandrum comitali morbo conferat, ut 2. Canonis capite proprio. at prima 3. tract. 5. cap. 11. iuxta principium, & ego vitupero coriandrum, & eius multiplicationem nisi in sanguinea & biliosa epilepsia: quare non videtur esse calidum, sed frigidum: nec conuenire ratione morbi, sed vaporum ascendentium. Sed quomodo hoc, cum somnum prouocet, & noceat oculis, & inebriet succus eius? propterea videant qui eo vtuntur ad comprimendos vapores: ut in trazea appellata Mediolani: in qua ingreditur cinamomum, coriandrum, citraria, adeò vulgata. constat enim quod addit in causam replendo cerebrum. Sed hoc transeat, cum inter multos error sit minimus: volui tamen monuisse. si autem in parua quantitate pro vehiculo bonum. Sed dicent quidam, Serapio autoritate Alexandri dicit, quod confert morbo comitali à ventriculo, prohibendo vapores. Ego apud Alexandrum Trallianum nihil tale inueci: verum cum sexcenta habeamus quæ vapores haud dubiè, & absque noxa, & absque periculo comprimati: cur in tam euidenti dubitatione, ac periculo, coriandro utemur? quod constat, vsu diurno cerebrum non mediocriter offendere.

C O N T R A D I C T I O - X V I I I .

Atra bilis an sanguinis fex.

HVMores quatuor sunt, Bilis, Sanguis, Pituita, Melancholia, prima primi doc. 4. cap. 1. vnde post medium, ponam autem verba propria: Choleræ autem nigrae alia naturalis, alia non naturalis superfluitas. Natu-

ralis est boni sanguinis fex, & ipsius residentia, cuius sa-
por inter dulcedinem & ponticitatem existit: ita quod
quatuor humorum primus est sanguis, secundus bilis,
& in his non est dubitatio: tertius est pituita, quartus au-
tem melancholia, siue niger humor. Depituita est diffi-
cultas in generatione, sed in melancholia difficultas est
de substantia. Rursus igitur in eodem capitulo infe-
rius loquens de melancholia praeter naturali dicit: Alia
autem est cinis melancholiæ naturalis. Et aursus cap. 2.
Eiusdem melancholiæ autem hypostasiæ causa efficiës
est calor temperatus. 2. autem primi doc. 3. cap. 7. dum
ponit signa quatuor humorum abundantium, cholericam
nigram vocat: quam si existimat atram bilem cum sup-
ponatur quartus humor, iam contradicit superioribus:
si autem fecem sanguinis, ostendemus dicta Galeni de
hoc. item quarta primi cap. 4. exemplificans de medici-
na purgante dicit de illa quæ purgat melancholiæ fo-
lam, relinquendo alios humores. Idem prima 3. tract. 1.
cap. 29. cum materia euacuare volueris: iuxta medium
declarat ea quæ purgant caput laborans bile, inde ex pi-
tuita, & postmodum ex melancholia: & generaliter om-
nia Principis dicta ad hoc tendunt. unde primo Canti-
cæ 67. & sequentibus, Situs cholerae nigrae est in splene,
nec est falsa opinio ista. Turbulentia autem sanguinis
naturalis est: qualibet autem ab ista praeter naturalis, quæ
procudubio generatur ex adustione & commixtione
aliorum humorum. Auerroës in commento confirmat
dictum, & dat rationem: sicut enim bilis flava trahitur à
polifeli, sic quæ est ut fex sanguinis à splene. Iam verò
declarauerat in verbo 56. quod corpus nostrum quatuor
constat humoribus: sanguine, bile flava, pituita, & me-
lancholia: hic autem declarat, quænam sit melancholia,
quæ est quartus humor: cum iam de aliis dixisset, idem
confirmavit. Auerroës 2. Collectaneorum 1. iuxta finem,
& Haliabas 1. Theoricæ 25. ponit nigram cholericam
naturalem, frigidam, & sicciam, sic se habentem ad san-
guinem, ut fex ad vinum. At verò aliter videtur sensisse
Galenus, qui non fecem sanguinis, sed atram bilem fa-
cit quartum humorum: unde 2. de Elementis cap. 6.
Hippoc. verba recitans dicit, πρὸς δὲ τῷ, διτὶας μέλι χολὰς

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

ἀναμεμίχθαι τῷ ἄματι δία πάντος ὡχρὰν καὶ μέλαναν. id est, Duas quidem biles per totum sanguinē immisceri, flauam & nigrā. & rursus cap. 7. ὅπ. ταν γάρ πίν τις φάρ μακον ὅ, τι χελὴν ἀγει, πέωτον μὲν χελὴν ἀμέτι, ἐπειτα δὲ φλέγ μα, ἐπειτα δὲ ἐπι τόντοις χελὴν ἔμεσον μέλαναν. id est: Si quando quis biberit medicamentū quod bilem ducat, primò quidem bilem euomit, pōst pituitam, post hæc autem nigrā educit bilem. Inferius verò dicti rationē reddēs inquit, Εαριτάτη γάρ ἄντη καὶ παχεῖα καὶ συκίνητος. quod est: Grauiissimus enim hic est, densusque, ac motu difficultis. In his omnibus obseruare decet, quod χελὴν hunc humorem, id est bilem vocat: non simpliciter humorem nigrum, sed bilem nigrā: fateturque eum toti immixtum esse sanguinitum verò quod hic verterunt interpretes modò atram, modò nigrā bilem nihil afferre differentiae: quandoquidem apud Græcos hoc uno nomine constet, quod est μέλανα id est nigrā. Sola igitur differentia videtur ex hoc, quod est, humorem esse nigrum, aut bilem nigrā, iam enim hic sole clarius liquet quartum humorem atram esse bilem. Modò audi quæ dicat tertio de locis cap. 7. Sed ea quam feci crassæ similiem esse dixi, in terram effusa non inducit feroitem, nisi forte in ardente febre ipsam præassari contingat: neque vīla etiam acida qualitate participat: tūmque ipsam nominare consueui melancholicum succum, aut melancholicum sanguinem. Hæc enim meo quidem iudicio non rectè atra bilis appellari potest: & 4. Aphor. 21. super illud. Deiectiones nigræ qualis est sanguis: cum inquit, περὶ τῶν διασχεριμάτων αὐτῶν τὸν ὁ λόγος ἐσὶν, ἀπέρ ὄντος ζεται μὲν ὑπὲ τῶν πειλαῶν λατεῶν μέλανα, μέλανα δὲ ἀκρι-
λῶς ἐκ ἐσι χελὴ, τὸ γάρδριμὸν καὶ διαβρωτικὸν, καὶ δεξιῶδες ἐκ ἐχει, πολὺ δὲ ἐν μᾶκλον ἐδὲ γριμοῦ πλὴ γὴν ἐγχεόμενα κατ' αὐτῆς αλλ' οὐδὲν ὁσπερ ἂν εἴ τις ἐκάλων ἐπισταφῶς, οἷον ἵλυς τις αἵματος αἷα καὶ τοῖς παχεῖσιν ὄνοις καθίσταμένοις ὑφίστασθαι πέφυ-
κεν, ἢν ὄντε μάζεσι πέμψῃ. Quod est: De deiectionibus nūc ipsi est sermo, quæ à priscis quidem medicis nigræ vocātur, bilis verò nigrā exquisitè non est, nam acre, & corro-
dens, & acidum non habent, multo verò magis neque in-
terrā effusæ bulliunt: verum est sicut si quis eius de-
scribens imaginem manifestè, diceret veluti sanguinis

limus, qualis & vinis crassioribus iam consistentibus soleat sublidere, quem fecem nominant. His non obscurum est, ipsum sentire, aliam esse sanguinis fecem, aliud autem humorem atram bilem: nam fex sanguinis, tum ceterae superfluitates, humores non sunt, sicut nec aquositas: unde prima Aphor. 2. connumerans humores, & quæ continentur in venis, enumerat primo pituitam, & post tranque bilem, post sanguinem, & serosam superfluitatem: inquit enim, καὶ δὴ νοῦς ὅπος αἷματος, ἔκεινον. & si sera sanguininis, ipsa, adiicitur superfluitatibus & exrementis suum quasi substantium, non autem humoribus: neque enim conuenit dicere, Bilis sanguinis: aut, Pituita sanguinis: sed Serosa sanguinis pars, Fex sanguinis, & similia. Differt igitur nigra bils a sanguinis fece. Est etiam nigra bilis frigida & sicca, sanguinis fex humida & calida: sicut & fex vini, & olei suorum humorum naturam agnoscunt. Non est igitur fex sanguinis atra bilis. Humores etiam actu distinguuntur apud Galenū, quomodo igitur atra bilis pars synceri sanguinis esse potest? nec daretur quartum genus febris, quia fex non separatur a sanguine. Sed argumentationibus omissis, seriem Galeni inspiciamus, vbi rem ipsam, ut alias diximus, accuratissime pertractat. Cum itaque in libro de Atra bile, cap. 2. descripsisset sanguinem, quod sit ruber colore, ac concrescat: mox serosam superfluitatem, quæ illi innatas inuisitur, post subiungit: Porro similis crasso atroque sanguini humor conspicitur alius, quem vometes & deiicientes saepe excernunt: nec tamen, quanvis multo tempore sub dio habeatur, gelascat: atque huius quidem ipsius interdu sensus vometibus prouenit acidi simul atque acerbi: quandoque vero nullam, quæ percipi queat, qualitatem habentis. Post in tertio capite, digressione peracta, inquit: Quoniā igitur non concrescit, ab atro quidem sanguine distincta est: non tamen & ab his quæ proprie nigra nominantur: nam & talia seneperimo vomuntur & deiiciuntur, quæ ab atra bile quam plurimum non solū facultate, sed etiam qualitatibus quoque sensibilibus differant: quippe haec neque accerbitate, neque acore, manifestè participant: cū bilis atra cum gustu ipsam vometibus, tum olfacto non illis solū,

sed aliis quoque innotescat: quin ne terram quidem , vt illa, fermentat. Sed quanuis in hoc quoque aceto similis acerrimo sit, crassiss tamen substatiæ partibus pugnatißime disposita est. Ergo quòd atra bilis alia sit à sanguine, satis clarum est, tum eius fece: nam sanguinis fex coacrescit, non solum sanguis: cæteri humores non concrescunt: nam & Philosophus cum causam redderet, cur sanguis coeat, 3. de Natura animalium 19. & 2. de Partibus 4. dixit quia fibras habet: ob hoc detractis fibris, nō amplius coit sanguis: neque igitur humores alij coeunt à sanguine , neque atra bilis , cum sit humor: Non est igitur atra bilis sanguinis fex. Auerrois etiam sententia humores potentia tantum in sanguine sunt, cum corrumpuntur: at vt vas fellis bilem flauam coatinet. 3. Collectaneorum 4. sic lienis atram: ob id igitur iuxta Auerrois sententiam, atra bilis quæ actu in nostro est corpore, nullo modo in sanguine continetur: at quæ potentia est, quis dubitat magis ex crassiore sanguinis parte constare illam, quam ex alia ? Galenus etiam reddens rationem, cur natura nullum vas peculiare pituitæ constituerit 2. de Naturalib. facul. cap. 9. dicit, quoniam sanguini pituita immiscetur. At si eodem modo atra bilis sanguini commiscenda fuit, nō opus fuit liene, vt ab ea sanguis expurgaretur. Si enim bilis flaua sanguini immixta illum reddit impurum: quoniam pacto atra, quæ flaua longe deterior est, sanguini potest immixta esse? Sed iam clarè loquenter Galenum audiamus 2. de Naturalib. facul. cap. 9. iuxta medium: In sanguine generando quicquid abunde crassum, ac terreum, ex ciborū natura in nutrimento fertur , nec commode à naturali calore alteratur, id lien ad se trahit : Quod vero assūm, vt sic dicam, vñque nutrimenti est, fuerit sané hoc calidissimum, in eo atque dulcissimum , qualia sunt tum mel, tum ales, id cum flaua bilis factum est, per vas vocata fellis expurgatur. Inde sequentibus verbis paulo post : Pari modo & id nigri succi, quod nondum illam velut ebullitionem fermentationemque terræ efficit, est naturale: quod autem in talem mutatum est vim, ac speciem , id iam præter naturam est: ceu quod exustione non naturalis caloris acrimoniam adsciverit: ac veluti

cinis quidem euaserit : sic quodammodo fex vista à non
vista diffidet : illa nanque admodum calida est , adeo ut
carnem vrat, liquefaciat, ac corrumpat: altera quæ non-
dū exusta est vim habeat refrigerandi, siccandique. De-
mum post pauca : Verū seri genera , quæ in succis ha-
bentur, omnia sunt excrements , purūmque ab his po-
stulat esse corpus animalis:ea vero , quæ prædicta sunt,
vsum aliquem naturæ conferunt, & quod crassum est, &
quod tenui, purgatürque ab iis sanguis, tum per lienem
tum per eam quæ iec:noti subest vesicam . Seponitur
vero tanta talisque portio utriusque, quanta qualisque si
in totū ferretur animalis corpus, noxam aliquā inferret.
Quod enim est crassum, ac terreum, ac proriū eam quæ
fit in iecinaore mutationem subterfugit, lien ad se trahit:
Quod vero mediocri est crassitudine idque absolutum
iam est, id in totum corpus fertur: requirit enim sanguis
in non paucis animalis particulis crassitudinem quan-
dam : æquè, ut arbitror, & quæ in ipso feruntur fibras.
His exploratis & quæ in 4. capite libri de Atra bile sub-
iiciuntur: quòd ipsa, cùm in corpore fuerit, vehementissimos excitat morbos cancrum , lepram , ac talia : ut
etiam difficultas intestinorum, si ab atra incipiat bile, letal-
is sit: intelligendum est iuxta Galeni sententiam, no-
men Atræ bilis tria significare : humorē simul cum
sanguine genitum, qui in venis continetur: & de hoc
non verum est, quòd incipientibus morbis si appareat,
sit letalis , nec difficultas intestinorum ab ea incipiens
mortem affert. Rarissimè tamen accidit hoc , quia vix à
sanguine potest separari: ideoque sine violentia non ex-
cernitur. Apud Auerroem tamen hic humor non est, sed
sanguis niger tantum, & in hoc sensu veteres post Hippo-
ocratem intellexerunt atrem bilem. ideo Gal.3 de Lo-
cis, hanc significationem & nominum institutionem ad
Hippocratis consuetudinem restituit. Est & atra bilis
quæ à liene secernitur : quam haud dubie Auerroes &
Galenus humorē actu esse volūt: sed & his, ut naturalis,
sæpe expellitur: & in difficultate intestinorum , & in
initiis morborum , & tamen sine noxa : melius tamen
ab Hippocrate dicitur Nigrum, sine bilis adiectione, ut
in Aphor.21.par.4.deiectiones nigræ: & ibi, Infra autē

nigra deiecta bonum est. Et ego sum expertus hoc anno difficultatem intestinorum adolescentulo sic exortam, nullum timorem attulisse, quanvis copiosum etiam emitteret sanguinem: quia atra bilis haec naturalis est: & de hac loquitur Galenus & Auerroes, cum quatuor humores enumerant: sed in hoc differunt, quod Galenus primam exquisitius humorē esse putat, secundam autem Auerroes: qui primā, humorē esse alium negat sanguine. Tertium genus atræ bilis est, quod exustione, vel putredine corruptum est: & de hoc loquitur in Aphorismis, vbi eam letalem semper pronunciat. De hoc etiam Galenus sola differit in libro de Atra bile. hic autem non est quartus humor, nisi humoris nomen extendendo ad præternaturalem: cuiusmodi etiam vitream pituitam humorē dicere possimus. Ad argumenta dicimus, atram bilem per se siccā & frigidā: nec si omnino est sanguis fex, sed ut cinis quidam: sanguis autem ater ac niger fex est reliqui sanguinis: sed hic calidus ac humidus modicè est, velut & vini fex antequām exsiccatur: & olei amurca dum humida est.

Humores autem in sanguine distinguuntur, & sic ut unus est spuma, sic alter fex, ut 2. Naturalium facultatum cap. 9. reliqui extra venas etiam distinguuntur: qui autem est in splene, non est amplius fex sanguinis, sed propriam nigrā substantiam habet. Ex hoc patet, quod dantur quatuor genera febrium tam in venis, quam extra. Ad Galeni autoritatem, non ut immisceretur sanguini caruit vase proprio pituita, sed ut per ulteriorem coctionem transfiret in sanguinem. Ob id atra bilis cum esset sanguini permiscenda, nec posset coctione melior effici, indiguit proprio vase, ut quod feculentum esset expurgaretur: nec bilis sanguinem vitiat, immo & ipsa illi est necessaria: quare atra bilis, nisi exuperet anima quantitate, sanguinem non corruptit, immo illi est necessaria, ut ex ultimis Galeni verbis deduximus. Apud Auerroem tamen est alia ratio: cum, ut diximus, fex sanguinis non sit humor actu, sed atra bilis tota in lice ne continetur. Ad id Philosophi, quod solus sanguis concrescat, dico, quod per sanguinem intelligit aggregatum ex humoribus quatuor in potestate, ut vult Auerroes aut in

aut in actu, ut Galenus: & ita fex sanguinis concrescit: vel quia est atra bilis solum in potentia, vel quia ut in venis continetur nondum peculiare nomen humoris fortita est. Si igitur exponas Philosophi dictum mutatis verbis non sententia, omnis tollitur difficultas, hoc modo. Solum quod in venis continetur, effusum concrescit (nam hoc apud omnes verum est, seu dicas humores in venis contineri, seu solum sanguinem) sed atra bilis, quae in splene continetur, est humor alius omnino à sanguine: ideo non concrescit, nec est de eo difficultas.

C O N T R A D I C T I O X I X.

Atra bilis an à calore temperato.

EX his emergit dubium, quoniam Gal. 3. Prognosticorum 28. reddens rationem, cur post ætatem consistentiae adueniant quartanæ, dicit: quia in ætate consistentiae à calore generatur atra bilis, quæ antequam evanescat, longo indiget tempore. Vel igitur loquitur de genita in iecore, quæ est quartus humor, & sic non erit hæc atra bilis, fex sanguinis, loquendo de ea quæ est etiam naturalis: vel loquitur de præternaturali, & sic non est verum, quod non possit consistere in corpore humano sano, quin erodat membra ob suam acredinem, ut dicebatur de atra bile à Galeno cap. 4. Propterea dico, quod atra bilis etiam naturalis fit à calore vehementiore, dum agit in materiam crassiorē: & ideo non est verum, quod omnis atra bilis naturalis fiat à calore temperato. Sed ad dictum Principis respondet, quod per calorem temperatum oportet intelligere mediocrem, qui ratione siccitatis tamen operatur atram bilem. Sed hæc non videtur mens Galeni, quia fieret magis in ætate decrescente. Cōciliator autem differentia 32. & si non viderit locum, vidit tamen difficultatem ipsam ex 2. Crisium cap. 12. cum dixit: Sanguis ex moderato calore generatur, flava bilis ex maiore, atra vero ex sufficienter immodico. Quicquid igitur in sanguine pingue est & tenue, fit flava bilis: crassum vero, ac veluti fex, quando immodicè calefactum exaruerit, atra. Respondet igitur, quod extrema frigiditas parit pi-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

tuitam,extrema caliditas flauam bilem, mediocris sanguinem. Inter mediocrem caliditatem, & extrema duo, alia duo media locat : à media caliditate inquit generari sanguinem biliosum , à media frigiditate atram bilem. In qua responfione non videt, quòd tres vno verbo intolerabiles facit errores. Primum, quòd statuit quintū humorē biliosum sanguinem: patet cum cōſtituat quinque etiam caloris genera. Secundum, quòd vult atrā bilem generari à remiſſiore calore, quām flauā : cuius op̄oſitum Galenus in loco ab eo recitato declarat, cùm dixit: Ab immōdico. Tertium, quòd vult atram bilem fieri à calore tēperato remiſſiore : cū Galenus dicat η ἀμετρός ικανώς. Satis immōdice. Nec eſt, vt dicat illū de p̄ternaturali loqui, cūm sanguini, pituitæ, & flauæ bili illius generationem compareret: nam & flaua ipsa ſecundū naturam eſt. Ipſe etiam in 2. Artis medicinalis in capite de signis calidi ac ſicci iecoris inquit: Quibus iecur calidum eſt, & ſiccum, his flaua bilis plurima eſt: conſisten- te autem etate, & atra: ſed eſt diſſiſtuaſ, quoniam 3. de Locis cap. 7. ponitur atra bilis frigida, ac ſicca. Reſpo- deo, quòd non inconuenit, intelligendo de ea, quā iam ad formam cineris redacta eſt. nam exurens talis eſſe nō poſteſt: nec incōueniens eſt, quòd à calidiffimo agēte fiaſ frigida materia, vt de igne & cinere. Pro quo intelligen- dum eſt, quod 14. Artis curatiæ, cap. 9. ſcribitur, vnum eſſe genus melancholici humoris, ſeu nigræ bilis, quod vt naturale eſt quotidie gignitur: putredine vero corre- ptū, vel calore ſuperatſatum, prauas efficit egritudines, & calidum euadit ac corrodens. Tu tamen hoc tantum intelliges, cūm collectū fuerit extra venas: nam, vt dixi, ſanguinis feſ frigida eſſe non poſteſt, donec ſanguinis ſubitantia tota exoluta non fuerit. Gētilis poſt ſex mo- dos exponēdi quos oppugnat, tandem ad hoc venit: quòd dicitur calor temperatus non ratione hominis ſani: quia alij etiam generātur humores in ſano: nec ratione qua- litatis, quia productum eſſet temperaturum, cūm fit fri-gidum & ſiccum: ſed dicitur ad differentiam ſuperabun- dantis, à quo bilis generatur: & diminuti, à quo pituita: ita quòd non eſt vera hæc oratio, Calor atrā bilem ge- nerans ſuperfluè decoquait, aut diminutè: & ideo per abne-

gationem dicemus; quod tēperatē. Sed ista responſio nō tollit difficultatē verborū Galeni: & etiā Princeps subiūgit, quod caliditas iecoris facit ad multiplicationē atræ bilis: quod verum non eſſet, vbi illa fieret à calore temperato. Ad hōc dicerent, quod ibi loquitur de præternaturali atra bile: vt tamen diximus ex Galeni verbis, etiā in 2. Paruæ artis, hoc eſt falſum, & experientia hoc ostēdit: nam multi tales tamen fani permanent, quod eſſe nō poteſt, vbi atra bilis præternaturalis existat. Iſta tamen respoſio fuit etiā Iaco. q. 44. ſuper primā canonis. Vgo exponit dictum Galeni de calore immoderato, ratione producti, non autem cauſæ efficientis: ſic quod ſolus fan- guis à calore fit moderato: quia ſolus eſt temperatus ex humoribus. Si ſic, fieret atra bilis ex calore diminuto, quod iam demonſtrauimus falſum: & hæ imagina- tiones contingunt eiſis propter ignorantiam Græcarum literarum, & malam conuerſionem: & quia paruifacie- bant etiam Galeni autoritatē. Propter hæc dico, quod loco, Temperati, debet iacere in litera Principis, Intem- perati: vt legatur ſic, Melancholia autem hypoftasius cauſa eſt calor intemperatus. Hoc primo conſentit cum verbis Galeni dicētis, quod fit à calore ſatis immode- rato, conſentit cum ratione: nam omne terreſtre fit per ul- triorem coctionem, vt declarat Philosophus de mari: ne- que enim aliter poteſt fieri aliquid humidū terreū, niſi ſuperadſetur. Cōſentit etiā dictis Principis ſequētibus, cū inter primas cauſas generationis atræ bilis multæ ponat primam caloris multitudinē in iecore. Maniſtū eſt autē, quod dictū illud eſt cōmune ad omnē atrę bilis generationē fuiffet enim insufficiens, adducendo cauſas præternaturalis, & non naturalis, maxime nō adden- do nomē diſtingueſs. Apparet etiā ex contextu: nam cū ſanguinē dixiſſet fieri à calore tēperato dixit atram bilē à calore intemperato: oppoſuit enim atram bilem ſan- guini: velut bilem flauam, pituitæ: cum dicat alteram à ſuperfluo, alterā à diminuto calore fieri: ſic etiam atram bilē oppoſuit ſanguini in generatione cūm eſſent hu- moreſ hi oppoſiti in temperatura. Quid autem melius dicere potuit, quām calorem intemperatum, id eſt in- -qualem: nam ab hoc propriè fit atra bilis: ſicut etiam

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

autumni statum Galenus dicebat (1. de Temperamentis 4. inæqualem, non intemperatum, vt antiqui quidam dicebant: cuius natura est similis attræ bili & in quo maxime tempore talis humor generatur 3. Aphor. 22.

Sed dices, Si ad calidum potius declinat, cur magis generatur ex cibis frigidis, vt 2. ad Glauconem, 11. ex farinæ elixatæ, lentium, & cochlearum esu? Respondeo ex 2. de Alimétis, cap. 44. Lens & brassica æ qualiter siccant, humidius tamen est alimentum brassicæ quàm lentis. intelligit, quòd minus elaboratur brassica à calore naturali. Et ob id generationis atræ bilis causa est siccitas & crassicies quæ cogit calorem naturalem immodiè agere: sed siccitas per se causa est: porrò farina & salita calida sunt.

CONTRADICTIO XX.

Medicina an Ars coniecturalis.

Non recte videretur Hippocratem Galenus reprehendisse dicentem, quòd medicina sit Ars coniecturalis: & quòd Medicus suo fine quādoque frustretur, prima Aphor. 1. circa intium: idem paulò post: cū 1. Prognosticorum commento 3. & in lib. de Venæ sectione, dicat, eam coniecturalem. Responso haud est difficilis: non redarguit illos Galenus in Aphorismis, qui dicunt, Hippocrate dicere medicinam coniecturalem esse, quoniam falsum dicant: sed quia non fuisset ad propositum, Hippocrate in Proemio artis maledicere de arte ipsa. Sed contrà, quia Hippocrates in libro de prisca medicina hoc fatetur: dicens, non esse reiiciendam medicinā, eo quòd non semper, nec exactè verum contineat: sed magis amplexandam, laudéque dignam, quòd proximè ad ipsam veritatem accedat. Dico quòd propositū Hippocratis ibi est, medicinam à calumpnia vindicare. Circa quod etiam sciendum, quòd propositio hæc est falsa, Medicina est coniecturalis: seu pro arte, seu pro scientia accipiatur. Paret, quia est habitus recta ratione directus. Repugnat igitur, Aliiquid esse coniecturale, & scientificum, vel artificiosum: opus tamen eius, seu exercitatio, est coniecturalis. Et hoc est quod dixit Princeps, quòd

est aliquid quod nec dici, nec calamo scribi potest. Sunt autem tria genera artium: quædam certa per se, & in exercitatione, ut Arithmetica: quædam certa per se, coniecturalia in exercitatione, ut Medicina, & Agricultura: quædam coniecturalia & per se, & in exercitatione; ut Diuinatoria: quare nō sunt artes verè, sed solo nomine: & ideo Medicina, Agricultura, & Nauigandi peritia, & Militaris, & Iurisprudentia, ut versatur circa diuinationem, sunt coniecturales, & medio modo artes: ob id solum Galenus in libris Prognosticorum, medicum vati comparauit. Quare soluitur argumentum nostrum, hoc Galenus. Reg. acut. 3. dicit, quod ad rectè medendum necessaria est cognitio futuri, & colligitur i. Aphor. 9. Sed pars Prognostica est cōiecturalis: igitur etiam tota ars. Respondeo, quod est talis in comparatione ad opus, sed per se non. Vnde propositiones medicæ deducta ambiguitate vsus nominum sunt firmæ ut mathematicæ. i. Artis curat. cap. 4.

C O N T R A D I C T I O . X X I .

Medicus an debet imitari naturam rectè operantem.

Hippocrates semper nos adhortatur, ut quæ rectè à natura fiūt, medicus imitetur, i. Aphor. 2. in initio commenti, dicebat Galenus: Verùm istud multas patitur difficultates: nam 4. Aphor. 22. Natura rectè operans nihil ab initio crudum expellit. & in i. Epidem. feb. 2. Com. 46. cruda verò, & incocta, & ad malos abscessus conuersa, iudicationis carentiam, vel dolores, vel longitudinem, vel mortes, vel reuerstiones. At medico tamen non licet imitari naturam, 4. Aphorismor. 10. mediciari in valde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum est. & i. Aphor. 24. in acutis passionibus raro & in principiis medicinis purgantibus vti. tamen in 22. Aphorismor. modo non turgeant: excipit quæ sint purganda. & 2. Aphor. 29. cùm morbi inchoant, si quid videtur mouendum, moue. Medicus igitur non imitabitur naturam rectè operantem. Itē in deiectionibus, 2. Prognosticorum, versicolor quidē diu turniorē morbi prænuntiat: sed tamen exitialis est. cùm

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

tamen dicat 4. Aphor. 21. & quanto colores plures non
praui in defectionibus cum medicamento apparuerint
eo melius. Igitur haec directe opposita: quin etiam in eo
Aphor. continetur manifesta contrarietas in operatio-
nibus medicamenti, & naturæ sponte operantis. Respō-
deo, operantam naturam recte debemus imitari: non ta-
men quiescere natura semper medicus debet quiescere.
Istud tamen argumentum valet, Natura recte operans
sic agit, igitur & medicus agere debet idem. & natura
nunc non potest aliquid excernere utiliter, igitur nec
medicus. Cū verò dicas, Et tamen utiliter medicus
purgat varios humores, & in principio turgentem ma-
teriam, & natura non potest. Dico, quod natura tunc etiā
utiliter excernit in omni casu in quo medicus: sed tamē
refugimus opus naturæ tanquam malum signum, non
tanquam inutilem operationem. Sed medici opera-
tio cum ab exteriore principio proficiscatur, non potest
esse malum signum: ideo diuersitas non est ex parte ope-
rationis, sed signi: & ideo conuertuntur utilitatis tempora
medici, & naturæ. Quod si dicas, quomodo potest naturæ
operatio esse utilis ægro tendente ad mortem? Dico,
quod vocatur utilis respectu operationis tantum, non
ad bonum finem assequendum: celerius enim morere-
tur sine tali euacuatione. Sic dicimus medicū, qui pro-
duxit tabifici vitam, utilem fuisse illi: cū tamen tan-
dem sit mortuus. Et si dicas, natura non reponit luxatos
artus, igitur nec medicus. Dico, quod tantum natura nō
recte operatur, quia non potest.

CONTRADICTIO. XXII.

*Si qualia oportet purgari purgentur, an conferat,
& an bene ferant.*

INANITIO si qualis oportet fieri fiat, confert, & bene fe-
runt, i. Aphor. 2. & si qualia oportet purgari purgetur,
confert, & bene ferunt, Aphor. vltimo. & in primo lo-
quitur, ut vult Galenus, de operatione naturæ: in secun-
do loco Hippocratis de operatione medici, ita ut hoc di-
ctum sit generale: & tamen dixit 4. Aphorismorum 22.

quòd inchoātibus morbis si atra bilis vel supra, vel infra exierit, letale est. & in sequente Aphor. Quibuscumque à morbis acutis, vel diuturnis, vel vulneribus, seu quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, seu vti sanguis niger effluxerit de subter, postridie moriuntur: cùm tamen aliter dici nequeat, nisi quòd qualia oportet purgari, purgentur. pessima enim, vt dicit Galenus in commento, eadem difficultas. in sequente Aphor. 24. Difficultas intestinorum si ab atra bile incéperit letalis est. & tamen mali humores excernuntur: nam per qualia oportet purgari, Galenus 1. Aphor. 1. humorem exponit molestiam inferentem, seu qualitate, seu quantitate solis, siue vtrisque. Item in suppuratis & aqua intercuter laborantibus, 6. Aphor. 27. si vniuersim aut pus aut aqua effluxerit, omnes moriuntur, quanquam educatur quod noxium est Galenus etiam 12. Artis curatiæ, cap. 3. dicit, in febre ex crudishumoribus eos qui laborant indigere purgatione: & sanguinis missione: abstinentiam tamen ab utroque, cùm neutrum ferant. Non igitur ad euacuationem molestantis humoris illico sequitur alleuiatio, & tolerantia bona. Quinimo magis contrarium: nam quanto deteriores excernuntur humores, eo acrius infestant, vt 12. Artis curatiæ, cap. 8. & 5. Aphor. 1. de iuuene, qui cùm eruginosam bilem euomeret, cœoulfione, & syncope, & sudore frigido cor reptus est: quæ adeò praua symptomata ne vel nimia ex parte euenient, minus molestos euacuantibus humores.

Pro hac difficultate sciendum est, quòd Galenus soluit eam pro parte 4. Aphor. 23. cùm dixit, quòd natura vi morbi & magnitudine vexata, hæc quandoque expellit, illico succedente exitio, & hoc pro duobus Aphoris. 23. & 22. Et ratio est, quia talis expulsio non est quanta, pro ratione humoris peccantis: & quamuis sit utilis ratione effectus, est tamen letalis ratione signi: quia significat expulsionem rei prauæ, cuius maxima pars in corpore relinquitur. Vel dic, quòd non tota expellitur: si nō recipiat responsum, inhærens nimis vi verborum Hippoc. Prima autem responso est magis syncera ad mentem autorum. Ad Aphorismor. 24. dico, quòd non est

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ratione humoris peccantis, sed modi propterea adiectū est. Si inceperit: non. Si fiat: non est enim cocta materia: corpus etiam merito expulsionis alleuiari videtur, cùm tamen ulceris causa tendat ad mortem. Aut dicendum in omnibus his, quòd per qualia intelligit humorem iam separatum à iuuatiuo, & coctum: vt in Commento 22. non autem solum moleustum. Et hoc modo possemus dicere, quòd talis expulsio est mala etiam ratione causæ non solum signi. Ad id de superatis dico, quòd hoc est ratione modi, & per accidens, nam per se semper iuuantur. Per accidens autem, dicebat Galenus in Commento, duo sequuntur inconuenientia: Casus virtutis, & Attractatio septi transuersi ob viscerum grauitatē, quæ ab aqua prius sustinebantur: & hoc maxime coatingit, ubi iecur, liénve, aut aliud viscerum scyrrho, quod plerunque contigit, laboret. In puris autem deductione sola prima causa offendit, scilicet diffratio caloris naturalis: ubi adnotanda est Graeca lectio quæ sic se habet: οὐκέτι ἐπιμόδιο τὸν τοίστων ἐπὶ τῆς ἐπὶ πολὺ τὸν σωμάτων διαστασῶν. Quod est: Videtur igitur in his ex magna corporum distantia. Intelligit corporum distantiam non vulnus ipsum, sed partes quæ iam prius à pure obtinebantur: nam illæ necessario in magna suppuratione cùm vniuersum eduxeris pus, multum distabunt. vulneris autem labia minime, ubi incisio parua extiterit: quæ etiam iuuat tamen ad continentum magis calorem & si concavitas loci inanis magna sit. Ad id quod de febre dicitur, Aliud est, non ferre posse, aliam ob causam aliud iuuare, vel nocere: nam tales iuuabuntur purgatione, & venæ sectione, nec tamen alias ob causas alterum illorum ferre poterunt. Sunt autem causæ strictoræ venarū, debilitas iam caloris contracta, & motus materiæ, quæ tamen euacuationi non cedit. Sed tamen Galenus id significare voluit, quòd tales indigent, non quòd iuuarentur: quia nondum præparata est materia, faltem ratione purgationis. Ad ultimum dicendum est, quòd talis tolerantia & iuuamentum non illico sequitur: imò plerunque defatigatur virtus, & luditur æger: sed post somnum appetit iuuamentum. Sed est difficultas magis manifesta: nā Aphor. 23. primæ particulæ

dixit: Defectiones non multitudine sunt æstimandæ: sed si talia deiiciantur, qualia oportet, & ægri facile ferunt. Si igitur secundum sequebatur ad primum, cur adiecit: est enim nugatio, ut primo Topicorum cap. 2. inquit enim Philosophus, Incommodeum est, sepe idem de re aliqua dicere: quod Xenocrati vsu venit, qui Sapientiam ait esse constitutionem & cognitionem naturalium. Quippe, cum constitutio quædam sit cognitionis, ita bis idem dixit, adiecto verbo cognitionis. In codem errore versantur ii, qui refrigerationem caloris naturalis, priuationem esse definiunt: nam quum eius quod insitum est, omnis sit priuatio, superuacaneum est nomen naturalis addere. Respondeo, nondum constabat artificiosam purgationem, si sit qualium oportet, iuuatiuam existere: nam in 25. hoc docet. At vero hic loquitur de artificiosa purgatione. Indicio sunt Aphorismi extrema verba, Et ubi ad animi defectionem ducere expedit: quare necessario additum est ei quod dixit, Ut qualium esset: ut ægri facile ferant.

C O N T R A D I C T I O X X I I .

Dolor iuncturarum an à mala intemperie.

Dolor iuncturarum sit propter temperaturas, & materias malas, 22. tertij tract. 2.c. 5. & rursus ca. 7. cum cognoscitur, quod causa est temperatura simplex, facile est eius regimen. Idem Alexander lib. 4. cap. 1. Aëtius vero lib. 12. cap. 1. inquit. Cōmuniis igitur Ischia dicis, podagræ, & articulari morbo, est valida alicuius humoris libertas, quæ affectum articulorum nexum occupat. Deinde subdit: Cæterum ad afflignantis humoris cognitionem: itaque nullum in articulis morbum à temperatura notat. Et rursus cap. 7. In universum autem amplius humorum crudorum omnium affectionis causa existit, quod humorum multitudo affectioam inducat. Cum igitur ibi nullam male temperaturæ rationem ineat, manifestum est quod dicitur aduersari principi: tum etiam Galeno, qui in libro de differentiis morborum, singulas malas intemperaturas cūlibet

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

parti corporis contingere posse affirmat. Sed tamen de compositis medicamentis secundum locos libro 10. sub initio eius capitis, quod de Iuncturis inscribitur, hæc habet de podagra, arthritide, & ischiade loquens: **Communē** habent hi tres affectus humoris redundantiam, quæ affectam occupat coarticulationem: qua expleta in omnem partem circunsitæ particulae nervosæ tenduntur, & ex his dolor oritur. Manifestum est non solum ex verbis, sed etiam ex causæ traditione temperaturæ male⁹ nullū in hoc morbo relinquunt locū. Forstā quis conabitur hanc sedare discordiam, quod Princeps dicat in eo loco cap. 6. quod raro hic morbus sine materia accidat: vnde illud prætermissum, quod rarum est, à Galeno & Aëtio. Principem tamen generaliter loquētem considerasse. Sed hæc responsio van⁹ est, cùm curā generalem præcipiat. Maximè Aëtius à sanguinis missione ortum habentem: quæ nullo modo tunc conueniat: quare dicemus, Principem aliud ab his tractare: ille enim de dolore loquitur, qui etiam à mala temperatura prouenire potest: Galenus & Aëtius de fluxione, quæ absque humoribus fieri nequit. Liquet solutio ex 6. Aphor. 29.

CONTRADICTIO XXIII.

Dolor iuncturarum an semper à sanguinis missione initium curationis suscipiat.

IVxta hæc est dubitatio, nam Galenus & Princeps locis excitatis initium curæ à purgatione humoris pecantiis exordiuntur: Aëtius autem à venæ sectione: & ratio est pro Aëtio, quoniam phlegmon est in articulis: & quanquam humoris exuberent, in sanguine tamē continentur: nec sunt omnino humoris in actu secundum Auerroëm, aut saltem non separati, secundum Galenū, excitant etiam validos dolores: igitur ex Galeno 1. Aphor. 23. concurrunt duæ conditiones, quarum quælibet facit missiōnem sanguinis necessariam. Alexander lib. 4. cap. 1. cum Princepe consentit, dicens, Si bilis abundauerit nullo modo curationis exordium à san-

guinis missione inchoabis, sed à purgatione : quam tamen humectantium exhibitio, & vt sic dicam præparatio præcedat, cui Paulus lib. 3. capite 78. consentit. Galenus 6. Aphor. 49. declarat podagricorum inflammations fluxiones fieri ad articulos decumbente : inquit enim in initio : Αἱ κατὰ τὸς ποδευρικὸς φλέγμοναι, φλέγματος εἰς τὰ τῶν ποδῶν ἀρθρα κατασκήπτοντες γίνονται. quod est, Phlegmone quæ in podagricis fiunt fluxione ad articulos decumbente: at phlegmonis cura propria sanguinis emissione indiget. Neque dicere possumus, vniuersam podagricorum varietatem à Galeno ibi non comprehendendi : cùm de lentis seorsum ,ac crassis, tum etiam subtilibus,ac crassis simul & lentis, mētionem in Commento faciat. Quin etiam Galenus ipse in 10. de Medicamentis secundum locos, purgatorium nullum descripsit: sed potius variam mittendi sanguinis rationem de riuitiuam, & auersiuam : quamuis, vt diximus, purgandum censeret humorē. Sic igitur conciliabitur discordia si humor sit sanguis, aut multitudo reliquorum humorū æqualiter aucta, aut phlegmone ingens sanguinis missionem iuxta Galeni præceptum , vt diximus, exhibebimus : atque sic Ätio concordes erimus. Confert & semper sanguinis missio, tum maxime nondum confecto phlegmone : vt pote quòd fluxionem reuocet. Igitur verissima sunt Ätij dicta. Si vero materia sit humor unus, nec admodum abundans, & iam fluxerit humor, melius fuerit omissa sectione venæ purgare : non quòd ex sectione venæ non iuuetur semper æger : sed quòd vel omittere cogimur humoris superabundantis necessariam purgationem, aut nimium ægrotantem afficere ob leuem causam. Porro damna missionis sanguinis frequentius apud Galenum videre licet , libro de Sanguinis missione. At podagra reuersti solet, & frequens est , subditis morbus : ob id in posterum etiam tum Galenus tum Paulus, & Alexander, & Auicenna prospicere consuluerunt:cùm vel merito morbi, vel ægrotantis in ea accessione semper utilis sectio venæ habenda sit.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTIO XXV.

Ischiadicis an reprementia medicamenta conueniant.

Propter dicta etiam emergit difficultas, nam repre-
mētia medicamēta in Ischiade ex toto refugit Aë-
tius, non in podagra. Auicenna in ischiade solum con-
sulit parcius vtendum. Ratio quæ solet adduci, est, quod
talia materiam in profundum compellunt: quæ vide-
tur in omnibus vigore articulis: verū dilucidius in
ischia, ob magnitudinem. Dicendum est igitur, Princi-
pem intelligere, cùm nondum materia influxerit: Aëtiū
cùm cœperit deriuari. Aliqui volunt vt non super lo-
cum iuncturæ applicentur.

CONTRADICTIO XXVI.

Hyperici semen an per aluum expurget.

Hyperici semen eduxit ex drachma vna sterlus &
pituita: Aëtius lib. 12. ca. 4. Idē verò lib. 1. ca. prop-
rio: dicit, quod semen eius, tum etiam folium, vrinam
& menses cit, nulla alui habita mentione. Princeps 2.
Can. cap. 363. ambobus locis contradicit in hoc, quod
dicit ipsum purgare bilem, quare virtutem ei largitur
medicamenti, non vt Aëtius, deinde, loco stercoris &
pituitæ, dicit bilem: nulla illorum mentione habita.
Dioscorides cùm dicat finire tertianas, & quartanas, &
coxendicum dolores: videtur innuere, quod humores
expurget: sed tamen per vrinam tantum, non per al-
uum: verū quatuor fermè illius facit genera: Hy-
pericon, de quo lib. 3. cap. 161. Ascyon, Androsæmon,
Corim: quamuis discriminē inter illa esse velit.
Plin. lib. 26. cap. 8. Hypericon cum cori coñungit,
duoque facit genera. Verū vt ad discoridem reuertar,
Ascyon biliosa multa excrementsa educere fatetur, ver-
bōque cum Principe concordat, re autem cùm Aëtio
potius à seipso dissidens: nam sic coxendicis dol-
ores finire illum affirmat, qui plerunque à pituita fiunt,
rarò autem à bile, vt omnes testantur. Androsæmon

verò, quem vocant sanguinem humanum, biliosa & alui excrementa educere affirmat: de quo Aëtius intellectuisse puto, quanquam Aëtius pituitam legat, & conuenientius pro bile, eadem qua dictum est ration. Quamobrem illud primo dictum sit, non Hypericonem, verùm Corim vētrem purgare, & Ascyron bilem: Androsæmo autem etiam excrementa, quæ ambo Hypericoni sine discrimine uterque illorum commiscuntur: quod ex Galeno apparet, qui Ascyron & Androsæmon in 6. libro ut laxantia scripsit: tamen adiecto quid purgarent. Hypericon in 8. libro de Simplicibus medicamentis tanquam solum vrinam, & menses cieret, reposuit. ergo quod verisimile est in hoc dicam. Dioscorides de Hyperico modum videtur docuisse, quomodo non expurgando per aluum, sanaret tertianas, & quartanas. Declarauit enim quod vrinam & menses prouocaret: in Ascyro & Androsæmo colorem excentium obseruauit, qui vel ex medicamento, vel ex caliditate extenuantis medicamenti, vel materiei putredine, biliosus extat. quem secutus est Auicenna illa sub Hypericonis nomine reponens, tanquam notioris. Aëtius autem & ipse hæc ambo sub illo collocat. verùm materiæ naturam ex morbi potius qualitate, quam ex colore venatus est, quod medicum docet.

C O N T R A D I C T I O   X X V I I .

Sanguinis missio an post jejunium conueniat.

Princeps in cura sciaticæ, seu ischiæ, vigesima secunda tertij, tractatu 2. cap. 25. dixit: Et bonum est, ut patiens ieiunet duobus diebus, deinde segetur illi vena. Et iam dixerat in quarta primi cap. 20. ante medium, quod ieiunus magis lèditur. Sed clariss 2. Aphor. 21. super illud, Vbi laborandum non est: dicebat Galenus, Ægris cum inedia nullus est validus motus adhibēdus: non sanguinis missio, non alui purgatio, non vomitus excitatio, non frictio multa. Mirum autem est, quod cum Princeps fuerit adeò diligens in suis exceptionibus, inediā tamen absolutam non connumerauerit,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

nisi adiecto ventriculi affectu. Quod si dicatur, per ieiuniū, ut quidam volunt, transfere materiam pituitosam in sanguinem, ideoque tale icianum non obesse sectioni venæ: patet quod Galenus loquitur non de ieiunio debilitante, sed quacunque cibi abstinentia: ut patet etiam §. Artis medendi, de muliere Romana, cui noluit secare venam ob cibi abstinentiam. Dicit enim Galenus in quacunque cibi abstinentia, formidolosum esse magnum motum. Quod si dicatur, Galenum loqui de ægris febribus, non ischiade: Dico, quod fundamentum Galeni stat in siccitate, & debilitate virtutis, non in uno tantum: & quod dato etiam, quod merito materiei coniunctæ, vel antecedentis, inedia iuuet, non tamen securi sumus quod materia illa etiā sit in ventriculo, vel iecore, quod requiritur ad hoc, ne æger debilitetur. Dicigitur, quod duo sunt modi loquendi apud Auicennam Iciunare, & Abstinere à cibo: primo virtutur, cū intelligit, ut modicum cibum assumamus: secundo, cū nullum.

CONTRADICTIO XXVIII.

Ischia dolor Et coxendicis an unus.

SCiatica est dolor qui incipit à iunctura anchæ, & descendit retro ad coxam, & quandoque extenditur usque ad genu, & ad calcaneum: dolor vero anchæ est ille, in quo est fixus dolor in ancha, qui non descendit, nisi quando permittatur ad sciaticam, 22. tertij trac. 2. cap. §. post medium. Sic differentiam facit Princeps inter hos duos dolores non levem: cum per opposita distinguat sciaticam: eodem modo diffinit Rasis §. ad Almansorem, cap. 90. Eandem differentiam ponit in libro diuisionum cap. 103. quam Princeps adduxit. Atius tamen nullam differentiam facere videtur lib. 12. cap. 1. in initio: sed nec Paulus lib. 3. cap. 77. immo generaliter dolorem coxe ad partem gibbam eius extendi: & etiam descendere usq; ad genua, & sèpenumero ad pedes: quin etiam nec Rasis, nec Princeps ipse, nec Serapio in cura differentiam ullam attulerunt si rectè intelligantur verba Principis, cap. 27. nā quod dicat, Si dolor fixus maneat in ancha:

intelligit, quod non recedat, non cōmunicetur cruri vel pedi: nam & Ātius inquit in cap. 1. lib. 12. Multis etiam circa inguina dolor figitur, & tam sanè vesica ipsa molestiam recipiens, ægrè lotium reddit: & tunc maximè crus totum à coxendice ad calcaneum usque dolorem patitur: igitur cura eadem est: propter tantam tamen diuersitatem non est visum Principi, illorū dolorum differentiam præterire: tametsi nulla eius utilitas ad hanc usque diem appareat. Ischia, Polluce in 2. libro iuxta finem, autore, est numerus, vel articulus. verba eius sunt: καλεῖται δὲ καὶ ἡ νεῦρον ἡ συνέχειν τὸν ιωτύλην πέδος ἡν μηρὸν ἰσχίου. οὐάνομαν δὲ ζῆτιν ἀετῷ καὶ ἡ ἀρθρον. coxendices autem ιωτύλας, id est ossium concavitates.

C O N T R A D I C T I O XXIX.

Iberida an ischiadicis summa sit præsidio.

Iberida laudat summis encomiis Paulus ad ischiadicos dicens libro 3. cap. 77. In totum verò hos sanitati restituit iberidis herbæ usus, quam lepidon alij, alij sylvestre nasturtium vocant: quæ verò apud nos fructicosa nascitur similibus lauri foliis, & multo amplioribus, respondere multa experimenta testantur: non solum in coxarum, sed in aliis quoque diuturnis affectibus: per æstatem verò longè sunt efficaciora. Atqui si folia tunc non produixerit, cortex ipsius radicis cum adipe suillo contundi, ut emplastri faciem repræsentet. Ātius autem lib. 12. cap. 2. sic inquit: *Quod si vestigium aliquod relinquatur herbæ iberidis, quæ & cardamine vocatur, radix sumenda est: etenim figuram, saporem, & odorem cardami habet, hoc est nasturtij: multa autem ubique nascitur, sed maximè circa muros, vias, incultis locis, ac vetera monumenta: folia autem habet nasturtij, vere quidem virentia, & nasturtio multo maiora: lōgitudo verò caulis cubiti est parui, aut paulò amplior: æstate fert lacteum florem, quo tempore est efficacissima, semen habet quam minimum, quod per totum enascitur caulem: radix verò acerrimum habet odorem, & maxime omniū nasturtio similem. Hanc æstate recentem effodito, arida enim vires amittit: & diligenter*

HIER. C A R D. C O N T R. M E D I C.

tundito : tunditur autem difficulter : & axungia veteri
modica excipito. Aliam igitur herbam Paulus descri-
bit, aliam Ætius : ille eam quæ nomine caret, hic autem
iberida : sed posteriorē Serapio describit cap. 339. quam
thapsiam vocat : tum quòd notam illam ait Diōscoridi,
Galenóque, qui hiberida describunt: nihil autem refert,
aspirationē vt video addideris, detraxeris: tum quòd
dicat eam folia fœniculo similia habere, quæ proxima
funt nasturtio, nō lauro. Princeps similiter eandem sub
seitaragi nomine posuit: cùm eam folia nasturtij habe-
re dicat: verū lachrymam ruthæ etiam agrestis sub no-
mine thefisiæ in medium adduxit, non minimam par-
tem viriū Thapsiæ adiiciens. Thapsiæ verò non memi-
nit in descriptione singularium medicamentorum, adeò
vt eam ignorasse credatur. Galenus 8. de Simplicibus
medicamen. lepidium tāquam iberida describit, quam
Princeps, vt dixi, seitaragi vocat: ergo iberida seorsum
à lepidio distinguit Diōscorides, cùm capite 162. de le-
pidio in secundo libro, de iberide autem in primo libro
cap. vltimo tractet: tam parua cura fuit simplicium me-
dicamentorum egregiis olim medicis: cùm illorum v-
sus non sit fermè necessarius: nisi vbi ex errore deterior,
ac penè insanabilis factus fuerit morbus: qua ratione
etiam medicamentorum transmutationem scripsit

Galenus. Nunc satis esse pluribus videtur, mul-
ta in his nugari, recta medédi ratione præ-
termissa: A uicennámque accusare de
his, in quibus & ipse Galenus
minore cum excusatio-
ne negligentior
fuit.

HIER.

HIERON. CARDANI CONTRADICENT. MEDICINAM.

CORVM LIBRI I. TRACTATVS QVAR-

TVS.

TYVS.

CONTRADICTIO I.

Medicina an cum cibo sumenda.

X P E D I T ei, qui vult sumere medicinam, ut summo mane sumat, & tardet cibum: deinde sumat post tres horas viginti aureos panis cum vino & aqua pauca: & post sex horas ingrediatur balneum, 22. tertij tractat. 2. cap. 7. iuxta medium. Hic videntur tres apparentes contradictiones, quarum prima est, quod cum loquatur de laxante medicina, tu quod nullus esset verborum sensus, ut in antiqua lectione, tum quod esset praeter rationem, quia saepe illa transiret in alimentum si esset ut cassia fistula, vel saccharum violatum: tum quod moueret nec euacuaret, ut quarta primi cap. 5. dicitur. Oportet autem ne medicinæ potator comedat aut bibat, donec medicina suam perfecerit operationem: quare ante terminum operationis exhibit medicinam: & pro hoc etiam sunt rationes sex, quas Vgo Senensis adducit: prima, quod cibus obtundit medicinam: secunda, quia inclinat ventriculum ad retinemendum quod in illo continetur: tertia, quod medicina poterit impedire concoctionem: quarta, quod humores attracti cibum corrumpunt: quinta, quia periculum est, ne aliquid ex medicina cum cibo ad venas attrahatur: sexta, quia medicina erit causa cibationis cibi ad intestina. Addo septimam, quia motus motum impedit, nam medicina humores trahit ad ventriculum ab hepate, in cibo hepar trahit a ventriculo: qui duo sunt motus manifestè oppositi. Sed quædam ex his conditionibus non videntur vera: nanque in medicina istud

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

est falsum: ut de cassia, quā Mesue suaderet dari ante cibū, ut iam dixi, ne in alimentū transeat: de valida autē dicebat Hippoc. 2. Regim. acutorū 12. vbi autē quis medicamentum ebiberit, ptisanam protinus forbendam dato: neque insigniter minore quam consuetū est quantitate. Galenus autē assignat duplīcē cibi assumpti cū medicamento utilitatē: nempe terūndēte malitiā illius, & detergere reliquias. Impedimentū igitur operationis est pro iuamento apud Galenum, non pro iactura: cūm impedimentum est diminutionis causa, nō autem iam operante medicamento: nam sic esset pugna: circa quod obseruādum est pro canone maximo, quāquam hic obiter adiiciatur, post medicamenti completam operationem solūm esse dandum cibum: ut in 13. textu iubet Hippocrates: atque cum per exiguum, ut Galenus consulit in Commento: quanquam secus nunc faciat medici nostri temporis. Verū ad prōpositū reuertendo, huic sententiā denuo obstat autoritas & ratio Pauli Æginetæ: is nanq; capite 4. libri septimi inquit: Aloës drachma cum aqua mulsa mane datur: qui vesperi eā exhibent, aut secundum cibum, noxam inferunt: quippe alimentum in membra digerit. Et rursus cap. 6. Summatim in omni purgatione efficaci, medicamentum homini iciuno, & concoctione obita, trades. Non igitur vlo modo medicamentum cibo miscendum erit. Deinde paulo post ex Philagrio Hippocratis verba iam inducta aliter videatur interpretari, inquit enim: At si inediām non tuleris, aut ventriculi os ad bilem contrahendam ex longa penuria, vel alia causa paratu habuerit, dabitur ipsi panis ex vino aquefo, ptisanæ c̄remor, aut chondri, nōdum incepta vacuatione, ut ne cibus corrumpatur: sed protinus vbi medicamentum fuerit epotum: sic enim non nunquam ad celerem medicaminis motionem pōdere suo opitulatur. Igitur singulare facit dictum Hippocratis, quod Galenus exposuit tanquam generale: additique causam celeritatē operationis: cūm Galenus potius tarditatem educat, & vim detergēdi. Sed nō laborabimus ut modo Philagrium Galeno cōcordemus: sed animaduertendū ex Hippocratis & Galeni & Principis sententia, cibū subtile, qualis est ptisanæ c̄remor, vel alias

etiam longè tenuior cum medicamento sumptum, prius concoqui, quām medicamentū moueat: cūm tamen alius Paulus ipse sentiat, nec nisi Vgonis tertīā rationem amplectitur. Forsan quis dicat, Hippocratē ibi cōsulere hoc de medicamento pernicioso ac puro: cūm Galenus subiiciat odorata vtiliter misceri ad cōprimendā illius malitiam: quare tunc cūm ventriculum non offendat, minime cibo permiscendum erit: cūm tamen constet Galenum in libro *Quos, & quando, quomodōque purgare oporteat*, scripsisse eadem, quæ in illo Commento tradiderat ad verbum: cūm ibi generaliter hominem quæ facienda sint doceat: quare leuissimum cibum cum medicina, quamuis vsus exoleuerit, propinabimus: tum maximè cum pilulis seu catapotijs. Pauli ratio & autoritas nos monet vt id cautē faciamus, scilicet ne vlo modo cibi concoctionem opus medicamenti præueniat. Principis autoritas singularis est in eo casu, consilens ne medicamentum nimis fœuiat. At dices, Nonne poterat iuxta Hippocratis præceptum cibo & ipsum misceri? Respōdeo, oportebat illud ad iūcturas vsque penetrare: quare cibo opus nō fuit: in quo diligentia Princeps animaduertere decet. Cūm igitur perficere debet operationē medicamentū: manifestū est quātū aberrēt, qui absque leui detergēte prius intra paucas horas exhibet cibū. Hoc tamen melius à Tralliano declaratur lib. 4. cap. 2.

CONTRADICTIO II.

Articulari morbo an vinum competit.

Altera contradictio est, quod iubet dari vinum in sciatica. & Āetius in podagra libr. 12. cap. 33. si pituitosa fuerit, suadet vinum dari flauum, antiquum, subtile: sed tamen interualli tempore. At verò Princeps iā dixerat in fine ca. 7. Et oportet vt dimittat vinū omnino, vsquequo sanetur ex eo sanatione integra, & veniat super ipsum quatuor tēpora: & oportet vt hoc paulatim fiat. Ethic loquitur de omni dolore articulorū. Trallianus etiā lib. 4. cap. 3. ab initio vix ex toto vino interdit in podagra sanguinea: quare cūm id nō agat in pituitosa, manifestū est vinū in ea posse adhiberi. Haliab. 8. Prac. cap. 33. vinū dat cū melle cōpositū, quod melicratū

H I B R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

dicitur, permixtum aqua decoctionis cumini. Paulus
verò libro 3. cap. 78. in fine curationis biliosę fluxionis,
quo etiam pituitosa continetur: vinum haud denegat:
concedit verò manifestè in regimine præseruante.

Facile fuerit hanc discordiam sedare, si illud proponeremus, Vinum primò secundum Arabes noxiū esse podagræ, & aliis iuncturarum morbis: quanquam Rasis libro 9. cap. 70. dicat, quod in tempore incolumentis debeant bibere vinum antiquum, & purum: utique vrinam prouocantibus in cura frigidæ podagræ: nec vinum videatur negare in sciatica: intelligit comparationem illius ad aquam puram. Græci verò, & cum illis Haliabas, qui Arabs Græcus dici potest, vinum dant, & præcipue in interuallo accessionum, & in declinationibus materialium frigidarum: sed in calidis denegant. Ita iuuamenta vini sunt, concoquere crassos humores, digerere, & per vrinam prouocare, augere calorem innatum: detrimēta moderari sunt, spargere, & calefacere: quare neque in calidis, nec dum materia cruda est competit. Flavum eligit Aëtius, antiquū, subtile: unde error videntium albo pro flavo: aut admiscentiū aquæ partem. Haliabatis præceptum intelligitur obseruandum ad tollendum medicamenti iacturam: quo in casu etiam medicata propinamus vina, ceu melicratum: non quod tunc conueniat, sed quod laborantibus non tantum potus fit, sed medicina.

C O N T R A D I C T I O III.

Articulari morbo an balneum competat.

Deinde iubet ut balneum ingrediatur: dicebat Galenus II. Artis curatiæ, cap. 20. Balneum duobus modis podagram excitat: primò, quod humores colligat: secundò, quod venas aperit: hocque modo dum podagræ nocet, febrem iuuat. Iuuat autem duobus modis, dicit: & quod humores digerit, & quod calorem febrilem remittit. Haec sunt generalia iuuamenta, nam tertium illud folis conuenit patientibus defluxum humorum in articulos: & hanc sententiā idem ipse scripsit Princeps 22. tertij tract. 2. cap. 24. dicens: Et minoretur

in balneationibus, quoniam ipsæ liquefaciūt humores, & faciūt ipsos currere ad iuncturas. Ex quo patet, quòd conuenit cum Galeno in sententia, sed non in reddendo causam, cùm sint duæ. Et nota, quòd concedit in hora resolutionis effusionem aquæ frigidæ, & aquas thermarum. Ex doctrina Hippocratis s. Aphor. 21. & 25. Verùm primum horū paruipendunt medici nostri temporis, vt pleraque alia optima auxilia. Sed ut ad rem reuertar, Alexander balneum aquæ dulcis suadet: ita tamen ut illius effusionis solum meminerit, quæ per frigidam sit, libro 4. cap. 1. vbi de lauacris agit. Verùm illud mirum, quòd thermas omnino prohibeat, Principe eas admodum laudante. Secundò, quòd à cibo in calida intemperie balneum exhibeat: verum in hoc errorē suspicor esse: quis enim nescit, illico crudis humoribus distracta concoctione, artus implendos esse? At Paulus lib. 3. cap. 78. balnea laudat: & in affectus tempore, & in interualli ex aqua dulci prohibet: in humida podagra thermas concedit. at Alexander in frigida, aut pituitosa, admittit balnea dulcis aquæ, volēs ea dolorem ipsum lenire: quinimo consulit uterum esse illis. Existimo balneam omne ex aqua calida noxiū esse, propter rationem ultimam Galeni: aperit enim, ac dilatat vias si solum admittatur: verum superfusione aquæ frigidæ addita iuuabit. Cauendum tamen à frigida ex toto, vbi iam tumor in articulis fuerit excitatus, ut Aëtius dicebat libro XII. cap. 48. Principis textus sic interpretandus est, Thermarum aquæ vi iuuant, calore nocent: ob id pensanda est utilitas: nam commodæ sunt interdum quæ ferri plurimum continent: conueniunt interdum etiam balnea dulcis ac tepidæ aquæ, cùm adeò dolor extinguitur, ut fluxum materiæ prohibeat: quo casu detrimentum iuuamento pensatur.

C O N T R A D I C T I O I I I I .

Articulari morbo an coitus competit.

Vxta id accedit dubitatio, nam Princeps cap. 24. iam exposito in præseruatione coitum ex toto remouet. Serapio libro 4. cap. 30. videtur admittere in corpore m iiij

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

temperato, sed humoribus pleno: cum dicat, Non nocet detrimento magno. Aetius lib. 12. cap. 1. dicebat: Generant hunc morbum immoderatus venereorum usus: quare moderatum admittere videtur: sed non valet, nam loquitur in sanis, non iam affectis. Paulus in bilio sa tanquam interdicit veneri: ubi etiam humores non excreuerint, abstinentem puto: aut si humores praui etiam abundant: quod ergo est frequentissimum Auicenna tanquam generale proposuit: cum raro, & tunc etiam parvus error accidat. nam multos nec malos humores abundare oportet: nec in affectu esse, ubi nulla ex parte coitus nocere debeat.

CONTRADICTIO V.

Humores an actu sint in venis.

Medicamentum expurgat humores iam actu existentes, non in illos facit Gal. in libello de Purgatione medicamentorum facultate: & exemplum dat de aqua hydropicorum, quam constat actu in aqualiculo contineri: tum etiam de arquatis: dicebat enim: Si humor ipse per medicamentum gignitur, tantum in illis proderit sanguinem mittere, quantum expurgare: quæ ratio nulla esset prorsus, si ex mente Galeni humor actu non contineretur in sanguine: nam si illi dicant, Non bilem trahit scammonium, sed quæ erat potentia bilis in sanguine actu sit talis: non est autem aqua hydropicorum in potentia in sanguine: igitur nec humores reliqui: item in sectione venæ iuuaretur arquatus, nam bilis educeretur. Eandem planè sententiam exprimit in libro aduersus Iulianum: dicebat Iulianus: Si humores in homine essent expurgato athleta optimæ habitudinis medicamento violentissimo nihil educeretur ex humoribus: sed sola fex, aut cum illa sanguis: sed non sic est, immo in omnibus educitur bilis, ac atra bilis, & pituita: igitur in sanguine illi non sunt, sed sunt. Poterat respondere Galenus, & dicere, Humores sunt ibi in potentia, & per medicamentum ad actum reducuntur: sed non sic: negat igitur experimentum: nam in

exquisitè sanò nihil horum apparebit, igitur humores qui educuntur ex corpore, actu in illo sunt. Est etiam ratio pro Galeno, in interpolatis febris humor expellitur ab ore venarum ad concavitates: sed hic humor nondum est putridus, nam sic faceret febrem continuam: vel est in potentia in sanguine, & sic omnes homines febrem paterentur, esset enim semper expellendus: vel quia est actu, & sic haberetur intentum: cum enim est actu in venis, vel quia actu in illis est, vel quia præparatur ad putredinem, expellitur à natura: quomodo enim si esset in potentia tantum, solo naturæ opere posset expelli? Hippocrat. autem libro .i. de Natura humana dilucide à textu 20. ad 23. hoc declarat dicens: Corpus autem humanum continet sanguinem, pituitam, bilem geminam, flauam, & atram: & hæc illi sunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, & valet. Valet autem præcipue, cum ea inter se virtutem & copiam mediocriter temperatas habuerint, & potissimum si permixta sint: contrà laborant cum eorum quicquam fuerit, amplius ve, aut in corpore secretum fuerit, neque amplius confusum: necesse est enim cum horum quid separatum sit, & per se stet, non solum ex quo excessit locum morbo efficiaci: sed etiam illum, ubi iam substiterit, & influxerit, nimium, affluentem dolorem & laborē parere. Vbi Galenus exponens declarat, quonam pacto cum humor à sanguine secernitur, dupli modo afficitur corpus: & quod sanguis ipse non amplius est temperatus, & quod pars in quam influit humor, laeditur. Cū igitur sanguis actu sit, & eodem modo velit alios humores esse, (miscentur enim illi & inter se) constat humores actu esse. Mixtio enim est miscibilium mutatorum vno de Generatione & corrupt. textu commenti vltimi. Istud verò esse videtur demonstratiuum argumentum, quod saltem secundum Galenum humores in actu sint in ipso sanguine. quod cum utraque bilis & sanguis in iecore generentur, pituita tamen in ventriculo sit. 2. Virtutum naturalium, cap. 5. iuxta finem: & libro de Attabile, cap. 8. in initio, cum dixit: Porro demonstratum est à nobis, pituitosum humorem ex pituitosis cibis in prima, hoc est ventriculi, concoctione generari. At verò

HIER. CARD. CONTR. MEDIE.

in oppositum est autoritas Gleni 2. de Diff. febr. cap. 9. inquit enim, (postquam superius declarauerat tria esse genera intermittentium febrium, quia tres humores extra venas, vnum autem continuarum, cum sanguis patrescit.) Cum sanguis putrescit, quod subtile eius est, transit in flauam bilem: quod crassum, in atram: si igitur humores actu in sanguine essent, non fieret noua illorum generatio. Secundo, fierent quatuor genera continuarum febrium, sicut tria interpolatarum, & non vnum. Quam sententiam repetit 2. Crisium cap. 12. Auerroes etiam 2. Collectaneorum cap. 1. existimat, quod solus sanguis sit proprius intentus à natura: & hoc, quia membra ex illo solo generantur, & nutriuntur: & hoc modo humores sunt tantum in eo in potentia: alio modo ut sunt illius superficia, & sic in generatione eius necessaria sunt in actu. Est etiam ratio: nam ex pluribus in actu non fit vnum. 7. Primæ philosophiæ t. 4. 9. sed sanguis est vnum per se, tum quia habet vnum finem, & distinguitur ab aliis humoribus, & sapor eius est v-nus scilicet dulcis: nam si esset mixtum, in fusto sanguinis appareret acidus sapor necessariò propter bilem atram, & amarulentia propter flauam. 4. de Simplic. medic. cap. 16. Sed non sic est: immo cum apparet talis, iudicamus sanguinem vitiosum. hoc inquam experimento in ceteris mixtis manifestum est, lactis etiam partes, quod fit ex sanguine, sunt in eo diuersæ substantia, non autem actu: & dato quod actu essent tales, cum omnes separatae dulces sint, manifestum est nihil esse proportionatum bili flauæ, vel atræ. Est etiam necessarium sic dicentibus, confiteri quod Thurianus dicit, Sanguinem esse mixtum quoddam ex tribus humoribus tantum, & ita sanguinem nullum esse haberet etiam humores duo vasa, sicut bilis flaua venas, & vesicam quæ sub iecore est: & atra venas, & lienem: ut libro de Atra bile cap. 8. Hoc autem non est verum, cum singulis humoribus singula vasa natura decreuerit, secundum naturam existentibus. Conciliator videt hanc difficultatem Diff. 30. sed non est ausus eam declarare. Respondeo igitur, quod natura non intendit apud Aristotelem, neque apud Galenum, nisi generationem sanguinis, in secunda concoctione

pincipaliter: sed generat utrunque bilem ex necessitate, sub forma excrementi: & excrementum in actu est. Sed tunc non propriè dicitur humor, sed superfluum: quia non habet saporem in actu, nec prauam qualitatē. Superfluum etiam non intelligitur separatum in actu ab eo cuius est superfluum, quare non generat febrem aliam, nisi cum separatur: & tunc fit humor in actu, & accidit alterum ex duabus: vel enim retinetur, & putreficit, faciens febrem sui generis: vel expellitur sine præparatione ad purgationem, & sic retinetur a vasibus ad hoc ordinatis, quia secum trahit aliquid utilis, donec illo separato excernatur: vel extruditur a venis cum præparatione ad purgationem, & sic facit febrem periodicā. Cum vero Galenus dixit, generari flauam bilem & atram ex sanguine supercalefactio. 2. Regim. acut. 31. intellige generationem humorū actu existentium, qui amplius sanguini non verè miscetur: unde uterque morbus regius exoritur. Quod si humores actu in venis essent, omnes regio morbo laborarent. At si dicas, in morbo regio superaugetur: Respondeo, valde sapiens esset medicina illa, quæ superfluum tantum concoqueret, & quæ rursus educeret: color etiā in sanis quanquam croceus, non foret, aliquantulum tamē eius particeps esset. Quinetiam Galenus & Princeps saeppe repetunt sanguinem mitiēdum esse cum ipse abundauerit, vel humores omnes ex aequo aucti fuerint: quæ diuisio nulla esset, si humoribus excrescentibus necessario & ipse sanguis excresceret. Rabi Moyses 2. particula Aphor. suorum in principio, sententiam Galeni recitat ex quarto super secundum Epidem. quæ talis est: Sanguis est compositus ex quatuor humoribus: & cum unus superabūdat, dicitur sanguis ab illo humore denominatus, ut biliosus, vel pituitosus, sanguis autē qui vno est ex illis quatuor, est secundum imaginationem ab aliis separatus. Hæc autoritas clarè docet quod nos diximus: nam si sanguis, qui est quartus humor, est solum ibi secundum imaginationem: igitur & reliqui tres humores: igitur solum aggregatum est in actu, & quatuor ille partes sunt in potentia humores: ut vero crescunt partes illæ in potentia talis sanguis dicitur: ut biliosus sanguis, cuius magna pars in bilem trahere facile posset, aptaque est. Humores

igitur in actu non sunt nisi corpus c̄grum fuerit: humorum tamen materia semper adest.

CONTRADICTIO. VI.

Agaricus an purget materiam in pectore existentem.

Agaricus purgat materias existentes in pulmone & pectore tenaces ac putrescentes: Mesue cap. de Agarico. At Galenus dicebat s. de Locis cap. 3. post medium: Eorum quæ continentur in pectore, vel pulmone, nullū descendit inferius. Itelligit autem per secessum, nam per vrinam modum declarat. Respondetur ex eodem lib. 6. de Locis cap. 3. in fine, dum dixit, Itaque quam ob causam pus in pulmone genitum cum vrinis (licet raro) excernatur, iam dictum est: id verò quod per ventrem purgatur. aliam (licet raram, quæ in corporum dissectione apparet) causam habuit: quippe concava vena medio quodam vase stellechieæ videtur interdū adaptari: proinde nihil mirum aut impossibile est ex partibus septo transuerso superioribus pus in ventrem defluere: nam corporum raros habitus, par est etiam ut rari sequantur euentus. Ergo iam superius eodem cap. 3. declarauerat, quod pus per vrinam ex pulmone excernendum, primò in cor per levem arteriam ad sinistrum vetriculum fertur: quod inde in magnam incidens arteriam, quæ spinæ substrata est, ad renes primò, deinde ad vesicam fertur: at vero in quibusdam cùm pus etiam per venas pectoris si morbus sit lateralis, trāsfundatur ad extremum: vena est stellechieæ, id est porta similiis arborum caudici, quæ illas pectoris perbreues iungit his quæ ad intestina ferruntur: nam sine illo vase haud hoc fieri potest, cùm pectoris venæ (ut Galenus dicebat s. de Locis cap. 3.) iuxta exortum septi transuersi finiantur: quare inferius sanies nisi hoc auxilio in paucis inuento, defluere non potest. Mesuen tamen haud tam longe prospexitse puto, sed potius è vicinis regionibus existimasse Agaricum aliquid trahere: quod cùm Dioscorides & Princeps aliique classifici viri dicant, illud conferre tabidis, purulētos ipse credidit: cùmque simul purgare glutinosos humores affir-

ment, ille hæc duo iunxit in vnum: existimans Agaricū glutinosos humores, ac purulentos posse ex pectori & pulmone detrahere: quod cum nullus alius dicat, neque ipse Serapio, causam dedit ut medici recentiores hoc etiam calamitatis miseris purulentis adiificant: quo ego cōsilio iam ab hinc quindecim fermè annis ab egregio quodam medico consultore penè occisus sum.

C O N T R A D I C T I O . VII.

*Epiale febres an simul calorem & frigus habeant
ex eadem parte.*

Epialæ febres dicuntur à Græcis, in quibus ab interna parte secundum minutissimas partes sentitur (quamuis diuersas) calor simul & frigus per totum corpus: vt non sit ad sensum inuenire particulam, in qua nō vtrunque simul sentiatur. Cùm verò interius calor sentitur, exterius autem frigus, aut lipiriæ sunt, aut febrium ardentium genus perniciosum, libro de Inæquali intemp. cap. 8. at etiam 2. de Diff. feb. cap. 6, declarat, quoniam pacto, illa sit admodum quotidiana in periodis, longissima etiam, & quæ fiat à vitro modicè putrescente humore: nam vix putrefcere potest. Quodq; eius sint duæ differentiæ: altera, in qua, etiam si quiescat æger, frigus sentitur: altera, in qua dū mouetur solum. Meminit & harum febrium quasi communi quodam symptomate 3. de Simplicib. medic. cap. 16. In eadem igitur sententia fermè Aëtius lib. 5. cap. 87. scripsit, Vitreum humorē, & acidam pituitam, cùm non putuerint, rigorem inducere. cùm putrescunt mediocriter, epialam, quæ ab ἡπιάω, quod est mitigo, dicta est: lenis enim febris est. Ηπιαλον etiam Græci dicunt algorem illum qui febrem præcedi: cùm igitur ex toto compituerit, febrem in qua frigus præcedit calorem, generat. Verùm hæc non videtur esse Arabum sententia: nam Princeps prima quarti trac. 2. cap. 49. Epialam vocat, in qua calor est manifestus, frigus autem in profundo latet: de Epiala verò Græcorum in cap. 61. loquitur nullum ei imponens nomen. Rasis. 18.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

continentis cap.3. Empialam appellat febrem ex autoritate propria, illam quam etiam Princeps: sed antè ex autoritate Mesue dixit eam esse, in qua calor interius, & frigus exterius appareret: & ia hoc mihi nil aliud dicendum videtur, nisi quòd maia translatione decepti sint Arabes: error verò nullius momenti sit, cum Princeps omnium febrium ex pituita consistentium, unum tantum faciat capitulum generale, ia quo curam docet.

C O N T R A D I C T I O . V I I I .

*Lateralis morbus an senibus pernicioſor
quam in iuuenibus.*

Laterali morbo laborantes iuuenes ex maiori parte seruantur, & senes moriuntur. 4. Contin. cap. 3. fol. 88. col. prima ex sententia Aaron. & adducitur ratio, quia natura senum est debilis ad expuendum materias cōtentas in phlegmone. Oppositum ibidem fol. 92. col. 3. & adducitur ratio, quia senibus non æquè gravia adueniunt symptomata. Hippocrates prima Aphor. 14. dicebat, quòd senes acutas febres non adeò incurvantur. dicebat Galenus in fine commenti, quòd sit incurvantur, moriuntur. Quare ex hoc etiam viderit prima sententia verior, cui exitus, seu rei experimentum accedit. Igitur si dictum intelligatur in decrepitis, quanquam symptomata sint leuiora, comparatione tamen ad virtutem non possunt talia esse leuiora ei: quare iuxta Aphor. 34. particu. 2. & ratione virtutis letalior sit omnino: si verò de mediis senibus intelligatur, tunc raro incurvantur vehementes phlegmones laterum: quòd si par sit morbus, proculdubio in illis est perniciosa: si autem morbus ad vires proportionem habeat, celerius etiam senex moritur. Accidit autem frequenter, ut in senibus leuisimi fiant morbi, quare diuites senes minus iuuenibus periclitantur, quoniam causis periculosis non se exponunt: pauperes autem contrario modo se habent.

CONTRADICTIO XI.

Phthisicis an competit vinum.

Phthisicis vinum exhibet Princeps, 10. tertij trac. 5.
cap. vlti. oppos. 4. Contin. in cap. 2. Aetius libro 8.
cap. 67. inquit: Vinum autem theræum, & scybelites
præbeatur, mediocri tamen mensura; dicta hæc à locis
vina, nam Thera insula est enata in mari iuxta Cicla-
das, cuius meminit Plinius libro 2. cap. 87. & tamē Pau-
lus dixit lib. 3. cap. 32. de tabidis ex ulcere pulmonis lo-
quens: Potus autē eorū aqua cœlestis erit, atq; inde mul-
sa ex illa cōfecta. Idē autē Rasis cap. 60. non i ad Almā-
forem, vbi ex mente propria loquitur, dixit: insistendū
esse potui lactis, vinum tamen subtile & temperatum
aliquando esse tribuendū. Dico breuiter, Phthisis pro-
prie dicta, quæ Galeno vocatur phthoē, libro de Diffi-
citionibus, iuxta mediū: cùm sit ulceris pulmonis mor-
bus, viuum autem per se repurget ulcera, & materiam
in eis contentam, maximè flaccum, crassum dulce, libro
de Attenuāte vietu cap. 12. vinum post*let* sui ratione.
Nocet autem in tribus casibus, vbi ulcus ex erosione
fuerit, acres enim auget humores, quamvis etiam eos
expurget, teste Galeno in validis hoc tantum intelligi-
tur. Secundū nocet putrida vehementi febre adiun-
cta. Tertiò, vbi ex sanguinis sputo spontaneo ortum
phthisis habuerit. Raro autem cùm accidat, vt ab his
tribus conditionibus phthisis absoluatur, ideo non da-
re vinum tutius est. Erat & id obseruādum, quod in iu-
uenibus calidissq; temperamentis, noxiū est: atq; ideo
tales accet etiam sanos à vini potu Galenus 5. de Tuca-
da sanitate, in fine dicebat enim ille: Si cui ergo intēpe-
rie, quæ intra sanitatem existat, calidissimum tempera-
mentum contingat, huic ex toto vinum circuncidisse
prodest. Quāto ergo magis vbi tabe laboret calida: atq;
eo maximè etiam, si putrida febris adiungatur. Sed nec
prætereundus error est Arabum, qui subtile vinum col-
laudant: at contra Aetius Theræum ac Scybeliticum
quæ vina, vt inquit Galenus lib. de Cibis boni & mali
succi, cap. 8. dulcia sunt, & crassissima: quinetiam id lau-

H I X R. C A R D. C O N T R. M E D I C.

dis genus, expurgandi pulmonem, talibus vinis ascripsit in libro de Attenuante victu. Quinetiam syrum conuenit quod nostri sapam vocant. Verum cum ille dixisset, adiungenda ea cibis subtilis alimenti: Arabes perperam intellexerunt, vina subtilia phthisicis conuenire.

C O N T R A D I C T I O X.

Hippocrates an pulsus agnoverit.

EX pulsibus signa sumpta prætermisit Hippocrates, vel quia non cognovit, vel quia minimi ea momenti existimauit, 3. de Crisi cap. ultimo, post medium: attamen in libro de humoribus inquit post initium: Venarum pulsus, caliditas, frigiditasve medico sunt consideranda. Idem libro de alimentis, iuxta finem, qui 27. est in ordine: Venarum pulsus, & spiratio, secundum naturam indicant hominem recte habere. & 7. Epidemiorum atque medium, σφυγμὸς οὐ κροτάφισιν, ὡς λαπτῆς θέρμη. **N**ec Pulsus in temporibus, ut in calore suavi. Respondent quidam agnouisse Hippocratem ut signum robustæ, aut debilis virtutis: non autem ut letale, vel salutiferum. Sed hi non ad mentem Galeni 2. de Præfigio ex pulsibus cap. 4. ubi docet, mortem etiam inter loquendum ex pulsu imminentem cognoscere. Propterea dico, ut saepius alias, Hippocratem non fuisse autorem libri de Alimentis, iuxta Galeni sententiam nec 7. Epidem. verum agnouisse tamen pulsum venarum: sed cum non adeo illius doctrina perfecta foret, quippe quam etiam Erasistratus longe posterior ignorauit, aliis signis contentum fuisse.

C O N T R A D I C T I O XI.

Intentiones curatiæ an à tribus sumuntur.

Intentiones curatiæ sumuntur à tribus, à virtute, à morbo, & aëre nos ambiente. 9. Artis curatiæ cap. 14. at prima Aphor. 2. ponuntur quatuor, regio, tempus,

ætas, & morbus: ubi præter morbum nihil est communem priore. Rursus 4. Aphor. 2. adduntur præter hæc constitutio, natura ægri, industria, & virtus: erūque sic octo. At quarta primi cap. 3. ponuntur duodecim, quæ solent his versibus, quanquam satis rudibus, utiliter tamen explicari:

Ars, ætas, virtus, regio, complexio, forma:

Mox, & symptoma, repletio, tempus, & usus:

Et bene si numeres figuram iungere debes.

Sextæ sunt diuersitates in talibus obseruandis: verum, ut iam saepius dixi, Galeni locus proprius est inspiciendus: is est nono ut dixi Artis curatiæ. Sed tamen in mittendo sanguinem addidit ætatem illis tribus, libro de venæ sectione cap. 9. Respondeo, igitur ad autoritatem primæ particulæ Aphoril, quod regio & tempus sunt pro aëris constitutione: in ætate vires comprehendit. Sunt etiam illi scopi: quantitatis euacuationum non simpliciter euacuandi, vt libro de Sectione venæ cap. 9. in fine. Ad autoritatem quartæ particulæ, constitutio etiam ad aërem reducitur: reliqua tria nihil per se indicant, sed omnia de virtute. Princeps enumerat sermè omnia quæ diuerfis in locis Galenus adduxit intentionibus curatiuis assequendis utilia. Ad id de venæ sectione dico, quod tres priores cōmunes sunt omni euacuationi: etas autem non senilis, sed puerilis additur in mittendo sanguinem: illa vero præter principales est digna obseruatione: maximè cum quis à solita euacuatione destituitur, quam cap. 6. adiunxit. Sed videtur mirum; quod ibi in cap. 9. aëris constitutionem inter principales non admittit. Respondeo, imitatur Hippoc. 4. Regim. acutorum 19. propterea obmissam facetur in fine commenti Galenus aëris constitutionem, quam & ipse in libro de venæ sexione dereliquit. Quatuor igitur erunt, sed aëris status ad virtutem referri poterit: ut etiam nono Artis curatiæ morbi autem pro sanguinis missione tres, febris ardentissima, phlegmon, dolor acutissimus. 1. Aphor. 23. Sed dolor cum à causa calida fuerit, vel ex materia in venis existente propter dolores qui ex vitrea fiunt pituita in colo, illo, ventriculo.

C O N T R A D I C T I O X H .

*Euacuationes ad syncopem an conueniant, vbi de
mensura detractionis sanguinis.*

Neque compressiones ad extreum ducendæ, peri culosum enim: sed qualis natura fuerit eius qui preferre debet, ad hoc ducere expedit, prima Aphor. 3. & Galenus libro de Venæ sectione cap. 12. narrat de tribus ægris, qui per nimiam sanguinis euacuationem re pente mortui sunt. at. 9. Artis curatiæ cap. 10. enarrat tantum duos: multos autem alios perire intercepto tempore, cum virius vitalis imminuta nequieverit restaurari. Ergo tantæ inanitionis sanguinis tria dicit esse pericula: Primum, ne repente dum sanguinem fundunt moriantur. Secundum, ne post breve tempus non finito morbo, & prostratis viribus. Tertiū, ne ægritudo diurna permaneat, aut aliquis malus habitus, ac decolor, cui tandem succedat perniciosa dispositio, qualis est aqua intercus, orthopœcia, ventriculi icorisve imbecillitas, attonitus morbus, delirium. Et tamen prima Aphor. 22. dicebat: Atque vbi usque ad animi defectionem ducere expedit faciendum, si æger possit tolerare. Et 9. Artis curatiæ cap. 4. enarrat duos ægros, quibus ille sanguinem usque ad animi deliquiu[m] detraxit: liberavitque eos presenti periculo: cum primus synocha pura, secundus autem synocha putrida laboraret: unde locus emer sit. Galenum iugulasse febrem. Porro huius sectionis tria commoda enarrat. Primam est refrigeratio totius corporis, transitusque illius in contrarium habitadinem. Secundum, alicui purgatio, qua talibus contingere solet semper: vomitus etiam bilis frequenter. Tertium, sudor mollis toro emanans corpore: quare hoc genus sectionis venæ etiam imperat libro de Venæ sectione cap. 12. iam addicto. Pro solutione animaduertendum, quod antiqui minorem sanguinis euacuationem facie bant ex vinciis duodecim: ut colligitur libro Venæ sectione cap. 13. cum dixit: Ante xiiii. annum ne sanguinem detraxes. Pò autem, vbi cætera signa adsint, pri mum quidem ad summum detrahes ad cotylam usque.

Est

Est autem Cotyla, ut inquit Galenus in libro de ponderib. & mensur. mensuræ genus, quod oleo si impleatur, nouem continet vncias, vni autem decem, mellis autē tredecim ac semis: quo fit, ut cùm sanguinis grauior sit vi-
no, leuior autem melle, constat cotylam sanguinis duo-
decim fermè vncias cōtinere: quod & argumento eu-
denti cæterorum comprobatur: nam Princeps, & alij
classici, & antiqui viri loca Galeni interpretantes, pro
numero cotylarum totidem supposuerunt libras. Igi-
tur prima sanguiniseductio saltem vnius erat libræ: at
secunda, si quando erat necessaria semper pro dimidio
primæ mensuræ habebat. Neq; te moueat quòd dixerit,
ad summum talem esse debere: nam Galenum nunquā
inuenies in sanguinis detractione vnciarum numero
vii: id plane est argumentum, nullam minorem hac me-
sura voluisse sanguinis missionem: quod etiam ex ma-
xima illius quātitate intelligere licet, quæ est sex coty-
larum: idest nunciarum lxxii. fernae libro eodem, cap.
12. tum verò cap. 17. pro phlegmone oculorum libras
tres sanguinis primo detraxit, deinde post horas qua-
tuor vnam, ut sic essent vaciaæ xlvi. nec metam dimi-
diij obseruauit, ob nimis copiosam priorem sanguinis
detractionem. Si quis igitur maximam illorum tempore
rum sanguinis missionem, ad maximam huius æui, mi-
nimamque ad minimam conferat, facile intelliget, mi-
nimam antiquo tempore sanguinis detractionem, libra
non fuisse minorem, atque id merito: nam ubi opus nō
est, nullam facere decet: ubi opus est, si non altera præ-
cesserit euacuatio, minor, ac turbat corpus, nec iuuame-
tum affert: maior autem frequentissimè ista necessaria
erit. Cæterū ut ad rem reuertar, autoritas libri Apho-
rismorum in 3. textu de sanis est, quæ in 21. de ægris.
Expedit igitur in ægris modo distinguere, nam Gale-
nus nunquam ad syncopam ægrum deduci vult: vnde
cap. 14. iuxta initium, libro de Venæ sectione, dum cu-
ram phlegmonis tractaret, inquit: Potissimum autem
pulsus mutationi, tanquam iudicio haud quaquam
mendaci, animus diligenter est adhibendus: continuoq;
quiescendum pulsu in magnitudine vel æqualitate va-
riato. At syncopa 11. tertij trac. 2. cap. 6. est destructio

maioris partis virtutis motuę ac sensibilis, propter cor dis debilitatem factam , & aggregationem spirituum à causa illos destruente, vel ob paucitatem cogente. Galenus autem 12. Artis curatiæ cap. 5. in initio dixit, syncopem esse præcipitem virium lapsum. At verò quid intersit inter syncopem , & animi deliquum , declarat ibidem iuxta finem, cùm dixit : Si quidem crudi succi loca spirandi occupent, obstruantque , ac aggrauarent, syncopem efficiunt: si verò nec obstruant, nec aggrauent, animi deliquum. Constat itaque syncopam esse animi deliquio multo grauiorem. Præcipit igitur Hippocrates, non deducēdam hominem ad syncopem, sed ad animi deliquium: hoc autem fit, vt diximus, cùm manente pulsu, æger animo deficitur. Verū nec hoc facere decet, nisi in morbis molestissimis , & validis viribus. Validas intellige vires, non solum quæ tunc, sed etiam in posterum hoc sine detrimento perferre possint : vt nihil incurvant eorum, quæ dixerat Galenus 9. Artis curatiæ cap. 10. Sed hanc etiam mittendi sanguinis rationem Auer. 7. Collectaneorum cap. 8. nititur reprobare tribus rationibus. Prima est , natura non facit euacuationem usque ad animi deliquium , igitur nec medicus, cùm sit imitator naturæ, recte operantis. Secunda ratio fuit : non debet euacuari nisi nocitiuum, igitur non usque ad animi defectiōnem: nam illa sequi solet cum aliquid etiam utilis excernitur: fit etiam diminutio caloris naturalis in tali euacuatione, ad quam multa mala sequuntur. Respondeo, quod hæc probant de syncopa, non de animi deliquio. demonstratum est autem à nobis hoc in terro tractatu Contradictione 22. ex autoritate Galeni 12. Artis curatiæ cap. 8. dico etiam , quod in euacuatione nocentis humoris contingit animo deficere , absque eo quod euacuetur utile quicquam: nam & sic non euacuetur utile, resolutur tamen. ad animi autem defectum non est necessarium minui calorem naturalem, dictum autem Principis: Melius est infra subsistere, quām exquisitissimè euacuare: verum est, cùm finem sumus assequuturi.

L I B R E
C O N T R A D I C T I O   X I I I .

*medica
purgatio
an Euacuatio ad animi deliquium an detur cum toleras tia,
or an Hippocrates in Aphor. 22. prima particula, animi del
intelligat etiam de purgatione, temperarum esse in se f
delinum, cum mensura medicamentorum ad equati*

*Vixta eundem Aphor. 22. primæ particula, est cubita
tio primò, quòd Hippocrates loquitur de deiectione,
Galenus de venæ sectione. Item quia contradicere vi
dentur Ducere ad deliquium animi, & Tolerare. Re
spondeo, Tolerare intelligit Hippocrates cum Galeno
vbiique in posterum bene ferre, & restituī, ut nihil ex
his tribus dictis priore in contradictione sequatur: ex
positio autem Galeni de Venæ sectione, est super secundam
Aphorismi partem, quia illa est generalis. Hippo
crates enim soleret (ut 2. & 3. Aphorismo) primæ particula
& plerisque alijs locis) à singulari ad generalem metho
dum procedere: quod videns Galenus exposuit ad illius
mentem: tum quòd (ut recte ipse dicebat in libro de Ve
næ sectione) ad determinatam mensuram non licet ac
cedere purgantibus medicamentis, ut sectione venæ:
propterea expurgare corpus medicamento usque ad a
nimis defecionem, scirèque illum tolerare posse, est
plusquam medici: non sic de venæ sectione. Animaduer
tere tamen est operæ pretium, tutius in ardentissimis
febris fieri hoc, quam in phlegmone: quia hic mor
bus etiam post tantam euacuationem relinquitur: in fe
bre antem vna tollitur, maxime si sine putredine fuerit:
febris etiam ardens non sit nisi in iuuenibus robustis, &
materia sanguini permixta: at phlegmone sensibus etiā, vena
& debilibus frequentius febre ardente contingere po
test: in doloribus si causa etiam morbi simul tollitur
securissima est, misericordia in qua oper
consulit cardanus. quamvis breviter et impli
cat. C O N T R A D I C T I O   X I I I I .*

Febris ex putrido sanguine an detur.

*Vixta dicta saepius videtur contradictione: quia ut dixi
mus in XII. Contradictione Galenus 9. Artis curati
ux 4. ponit duo genera febrium, continentium ex san
guine non putrido, & ex putrido, at 2. de Differenti
n. ij.*

feb. cap. 2. dicit, quod cum sanguis putreficit, subtileius transit in bilem, & crassum in atram bilem: ac sic nulla erit febris ex putrido sanguine. Idem clarè 2. de Crisi, cap. 12. unde dicit: Liquet autem quod cum is putreficere coepit, non amplius bonus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit: atque in hoc illud seruatur, triplex esse genus simplicium febrium: quæ enim ex sanguine putrido fit, iam quodammodo biliosa est. Simplicem appellat febrem, non quæ ex uno tantum humore fit, ne enim ea datur: sed in qua unius tantum humoris signa apparent. Ob id Princeps prima quarti tract. 2. cap. 43. nuditur Galenum oppugnare duabus rationibus, quarum prima est: quod Hippocrates illam posuit, cum tamen potius Hippocrates contrarium dixerit: nam fine libri de Natura humana, & in fine primi libri de Morbis, dixit, omnem continuam febrem à bille procedere: quare etiam Gentilis dixit, se hanc autoritatem non inuenisse forsitan quod 4. Regim. acut. 67. hoc intelligere putauit Hippocratem: sed nil clarum. Si tamen locus est euidentiam preferens, is erit in libro de Natura humana: nam cum dixisset in prima sectione textu 8. Quod si aliquid eorum quæ in corpore continentur plus iusto calefiat, aut siccescat, homo protinus languet: subiecit in 20. textu, hominem sanguine, bile, pituita, & atria bile constare: verum nihil hoc aduersus Galenum, qui & sanguinis febrem putredine concedit, & sanguinem etiam putreficere: quare ad rationē Principis degenerandum. Cōstat autē in hoc vel sanguis, cum est putrefactus transit in bilem? vel cum putreficit? Si primum, istud est falsum, nam crassior pars trāsit in atrā bilem: igitur non totus in bilem. Argumentum hoc est sophisticum, quia iam Galenus fatetur, quod in illa duo simili transit. Sed forsitan oppugnabit Princeps responsū hoc, dicens: Igitur duas febres necessariò euident: altera ex flava, altera ex nigra bile: quod totum est concedendum ad Galeni mentem. Secundò dicit, quod hoc sit post putredinem: & interim igitur laborabit febre putrida sanguinis: & non videt quod hęc est responso vera Galeni: nam datur illa febris ex sanguine putrescente, sed est breuissimi temporis. Et ita Gentilis Gale-

sum Auicennæ cōciliat. Et quamvis Galenus ytrunque
 genus sanguineæ febris admittat: purum, quod eit im-
 plicissimum & breue eft: & id in quo iam sanguis in
 vtranque bilem transit, quod diuturnum eft. Febris au-
 tem quæ diuiditur in crescentem, æqualem & decre-
 scentem, non eft putrida: ideo non eft de confideratione
 medici. Ultimo dicit, non eft necesse, quod illud quod
 fit per putredinem fit putridum: quia putrefacta cum
 ad separationem deueniunt, non sunt necessariò putrida:
 ficut nec vermis eft putridus, qui ob putredinem genera-
 tur: nec cinis eft igneus, qui ab igne gignitur. Ideo ad
 hoc dicere Galenus, quod argumentum non concludit
 generaliter, in hoc tamen casu concludit: quia separatio
 hæc fit manente adhuc putredine: non sic de cinere, nec
 de animali. Secundum autem sensum Galenus non
 recipit: scilicet, quod fiente putredine sanguinis træseat
 in bilem flauam & atram. Et ratio sua in hoc eft satis
 bona: quia in quocunque minimo tempore potest in-
 cipere putredo, non tamen in quocunque minimo tem-
 pore ex sanguine bilis fieri potest, sed longa eft necessa-
 ria transmutatio; & illud quod adducit de exemplo eft
 verum: quod omnia possunt putrefacere, & manere in
 suo genere, donec perfectè corrupta fuerint. Turisan-
 nus 3. Artis medicæ, com. 38. nititur Galeno contradice-
 re, dicens, quod talis febris habebit accessiones pituito-
 sa, quoniam hic humor superabundat in sanguine. Sed
 quamvis argumentum sit difficile, dico tamen, quod con-
 uertitur in atram bilem: & quod putreficit eft aggrega-
 men humorum in potentia in sanguine, & ita totum pu-
 treficit. Igitur dabitur genus alterum febris ex sanguine
 puro. Dico, quod nulla causa potest putrefacere pu-
 rum, quin putrefaciat etiam impurum & ita totam sub-
 stantiam sanguinis. Gentilis satis bene conciliat Prin-
 cipem cum Galeno: nisi quod errat in tribus: Primò,
 quod nititur conciliare eos, cum velint esse discordes:
 quare melius erat dicere, quod Galenus non sibi cōtra-
 dicit, & quod rationes Principis aduersus eum possunt
 dissolui. Secundò, quia præsupponit hæc febrem sanguini-
 nis fieri à multitudine præfocante: hoc autem nō eft ne-
 cessariū, sed etiam ab æstu, & aliis causis fieri poterit: &

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

tamen verum erit semper quod dicit Galenus, quod non remanet per longum tempus quin transeat in febrem ex bile. Tertio, errauit cum Principe, quia negauit talis febrem à Galeno esse positam: cùm, ut dixi, illam posuerit: vel si creditur positam, breuis temporis illam fore existimauit: cùm tamen Galenus breuem eam solum ut simplicem esse voluerit. Sed si tam breuis spatij est, cur considerat eam Galenus 9. Artis curatiæ? Respondeo, quod ipsa non remanet pura diu, sed bene mixta: & in hoc etiam Gentilis non animaduertit: nam seruat intentionem curatiæ, & est sectio venæ ad defectum animi usque, quæ non conueniret in puro causo-ne, à bile flava solum excitato. Hanc ob causam Auenzoar 3. Theisir, in illa febre prius volebat bilem purgare, quam sanguinem mittere: quanuis hoc non sit ad mentem Galeni. Propter hæc Aëtius lib. 5. cap. 75. utrumque genus febris sanguinis posuit: & putrescentis, & non putrescentis. & in cap. 77. eiusdem, differentiam posuit febris à sanguine corrupto, & ardentis febris, quam Græci Causum dicunt. Eadem ratione Paulus lib. 2. cap. 28. maximus Galeni interpres, tanquam confessa à Galeno ambo genera posuit synocharum febrium: & Trallianus lib. 5. cap. 2. hoc idem, & si paulè obscurioribus verbis, attestatur. Haliabbas etiam, quamvis Arabs, in 8. Theorica cap. 4. illam posuit, nulla Galeni contradicentis habita mentione: quo fit, ut omnium interpretum testimonij, ut nihil plus Galenus voluerit, quam febrem sanguinis putridi non diu sine aliorū humorum signis esse non posse. At dices: celerius subtilis pars in bilem transibit, quam crassa in atram bilem: igitur relinetur sanguinea febris cum biliosa. Respondeo, quod antecedens est falsum in via Galeni, & si consequens non multū repugnet illi. Conciliator vero Differentia 89. hanc mouit questionem: verum in dijudicando parum claudicat, existimans posse diu perdurare, latitantibus exacerbationibus, quod omnino est falsum: nam tertianæ accessiones breui apparent: nec vlla erat excusatio Galeno, ut illam quasi è numero febrium amoueret: si tandem perdurare poterat. Dixit etiam, quod extra venas non datur febris sanguinea, quia subtile

transit protinus in bilem : sed tamen datur in venis. Verum & in venis tam celeriter transit sanguis in bilem, quam extra : ideo aliam causam querere conuenit, cur non detur intermittens. Auicenna autem Galeno contradixit libenter in his quae ad contemplationem pertinent, nec à iurgiis temperauit, ut 9. de Animalibus, cap. 2. Galenus (inquit ille) dimidium solum rerum olfecit, & tamen cum hoc ausus est philosophiam profiteri. Vix credat quisquam tam insolentibus petulantibusque verbis Galeno Auicennam malodixisse. Auer. 3. Collectaneorum 8. & 4. eiusdem 31. & 7. etiam libro cap. 8. hanc materiam tractat, parum ab hac determinatione differens. Rasis 17. Con. cap. 4. fol. 350. col. 2. inquit: Si sanguis putreficit fit febris & quamvis subtile transeat in bilem, non tamen est febris biliosa, quia nullam vt addurens habet quietem, nec adeò vt ea quae fit à bile aestuosa est. Ideo existimat, quod non est à bile febris illa, quia in illa bilis non putreficit. Sed quamvis non fit putridus, putreficit tamen, quia manent causæ putredinis, vt pote obstructio : & hoc toto tempore dicitur febris ex sanguine putrido. quia sanguis iam putruit, sed humores nondum putruerunt, sed putrefacti, & sunt in via. Contra igitur uno humore putrescente, alij necessariò putrefacti. Ad hoc alias dicet: quoniam una est præparatio vni & non alteri.

CONTRADICTIO XV.

*Peracutus morbus an in tertio die
consistat.*

Peracutum morbum vocat, qui statim in summo vigore consistit. Statim autem est intelligendum, circa primos quatuor dies, vel paulo ulterius 1. Aphor. 7. sed in Comméto 6. eiusdem particulæ inquit: In peracutis autem, qui ad summum vigorē in tertio die perveniunt, victus summè tenuis optimus est. Respondeo, Peracuti morbi 5. Aphor. 6. in primo circuitu, id est in quatuor diebus finiuntur, dicebat Galenus & 1. de

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Crifi 16. vnde 2. de Decretoriis diebus cap. 12. iuxta initium: Acutus morbus vocatur qui septimum diem exceedit: percautus autem, qui intra illum terminatur. At rursus peracutorum genera duo sunt: Non exactum, quod quartum diem exceedit, ad septimum pertigens: Qui verò sub ipso quarto die finitur, exactè est peracutus. Similiter & acutus exactè nō ultra, xiiii. diem prægreditur, non exactè finitur in xx. Rursus alij qui ad xl. diem extenduntur acuti prius fuerunt: sed conuersi in diurnos vocatur delapsi ex acuto. Qui autem post xl. diem finiuntur chronici, seu diurni sunt appellandi. Ob hoc igitur restè inquit Hippocrates in Prognosticis, quòd acuti morbi intra xl. dies finiūtur, morbos vniuersos sub duobus dierum terminis comprehendens: acuti autem in quatuordecim diebus finiuntur, cùm simpliciter tales fuerint: id est perpetuum seruantes argumentum. Cùm igitur in 7. Aphor. præacutos inquit terminari intra diem quartum, vel paulò ultra: non de statu, sed de tota terminatione loquutus est. Quòd autem in 6. Aphor. dixerit, quòd ad summum vigorēm in tribus diebus perueniunt, in Græco non habetur, est enim additio falsa. Sed si libet tueri, non terminum morbi, sed illius statum dicas declarasse: nam reliquum ad quartū usque pro declinatione computari debet vera, aut ad mortem. Porro quòd accessiones per tertium fiant, & in accessionibus morborum status: memini iam me illud superius docuisse.

C O N T R A D I C T I O XVI.

In morbis peracutis an viētu exquisitè tenuisimo vtendum sit.

Iuxta illud cōtingit dubitare, nam cùm morbus peracutus est, viētu extremè tenuissimo vtendum est. 1. Aphoris. 7. Est autem, ut inquit Galenus 1. Aphor. 4. viētus extremè tenuissimus, ad statum usque peruenire nihil dando: aut mellicratum, seu multis tantum præacuti autem morbi numerantur 5. Aphoris. 6. distentio neruorum: attonitus morbus 2. Aphor. 42. cinanche & finanche 4. Aphoris. 34. febris pestilens, non tamen ex

toto genere, ut appareat prima quarti. connumerantur & §. Aphor. 30. morbus comitalis, & conuulsi: quāquam enim acutus nominet Hippocrates ibi, manifestum est rāmen de peracutis debere intelligi. In omnibus igitur his ac cāteris aliis abstinentia erit à cibo. Sed hoc habet difficultatem, quia declaratum est à Gal. in Commento 19. secundæ particulæ, quod morbus peracutus cito terminatur, & sāua habet symptomata. At verò accidentibus virtutem prosteruentibus illico dandus est cibus, i. Aphor. 9. quo modo igitur victu tenuissimo vtēdum erit à nona etiam tertij cap. 11. dat oximel & syrum de melle in præfocatione: igitur non vtetur victu tenuissimo plus enim nutrit oximel, quam mellis aqua: tum maximè quod Galenus in Commento 7. primæ particulæ, vult ut in morbis terminandis in quarta die, vel citra, exquisita inedia possit sufficere. Ætius quoque lib. 6. cap. 27. in cura attoniti morbi, exhibere nos docet alimenta pauca quotidie levia, calida. & prima tertij cap. ultimo cibus patientis attonitum morbum sit panis in mane cum siccis siccis. Ætius quoque in cap. 95. lib. 5. docet quod in febre pestilentis sufficit ut vtan- tur victu contrariae qualitatis: non dicit tenuissimo. & Princeps prima quarti tract. 4. cap. 4. loquens de labo- rantibus hoc febris genere inquit: Et plurimi eorum qui cibum alacriter sumunt seruantur: consulitque ut capiant ipsum pro viribus. Ætius etiam lib. 6. cap. 2. iu- bet in phlegmone cerebri ut cibentur alica, vel prisana: neque dicendum quod de declinationis tempore intel- ligat, nam subiicit: Morbo autem mitigato dentur oua forabilia & lactucæ. Idem in syncopalibus febribus lib. 5. cap. 97. & 98. iubet in ea quæ sit ex redundantia cru- di succi, si virtus deficiat, hominē nutriti pane & vino: in minuta confertim, non paulatim, quæ ambo à Gale- no sumpfit 12. Artis curat. cap. 3. Verū ille hæc conce- dit tantum his, qui syncope vexantur prostata virtute; necesse est enim periculum periculo propellere, cū igi- tur symptomata grauia sunt, at virtus constat, tunc om- nino abstinentiam est à cibo: neque enim semper magni- tudini illorum virtus succumbit. Oximel autem cibus est medicinalis, vel medicina cibalis, ut 12. Artis curati-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

ut cap. 3. habetur. propterea non connumerabitur inter cibos puros & simplices. in 7. verò Aphor. primæ particulæ, loquitur Galenus sub distinctione: ut vel abstineant in totum à cibo, vel vrantur multa, vel modico prisane succo: nam omnibus modis his exquisitè tenuis victus ac tenuissimus adhibetur. De attonito loquitur Aetius & Princeps in declinatione: qui enim fieri potest ut consistente morbo panem & ficus edant? qui nec possint os aperire, vel oculos attollere? Ad id febre pestifera est exceptio, quia illa nec coctionem habet, nec symptomata est actione virtutis, sed ex malitia materiæ: ideo sumus in casu Aphor. 9. primæ partic. in phlegmine autem cerebri, cum sit morbus simpliciter acutus, cibum damus, & etiam quia est morbus compositus. Desyncopali febre dictum est, quod solum ubi syncopis inuaserit, tunc nutrimus si morbus intra septimum diem sit terminandus: quinimo etiam utimur victu tenuissimo, etiam si diutius sit permanfura usque ad septimum diem, modò virtus sufficiat.

CONTRADICTIO XVII.

Morbis acutis an necessario febris complicetur.

MOrbus acutus febrem habet necessariò sibi iumentam, i. Aphoris. Commeto 7. & 3. de Diebus decreta. cap. vlti. verùm 3. Prognosticorum 34. dixit, conuulsionem esse aliquando sine febre, cum tamen numerentur inter morbos acutos. & 1. Pronosticorum 26. distinguit acutos morbos cum febre venientes ab his qui febri minime iunguntur. & 2. Aphor. 19. idem agit. & 5. Aphor. 30. conaumerat conuulsionem, comitialem morbum, & attonitum, & distentionem, qui sine febre aduenire possunt: idem dico de coli dolore. Respondeo, morbi acuti, qui febrem sibi adiungunt necessariò, eam sortiuntur inseparabilem: non tamen omnes febrem sibi adiungunt: hoc igitur voluit Gal. in 7. Commento primæ particulæ. & 12. cap. tertij. de Crisi, at tamē verba illa aliā videtur preferre sententiā: inquit enim ibi: ὡς δὲ πτωκάτης ἐλεγε, τῷ μετὰ πυρεῖν σωματοῖς γενομένου συμβεβικὸς: εἰς ἀνάγκης ἵσαι τὸ ταχέως κρίνεδαι

id est: Ut autem Hippocrates dixit, cum febre euuenientis, accidens est, necessariò celeriter iudicari. Quare non omnis acutus cum febre gignitur: interpres non est lapsus. Sed quidam legentes, ut & pleraque alia, in contrarium directè Galeno sententiam verba hæc adduxerunt.

C O N T R A D I C T I O . X V I I I .

Olera an frigidum & humidum exhibeant alimentum.

Diximus antea, quòd omnia olera aquosum, & tenui, ac paucissimum præbent alimentum, 2. de Alimentis, capite de plantis spinosis, nec potest dici, quòd de frigidis tantum intelligat: connumerat enim Scolymum inter ea, & si aculeatum: quem constat ex 8. de Simplic. medicam. esse siccum in secundo, calidum verò in fine secundi, vel initio tertij. At verò in de Dissolutione continua cap. 6. vult, quòd brassica atram billem gignat. Auerroës quoq; lib. 5. Collect. cap. 41. vult, quòd omnia olera, preter lactucam & buglossum, melancholiā gignant. Galenus verò in libro de Attenuante vietu, cap. 2. distinguit: nam frigida & humida aquosum humorem gignere fatetur, exemplificarque de cucurbitis, & atriplice: calida verò & sicca calefaciunt, & attenuant. Rasis verò 9. ad Almamsorem. cap. 13. inquit: Et deuitet omnia olera, præter humectantia, qui melancholiā patitur. Galenus in Commētario 3. de Dieta sanorum, vult brassicam inter olera calefacere, & siccare: nam Hippocrates in textu ab oleribus esse abstinentiū per hyemem admonuerat: quasi quòd olera infrigident, & humectent. Gal. lib. 2. de Alimentis, brassicam tenui alimentum & siccum præstare fatetur: ad lentem verò comparata, humidum: idē libro 7. de Simplic. medic. fa. quasi temperatam videtur existimasse in calido frigidoque, sed tamen exsiccantem: unde non recte videtur Serapio caules inter medicinas in primo calidas collocasse cap. 32. quamuis concordet cum Principe. qui 2. Can. cap. 143. ponit illam calidam in primo, siccam in secundo. Sed hæc obiter: ad rem redeo. Actu omne nutrimentum olerum humidum est, seu aquosum, tenui, ac paucū: potētia verò aliud calidū, aliud frigidū,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

aliud adurens: crassum autem, aut plurimum esse nō potest: verum etiā ut medicina reliquū nutrimenti exuere potest aut condensare, sic & sanguinem, hōcque modo crassum alimentum exhibere. Ratio autem est, quod ab oleribus non potest nisi tenue, & paucum alimentū secerni: calidum autem, vel frigidum, humidum, vel siccū, pro alimentis ipsius qualitate.

HIERON. CARDANI CONTRADICENT. MEDICO-
CORVM LIBRI I. TRA-
CTATVS QVIN-
TVS.

CONTRADICTIO I.

Caro an instrumentum tactus.

A R O, vel quod ad ipsam habet proportionem est tactus instrumentum, 2. de Partibus animaliū cap. i. & cap. 8.iuxta initium. Videtur autem adducere duas rationes nō leues quorum prima est, quod omnibus animalibus cōmune est, necessariò debet esse instrumentum tactus: quia tactus cōmunicis est omnibus animalibus: animal enim per tactum, ut habetur in 2. de Anima. Sed sola caro, vel quod ei proportione responderet in exanguibus animalibus, est communis omni animali: quia ut ipse declarauerat, caro est tutela animalibus à frigore, & calore: Est igitur omnibus communis. Altera ratio est, quod corpulentissimum in animalibus debet esse subiectum sensus tactus: tale autem est caro, ut manifestum est: nullum enim animal magis abundat & vbiique, alia parte simplici, quam isti simila-rem vocant, quam carne. Manifesta est assumpta prima propositio, quia cùm tactus sit ad tutelam animalis, de-

bet esse in quacunque animalis parte: & etiam corpulen-
tissima, cùm primas solus hic sensus sentiat qualitates, &
etiam subiiciatur dolori: quare opportunum est, vt sit
etiam corpulentum hoc instrumentum, aliter cito dissol-
ueretur. Vnde patet cur instrumenta aliorum sensuum
omnia latitent in profundo corporis: solus autem tactus
instrumentum, cùm toti corpori, & exterius maximè, cl-
set necessarium, in corpulentissima parte positum est.
Prima ratio indiget propositione declarata 8. Phy. 45.
& est, quòd singulis formis suæ materiæ debentur: nec
potest forma hominis recipi in luto, aliter una species
fieret simul per se, & à casu. Sed hic oritur difficultas,
quia Philosophus 2. de Partibus, cap. 10. duo vult esse ne-
cessaria singulis animalibus: partē per quem cibum im-
mittant, & emittant: igitur non videtur tactus ob hoc
necessariò in carne fundari: propterea quidā ex duabus
rationibus unam conficiunt. Sed tamē causa sensus alia
est à causa operationis. Ideo tales non videntur intelli-
gere quod dixit Philosophus in eodem 2. de Partibus,
cap. 1. cùm inquit: Operationes ipsæ sunt dissimilium,
& ex pluribus compositarum partium: sed vis ipsa sen-
tiendi est simplicis partis. Ut igitur instrumenta sumēdi
cibum sunt compōsta, nō possunt esse caro, aut neruus:
sed compositum, seu ut dicunt dissimilare, quod tamen
in omnibus inuenitur animalibus. Sed hoc primo ha-
bet difficultatem, quia idem Philosophus 2. de Partibus,
cap. 10. iuxta finem, inquit: Tactus autem sensorium nō
caro est, nec pars eiusmodi aliqua, sed aliquid intimum.
Idem etiam videtur innuere Philosophus à textu 107.
ad textum 116. secundi de Anima, ubi concludit tandem
quòd caro non sit instrumentum tactus sed mediū. Ad-
ducit autem duas rationes, quarum ultima, quę ponitur
in textu, 116. est clara, & est: Sēsibili posito supra sensum
non sit sensus, sed sensibili posito supra carnem, sit sensus,
vt experimento patet: igitur caro non est pri-
mum sentiens, sed aliud Prima propositio in reliquis
sensibus inductione ostenditur, vt patet de colore supra
oculum posito. Alia ratio videtur obscurior, quę pro-
ponitur in textu, 106. & 107. secundū Auerrois exposi-
tionem, & talis est: Si sensus tactus sunt plures, caro erit

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

medium, non instrumentum: quia impossibile est ut unū instrumentū inferuat pluribus virtutibus: at verò sensum tactus diuersum eis ostēdit: vnde etiam 2. Collectaneorū 13. triplex est sensus tactus: Vnus cōmuni toti corpori, quo sentimus calidū, & frigidū, & reliqua. Secūdus, quo os vētriculi hora inanitionis famē sentit. Tertiū, quo virgæ summa hora cōcubitus venerei, sentit delectationē. Sed tamen de hac multipli sensus natura nō videtur intellexisse Philosophus in textu 107. sed arguit sensum tactus esse multiplicē, quia sentit calidum, frigidū, siccum, humidum, durum, molle, ac talia. vnde diuersitas Auerrois est potius ex modo sentiendi, & ex partibus instrumentorum, sicut dixit de carne, quæ est in summitate virgæ. Quidā dubitarunt frustra, deesse solutionē dubitationis: cū in textu Græco iaceat: Εχει τιναλύσι. & reliqua: ut ratio prima in nullam vim redigatur: cū fateatur Aristoteles, sensum tactus, quāuis plures agnoscat differentias, vnum esse. Secunda etiā ratio videtur tam aduersus neruos militare, quā etiā aduersus carnē. Sed Auerroes 2. Collectaneorū, inducit simul rationē contra Galenum pro Aristotele, & soluit rationē Galeni hoc modo: Quod debet sentire, mediū esse debet inter qualitates, ut iudex 2. de Anima. 118. Sed neruus est frigidus & siccus, & cerebrū frigidū & humidum: igitur nec neruus nec cerebrū possunt esse primū instrumentū tactus. At quia caro declinabat ad calidū & humidū, necessarius fuit ei neruus ad contemperandū carnem: ideo caro neruo carens, obtusi sensus est: non dicit, quod sensu careat. Sed remanet difficultas alia, quia raro videtur concedi quod sit mediū, & sensus tactus plures 2. de Anima. 111. cū iam, ut dixi, difficultatem hanc in 108. sustulisset: propterea Auerroes in commento illo roborauit rationem Philosophi dicens: Acutum & graue, magnū & paruum, in sono sub eadē specie vel saltem genere cōtinentur: ideo auditus potest esse vñus: sed calidū & frigidū, & graue & leue, non continentur nisi sub homonymo genere: quare tactus non potest esse vñus. Deinde in fine cōmenti grauius agit: & primo videtur cōsentire his, qui neruos volunt esse instrumētum tactus: & dicit, Aristotelem in libris de animalibus ignorasse neruos:

deinde in libris de Anima, ratione, non sensu illos inuenisse: quoniam hos post libros de Animalibus compo-suiisset. Sed cum dictis suis aduersetur in Collectaneis iam a me expositis, Philosophū etiā indignè redarguit: qui 3. de Historia animalium cap. 5. de nervis plurima dif-ferit: cū locus ille etiā ante lib. de Partibus coaſtituatur: quinimo habere aliquā vim circa tactus ſenſum, Philoſophi ea verba ostendunt: nulla corporis particula stu-pore tētatur, quæ nervis careat. Adducit 2. de Partibus ani-maliū Auerrois cap. 2. quatuor alias rationes, quod caro ſit instrumētum primum tactus, non nervus. Prima eit: Nervus non ubique extēditur, ſenſus tactus eft in toto animali diffusus: igitur cum caro extendatur, erit caro instrumētum primū, nō nervus: etiā dato quod caro in-digeat neruo ad ſui temperamentum. Secunda ratio, quæ magis propria eft illi (cum prima fermē ſit ea quæ Philoſophi. niſi quod ratio Philoſophi eft generalis: Auer-rois verò ut comparatur caro ſoli neruo, & ideo aduer-fus Galenū) Nervus eft durus, igitur non eft aptum instrumentum ſenſui tactus: nam durities eft impedimen-to ſenſui: & ideo etiam Galenus duriōres ex nervis motui, molliores ſenſui dedicabat. Tertia ratio: Propriū instrumētum viſus eft humor glacialis in oculo: quam-uis Galenus fateatur nervos concurrere ad cauſandam viſus operationem: igitur idem de tactu. Postmodum . ostendit etiam primo non ſolum propriè hoc ei inefſe: quia caro eft temperatissima partium ſimilium quæ ſint in animali: ſed tactus primo in eft temperatissimæ parti, non intemperatæ, igitur carni, non neruo, vel cerebro. Deinde dat ſimilitudinem inter cor & carnem: nam cor, ut eft instrumentū, & membrū principale conſeruans to-tū corpus, & omnes functiones tanquā agens perficit: ſic caro tanquā patiens, cum ſit membrum, pars ſimilis, re-cipit: ideo hæc duo natura iunxit in vnum, fecitque cor cornosum. Tandem concedit, animalia aliqua neruo & cerebro carere, ut ſpongias marinas: & tamen habet hec ſenſum, licet obtusum. ſententia igitur Auerrois eft, quod caro neruo contemperata, ſit primum, proprium, & perfectū tactus instrumentū: quanquā in 2. de Anima, paululum ob verba Philoſophi deflexerit, ut quasi cum

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Galen consenserit. Nec potest dici, quod credat Aristotelem etiam sic sensisse: nam non fuisse sermo contrarius immo cōcors 2. de Anima. 108. cum dictis 2. de Partibus animalium: nec etiam oportuisset dicere, carnē esse mediū, si cōtēperata est instrumentū: nec oportuisset excusare Philosophum deignoratiā neruorum, rēpore quo cōposuit librū de Partibus animalium: quia hoc sufficeret Philosopho quod caro esset instrumentum tactus: quia de temperamento etsi non dicat, non tamen illum negauit. Auicenna in 2. de Anima cap. 3. idem fatetur, quod caro ut neruorum virtute temperata, sit proprium & primū tactus instrumentum. Aliud tamen vult 12. de Animalibus cap. 6. cū dixit: Sed consilium optimum, quod mihi videtur, est, quod primum sensibile sit sp̄ritus: & ponit ibi quatuor opiniones: Prima, & magis remota est, quod primum sensibile sit solum cerebrum, vel neruus: & contra hoc arguit: quia cerebrum nō sentit cum phlegmone patitur, sed tantum cū eius panniculi. Secundo, quia nō valet, Oculus videt per virtutem à cerebro infusam, igitur cerebrum est primum instrumentum visus, & nō oculus: nam medici concedunt primam propositionē, & negant secundam, quae est contraria sensui. Tertia ratio est alibi dicta, quia cerebrum & nerui sunt extra temperamentum, & cum hoc declinant ad frigidum aduersetur sensui, non conuenit ut vel cerebrum, vel neruus sit primum sensituum in tactu. Secunda opinio est: Dicit quod sit carnea substantia: & hæc est (dicit) dignior quam quod sit neruus, vel cerebrum: tum quia carnea substantia est temperatarior, tum quia per se calidior: & caliditas non impedit sensum. Sed tamen illa (inquit) non videtur mihi primum instrumentum: & ratio, ut credo, est, quia nisi contemperetur à spiritu, nō sentit: & etiam, quia (ut diximus) Aristoteles videtur negare hoc manifeste: & sic reprobrauit primam opinionem, quae est Galeni & medicorum: & secundā: quae est Averrois & Conciliatoris in differentia 42. quae omnino est falsa. Deinde ponit tertiam, quod cor sit primum sensituum & instrumentum ratione carnis suæ: non quia temperatum, sed quia fons est sensus, & calidum: caliditas verò est principium, & fouens omnes operationes.

Et hæc

Et hæc videtur fuisse opinio Alexandri, quanquam videatur de carne absolute dixisse. Sed tamen nec hanc sententiam veram esse credit, quia & ipsum cor sentit secundum spiritum: & forsan intelligit, quod non approximatur sensibilibus sicut spiritus, nec potest verè dici cor intimū comparatione ad carnem. Relinquitur igitur, ut primum sensus tactus instrumentum apud Auicennam, & iuxta illius sententiam, sit spiritus: quia non potest esse aliquod aliud ex his quæ secundū rationem instrumentum dici poterant.

Sed est etiam apud illum difficultas & contradictionis Aristotele: nam in 11. de Animalibus dicit Auicenna, quod virtutes naturales sunt in membris consimilibus, animales autē in dissimilibus: sed videre, & tāgere, sunt virtutes animales: igitur erunt in membris dissimilibus, & non consimilibus. Et hoc contradicit directè non solum dictis Philosophi 2. de Partibus, cap. 1. iam declaratis: sed conclusioni factæ: quia spiritus nō est primum membrum, sed pars tātum corporis nostri: & si esset membrum, esset consimile, non instrumentum. Sed hanc difficultatem dissoluit dictum Philosophi primo de Historia animalium, cap. 4. ubi loquens de sensu tactus, idem dicit quod 2. de Partibus cap. 1. scilicet, quod virtutes omnes, quæ patiendo perficiuntur, ut sensus in aliqua consimili parte consistunt: & proprie de tactu exemplum dat, qui fit vel in carne (dicit) vel alia parte consimili, sed tamen sanguinea, aut quæ illi respondeat: ex quo etiam clarum est illum exclusisse neruum, cerebrūque, quæ non sunt sanguineæ partes: tamen etiam carnem neruosam, cùm sit dissimilium partium: virtutes autem agentes in dissimilibus continētur, ut motrix: quare apud Auicennam pro **N A T U R A L I**, lege **P A T I E N T E M**, seu quæ patiendo perficitur: pro **S E N S I T I V A**, **A G E T E M**. Nec potest dici, quod sensitua apud Auicennam dicatur actiua virtus, cùm in hoc Aristotelem Princps sit secutus, non Galenum.

Sed est alia contradictionis in dictis Auicennæs. de **A n i m a**, cap. 8. dicit enim iuxta medium, quod cor est sensibilis cerebro in sensu tactus: & ideo dolores cordis sunt longe maiores & intolerabiles: & videtur statue-

reco^r primum quod sentit, cum philosophis. Et in fine capituli vult contra omnia dicta hic, & alibi, quod neruus sit primum instrumentum tactus cum muscu^lis : & quod forma virtutis sensitivæ sit in anterioribus ventriculis cerebri. Ad hoc respondetur, quo h̄c loquitur secundum medicos, & sermones magis sensibiles: antē, & alibi, secundum veritatem. Et quod h̄c responsio non sit voluntaria, vide quid dicat prima pri^mi, doc. 5. cap. primo dum de cordis principatu loquitur, inquit enim: Et Philosophi sermo cū subtiliter certificatur, est veracior: sed medicorum sermo in primis cū attenditur, est magis manifestus. Noluisse etiam omnino Philosophum neruum esse tactus instrumentum declarant verba eius primo. de Anima, cap. 5. inquit enim, ὅσα γὰρ ἔνεστι εν τοῖς ζῷων σώμασιν ἀπλάνε γῆς, οὐδὲ διαί, νεῦρα, πρίξεις, & οὐδὲ αἰδεῖαι οὐδεὶς καὶ τὸ οὐρίων, καὶ τοι πέσοντες. Id est: Quæcunque enim sunt in animalium corporibus simpliciter terræ, ut ossa, nervi, pili, nihil sentire videntur: quare neque similia sibi: & oportebat tamen. Non ignorauit ergo neruos, sed sentire negauit. & in libro de Sensu & sensato, cap. 2. in fine, dum olfactus sensorium in cerebro collocat, tactus & gustus primum instrumentum iuxta cor ponit. Quare cū omnes, quo ad primum sensituum, in corde collocer, manifestum est hic ipsum loqui de instrumento, non de primo sensorio. Quare hoc etiam eius ceteris dicitis congruit, quod instrumentum tactus nec est neruus, nec caro, nec neruosa caro, cū talis vbiique reperiatur, non cor ipsum: nam cor non recte iuxta seipsum dici potest, sed initium aliquid.

Reliquum est igitur, vt ostendamus, cur carnem dixerit instrumentum tactus: & vt Galeni rationibus respondeamus, declaremusque quid hoc sit initium instrumentum. Conciliator videtur Aristotalem arguere, quod veram neruorum naturam ignorauerit: nam 3. de Historia animalium, cap. 5. inquit: Nam ossa omnia, seu vicissim foris tanguntur, siue alterum alteri infestatur, neruis ligantur: & circiter ossa quævis neruorum copia ducitur, excepto capite: nam id futuris ipsorum ossium continetur. Quare manifestum est, ligamenta

ossium cum nequis ipsis confudisse, nec illorum propriam naturam agnouisse. In cap. etiam 11. eiusdem lib. iuxta initium ait: *Sensu cutem carere constat, maximè que in capite, quoniam nulla interposita carne ibi ossi adhæreat.* Et certè hæc prodigiis similia videntur, cùm cutis capitis auulis capilis dolorem afferat: ligamenta etiam ut commixta neruis maximum dolorem inferunt, vt in eculeo tortis manifestum est: quod tormeti genus Aristotelem non ignorasse, cùm antiquissimum sit, verisimile est. Sed si non de cute capitis verba habuisset, facile poterat excusari: nam cutis exterior, quam vocant qui dissectionem exercēt ἐπιδερμίδη, proculdubio sensu carere videntur. At cùm de capitis cute loquatur, vrangue ampliætæ videntur. Incusat & Conciliator Auerroem inconstantia, qui modò carnem, modò neruos, modò neruosam carnem, primum tactus instrumentum dixerit: vt etiam in Paraphrasi de Sensu & sensibili, iuxta initium, ubi declarat proprietatem sensus tactus, quod sentiat instrumentum, quamvis non sit nudum à qualitatibus primis, ipsas tamen primas qualitates, nam ibi carnem posuit instrumentum tactus: & in secundo de Anima, neruos: & in Paraphrasi de animalibus, neruosam carnem.

Quamobrem cum rectum sit iudex recti & obliqui: ideo primo videndum erit, quid nam senserit Philosophus de hoc. Videtur autem iudicio meo constituere duo, principium sentiendi in corde, & instrumentum ipsis carnem. Cùm autem dixit, cutim non sentire: intellexit cuticulam vocatam ἐπιδερμίδη. nam hæc proculdubio parum, aut nihil sentit: non autem ex toto carere sensu manifestum est: cùm dicat, cutim capitis maximè talem esse, id est sensus expertem. Nam si ex toto cutis sensu caret, cutis capitis in nullo minus potest esse sensitiva reliqua cute. At verò carnem non propriè sentire vult, sed receptiuam esse sensus, est manifestum, velut medium quoddam, cùm sensus in corde perficiatur: nam in doloribus & voluptate totus homo afficitur: & hoc est, quia cor ipsum sentit, non autem in videndo. Gustus etiam quædā tactus species. Primū igitur non perfectū sensituum est caro: primū & perfectū

est cor ipsum: & propterea bene dixit Auerroes in principio libri de Sensu & sensibili, quod tactus & gustus medio non indigent, ut reliqui sensus: & tamen dixit Philosophus, quod omnis sensus sit per medium, ut 2. de Anima 98. & 116. exponit Zimarra de medio exteriore. Sed licet hoc sit verum & Aristotelis, attamen altius insedit demonstratio 2. de Anima 116. & est, quod sensibile positum super sensum non facit sensum perfectum: & ideo cum sensibile positum super carnem sentiatur, sensus perfectus non est in carne. Caro igitur habet duas virtutes, altera per quam est primum instrumentum sensus imperfectum: altera qua est mediū perfectæ operationis sensus tactus. Et ideo dolor cum sit imperfecta quædam sensus operatio, sit posito sensili super sensum. Per carnem autem quid intelligat philosophus, apparet, quod substantiam generalem, quæ constat ex sanguine, vel ei proportionali, disseminatam per totum corpus, seu neruis commoderatam, seu non. Et quod hoc voluerit Philosophus patet, quia in eodem 2. libro de Partibus, non dico in diuersis, nunc carnem facit primum sensituum in cap. 1. & negat eandem esse expresse, cap. 10. Quare necesse foret, nisi de duobus sentiendi generibus loqueretur, ipsum fuisse maximè obliuiosum. Et si quis querat, quinā est usus huius tactus imperfecti? Dico, quod est ad salutem animalis: ideo saepius dixit, tactum esse non unum numero, cum tamen alij sensus in plures non dividantur. Sed cur dixit, non in corde, sed iuxta cor fieri? Respondeo, quod vult carnem, quæ est in circuitu cordis, esse talem: nam sanguis sentire non poterat: alia autē non videbantur adeo terrea, ut possent esse tactus instrumentum. Ex quo patet, quām indignè Auerroes conetur relinquere, & coarguere Aristotelem. Nec opinio Avicennæ de spiritu est multum ad propositum: cum hic quæramus de primo receptivo, non de instrumento recipiēdi: aliter esset dicendum, quod spiritus esset primum receptivum cuiuslibet sensus: & si sic, iam erit commune, & nos quærebamus proprium: quare hoc non erit ad propositum. Ex hoc patet, cur Auerroes modò dixerit carnem, modò neruum, modò neruosam carnem instrumentū: conatus

est enim sequi quem iudicabat non vnam sententiam tenere Aristotelem. Eadem ratio euertit Auicennam, qui modò cum Galeno, modò cum Aristotele, eoque suo iudicio à seipso dissidente, sentire voluit: vnde illa postmodum dictorum suorum multiplex contradic̄tio. Rationes autem Aristotelis duæ pro sensu imperfecto in carne, & vna pro perfecto in carne cordis expositæ sunt à nobis. Ex hoc patet solutio rationis Auicennæ: nam sensus imperfectus est diffusus per totum corpus ad conseruationem animalis, sed perfectus est in corde: nec animal ipso indiget vbiique, quia talis non est necessarius ad illius cōseruationem, sed ad perfectionem. Est etiam (vt nihil quamvis leue pro Philosophi opinione præteream) illud considerandum, cur penis glans tanto sensu ac tam peculiari prædicta sit, quæ carne constat: nam pauculi illi, ac exiles nerui, non per totam carnem disperguntur: neque cùm à capite proficiantur in vlla alia parte contumilem delectationis vim efficer possunt: quare eius carnis hoc est priuilegium. Stupidum etiam efficiunt Aristotelem, qui neget, sensile super sensum positum sentiri: cùm constet, nos ignē, in quacunque corporis parte ponatur, non leuiter à nobis sentiri. Id autem accidit studiois verborum autorū, non veritatis rei, vt simul cum re ipsa etiam mentem, quam maximè venantur, eorundem amittant.

Igitur hac visa opinione, ad Galeni sententiam, ex toto diuersam cum suis rationibus, accedamus: is nanque non nugis, vt reliqui, sed sensu ipso Philosophum oppugnat: conatus ostendere neroos, non carnem, esse instrumentum tactus. Verùm ante eas inducam rationem communem ex concessis à Philosopho. Idem est instrumentum sensus & motus, 2. de Par. cap. 1. iuxta finem, atque id iure: quorsum enim sensus absque illo: neroos est instrumentum motus, non caro: igitur etiam sensus? Dico, quòd Philosophus dicit, quòd id ē est principium non instrumentum. quinimo Galenus ipse confitetur, quòd durioribus mouemus, mollioribus aptius sentimus: et si concedat vtrunque genus vtraque prædictum esse virtute. Galenus igitur primo de motibus manifestis, sic ostēdit virtutem sentiendi in nerois esse, & à

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

cerebro proficisci. Si amputetur neruus, quicquid supra remanet, sentit, & motum retinet: quicquid infra est, utroque priuatur. Et similiter infert, Si præcidatur spinalis medulla, id enim quod infra est, & à parte præcisa exoritur, sensum amittit, & motum: igitur cùm superiora hæc retineat, erit virtus sentiendi & mouendi neruo quidem insita, & à spinali medulla originem ducens. vnde primo de Vsu partium 16. inquit, Erit igitur nervorum utilitas facultatem sensus & motus in membra ipsa ex principio deducere. Hoc autem iam cerebrum, & medullā spinalem esse ostenderat: vnde lib. 16. cap. 2. Quod verò sensuum instrumenta neruos ad sensum expolcerent, illud iā abunde superius me declarasse puto. Et infrā: His autem, quibus exactiore erat opus sensu, molles natura neruos tribuit: iis verò, quæ voluntarium motum exercebant, duros omnes: quibus autem opus erat exactiore tum sensu, tum motu, etiam utrumque genus. At verò in 5.lib. cap. 9. tres scopos naturæ in nervis disseminandis declarat ad sentiendum: primum, velut videndum, audiendumque: secundum ad mouendum: in his duobus maximis, vel etiam pluribus nervis opus fuit. At verò tertium scopum doloris sensum statuit: cuius causa nihil aliud adiungatur exilibus opus nervis fuit: quales renibus, & iecori, & pulmoni natura inseruit: cùm instrumenta non essent sensus ullius aut motus. Eandem sententiam repetit in libello de Virtutibus nostrum corpus dispensantibus: quem Galeno ego tribuo, ut etiam librum de Partibus artis medicariæ, & de Motibus manifestis: & si initium sit eius, Dixit Galenus. nam hic mos Arabum fuit libros è Græca lingua ad suā transferentium. Sed nec forsitan Introductorius medicorum, & si alias de illo non parum dubitauerimus, à Galeno erit alienus. Sed hæc obiter: illud consulto: Videri mihi eos, qui de hoc scripserunt, adeo contemptim hanc tractasse disputationem, ut maxima quibus innititur Galenus argumenta præterierint: quale illud: Quod maximè sentit principium debet esse sentiendi, etiam aliis: tale autem nervus est: 4. Artis curatiæ, cap. 6. nanque ibi dicit: Si nervus lœdatur, aut qui ex eo cōponitur musculus, aut tendo, ubi locus vacuus carne

fit, tunc doloris, vigiliarum, conuulsionis, ac delirij periculum instat decebat autem longe secus esse, si quoquomodo caro instrumentum paterat esse tactus.

Tertia ratio pro Galeno est membra carne nuda, ut dentes sentiunt secundum propriam etiam eorum substantiam, ut ipse Galenus s. de Medicamentis secundū locos, cap. 23. & 11. de Vsu partium cap. 7. iuxta initium, & 7. tertij cap. 1. non igitur ex carne sensus. Auerroës negat hæc quæ assumuntur, nam sensum, ut dixi, perfectiore reddi neruo putat: quia caro redditur temperatior: non tamen non sentit etiam præcisa pars: verum à maiore dolore minor obtunditur, dicente Hippocrate: duorum dolorum qui secundum eandem partem fiunt, maior minorem obseruat. Ob id igitur non sentit inferior pars, quæ necessario, vel vehementi dolore superioris obtunditur, vel breui emarcescit, & extinguitur. Erunt igitur tria membrorum genera, Carnosa, & hæc sensu prædita simplici: & Nervosa carnea, & hæc quidem perfectio: & Nervosa tātum, quæ non sentient sensu vero, Sed in hoc aberrat Auer. quia dixit nullo modo sentire: quamuis in neruo expuncto hæc adducat in medium, quæ alias scribam Deo volente dum distinguam, quidnam sit primum quod sentitur.

Nec illorum etiam opinio probanda est, qui putant alia membra per se sentire, secundum Galeni sententiā. Imò nerui per se sentiunt, cætera per neruos. Et si dicas, quòd cutis volæ manus est instrumentum tactus temperatissimum, : de Temperamentis, ultimo. Fateor: verum quamuis sit mixta ex carae & neruo, propter neruum tamen sentit. Dico igitur, quòd sensus magnitudo in neruo viger: nec est quod respōdeat Auerroës secundæ rationi: nam dicere, non sentire, quia diuisio illa ac incisio quædā sit priuatio etiam in carne locum habet dum pungitur. Quòd si dicat: Solæ primæ qualitates sentiuntur: at has etiam nudus neruus sentit, igne exustus. Nec hoc repugnare videtur Aristoteli si neruos ut arterias à corde nasci decernat: non tamen de perfectione sensus conueniunt, quam Galenus in neruo, Aristotleles (ut dixi) iuxta cor statuit in carne illius. At verò sensum quo animal est animal, si sensitua etiam ossibus

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

infusa est, quomodo Galenus neget carni & vniuerso corpori inesse? quandoquidem animal per sensum sit animal, & nutritiua vis cuilibet corporis parti necessaria ob id inest, quoniam vndeque viuit: ob quae tam Philosophus quam Galenus hanc sentiendi vim in toto corpore collocant. Atque id iure magis Galenus, qui Platonem securus etiam plantis ipsis aliquod sensus vestigium concedat. At vero nihil refert, seu animam dicas per totum corpus diffusam, seu ipsius facultates tantum, ipsa in corde sedem habente: non enim potest esse viues, nisi ubiq; nutritur: nec sentiens, si aliqua parte sensus expers sit: quare nec capilli viuunt, qui et si crescant, sensus tamen omnino sunt expertes. Ergo nec Albertus videtur recte Philosophum interpretari, quod caro neruis immixta sentiat: palam enim est, quod instrumentum, quod recipit simile, in partibus esse debet. Neque hi etiam vera dicunt, qui neruum grauis & leuis faciunt sensorium: calidi, & frigidi carnem: essent quinque sensibus plures, uno superaddito. nec ratio Philosophi staret, qua putat debere instrumentum toti corpori esse commune. At vero Galenus qui carnem etiam sentire credit, nerorum facultate praeditam, nihil in hoc habet Philosopho repugnans: cum duo instrumenta non ponat, sed unum tantum primum: quod et si ponat, propositionem Philosophi ad specierum formas contrahet, non ad ceteras, que minus materiae connexae sunt: nam & Philosophus ipse farctur, exanguia sentire per alium, quam per carnem: et si carnis id in animali locum obtineat. Ceterum dentes haud sentire dicet, cum quotidie citra sensum ullum exedantur. Dicunt quidam, aduenire dentibus in extremo, quod vnguis: ut superfluum id sensu careat. Verum quomodo si pars illa non sentit, ab acerbis fructibus obstupescunt, & congelantur? manifestum est enim affectum illum dentibus inharrere, qua parte inuicem committuntur. Quare & aliquid tale inesse illis Philosophus concedet, qualitate etiam altius progrediente. Membranae autem, & cutis, exquisitum habent a neruis, vel a corde sensum: porro obtusum, qua parte solum sunt animalis sentientis partes.

CONTRADICTIO II.

An finis ipsius medici sit sanitas.

Intentio medici est sanitas: finis autem adipisci eam, in de Sectis primo. At 9. Artis curat. 10. & 13. prima cura habenda est de virtute, est enim prima illius intentione. Respondeo, Intentiones sunt duæ: altera ad finem, & hæc est ad sanitatem. unde 11. Artis curat. 9. Quicquid scripsi, pro sanandis ægris scripsi. Altera intentione est ad finis media, ut finem nos possimus consequi. Ethoc modo illa partitur in plures: è quibus prima est ad virtutem, secunda ad morbum: & ita de aliis, ut dictum est, Vel clarius. Intentio medici est sanitas, illa vero à quibus sumitur intentione operandi, sunt alia plura: & sic differt intentione à rebus à quibus sumitur. Circa quod est aduertendum, quòd in Introductorio capite 6. sanitas est scopus medici semper: sed non est eius finis, nisi cum potitur ea. Sicut scopus gubernatoris nauis est, seruare nauim: sed non est illius finis, nisi cum eam seruat. Et si quis dicat, Contrà, quia, 10. Artis curatiæ 10 Hæticam tertiae speciei curat, non ut sanet, sed ut reducat ad tamen frigidam: igitur tunc scopus eius non est sanitas. Respondeo, quòd producere vitam, est finis consequens ad id quod primo intendit medicus: id est reducere ad sanitatem. reducit autem ad sanitatem in eo, quòd tollit morbum caliditatis siccitate relicta: & ita remouendo morbum, inducit sanitatem pro parte. Nam secundo Artis medicæ capite secundo, etiam ægri sunt in sanitatis latitudine constituti. Sed dices, Loquitur de simpliciter, non ut nunc ægris: Respondeo, quòd etiam omnis æger ut nunc aliquid habet de sanitate propria: sicut quilibet æger simpliciter, quem insalubrem quidam vocant, in latitudine sanitatis constituitur: velut sanitatis simpliciter particeps: tantum enim quilibet habet de sanitate, quantum est id per quod à summo morbus deficit. Et eodem modo considerat medicus de parte decorem augente, etiam præter naturam, ut in infibulandis adolescentibus: tum etiam de castrandis. unde Paulus Aegineta lib. 6. cap. 68. dabat

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

rationem huius: Cūm enim potentes, hoc vel illud facere omnino volunt, medici officium tunc est, quanquam ad sanitatem sit institutus, procurare, quō minore ægri malo ac periculo fiat.

CONTRADICTIO. III.

An ad medicum pertineat tractare de decoratione.

Circa hoc contingit dubitare: an ad medicum pertineat tractare de decoratione, tanquam de re perse ad illum spectante: cūm ut dictum sit omnia sanitatis causa agat, ut ostensum est in præcedenti contradictione: nam Ætius in decimo sexto libro de ea pertractat, & Princeps. 7. quarti. Respondeat ad hoc Galenus primo de Medicamentis secundum locos, cap. 16. quod decoratio vel est ad reparandum naturalem pulchritudinem, vel ad addendum aduentitiam: prima quidem ad medicinam pertinet, non autem secunda, nisi ut diximus in præcedente contradictione. Quomodo autem pertineat hoc ad sanitatem instaurandam, intellige: nam præternaturalis turpitudo vel est iuncta cum morbo, ut sextus digitus: vel est signum morbi, ut vitiligo. Quare medicus ut tollat morbum illum, procurare debet, ut etiam quasi coniunctum vestigium turpitudinis aboleat. Sed quid de cicatrice, quæ iam non est cum morbo, qui possit auferri, quamuis ipsa possit aboliri, nunquid medicus debet eam tollere? Videtur quod sic: quia est res præter naturam, ut Galenus, 14. Artis curatiæ cap. 16. de mangonibus reparantibus nares puerorum. Sed hoc pro exemplo: nam pars non potest sana diu permanere propria carne destituta. Sed quid cūm morbus procuratur à medico, ut cūm abscedit membrum propter cancerum, decimoquarto, Artis curatiæ decimotertio. Respondeo, intendit primo, & per se sanitatem: & est ablato cancer: quæ tamen non potest fieri, nisi cum alio morbo in forma, vel numero, sed tamen leuiore.

CONTRADICTIO IIII.

An medicina sit scientia.

Galeus principio tractationis Artis medicinalis dicit, Medicinam esse scientiam: & in titulo dixit artem. Conciliator differentia 3. mouet quæstionem. Philosophus 5. primæ philosophiæ vocat eam scien-t.c.20.20.tiam: sed Auerroës vult illam esse artem in commen-fine. to, exponens Philosophum expositione Anglicana. Princeps etiā vult in sua diffinitione prima primi eam esse scientiam, qui tuentur opinionem Auerrois primo Collectan. 1. & 6. Collectaneorum 1. & 7. eiusdem cap. 31. iuxta finem: non solum eam esse artem, sed mechanicam volunt: eo tamen modo, ut cum artes dividantur, 2. Phy. 24. in Utentes, velut est nauigandi peritia, quæ non facit nauim, sed illa virtutur: & Operantes, vt quæ secat ligna: & Imperantes, vt architectura: medicina est mechanica, id est non virtus, sed faciens: non autem vt faciat propriè, sed vt præcipiat. Igitur volunt hi, cum non possint effugere, quin sit scientia, quæ operari doceat, quod tale genus scientiæ cum arte sit idem: & ad hoc adducunt verba Philosophi, 6. primæ philosoph. 1. vel in Græca sectione. 5. primæ philosophiæ iuxta initium: quæ tamen oppositum sonant ex toto, cum dicat ille: τῷ μὴ γὰρ ποιητικῶν ἐν τῷ ποιῶντι οὐ ἀρχή, οὐ νέσση, οὐ τεχνή, οὐ δύναμις τοις. τῷ δὲ πεπληκτῷ, οὐ τῷ πεπληκτῷ οὐ πεποιητοις. Quibus verbis duo errores deteguntur: nam practicam, quam hic vocat, non illam intelligit quam 2. Primæ philosophiæ 3. id est quæ est ars, sed prudentiam: quod apparet ex tribus: Primo, quia artem sub faciente, non sub agente collocauit. Secundo, quia principium artis non est πεποιητοις, seu præelectio quædam, seu recta electio, hæc enim ad prudentiam pertinet, non ad artem.

Tertio, quia ars est faciens propriè, non agens. Secundus error est, quod facientem scientiam non unam dixit, sed tres: aliam quidem: cui initium est intellectus: aliam, cuius alia vis quædam (coniectralem intelligit vim) aliâ quæ est ars. Non igitur tota faciendo scientia est ars: nec agendi uilla ex parte: cum tamea

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Auerroës in suo textu pro agendi peritia, quæ prudenter certe est, artem haberet: quo fit, ut aberrare cogereatur. Manifestum est igitur Philosophum ibi sub scientia tres habitus intellectus, si non plures, quos 6. Ethicorum distinctixerat, comprehendisse, Scientiam contemplatiuam, Artes & Prudentiam. verum 6. Ethicorum, Scientiam intelligit, ut 2. Metaphysicæ 3. pro communi ad contemplatiuam, & illam cuius finis est exerceri. Non igitur idem est ars, & scientia cuius finis est opus: aliter nec Geometria, nec Astronomia quæ supputare docet, nec Arithmeticæ, nec Grammatica, nec Musica erunt scientia, sed puræ artes: itemque Fabrilis, & Sutoria scientiæ erūt, artes enim sunt Medicina igitur scientia est. Sed quare Galenus eam in titulo artem vocat? Quia liber artis medicinalis, non est demonstrativus, sed diffinitius: ideo non ibi scientia tradi potest, sed ars. Secundò, quia cùm contineret totam disciplinam, titulus debet esse à maiore parte, quæ est ars, diffinitio à præclariore, quæ est scientia. Sed & in Introductorio cap. 5. negat medicinam esse scientiam, si quidem exactam, quæ habetur per absolutam demonstrationem: nam etiam philosophiam ibi scientiam esse negat, & nos etiam aliquid scire. verū delucide 1. Artis curat. 4. eam sciētiam, & perfectam declarauit: quoniam & ipsa ex indemonstrabilibus demonstrat. Sed quidam dicunt, quod ut accipit à Philosopho nō est medicina, sed philosophia naturalis, hoc tamen est falsum, 1. Post. 42. Dico igitur, quod scientia quæ ad opus tendit sublata demonstratione est verè ars, ut Medicina & Musica: aliæ sunt artibus similes, ut Arithmeticæ. Sed Medicinā esse scientiam, ut à Philosopho accipit, docet Galenus 1. de Elementis cap. 1.

CONTRADICTIO V.

An neutrum in primo modo detur.

Galenus in diffinitione medicinæ ponit neutrum: Philosophus negat in Prædicamentis, capitulo de oppositis, dicens: Omne corpus est sanum, vel ægrum. Respondeo ut Hali in Commento, differūt solo nomi-

ne: nam cum morbus adeò remissus est, ut nō impedit operationes, tunc apud medicum non dicitur æger et si sit tam apud illum, quām apud Philosophum. Causa autem huius est triplex. Prima est, ex modo auxiliandi: nam ægris debetur curatio, 3. Artis medicin. 6. neutrī præferuatio, si sint decidiua, vel reassumptio si sint conualescentia, 3. Artis medic. cap. 16. & 17. Secunda autem causa fuit propter dies decretorios, qui non ab initio morbi sunt comparandi, sed vehementis morbi, cùm homo fermè cogitur decumbere, 1. de Diebus decret. cap. 6. Tertia, quia Galenus mutationē posuit quæ sensu non perciperetur, 1. de Locis affect. cap. 2. & 3. de Temperamentis, cap. 4. hanc negat Philosophus, & eius interpres Auerroes 8. Physicæ auscultationis Com 23. cùm igitur hæc Philosophus non consideret: Neutrum, quod re ab ægro non distinguitur, ponere non debuit. Vnde Auerrois fallitur 1. Collectan. 1. Sed contrā, sani & ægrī dispositio continuū quoddam efficiūt, igitur in transitu medio dabitur neutrum. Respōdeo, quod Philosophus diceret, quod datur ultimum esse sani nō primum ægri, ut in moriente.

C O N T R A D I C T I O VI.

An neutri dispositio insensibilis sit.

NEUTRI dispositionem sensibilem esse velle videtur Galenus in locis duobus ultimis præcedētis Contradictionis ex Galeno adductis: in Arte etiam medicinali in cap. de signis futuræ ægritudinis, & 1. de Diebus decret. cap. 6. clarissimè autem in de Constitutione artis medicatiæ, cap. 19. & in de Partibus medicinalis, cap. 5. Sed oppositum videtur in his duobus locis, in libro de Constitutione: ponit enim neutram nullum sentiens nocumētum: & exemplum dat de eo quem canis rabidus momordit. Idem dicit in libro de Partibus, addens huic exemplo aliud, eius qui venenum ad tempus sumpsit. Quidam respondent, quod causa est sensibilis, licet non dispositio. Hoc nihil ad rem, cùm queramus, an neutrum corpus primi modi sentiat nocumentum: nec querimus de medico, qui nec ipse sentit, sed

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ratione hoc tantum percipit. Potest etiam esse, ut nec medicus hoc percipiat, nesciens canem esse rabidum: nec æger, ut in veneno quod inscius haufit. Dieunt alij habere causam in se, & ideo ratione causæ illud corpus ægrotare: si sic esset, non daretur neutrum ad ægritudinem terminandum, sed tantum conualecentiæ: quia omne illud causam continet, per quam perueniet ad ægritudinem. Respondeo, Gal. 2. Artis medicæ, cap. 2. statuit quinque genera corporum. Sanum semper, quod nullo modo est læsum: Sanum ut multum, cuius non est culpa in operationibus, nisi cum comparat sano ut semper: Neutrum simpliciter, cuius læsio est aut in causa solum: aut si est in operatione, est cognita solum ratione ea, quod est læsio, non lesionis quantitas: Ægrum autem habet cognitam qualitatem læsionis, non solum læsionem cum ægrum est simpliciter dictum: sed ægrum ut nunc habet læsam in comparatione sui. Eodem modo dico de neutro ut nunc. Ergo omne neutrum habet læsam operationem simpliciter, si sit simpliciter: aut sui comparatione, si sit ut nunc: & talis læsio potest esse sensibilis, non tamen necessario est sensibilis, quia sufficit quod causa sit sensibilis. Sed in hoc differt ab ægro, semper, quod omnis æger seu simpliciter, seu ut nunc, habet quantitatem læsionis sensu cognitam.

C O N T R A D I C T . I O . VII.

An panis sit facilioris concoctionis quam caro.

Ratio faciliter transeundi in alimentum sumitur ex temperamento, ita quod sit cibus secundum naturam, 3. de Temperamentis, cap. 2. nam cibi diffinitio est, quod immutetur à natura, non mutando illam. Manifestum est autem, quod tale necesse est esse simile corpori in qualitate: nam omne agens dum agit reputatur. Si igitur alterius naturæ sit cibus quam humanum corpus, manifestum quod infrigidabit, aut calefaciet corpus: & sic non iam simplex erit cibus, sed vel cibus medicinalis, ut dicunt, aut medicina. Sed in libro de Dissolutione continua, cap. 4. in initio, reducit facilitatem & difficultatem cōcoctionis ciborum ad quinque causas:

quarum prima est, Intemperies valida: nam illa facit, ut tardè possit assimilari, quia assimilatio est conditio præcedens nutritionem, ut aliàs declarauit ergo piper & por tulaca erunt difficultis concoctionis. Secunda causa est, Ratione substantiæ: & hæc est quadruplex, vel quòd sit vehementis duritiei, ut nux indica: vel ticcitatis, non intelligendo virtutem nunc, nam sic reduceretur ad primum modum, ut panis superassatus: tertia, quòd sit renacis alimenti, ut caro magnorum piscium: quarta, quòd sit crassi alimèti, ut caro bouis. Tertia autem causa est, Ratione excrementorū, quæ enim plurima continent excrements, diurna indigent separatione, ut amygdalæ & auellanæ. Quarta est, Propter aliquod impediens sibi iunctum, ut quæ oleum continent, velut oliuæ. Quinta est, Causa abominationis: & hæc est duplex, aut generalis, ut cùm res est ingratæ saporis admodum, vel odoris: alia cùm abominatur homo aliquid propter naturam propriam: ut quidam qui non comedunt lac, alij oua: alij comedunt, sed natura refugit propter vim quam habet illi contrariam, & discordem. Additur etiam ratio contrarij: quoniam cibus calidus in frigido corpore celerius concoquitur, quam frigidus: & causa est, quia calidum celerius reducitur ad temperamentum à frigido, quam à calido: & ideo hoc verum est tantum in mala temperatura, non in naturali: & remanet dubitatio parua, de mala temperie, naturali tamen, sed valde magna: sed nunc est sermo tantum de sanis, non multum à temperamento æquali recedentibus. In recensendo autem cibos facilis concoctionis, primò ponit Panem bene præparatum: post Carnes avium, & reliquorum: et si liber hic esset Galeni absque dubitatione, & cum omnium consensu, non esset multum difficile sententiam eius venari. De temperato autem cibo non solum Galenus illud fatetur, ut dixi in locis prædictis: sed & in libro de Cibis boni & mali succi, cap. 3. non tamen vult ipsum esse temperatum tantum in primis qualitatibus, sed medium etiam intertenue & crassum, lentum & friabile, cæterasque eiusmodi omnes qualitates. Et Auerroës 5. Collectaneorum 31. dixit, Panem triticum esse optimū cibum inter

omnes , & quasi naturæ humanæ simillimum , vt etiam cap. 3. eiusdem libri declarat iuxta initium , vnde dixit , Temperantia propria est cibo , medicinæ intemperies: est enim cibi natura , va faciliter conuertatur in humorum similem humori radicali : & hanc primam laudem etiam Zoar illi tribuit in suo libro primo Theisir, capite de conseruâda sanitate. Idem fermé Rafis lib.3. cap. 3. ad Almansorem confirmat, volens, vt plurimum salis ei misceatur, ac bene fermentet. Quanquam nemo sit, qui non videat mediocritatem, secundum Galenum, excessu fore potiorem: & si tamen sit declinâdum , tunc coctio, fermentum, & sal, minus afferunt detrimentum aquæ, quam detracta. Tertius modus ex facilitate solutionis in aquis sumitur, nam quod faciliter soluitur, faciliter concoquitur: tum si celerius ac magis tuimescat: præcipue coctum. vt in lib. de Cibis boni & mali succi, cap. 3. iuxta finem, sic enim fructus & multa alia à patre suo probari scripsit, certissimo experimento. Quartus modus sumitur ex paucitate nutrimenti: nam quod parum nutrit, faciliter concoquitur: contrâ, quod faciliter concoquitur, parum nutrit: & quod plurimum nutrit, ægrè concoquitur. & hæc tria se consequuntur, 7. Artis curatiæ, cap. 6. iuxta medium. Ultimum autem diuisionis membrum non conuertitur: vt quod ægrè concoquatur, necessariò plurimum nutriat: nam difficilis concoctionis iam plures causas declarauimus. Quintus modus habetur à Gal. 1. de Alimentis, cap. 1. post initium, Quæ facile concoquuntur, facile altera fiunt, & corruptiuntur: quæ vero difficulter concoquuntur, etiam difficulter in alienam transeunt qualitatem , & tardè corruptiuntur. In his omnibus non videtur primo Galenus in facilitatis ratione cōstans fuisse, cùm omnino diuerfas illius causas referat.

Ex his tamen causis promptior ad concoctionem panis carne esse videtur: nam quantum ad temperamentum attinet ab omnibus, vt diximus, pro exemplo absoluti cibi, vt qui in nulla qualitate exuperet, adducitur. Caro etenim omnis calefacit , aut inquit Rafis 3. ad Almansorem cap. 9. Quantum etiam sit merito conditionum assignatarum in libro de Dissolutione continua, videtur

videtur panis esse gravior carne: nemo enim sustinet esum puræ carnis, cum multi sustineant esum panis solius, ut quotidie multis est in usu. Quod etiam panis celerius in aqua soluatur carne, nemini dubium esse debet, qui vel expertus sit hoc, vel velit experiri. Nutrit etiam minus panis longè quam caro, quod Celsus lib. 2. cap. 17. testatur & 3. ad Almansorem 9. caro est omnium quæ eduntur nutricies maximum: unde tertia primi doct. 2. cap. 7. qui multa carne vivit frequenti indiget minutiōne. In facilitate tamen corruptionis quamvis panis à carne vincī videatur: non tamē adeò longo, ut quidam putant, interuallo: nam panem corrūpi post primam diem affirmat Zoar, capite de conseruanda sanitate. Adiunximus nos olim, cum essemus iuniores, in emendatione contradictionem ex dicto Auicennæ in directo, de qua in 11. libro diximus contradicentium medicorum. Caro etiam non cruda, nam talis edi non consuevit, pani comparanda est, quæ hyeme diutius pane asseruari potest. quod & si vincat hac in causa solum panem, cum tot modis vincatur, durior erit cōcoquen-
tibus ipsam quam panis.

Secunda ratio videtur sumi ex experimento, Celerius id cōcoquitur, quo assumpto, citius esurimus: (Cum famæ naturalis inanitatem ventriculi præsupponat 1. de Causis symptomatū, cap. 7.) sed celerius esurimus assumpta libra panis, quam carnis, ut nos docet experientia: celerius igitur panis ipsa carne transit in alimentum.

Tertia ratio procedit ex autoritate Galeni, qui carnes dabat in cœna, & panem in prandio, 1. Regim. acut. 18. iuxta finem exemplum adducēs de gladiatoriibus. Constat autem, quod carnem solam ibi intelligit: quia dixit hoc obseruari ab illis, ut simplicitate cibi omnem dñeū-
tent turbationē: quod haud consequi liceret, si vtrunque in cœna assumeret, scilicet panem & carnes. At cœnam copiosiorem vult Galenus esse prādio, ut infrā docebi-
mus: quare manifestum est illum existimare, carnē esse difficilioris concoctionis ipso pane.

Quarta etiam ratio ex alia autoritate sumitur 7. Artis curatiuæ, cap. 6. iuxta medium: ubi exhibet primo pa-
nem & pisces saxatiles pro leuissimo elemento: inde ad

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

carnes descendit : quò fit, vt panis ab illo in facilitate concoctionis carnibus præponatur.

Alia ratio sumitur ex eodem loco, nam panis facilius concoquitur suilla carne : illa enim est (dicit) nimis contumax, eo quod plurimum nutrit. Sed caro suilla est omnibus aliis carnibus in nutriendo commodior, & humanæ simillima , vt habetur 10. de Simplic. medic. cap.3. & de Cibis boni & mali succi, cap.4. Igitur panis est facilioris concoctionis, quam vlla caro.

Ætius quoque Galenum in libris de Tuenda sanitatem secutus, dum senes nutritre docet lib.3. cap. 30. ter panem illis in die dat: carnes semel. & Galenus 1. de Tuenda sanitatem post medium, iubet ablactato infanti primo panem dari, post legumina, & carnes. Item post pauca: Si negotiis impeditus pedotribas sit , vt nec lauare , nec fricare puerum possit, modicum panis det : inde hora, qua fermè solet, lauet, fricet, & cibum solitum exhibeat. Prohibet enim quenquam iusto vesco cibo, antequam fricitur, ac lauetur. Clarissimè hoc 6. de Tuenda sanitatem, ante medium, docuit: vbi impedito viro negotiis consulit, vt panem sumat hora quarta diei , ita quod speret decima hora esse confectionem. Ex hoc igitur duplice modo patet, panem celerius concoqui carne , tum quia intra sex horas, tum quia non dat carnes cum pane. Nec potes dicere, quod ratione simplicitatis solum panis eo in casu celerius concoquatur, nam cum pane oliuas, mel, palmulasque concedit, recitatibus autem autoritas hæc in 18. Cōtradicte. huius: dicemus & aliqua in vndecima tractatus sexti, hujus libri. Hæc igitur argumenta sunt, quod panis ipse res sit leuisimi alimenti, saltē ad carnis comparationem: sic vt facilius illis concoquatur.

At qui partem tuetur oppositam, rationes quibus aliquid facilius concoqui Galenus nobis declarauit, singulas seorsum debilitant: veluti cum dicimus, temperata facilius concoqui : obiiciunt nobis vinum, quod cum non sit temperatum, facillimè tamen concoquitur, 2. Aphor. 11. & oua quæ vel sunt temperata, vel paululum ad frigidum declinat, vt 11. de Simplic. medic. & à Principe in libello de Viribus cordis, & à Serapione dictum est: vel eo magis si temperata sint, vt videtur sentire Pria

ceps, difficulter tamen concoquuntur, adeo ut candidioris partis, quod ad alimentum attinet, nullus sit usus. Hæc ratio vitiosa omnino est trib' modis: Primò, quod cùm omnia illa quinque consideranda sint, hic vinum duaxat accipit, & ex eo argumentatur. Secundò, quod de vino adducitur, ad propositum non est, cùm ex alimenti genere, quod cibum dicimus, in potum descendat. Tertiò, quod mediocritatem illam quam Galenus non in qualitatibus tantum primis, verum etiam in crassitudine & tenacitate iubet obseruari, tū aliis, hic solum in primis spectat: cùm non obscurum sit, oui candido nihil esse vel tenacius, vel magis ad glutinis naturā accedens. Qua etiam ratione argumentum de suilla carne dissolutur: nam & si similis sit substantia humanæ prorsus, 3. de Alimentis cap. 1. nihilominus cum tenaces & glutini similes generet humores, 2. Aphor. 18. merito difficilis cōcoctionis erit. Eodem modo si quis dicat gallorum testes, quos Mesue in cura phthisis commendat, & iecur gallinæ, tum anseris, quod facilissimum est in concoctione, vt 3. de Alimētis, cap. 21. & in de Dissolutione continua cap. 3. & 4. non facile aquæ impositæ intumescere: cum tamen pulmo & fungi, quæ ægerrimè concoquuntur, soleant celeriter inflari. Respōdemus, non de aqua frigida Galenum dixisse, sed si incoquatur: at luce clarius est, iecur & gallorum testes celeriter tumescere, & molliciem nancisci, si coquantur: at contrà, fungi & pulmo tardè. Verū iecori & ouis illud propositum est, vt diutius quam par sit cocta durescat: quò fit, vt & tunc coctioni in ventriculo cōtumacia reddantur. Simili modo oua eti plurimum nutriant, teste Galeno, facile tamen concoquuntur, reluctante multitudine alimenti: quia temperata sunt, & mollia, si de luteo intelligimus.

Omnis igitur hæ rationes esse videntur, quæ ad cibi facilem concoctionem faciant, non quæ seorsum sumptuose talem cibum illum esse ostendant.

Igitur ad primam videtur Auerroës 5. Collectaneorum 3. fateri, carnes esse temperatores pane: tum galinarum maxime, cum ius earum dicat leprosis conferre, & carnes ipsas nostrum corpus ad temperamentum reducere.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

In secunda causa caro videtur esse nobis conuenientior natura, quam panis: sed ex vsu panis est confuetior. Porro quod ad alias pertinet conditiones, non vlla in parte caro videtur esse pane inferior, tum præsertim, cum Galenus i. de Alimentis, capite de tritico, panem velit esse difficilem ac cōtumacem, si quid desit ex optima præparatione. Absolutus igitur etiā difficilis non possit appellari, in primo tamen genere eorum quæ facile concoquuntur, locari non debet. Quod verò aquæ impositum feruenti celerius intumescat, hoc ad carnes haudquaquam extendi debet, cum Galenus experimentum illud ad grana tantum ac legumina referat. Quod etiam minus nutriat panis, quam caro, illud non omnino ab oīnibus concessum est: cum carnes paruarum aūriū vt leues, ac parum exhibētes alimenti, debili ventriculo, vel Galeno teste, concedantur. & si modo adhuc caro à pane in hoc solo vincatur, in aliis tamen causis leuis concoctionis illum superat. At de corruptione, nemini dubium est, longè facilius putrescere carnē, quam panem: quare cum difficultimum sit hæc rationibus demonstrare, melius erit sāpē ad autorum ipsorum placita, quæ experimento confirmata sunt, confugere.

Sed tamen prius secundam principalem rationem diluamus: ante id verò etiam illud præmittendum, cibum dici concoctu faciliorem, vel quod celerius transcat in chilum, seu pūticulam in ventriculo: vel quod celerius in sanguinē, vel quod celerius ipsa solidā membra nutriat. Itaque nobis aliquando celerius contingit post panis assumptionē esurire, quod minus ex ipso quam carne nutrimur: rari etiam sunt qui vel solam edant carnem, vt tutò liceat hoc experiri. Illud tamen si concedatur, nihil probat: cum defectionem alimenti in venis naturalis sequatur famēs: hæc autem celerius assumptum panem quam carnes sequitur: aliter dicendum esset, rapas etiam crudas, facilius concoqui perdi cum carne: cum & illarū esum celerias, ac multo quam panis, faines subsequatur. Igitur alia ratio modicæ nutritionis, alia verò facilis concoctionis. Arguo etiam quia æquale detrimentum in concoctione panis, est maius æquali lapsu vel defectu in carne: vnde Princeps;

primi doct. 2. cap. 7. in fine. Et scias quod detrimeatum panis, cum non concoquitur, deterius est nocumento carnis, cum non concoquitur. Sit igitur propria quantitas panis libra una, & carnis dimidia, & fiat augmentum sextae partis in utroque: tunc ex dicto Principe erit nocumentum quatuordecim unciarum panis, quam septem carnis: igitur natura magis laborat in concoquendo uncias septem panis, quae sunt dimidium illius quod nocet quam uncias tres & dimidiem carnis, quae sunt dimidium minoris nocituri: sed ut septem ad tria cum dimidio, sic duodecim ad sex: igitur ex regula Geometrica cum utrinque sit proportio dupla, maior est labor in concoctione librae panis, quam sex unciarum carnis. Respondeo, quod argumentum non valet, quia detrimentum illud non est ratione laboris concoctionis, sed materiae quae relinquuntur: nam ex pane relinquuntur materia magis lenta, quam ex carne, eo quod constat ex tritico: at ex carne materia magis inaequalis intemperie & quae celerius putreficit. At lento licet non plus noceat ad concoctionem, intemperie, magis tamen nocet ad expunctionem, ut manifestum est. Igitur nocumentum panis non concocti maius est nocumento carnis, cum non concoquitur: & tum cum hoc stat panem ipsum carne celerius concoqui.

Ad tertiam respondeo, quod ut habetur i. de Alimentis, cap. de tritico: Athletae veri utrebantur carne suilla, eaque admodum copiosae, libro Ad bonas artes exhortatorio: quare ob multitudinem alimenti difficilior erat in concoctione prima caro, quam panis: nos autem loquimur de regime moderati hominis. Dico etiam quod caro semper est difficilioris concoctionis, respectu trium concoctionum, pane: quia data aequalitate etiam boni alimenti, cum plus resecetur in prima concoctione ex carne quam pane, agrius conficietur maior quantitas, quam minor: & sic data ponderis pari magnitudine carnis & panis, grauior erit caro virtuti quam panis. Sed nunc sermo est de prima concoctione, quae in ventriculo administratur. Dico tertio non esse clarum, quod solas carnes in cena darent absque pane, cum vix sit hoc verisimile: sed intellectus Galeni est, quod vitare

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

mixtionem est valde vtile, adeò ut etiā in robustissimis corporibus , qualia sunt athletarum , absque dubio (i. Aphor. 3. & de Optima habitudine) solū panem darent in prandio: in cœna autem carnes: fupple , ultra panem: & si hæc responsio non placet, aliis inhæreas.

Ad quarram dico, quòd panem exhibet ob consuetudinem, pisces autē faxatiles sunt facilioris alimenti carnis, & ideo comparatio panis & carnis est ibi sumēda à consuetudine: carnis & faxatilium piscium à facilitate concoctionis , quanquam etiam statim subiiceat gallinarum alas.

Ad quintam dico, quòd panis facilius concoquitur suilla carne, quæ est validissimum alimentum, vt 7. ipsius Artis curatiæ cap. 6. & primo de Alimentis, cap. de tritico. Et cùm dicis, illa est hædulina præstantior: Respondeo, verum est, non tamen facilius illa cōcoquitur: & ideo bene dicebat Galenus , quòd in illis qui suillam carnem concoquere possunt, supra omnes alias optimum præstat alimentum : igitur cum hac bonitate alimenti, qua præstat hædinæ ac cæteris , stat difficultas ad concoctionem. Sed contrà, quia Princeps 2. Can. cap. 146. dicit, Suilla autem caro & si multum nutriat, & crassum ac glutinosum præbeat alimentum, facile tamē concoquiur, & celeriter descendit. Unde subdit, Non eadem est ratio facilis coctionis , celerisque descensus, cùm alimenti crassitudine vel tenuitate. videtur etiam Auerroes 5. Collectaneorum 32. sensisse, Galenum illā pronuntiasse ap̄ram usi hominum, non athletarum solidum. Quinimo etiam Galenus ipse in consilio pro pueri laborante morbo comitali, carnem porcelli cōcedit. Dico igitur, quòd caro porci annui, & præparati, vt ibi apud Galenum & reliquos, est facilis concoctionis: non solum probatissimii alimenti. & hanc constat esse difficiliorem pane ad concoquendum, nec tamen hædina levior. Sed caro suilla communis est illa, quæ solū conuenit grauiter & assidue se exercentibus: & hæc cùm ab aliis non concoquatur, si tamen vel ob paucitatem, vel ob præparationem concoquatur, & ipsa quamvis iam adulti vel senis suis optimè nutrit, & alimentū solidum, ac minimè putredini, aut resolutioni obnoxium præstat.

Ad reliqua quæ adducuntur dicimus, ob consuetudinem non licere vesci carnibus sine pane. At quis dubitat quod panis solus non leuior sit, eo cum carne sumpto? Dico etiam, in hoc cæteras à prima concoctiones obseruandas, quarum contemplatione leuior panis ipsa carne proculdubio est. Illud tamen obseruandum, panis concoctionem, difficilem eisdem verbis declarari: cum potum dari vetet puerο, ne panis crudus per venas distribuatur: quo fit, vt difficulter apud Galenū, etiam concoqui ab infantibus & pueris existimetur. Quod autem in ablactatione non protinus ad carnes descēdit, causa est periculum putredinis. Vnde etiam legumina carni præponit, quæ nemo dubitat illa esse grauiora. caro igitur lacti nullo modo est immiscenda: quo errore hodie plurimi, tum etiam vini periclitantur infantes. Ad id ex 6. de Tuenda sanitatem respondebit quis, non tantum coctionis facilitatem, quam paucitatem nutrimenti curare Galenū: hæc autem est in pane.

Quod autem caro celerius concoquatur pane, adest autoritas Principis 2. Can. cap. 146. cùm dixit: Caro est cibus confortans corpus, & maximè propinquæ conuersione ad sanguinē. Ista verba et si multis modis possent peruertere veram tamen Principis mentē, apud illum qui solum veritatem amplectitur, ostendunt.

Adducitur etiam ratio de corruptionis facilitate: sed non videtur probare, cùm sit tantum conditio singularis, vt s̄pē diximus: & lutea etiam ouorum, quæ tardè corrumpuntur, facilime concoquuntur: & secundam quosdam horei fructus cum sint difficilis concoctionis, sunt tamen celeris corruptionis. Alia ratio: Calidior est & humidior pane, igitur facilius concoqueretur: nam hæc sunt principia coctionis, vt 4. Meteororū iuxta initium. Hæc ratio patitur difficultates duas: primam, quia diximus oportere esse temperatum, non calidum: secundam ab exemplo, nam suis & mel difficiliter concoquuntur, & tamen sanguis est calidus & humidus, & mel calidum etiam, & cum hoc tenuis substatiæ, & pauci alimenti.

Tertia ratio, caro est suauior & temperata magis pane,

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

igitur facilitioris concoctionis. Respondeo, utrumque eorum quæ assumuntur falsum est, cum etiam sequela non valida est, quod s̄pē diximus : caro autem videtur suauior ob raritatem, nam nemo tandem in esu carnis perseverare posset, sicut in esu panis: & dato quod ab initio posset, propter consuetudinem, nunc caro non est nobis adeo familiaris, ut panis. De tēperamēto dico, quod respectu carnis humanæ verum est. sed antequām transfeat in carnem humanam, transit primo in puliculam in prima cōcoctione, cui natura panis est propinquior, quam carnis: & hæc est causa, quod sanguis, cum nihil sit sanguini illo propinquius, difficulter tamen in sanguinem conuertatur: nam ad hoc ut sanguis in sanguinem conuertatur, duæ integræ transmutationes requiruntur, atque inuicem contrariæ: in pane autem integrâ una tantum. Quarta, panis est glutinosior carne & pluribus abundat excrementis, quam caro: igitur difficultius concoquitur. Diximus quod prima harum propositionum est vera, sed sequela non est vera, quia est postmodum panis longe temperator: & posset negari prima propositio in pane absolute perfecto, & moderatae quantitatib⁹, ita quod possit à natura plenè superari: nam cum non superatur putredo adueniens carni, glutinosam eius qualitatem tollit, quod in pane nō tam celeriter eueniens, difficiliorem non procedente concoctione illum carne, & glutinosorem videti facit: at procedente non eadem ratio est. Quod verò plures habent superfluas partes illud non cogit nos fateri, eum esse magis ad coctionem contumacem: imò magis oppositum, cum excrements non elaborentur à natura. Galenus etiam libro de Attenuante victu cap. 6. cum in 8. hædinas carnes solum in hoc probasset, præfert etiam ordeaceum panem triticeo: igitur hædi caro, quam probat, leuius concoquitur triticeo pane, quam reprobatur. Respondeo, ptisanam ordei præfert triticea, panem nō panis: quinimo, quod & experimentum ostendit, crassum, inquit, generant succum ordeacei panes, at paucū, & minime flatuosum: quo sit, ut diximus, etiam ut sint hac ultima solum causa leuiores triticeis: quanquam nō obscurum sit, Galenum contrarium sentire: nam his

interdixit, triticeis minimé.

Est & alia ratio, sumpta ex libro eodem, capite ut dixi 8. nam caro perdicum melior est ceteris, igitur etiam celerime nutrit. Respondeatur, non valere argumentum. contraria quia scopus libri de cibis boni & mali succi, est docere, qui nam cibi optimum alimentum praebant: sed scopi libri de Attenuante victu duo sunt, docere bonos cibos, & leuis etiam simul concoctionis: sed caro perdicum ibi laudatur, igitur præstat vitroque modo. Hec ratio est aliis deterior, peccat enim duobus modis: nam caro primò perdicis est optimi alimenti in genere carnium, nō eduliorum omniū: secundò leuis alimenti, vel refertur nutrimentum quod genitum est, & hoc modo caro perdicis leuis est alimenti, & est etiam scopus eius libri de his tractare: sed ex hoc non sequitur, igitur facile concoquitur: ut dixi de nutrimento mellis. Si verò referatur ad concoctionem facilem, poterimus hoc negare de perdice: nec est scopus hic tractare de cibis boni alimenti, id est qui facile concoquuntur: sed de cibis leue alimentum præstatis, id est tenue, quod etiam titulus ipsius operis declarat.

Quod si quis dicat, celerius æger à contuso ex carne quam ex pane restauratur pondere utriusque pari existente: igitur etiam nutritur celerius à contuso carnis. Et si quis dicat, quare damus panem ipsis ægris frequenter, non carnem: Respondebunt quia caro ægris dentibus conficitur. Dico igitur, quod celerius reficitur homo comparando ad dies ex contuso carnis, ubi corpus sit mundum, quia est copiosioris alimenti, quam panis: non autem comparando ad horas. Imò Galenus dat panem in syncopi cum vino, non carnes 12. Artis curatiuae, cap. 3. in fine: & eodem modo Averroes. Concludo tandem quod caro non contusa difficilius concoquitur, quam panis non contusus: & caro contusa pane etiam contuso: cum hoc tamen stat, quod in vitroque casu celerius reficiatur homo à carne quam à pane: ubi parua carnis portio exhibetur, ut nō multo serius concoquatur: interponendo plures horas, & rarius reficiendo cum carnes damus.

Vltimò solet adduci quod caro pullividetur esse simi-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Ille carni humanæ, quantum ad potentiam, ut ex dicto Auerrois suprà adducto colligitur. & etiam Gentilis videtur (volens exponere illud dictum Principis, iam à nobis suprà declaratum, de detimento panis) reducere hoc ad familiaritatem, ac similitudinem carnis nobiscum : quæ maior est quam panis : quare facilius concoquetur caro, cum sit magis in potentia. Quod si dictum Gentilis verum esset, deterior esset putredo pituitæ, quam sanguinis : nam cum sanguis magis nobis affinis sit, corruptus minus nocere deberet. Ad Auerroem dico, quod maior est similitudo inter carnes gallinæ cum carne humana iuncta cum vi quadam immutandi, ut sic sit cibus non purus, sed etiam medicam vim habens iunctam: quod patet ex sequentibus verbis: quia dicit, quod curat lepram. Hoc autem non conuenit cibo, ut cibus est: nec possumus dicere, quod hoc fiat ab exacta similitudine cum corpore humano: nam illam declaravimus maiorem esse in suilla, quantum ad substantiam, & qualites primas, quam in carne gallinarum: at in solis qualitatibus, maiorem in pane: nam caro pullorum est calidior, & siccior humana carne.

Ex his tantem colligo, quod Galenus noluit istam comparationem facere: nam si voluisset, commodè potuissest in tot libris, in quibus comparat reliqua: ut in libris de Tuenda sanitate, de Alimentis, de Attenuante vix ratione, de Cibis boni & mali succi. Ratio autem quæ illum detinuit, debet etiam nos prohibere ab hac determinatione: & fuit triplex, nam duæ referuntur ad experimentum, & una ad finem. Prima igitur est, Inter carnes est maxima diuersitas, nam caro boum quantum differt à carne passerculorum? Si igitur quis dicat, panis celerius concoquitur carne, falsa erit propositio: & etiam si dicat difficilius: prima propter passerculos, secunda propter boum carnes: igitur impossibile fuit ordinem inter hæc duo generalem ponere. Secunda causa fuit, quod vix poteramus experiri hoc, nam caro per se sola ob consuetudinem prætermissam ægræ concoquitur: pani vero mixta, ob commixtionem, non syncerum præbet experimentum. Sunt etiam modi præparandi diuersi, ob quæ difficilimum hoc erat experiri.

Etsi tu velles in eodem homine addere modò carnes, modò panem, peruenires ad impedimentū coctionis, in quo dicebat Princeps, quòd deterior erat frustratio in pane, seu quòd impedimentum sit maius, seu quòd arguat maiorem causam, tanquam panis concoctio nobis facilior sit: & ita trahitur ad utramque partem commode autoritas illa. Et si velles stare intra limites in eodem homine, augendo panem, & minuendo carnes semel: & alio tempore augendo carnes, & minuendo panem: illa die qua augeretur panis, celerius coacoqueret, quam in die in qua caro augeretur: nec propter hoc sequitur quòd panis celerius concoquatur, quia hoc est merito minoris recessus à consuetudine, & etiam auxiliij aliarū coctionum secundæ & tertiae. Tertia causa fuit, quia nō erat iuuamentum ex scientia huius, cùm moderatus usus doceret quid agendum, immoderatus autem in omnibus esset perniciosus: & hoc quo ad sanos: in egris autem nunquam ob hanc causam tamquam primam difficultatis concoctionis vitandum est unum, quin etiam prohibeamus reliquum: & quia carnibus erat adiuncta putredinis causa, ob id nunquam fuit necessaria talis comparatio. Sententia tamen Galeni est, quòd carnes perdicum & pullorum parum differant (eo modo quo possunt comparari, nam vix queunt, ut dixi) à pane triticeo optime præparato: & hoc quo ad primam concoctionem: in aliis autem difficilior est caro, ut dixi, data æqualitate ponderis: quia plus de chilo, ut ita dicam, ex pane quam carne refecatur: qua de causa carnes semel senibus in die dabat, & multis aliis, quibus tamen panem ter aut bis concedebat. Autoritas Auicennæ in oppositum adducta, non cogit nos nisi ad hoc, quòd celerrime carne ipsa sanguis augetur, quod verissimum est: non quòd celeriter caro conficiatur. Ex omnibus igitur quæ celerrimè nutriunt, primum est vinum aquosum, post vinum vinosum, post aqua carnis recte facta, post ouorum vitella, post saxatiles pisces, post panis, & avium paruarum carnes, inde perdices, & talium, cum his hædi ac suis annui, post reliqua suo loco, ut in i. i. dicimus libro. At illud panis præstatiissimum, quòd nulli alij edulio competit, ut quibuslibet cibis recte

iungatur simul, nec pugnet: ut ouis, & bouinæ carni, ac suillæ antiquæ: cum tamen cætera iuncta non parvam noxiam inferant. fuerūt tamen ut qui diligenter insipientes pro obsonio, panis naturam variabant, i.e. de Ali-métis cap. de trítico, dum de athletarum victu loquitur.

CONTRADICTIO VIII.

An medicina possint esse plures diffinitiones.

Medicina diffinitur ab Hippocrate, ut diximus, in libro de Spiritalibus, & à Principe prima primi in principio, & in 1. Artis medicæ cap. 1. & ab Auerroë 1. & 6. Collectaneorum primis: & Haliabba 1. Theoricæ cap. 4. in initio, primo diuisit medicinam, deinde diffinit. At verò dicebat Philosopher. 7. primæ Philosophiæ 45. & 5. eiusdem 12. Ea vnum sunt quorum diffinitio una est: quomodo igitur medicina est una, & bene diffiniri potest tot modis? Respondeo, pauci intellexerunt quid fibi Galenus voluerit: ille eam diffiniuit sciétiā, & non artem: & propterea rectè fecit Haliabba: potest enim homo scire, quod tertianæ frigida conueniunt, & hæc est procedens ex illa propositione. Contraria contrariis curantur, & erit hæc scientia: carebit tamen arte, quia nesciet, quænam sint eligenda: hoc enim docet ars, donec perueniat ad singularium operationē. At diffinitiones, (ut declaratum est in primo de anima 16. & antè) sumuntur per genera causarum, & ideo omnes sunt imperfectæ: perfectissima tamen omnium est ea, quæ Galeni fuit ab Herophilo sumpta, non solum quod perfectiorem medicinæ partem complectatur, sed quod materiam, & formam, & finem contineat. Est autem Sanum finis medici: materia autem principalis Corpus, & secunda etiam Causæ, forma autem Dispositio, quæ est sanitas, vel ægritudo, vel medium inter illa. Liquet autem ex his, quod vnius rei possunt esse quindecim diffinitiones, ex quibus tamen una sola perfecta esse potest. Hoc autem dico in his, in quibus omnia genera causarum sunt necessaria: nam quatuor ex causis singularibus sumuntur: sex ex geminatis, quatuor per tres causas, & una per omnes, quæ sola est perfectissi-

sima. Sed sunt etiam quatuor alia genera posita à Galeno 4. de Differentiis pulsuum, cap. 2. Prima est, quid non significet exponens; secunda aliquid attingit de re: tertia multo melius explicat rem: quarta puram rem docet, nulla nominis habita ratione, cum tamen aliæ omnes mixtæ sint.

Variantur & diffinitiones multis modis, ut declaravimus in expositione super primum Artis medicæ; sed præcipue varietatem sumunt, cum propriæ differentiæ non sunt nobis in prōptu, ut dicebat Auerroës 4. Cœli, in paraphraū contra Themistium, Sum. 3. cap. 1.

C O N T R A D I C T I O IX.

Morituri an sint solis predictionibus relinquendi.

Morituros solis prædictionibus scilicet expositis relinquendos, consulit Galenus 1. Aphor. 1. & clariss 2. Aphor. 29. recordantibus nobis, quod deploratos non oportet curare, sed relinquere, & morbi finem solum prænuntiare. Idem etiam 12. Artis cur. cap. 3. Facta prædictione ab omni medicamento egregio abstinebis, immunemque à calunnia te seruabis. At ut dictum est in secunda Contradictione, Galenus docet 10. Artis curatiuæ 10. manum laboranti heclico tertijæ speciei admonere: quamuis omnino ex eo morbo euadere non queat: sed ad summum in senijs talē possit transire. Oportet etiā ut video morte in his prædicere: at cum de acutis loquatur, illa omnino certa nō esse videtur, dicente Hippocrate 2. Aphor. 19. acutorum morborū non omnino esse certas pronuntiationes salutis aut mortis. Accedit quod Princeps dicit 4. quarti tra. 2. cap. 10. in fine: Et in his præmissa prædictione, incipiems à curatione: quia sepius numero aliqui sanantur absque spe vlla existentes mirabiliter. Deinde subiungit exempla illorum, à quibus uterus totus excidit, & quorum parte iecoris præcisa vita supereft mansit. Quidam dixerunt, dictum illud intelligendum de his, qui breui sunt morituri: talis autem Hecticus diu potest superuivere. Ista responso est apparet, sed non veranam Hydrops perniciosa, in qua nulla spes est salutis, curanda erit à medico: velut si asclites, à scirro iecoris iam confirmato originem du-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ces, hominem teneat: sic & carcinoma confirmatum, & ossi magno vel pectori hærens: & talia, quæ omnino Galenus negligere videtur, nam subiicit, Palam ad vix sanabilia, nunquam ad quæ sanari nequeunt ulcera: & si in 4. de medicamentis secundum genera cap. 11. dicat, Ad canse rosa ulcera: non carcinomata intelligit, sed in quibus corrumpita caro est, quod ipse declarat in serie verborum è uestigio, cum chirtonia illis iungat: quamquam nec apud Galenum impossibile omnino videatur cancri ulcus recens curare: nam de carcinomate nondum abrupto, haud dubium est, si modò initium duxerit. Ergo duo necessaria videntur ad hoc, ut rectè medicus manū morbo letali admouisse videatur: Primum ut diu ille superuiuere possit. Secundum, ut formam aliâ mitioris morbi auxilio medici adipiscatur. Tum vero & id præmissa prædictione fieri debet, ut Galenus dicebat 10. Artis curatiæ. In acutis autem morbis non omnino certam præsensionem Galenus interpretatur, quia non de omnibus. Confirmat hoc experimentum Galeni in libro de Prædictione cap. 11. & 13. & 14. tum etiam ratio multis enim yetulis, essent medici inferiores: quod a falsum sit nescio: Hippocratis tamen sententia prorsus indignum haberi debet. Saltrem igitur ad propria signa referendum erit, non communia, eaq; inuicta & proficigata partium altera, natura illius, vel morbo. Princeps autem consilium nobis dat, quod altius menti debet infidere; nam de sagittarum extractione ibi loquitur: unde fit, ut non adeo certa mors in his quæ casu accidunt pronuntiari debeat, ut in sponte nascentibus morbis: nam sponte nascentes morbi, nec corpus habent integrum, nec causa carent, quæ morbo perpetuo hæret: at qui infliguntur casu, vel vulnere, cum corpus robustum alioquin inueniant, nec causa morbi morbo iuxta sit: ob id fit, ut multi ex his sanetur, qui alias deplorati existimantur.

C O N T R A D I C T I O X .

Lens cuius acetosis an in lateralib; morbo conueniat.

ET maximi quidem erroris est, tribuere in potu in frigidantia vehementia, vel astringentia, nisi ia-

facto ex bile. Auicenna x.in trac.5.cap.3.in primis verbis. Inde sequitur oppositum hac serie: Et cibi eorum sint sicut lentes cum acetosis. Reclamat hic illico Fuchsius, En videte quam fidem debeatis vestro huic Arabi tribuere, qui quatuor in verbis sibi contradicit tam periculo, ingentique, ac etiam absurdissimo errore. Sic ille in Paradox.12.secundi libri: adducit autem multa ad ostendendum propositum: quæ tamen ad duo hæc tendunt, quod maxima pars curæ ad hoc instituitur in laterali morbo, ut sputum facile fiat. Quod verum non est ab initio morbi, quo in tempore Auicenna astringentibus videtur uti: nam litera noua, ut patet, omnem dirimit litèm, Auicennamque à calumnia vindicat, cùm ob id iubeat nos abstinere à lentibus & acetosis. Sed nec ob unum verbum tantus vir damnari debuerat, quod vel librarij, vel translatoris, vel etiam culpa manus, dum aliud scribit quām mens ipsa præcipiat, accidere potuit. Adde quod tueri possumus, quanquam Gentilis illum dicat de apostematibus loqui, hæc dixisse de pectoris doloribus, ut titulus ostendit. Alterum ve doceat illum sibi contradicere. Igitur primum, quod supponit ex 1. Aphor.12.nullo modo ad propositum est: aliud enim est signum naturæ, aliud opus medici. nam si sputum ab initio morbum decurtat cur non matrarentia emplastra statim ab initio expedit? At dicer, nocebunt, materiam quamplurimam ad locum attrahendo. At ego dico, astringentia ab initio furentis materia ad locum impetum sistent, plūsq; iuuabunt materiam minuendo, quām coctionem tardando nocebunt. Quod verò nitatur probare astringentia non conuenire, palam est omnes autoritates quas adducit, loqui de materia iam concocta, quo in casu nec Auicenna hæc dat, sed ab initio morbi solum. Sed dicet, cur igitur & suus expositor Gentilis, à quo forsitan hanc accepit contradictionem, nam ille eam exponendo animaduertit, illum in hoc relinquit? Respondeo, quoniā periculosus est si in alia merita fiat hic error: cùm verò scribamus doctis ac indoctis passim, ideo non solum recta, sed in quibus non facile quisque aberret scribenda sunt: ut enim in adagio, πολλοὶ τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δὲ πεπάνχοι,

suspectum igitur ob ignorantium auxilium relinquit Gentilis. Conatur autem ostendere lentem esse astrigentem. Quid plura? Galenus 1. de Alimentis cap. 18. fatetur, modò sit cocta, & non decorticata, vehementer astrigere. At verò decoctū eius, non solum non astrignit, sed etiam laxat: quare si acetosa addantur, ut ille iubet, non astringet equidem, sed bilis tantummodo furentis frenum erit. Verùm non ille ab astrigentibus cauendum docet, sed ab astrigentibus frigidis. Lens autem quasi temperata est inter calidum & frigidum. Oportebat sanè omni fienti phlegmoni adhibere ab initio reprimēti: inquit enim Galenus tertio artis medicinalis, cap. 12. Prius in Phlegmonibus à parte repellendum est, mox dispergendum: à paciente verò loco astringendo ac refrigerando repellemus. ergo cum peccus respirationis sit instrumentum, calefacientibus ac mollientibus iadiget. ab id igitur Princeps solum ante initium phlegmonis dum dolet, sed & in calido morbo modicā refrigerantibus, tamen moderate etiam astrigentibus, necnisi etiam emendati vritur: vnde artis summum, vbi error maximus esse credebatur ostenditur. Nemo autem ignorat quæcūque ad fastigium subtilitatis perueniunt, plus ad ostentationem artis, quam ad exercitationem pertinere: nam neque Galenus illa sua ad animi deliquium venæ sectione vti nos suaderet, nec in ventosis, vt aiunt, doloribus cucurbitula, sed melioribus memoratis, vtitur securioribus. At verò necessitatē libri Auicennæ quisque ad medendi usum intelligit, ob iudicij illius grauitatem, & librorum qui ex Galeno iam perierunt, casum: nam neque Galenus multus & sparsus ad promptam medendi oportunitatem apertus est: nec Paulus aut. Ætius necessaria omnia collegerant: & si quisquam nunc etiam aggrediatur id facere, vt in eundem librum omnia ex Galeno medice artis præcepta in unum conferat: præter id quod utilissima Arabum experimenta prætermittere cogetur, totamquilibrorum qui ad Auicennam peruererunt, ad nos autem non peruererunt Galeni doctrinam, easdem quas Auicennæ liber patietur difficultates.

CONTRADICTIO XI.

Medicina an tota tractatur in libro Artis medice.

Galeus in proœmio Artis medicæ videtur polliceri se totā artem modo diffinituō traditurū, quod tamen non facit: nam de Elementis, & de Humoribus, tum etiam de Dissectione nihil dixit in eo libro. Respondeo, dissectio traditur ordine diffinituō etiam in aliis, & non est proprie scientia, sed ars: est etiam prolixa tractatio, quam nemo recte in compendium reducat. qui verò conati sunt hoc facere, nulla in parte magis peccauerunt aberrantes & confundentes. quamvis nullo alio minus quam Galenū deceret hoc facere, cùm in multis aliis libris eam scripsisset. Sunt & qui existimeat eam non esse medicinæ partem: tum quod belluis etiam communis sit, tum quod medicinam ob id scientiam esse fateri cogantur. Humores & Elementa sæpius recenset, quamvis nullam de his propriam tractationem faciat: hoc autem in his sufficit, quando in talibus hæc tractatio futura sit breuissima. Sed si modo insufficiens non est, dicendum est, Medicinam scientiā esse, cùm traduntur humores, elementa, dissectio: hæc autem præterire licet, cùm sub artis modo, non scientiæ, ut in arte medica sit, pertractatur. Quamobrem ut Galenū à calumnia vindicemus, medicinā esse scientiam fateri necessarium est.

CONTRADICTIO XII.

Insensibile in qualitate mutatio an detur.

In sensibilem prorsus mutationem refugere videtur cùm Philosopho Auerroës 8. Physicæ auscultationis t. & Con. 23. seu mauis dicere sectione. Et fundamentū huius opinionis triplex est: Primum, si daretur (gratia exempli) ut gutta lapidem cauaret sensim, sensus circa propria sensilia deciperentur: essent enim omnia in perpetua mutatione, cùm tamen quiescere videantur. haud verò conuenit, ut natura sensus nostros sic finxerit, ut nihil certi sciant. Secunda ratio: Si quod mutatur in actu est, infinitas partes habere non potest: nam sic

actu infinitum esset, nam infinitum non nisi in his quæ potētia sunt, datur: sed quod mutatur suis partibus actu est, dum fiunt, & dum corrumpuntur. Igitur partes has impossibile est esse infinitas. Tertia: Omne infinitum pertransitur vel nunquam, vel in tempore infinito: sed lapis cauus sit: igitur pars quæ excidit non habet infinitas partes. At Galenus longè aliter censet, nam i. de Locis affectis, cap. 2. iuxta finem, & ipse guttæ lapidem cauantis exemplum inducens, inquit: Si mille guttis lapis sensibili parte excauatur: aut præcedentes præparat, aut excauant & ipse, aut nihil omnino operantur: si nihil operantur præcedentes, nec ultima, quæ illis æqualis est robore, non superior: si excauant, nec nisi sub millesima, ut ita dicam, vel ultima gutta sentitur cavitatis: luce clarius est, insensibilem priorum fuisse operationem: quod demonstrare volumus. At de præparatione nihil dixit, nec ibi, nec 3. de temperamentis, cap. 4. quod tamen maximè erat oportunū cùm ad id refugiant Peripatetici. Conati sunt quidam Galeni rationem confirmare: nam alia non videtur qualitas addi posse à præcedentibus aquæ stillis, quam quæ aquæ conueniat: at si siccū aquæ immitas vel per annum, non excauatur: quod tamen falsum est, si in fluentem imponatur: motu enim & aqua longe plus minuitur, quam ex gutta assidue cädente. At non animaduertunt quid in medium validius afferat Galenus cōtra Philosophum: quamvis illum non vidisse ea in parte cum existimem: nam longè acrius solet inuchi ubi aduersus placita Peripateticorum disputat. Igitur hoc est illius fermè argumentum: quanquam seriem verborum insipienti opportunius ibi pro conclusione ponatur. Fit erosio adeò leuis in visceribus, ut eam homo non sentiat: validam tamen erosionem sentit: idem sit de caliditate: quare & erosio & caliditas causæ dici debent, quæ sensum tactus mouere possint, & tamen præ paruitate fallunt. Igitur multò magis in cæteris sensibus, qui tactu minus certi sunt, contingit hoc. Inde 3. de Temperamentis subiecit. Si omnes has paruas noxas sensus sentire cogeretur, quid aliud patremur, quam sempiternæ, ut dici solet, dogma passionis? Ergo sensus propter res ipsas inuentos Galenus vult: ut sci-

licet, cùm aliquid excelleret, quod vel prodeſſe, vel nocere poſſet, ſentiretur. Aristoteles autem propter ſenſum videtur rerum ordinem conſtituiſſe: vt quia ſenſus, non quantamcunque minimam rem aſſequi poſteſt, ideo nec reſ ipsæ ad quantamcunque paruitatem ſcindi poſſunt: ſed veluti cùm Epicureis ſentiat per minima ipſa mutationes fiant. Et quanquāti rationes Philoſophi acutiores videantur, opinio tamen Galeni magis conſentit hiſ, quæ apparet. nam multa videmus quæ ſenſim adeò permuſtantur, vt homo non ea percipiāt, vt filij incrementū coram matre: quod eſſi lateat eam per ſingulas partes, non tamen latet poſt quām multum creuerit. & hæc eſt cauſa quòd abſentes, id melius agnoscunt. Infinita facile pro Galeno eſſet adducere experimenta: ratiō tamen illa prima, non multum videtur pro Galeno facere: nam, vt dixi, Philoſophus diceret, excauari lapidem in aqua: a deſſe etiam humidam præparationem per quam à lapide pars illa celerius diſiungeretur: tertio, quòd diſſicilius poſſet reprehendi ſi dicas, partes minimi quæ, dum eſt iunctum lapidi, actu ſunt, ſeparari ab aliis circumiacentiū minimorum partibus, ſic tamē vt illud minimum non fateamur partes habere quæ per ſe eſſe poſſint: nec tamen illæ erunt infinitæ, ſed tot, quoſ minimæ, quæ minimum in lapide ipſo tangunt: hoc enim neceſſariū eſt, non ſolum verum, apud illos qui hæc minimæ poſnunt. Quidam conati ſunt illos concordare. Alij quidem ſic: Inſenſibile duplex, aliud quod adeò pauum eſt, vt etiam per ſe ſumptum quoquis modo, ſentiri ob ſuam paruitatem non poſteſt: aliud quod quanquām per ſe poſſet ſentiri, comparatum tamen ei cui adiicitur, vel à quo aufertur, nequit: vt granum frumenti quòd non adeò pauum eſt, quin percipiatur, additum tamē aceruo magno, non ſentitur, nec oculus differentiam poſterioris acerui à priore agnoscit: primum igitur inſenſibile negat Philoſophus dari, nec Galenus illud concedit: non tamen negat Philoſophus dari hoc inſenſibile, quod fit per comparationē: & hoc eſt quod Galenus poſnit. Et ideo pueri clementū eſt inſenſibile primo modo, quod per ſe poſſet agnoscī à ſenſu, vt granum illud fru-

menti seorsum: non tamen in comparatione ad puerū.

Alij dicunt, quod mutationes istae apud Philosophū fiunt per sensibilia in actu: quia sensus decipi non debet: verū ut motus possit verè dici continuus, sit per insensibilia in potentia: & hanc mutationem Galenus vocat insensibilem: & sic discordia est solum in verbis & nomine insensibilis, non ex re. Sed ista opinio non concordat illos, nam Galenus vult, quod in actu prima gutta aliquid excauauerit quod insensibile sit ob paruitatem, & in hoc differt à Philosopho, qui nihil ponit excavatum, quia non sentitur: quare esse excavatum lapidē, & non esse, iam sunt contraria: cōtraria etiam sunt illud minimum non sentiri, & ubi ponatur sentiri, igitur Galenus in duobus contradiceret Philosopho. Contra primam argumentantur quidam: quia Galenus in 3. de Temperamentis dicit: Qualitatem acquisitam adeo leuem esse, ut non sentiatur: igitur cum illa mutatione absoluta sit, patet Philosophum illam non concessurum. Responsio ad hoc clara est, Quicquid sit de Auerroë, Philosophus mutationem in qualitate nō per minima, sed & ipsam insensibilem statuit, comparatione ad vehementiam habita, non autem ad subiectum. Verba eius subiungam ex loco illo: ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ ἀλοιώσεως ὄποιασθν. & γὰρ εἰ μερισὸν εἰς ἀπειρον τὸ ἀλοισμένον, διὰ τοῦτο καὶ οὐ ἀλοιώσει, ἀλλ᾽ ἀρρόνα γίνεται πολλάκις ὁσπερ η πῆγης. Id est: Similiter autem & in qualitatum mutatione obseruandum est: non enim si quod qualitatem acquirit in infinitum potest diuidi, propter hoc & ipsa qualitatis inductio: sed confertim sit sēpenumero, ut congelatio. Quis non videt ex exemplo, si verba non adeo illi clarent, intelligere Philosophum, acquisitionem per subiecti partes simul fieri minimas, non autem respectu qualitatis: nam glacies sit in magna aquæ parte simul, et si forma illa in quacunque minima parte non simul, sed sensim inducatur. Inde ex hoc errore obortae tot difficultates: vnde etiam sibi his, quæ in sexto eiusdem operis dixerat, contradicere videbatur. Ergo si verba ad qualitatem ipsam referantur, quis non videt, exemplum esse falsum? quis enim vñquam vedit repentinam congelationem humidorum? at magna-

partis simul quotidie videmus. Quare in utraque causa Galenus ad vaguem Philosopho concors est: nam inductionis qualitatum, quo ad vim, continua est, & ab insensibili auctiōne procedit: quo ad subiectum certam necessariō occupat quantitatem, quam minimum eius rei appellamus: seorsum quidem semper sensibilem, in comparatione autem totius, cuius est pars, perspectivam insensibilem.

CONTRADICTIO XIII.

Hippocrates dogmaticus fuit.

Hippocratem autorem huius libri dogmaticū esse in tota hac ostendetur commentatione, i. Aphorismorum. Oppositum in Introductorio, cap. 4. Rationalis sectæ princeps fuit Hippocrates: Methodicam Theomison Laodiceus Syrius incepit, absolutum Theſſalus Trallianus. In libro etiam de Optima secta ad Traſibulum, cap. 4. ostendit eas esse tres, Dogmaticam, Empiricam, & Rationalem. post hanc à cap. 13. vsq; ad finem libri, Methodicam, seu Dogmaticā oppugnat: maximè autem cap. 17. ex Hippocratis verbis. Igitur Hippocrates nō fuit Dogmaticus, aliter damnaret proprium magistrum, & etiā ex propriis illius dictis. Hoc autem non ibi solum, sed deinceps ſæpe, vsq; ad totius libri calcem. Plurimæ aliae sunt autoritates, quæ id clarius luce ostendunt, per libros Galeni ſparsæ. Solutio igitur ex libro de Sectis, ad eos qui introducuntur, cap. 2. & 13. habetur. In priore enim ostendit duas fuſſe antiquissimas sectas: Empiricam, & Rationalem, seu Dogmaticam: nam ſic tunc appellabatur, cuius ut dixi Hippocrates Princeps extiterat. Quare dictum in Aphorismis inuolatum manet. in cap. 13. declarat his duabus post lōgum tempus ſucceffisse Methodicam: quæ etiā cum Rationali & Dogmatica in significati propinquitate conueniret, re tamen ab illis non minus quam Empirica differt.

Igitur Rationalis & Dogmatica una est, secunda Empirica, tertia autem Methodica illis posterior. Cūm vero antiquum eſſet nomen Rationalis sectæ λογική, & illi ſigil tamen qui eam ſectabantur δογματικοὶ vocabantur, hinc p̄t̄ treb̄ ſecta eſſe 2e q̄ iii) ſecta non qua ratione colligat Dogmaticam, erat ratio. Lem unam tandem eſſe, cum Galenus 3:4. aut utramq; modis unita.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

ita ut aliud esset nomen sectæ, aliud sectatorū : ob hoc,
nus quæ vna erat, duo nomina sortita est. Improprie igitur
me. dixeris Sectam dogmaticam, vel Medicos rationales:
Proprie verò Sectam rationalem, & medicos dogmati-
cos. Hęc igitur non tam est dicenda contradic̄tio, quām
declaratio confusionis horum nominum.
entia galēi sectab̄ in Dogmaticam, cōp̄. i. cām et za
m, ergo C O N T R A D I C T I O X I I I I .
dice

Ta Dogmatica/ An continens, seu coniuncta causa detur.

an ex T Res sunt cause dispositionum corporis, Primitiue,
embri Antecedentes, Coniunctæ: secunda primi, doct. 2.
tab 9 summae primæ, cap. 1. & Ioannitius in Isagogis idem
in co confirmat, cæteris fermè omnes Arabes vnde Auer-
roës primo canticæ Commento 176. Causæ duplice ge-
nere continentur: alia quidem exteriores, quæ & primi-
tiuæ vocantur: alia internæ: & harum quæ remotæ sunt
à morbo, vocantur antecedentes: quæ verò illi sunt pro-
ximæ, intellige ut nihil sit intermedium, vocantur coniunctæ. Et in Commento sequente ostendit secundam
differentiam antecedentium, & coniunctarum: nam
sublata coniuncta auferunt morbus: vt ablata putredine,
febris: sublata autem antecedente, puta humorum
multitudine, quæ est causa obstructionis, inde prohibi-
bitæ transpirationis, inde putredinis, non auferunt fe-
bris: quoniam coniuncta manet, antecedente sublata.
Galenus etiam in Introductorio cap. 8. (nam cum cru-
ditis viris ego certans, meū inscritiæ testimonium non
dimittam: tarde enim accedens ad disciplinas, difficul-
ter dicta veterum reperio, nisi caput, seu sectio adiun-
gatur. Non me præterit, non esse hoc classicorum vi-
rorum exemplum: sed postquām illos æquare ingenij
fœlicitate, & autoritate non possum, liceat vel mihi & in
hoc ab eis discedere: præsertim ductore Alciato, qui &
ipse puto aliqua causa honestiore inductus, nō ciuilem
legem, nec codicem, sed ad ynguem locum adiungit:
quanquam is è regione persæpe, ego vero cui non tam
prospera scribendi occasio affulsi, quæ nunc corrigo sic
emittam; si in posterum reliqua emendandi tam bona
principiū nostrorū gratia, ac liberalitate, fortuna detur,

qualem plures experiuntur, meliore fortè illis ordinem
subiiciam: neque enim obscurum est ignotos homines,
etiam rudi minerua scribere solere) quinque causarum
genera refert: Continentes, ut spina ac telum: quibus
positis morbus necessario adest, sublatis autem aufer-
tur. Præcedentes, seu Internæ, quæ ab euidentibus vel
præparantur, vel adiuuantur: ut plenitudo, quæ ex nimio
alimento fit. Porro Evidentes vocat, quæ Græcis dicun-
tur Proctatareticæ, vel Antegressæ, quæ cùm aduersam
valetudinē crearunt, separantur: ut frigus, & nimia exer-
citatio. Concausæ, quas Græci Synætia, quæ morbum
creant simul iunctæ, cùm quælibet tamen per se suffice-
ret: ut ad vrinæ suppressionem lapis, & vesicæ inflam-
matio Auxiliares, quæ per se nequeunt, sed aliis iunctæ
valent morbum gignere: velut libido articulare mor-
bo, causa est Auxiliaris. Manifestum est igitur, quonam
pacto plura sint etiam tribus causarum genera: sed et si
velimus, Aduuantes & Concausæ, per tria illa com-
modè distribuemus: erunt enim omnes vel Continentes,
vel Præcedentes, vel Antegressæ illarum singulæ.
Meminit & continentium causarum autor libri de Dif-
finitionibus, exemplum dans de vesicæ lapide: nam eo
existente, morbus adest: sublato, tollitur. Inde etiam 7.
Aphor. 30. super illud: Quibus in alui profluuiis excre-
menta spumosa sunt, iis ex capite pituita defluit: Ga-
lenus ostendens, non omnino hoc certum esse, aliâ cau-
sam assignat, quæ est, ut vasa quæ ad ventriculum per-
ueniunt, talem hominē spumosum effundant in ipsum.
Volens autem generalem quēdam modum huius sym-
ptomatis ostendere, subiicit: Fieret enim quandoque &
in ipso ventriculo vnam habēs, ut quispiam diceret, cau-
sam cōtentiuā, quomodo cunq; excernatur aut fiat, ante-
cedens verò plures. Est autem huius pituitæ causa con-
tentiuā, flatuosus spiritus. Clariū est quid sint, & quomo-
do distinguantur, illum ibi planè ostendere. In libro e-
tiam contra Julianum, continentem causam morbi dari
docuit: verū cum illam negaret hoc argumēto Ascle-
piades, Continēs causa est, qua sublata tollitur morbus:
sed sublata multitudine persæpe morbus relinquitur:
non est igitur ipsius morbi causa continens plenitudo.

Respondet ad hoc Galenus (nam iuxta medium paulò post hæc disputatio exoritur) Membrum quod plenitudo laborat, ea sublata penitus sanitati restitui. Inde hanc subiicit sententiam, ut paucioribus eam verbis explicem: Diximus alibi de continentibus causis secundum Stoicorum opinionem, quorum tam nomē, quam res ipsa inuenitum est: nec recte illo nomine uti recentiores medicos: nos tamen, ne de nominibus litigemus, illas ut sic nominentur concedere: non quòd aliquid sint eorum, quæ vere sunt: sed quæ in sola tantum consistat generatione. Inde concludit, multos sanata multitudine protinus curatos esse, ut hanc causam nemo possit negare: primò etiam de causis pulsuum cap. 1. Quia variat usum pulsus, causa externa, intercedentibus aliis præcedentibus, cum hic una continens sit causa pulsus, etiā ipsos pulsus immutat: neque enim illa possit continens causa immutari, ut constans maneat effectus. Qui vertit, dum solœcismum admittit, corruptus sensum: cum usus pulsus seu *χρόνια* causa sit continens. Ego necessitatem, vel indigentiam potius verterem. ibi igitur continentis causæ pulsus & reliquorum duorum generum, satis aperte, dum quis etiam febre correptus est, meminit. In libro etiam de Renum affectibus, in fine, dixit, Et si animus erat tractare de quibusdam, puta, an lapis sit causa, vel morbus: et si causa, an coniuncta, vel præincipiens, unde illam in facto morbo videtur admittere. 2. etiam de Symptomatum causis, cap. 2. & tremoris, & palpitationis manifestius causam ostendit continentem: aëris enim inclusus quandiu durat palpitatione facit: sublato eo, tollitur palpatio igitur ex diffinitione coniunctæ causæ intentū sequitur. illam autem infrà docebimus ex Galeno. Idem de horrore rigorēq;. Galenus quoque in libello de Historia Philosophorum causæ continentis meminit cap. de principij & causæ differentia, & rursus 2. Art. curat. cap. 4. & alibi tum 10. Ar. cur. cap. 10. & 1. super 3. Epidem cap. 2. cum itaque tremores habeant causam, ut ita dicam continentem, virium imbecillitatem. & in 4. eiusdem libri commento, docet eos, quòd dum fiunt etiam sunt affectus ut convolutionem, tremorem, & alia eiusmodi plura. & in libro de

multitudine, cap. 3. & clarius 4. multa de continēte causa differuit. At verò nec in contrarium pauca adduci solent: nam illud aduersus Asclepiadem, primo, ostédit factorum morborū nullam esse causam continētem. quæ etiam sententia videtur excipi à Galeno 2. Aphor. 22. Fientium morborum cura est causæ remotio, factorum autem ipsius morbi. Quod si continens causa in factis detur, duabus curis necessario opus erit. primo etiam Artis curatiæ, cap. 8. Quartum verò ab his genus statuto quod sit morbi causarum: atque harum, quæ quidem in ipso animalis corpore cōsistunt, antecedens nominet: quæ extra primitium. Idem fermè in libro de Causis morborum, cap. 2. in fine, cuius seriei initii est, Rursus igitur: ostendit tantum duo genera causarum præincipientium, seu externarum, seu primarum, & antecedentium. idem & in de Causis procatarrheticis. Decebat autem Galenum in his tribus locis meminisse continentium causarum. In primo, ob curam quæ illis debetur: in secundo, quod de causis sit propria pertractatio: in tertio, ut recte primitiæ causæ ab aliis omnibus disungerentur. In Aphorismo quid attinebat Galeno distinctionem afferre sicutum morborum, & eorum qui iam facti essent, curamque diuersam iniungere, si omnes morbi causis continentalibus iuncti sunt? In libro etiam de Multitudine, cum reliqua duo genera attigisset, continentium non meminit. in 3. etiam Artis medicinalis, libro, cap. 5. cui titulus est, de Solutione continentali, in fine, Galenus docet tria causarum genera: quodam quo int̄peries iam facta curatur, & vocatur Curatium. Secundum, quo quæ nōdum inducta est, prohibetur: & hoc duplex, aliud Conseruantiū, aliud Præseruatiū. Tertiū genus quod sicuti conuenit, mixtū ex præseruatiuo & curatiuo genere: iam enim (inquit) factum morbum curare oportet: sed eum qui noadū adest, futurus tamen est, prohibere conuenit ab ea, ne fiat, quæ est in corpore causa: eius autē qui adhuc sit, quod factū est curare expedit: quod verò futurū est, prohibere ne fiat. Manifestū est ex his, causam ab effectu superari posse, affectum verò ipsum sine causa curari debere. Quod si continens morbi iam facti causa assignetur, dupliciter

peccabit Galenus: primò quod nō solū morbum iam factum curare expedīt, sed etiā causam: nec vllum est inter fientem morbum, factūque discriminē medico, cūm dupli in utroque auxilio indigeat, 8. etiam Artis curatiæ, cap. i. Itaq; si iam præsens febris est, causa quæ eam excitauerit defit, huic tantum sanandæ consiliū dirigetur, vt refrigeretur. At si in generatione adhuc est febris, causa quæ eam accedit, submouēda est: si pars eius est genita, pars verò adhuc gignitur, utriusque consulendum est, primò causam subducēdo, deinde extingueō, quæ ab illa facta est febrē. & 11. eiusdem cap. 10. in initio: Ergo qui febrē curare volet, necesse est putredinem inhibeat. Ita duæ indicationes se exhibēt, altera à putredine, altera à febre. At à febre rursus duæ: altera vt febris portio, quæ iam accensa est, curetur: altera, vt quæ in generatione ipsa est, inhibeatur. Rursus à putredine duæ erunt indicationes: prima, vt quod putredinis iā factum est, sanes: secunda, vt quod in generatione adhuc est, prohibeas. Porrò quod in generatione est, id perspiratio impedita gignit. Nihil enim prohibet sic illam nominare clarioris doctrinæ gratia. Ita ab hac aliæ duæ indicationes nascentur: altera, vt retentū iam vacuetur: reliqua, vt quod retinendū est, prohibeatur. Si igitur putredo febris causa est coniuncta, haud indiget depulsa putredine refrigeratione vlla: namq; ex cōiunctæ, seu continēti causæ diffinitione liquet, sublata causa effectum tolli. Quinetiā idem cap. 4. eiusdem libri, Quæ igitur ex tali affectu febris exoritur, necesse est synochon, id est continentem esse. Nec fieri potest, vt ea sanetur, nisi prius inhibita sit putredo. Ea verò manēt, causa inhibiri nequit: quare summuenda prius est causa, si modò ipsa putredo sit prior, mox post ipsa febris sanari debet. in libro etiam de Differentiis symptom. cap. 1. in ultimis verbis, inquit, quinetiam precedētes in corpore animalis morbum causæ symptomata dicuntur: nec meminit coniunctæ ibi. Hæc Fuchsius, & Brasavolus cōtra Montuum scribunt: quæ quidem ego, cūm hos modestos homines, præter etiam eruditōrem agnoscam atq; citra omnem adulatioñē in magna huius ætatis labē, raros, non conabor euertere: sed tamē inquirēdæ veritatis gra

tia, dubia quædam circa hæc mouebo: admonens, lectorem ut possit & quæ Conciliator ipse differētia 159. scripsit, quanquam obiter, & valde pauca, considerare.

Duo igitur à me videnda sunt: primum, an Galenus hanc causam adesse morbis crediderit: secundum, an & si Galenus, vt ipse testatur, vitandi sophismatis gratia, vel studio antiquis contradicendi, quo ad immoderantiam vsque tenebatur, illam negauerit: an forsan tamen necesse sit eam admittere? Neque enim in hoc recētioribus, quod sèpius testatus sum, faueo: quibus dixisse, hoc Galenus affirmat: nanque si sic Vesalius fecisset utique multa quæ in lucem prodierunt, laterent. Certum est autem etiam illum in rationibus & clàrissimis rebus defecisse, quod nos mox subiungemus: velut cùm hominem vel æqualem dixit esse inter clementorum excessum, vel illorum æqualitati valde vicinum: cùm & secum Auerroës ipse deliret. Homines igitur sunt: si ratio vel experimentum manifestum obstet, etiam si nullus aduersetur, eos relinquam. Nunc autem in hac causa ex vna parte Galenum, non satis sibi fermè constantem, habemus: ex altera Arabes omnes in vnum cōsentientes: num igitur rem obiter tantam tractabimus? pro causa tamen illud adducunt, etiā præter Galeni autoritatē, putredine sublata febrem relinqui, vaporibus illam fouentibus: quare non esse ullam continentē causam, ex eius generis causæ diffinītione. Brasauolus ex Leonīeno illam admittit, sentētia Aphor. duorum iam recitatorum, & quæ etiam in libro aduersus Julianum profertur adductus: verū in factib⁹ morbis, in factis autem negat omnino.

Ergo primo de Symptomatū causis, cap. 2. parum ante medium, inquit: Quippe laxitatis generandæ causa (vt sic dicam coniunctæ) tensio est tunicae rhagoidis. Hic symptomata habemus vitium videndi morbum latitudinem pupillæ, qui causa est symptomatis. Laxitatis, seu latitudinis, quæ est morbus, coniunctam & adæquatam causam, qua posita ponitur, ablata aufertur, tensionem rhagoidis tunicae. Sed dices, Cur ergo dixit (vt sic dicā) coniuncta, & non absoluto liberōque sermone? nam & Græcè habet: ὡς ἀντί τις, ut quis dixerit. igitur nomen

potius quām rem reformidare visus est. Sed sunt qui reconciliare Auicennam Galeno conantur : dicentes , per causam coniunctam vtrunque cum intellectisse, quē medio caret. Auicenna sic illam definiente , secunda primi doc. 2. cap. 1. Galeno autem in primo de locis, cap. 2. dicente, ignem esse causam v̄stæ partis, qua separata, quiescit affectus: assistēte, præsens est, ut gladium etiam vulneris. Igitur propinquissimam intelligit , non quæ coæquetur, nā sublato gladio, manet vulnus: & igne, v̄stio nis noxa. Ergo sic dabitur 2. etiam de natura humana, Com. i. repletio non est morbi causa cōiuncta, quia inter illam & functionis læsionem alia media sunt, nec ipsa per se ledit. Sed si modo ita est, quām absurdum dubitatio Galeni esset, an detur cōiuncta causa cum palam sit, in omnibus morbis eam esse necessariam, si per cōiunctam causam eam , quæ medio nullo hæret morbo, intelligamus: nam talem in omni esse necesse est. In libello etiam aduersus Julianum , causam diffinit continentem, dicens: quod est ea, ex qua sit aliquid, & cum ea illud idem cessat. Et primo de Differentiis symptom. (caput numero, non librum significo) inquit: ἦν δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ μένοσον διάθεσιν οἱ ἐλάννες ὅνομαζοι πάθος. Ὅσπερ καὶ τὸ πεποικός, οὐκ ἔτι δὲ τὸ ποιεῖν, ἀρτίον. καὶ τοίχε ς δὲ τέτο ἀπλῶς ἀρτίον, εἰ δὲ μένοσα διάθεσις, ἀπλῶς οὐ πάθος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ κατὰ γε τοῦ ἀκριβῆ λογον, οἷονδε μὴ πάθος οὖν δὲ οὐκ ἔτι. Quod est: iam autem & ipsum manentem affectum Græci Morbum vocant: quemadmodum & quod fecit, non autem amplius facit, causam. Eris neque hoc simpli- citer causa, neque manens affectus simpliciter est mór- bus. Sed exquisite loquenti, morbus est affectus factus, non autem qui fiat. Deinde infra subiungit, iuxta capitil finem, diligenti disputatione peracta, veram morbi finitionem sic: Morbus est affectus operationem absque medio alio vitians. Quotquot autem præcedunt affectus & ipsi per morbum operationem lædentes, tan quām medio quodam interueniente, causæ dicuntur. Actionis vero ipsius læsio Epigennema est, cuius genus symptoma: nam id est, quicquid præter naturam accidit corpori, etiam si à morbo non præcedat: ita tamen ut morbo, si adsit, posterius sit: nam aliter vel morbus, vel

causa esset, non symptomata. Ergo hæc iam à nobis permissa sint tanquam fundamenta exquirendæ sententiae Galeni: non ad verba illius respiciens, sed mentem potius. In quo tamen curiosos hoc ac sibi credentes monitos velim, pro πάθος, quod est passio & est gen^o, me morbum vertisse, illius speciem: tum ut clarius esset, quia affectus confirmati morbus species est: quare omnis morbus iam factus est, ex Galeni sententia, si exquisitè morbi nomen assequi debet: tum etiam ut non Latinam vocem vitaremus. Igitur febris quid sit de putrida nunc loquor interrogarem? ut verò mihi videtur causa omnino non est: quia primò, & absque medio, vitiat operationē. Est igitur morbus, vel symptomata. Nunquam autem iaueni febrem per se consideratam symptomata, vel epigenema esse: quamuis in comparatione phlegmonis, vel ulceris, talis dici possit. Est igitur febris proculdubio morbus: huius causa est putredo aliqua (dicit) ex antecedentibus, II. Artis curatiuæ, cap. 9. in fine. vnde iuxta medium: Sanè scire licet, difficile esse, acrime iudicio indigēs, febrem, putredinem, & effectricem causam, vbi ipsa scilicet quoque adest, inter se conferre. Ergo inter putredinem & febrem nullum videtur medium statuendum. Sit igitur causa febris prima, putredo, id est inter quam & febrem nihil omnino sit intermedium. Erat igitur calor ipse in corde accensus febris: quod & Auctenæ prima quarti in febris diffinitione expressit, capite primo. non igitur inter febrem & calorem quicquam medium statuitur. Hoc solùm verò deficit putredini, ne causa coniuncta dici possit, quod ea amota adhuc febris manet: nam hæc erat, ut dixi, secunda illius conditio.

Amota autem putredine, adhuc febris manet, quæ refrigerentibus indiget, passim enim hoc Galenus declarat. Sed hic multa sunt dubia, Vapores medijs sunt inter putredinem & febrem ex illorum sententia, quomodo igitur purredo febris causa esse potest prima? Quod si negas hos esse causam distinctam: quæro, an vapores sint febris ipsa? certè non, imò febris est calor iam impressus ex vaporibus. Sublatis igitur vaporibus amplius febris nō est, quod est ex ratione causæ coiunctæ. Præterea quænam febris manet amota putredine? Vel putrida: hoc au-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

tem falsum est, nam & sic rursus amouere ipsam putredinem oporteret: vel Hectica, vel Ephimera: hoc autem nihil est contra Anicennæ dicta. nam non hecticæ vel Ephimeræ putredinem dicit causam esse coniunctam, sed solius putridæ. Si vero dicas, esse symptomata: nec hoc Auicennæ contradicit: nam morbum remoueri, remota causa coniuncta dicit, non autem symptomata. Rursus pro partibus putredinis, febris etiam partes sunt, hoc enim experimento liquet. Ut igitur, si ab initio pars putredinis prima remoueretur sic etiam febris: ita tota putredine sublata, tota febris. Galenus etiam concedit, in morbis sientibus, curam esse per causæ solius ablacionem: at febres putridæ sunt morbi siétes, nō facti, essent enim hecticæ non amplius putridæ, quare curabuntur sublata putredine. Quod etiam Galenus videtur fateri in libro aduersus Iulianum, cum dixit: Quòd si liceret bilem stante febre vniuersam euacuare, tunc solueretur morbus illico, propterea prohibemur à calore febrili. Sed dices, Quid ergo Galenus voluit, cū dixit, duas esse ad curandum febres iam factas intētiones, quarū altera putredini, quæ prima est, altera febri, quæ posterior debetur? Respondeo, veteri Galenū ne interim dolor febrilis hecticæ aut colliquationē adducat. Igitur intentio ad putredinē, solum natura, non tempore, prior est, ea quæ est per refrigeratiā. Ambabus igitur simul utemur, ne ex affectu in affectū transeat. Quare præseruatua quædam est curatio morbi, causæ autē vera, & exquisita. Quòd si ad sublatam iam putredinem calor remanens transferatur, duorum alterum necesse est esse, vt vel scilicet calor ille non sit morbus, sed symptomata, quod frequentius euénit: vel vt sit hectica: quorum neutrum Principi aduersatur. Seu igitur cura debeatur calori existenti, dum putredo adeat, quæ mens videtur esse Galeni vbiique, in locis adductis: seū post remanenti iam febri hecticæ, seu symptomati, appareat nihil horum obstat, quin febris putridæ coniuncta causa, sit putredo ipsa: quandoquidem amota putredine, febris putrida tota tollatur. Quis enim adeo obscurè Galenum interpretabitur, vt audeat illi imponere, quòd senserit febrem manere, & adesse putridā, ex toto sublata putredine? Ergo causam

huius verisimilem quasi ille dedisse videtur: cùm dixerit, priuam intentionem ad putredinem habendam esse, secundam autem ad febrem ipsam. Sed non tempora distinxit, verùm necessitatē: ne quis primo refrigerantibus mentem intenderet, quæ postmodum putredinem possent augere: quare ex his non difficile est videre, quid voluerit Galeaus his in locis, quæ ab his adducuntur. Sed præternisiſit nomen; coniunctæ causæ, tunc ut ille fatetur suspectum, satis est rem ipsam illum præteriisse. Dixit autem de hoc diffuse ac distincte, in libro à se scripto disputasse, quem verisimile est: ad Arabes peruenisse quanquām, ut plures alij, qui ad eos peruererunt Galeni libri, nobis perierint. Neque credendum est, cum Auicenna & cæteri in hoc Galeno non proſiteantur se contradicere, hoc genus causæ somniasse. At verò obiicies, ex primo de Differ. feb. cap. 5. quòd post febrem calor quandoque manet per diem integrum, vel etiam per duos dies, ut ephimeræ speciem referat. Hoc nos non negamus: sed putridam febrem, esse, non fatemur: quòd si per vapores, ut ibi Galenus concedere videtur, sustentetur: dico tunc, vapores ipsi iuxta Arabes, febris putridæ causa coniuncta erunt, non humor putridus: sed nec hoc Galenus dicit, quòd humor putridus, sed quòd putredo ipsa causa effet febris. Quamobrem si quis absque affectu rem hanc expenderit, videbit Galenum nomen continentis causæ potius, quanquam rem ipsam declinasse: quanquam & illud in his qui fiūt morbis, aperte confiteatur. Arabes verò non nomina, sed solum res curantes, Galenum securatos, eius rationem habuisse. Sed nec Fuchsius, ut video, autoritati y. Aphor. respondet: cùm ibi Galenus morbum, non rem naturalem describat, cuius sit ea causa continens. Sed symptoma est dicet, morbus autem symptomatis causa continēs esse potest: ut etiam lapis in vesica, difficultatis vrinæ. Fateor hoc non cōvincere: illud verò satis est apertum, quencunque posse Galenum Arabibus non magna cum difficultate reconciliare. Forſitan, quòd credo, aliqua his sunt argumenta, quibus has nostras expositiones, tum rationes, possint euertere. Ego cùm non videam illas, his quæ scripsi acquiescam: non

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

negans tamen aliquos esse forsitan morbos, sed non pa-
tridas omnino febres, qui contentua causa, cum iam fix-
mati sint, careant. Verum de hoc posterius considera-
bimus: nunc satis sit, ostendisse eam quae relinquitur
febre, summota putredine, putridam non esse: a-
liter non teneret Galeni argumentum. 11. Artis cu-
ratiuae 10. Febris putrida est, igitur putredo, igitur pro-
hibita transpiratio: nam post ablataam putredinem ma-
nente febre putrida, haec omnia falso deducentur. At di-
ces, cur igitur factis iam morbis cura ad causam dirigi-
tur? Respondeo, quia 2. Aphor. 22. videbat morbos esse,
qui omnino continente causa caretent, ut hec tam ipsam.
De putridis autem, si non diuersam a seipso ibi sen-
tentiam scripsit, cum scientibus cura debeatur cause, quia
continens est, factis autem non, quia deest causa conti-
nens: putridis igitur, cum sanari nequeant nisi sublata
putredine, continens causa est humor putrescens, vel pu-
tredo ipsa. Igitur quod intellexit ibi clarum est: putridas
siquidem aut fieri tantum, aut partim fieri, & partim fa-
ctas esse: quare omnibus putridis causa continens, vel
Galenos ipso teste, semper iuncta est.

C O N T R A D I C T I O . X V .

Tertiana & quartana an ex toto genere salubres.

Tertiana febris, & quartana, tum etiam quaelibet quae
ad solutionem peruenit, periculo vacat 4. Aphor.
43. immo dicebat Galenus, si tertiana longas habuerit ac-
cessiones, omnino vacabit pericolo: sed & si cum hoc
duodecim horarum spatium non impleuerit accessio,
brevis etiam erit. Reddit rationem horum: omnis mor-
bus periculo non carens, est vel cum phlegmone, vel cum
humorum prauitate: sed in his ambobus, febres necessa-
rium est esse continuas: igitur quae vacant continuitate,
periculo etiam vacant. 3. etiam particula primi Epide-
miorum Galenus Com. 4. dicebat super illud: Quartana
securissima & longissima: quod hoc est verum merito
febribus, nisi aliquis tumor in splene adiungatur, 3. super 3.
Epidem. Com. 72. segmento 1. inquit: Scimus quod
Quartana est toto genere securissima secundum Hip-
pocrati:

pocratis mentem. Rasis tamen dicit 10. ad Almansorem
 22. quod tertiana notha, non est abique periculo: & quæ
 ex pituita accidit, licet interpolata, non est secura. Au-
 cenna etiam prima quarti tract. 2. dicit, quod Quartanæ
 coniungitur tumor splenis perducit læpe ad hydro-
 pem, & mortem. Non igitur videntur primo omnes
 interpolatæ febres vacare periculo, cum tertianæ no-
 thæ, & quartanæ quotidianæ periculum nō leue minen-
 tur. Accedit, quod non videtur Galeni ratio in Apho-
 rismo sufficiens, cum multi ex tumore in splene mori-
 antur, iuncto quartanæ febri: non igitur semper pericu-
 lum est ex phlegmone, vel humorum prauitate. Respon-
 deo: apud Galenum omnis interpolata est securissima;
 quandoquidem se iactet media hyeme curasse senem se-
 xagenarium, ac etiam natu maiorem, triplici quartana
 laborantem Eudemum: libro de Præcognitione cap. 3.
 Est autem periculum si quisquam aberret in cura: ut de
 adolescenti qui fermè ex notha tertiana obiit. 1. ad Glau-
 conem cap. 8. item ubi aliis adiungatur morbus, ut de
 quartana & tumore splenis. Rasis autem periculum er-
 roris æstimans, omnes morbos dixit non esse securos in
 quibus liceret vel minimo errore ægrū periclitari. Ta-
 les igitur sunt quotidianæ, & his minus tertianæ nothæ.
 Quartanas autem securiores pronuntiauit, quamvis cū
 tumore splenis securæ omnino dici non debeant. Sed
 hoc non merito febris est, sed adiuncti morbi: igitur
 Galenus rem ipsam nudam spectat, Rasis euentum. Pura
 tamen tertiana periculo vacat, si non grauiter erres.
 Mortuus est tamen avunculus meus ex ea Gothardus
 Cardanus 1XXXXIII. natus annos: alium etiam intere-
 mit inscitia medicorum grauis, ut illum ætas. ex errore
 tamen non in mortem illico prolabitur: ut notha quæ
 in virtutem non leniter affigit, 1. ad Glauconem 10. sed
 in notham aut duplicem tertianam transit. Rationes au-
 tem quas ibi Galenus adducit ad acutas referas, quæ nō
 nisi eo modo possunt esse perniciose: nam de longis se-
 curi: non sumus, quod tumor in aliquo viscere non sit.
 Vnde 2. Aphor. 19. pauci sunt morbi diuturni in qui-
 bus nulla sit in aliqua parte humorum crassorum, vel
 lentorum, tumorem durum excitantium potius, quam

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

phlegmonem copia . Ergo tales ut solum ex intermit-
tentibus quartanam admittunt , sic maximè de quarta-
na nos Galenus & Auicenna admonuerunt . Sed de
quotidiana aliqua remanet dubitatio : verùm si modo
accidit , nec antiqui animaduertisse videntur , nec rationi
esse consonum . pituita enim cum in tumorem collecta
fuerit , & computuerit , necessariò sanguini admisetur ,
& phlegmonem excitat , ac cum eo continuam febrem .
Si autem non purgescat , in seyrhum transit , & melan-
cholicas , quamuis pituita sit , excitat febres .

C O N T R A D I C T I O . X V I .

Ossa an sentiant.

Nulum præterea ossium sentit , præter dentes , ali-
quid penitus . prima primi doc . 5 . cap . 5 . unde Ga-
lenus 16 . de Vsu partium 2 . Ossi nulli aut cartilagini ,
aut ligamento nerus est insertus : quoniam hæ partes
nec sensu , nec motu indigent . Aristotelem memini me
in prima Contradicitione adduxisse , negantem ossibus
sensum , tum etiam ligamentis , cum illa sub nervis com-
prehēdat . etenim hęc Cōtradictio in primę supplemen-
tum à nobis scribitur , quoniam digna sunt scitu , quę hęc
pertractatur . At quomodo iam ad ligamenta nervus nō
venit , cū tendones nervis ac ligamentis constent ? vt
primo de Motu musculorum iuxta principium : atque
alibi sæpius . Apparet autem & motus causa illud factū
esse : quandoquidem si roboris & coiunctionis merito
factum esset , os ossi firmius vel cum illo iungi poterat
quam solo ligamento : quare ligamentum ad firmitatem
nō solum , sed etiam ad motum factū videtur . Quin etiā
ossa , & ligamenta ; ac cartilagine sentire Galenus affimat
lib . de Multitudine , cap . 5 . dicens : Ossa quædam sensum
habent grauitatis : quædam vero tum ossa , tum aliarum
partiū sensus omnino sunt expertia , quod ad illa nervus
non veniat . Hoc idem existimat Auenzoar lib . 1 . trac . 9 .
cap . 19 . adducit autem tres , vt mihi videtur , à paucis in-
tellectas rationes . Prima est , quod dētes sentiūt , qui sunt
ex ossium genere : sentire autem per se inest partibus a-
nimalis quibus inest : & quod per se inest , omni inest , per

se enim hæc est, Dens sentit: & hæc, Os sentit: quare & / ut cor
Omne os sentit, vera est. Item, Ossa nutriuntur & crescunt, et fals
 et si venis careant: quare etiam sentiunt, et si neruos non multa.
 habeant. Videtur autem mihi ratio valida plusquam ^{Si} vnu
 prima fronte appareat. nam 2. de Anima 31. in sentitiuo ^{cantur}
 vegetatiuum, ut trigonum in tetragono: igitur in po-^{sumus}
 tentia est virtus nutritiæ in sensibili. Vbi igitur sensibi-^{ris} et:
 lis facultas non est, in eo quod animam habet sensibi-^{sentiu}
 lem, ibi non est nutritio: at ossa nutriuntur, igitur vel e-^{radice}
 tiam sunt sensibilia, vel duæ erunt prorsus animæ. Tertia mur er
 ratio, Ossa non putrescent, & seruantur in viuenib[us], ^{cens} et:
 at in mortuis corrumpuntur: hoc igitur non ex alio est, nepli
 nisi quia spiritu tunc vitali, & animali, destituantur: dicitur
 vbi verò animalis spiritus, ibi etiam sensus. Ergo quia ^{sentientiis}
 his obstabant autoritas Galeni, & ratio, & experimen-^{a oīaq}
 tum, ad experimentum quidam iam respondimus: quod tam
 duorum dolorum, qui secundum eandem partem fiunt, p[er] i[n] sc̄en
 maior minorem obscurat: at os l[oc]i non potest, quin ^{qua} membra
 membrana, vel caro laedantur etiam, quæ cùm acutis-^{nra}
 simi sint sensus, hebetem ossis sensum ex toto tollunt. Dolores
 Autoritatem Galeni exponit, quod senserit illa parum ^{dolent}
 sentire: velut dicimus, aliquæ esse absque collo, qui col-^{lo} lum habeat breuissimum: & aliquem sine memoria, qui ^{soceq[ue]}
 modicam habeat memoriam. Ad rationem verò, quod ^{falsu}
 neruis destituantur, responderet: quod & venis, & arteriis: ^{per}
 pari igitur ratione & nutritione, & innato calore: quæ ^{si} ca
 tamen perabsurda sunt: proculdubio enim augmentur &^{nem}
 viuunt. Nec absurdum est omnino hæc ratio: nam vel ^{dum}
 sentit corpus solum ea parte, qua neruus est, aut etiā his, ^{grana}
 quæ illi proxima sunt: si quidem primum, ossa non sen-^{2atae}
 tient: at nec tota cutis, non totus vetriculus, non intesti-^{2o et}
 na. Melius igitur est, ut quemadmodum contingit de so-^{grana}
 lis luce, ut alia quidē per nerui præsentiam sentiant, alia ^{of uia}
 autem per virtutem ab illo manētem, atque hoc modo, ^{aut si}
 quod dubium non est apud me, ossa sentiunt: animam ^{aut si}
 enim habent, aut facultatem eadem ratione sentientem, ^{tu} & ^{tu}
 qua & nutrientem: & hæc fuit Galeni sententia, ut di-^{xi}
 xi. libro de Multitudine. Galenus tamen in 9. de Dog-^{ng no}
 mate. Hippoc. & Platonis, non procul à fine ostendit, ^{ganta}
 cum plura sint quam trecenta ossa in homine, ad singula ^{or no}

^{iij}
 itur in aliqua parte ergo non sentiunt, quod si non dolor. ^{an}
 anfora causa ergo omnino non dolet, quia si soler
 ens exercitio deberet ac non regatur ut experien-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

venam pro nutritione deriuari. Sed ut diximus, vena quidem ad os ipsum bene deducitur, at in os non penetrat, penetrat tamen illius contentum ac sanguis: sic ex arteriarum proximarum vi, color: atque eodem modo etiam sensus. Sed non eodem modo apud medicos veritas, quo apud Philosophos spectanda est: nam medicus recte dicet, atque utilius ossa non sentiunt: cum si dicat ossa sentiunt: nec animaduertat ossium sensum parum & raro percipi, integra existimabit saepe ossa, quae sint corrupta, vel fracta. Recte igitur Galenus dixit, ossa non sentire: utilitati consulens operis. verè etiam Auenzoar, cum dixit ea sentire, sunt enim animata. Aristoteles autem terrea non sentire dixit, vel quia non omnino sentiat ut pili, vel parum admodum ut ossa. Galenus autem ad ligamenta non venire neruos docuit, quoniam quædam eis carent. nam non ob ligamenta nervus transmittitur: sed tendines fiunt, ne os ab osse citra sensum se paretur: at ligamentorum substantia cum dura sit, sensum vix ullum admitit: nera etiam tendinis pars sensu prædicta est.

CONTRADICTIO. XVII.

Dolor an sentiatur.

DElectatio & dolor omnibus sensibus contingunt; non tamen pari evidentia: sed in oculis minus quam in ceteris evidenter: in tactu autem & gustu valde manifeste: ab his deinceps in odoratu & post hoc in auditu primo de Causis symptomatum cap. 6. inde etiam probat Platonis dictum, in Timæo, quod est, violenta passio quæ præter naturam est, cum simul multa & celeriter sit, dolorem infert. Et iterum infra: Reditus ad naturam simul & celeriter eius quod iam diuelli coepit, voluptatem affert. Quo sit, ut Galenus dolor esse quandam speciem sensus velit, sicut & voluptatem, non autem sensus obiectum: nam causam sensus iam expōnit, ut quod diuelatur, vel ad naturalem redeat dispositionem. Est etiam in omnibus sensibus, hoc manifeste declarat, non posse esse obiectum sensus alicuius: id enim luce clarius est. & 2. de Locis cap. 2. ut dolor est tristis

sensus, sic voluptas est blandus. Et 2. de Generatione & corruptione Philosophus 7. & 8. declarans quæ tactus sint obiecta, non enumerat dolorem: sed primas qualitates, tum graue, durum, aridum, asperum, crassum cum suis contrariis. Rationes etiam non leues hoc declarant: Prima, necesse esset ut sensibile possum supra sensum, sentiretur: nam dolor si sentitur in neruo, cum sit in eo ipso, manifestum est sensibili posito supra sensum, fieri sensationem: quod est contra Philosophum 2. de Anima 116. Item, necessariae essent duæ sensationes: prima, qua causa doloris sentiretur, puta frigus: altera, qua dolor: aliter oporteret confiteri, quod frigido tanquam obiecto tactus approximato tactui, ut conuenit, non tamen proueniret operatio sensibilis in sensum. Item, sic esset sensus absque sua causa: quia doloris causa iam non sentitur. Tertia ratio, Dolor est tristis quedam sensatio igitur sensatio non potest sentiri: aliter sensus esset ut intellectus, qui suum intelligendi actum intelligit. Item sensibilis proprium est, ut in quantum tale, perficiat sensum, quamvis aliquando ob magnitudinem laedat: sed nullus dolor perficit sensum, immo corruptit. Item non esset necessaria phantasia in tactu, si dolor posset sentiri: at hoc contradicit Philosopho 2. de Anima 20. Assumptum declaratur ex verbis eius: Vbi sensus, ibi contristans, & delectans: & vbitalia, est appetitus fugiendi, vel assequendi, in perfectis quidem animalibus, etiam in absentia obiecti: in imperfectis autem praesente obiecto ipso. Vnde cauda lacertæ dum est praecisa, dolet; & nititur excutere dolorem illum. Et talis appetentia, phantasia, seu imaginatio quedam est. Igitur si dolor esset sensibilis, non esset postmodum tristitia ipsa: quare supererent solum obiectum & phantasia, & non modus sentiendi: vnde non erunt tria, sed duo tantum, obiectum & imaginatio. Sequitur etiam aliud contra Philosophum ibi: nam sic erunt genera quedam sensibilium, dolor, & voluptas. igitur non erit necessarium in aliis obiectis, ut sit dolor vel voluptas: quare non erit necessaria imaginatio. sicut non est necessarium quod cum sentio asperum, vel lene, ut sentiam graue vel leue. Sed ibi est quedam difficultas in verbis Auer-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

rois: nam volens ostendere, quod imaginatio sit necessaria in omni sensu, sic argumentatur: Sensus non comprehendit nisi existens actu: sed imaginatio, seu desiderium, est eorum quae non habentur: igitur imaginatio est necessaria ultra sensum. Et iam dixerat, quod imaginatio animalium imperfectorum non est nisi cum obiecti praesentia: & nunc dicit, quod est cum absentia, & quod est absentis obiecti. Respondeo, Imaginatio semper est absentis, nam fugere contrastans, est desiderium absentiae eius quod iam adest: & desiderare delectans, non est in quantum habetur, sed ut non habetur. Hæc tamen desideria non mouentur, nisi praesente obiecto ipso: sicut senes non appetunt venerem, nisi in praesentia obiecti delectantis: & tamen praesentia obiecti illius, non solù nō est eadem numero, sed nec specie, cum praesentia rei veneræ. Alia igitur est causa excitans, alia autem est res quae desideratur: prima est actu, sed secunda est in potentia. Ergo, ut ad principale reuertar, in oppositum plura sunt, & primo autoritas Hippoc. 2. Aphor. 6. Quicunque dolentes parte aliqua corporis plurimum dolorem non sentiunt, his mens ægrotat. Si igitur dolor non est obiectum sensus, sed sentiendi quidam actus. Aphorismus contradictionem implicabit: nam simul sentient, & non sentient. Ad hoc non difficile est respondere: quia Galenus in commento exponit, per dolorem causam quae verisimiliter ratione dolorem incutere deberet, ut erisipelas, & phlegmonem: sed sunt alia quae magis præmunt, nam Princeps 2. de Anima cap. 3. iuxta medium, inquit: Nam dolor, & remedium doloris, sunt de sensibus tactilibus, (ego lego de sensibus tactilibus) & adducit ad hoc rationem hanc: Omne quod cognoscitur in permutatione ipsa, & non cum iam acquisitum est, est obiectum sensus: nam videmus quod calor hectici non percipitur ab hectico, quia iam est acquisitus, etiam quod sit valde magnus: & calor tertianæ percipitur à patiente, quia immutat: sed dolor percipitur in permutatione, & similiter causa doloris, & sic de voluptate: igitur tam dolor, quam causa doloris, sentiuntur. Est autem ratio ad hoc valida, & tangitur à Conciliatore. Sensus tactus est datus nobis propter salutem, ut possimus contraria fugere, 3.

de Anima. 63. sed dolores possunt prosternere virtutem, secunda primi doc. 2. cap. 22. igitur dolor est proprium sensibile. Sicut enim datus est nobis sensus caloris, ne exuramur: sic etiam doloris, ne pereamus. Est etiam discordia inter Principem & Galenum: nam Princeps in 2. de Anima. 3. statim post illa verba adducta, non vult dolorem esse nisi in sensu tactus: & dicit, quod læsio quæ accidit in visu, est merito animæ, non virtutis videtis, & hoc iam, ut dixi, est contra Galenum. sed hoc absque dubio, ut declaraui, Auecenna ponere cogitur.

Pro his intelligendum est, dolorem percipi, cum id sensus ostendat, nam omnia animalia cum fugiunt: non igitur ab intellectu. Videndum est igitur, à qua potentia, an interiore, an exteriore: & si ab altera illarum, utra vis sit, an percipiatur ut obiectum, an sit modus quidam percipiendi: non enim potest esse sensus metipse: quia sic omnia essent cum dolore & voluptate, immo omnia cum dolore & voluptate simul, si idem esset tactus & dolor, & tactus & voluptas. Relinquitur igitur, ut sint quatuor modi quibus possimus imaginari quod dolor percipiatur: dico autem, percipiatur, non autem sentiatur. Vgo ia quæstione vir admitabilis suo tempore recitat quatuor opiniones de hoc: & prima est Conciliatoris differentia 77. quod dolor verè sentiatur. Et ad hoc adducit duas rationes: prima est, ex sensu aliquando homo percipit dolorem, & nullam aliam causam, ut ipse de se testatur de dolore spatulæ: igitur cognoscit dolorem si ne alia re: & non nisi per sensum tactus, igitur dolor verè sentitur. Secunda: Sicut delicia coitus sentitur à sensu tactus, & nulla alia causa, sic de dolore: oppositorum enim eadem est ratio.

Secunda opinio est, quod dolor sit sensatio ipsa exterioris sensus sub forma contrastantis, & ad hoc est ratio cum autoritatibus Galeni, & Auerrois, & Philosophi: & est, quod Philosophus facit tres ordines, Sensum, Contristationem ipsam, & Appetitum fugiendi tale contrastans, 2. de Anima 20. sed in imperfectis Auerroës vult quod talis appetitus non sit in interiore sensu, quanto minus dolor: ergo erit in sensu exteriore: & hoc, quia

persæpe talia imperfecta carent interiore sensu. Et hæc est vera opinio, & ratio ipsa est demonstrativa.

Tertia opinio dicit, quod dolor est operatio virtutis appetitiæ, sicut etiam delicia: nam sensu comprehendente, appetitiua indicat fugiendum vel quærendū: & hæc appetitiua tamen est in sensu ipso exteriore, ideo differt à secunda opinione verbo tantum, non re ipsa: & videtur confortinī sententiæ Philosophi loco adducto, & etiam 2. Ethicorum cap. 9.

Quarta opinio est Vgonis, qui vult, quod dolor sit obiectum virtutis imaginatiæ coniunctæ sensui exteriōri. Et hæc videtur melior tertia opinione in hoc, quod appetere & fugere licet fiant à cognoscente, sunt tamen posteriora ipsa cognitione: & quanquam, ut dixi, Vgo fuerit talis vir, de quo dixerit Sabellicus in 4. lib. decimæ Æneadis, quod solus omnes Græcos, qui cum Paleologo ad concilium venerant, sustinuerit, cum eis sæpe in sacra pagina dimicans: non tamen videtur sua opinio esse adeo vera ut secunda, nec ad mentem Philosophi & Auerrois: nam, ut dixi, imaginatiua est propter obiectum absens, non præsens: sed dolor ut præsens primò sentitur, non ut absens, antequam indicet de fuga, secundum Philosophum in textu: dicit enim, quod prius percipitur ut triste quam appetat fugam: igitur dolor erit modus sentiendi. Et si dicas, quod imaginatiua percipit, & appetitiua fugere docet, aut sequi: Dico, quod hoc ultra id quod non est ad mentem Auerrois, ponit tres virtutes, cum duæ sufficiant: tum maximè, cum in animali imperfecto nec illæ duæ re ipsa distinguantur. Pro solutione præsentis dubitationis, quam mouet recētores, & præsertim Iacobus, qui tres facit quæstiones: primam 54. secundi Artis medicinalis: in qua querit, an dolor sit operatio sensus tactus: & sequentem & aliā super 6. Aphorismo secundæ particulæ, in quibus querit, an dolor sentiatur. Dico, quod dolor & delicia non sunt obiecta sensuum exteriorum, sed modi sentiendi: nec sunt operationes phantasticæ, sed bene mouent illam ad fugiendum, vel insequendum: & hoc in via Galeni & Aristotelis, nam autoritas 2. de Anima 20. & 1. de Symptomatum causis 6. hoc demonstrant: & quod

Auicenna erat in hoc, quod putat pertinere ad solum sensum tactus. Reliqua tamen argumenta sunt maxima ex parte solubilia ut Conciliator soluit. Ad primum igitur dico, quod in via Galeni non est inconveniens, quod iuseosibile positum supra sensum sentiatur: in via autem Aristotelis declarauimus, in prima questione quod propositio illa intelligitur de perfecto modo sentiendi. Sed adhuc relinquitur difficultas de delicia. Ad secundum respondeo, quod tunc causa non sentitur, cessat enim propter vehementiorem sensationem: nam si duorum dolorum, qui secundum eandem partem sunt, maior obscurat maiorem, ex Hippocratis sententia: quanto magis obscurabit dolor causam suam, sicut patet etiam experimento: nam cum quis comburitur, primo sentit calorem, post calorem & dolorem, ultimo dolorem solum: nec est inconveniens, quod tactus percipiat duas qualitates simul, modo non eiusdem formae, in eadem parte, ut calidum & asperum. At tertium: Reflectitur ut Conciliator, nam sensatio & modus sentiendi, non sentiuntur: igitur si dolor sit modus sentiendi, non percipietur sensu, quod est contra experimentum. Respondeo, quod sensatio non percipitur, quia est ipsum percipere, aliter daretur processus in infinitum: & per hoc ad confirmationem, nam intellectus non dicitur reflecti supra se, eo quod percipiat intelligendo, sed quoniam intelligere se cognoscit: at sensus sentit, non autem sentire se sentit. Et si dicas, Non posset cognoscere differentias dolorum, si dolor esset sensatio, & non obiectum: Respondeo, quod modi sentiendi diuersi sunt, sicut & obiecta: sed differentia cognoscitur ab imaginativa medio memoriae, & auxilio virtutum interiorum: velut si quis videat album, percipit magnitudinem, etiam cum hoc & formam, & tamen differentiationem horum diuidicat solum aliqua virtus interior: nam modi cognoscendi differunt ex parte obiecti: & obiectum est causa doloris, non ipse dolor, ut iam supponitur: quia ista duo argumenta sunt pro Conciliatore, reflectente illud quod adduximus nos contra ipsum. Ideo argumentum illud habet vim aliquam. Ad quartum: Hoc totum erit obiectum dolor, & delicia: & delicia est commo-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

deratum, dolor autem immoderatum. Ad quintum: Magis concludere videtur oppositum: nam si dolor est modus sentiendi, sufficiet ipse absque phantasia, ut indicet de sui fuga sensus. Sextum autem ut dixi, concludit in via Philosophi ut patet.

Sed pro solutione argumentorum Consiliatoris, & confirmatione opinionis Galeni, dico, quod Thurisanus 2. Paruae artis 28. declarat, quod ad dolorem tria requiruntur, membrum sensibile, immutatio ad contrarium naturae suae, & quod sit subita talis immutatio. Est autem duplex: Fiens, & est symptomata: & Factus, & est morbus: ut etiam Conciliator differentia 73. ubi querit, an dolor sit morbus vel symptomata. Et haec est sententia fermè Gal. 3. de dogmate Hipp. & Platonis post mediū, quod apud Græcos dolor & ægritudo idem significant: sed ibi accipit dolorem pro animi affectu, & æstu, & similiter ægritudinem. Sed clarum est, ut in 14. Quæstione declaratum est, quod quamvis dolor possit impeditre operationem nedum lacerare, quia tamen non est affectus, semper enim sit, & omnis morbus est affectus, libro de Symptom. differentiis cap. i. ideo omnis dolor est symptomata. Thurisanus igitur pro Auicenæ opinione argumentatur, volens ostendere, non fieri dolorem nisi in sensu tactus co. 88. secundi Artis medicinalis, quæstione 5. & est fundamētum: Vbi non est perceptio causæ doloris, ibi non est dolor: sed in alio sensu non est perceptio causarum doloris, quam in sensu tactus, quia multa temperatura, & solutio continui, solum à tactu percipiuntur, & hæ sunt solum causa doloris secundum omnes. Verum dico, quod delicia est in omnibus sensibus, ut auditus harmoniam percipiendo, & oculus colorum pratorum florentium: igitur & dolor est in quolibet sensu. Verum quia sensus tactus diutius retinet impressionem primarum qualitatum, eo quod est materiæ vehementer immersus: ideo dolore & delicia vehementius afficitur. Vnde etiam Philosophus intemperantiam solani constituit circa sensum gustus & tactus: quia retinentes impressionem voluptatem plurimam efficiunt, ac etiam diu manentem: causæ tamen doloris sunt tres, nam dissolutio harmoniarum in sensu quolibet

dolorem efficit: sed quia non adeò grauis est, nec forsan sine altera præcedentium sit, ideo medicis sufficit connumerasse duas: ergo etiam reductio ad harmoniam, deliciae causa est in sensu.

Est igitur sensus primò, virtus sensitui, & est in capitulo relationis 3. primæ Philosophiæ 7. & 5. eiusdē 20. & est in comparatione ad sensibile, & habetur à generante 2. de Anima 59. & ideo dicitur haberi ab intelligentia, & dicitur dans hoc sensum agens & est impressio cœlestis 12. primæ Philosophiæ 18. & 2. de Generatione animalium cap. 3. & hoc modo dolor non potest esse sensus. Secundò, sensus potest capi pro forma qua sensibile in virtute recipitur, & sic dolor est sensus vel modus eius. hæc distinctio habetur 2. de Anima 53. & 138. & 139. Sed quidam arguunt hoc reprobantes: primò, quia sensus repente immutat, & dolor manet: igitur dolor nullo modo potest esse sensus. Item si exterior sensus possit dijudicare de sensibili, frustra ponendus esset sensus communis, qui non propter aliud positus est, quam ut iudicet de sensibilibus, ut cap. 7. libri de Sensu & sensato: & in 2. de Anima ab Alexandro declaratum est. Respondeo igitur, quod dolor repente immutat: & permanentia est propter causam quæ manet, ut in aliis sensibilibus, quamvis non sit adeò manifesta differentia causæ & sensus in dolore ut in aliis. Ad aliud dico, quod sensus communis est propter obiecta diuersorum sensuum. Ad primum Conciliatoris dico, quod dolor est modus quo percipimus, vel ipsa cognitio: & hæc est etiam melior, quam quod sit obiectum: est enim proximior imaginationi quam obiectum: & ideo tantum confert ad salutem animalis hoc modo, quantū alio: sicut scientia nos æquè bene docet, & instruit, & melius quam quod scitur. Ad secundum & tertium, causæ sentiuntur scilicet vel solutio continua, vel mala qualitas: ut 2. Collectaneorum 29. & 3. eorundem. 31. Hoc enim omnino est cōtra medicos, negare causam non sentiri: verum ipsa nō percipitur cognitione intellectua, sed hoc nihil refert. Dico igitur, quod causa est illa quo percipitur saltem cognitione confusa, & modus percipiendi sub ratione cōtristatis est dolor: & quādoq; accidit etiā,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

vt causa valde inimica naturæ non sentiatur nisi hoc
moc modo: sicut patet de veneno letali agente à propria
forma, & non à qualitate manifesta. Sed doloris percep-
tio duplex est: alia qua percipimus causam contristantem
hæc etiam inest caudæ lacertæ cùm præcisa est: alia
qua scimus nos dolere, & hæc solum perfectis animali-
bus inest. Ex solutione autem huius quæstionis duo ad-
miratione digna cognoscimus: Primum, quod quædam
sunt sub sensu, quæ tamen non percipiuntur nisi auxilio
intellectus, & ita aliquando intellectus melius percipit
sensibilia, quam sensus. Sed enim mirabile est to-
tiens nos dolorem sentire, adhucque ignorare an ipse
sentiatur, an potius sensus ipsius pars quædam sit. Secundum,
cur dolores persæpe subito abscedant absque cau-
sa manifesta, nonnunquam propter præcantationes: non
sic febres, aliive morbi. Causa clara est: dolor enim
pro singulo instari fit, est enim mutatio quædam: vnde
nihil mirum in instanti desinere, quod etiam in instan-
ti fit.

CONTRADICTIO X.VIII.

An prandium cœna maius esse debeat.

Galenus septimo Artis curat cap. 6. post medium,
consulit ut copiosior sit cœna prandio, & ad hoc
adducit quatuor rationes: Prima est: Longius spatium
est inter cœnā & prædiū, quam inter prandiuū & cœ-
nam: & longior tempori debetur copiosior cibus, non
solum ad restorationem, sed quia melius concoqui
potest: igitur cœnæ plus debetur cibi, quam prædio. Se-
cunda: quia cœnæ succedit somnus, & somnus adiuuat
ad concoctionem, ut expresse habetur ab Hippocrate i.
Aphor. 15. & 6. Epidem. pat. 5. Aphor. 10. Labor articu-
lis & carnis: cibus, somnus visceribus. & ibi etiam
Aphor. 30. Sanguis in somnis ad interiora magis refu-
git. & Galenus i. de Symptom. causis, cap. 8. iuxta princ.
Igitur in toto eo tempore videtur animalis vis quiesce-
re, naturalis autem vehementius operari. Id autem inde
ex hoc quis coniecat, simul quod fatigata prius postquā
dormitū est, vires recipit, potissimum cùm post modici

cibi assumptionē quis dormierit: simul quòd dormientibus nobis nutrimentum non in ventriculo solum, sed etiam in tota animalis mole concoquitur. Idque etiam Paulus testatur lib. i. cap. 97. dicens: Itaque somnus virium animaliū requies est, ut ille humido cerebrum mandefaciens proueniens: qui si recte nobis accedat multa prestat commoda: cibum elaborat, humores concoquit, dolorē lenit. Et 2. primi doct. 2. cap. 13. Cūmq; somnus inuenit materiam aptam ad concoctionem, concoquit eam, & ad naturā sanguinis conuertit. & 3. primi doct. 2. cap. 9. Somnus temperatus virtutem naturalem potenter efficit ad operationes suas perficiendas, & cibū concoquit, & animalem virtutem quiescere facit. Tertia ratio Galeni est à quiete, nam quies facit ad concoctionem: vnde lib. de Cibis boni & mali succi, cap. 3. post initium: Nā sicut bonæ valetudini exercitatio maximum affert cōmodum, sic qualiscunque motus assumpto cibo admodum noxius est. Quies igitur succedēs cœnæ, non prandio, vberiorem admittit cibum.

Quarta ratio est sumpta ab experimento athletarum: qui assūmebant carnes tantum in cœna, vel etiam cum pane, in prandio autem proculdubio solum panem, vt diximus in 7. Contradictione. Et quia ad hoc respondebat Conciliator differētia 121. qui hanc quæstionem ibi tangebat (vt sui est moris) copiosè, quòd Galenus ibi loquitur de Régimine resumptivo, vt dici solet, instat quidam, quòd rationes concludunt de omni: & etiam Galenus exēplum dat in duobus extremis, scilicet cōsumptis, & tabe ventriculi laborantibus, & athletis: vt per hæc extrema omnia media intelligamus. Alia eius autoritas habetur 2. de Régimine sanit. iuxta initium, vbi (exponens Hippocratis verba 6. Epidem. Labor, cibus, potio, somnus, venus, omnia mediocria) inquit Galenus: Tempus signauit ipso sermonis ordine: quippe sanitatis tutelam à labore auspiciabimur, quem excipiet cibus, inde potio, pōst somnus. Alia etiam sententia habetur 5. de Tuenda sanit. vbi narrans viēctum Antiochi medici, qui annos excesserat octoginta adhuc validus, dicit, quòd hora diei tertia, vel ad summū quartā, panē sumebat cū melle attico crudo, vel cocto: inde post ho-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ram sextam diēi fricabatur, exercebatur, lauabatur: pōst prandebat, sumens primō quāe aluum deiiceret, pōst pi- sces sixatiles mediocri quantitate: in cōena autem cibum qui non facile putresceret, farum cum mulso, vel atuem cum simplici iure: atque huic, ut refert, ea vixtus ratione sensibus illātis, & membris integer manfit vīque ad extre- mum. Sed & in 6. eiusdem operis lib. cap. 9. dicit: Ergo quod ipse facere assueui, diebus his quibus propter infir- mos visendos, aut ciuilia negotia, putauit me ad balneū serius accessurum, id dicere non grauabor: ponatur dies is horarum tredecim æquinoctialium, in decimam verò corporis curādi spem esse: hoc casu vīsum est mihi, circa quartam horam, simplicissimū esse sumendum cibum: is autem est solus panis: quibusdam autem nō placet solus panis absque obsonio, sed cum palmulis, vel oliuis, aut melle, vel sale sumunt: sunt etiam qui post eum bibunt. Ego verò nec à tali cibo vñquā bibo, & solum panem comedo. Sic autem horum cuiusq; modus, qui decima hora concoctus esse possit: quippe si exerceri se cupiant, eo pacto maxime citra noxam se exercebunt. Siquidem nonnullis graue incōmodum accidit, cùm repleti cibo se exerceuerint: quibusdam enim caput impletur vaporib; aliis pōderis sensus, aut distentionis in iecinore, vel etiam vtriusq; sentitur. Volui in hac paulo longior esse describenda sententia, tū quōd nec ademptis vīis perfe-cta videbatur, tum etiam quōd quāe adiicerentur in se-quentium intellectum necessaria esse existimau. Sed ad rem reuertor, Hippocrates (seu qualiscunq; fuerit libri de Vixtus ratione autor) in 3. eiusdem operis libro, statim post initium, hanc habet sententiam: Perhyemem semel comedere expedit, nisi venter opinino sit siccus, nā tunc bis: atq; in prandio parcē cibis siccis, asperis, calidis, va- riis, meris. Nō est obscurū, his verbis cōnam vberio-rem admittere. Haliabbas quoque primo Practicæ 13. cōena autē est laudabilior prandio, eo quōd quisque stat quietus, & dormit: quare immergitur calor fundo ven- triculi, & corporis, concoquitque plene cibum, ac bene: nec nocet cōena, nisi habentibus oculos debiles. hęc ille, vbi de consuetudine in numero sumendi cibum loqui- tur. Quinta ratio adiicitur à Fuchso, qui in parado-

x. 21. libri 2. eam difficultatem tractat (ut sui moris est) eleganter, est autem talis: Post cœnam frigus succedit, hic autem ut in temporibus coctionem adiuuat: dicere Hippoc. 6. Epidem. par. 6. Aphor. 4. frigidior, frigidiore in tempore & regione calidior erit. ubi Galenus in commento ostendit, frigidum nobis exterius occurrit, calorem introit pellere, ac validiorem eò reddere. Adiicit & sextam rationem, quod si contingat non cōcoquere, pleno assumptione cibo in prandio, denū ex cœna, in id incidimus de quo Hippocrates dicebat 2. Aphor. 17. ubi cibis præter naturā plus ingestus est, hic morbum facit: nihil enim deterius est, quam crudis adhuc in vête existentibus alimentis, nouos alios superingerere. Palam / Cū logi
 sgitur est, post cœnam succendentibus quiete, tempore / 2107 n
 prolixo, & somno, tum quia non adeò periculum est de
 cruditate, tum ex athletarum & Antiochi exemplo, tum
 propter noctis frigus, copiosiorem cœnam prandio esse
 oportere. Quod autem non solum somnus concoquat, con firm
 sed & vigilia afferat cruditates, ostēdit Hippocrates 2. Devenem
 de Victu in acutis 55. Vehemens (dicens) vigilia, po- Lia logii
 tus, cibosque, tum crudos, tum incoctos reddit: nam vi-
 gilia partes exteriores calefacit, internas refrigerat: ut
 6. Epidem. sectione 4. Aphor. 13. euidenter: Vigilans ca-
 lidior exterius, interius frigidior: dormiēs autem contraria. Et si quis obiiciat, quod rusticorum est bona tem-
 peratura, & habitus laudabilis, 1. Aphor. 3. qui tamen exer-
 cent se à cibo. Respondent quidam ex Galeno 1. de Ali-
 mentis 2. eos licet diu vivat sani, morbos tamen validos
 ob hoc incurrere, quamvis robustissimis viribus prædi-
 ti sint. Et si quis etiam obiiciat, quod ex copiosa cœna
 caput impleatur: Responde Fuchsius ex Aphoris. 67.
 quat. par. Galeni verbis, quę sic se habent: At profecto ut
 à cibo ad somnum conuersi implent caput, sic in plethori-
 cis dispositionibꝫ, somni ipsum replētes aggrauat: som-
 niique proculdubio semper noceret, quatenus materiam
 ad profundum & viscera trahunt, nisi coctionis ratione
 plus afferreret utilitatis, quam sit damnum, quod ex motu
 ad interiora cōsequitur. Verum in oppositū multa sunt, opinio
 & primo autoritas Auicennæ, à Conciliatore adducta, via depi-
 tertia primi doct. 2. cap. 7. Et qui exercebantur antiquo tueri

tempore, contenti fuerunt carne sola in prandio, & pane solo in cœna. Sed hæc autoritas est falsa, quia seu Auicenna habuerit falsam Galeni translationem, seu nos falsam Auicennæ, satis constat illum loqui de athetis, de quibus diximus ex 1. Regim. acut. 18. in fine, propterea ad alias est transcendum. Galenus agitur 5. de Tuenda sanit. statim post Antiochi exemplum, aliud recitat Telephi Grāmatici, qui longè diutius vixit Antiochō medico, nam ad centesimum annum fermè accessit: inquit ergo is: Mel crudum, alicę cum aqua coctę permixtū, cedebat hora diei tertia fermè septima prandebat, oleribus primò sumptis, inde pisibus laxatilibus, aut auibus: vespere autē pane cum vino permixto contentus erat. Ad hoc respōdet quidam, quod Anthiocho magis credendum est. Sed ut video, qualis medica regula erat, panem cum melle edere, inde intra quatuor ad sommum horas fricari, exerceri, ac etiam lauari. quare cūm hoc, ut recitaui, à Galeno reprehendatur, & meritò: ut quod nō solùm medicinæ, sed etiam cuiusque ciuiliter saltem viuentis modum excedat: nam, ut dixi, non videtur ante sextam horam etiam simplicissimus cibus concoqui posse, ut panis, ex 6. de Tuenda sanit. loco iam recitato. Exitus ergo spectādus est, qui in Telepho longè melior fuit, ut qui extrema senecta annis illum viginti superauerit. Alia haberur autoritas. à Princepe, adducta à Conciliatore, ubi Princeps ponēs curam morbi comitialis, prima tertij tract. 5. cap. II. iuxta principium, inquit: Et ille, cuius natura nō sustinet, ut solūm semel in die cibum sumat, accipiat eius duas tertias in prandio, & reliquum, scilicet tertiam partem, in cœna post subtile, id est leue exercitiū. Sed & in hoc vel Princeps habuit falsam Galeni translationem, vel nos Principis, nam in consilio Galeni pro morbo comitali, in puerō post medium, inquit Galenus: Et capiat puer tertiam partem panis in mane cum fructibus, & in cœna duas tertias cum carne. Et si quis dicat, quod Princeps voluit Galeno contradicere tam in hac, quam in prima sententia: dico, quod de prima patet quod non: quia est historia, cui Galenus proximior erat, cūm fuerit Auicenna antiquior milie annis, & in hac secunda, suo mo-

re, adduxisset Galeni prius dictum, deinde rationem, qua cogitur sentire oppositum: ut facit de virtute medicinae attractiva, de principatu membrorum, & de aliis multis. Mesue vero in de Cura catarrhi, in initio, dicit: Et allequieatur cōpia, & si potest prohibetur omnino.

Sunt etiam minime rationes ad hoc propter quas Conciliator credidit, copiosorem cibum esse sumendum in prandio. Prima est, calor naturalis robustior est in die, quia iuatur a sole: igitur tunc plus est sumendum cibi. Alia ratio est, Plus sumendum est cibi in aestate, quam in hyeme, quia in aestate maior sit resolutio: igitur pars ratione plus in die, quam in nocte. Tertia: Natura in hora somni intenta est concoctioni noxiorum humorum, & distributioni, igitur non est impedienda cibo, sicut nec in hora crisis: hi autem noxijs humores partim sunt ex cruditatibus coaceruati, partim etiam superflua alimentorum, ut faces, vrina, sudor, & similia. Quarta ratio: In nocte propter meatum obstructionem sit minima resolutio, igitur tunc cibus minime competit: quia excrements obrouunt virtutem, & impediunt eam, sitque hac etiam causa minor resolutio. Quinta, quod virtus est robustior, minori igitur indiget cibo: nam cibus est principali ratione constitutus ob virtutis defectum.

Sexta, quae est omnibus validior: quod cum exercitium debeat fieri explicis omnibus concoctionibus, si quis copiosè coenerit, mane nondum erit perfecta concoctio in iccore, quare nec poterit utiliter exerceri. Istae tamen rationes parum cōcludunt: nam ad primam dicere, qui oppositum tuerit, quod antecedens est falsum, saltē de interno, quia exit ad circumferentiam, ratione vigiliæ, & caloris, & lucis. Ad secundam: Antecedens est valde dubium, immo videtur potius non ex sententiâ Hippocratis: & sequella est nulla. Ad tertiam: Non sunt primo plures excrements partis ratione corporis, sed bene ratione suorum vasorum: sed tunc naturam non impediunt, sunt enim quasi essent extra corpus: & etiam in die natura ad harum excretionem solicitatur: similitudo autem ad materiam morborum claudicat, nam non est haec corrupta, & ideo non indiget cōcōctione, nec separatione, sed sola expulsione, in qua etiam, cum prauitate careat,

parum natura laborat. Ad quartam pro parte dictū est. cibis autem debetur non causa præsentis resolutionis, sed eius quæ facta est in die, sicut etiā de hyeme & aestate declarabat Galenus, r. Aphor. 15. Ad quintum: Primo non est verum, quod solum virtus ~~cibus~~ in sanis exhibetur cibus, l. de Tuenda sanit. cap. 3. Ad bene in æg: is: nam in sanis, propter restitutionem effluentis perpetuo materiae, etiam cibus exhibetur. Nec illud etiam est verum quod virtus in die sit debilior: immo si debilior esset, non plus, sed minus dandum foret: quare tribus modis peccat argumentum. Ad ultimum, illa autoritas Averrois, 6. Collect. 2. non dicit hoc: nisi quod exerceri debet cōpleta concoctione, & quod tunc sequentur iutamenta: istud igitur debet intelligi iuxta sententiam aliorum. Etius igitur lib. 3. cap. 2. vult, quod non fiat ventriculo vel intestinis cibo oppletis: intelligit igitur absoluta secunda concoctione, quæ in iecore celebratur: sed subicit, ut non iam diu, sed illico sit absoluta; & hoc in validis etiam tantum exercitiis: nam deambulatio absoluta prima concoctione noxia non est. Sed his prætermis, alias adduco rationes, & quas tereti in libello de Medendi usu, abusu octavo, leuiter tangam. Prima igitur est de consuetudine, nam 1. Aphor. 17. condonandum est aliquid consuetudini, & 2. Aphor. 50. expresse datur inquit Galenus: Cibi & potus naturam aduenturiam faciunt, & maximè in ventriculo: cum Hippocrates solum dixisset, assueta lôgo tempore, etsi deteriora essent, minus insuetis molestia esse. Et quanquam videtur Galenus, in fine libri de Assuetudinibus, laudare mutationem præualecēs consuetudinis: attamen intelligit hoc in his, qui malis valde cibis vtuntur: sed nos hanc differētiā prandij & cœnæ non adeo perniciosa statuimus.

Secunda ratio, Si ventriculus sit valde robustus, & alia membra imbecillia, tunc melius erit parum in cœna comedere: vnde si iecur sit debile, nec laedetur prima cōcoctio, ob ventriculi robur, nec secunda ob somnum, & sic ille deget sanus, qui permuto vitæ genere breuiam ^{sic homines} intruc*entur*: moderetur. Tertia est, ratione destillationis: non, ut quæ cœna dampnatur, ratione quod caput repleatur, hoc enim nihil esset: nam quantum est merito huius, minus de pituita vivere, cum hoc tamen vitam ipsius breuem fore

gignitur hora somni, quam in vigilia: quia melior co-
 cito in illa hora celebratur, quam in alia: unde etiam
 Rasis 4. ad Almansorem 4. dicebat, Et melior hora su-
 mēdi cibum est illa, cui succedit somnus: & Galenus in
 de Dissolutione cōtinua, cap. i. post medium: Et melior
 hora assumptionis cibi est post motum, quem postme-
 dum sequitur somnus, nam tunc calor naturalis optimè
 concoquit. Causa ergo est alia, & est, quod ille qui pati-
 tur descensum pituitæ ad ventriculū, vel ad pulmonem,
 patitur maximè in hora assumptionis cibi, propter va-
 pores ex ventriculo ad caput ascendentēs: si igitur tunc
 vigilet, adiuuatur à resolutione caloris diei, & sic pau-
 ciōres ascēdunt vapores. Secunda causa est situs, qui non
 adeò permittit vapores & materiam ad caput deferri.
 Tertia omnibus aliis validior est, quod expuit magnam
 eius partem vigilans, & etiam eductus per narēs, imo fer-
 mè totam, quod non potest facere dum dormit. Et si di-
 cas, quod hic casus est singularis: Dico, quod est valde
 generalis, tum maximè omnibus studiosis. Et si vis co-
 gnoscere illos, cibabis eos aequaliter & in prandio, & regula
 in cœna: & si vides quod ante cœnam esuriunt, quamvis
 minus temporis intercesserit, & in mane vix esuriunt, nisi
 post multas horas: tunc scias, quod hoc est merito pitui-
 tæ ad ventriculū per somnum descendens, ideo tali-
 bus conuenit prandium cœna copiosius. Quarta ra-
 tio est, ab experimento: sunt enim proprietates in homi-
 nibus, ut aliquis melius ferat prandium, quam cœnam;
 sicut aliqui non ferunt oua, vel vinum, vel lac: in his ac-
 quiescendum est experimento. Hæ quatuor rationes sin-
 gulares sunt, sed cōcludunt, & non est ab eis descenden-
 dū. Adduco modò quinq; alias rationes, quæ sunt quasi
 generales: & prima est, ubi vera ratio haberi non potest,
 experimento standum est: sed veritas est, quod illi qui
 valde diu vixerunt, plus comederūt in prandio, quam in
 cœna: ut patet etiā ex exēplo Galeni de Telepho Gram-
 matico: & ita ego multis interrogavi de hoc, qui ad
 centesimum fermè annum pertinenterūt, & omnes viden-
 tur fuisse in hac consuetudine: imo Conciliator adducit
 etiam exemplum de Antiocho medico, ad hoc ut plus
 assumeret cibi in prandio quam in cœna, sed tamen

præpostere, non enim Galenum intellexit. Verum est, quod pro vita septuaginta, aut octaginta annorum regimen de cœna copioiore sufficere potest, sed non pro valde longæua: & causa est, quia ad valde longæuam vitam, oportet quod calor naturalis sit adeo potens, ut possit utrunque concoctionem probe administrare: sed hoc non contingit, nisi possit primam sine auxilio somni, & longi temporis celebrare. Igitur cum in secunda perficienda melius sit, ut liber sit a prima, patet eos qui eο ætatis peruenire debent, tales esse natura & consuetudine, ut breuissimo tempore absoluant primam concoctionem: & tunc sumus in casu quasi secundæ rationis adductæ prius. Secunda ratio est, Homo habet plus de spiritu in hora prandij, quam in hora cœnæ: igitur melius concoquet prandium, quam cœnam. Assumptum est clarissimum, quia nulla intercessit causa restaurans spiritum inter prandium & cœnam, qualis inter cœnam & prandium: non somnus, non quies, non animi relaxatio. Vnde etiam videmus, quod ea hora prandij, & paramantè, sumus alacres, vegeti, robusti, & hoc est ratione spirituum reparatorū: vnde etiam est problema Philosophi, quare mane melius discimus: & hoc maximè est ubi non tardemus horam. Vnde ex prandio tempore suo tria lacrantur: primo, tempus idoneum usque ad cœnam. Secundo, quod homo est robustior, quia proximior horæ somni præcedentis. Tertio, quod hora est frigidior: quæ frigiditas iuvat ad concoctionem cibi: & plerunque videbis eos, qui diu, & fani vixerunt, tempore sumptuose cibam contraria, qui tardè, valde morboso fuisse, & breuis vita.

Tertia ratio: Detrimentum quod sequitur cœnam copiosam, est inemendabile, & longematus eo quod sequitur ad prandium: igitur cum vix non peccare liceat, tuius peccabimus in prandio. Quod autem sit vix emen debile, patet: nam si sit venenum, aut cibus valde malus somno succedente non potest euomi, nec possumus alii auxiliis occurrere. Patet etiam experimento: quot enim moriuntur ex attonito morbo post cœnam: dum in leto sunt: horum enim magnum numerum vidi, & post prandium nunquam. Sic mortuus est Cardinalis Carro

ciolus nostræ ciuitatis gubernator, & infiniti alij. Patet etiam, quod detrimētum sit semper maius, cùm eō peruenit, quod somnum impedit, aut minuat: nam hoc ex prandio non cōtingit. Ideo iacturam cœnæ prandij dimissia non corrigit, sed prandij errorem cœna potest emendare. Accedit, quod plurimi, tum maximè uxorem habentes, in nocte coitu vtuntur: hic autem super repletionem pessimus: & etiam filij qui gignuntur, vel morbos sunt, vel stolidi: quorum contrarium euenit si cœna leuis sit. Quarta ratio est: validior fit resolutio in die, quam in nocte: unde si quis modò interponat horas decem inter prandium & cœnam, magis esuriet hora cœnæ ex æquali cibo, quam hora prandij interceptis horis quatuordecim; igitur maiori indiget restauracione. Accedit, quod homo hora prandij habet muadum ventriculum, ideo tuto comedere potest: nō sic hora cœnæ. Et si dicas, quod poterit comedere solum panem, exemplo Galeni: Dico, quod si postmodum hora labatur, sequetur magnum detrimētum: & si quis respiciat ad rem ipsam ex iejunio vespertino, aut leuissima cœna, nemo incurrit detrimentum sensibile: sed ex iejunio à mane ad vesperam, aliqui incurruunt mortem, plures vertiginem, & talia. Detimentum etiam corruptæ coctionis nocturnæ impedito somno, non potest corrigi à iecore, & ideo commune fit omnibus coctionibus: sed detrimentum prandij, cùm emendetur à somno & cœna leui, non permeat ad alias coctiones, nisi leuiter. Ideo cùm detrimentum unius coctionis sit valde minus detimento plurium simul, patet periculosius peccari in cœnæ copia, & in prandij tenuitate, quam in prandij copia, & cœnæ ruitate. Ultimò videntur hi ignorare facultates naturales, & anatomiam: nam cùm ventriculus æqualiter à dextro in sinistrum extendatur, ut curbita magna, habens fundum à parte posteriore quasi, in sinistra parte (quamvis Galenus dixit in dextra: sed hoc parum refert ad nostrum propositum) & pyloruna, seu portanarium, seu ostium in supra partē dextræ partis, ex quo prodit duodenum fermè iuxta iecur: manifestum est, quod hominestante nihil potest effundi, etiam aperito ostio, nisi ille potu usus fuerit.

os in jenii

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

rit maximo, vel omnino grauiter se concutiat: quia graue non potest sponte ascēdere: & sic non ascendet cibus, nec ex consequenti descendet ad intestina, donec fuerit concoctus homine stante: post coctionem verò ascēdit, expellente ventriculo, & trahente simul iecore. Sed decubiente homine, & maxime super dextrum latus, poterit descendere totus cibus ante coctionem, si os ventriculi sit apertum: quia tunc erit ex situ in humiliore vetriculi parte, vt liquido constat ei, qui viderit dissectū hominem, & non carnē, vel simiam. Quare nō est quod tantum iacent hunc suum motum: nisi quis saltaret, aut ligonizaret, aut veheretur equo torre, aut rheda valde incondita. aliter maius est periculum ne cibus crudus transeat ad iecur hora somni, quam deambulando. Et si militer videntur ignorare facultates naturales: nam et cibus non perficiē concoquatur à ventriculo, concoquitur ab intestinis, quæ eadem sunt prædicta facultate nam ex eadem constat substantia: & etiam chilo nutritur, quem ad se traxerunt: non villis, ne quis hoc per errorem me dixisse putaret: sed naturali virtute, qua etiam iecur fungitur, quamquam & ipsum sine villis. Sigitur error accidat in prandio etiam, emendabitur coctione intestinorum facta nocte subsequente, coenali succidente, nec somno priuabitur: quia non est ei intestinistam facilis aditus ad cerebrum, nec tanta cum corde convenientia, sicut ex ventriculo. In regimine tamen restaurandi corporis facilius est pinguis cere ex cibo assumpto in cœna, quam in prandio, & virtutem recuperare. & hoc Galenus voluit. & hac cauia athletæ avires & carnem instauradam, carnum quantitatem immensam in vesperæ comedebant. sed horum constitutio ne non probat Galenus i. Aphor. 3. nec in libro de Bon corporis habitu, nec in Exhortatione ad bonas artes quinimo & brevis vitæ, & morbosæ illos esse affirmabat. Exemplum igitur eorum, ad restaurandi vires & canem argumentum conducebat: non quod tanquam extrellum in medium adduxerit: cum locus ille non esset ubi tractaret de sanorum institutione. In maximè autem occupatis publicis negotiis, memini me dubium est, boni tunc esse, si corpore & mente egregie laborandum est calor natibus illorum facile solubilis est, et ideo brevis vita, at vero morbos sunt quæ letourq, et quia bovi sunt periclitantes frequenter a morbis ideo frequentes sunt viri brevis.

cibum ad vespertinam, & horam quietis transferre. Sed ^{mo} mo dices quomodo potuit Antiochus concoquere panem ^{luis est m-}
 & mel in quatuor horis? Respondeo: cibo simplici con-^{mare cib-}
 coquendo non est aliquis terminus constitutus: sed ob ^{meze ut:}
 paucitatem, & caloris robur, in diuersis diuersa habet ^{naturam:}
 concoctionis tempora: nam in aliis in octo horis, in aliis ^{tur in totis}
 in sex, in aliis in quatuor, in pueris etiam in tribus vel ^{em, ne,}
 duabus horis panis solus concoquitur. Dicemus autem ^{calor in}
 alias de hoc loco suo. Ad id verò de 2. de Tuenda ^{naturum}
 sanit. respondeo: vbi nullo modo sit peccandum, sym- agat ^{vn.}
mereriamque illam exquisitè seruandi in ciboru men- ipsu ^m
sura locus detur: instituendo corpori, nullo morbo, nul- materia,
 - Iaque consuetudine iam detento, vbenorem cibum in ^{piam ab}
 cœna, quam in prandio cōducere. Cæterum an hoc etiā, ^{do in qua}
 vt dixi postmodum, ad vitæ immensum spatium asse- ^{tur.}
 quandum conduceat, reluctante simul experimento, etiā
 ipsius Galeni, & ratione adducta, non sat iacio. Sed tamen
 regula illa Galeni illic ad Polycleti statuam pertinet.

corpus postulans temperatum, & nulli alij va-
 cans, nisi studio seruandæ sanitatis. & quan-
 quam Celsus & ipse libro 1. cap. 2. confu-
 lat, vt cibi copiam somnus subse-
 quatur: nulli tamen suis
 Romanis, qui sic cœ-
 nabant, longæui,
 minus fue-
 runt.

Sentit cardanus si quis uberiori cena ^{f. iiiij} q̄ prandiora
 dum modo non sit aliter asuetus, nego alii cui morti
 nego negotio implicatus. Salubrissimæ possit etiam agi
 cum hoc tamen brevior remittam asecuturum video
 infinituare sub dubitatione tamen.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

HIERON. CARDANI CONTRADICENT. MED.

CORVM LIBRI I. TRA-

CTATVS SEXTVS.

T V S.

CONTRADICTIO I.

An dispositio fiens possit esse morbus.

VLTOS. sanè scio non leuem suscep-
tiuros admirationem, quòd aliud in-
stitutum bone valetudinis, aliud diu-
turnæ vitæ esse decreuerim, sed equi-
dem longæuam vitam faciunt, nō fo-
lum copiosus alimentum in prædio,
verùm etiam cibi pauci nutrimenti,

citatio nulla, aut modica exercitatio, & crassum alimentum: cū
aut mo e diuerso valetudini profint, cœna vberior, frequēs exer-
citatio, cibus tenuis, ac multi alimēti. Quisq; enim expe-
rietur, si ouorū vitelliis, pane artapiro, pullisq; vescatur,
modò se optimè atque oportunè ex-
erceat. At vel sic agendo ante quinquagesimū penè an-
num, verus senex erit: non quidem capillorum canicie,
frontis rugis, quæ minimum obsunt, quamvis turpia
sunt videantur: sed omnibus virtutibus inualidus. Quam-
obrem rectè nobis Celsus cōsuluit lib. i. cap. i. cauendū
esse, ne in secunda valetudine aduersæ præsidia con-
su no usēmantur. At verò validum exercitium, si cum cibis robu-
redies deßtioribus in iuuentute iungatur, lōgissimam senectam,
ermos- ac validam præstare poterit. Nam quæ absque exercitio
senectus aduenit, quanquam ritè in reliquis vitæ diu-
turnitatî prospectum sit, non validas vires secum, vt alia
referre potest. Sed de his hactenus: nunc ad institutum
propositū reuertor. Dicebat Galenus 2. Aphor. 22. quòd
morbi quidam facti sunt, & quidam fientes. Oppositum
in de Differentiis symptom. cap. i. Affectus est, qui iam
cōsistit: Passio autem, quæ fit. Et affectus quidem alias est
cum quo operationes illæsæ sunt, & hic vocatur Sani-

tas: & is, cum quo operationes leduntur, Morbus. Et hoc iuxta medium: inde in fine capituli, volens differentiam declarare inter Symptoma & morbum, dicit: In morbo duo sunt necessaria, quod sit effectus, & quod sit operationem ledens: quorum neutrum symptomati est necessarium. Respondeo: Symptoma ibi communi modo ad morbum extendi potest: & sic omne, etiam quod ledit operationes, potest dici morbus. Quia tamen volebat effugere continentates causas in illa tractatione, & iam effugerat in prioribus libris: manifestum est, quod coactus fuit dicere morbum omnem iam esse consistentem. Quia tamen medicus non curat nisi morbos, & quidam erant morbi etiam fientes, vel ledebatur operatio per dispositionem nondum fixam: coactus est in Aphorismis facere duo genera morborum: & ut fugeret continentem causam, dicere, quod tales non erant verè morbi sed symptomata. Ex quibus sequitur tertium, quod symptomata aliqua indicant per se de cura, & talia vocantur morbi, licet improperie.

C O N T R A D I C T I O N I.

An consuetudo mala sit seruanda.

Si victum permittans prauum, & exercitationibus addat aliquid, ex consuetudinis permutatione iuuabitur: libro de Affuetudinibus, ultimis verbis. His malam docet vertere consuetudinem. At 2. Aphorismor. 50. etiam bonam: cum inquit: Oportet igitur ad insueta permutari. docet autem Galenus esse in conuenientio quod & primo de Alimentis 2. repetit, familiaritatem ventriculi cum cibis ex consuetudine. nam non solum agit in cibos, sed patitur: unde ex longo vsu similius fructus, celeriter transmutat quod durius: melius quod est deterius. In 5. autem de Tuenda valetudine, post medium, aliter docet: Nam senes, inquit, quam habent consuetudinem, & si prauam, seruent: nam immutandi cum tempus longum sit, illis fructus operae peribit. At iuuenibus, etiam si ab ineunte aetate consuetudo contracta fuerit, expedit in meliorem transferre: nam aliquando illius utilitatem percipere poterunt: unde sensim permu-

tandam, nemo non intelligit. At post hæc adducit rationem vñā, quod exiguus error sit consuetudini inhærere: nam paucæ sunt malæ consuetudines: nā homines prauis non libenter assuecantur, neque his à quibus sædi solent. Ipse etiam Galenus 2. de Temperamentis, cap. 4. Consuetudinem naturam quandam acquisitam vocat, laudatque antiquos hoc dicentes: & Princeps tercia primi doc. 5. cap. 1. Summæ probans hoc dicit: non esse permutandæ consuetudinem, nisi in valde malis: atque id etiam sensim. quod & Galenus fatetur 5. de Tuenda sanitatem, vbi suprà, de exercitio loquens. sed in terria primi doc. 2. cap. 7. ille verò in quo mala nutrictiæ concoquuntur, nō gaudet ex hoc, quia in temporis successu, generabuntur ægritudines pernecates. Gétilis exponit, Valde mala. Pro concordia horū oportet scire; consuetudines esse alias in genere ciborum, alias in hora vel quantitate eorum, vel exercitio, vel balneo: item alias in senio, alias in iuventute: terrio differre, quoniam aliæ sint valde malarum rerum, aliæ mediocriter. In senibus non sunt permutandæ consuetudines malæ mediocres vñæ: nec ex malis valde, nisi quæ in prauis cibis sunt: quoniam larga est transmutatio. & in his quæ sunt à priuatione ad habitum, vel contraria, licet permutare etiam non solum in mediocriter, & valde malis, verùm etiam bonis consuetudinibus: aliter nunquam Telephus Grammaticus & Antiochus medicus, ad usum ter comedendi in senio peruenissent: cum tamen peruererint. 5. de Tuenda sanitatem. In decrepitis verò reliquarum consuetudinum, ne pessimum quidem, fiat immutatio, vt nec ciborum: nam nō pessimi esse potuerunt cum quibus ad eam æratem peruererint. Omittere autem aliqua, non solum utile, sed etiam necessarium. In iuuenibus autem, ac primi senij viris, qui quasi confistere videntur, nequaquam ciborum ratio immutanda, in horis, vel qualitate, vel quantitate, vel ordine, si valde mala non fuerit. In omnibus autem existimandum est, non esse consuetudinem ullam, in qua homo æger decumbat, aut morbis plenus vitam agat: nam in his audacter immutabimus. Adolescentes verò & pueros, non tam dicimus permutare consuetudinem, quam instituere. Ergo si quis de potu, aut copia

cœnæ vel prandij, vel de vénereis à cœna vel matutino interrogetur, experimentum sequatur iuuantium adolescentes, in leui enim discriminæ, index est experimentum: iuuenis verò in cœptis perseveret: nam mala non potest esse horum consuetudo, nisi mediocriter, quæ iam parta est. in cibis autem initio solidioribus assuescere studeat. Verùm in his omnibus aliquando ob periculum necessitatis, licet non relictæ consuetudine, sed aliud testando, ab vsu aliquantulum diuertere iuuenibus, rursusque illico se recipere senibus nunquam.

CONTRADICTIO III.

Av contrarijs gaudet quilibet intemperies.

Contrariis melius degunt ætates & naturæ seu regionibus, seu locis aut cibis, 3. Aphor. 3. similibus autem malè: nisi temperatæ prorsus exiterint. Idem fermè in Com. 18. eiusdem. Addit verò ibi duo: primum, quod pueri sub initio ætatis melius degunt, adolescentes autem vere: & quod ver cæteris medium est: non malum, nec prorsus bonum. At 3. Artis medicinalis, cap. 3. intemperata corpora, duplarem habent viuendi rationem: quæ enim parum labuntur, similibus conseruari debent: calida calidis, sicca siccis: atque ut generaliter dicam, materias agnoscens ea conseruabit, similia in omnibus similibus afferendo: licet & ad melius illa traducere contrariis inhærendo. Igitur non est hoc generale præceptum, ut similia noceant, & contraria iuucat. Rasis 17. Con. cap. 6. in principio dicebat, quod aëris bonus est omnibus bonus, ex sententia Galeni 1. de Tueda sanit. & hoc, quia temperatis conuenit ut similis: intemperatis, ut contrarius: igitur omnibus. Quandoque tamen eligimus aërem similem, ad conseruandam naturam iam intemperatam. Sed in Col 3. eiusdem cap. dat aliam solutionem: & est, quod aëris semper debet esse ut medicina: siquidé contrarius temperamento & ætati, nisi intemperatis: & hoc est, quia cor calidum & siccum, non expurgabitur in aëre calido & sicco, & sic etiā

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

in Regimine conseruatio, aërtamen contrarius est eligendus. Sed paplo post ipse non sibi constas dicit, quod natura, & ætas gaudet in consimili aëre: & debilior redditur in contrario. Respondeo primo quo ad Rasim, sic debent intelligi eius dicta: aër nunquam debet esse similis in Regimine conseruatio, nec multo minus reductio, vel præseruante: cibus autem in conseruatio similis esse debet. Galenus 3. Artis medicinalis, docet quomodo conseruetur corpus in eodem statu: non tamen declarat, quod omnes causæ conseruantes in hoc statu, sint utiles: nam aër semper dissimilis est eligendus: quia similis traducit hominem necessariò ad ulteriore intemperiem. Autoritas succedens est manca, nam sic legi debet: Quæ autem est temperata, gaudet suo simili, & debilior redditur à contrario: aër autem bonus omnibus est bonus propter rationem directam: non tamen optimus: nam melior est, qui temperie malæ directè opponitur. pro conseruatione autem, licet etiam ut aëre consimili in modica intemperie, sed cum permutatione quandoque: sed periculosum est hoc consilium ne ulterius labatur. Liquet autem, quod duabus ex caufis, vel etiam tribus recte dixit Hippocrates 3. Aphor. 10. Autumnus tabidis malus: est enim malus, quia inæqualis, & quia frigidus ac siccus, & quia tabidorum intemperie magna ex parte similis.

CONTRADICTIO III.

Absinthium an noceat ventriculo.

Absinthium faci sodam, propter nocumētum quod facit in ventriculo 2. Cant. 2. cap. 2. de illius succo loquens. & parum infia: Succus eius est malus ventriculo, & semina eius nocumentum inferunt illi: & propriè ori illius, propter falsedinem quam habent. Alia litera habet herbam loco seminum. At Galenus lib. 6. Simplic. medicamentorum, cap. proprio, in fine literæ. A. dicit eum esse ventriculo amicum, ac illi plurimum confere, succum tamen herba multo esse calidorem. Rasim quoque ad Almansorem 3. lib. cap. 25. dicit, quod robustum facit ventriculum. & Auerrois 5.

Collect. 42. dicit, quod est medicina iuuans ventriculu.
Quinimo Princeps ibidem, est medicina mirabilis ad
reducendum appetitum, cum bibitur succus eius decē
diebus. & 13. tertij trac. 1. 25. sirupus absinthij laudatur
plurimum in morbis ventriculi, & præcipue frigidis.
lib. etiam 8. Artis curatiæ cap. 5. & passim alijs in locis,
pro fomento applicatori ventriculi ad ipsum roboran-
dum. Et in cura syncopis ex humoribus calidis es-
ventriculi lacerantibus, primo, ad Glouconem cap.
penul. ante finem non parum, absinthij comam in
meli crato decoctam abuicit, exhibetque decoctum: at
etiam peccante antè purita in ipso: attamen oleum in
quo absinthium incoctum fuerit applicat. Hic quidem
animaduertere decet, dum ventriculus pituitam in se
contineret, absinthium primò non conuenire. nam illam
retinet, bilem autem expurgat, non solum similitu-
dine, ut Auerroës inquit, sed alia etiam ex causa,
quam inferius declarabimus. nec conuenit supercalefa-
tio ventriculo succus, ob iāmoderatam, sed consumilē
intemperiem. Hæ ambæ causæ in 6. de Simplicibus
medicam. cap. proprio, expresse habentur. Alia postmo-
dum est ex speciebus illius distinctio, libro eodem cap.
de Abrotano: vbi dicit, quod Seriphium ventriculo est
inimicum, ob falsedinem suam: sed & Santonicum
etiam stomacho inutile est: solum aurem absinthium,
& propriæ Ponticum ventriculo auxiliatur. sed 11. Artis
curatiæ, 16. magis adhuc rem arctat: nam dicit: Ex o-
mnibus absinthij generibus, in solo Pontico amaritudo
superat vis astringens, ob id solum Ponticum
utile: cætera calida nimis sunt, ut in de Simplicibus me-
dicamentis ostendit. Est etiam Ponticum odoratum, cum
reliqua fœdo sint odore. Ob hæc igitur Auicenna cum
Ponticum decesser illi, ob regionis distantiam cautè ab-
sinthio, tum magis succo & iemine, utendum consulit.
Quinque illius species facit odoratum tamen, ac Naba-
thi, probat seu Tarsense, quod pro Pontico substituen-
dum est. At sirupus ut incolunior, sic minus ad ea quæ
confert etiam utilis habendus est. Videant igitur medi-
ci nostri temporis, quæ tute absinthium exhibeunt, cum
tot modis nocere possit: nec enim ullus est illius usus

salubris, nisi Pontici: quamuis omne absinthium appetentiam excitet.

CONTRADICTIO V.

Nerui, vene, arteriae, an membra simplicia.

Compositio partium corporis duplex est: alia quidem quæ solis constat elementis, & sunt similares, ut arteriæ, venæ, nerui, ossa, caro, cartilagine, membranæ, libro de differentiis morborum, cap. 3. Nerui igitur, & venæ, ac arteriæ, sunt omnino membra simplicia. At i. Artis curat. cap. vlti. cùm enumerasset inter composita membra venas, & arterias, musculosque, subiicit: At verò nec neruosa, nec fibrofa, nec membranosa natura eandem generationem habere certatur, scilicet quod possit corrupta denuo regenerari, vt de carne iam dixerat. Hic igitur constantius neruos inter simplicia membra adnumerat: sed de venis, & arteriis, à priore sententia discrepat. Sed & in de Inæquali intemperie, cap. 2. eadē fermè habet: nā inquit, οὐαὶ καὶ χόνδραις οὐαὶ μοι, καὶ νεῦραι, καὶ αρτηρίαι, καὶ φλέβες, ύμερες. τε καὶ σάρκες. διαχέστε, καὶ δέρμα, καὶ πικελή, παύται δὲ ὑγέιες γραφεῖ τελείων, εἰς ἔτερον: οὐδὲ, ἀλλ' ἐστιν ἔμοιμερη τε καὶ πέπτωται, πλὴν ἀρτηρίῶν τε καὶ φλέβῶν, αὐτηγαρ δὲ ἐξ ἴνων τε καὶ θύμενων συγκενται, καθὼ καὶ ταῦτα: ἀνατομικοῖς. ἐγχειρίσεοι. ἐλεγετο. Græca libuit adiicere, quoniam Linacet nimis, vt video, oscitantur vertit, aut qui typis mandarunt: ut prob. ad numerationem etiam eorum quæ à Galeno scribuntur: sunt autem hæc Latine: Ossa, cartilagöque, & ligamenta, & arteriæ, venæ, membranæ, & caro, yngues, & cutis, ac pinguedo. hæc autem minime licet diuidere: in aliâ specie: sed sunt similares, ac primæ, præter arterias, & nerui & venas: hæc enim ex fibris & membranis componuntur, quemadmodum in anatomicis administrationibus dictum est. Hic palam neruos, vt prius, inter simplicia membra adnumerat: atque venas cum arteriis inter composita. Rursus duo superaddit, scilicet cutim etiam ipsam simplicem esse: ac venas, & arterias, non tantum fibris, sed etiam membranis constare. At in de Partibus artis medicatiuæ, cap. 3. venæ, nerui, & cutis, sunt

partes in quas dividitur caput: harum autem singulæ in partes diuiduntur: arteria quidem in duas tunicas, quarum unaquæque constat ex villis, velut & venæ, ac etiā nerui. In capite vero 4, subiungit: Instrumenta quidem sunt venæ, arteriæ, nerui, musculi, tendones, oculi, matrix, intestina, cor, & reliqua talia: simplices autem partes, fibræ, membranæ, ligamenta, os, cartilago, pinguedo, & caro utraque: propria scilicet, & quæ affusio vocatur, vnicuique visceralia, & quæcunque his similia. Palam est igitur difficultatem esse de venis, de arteriis, tum de neruis, ac etiam de cute: nam in his omnibus non satis sibi constare videtur Galenus, an simplices sint, an compositæ. De cute etiam Galenus libro an sanguis in arteriis continetur, dicebat, quod venis & arteriis referta est. Sed & in 3. de Alimentis cap. 4. dicit, extremas partes cutacea & neruea natura constare: quod & in 4. Regim. acut. Com. 102. testatur, dicest: Cutis animalium carneæ substantia frigidior existit. At in de Temperamentis 1. cap. vlti. iuxta medium: Cutis est neruea substantia sanguine prædita: cum enim caro sanguine abudet, ob idq; calidior sit, & humidior: neruus vero sanguine nimis destituatur, ob idq; frigidus & siccus: cutis ipsa, sanguine & neruo cōstans, quoddam est medium. Auicenna autem prima primi doct. 5. cap. 1 enumera simplicia membra, ponit os, cartilaginem, ligamentum, neruum, venam, arteriam, membranam, & carnem. Hic vero pinguedinem prætermittit, cum Galenus ibi adumeret, vnde quarta exurgit contradictione: Vngues etiam inter quæ membra collocari debebunt. Duplex etiam ligamenti genus facit: primum, quod ossa colligat, & est ligamentum proprium: aliud quod chorda dicitur, quo musculus ossi committitur. Diffinit etiam simplex membrum, quoniam illud est, cuius partes diffinitioni totius subiacet. Respondeo, Componuntur sex modis partes in corpore nostro. Primus est, cum pars ex multis instrumentis componitur, diuersis forma, & substantia, & operationibus: velut caput ex cerebro, & oculis, & auribus: & hoc membrum est compositum procul dubio. Secundus modus est, cum pars componitur ex pluribus diuersis in substantia,

subservientibus tamen omnibus vni operationi: ut oculus ex pluribus tunicis: sic nasus, & auris: & haec etiam membra sunt composita omnino. Tertius modus est, cum membrum componitur ex pluribus partibus similibus in substantia, quarum qualibet tamen componitur ex aliis habentibus diuersas functiones, similibus tamen: velut caro, id est substantia propria ventriculi, & coli intestini, & arteriarum: nam haec constant duabus tunicis substantia similibus: & aliqua illarum constat ex pluribus vivilis, quorum quidam attrahunt, & alii retinunt: & hoc modo talia sunt simplicis ratione definitionis: & ad mentem Galeni in libro de Differentiis morborum, & Avicennæ locis allegatis: & multo magis omnianus sequuntur. Quartus modus est, cum membrum componitur ex partibus simplicibus in forma, sed habentibus diuersas tamen functiones, ut venarum tubicæ, vesica felis, & urinæ: habent enim tunicam unam constantem ex pluribus fibrarum generibus, quarum functiones diuersæ sunt: & haec tamen membra composita appellantur à Galeno in de Inæquali intepetatione: ideo nervos ibi etiam inter simplicia reliquit, quod non ex villis diuersarum functionum autoribus componantur. Arterias, quod tertio modo. Venas quarto modo compositas à simplicibus exceptis. Sed non videntur nullo modo nervi simplices esse: nam 7. de plagiis Platonis & Hippocratis, fol. 2. inquit: Vniuersumque nervi natura tripli constat substantia: media quadam & intima atborum medullæ quam simillima, & qua haud dubie ortum habeat ex ipso cerebro: exterioribus duabus, quarum prima ex tenui membrana ortum habeat, altera vero quæ ex crassa & dura. Respondeo, quod melius est nervos vocare membra composita ratione membrarum, instrumentum, tamen sensus, & motus est medulla interior, quæ sola est nervus, quamvis totum nervus ob sermonis breuitatem dicatur. Sed rursus de venis dubitatur, nam vere composita membra esse videntur: accidunt enim eis morbi in compositione, ut obstructio, libro de Morborum differentiis, cap. 7. & hac de causa dicentur membra instrumentalia ratione figuræ, non autem compositionis: illam tamen figuram habent,

habent, ut sunt partes membra instrumentalis, non autē per se. Omnia igitur membra aut sunt simplicia, aut instrumentalia, iuxta quamlibet diuisionem, sed tamen non coincidunt diuisiones ipsae. Sunt & media, si quis velit ponere, ut nerui, venæ, arteriæ: item osculum sua medulla, & caro cum osse, & membrana cum osse vel pinguedine. & possunt dici instrumentalia imperfecta. Manifestum est autem quòd talia ponere necessarium. Quintus modus est, cùm ex similibus in forma, sed nula diuersa functione præditis, componuntur: ut nerui ex villis longis tantum: atque hoc modo in de Partibus artis medicatiuæ, etiam neruos inter composita membra numerant, componuntur enim ex uno viiolorum genere. Sextus modus est, cùm omnia constent ex elementis, atque ut sic ad simplicitatem, hoc nihil officit apud medicos, cùm tamen composita verè sint, virtute saltem: constant enim calido, frigido, sicco, & humido singulæ nostri corporis partes, quanquām simplicissimæ. Sed quæ quinto, quarto, ac tertio modo componuntur, omnes compositæ ad aliarum comparationem, ex quibus constant, dici possunt. Ob id Gentilis Auicennam ibi exponens dixit, illum membra enumerasse simplicia apparenter, non solum verè: nam talia putat esse artariam & musculum: sed artaria est simplex membrum tertio modo: musculus autem secundo tantum, componitur enim ex ligamento, neruo, & carne: hoc autem, ut dixi, medici nunquam solent simplex appellare membrum: nec Auicenna hoc dixit, sed solum musculi coram. Adeps autem est pars simplex quinto modo, & sic Galenus eam recte cæteris adnumerat: sed cùm membrum non sit, rectè prætarmittitur à Principe, cuius mens est solum membra corporis adnumerare, non partes. Non esse autem membrum ostendit, quòd nec trahat, nec contineat, sed hæreat alteri, nec concoquat: oportet autem membra his facultatibus prædicta esse. De vnguis Conciliator tenuit iuxta dictum Galeniz. Artis medicinalis, cap. 3. in differentiis 54. quòd non verè nutrientur: quia non secundum omnem diuisionem, sed in longum tantum augentur: verū & dentes tales sunt, & tamen vivunt. Galenus primo de Uſu

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

partium cap. 11. vult eos non secus ac pilos semper in longum augeri. At in secundo anatomicarū aggressio-
num sub ipso fine, substantiam vnguiū declarat esse
aliā ob omni alia: recipere autem in radice, qua ulti-
mæ dīgitī iūcturæ alligatur, nerois, vēnas, arterias: quæ
tamen haud in ipsius petuēniant, quoniam nutritione
non indigeat, sed solum ut in lōgum augeatur, ut pilus.
Ergo vngues membra non erunt, non enim prædicta
sunt facultatibus inferuentibus: verum vnguis vngui
succrescit: pars est tamen simplex, ac à cæteris diuersa
corporis humani, quam præterire etiam potuit quando-
que, quod sensu & nutrimento deſtituatur: potuit & cur
fus adnumerare, cùm alligata sit corpori, non ab eo ab-
ſoluta, ut pilus. Aristoteles 3. de Natura animalium, cap.
9. ac 2. de Generatione animalium, cap. 4. iuxta finem,
tribus rationibus declarat differētiam vnguiū ab oſ-
ſibus: primum quidem, quod vngues ex cute accipiant
originem: nam albi sunt quibus alba, nigri quibus ni-
gra: non sic dentes, cùm Aethiopibus sint candidi, per-
petuò etiam crescunt: & licet dentes etiam sic crescant,
videntur tamen pro finis ratione augeri. Tertiū, quod
maiis est, quod tunc maximè augmentur vngues, cùm re-
liquū corporis contabescit, ac minuitur: vnde in ægris
maximè crescunt Quo fit, vt cum natura animalis parū
aut nihil commune habeant. Ob id meritò vngues etiā
præteriti possunt, cùm membra adnumerantur: nam &
Philosophus cum cornibus ac pilis, quasi inter corporis
noſtri recemēta eos iunxit. Haud tamen male mihi
videtur Vesalius lib. 1. cap. 2. & 34. censere illos ex car-
tilaginum esse natura. Porrò quod ad cutim attinet vel
pro dēqua, legatur ēpiſdepuis: hæc enim omnino pars est
simplex: aut si conſtanter literæ inniti velis, (quoniam
& illud pro dēqua intelligi poterat) dicas, cutis naturā
ac ſubſtantiam, ut multis in locis, à venis ac arteriis &
nervis nudam esse simplex membrum: quod quantum
ſanguine conſtet, ac ſua ſubſtantia, cùm tamen ſanguis
non ſit membrum, simplex dici poteſt, ac debet. Cæte-
rū quod simplicia membra ex humoribus non conſti-
tuam, iuxta Principis dictum, ſed ex elementis, nemo
admiretur: nam ille ſic ſenſuit, ut oſtendam.

C O N T R A D I C T I O VI.

Neutrum tertij modi an à Galeno diuidatur.

Nemo est hercle, qui non videat, quinque nos contradictiones in unam coegerit, quod ob rerum ipsarum affinitatem inuicem conueniant. Neque enim in tanta rerum mole logi esse debemus: quippe si Galenū imitari voluerimus, soli contradicentium medicorum libri hominem tota vita legendō fatigabunt. cum tamē præster & alia illos legere posse. nam si vel Galeni vestigia sequi voluissimus, non pauciora, immo longè plura, ac maiora volumina, ex hoc tantū opere confecissemus. At quām præstantior est Fuchsij breuitas, ac Hermolai Barbari, inutili Marcelli Virgili prolixitate, qui sibi, aut ocium habentibus, tot nugas scripsisse visus est. Galenum putant se imitari, imitentur sanè, in ea solū parte in qua ille meritò culpandus venit. cum tamen prolixitate sua saltem claritatem rerum nobis addiderit. Athi in herbis describendis, nescio quid alti, ac subtilis negotij habeant. Sed quid causæ est igitur? Non aliud, quām quod scientes pauca, multa scire velint videri: ob hoc igitur chartas implent, graues ipsis, & legentibus, & orbi: unde sit, ut nullus eorum, qui sic scripti sunt, librorum, diuturnus esse possit, mundo tāquam inutilem sarcinam elidēt. Verūm cum Galeni vitium multi imitentur, vix unus aut alter, ex tot illius virtutibus unam vel saltem æmulatur. Has autem dico inuentionis studium, contemptum contentionis, quæ ex verborum vi exoritur, diuidendi rationem, demonstrandi acumen, exercitationem in disciplinis omnibus, rerum ipsarum contemplationem, claritatem orationis, affiditatem studij, veritatis amorem. sed nec illorum siccā breuitas, quamvis prolixitate horum longe sit præstantior, adeo est laudabilis: cum tamen se Aristotelem, non ea dicam parte, qua vituperatione dignus sit, sed qua laudati non potest, abunde imitari persuadeant. Debent igitur verba, ut vestes corporibus, sic illa rebus conuenire: quam certè mediocritatem multi saruauerunt. Ut Conciliator, ac Vesalius: qui si nihil aliud præstissemus nobis, vel hoc solum dicendi genere

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Iaude digni erant: cùm tamen copiam, & etiam claritatem addiderint, utriusque suæ arti stylo satisfacientes. At dii boni, quot pro paucis? atque idem in diiudicandis viris vitium, eadémque culpa. Sed nos iam illos sequimur his magis, quos damnamus. Licet quandoque de lassatis paululum digredi, tum præsentim, sic cum voluptate euagandi utilitas reprehensionis cōiungatur. Verum ad institutum iam reuertor: volui tamen commovere lectorum, quod & ab initio fecisse in epistola memini me, ut nil putet à me relictorum eorum quæ proposuerim. Velut dubium aliquibus erit, quod venas ac arterias membranis constare Galenus dixerit, ut in præcedenti Contradictione declaratum est. Hoc autem de arteriis tantum dictum esse Galenus voluit: sed ex cōmuni loquendi genere cùm vrasque fibris constare dixisset, membranas adiungens, non commode arteriis tantū applicare poterat. Eiusmodi leuia, nō tā obiter, quam libens, frequenter soleo præterire, quod ex iā dicitis haud obscurè intelligantur. Itaque Galenus i. Artis medicæ, cap. 3. Neutrū signum, causam, & corpus, dividit in Simpliciter tale, & quod Ut nunc: postmodum vnumquodq; horum in tria genera: scilicet, Quod nec particeps est ianitatis, nec cęritudinis: Quod vtriusq;, & Quod vnius modò, modò alterius. In 6. autem capitulo, cùm declarasset primum & secundum Neutri genus, quoniam pacto simpliciter dicatur, id est Semper, Ut multum, & Ut nunc: tertium membrum quod Neutrū est, quoniam aliquando ægrum, aliquando sanum, non per membra diuidit. At omne quod competit generi, competit & contentis sub eo speciebus. Gentilis existimat, & ei assentitur Jacobus de Forlilio, quod hoc corpus non verè possit inueniri. Galenus etiam non diuisit in Semper, & Ut multum: quamuis in Simpliciter, & Ut nunc. Tamen de Neutro ut nunc, nō videtur magna difficultas: nam cùm corpus quod sāpe sanatum est in uno anno, & non contracta ex generatione dispositione accepimus, sāpēque ægrotauit, tale in eo anno dicitur Neutrū ut nunc, tertij modi: quod à re ipsa, non quia aptum sit dici debet: neque opus esset dupli illo sensu, Ut nunc, quem illi Galenus tribuit,

Sed de Semper neutro, v. l. Ut multum, magna est difficultas. vt & Thrusianus in 19. commēto prīmi Artis medicinalis declarat. Nam si est aliquod corpus tale à generatione, quod valere possit in pueritia (vt Galeni exemplo utramur) ægrotare autem in iuuentute : videatur ob id, quòd (gratia exempli) siccum sit nimis: vnde humido pueritiae contemperetur , in iuuentute verò deficiat. At tale proculdubio ægrum est, Ut semper: nam eam contraxit à generatione temperaturam , per quam labatur ad siccum cuiuscunq[ue] ætatis temperamenti respectu. Ægrotare enim, vel non ægrotare, nihil faciunt ad sanitatem Simpliciter, sed Ut nunc, vt 2. Artis medicinalis , cap. 1. cùm dixit : quòd sana Ut nunc, sunt quæ Bene valentia solemus appellare. Et rursus in 1.lib. cap. 4. cùm dixit, quòd sanū Simpliciter, est quod tales à generatione dispositionem contraxit. Et ciarius cùm subiecit, id solum esse sanum Ut nunc, quod bene nunc valet, cùm tamen à generatione male sit constitutum. Respondet igitur Thrusianus, quòd tale corpus Neutrum dici poterit dupli modo : vel comparando ætatem pueritiae ætati pueritiae temperati : vel sumendo ambas simul ætates pueritiam & iuuentutem. Addit verò hoc, quòd talia corpora ab initio etiam sub neutrō primi significati comprehendi poterunt. Sed, vt video, adhuc difficultas manet: si enim vt dixi tale ab initio sit, vt ægrotare debeat , multò magis erit ægrum, quam quod tale est simpliciter: nanque horum, quæ simpliciter ægra sunt, plurima diutissimè sanitate Ut nunc fruuntur. Quare Galenus corpora ea censet simpliciter neutra tertio modo, quæ nascuntur sana Ut multum, verū adeo imbecilli consistentia , vt leuiter ægrotent aliqua in ætate, alia verò firmiore consistente natura diu valeant. Quòd si pertinacius resistas, volens vt imbecillitas hæc a temperamento pendeat: dico id esse tale, quod adeo ægrum est, vt etiam cogatur vere decumbe-re per ætatem aliquam : sicq[ue]; Neutrum hoc erit plusquam ægrum simpliciter: quia nec omne Simpliciter ægrum, neutrum tertij modi esse potest, sed quod vehementer labitur ad morbosam naturam , vt vix consistere queat. Vel melius , Dic illud esse, quod ab initio quidem

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

temperatum fermè est, habitur autem in temperie (quā morbum Galenus appellat) & tatis successu, vel contrario modo revocatur: ut sic non æger sit. Ut nunc ille, sed sanus. Ut nunc: Simpliciter autem non æger, quia non talis à generatione, verum ei similis, quandoquidem in temperiem secum innatam habeat. Porro tantæ difficultatis causa est, quod cùm si nplex omne ad generationem referatur, seu ægrum, seu sauum, vel neutrum sit: quod d. verò præsentem consistatiam dicrenit. Ut nunc dicitur: Neutrum tertij modicū præsentem, seu acquisitam dicat consistentiam, omne quasi. Ut nunc est. hoc autem ei repugnat, quod est à generatione: ob id Neutrū tertij modi. Simpliciter constituisse difficilimum certè fuit. Quamvis re ipsa docente, satis inter vixitque sit discriber manifestum: nam quod sponte in aliquo anno, sepe ægrotat, & rursus sanatur, Neutrū tertij est modi. Ut nunc: quod verò tota vita id agit, id certe semper Neutrum dici potest. quod vero in maxima vita parte, Neutrum ut multum: atque ego, ut recte nream constitutionem intueor, ab ortu ad annos usque octo. Neutri tertij modi: Ut nunc, proculdubio dispositionem subi: à generatione verò eiusdem modi simpliciter sumptu: nam vix una est dies per quam totam valeat, nec tamen unquam decumbo. Simpliciter autem ægrum est, quod maxima parte & taris decumberetur: nam est: at vero non ob id ægrum. Simpliciter, nam ab ægro Ut nunc disfunctus nequiescescet: ob decumberetur natum, quia est Simpliciter ægrum.

C O N T R A D I C T I O . V I I .

N e u t r u m s e c u n d i m o d i a n s i t q u o d æ g r u m p a r t e e s t ,
& p a r t e s a n u m .

Aegram dicitur corpus, quod vel in simplicibus malam habet temperienti in hominibus, vel in aliis quibus: aut in compositis peccat, vel unitate: aut simplicibus simul delinquit, ac etiam compositis. Vnde quidam lectionē illam: καὶ ἦ τοι πάτερ, ἦ τινῶν, οὐκέτε ποπού, perplexe interpretati sunt: cùm alii etiam magis deliquerint, dicentes vel in vniisque peccare scilicet, & in

omnibus, & in aliquibus. Quod quām sit perabsurdum, nemo non videt: nā Aliquis vel ratione ab Omnibus distinguitur; & sic repugnat. In omnibus simul, & in aliquibus peccare. Vel vnum sub alio continetur: & sic quod in omnibus peccat, necessariō peccat in aliquibus. Referatur igitur *καθ' έκαντα τηρον*. ad δύο οὐκείων καὶ δρακονικῶν, quæ proximio loco scripscrerat: scilicet, quòd ægrum sit corpus, quod labitur in similibus partibus, vel instrumentis, seu in horum speciebus omnibus, seu aliquibus ipsorū vitiorū. sic vt omnibus, & aliquibus, ad viriorum species referatur: vtrisque autē ad partes, in quibus virtia sunt. Sed hæc relinquamus, quandoquidem nihil adferant commodi ad præsentem Contradictionem: siquidem iam dixerat in primo eiusdem cap. 3. (cum hæc quæ adduximus scripsisset in 2. cap. secundi libri) Neutrum secundi modi dici, cùm corpus partim esset ægrum, & partim sanum. Tale igitur, cùm ægrum sit simpliciter (vt declaratum est) erit, inquam, simul ægrum & neutrum. Respōdetur, quòd haud incōuenit, idem posse dici neutrū secūdi modi, & ægrum: sed solum primus modus cum ægro stare non potest. Sed hæc responso falsa est: nam neutrum esse, & ægrum, inuicem pugnant: quoniam hæc sunt dispositiones, in quas corporū habitus diuidantur: ad omne neutrum secundi modi, sub neutro continetur. itaque dicendum est, quòd Neutrum solum dicitur, quod sic leviter in parte nobili ægrotat, vel in ignobili etiā grauiter, vt totum corpus ob hoc ægrū dici non mereatur. Contrā, quia in lib. de Morborum differentiis, cap. 8. si digitus deficiat morbus est. Dico, est morbus partis, non totius. Contrā, quia i. Att. med. cap. 5. ægrum simpliciter est cùm laborat in similibus vel compositis: Respondeo, deficit valde quòd infrā patet.

C O N T R A D I C T I O VIII.

Sanum corpus an sit, quod in solitas operationes exire potest.

Galenus secundo Artis medicæ cap. 76. ibi: Cūm ve
rō sit eorum differentia duplex, docet corpora illa
la sana esse, quæ in solitas possunt exire operationes.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

quæ verò non possunt, alia quidem ægra, alia verò neutra, prout impedimentum leue, aut graue fuerit. Et in 2. Artis medicæ cap. 1. Corpora quæ sana sunt ut nunc, quæ & bene valentia dicuntur. Igitur ex hoc videtur, quod cæcus à natuuitate sanus dici debeat, & similiter mācus. At in de Differentiis morborum cap. 7. & in de Causis etiam morborum, cap. 7. ægri sunt quicunque laborant morbo aliquo. At hic quidem duplex, inquit: à generatione, & contractus post natuuitatē. Quare cæcus à natuuitate æger est, & non sanus. Idem 3. Artis medi. cap. 5. Id verò etiam ratione ostēditur: Videns, si oculos amittat, æger factus dicitur: at multò magis laborat, ac difficiens, qui id virtij à generatione contraxit. Propter hæc dixerunt quidam (ut Hali, & Iacobus de Forliuio, quo nemo est dilucidior in exprimenda sententia, quāvis seculo rudi, ac bonarum literarum inscio, floruerit) quod sanum semper, & ut multum, in extremo magnitudinis sanitatis sunt. proximum est sanū ut nunc illis. In opposito limine est Ægrum ut semper, & ut multum: vix aliiquid sanitatis habentia: quibus proximum est Ægrum ut nunc: media inter hæc Neutra sunt, quæ æqualiter ferme ægritudine & sanitatem participant: sed si ex eadem parte id accidat, Neutrū fit primi modi: si autem neque his, neque illis simul, sed diuersis temporibus. Neutrū constituitur tertij modi. Sed hi extorquēt literam Galeni in duobus locis, in primo Artis medic. cap. 4. diligentis, salubre esse corpus quod tale est à generatione: igitur non quod intensam sortitur sanitatem. & in 2. libro cap. 2. cùm dixit: Quo fit, ut tota sanitatis latitudo in tres partes diuidatur, quarū singulæ latitudinem habent non paruam. Atque in prima quidem salubria corpora, in secunda neutra, in tertia insalubria constituuntur. Post quæ deinceps sequuntur quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur. Nemini igitur dubium esse potest, ægra corpora, sub latitudine sanitatis nulla cōtineri: quin etiam alia re ægra, alia verò insalubria. Propter hæc Thrusianus credit, Sanum, Ægrum, & Neutrū, esse talia quidem simpliciter, si à generatione originem habeant:

verum nunc Sanum cum Neutro vel Ægro simpliciter idem facit: adducitque Galeni testimonium ex textu superiore, cum diuisit latitudinem sanitatis in tres partes: nam vbi cunque est sanitas, ibi & sanum corpus: igitur insalubre & neutrum sanitatem cum habeat, sanum erit: & non simpliciter, non enim posset esse simpliciter ægrum, vel neutrum: igitur sanum est ut nunc. Galenus etiam non pertractauit de signis, nec causis sanis ut nunc: igitur præsupponit, in libro Artis medicæ, quod comprehendatur sub Ægro, vel neutrō simpliciter. Adducit & rationem, quam demonstrare credit: Sana corpora à generatione quæ debilem sunt consecuta sanitatem, sana tamen sunt: quæ cum non possint simpliciter esse sana, ut nunc necessario erunt: quia nulla sunt sani genera alia. Sed hæc quidem à mente Galeni aliena sunt: cum sanum ut nunc à generatione constituat: ægrum verò & neutrum à tempore præsenti sumat. Propter tamen rationes intelligendum est Galenum non permiscere sanum ut nunc, cum simpliciter sano: nec multò minus cum Ægro, vel neutrō, cum simpliciter sana salubria vocet: & simpliciter ægra insalubria, quæ verò ut nunc, sana vel ægra, itaque sana corpora à generatione debilem consecuta sanitatem, vel ut sic, sana nō sunt, nec ægra, nec neutra: sed salubria vel insalubria, vel quæ neutrius dispositionis vim habent. Nec me latet tamen, per salubre sanum intelligi, per insalubre ægrum: cum tamen vult alterum ab altero distinguere absque verborum ambitu, ægrū vocat corpus quod à propria recessit temperie, insalubre quod ægrum dicitur simpliciter: id est, non à principiis generationis sanum seu non rectè temperatu, aut non aptè compositum. Sic reliqua, & quæ nos prætermisimus, ex illo facile dissoluuntur. At præsentis sanitatis signa non prætermisit: neque curram custodiendi illa iuxta secundi libri finem ac tertij initium: quanquam cum ægra corpora ut nunc, que illis opponuntur, necessariò lætas habeant operationes solitas: quare nec sana, nec ægra latere poterant: at salubria & insalubria, cum ambo propriis non destituantur functionibus difficultius erat distinguere. Alij dixerunt, corpora salubria esse, quæ sanitatem cueri possent. Hanc si

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

perpetuò, sana semper dici debere: si nō semper, sed diu, sana ut multum, finautem parū, sana ut nunc esse appellanda. Eandem rationem in insalubri & reliquo incunt, ut aptitudinem; vel potentiam exprimant: nanque & Galenus in de Optima constitutione, cap. 3. dixit, sanum corpus in optimo statu est, quod semper sanum permaneret. Diffinit etiam Galenus corporum genera, quorum & signa posuit in 2. libro: et ibi declarat signa corporum quæ nunc talia sunt, non quæ à generatione: igitur per simpliciter talia, potentiam intelligit: & per ea quæ vt nunc, actum in unoquoq; genere. Sed hæc opinio vera non est: quoniam Galenus nūquam ea difiniuit per hanc potentiam, sed per contractam à prima generatione dispositionem. Penderet etiam sanum vt nunc, & ægrum vt nunc, quodammodo, ex simpliciter sano ægrōque. Sed si modo intelligit hanc potentiam in simpliciter dictis, sani puta ad sanam consistentiam: aut igitur quod semper sanum dicitur, sanum est semper, quia temperiem illam natum est perpetuo custodire: atque sic proculdubio omne corpus, etiam ægerimum, sanum simpliciter dici poterit: nam omne corpus, si debito regimine vtatur, similem fermè ei, quam à generatione contraxit, temperaturā conseruabit. Si vero de sanitate vt nunc loquuntur, quod certum est illos intelligere: aliter autoritas ex libro de Optima constitutione nulla erit: tunc propositio asumpta falsa est: nam frigidum & siccum, & rara textura corpus, ægerimum est, si multum in intemperie labatur, & vix vaquam ægrotabit: at calidum & humidum, modico ex excessu, si densa sit textura, frequenter ægrotat: nec tamen simpliciter ægrum erit, inquit sanum vt multum. Galenus etiam signa horum corporum simpliciter maximè ex operationibus diminutis, aut perfectis: at si potentia ad morbos constituebat ægrum corpus simpliciter, nullum aliud signum erat considerandum, cùm esset hoc diffinitium. At pati faciliter à causis morbos, inter alia signa adnumerat: nec aliis id p̄ponit: inquit multa existimasset signa validiora hoc ipso. Nec unquam ad causas morbos comparat in generali ratione sumptas, sed calida (exempli gratia) calidis, frigida frigidis: cum tamen.

oportuisset hac ratione omnibus morbificis causis talia comparasse. Respondeo igitur, corpora simpliciter talia dici debere, quæ à generatione eadem sunt: differunt tamen sana à sanis, ægra ab ægris, & neutra à neutrīs: quia connata intemperies vitiat operationes: aliquas alias omnino augere videtur, quanquam nunquam perfectiores efficiat: eas etiam, quas vitiat, non tollit, aut corruptit, velut morbus de novo superueniens facit, qui vix vestigium illius relinquit. Quin etiam respectu sensus patientis, læsio illa, semper & omnino insensibilis est. qua causa cæcus à natuitate proculdubio, sanus est ut nunc: nam nisi audiret ex aliis hominibus, conciliasam esse animalibus videndi facultatem, nec pro cæcitate doleret, nec existimaret, videndi sensum hominibus conuenire: quod in belluis, quæ sic nascuntur, perspicuum est: cùmque cæcus febre laborat, ægrotare dicitur: ante igitur sanus erat: at non simpliciter, igitur ut nunc, sanus dicendus est. Si etiam illum interroges relicta febre, quomodo se habeat: responderet, bene valere: at bene valentia corpora iuxta Galenū diximus esse quæcunque sana ut nunc vocantur. Quæcunque etiam corpora, ob intemperiem à generatione oblesa & simpliciter, i. Artis medic. cap. 4. nihil prohibet sanā esse ut nūc: quare nec si ab initio statim in compositione deficiant. Quinimo ibi Galenus non plus de téperaturā expressit, quam de cōpositione. Auicenna 2. t. doct. 1. cap. 2. sanum accipit, non in communi, non simpliciter, non ut nunc, sed quod vtraq; habet sanitatem scilicet simpliciter, & ut nunc: ideo non sequitur Galenum nec expositores intellexerunt illum, nec differentiam à Galeni autem sententia in libris de Morborum causis ac differentiis est, quod morbi sunt duplices, à generatione, & pōst cōtrati. Qui à generatione cōtrahuntur ægrum corpus constituunt simpliciter: at hoc nihil prohibet, quia sanum ut nunc dici possit: sicut quod ut nunc ægrum est, simpliciter potest esse sanum & à generatione. Qui verò amisit oculos, & si non grauius ægrotet quam is qui sine illis natus est, attamen ut nunc æger solum est: quia in gēre leuius est ægrotare morbo ut nunc, quam simpliciter: eo quod omnis morbus simpliciter, est indemnabilis:

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

omnis autem ut nunc: in genere suo morbus, curationē admittit: quamuis contingat aliquos morbos simpliciter curari posse, velut in his, qui non perforato ano naescuntur, aut quibus iuncti sunt digiti: vel in quibus sunt vno plures, quām esse debeant. Ruris multi morbi noui curationem non admittunt: ut validus morbus attonitus, brachium præcsum, cor vulneratum: in genere tamen curationem expostulant. vnde etiam qui minus periti sunt, quandoque manum admovent curandi causa. Sed intemperies à generatione contracta inemendabilis est. ut Galenus censet & de Tuenda sanit. quæ verò valida est, ut in fine primi cap. habetur, etiam obnitente auxilio medici ante senium mortem affert. sed de his aliis. Verū & si quod læsas habet operationes ægrū est, non tamen omne quod ægrum est, læsas habet operationes non enim hæc conuertuntur, sed ex harum differentia propositionum Galenus sibi ipsi concors redditur. Memineris etiam eius quod supra diximus scilicet ægrū habere sensibilem læsionis quantitatem, non solum læsam operationem sensibiliter, nam & hoc habet neutrū. Non igitur hæc obstant, nec quod qui ut nunc est, aut fermè semper magis lædat: aut quod persæpe periculum vitæ afferat: quin morbus ut nunc solum dici, non autem simpliciter mereatur. At cæcus à natuitate cum simpliciter sit æger, non dicitur ut nunc: non quia grauius nos sit, esse ægrum simpliciter, quām ut nunc: sed quia diuersa sunt, ut iam dictum est, genera. Cum autem in libro de Optima constitutione, dixit, sanum illud ad amissim toto tempore valere: ob id declarauit, non propter id dici debere tale, sed ad talem constitutionem hoc sequi: quod & verum est, & nos fatemur: diuersæ etenim constitutiones, diuersæ valitudines consequuntur: sed non ab his, quod tales sint, rationem sumūt, præfertim cum, ut diximus, generale hoc minime sit. Quod verò salubrium & sanorum differentiam Galenus expresserit certum est, & nobis consentiens: sed non ob id, quod salubria sint, quæ semper sana esse debeant: dixisset enim, alterum ad alterum dici: sed quod Salubria sunt quæ perfectas habent operationes, & temperiem, accompositionem optimam: Sana verò, quæ solitis pos-

funt vii operationibus quanquam non perfectis: & quæ temperiem ac compositionem , quam ab initio sortita sunt, præter ætates vitiata non habent. De his vero determinat in 2. huius Artis medic. libro: cùm, ut dixi, consistetiam naturalem vix quisquam possit immutare: quod & si contingat, signa addidit quibus id dignosci queat. *ca* lidum enim hepar habens & non à generatione arctas habet venas: latitudo igitur est eius, qui tale ab initio illud contraxit: quare de his secundum naturam talibus existentibus, non iam factis loquitur. Concludo igitur, quod luce ipsa manifestius est, qui habent læsas operations, ut cæcum etià nativitate ægrum esse: nam est simpliciter æger, igitur æger: non tamen est æger ut nunc, qui à nativitate est cæcus.

CONTRADICTIO. IX.

Temperatura æqualis an detur.

Corpis temperatum non est inuenire, nisi in longis temporum interuallis: libro de Optima constitutione, cap. 3 & 2. Artis medic. posuit illius signa cap. 2. quæ nulla essent prorsus, si ipsum esse non posset. Quod si de latitudine intelligas, frequenter inueniri posset declarat etiam 2. de Temperam. i. & 1. de Tempera. cap. vlt. per exemplum aquæ permixtæ, quod de vera, non illi proxima temperie hic loquitur. Idem se declarauit 1. de Tuenda sanit. cap. 5. cùm dixit, eam esse momentaneam: ut si non esset exquisita, momentanea esse nequiret, sed diurna etiam foret. Haliabbas etiam sic Galenum interpretatur, primo Theoricæ cap. 1. iuxta principium, dicens: Et æqualis temperatura de vere æquali dicitur, cuius distantia ab extremis una est: & hæc vix est omnino inuenire. Ætius etiam lib. 4. cap. 53. & Paulus lib. 1. cap. 90. signa horum ponunt. Sed Ætij conuersio, & si recognita à Cornario sit, cùm de capillorum colore agit, corrupta est: debet enim legi, Habuerit verò dum puer est capillos flauiores: consistente autem ætate fuluiores: flauus enim color remissior est fuluo. Adest autem ratio etiam pro Galeno triplex: Sensus tactus debet esse in medio qualitatum omnium ut iudex 2. de

Anima 118. sed homo habet perfectissimum tactus sensum 2. de Anima 94. igitur homo est naturæ temperatæ in medio qualitatum. Et propter hoc dixit Galenus 2. de Temperam. 1. quod maximè vola manus talis est: quamvis hoc principali dicto non parum repugnet. Secundum argumentum est Galeni 1. de Temperam. cap. vlt. Si terra aquæ misceatur & glacies aquæ ferventissimæ, nonne ex prima mixtione medium inter siccum & humidum progignetur? quod autem tale est, etiam medium & æquale ab hominis sensu percipitur, & diiudicatur: sensus igitur hominis intemperie exactissima constat. Tertium: Homo habet perfectissimas operationes belluarum comparatione: ipsæ autem calidiores sunt, ut leo & canis: aut frigidiores, ut lepus & formica: vel sicciores, ut auum rapacium genus, & insectilia: & humidiores, ut pisces. Cum igitur homo in quodam medio consistat, verisimile est medium illud ad amissim obtinere debere. At in oppositum. Primo Galeni ipsius sententia est 1. de Temperamentis cap. 1. dicentis: Constare animalium corpora calidi, frigidi, sacci, humidique mixtione: nec esse horum omnium parem in temperatura portionem ab antiquis abundè demonstratum est, tum medicorum, tum Philosophorum præcipuis. Sic etiam Avicenna prima primi doc. 3. cap. 1. Medicus debet physico credere, in his quæ ab illo accipit. & hoc est quod non datur temperatura æqualis vera, sed solum secundum iustitiam: id est, homini maximè conueniens pro suis operationibus. & 12. de Animalibus, cap. 1. Temperatum quod medici contemplantur, non est verè temperatum, sed pro operacionibus conueniens, & forsitan quod hominis temperatura est proxima valde illi vero temperamento. Deinde subiungit: Et quamvis hæc non sit vera æqualitas, raro tamen reperitur, & non nisi in ætate quæ est consistentiæ, & in cute solum, & cutis adhuc temperior pars est quæ in manus vola, & huius adhuc index digitus. atque huius iterum summæ partis cutis optimum tenet temperamentum. Idem fermè 2. de Anima, cap. 3. iuxta finem. Et quod magis mirum est, Auer. 2. Collectariorum, cap. 1. inquit, Et error quem fecit Galenus, in

ponendo temperaturam æqualem, est parvus: ideo de hoc nihil volumus addere ad id, quod ille dixit. Et concedit, quod cutis volæ manus, maximè digitorum, est æqualis intemperie clementorum, saltem quo ad sensum. Ostendere autem nititur Aver. non dari æquale intemperie, quod ex elementis constet: & ad hoc adducit tres rationes: & quartam nos homini peculiarem adiiciemus. Prima est, & secunda, primo Cœli 7. Si daretur temperatum æquale, quiesceret in quolibet elemento, & etiam inter duo elementa, quæ sunt aëris & aqua: sed tale non datur, igitur nec æqualibus elementis constans. Sequela secundi est manifesta: quia non esset graue, nec leue: & ignis & aëris tantum trahent sursum, quantum aqua & terra deorsum. Sed prima sequela fundata est super hoc, quod forma mixti est forma elementi prædominantis si sit inanime mixtum 4. Meteororum, in commento magno, quod est ante initium libri: in primo enim folio dixit, quod cum qualitas actiua prædominans in mixto, continet passiuas, & illis dominatur, mixtum manet, nec corruptitur: & post iuxta finem dixit, quod in habentibus partes quæ sunt instrumenta, & innuit viuentia omnia 2. de Anima 6. forma illorum est alia à forma temperaturæ: & iam, ut dixi, declarauerat, quod forma temperaturæ cuiuslibet mixti, est elementum prædominans, vel ab illo. Ex quo patet, quod omnium similiarum partium animalis, formæ, & etiam mixtorum non viuentium, sunt ab elemento prædominante illis, & quod in omni mixto perfecto prædominatur calidum & humidum. Et hoc habetur fundamen-
tum ultimum, quod in omni animali calor prædominatur: nam animalia sunt calidiora mixtis reliquis: & iam in omni mixto dicebat Averroes ibi, calor dominatur, non frigiditas: idem de humido. Quo fit: ut omne animal ad calidum & humidum declinet. Ideo dicebat Averroes 5. Collectaneorum, cap. 24. post mediū: Omnia quæ viuunt, seu plantæ, seu animalia, calorem habent prædominantem: & animalium calor est maior his quæ nascuntur ex terra, & ob id non inuenitur ex terra ortis calidum actu, ut in animalibus: & ideo

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

dubitauit quomodo possint animalia esse pro cibis homini: & multò minus plantæ, cùm sint frigidiores. Sed in cap. 30. eiusdem 5. libri ante medium dixit, quòd sanguinea animalia sunt calidiora & humidiora non habentibus sanguinem: quare patet, quòd homo non leuitate, vt dixerunt iam Princeps & Auerroes, sed multum ab æqualitate temperantiae remouetur versus calidum & humidum. multò minus temperatum dici poterit. Adiuuat hoc, quod dicitur 2. de Partib[us], cap. 7. Homo calidissimum & humidissimum habet cor, ac pulmonem: atque ideo crescit solus inter animantia erectus. Et similem videtur pro longitudine vitæ causam assignare Philosophus libro de Longitudine & breuitate vitæ, cap. 2. quòd scilicet sit calidissimus ac humidissimus inter animalia. Ideoque dicebat recte Galenus in libro de Formatione foetus, pag. 2. & in de Inæquali intemperiaz, cap. 5. si in finistrum cordis ventriculum viuentis animalis digitum immiseris, maximū calorem expetieris. Tertia verò ratio ab Auerrois sumitur 4. Meteororum 10. & 10. primæ Philosophiæ 23. & est: In omni generatione oportet esse aliquid quod misceat, & agat: quia ab æqualibus in virtute, & si actio in via Auerrois detur, non tamen mixtio, cùm necesse sit adesse motorem. Igitur in quolibet mixto prædominatur aliquod elementum. & ideo dixit, & de Generatione 48. quòd Galenus posuit temperaturam aqualem: & quòd ipse demonstrauit in 4. Meteororum, quòd non datur. Sed dicet forsitan aliquis ad secundam rationem, quòd oleum & lignum quiescunt inter elementum aquæ & aëris. Dico, quòd oleum quiescit super aquam, non ratione loci, sed quia non potest descēdere ob aquæ grauitatem: & non videtur quòd sit adeò remotus à levitate aëris, sicut ab aquæ grauitate, quia totus consistit in loco aëris: & etiam non potest esse medius inter siccum & humidum, cùna sit humidum fermè ut aqua. Sed ligna omnia sunt grauia, & magis participant terra & aqua: quòd quasi videtur fateri Philosophus 2. de Generatione & corruptione, scilicet: & experimentum simul responderet rationi: & rem declarat: nam si à ligno pars aëris quæ inter illius cavitates continetur excludatur, in profundum

profundum mergeretur lignū: ob idque *Buxus* & *Ebenus*, secundum *Philosophum*, & *Guaiacanum* aquæ immerguntur. Sed ut video *Auicennæ* opinio & *Auerrois* abs non lōgē magis est *Galeni* opinione. si enim hominis natura temperata non est, temperamentū autē maximē proxima: fiet ut aliqua téperatura, imo plurimæ, perfectissima illa hominis. sint temperatiores: nam quæ eunque téperaturæ mediæ essent inter optimā hominis & mediā ex elemētis, quas necesse est non paucas esse, etiam secundū sp̄cē, temperamentis à medio sensim recedētibus, optima illa erūt téperatiores: atq; ut video, in *Conciliatoris* argumentum incidemus: ut melācholica sit optima temperatura æqualitati proximior. Hac de causa ille *Differentia 20.* coactus est post multa fateri aliud ab opinione, & co quod in 18. *Differentia* affirmaverat: & ideo dixit, quod tale corpus recedens à iusto & perfectissimo ad æquale, non est melancholicū, sed temperatus primo & perfectissimo: sed quod tale corpus est momentaneum, quia non potest in illa temperie diu permanere, & quod nunquam tamen ad exactam æqualitatem accedere potest. Et quis non vider quod hæ sunt meræ nugæ? etenim si temperantia æqualis elementorum, in medio est fermè latitudinis humanæ temperaturæ, par est proculdubio, ut illi tanquam perfectissimæ assignemus naturæ humanæ temperiem absolutissimam: & operationes absolutissimas in illa esse censemus. Adit verò ibi de Christo multa, non solum impia, sed absurdā: & dum *Philosophum* agit more quorundam, qui optimum argumentum existimant *Philosophi* impicitatem, & in leges iacta probra: & medici maledicere de Arabibus, cùm hi Galenum solo nomine salutauerint, illi verò in lege quidem superstitionis, in philosophia autem inanes sint & fatui. nam *Philosophus* non hęc acta diceret ut postmodum in causas reduceret naturales. quemadmodum *Conciliator*, & *Pomponatius* facere nuntur, fabulosis absurdissimisque imaginationibus: sed ab ipso *Philosopho* edocti, & *Auerroë*, tum *Aphrodiseo*, ceteri que Peripateticis, qui non cum nugis Platoniorum, non dico *Platonis* (nam hic minime est superstitionis) consenserunt: negandum est simplici-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ter acta esse quæ dicuntur. vt 2. primæ Philosophiæ inquit philosophus, & in disputationibus Auerroes, & Aphrodiseus in libro de Fato : fabulas enim hæc nuncupant. At hos longè magis pios illis esse constat: quod saltem veris miraculis fidem non subtrahunt, nec Christum faciunt; aut Moysen impostores. Sed hæc extra aleam, de re ipsa dicendum est. Sed tamen sic, vt primò videamus, cur corpora hominum in aqua mergantur dum viuunt: & à morte ipsi aquæ supernarent: cum tamen post mortem grauius cadaver efficiatur: aqua impletis partibus quæ dum homo viueret aëre implebantur: nam si corpus humanum temperamento proximum esset: tum maximè aqua resistente non patum: tum aëre in pectoris cavitate contento atque etiam arteriis: dum homo viuit mergi in aqua non deberet. Itaque non protinus emergunt, sed cum computruerint, indicio est, quod præsumida sunt cadavera omnia cum supernarent, quæ autem putrescent, calorem habent prædominantem, vt inquit Auer. 4. Meteororum in Commento magno, folio primo. Rara igitur tunc sunt, & levia animalium corpora, impleturque aqua & flatu, ob idque non amplius subsident. Emergent autem viuentia omnia, antequam suffocentur, bis aut ter ad aquæ superficiem: tum homines, ni præpediantur, vt in gurgitibus accidere solet, aut ob vestes. Hoc autem ob aërem contentum in thorace contingit. Quare si ad molem spectemus, hominis corpus plus habet grauum elementorum, quam leuum. Quamvis nō vna horum sit ratio: nam Aristoteles refert 23. Problematum 26. falsam aquam vino supernatare, cum tamen grauior sit dulci, cui quotidie videre possumus vinum superesse. & plumbum sub eadem superficie aquæ immergitur, cui lignum maioris ponderis nec latius innat. Attamen si ratio Auer. vera est, oportet hominem naturaliter, dum viuit, aquæ supernare. Similiter iuxta Galeni sententiam, si vera sunt Philosophorum fundamenta. Æqualia igitur elementa in mixto tribus modis dicere possumus: aut magnitudine, velut si pugillus aquæ ignis pugillo immisceretur: Aut sub eademi materiæ quantitate: nam vt exemplo ostendit Philosophus 2. de Generatione 27.

aqua multiplicatur dum in aërem vertitur: si igitur ex pugillo aquæ fiant duodecim aëris, cùm aliquid componetur ex aquæ parte vna, & duodecuplo aëris æqualiter constare dicetur ex his elementis. Tertio, cùm sub eisdem viribus: sed hoc non uno modo: nanque æquari possunt calor & frigus, non tamen leuia in eo grauiaque: ac rursus grauia & leuia, non autem calor ac frigus, siccum & humidum. Videntur igitur argumenta Averrois prima ostendere, non dari æquale ad pondus: quod Galenus non solum non negat, sed ut dixi confirmare videtur. Sed in qualitatibus tamen non video quomodo Galenus statuere possit hominem temperatum: nam cū cutim volatatem, ut diximus, constitutat: partes autem omnes internæ calidores sint nō parum cute, manus, os, gula, ventriculus, cor, iecur, cerebrum ipsum quod frigi diffissimum iuxta omnes inter membra fermè existimat, ut in 6. libro declaratur: necesse videtur corpus humanum calidis ac frigidis non æqualiter permitteri: neque iudicium ad id ferre possumus, cùm magna caloris vis, iuxta Philosophi sententiam, cœlestis sit, non elementaris. At ex his ratio 3. Aver. quæ sola aduersus Galenum est diluitur, cùm miscens calor sit cœlestis cum eo qui est elementorum mixtus. Postquam igitur nihil firmum habemus, nec ex sensuum consensu, nec ex ratione: par est, ut omnino Galeni sententiam tueamur: tum maximè, quod Philosophi verba 2. de Partibus cap. 7. iuxta finem, ad id rendere videantur: inquit enim cerebrum ob hoc constitutum frigidissimum, quod cor & pulmo sint calidissima: quamobrem temperiem dilexisse videtur. Solum igitur modus huius temperamenti requiratur, nam prima ratio pro Galeni sententia haud inualida est, nisi sensus humanus de his recte diiudicet, fateri etiam cogimur, nec de ipsis ullam scientiam haberi posse. Dico igitur continentia ipsa carnes, offa, neruos, venas, neruosa, membranas, cartilagines, ligamenta & pinguedinem simul sumpta, declinare ad frigidum & siccum, sed èo minus, quò moles horū maior est contentis: contenta autem sunt calidioris & humidioris temperamenti: & hoc voluit Philosophus 2. de partibus, loco adducto. Hæc omnia simul iuncta æquale mi-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

xtum in omnibus reddunt : cavitates ipsæ calidiores omnes, & humidiores quam par sit, os, venter, pectus, cerebrum: at solida frigidiora: cutis vero manus, absolu-tissimum medium obtinet, finis causa ut percipere possit qualitates, & formæ, quia tantum recipit de calore in-fluente, quantum illi est necessarium ad temperamen-tum medium. ob id etiam intemperatorum leuiter, ta-ctus est absolutissimus, temperatorum autem certus. Cœ-tera enim membra vel ob propinquitatem nimis inflam-mantur, vel ob cavitatem nimium replentur sanguine, vel ob solitudinem ab eo destituuntur. Relinquitur igit-ter ut sola cutis temperata esse possit. Quodcunque autem corpus æqualem in cute habet temperiem, temperatum est : quod autem in una tantum parte, non est omnino temperatum: sed per æquales recessus utrinque, velut calidioris cordis, & frigidioris iecoris, temperati falsam quandam præbet imaginem. Cerebrum autem ob mul-titudinem arteriarum, quoniam in eo necessario oportebat gigni spiritum animalem, tum ob substantiam molitiem calidum non leuiter evasit, quamvis suapte natu-ra sit frigidissimum: atque eo modo calori cordis con-tra opponitur. Galenus etiam i. de Tuen. san. cap. 5. & 6. ponit hanc æqualitatem cum quadam latitudine, & dabat exemplum de citharistis, qui in neruorum lyræ tensione paululum dissident: unde alter alteri superue-niens mutat. Sed non sustinetur humanum corpus in aqua dum viuit homo propter tria: primum quod aqua haec leuior est pura, & ob id non tantum resistit, indi-cio est quod frigidissima non est. Secundum quod mouetur, & fluctuat: & ob id etiam rapit motu suo. nam & partes inuicem aquæ hoc modo merguntur, aliis supra emergentibus. quare maxime periclitantur ho-mines in aquis inæqualiter currentibus: semper autem iuxta vortices: minime autem in quietis: minus etiam in his quæ recto alveo, sensim fluunt: nam motus qui non rapit, sustinet. Tertium est quod non recte aquæ superflamus: vidi autem puerum è familiaribus qui adeò bene aquæ se superextendebat, ut diu sine motu su-stineret resupinus. Sed hec nos non fatigant qui tene-nius æqualitatem intemperie qualitatum esse posse, cor-

pore tamen plus habente de grauitate quam levitate.
 Quod verò dictum est de animalibus ex Collectaneis ad carnes non ad reliquas pars refertur. His verò quæ ex Meteoris adducuntur, respondemus: Calore cœlesti adiuante, clementarem in generatione superare frigiditatem: nam sententia Philosophi clara est 2. de Generatione animalium 3. Ad viventium genitaram, cœlestem calorem concurrere: in reliquis mixtis nihil prohibet dominari calorem in generante, non autem in eo quod gignitur. Ad Galeni autoritatem dico, quod subiicit, se etiam de hoc suam explicasse sententiā: quasi hæc non illius sit. Et quamvis ita sit concors Galenus cum Auer. de æquali ad pondus: rationes tamen illæ nō demonstrant quia corpus non in medio duorum elemētorum, sed in extremo, vbi se tangunt, quietceret, ut de oleo dictum est: id est, partim in unius, partim in alterius loco.

C O N T R A D I C T I O X.

Corpus humanum an medicina subiectum.

Medicina tractat de corpore humano, ut sanatur vel à sanitate remouetur: Ex quo colligitur, quod medicinæ subiectum sit corpus humanum, ut sanitati & ægritudini subiicitur: prima primi cap. 2. de Medicinæ subiectis. & sic exponitur à Gentili ibi: sic Dinus censet: sic Coaciliator etiam tenet in Differentia 6. Pro hoc etiam adduco rationes, quia sanitas non potest esse subiectum neque synonymum: neque paronymum: igitur nullo modo. Nam si synonymum, non extenderetur nec ad causas, nec ad signa: quia hæc ad corpora referuntur: nec paronymum, quia sic erit de sanis ægris, & neutrīs: nam hæc ad sanitatem dicuntur, ut primo Techni, 2. igitur cum scientiæ secentur ut res, 3. de Anima 38. erunt tres scientiæ medicinæ. Auerroes etiam primo Collectaneorum 1. Artes practicæ tria continent: Primum est, scire loca suorum subiectorum. Secundum est, scire finem quæsum ad duceandum ipsum in loca sui subiecti. Tertium, scire media quibus inducitur finis in loca subiectis. Si igitur sanitas est subiectū, subiectum

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

inducetur in subiectum, & infinita alia, ut liquido apparet, sequuntur inconuenientia. Est etiam illud manifestum ex 2. de Anima 27. quod artifex supponit suum subiectum, deinde diuidit illud per genera, & partes, ac species: sed nos non inuenimus, quod Galenus diuiserit sanitatem in partes, eo modo quo corpus humanum, ut in humores, elementa, temperatutas, membra similaria & instrumentalia. denique in totam illam dissectionem: quare corpus humanum erit verum subiectum. Averroes etiam in paraphrasi primae philosophiae, dat distinctionem modi considerandi Philosophi naturalis, & supernaturalis: hic enim consideras formam & finem, inquit ille, efficientem & materiam. Licet autem medici considerationem esse naturalem: quare non considerabit de fine suo, tanquam de subiecto, quare non de sanitate quae est finis medici, 1. Ethicorum 1. Dicebat etiam Philosophus 1. Posteriorum 25. quod scientia tria considerat, affectus, subiectum, principia: sed de corpore humano affectus ostendit medicus, quia sanitas & morbus sunt corporis affectus, libro de Symptomatibus differentiis cap. 1. iuxta medium: quare sanitas non potest esse subiectum. Finis etiam & materia non coincidunt, sed diuersa sunt, 2. Physi. 23. sed sanitas est finis medici, vel faltem eius adeptio, lib. de Sectis cap. 1, igitur sanitas non est subiectum. Nec etiam video, quomodo sanitas, vel sanum, possint esse subiectum: nam non adaequatum, quia medicus etiam considerat in morituris, quo ad prædictionem, et si non quo ad curam, nisi ut iam dictum est: nec potest esse principale, quoniam etiam de belluarum sanitate consideraret: nec commune, nam etiam de ægris considerat: quare nullo modo subiectum dici meretur. Galenus etiam in Introductorio medic. cap. 6. reprobatis qui dicebant, quod Medicina est scientia sanitatis conseruatrix, & morborum repultrix: dicens, diffinitio est per ea quae semper insunt: sed non semper medicina hoc consequitur, sed aliquando frustratur: igitur si sanitas esset medicinæ subiectum, aliquando scientia esset absque suo subiecto, quod esse non potest. Illud etiam dignum est consideratione, quoniam si sanitas est subiectum, crit medicina de necessariis per se, & ita non

erit ars. 6. Ethic, cap. 4. quoniam ars solum est de cōtingentibus. Galenus etiam 3. de Simpli. med. cap. 5. quicquid medicus considerat, in ordine ad humanum corpus considerat, atque in hoc (dicit) differunt à philosopho naturali, qui omnia considerat, comparando ad totam rerum naturam. At in oppositum videtur esse sententia Galeni in de Partibus Artis medicæ cap. 8. vbi dicit, quod sicut proprium subiectum in philosophia naturali est generatio, remotum autem corpus generabile: sic in medicina proprium & propinquum est, dispositio corporis, remotum autem corpus humanum. Sumatur etiam rationes: nam corpus humanum est pars subjecti philosophiae naturalis, ut ibi ait Galenus: igitur ratione subiecti non distinguetur ab aliis scientiis medicina. Alia rasio est, quod tota Ars potest per solam experientiam tradi, sine subjecti hominis cognitione, vel corporis causis, aut partibus: vt in Introductorio, cap. 2. declarat quod medicina tota potest solo experimento tradi: & dat exemplum de barbaris in 3. autem cap. declarat, quod cum rationalis quatuor rebus innitatur, in natura, causarum, signorum, & curæ cognitione, solum empiricus considerat symptomata, & negligit naturam & causas. In cura vero procedit vel per historiam, vel per similitudinem auxiliorum, vel per contrarietatem. Idem clarius lib. de Subfiguratione empirica cap. vlt. vbi dicit: Hic igitur libellus à me propterea scriptus est ut ostenderem, aliquem empirice medendi artem posse constituere: dimissa omnino inquisitione de rei substantia, quamvis multum difficile sit hoc ad assequendum. Item 3. Artis curariæ, cap. 2. Empiricus solum coarguitur, quod nesciat inuenitorum reddere rationem 3. etiam de Crisi cap. 8. monetur medicus, ut credat inuenitis solum, rationem non querendo. Si igitur cognitionis humani corporis, & causarum eius necessaria non est, sed sanitatis tantum, scientia autem & ars, non possunt sine sui subjecti cognitione consistere: manifestum est, corpus humanum non posse esse medicinæ subiectum. Propterea Thadæus Florentinus dixit, quod subiectum in medicina est triplex, Considerationis, Finis & Reductionis: velut etiam in metaphysica: nam ibi

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

subiectum considerationis, seu prædicationis (vt ipse dicit) est ens, de omni enim ente considerat: subiectum autem finis est Deus: reductionis autem, substantia: vt enim omnia ab substantiam reducuntur, sic etiam omnia propter primam causam considerantur. Igitur in medicina cōsiderationis subiectū res est omnis medica, ac regula quæ ad illā artē spectat: finis autē, sanitas: reductionis verò, humanum corpus. Sed omisso exēplo metaphysice, dico quod nos debemus distinguere, & querere verū subiectū: nam Deus non de ente demonstratur, nec de substantia: sed sanitas de corpore demonstrari potest. Vnde qui hoc dicūt, affectum seu passionem auferunt, conduplicantq, subiectum absque necessitate. Conciliator Differentia 6. quatuor fixit conditiones subiecti: sed propriū subiectū est, vt de eo præcognoscatur, quid, & quia est: tum quod omnia in illa scientia considerata, ad ipsum, seu eius affectū reducantur. Ultimo, quod de eo proprius quidam affectus demonstretur, per quem ab omnibus aliis sui generis habitus ille intellectus distinguitur. In puris tamen artibus vt solum doceatur sufficit. Proprium autē dico affectū quarto modo. Homo igitur verissimū subiectum est medicinæ, nec vt corpus tantum, namq; & de animi affectibus & operationibus cōsiderat. Sed si malis Corpus humanū dicere, nō prohibeo: modò ne iūgas, Sanabile, vel Ægrotabile, nam hæc iam ad affectum, non ad subiectum pertinent. Ad opposita autem argumēta respondeo: quod & si Galeni liber ille sit, nihil plus vult eo in loco Galenus, quam quod si medicina sit per partes diuidenda, non ex ratione subiecti corporis humani, cùm subiectum id sit commune Philosopho, sed addito affectu proprio, tanquam propinquo subiecto: nō artis inquam, aut scientiæ, sed eius à quo ratio diuidendi sumi debeat, commodissimè diuisionem illam ineamus. Id verò non pro inconuenienti habemus, quod de eodem tractet Philosophus ac medicus: sed tamen diuersatione, non sanitatis tantum vel morbi, nam & hæc Philosophus considerat naturalis, sed ex modo considerandi. Est autem hic quadruplex: primus, quod physicus generaliter, medicus per species usque ad extrema, di-

uidit. Naturalis ut à sola natura proficiuntur, medicus ut à natura artis beneficio adiuuanda, aut non adiuuanda. Naturalis ægrum aliud censet esse à medico, utpote generalius quoddam, atque communius: cùm in eo neutrū claudat, medicus alterum ab altero sciungat. Naturalis etiam omnis corporis viuentis sanitatem intuetur, hominis solius medicus. Denique quintum discrimen adiicere liceat: naturalis sanitatem & ægritudinem ex æquo contemplatur, medicus autem propter sanitatem plerunque considerat morbum. nequaquam autem propter illius naturam. Est verò considerandum, an etiam ob vitæ longitudinem medicus, nulla habita sanitatis ratione, aliquid consideret: & an datus sit viperas in cibo, ad senium protrahendum, etiam si lædāt accipientem: ut in hoc casu, potior sit aliqua ei cura, quam valetudinis. Cùm autem dixit Philosophus securi scientias iuxta subiectas res, intelligit quæ sub eadem ratione considerantur: sic ut alias distinguant res ipsæ, & quibus res vñæ sunt varia considerandi ratio. Ad aliud dico, quæcunque de corpore humano dicta sunt, sanitati ne subiectum esse possit, tum etiam sano repugnare lôgè magis. Quare nihil plus ibi Galenus voluit, quam quod ars medica, non sciētia, absque rationibus demonstratiuis, non absque cognitione corporis humani, tradi potest: quod seriem locorum insipienti liquido constat: quare duplex fallacia fit. Ad principis autoritatem respondeo, illum explicasse non solum subiectum, sed subiecti rationem principalem, quæ est affectus proprius. Sed est difficultas ex Galeni verbis i. Artis medic. cap. 3. vbi dicit, quod medicina non est omnium: Si autem homo esset subiectum, vel corpus humanum, esset medicina omnium corporum. Item medicus non considerat sanitatem momentaneam i. de Tuenda sanitare, cap. 5. Respondeo: Prima autoritas à paucis bene intelligitur: nam Galenus vult ibi solum declarare, quod medicina non est singularium, quia nec omnium, sunt enim infinita: nec paucorum, quia inartificiosum. Sed est de omnibus speciebus, sanorum, ægrorum, & neutrorum. Et ideo non valet, Est de homine ut homo, igitur de singularibus per se sumptis (quamvis in genere valeat)

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

igitur de omni homine. Ad aliud respondeo, quod homo habet sanitatem momentaneam, est de consideratione medici: aliter nullus esset homo de consideratione medici, ut patet: nam secundum sententiam Galeni, omnes homines, immo omnia sunt in perpetuo fluxu; dispositio tamen secundum quamlibet est, cum non sit perceptibilis a sensu, est remota a consideratione medici: quia medicus est artifex sensibilis, ut dici solet: & hoc pauci, aut nulli percipiunt, cur sic dicatur. Omnes enim artifices, qui cum hoc etiam sunt scientes, ut Musici, & Geometræ, etiam percipiunt rem prout est, & indiuisibile, quia tale indiuisibile puta diapason, potest esse firmum & non fluens: quia non est in materia generabili, & corruptibili ut sic. Ille etiam Astrologus, qui considerat luminarium coniunctionem, que est momentanea, quamvis non maneat, considerat tamen, quia nihil vult operari circa illam. Cum igitur medicus sit sciens, & non purus artifex, & habeat operari circa subiectum non constet inquam sub uno affectu propter materiam: cogitur medicus solus inter omnes scientes dijudicare ex sensu, non ex rei veritate: & ob hoc sensibilis artifex, cum tamen omnes artifices sensibiles sint principaliter nuncupati. At exemplum de homine quomodo naturalis sit, subiectum scientiae simul ac medicinæ ex mundo accipe. hic enim est subiectum naturalis Philosophi, & Astrologi, non autem cœlum, ut quidam putant: sed hos distinguit ratio confundandi. Vnde eodem modo Philosophus naturalis etiam à primo Philosopho ratione considerationis separatur.

CONTRADICTIO XI.

Olera an facilis concoctionis.

Quod autem & pani, & multo magis lactucæ & betæ, multa transmutatio requiratur, quo modo sanguis fiat, omnibus patere arbitror i. de Natural. facult. cap. 10. ostenderat autem rationem: quoniam oportebat colorem ac substantiam sanguini similem fieri. Porro sanguis rubeus, & substantia crassior lactuca esse

videtur: nam sanguis, ut ibi dicit, carni proximus valde est, nisi quod illa concreta est. Lactucam autem Galenus 2. de Alimentis cap de lactuca, oleribus aliis prætulit, cum inquit: Sciendum autem, quod cum omnia olera sanguinem paucissimum gignant, & praui succi: lactucam non multum quidem generare, neque mali succi, sed neque omnino laudabilis. Oliuas vero duriores substania esse constat, magisque à sanguinis natura remotas, quam lactucam: & tamen in 6. de Tuenda sanit. inquit (quod & alias recitauimus) Quibusdam solo pane veseci absque obsonio non placet, sed cum palmulis, oliuis, melle, aut sale sumunt. Sit autem cuiusque modus qui decima hora concoctus esse possit. Iusserat autem ut quarta hora cibum hunc sumerent: igitur in sex horis sperat palmulas & oliuas cum pane sumptas confici posse. Difficiles autem palmulas concoctu 2. de Alimentis, peculiari quadam noxa dixit: quod fit, ut tripliciter hic fibi non constare videatur. Nam primò palmulas concedit, difficiles concoctu in tam breui temporis spatio absoluendas. Carnem autem prohibet, quam videtur facilem propulsisse, at diximus, ex primo Facultatum naturalium. Secundo olera improbat, sed tamen cum leuiora sint, cur non exhibet magis quam palmulas, quas dixit dolorem capitum, & obstructionem iecoris concitare? Nec est quod dicas, illum alienum, non proprium morem recessere: nam utrumque probat, sed proprium tamen ut meliorem proponit. Tertiò lactuca videtur esse secundum frigiditatem fontanæ aquæ, 6. de Simplicib. medic. & in eodem mitiorem ac tepidiorem frigidorem attriplici inesse ostendit: nam in primo gradu, ac sub leui temperie, ipsum constituit: remotior igitur à sanguinis natura est lactuca, quam attrplex, & tamen meliorem gignit sanguinē (ut declarauimus) quam attrplex, & facilius concoquitur, cap. de attriplice. 2. de Alimentis. nam lactuca est urtam cocta, quam cruda: attrplex crudum omnino inutile. Perit igitur ratio illa à Galeno scripta in primo de Facultatibus naturalibus. Præterea nunc quod de turbatione dici solet 1. Regim. acut. 18. ubi nihil magis concoctioni obfistere creditur, cum lactuca nihil tale habeat, 2. de Alimentis, cap. proprio:

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

neque enim aluum aut sistit, aut lenit. Illud mirum; cur 5. de Tuenda sanit. vbi de Regimine senum loquitur, exemplum etiam adducens Antiochi medici, & Telephi Grammatici: & 2. de Alimētis cap. de oliuis, quomodo laudet hæc ante cibum, quæ proritare habent aluum, exhibens ex garo oliuas, quæ sunt proculdubio concoctū difficiles. & 1. Regim. acut. 18. illos maximè improbet, qui ius & garum cum oleo cerebro miscent; nam hæc turbant, & concoctionem impediunt, inquit, cogentia descendere quæ sunt difficultia concoctū, quale cerebrum est. Hæc sunt difficultiora forsitan, quam quis putet. Sciendum tamen aliquid dici difficultius, vel respectu primæ coctionis, vel plurium. velut caro in prima coctione non admodū est difficultis, ut diximus in Contradictione 7. tractatus 5. & sic hoc modo lactuca carne difficultius concoquitur: quia tamē longe plus alimenti ressecatur ex carne, quam ex lactuca, ideo in secunda & tertia coctione, caro plus exhibet negotij, quam lactuca. Hac igitur ratione, cum omnia olera parum nutriant, ut declaratū est, omnia sunt facilioris coctionis, quam caro, vel panis: nisi si quid obstat proprium, ut in radibus durities, in vrtica vis agrestis, & male tractabilis: in oleo immodica caliditas, in melongena fungosa substantia, in ebulo odor prauus. Olera igitur, ut brassica blitum, lactuca, attriplex, & talia, leuius concoquuntur, quam panis, caro: nec discrimin latet, aut mediocre in hoc est. Galenus autem 1: de Facultatibus naturalibus solum rationem substantiæ declaravit. Vnde si quis tantum lactucarum comederet, quod sanguis ex ea prodiret tantus, quantus ex dimidia carnis libra, tunc non solum lactucæ illæ difficultius conquerentur, quam caro illa, sed etiam strenue offendent hominem. De temperamento vero, lactuca minus concoctioni apta est, quam attriplex, ratione frigiditatis: non autem humidi, nec substantiæ: nam attriplex humidum in secundo habet temperamentum, substantiamque duriorem: lactuca vero friabilis ac mollior: si tamen senescat, affligit grauius ventriculum, quam attriplex, ob immodicam intemperiem. Consilium vero in 6. de Tuenda sanit. est, ut non cibi leues sumantur,

sed qui parum nutriant: quia periculum est de obstruktione iecoris potius, quam de ventriculo: vnde periculum exercitij maius est ob secundam, quam ob primam concoctionem. Secundum est, ut quae sumuntur non descendant faciliter: ob hoc nec mel, nec palmulæ, nec oliuæ, si sine garo sumantur, disconueniunt: neque enim descendunt, nec mulsum nutriunt. Deteriores tamen palmulæ ex his omnibus sunt: tum oliuæ, si ex garo sumuntur. Pessimum omnium, si potus adiungatur magnus, nam parvus quandoque est necessarius, ut cibus dissoluatur. & quamvis grauis noxa ex multo potu pressens accedat: si tamen absint nutrientia copiose, non multum iecur periclitabitur obstructionibus. Sed olera & quæ aluum prioritatem possunt, conueniunt ante cibū, si parum potus aut nihil, nihil nutrit, panis parum adiicias: nam sic detrimentum primæ coctionis in ventriculo incestinorum vis & ipsa concoctrix supplebit. His rationibus, non conuentientibus oculis, intendere opus est, & subtilli intellectu. nā fermè ausim antiquos dicere, non plenè illas asscuratos: cum tamen maxima bona valetudinis tuendæ ratio ex hac contradictione pendeat. Sed & si quis proritantibus aluum in totum abstineat, non parum ad vitæ longitudinem confert.

CONTRADICTIO XII.

*Materia que concoquitur, an necessario in
alimentum transeat.*

SCIO quam multos torquebit Telephi Grammatici exemplum, qui olera esitabat ante carnes: & quod Galenus præcepit absque discrimine, ut in omnibus aluum ante cibum utantur senes: & quod 2. de Alimentis cap. 22. docuerit etiam maluas cum garo & oleo à Rhetore, ante carnem etiam suillam sumi sollicitat: & quod Auicennæ hoc sit etiam præceptum. Verum nos optimam docuimus institutionem, quæ proxima illi est nunc dicetur: Nam in quibus cibis ventriculo non facile exirent, tum maximè si quies subsequatur, tales etiam cum nutrientibus, quæ turbant, leuiter accipere possunt: vnde in cena etiam magis. Quædam autem

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

mouent simul ac astringunt, ut oliuæ non admodum maturæ: & harum vsus forsan non periculosus, quippe qui ad coctionem & moram adstringentem vim obtineat: vbi in excrementa abiurit, sal sedine gari expultriceni prioritat. Rhetoris tamen regimen haud probandum est: sed &, ut videtur, male prospera vrebatur valetudine. Verum patefacta veritate ad alia potius transcedendum erit. Galenus in Medicinali arte lib. 3. cap. 6. inquit: Coctio est quæ putredinem finit, manente substantia. Loquitur autem ibi de coctione materiæ febris: quamvis omnes transtulerint mutationem qualitatis quæ certè aliquid communis coctionis continet. Galenus iterum in i. de Differentiis feb. cap. 6. dixit: Species putredinis esse innumerabiles: genera autem tum in feribus, tum in phlegmonibus tria. Primum cum natura euincit putredinem, sitque pus in phlegmone, vel humor in vrinis subsidens, nam talis inquit humor non absolute putridus est, sed vim aliquam continet coctionis. In secundo autem (dicit) genere sunt, cum vis coquendi adeo imbecillis facta est, ut nullam in putrescente humore ad benignum faciat transmutationem. Inde subiungit, de primo genere loquens, Altera autem putrefactio, quam & coctionem esse diximus. Sed tertium genus est, cum semiputridus humor est: nam tunc ad integratatem, magna parte fastem, reduci potest: vt 2. Aphorismor. Com. 17, iuxta finem. Ex his liquet, coctionem aliud esse omnino à nutritione. Philosophus quoq; in 4. Meteororū 17. inquit: Aliis ad quādam subiectam formam contendit: vbi scilicet humor, qui torrebatur, aut elixebatur, vel putrescebat, vel alio modo incalescébat, talis etiamque evasit. Tunc enim utilis est, & concoctionem recipisse dicitur, ut mustum, & quæ in tuberculis collecta sunt, cum ad suppurationem peruenere: & lacrymæ, tum sordes quæ in oculis obortæ sunt: & cætera simili modo. Hoc autem omnibus obtingit, cum materies, atque humor ipse vietus fuerit. Hæc autem est, quæ in ipsa caliditate, quæ in ipsa natura est, definiri solet: nam hoc standiu natura est, dum in ea ratio ipsa insit. Quocirca & eiusmodi, & vrinæ, & alii sedimenta, & omnino corporis extremita, sanitatis indicia sunt: & concocta dicunt-

tur, quod humorem à calore vinci significant. Superius autem declarauerat, finem coctionis cibi esse nutritiōnē: hīc verò quod alius sit finis huius coctionis, alia forma. Auerroes verò in Cōmento dixit: Et hæc concoctio sit, quando nulla pars eius quod concoquitur, apta est transire in id, quod eam concoquit. Ex hoc igitur patet, quod aliud est genus coctionis, quam alentis: aliūsq; finis, quam assimilatio. Nec obstat, quod Aristoteles definierit in principio cap. coctionem sic: Concoctio quidem igitur perfectio est, à naturali & proprio calore, ex oppositis passiuis. quod Alexander 14. quæstione tertij naturalium quæstionum sic explicat: quod sit perfectio acquisita in passiuis oppositis, à proprio calore. Nam hanc diuisit pōstmodum ratione finium: quædam enim nutritionis causa est, quædam euictionis, vt in tuberculis, ac excremētis. Non igitur omnis coctio nutritionis causa, neque assimilans: quamvis omnis coctio eodem modo in passiuis fiat, & ab eodē calore. Auicenna etiam prima primi, Doct. 6. cap. 3. iuxta principium idem sensisse videtur: sunt autem verba: Nutritiū verò operatio in his quæ superflua sunt erit, vt si possibile fuerit, in nutrimentum ea permutteret: quæ actio etiam concoctio nominatur: aut vt præpareret ea facili expulfioni à membro, attenuando crassa, infissando tenuia, diuidendo quæ tenacia sunt: & hæc operatio dicitur matratio, seu coctio. Ex quo patet, quod & sensit Auer. 7. Collect. 9. concoctionem nocitiū esse ad expulsionem, non ad nutritionē, tanquam ad finem: formam verò esse facilitatem expulsionis, & nō assimilationem membrī. Adduco etiam duas rationes pro hoc: natura agit ad finem propriū, & non imaginarium: sed proprius finis noxiū humoris, qui emendari non potest, est expulsio, non nutritio: igitur præparat ad expulsionem, non ad nutritionem. Nec valet quod dicat Villanouanus, cuius est inuentum hoc non inelegans, scilicet, tueri partem oppositam esse unum opus naturæ: nam videmus quod eadem natura diuersas habet functiones iuxta diuersa obiecta: superflua enim expedit, utilia attrahit: igitur etiam aliam habebit operationem specie distinctam circa expellendum humorē, & circa cum quo

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

vult nutriti. Alia ratio est, quod sequeretur, quod puris color, quando est absolutum, esset diuersum pro natura membra, & non semper album. Oppositum dixit Galenus 1. Prognosticorum, ultimo: & omnes concedunt: se quelam deduco, nam natura per te intendit illud assimilare naturæ membra. Sunt autem membra omnia diuersorum colorū, velut iecur est rubrum, igitur sanies in eo rubra esset laudabilis. Diceret ad hoc, quod concoctio sit à membris quæ ex semine ortum habuerunt: omnia vero illa candida sunt. Sed hoc est falsum, nam vena sunt rubræ, & propter hoc sanguinem generat rubrum. & certe quomodo si iecur concoquendo dealbat, in rubrum transmutat sanguinem. & Galenus 1. Virtutum naturalium (vt diximus) cap. 10. docuit, quod opor ter nutrimentum transmutari secundum colorem eius quod nutritur debet. Palam etiā est, carnem exteriorem esse rubram, & maximè muscularum: & tamen suppuratione bona semper ex toto est alba. In oppositum videntur verba Galeni 2. super primū Epidem. 44. cum enim dixisset Hippocrates, Maturations excrementorum vndique tempestiuæ, aut bœæ, & decretorijs abcessus sunt considerandi. Galenus declarans inquit, οὐ τοις ταῖς ταῖς φυσικαῖς πεπάσμοις τοις νοσήμασι. Coctio enim quædam est eorum quæ præter naturam, morbi maturatio. Subsequitur autem. Hæc autem concoctio in coquentis substantiam deductio quædam est eius quod concoquitur. Ergo ubi corpus bene habet, cumque ei quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit totius concoquendæ materiae, aut maxime eius partis, minimumque superest semicoctum. At vero cum præter naturam affecta fuerint, quod accidit, cum à natura immutantis aliena fuerint, quod assimilatur paucum est, excrementum vero semicoctum multum. Et ut in sanis corporibus excrements, sic etiam in ægris concoctionem indicabunt. Liquido igitur apparet, iuvantis humoris & nocentis vna esse concoctionem à natura intentam, non solùm ratione agentis cæloris, sed finis, qui est nutritio, & formæ, quæ inducitur, estque assimilatio. 2. quoque Aphoris. 47. Quæpus generat transmutatio, medium inter putredinem, & nutritionem,

tionem, modum obtinet: cùm ab utroque calore simul fiat, & naturali concoquente, & eo qui præter naturam est putrefaciente. Sed & in 8. de Medic. secundum locos, cap. 8. declarat iuxta medium, coctionem esse mutationem, qua aliquid in id quod nutritur, ex eo per continuam assimilationem transfertur. Declarat autem ibi eam esse, & vitiosorum, & bonorum humorum. Verum nullibi clarius quam in 5. de Simplic. medic. cap. 6. verba illius sunt hæc: Etenim cum tres in animalium corpore mutationes sint: una planè secundum naturam, cùm cibis in ventre concoquitur, aut in visceribus, vnde succus fit, ex quo unaquæque pars nutriatur. Altera planè præter naturam, in omnibus putrescentibus: & haec inueniuntur contrariæ sunt. Tertia mixta & media, naturalis ac eius contrariæ particeps. Siquidem mutationi secundum naturam duo hæc insunt, ut à calore naturali supereretur quod mutatur, & ut familiare corpori euadat: ei vero quæ præter naturam fit, mutatio fit ab aliena caliditate, & ad nihil utilis. Media vero earum quæ suppurationes comitantur, ab ingenito fit calore, nō tamen planè dominante, & in materia non prouersus benigna, neque tamen omnino aliena. itaque ut naturales mutationes à simili calore foris admoto iuuantur, sic & suppurationes. Quare coctiones mirum in modum adiuuant puelli, tum etiam catuli admoti ventri: confert enim fomentis uberrimus hoc, quoniam illorum calor someti calore nobis est familiarior. Quapropter quod ad mouendum pus adhibebitur medicamentum, nativo calori similem habere debet. At vero quale illud? cùm febrium, ut diximus, & phlegmonum penitus, quod ad hoc attinet, ratio una sit, tum in sputis, 1. de Crisi 18. iuxta finem. & 2. Prognosticorum 46. & 4. Regim. acut. 77. & 78. declarat in eodem libro textu 44. dicens: Corpus quieti permittere, vngere, & æqualiter conegere oportet. Vbi Galenus inquit: Coctio nuncupatur nutrituræ substantiæ permutteratio, secundum qualitatæ existens. Natura igitur assumpto deuoratoque alimento, à cæteris quidem motionibus cessare debet, ut soli vacet coctioni: sed si aliquando imbecilior reddita fuerit, aliquo externo indiget auxilio: quo etiam modo, & in ea quæ in venis elaboratur

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

coctione, eo opus erit. Cum verò in 47. textu Hippocrates posuisset laboratèm febre graui & implacida sub initio morbi ac materiæ cruditate, coctionem docens illius, inquit: Iacere autem in conclavi obscuro debent, & lecto valde molli, diuque habitum cum sustinere, nec iactare sese, id enim eos multum iuuat. Hypochodrium autem lini semine illines, ex aqua & oleo decocto, ac tepido, caues ne refrigeretur. Ergo gloria dignus est Villanouanus huius tam pulchri præcepti inuentor: cuique enim sua laus reddenda est, etiam ignoto & viuēti, qualem ego opto esse, nam hominem non noui. Subiendiæ autem sunt & rationes illius: sed prius, tanquam in clara iam re, referam quæ ex his deducuntur duo præcepta nobilissima. Primum cōcoctio morbi iis ei demmet fit auxiliis, quibus cibi coctio adiuuatur: quiete, molli strato, inunctione, leui pedum frictione, somno, obscuro loco, balneo, cibis calidis bonique succi, vinōque, cum citra quatuor exceptiones exhiberi potest, licebit & singuari loco cerata apponere. Secundum autem est, quod ex hoc manifestum fit, cur acè vixtus tenuis febris conferat, nempe materia concoquitur à membris necessariò deficiente alimento ut nutriatur, quam obrem & breuissimus morbus euadit, & iudicium tuissimum. Quocirca ratio prima consurgit, Galenus enim 1. Aphorism. 22. & 4. etiam Aphorism. 22. vult tria à natura fieri: primò coctionem, secundò segregationem, tertio expulsionem. Quorsum igitur segregatio impuri, si quod concoquitur totum in pus euaderet? Manifestum est igitur, operationem esse vnam naturalis caloris, qua vtile assunit in nutritiumentum: inutile autem, cum in illud naturaliter agat, atque ideo etiam necessariò, sibi quantum potest assimilans ad expulsionem præparat: iam separatum, & ob qualitatem caloris alieni membris inimicum. Inde secunda ratio exoritur. nam 1. Prognosticorum vlt. & 5. Aphorism. 39. & 3. de Naturalibus facultatibus, & 4. de Vſu partium, & 6. de Placitis Hippoc. & Platonis, membra sibi non aliis concoquunt non habentes ipsa prouidentiam, & si forsitan architectus illorum habuerit ut in mamillis: igitur conantur etiam sibi assimilare quod concoquunt:

& ideo necessario actio illa suppurationis est propter nutritionem , quamuis resistente alieno calore , magna pars veram coctionem subterfugiat , & suppuretur . Alia ratio sumitur ex 5. de Simplicib. medic. cap. 8. tum etiam ex 14. de Arte curat. cap. 13. in horum altero praecipit , vt quod alienum est , omnino tollatur ex toto : quod autem inutile habet utile coniunctum , similibus foueatur : diciturque , si possemus phlegmoni manum perpetuam supertensam continere , breui ad suppurationem venturum : quod fit , vt intelligamus , naturam utile quidem in omnibus semper ad se transferre : ibique agit de carnium contusione , expressione , indicatis scilicet , partem succi in alimentum tranfire , partem ex toto corrumpi . Sed & si quis 12. Artis curat. mentem Galeni inspiciat , dum febris ab humoribus crudis , tractat curationem , in cap. 3. facile intelliget , dum trium dierum inediā praecepit , eius humoris partem in alimentum corpori concoqui , partem autem in suppurationem ut expellatur .

Vltimum fundamentum huius opinionis sumitur ex similitudine auxiliorum , utriusque enim coctionis generi eadem praefidia , vt in 4. de Tuenda sanitate , cum de cura crudi humoris agit . Quin etiam 7. de Simplic. medic. cap. de croco , vim habere dicit concoctricem , quod calore sit temperato , modiceque astringens , hoc coctioni cibi confert . Addit autem , quod emplasticam habet naturam , hoc ad concoctionis partem suppurationem magis pertinet . Est enim virtus emplastica 5. Artis cur. cap. 3. cum medicamentum crassitie partiū cutis poros claudere potest .

Est autem aduertendum , ut colligitur in libro de Constitut. artis med. & in de Sanguinis missione , & 2. Facultatum naturalium , non tantum humorum , sed ciborum vitiatam coctionem morbos facere . Fit autem coctio , ex 6. de Dogmate Platonis , & 2. Aphor. 7. ex solidorum virtute , nutrimentum sibi adnitente assimilare . Per haec ad argumenta : ad Philosophi autoritatem , quamuis accipiat Coctionē sub alio significato , nihilominus nihil plus vult , quam quod antequā humor syncerus euadat , natura opeietur in eum per se : per accidens autem in

partem quæ concoctioni veræ rebellis est; nam fermè, quamuis non semper, materia prava boni aliquid habet admixtum. Et hæc est causa, quod in tertianis & quartanis in initio accessionis apparent spontaneæ expurgationes: quia humor ille iam est separatus. Dico igitur, quod calor agit in humorem corruptum, sed non per se: verum ut agat in utilem. Quod verò Philosophus accipiat alio modo Coctionis nomen, patet: quia distinxit eam in tria 6. Maturationem, Assivationem, & Elixationem. quare longè generalius capit quam Galenus. Si quis autem roget, sub quo genere continetur hæc coctio: Respondet Philosophus ibi in sectione 19. commentatoris, quod sub maturatione. Villanovaianus tamen paululum à nostra responsione, ac opinione declinat.

Ad argumenta nostra, ad primum respondeo, quod in principaliter intentis varietas obiectorum facit varietatem virtutum & actionum, ut de cibo & excremento. Sed quia, ut dixi, natura hic non agit, nisi ut operetur inutile, non fuit necessaria alia virtus. Ad secundum dico, quod Galenus respondet i. Prognosticorum vlt. quod hoc accidit, quia virtus concoctrix est in membris semianimalibus, quæ sunt alba: & dat exemplum de semine, quod & ipsum album est. Sed exemplum prius est dubium, ut videbitur suo loco: quia semen candidum sit alba, carne testium. Secundò, quia membra seminalia plerunque sunt frigida, ut os, cartilago, membrana, nerui, & neruosa: & non videtur quomodo melius & validius concoquunt carae ipsa, quæ est calida. Sed admittatur. Quomodo igitur iecur non dealbat, si nutritur ex alimento albo? Forstan dicere oportebit quod duo calores contrarij vincente naturali, efficiunt colorem album: sicut calor cum humido facit omnes plantas in foliis virides, iuxta Philosophi sententiam, in libro de Coloribus. Et hoc est verissimilius: quia quando vlcus in carne sanatur post saniem albam, videmus vincente calore naturali, humorem rubescere: igitur causa candoris est potius calor non naturalis. Et cùm conatus fueris hic tueri Galenum, videbis innumeratas difficultates: nisi illius verba sic interpreteris, quod

memborum seminalium vis etiam iuuat ad cädorem: nam præter reliqua, illud est manifestissimum, quod sanguis etiam extra effusus, putrescensq; dealbatur: quare illa erit causa coadiuuans non principalis.

C O N T R A D I C T I O X I I I .

Concoctio omnis an condenseret.

Quae verò concoquuntur, ut crassiora & calidiora euadant, necesse est. Nam ei quod concoquitur ampliorem molem calor tribuit, & crassius illud, aridiusque reddit, q. Meteororum 18. Hic Philosophus reddit in his verbis rationem dicti: nam calor resoluit subtiliores & humidiiores partes, igitur & exsiccat & condensat. Additur & peculiaris ratio à Conciliatore, differentia 50. dum hanc tractaret quæstionem: quæ non tenet de omni coctione, sed solùm de ea, quæ ordinatur ad nutritionem: nam omne quod mouetur, est partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, y. Physicorum 65. in textu. At nutritio & coctio sunt quidam motus, 5. Physicorum 7. Relinquitur igitur, cum hæc mutatio fiat ex humore in membrum, & membrum sit crassioris substantiæ quam humor, ut humor ille perpetuò condenseretur, accedens ad naturam membra. Alia ratio eius, quod ordinata in finem aliquem naturam recipiunt eius in id quod ordinantur, 2. Physic. 23. sed coctio ordinatur in restorationem solidorum, & possent reduci ad unum fundamentum. addo ego utile pro medicis, quamvis singulare: nisi ita esset, homines ex quacunque febre in hepticam inciderent, quia si attenuaretur humor in concoctione, non est causa cur in febribus puridis, ros ille non supercalefiant, & omnis humor ad nutritionem paratus: & sic ut illico contabescat patiens. Galenus quoque 4. Regim. acut. 4. exponens ea verba, LI QVIDAS DE EJECTIONES, inquit, Coctio omnis cogit & condensat. & 4. de Locis cap. 8. post principium, In pulmonis affectibus initio tenuia, vbi cōcōctum fuerit crassa expauuntur. Idem in 5. cap. 7. pag. pen. capituli: Nā omni parte inflamata cui crassum tegmen non incabit, in primis quidem sanies tenuis defluit, quæ

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

concocta deinde inflammatione crassior , & puri similior redditur. Neque verò aliud magis in libello de totius morbi tēporibus edocet , quām hoc , in febrībus , ylceribūs tumoribūsq ; quā quōd ab initio tenuia apparent succedente tempore dum concoquuntur crassiora euadunt . Ad oppositum est autoritas Galeni §. de Simplicib . medic . cap . 12 . Nitrum , & Aphronitrum , & abrotanum , ac talia , virtutem habent extenuandi crassos ac lento s humores , p̄parandique ad expulsionem . Et in de Attenuante vīctu , cap . 12 . de odoratis , calidis , crassis , dulcibūsque vīnis sermonem habens , inquit : Non enim incidenda tāq̄tūm sunt , aut calefacienda : quæ sputo sunt expurganda , sed moderatè etiam humectanda , ne siccata ac lenta reddita sputa , tusses excitent , existusque violentia , vas aliquod in ruptionis discrimen adducatur . Quamobrem quæ vīna sunt crassa & dulcia , propterea quōd humorem habent crassum . & ob id ipsum perdurantem , in thoracis pulmonūmque affectibus , si cum tenuantibus medicamentis adhibeantur , multum adferent commodi . Etius quoque lib . 5 . cap . 29 . ordinem hunc vrinarum ostendit : In substilibus primo nebula suprēma , pōst in medio , pōst hypostasis apparet . At vbi morbus ex crassis humoribus processerit , iātio in vrina apparet sedimen , ex quo multi coctionem , quæ nondum peracta est peractam esse putant : pōst eneorema : ultimò nebula suprēma . Hic igitur duo coctionis ordines fiunt manifesti , quorum primus fit per condensationem , secundus autem procedit attenuando . Arabes etiam omnes coctionem attenuantem admittunt , de condensante verò sunt discordes , ut prima quarti trac . 2 . cap . 7 . iuxta medium . Sed & rationes multæ istud suadent . Prima est , & à Conciliatore adducitur , excrementa naturam ostēdunt eorum , à quibus dēciduntur . 2 . Artis medicæ 74 . At superfluum tertiaræ concoctionis est sudor , vel halitus , ac vapor : seconde autem vrina : prima feces : igitur concoctio non solum noxij , sed & iuuatiui attenuando procedit . Ad hoc dat duas responsiones : prima solum habet verba : sed secunda innititur huic , quōd vbi sit secretio , illa sit ad opposita , à substilibus crassa , à crassis subtilia reſecan-

tur: nam aliter talia relinqu non possent. Responso hęc non videtur satisfacere: debet enim halitus ille habere aliquid proportionale cum nutrimento ultimo: igitur impossibile est ut sit adeo crassum ut primum quod concoquitur. Item 2. Aphorismor. 9. Crassa debent attenuari & incidi: quare concoctio sic procedet. Forsan dices, quod hęc est præparatio, ut inquit Villanouanus: contrà si coctio condensat & hęc est necessaria, quia crudi humores, & præparatio attenuat, igitur humor idem simul attenuatur & condensatur. Peridem oppugnatur expositio quam dat literæ Aetij, quod intelligat de coctione cum præparatione coniuncta, nam non obscurum est quod sic idem humor, & ab eodem agente naturali calore, & eodem modo condensabitur & attenuabitur. Item in generatione spirituum fit coctio, & attenuatio, aliter non essent subtilissima nostri corporis pars. Adduco etiam rationes eius in oppositum: nam coctio qua sit in ventriculo est similis elixationi: in elixatione quod coquitur subtilius euadit: indicium est levitas, & quod facilius superatur à calore naturali, & quod mollius est, Calor etiam quamvis resoluat humidum, tamen rarefacit quod densum est: unde videmus, quod æs diutius coctum euadit porosum & leue: unde etiam primo de Medicamentis secundum genera, cap. 5. iuxta principium. spuma argenti, crassitudinem amisit ex ignis viribus. Ad quid etiam damnauit Hippocrates & Galenus 2. Prognosticorum 46. crassa sputa & humores, si crassities est ipsa concoctio? Galenus etiam in de Constit. artis medic. cap. 19. curatio quidem omnis per contraria, crassa attenuando, tenuia in crassanda, utraque communiter concoquendo. Cum etia bubula caro concoquitur ipsa attenuatur necessario, cum sit crassior humana carne, & condensatur, & sic simul duo contraria efficiuntur ab eodem calore in idem subiectum. Sequitur etiam secundum ipsum, cum extenuatio sit opus expultricis, ut concoctrix ab extenuationis munere liberaretur, quod ante concoctionem crassi cibi necessario expultrix operabitur, quod nunquam Galenus dixit, oportet etiam ut humor non præparatus ante præparationem expelleretur: sed quia hoc

incidit in opinionem de virtute discretiua, quoquomo-
do ab Auerroe posita relinquatur. Quia etiam apala(3. de
Alimentis cap. 22.) celestrie nutriunt. vel igitur quod
concoquitur ad crassissimam substanciam oportet re-
duci, & sic tenuissima, vt vinum, & oua, tardè conco-
quentur, contra Gal.3.de Temperamentis, cap.2. in ini-
tio: vel ad mediocrem consistentiam, & sic quæcunque
erunt crassiora, ea consistentia, attenuatione indigebūt.
Item in attenuatione, vel sit comminutio partium, &
sic non differt ab incisione, nec est vera attenuatio sub-
stantiæ, nec sunt duo, sed unum, Attenuare, & Diuide-
re: nam auri limatura aurum est. Vel est vera attenua-
tio substanciæ: igitur cum reducetur ad medium, erit hu-
mor vel cibus concoctus. Ad quid enim verè attenuare
vt iterum, incrassescat? Mirum autem esset, quod Gale-
nus hoc alicubi non dixisset.

Pro hac contradictione sciendum est, quod conco-
ctio omnis condensat iuxta Galenum, & iuxta etiam
Aristotelem. Verum scire oportet, duo esse quæ circa
materiam transmutandam considerantur, Præparatio-
nem, de qua loquitur 2. Aphor. 9. & 1. Aphor. 24. & quod
sint distincta patet, quia sperat Galenus in secundo loco
adducto prima vel secunda die præparare corpus. Con-
coctio autem sit à natura, vt declarauimus, & iuxta ordi-
nem iudicatoriorum dicimus, vt 1. de Crisi, per lon-
gum processum docetur. In præparatione autem con-
tinetur, (vt à Galeno in dictis Aphorismis, & alibi) con-
densatio eorum quæ sparsa sunt, diuisio tenacium, at-
tenuatio crassorum, cōtemperantia immodicæ qualitatis,
obstructionum apertio, leuitatis alii. Auer. 7. Col-
lect. cap. 9. quasi hanc rationem intellexit: dixit enim:
Duplex est præparatio, una ab arte, & procedit attenu-
ando: alia à natura, & haec reducit humores ad substan-
tiæ mediocrem. Et quanquam alia addat, nūc illa præ-
termittenda sunt: nam Arabes ignorauerunt quid esset
concoctio, & confuderunt concoctionem cum præpara-
tione: inde orti innumeri errores, in quibus omnes ca-
lligarunt, (præter Villanovaianum) tam antiqui, quam re-
centiores, vt ex illorum scriptis patet. Et hoc est, quia
etiam ipse Galenus, ubi rem non ex composito, sed

obiter tractat, aliquando hæc confundit nomina. Nos tamen ubique, hic & in his quæ edemus, proprietatem nominum ipsorum seruabimus, seruauimusque. Cùm igitur Concoctionem dico, intelligo caloris naturalis opus in materiam duplex: aut qua nutriti potest ut nutritatur, & assimiletur, & fit condensando: aut in materia ex qua nutriti non potest, & hoc est diuersum pro diueritate illius, & non intentum à natura: nam merito talis humoris natura solum expulsionem intendit & tentat. Cùm autem dico Præparationem, intelligo quæ dicta sunt.

Propter tamen argumentum unum, quod tactum est, quod natura simul attenuaret & condensaret, dicitur, quod de mente Galeni humores crassi prius attenuantur, deinde concoquuntur. Galenus etenim 4. de Tendit sanitate, cap. 8. cùm docuisset, crudis humoribus dominantibus, præsidiis primo vti dissecantibus, oxymelite inquam: post attenuantibus, mulso dialepolitico, & eo quod ex tribus constat piperibus: tandem iuxta finem inquit: Quod si crudos iam succos attenuatos speras, vinum dabitis quod & substantia tenuerit: & colore fuluum, aut album. Hoc enim ad succi bonitatem & concoctionem facit: illud vrinam mouet. In fine etiam cap. 9. inquit: Si enim in primis venis crudi succi copia est, dissecandus nobis est, ac concoquendus est. Vbi tres scopos Galenus docet animaduertere sibi inuicem succedentes: Attenuationem cum dissectione, Concoctionem, & Difflationem, de qua mox loquitur. In 12. etiā Artis cur. cap. 3. cùm ægrum ex crudis laborarem humoribus iuxta finem cap. per septem dies attenuante vietu tenuisset, in 4. cap. de concoctione agit per vini exhibitionem, tum de digestione: neque enim vinum solius synkopis causa commemorat. Sed & horum ratione, ut in fine capitinis, animaduertere licet. Sed si quis obiciat, igitur superfluit dissectione. Animaduertendum est, attenuationem illam in crassis fieri humoribus, dissoluto eo quod erat per frigus congelatum. Est igitur Attenuatio illa colliquatio quædam, non vera tenuitas: nam si concoctio condensat, humores omnes crudi substantia sunt tenuiores quæ pat sit, sensu verò crassiores: cùm

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

à calore non sint colliquati. Ex his ad Galeni autoritores non obscurum est quid dicendum sit, præparationem enim docet. Ätius præsupponit medicum decipi: nam illa non est vera hypostasis, sed crudus humor: de quo 7. Aphor. 31, ubi agit de sedimine farinæ simili. Differt autem ab hypostasi in tribus: Primò, quia vrinam tinxit albedine sua: Secùdò, quod est solutum, & imum petit, non pineæ figuram aut coni seruans: Tertiò, quia multum est, & copiosus hypostasi, i. de Crisi 12. iuxta medium. Ad argumentum Conciliatoris: natura separat inutile ab utile: nec valet, Quod concoquitur crassius fit, igitur concoctum crassius est, eo quod concoquebatur: miscentur enim duæ operationes: altera qua segregatur inutile, quod aliquando crassius est, aliquando tenuius, & coctio ipsa: concoctum igitur semper est crassius eo quod concoquitur, non eo quod dissolutum est: nam non est crassior sanguis hominis bubula carne. Quæ igitur refescant excrementa à tenuioribus partibus tenuiora euadunt: nam sanguis tenuior est cibo, non tamen humidum membra sanguini, quia licet per coctionem crassescant, tamen per separationem crassioris excrementi attenuantur. Contrà, quia si vrina est tenuior sanguine, igitur humidum quod gignitur erit crassius sanguine? Respódeo, quod hoc verum est: nam si quod refescatur tenuius, quod concoquitur dupli ratione crassius euadit: & ratione excrementi, & ratione coctionis. si autem excrementum crassius est, tunc tenuius potest fieri quod concoquitur, cum per concoctionem solam crassescat, per separationem autem attenuetur. Sed quomodo posito humido membra vt est crassiore, quam sanguis excrementum, tamen est tenuius vrina cum utriusque excrementum sit eodem modo se habens ad id, cuius est excrementum, scilicet tenuius parte à qua secernitur? Respondeo, quod halitus & sudor non sunt excrementsa tertiaræ coctionis: sed ex Galeno in libro de Vsu respirationis, hæc per arterias, maximè halitus, expelluntur & à corde. Excrementsa autem tertiaræ coctionis sunt pili & res quæ hæret cuti quasi terra, & sudor viscidus, quæ omnia sunt crassiora quam vrina. Ad id de spiritu, sit ex aëre & spuma sanguinis, & sic sit

per condensationem etiam. Sed de hoc alias. Cætera nota sunt per se, præter id quod de ouo adducitur. Respondeo igitur ad hoc argumentum nostrum, quod classis nutrientis non est certa: ideo dicebat Galenus, quod vinum nutrit spiritus: & sic oua sanguinem subtilem quia unumquodque nutritur condensatur proportione suæ substantiæ & non ad certam metam: aliter argumentum concluderet. Et si dicas, igitur membra non nutrientur: dico, quod ex crassiore parte & parum. Vel dic, quod oua & vinum ex parte permutationis longiore indigent tempore, puta quam caro auicularum & panis, tamen quia carent excrementis, non indigent separatione, ideoque longe celerius nutriunt: attamen quia paucam habent substantiam crassam membra solida tuncescunt, ideoque vitam breuem copiose sumpta reddunt.

CONTRADICTIO XLLL.

Syrupi an concoquant, & an syncerus humor concequi possit.

AN syrupi conueniant dubitatum est in morbis: hoc autem potissimum propter frigidos, nam cadi proculdubio concoctionem iuvant: de frigidis autem est autoritas omnium primo Arabum, Auicennæ, Rassis, Auenzoar, Auerrois, Haliabatis, Serapionis. Alexander etiam lib. I. cap. 16. inquit: Ad humorem biliosum subigendum & concoquendum, conueniunt a copia lauacra, & cibihumestantes, &unctiones. Sumpta hæc omnia ex 2. de Medic. secundum locos, cap. II. Verum hic iacet difficultas, An humores alij à sanguine & pituita coctionem recipiant: nam si recipiunt, commode syrupi exhibentur: si non, non eius causa: nam ad refrigerandum membra poterunt exhiberi. Galenus igitur in de Constitutione artis medicæ, cap. 16. atram billem ægrè concoqui affirmat, igitur hic humor coctionem recipit. Libro etiam cui titulus est, *Quos & quando purgare oporteat, iuxta medium, In tenacibus humoribus, qualè sunt pituita, & arra bilis, cōcoctionē expectabis.* & Atius eadē verba referrit libro 3. cap. 23. Galenam etiam declarat lib. de Atra bile, & in de Vsu par-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

trum, atram bilem, & bilem membra nutrire: igitur & concoqui poterunt. Sic dantur etiam genera diuersa bilis flauæ, rubræ, viridis: atque ita diuersam suscipit pro coctione naturam: quamvis inepta nutritioni. Sequeretur etiam, quod vrinæ in processu coctionem non recipierent: cuius oppositum habetur in primo de Crisi. Sequeretur etiam, quod illico febricitantes expurgare conueniret. nunc loquor de laboratibus biliosa febre, quod est contra Hippocratem. i. Aphor. 22. & Galenum in libro, Quos & quando purgare oporteat, post mediū. Patet sequela: nam ad quid expectanda coctio quæ fieri nequit? Si dicas, posse præparari: iam docui, eam præparationem longe celerius perfici, quam ut expectetur morbi status. Si dicas, aliquid esse permixtū, quod possit concoqui: igitur vrinæ vel sunt crudæ ratione admixti, & sic non ratione morbi, sed rei non pertinentis ad morbum: si ratione peccantis bilis, igitur illa est cruda, demum concoquitur. Sequeretur igitur, quod habentes aliquem humorum crudum in corpore, haberent crudas vrinas, ut in febrium initio: quod contradicit sensu. etiam Regim. acut. 44. ubi Hippocrates biliosa cruda appellat, Galen. in Commento hæc habet: Nem pe biliosa cruda ita appellavit, quoniam & excrementorum coctionem vocat, quanquam mutata nutritre non possunt, ut bilis vtraque, & qui Græce ἡχωπες dicuntur. Verumtamen quoniam & talia euincit natura. Cocta vocare consueuit Hippocrates huiusmodi excrements, quæ à natura euicta sunt, Cruda verò, quæ euicta non sunt: ob id & pus in phlegmone quod concoquitur fieri ait, quāquam pars nulla ex pure accipiat alimoniam, veluti facit ex crudis dictis humoribus, ac pituita: quæ reliquum coctionis ac perfectionis assedit, corpus valent enutrire. sic igitur biliosorum humorum concoctio est, ut sanguinis in phlegmone in pus migrantis: intelligentibus quidem nobis, nomen coctionis in suo vniuersaliore significato. est autem hoc, cum natura validior causis, eas permutteret robore suo. Quæ igitur in corpore anima carente patescunt, nihil ad permutationem conferente calore innato, à concoctionis ratione degenerant. Hoc sanè seroſæ vrinarum materiæ

contingit: atque ob id crudas vrinas concoqui dicimus quanquam corpus ex vrinis coctis ali non possit. Generali etiam hoc concoctionis significato vtimur, cum catarrhum, coryzamve, vel ex oculis fluentes humores crudos coctosve esse dicimus. Ad hunc modum bilem crudam, $\eta \alpha\pi\pi\tau\tau\nu$, id est vel incoctam, aut coctam esse pronuntiamus. Cruda quidem flaua admodum est acris, & male olens: cocta autem pallidior, minimèque male olens. hæc Galenus: vbi humoris etiam præter naturam coctionem, sed alterius generis admittit. Ad hæc sic Galenum interpretatur Villanouanus, vt coctam bilem intelligat, cum à natura cuiuslibet nec euagari, nec in deterius verti finitur, sic ut illius prauitati resistens membrum lædere non sinat: adducitque Galenum i. de Cri-
si 5. ante medium, dicentem: Sputa subflaua, subruf-
faque, cruda, sed non mala: rotunda, viridia, vel ni-
gra mala: quæ verò flaua permixta, facileque expun-
untur concocta. Itaque quod sic crudum est, vel ad
deterius vergere potest, nec tunc concoqui dicitur: vel
in suo statu retineri, & sic Concoctum vocatur. Sed
nec illi autoritati, nec huic satisfacit: nanque in prima
autoritate crudam bilem flauam, coctam vocat palli-
dam, vt sic necessariò permutetur. Prima male olet,
secunda minime. Sed hoc clarius in secunda autorita-
tate: nam statuens ab initio subflauum sputum, duas
in eo facit permutationes, alteram ad malum, & est
vt flauum purum, vel viride euadat: alteram ad salu-
tem, & est vt flauum permixtum: igitur per coctio-
nem subflauus color, in subflauum permutatur. Vtrin-
que igitur agit calor naturalis permutando colorem &
substantiam, sed aliter aliterque. Non abs re fuerit
declarasse, quid inter sit inter $\omega\mu\sigma\tau\tau\nu$, & $\alpha\pi\pi\tau\tau\nu$, seu cru-
dum & incoctum: nam vtriusque Aristoteles meminit,
tum Hippoc. 22. Aphor. primæ particulæ, tum Galenus
in præcedenti scripta autoritate. Crudum igitur ad pri-
mam refertur coctionem, quæ in ventriculo celebra-
tur. Incoctum autem quod quomodo male coctum
est, aut depravatum, vt in de Symptom. differentiis: & 3.
de Symptom. causis: & 8. Methodi: & Ætius lib. 9. cap.
24. Sed de crudo agit maxime per totum quartum

HIER. C A R D. C O N T R. M E D I C.

librum de Tuenda sanitate. & est eius species vitreus
vocatus humor à Praxagora 2. de Differentiis febrium
cap.6.

Sed in oppositam partem facere videntur verba Gal.
4. de Tuenda sanitate, cap.4. ibi : Quod igitur omnino
alienum est expellere , tentandum , quia nulla ratione
fieri potest, ut naturæ gratiam recipiat. Et rursus cap.7.
cum dixit : Quoniam ergo duo prima sunt , crudorum
seu etiam semicoctorum qui ante sanguinis perfectio-
nem fuerunt, percoctio, & acrum ac mordacum , qui
sanguine sunt posteriores, eductio: non igitur villa con-
coctio vel vera vel ficta in his est expectada. Adducitur
& sententia ex 2. Regim. acut. 30. sed ea parum facit,
cum de vera coctione loquatur. Quòd si dieas & bilem,
& atram bilem nutrire , fateor , inquam : sed Galenus
libro de Atrabile, cap.7. huius reddidit differentiam:
nam excrementitia haud nutrit , quæ verò adhuc san-
guini permixta est nutrit. Hic igitur Galeno de excre-
mentitia est sermo. Eodem modo autoritas in de Con-
stitutione artis med. cap. 19. nos non offendit : cum
acidam in nutrimentum adhuc redigi posse affirmet;
nam subiungit : Dulcis verò etiam facilius concoqui-
tur. Quod vero etiam Philosophū pro se adducat ex 4.
Meteororum, non video: nam in 3. cap. de vera matura-
tione & coctione loquitur: in secundo autem de secun-
do coctionis genere , quo fatetur etiam humorem in
lippitudinibus concoqui : quare vel aduersatur Villa-
nouano, vel nihilo pro eo haber. Adducitur & autoritas
ex 2. de Differentiis feb. cap. 6. iam alias inducta , ubi
Galenus docet vitiosissimo humoris, nullam etiam validis
mediocriter viribus, utilem permutationem accede-
dere , sed ex uno in alterum prauitatis genus transfire,
atque corrumpere. Sic & ex 9. Artis curatiæ cap. 5.
post medium : & in 11. libro cap. 9. Quod utile est, aut
semiputre , concoquit natura , actrahit: quòd verò in-
utile , prorsus expellit. Addit etiam rationes, ne quic-
quam desit, Villanouanus : Prima, quòd ex secundo su-
per primum Epidem 44. cum in morbis velut alimen-
tis modò plurima pars transcat ad nutritionem , modò
pauca : igitur ubi nulla prorsus , offeret naturam id

expellere, nihil morat̄em: nam cessat finis causa in prorsus inutili, qui est nutritio, igitur & actio. In scyrro quoque & puro erisipelate, Galenus non applicat concoquentia 14. Artis cur. 13. sed iubet excindi ea & amoliri, igitur in syncero humore. Accedit, quod concoquens sui causa non solum concoquit, sed etiam familiaritatem habere debet cum eo quod concoquitur, 4. de Tuenda sanitate cap. 4. talis vero humor non haber cum membro familiaritatem. Rursus ex ordine, declaratum est enim 4. Aphor. 22. & etiam 1. Aphor. 22. quod prius humor concoquitur, deinde separatur: sed syncerus iam est separatus, igitur concoqui non debet. Concoctio etiam ex habitis incrassat, igitur ad expulsionem humorem reddit ineptiorem. In arquato etiam morbo qui etiam à pituita fieri potest 6. de Simp. med. cap. de Attriplice, non debemus concoquere quando à bile, sed tantum extenuare, incidere, postmodum purgare: Etius libro 10. cap. 18. & 1. de Humana natura 26. & 5. de Locis affectis cap. 2. iuxta extremum finem. cum etiam multos hoc modo curatos iactet in Ascite etiam ac tympanite non querimus coctionem, quia nihil ibi utile: igitur nec in syncero inutili alio humore. Ex hoc infertur oppositum primi queriti: nam syrapi cum dentur concoquendi tales humorem gratia, impedient naturam, & morabuntur, nec proderunt concoquere non potentes.

Pro solutione animaduertenda est distinctio data à Galeno de dupli coctione, 2. Regim. acutorum 44. & si quid dicat, Hoc iam contradicit determinatis in praecedenti contradictione. Respōdeo, Nō: quia natura primā tantū intendit: prima impedita, fit secunda non intenta à natura. Sicut natura intendit tantum asinum in generatione muli, loquendo de natura quae est in semine asini, & tamen generat mulum ex materię resistentia Secunda est distinctio habita 2. de Differentiis febriū, cap. 6. coctio habet diuersum successum vel ob virium imbecillitatem, vel ob humoris prauitatem. Tertia, aliud est opus naturae, aliud est opus medici. Quarta, alia est ratio putrescentis humoris, alia naturalis. His intellectis syncerus humor aenqua debet concoqui.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

nisi fuerit putrescens, vel ex pituitæ genere. Patet ex autoritatibus adductis: & etiam ratione illa quod iam separatus ideoque excrementitius. & ideo propter hoc, & quia loquitur de opere medici 4. de Tuenda sanitate, in duobus locis, medicus non debet moliri contionem, sed expellere: quod si remoretur, sit perpetuò detinor: nam calor agit necessariò, quia est agens naturale: & non concoquendo, igitur adurendo. Et hæc est causa quod Princeps administrabat syrum cum fumo terræ etiam in febre de pituita in fine: quia calor adurit semper: est enim agens non ab electione. in 2. autem Regim. acut. præsupponit alterum duorum, vel quod materia cruda sit, & tamē mala, vel quod nō sit excrementitia: in prima genere est cum prava pituita bili ad miscetur: ideo etiam subflua sputa apparent in morbis pectoris, & tunc cruda sunt, ut 1. de Crisi 5. Concocta autem non bili, sed illi iuncta pituita, euadunt flua, in hac etiam actione bilis etiam patitur, & ideo si diutius tardetur viridis fit, aut nigra: & propter hoc facilitatem sputi commendat Hippocrates ne moretur. Eadem ratio, quæcumque iam cocta moram trahunt, agunt hominem in perniciem: seu in febribus, seu in phlegmonebus. Porro non adeo vitiosus humor evincitur, ut si bili non dū fuerit excrementitia, nititur enim natura concoquere, nam nutritre apta est, ut diximus. Vbi igitur syncera bili sit, inedia enecat: quoniam adiutor magis, & virtus debilior redditur, & circumiacens humor absumitur. Medici autem nostri temporis gratuitè nos oderunt: cum plerique hæc ignorantès, fortuito ægris manus admoueant: omnes autem grauter laborantes in eorum manibus interire necesse est: quoniam non possunt perfectam hanc rationem assequi, quæ omissio eos latuit: vix etiam me scribente intelligent. sanant autem solum leues morbos: sed & in his quam plurimum vitæ adjungunt: senescunt enim præpropere nimium, & breuem vitam nanciscuntur, qui hac prætermissa ratione vel non intellecta, curantur. Si enim humor iam sit syncerus, nec nutriantur, celeriter moriuntur in grauibus morbis, ut etiam eadem die: in leuibus autem humidum naturale membrorum absuntur.

At si nondum syncero nutrientur, morbus profertur in immensum: atque sic ex graibus omnino moriuntur, ex leuibus contabescunt membris solidis: verum quanto difficilis est postmodum opere ipso haec agnoscere. Sed syrporum utilitas multiplex quidem eit: calidi enim concoquere etiam praeter cætera possunt: at frigidis ac calidis, commune eit primo præparare materiam apariendo, incidendo, corrigendoque malas tum humorum tum membrorum temperaturas. prohibent etiam ne bilis illa praua aut deterior euadat, aut depascatur quæ integra sunt. In multis igitur commoda est illorum exhibitio, etiam si non concoquere queant. Villanouanus autem hoc secundum genus coctionis nimis audacter sustulit: nam syncerus solum, ac immodecē ficcus, hic eft excrementius, concoqui nullo modo potest. Medici autem non eft, vt cum febris non adest, quærat concoctionem etiam in non exrementitio, sed solam præparationem: quia perfecte illum agnoscere non potest: eftque maius longe periculum in mora, quam in utili euacuatione: quod iam declarabo, illud solum admonens, in febribus prius, coniunctionem morbi & vrinarum semper efse expectandam, antequam euacuemus, tum etiam præparationem materiæ. Causa verò cur vrina sic cruda in initio morborum triplex eft: naturæ perturbatio vt cibis non intendat; humor in venis crudus existens, prohibens transitum bilis ad vrinam: tum mala qualitas ex humore venis ipsis impressa, i. de Crisi, cap. 7. & 12. post initia. Concoctam verò qualis eftbeat vrinam declarauit Hippoc. 2. Prognosticorum 26. cum dixit: Vrina optima eft, si candidum sedimentum fuerit, leuèque & æquale per omne tempus, dum morbus iudicetur. Subiunxit Galenus in commento, vt sit colore crocea, mediâque inter tenuem & corpulentam qualis eft iumentorum, adducta autoritas in lib. Quos & quando, de præparatione materiæ non de coctione intelligenda eft.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

CONTRADICTIO XV.

Materia turgens an mobilis: & an tota, & ex initio expurganda.

Multa sanè tum hīc tū in sequenti Contradictione nee non in precedentibus dicenda à me fuissent: sed cum pleniorum tractatum cui titulus est, de Purgationibus, conscripserim, nec soleam quicquam ex instituto meo repetere, ob id lectorem ut diligentem habeat de singulis tractationem, ad illum remitto: neque enim eorum quæ ad hoc spectant, his tanquam fundamentis per epilogum absque demonstratione recitatis, quicquā prætermisimus. Igitur de turgente materia cùm iam dixisset in 1. Aphor. 22. quòd turgentes humores qui mouentur & titillant, oportet purgare, ne ægrum molestent: & quia transfluunt: sunt enim purgationi apti, 4. etiam Aphor. 10. dixerat ab initio purgandum esse prius quam febris accendatur, vel robur virium exoluatur, aut humores in aliquod membrum principale decumbant. Hæ rationes videntur generales esse & ratione materiae, cùm semper sit periculum ne in membra aliquod nobile influat: & ni tota eradicetur materia, idem manet periculum. Per hoc etiam quod dixit, medicari in valde acutis: significauit, in turgente materia haud esse mittendum sanguinem, sed semper purgandum: quod & innuit 2. Aphor. 29. nam materia quieta existente, iubet sanguinem mitti: turgente, purgari. Idem etiam in libro, Quos & quando purgare oporteat, iuxta finem: Humores qui sunt in motu vehementi permutanturque de loco ad locum, educere expedit, dum sunt in fluxu positi. in 1. etiam de Crisi 9. reddit rationem, cur expediatur tunc expurgare, dicens Motum humorum, vim medicamenti iuuare. Idem dicit 8. de Medicamentis secundum locos, cap. 3. in hiera Thermisonis. Sed tamen in 24. primæ particulæ Aphor. quinq; numerat exceptiones, quibus non licet purgare ab initio, etiam turgente materia: & sunt ciborum crassorum ingluvies, crudi humores in corpore, obstructio magna quæ ex tensione habetur hypochondriorum, vehemens illorum etiam caliditas, & phlegmon. Quòd

etiam non tota debeat eradicari patet Aphor. 29. particulæ 2. Aphor. Cùm enim dixisset, quòd ab initio, si materia quieta est, sanguis auferatur: si autem turget, expurgetur, inquit, vt postmodum melius valeat residuum materiæ natura concoquere: igitur non totam vult ab initio expurgatam esse. Princeps etiam ait, quòd melius est infrà subsistere, quàm exquisitissimè euacuare, 4. primi cap. 3. iuxta finem. Sed & in lib. cui titulus est, Quos & quando purgare oporteat, in accessionibus per vomitum purgare docet: manifestum verò est, non totam debere expurgari materiam: turget tamen. Quam obrem primò scire oportet, quæ nam sit turgens materia: nam ex dictis tres conditiones continere videtur: prima, vt sit in toto corpore vel in membro principali 4. Aphor. 10. Secunda, vt moueatur de membro ad membrum: neque enim sufficit quòd mouatur, & quòd titillationem faciat, ac molestiam, 1. Aphor. 22. Tertia, vt nondum membrum aliquod occupauerit, nec firmam aliquam habeat inclinationem, 8. de Medicam. secundum locos, capit. 3. Princeps 4. primi capit. 3. & prima quarti, de cura febrium in generali, addebat, quòd ultra has tres conditiones, etiam multa esset. Dignoscitur autem turgens materia tribus modis: primò, cùm fecerit initium phlegmonis, 4. Regim. acut. 76. Secundò, cùm ad intestina repit purgationem faciens, 4. Regim. acut. 76. Tertiò, si titillationem in diuersis locis faciat, vt dictum est 1. Aphor. 22. in omnibus his purgare expedit. Sed non videtur dictum 4. Regim. acut. 76. concordare cum dicto 8. de Medicam. secundum locos, cap. 3. cùm iam velit materiam, quæ incipit decumbere in membrum, esse turgentem. Respondeo ad id, & illud 2. Regim. acut. 11. cùm purgat inchoante latrali morbo, non eam quæ iam incipit locum obsidere, turgentem esse: sed solum reliquam, quæ adhuc in motu est. Sed cadit difficultas, quia 4. Aphor. 1. videtur ultra mobilitatem, superabundantiam requirere, ad hoc vt turgentes humores dici mereantur. Respondeo, quòd τλεοντες & superabundantes omnes potest significare, & multitudine abundantes. Mihi videtur, quòd in primo significato melius intelligatur.

Quod igitur per turgentem materiam neque Hippocrates, nec Galenus, nec Aetius, nec Avicenna aut alius classicus vir fermè, excepto Rase, multam intellexerit, satis manifestum arbitror esse. Sunt tamen qui velint legere Principis verba disiunctim, turgens materia est, quæ vel est multa, vel mobilis. Sed hoc abest à literæ sensu, & à mente: à sensu quidem, quia cōiunctione copulantur ut in utraque litera: à mente, quia voluit Galeno esse conformis: quod etiam in singularium morborum curatione obseruat.

Causæ verò, cur materiae turgentes debeant purgari, duæ recitantur à Galeno: Finis, ac Forma. Ex fine, ne decumbant in membro principali, & phlegmonem excent, & ægrum occident eo modo. Ex forma, quoniam motu suo adiuuant attractionem medicamenti, & ideo cum facilitate euacuantur. Quinque illæ conditiones, quæ prohibent euacuari materiam turgentem, impediunt ratione huius secundæ conditionis, & non primæ. Et sic patet solutio primæ contradictionis.

Materia verò quæ facit fluxum ventris, non est turgens: patet, quia non habet tertiam conditionem: procedit enim ad membrum destinatum, imò ad concavitatem solum. Si verò faciat solum rugitum intestinis, tunc est turgens.

Materia quæ facit accessiones in tertiana & quarta intercisis, non est turgēs, quia non est in membro principali, nec in toto, & clariss, quia destinatur ad certum locum, qui est concavitas membra, & nō membrū. Et si dicas, Ipsa tamen debet expurgari: dico, quod non. Sed bene debemus iuuare naturam illud faciétem iuxta textum Hippocratis, i. Aphor. 21. & ideo recte inquit Auenzoar: Theisir, tract. 2. cap. 2. in fine, quod vomitus talis est naturæ permittendus, vel leuiter adieuandus per accidēs: & si aliter feceris dicit, ut multi faciunt, dando decoctum raphani, & talia, pro maiori parte nocebis. Et hoc in crisi, quanto minus est in accessione faciendum? Possimus benè adieuare naturam iuxta præceptum Geleni, dictum in libro, Quos & quando, dando aquam calidam puram, vel cum ordeo.

Materia verò lateralis morbi dum sit, est turgens pro parte, quæ nondū fluxit: & pro parte, quæ iam fluxit, turgens non est, quia certum iam possidet locum.

Materia verò morbi attoniti hic non ingreditur: quia ratio turgentis & non turgentis consideratur à Galeno in febribus tantum, non in aliis morbis sine febre existentibus. Et ideo cùm in aliis liceat purgare nō turgentem materia, turgentem fermè cogimur. Sed de hoc nihil constituo; cum sit prolixa disputatio à nobis tractata in libro de Purgationibus. Causæ purgandi consequentes, nec principales in turgentem materia duæ aliæ sunt à principiis, à Galeno narratæ ibidem: nam toties repetere tædium parit. Prima est, molestia quam facit, vnde inquietudo, & vigiliæ, & saeuia alia symptomata. Secunda est, quoniam postmodum morbo magno existente non licet euacuare, vel phlegmone iam facto, vel solutis viribus ægrotantis, vel incendio febris superaucto. Hæc indicant quod ab initio sit educenda. Sed non sanguinis missione: nunquam enim eius meminuit Galenus in turgentem materia: & Hippocrates dixit, Medicari, non Euacuare. Ratio verò huius clara est, quia turgens materia nō obedit sanguinis missione, imò est separata à sanguine, aliter non adeò violenter moueretur: & si moueretur, illico phlegmonem excitaret. Inuenitur tamē materia turgens sanguini iuncta.

Materia verò pestilentis febris, an sit turgens, nunc videndum: nam & pestilentia datur sine febre 3. par. super 3. epidem. Com. 58. & in textu 61. inquit enim Galenus: In uidentis etiam sine febre pestis. verū de hoc in secundo libro agemus. Cùm verò dixisset in textu 47. Erant etiam aliæ febres, de quibus iam acturus sum: subiicit in 51. textu, & tribus sequentibus, hæc verba: Carbunculi æstate multi & alia quæ putredo vocantur. Papulæ quoque magnæ, & aliis serpentia multa. Quæ etiam ad ventrem attinebant multa multis incommoda attulerunt. primum tenesmi cum dolore. Hæc quis non videt signa omnia comprehendere furentis materiae: cùmque dixisset Hippoc. 57 textu, Purgationes multos offendierunt: respondit Galenus, quoniam illas procul dubio ut turgentem materiam cœnire videbat, nam nihil

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

contulisse ita affectis remedia, & si ille non dixisset pàlām est. Si quidem cùm multi morerentur, nullius erant usus omnibus illis auxilia. Causa verò huius erat, quia aliqua ex his quinque conditionibus prohibebat maximè quod dicebat Princeps prima quarti tract. 4. cap. 2. enarrans signa pestilentis febris: Et tenditur quod est sub hypochondriis. Sed & esse quasdam febres pestilentes in quibus materia non turget, per hæc verba in eodem libro Epidemiorum, quorum initium est à textu 35. declaratur. Februm ardentium, quæ vigebant, hæc erat natura: initio sopore erant oppressi, inhorrescebant, fastidiosi: febris non acuta, nec magnopere sitibundi erant, nec deliri: nares autem pauca stillabant, & accessiones diebus paribus aduentabant: obliuioque sub eis, & langor, & vocis defecus: extremi pedes & manus his frigidiores erant, & multo magis circa accessiones: quibus calor penderentim nec probè redibat, redibantque ad mentem ac loquebantur: detinebantur verò perpetuo sopore, non somno, aut vigiliis laboriosis: alius his plerisque turbata, atque his excrementa cruda, multa, & tenuia: vriae multæ, tenues, nec decretorij quicquam, vel boni: nec verò decretorij quicquam erat deprehendere: non sanguinis profluuum, non abscessus. moriebantur autem incerto ordine, plerunq; tamen circa iudicia: quidam tardius, qui largius sudassent: in his nullum turgentis materiæ signum, nisi alius turbata: sed cùm demitteret, non iam turgentis materiæ signum erat, sed nature conantis frustra se exonerare. Eadem est Principis sententia cùm in prima 4. cap. 2. nullius signi turgentis materiæ meminerit in pestilentis febre. deinde in 3. quarti tract. 1. cap. 1. & 17. meminerit Altoni, tanquam phlegmonis in glandosis carnis perniciosi, consequentis febres pestilentiales. Et eadem ratione collocavit variolas & morbillos in tract. 4. primæ Fen, non solum quod essent contagiosæ, sed etiam quia ex turgente materia fierent. Nam vt ad totum februm genus habita comparatione pauca turgent, vt inquit Hippocrates: sic ad pestilentium solum maxima pars turget: quia in reliquis speciebus februm rarissima turgens materia contingit. Eadē fermè est sententia Galeni 5. Artis cura-

tiuꝝ, cap. 12. vbi grauis pestilentia bis meminit: at clariſſimè paucis verbis hæc ambo genera complexus est, cùm dixit in primo cap. libri de Cibis boni & mali ſucci. At quibus ex his quæ antè diximus phlegmonibus atque ulceribus in cute nihil accidit, omnes aliquo extis euidenti phlegmone correpto, vel vehemēti ac praua febre interiere. Itaque quecumque phlegmones ab initio excitant febres, ac vagantur, & interimunt, pestilentes ſunt à turgente materia. Quæ verò non excitant ab initio, neque intus nec foris phlegmonem, occidunt tamen & vagantur, pestilentes ſunt: ſed non à turgente materia. Diximus autem, hæc duo inesse pestiferæ febri, ut vagetur, & occidat, ex primo Epid. i. & i. Regim. acut. Com. 9. Singulares enim morbi & ſi occidant aꝝ gades, ſi vagentur Epidemij dicuntur ex his ſolū pestilentes qui occidunt, quod & aliâs diximus. At cōtagiosos eſſe fermè ignorauerūt antiqui. neque enim Hippocrates & Galenus eos curaſſent accedētes ad illos: nec etiam Auecenna huius contagionis meminuit, neque in i. cap. pri- me 4. in tract. 4. vbi agit de cauſis: nec in 5. vbi loquitur de cura & præferuatione. Sed neque Celsus lib. 3. cap. 7. huius custodiæ meminit. Rebantur inquam antiqui, ex aëris, vel aquæ ſolū corruptione aduenire quo in errore etiam nunc Turcæ ſunt, atque Afri. cū tamen manifesto experimento nunc conſtet omnibus Italib[us], custodiam à congreſſu laboratiū eo morbo, eſſe tutiſſimum auxiliū: vixque vnum vel duos, qui ſibi ab hiſ præcaueant, vel etiam in ſeuissimis pestilentiis cōtingat mori. Igitur reclamant etiam nunc iſti Galenistæ, qui ſe putant Galenicos ac optimos medicos, quod ſciant dicere, Galenus, me addidiſſe febri pestilenti differentiam quan- dam, quod contagioſa ſit: cùm ille adeò ſolers in nullius momenti rebus, adeoque nugax, hoc tanti ponderis non animaduerterit: qua ignorātia etiam peremit optimū Cæſarem Antoninum, nam ille peste obiit, de Philo- opho loquor. Nec maior in ſuipſius custodia prudentia, nam & ipſe non præcauens correptus eſt peste, ex qua ad extremum uſque vitæ periculum laborauit: libro de libris propriis, cap. 3. Sic poterat egregius iſte noster Ga- lenus ſeruare imperatorcm, de ſe ſuo testimonio bene

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

meretem, magnamque Romani populi partem, denique etiam seipsum à periculo vindicare. Certum enim est, ambitiosos istos viros, dum inani gloriae & contentiobus student, talia admittere, quibus humanum genus etiam suæ fidei commissum perdant. Permitte illos de minimis nugari, ut videantur valde sapientes, maxima verò quæque præterire, nihilq; recti sapere. Nam si hæc atque alia plura, quæ nostris sunt sparsa libris, intoleranda, principes medicorum perpetrarunt, quid existimas lector, quisquis es, has nostri temporis personatas vmbras efficere? Non ne ille strenue egit, ac admodum diligenter? qui 16. Ætij libros ad tetrabiblus rededit? ô solertiam admirabilem quod inscriptionem τετραβίβλως non prætermisit. deinde de candore animi disputat, laboreisque Montani subripit. Dij boni adeo homines nostri æui odistis perniciose, ut etiam illustres animas, ac eruditorum virorum mentes, huc cæcitatis agatis, ut ob ambitionem vel avaritiam sui oblii, maxima prætereat, nungisque ut eruditæ videantur indulgeant: arte tractantes, in qua salus hominum, ac etiam regnorū, constituta est. Nanque, ut uno exemplo utar, Bertholdus Estensis lapide iactus, mortuus est infictio medici, post aliquot dies, cum Venetorum exercitus dux esset, huius morte amissa Peloponnesus, non expugnata Corinthus, Pannonia à Turcis capta: tunc Turcarum Princeps Germaniae summis imminet viribus. Ergo nostri incliti viri nungis sic incumbunt, Galenumque tanquam Deum adorant: cum rebus ipsis, ipsi rationi studere deberent. Ego Hippocrati, Aristoteli, Galeno, Auicennæque nihil tribuo, nisi quia illos rationibus validis inniti video. Aristotleles quidem fermè semper, etiam si obiter rem tractet: Hippocrates etiam sensus testimonium certissimum attulit. Galenus cum ex composito rem aggreditur, vir est acerrimi ingenij, atq; firmissimi iudicij: cum obiter, nemo periculosior. & qui se Galenicos profitetur, etiam siccarios fateantur necesse est: nanq; vix adeo quisquam erit oculatus, ut nisi præscriptam habeat à Galeno forte fortuna totius negotij ex sententia seriem: in illius incidentis obiter placita, quæ tum plerunque bene ac etiam optimè dicta sint, sed Delio quopia natatore indigeant,

yt non quenque sibi obuiam curādō perimat. Neque ob quempiam magis, quam ob Galenum, hi nostri libri necessarij sunt: quamuis & in his perlegendis opus sit non dormitante animo: nam quod ad Auncennam attinet, vt minus diligens, sic omnia ex sententia, nihil obiter tractauit: verū cùm Galeni falsa haberet scripta, & vera etiam suspecta, anxiè & ambigue omnia docuit, vt nihilo plus cùm legeris scias, quam antequam legere cœperis. Ingenio autem proprio fidere non est ausus, nam & id fœlicius successisset & fecisset, quia dissectionis, & pulsuum rationes non habebantur. Scripta verò Hippocratis maiore etiam quam Galeni ambiguitate laborabant. Si hæc non obsuissent, certum erat Principi totam ex seipso tractationem medicinæ tradere. Sed modò à Galeno dissidere timēs, modò à veritate ac ratione, nec huic nec illi satisfecit. Diximus verò Oribasiū, Ätium, & Paulum solos esse recitatores, Philosophiæ omnino principiis carentes. Verū dices forsan Galenum de Februm differentiis cap. 4. ostendisse se pestilentem morbum quod contagiosus esset, cognoscere. Sed qualem contagiosum existimauit vt scabiem, lepram, ophthalmiam? qui morbi non solo congressu, non vestis contactu, non sellæ contagio adhærent. At pestis hæret undique, solo afflatu etiam super tabulam homines encat. Hoccine sic est agnouisse pestem? Sed de hoc satis: scripsimus enim alibi copiosè de peste. Febris tamē ipsa pestilens, nō secus ac aliæ, curantur rectè ac perfectè ab initio: cuius rei per decénium totum integrum Mediolani exemplum dedimus: cùm nemo ex his, aut aliis, febre tanquam principaliore morbo laborantibus perierit, adeò exacta ad libellam horum, & quæ illic scripta sunt, omnium obseruatione: quod & alias scripsisse nos meminimus, vt hortaremur eos, qui non omnino sunt perditio animo, vt tandem se homines esse agnoscerent, exemploque nostro duceretur: quod vel ex publica, quæ solet mortuis omnibus à medicis fide exhiberi, satis adhuc quisque perspicere potest. Sed iam ad rem ipsam redeamus, docentes prius, duas esse apud Galenum præparationes: alteram ægri, qua omnes indigent, humores: alteram humoris, qua solum crassi. Cùm materia tur-

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

gens euacuari debet, tota euacuanda est quæ turget, maiusque est periculum si infrà subsistas, quam si ulterius progrederis: nam si euacuari debet, licet: nec adest impedimentum. Vbi verò impedimentum non est, si quid reliqueris, in eodem phlegmonis periculo versaris, & corpus iam totum frustra agitasti: nec periculum virtutis est vel febris causa, cum ab initio ferme omnia integra sint. Galeni dictum 2. Aphorismorum 29. ad sanguinis missionem solum, materialisque non turgentem manifeste referri deberet. A uicennæ verò sententia est de his, quibus iam concocta materia morbus processit: & ob id inualida iam animalis virtus. Sed tamen neque in hoc, ut in præcedente diximus Contradictione, vera est illa sententia: immo in paulò uberiore purgatione nullum vitæ periculum, cum materia concocta fuerit: in leui maximum, quamuis non euidens sed serò exitus appareat. Docuimus enim, quod materia concocta quanto diutius manserit in corpore, eo magis deterior efficiatur, vicinamque corrumpit.

C O N T R A D I C T I O X V I .

An in morbis à principio medicari conueniat.

Concocta medicari, atque mouere non cruda, neque in principiis, modò non turgent, plurima verò non turgent. 1. Aphorismorum 22. & in libro de Humoribus. Sed in oppositum est primò Rasis 16. Con. cap. 2. fol. 339. adduciturque quatuor rationes: Prima est, Galenus timet expurgationem in febribus (nam, ut diximus in 14. Contradictione, in aliis debemus illico purgare) propter caliditatem medicamenti: sed datur medicamentum frigidum, ut mirabolani: & etiam medicina calida refrigerat educta materia calida. Secunda: Nunquam licebit purgare: non in principio, ex hoc Aphor. non in augmento nec statu, ex 29. Particulæ 2. non in declinatione, ex 20. primæ particulæ. Tertia: Licet sanguinem mittere, igitur & purgare. Respondebat pro Galeno, quod sanguis est cōcoctus semper. Contrà igitur & bilis, ac atra bilis, quæ in illo sunt. Respondet pro Galeno quod flava nimis calida, atra nimis est frigida.

contrà igitur in fine morbi æqualibus humoribus conueniet venæ sectio. Quarta: Vbi rationes pugnant, standum est experimento: sed non facta purgatione ab initio in icteritia stante multa crassa materia, nam de hac nota ex est sermo, plerunque succedit hydrops, facta autem nec febris nec vrinæ sunt deteriores: igitur æger purgādus est. Subiungit denique sic superfluus videbitur medicus ut ex secunda ratione patet. O viuam rationē, & virum moribus huius temporis dignum! occidemus homines nostræ etiam fidei commissos, & scientes, ut aliquid facere videamur. De subtilibus etiam habuimus autoris. ^{5.} bum
gatem 4. de Tuenda sanitatem cap. 4. & Ätius lib. 3. cap. 23. Est etiam autoritas Galeni 1. ad Glauconem 9. est etiam purgatio bilis per inferna utilis: loquitur de cura tertianæ. nec potest dici quòd loquatur de materia concocta: nam subiungit: Et si tibi coctionis monstrantur signa. Hippocrates etiam 4. Regim. acut. 29. dabit libras usque ad sexdecim lactis asinini cocti ut ventrem liberaliter soluat. & 2. eiusdem 11. elleborum in ambo bus per morborum initia. prima quoque 3. tract. I. cap. 29. vbi timemus ebullitionem ex humoribus, si expectemus concoctionem, ut à calore fusa & aucta faciat dolorem, tunc ab euacuatione incipiemus, & reliquum concoquemus. in 4. etiam de Tuenda sanitatem, cap. 5. iuxta finem, & 7. iuxta initium, Vbi sanguinem mittere non licet, purgatione largiore illius loco vtendū. Quod perperam quidam existimat etiam dictum 8. Methodi. 4. & 11. eiusdem cap. 10. sed ibi vbique venæ sectio nem intelligit. In vulneribus etiam, & cacochemia, & alopecia, & capitis doloribus ut in 1. de Medic. secundum locos, cap. 2. & in 2. lib. etiam licet purgare absque concoctione. Aucenna etiam purgabat, prima quarti tract. 4. cap. 4. per initia febris pestilentialis dicens: Et cura eius est exsiccatio: & hæc fit cū phlebotomia & pharmacia. Nec potest dici, quòd materia turget, hoc enim est declaratū in præcedente contradictione. Est etiā difficultas, quia nisi purgemus ab initio, nihil purgādum relinqueretur: nā omne quod superest ab accessionibus diffilitur in illis, 2. de Differētiis febr. cap. 5. in princ. tamen in cap. 16. sed nō in omnibus febrī generibus hoc accidit:

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

nam ut ibi dicebatur: crassa & lenta materia nō tota di-
scutitur, sed quod superest in crisi expellitur. Circa quod
sciendum est, quòd cùm putreficit humor tria facit natu-
ra: ^{in parte leta} circumiacentes & ^{quæsi corrupti} membrorum tradu-
cit nutritionem: putreficentes autem subtiliores in hal-
itus digerit, ut sic nō sint impedimento: in eo verò quod
& putreficit, & crassum est, operatur formam puri simi-
leim inducendo, ne poslit à calore externo ex toto cor-
rumpi. In calida igitur materia interpolatarum febriū,
vel etiam sicca, ut in quartana quamvis non relinquatur
puri quicquam simile, relinquitur tamen aliquid cineri
simile, quod per crism sponte, vel deside natura per me-
dicamentum expellitur. Natura etiam soluit morbum
non existente hypostasi in vrina, i. de Crisi 12. post me-
diuum: mouet etiam materiā in initio morbi, ut i. Aphor.
2. salubri fine, & ut experimur quotidie in ventris fluxi-
bus. Primo etiam de Crisi 8. crism solū in initio morbi
semper malam esse ait, igitur in augmento etiam salu-
briter potest natura decernere: ergo non decernēte me-
dicus purgabit. Hæc ratio est pro medicis nostrorum
temporum, nec vlla alia. Sunt etiam tres Principis auto-
ritates aliae: Prima erat, prima 4. cap. de cura febris ex pi-
tuita, vbi inquit: Ego non diligo expectationem conco-
ctionis, sed oportet ut prima euacuetur aliquid, deinde
expectetur. Vnde patet, quòd ille qui addidit, N i s 1, ut
legatur: Et ego non diligo, nisi expectationem conco-
ctionis: non satisfecit posterioribus verbis, nec sententia
Principis. Ex quo elicetur etiam ratio nostra in pituita,
iuuat febrem accendere iuxta illud 4. Aphor. 57. Qui à
conuulsione aut distentione neruorum tenentur, febre
superueniente liberātur, & 6. Aphorism. 51. cessat igitur
ratio Galeni quòd medicamentum excalafaciat. Secun-
da autoritas habetur 4. primi cap. 3. iuxta medium, cùm
dixit: Et similiter cùm non fuerimus securi, quòd virtus
vsque ad horam concoctionis perduret, euacuabimus
eani: postquam nobis cauerimus, ut subtilis incrassetur,
& crassa subtilietur. Nec valet quòd dicas, antea illum
dixisse, In subtili, nisi sit mobilis, expectandam esse co-
ctionem: & quæ in uno est membro prorsus non mo-
uendam. Nam manifestè illud dicit, vbi spes est virtutē

sufficieturam usque ad statum morbi: hoc vero ubi timemus: vult tamen in omni casu præparationem præcedere. Tertia autoritas est i.4. tract. 2. cap. 36. de cura tertianæ nothæ. Et de solutiis in principiis eius quæ sunt propinquiora æqualitati, est aqua Galeniana decocti. & syrups acetofus. Et fortassis ponemus in ea cassiam fistulam: & validius hoc est, ut ponas in ea virtutem turpethi. Auerroes quoque & ipse adducit (7. Collectaneorum cap. 9. vbi hac mouet dubitationem) duas rationes in materia subtili: Prima est illa. Facilius euacuatur, quæ si incrassetur. Et reprobat ex experimento: & est autoritas Galeni in de Purgantium medic. facultate, post medium, ibi: Quæcunque igitur nigram bilem purgant, liquidiora prius ac tenuiora ex illa trahunt: inde crassiora: igitur subtile humores non debent concoqui. Item in illis febribus materia multa est iuxta os ventriculi, quæ nimium offendit, igitur (dicit) sanguis mittendus: multo magis medicamenta subducenda erit. De crassanos olim multa adnotauimus in margine dum xxi. age-remus annum, sed non potuimus totum emendare: ideo sic iacet impressus, cum imperfectis nostris castigatio-nibus: etiam suppresso (ut alias diximus) nostro nomi-ne. Est igitur ratio, materia pituitosa paulatim potest concoqui & tutius, & ut concocta est expurgari debet. Et dat exemplum de onere, quod melius fertur in pluri-bus vicibus per partes diuisum, quam totum in una: ad-dictque, quod dictum Galeni de expectatione, intelli-gitur in securis morbis. & quod non Galenus i. ad Glauconem ii. paulatim concoquat, & expurget materiam in quartana: quanto magis in febre ex pituita, que mini-me vacat periculo etiam magno, id erit faciendum. Sed Auicenna prima quarti tract. 2. cap. 7. contra rationem primam Auerrois inuictetur, cum dixit: Humoris autem cholericis digestio est, ut conuersus à subtilitate fiat spis-sus: & aqua quidem frigida facit illud. Et pro hoc adducit tres rationes: Prima est: Concoctio sit per substantiam ad mediocrem consistétiā deductionem, sed bilis ipsa iusto tenuior est, igitur incrassari debet. Assumpta propositio habetur primo de simpli. medic. cap. 24. Quod plane tenue est, id medicamenti facultatem effugit, ac

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

etiam in parte ipsa figitur. & 4. de Loci cap. 9. Bifariam contingit quod aliquis multum tussiendo pauca expuat: aliis ob crassum & lentum, aliis ob tenuem humorum. siquidem tenuis, cum subleuatus est a spiritu, disfusus restuit. Idem habetur 2. de Crisi 10. & 3. de Ratione victus, in principio. & 1. Epidem. par. prima Commen. 25. Altera ratio est dicta de vrina, quae initio caret sedimento in tenui materia, inde acquirit illud, igitur concoquitur. Tertia: Si materia subtilis cocta esset in principio posset crisim recte perficere. tandem præcinit præana dicens (quamuis & ad Rasim verba hec torque-ri possint, qui cum Auerroë in hoc consentit) Forfitan quod vir iste non vidit hoc ab antiquis, ideo sufficiet illi quod bene opinetur de Hippocrate & Galeno. Marnardus quoq; rationes suas addit, quae sunt quatuor: Prima: Si athletæ boni habitus homines purgandi sunt, 1. Aphor. 3. multo magis ægrotantes ob multitudinem. Confirmatur ratio, quia superueniens athletæ febris non debet auferre intentionem curatiuam. adducit etiā, se: xlvi. annis sic agendo felicem habuisse in medendo successum. Secunda: Eadem in turgente quae sunt pericula, in multa inueniuntur: sed in turgente debemus, igitur debemus etiam in multa purgare. Confirmatur, quia facilius est reprimere turgentem quam multam: item quia sicut turgens occurrit medicamento, sic multa ubique occurrit. Tertia: Quia Galenus 7. Artis cura. cap. 11. educit bilem in ventriculo existentem cum picra absque concoctione, igitur pari ratione & in alijs. Quarta: Quod in 5. eiusdem cap. 12. docet expurgadam materiam in pestilenti febre, quae tamen non turget: idem ut diximus 1. de Differentiis feb. cap. 4. Humida corpora exsiccentur, plena euacuentur. Sed in 5. Artis cura. hoc non habetur expresse. Propter hoc aliqui dixerunt, multam materiam esse turgentem, ob multitudinem. Alij, subtilem omnem & calidam, quia moueri facile potest, ideo mobilem dici posse. quod prohibet era dicantem purgationem. Accedit quarta, Auicennæ & Auerrois expositiō: quod loquitur in his qui cōcoctionis tempus expectare possunt.

Contra primam interpretationem Gal. 12. Artis cu-

rat. cap. 3. & prima quarti in cap. de cura syncopalibus humoris non purgant, cum tamen sit periculum maximum etiam de suffocatione ob multitudinem: igitur multo minus in aliis. Contra secundam, sequitur quod in omni casu debemus purgare: nam intelligendo materiam turgentem omnem quae moueri apta est, omnis materia eriturgens. Galenus etiam i. de Crisi 9. exponens hunc locum inquit: Verbum furerent de animalibus dici consuevit propriè, quæ ad coitum rapiuntur: translatum autem est ad eas, quæ properant, & celeriter mouentur ægritudines, & præcipue cum laborantis sensus ab inordinata humorum & spirituum agitacione irritatur: nam in his quispiam cum ratione tantum medicamento vteretur: cum adiuuantem sponte habeat superabundantem humorum motum, ad faciliter attrahendum. Contra tertiam (quæ fuit Gentilis & Iacobi, qui traxerunt volentes medicos in errorem nostri temporis) est littera Gal. in Commento 23. primæ par. Aphor. cum dixit: Hucusque locutus est de qualitate, nunc loqui du quantitate, igitur sic interpretando locutus esset de quantitate: quia docuisse non esse eradicatiue (ut dici solet) euacuandum Item in 2. Aphorism. 29. docet non turgente materia missionem sanguinis, ut fortior euadat natura, non autem purgationem nisi turgeat: igitur prohibet in non turgente minuendam purgationem. Auicenna quoque, ut dixi, non in febribus hoc, ut dicam etiam in quibus maximè conueniret, ut in hemitriteo: nam de latice soluemus inferius dubitationem. Item sequeretur, quod oportet concocta materia totam simul euacuare: hoc autem est falsum in apostematibus 6. Aphor. 27. & in quartana, ut dixi. Sequeretur etiam, quod præceptū esset absurdū: nam cruda materia educi tota non posset, quin prius homo ad syncopim perueniret. hoc autem iam docuerat in 3. Aphor. eiusdem particulæ Item 4. Regim. acut. 38. dicit rationē purgandi sumendam esse ex Aphorismis. Sed hæc ratio sic sumpta est imperfecta, quia non docet quomodo minuendo debeamus euacuare. cùmque eundem Aphorismum in tractatu, Quos & quando, recitet, illius præcepta sequēs, patebit cum tractatum esse incompletum,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

cum de eradicatiua, non minuente purgatione solum lo-
quatur. Contra quartam expositionem: materia si sit su-
perior ad virtutem computata malitia & multitudine
ab initio, igitur & multo magis facta euacuatione, quia
plus desperditur de virtute & maius fit augmentum in
febre & obstructionibus, quam euacuetur de materia:
aliter natura recte operaretur expurgando materiam ab
initio: quod tamen est falsum, ut dictum est i. de Crisi 8.
dicit enim: Deberet esse bonum, saltem ratione causæ,
si non ratione signi: sed non est, neque etiam ratione cau-
sæ. & idem 4. Aphor. 22. Præterea regula illa esset nulla,
quia eius opposita seruaret morituros, & in victuris ma-
ius afferret iuuamentum, igitur regula Hippocratis fal-
sa. Esset etiam facile sic interpretari omnes autoritates,
cum Galenus & Hippocrates totiens repetentes Apho-
rismum hunc, nūquam huius meminerint exceptionis.
Eodem modo peccant dicentes, quod hoc est dictum so-
lum ratione materiae crudæ & coctæ, non autem vene-
nosæ, aut multæ, vel præfocantis. Sed hoc est falsum, cū
excipiat materiam turgentem.

Ideo scire primò expedit: quod in materia expurgā-
datria considerantur, Qualitas, & hanc docuit in duo
Aphor. primæ part. Tempus, & hoc docuit in 22. eiusdem:

& Quantitas, & hanc in 23.
coacta
ductionem. Sciendum etiam est, quod ex materia cruda educta,
sequuntur quinque incommoda: Primum est, Lucta &
labor virtutis, inde sæua symptomata, deliquia animi,
nausea, vertigo, tormina, 2. Aphor. 9. Secundum est, Col-
nitram, liquatio membrorum, 4. Regim. acutorum 22. Tertium
est, quod materia è loco mota, non amplius concoque-
veneratur. Quartum, quod accident obstructions. Quintum,
quod accendetur febris. Hæc patent ex locis adductis
rurum maxime ex 24. primæ part. Aphorismorum hæc ta-
men partim ad crudæ, partim ad non præparatæ mate-
riae. Itæ educationem consequuntur.

Est verò sciendum etiam quid intersit inter coctio-
nem & digestionem: vel διαφόρισιν καὶ ἀνάδον. Est igitur
hinc. Concoctio, conuersio in substantiam, nutritre, vel expelli
commodè aptam, cum à putredine vindicatur. Digestio
, diffusio autem euacuatio, quæ per poros sit corporis: ut s. de
ct. Cr. 23. m. cat. 5. Simpli-
manifestos, ut vengere arren-

Simpli. medi. cap. 9. post principium, ibi : Cum autem quicquam coquere consilium est, & 12. Artis cur. cap. 2. Ac qui Arabum libros verterunt, & Coaciliator ac Tru- fianus, Gentilis, Iacobi ambo, & ceteri huius classis, per digestionem coctionem, & præparationem intelligunt.

Nec nos latere decet, quod Princeps per minutionem materiae, quandoque intelligit lenientia, & lubricantia: nam prima 4. tract. 2. cap. 7. cum dixit parum ante me- dium: Tunc oportet post illud, ut occuperis in dige- stione, & euacuatione, quæ non est secundum semitam minorationis, & alleuationis: & iam diximus eam: & iam dixerat sectionem venæ, & vomitoria, & lenificationem folium, igitur per minutionem factam medica- mento, intelligite eam quæ sit cum leniente, quod & con- firmatur à Gal. 11. Artis curat. 9. in principio. Putredo minuenda est cum his, quæ aluum ceiiciunt, & vrinam mouent: Qualia autem sint, declarat cum mulsa & ope- melli: nam 2. Regim. acutorum 12. dixerat Hippocra- tes, quod mulsa multa biliosa delicit. Quare hoc fir- sum sit licere purgare lenientibus ex Hippocrate & Galeno in morborum initiosis. & quod lenientia etiam putridos trahunt humores. Sed de his Aphorismus non intelligitur. Quod vero elleborum suadeat 2. Regim. Acut. 11. tanquam coctionem haud impedientem, Gale- nus in plurimis refugit: tanquam materiam fluentem adhuc, turgentem dicere possimus. Sed hoc tamen in comparatione ad peplum tantum dixit Hippocrates. Inconuenientia tamen quæ Galenus in fine Commenti refert, ad errorem operationis, non ad operationem ipsam referri debent. Et nisi Avicennæ sententiam ad hunc traxerimus sensum, manifestum est illum cum ceteris Arabibus in hoc consensisse: quod multa ex- stente, materia sit minuenda: cum timor affuevit, ne non possit ad status tempus æger peruenire. Inquit enim illico post iam adducta verba: Et non euacues materia in calido, nec frigido, nisi propter necessitatem. Mani- festum est, non de turgente illum loqui, cum postmo- dum declareret. Item, quia frigida turgens esse non po- test. Causa erroris Arabū fuit ratio soluta iam à nobis.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Et quanquam sic senserit inde pestilentiali febre nobiscum non dissentit: nam non ratione materiae peccantis, sed præseruandi purgat nec enim nos alterius rei causa prohibemus medicamentum, sed cum naturam peccantem velit expurgare. Ut igitur brevibus rem absolutam: Febre non assistente coctio non est necessaria, sed sola præparatio: & ideo etiam in interpolatis, quia dies vacuus est à febre, licet materiam subtilem educere, ut in tertiana: si tamen non educas, melius erit. In materia crassa coctio est expectanda. Lenitudo educere licet: immo illud est fluxum corpus redens: hoc educere potest materiam etiam morbi, sed in via-existentem. Ideo nullum est ex commemoratis periculum, naturæ enim est opus. In pestilentia, & vulneribus, ac contusionibus, indigemus exsiccantibus purgatoriis: ut catapotiis ex aloë, croco, & myrra, cù aceto exhibitis: ratione materiae peccantis nequaquam. Illud etiam interest inter medici, & naturæ opus, quod illa multa agit utiliter, quæ medicus nescire cogitur: ut si in fine augmenti materia expeliat, cum medicus statum debeat expectare: nam natura scit se separasse, medicus hoc tunc scire non potest.

Auer. 7. Collectaneorum cop. 9. addit unum detrimentum crudam materiam expurgantium, quod bonam materiam malæ permiscent. Celsus lib. 3. cap. 4. censet ut mollientibus uti possit per initia febris: purgantibus nequaquam, nisi raro admodum, turgentem materiam insinuans. Stante igitur cruditate vomitus est ciendus, si sit in vetriculo: vel clystere educi debet, si in intestinis. Educit autem etiam ex mesenterio & hepatis cauo 12. Methodi, & 2. de Compositione medic. secundum locos: in reliquis quiescendum, si alius lenis sponte sit.

Sed cum materia in non febricante facta præparacione, nunquam indigeat coctione, in febricitate nisi turgearit, semper indigeat, & præparatione simul & coctione: causa huius differentiæ declaranda est. Igitur ubi non est febris, nec putredo, ibi non est calor præter naturam 4. Meteororum, palseuæ qualitates semper ab actiuis gubernantur. Si igitur à frigore, fit congelatio

si à calore, vel nativo, & sic animata nutriuntur, inanimata conseruantur: vel externo, & sic putrescant: vel ab utroque simul nativo & externo gubernentur humidum & siccum, & sit suppurationis. In omni igitur viuentium sit putredo, semper succedit suppurationis: sed si calor naturalis fortissimus sit, suppurationis euadit perfectissima, & putredo ac calor præternaturalis ex toto finitur. ideo ibi non est fetor nec color, nec substantia mala, nec dolor, sed pruritus quidam solum. Si vero calor nativus debilis fuerit eo putredo magis vincit & suppurationis minus, quo magis innatus calor debilis extiterit. Semper attamen, etiam in moriente, agit calor naturalis actionem suam, quæ est suppurationis: sed tantam, quanta est eius magnitudo. unde ubi dolor maximus, odor terebrans, color viridis vel niger, substantia inæqualis, & subtilis, ac fluxa, ibi minimum est de operatione caloris naturalis, nec præternaturalis in eo sanie genere finitur, sed manent adhuc. Et idem est iudicium de materia febris, quod est de materia puris ad vnguem: nam & ibi duo calores, & reliqua, ut prius. Sed in exteriori phlegmone non eadem ratio quæ in interno, aut febre: nam phlegmon exterius si incidatur ante finitionem caloris præternaturalis, id est ante perfectam suppurationem, aëre ingrediente, non potest amplius finiri coctio à naturali calore: igitur calor præternaturalis manebit: igitur necessariò conuertetur in sinum, seu fistulam, quia sanies illa nunquam finiri potest.

Alia autem detrimenta, quæ sequuntur ad talēm sectionem ut vehementia doloris, & fluxus materiarum, in sectione immaturi phlegmonis, licet sint magna, eveniunt tamen per accidens, & non per se, nec semper. In febre igitur si materia nondum cocta sit, adhuc manet calor putridus, & ideo natura non dominatur illa materiarum, quia calor putridus & ipse dominatur: nec est finitus, quare educes omnino nihil de materia peccante: nam calor putridus queritur à natura rerum universali. medicamentum igitur loco eius trahet bonos humores, & vexabit naturam. Et hæc est ratio dicti Hippocratis superius adducti 4. Regim. acutorum 22. In duobus tamen casibus educit: primo, ubi materia turget, & hoc

HIER. CARD. C O M T R. M E D I C.

quia calor præternaturalis iam diligit ipse motum , & ideo manifestum est quod oportet solum educere materia quæ acta est in motu, non quæ potest moueri, aut quæ iam refedit. Oportet etiam medicamentum esse validissimum, quia totum periculum est, ne non trahat, vel non totam. Et si dicas, quod 2. Regim. aut. 11. in fine commenti, Galenus refagit nimis validum : Dico, quod iure ibi, quia relinquitur phlegmon iam factū, post evacuationem: quod coctione indiget, & multa virtute etiam ad expurgandum : & ideo talis expurgatio est valde periculosa, ex utroque latere, seu nimis validā sit, seu debilis. & Galenus ob id iure merito quasi dissuadet eam . Secundus casus est, ubi materia sit in intestinis, trahitur enim per consequentiam secum, & aliorum humorum, qui sunt in dominio caloris naturalis. & ideo melius operatur lenitius in hoc casu, quam purgans medicamentum: quia illa materia non descendit, quia obediāt medicamento, sed quia ruit, ratione grauitatis fecum, & bonorum humorum. Et ideo per validissimum medicamentum possibile est ut cum maxima quantitate optimorum succorum exigua portio etiam putrescentis materiae descendat. Et quod hoc sit verum, patet: si enim in phlegmone non seppurato materia mala non obedit gladio & manibus, cum inciditur: quanto minus materia mala, possella à calore externo in febribus, obediet medicamento ? Ex hoc patet igitur vera ratio, & quasi necessaria curationis fistularum, qua omnes sinus curari poterunt, per tres intentiones, ut nullus sit insanibilis. Patet etiam quod febre non existente omnis humor medicamento obedit, facta præparatione: quia est in potestate solius caloris innati.

His visis, declarabo primò quædam ad hoc pertinentia, postmodum soluam argumenta contra Hippocratis sententiam adducta. Est: gitur primò sciendum, quod pituita à crudo humore differt: quia humor crudus est crassior, & minus latus, frigidus, humidus: at fluxilis pituita, ut 4. & 6. de Tuenda sanitate, & 1. de Alimentis, & libro de Plenitudine, & 10. de Medicamen. secundum locos, colligitur.

Si igitur ventriculus contineat humores crudos, aut
bilem, aut putredinem humorem, vomitus proritandus.
4. de Tuenda sanitatem, & 1. de Medic. secundum locos,
in De cura doloris capit. ex ebrietate, Apollinarij au-
toritate. & Aetius lib. 4. cap. 51. & Paulus lib. 1. cap. 32:
non enim tutum est concoctionem expectare: nam vel
corrumperunt magis, ac superingestos cibos vitiabunt;
vel etiam si ex voto succedat res, concocti nimium ve-
nas replebunt. Dolores etiam capit. poterunt excitare,
libro de Remediis paratu facilibus. Eadem ratio in ni-
dorosa vel acida eructatione, ut 8. Artis curatiæ; si ta-
men vitium naturale non sit. Porro in his omnibus ut
vomitus communis est, sic prouocandi ratio, omnino
singulis diuersa est. Cum medicamento vero ne tenta-
ueris: & similiter si humores sint ultra hepar crudi,
quamvis febris non adsit, medicamento non sunt edu-
candi, obstruent enim ut 4. de Tuenda sanitatem.

De turgentibus humoribus considerandum est: non
enim semper euacuationi parcendum, cum crudi hu-
mores affuerint: nam vix in principio febrium deesse
possant crudi humores. Educendus igitur est turgens
humor, præparatis humoribus crudis prius, si in via af-
fuerint i. Aphorism. 24. si tamen vel ingens periculum
vexet, vel in viis ipsis crudus humor non affuerit, quod
ex victu præcedente, tum hypochondriorum habite li-
cer connectari, eadem die purgandus: ut 4. Aphorismi-
num 10. Maius enim est in mota, quam in frustacio-
ne periculum.

Ad argumenta Avicennæ, cum nos tueamur opinio-
ne eius (siquidem quod subtilem materiam cum putre-
scit, non debemus, quia non possumus, euacuante
coctionem: in non putrescente autem sufficit sola præ-
paratio, ut in aqua asclitis & erysipelate) respondere non
debemus nisi ad tertiam autoritatem, in qua illud est
diligenter animaduertendum, quod cum in continuis
concoctio semper expectanda sit febribus: in febre ca-
rentibus morbis nulla sit concoctio expectanda, ut pro-
te quæ prossas nulla sit, intermitentes medium locum
possident: quod in diebus quibus æger non laborat fe-
bre, eoque magis si longa sit intermissio materias non

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

febri proprias purgamus. Admonemus itaque, errorum eius esse grauem, quod existimet frigidam aquam, non concocta materia, ut concoquat exhibendam esse. hoc enim falsum est, vt i. de Regin. victus acutorum iuxta finem. & à Paulo libro 2. cap. 29.

Causa verò cur natura in initii accessionum humores tenues prius pellat, 3. Prorheticorum 58. cùm non dominetur materiae putridæ: Respondeo, quod motus ille fit per villos, & hoc modo materia mala obedit per accidēs si non sit lenta, vt etiam in lenitudo dixi. Ex hoc non sequitur, quod idem possit fieri medicamento, cùm attractio eius sit à proprietate.

Ad argumenta Raës patuit vera causa, cur non purgandum, & præcipua, quia non possumus: & sic patet ad primum. Ad secundum: Licet vbi febris non est, vbi turget materia, vbi iam concocta est, si natura non plene totam eduxerit. 2. Aphor. 12. Ad tertium, Agit prauum se Galeni custodem, quandoquidem licet ab initio dicere, quod sanguinis missio partem materiae peccantis educere potest: quia sectio venæ euacuat, non à proprietate, sed grauitatis ratione. Ad quartum: Ipse cum Manarde nil aliud faciunt, quam quod multos se occidisse homines fatentur: non animaduertentes, se deceptos ex successu eorum qui febre non laborabant. Exemplum eius de icteritia non est ad propositum, cùm ibi non adsit febris: ideo purgandum, cum nulla possit coctio succedere alia: ideo prætermissa purgatione ab initio par est hydropem aduenire.

Ad rationem nostram, si modo febris etiam proficit, solis calefacientibus erit excitanda: non tanto incommodo quale per medicamentum accessitetur procuranda: et si Aphorismi etiam illi non de medici operatione loquatur, sed naturæ: quare nec in pituitosa febre purgatio conuenit.

Auerrois disputatio, & Auicennæ, an paulatim concoquendum, & paulatim euacuandum, in libro de Purgationibus, longam quia seriem expostulabat, tractata est.

Ad rationes Manardi, ac alias, plenè satisfactum est: præterquam ad secundam, ad quam dicimus, athle-

tam illum aliquando debere purgari etiam febri-
tem: non ut educatur materia febris, quæ educi non
potest: sed ut educatur materia non vitiosa, sola pec-
cans multitudine.

Ex hoc tandem manifestum est, minuentem pur-
gationem, in nullo casu, & nunquam competere. Nam
ab initio non turgente materia nulla competit: in
fine eradicatua turgente vero in fine nulla
eius merito, postquam in princi-
pio eradicatua opus fuit.

Et hoc in febri-
bus.

PRIMI LIBRI FINIS.

HIERONYMI
CARDANI ME-
DICI MEDIOLA-
NENSIS,
CONTRADICEN-
TIVM MEDICORVM LI.
BER SECUNDVS,
Continens Contradictiones centum & octo.

ADDITA PRAETEREA EIVS-
DEM AVTORIS,
De Sarza Parilia, De Cina radice,
Confilium pro Dolore vago, Disputationes etiam
quædam aliæ non inutiles.

Adiectus est Index in principio operi.

P A R I S I S,
Apud Iacobum Macæum, in monte D.
Hylarij, sub signo Pyramidis.

M. D. LXIII.

M. ANTONII MAIORAGII RHE-
TORIS HENDECASYLLABVM
ad Hieronymum Cardanum Medicum
Mediolanensem.

Cardane omnibus è meis amicis
Doctrina, ingenio, sagacitate
Princeps: quem medicæ repertor artis
Humano generi fauerit Apollo
Impellit per iter nec visitatum
Iam trita à reliquis via relicta,
Ægrósque edocet, atque destitutoq;
Conseruare homines leui labore.
Cur illa aurea tam diu premuntur,
Quæ scripsisti opera, in tuis tabellis?
Cur non efficiis imperitiores
Ut tandem ingenio tuo fruantur?
Cur non cœlitus attributa dona
Vulgas? ut quibus haud data est facultas
Ægris configere ad tuos penates,
E scriptis habeant tuis salutem?
Nam fama ante fores stat, vsque clamans,
Testaturque Deos sibi annuentes
Immortale decus tibi futurum
Ægrorum si hominum misertus, edas
Quam primūm monumenta iam peracta.

ILLVSTRISSIMO, AC EXCELLENTISS.
FLORENTIAE DVCI, COSMO MEDICES,
Hieron. Card.Medic.mediola-
nensis S. P. D.

TS I in hac fortuna mee, atque eruditio[n]is me-
diocritate, nihil tam insigne est, vt licet mihi pur-
tem opus hoc impolitum, atque humile, clarissi-
mo principi dedicare: tanta me tamen de singula-
re humanitate tua spes erexit, tam egregia erga
orates eruditos benignitatis impulsu[t], tanta deni-
que dignitatis, glorie, splendoris, laudum que-
tuarum per omnium ora volitantium perculit admiratio, vt quamvis
temerarium esse non ignorem, exiguum munus tam late imperanti of-
ferre: longe tamen magis nefarium esse crediderim, inter mortales aliuns
quenquam tibi iudicio meo preponi, cui opus hoc, quantulumcunque sit,
dono daretur. Etenim vt à maioribus tuis sumam exordium, Quia nam
in patriam meritis, in Dei cultum pietate, in eruditos liberalitate fucere
prestantiores? aut in R[ep]ub. regnorum que administrat[i]one pruden-
tiores? Tanta verò illis opum effluentia, tanta rerum gestarum gloria,
tam constans in illos ciuium amor, tam ampla in rem literariam benefi-
cia, adeò denique perpetuus ac diuturnus felicitatis successus, vt divini-
tus sumpsiisse initium, conservatam, auctam, ac ad summum eueltam fa-
stigium, familiam tuam satis confet. Cum enim Cosmus ille, primus no-
minis tui author, splendissime vixisset, magnificètissime edificasset, temp-
la instaurasset, aedes sacras orpasset, annuosque etiam sacerdotibus re-
ditus constituisse, coenobium Hierosolymis erexisset, iuuissetque ciues
suis propriis opibus, adeò vt etiam clare nunc familie Beatorum, Por-
tinariorum, Tornabonorum, ac Sassetorum beneficium sentiant: incredi-
bile dictu[t]: tantum tamen auri reliquit moriens, vt vel rege magno the-
sauro digni viderentur. Et quamvis diuinitus nemo illum aequaliter, illariò
tamen magnitudinem prudetia magnitudine vicit: miraculumque ma-
iore miraculo superauit. Erat enim in aduersis fortis, in secundis huma-
nissimus, quotquot ante nos fuere mortales sapientia superauit. Ille pa-
triam suam, quæ vix sex annis, aravis, y[ea]r studio que maximo in pace re-
tineri consueverat, triginta atque amplius annos, quibus ab administra-
tionis initio superauit, perpetua in tranquillitate moderatione sua ac
innocentia continuuit. Suxit & illius potestam ac agrum finibus pro-
luis. Francisco Sforzis dux, authorque fuit debitam sibi Longobar-
dorum prouinciam iuxoris hereditario iure recuperandi. Vincabant Ve-

neti, quies ab illius partibus stabant: succubuerunt aduersus illius sententiam bellum gerentes. Fuit primus iumentum Florentinam Gracis literis philosophia que excolluit, Marsilio Ficino Florentino, Argropolyque Byzantio, viris eruditis pecunia conductis. Ergo quid habet Florentia boni, quod Medicū familię nō debeatur, si opes, potētia, litera, pax atq; concordia, quibus maxime cōscitūt cīuitates, ab ea prouenerēt? Mitto nunc antiquiorum dignitatem gestā que Nerū, ac Alemani, virorum illustrium maiorum que tuorū tum Sylvestri ac Ioannis Cosni progenitorum, quorū virtute fusi, fugati que, Ioannes Olegius, & Sacco Arethus, qui Scarperiam obsidebat, liberata que simul periculo Florentia est. Vnius illius Cosni, merita in patriā ac omnes lōnos satisfacere glorie, quā ex progenitoribus, querere solemus, mīhi posse persuaderem, nō successorū potentia, claritas, ac pietas, me magis incitatāt. Et quem iam cogitatione ipsa superare nō sperassem, filij eiusque nepotes factis, ac virtute visissent. Nanque Petrus Cosni filius, et si ob rite breuitatē, moribū que absidiū importunitatem, gestis patrem &quāre non potuit: dignitatem tamen retinuit, virtutem superauit. Eius enim pietate, mansuetudine, iustitia que factum existimō, ut Deus filiorum eius ac nepotum peculiarem quandam curā gesserit. Neque eum absque Dei immortalis singulari providentia fieri potuit, ut tam breui tot, tam magna, tam q; praelata forune munera, id que preter omnium spem, familia tua contingerint. Nanque Laurentius filius patri superstes, mīne fortitudinis, sapientie, humanitatis, integratatis que exemplum praebevit. Etenim cum Ferrandus Arragonum Rex eius patriam bello vexaret, ad regem revertit patria denotus perrexit. Cum tamen non ignoraret Laurentius, illū sibi iratum esse, vindictā que assuetum, ac existimare ē re sua esse, quod unica ciuitas, tam forti, tam que prudenti viro careret: & tamen illū adeo in genio suo flexit, comitate mansuefecit, rationibus vicit, ut non tantum imminens periculum effugerit, sed maiore adhuc prudentia Regis amicitiam sit consecutus, quā fortitudine patriam liberasset. Inde reversus, otii que securus, studia ad Italiam concordam, augendā que orbis sue potentiam subditorumque tranquillitatē, ac bonarum literarū incrementa convertit. Dubium sane ēst, in his omnibus felicior ne fuerit, an prudentior. Nam priūnum ē regionibus Aemilia ac Lunensi ciuitates imperio suo addidit, Italiā in pace retinuit, Populū annona recreavit, Nobis honoribus ornauit, infinitā librorum copiā, imò quicquid fermē nunc ex antiqui: atque nārū literarum habemus, ex vecustariis tenebris ipse sanctu suo eripuit. Lardinum, Demetrium, Politium, sic auxit pramō, ut non solū apud illū manerent, iumentum insrueret Florentiam, ipse suā mīti multa, atque praeclara ederent: sed quod bis

omnibus maius est, in exhaustis laboribus rem Latinā ac Grecam illius liberalitate otium nati, pristino cōdori restituerint. Picum Miradulā virum illustrē eo amore dilexit, sic fouit, ut ille beneficiorū magnitudine deuinētus apud eū perpetuo maneret. Quibus tū in eruditos, tum in rem literariam liberalitatē exemplis factum est, ut Florentina vrbis docto rum virorū patria, Medicū familiā iuremerito Musarum parens dici potuerint. Extat & nunc singularis illius tunī potentie, tum prudentiae argumentum, quod extincto Laurentio, Italia que diuturna concordia coaluerat, cōtinuis cladibus dissipata est. Pulti Reges, integræ illius prouincie deuastate, mutata que cū morib⁹ imperia fuerūt. Itaq; nec admiratione dignū puto, quod prater omnīū Christianorū Regum legatos, qui assidue ad illū ventitabant, Asia Princeps turca, & Aegypti Rex, cum legatis dona mitterent. Ille noua condidit, retusitate collapsa instaurauit: Pisis Gymnasium, quod nunc te duce floret, erexit. Sed neque in propriis negotiis minus prudens: nefseris certè praesentia ne diligentius curauerit, an futura diuinitus prospexerit. Ioanne nanque filius secundum, annum agentē quartum dei imū ad Cardinalatus fastigium, nouo quidem, sed haud inutili exemplo euexit. Nam prsterquam quod ex tam opportuno felicitatis successu ansam filius accepit, qua pontificium culmen iunenis assequeretur: tanta etiam in illo pietatis, sapientie, moderationis, integratatis que exēpla apparuerūt, ut omnes qui ante eum fuerāt pōtifices sommos quāuis etatē inferior superauerit. Cū enim Turcarum princeps Rhodum maximis quam posset conatibus op pugnaret, Leo decimus, (hoc enim Ioanni nomē inditum à coronatione) Guidoni ac Fabrizio Rhodensis militie ducibus liberaliter opem tulit. Nec solum epistole id testantur, sed ipse rei eventus: cum mortuo Leone insulam quam toties non sine ingentibus cladibus exercitus sui illo vi uente tentauerat, protinus occupauerit. Ergo quandiu Leo vixit, Selymus qui tunc Asia imperabat, arma in Persas potius Mahometicū tores, quam in Christianos, contra quos toties infeliciter Leonis aspicii bellum gesserat, mouere satius duxit. Vedit tamen & hoc prudentissimus pastor, patruus que tuus, monuit q; Christianos Principes si Per sa Rex succumbat, nihil esse amplius in quod Turca seuiat, preter nos ipsos, lapponū que bellum ad ouium pacē pertinere. Vladislao ergo Pan nonice Regi in Selynum expeditiū parauit vities septentrionis, pre ter communitas & reliqua auxilia obtulit. Sed vicit Selymus Persas seu propria felicitate seu virtute seu nostra desidia fretus. Inde mortuus Leonis occupat, ut dixi, Rhodum: ac prater ipsam Lissam, Pannonicā Regem que eius interficit, tum etiā Iaziges Metanastas. Et Germani etiam ipsam ipse, & Britannia ab Apostolorum sede desuerunt.

Quid mirum? eo extincto, in quo liberalitas, pietas, animi magnitudo, prudentia que certamen iniicem inierant. Successit huic paucos post annos in pontificatu Clemens, eius nominis septimus frater Laurentius patruelis que Leonis, vir sapiens, fortis, moderatus, impiger, qui cum duobus simul maximis Christianorum principibus Carolo Casare, Francisco que Gallorum Rege affinitatem contraxit. Huius enim filio, cui nunc regnum debetur, alterius patruelis filiam matrimonio iunxit: filius alterius patruelis Casaris filie coniunxit. Sed heu fata, Maetra meditantem mors acerba evipuit. Alexander igitur sic enim recabatur gener Casaris, socii atque Clementis, qui tunc adhuc viuebat, populi que autoritate Dux Florentia electus, cum breve mortem operuisse singularis iustitia ac mansuetudinis sue desiderium, desertam que reliquit rem publicam. His tot, tanis que principibus intra centum ac viginti annorum spatum florentibus, atque (ut mos est rerum humarum) morte etiam absumptis, qui familiam tuam & vita illustraverant, & post obitum memoria celebrant: tu unus omnibus ipsis longe maior succidis. Poterat sanè tantus maiorum tuorum splendor, egregius, etiisque principis gloriam obscurare: sed quos equare difficultum videbatur, tu (quod dictu est incredibile) superasti. Nempe si primum ad originem te referas, honeste illorum quisque & sine clade regnum accepit: sed tamen quæ situm, atque quod sine illis seruari posse homines non diffiderent. Tu non quæ situm, sed oblatum, omnium consensu in imminenti per seditiones patriæ periculo, velut onus subiisti. Inde sine vi, pœnitencia, maledice, fine dolo, confirmata tanta potentia, non nisi divini numini manifestam presentiam ostendit. Neque ulli principi ex ea familia, pater aut nobilior aut fortior, aut victoriis clarior extitit. Nec fide quisquam, qua Massinissam olim Regem viciisti, erga Casarem illustrior alius fuit. Ferre etiam vicitur miles collectivus, qui Insubriam turbaverat: Per te ab imminenti exitio seruata Sena: in quo quod prius laudem, non sat agnoscere fidem, an celeritatem, an liberalitatem, consilium ue, aut etiam euentum. Nihil Casar agit, in quo non solum fidei, sed ericam studij, ac liberalitatis tua, vestigium non appareat. Fide tua nunc in Italia quieti post tantas clades vivis. Has cum diuiniora sint, quam quisquam eredat illud tamē maiore adhuc admiratione dignum videtur, quod in tam præclara erga Casarem fide, in tam frequentibus officiis in illum, neminem offendebis. Contingit tibi hoc haec dubie innocentia, continentia que tua: quia us cum nihil alienum concupiscere iam ostenderis, obsequium & liberalitas in Casarem ad gratiam merito ac fidem non ad ullius odium, aut iniuriam, aut cupiditatem referuntur. Sæ fælicitatem tuam maiorum tuorum fælicitati quis confirre velit, non

obscrum discrimen est. Soboles tibi clara est, coniux singularis exempli, iuvenilis etas, valerudo integra, virtutis studium, Caesaris amicitia te viuum Principes obseruant, populi venerantur, eruditi atque prudenes laudant. Quid igitur, quae so melius est, quod possit excogitari? Nec sileam id, quod quanquam cum maioribus tuis communem fuerit, non parvum tamen felicitatis tue partem esse arbitror: regnare te scilicet in florentissima, amoenissima, tutissima que totius Italie regione: Imperatoremque populis industria, ingenio, moribus, ac sermonis elegancia conspiciens. Iam vero si prudentiam, gestamque tua, tum ornamenta, quibus non tantum patriam tuam, sed etiam omnes reliquias ciuitates, que a te reguntur, decorasti, referre velim: prius quam negotium absolvero, oratio ipsa deficiet. Armasti populos conuena milite contra fortuitos casus, fines munivisti aduersus predones: unde etiam factum est, ut urbes tue per statu dana effugerint. Non sic Seneca miseraque Lipara. Quicquid etiam antiqui instituti temporis incuria excoleuerat, modo ad publicam spectaret utilitatem, in lucem reuocasti: leges multas nouas, exemplis, aut ratione probatas, excogitasti: quibus aut vitia compescerentur, aut virtutes premiis augerentur. Nihil denique quod ad bonorum tranquillitatem, ad singulorum utilitatem, ad urbis, totiusque provincie tue ornamentum spectaret, pretermisisti. Commemorarem singula, ne tam viteruperare me velle priores mores, leges, instituta urbis dicere quisquam posset, quam laudare presentes. Quid vero est quod in priuata vita non sit admiratione dignum? seu fidem in promissis, seu iustitiam in iudicando, aut mansuetudinem in iugosendo, aut diligentiam in tractando, aut comitatem in congregiendo inspicere velim? Ut cum te viuum conceperit, duas mihi, ut apud Xenophonem Cyrus ille maximus personas sustinere videaris. Principis siquidem dignitatem & maiestatem, priuati autem humanitatem, prudentiam, ac continentiam. Tu tamen Cyro etiam illo longe melior es: ut qui nec sanguinis, nec belli, nec ampliandi regni adeo cupidus sis. Cyrus qualis esse debuit Xenophon depinxit: te talis oculis presentem intuemur. Cum his tot, tantisque virtutibus ornatus sis, iniuste, ac religiosissime princeps, quemnam alium honestorem patronum his meis lucubrationibus, quam te ipsum queram? ut per quem pax salusque hominibus, literarum studia, libri atque otia p. arta sunt: eidem fructus studiorum pacisque, & otii, tum salutis arma & artes, ut Apollini barbitos, dedicentur. Non ego, quod multi solent, que scripsi iniuste vituperabo, vel quasi bonis alienis merens arroganter extollam: ipsa res quantiolacunque fuerit suas partes tuebitur. Aliorum libris autoris gratia gloriari addit: mihi sufficiat, ne authoris inuidia libro noceat meo. Quod si oratio nostra paulo difficultor ali-

quibus, aut minus culta visa fuerit: meminerint eorum, qui res ipsas
diligenter tractauerunt, neminem fuisse facundissimum. Non Aristotelem, non Galenum, non Aphrodisiensem Alexandrum: neque est
ut stilo recentiorum quenquam longe mihi anteponam: cum etiam illis
cura fuisse tantum illud videatur, quod & nos obseruauimus, ne omnino
scilicet oratio nostra barbara esset. Sed qualisunque liber hic sit, rati-
fici illius exemplum secutus sum, qui obuiam Artaxerxi in desertis
iter farienti factus, manus equa plenas ei obtulit, disens, Quod habeo
tibi do rex. Exceptus est rusticus hilare, & premia voluntatis, non mu-
neris accepit. Cum enim multa ad hanc usque diem, vel inuita fortuna
ediderim, longeque plura scripseric: nihil tamen adeo diligenter elabo-
rawi, nihil humano generi salubrius esse credidi, nullum aliud argumen-
tum occurrit insignius, nusquam capita rerum maiore selegi studio, quam
in hoc tetius operis contradicentium medicorum secundo libro. Itaque
benignitate, atque humanitate tua erga omnes incitatus, uoc sine podo-
re ne mansuetudine tua abuti viderer, opus hoc tibi dono, dedico que: ne
inter reliqua glorie tua ornamenta, reliquos que labores nostros,
qui iam aut editi sunt, aut edetur, quod felix faustum que
tibi sit, monumentum etiam hoc posteris eternam
maneat. Et simul laudum tuarum, ac studij
omnium erga te eruditorum, sum indu-
stria nostrae ac utilitatis, quam te
duce humano generi pre-
stitimus, testimo-
nium ferat.

Vale.

Data x. Calend.

Aprilis

M. D. X L V I I. Papie.

CONTRADICEN-
TIVM MEDICORVM
SOLVTIONES.

*

PRIMVS TRACTATVS
SECUNDI LIBRI,
HIERONYMO CARDANO
MEDICO AVTORE.

CONTRADICTIO I.

*Forma mixta an sit ex elementis, an elementi prædomi-
nantis, an alia addita.*

IXIMVS in p̄cedētibus pro-
xi mē contradictionibus, mate-
riā quandoq; absque putredine
peccare: & tunc subtile protinus
educendā, sola egrotantis,
si necessaria sit præparatio-
ne p̄missa. Si autem crassa, o-
portere materiam etiam, non
solūm egrotantem præparatū
esse antequā educatur. At si pu-
trescat, quæ non turget, omnino esse concoquendam, ac
etiam præparandam, inde purgandam: quæ verò turget,
si impedimentum sit magnū, concoquendam, præparan-
dāmque: si autem impedimentū non magnum sit, tollen-
dum, inde educendam materiam. At si nihil omnino im-

A

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

pediat, aut quod impedit leue sit, periculuni verò ingēs, protinus educandam medicamentō: putrescentique materiae, seu crassæ, seu subtili, coctionem deberi suppatoriam: nona putrescenti non deberi. In synceris humoribus, nunquam fieri, sic sicciores sint, quam ut nutritant, ut in omni bili genere: causam esse, quod finis ratio cest: est autem coctionis finis nutritio. Syncerus autem humor talis, nutritre non potest, cum iam excremētūs euaserit, ac ideo naturæ inutilis. Quamobrem si talis humor putrefacat, plerumque pernitosus est: nam quia putrescens, concoqui desiderat, ut expellatur: quia syncerus, concoqui non potest, ac necessario in dies deterior euadit. Qui igitur omnino syncera est, & simul putrescēs, mortem affert. Ob id syncera omnia, biliosa, spuma, deiectiones, vomitus, reformidat Hippocrates. Inde etiā deducta ratio, cur inchoantibus morbis si atra bili vel supra, vel infra exierit, latale sit, nam quæ sponte educitur syncera est: cum vero morbus sequatur, etiam aliquid ex ea mansisse necesse fuit, ac putruisse. Quoniam igitur mobilis, ac syncera, acutum necessario facit morbum: quoniam putrida, concoctione indiget. Quia syncera concoqui non potest. Et si etiam omnino syncera non esset, ob prauitatem non concoquitur: quare nunquam poterit expelli, vel saltem non breui. quod fit, ut neesse sit semper aucto à principio morbo hominem interfice. Sed si expulsiō morbus non succederet, finitam eo-indicio materiam, nec putrescentem indicaret: ob idque salutare. Id igitur in omni bili syncera verum est: sed non facile est bilem synceram deprehendi, nisi nigra sit. At vero quæ nō putreficit, si nigra est, adhuc morbo succedente, ostendat aliquid mansisse necesse est. At cum mobilis sit, nec expellatur, in membrum aliquod decubuisse decernit. Quare deterior euadens in dies, quia syncera, nec expelli potens, à principio enim pulsata fuisset, si natura vim habuisset maiorem, hominem diurno languore occidit. Hæc igitur est de materia natura peccantis contemplatio. Porrò quid sit huius materiae forma, cæterorumque inanimatorum, nunc dicendum est. Existimat Gal. primo de Vsu partium membra- rum formam etiam iu animatis esse temperamentum;

inquit enim, Nam carni esse carnem, & Nervo neruū, & aliorum vnicuique, id esse quod est, ob quatuor qualitatum prædictarum certam quandam temperaturam mixtionemque contingit. Hæc igitur eis secundū substantiæ rationē insunt. Consequentur autem necessario odores, sapores, colores, durities, mollices. Alia verò necessariò accidunt, positio, magnitudo, cōnexio, cōformatiōque. Hic tria genera ostēdit Gal. corū, quæ nobis insunt temperaturā, quæ à mixtione procedit primarū qualitatum, necessariò consequentia illā, & quæ illi necessariò adueniunt. Ex hoc non habetur, quod quidā existimant, scilicet formam esse illorum elementorum substatiā, aut mixtionem, sed ob mixtionem: vnde inquit, δὲ τὸ ἐκ τῶν εἰρημένων τεττάρεν ποιῶν κράσιν ἔγενετο. Vnde ex hoc non videretur tam liquido sequi, formam quæ est substantia esse qualitatem, aut magis minus suscipere: nā quamvis augeantur ac minuantur elementa, non tamen forma, quæ ex illorum temperamento confurgit: sed varietatem suscipit ut ad qualitates comparatur: neruus enim carne frigidior est, & siccior, nō tamen magis substantia. In libello autem, cui titulus est, *An mores animi corporis temperaturam sequantur, omnium similiarium substantiam primis qualitatibus constare affirmat.* Dubitat autem de instrumentis. atque anima: sed & hæc vult ex illis esse. In libello quoque de substantia facultatum naturalium inquit, *verisimilius esse, temperaturā cōstare mixtione primarum qualitatum, quām elementorum ipsorum substantia: nec ultra eam, nisi animam, si immortalis modò sit, formam ullam aliam ponere vnaquam visus est.* Auerroes autem posuit in unoquoque mixto tres formas elementorū cōponentium, & formā compositionis, & formam compositi: sed forma vniuersi est imperfecta, quia noui dicit nisi congregationem simplicium. At in fine libri de causis lōgitudinis & breuitatis vitæ, volēs docere causam, cur plātæ facilius propagentur, inquit: Formæ mixtorum ut remotiores sunt à formis simplicium componentium, sic ab illis magis patiuntur: quia sunt magis eis contrariæ. quare forma inanimati etiam videretur esse alia à forma temperamenti elementorum. Sed hoc clarissimè docet in Paraphrasi

63.

2. P.

31.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

*Tract. 2. Metaphysicæ, vbi conatur ostendere, formam mixti alia
sol. II. esse à forma elementorum componentium, hac ratione:
Nam si compositum mixtum differt ab elementis, vel per
elementū, vel per aliquid ex elemento: aut non differt: si
vltimum, igitur elementa erunt actu omnia mixta: & sic
redibit opinio Anaxagoræ, qui ponebat omnia in omni-
bus esse, nec accedere cōpositis, nisi mixtionem. At si
differt mixtum cōpositum ab elementis, per elementū:
igitur addito illo elemento prioribus, quero, Per quod
iam differt cōpositum mixtum ab illis: si per elemētū
aliud adhuc addam illud prioribus, & sic erunt infinita
elementa in mixto: aut deueniemus ad aliquod compo-
situm, quod ab elementis cōponentibus non differt ullo
modo: & sic rursus redit opinio Anaxagoræ. Quod si cō-
positum vel eius forma ab elementis differt per aliquid
ex elementis: & hic est modus secundus diuisionis: ige-
tur an illud sit idem elementis quero, aut non? Si sic igi-
tar compositū differt ab elementis per elementa ipsa, &
reddit primum membrum iam improbatum diuisionis.
Aut id quod est ex elementis differt ab elementis ip̄s:
& tunc vel per elementum, & sic rursus redit primum
membrum diuisionis. Vel differt per aliud ab elemento,
& ab his quæ sunt ex elementis: quare melius ab initio
erat dicere, quod cōpositum differt ab elementis per for-
mam quæ non est elementum, nec ex elementis. Et hoc
est quod voluiimus ostendere. Veruntamen ipse videtur.*

*cap. 21. v. Collectanciorum habuisse aliam opinionem: nā cùm
declarasset superius, quod primæ virtutes prodeunt à
qualitatibus manifestis exuperantibus, vt quod piper ca-
lefacit: & quod secundæ ex primis, & tertiæ ex secundis
profluunt: operationem, quæ est à proprietate, quoniam
non in calidum aut frigidum simpliciter reducere poter-
rat, reducit in formam mixtionis elementorum certam:
igitur si poneretur alia forma mixti, illa nullā haberet
operationem, immo esset superflua. Quod si dicas, quod
illa mixtio est in potentia: sequitur vt non ipsa habeat
operationem, sed forma mixti superaddita: nam non exi-
stens actu non operatur. Ipse autem, vt dixi, tribuit hāc
virtutem mixtioni elementorum sub certo pondere ac
mensura. Et eodem modo in secundo libro inquit. Et*

*cap. I.
sol. I.*

determinatum est in libris de Generatione & corruptione, & Metheororum, quod formæ compositorum non sunt aliud, quam formæ temperantiæ, quæ est complexio ipsorum elementorum: nec formæ ipsæ inuicem differunt, nisi ratione calidi, frigidi, siccii, & humidi. Et rursus paulo inferius: Tunc erit intelle. Etum, quod res, qua diximus superius, quod membrum agit actionem suam, aut patitur, si fuerit ex consimilibus, non est alia res, quam forma complexionis proueniens ex mixtione quatuor elementorum. Vnde ibi perperam legitur Quam, pro Qua. Sed in Commento magno quarti Metheororum, declarat quod forma col. vi mixti est duplex, Instrumenti, & est anima: & Similari, & est complectio, seu temperatura, vel calor naturalis, dicit: nam frigus ipsum etiam est forma aliquæ modo mixti. Eriath ante dixerat in eodem commento, Et fol. i. forma quæ est in materia secundum quod ipsa est forma fine. complexionis proueniens à virtutibus actiuis, quod est de necessitate vel calor, vel frigus, vel ambo. sed declarabitur ferè quod est caliditas, non esse generationis à catore, nam commixtio non potest esse nisi per calorem: generatio autem non est nisi per commixtionem. Secundum Auerroem igitur formæ inanimate sunt ex elemento prædominante: & hoc ostendit etiam demonstratio quā adducit quarto Metheororum, & de- co. i. cimo Primæ philosophie, inquit enim, Quod permisce- 23. tur, à forma aliqua tanquam agente permiscetur, & hæc est vincens: sed forma permiscens est calidum aut frigidum elementi: igitur forma mixti est calor vel frigus vincens. Et ex hoc concludit contra Galenum, quod non datur mixtum æquale ex elementis: & quod elementa non queunt habere ambas qualitates in summo: Si igitur ratio illa tenere debet, oportet quod forma mixti sit elementum prædominans: aliter dicet contradictor, quod mixtio illa sit à forma, non à qualitate vincente. Sed hic sunt plurimæ difficultates: prima est, quod illud quod componitur ex aliquibus per mixtione, est aliud ab illis in actu, primo de Generatione & corru- tex. ptione: & ideo dicebat commentator primo de Anima: Essentia compositi, in omnibus compositis non est ele-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

- mentum, nec ex elementis. Formæ enim rerum necessitatis
 co.77. est ut sint illis superadditæ. Et primo etiam Primæ philosophiæ inquit, Res compositæ ex elementis differunt
 co.12. ab illis non solum, sed & à se inuicem. Et in septimo
 tex.60. eiusdem hoc idem dicit philosophus, & adducitur ferme eadem ratio quæ in paraphrasi deducta est ab Auerroë. Sed hanc difficultatem diluit apertè philosophus
 cap.12. quarto Metheororum, & secundo de Generatione & cor-
 ruptione Auerroës, docens, quod quemadmodum ex simili-
 cap.48. bus instrumenta, sic ex elemetis similia constat:
 & quod elementa ipsa refranguntur substantiis & qualitatibus ad quoddam medium: fiuntque elementa tatum
 cap.1. in potētia mixto ut vii. Metaphysicæ declarauit. Nam certum est, vnam tantum esse formam in mixto, ut rectè declarat Auerroës in de substantia orbis: Nam inquit, quod est in actu, non potest recipere aliam formam in actu: igitur in mixto sola ultima forma est in actu. Et hoc etiam ostenditur à simili, nam philosophus cum vi-
 2.de ani- deret hominem habere functionem plurium animarū,
 ma tex. nutritur enim, & sentit, ac intelligit, dixit alteram in al-
 co.3.I. tera contineri. Igitur si in homine, qui est maxime remo-
 tutus à natura elementorum, multitudinem formarum re-
 fugit philosophus, quanto magis in aliis mixtis: nec pos-
 sumus dicere, quod in coordinatis non impedit: nam nullæ formæ sunt sensus iudicio magis coordinatae ani-
 marum generibus, nūquam enim sensituum potest esse sine viuente, aut sine sensitivo intelligens: & tamen non possunt esse istæ formæ in actu in cōposito: quare mani-
 festū est, quod multo minus in vlo alio Præter hæc phi-
 losophus secundo de Generatione animalium, volens
 ponere animas non ex elementis, coactus est fugere ad proportionale elemento stellarū. hæc autem forma non mouet ad vnam positionem tatum, sed ad omnes: igitur si forma mixti inanimati est alia ab elemento, vel erit cœlestis, & mouebitur ad omnem positionem: vel da-
 bitur aliud quintum elementum, & etiam cum hoc erit ex elementis. Quando igitur philosophus vult esse aliud compositum ab elementis, tria sunt consideranda.
 Primū quod in libris de Anima loquitur de anima quæ
 non est forma elementi, ideo male exponit ibi Auerroës

sermonem proprium generaliter. Secundum, quod proportio illa est alia ab ipsis elementis, & hoc dixit expresse in eodem loco. Alia enim ratione os, alia caro conficitur ex elementis. Tertium, quod elementa actu desinunt esse in mixto, forma autem mixti actu inest illis: manent enim secundum qualitates tantum, ut inquit philosophus primo de Generatione & corruptione: & hoc idem dixerat secundo de partibus animalium. Sed ne quis obiiciat ex eodem loco, triplicem esse compositionem ^{cap. I.} in animalibus, ex elementis similarium: ex similaribus ^{initio.} instrumentalium: ex instrumentis totius. Sed dices secundum, si elementa non sunt in actu, & forma mixti est acto existens, quomodo potest forma mixti esse elementum prædominans? Item si forma elementi est forma mixti, omnia mixta inanimata erunt unius speciei. Item forma elementi est imperfecta & refracta, igitur forma mixti erit etiam imperfecta. Item mixtum ipsum esset elementum & simplex: adhuc ubi est aqua, ibi non est ignis: in mixto igitur forma mixti non potest esse ubique. pater autem quod diximus: nam cum elementa sint in mixto secundum substantiam diminutam, tertio Cœli iuxta Auerrois sententiam, nec detur penetratio corporum, manifestum est mixti formam non illi coextendi. Ut vero declarauimus, nam tantum esse formam animalium animam, inanimorum autem elementi prædominantur: nam si alia esset, non moueretur utique mixtum à prædominante illi elemento, ut vult philosophus in primo Cœli, & Averroës. Aut cogimur dicere, quod forma quæ in actu non est, mouet in actu: vel quod duæ ibi sint formæ. Oporteret etiam ponere alias formas, ^{Tex. c. 12.} quæ non essent ex elementis, nec cœlestes. Quare cum Aristoteles, Triplicem esse in homine, vel animali, compositionem: non intelligit de vera compositione, nam instrumenta non componuntur ex similaribus mixtis inuicem, sed tantum iuxta appositis. Propter id dico, quod forma mixti est elementum prædominans secundum materiam & subiectum, non autem illa ut est in potentia. Nec inconuenit apud me, quod omnia mixta inanimata sunt eiusdem speciei: & talis forma in se perfecta: ut autem ad elementum comparatur, est im-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

perfecta: nec poterit tamen esse elementū, aut simplex, cùm alias retineat elementorum formas: Est autem ubique, quia vt diximus, elementa actū in mixto non manent secundum substantiam: neq; enim esset mixto, sed iuxta appositiō. Sed quia Auerroës, vt diximus, alias virtutes largitur elemento vincenti, alias formæ mixti, quam tamen vult esse ex elementorum compositione temperaturā: dico, hæc inquam fieri à qualitatibus quas nolim esse formam mixti, ac eius substantiam. sed proprietas medicinarum prouenit à forma elementi dominantis, vt est in actū: & hæc, vt dixi, subiecto eadem est cum forma mixti, verum tamen alia ab eodem simpliciter, cùm vt est forma elementi refracta sit in potentia: vt autem mixti, ac vincens mouens, ac miscens in actū.

Quare nec hoc à Galeno, nec ab experimento discrepat.

Lignum autem ac lapis non differunt specie, sed solis accidentibus: caro autem mortui, vt inquit philosophus,

4. Met. 5. Pororū, & quiuocè caro dicitur: nam elementum est, aut elementum cap. 12. ta: quod tempus, inquit, detegit cùm in cinerem cōuerteretur. Vel dic in inanimatis mixtis actum superuenientem his quæ specie eadem erant ea distinguere. Verum melius est, vt ad elementi naturam reducantur, sintque eadem, cùm nullum ex hoc inconueniens sequatur. Nā si differentia specie esse dicantur inanimata, erunt aliæ formæ aliæ à cœlestibus & elementorū. Sed adhuc est difficultas, quia Herculeus lapis differt in operatio-

ne à ligno, & propriis accidentibus, imò etiam ab aliis lapidibus. Itē plus differt Herculeus lapis à ligno, quām à lapide. Respondeo, quod de Herculeo lapide est magna difficultas: in reliquis dico, quod quædam differunt solo numero, quædam accidentibus, quædam substantia & specie, quædam genere, & quædam plusquam genere. Numero differunt saphirus à saphiro: Accidentibus, saphirus ab adamante, cùm unus albus sit, alter cyaneus: Accidentibus generalibus, vt saphirus à buxo: specie, vt lapis à pisce, vel planta: Genere vt homo à lapide: Plusquam genere, vt lapis à cœlo. Quod si quis dicat, lapides habere virtutes proprias: Dicendum erit, illos etiam animatos, quod in primo de varietate rerum tueri cogimus. Metella autem nequaquam

animata esse dicemus. Sed adhuc emergunt dubitatio-
nes: nam Averroë dixit, quod inter animam, & subie-
ctum remotissimum sunt multæ formæ non dantes es-
se. Secunda dubitatio est, quod animal antequam sen-
tiat viuit vita plantæ: igitur postquam senserit habe-
bit utramque formam. Tertia est, quod ipse dicit, ex-
tincto animali datur alia forma in cadavere opposita
formæ temperamenti, in qua anima dum animal viue-
ret sustentabatur. Quarta est, quod sunt formæ aliæ
comunnes, ut generis, velut in homine forma animalis
& viuentis, & corporis naturalis, & forma corporis ma-
thematici: & substantiæ & accidentium: & quanquam
hæc omnia sint extra medicinæ propositū, dignum ta-
men eit illis respondere breuitet. Dico igitur, quod hæ
omnes formæ sunt in potentia quo ad esse, quia non di-
stinguntur à perfectiore: quo verò ad rationem, & ut
de alio dicuntur, sunt in actu, intellectu eas disiungēte:
vnde hæc propositio Homo sub forma hominis est vi-
uens vel sentiens, falsa est: nā ipse est intelligens, & hæc
operatio alia est à sentiente, quamvis sine illa esse nona
possit. Forma verò corporis mathematici non inest ei
ut mixtum, nam etiam inest elementis. Formam verò
temperamenti dicimus adesse, sed non disiunctam esse
ab anima, in belluis: quia vel est ipsa, vel ab ipsa suspen-
tatur. Idem dico de homine apud Galenum, & Alexan-
drum Aphrodiseum. Nobis autem constituentibus Ani-
mum humanum immortalem, longa nimis esset disputa-
tio, si vellemus hoc declarare: dictum est etiam par-
tim hoc in libro de animi immortalitate. Cùm verò
dicimus, quod fœtus viuit prius vita plantæ: dico, quod
hoc est verum, sed anima illa est actu vegetatrix, poten-
tia autem sentiens. Inde fit animal dormiēs, & post actu s. de g.
sentiens, potentia autem vegetatrix est anima permuta ratione
tis vicibus. Sed adeo dubitatio, nam si forma mixta est nimali
forma elementi prædominantis, igitur nullum simplex c. i.
medicamentum habet facultates contrarias: nam non
datur forma sine operatione: cùm tamē Galenus di-
cat, quod Balanus Myreplica, seu glans vnguentaria,
calidā habeat terreāq; substantiā simul, astringentemq;
vim: & caulis laxantem facultatem, & astringentem, medic. li. 6. f.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

vt tertio de simplicibus medicamentis dixit: & de cap.
a.15. paris cortice idem inquit libro septimo: nisi esset quod
& in his partes sunt actu inuicem distinctæ, quoniam
vuentis fuerunt herbae: & tunc potentia quidem tales,
actu verò formam animæ plantæ consequebantur. At
postquam eradicatae, ac mortuae fuerint, unaqnaque in
proprium relabitur temperamentum. Sed facultates
quæ in comparatione ad animalia insunt, formam non
consequuntur mixti: corruptitur enim mixtum viuēs,
fitq; aliud specie ab eo quod erat, ut iam dicemus.

CONTRADICTIO II.

*An dentur operationes medicinarum consequen-
tes proprietatem.*

Comitialem morbum, Pæonia: columellæ vitia,
succus cyrenaicus: paristhmia, & reliqua gulæ vi-
tia, filum purpuræ matinæ, quo vipera strangulata est,
collo appensa liberant, Galenus: tum rursus, inquit ille,
sed & rabie affecto data, in totum sanavit: atque hoc ex
totius substantiæ similitudine efficit. Dictū verò prius
talem facultatem ex sola percipi experientia, & planè
methodo nulla constare, libro sexto de simplicibus me-
e.de Pas. dicamentis. Et rursus in. ix. Siquidem ut ostendimus
mia, & de proprietatib; quæ totius substantiæ ratione insunt, à me-
dyllo. iodo ac ratione sunt alienæ, & per solam cognoscuntur
cap.de la- experientiam. Nam cur hic lapis tacto vulnere, vnde
pidibus. sanguis prorumpit, illum fistat, haud nouimus. Palam
cap.de Ia est de Iaspide illum hoc intelligere. Atque iterum paulo
spide. post: Proprietatem nōnulli quibusdam testimonio suo
adscribunt, qualēm re vera habet Iaspis virens: qui ad-
hærens ventriculi ori, illud adiuuat: cuius sanè ex peri-
menti nos abunde fecimus periculum, torquem enim
ex huiusmodi lapillis collo suspendi, ita ut lapides os
ventris contingenter: apparebant autem nihil secius
aep.de cā prodesse, quam si sculptruram haberet quam Nechephos
cris. scripsit. Rursus verò in xi. libro: At fluiatilium ca-
crorum cinis, quamuis exsiccat, ut predicta, proprietate
tamen substantiæ suæ mirabilis est aduersus morbum
qui prouenit à cane rabido morsis, tum per se, tum cum

gentiana & thure multo præstantior. Cæterum seorsum scribam aliquando de his, quæ à proprietate totius substantiæ agunt aliquid, librum vnum: ex quorum genere sunt, quæ suprà retulimus. Et in initio libri, dum de viperarum carne tractat, inquit: Properat autem, ut videatur, vis eius ad cutem, excrementa quæ in corpore sunt secum exigens. Tum in 1. De medicamentis secundum cap. 1 genera: Ignorare videntur quidam marinum leporē solum pulmoneum, Cátharides solam vesicam ex vniuersis corporis partibus exulcerare. Quid verò à sciuissent antiqui vim Herculei lapidis, non eam vulgarem, qua ferrum trahere potest, quam in similitudinem referunt, sed qua ferrum ad Boream semper dirigit, haud scio quid fint dicturi aduersus eidētissimas rerum proprietates. Sed tamen Galenus in tertio de Simplicibus medicamentis inquit: Ostensus est autē superius, omnem mutationem à medicamento factam calore, frigiditate, ac reliquis qualitatibus fieri. Igitur nulla erit proprietas. Hanc etiam Mesue retulit in causam cœlestem, ultra mixtionem elementorum, & adducit testimonium Platonis: sed Galenus vires soluendi in substantiæ similitudinē trahit, ut suo loco videbitur. Igitur operatio solutiui nō est à proprietate. Hoc etiam indicat Galenus, In c
nra qui cùm in libris de medicamentis simplicibus vires illorum enarraret, Scamonij nullam fecit mentionem: de cap. Elleboro verò nec dixit ipsum soluere: Colocynthidam prin autē quomodo purget, nos dixit, quanuis purgare affit met. Igitur vim expurgandi Galenus ad similitudinem substantiæ reuocat, quam vult esse proprietatē. At præter hanc proprietatem nullam ponit, scilicet præter substantiæ similitudinem: quod apparet in autoritate de Alyffo: nam cùm conferat proprietate sua canis rabidi morsui, explicauit quid nam eis illa proprietas substatiæ, siquidem similitudinem. Conciliator autem existimat iuxta principis sententiam, Proprietatem esse naturam mixti corporis procedentem à superna & plenis- De sima influentia, & propter proprium temperamentum, cor. quod singularem in illo dispositionem inducit. Verum ibidem princeps Proprietatem & Naturam vnum con & idem esse declarauerat. Sed quia Auerroes dixerat mea

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

in VII. Primæ philosophiæ. quòd elementa non agunt substantia sua, sed qualitatibus, ideo credit hanc proprietatem, ut est agendi principium, esse accidens, non substantiæ. Quod enim agit verè est substantia, instrumentum autem accidens: ignis enim est qui exurit medio caloris. Si igitur proprietas est substantia, operabitur per qualitates. Sed questiones hæc sunt remotiores à nostro proposito Melius est igitur ut videamus, quid primo sit hæc Proprietas secundū Galeni mentē: nam clarū est apud illum eam esse substantiæ similitudinem, ut diximus. Verum si quis dicat, quòd Herculeus lapis dirigit ferrum ad septentrionem; & quòd alias fugat ferrum, & alias à ferro trahitur, vs Conciliator ibi affirmit, cōcedet Galenus: quandoquidem eadem & vnius & plurimum ratio: sed Herculeus lapis ut viuit, trahit similitudine ferrum. nec est alia proprietas singularis respectu viuentis, quæ pertineat ad medicum. Sufficit igitur Galeno quòd omnis proprietas medica ad similitudinem trahatur, nō autem omnis proprietas generaliter. Quare nulla in medicinia est vere Proprietas, sed sola Similitudo, seu Natura: quæ quia affectū facit nostro iudicio admirabilē, ut dicebat eo loco princeps, ideo Proprietas à Galeno virtus illa dicitur. Nullum igitur animatum proprietate p̄dictum est: sed v̄t animatis comparatur, eam rationem ob similitudinem subit. Quare meritò comparauit hominem & medicinam magneti, nam membrum qualitate medicamēti affectum trahit: humorem verò ferro, viuum viuēti, mortuum mortuo. Quam sententiam nemo ad hanc usque diem est assēcutus. Sed occurrit dubitatio, quoniam pacto lepus maximus solum exulceret pulmonem: neque enim par est, simile tam vehementer lædi à simili. Respondemus: ut simile est, trahi ad locum: ut autem igneas secum habet ac escharoticas partes, exulcerare locum ad quem trahitur: ad quod iuuat loci ipsius aut mēbri qualitas ac substantia, ci iniuriæ obnoxia. Hæc igitur Proprietas vera, quæ soli animato inest, à cœli virtute est. Ob id etiā serpentis carnes, & Basiliscus, Regulūs ue, ut mortem oppeterunt, saxa non violent, nec herbas in circuitu existentes perimunt. Inanimatorum enim, ut diximus for-

ma est elementum prædominās, & ob id nulla proprietas. Sed nō videtur Galenus decimo de simplicibus medicamentis, negans sanguinem vespertilionis prohibere pilos, quia non sit egregiè frigidus, admittere: neque eam quæ sit à similitudine substantiæ proprietatem, nam ratio eius fecus periret. Respondeo: ratio est contra illos, qui à qualitate hoc fieri existimabant: nam medicamento cicutam, quasi frigidissimum aliquid superaddebat.

C O N T R A D I C T I O III.

*Medicinae soluentes similitudine humores trahunt: attractio
vero ipsa à medicamento fit, & ipso secundum substantiam attenuato.*

IVXTA PRÆDICTORUM SENTENTIAM, QUONIAM DECREUIMUS OMNEM PROPRIETATEM ESSE IN VIVENTE: NAM QUD NON VIUIT NON MOUET AD VNAM NISI POSITIONEM: PROPRIETATIS AUTEM EST AD OMNEM AGERE ID QUD MOUET: VELUT ETIAM IN MOTIBUS VOLUNTARIIS. QUD ETIAM PATITUR AB ALIO, PATITUR OB PROPRIMUM TEMPERAMENTUM, NON AUTEM OB CÆLESTEM IMPRESSIONEM. DIXIMUS TAMEN, MEFUE SENTIRE QUD OB ID MEDICINA TRAHAT HUMOREM: SED GALENUS OB SIMILITUDINEM, & SERAPIO VIDETUR EI EX PARTE ASSENTIRI. VERUM GALENUS PRÆTER SIMILITUDINEM ADDIT ETIĀ, QUD QUÆDAM EDUCUNT SUBTILITATE PARTIUM, UT IN V. DE SIMPLICIBUS MEDICAMENTIS SCRIPSI. PHILOSOPHUS PRIMO PROBLEMATUM HANC INIT RATIONEM, QUÆ DEUORANTUR CUM À CALORE TRAHUNTUR PER VENAS & COLLIQUATUR, NEC TAMEN POSFUNT CONCOQUI OB ALIENAM QUALITATEM, & RURSUS EXPELLUNTUR, TRAHUNTQUE SECUM HUMORES: ÈS VERO, & FERRUM, ETSI NON CONCOQUANTUR, NEC ETIĀ DISSOLUUNTUR: LAC & MEL CONCOQUUNTUR: EADEM TAMEN RATIONE COPIOFIUS HAUSTA VICEM OBTINENT MEDICAMENTI. HAC Igitur CAUSA NON SIMILITUDINE, SED CONTRARIETATE POTIUS MEDICAMENTUM PURGAT. ET OB HOC DICIT PLERUQUE, MEDICAMENTA SUNT & INIUCUDA, & INSUAVIA. SED HÆC OPINIO À GALENO REDARGUITUR, NAM NON PLUS VNUM, QUAM ALIUM HUMOREM MEDICINA AD SE TRAHERET. ERASISTRATUS, VTPOTE EX ARISTOTELIS PRONEPOTIBUS, & IPSE INTER MEDICOS HANC TUEBATUR OPINIO-

3.de 5

plic. m

cap. 2

25.26

In

tid.ca

5.c.18

Probl

43.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

nein, ut in libro de medicamentorum facultatibus apparet. Sed nec omnia in sua via purgant, quamuis à calore attenuentur, ut prassium. Sed contra Galeni placitū multa solent adduci. A uicenna nanque & Thurisanus argumentantur contra Galenum: quia si ferrum trahitur à magnete ob similitudinem, igitur magna fieri quantitas trahet paruam magnetis quantitatē, aut etiam magis trahet aliud ferrum. Medicamentum etiam idem, ut Elleborus trahit diuersos humores: igitur non potest hoc esse à similitudine, aliter Elleborus assimilabitur pituitæ & arræ bili simul: quare etiam duo hi humores erunt iauicem similes. Iacobus & ipse adducit hoc in contrarium, quod turbetum non est simile pituitæ, cùm sit calidū, & pituita frigida: dicitur forsan, quod sunt colore candido similia. Sed hoc primo reprobatur à Galeno in 11. de simplicibus medicamentis, qui non vult colorem considerandum in medicamentis, sed saporem, odorem, & experientiam: imò vult, experientiam paucis additis rationibus sufficere, odore etiam cōtemp̄to effet etiam omnis medicina candida, ut & cerusa & calx, expurgans pituitam. Sed Vgo adducit quādam alias etiam contra Galeni opinionem. Cor trahit aërem frigidum, & ramen ipsum est calidum: multa etiam similia sunt, quæ non se trahunt, ut caprificus, quæ non trahit ficum, quamuis sit ei similis. & clarus instat, in præter naturaliter dispositis trahitur contrarium: nam calida membra trahunt medicamenta frigida, ut concedit Galenus, dum exponit utilitatem compositionis medicamentorum: sed corpus ægrum, humor malus, & medicamentum sunt omnia præter naturaliter disposita, igitur trahent se ut contraria, non ut similia. Et si dicatur, quod sunt contraria in qualitatibus, in substantia autem similia: hoc apud Galenum, imò etiam apud nos nihil est: nam apud Galenum quantitas est substantia: apud Auerroem & nos, ubi qualitas, ibi elementum, & forma mixti est subiecto eadem in inanimatis cum forma prædominantis elementi: & etiam, qua licet substantia elementorum non sit illorum qualitas: est tamen ei valde proxima. unde Auerroes existimat elementa substantias imperfectas: sunt enim contraria, & susci-

piunt magis ac minus in suis substantiis, quod propriis
 repugnat substantiis, ut habetur in prædicamentis. Est *cap. de*
 etiam nostrum hoc dubium, quia cum non omne simile *Substan-*
trahat simile, quæritur igitur ratio propria qua medica-
mentum trahit humorē. Concesso enim quod non tra-
hat nisi simile: quia tamen non trahit omne simile, quæ-
rendum est, cur hoc trahit, ut scamonium: hoc non, ut
papaueris succus. Auerroes v. collectaneorum tenuit, *cap. 21.*
quod virtus attrahēs effet calor proprius in medicamē-
to. Albertus in tractatu suo de Metallicis, quod effet for-
ma quæ est substantia: sed hanc nos reduximus ad for-
mam elementi prædominantis in inanimatis, & in ani-
matis ad ipsam animam. Sed princeps vult quod fiat à *De vi-*
temperamento quod ex primarum qualitatum mixtio-
ne cōsurgit. Nos autem declaraūimus, quod omne vin-
cens in mixto, & cui debentur illius operationes, est for *bus cor-*
ma eius: quia operationes sunt à forma, & quod forma *dis. hau-*
elementi prædominantis vincit in mixto, quia mouet, & *cap. 1c*
generat: igitur ipsa est forma mixti, & non compositum
ex primis qualitatibus. Sed intelligendum est dictum
principis, de causa: nam alia elementa reducūt formam
elementi prædominantis, ad formā qua sub mixto con-
sistit: & hoc est verissimum. Addit etiam, quod hæc tem-
peratura ab influxu iuuatur cœlesti, & damnat modos
antiquorum, quos Alexander Aphrodiseus recitat in II. *cap. 2*
naturalium quæstionū. Empedoclis, qui ab atomis con-
currentibus mutuo ac se impellentibus: nam sic omnia
ab omnibus traherētur, vel saltem ferrum à ferro, quod
etiam obstat opinioni Democriti, qui à defluxibus mu-
tuo concurrentibus id fieri credit. Diogenes autē putabat
quod ob humorē ferri: sed cur non trahitur æs ab ali-
quo? & Herculeus lapis à ferro nihil aliud? ob id dice-
bat Alexander nec per mediū, sic enim intermedius aér
prius traheretur: quare nec vt alimentum, nam ipsum
trahitur à membro per medium successuè. Relinquitur
igitur, quod ferrum ab Herculeo lapide trahitur, quia
perfici optat, sensum habens quandam, quanquā inani-
me. Auicenna verò in hoc damnat Galeni opinionem,
etiam cū aliis, quia à similitudine hoc fieri posse negat.
Obstat igitur Galeni opinioi etiā hoc, quod si humor

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

trahitur à medicamento ob similitudinem , attractio à simili fit nutritionis causa: & humor non nutrit medicamentum , & membro à quo trahitur, est contrarius. Ad *prima pri* hæc dicamus ut Princeps, Attractio fit vel a vacuo, vel *medoc. 6.* proprietate naturæ, vel calore , & ea quæ est à calore fit *cap. 3.* vacui causa: quæ verò à proprietate , calore cōfirmatur.

Medicamentū igitur nihil per se trahit, mortuum enim est: sed intēstinis plerunque, raro autem ventriculo qualitatem inducit similem humorū : quare trahitur humor à membro. & pro hoc facit argumētum quod etiam est pro philosopho , quia si euomatur medicina post duas horas, non est quātitate sua diminuta ad senium, & non cessat operatio eius propter hoc , & multi purgantur ab emplastris superpositis ventri, ut Mesue testatur in emplastro suo de arthanita dicto. Alij etiā solo odore medicamenti per nares hausto. Sola igitur virtus medicamenti inficiens membrū, seu sine diminutione substanciæ medicamēti attrahatur, seu cum parua, facit ut mem brum ratione similitudinis trahat humorē: deinde cùm non possit nutriti ex eo, quamuis sit similis in substātia, expellitur ab eodem: & ideo post purgationem remanet nausea & abominatio magna ratione impressionis. Non quālibet autem similitudo sufficit, sed oportet ut sit ad amissim , indicio clarissimo est medicamentum esse simile humorī attracto, quia si non evacuat in illum

3. de Sim vertitur. Propterea ad argumentum Auicennæ sèpe di plic med. ctum est ; non enim ferrum vincit ferruni vñquam, aut *cap. 24.* magnetem, quia est inanime, & inanimatum non potest esse in actu , sed solum in potentia , nisi ratione formæ elementi prædominantis. Elleborus habet diuersas par tes, & turbetum habet substantiam pituitæ similem, frigidam, cädidam, leuem, ideo non educit pituitam crassam: habet & cum ea partes calidas, ad attrahendum adiuantes. Cerusa & calx dissident tota substantia ab humano corpore, ut clarum est. Euforbij lacryma non pur gat pituitā similitudine, nihil enim in ea frigidum : sed colliquando. Cor trahit aërem vacui ratione, qua omnia absque discriminâ trahuntur. Caprificus non trahit sicū, quia viēns non trahitur: mortua ficus non est substantia similiis. Humor malus trahitur à membro sub ratione

alimen-

alimenti, cùm est similis : aliter membrū esset sua mala qualitate sibi medicina, si contrarium traheret. In medicamento alia ratio est , causa verò attractionis est exacta similitudo : sic vt vnum sit animatum, aliud autem anima careat. Ad Alexandrum attractio à simili est propter nutrimentum, nam & magnes alitur, & diutius durat in febri scobe: et si non propriè substantia illius forsan nutritur. Sed non est necesse in attractione propter nutritionem, quicquid est intermedium prius trahi. Humor verò qui trahitur, membrū nutrit, sed modicè, ad quod trahitur, quia similitudo temperamēti non est ad naturale, sed medicamento acquisitum. Sed contra hoc est argumentum Principis, si membrum sic traheret, aut medicina concomitaretur humorē, validior fieret purgatio in sanis quam ægris. sed hoc non procedit, quia humor bonus est, & ab aliis membris maiore vi retinetur: ideo sani habent validiora etiam membra quæ retinēt, & humores plerunque bonos, quare maiore nixu retinentur. Serapio autem, quia credit medicamentum, & non membrum trahere humorē, ideo difficultatem habet quomodo idem attrahat, & expellat: quare cogitur dicere, quod medicamentum attrahit, & membrum expellit: quod fieri minimè potest.

C O N T R A D I C T I O . IIII.

Cor an sit vnum membrum principale tantum.

Principia igitur sunt, Cor, Cerebrū, Epar, & Testiculi II. Artis medicæ, cap. iij. Non est ignorandum quatuor esse virtutes in animali: Sensituum, quam Galenus ponit in cerebro: Vitalem, quam in corde: Nutritiuam, in iecore: Generatiuā, in testiculis. Igitur sic illas ponit in his membris, vt quo ad has virtutes Galenus neget horum membrorum alterum ex altero pendere. Non tamen vult, quod cor non recipiat virtutē sentendi à cerebro: nec quod cerebrum non recipiat virtutem vitalem à corde: sic enim vt in bene recta ciuitate, mutuo sibi hæc inuicem famulantur. Rationes adducit ad hæc Galenus, in libris quatuor primis qui supersunt de dogmate Platonis & Hippocratis: præcipuas autem pro

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

iecore in v. libro. Prima igitur hæc est virtus, ibi or-
tum habet, vbi instrumenta eius originem ducunt : at
arteriæ sunt instrumenta facultatis vitalis, venæ nutriti-
uz, nerui sensus. Igitur vbi hæc exoriuntur, ibi suarum
origo virtutum. Sed nerui à cerebro, arteriæ à corde, ve-
næ à iecore oriuntur : igitur hæc membra sunt harum
virtutum fontes principales. Et si quis dicat, quod calor
naturalis conseruatur per motum pulsus: respondet Ga-
lenus, quod etiam anhelitus: & sicut pulsus est per virtu-
tem à corde transmissam, sic anhelitus per virtutem à ce-
rebro, cùm respiratio sit motus voluntarius. ideo utraque
membra quod ad hoc, eoscilicet, & cerebrū, æqualem
vsum quo ad caloris exhibent conseruationem.

cap. 2. Ad hoc respondet Auerr. II. Collectan. quod trans-
mittitur hæc virtus à corde prius ad cerebrum per arte-
riæ, & adducit dissectionem protestimonio: nam ma-
gnæ ibi spectantur arteriæ. Sed hoc non videtur verum
in laborantibus morbo attonito, integra adhuc cordis
virtute: non enim sentiunt, & tamen deberent sentire,
quia principalis virtus integra est. Diceret Auerroes
perfici in cerebro, sicut calor est in lumine solis virtute:
sed non perficitur nisi cùm ad clementia peruenit. Sed
hæc responsio nulla est: nam si virtus illa est imperfecta,

Tract. 5. nihil ei conuenit ex operatione: quare inanis erit. Re-
contra- spondeo igitur quod ut dixi in Contradictione primi
dict. 1. libri, Aristoteles diceret duo. Primum, quod falsum est:
scilicet, quod nerui à corde oriuntur, nam deceperunt
illū villi cordis albi & substantia similes neruis. Secun-
dum est, quod negaret neruos esse instrumenta sensus
omnis: sed diceret esse instrumenta tantum perfecti sensus.
Diximus autem ibi quod Averroes in Paraphrasi aliter
conatur soluere argumentum. Quod si dicat aliquis pro
philosopho, cerebrum indiget vitali spiritu: Respōdeo,
& cor indiget respiratiōe quæ illi à cerebri virtute sub-
ministratur: nec tamen hoc prohibet quin cor sit princi-
pale. Sed si quis dicat, cur in attonito igitur morbo de-
perditur sensus? Respondeo, cur quando attonitus
morbus ex corde pendet etiam sensus amittitur? Dico
ergo, quod deperditur ob intemperiem: nam membra
pianata spiritu cerebri desinunt sentire sensu perf. &c:

nam plurimi eorum retinent sensum imperfectum, id est doloris cognitionem: cum vero & hanc amittunt ex toto, iam cor laborat. ad quid enim illos cruciare si nihil sentiunt? imo plurimi sentiunt etiam non parum, sed nequeunt signum declarare. Hoc igitur argumentum quod ex colligantia deducitur, nec pro Galeno, nec pro 6. de c. Aristotele determinat.

A constitutione vero aliud sumitur, in iecore praepucie: sanguis enim in eo generatur: nam ibi est vas quod superfluum expurgat, bilem siquidem flauam: & lien.

Secundo, quia omnino membra intra peritoneum neruosa ex sanguine portae nutriuntur solo: cum nullum ramum ex caua ad illa descendere dissecatio ostendat: quamuis Galenus hoc neget: paucos enim excipit. Clarum est igitur, multa membra saltem hoc sanguine nutriti. Tertio, quia caro iecoris sanguini simillima est. Quarto, quia ibi sunt venae capillares ad modum ortus fontis, ut nullo modo in corde, cum locus latius sit, confici possit. Quinto, quia caua ibi maior est, sicut arteria, quae a corde prodit, magna: sed hoc negat Vesalius: & nos etiam maiorem cauam in corde existimamus.

Sexto, quia dividitur caua ex iecore non ex corde. Sed ut video, par est utrinque ratio: nam superficiem iecoris sicut & cordis transiens duorum ramorum speciem effingit. Septimo, quod experientia etiam constat, quoniam ostia ipsa sanguinis in corde ab intus extra versus clauduntur: igitur cor cum comprimantur ostiola nullum emittit sanguinem: quare nulla poterunt ex eo membra nutriti: obstat enim primo ostium situs, qui ut magis comprimitur, eò magis clauditur, tum vero etiam impetus ipsius sanguinis. Sed vena arterialis, quae extra cor deficit sanguinem, manifestè in pulmone finitur. igitur caua non communicatur cordi, nisi ut nutrit illud & pulmones: tum vero ut ex illo sanguine arterialis generetur: quare nullo modo sanguis generatur in corde, nec generatus perficitur.

Ad hoc in Paraphrasi respondebat Averroes, quod sanguis non nutrit membrum, nisi per calorem arteriarum fuerit temperatus: & sic non in corde omnis sanguis formam suscipit, sed bene a corde: & indicio est, quod ad

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

omnia membra ad quæ vena cum arteria aduenit, altera alteri vel Galeno teste sociatur. Sed ista respōsio cūm concedat quæsitum, scilicet sanguinem in iecore generari sub forma qua sanguis est, robur ostendit argumenti: nam quòd iuuentur membra in conseruatione proprij caloris, nemo est qui neget, quòdque hoc fiat lib de Dis à corde. Est etiam vbi venæ arteriis sociis carent, ut sectione vne quæ per sacrum os ad musculos, & quæ ad virgam per sacrum & musculos exteriōres, & quæ ad femur in cutem, & quæ arteriarū, in gibbis iecoris, & quæ in septo transuerso, & quæ iuxta fin. per spinam alit thoracem, & humeraria, sic in abdomine, collo, & dorso, & quæ per faciem & caput omnes, vna duntaxat fermè excepta per os sacrum transeunte, coniuge arteria carent: tum verò & multi rami humerariæ, & quæ circum brachij os per auersam partem cōtorquetur: & tamen omnes membra nutrire proxima palam est. Accedit etiam quòd Galenus Aristotelem fatis oscitantē dissectionem attigisse eum arguit: ut etiam cerebrum ad cordis temperiem coquandam factum existimauerit: ut eius necessitatē propriam ignorasse videatur.

Sed haud negligenda est tanti Philosophi autoritas, qui cor vnum facit membrum principale pluribus in locis: sed præcipue II. de Generatione animalium, & III. de Partibus. Nec illud ad rem facit, quod quidam adnotarunt ex IIII. de Generatione animalium, quòd scilicet nullum animal sine corde inuentum sit: nam hoc etiam de iecore docet, sed duo membra efficeret principalia: Sed & in sacrificiis referūt Caio Cæsari hostias sine corde apparuisse: quæ tamen ego ad miracula vel mendacia refiero. Sed ad rem redeo: si sunt tres virtutes principales triāque membra, tamen tres animæ, ut Galenus facetur, quomodo animal vnum erit? hoc mouit Philo sophus argumētum. neque enim dicere possumus, quòd corpore ipso colligantur: nam forma res vna est, non autem materia. Galenus ad hoc videtur obiter respondisse cūm dixit, quòd vinculo eo colligantur, quòd si vna interea, alia non possit esse superstes, alteraque alterius functione ac auxilio indigeat: verūm si virtutes & non animæ totidem ponantur, cūm sensitua sit in loco, non

II. de Par.
cap. 7.

cap. 4.
cap. 4.
cap. 4.

v. de
Dog.

I. de A-

numa 90.

IX. Ar-
ti currat.
cap. 10.

indigebit cerebri functione. diximus autem de hoc aliâs, quoniam ex Philosophi autoritate anima in solo corde est: non autem per totum corpus diffusa. Conantur hoc quidam reprobare: nam homo per animam est homo, forma corporis anima est, forma materiæ coextenditur. Respondeo, hominem esse tantum apud Philosophum *de Insomniis* spiritum illum in corde complatum, in quo anima *tute* residet: cætera huius omnia causa sunt: cor, ut continet *Seneç.* reliqua cordis causa. Alia ratio ex hoc habetur quod *te. cap.* cor est ultimum quod moritur, primum vero quod viuit: ut *II. de Generatione animalium* dixit, cui subscribere etiam Galenus videtur *v. de Locis*: inquit enim, Pereunte virtute cordis hominem illico perire necesse est: ac non sic pereunte cerebri virtute vel iecoris: nam adhuc manet homo viuens, ut in valido attonito morbo manifestum est. Ac si quis spirandi libertatem auferat ab *c. 10.* homine, illico extinguitur. Sed ad hæc Galenus diceret, *2. de Cœlo* ut ex *IX. de Arte curandi colligitur*, Vires ipsas virtutem si prorsus corruant celeriter animal interire: præcipuam tamen esse in corde mortis causam ob motus necessitatē. At una virtute sublata ex toto homo illico moritur: neque enim in attonito morbo virtus sentientiæ perit, sed operatio: nec in hydrope iecoris vis nutritiæ sed opus: cum vero & virtus una interierit, homo illico extinguitur: iniò antequam intereat: & cum animas tres *lib. de Ponat* tutius totidem posuerit facultates. verum quo *nini* pacto aberrauerit in Platonis opinione aliâs dictum est *morta* à nobis. Est autem sciendum, quod anima si sit educta *tare*, de potentia materiæ diuisibilis, est sub eius diuisione: ut tenet Auerroes in libro de Substantia orbis. quare *cap. I* non rectè dixit Trusianus, anima existente coextensa rationi: illam tamen non diuidi corporis diuisione. Sed nec idem bene sentit de virtute vitali, ac causa motus arteriarum: cum existimet à spiritu ac ferore cordis eam prouenire: quamobrem ei contigit, quod etiam Auerroes in motu leuab. ut promitteret se illum si vita superesset qualisnam foret, descripturum. Sic Trusianus cum experientiam pulsuum inuento suo accommodare non posset, tractatione promisit. Verum hæc obiter: ad rem reuertamur. Recitat ille pro Philosopho tria argumēta:

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

horum autem primum est, Plures virtutes attribuuntur vni animæ, igitur plura membra ab uno etiam pendent. Secundum, Cor est principium caloris naturalis, igitur & omnium quæ sine eo perfici nequeunt. Tertium, Quod ligatis arteriis soporariis aufertur sensus & motus, conciditque animal velut attonito morbo percussum: igitur cor est omnia principium. Galenus

In de V/su hoc experimentum reprehendit: nam nisi ligentur nervi, soporariis arteriis adiacentes, animal manet cum sensu ac motu: quare error est in experimento. Ad id quod *z.de Dog.* dicit, cor esse caloris naturalis fontem & calidissimum, *Pla, post medium.* non negat hoc Galenus; cum sinistrum ventriculum feruere etiam dicat sano animali. ut vero ex hoc possit supra omnes functiones, minime est necessarium, cum temperamentu requiratur haec proprium, non autem caloris immoderatio. At non videtur par ratio de membris ac virtutibus in- tibū: cum membrum differat necessario, virtutes plures in una possint anima consistere. Adducit & Philosophus alias rationes velut, quod cor sit in medio, ut regis locum obtinet hoc autem ut secundo de Dogmate Platonis Galenus scribit: nec verum omnino est: nec si esset quicquam conclu- *z.de Par.* deret. Simile illud videtur. Nullum animal corde caret, *i.10.* nam & omnia habent duo instrumenta per quae cibum recipiunt, excrementaque efficiuntur: nec tamen ossa & animi membra sunt principalia, sed necessaria. Quod vero superius dixerimus primo cor generari, incertum hoc Gal. affirmit, ubi de foetus formatione loquitur: quinimum tria apparere ab initio in abortibus simul principia docet. Sed Auerroes pro Philosopho & ipse in sua paraphrasi non pauca adducit, eorum autem primum est, Vbi est primum animae instrumentum & virtus, ibi & membra principis natura: at in corde anima spiritum vitam procreat illius proprium instrumentum: igitur cor est principium. Rursus ibi est principium, quo retrahente cessant haec: sed retracto ad cor calore, ut in somno, cessat sensus & motus: igitur cor est principium. Neque enim Galenus vult, quod in somno calorem ad cerebrum, sed quod ad cor retrahatur. Vbi igitur principium? unde etiam impedimentum eiusdem enim est dare ac auferre. Tertio, Frigidum non ingre-

ditur , nisi per accidens , generationem 1111. Me-
theororum : sed cerebrum est frigidum etiam ex Ga-
leni sententia , quare non poterit nisi temperare spiri-
tum vitalem , non nouam formam inducere : quare de-
stituitur instrumento sibi proprio . Quarto , Si cor non
habet virtutem nutriendi , neque habet vitalem : cum
sint vera & eadem . aliter oporteret ponere quatuor vir-
tutes , Nutrituam , Vitalem , Sensibilem , & Intelle-
ctuam : & toridem etiam animas . Ideo philosophus
in libris de Anima nusquam vitalis meminit virtutis ,
cum eam sub-naturali comprehendat . Cor etiam est
principium venarum : nam substantia eius est similis
illarum substantiae dura & subnigra , & etiam quia de-
ratione principij est quod non perforat , ut nerui qui non
transeunt per cerebrum : sed venae non transeunt per
cor & transeunt per iecur : ut patet de causa quae sub-
stantiam suam retinet in transitu , non autem in corde , sed finitur in substantia dextri ventriculi . Est etiam
ratio philosophi ubi fons alicuius , ibi & origo : ut in a-
quis : sed in corde est fons sanguinis non in iecore :
igitur origo etiam . Ad hæc Galenus dicebat , argu-
menta esse in quatuor generum quod & primo colligi-
tur Elenchorum ferme , Demonstrativa , Probabilia ,
Rhetorica , & Sophistica . Rhetorica autem sunt quae ex
autoritate plurium probant . Probabilia autem non ex
evidentibus rationibus , sed demonstratiuis dicit solum
fidem adhibere conueit . Aristotelis igitur argumen-
ta probabilia Galenus existimat . Cum igitur cor esse
fontem sanguinis dicit , quoniam ibi lacus eius sit , non
inficiatur hoc Galenus . At responderet , quod venas par-
uas ob id necessario habuit omni ex parte ut chilum pos-
set amplecti . Verum Galenus ibi adducit fundamen-
tum quo demonstrari potest sanguinem in iecore gene-
rari : nam capillares venæ causæ non committantur in
gibbo iecoris capillaribus portæ , igitur vena portæ sal-
tem cum eius ramis ex iecore oritur . Respondebat Ves-
alius qui argumentum vidit , quod committuntur , quā-
uis arctissimis & vix peruiis ramlulis . Quæstia est de
facto ut iurisconsulti dicunt . Ad id de transitu Galenus
diceret , quod fuit causa finis , & quod venæ etiam portæ

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

terminantur in iecore , vt diximus : & in corde fuit ne-cessarium cauam venam finiri , quia non poterat com-mitti arteriaz magnaz , propter substantiaz varietatem , nec non ob spirituum generationem , in quibus confi-ciendis necessarium erat sanguinem per cordis substan-tiam penetrare : nec poterat rursus penetrare , quia dif-ficile erat tantum sanguinis ad superiora dirigi : & etiam quia non potuisset tunc tam facile in ventriculum sini-strum progredi. Adducit verò rationem de substantiaz similitudine in contrarium . nam ortus debent esse mol-liores quam processus , vt in neruis à cerebro & à me-dulla dorsi orientibus patet : sed venæ iuxta iecur sunt molliores quam in corde , adeo vt sint similes teneritati carnis iecoris : igitur venæ ex iecore oriuntur . Ad id quod quarto loco adducitur , dicit Galenus aliam esse vim vitalem , quæ cum motu iungitur locali , ab ea quæ est naturalis , ac immobilis , spiritū autem vitalē motus nō nutritionis causam esse . In tertio fūdamēto ille pror-fus aberrat , qui credidit , quòd corex mēte Gal. esset prin-cipalius reliquis , cerebrumq; solum esse in motus virtute princeps : nam Galenus cerebrum corde vult esse prin-cipalius . Dico igitur , quòd si fateatur cerebrum esse prin-cipale membrum , debemus multō magis fateri etiam primum esse : & ratio est , quia est eius function nobilior , mouere , sentire , cognoscere . Et si dicas , Hoc non potest fieri nisi cum spiritu cordis ac vita quæ in eo consistit . Respondeo , Hoc potius probat oppositum : nam apparet finem esse nobiliorem his quæ ad finem . vita igitur & cor cerebro ancillatur , vt ventriculus iecori : & sicut iecur est nobilis ventriculo , ita cerebrum corde . Cum hoc sit tamen , quòd cor sit magis necessarium : ad id etiam quod dicitur de dextro cordis vētriculo , quoniam in eo venæ finiuntur . Responderet alibi etiam Galenus multa animalia vel philosopho teste carere dextro ven-triculo cordis , cùm tamen in his sit iecur . Rei igitur communis principium commune esse debet : sed venæ sunt communes omnibus animalibus sanguinem habentibus : igitur venarum principium est iecur , non cordis dexter sinus . Auenzoar in primo theisir addu-cit rationes quòd sint plura membra , & quòd medico

melius sit sic credere. De frigido fateor ut frigidum *Trac.*
 est ad generationem non ingredi: sed tamen calor à fri- *cap. 2*
 gido temperatus hoc agit: aliter nec pisces, nec lactu- *post p.*
 cæ semen generarent, sunt enim frigidæ. De calore,
 quis negat ad cor ipsum contrahi? sed causam cur con-
 trahatur, & quomodo, in libro de Animi immortalitate
 docuimus, repetere superfluum est. Galenus etiam haud
 fatetur spiritum vitalem solum esse animæ instrumen-
 tum: nam & qui in cerebro gignitur sensitivæ instru-
 mentum est, quare probabilissimum omnium est,
 membra quo ad virtutum sedem plura esse: quoniam
 illis ægrotantibus ægrotant virtutes, bene valentibus
 recte valent: medicaminaque illis non semper cordi
 sunt apponenda. Verum autem principium cor est: sed *prima*
nobilissimum apud medicos cerebum, nō tamen magis midu-
necessarium, propterea bene dixit Princeps, quod o. c. de
pinio medicorum est magis apparens, philosophorum, bris.
cum profundè inspicitur verior, verum ipse in v. de A-
nima & xii. de Animalibus declarauit hoc ratione: quia c. 8.
sicut cerebrum in sentiendo est principium sensuum, c. 10.
 & tamen virtutur diuersis instrumentis, sic cor est prin-
 cipium diuersarum virtutum, & tamen virtutur in nutri-
 tione ipso iecore, ut instrumento: cerebro autem in
 sentiendo, testiculis in generando, & sic concordat
 cum philosophis in hoc: concordat vero cum medicis,
 quia venas à iecore exoriri facit & nervos à cerebro,
 quāquam velit ex corde ad cerebrum aliquos etiam di-
 rigi, sicque medium inter philosophos & medicos viam
 amplexus est, quæ & meo iudicio etiam verior existit.
 Dat etiam modum, quo fieri potest, ut virtus transmissa
 à corde in suum redeat principium: & dat exemplum
 de iecore & ventriculo: nam ventriculus transmittit
 chilum iecori, & recipit sanguinem ab illo. Rursus
 sensus communis singulatibus sensibus virtutem largi-
 tur, indéqué eam rursus ab illis recolligit. Docet etiam
 exemplo tendonum in musculis, quod aliqua robu-
 stiora possunt esse, dum à principio distant, quām in
 ipso: nam musculi vehementius ea parte trahunt qua in
 tendonem desinunt, quām illa qua cum principio con-
 nectuntur. Addit ultimo, quod principium aliqua

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

per se operatur, aliqua per instrumentum: & dat exemplum de tactu, qui in corde viget exquisitissimus. Ad-

7. Pby. 4 ducitur etiam fundamentum pro Galeno ab Auerroes: extracto corde animal mouetur per duos passus, igitur cor non est principale membrum: quia abscessio capite, penitus non mouetur. Sed ad hoc Auerroes responderet, quod videt arietem, qui abscessio capite ambulabat aliquod vicibus. Hoc experimentum & si sit verum, responderet Galenus, cum caput possit repente excindi nihil esse mirum, vel momento posse animal moueri: at cor non prius eximitur, quin multa patiatur animal: & prehendatur etiam manibus aut alia re: igitur si exempto corde animal mouetur, non erit cor anima-

lib. 2. ante medullam: & in de Dogmate Galenus hoc dixerat. Sed & multi libri ad Auerroem peruenere Galeni, quos non habemus: der in partibus & raphrasi ut libri de Demonstratione, de Dubitationibus, de Cura singularium morborum.

de Animali
mac. vlt.
rum in te-
studinib.
semper,
quandiu
vivunt.

CONTRADICTIO. V.

Cerebrum an frigidum & humidum.

Cerebum si digito tangatur calidum appetet, in libris de Usu partium & subiicit: Ipsum etiam calidius est aëre æstatis calidissimo: quod si contingat diutius ipsum manere deiectum dum os excinditur iu-

lib. 8. c. 2 premum malum animal incurrit: Isaac addidit duas ra-
7. ante me tiones: nam cerebrum est motus principium, secundum

dium. Galenum libro de Dogmate Platonis: at principium

par. 13. motus calidum est, ut Philosophus ait in Problema-

probl. 5. tibus: igitur cerebrum est calidum. Est etiam medul-

la. unde Auicenna, Cerebrum est medulla ovis capi-

animalib.
z. tis. Et sicut cor dicitur siccum in comparatione ad reli-

cap. 1. qua membra principalia: sic medulla dicitur frigida in

Doct. 3. c. comparatione cerebri ad reliqua membra principalia.

2. Ipse tamen in primo libro sui canonis in tertio loco col-

locauit frigidorum à cutis temperamento. Et Philoso-

phus ipse inter frigida collocauit, & Auerroes in suis

collectaneis. Quinimo & ipse Galenus in libris de tem-

peramentis ait, Cerebrum & medulla dorsi frigidiora lib. 2.
sunt cuncte alteriusque generis haec duæ medullæ ab aliis.
Omne eam exangue frigidius est eo quod sanguine lib. 1.
præditum est. Coniliator in differentia. xxi 11. dura
hanc disputat materiam, adducit argumentum quod
concludit oppositum: inquit enim, Gaudet calidis odo-
ribus, igitur frigidum est. Hoc autem est falso: in- 2. A
quit eam Galenus, Gaudet calidus ventriculus calidis med. 5
cibis ac potibus: quod & aliâs declarauimus. Quod cap. 7
verò siccum sit, declarant verba Philosophi 11. de Parti- prima
bus animalium, cum inquit: Cerebrum constat aquæ mihi 3.
terreaque substantia: dum enim coquitur aquæ exo- cap. 3
luta, ferrea qua relinquitur concrescit. Ex quo patet, te fia
quod iuxta eius sententiam hic, cerebrum est frigidius
quam humidum. quod & sensisse videtur Princeps cum
dixit, Frigidorum, velut cerebrum: humidorum, velut
iecur. Et hæc fuit etiam sententia Philosophi, in li-
bro de Somno & vigilia, quod cerebrum sic frigi-
dissima pars nostri corporis. At iuxta finem primi de
Temperamentis sentire videtur Galenus (quanquam
non expressè id dicat) cerebrum humidius esse, quam
frigidius.

Ad primam apparentem contradictionem quidam
dixerunt, quod autoritas libri de Usu partium est, quod
sit calidius aëre æstatis: non tamen sequitur, igitur tem-
peramento æquali. Istud est absurdum, cum aëris æstans
ad eos nos calefaciat, ut prouocetur sudor, sicut ab igne.
Item quia nimirum probare ex hoc quod non potest re-
frigerare cor: quæ demonstratio nulla esset, si posset es-
se cerebrum aliquo modo frigidum. Aliqui dicebant,
quod cerebrum erat calidum cum arteriarum auxilio.
At in de Temperamentis loquitur de eius natura si-
gulari. Hoc quidam reprobant: nam Galenus ibi do-
cet venari temperaturam ex tactu, in tactu comprehen-
ditur calor compositus ex innato influenteque. igitur
etiam hoc modo declinat ad frigidum. Alia responso
est, Quod cerebrum cum detegitur, euadit calidum
propter morbum. Hec est omnisibus deterior responso:
nam neque probat quod incendit Galenus in libro de
Usu: quoniam cum sanum erit refrigerare potest cor: nec

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

possimus colligere experimento quòd sit frigidum. Datur vltima responsio: Quòd cutis etiam ab aëre æstatis refrigeratur, et si calidior sit aér cute. Sed hæc opinio declarat, quomodo possit lædere cerebrum ob nouitatem: sicut & corpora nuda assueta vestibus: ingreditur enim poros, & motu offendit. sed non satisfacit dictis Galeni: nam si cum hoc calidior est aëris temperamento, ac rursus cerebrum: verum non est quod dicitur in libro de Tempuramentis. Si autem aëris calidior, cerebrum frigidius est, nihil habet cōtra Philosophum. Præter id non satisfacimus experimento tactus, quod à Galeno ibi adducitur, ad demonstrandum, quòd calidū sit. Respondeo igitur, quòd cum innato calore, & influente nō parum declinat ad calidum extima sui parte sic enim tactui appetit: sic læditur ab aëre æstiuo, etiam calidissimo, vt ille inquit: sic est principium motus. At in intima, vel per se sumptum frigidum est, atque constans aquæ terreæque substantia, vt Aristoteles dicebat. Nec in libro de Téperamētis docet nos omnia tactu dignoscere, sed membra exteriora tantum: in quo aberravit ille plurimum: ossa enim, & cartilagines viuentis animalis si tactum explorentur, calida erunt. De cute autem, cùm non integratur aliis membris, iudicium ferre possumus.

Ad id, quod quæritur, an humidius sit quām frigidius, eadem fermè cōuenit responsio. Nam per se sumptum frigidius est, cùm vitroque elemento frigido participet, iuxta Aristotelis sententiam. Galenus vèrò arbitratur humidius esse: quanquām si quis velit, illum cum Aristotele possit concordare: quoniam Galeni sententia non adeò expressa est, vt eam extorquere non queamus. verūm Principis autoritas membra principali tantum comparat: inter quę vt cerebrum est frigidissimum, sic iecur humidissimum: est enim humidum: iecoris maius quām & cerebri frigiditas: ex quo conuinci non potest, cerebrum frigidius esse quām humidum. Si tamen vt influentem habet secum calorem cōsideretur, humidius erit proculdubio quām frigidū: neque enim, vt diximus, sic vlo modo frigidum est. Verūm cerebrum non esse naturæ à dominante parte

terre ostendit senes Philosophus in 11. de Partibus. Cerebrum cum ad contemperandum caliditatem ac siccitatem cordis creatum sit, igitur frigidum esse debet & humidum.

C O N T R A D I C T I O VI.

Spinalis medulla an cerebro frigidior.

C Erebrum calidius est, humidius spinali medulla, est enim illa mollius, cōque partes anteriores humidiiores quo molliores, 11. de Temperamentis: at 11. de alimentis spinalis medulla eiusdem naturæ est cum cerebro, nisi quod durior est, tamē magis cum multum à capite recesserit: quare vel siccior ex regula Galeni, c.3. vel etiam equalis cum cerebro temperamenti, si ad verba solum respicimus. Additque, non propria appellatione dici medullam, quod est verissimum: nam medulla ossis gratia est, ac caput & spina cerebri & medullæ versa vice causa sunt. Medullæ etiam ad nutrienduna ossa factæ sunt: cerebrum, & medulla spinalis nullum os nutriendunt. Medulla etiam hoc pingue habet, quo cerebrum carere videtur, ac spinalis medulla. Sententiam vero Galeni obseruauit Princeps in primo Canonis: quam ille in libro de Temperamentis dixerat. Sed idem Princeps in libris de animalibus inquit: Exi- Doct. stimauerunt quidam quod medulla spinalis, quia cerebro continua est, frigida sit: sed non est: nam calidam habet temperie, quam à corde nanciscitur: nec exsiccatur, cerebri humore perpetuo adiuta. Hanc sententiam adeo c.1.12. expressit Philosophus in 11. de Partibus animalium, vt prudemirer eos qui conantur illius verba frustrè extorque-re. Inquit enim: Medulla spinalis addiacens cerebro 2.col.6 ob hoc calida creata est, vt eius immoderatam frigiditatem contemperaret: vnde Albertus in hoc cum optimè senserit immerito reprehenditur. Nec mirum est Auerroëm dixisse, medullam spinalem esse similis temperamenti cum cerebro, cum hic loquatur vt medicus: nam & rationem Aristotelis interpretatur, non recitat, ubi ille conatur ostendere cerebrum terrea constare substantia, quod coctum concrescat: nam si non vin-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

centem qualitatem ostendere vult, cum in omni mixto perfecto elementa omnia adsint, proculdubio omnia

*11 de Ge
nerazione et corrupt.* mixta dum elixantur concrecent. Illud tamen mixtum est, & Galeno aduersum, quo Aristoteles dixit cerebrum tactu, dum viuit animal, (hoc enim intelligitur) frigidum sentiri. Conciliator tenuit cerebrum esse

minus medulla spinali, recteque sensit in hoc, sed in duobus deficit. Primo, quod rationes quas adducit leues sunt, ac quasi oppositum eius quod intendit, concludunt. Debuit etiam distinguere: nam spinalis medulla calidior est in viuite animali, cerebro ipso: quia cordi propinquior, superstantque ab inferiore, superioraque parte venae cauae & arteriae magnae: in sui autem medio, cordi: nec ullibi frigidior quam in collo: natura autem propria frigidior est, ac siccior cerebro: verum non tanto discrimine, ut differentiam in cibis grandem exhibeat. Cerebrum autem apud Aristotelem & Avicennam non solum frigidum natura est, sed suam frigiditatem aduersus cordis calorem etiam in viuite tueretur, quam medulla spinalis feruare nequit, tribus de causis: tum quia cordi proximior cerebro, & longe illo minor: tum, ut diximus, propter vasorum magna substrata: tum in cerebrum, ut inquit Aristoteles, exigua, quamquam numerosa, immigraret. At Galenus, in libro de

*i in primis.
9. de usu
cap. II.* Motu musculorum, medullam alterius esse rationis censet a cerebro, & vocata spinali medulla: namque in aliis continentur ossibus, pinguior est & humidior, nec ex illa nervus ullus exoritur. At vero ipsam frigidorem ac magis terream cerebro putat que in spina continetur: quoniam durior ac siccior, & nullis sociata arteriis. nec enim pulsat ut cerebrum: ideo iuxta hoc nec cerebrum, nec spinæ medullam, medullam iure merito appellaretur.

*Lib. de
cib. boni
& mali
succ. c. 3.
intra me
diuum.* Quamobrem lentum ac crassum humorem signete medullam scripsit que in spina continetur, vel & cerebrum aliorum ossium non ita sed bene nascitur. trire ait, si probè concoquatur, r. i. de Alimentis. Sed & tractaret que in spina continetur, non esse medullam aperte dixit.

CONTRADICTIO VII.

*Ventriculo cerebri vulnerato, mors neces-
sariò succedit.*

Cerebro discisso letale est, dicebat Hippocrates: atque ibi Galenus in commento: Cerebrum vulneratum s^epe sanatum vidimus: semelque in Smyrna Ioniae viuente adhuc praeceptore Peleope, è vulnera effatu digno. Hoc itaque rarissimum est. Verum autem est, quod magna vulnera, quæ Hippocrates Discissiones consuevit appellare, afferunt mortem: fatenturque omnes, quod vulnera cerebri quæ usque ad aliquem eius ventriculum penetrant, afferant mortem. At in libro VIII. de Partium usu, scripsit in hunc modum: Nam admirabile illud spectaculum, atque incredibile, quod Smyrnæ in Ionia accidit, aliquando sumus conspicati adolescentem, vulnera in alterum ventriculorum anteriorum accepto, superstitem evasisse: Dei, ut plerisque videbatur, voluntate: sed ne temporis quidem momento viuere potuisset, si utrumque ventriculum vulnus violasset. Et narrat circa hæc obiter duos Brasauolus in huius Aphorismi expositione casus, in quibus cerebro vulnerato contigit sanari. Alter enim è seruientibus erat patritiis Valengis, qui cum excussa esset cerebri portio ad ovi parui gallinæ instar, stupidus fermè ac ineptus triennio superuixit: loquendi facultate etiam oblaesa. Alius è Corsica insula oriundus, cum fermè dimidium capitis cum portione ei cerebri correspondente sublatum esset, sanatus est tamen, mansitq; nihil intelligentis, nullius habens memoriam, cibum non nisi illatum ori sumebat, consternorabat se, ac etiam lectulo immingebat. Celsus verò de vulneribus basis cerebri meminit. Si per basim os intelligat haud hoc verum est, quod semper mors sequatur, ut ille ait, quare incertum est quod velit. Cæteri enim Galeni placita sequuntur. Ad hanc contradictionem possimus dicere quod in Aphor. Galepus inteleixerit per vulnus effatu dignum, penetrans ad cerebri ventriculum: sed obstant verba succédentia, cum dixit, Fatentur omnes vulnera cerebri ad ventriculos peruenientia, mortem

H F E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

inferre. Alij legunt literam hoc modo, καὶ ἀπεξ οὐδίς
καὶ τὸν ἴωτιαν οὐ σμύρνη id est, Et semel, & bis in Smyrna
Ioniæ. Sed succendentia verba non conueniunt: εἴ τι γέ
τῷ διδοκούσας πέλυπος γῶντος, ἐπ' ἀξιολόγῳ τῇ τρώσει.
Etiam enim dignis: non, Etiam digno, legi debuit.
Nec est verisimile, alium esse hunc, qui hic ebarra-
tur, adolescentem ab eo qui in Aphorismis. Sed com-
modum visum fuit ad tractandam materiam hoc ex-
emplum etiam ad vulnus ventriculi transferre. Nam si
non oportuit dicere in senio confecisse libros de Vsu
partium: contigisse autem tempore intermedio easum
hunc adolescentis secundum in eadem Smyrna vrbe, in
qua & aliis acciderat, cuius meminit in Aphorismis:
verū denuò eius non meminisse, quod non pertineret
ad tractationem de ventriculis. Hæc sunt excogitanda
ei, qui velit Galenum pertinaciter à Græca leuitate tue-
ri. Sed quām verisimilia sint hæc omnia, & non potius
hoc, quod duobus diuersa referentibus crediderit, aliis
diadicandum relinquo. Magis igitur credendum est
priori sententiæ, Percusso altero ventriculorum, etiam
anteriorum mortem necessariò subsequi: nam qui in
adolescente hoc Galeno factum narrauit, Chirurgus
fuit, ac etiam Græcus.

C O N T R A D I C T I O VIII.

Membra principalia an quatuor.

lib. 2. c. 3. cap. 7. **Q**uartuor sunt membra principalia: Cor, Cerebrū,
Testiculi, Iecur. Galenus in Arte medicina. Verū
in vi. de Vsu partium dixit, membra trium sunt gene-
rum: quædam vitæ necessaria, vocanturque Principalia:
alia, quæ ad bonam vitam, ac commodam faciunt: alia
verò quæ ad horum utilitatem ac custodiā. Quare
Testiculi non erunt membra principalia, non enim vi-
tae sunt necessaria: erunt autem Ventriculus & Pulmo.
Franciscus Cassanus, in cuius scriptis hanc contradictionem inueni, quem iuuenem amicitiae nostræ mors de-
traxit, sic concordabat: quod Ventriculus & Pulmo
non vita illico inseruiunt, sed his in quibus vita primo
consistit membris: Testiculi verò ad salutem sunt speciei.

Vcl

Vel etiam dicere possumus, in libro de Visu, membra quod ad necessitatem vitæ considerari: hic verò in Arte medica, quo ad virtutem. Nec refugiam sic: Ventrif. 1. de seculum & Pulmonem inter principalia collocare: oculi ne. c. los, aures, testes, inter ea quæ faciunt ad commodum *suxtam* vitæ vsum: vngues, & palpebras, & cartilagine aurium, diuina inter ea quæ ad custodiā sunt.

CONTRADICTIO IX.

Hippocratis regio an temperata sit: Autumnus ab pluviis suscepisse debet.

Galenus secundo de Temperamentis docet, regio- c. 6; nem propriam, in qua natus esset, temperatam es- se: natus est autem Galenus Pergami, ut in libro de eius vita conscripto docuimus: in quo conati sumus docere, quantum ingenio quis valeat, cum ex priuati hominis gestis tam iucundam ac variam historiam contexuerimus. Est autem Pergamus ab æquinoctij circulo di- c. 1 stans partibus triginta nouē cum quattuis tribus vnius, At 111. Aphorismorum dicebat quod regio tempera- ta est, quæ est iuxta Coum & Cnidum. Cous verò in- sula est ab æquinoctij circulo distans partibus triginta quinque cum dimidio, fuitque Hippocratis prima quondam, & nunc ferunt adhuc domum illius exta- re, cum gymnasio quod celebratur. Cnidas verò bo- realior Coo est, distans ab æquinoctij circulo partibus triginta sex integris: est autem in Caria regione mino- ris Afiae, in maris littore super promontorio tantundū quantum Cous à Fortunatis insulis distans: quod fit, ut in directio ad vnguem sit Coo insulæ parum ab illa di- stans, id est millibus passuum ferme x l. Quare non videtur Galeni regio quæ borealior est Coo partibus quatuor esse temperata, cum non sit iuxta illam. Sed fo. 3 hanc difficultatem diluebat ipse in secundo de Sanitate tuenda dicens, quod medium regionis eius, in quo erat patria Hippocratis, erat temperamentum: non igitur tota regio Galeni temperata erat, sed eius regio tem- perata erat, quia medium illius tale est. Sed quomodo hoc sit intelligendum paucis accipe. Sunt apud Geo-

HIER. CARD. C O N T R. M E D I C.

graphos, ut in libro super Ptolomæi placita diximus, parallelæ xxii. & climata septem. Quod verò illis est, commune est, quoniam tam parallelæ quam climata ab Oriente ad Occidentem extenduntur, dimidium terræ amplectentia, id est, partes cœtum & octoginta, vniuerso orbe iuxta Astrologorum placita in parte e c c l i x . diuisio: verum Parallelæ xxi. sunt citra æquinoctij circulum, vnuus duntaxat ultra, ut primo Geographiæ Ptolomæi scribitur, distans partibus octo & dimidia, sed & ultimus post illum intelligitur oppositus ei, qui per Meroën Nili fluminis insulam, ac nunc usque ad antarcticum polum processisse Lusitani videntur. ut sic parallellos extendere ad Australem circulum oporteat. Sed cum sermo sit de his quæ Galeni tempestate erant cognita, tum quæ ad nostram pertinent habitacionem, illis omisis, declarandum est, non de parallelis intellexisse Galenum, sed de climatis: nam si ad nostrum referatur habitatio temperata, erit undecimus parallelus talis, nam hic ex xxi. medius est ad vnguem. Verum cum Dia Rhodos, id est, qui per Rhodum transit, Parallelus sit Hippocratis patriæ, hic verò non undecimus, sed decimus: constat non ex numero parallelorum medianam debere dici habitabilis terræ Hippocratis regionem, sed nec ex situ, nam quarta pars initium est primi paralleli, sexagesimatercia verò ab æquinoctij circulo ultimi: quo fit ut medium habitabilis æquali sumpta ab extremis distantia sit pars trigesima quarta non trigesima sexta. Adde quod Cous ac Cnidus in decimo, Pergamus in undecimo sunt parallelo: non igitur regio Galeni & Hippocratis esse una potest: quare nec in medio regionis Galeni Hippocratis patria esse potuit: finis enim decimi paralleli, ad trigesimam octauam ab æquinoctij circulo partem extenditur.

At verò si ad climata referatur hoc rectè quidem procedet: nam cum septem sint climata, quartum ad vngue in medio est, at clima quartum continet Pergamum & Coum ac Cnidum, nempe initium eius climatis est in trigesima quarta parte ab æquinoctij circulo, finis in quadragesima: apparet igitur Pergamum Galeni pa-

triā effe in extremo habitabilis temperatissimæ, id est climatis quarti, Cum verò ac Cnidum in medio.

Nec refert quod Rhodus & Cous non sint in medio habitabilis iuxta climatum terminos, nam primum iuxta duodecimam partem initium accipit, septimum finitur ad quinquagesimam secundam: quod fit, ut medium hac ratione esset pars fermè trigesima secunda ab æquinoctij circulo, nam in his quæ non æqualiter procedunt, vnum medium statui non debet, sed plura, atque ipsa inuicem includi ac dividendi: sic enim fiet, ut medium secundum numerum, medium etiam sit secundum temperantiam: velut in homine, si cor medium docere velis esse, non protinus ab extremis distantiam sumes: nam non sic in medio erit, sed longè capiti, quam pedibus propinquius: igitur hominem primo in ventres & extrema diuides. constat verò ventres in medio extremorum habita comparatione collocari. Inde ventres cum sint naturalis, vitalis, ac animalis, horum denuò medius est vitalis, rursus in vitali medium est cor ipsum: atque sit totius hominis cor medium possideret: quod non intelligentes quidam, frustra conantur Philosophum, qui hoc dixit, damnare. neque enim adeò ille excors erat, quin non videret Cor ipsum æqualiter à vertice capitis, & imis pedibus non posse distare. Quare quadruplex est medium ratione Geometricum à proportione, Arithmeticum à distantia, Musicum ab extremorum & differentiarum æquali ratione, & Naturale quod ex ordine constat: estque id medium plerunque in operationibus, atque apud ipsam sensum rectè diudicantem: nam sensus fallacis nulla mihi est cura. Igitur Dia Rhodos climatis medium, patriaq; Hippocratis, tum verò & quæ in eo sunt parallelo regiones, ut Sicilia fermè tota, & Sardiniae non levius pars, regio exquisitissime temperata iuxta medicos dici debent. Collocantur autem Cous ac Cnidus in prima Asiaz tabula: in eius etiam directo est Helleponi & Ciliciæ magna pars. Sed hic non levius est fol. 2 dubitatio. nam Hippocrates in libro de Ære & aquis *initio*, inquit, Est verò Asiaz regio hac nostra longè mansuetior. Quibus verbis primò non se Asiaticum, sed Europæum

profitetur: ac regioni suæ aliam ante fert velut temperatorem, atque utinam haberemus Galeni quæ in hunc scripsit librum commentaria. Sed cum adeò Cous propinqua sit Doridi Cariæ parti ac Phrygiæ, Hippocrate minime Europæum dicere possumus. Verum tribus modis respondere licet: vel quod Chius fuerit, non Cous: nam Chius insula est iuxta Græciam in ultima Europæ tabula posita. Sed nemo Chium, sed omnes Coum dixerunt. Vel dicendum, quod malim, omnes regiones vicinas cum à Græcis incolerentur, Græcas dictas, & ob id etiam Italij eoram Neapolim versus, Græciam magnam vocari tunc, passim etiam à Romanis ipsis solitam. Cyclades verò insulas etiam tunc, Coum comprehendisse: quæ cum ex parte in Europa essent, omnes autem commercio Græcarum ciuitatum non barbarorum detinerent, sermonemque ac instituta seruarent: quinimo accolæ ipsi essent omnes Græci, ideo Hippocratem Europæum Potius, quam Asiaticum se appellasse: quod ex Epistola etiam colligitur eius ad Hystanem præfatum Helleponiti. Vel dic, quod regionem suam Asiarum continentem comparat, non ut diuersam, quia Europæa sit, sed quoniam diuerso situ terrarum & aquarum Asia præcellat. Sed quomodo temperatissima est? Respondeo, cœli habita ratione solum, non cæterorum: atque sic eam generaliter Galenus considerat. Hippocrates verò exquisitus, quoniam propriè de locis sermonem habiturus erat: constat enim Sardiniam, quæ maxima ex parte in temperatissima regione continetur, ob propriam loci qualitatem, pessimum aërem habere, atque pestiferum. Igitur Galenus de cœli regione loquens temperatissimam protulit patriam Hippocratis: Hippocrates locorum habita propria ratione Asiarum continentem patriæ suæ prætulit: nam & Syriæ, & Mauritaniarum populi multi quamuis sub parallelo per Rhodum degant, maximis tamen caloribus affliguntur: ut etiam pars harum regionum, et si situs ad æquinoctij circulum habita ratione sit temperatissima, attamen reddatur inhabitabilis, seu aquarum penuria, seu cœli inclemens, ut mox subiungatur. Sic fermè in eadem sunt regione Carmania de-

ferta, Drangiana, Arachofia, Sinæ, Iediæque pars, Parthia, Scythia, Aria, quæ omnes multis in locis non habitantur, plerisque verò haud commodè: quare non tantum clima.

Sed Auerroes tamen in secundo Collectaneorum inquit: *Quintum clima, in quo ipse natus erat, esse temperatus. Quarto: est enim Quintū clima, in quo etiam Roma, & Italia magna ex parte, quæ verè sic dicitur, cōtinetur. Corduba in Betica Hispaniæ regione est: sed cùm & ipsa sit in climatis quarti fine, nō in quinto, non sic intelligo, cur Quintum clima Quarto prætulerit: ni sit quòd ex regione Borealiori foret, quæ Cordubæ vrbis subiiceretur. Ut res ipsa se habeat, declarat hoc ratione: Temperatissima, inquit, regio est vbi breuissimus est autumnus: nam hoc tempus est inæquale maxime, ut iiii. Aphorismorum, & primo de Temperamentis habetur à Galeno: in quinto verò climate esse breuissimum autumnum colligitur ex primo Epidemiorum Galeni, par. i. vbi declarat, autumnum esse duorum mensium: appetit autem, quòd in climate quinto non tantum extenditur: princ. Septembri enim mense adhuc manet æstas, & ante Novembribus initium hyemas irruptit: quo fit, ut non possit autumni tempus duobus extendi mensibus. Sed hoc rectè fecisset Auerroes si demonstrasset, quod dubium erat, nihilominus diceret etiam hoc supposito Galenus, non per totum clima quintum hoc verum esse, sed ratione loci proprij Cordubæ contingere, & etiam si sic esset, non tamen quintum clima esse temperatus, quia temperamētum regionis apud Hippocratem intelligitur, cùm calor æstatis minime à frigore Hyemis distat. lib. de re & nam varietas autumnalis temporis, non ex climate, quib; sed ob ventorum naturam potius contingit. Emen- dari verò debet Auerrois locus, ut sic legatur: Et inter alias temperatior est terra Hippocratis. Sunt enim verba Galeni.*

Postquam verò sedata est cōtrouersia hæc multiplex, te, vbi expedit vt doceamus, qui nam sint loci, aëris habita ratione, salubres: tum, qui morbi & mores loca ipsa cōsequātur: demum, quibus modis in noua regione habitatione salubrior haberi possit. Igitur Hippocrates tres in inscrip-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

suo libro de Ære & aquis, considerationes attulit: à mutatione primam, à ventis secundam, vltimam verò à situ. Simil autem fermè expositis causis horum signa habebuntur, qua ratione Principi visum est sufficere, ut de his inter causas tractaret, cùm signa sint hæc à priori, quo sit ut nobilissima sit hæc tractatio non solum ob finem, qui per se est necessarius ac utilis, sed quia demonstrationes quæ in his habentur ut naturales perfectissimæ sunt: causam rei & rem ostendentes simul. Quod igitur ad mutationem temporum attinet, regulam generalē dabat Hippocrates in eo libro, Vbi tempora mageam suscipiunt permutationem, corpora non sunt adeò pulchra, sed sunt robustiora, neruis validis, agilia, audacia mente, industria pollent, crudelia, morbi acuti & vehementes: in temperatis verò locis pulchra, languida, fluxa, timida, mitia, pinguia, non magni ingenij, non solertia, & quæ facile decipientur. Causam ingenij & solertia dabat Hippocrates, quoniam admiratio est studij, & inquirendi: vbi verò permutantur tempora, ibi multa, & magna, nouaque apparent: coguntur etim se præmunire aduersus iniurias temporum. Si verò frequens mutatio sit, ut Romæ, necessarium est multos apparere morbos, ut III. particula Aphorismorum. & etiam quia homines maximè adnenæ, non possunt esse adeò cauti in permotandis vestibus, sed si mutationes validæ cum hoc sint, erunt morbi etiam difficiles, nō solum frequentes, ingenia verò virorum mobilia, quare etià infida: vbi vero rare, leuēsq; mutationes, erūt fides magis, ac constantes, morbi lenti ac diuturniores. Si autem in temporibus eveniat consuetis, erunt salubres regiones: in contrariis autem insalubres, ut ex Hippocrate colligitur. Ex permutationibus verò generaliter quæ ad siccitatem sunt, salubriores sunt: quæ ad imbræ, morbosq; magis. Ventorum autem ratio sic se habet: Borealis omnium saluberimus, hoc argumento probabat Plinius, quod arboribus Austrum spectantibus, celerius diffuant folia, serius Aquilonem. Dicitur regio spectare Boream, quæ montem habet ab Austro, ipsa verò ab Aquilone detecta est, & eleuata, ut inquit cap. 26. Rasis tertio ad Almansorem. Quia tamen Borcas nimis

xii. Apho

vif. 8. &

z. 5.

lib. xvii.

§. 4.

cap. 26.

acer est, laudat ciuitates expositas Orienti potius quam Boreæ. Et hoc dicebat Iosephus Indus in sua nauigatione, volens reddere rationem, cur in Caranganora ciuitate, quæ ab æquinoctij circulo distat ferme partibus quatuordecim, homines viuant centenis annis, illæsis etiam dentibus. Dicit igitur, quod ibi Euri fermè toto anno regnant. Ob id dico, quod ubi ciuitas sit in malo loco, & in malo aëre, tunc domus & ipsa vrbs debet exponi Boreæ: si autem sit in bono loco & aëre, exponantur domus & vrbs ipsa orienti. Et hæc est concordia inter Principem, & Rasim. Sed post Boream poniatur Eurus etiam in expurgando aëre, post Zephyrus, qui ab Occasu spirat. Ultimus ac perniciosus est Auster, ut etiam 111. Aphorismorum. Est etiam considerandum, quod Vitruvius docet in condenda ciuitate effugere omnes ventos: at hoc ut est commodum habitatoribus, sic minus salubre: ille igitur rectè consulit commodo & decori: at Medicus alter saluti: uterque pro dignitate artis. Cum verò vrbs consistit circundata à tribus partibus montibus, tunc vni vento tantum exponitur: & si ille ventus etiam sit salubris, ut Boreas, Eurûs: regio tamen incommoda est, ac insalubris, maximè aduenis, ob vehementiam illius venti. Quare domus non debent, nec publicæ viæ, illi vento exponi.

Salubres igitur vrbes sunt, quæ vel duobus aut tribus ventis, inter quos Auster non numeretur, expositæ sunt; item quæ omnibus etiam, ut quæ in cacumine montium. Boreas facit tuffes, & fracturam vasorum pectoris, anginas, & laterales morbos, & coli dolores, & virinæ difficultates: facit autem corpora agilia, bene appetentia, colorata, densa. Auster autem facit grauitates capitis, vertigines, attonitum morbum, & articularem: fluxa, languida, & male colorata corpora. Euri & Zephyri minus mutant, sed ut diximus ex his salubrior est Eurus. Si autem singularem rationem in his consideremus, frequentes & validi morbos pariunt Austri auditui, Aquilo nocet oculis magis: si etiam suis temporibus in ea regione flant, salubiores: si alienis, morbos. Videre etiam successionem bonum est: nam Boreas Noto succedens magnos facit morbos, perpleu-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

monias, & phlegmone sub costis. Similiter & à qualitate loci, ut Princeps inquit: nam si ex loco aëtuoso, & desertis venerint Austri effectum gignunt, etiam si sint Aquilonares: at contrà, ex frigida regione Auster etiam parum aut nihil nocet: in Euro tamen & Zephyro secunda prie*re* hanc rationem obseruare iubet nos Princeps, ut si mi dicit. Eurus mane spireret, aut Zephyrus vesperi, salubriores *ib. 3. cap. 10.* sunt: quoniam ex loco, quem iam sol repurgavit, spirant: at contrà insalubres, si Eurus vesperi, aut Zephyrus mane perflauerit. Eadem ratione si cui mons niuibus obsitus ab Austro positus sit, Auster illi vrbi humidioris cuiusdam Boreæ vicem obtinebit. Ciuitates igitur quæ malè quo ad ventos positæ sunt, triuim sunt generum: aut enim omnino à ventis non perflantur, & hoc quia in humillimo loco sunt: & de his dicebat Rasis, quod incurvant lippitudines, & oculorum alios morbos: & similiter si habuerint ventos humidos spirantes ac corruptos, ut ex aquarum stantium, & paludum locis. Circa quod scire expedit, quod malus aër primo nocet capiti, secundo vitalibus membris, & vltimo naturalibus: aqua verò mala nocet primò naturalibus membris, & post capiti, vltimo vitalibus membris: ideo vbi solus aër malus est, nō fit hydrops ex hoc, nec regius morbus. Primò igitur nocentur illorum capita: quod si caput validum fuerit, & oculi mediocres, aut debiles, oculi infestantur, cerebro quod illi noxium est ad eos expellente, iuxta regulam generalē: Membra robusta superflua mittunt ad debilia, ex Galeno in libro de Venæ sectione. Secundum hoc igitur tres ut legerent profecti sunt ad vrbum vbi malus est aër, ratione qua infelix docebimus. Igitur primus erat senex, & habebat cerebrum & oculos validos: secundus erat iuuenis, & habebat caput validum, oculos mediocriter robustos: tertius iuuenis cum debili cerebro. Primus igitur capite & oculis illæsus, febre longa correptus mortuus est, quia erat senex: secundus oculis laborauit, & febre à qua liberatus est, erat enim iuuenis: tertius correptus est phlegmone cerebri, vel membranarum eius, & morbus est: pauci enim cùm euadant ex his morbis, quando minus ille euadet, cui morbus propter aërem accessit.

sit? cùm aër potuerit ex sano euertere ad morbum, quomodo igitur reluctante aëre sanabitur? Et sic quasi manifestum est, quòd potuisset quis naturam loci agnoscens, diuinare quod cuique venturum esset. Igitur modus, situs vrbis malus, quo ad vétos, aliis est vbi aër malus natura spirat, vt Auster: vel propter naturam, vt Zephyrus si à palude, vel Eurus. Tertius est cù fuerit vrbis inter duos montes detecta à Meridie & Septentrione: vel si fuerit conclusa ab omnibus partibus, præterquam ab Austri, vel Boreæ parte: nam runc maximè aduenæ non sustinebunt tantam vim ventorū, etiam salubriū, absque magna noxa. Qui tamen excipiunt Boreā, erunt validi dum valent, & bene colorati; qui Aufirum, nec sani bene se habebunt.

In causis autem accidentibus loco, ab Hippocrate *in fine*. in libro de Aëre & aquis. dantur tres generales differentiae locorum, à quibus docet reliquas venari: per maximè enim distantia apud Hippocratem media docet Galeno teste. Prima igitur est, Montuosa regio, aspera, & aquosa, ac nuda, facit corpora magna, robusta, crudelia, incolumia: excipit enim validas aëris mutationes: vnde etiam fortia animo sunt. At contrà, concava, aëstuosa, & pratis abundans, corpora eneruata facit, animos molles, ac mites: quòd si flumina stantes aquas deduxerint, & perflata fuerit, incolumis habitatio erit, & colore bono indigenæ prædicti: si autem aquæ stagnantes, morbi, ac virtus lienis, ac ventris: & color malus indigenis. Secunda verò differentia est: Alta regio, aquosa, perflata, corpora magna habet, & animos mansuetiores: depressa verò, arida, & nō perflata, aspera, parua, corpora efficit flaua: animos autem rigidos, ac cötumaces. Nudam igitur vocat regionem quæ lucis & arboribus non est obsepta. Montuosa ab Alta differt, quòd inter lapides sit, & longè eleuati, aliquando etiam depresso: nam & hic per montuosam intelligit eam, quæ in radice montis est. In prima igitur complicatione tria habet, Montuosum, Asperum, Nudum: in secunda, Altum, & Perflatum: sed in utrisque Aquosum, quod commune est: in cōtrariis contraria. Quare manifestum est, etiam Depressam à Concaua differre: nam Mediola-

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

num depressam habet regionem vndeque à montibus multum distans: Scarperia verò in loco est concaua, & quæcunq; vrbes inter montes positæ sunt. Tertia differentia est, quod vrbis in pingui solo, & vbi putei aquæ sunt sublimes, ac parū profundæ; homines sunt pingues, glabri, somnolenti, paruo ingenio, misericordes, pigri, inuidi. Vbi verò arida regio frigoriq; hyemis, ac æstiuo calori subiecta, tum aquæ puteorū profundæ, homines sunt graciles, hirsuti, vigilates, subili ingenio, crudeles, laboriosi, iracundi. Hæc igitur in genere dicta sint.

Cum verò ad singularem aëris cognitionem deuenire propositum fuerit, primò quidem in aëre tres differentiæ hæc solent considerari: vt sit bonus, aut malus: subtilis, aut crassus: & quæ qualitas ex primis in eo prævaluuerit. Horum omnium signa ex duobus excipiuntur: ab effectu, & à causis. Causæ autem sunt, vt mare, flumina, ostia flaminum, terræ qualitas, paludes, imbræ, montes, specus, luci, arbores, herbæ, animalia. Ig-

Secunda tur ab effectu dignoscitur aëris bonus ac malus, vt *Prin-*
primi doc. ceps docebat, & Rafis: quoniam malus aëris præfocare
z. cap. II. nos videtur, ac quasi os ventriculi, & cor comprimere:
bonus autem delectabilis est, ac nos quasi recreare vide-
3. ad Al tur. Aliud signum ab eodem ponitur, cum mala quali-
mansi. 25 tas percipitur in eo, vt sit quasi puluerulentus, fœtigus, &
aut turbulentus. Dicebat etiam Princeps, quod abun-

prima dantia reptilium declarat aëris corruptionem. Ceterius
quarti, etiam signum sumitur ab eventu: nam vbi homines
tract. 4. male colorati, inualidi, & breuis viæ, ac morbis abun-
cap. 3. dantes, ibi aërem malum esse, credendum est. Sed quia
hoc etiam vitio aquæ prouenire poterat, ad morborum
differentias deuenire oportet, atque ob id hoc certissi-
mum signum ab auctoribus est permisum: inquit enim
Hippocrates, Morbi Epidemij aëris, vel aquarium vitio
prouenire possunt. Morbi igitur ex aëre cerebrum
maxime infestant, vnde grauedines, anginæ, lippitudi-
nes, resolutiones neruorum, attoniti morbi, surditates,
capitis dolores, & phlegmones. Ex aqua autem hydrops
propriè, & difficultates, ac leuitates intestinorum, re-
gius morbus, vrinæ stillicidia, ac vesicæ reliqui morbi,
viscerum durities.

Quintum signum à Principe est positum, frequens
aëris in die permutatio ad calorem frigusque, turbulen-
tiam & claritatem, serenitatem & nebulas: sed hoc ma-
gis ad causam attinet. Ultimum verò ponitur à Vi-
eruio, & est antiquorum in castris deligidis, ac urbi-
bus condendis, victimas non paucas mactabant, & ie-
cora inspiciebant: vnde postmodum usus in religionem
transit: nam pingue rubrum, cum adipe candido, salu-
brem aërem & aquam loci in quo victimæ deposta est,
nuntiat: lapidosum autem aquas terreas: adipe subcro-
ceo, aut flavo, corruptas: macilentum malum aërem,
tum magis si subnigrum fuerit, vel liuidum: subalbi-
dum rursus iecur, malas aquas. Communes fermè a-
quarum & aëris vitiis sunt febres, ac morbi alii, qui-
cunque ex purredine primò generari solent: aëris tamen
magis acutis proprius est, aqua diurnis. Subtilitas
verò aëris, ut dicebant Princeps & Rasis, propriū est si-
gnum, quod vesperi ab occasu solis celerrimè refrige-
retur, & mane ab eius ortu incalescat: crassus vtrun-
que serius facit. Aliud est signum, ut exhalationes terræ
à longe videantur: si quidem in crasso hoc non fieri po-
test: multò minus in turbamento. Eadem ratione etiam
minimæ stellæ, atq; ideo plures per noctem conspicui-
tur in subtili, quam in crasso aëre. Calidus ac frigidus
aëris sensu percipiuntur: siccus & humidus, ut naturales
docent, ex lapidibus politis deprehenditur: nam in hu-
mido aëre semper madet, cum in sicco sint siccii. Digno-
scitur etiam ex spongia aëri in nocte exposita sub tecto:
nam si humescit, aëris humidus est: & quanto magis etiam
maduerit, eo humidiorem denuntiat illum esse: si verò
sicca permanserit, siccioris etiam cœli argumentum. Ge-
neratio etiam multorum reptilium non aëris tantum,
sed soliti etiam humidioris est indicium: quare hæc de
signis dicta sint.

Effectus autem qui ab his prodeunt hi sunt: Malus
aëris omnibus malus: maximè verò languidis, aduenis,
capita habentibus debilia, humoribus malis plenis cor-
poribus, intemperatis, ociosis, & studiosis: vitæ decurrat,
morbos parit, cædium cibi, tristitiamq; affert, lāguidum
corpus reddit, & male coloratum, canosque accelerat.

Bonus non omnibus utilis, cùm aliqui cōtrariam requirant suæ naturæ vltra bonitatem temperiem, opposita tamen prædictis generaliter efficit. Subtilis prodest inferioribus membris, iuncturis, ingenio; nocet diurnitati vitæ, sed per accidens prodest, nam plerunque est omnium malarum qualitatum expers. Malus in morbis vagantibus, præcipue pestiferis, nocet capiti, homines reddit laborum impatientes, acutosque parit morbos. Crassus verò minus attenuat, ob id magis confert vitæ & capiti: nec acutos morbos, nec cōtagiosos adeò fouet: nocet iuncturis, vitalibus membris, partibusque inferioribus: hebetiora facit ingenia, sed laboris patientia. Calidus facit eneruata, decolorata corpora, agilia, laboris non facile patientia: nocet iecori, & ventriculo: iuuat cerebrum, & pulmonem: cordi est obnoxius, maximè insuetu: ingenia facit acuta, mobilia, infida: cum humido si iungatur longitudini vitæ confert: cum sicco plus nocet quam frigidus: nempe Garamantes cùm in calidissima & sicca sunt regione, non vltra quadragesimum annum viuunt. Frigidus autem robusta, colorata, laborum patientia, fidelia, pertinacia, non agilia, obtusaque ingenio: nocet cerebro, & pulmoni: iuuat cor, iecur, ventriculum: cum sicco vel humido mediocrem præstat vitam: nam & Lapones fermè ut nos viuunt: sunt autem Lapones in frigidissimo cœlo: & ibi, vbi antiqui ob cœli inclemētiā negarunt vllam esse habitationem. Siccus verò aët. ut omnes morbos à putredine natos tollit, sic vitam maximè decurrat: corpora vero facit hispida, parva, aspera, non pulchra, macilentia, laboriosa, mortesque agrestes. At humidus: glabra, pinguia, magna, mollia, formosa, eneruata: mores mansuetos, & ab iracundia & crudelitate alienos: longitudini vitæ multum confert: sed morbus à putredine plurimos generat, viceribus maximè noxijs.

Exteriorum verò causarum ratio sic constat. Mare quatuor modis iuxta Auerroem salubrem reddit habitationem. Primo, quia salsedine corruptioni resistit: secundo, hinc more confert ad vitæ longitudinem: tertio, quia spirant semper venti perpurgantes aërem: quartio, quia temperat aërem ut hyeme, & in frigida regione sit tepi-

dior: æstate verò & in calida sit māsuetior: cuius causam ipse docebat in secundo Metheororum. Flumina verò cap. 2. velociter currentia aërem attenuant: faciuntque corpora macilenta, tenuia, mobilia, crudelia, infida. Cœnosa verò, & quæ tardè mouentur, vt Padus, corpora minus valida reddunt, & sana: contentiosos homines mansuetiores, atque fideliores. Ostia verò vbi flumina mare ingrediuntur, aërem corrumpunt: causa est, quià dum mare æstuat, æstuat autem duodecim horis singulo die, fluminis, aqua retinetur & in halitus tranfit, aëremaque non leuiter corruptit. Fit etiam ut terræ qualitate argumentum de aëte sumamus: dicebat enim Rasis, Terra rubra aëris, ostendit bonitatem: nigra verò vitium. De Pa- lib. 3. ad 2. ludibus omnes consentiunt Vitruvius, Princeps, Rasis, ac alij omnes, quòd aërem corrumpunt, adeò ut pestifera reddatur habitatio: mare si proluuat illas, minuit eaurū detrimentum. Illud obseruādum est, aquas illas esse deterrimas, vbi soli innascuntur iunci, atque agrestes arbores, vsuīque humano quo ad cibum inutiles. At vbi in ripis apparet salix frequens, & holera humano usui apta, tum odoratæ plātæ, aqua ea parum aut nihil aërem inficit, ac à viatoribus tutò potest bibi. Cauēdum etiam est ab ea, quæ viridem obduxit in superficie mucum, prætrida enim est: tutissima verò, & minime mala est, in qua squamosi pisces degunt, ac ea semper absque periculo bibitur: nam non omnis etiam fluminis vnda innoxia, vt Seneca & alij referunt autores. Sic & venti immodi ci ut ral. q. magis incommodi, sic minus insalubres, mediocres, & stonii mites deteriores, quamvis iucundiores. quare vicina pa- lib. 3. n. lus magis nocet, vbi nulli aut mites venti solum sunt, aut si ex aduerso exitus non pateat. hoc enim summum malum: vnde Montes à septentrione positi, cum Boreas non admittant, plurimum nocent, si paludes, aut aquæ stagnantes, aut imbrum copia soleat eam regionem madefacere: indigent enim validis ventis regiones, quæ aliquo horum: vitiorum laborant: optimus autem ex his Boreas, vt qui aërem expurget, & attenuet: post Eurus, ac deinde Zephyrus ratione superius expressa. Auster verò per se inutilis est: si tamen validus sit, quanquam aërem condenserit, vbi mala qualitate paludis, aut imbrum, vel

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

aquarum stantium inficiatur, non parum prodest: debet tamen halitus auferre ab urbe, non inferre: unde si ab urbis boreali regione palus adesset, salubrior ei urbi erit Auster, quam Boreas: nam hic infert pestem ciuitati, ille quam longissime auertit eam. Hac igitur ratione Sardinia insula omnium regionum insaluberrima habetur: nam tres aquas habet, Hypostanas, Lefitanas, ac Neapolitanas, a meridie stagnantes omnes: à Boreæ autem latere Mænomenos mōtes, insalam fermè ab Oriente in Occidentem displicescentes: quò fit, ut cùm calida sit regio (nam & hoc facit ut paludes & aquarum copia noceat maximè, cùm in frigida parum obfint) eleuati halitus à Borea nullo modo expurgari possunt, ab Austro verò etiam conculcantur ac retinentur: ob id pestilentissimam eam esse regionem iam necesse est: sed non totam, neque eodem modo, nec omnibus æqualiter, differentia tamen hæc semper obseruanda in montibus est, quod sublimes eam à longe cœlum immutant, humiles non nisi cum imminent. Ciuitates verò quæ fluminibus magnis diuiduntur, aut in montibus sitæ sunt, ac locis inæqualibus, omnes ad seditiones sunt promptissimæ, vicem enim duarum aut plurium gerunt urbium, ut Roma, Florentia, Sena: quæ verò cum hoc eneruatae sunt dominantium arte, quamuis ad seditionem ob mollietatem animorum non erumpant, simultates tamen inter se gerunt graues, & ob id publicum conqmodum negligunt. Omnis præterea ciuitas in radice collis posita, vespertinos ventos noxios habet, cùm arctis vallidus proxima fuerit, ut Bononia. Aquæ verò Termarum calidæ aërem vitiant: sed non adeo malè afficiunt, ut robusta corpora, quæ calida non sunt, laedant: quoniam à purredinine procul absunt: ipsam tamen ac febres in debilibus accersunt vitia- ta concoctione: & in calidis ob intemperiem. Similiter & imbres copiosi, ut diximus, in calida regione, vel si æstate decidere soleant ante tempus, aërem corruptunt: in frigidis autem regionibus temporib[us]que, parū no- cent hominibus, sed potius segetibus: intempestiuā autē omnia quæ in regionibus ob litum cœciant, insalubre cum reddunt.

Paulema-
us libro. 3
geogra-
phie. c. 3.

Porrò qualis sit natura Anni, secundum proprium *particula*
 cursus dispositi, docebat Galenus in primo Epidemio- *j. com. i.*
rum dicens: Initium Autumni est ex oriente arcturo, *post prim.*
 qui *xii.* diebus ante automnale æquinoctium solet
 exoriri: tuncque venti frigidi spirare solent, & imbræ
 cadere: inde vñque ad Vergiliarum occasum sensum au-
 getur frigus, donec tunc sensibile augmentum sum-
 pisse videatur, pōst vñque ad vernum æquinoctium con-
 sistit vincente frigore: ab eo ad Vergiliarum ortum mu-
 tationes plures, sed temperatæ, moderatæque accessio-
 nes. iam ab ortu Vergiliarum ad Canis ortum calor au-
 getur cum siccitate. Sub Canis autem ortu spirant Au-
 stri: mox venti Etesiacum maximis imbribus, ad Ar-
 cturi denuo exortum vñque perdurant. Idem tria A-
 phorismorum fermé, sed breuius: inquit enim, Au-
 tumni natura pluviosa est: Hyemis nec ex toto serena,
 nec immodice frigida: Ver pluviis leuibus scatens:
 Æstas verò etiam magnis, sed tempestiuis. Hæc est
 anni naturalis constitutio generalis: verū apud nos
 Vere venti non leues spirare solent, qui morbos late-
 rales creare in rusticis, ac non se custodientibus solent:
 in aliis autem locis parere salubritatem, vt si non spi-
 rent, locus reddatur infirmior. Cùm igitur annus na-
 turalem seruat habitum saluberrimus est: cùm pluri-
 num euariat, morbosus. Hæc igitur si in regione pro-
 pter situm singulis contingent annis, regio ipsa reddi-
 tur insalubris. Sunt & specus ingentes ut *Ansancti*, & *c. 21.*
 de quibus dicebat Seneca in tertio Naturalium questio-
 num, qui morbosam reddunt regionem, imò pestife-
 ram: non omnes, sed hi tantum, quos nemo absque
 vitæ periculo ingredi potest. Sunt & luci, tamen in his
 duo spectanda sunt, aut enim ab Oriente vel Septen-
 trione positi ventos ne urbem purgent impediunt: vel
 mala qualitate nocent, ut Princeps dicebat, enumera-
 rans in his Nuces, & Ficus & arbores amari corticis, *doct. 2.*
 ut etiam Taxus: hæc enim arbores aërem corruptunt *cap. 5.*
 propria qualitate, & quæcumque atrum habent odo-
 rem. Similiter & in herbis inter quas Princeps Erucam
 & Caules, Theophtasus, Abrotонum ac alias enumera-
 rat, quæ sensu facile deprehenduntur: quæcumque

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

olent male, aërem vitiant atque corruptunt. quædam
verò quia putrescent, ut copia simi, & linum aquis im-
mersum: sed hæc vrbes vitiare non possunt, villas pos-
lib. 17. c. sunt. Plinius verò in arboribus probabat Alnum, Vi-
lib. 17 mum, Populum, Platanum: atque generaliter regulam
cap. 4. dabat pulchram: omnes arbores longo pediculo salubri-
tati aëris conferunt: quæ breui, nocent. Rursus etiam,
quæcunque imbreui, dum defluit admittunt, salubres:
quæ foliorū frequentia impediunt. venenosæ: ut Abies,
Pinus, Picea. Si igitur sylva ex his consistit iuxta vrbes,
aër corruptitur, malèque in eis homines degunt. Sed
non leuis occurrit dubitatio: dictum enim est, arbores
lib. 6. c. 13 amari corticis aërem corruptere: at Theophrastus do-
de *planta* cet, omnes arbores olentes esse amaras, has autem emen-
rū causis. dare aërem clarum est: ut Iuniperus, Myrtus, Medica,
Laurus, Limnium, Thus, & inter herbas Lilium, Lasera,
Asarum, Cyperus, Libanotis, & Amaracus: tum Rosæ
præcipua dignitate: quo modo igitur obesse simulac iu-
uare possunt? Dicendum igitur, solum inodoras, vel malè
olentes quæ amarae sint, aërem vitiare. Corruptunt &
illum venenosæ herbae, ut Toxicum: At graues odore,
sed non malè olentes, quandoque in humidoribus locis
iuuant, in calidis ac siccis, nocent: ut, alea, pōrri, cepe, drā-
contium. Sic & animalia quædam emendant corruptū
aërem, ut equi: quædam bonum corruptunt, ut serpen-
tes. sed hi parum in Italia nocent: ac etiam in Europa.
Bombyces tamen qui sericum efficiunt, non leuiter aëre
afficiunt, tum cadavera multa, ut in magnis cladibus quæ
vribus vicinæ propter prælium eueniunt: his omnibus
si aër vitiosus sit, & à quibus, & quomodo vitiatur, di-
gnosti potest.

In euitanda autem iactura primum illud scire expe-
3. Apho dit, an omnibus malus sit aër, an tibi fermè soli: nam ut
nisi. 3. dicebat Hippocrates, Quædam ætates ad tempora, & lo-
ca, ac victus genera, vel bene, vel malè se habent: nam,
ut declarauimus, locus calidus frigidis conuenit tempe-
ramentis, humidus siccis. Quædam etiam peculiari ra-
tione nocent, ut tabescētibus falsus, debilibus, ac bis qui-
raram habent cutem, subtilis, aut perflatus nimis. Vnde
nobis Papig aër noxius est, salubrior Mediolanensis: nec
obstat

obstat patriæ ratio, quæ mihi forsitan obiici posset: natus enim sum Papiæ, ac ibi ad quintum usque educatus annum, cum pater ac mater peitem, quæ tunc in urbe nostra grassabatur, effugissent. Igitur si possumus in cunctis locorum virtutis causam auertere, optimum est: si no, his modis cauendum est. Primo quidem vixius ratio loci vitio opposita sit: frigidis cibis in calida, siccioribus in humida, crassis in subtili, subtilibus in crasso aere: in corrupto autem semper his tribus conditionibus odoratis, nempe acidis, & temperatis, non subtilibus: facilis enim corrumpuntur: nec crassis, quoniam obstruant. Eligenda vero est habitatio in loco maxime a causa aduersa remoto, perflato, ac sublimiori urbis parte: haec enim tria si in unum conspirent, multum iuabunt: sin minus, ordo ex verbis in eligendo erit seruandus. Princeps autem docuit, quoniam pacto aer emende Secunda tur, sole admisso intra aedes, ut quamdiuissimum eas col- primi d lustret: Secundo, si Boreæ vento pateant: cum enim exce 2.cap.I perint frequenter repurgantur: proximus est a Borea Eurus. Si igitur locus aerem habeat bonum, aedes Oriente & Occidente pateant: concludantur vero a Meridie, ac Septentrione, aliter erunt incommodæ. Si autem aer sit vitiosus, pateant Orienti, & Septentrioni, ab aliis partibus occludatur: si tamen, ut a Meridie amplis fenebris soli exponantur, cum lucidissimo die, ac sereno, Sol terras illustrat: aliis temporibus minimè aperiuntur. Noctis præterea, ac utriusque crepusculi, dieique initium, medium, ac finem deuident, ne per ciuitatem ambulent, nec flante vento: ut vero sic malum, ita optimum ab eorum flatu, & ab imbrum casu urbem perlustrare. Quod autem optimum est, ut ab aequinoctio autumnali leui serico, ac inferius cotto, usque ad vernum perpetuo caput integatur uniuersum: hoc enim aëris iniurias maxime arcet. Exerceri conuenit diutissimum hominem, sed leuiter, ac citra non solum lassitudinem, sed etiam tedium, ut exercitium illud iucundum etiam sit. Coitu frequenti abstinentem, expurgandum etiam lenientibus corpus ab initio: ac sensim ut loco assueueris, relinquenda: immoderantia omnes fugienda sunt, exercitationis, cibi potusque: so-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

mitio tamen copiosius indulgendum: habitare in hypo-
causto hyemis tempore conuenit: sic tamen ut flabellis,
si aliter fieri nequit, aëris expurgetur, ac moueat singu-
lis diebus, fenestras aperiendo qua parte est sol, aut ven-
tus auxiliaris spirat: ibi etiam, & ubi dormitur, ac etiam
summa estate ignis accendendus: aërem enim emenda-
tum maximè odoratis inspersis: hyeme ex thure & lafa-
re, ut etiam perpetuis noctibus ardeant: æstate verò ex
rosis ac santalis, lafare modico exceptis. cum verò quis
domum exit, aurei mali corticem, aut medici, aut cyre-
naicum succum cum aceto semper in ore contineat:
multum enim confert, ac etiam graueolentiam oris
corrigit, Habeat & viridarium ex odoratis herbis myr-
to maximè, rosis, violis, liliis, limuniis, libanotide, ga-
riofilis, medicis malis, cotoneis, amaraco, sed super om-
z. de Hist. plan. cap. 19. nia acidum spirantibus, qualem refert Theophrastus
esse malum punieam: talis est & labrusca. Absint, dam-
natae arbores iam, & præter has omnino etiam Buxus,
Ex. 25. Prob. Sambucus, & Hedera, quæ frequenter in nostris virida-
riis ob pulchritudinem haberi solent. In locis præterea,
Probl. 22. quos venti inficiunt, terrena casæ inhabitanda est: in spō-
te verò malis, domus fastigium.

CONTRA DICTIO X.

Pili nigri abundant in temperato cerebro.

*N*igrorum autem & frequentium pilorum genera-
sap. 6. an. *tio, cerebri temperati nota est: secundo de Tem-
peramentis. & rursus ibidem inquit: Florentibus ætate
pili robusti, magni, ac nigri, dixerat verò antè infantib-
us ipsis nullos adesse: quo fit, ut de temperata natura
cap. 5. iux. loquatur. Auicenna etiam temperato cerebro in iu-
ta finem. uentute decernit capillos rubeos ad nigredinem ten-
trima ter dentes: sed Galenus in secundo Artis medicæ dicit, quod
tū tract. I. adultis capilli sunt flavi, de cerebro loquens temperato.
cap. 16. Sic Paulus, Ætiusque: quamuis Ætij interpres denuò,
vidiximus, labatus. Excitauit hanc cum sequente dif-
cap. 7. ficultatem Christophorus Nouatus Ianuenfis: atque v-
so. 1. cap. tinam facile tam eſſet dissoluere dubitationem. Postu-
53. mus primò dicere, in libro de temperamentis, Galenum*

loqui de ætate consistente, in libro Artis medicæ, de adulta, florentéque: sed ut rectè animaduertit qui proposuit difficultatem, est enim ingeniosus, ac eruditus noster hic auditor, indifferentem ad ætates in prima autoritate Galenus sermonem protulit. Adde quod in secunda de florenti expressè loquitur: tum verò quod raris, aut nullis, post florētem ætatem capilli nisi ad canitatem in colore permutantur. Possumus secundo dicere, quod in Arte medica loquitur de temperato cerebro in temperata regione existente: at in de Temperamentis, de illo, quod secundum propriam regionem Galeni habebatur. Et si quis dicat, quod regio Galeni, ut visum est, frigidior erat Hippocratis regione, temperataque: respondet Brasavolus, regionem Hippocratis non fuisse temperatam sola ratione elogationis à circulo æquinoctij, cum Rhodus ac Mauritania maximo prementur æstu, quæ in directo sunt Cœi. Quamobrem frat Pergamum fuisse calidorem Cœo, ac Cnido, quamuis sit Borealior. Verum, ut Brasavoli sententia vera est, ad aliud instituta propositum, sic ex ea non licet soluere contradictionem: quoniam constat in his locis suam regionem Galenum frigidorem iusto æstimasse. Quod verò Rhodus Italico ac Gallis calidissima videatur, indicio non est, illam non esse temperatam: quandoquidem cum Germani in Italia præ æstu moriantur: non tamen dicendum sit, Italiæ præ æstu osam esse regionem, sed temperatam. Accidit verò hoc ex noctium potius breuitate, quam terrarum situ. Forsan dicere posset aliquis, quod Galenus per Nigrum intelligit, ut Aucenna, ad nigredinem declinantem. Sed hoc non, quia inter flauum & nigrum adhuc ex capillorum colloribus fulaus est medius. Respondeo igitur, quod per nigros pilos, seu capillos (nam alij non proprie in capite ab his pili generantur) intelligit omnes coloratos, seu flavi, seu fulvi, seu nigri sint, quia nigrum hinc caluitiei opponit. Cum igitur tales capilli frequentes fuerint temperamentum cerebri in humido duntaxat & sicco ostendunt: nam sicut caluitiem dixerat fieri ex sicco, capillos verò candidos ex humido, sic frequens pilorum ortus in capite, non candidorum, temperamentum arguit in sicco & humido: ut verò etiā temperatum sit in

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

calido ac frigido, non solum ut non albi sint, seu nigri,
verum ut flavi requiritur. Autem vero sententia pro
regionis calidioris varietate vera redditur. fuit enim
Mauritanus.

CONTRADICTIO. XI.

*Galenus scripsit de medicamentis à proprietate agentibus, in
libro de Simplicibus medicamentis.*

QVÆ experientia tantum deprehendit medicamen-
ta, ea in iis operibus scripsimus, in quibus de Me-
dicamentis agitur: uno quod de Facultate eorum inscri-
bitur, altero quod de Compositione, & tertio quod de
Facile parabilibus. in quibus operibus ostendimus,
quænam ex sola experientia, quænam ex sola ratione,
quænam ex ambabus inuenta sint medicamenta tertio
decimo artis Curatiæ libro Galenus. Dubitabat meri-
tò idem Christophorus, quomodo hæc ille in libris de
Simplicibus medicamentis explicauit, cùm dicat in sex-
to de Simplicibus, At de facultatibus quæ sola habentur
experientia postmodum dicam: ubi prius sermonem eo-
rum quæ calido frigidóq; humido, ac sicco, tum de his,
quæ ad has consequuntur absoluero. Et rursus, dum de
Pæonia agit, loquens de his, quæ collo appensa iuuant,
ut superius diximus, Forsan, inquit, de his aliquando con-
scribam seorsum. Sed clarius libro octavo: Quantū ita-
que reliquum est facultatis secundum naturam, id hoc
libro dicetur: nec id quidem omne, sed tantum efficien-
tiū qualitatū actiones: nam totius substantiæ plan-
tarum opera, postea priuatim exponam. Hoc vero non
facit hoc in libro, ut manifestè liquet, dubitabat ille, nec
prospero alio: neque enim verū esset quod in arte dixerat
Curatia. Accedit quod nos adiicimus, non vnu esse li-
brum cōponendorum medicamentorum: nanque & li-
ber est de Antidotis, de Theriaca, & Medicamentis per
genera, & secundum locos. De quo igitur intelligit? Pri-
ma dubitatio facile dissoluitur: nā non in libris de Sim-
plicibus medicamentis hæc scripsisse refert: sed in libris
de Medicamentis, quibus illa tria genera complectitur.
peculiari autem tractatione intelligit, in libris de Me-

dicamentis simplicibus ea descripta , quæ ratione sola inueniri possunt: in libro de Facilè parabilibus, quæ sola experientia: in libris autem de Medicamentorū compositione, quæ ex vitroque constant. Ex quo patet, toties promissum libellum de Medicamentis à substantia tota agentibus, eum esse, qui de Facilè parabilibus inscribitur , eumque debere tum primum sequi librum de Simplicibus medicamentis. Verùm illud iam mirum videtur, quòd in eo qui geminus existimatur, nihil tale videtur contineri: vix enim duo aut tria talia sunt in eo medicamenta , quæ à tota agant substantia : velut hederæ succus ad atrebat bilis vomitum. Cùm vero ad Glauconem ut ibi restatur, scriptus sit, vel falso id, sicque hic Galeni liber minimè est, vel duo erant: nam quatuor mentionem facit in libro de Propriis libris: quare verisimile est duos fecisse libros ad Glauconem de Facilè parabilibus, nam ibi illos non disiungit , ut nec qui extant artis ad illum curatiuæ. Verisimile est autem eiusdem ex hoc fuisse ambos argumenti: quorum primus qui extat, cùm de Facilè parabilibus ratione sola inuentis esset: secundus medicamenta complectetur à tota substantia iuuantia: quæ experientia solo cognita sunt. Verùm aliorum, qui spurij creduntur, neuter Galeno dignus est: quinimo omnia prætermittit, quæ ille probabat iam, ut Pæoniam, Alysson, cinerem cancri, succum cyrenaicum, viperæ purpureum filum, iaspidem, Hieracitem, viperarum carnem, verbenacam, Testudinis sanguinem, stercus humatum, caninum, lupinum, cochleam Aphricanam varij coloris, cornu ceruinum mollissimum nuper nati cerui exactissime vstum, lapides in spongiis repertos , omnia præterea deleteria, alexipharmacaque , quæ citra apparentem nocent qualitatem, tum omnia expurgantia medicamenta. Quemnam vero librorum ibi intelligat ex his quæ ibi dicuntur, cùm de venenatis iictibus sermo habeatur, verisimile est illum vniuersam eorum materiā quasi sub uno genere amplecti , aut igitur multa ut intercederint, quòd magis existimo, necesse est. Vel si nunc iuxta nostram παλαιογνωσιν etiam viuat, recordetur vero scripsisse quæ scripserit, ipse sibi negotium non leuis sit faceffarus.

cap. ad
Coxendi
cum &
Pedū de
lores iux
ta finem.
cap. 6.

H I S R. C A R D. C O N T R. M E D I C.
C O N T R A D I C T I O. XII.

Acrap putr. scat.

Aeris constitutio pestilens quæ in summa illius erat putredo, qualis ab Hippocrate in tertio Epidemiorum libro describitur, primo de Febrium differuntis: Et Zoar dixit: Scias quod aëris calidus & humidus, est omni alio parator ad suscipiendam putredinem, omni alia aëris temperatura. Idem Auerroes & clarius: ponit enim duo genera corruptionis aëris: alterum extractum vaporibus, aliud in substantia propria, quod dicit accidentem ex multitudine imbrum. Sed Philosophus in Propterea initium blematibus existimat, nullo modo aërem posse putrefacere: docetque huius causam: inquit enim: Quod putrescere debet refrigerari prius conuenit: aëris autem non potest refrigerari, cum ignis plurimum secum habet: quare nec putrescere potest. Manifestum est autem, Galenum loqui ibi, ut in initio capituli manifestum est, de putredine vaporum non autem aëris: quam excitari vel à paludibus, vel à cadaueribus, aut talibus existimat. relatum enim inuenio in historiis, saepius ex multarum locustarum morte pestem in Italia graviter successisse. Sed Princeps existimat, substantiam aeris non posse putrescere, verum tamen qualitatem putridam posse à vaporibus putridis recipere. Veritorum tamen est Philosophi opinio: nam si aëris secundum substantiam putresceret, omnino omnia animalia nedum omnes homines necessario morientur: at hoc nunquam accidisse compertum est: igitur nunquam aëris substantia putrescit. opinio autem Auezenæ alias examined erit, quia iuxta Galenum & Auerroem: quantum inducitur de substantia, tantum etiam de qualitate. dictum Auerrois intelligi debet, quod vapor in aëre corruptitur, id est, quicquid ei de vapore permiscetur. Quandoque autem ei aduenit tantum, & hoc est minus malum. Sed veritas ipsa est & mens Auerrois, & Auenzoar, quod aëris ut omnia reliqua præter ignem putrescere potest, iuxta Philosophi verba, leuissima tamen putredine: quoniam quiescere ex toto nullo modo potest. Quod autem putrescit, aliquantis per necessarium est ut quod.

scat: & ob tam remissam putredinem, aliqui semper homines etiam in grauissima euadunt peste, tum belluarum genera multa, maximè valida. Sic Auerroës, sic Philosophus, Galenus, & Zoar conciliandi sunt. nam Philosophi dictum est, quod aëris ad sensum non putreficit, neque enim male olet ut aqua, & terra cum putrent. Auiceanam verò pro nunc dimittamus: qui nec vult aquam putreficere cum syncera est. At aquis adeò excors est, qui nesciat eam quæ putreficit non esse simplicem? illud solum sufficit, si qua est syncera, eam posse corrupti, ut etiam calefcere, ac in halitus verti. Vtilius fuerit igitur meminisse, vbi aëris corruptus est, altissimis locis habitandum, vel vbi ex terræ halitu processerit pestis, at si aliunde eam venti detulerint, humilibus casis, tum etiam melius subteraneis. Corruptio autem aëris, de qua Philosophus loquitur, non est putredo propriè, sed præparatio, ut in ignem transire possit.

CONTRADICTIO XIII.

De signis calidi cerebri.

Galenus in Arte medica, enumerando signa cerebri calidi, ponit ea sex: Caliditatem & rubedinem faciei: venas in oculis apparentes: tum quæ à capillis sumuntur: ac etiam ab excrementis: deinde à nocentibus, ultimo à sono. Sed Rasis addit signum sumptum à mobilitate opinionum, & prætermittit signum à somno, ut sint etiam sex. Hæc tamen signa ad vnguem Paulus descripsit in libro primo. Sed & Princeps cum Rasi coasentit, in apponendo signum sumptum ex voluntate: & cum Paulo ac Galeno, in addendo signum prima t. à somno. Ætius autem, non addendo nec hoc nec tij tra. illud, quinque tantum facit signorum genera. De operationibus principalibus, quæ omituntur à Galeno, ratio est manifesta, cum in capitulo suo docuerit, vbi de obtinentibus principatum agit. Ætius & Paulus omiserunt, quia ad artem curatiuam minus faciebant. Vnde dic, quod in Ætio deficit ad signum, quia in Paulo non erat explicatum. Paulus tamen intel. lib. 2.c.1 2.ad aln. 4.9. cap. 63. li. 4.c.6

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

lexerat illud in genere, cùm in principio capituli dixisset: Cerebrum tēperatum moderatas habet animi fuitationes. Per has voluit intemperati signa docere. His de causis Rasis & Avicenna addiderunt. Sed cur Rasis & Ætius omittunt signa à somno sumptum: Dico, quòd, vt declarauimus, cùm hic Galenus ad operationes naturales ipsum trahat, Philosophis verò videatur potius sensituæ partis functio, vt suo loco videbitur, omissum est. Tum etiam, quia parùm videbatur clarè explicatum id signum: cùm dicat, quòd brevibus somnis hæ temperaturæ contentæ sunt, non quòd absolutè parum dormiant: tum id magis, quòd calidum cerebrum, si humidum sit, longos habet somnos, qualibus nos fruimur.

C O N T R A D I C T I O X I V I I .

An signa posita à Galeno de cerebro, in secundo Artis medice, sint intelligenda, humoribus equalibus existentibus.

lib. 2. c. 7. **G**alenus in arte medica inquit: quæ autem dicuntur, ac posterius dicenda indicia sunt, in habentibus bonam temperiem habitationibus sunt intelligenda. Quæ autem ad capillos attinent non locorum tantum, sed etiam humorum temperiem præsupponunt cerebri naturæ consimilem. At infra inquit: Frigidæ verò & sicce cerebri intemperatæ, frigidū, & minimè coloratum sui ratione reddunt caput. Semper enim meminisse oportet quæ à nobis ab initio distinctio posita est: scilicet ut præterea aduertamus quantum ex humorū temperatura immutentur quæ circa ipsum consistunt. Intellectus Galeni talis est: capilli semper sunt signum, quod potest ab alia causa, quæ à cerebri temperamento prouenire. Aliæ autem signa sic sunt distinguenda: Si ab una tantum causa, quæ ex cerebro pendeat, oriri possint, sola regio temperata requiritur; si autem à pluribus causis, tunc oportet eas esse conformes, si ex eo signo debeamus supra illius naturam argumentum sanguinem. Et hæc est sententia Galeni manifesta.

CONTRADICTIO XV.

*An cerebrum expurget superflua per nares,
oculos, & aures.*

Excrementa verò quæ per palatum, nares, & oculos, & aures, cùm sani fuerint, his qui calidam habent cerebri temperiem, pauca, & concocta existunt: dicebat in secundo Artis medicæ. At in nono de Vsu partium dicebat, Crassa per nares & palatum, subtilia per cranei suturas expelluntur: nulla aurium, aut oculorum mentione facta. Sed in capite hoc præcedente medicæ artis inquit: καὶ τῶν περιττούματων, δύστα δὲ ὑπερώσας οὐτῶν, οὐ μυκτήριον ἐκκαθαίρεται. id est, Superflua quæcunque per palatum, aures, vel nares expurgantur: oculos autem prætermisit. At in octauo de vsu partium dicebat, de meatibus qui à cerebro ad palatum tendunt loquens: Qui duo cerebro sano existente, expurgādis superfluis sufficiunt: nulla aliorum locorum expurgantium mentione facta. Et rursus in secundo de Locis, ponit nares pro loco conuenienti cerebrū expurgandi. Sed in primo principiis. Pronosticorum dicebat Galenus, sordē oculorū fieri in oculis illorū vi non cōcoquente, & sic nō ex cerebro. Et t. & cons. quanquā ille pituitam verterit pro sordibus: tam textus tamen, quām commentum habent αἱ λῆψαι, quod est lip- pitudines. Philosophus etiam dicit in Problematis, par. 32. Aurium sordes fieri ex sudore putrido. Hic igitur est prob. 4. multiplex contradic̄tio: Prima, An excrementa cerebri per nares, an per palatum naturaliter expurgantur. Secunda, An aurium & oculorum sordes sint à cerebro, an fiant in ipsis instrumentis. Tertia an significant super cerebri naturam: & pendet ex secunda dubitatione. Respondeo igitur, quod sordes sub debita quantitate flunt in instrumentis: materia etiam in ipsis gignitur, ex illa tamen quæ partim à cerebro transmittitur, & sic mediocritas ostendit quasi ut neget malam qualitatem in cerebro: estque signum non propriè, sed negans. At ubi superfluant, ab instrumentis quidem fiunt: sed tamen materia non solum, sed & plerunque vitiosa à cerebro illis subministratur. Sordes igitur natura instrumentis insunt: & super cerebrū significat. De prima

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

autem dubitatione dicendum, quod nares sunt propriæ ad expurgandum cerebri superflua quæ præter naturam abundant, nam si quis conetur per palatum, in hora somni cadent in os: quare in ventriculum vel pulmonem, unde tabis aut hydropis periculum: & tussis

c. Aphor. frequens certa vel mala coctio. Ideo Galenus octauo
caus. 2. de Vsu loquitur de tenui excremento, quod secundum naturam est, non de muco. Constat etiam in sternutationibus materiam à palato ad nares reuocari absque transitu per cerebrum: quod euidentius ostenditur, si dum comedit sternutet. Verum omnis materia non per carunculas, sed ad infundibulum & pituitæ lacunar prius tendere debet.

C O N T R A D I C T I O X VI .

Ventus an exhalatio frigida & humida.

U. 2. fo. 1. **H**ippocrates in libro de Vetus ratione hominum, inquit: Veti omnes frigidæ ac humidi natura sunt quoniā à niuibus, glacie, gelo, stagnis ac fluminibus, locisque humidis proueniunt: ideoque omnes sua natura refrigerant atque humectant: verum pro locorum diversitate magis minūsve. At in secundo Meteororum Aristoteles docet, duas esse exhalationes à terra: alteram humidam & frigidam, ex qua pluia: alteram sicciam fumosam, ex qua ventus: fumum autem calidum & siccum esse decernit. Sed clarius ibi ab Auerroë: Ventus est exhalatio calida & siccata: docetque hoc duabus rationibus. Siquidem quod velociter fertur, calidum est & siccum: ventus autem talis est.

c. 14. Secundò, quia maximè exsiccat terras, & pellit humorē, quare manifestū est, quod calidus est & siccus. Pluvia enim liquidò frigida est atque humida. At in quarto Collectaneorum, Vetus Borealis exsiccat iuxta Hippocratis sententiam, & Australis humectat. Et rursus: Pluvia refrigerat aérē, & similiter Borealis vetus, quāuis sit siccus. Porro autoritas illa Hippocratis habetur in libro de Comitiali morbo. Notum enim expresse calidum & humidum esse docet: non adeo naturam qualitatemq; Boreæ explicans, quam frigidus sit, atque sic-

fol. 4.

cus. Quinimo in secundo de victus ratione hominum paulò pòst edocet, Austrum quidem calidum humi- dumque esse : Boream verò frigidum quidem, verùm humidum, non siccum. Sed non adeò subtiliter Auer- roes hoc voluit considerare, cùm ei sufficient autórita- tes tertiarum particulae Aphorismorum, in quibus hoc ex- ponens Galenus, non Hippocrates, quod ab eo recita- cap. 14.
tur, ad verbum expressit. At verò in primis philo- Aphor. phiæ octauo libro, inquit Auerroes, quod & verum est, 5. & 17. Venti diuersi pro locorum varietate. Quam sentétiā com. 5. ipse Hippocrates tum idem Auerroes approbat locis fol. 4. prius à nobis adductis. Ideo Philotheus inquit, Au- In exposi- strum calidum esse, quia per torridam transit zonam: tione 5. / humidum verò, quia calore suo ac tenuitate humidum Aphor. secum trahit. Nec ineptè ex hoc dicendum esset, om- 3. par. nem spiritum qui calidus sit, humidum etiam fore. incipit. Vnde non parua apud nos dubitatio soluitur, cur om-nocali- nium ventorum ferenissimus sit Boreas, pòst Zephyrus : nimbosus autem Auster, pòst Eurus. ab ea, et

Constat enim frigidissimum esse Boream post Ze- giturmo phylum: calidissimum verò Notum, inde Eurum. Cari sum Sep- fiam verò caloris Austri, & frigoris Boreæ, ipse in Me- triorū teoris declarauit : cùm enim vterque ex polis arctico, & antarctico veniat, vterque necessariò natura frigidus verus, & antarcticus : at quia Notus dum ex antarctico ad nos venit, Au- antartice australe in plagam calidissimam necessariò permeat, ob non aut- non id calidior euadit, Borea suam naturam retinente. Ob semper hanc id igitur his, qui ultra torridam zozam habitant Bo-Sic-pe- reas calidus, contrà Notus ipse frigidus erit. At verò am- zon. 1. Cäcilia Euri ac Zephyri differentia ex regionibus est. Inquit. Princeps, Manifestum est, quod Orientalis ventus com. II. 5. ob calidus est, atque subtilis, Occidentalig autem frigidus imo utr- 2. & crassus. Exponens autem Auerroes priorem qui- est tem- poludem calidum dicit, ac siccum, posteriorem verò frigi- tus et dum & humidum. Sed non satis, vt dixi, aptè: namque ca- lidus ventus humidus est, fridigus vero siccus. Nam si et frigori- hoc voluisse Auicenna, dixisset: cùm ante Meridio- experie- nalem calidum & humidum, Septentrionem frigi- dum & humidum dixisset. Cur igitur Oriens Occiden- tendit calidius sit, cùm Auerroes in secundo Meteororum atrop.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

- tex. 113.* duas rationes satis absurdas adduxisset , tandem dixit,
& 114. neque si hæc non satisfaciunt , quicquam habeo rationi
cap. 2. consentaneum quod dicam. Verum Auicenna eum de-
 claravit,cum dixit,In regionibus Orientis Occiden-
 tales montes calorem reflectunt, in Occidente autem
 Orientales. quare quum in Oriente ab initio diei hoc
 fiat,in Occidente post Meridiem necesse est, mora ex-
 istente diurniore calidorem euadere Orientalem pla-
secunda pri- gam Occidētali:sufficit enim ad calorem in prima diei
midoct. 2 medietate acquisitum conseruandum solis super ter-
sep. 8. ram consistentia post meridiem:ei verò, qui post meri-
 diem acquiritur,nocte succedente,nullum crementum
 potest accedere. Alia causa est,quòd calor in denso
 vapore conseruatur: Orientalibus igitur à mari veniūt
 venti,quia mare ad plagam Orientalem Orientalibus,
 Occidentalem Occidentalibus positum est.Regio igit-
 tur Occidentis nullis ventis potest calescere , præter-
 quam Austris : nam Orientalibus non,quoniam longo
 transitu parū vaporis ad nos defertur. Occidētales autē
 in die frigidi sunt,qua nondū Sol locum excalfevit un-
 de venti proueniūt : nec etiā in nocte ob noctis frigus.
lib. de Vi- His de causis Euri calidi,atq; ideo etiā nimboſi,Zephy-
etius ratio- ri frigidi & sereni. Illud forsítā videbitur mirum,quòd
ne homi- Hippocrates vētos è mari sicciores tradat,Auerroës hu-
mum. 2. in midos,vt in Periphraſi de lōgitudine & breuitate vitæ
pr. doceat,Eos qui in marinis habitat insulis,diutius viue-
iuxta me- re,ob caloris & humidi abundantia.Sed non aberrat in
dium. hoc Auerroës : namq; Hippocrates ibi quatuor genera
 facit Vētorū.Primū,quod ex paludibus ac niuribus pre-
 cedit,quod humidissimū esse docet. Secundū,quod è
 mari,hoc siccius priore esse refert. Tertiū,quod adhuc
 siccius è mediterraneis locis. Quartū verò,quòd est
1. Cātice siccissimū,ex montibus. Quintū nobis liceat addere ex
com. 117. Principe,quod adeò siccum est,vt etiā perniciosum: in
 hoc ordine falsus non è mari minus malus: pōst qui à
 loco sulphureo,aut aluminoso.Ergo Ventorū ratio hēc
 est.Sed tamen existimat Auerroës,Boream serenitatem
 adducere,quòd rectā spiret:Austrum nimbos,quòd
 oblique cogat nubes. Sed in aliorum interpretatio-
 ne plerunque fallitur : velut cum existimat Galenum

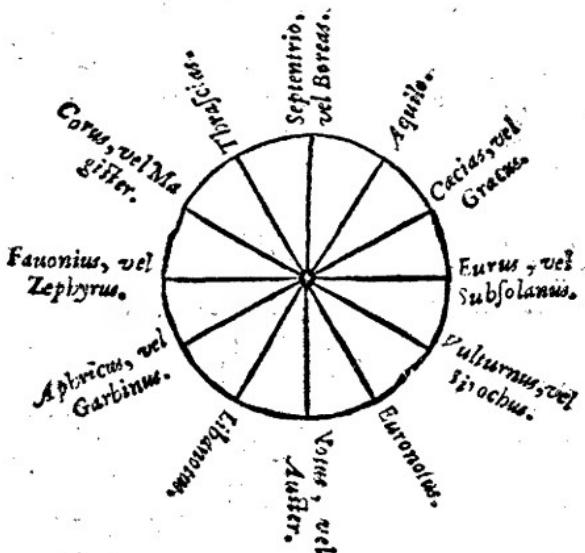
dixisse, habitationem temperatam esse in quinto, & non
in quarto climate. Sed ratio illa Philosophi esse videtur *2. Metes*
de ventis secundum illius interpretationem. hoc autem *tertii. c. i.*
nos concedimus, quod sit secunda causa generationis im-
brium remissio scilicet impetus: sicut causa serenitatis
est eius violentia. *Aetius* tamen aliter sentit: nam *vetus* *1. Cætice*
Australes calidos, Boreales frigidos, Orientales siccros, *co. 46.* &
Occidentales vero humidos esse affirmat. Verum in li- *in 2. Mem-*
bro de Sacro morbo ab Hippocrate, & à Celso non pa- *teor. 2. lib.*
rum damnatur Auster: attamen Celsus Fauonium Eu- *3. c. 163.*
ro prætulit, damnatusque ex mari ventos. *Aetius* vero pro *lib. 2. c. i.*
temporum qualitate permutari credit: fierique quando-
que calidum & siccum, ac tunc maximè noxiū, æstate
scilicet. Refrigeratur autem quandoque, ut in Thriaso
Græciæ Aristotele referente, quoniam è mari venit. Sic *26. Probl.*
& in Aphrica frigidum refert Austrum esse, quod ex pro- *18.*
pinquo, & per angustos meatus spiret: omnis enim vio- *Probl. 5.*
lentus ventus necessariò frigidus est. At vero in oris ter- *Probl. 45.*
ræ Ägypti, nec interius per iter unius diei, minime hic *Probl. 12.*
ventus flat, ob humilitatem regionis: sic alij aliis in lo- *Probl.*
cis non spirant. Excitatur autem maxime ab ortu cani- *17. 43.*
culæ, & qualiscunq; fuerit fœtidus quasi est, & hominum
corpora hebetat, grauiaque reddit. at Aquilo appeten-
tiam excita. In uniuersum autem quæ mala ab Austro
fiant declarat Hippocrates tertio Aphorismorum, cum *Aphor. 5.*
dixit: Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput gra- *& 17.*
uantes, pigri, dissoluentes: Aquilones autem tusses, fau-
ces, alii duræ, difficultates vrinxæ, horrores costarum, &
pectoris dolores. Et rursus: Austri vertigines faciunt, o-
culis atque corporibus difficilem motum præstant, &
alios humectant. Aquilonia autem constitutiones, cor-
pora densant, contendunt, & bene mobilia & coloratio-
ra reddunt: aluum exsiccant, oculos mordent, & audi-
tum iuuant. Siccros tamen dari Austros declarauit
Philosophus problemate illo, in quo docet febres illos
excitare.

Porrò ordinem declarabat ventorum *Aetius* libro ter *Probl. 51.*
tio hoc modo: A Septentrionis dextra versus Orientem *iusdem*
Aquilo est, inde Cæcias, post quem Eurus: ab eo Meri- *partis.*
diem versus Vulturinus, post Euronotus, inde Auster, *cap. 163.*

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Notus est: ab Austro Occidentem versus Libatus, inde Aphricus, post Zephyrus. Rursus à Zephyro Boream versus Corus, atque inde Thrascias, post quem sub ipso polo Septentrio ipse ventus est. Omnes igitur duodecim.

26. Pro-
blem. I. Cæciam nimbosum refert Philosophus: sed nostra ratione non solum is quem Græcum vulgus nominat, sed & Eurus & Vulturnus, quem quidam Sirochum dicunt, & Euronotus, Austérque, ac Aphricus, quem nautæ Garbinum vocant. Sic reliqui serenitatem afferunt: ut Zephyrus & Corus, quem magistrum quidam vocant: tamen Thrascias, Septentrio & Aquilo. Nil mirum est autem à septem ventis oboriri nimbos, à quinque duntaxat serenitatem: nam pauciores sunt nobis propinquui, ac violéti, quam remoti ac lenes: cùm in angulo Boreali ac iuxta Occidentem Italia sit.

Non turpe autem fuerit eos descriptisse figura partium quamquam haud obliuiscamur in arithmeticis aliam nos iniisse rationem: nomine enim ac numero dissidentes non solum ab his, verum & ab Ætio paulum. Sed cur, inquam, Eurus cùm sicca sit, pluuias adducere potest. diximus utiq; aliam esse venti substantiā: aliam esse

eius operationē circa nebulas. hoc autem argumentum est debilitatem facere ad nimbus adducendos: quandoquidem Eurus siccus sit, & pluviā tamen excitet. Sed cūm de his in libro de Supernis copiosè differuerimus, illud solum monuisse sat fuerit, Ventos qui diu in suprema aëris parte colluctantur, graues afferre procellas solere, si alter alterū non vincat: si verò unus sit ac sublimis, multum exsiccare potest.

C O N T R A D I C T I O X V I I .

*Cerebrum calidum: & siccum intellectu, &
memoria valet.*

Intellectus acuitas ac robur, tum memoriaz bonitas, sunt de signis calidi ac secundi cerebri, inquit Auicenna. Sed Auerroes in quarto Collectaneorum inquit, *prima ses* Tales indiscreti sunt in actionibus suis, & ex rebus *tu* *trac. i.* lūm intelligunt similitudinem, & non diuisiōnem, & *cap. 17.* errores eorum sunt multi, & cogitationes illorum ma- *cap. 3.* liz. Sed Galenus dixit, Intellectus acuitas, seu melius *2. Aris* *αγχίωνα*, id est industria, sagacitas, quæ in actione po- *med. c. 6.* tius quam in patiendo consistunt, tenuem cerebri sub-stantiam indicant: tarditas, & ineptia, crassitatem: di-scendi autem facilitas, *τύπτων*, quod est facilem for-marum susceptionem, aut per actum potius, si verbum attendas, explicetur. Sic memoria ex firmitate sub-stantiaz, mobilitas verò à caliditate. Ergo has quatuor considerat Galenus differētias in cerebro, *Tenuę*, *Crassum*, *Facile*, aut difficulter formatum susceptiuum, Substantiam firmam, aut fluidam: calidam, aut fri-gidam. Calido solum ac frigido tribuit opinionum fir-mitatem, aut mobilitatem. Quare nec Galenus, nec *lib. 1. c. 6.* Paulus, nec *Ætius* signum sumunt in ingenio vel so- *lib. 4.* lertia à primis qualitatibus. Rasis verò tensisse vide- *cap. 5. 4.* tur cum Auicenna: non enim illi sufficit dicere, quod *ε* *59.* calida cerebri temperies mobilem faciat in voluntate, *lib. 2. ad* sed & in animalibus operationibus: quare manifestum *Alman.* per mobilitatem animalium operationum intelligere, ingenij celeritatem.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Causa erroris Arabum est, quia cùm Galenus dicas
sensus claros esse: quod de exterioribus dixerat, de internis illi interpretati sunt. at Galenum de externis tātū locutum fuisse docet id primō, quod in superioribus loquutus fuit de ingenio & solertia, vt diximus, quare repeteret? Diuiserat etiā operationes in quatuor

cap. 2. genera, Principales, Sensitivas, Montiuas, ac Naturales:
cap. 4. hic verò rursus confunderet principales cum sensitivis,

5. Nec te moueat, quòd in libro quòd animi mores corporis sequantur temperiem dixerit, Quæcunque sicca sint, ingenio & prudentia valere: atque etiam stellas esse prudentissimas, quòd fulgidæ ac siccæ. Manifestum est, quòd intelligitur per siccū expers alieni humoris, non quod siccitatē habeat multam. Mens autem Galeni est, quòd ignea ingenio prædita sint, sed siccitas terræ iungi etiam potest: & quāquam calidum & siccum, non possit esse terreum, plerunque tamen accidit, imo quasi necesse est, vt calidum & siccum in terreo sit: quia cùm vnum solum elemētum per se non possit in cerebro dominari, quod sit ignis (nanque non calidum amplius esset cerebrum, sed corde etiam calidius) oportet alij elemento tanquam basi igneā substantiam insidere. Non potest autē illud esse aqua, vel aér, propter humorem: quare necessario terreum est, calidum & siccum cerebrum: nam si basis esset aér, esset rursus denuo temperatio longe calidius: nec esset solidum substantia. Aqua verò superante, calidum & siccum dici non potest, quare terram pro basi adesse necesse est: ob id boni ingenij esse non possunt, calida & humida possunt: nam ignis aquæ iunctus hanc efficere potest. Verū prætermisit hoc Galenus dicere, ob causas dictas, & etiam quia ab aërea substantia calidum & humidum prouenire potest.

2. artis Legitur autem perperam inter calidæ & humidæ temperaturæ signa, quod Græcè sic iacet: καὶ αἱ ἐν τοῖς ὄφθαλμοῖς φλέβος μεγάλαι: id est, & quæ in oculis venæ magnæ. Et rursus iuxta finem, ὑπνῷ τ' ἐπιτρέψαντες ιαυτὸν ἄμα τε κωματώδεις εἰσὶ καὶ ἀγρυπνοι, καὶ φαντασιώδεις τοῖς ὀνείρεσιν. Quod est, Non solum vigilant, sed etiā dormiunt grauiter, cùm somno tentātur, multásque imagines per somnium vident. Sed ad propositum rursus venio.

Discrimen

Discrimen inter sensus internos ac externos est, quod externi clari ob siccitatem euadunt, non redundantem nutrimento, quod in calido & sicco cerebro contingere necesse est. At verò quia terreum cerebrum, ut iam dixi, euadit ad internas operationes minus redditur aptum. Existimandum est autem Auicennam calido & sicco cerebri temperamento fuisse, quod adeò eam intemperiem impensè laudauerit, Auerrois verò illius inimicus vituperauerit, cum ipse calido & humido cerebro esset. Perperam autem imponunt quidam Philosopho, voluisse in humido ingenium, in sicco memoriam vigere: quoniam dixerit non esse idem Memoriam ac Reminiscientiam, lib. de memoria et Remores plerunque sint, qui tardo sunt ingenio: rem. c. i. Reminiscentes autem, qui celeri. Ostensum est enim à nobis, ac aliás ostendimus, alias esse causas memoriarum & ingenij, utque hoc iuxta Galeni sententiam dictum, sit posteriorius iuxta Aristotelis etiam opinionem.

C O N T R A D I C T I O X V I I I .

Quelbet naturalis intemperies à suo contrario iuuantur, & à simili lēditur.

A Similibus autem sive temperaturæ causis oculi facile lēduntur, iuuantur autem à contrariis: si in modo visu adhibeantur. Sed hoc commune signum esse in unaquaque nostri corporis particula meminisse operatur. In arte medicinali Galenus inquit: Et rursus quod lib. 2. c. & aliás adduximus. Sic verò & ad victus genera male bene se habent alij ad alia secundum morbos & aetas: nam calidiores ad frigidiores, frigidiores verò ad calidiores, & sicciores ad humidiores, ac rursus humidiores ad sicciores bene se habent. Et ut simpliciter dixerim, contrarij ad contraria bene, similes ad similia male: præterquam si aetas temperata & regioni & victui & loco temperato comparetur. Hoc enim modo solo similes à similibus bene afficiuntur. Sed & rursus inquit: Si enim hominis corpus planè medij sit temperantem, per alimenta medij temperamenti etiam in suo statu seruabitur: verum si calidius frigidius, siccior aut humidius, perperam medij temperamenti ex-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

hibueris alimenta. Quippe huiuscmodi corpus quantum ab exacte media constitutione recessit, catenus in diuersum traducatur, est necesse. Fiet autem id per praesentis intemperie contraria. Contraria autem pari interuallo in utraque oppositione sint oportet à medicis ipso æqualiter distantia: ut si corpus tribus (gratia exempli) numeris à media versus calidorem recesserit, totidem cibum ad frigidorem eadem temperata: si quatuor, quatuor. Et in de continua dissolutione non sufficit homini, ut dimitrat cibum similem naturæ suæ, qui auget intemperiem eius, sed oportet ut utatur eo qui est illi contrarius.

cap. 6.

fol. 3.

fol. 2.

fol. 5.

Refertur verò & ab Hippocrate hæc sententia in libro de humoribus, cum dixit: Ætates præterea, nutritio, morborum status, per temporum mutationes melius, aut peius se habent. Quin & pro anni temporibus vivitus rationem per cibos & pocula congruentem instituto. Nam hyeme quæ ab opere vacat simplicia cocta, matutaque exhibeto: non leue enim hoc est. Æstate autem quoniam operamur, & sole ab ipso patimur, dilatiora vina, poma crebriora, ac varia cibaria porrigit. At verò his obstat primò, quod in sexto de tuenda laniitate scribitur. Fiunt autem qualitatibus etiam conuenientiae, utique si seruare temperamentum studies humidis naturis humectante cibo maximè conuenienti: siccis verò eo qui siccet. Sin mutare placet intemperies, contrariis utitor. In eo autem qui est in calido frigidoue ad intemperiem lapsu, contraria semper expedit exhibere: cum efficacissimæ sint eiusmodi intemperies: & ut ita dicam, magis quam quæ ex sicco vel humido constant validæ: quippe quæ facile similibus nutrimentis in morbosam abeant intemperiem. At si siccus membrum aliquod efficias, vel humidius, nihil manifeste lædes. Evidenti verò arguento & ætates sunt. In his verbis iam primùm occursat sibi: quod similia similibus conuenire affirmet. Secundò, quod non eandem calidi & frigidi, cum humido & sicco rationem ineat: cum tamen alibi omnes ex æquo intemperies tractet, ut iam ostendimus. Tertium, quod maximum videtur, quod membrum siccus euadere nihil ducat: & tamē in septi-

mo methodi nullam sicca intemperiem deteriorem esse affirmet. Accedit quod Hippocrates scripsit, Victum 1. *Aph* humidum pueris maximè conferre. Vbi Galenus inquit, Naturalis intemperies, non eodem modo, ut quæ præter naturam est demolienda, sed similibus conferuanda est. Et in tertio etiam Artis medicæ: Quod igitur in temperaturâ quidem euariat, sed instrumentalium partium seruat mēnsuram, duplîcēm habet causarum salubrium formam. Alteram earum quæ ipsius tuerunt temperaturam: alteram earum quæ ad optimam eam transferunt. Quæ igitur ipsius conferuant temperaturam, tantum distabunt à causis temperatæ naturæ; quantum & ipsa intemperies naturalis à temperata, calidiora calidioribus exhibendo, frigidiora frigidioribus corporibus: tum ex æquo humidiora humidioribus, sicciora siccioribus. Sed si permutare in melius consilium fuerit, contrariis quidem videntur est.

Æqualiter autem declinantibus ad partem oppositam à temperamento, cum his quæ intemperie ipsa laborant: sic frigidiora & humidiora, calidioribus ac siccioribus maxime conueniunt temperaturis. nanque à calidis ac siccis ad meliorem statum traduci nunquam poterunt. At verò in secundo Artis medicæ expressius *cap. 55* dum de ventriculo loquitur, inquit, Gaudet verò à cibis ac potibus calidis, nec à frigidis ullam percipit noxiam, si eis modicè vtratur. Manifestum est igitur iuuari à simili: hoc enim est quod dicit Gaudet: nec lædi à contrario: vt sit hæc sententia fermè his directè contraria, quæ dixit in superiore autoritate, in initio huius contradictionis adducta. Et in tertia Aphorismorum ostendunt hæc etiam quæ sequuntur cùm inquit: Gaudet quidem ventriculus frigidus frigidis, sed ab eorum vsu immoderato læditur: ita & ea quæ extrinsecus occurunt frigida nequid ferre longiori tempore, vt nec calidus calida. Malæ verò temperaturæ quæ morbi ratione ventriculum occupant, hoc differunt à naturalibus, quoniam contraria, non similia appetunt, quemadmodum naturales. Sed quodd melius concoquat, & melius his quibus gaudet nutriatur, ostendit se *Aph* cunctis cum 38. &

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

volutate assumuntur, ista ventriculus amplexatur, & facilius concoquit: sicut illa quæ disPLICIT refugit: unde vel nauseæ, vel flatus, vel fluctuationes subsequuntur. Et rursus: Cibi ac potus naturam efficiunt aduentitiam tum maxime in ventriculo: ob hanc VERÒ causam, quanto similius fuerit id quod transmutat, ei quod transmutatur, tanto celerius transmutatio ipsa perficitur. Sed quòd non solum in calidis ac frigidis ventriculi dispositionibus hæc ratio vera sit, sed etiam in humidis ac siccis, ostendunt eiusdem verba, dum de illis intemperiebus ventriculi ageret, dum dixit,

2. *Artis* Sicca intemperies à plurimo potu grauatur, & fluctuationibus angitur, & cibis delectatur siccioribus. Hu-

& 54. mida VERÒ ampliorem potum bene fert, & humidis ci-

bis gaudet. Inter tot difficultates versante Galeno,

6. *collect.* dicebat Auerroes: Quòd sententia horum, id est, Græ-

corum (quamuis eam non explicauerint) est, quòd

duplex est regimen: Vnum quo reducitur per contraria sensim, & non per æqualia in gradu, quia hoc natura non fert. Alterum per similia ad conseruandum: & quòd merito naturalium causarum non debemus verei ut exquisitè similibus: sed quia in hoc est periculum ab exterioribus, ideo cum his similibus, ne in vltiorem prolabatur lapsus, contrariis quandoque certiam vtendum erit. Hæc sententia est è directo contra Galenum, ut dixi primo de Alimentis: quia reductio fit per contrarios cibos in gradu æquales.

Dissidet etiam in hoc, quòd contrariis indigere nos putat in conseruando. Galenus autem scopos in simplicibus affectibus nunquam miscet, quando scopi contrarij habent impedire se mutuo. In hoc etiam errat,

quòd intemperies valida similibus fit conseruanda: au-

2. *Ar* getur enim sponte, ut in quinto de Tuenda sanitate, is medi- tum de illa, tum generaliter de senili contrariis tuenda:

& in tertio Artis medicinalis docet. Discremen etiam sustulit actiuarum ac passiuarum qualitatum, cuius Ga-

lenus in sexto de Tuenda sanitate meminit. Trusianus

verò aliter interpretatur: calidas intemperies, à calidis,

id est, calidioribus vexari docet, ab his autem quæ simili-

lia sunt conseruantur: à frigidioribus qualia cuncta sint

seu frigida, seu minus calida in melius reducuntur. Dicit verò non absolutè protulisse lædi, sed facile à similibus in gradu : quandoquidem si paululum excedant, in deteriorem lapsum hominem adducunt : at si minus fint calida (gratia exempli) non solum non nocent, verum etiam iuuant, nam versus temperiem retrahunt. Sed nec hic sensus est conueniens, ut comparatio utram, cum Galenus posituum dixerit. Incidit & in eundem laqueum quo Auerrois opinio detinetur : cùm inter actiuas & passiuas qualitates non distinguat. Est etiam directè contraria vtilitati hominis : cùm doceat intemperiem validam non debere in melius immutari : sed quandoque conseruandam. Iacobus autem Forliuieensis dixit, quod à similibus in qualitate, id est, Quest. ne 17. ut calida calidis, remissioribus tamen in gradu iuuantur : ab æqualibus autem, ac manifestius à vehementioribus similibus in qualitate vocentur. Sed à contrariis in forma generaliter iuuantur, si commodè adhibeantur. Hæc opinio non videtur vera, nec ad Galeni mentem, cùm ipse velit corpus noceri (in primo de Alimentis) non solum à similibus in forma, verum à temperatis. In tertio etiam artis medicinalis declarat, quod & verum est, conseruationem fieri à similibus in forma, seu qualitate, & in gradu : nec distinguit, inter qualitates, ut dixi, actiuas, passiuasque. Sequeretur etiam vnum contra experimentum, quod plus laderetur temperatus, vel parum ad calidum declinās, ex piperis assidue vsu quamvis qui calidissime esset temperato. Hic igitur oportet tres primas contradictiones tollere, ac insuper discordiam, inter librum de Alimentis, & librū tertium Artis paruæ. nam si omnes intemperies à simili, etiā in gradu longè remissiore nocētur, quomodo conseruabantur à simili in gradu & qualitate? Quod si hoc est nocere, in intemperie seruare hominem, ut Iacobus dicit, quomodo duplex est regimen? Conseruantum scilicet & Reductuum? Sic etiam concilianda est discordia, quæ habetur, cùm dixit in secundo Artis medicæ, Quod modicus usus contrariorum iuuat: at in tertio dixit, Quod per æqualia, in opposita qualitate, moliri oportet reductionem. His tot difficultatibus occur-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

zedum est primò ex his, quæ in primo libro diximus; quo ad ea quæ ad aërem pertinent. Inde sic distingue-
mus: Naturalis intemperies, aut est in toto, aut in
partibus: item, aut in actiuis, aut passimis qualitatibus:
item, vel est intensa, vel remissa ac leuis: item, vel reduc-
ctionem molimur, vel conseruationem. Rursus, si in
partibus, vel in ventriculo, vel aliis partibus: tum etiam
vel corpus cum hoc validum est, aut imbecille: ac denuò
vel homo solum sanitati vacat, vel occupationibus di-
stringitur. His septem distinctionibus conciliare oportet Galeni dicta. Si igitur corpus totum actiua qualitate ad intemperiem labitur, fueritque occupationibus implicitum contrariis, sed leuioribus in eodem statu seruabitur, sexto de Tuenda sanitate. Sed si vacet sanitati, tunc si ab intemperie lœdatur, proculdubio contra-
ria adhibere conuenit: in gradu, vel vi, æqualia: ab his enim solis reducitur: tertio Artis medicæ, & primò de Alimentis. At si non lœditur, conseruare possumus similibus, vel etiam contrariis: semper vero in contrariis: cùm reductionem molimur, quantitas diligenter est at-
tendenda, ne virtus membra euertatur. hoc est quòd di-
xit iuuari ab his si modicè utramur. in passiuis autem qualitatibus similia adhibere conuenit: quòd facilius in nutrimenta transeant, & nullum sit periculum in exhibitione, modo non exuperent. Sicca igitur seni conueniunt, sed tamen quæ potius minus sint sicca, quam senis temperatura: ipsis enim æqualibus pericu-
lum inest, ne lapsus augearunt. Periculum igitur ad la-
psum paruum est, cùm vero labitur magnum, ut septimo Artis curatiæ docuimus. Sic igitur sexto de Tuenda sanitate & prima Aphorismorum locutus est. Rur-
sus, cùm dixit tertio Artis medicæ, Sicca humidis reduci, de partibus loquitur: nam ut aliás declarauimus omnes intemperies cortigi possunt in omnibus mem-
bris, præterquam in corde quoniam à corde recipiunt influxum: aliter quia tantus esset ille Galeni conatus se-
ptimo Artis curatiæ, in sicca ventriculi intemperie, si non verè, sed extrinsecus solum humectatur: nam tunc nec melius concoquit, nec quicquam melius habebit.
Sed neque siccis humida applicare conueniet, sed solum

humidis siccata, tertio Artis medicę. Si igitur intemperies non est in toto, si in corde, rationem habet fermè quæ totum: contrariis enim in actiuis, similibus autem in passiuis, sed leuioribus est vtendum. Si autem in vetriculo, similibus perpetuo est vtendum, sed remissioribus quod ventriculus ea amplectatur & concoquat: cùmque toti corpori inseruat rationem refert debilis membris: si vero præter naturam intemperie laboret, contrariis. Hoc est quod Galenus dixit libro de Dissolutione continua, ^{cap. 4.} & in Aphorismis. In cæteris vero membris si valida sit virtus, contrariis vtendum est, per ea enim corpus reducitur. Si autem sint debilia, aut impedita, similibus conseruantur: quia simile facilius transit in nutrimentum: verum quia prius permuntantur in ventriculo, non tantum offendit contrarietas, ut in illo: quare contrariis uti decet potius, quam similibus: nisi membrum illud melioris cuiusdam functionis causa, in proprio temperamento seruare studuerimus: ut cū bene valente cerebro, ipsum in sua caliditate ac humore: ob functiones principales conseruare voluerimus. neque enim eadem est ratio reducti per artem cerebri ad temperamentum, que etiam cerebri à nativitate temperati. Principis autem ^{primi} Tertia sententia est quod intemperiem errore acquisitam contrariis emendare debeamus, equalibus in gradu: natura libus autem, si bonæ sint, ut calida & humida puerorum adhibenda similia: si malæ ut senum, quæ frigida est & ^{cap. 1.} siccata, contraria: unde calida & humida conuenire putat. Verum docuimus vinum nō esse humidum, sed siccum natura: reliqua vero quæ exhibentur, sicciora sunt quam in iuuenibus. Quod si hac fiducia humida exhibere pergas, in hydropem decidunt: quia non concoquunt. At ^{lib. 1. c.} vero in actiuis declaratum est contraria conuenire. ^{lib. 4.} Quod si obiicias, Senum victum, Paulo, atque Aetio te ^{30.} sti, debere esse calidum & humidum, nō satis intelligis, aliam esse rationē nutriti, aliam reliquarum causarū, nam balnea, & somnus, & inunctiones calefaciunt & hu ^{libro.} mecent, conueniuntque: at cibi ad calidum & siccum, ^{70.} Potum potus debent inclinare, quia hęc nutriunt, illa non. ^{lus lib.} Nutritio autem sit qualitatibus passiuis, atque actiuis ^{cap. 9.} similibus existentibus, sed actiucas periculi causa nō ad-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

mittimus. at verò quæ scribunt illi de intemperiebus,
deinceps ad genus reductuum omnia pertinent: nā in
conseruatiuo non tanta est vtilitas, & quicunque eo fa-
cile vti poteſt: quia nullam sentiens in corpore varia-
tionem de errore non adeò timet. at qui reduci ſtudet,
frequenter incommodis agitur: ob id quilibet feruare
ſuum ſtatum doctus quaſi à natura nouit. in melius re-
ducere opus eſt ſoliuſ Medic: atque etiam erudit: ac fa-
pientis.

HIERON. CARDA-
NI MEDICI TRACTATUS
II. SECUNDI LIB. CONTRA-
DICENTIVM MEDI-
CORVM.

CONTRADICTIO I.

Exanthemata in pueris an illico debeant curari.

Quid Ophiasis.

¶.1.c.6.

¶.1.c.3. *V S T V L A E*, quas Græci exanthe-
ma vocant, vbi puero eruperint,
primūm nullum nobis negotium fa-
cere debent: sed postquam erupe-
rint, curare tentabimus balneis, qui-
bus Myrtus, aut lentisco, aut rosa
ſunt imicta, inquit Paulus. Sed Ap-
priimi cenna dicit, quòd ſunt medicandæ cum subtilibus, cùm-
que in fine medicerur & ipſe cum Myrto, & lentisco, ac
rosis, videtur quòd à principio. Sed facile eſt videre,
quòd cum illis miſcat hæc: & quòd vult, quòd medice-
mur postquam exierint, non autem antè. vocat autē illa
ipſe Dothor. Manardus existimauit etiam hæc ſub tinea
collocari ab Haliabbe, & quòd Exantheinata eſſent
Theori Saphati Arabum. Haliabbas nanque posuit tineæ ſu-
pecies quinque, ob id non immerito dubitauit Fran-

fiscus Petrarcha medicus, amicus noster cùm vidisset
 tam inuolutam rationem Ophiasis, Alopeciæ, Tineæ,
 seu melius Tyriæ Arabum, Exanthematum quid hæc
 essent: hortatusque est ut aliquid de hoc scriberem. Nam
 Manardus ipse Alopeciam suum nomen retinuisse qua-
 si apud Arabes existimat: Ophiasim autem esse Tyri-
 am, id autem auxit suspicionem, quod in nostra Ty-
 ria vulgari, potius accidere videmus id, quod ἀχωπες,
 seu achores, & κηρια, seu ceria efficere solent: scilicet
 ut exulcerata cute quiddam mellis simile profluat: nam
 de φυδραιοις, seu ptydraciis, & Exanthematibus, ac
 sicibus, quanquam in capite nascantur etiam non ta-
 men peculiares illi morbi esse videntur. Si igitur
 Achores & Ceria, non sunt Tyriæ naturæ species,
 quonam sub morbi genere collocantur? aut quod no-
 men nunc sortiuntur? Quod igitur nostri temporis Ti-
 nea, fit Tyria Auicennæ, primo patet, quia cadere capili ^{septim}
 los, & cutem exulcerari scripsit ille, quæ propria sunt no ^{quart}
 stræ Tineæ. Paulus etiā hoc ostendit, cùm dixit, Vbi iam ^{i.c.5.}
 vlcera ad cicatricē venerint, de Alopecia loquēs. Quò fit, ^{lib.3.c.1}
 vt error Auicennæ detegatur: nam non solū in Tyria &
 Ophiasi, sed in Alopecia & Alopacia quæ eadē sunt, quā-
 doq; non tamē semper summa exulceratur cutis capitis.
 differunt enim Alopecia, & Ophiasis sola figura defluuij
 capillorū, non autē morbi essentia ipsa. vtraq; autem eo-
 rum sub nostra cōtinetur Tyria. Facit etiā Paulus caput
 de fluvio capillorū, in quo nihil aliud curat, postquā de
 Ophiasi & Alopecia plenè tractauit. Quò fit, vt tā Ophia-
 sis quā Alopecia cutē exulcerare nata sint: tum maximè
 quod in initio inquit: Caluitum humidi penuria, O-
 phiasis & Alopecia succi vitio producuntur. Manifestū ^{septima}
 est etiam curam, quam Princeps illi exhibet, eādem esse ^{quart}
 cum ea quæ nostro exercetur tempore. Confricatur cu- ^{i.c.6.}
 tis, exulceratur, sed & cura Auicenna cum Paulo conue-
 nit cùm dixisset Paulus, Euphorbium, Thapsiam & adar-
 cem oleo leuigata laurino: inquit Auicenna, Euphorbiū
 & lachrymam rutæ agrestis, oleo excipe laurino. conso-
 nat id his quæ à Galeno in primo de Medicamentis se- ^{c.2.iux}
 cundum locos scribuntur, cùm inquit, de ambabus lo- ^{principiū}
 quens: Vnum quidem amb̄ secundum morbosam affe-

ctionem malum : quorum causa est vitiosorum humorum redundantia. Quales verò sint corrupti humores ex capitisciutis colore dignoscet. Docet autem ut purgationibus utamur primum, non secus ac Princeps atque Paulus. inde infra, difficulter autem serosi humores cuti impacti eluentur: multò autem magis si iam cutis ipsa ad malum habitum peruenit. Sed & infra in auxiliis Eu phorbiūm, sinapim, sulphur, nitri spumam Thapsiamq; commemorat, quorum nullum à Principe præteritur, sic oleum laurinum. Constat sanè ea esse verè vnum in affectibus quibus ad vnguem eadem medendi ratio generalis ac singularis conuenit. nam & infra cutim fricat, radit, rubificantibus, & cucurbitulis vexat: ut etiam aciculis expungere doceat. Sed hæc, ut reor clariora sunt quam ut pluribus indigeant testibus. Illud etiam esset absurdum, quod tot de casu capillorum varia capita fecisset, quæ in nullo inuicem fermè differreat. cadere etiam capillos in eo morbo constat: at si de tyria non loquitur, maximum morborum in cute ipsa capitisciutis evenientium reliquisset intactum. Sed si vt Haliabbas inter tineam & tyriam ipsam distinguas, Tyriam verò & alopeciam fermè defluvia solum facias capillorum: illud sequatur neesse est, vt Galenus nullum verbum habuerit de hoc: aut vt sub achoris ac ptydraciis intelligat. At in his non cadere vñquam capillos scripsit: nec postquam curauerit, meminit medicamentorum quæ pilos nasci faciant: quod verò maximum est, nequaquam vtitur irritantibus medicamentis, vt in ophiasi, sed spuma argenti, cadmia, charta exusta, cimoliaque ac talibus.

1. de Medicis secundum locos c. 26.

Haliabbas igitur tinea nomine intelligit quæcumque capiti eveniunt citra capillorum defluvium vicia: si modo cutem parum exceferint, achoras, ptydracia, ficus exanthemata: suóque modo facit quinque species cum ceriis. At nunc hæc in pueris maximè cernuntur, quāquam nomina non imponamus singillarim: quoniam vt plurimū sanari leuiter consueuerunt: nam si mali sint omnino humores, capillos cadere cogunt, nec amplius postulæ dicuntur: sed ophiasis aut alopecia, vel vt à nobis Tyria: eam ob rem nec antiqui, nec recentes medici de his, quantum de alopecia vel ophiasi curauerunt: nec

capillos in eis cadere scripsérunt: quoniam iam in sēsiō-
rem morbum transit affectus: hæc vero eadem sexta
aphorismorum patent. Liquidò verò patere arbitror, *Apho. 34.*
omnes cutis morbos contagiosos esse, maximè inuete-
ratos: ob id etiam nostra Tyria. In generalibus autem
regulis hoc docuit Galenus. Defœdatio verò cutis capi-
tis quæ omnibus ac solis infantibus, citra omnem no-
xam solet accidere, quam Ruffam à colore vulgati no-
miae vocamus, cùm morbus nullo modo sit, ab anti-
quis inter morbos non connumeratur. Exanthemata
verò quædam vlcus habet, quædam non in tertia Apho-
rismorum: vbi enim Latina versio habet, Postulæ vlcce-
rosæ: Græca lectione habet ἔξανθησις ἐλεύθερος. At verò *cap. 6.*
quòd per uniuersum corpus accidere soleat, patere ar-
bitror quarto de Tuenda sanitate. Ego Variolas & *z. theifir*
Morbillos Arabum sub illis arbitror contineri: nam *trac. 74.*
Paulus nec in primo, nec in quarto, vbi de omnibus *3.*
agit morbis, qui cuti eueniunt, nihil de his dicit, ac si
non essent: cùm tamen omnibus hominibus eueniant,
vt Auenzoar, & Auerroës testantur: & nullum genus
pustularum ponitur à Paulo ad quod possint reduci,
nisi ad exanthemata: tum magis, quòd de his in utroque
libro tractat, tanquam de ea pustula qua tam pueris
quàm adultis commnnis sit: cuiusmodi sunt vocatae va-
riolæ & morbili.

C O N T R A D I C T I O II

*Morbus Melancholia appellatus, an cum
febre euensiatur.*

INTERDUM vbi principales actiones lœsæ sunt, febris *3. collect.*
I quoque accedit, vt in lethargo phrenitidéque. Inter- *cap. 8.*
dum sine febre vitium est, vt in mania atque melancho- *cap. 8.*
lia. id quod modò per cōsensum, interdum affectu pri-
mario cerebro laborante accidit, tertio de locis affectis,
inquit Galenus. Alexander quoque inquit, Desipientiæ *cap. 5. iux.*
præterea genus quod sine febre est, Melancholia dici- *ta finem.*
tur. Paulus etiam diffinit melancholiā, quòd sic *l. 1. c. 22.*
mentis alienatio sine febre. Ætius etiam cùm eius me- *l. 3. c. 14.*
minat, nullam mentionem febris facit: & Haliabbas *l. 6. c. 9.*

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Melancholia nigra est animi confusio sine febre. Posuit tamē Maniam cum febre, in capitulo eam phrenesia constitutaens. Rasis quoque nono ad Almansorem, dum de illa tractat, febris nullo modo meminit: neque in libro diuisionum. At in oppositum est Galenus eodem libro paulò post his verbis: Verū haud absurdā quæstio est, cur cum Diocles causas aliorum accidentium redderet, quam ob causam mens lèdatur, non scripsit: siue enim venarum quæ ventriculo contiguæ sunt, calor exuperat, seu partes quæ iuxta illius sunt portam, quam Græci pyloron vocant, inflammatione laborant, quid causæ sit, cur melancholica committuntur accidentia derelictum est. Inde paucis interieatis denuò subiicit: Atque videtur in eiusmodi affectu in ipso ventriculo adesse inflammatio. Sanguis autem in parte inflammata contetus & crassior, & atræ bili magis conformis. Vedit Auicenna hanc difficultatem, si deo dixit, quod vel phlegmon illud ex materia frigida erat, sicque febrem non potest efficere: aut si omnino est ex materia calida pylori inflammatio, tunc hoc in genere melancholiæ adest febris. In mania autem febrem adesse posse non negauerat prius. Sed & Auenzoar in suo primo Theisir, videtur hanc vidisse difficultatem, quare noluit explicare an febris adsit cū phlegmon adest: sed solum quod aduritur hæc materia ibi vnde cerebro communicatis vaporibus desipietia fit. Verum nullus magis clarè hanc dubitationem attigit, ipso Auerroë, in suis collectaneis. Responsio tamen ad idem cum Auicenna tendit, vel quod materia illa frigida sit, vel quod febre non possit gonus hoc melancholiæ carere, vel quod fiat melancholia dum indeclinacione ipsa phlegmon est. Sed non paruam difficultatem patiuntur hæc responsiones: nam primo per phlegmonem Græci intelligunt sanguineum & calidū apostema, ut in decimo Methodi, & in libro de Tumoribus dum inquit, Solent Græci Phlegmonem appellare inflammationem in carnosis, intentis, renitentibus, pulsantibus, rubentibus, doloréque calido vexatis partibus. Quò fit, ut nullo modo ad apostema frigidum hæc referri valeant, nam Græca lectio sic habet.

Εἰπενάρ τὸ θερμὸν ἐν ταῖς κατὰ τὴν γαστέρα φλεγμώνεις
αὐτῶν ἐσὶν, εἴτε φλεγμονὴ τῶν κατὰ τὸν πυλωρὸν, μερῶν διατὶ^τ
τούτοις ἀνολυθῇ τὰ μελαγχολικὰ συμπτόματα, παραλέλιπ-
ται. quæ verba iam ab initio exposuimus secundū Gui-
lielmi Copi Basiliensis viri excellentis interpretatio-
nem. Sic & reliqua quæ subiungit: Εἴοικε μὲν γάρ ἐναῦ
τις ἐν αὐτῇ φλεγμονῇ, τὸ δὲ ἐν τῷ φλεγμάνοντι μορίῳ περιο-
χόμενον αἷμα, παχύτερόν τε καὶ μελαγχολικότερον ὑπάρχειν.
Sed si cum febre est tunc melancholia, cur eum morbi
vnanimes omnes, quasi conspirauerint, sine febre esse
dicunt? Quòd si à phlegmone melancholia succedit,
quanquam hoc haud cum verbis Galeni consentiat, qui
morbum cum phlegmone ipso fieri ait, an phlegmon
suppuratum an resolutum est: neesse est autem neruea
existente ventriculi substantia, illos non leui dolere, ac
difficultate egerendi vexari: quorum nullum cùm in
melancholicis videamus, responsionem p̄r̄ oculis ha-
beamus, non est ut cum Auicenna & Auerroë aberre-
mus: verba enim Galeni illa ad Dioclem, qui hoc ipsum
prioribus verbis dixerant, contorquētur, non quòd me-
lancholiā ex pylori phlegmone fieri vēlit: sed si sīat,
ut Diocles affirmat, quo pacto adhuc symptomata illa
succedant, ille minime (inquit Galenus) docuit. Sed hoc co. 46.
etiam ex verbis Galeni in tertio super tertium Epide-
miorum habetur: inquit enim, Proprium infanientium
est febre liberum esse ut febricitare phreniticorum.

Quamobrem facile est videre, quonam pacto, qui
pluris hominem faciunt, quā res: & res & autoritatem
hominis perdere.

At' nos cùm ipsam sequamur veritatem neglecta au-
toritate, & rem ipsam docemus & Galenum ipsum ab
iniuria & contradictione vindicamus: nam non solum
hoc Arabibus, sed etiam Græcis non leue attulit nego-
tium. At non negamus, si uentriculo Phlegmon ad-
ueniat desipientiam non subsequi: sed tunc non mor-
bus erit ipsa desipientia, sed symptoma: cumque gra-
uiori tunc longe morbo labore, non iam eum melan-
cholicum sed morbo acuto laborantem, ac ventriculi
phlegmone dicemus. Nam si qui laterali morbo affli-
gitur, perperam febriens simpliciter dicitur: quantò

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

absurdius delirantem ex phlegmone letali, melancholicum appellabimus? Non male si fallor, Celsus insa-

b. 3. c. 18. niam in tria distinxit genera. Primum, quod cum cerebri phlegmone coniungitur, vocaturque Phrenitis, magnam habens febrem iunctam: Secundum, quod levem & interceptam, quod ex sanguinis abundantia ac prauitate fit: Tertium, quod absque febre est, & in longa protrahitur: nam nec deliria, quæ ex plegmone septi, vel ventriculi sunt, omnino sunt perpetua, sed per interualla hominem infestant.

bb. 1. c. 3. Rasis in suis continentibus locum & ipse perperam Galeni est interpretatus, pro Diocle subscribens Theophilum: admiratur vero, & iure merito, cur si in mesereonam (& hoc pro pyloro supposuit) phlegmon sit, quoniam pacto siti ac febre careant: adducit tamen coniecturas, quibus phlegmonem adesse verisimile videatur: scilicet à frigidis iuuari & inflationem sentire: sed inflatio illa nec ponderosa est, nec perpetua, nec exuxens: nec iuuantur à frigidis illico, immo tarduntur: sed continuo vsu eorum minuitur atræ bilis generatio, quò sit leuior euadat morbus in posterum: sed non tam frigidis, quam humidis alleuiatus morbus, cum humida solùm innoxia sint, & cum assumentur & postquam assumpta & etiam concocta fuerint.

cap. 12. Sed his omissis vera solutio habetur, libro de Morborum differentiis, cum dixit Galenus: φλεγμονὴ δύο μαζί πάντας ἀλονότι γῶν ὃν τὰν εἰ φλόγωσιν τὰν μορίων, ὡσπερ ἡ ζέος τοῖς παλαιοῖς. Id est inflammationem nobis vocantibus, non partium feroarem, ut mos antiquis fuit.

Quare melancholia esse potest cum pylori inflammatione, quæ tamē non est phlegmon, neque tumorem habet secum, nec febrem, more antiquo aomca interpretantes.

C O N T R A D I C T I O . III.

Glaucus oculus an opponatur nigro.

2. artis

medica.c.

10.

*Q*uae vero ad colores attinent oculorum, sic oportet distinguere: Glauci quidem oculi qui puro &

non multo præfulgent humore, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam: Contra verò nigri:at qui sunt intermedij, causas quoque habent intermedias. Hæc Galenus:atque non solum in his, sed etiam sequentibus verbis manifestum facit, extremos oculi colores Glau-cum esse, ac Nigrum: glaucum nempe in claritate, in obscuritate nigrum, reliquos medios omnes esse: quos Avice*nna* in tertio sui canonis Varicos appellat: nam si *sen.3.tra.*
hi colores extremi non sunt, non solum extremos *2.cap.34.*
colores prætermisit Galenus, sed quotquot inter extre-mam & glaucum esse possunt. At in *quinto de Geacea-tione animalium* Aristoteles hæc habet: οἱ μὲν γὰρ ἔχον-*cap.1.iux-*
σι τῶν ἀφθαλμῶν πλέον ύγρὸν, οἱ δὲ ἔλατιον τῆς ουριμάτρου
*κινήσεως, οἱ δὲ σύμμετρον: τὰ μὲν οὖν ἔχοντα τῶν ὄμμάτων πο-*ta medii.**
λὺ τὸ ύγρὸν, μελανόμματα εἰσι, διὰ τὸ μὴ ἐνδίεσπα εἴσαι τὰ
πολλὰ, γλaucη δὲ τὰ ὀλίγον, καθάπερ φάνεται καὶ ἐπὶ τῆς
εαλάτης. τὸ μὲν γὰρ ἐνδίοπλον ἀντησ, γλaucὴν φάνεται, τὸ δὲ
ἵπλον, ὑστερώδες. τὸ δὲ μὴ μεταξὺ τῶν ὄμμάτων τούτων, τῷ μᾶλον ἕπει
διαφέρει καὶ ἕπλον. Hoc autem est: Hi enim habent ex oculis plurimum humidum, hi verò minus quam proportione mixtionis, hi verò quantum conuenit. Qui igitur ex oculis humido abundant, nigri sunt, quoniam plurima ex illis non sunt perspicua: glauca autem quæ modicum habent, quemadmodum & in his quæ maris sunt apparent: quod enim ex eo perspicuum est, glaucum videtur: quod verò minus eo est, aqueū: quod autē distingui non potest ob profunditatem, nigrum videtur, atque cæruleum: qui autem oculi inter hos medij sunt, ut magis, aut minus iam differunt. Hactenus verba transtulimus: sententia verò clarior longè est. Oculi ut maris partes habentur: quidam enim plurimum humidum habent, nigrīq; ac cærulei videntur, ut maris pro-fundum: quidam mediocre, atque hi glauci, velut pars maris quæ perspicua est, quamquam oculus dilucidè percipit. Quidam modicum continent humoris, & hi aquæ coloris sunt, ut etiam maris summa pars. Constat igitur extremum colorem à nigro, eique maximè contrarium, non glaucum esse, ut Galenus censet, sed ut ve-ritas docet, & Philosophi verba aqucum:nanq; & patri

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

meo Facio Cardano, oculi non glauci, sed aquei ad vnguem fuere. Est hoc sanè in viris rarum, in infantibus tamen frequens: nam si rectè inspicias, plurimorum ex illis, velut & felium oculi sunt aqui, non glauci: est enim color glaucus ut definiunt rectè Grammatici, viridis albedine quadam permixtus: unde talis etiam in foliis oliuæ ac salicis perspicitur. Sic Virgilius:

- 2. Geog. 12. Ae-
med.* *Populus, & glauca canentia fronde salicta.* Etrursus:
Tantum effata, caput glauca contexit amictu,
Multa gnuens, & se fluui Dea condidit alto.

Nigidius existimat, & rectè, quod Glauci nomine apud Græcos exprimitur, Cæsi nomine apud Latinos deberet intelligi: quod & Theodorus Gaza interpres scientissimus grammaticæ in vertendo obseruat, Maluerunt tamen plerunque Poëtæ illustriores Græca notissima voce vni, quam paulò obscuriore Latina: tum magis, quod glauci spondeum nomine, Cæsi nullum pedem

- 1. denat. Deo.* nisi per figuram admittunt hexametro idoneum. Cicero docet, veteres Miueruam cæsiis oculis semper finxisse. Homerus verò γλαυκῶπιν ἀείνων, snam vocat: at indecens fuisse candidum colorem mulieri, quam maximè honestare vellet, tribuisse. Igitur dicendum erit, ut Galenum, quamquam inuitum, rueamur, per Glauca intellexisse, non quod veteres volunt, sed omnem colorem, qui non sit exquisitissimè candidus: nam talis oculus, si pupillam habeat nullo modo esse potest: quare aqueus sub glauco continetur: non meminit autem aquei, quia colos hic fictitius est, nec famosus, si ad nomen ipsum respiciimus, quandoquidem nec satis constet, an aquæ nullus sit color. Aristoteles autem rei magis utilitati studuit, quam verborum lenocinio. Hæc itaque sic se habent.

CONTRADICTIO. IIII.

Color glaucus an à multo fisi humore crystalloide.

- 2. Artis med. c. 21* **E**x quibus non leuis alia quædam exoritur dubitatio, scilicet: An paucitas crystalloidis sit causa nigredinis, ut galenus ipse affirmat. Deinde, An colos in oculis ab humoribus sumi debeat, nan quantum ad crystal-

crystalloidis rationem, Auicenna cum Galeno cōsentit: sed differentia est, quia etiam tunicarum colorem in causa esse vult: verū alibi etiam in Cantica scilicet de hu-
moribus dissentit: cūm dixit, Si corpus albuginei & gla cap.34.
cialis fuerit perium, purum, & modicū, ac prominēs, teā.52.
tum etiam lucidum, erit color oculi glaucus: à contra-
riis verò causis, niger. Eandem sententiam sequitur in
commento Auerrois: & in Paraphrasi de Generatione lib. 5.s.
animalium: & in Collectaneis, vbi olim in margine cō- li.4.c.
tradictionem, quæ nunc legitur, dum esse adoleſcens
adnotaueram. Secutus igitur magistrum suū in quinto
de Generatione animalium, non multitudinem, ut Ga- cap.1.
lenus, sed paucitatem crystalloidis albedinis oculi cau-
ſam esse refert. Quidam falsò etiam de tunicis impo-
nunt Aristoteli. Sed cur, cūm tres sint humores, duos
tantū consideramus. Facilis est responsio: nam in
primo Collectancorum, vitreus qui tertius est, post gla cap.17.
cialem, seu crystallinum collocatur: quod & autor libri tra.1.c.
de oculis fateretur. Verū ad reliquas dubitationes ali-
qui dicunt Galenum posuisse causas eas quæ magnam
possunt efficere narrationem, Auicenam omnes. alij ad
apparentiam nihil prodesse tunicas, sed solum ut talis
sit oculus cūm in dissectione partes quæruntur: hi om-
nino Auicennam damnant, alij verò Galenum faciunt
insufficientem. Forsa dici posset tunicas adumbrare
oculos posse, colorem non posse facere. Sed nec sic
satisfacimus Galeno: nam non ex hoc colore, quem vi-
deo, vilam de oculi natura potero facere conieeturam:
quare melius dicam, totius oculi signa à Principe po-
sita esse, solius verò pupillæ à Galeno: atque hoc verissi-
mum est. Sed cur Auerroës alia excitat signa, si quidem
sumpta ab exustione humorum, hoc haud nos fatigat,
quandoquidem turbulentiam, quæ puritati est contra-
ria, adustio generet.

C O N T R A D I C T I O V.

Visio an in humore crystalloide.

HVMOR ipse crystalloides primum est videndi in-

strumentū, cui rei certissimo arguento sūnt quæ

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

à medicis ὑποχύματα, id est suffusiones appellantur, quæ interiacent quidem inter crystalloidem & corneam tunicam, visionem impeditia donec deprimantur. humori autem crystalloidi qui albus est, & clarus, ac splendens: quoniam hac sola ratione futurum erat, vt à coloribus immutaretur, non par fuit ut ex sanguine ipso nutritur, inquit Galenus in decimo suo de Partium visu, & autor libri de oculis. Sed aliter videtur sentire Galenus, cùm inquit in codem libro: Quæ verò crystalloidis extra prominet, tenuem, & lucidam induta est tunicam, atque etiā ipsius pupillæ imago velut in quodam speculo consistit: quandoquidē leuis est & fulgens hæc tunica supra omnia specula. Igitur vult, quod visio in ipsa aranea tela fiat, non in humore: quā sententiam cap. 38. amplexari videtur Auerroës in tertio Collectaneorum, quamvis in secundo videatur velle, quod in vitroque simul fiat, scilicet in crystalloide & aranea tunica, ob eius cap. 15. splendorem & claritatem. Sed deceptus est Auerroës, vt in plerisque, in interpretando Galenum: nee concordia illa est vera, nec ad Galeni mentem. Quod enim vera non sit patet: neque enim dignum est, vt instrumentum principale operationis unius sit compositum: nam 2. de par. vt bene dicebat Philosophus, Sensationes fiunt in similaribus, motiones ab instrumentariis partibus. At sic fieret sensatio ab instrumentaria parte, non à similari. animal. c. Quod autem verbis Galeni hoc non consentiat, patet: 2. in fin. inquit enim in verbis sequentibus: Omni igitur parte instrumentum visus à natura excutum est, siue species eius in mollicitate symmetriam, seu situs oportunitatem, seu coloris fulgorem, siue vim experimentorum. Nam experimentum id, quod sibi est naturale, leue est ac lucidum & splendens, instar speculi. Manifestum est igitur luce clarus, hoc esse araneam tunicam, experimentum instrumenti visorij non instrumentum. neque merito Galeni verborum, adeò clarè loquitur, in contradictionem verri meruit, sed ob Auerrois falsam tātum interpretationem est igitur visus primus instrumentum secundum Galenum humor crystalloides. quod & illi 1. tr. c. 5. tribuit Auicenna tertio de Anima: quamvis cōtradicat ei, nam declarauimus secundum mentem Auicennæ,

quod spiritus sunt instrumenta sensuum, & primum quod recipit sensationem: & instrumenta, ut oculus, & auris, sunt propter spiritus, & non spiritus propter ipsa instrumenta, & rationes adductæ pro sensu tactus, sunt etiam pro cæteris sensibus. Verum quod dicat Galenus, relucere imaginem ut in speculo, intellexit non de illa quam videmus, sed ut etiam dicebat ibi Auenca, de ea qua quisque se, non aliter quam in speculo, in pupilla oculi videt. Hæc autem reflexio foras sit, nō ad crystalloidem. Adiuuat tamen splendor ille ac lenitas adiuncta perspicuitati, ad reddendam imaginem illustrè primo instrumento, scilicet crystalloidi. Verùm hoc vñ relinquebatur indiscessum, quo nitebatur Galenus in prima autoritate, & autor de oculis ostendere, crystalloidem esse primum uisus instrumentum: nam suffusio, quæ sub cornea accidit, visum impedit, inquit: ipsis igitur visio non sit nec in cornea, nec tenui humore. Pari ego dicam argumento. Visio intercipitur obstrutis obticis, igitur non sit in crystalloide. oportet igitur supponere quod in suffusione etiam nihilo minus ad partes anteriores possit spiritus transire, quamvis obliqua via, quod & verum est. Sed in obticorum obstructione, nullus traxit spiritus: ostendit igitur Galeni argumentum, visionem non fieri, nec in cornea tunica, nec in humore tenui: non tamen ostendit fieri in crystalloide. Verùm cum vitreus humor, qui ei est à tergo, crassior sit nec pateat: tum verò & retina ipsa inhabilis sit: certum relinquitur, visionem fieri in crystalloide, vel in spiritibus qui ibi continetur; perfici autem in cerebro: nam nisi omnes sensus ibi perfectionem susciperent in omnibus geminatis sensoriis, non solum in oculo, res una dux existimarentur, ut recte inquit Galenus.

10. d
Visu
tium,

14.

CONTRADICTIO VI.

Staphyloma an morbus vueæ, an cornee.

AEtius in libro septimo commemorat iuxta initium cap. 2 Staphyloma inter vueæ tuniceæ morbos. Idem cap. 3 post declarat, non esse vitium vueæ, sed cornee tuniceæ. ca. 21

F ij

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Oculi pro Paulus libro tertio inquit: Cùm vuea rupta cornea prouidentia. cedit, Myocephalos, id est, muscæ caput dicitur: cùm verò plus, staphylome, id est quasi vuatio dicitur. vbi adhuc magis malum: sed vbi obcalluerit clausus quo sit ut verique tunicae morbus his communis videatur.

¶. 6. c. 19 Idem verò alibi inquit: Staphyloma est vitium tunicae cap. 7. m ceratoidis, id est corneæ, cum Rhagoide debilitata: est verò Rhagooides vuea. At Celsus libro septimo, Staphyloma, inquit, est cùm ruptis membranis aliquibus intus summa attollitur tunica, similisque acino figura fit. idē verò accidit relaxatis, vnde id σαφύλωμα, Græci vocant. Respondeo nemo exquisitus Äetio rem hanc docuit: nam vbi corneæ vitiū esse declarat, hæc in sententia habet: cùm disrumpitur cornea, siue humor subfit, seu vuea per vlcus promineat, cùm ex vitroque acini similitudine aliquid prominet, vocatur Staphyloma: Græcè nanque σαφύλωμα, vua dicitur. Est igitur corneæ tunicae vitium semper, à similitudine verò ab vuea non sumpfit. cùm verò videatur vuea prominere, inter vicia vueæ ab antiquis comemoratum est: & si non raro fracta cornea ipsa, verè vuea promineat tunica. quæ obrem & ab euento, & à similitudine, & ab existimatione vulgarium, vueæ nomen adiposcitur vitium. Paulus autem in libro sexto huius quæ sit procidentia tunicae, non quæ ab humore solum curationem docet: quandoquidem hoc genus tantum Staphylomatis manuum agilitate comedari ac tegi, non autem sanari queat nam ad id quod ab humore sit prorsus inutilis hæc operatio est.

CONTRADICTIO VII.

Precantationes an in cura aliquid possint.

SÆpe dubitatum est, An præcantationes in morbo-
rum cura valeant quicquam: nec solum nobis con-
silium est, vt de imaginibus loquamur, sed etiam de his
quæ miram quandam habent sanandi rationem: velut
cùm dicimus, quod inspicere oculos onagri frequen-
ter habeat delere Hypochymata, seu aquam, vt Auen-
zoar affirmat. Sed ille existimat, quod suspendere

smaragdum debeat liberare à difficultate intestino-
 rum , & comitali morbo laborantes non parum iuuare. Cùm verò plurima talia sint , ea quæ manifesta sunt
 in tertium librum de rerum varietate retulimus: at híc,
 vt diximus , præter Auenzoar autoritatē , Dioceris lib. I.
 dis etiam experimenta , tum verò Alexandri , Aristote- cap. I.
 lis , Auicennæ , Alberti , ac Ætij referemus. Ab Aristote-
 le igitur ducam initium , his tamen prætermissis , quæ
 ille in librum de Mirabilibus auscultationibus contulit , quem rerum miracula faciunt , vt suum esse non cre-
 dam : tituli autem modestia illius quasi esse ostendit.
 Ergo in tertio de Historia animalium inquit , In Lem- cap. 2.
 no insula caper tantum lactis singulo die emittebat , vt
 colostra fieret , quod & proli masculæ eiusdem capri
 accidisse intelleximus. Sed hoc ostentum erat : nam
 Deus consulenti respondit incrementum peculij domi-
 no accessurum. Ibi , vt video , vtriusque miraculi ra-
 tionem habet & naturalis , & oraculi : nam oraculis
 admissis , non leuis dubitatio circa naturæ principia e-
 mergit : & quanquam de hoc aliâs scripserim , ac gene-
 raliter in libro de Animi immortalitate disputauerim ,
 nonnulla tamen quæ huic tractationi deficiunt , præ-
 senti disputationi adiicere minime pigebit. Igitur &
 in secundo eiusdem inquit : Remora à remorandis na- cap. I.
 uibus dicta , pisciculus quidam est saxis assuetus , in ci-
 bos non admittendus , ut ilis ut creditur ad amatoria , &
 ad iudiciorum causas. Sed & hic duo genera miraculo-
 rum testatur : alterum quod firmiter de nauibus remo-
 randis , reliquum quod dubiis verbis de iudiciis ac ama-
 toriis refert. Rursus in sexto hæc habet : Cum autem cap. 2.
 equa pepererit , statim secundas deuorat , atque etiam
 quod pulli nascentis fronti adhæret , Hippomanes di-
 ctum , paruæ cariæ magnitudine minus , latiusculum
 tamen , orbiculatum , nigrum : hoc si quis præcepto odo-
 rem moueat , equa excitatur , fueritque eo odore agnito :
 quapropter id à veneficis mulierculis petitur , ac subripit. Sic & nono libro refert , sanguinē Flori Ægitique cap. 3.
 auicularum , quod perpetuas inuicem gerat inimicitias ,
 coire à pluribus non posse existimari : atq; augures dis-
 ficio carnivorarum auium bella prædicere , vt cōcordia

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

pacem. Quid neque piget quod ibi adiicitur, quamuis
 p̄t̄ter intentum videatur, utile tamen adiicere: scilicet,
 Olorem ab olore deuorari: cūm tamen hæc auis credi-
 ta sit ab antiquis ob id Apolloni sacra, quod iuxta mor-
 tem dulcissimas edat voces. Alibi etiam eodem in libro
 inquit: Sittæ aui, quæ ex genere est carum, quæ cogni-
 tione pollent, ob id rem maleficam tribuūt. Et in octa-
 uo etiam, Ouium quas lupus occiderit pelles, vellera,
 & vestes quæ ex his fiunt, longe omnibus aliis ad pedi-
 culos procreandos sunt aptiores. Et in quinto, Perdices
 fœminæ, si aduersæ maribus steterint, ventusque inde
 afflet ubi mares stant, concipiunt. Quid hoc maius mi-
 raculo? Sic & alibi in Cypri fornacibus affirmat, dum
 ignis ardet, viuere pennatum animal, musca paulo am-
 plius: quod si ab igne eximatur, emori. Quid hoc diffi-
 cilius esse potest? ubi nec ferrum, nec lapis, nec aurum
 resistit diu, animal atque id exiguum, non solum non
 amburi, sed sic viuere, ut illiç hoc solum, viça sit, quod
 omnibus aliis est nex.

Quid igitur de vermis dicam, qui niue viuant ac
 generatia? quod & ibi fatetur. Sic & in sexto rursus in-
 quir: Pullorum hirundinis adhuc recentium oculi, si quis
 stimulo eos vexarit, resanescunt, & vim videndi planè
 recipiunt. Sic & in Perside prægnantes mures discissas
 inueniri affirmat, que alias fœminas contineant & ipsas
 utero mures gestates. Pygmæos etiam in octauo libro
 admisit, probatq;: coabiteturque quod hominum saliuia
 serpentum generi plerunq; perniciosa est. Libro etiam
 nono docuit, plurima animalia scire suas medicinas,
 neque eas vulgares: nam & capræ sylvestres dictamum
 quo spicula efficiant norunt: in quo duplex miraculum
 apparet, & belluæ, & herbæ. Et alibi testatur etiam dum
 apud Pharsala Mediæ hospites perierunt, coruos quasi
 sensum euentus futuri haberent, à locis Athenarum &
 Peloponensi absuisse. Apes quoque hyemem & imbræ
 praesagire. Et in Problematis ait: Sibyllæ, & Baccæ,
 omnésque quæ diuino spiritu agi creduntur, instinctu
 lymphatico ex naturali quadam intemperie aguntur.
 Quin & Maracus Syracusanus Poëta præstantior erat
 dum mente alienaretur. Simile quiddam de Tynnicho.

Chalcidensi Plato in libro de Poëtico furore refert: nam cùm is nullum antea poëma lectione dignū composuissest, in Apollinem hymnum composuit, adeò reliquorum Poëtarum cantilenis celebriorem, ut solus vel fermè Platonis tempore inter alios decantaretur.

Quamobrem Plato ipse ibi censet Poëtas ipsos deorum esse interpres: quicquidque dicant, ac scribant, ut etiam Homerum ipsum furore quodam, & vi numeris non proprio inuenire ingenio.

Meminit & in Rheticis Oraculorum ac Augu-*lb. 3. ad* rum, illorum ambiguatatem quæ solum genus doccat *Theode-* euentus, non in illis inquam, sed in ipsis Rheticibus *Etum. c. 5* merito damnans. tum rursus Deus in anima lumen in- *Ibidem* tellectus accedit. at ibi forsitan minor autoritas *cap. 10.* exemplis, cùm non solum de diis sed etiam de dæmo- *cap. 18.* nibus sermonem habeat.

At verò in Quinto primæ philosophiæ ait, dum de substantia loqueretur, Substantia dicitur quocunque corpus, tum verò quæ ex ipsis corporibus constat, ut animalia, Dæmoniaque: cuius fidei testimonio Græca letio ipsa, cum aliquod translationes eo verbo careant, aperte subscriptibit. Inquit enim, ὁνοία δὲ λέγεται τάπε αἴπλα σώματα, οἷον γῆ καὶ πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ ὄστα τοιάντα. καὶ ὅλως σώματα, καὶ τὰ ἐκ τόντου συνεστῶσα ξώά τε καὶ θυμόνια, καὶ τὰ μόρεα τούτων. Hæc inquam ut ex grauissimo autore sic minus clara: quæ tamen ab ipso Pomponatio maxima ex parte in suo libro de incantationibus sustulimus.

At quæ hic subiiciemus nos, magis in rem ipsam facere aperte videntur. Initium igitur ab Alexandro Tralliano ducam: inquit igitur, dum de comitiali morbo ageret, In Hirundinum pullis primogenitis *lb. 1. c. 2* duo inueniuntur lapilli, quorum qui candidus est, *sec. 15. c* vel solum appositus comitali morbo correptum *ele. 17.* uat: rubens autem è corio alligatus ceruino ego legebam, persanat. Hos ego ambo vidi, & cinerem panni madefacti sanguine viri singulari certamine *cap. 39.* occisi per septem dies cum vino in potu datum *lb. 3. c.* eodem morbo laborantes persanare. Prætermitto quod *48. in* de anguiū senecta docet ad dentes exesos dolentēsque: *fine.*

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

illud potius adiicit quod in coli doloribus ascripsit: Cūm characteres (inquit ille) & physica ligamenta cruciatus non solum placare, sed protinus tollere consueuerint: ideo ea subiicere decreui, sed non sine dilectu: verum quæ partim à prioribus medicis, partim à me multa sunt experientia confirmata. Enumerat, inquam, stercus lupinum collo suspensum ex Galeno, exiguam vmbilici partem nuper nati infantis, argenteo vel aureo inclusam annulo: cor verò seu medullam arboris abietis lœuo adalligatam femori: Lapis quoque medicus, in quo Herculis imago leonem suffocatis fuerit insculpta aureo annulo inclusus. Sed ad Dioscoridem venio, illud solum monens, quod ubi Græca lectio doceat habet, quod est. Videretur: nimis illi à sensu absconum, Dicitur, vertunt. Is igitur multa nimirum ac mira tra-

lib. 2. cap. 54. dit: Primùm, quod cantharides epotæ arcent maleficia: quamobrem illa iam esse præsupponit: quod & Tripolium tutius facit. peculiariter autem ad amatoria

lib. 4. cap. 130. Cyclamini radicem, aut ipsum laudat Leontopodium in potu datum: ita è diuerso Vmbilicum Veneris, her-

lib. 2. 153 lib. 4. 126 labam nobis frequentem in muris, ac Catanance semen adalligatum solum amores conciliare tradidit. At è di-

uerso, sed tamen maiore miraculo narrat Rhamnum rubi speciem, vel Scillam pro foribus appensam omnia arcere maleficia. Et in tertio libro dum de Alysslo lo-

lib. 4. c. 87. & quitur hæc habet: Dicitur & domi suspensum sanitatem facere, fascinationesque omnes ab hominibus pecoréque auertere: & in punicea lacinia collo alligatum

ib. 1. cap. 29. 04. pecoris morbos arcere. Sed hæc sane mediocria: quæ verò subiiciuntur admirabiliora: inquit enim, de An-

ib. 2. cap. 62. tirrhino loquens, Relatum est in illius historia, adalligatum beneficiis ac malis medicamentis resistere. Quin

ib. ap. 96. b. 4. etiam eo perunctos ex lilino oleo vel ligustrino veau-

ib. 3. p. 128. ftiores reddi, gratiamque apud homines inuenire. Tum in capite de Verbena: Fertur tricliniis inspersum ver-

ib. 4. p. 59. benacæ dilutum latiores reddere conuias, sacrâque ideo eam vocât, quod in lustrationibus suspensa alliga-

ib. 4. tâue fœlicem usum habeat. Huius geniculus tertius à

ib. 4. terra cū adiacetibus foliis, in potu datur tertianis, quar-

ib. 4. tus eodem modo quartanis. Verum in lustrationibus

elegisse herbas veteres verba etiam eius dum de Quinquefolio loquitur ostendunt, cùm dixit: Carpitur post tremò ad lustrationes ac purificationes. Sed cùm in februm iam inciderimus mētionem, quæ ille in his scriptis sit, ut admiranda subiiciam: in capite de Heliotropio cap. 18; (quod & ipsum cum Helioscopio lactea herba solem, & 149 ut ipse refert, nōsque videmus naturæ proprietate, sequitur) dicit, tria semina epota tertianis, quatuor quartanis cum vino ante accessiones ipsas auxilio esse. Verum maius est quod inter amuleta ille ad hæc refert: inquit enim araneas, aut vermiculos, qui in herbæ capitulis, cuius nomen est Labrum Veneris, inueniuntur, aluta exceptos, brachiisque sinistro adalligatos quartanas finire. Sed & de Trifolij seminibus eadem fermè quæ de Heliotropij ad tertianas & quartanas febres scripsit: illud etiam præter hæc addens, eius decocto vulnerum dolores quæ à serpentibus sunt illata finiri. Sed si alia vulnera eodem decocto abluantur, dolores infert similes his, qui à serpentibus sunt percussi. At postquam in serpentum incidimus memoriam, operæ pretium esse duco quæ ille de his admiranda scriperit subiicere. Dracunculi succo igitur manibus illitis à serpentibus lœdi negat: & semine albæ spinæ alligato collo figurari venenata. Quin etiā lacrymam Eufrobij liquatam ac instillatam inter labia discissæ cutis capitis super os, inde consuta cute hominem reddere à serpentium morsibus immunē. Evidem ego id sic intelligo, ut si ab his vulnerentur, veneni tamen non sentiant detrimenta. Smilacem verò asperam, infanti nuper edito datam, illum perpetuo aduersus venena tutū reddere. Sed & Ophites adalligatus prohibere serpentum morsus, ac vexationes: & Lysimachia suffitu illos, atque etiam muscas necari, ab eodem proditum est. Columella verò scripsit, quod omnibus fermè persuasum est, atq; etiam verum, impositam taurorum indomitorum iugis, protinus illos mites ac mansuetos efficere: sicut è diuerso Arisari radice tactis genitalibus, adeò furere, ut illico in perniciem semet agant. Peculiaria verò in scorpionibus quædam sunt: velut colo agresti manibus prehēso, non sentire dolorem eos qui à scorpionibus percussi sicut de-

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

- lib. 3. cap. posito, protinus eo vexari: Delphinio verò admoto, ip-
 77. los scorpiones languescere, reddique innoxios: quod &
 lib. 4. c. 9 Polemonia facere creditur. At herba quæ dicitur Pes le-
 lib. 4. c. porinus adalligata fertur inguinum tollere inflamma-
 19. tiones. Sic dentium dolores Lepidij radix collo appen-
 lib. 2. cap. fa: & Plantaginis radix etiam eo modo strumas: verùm
 165. eadem tertianas & quartanas traditur finire, sumpta pro
 lib. 2. c. numero, vt in Trifolij & Heliotropij scripsimus enar-
 115. ratione. At Inguinalem etiam manu decerptam sinistra
 lib. 4. alligatam femori, non secus ac leporinum pedem, in-
 cap. 115. guinum finire dolores: & Crisij radicem eodem modo
     à latere dolente varicum, quamvis nulla erutam super-
 lib. 4. stitione. Asplenion autem herbam notissimam silente lu-
 cap. 114. na nocte effossam, ac cum muli liene alligatam, induce-
 lib. 3. cap. re sterilitatem: Sparagique radicem epotam alligatám-
 162. que, sterilitatem non solum inducere mulieribus, sed &
 lib. 2. cap. viris, semen tollendo: quod & Vitex facit. Ille idem cre-
 114. ditus viatoribus intertrigines prohibere, si ramus illius
 lib. 1. cap. manu gestetur. Peryclomenon verò diebus xxxvi. epo-
 120. tum perpetuam inducit sterilitatem. At verò conceptus
 lib. 4. iam factos sed in utero existentes, excutit mēstruus san-
 cap. 15. guis si super ipsum transeat pregnans, vel eo inungatur:
 lib. 2. idem Onosma facit cùm super eam herbā illa transfierit:
 cap. 71. vel si leviter etiam alius, ter tamen, Oxiacanthæ radice
 lib. 3. percutiatur. Eadem spicula extrahit imposta, sicut de-
 cap. 138. Dictamo, atque aliis fertur. Sed Anagyris in syluis fre-
 lib. 1. quens collo appensa, partum accelerat: verùm vis tra-
 cap. 107. hendi tanta, vt nisi à partu tollatur, trahat & menses ni-
 lib. 3. cap. mios, & vterum etiam ipsum. At è diuerso, Crateogo-
 158. num xl. diebus perpetuis epotum, è duobus aquæ cy-
 lib. 3. cap. this (si quidem semen) tam à viro, quam à foemina ma-
 10. sculum factum procreare facit: vnde etiam illi herbæ no-
 lib. 3. cap. men impositum. Semen verò folij quod in petris nasci-
     t. tur, vel herbā Mercuriale, masculos aut foeminas pro-
 14. gignere, prout sexus etiam ipsius herbæ fuerit, in potu
 cap. 183. sumpta: sed & in Mercuriali si bibere pigeat à mensibus
 13. 4. c. mulierum genitalibus adalligasse sufficiat. Refert e-
 13. tiam in Garbonia Hispaniæ regione, Taxi umbrā quā-
 12. 4. c. doque necare dormientes, adeo noxiā. Quinetiam
 11. 71. Appollinarem herbam, Solanum, somnificū, furiosum:

Doricnium, Mandragoram, insaniam, aut, cætasin mo- 72 73. et
uere. Velut Gagates lapis, qui suffit uicomitalem mor- 74 lib. 5.
bum excitat, sed id forsitan odoris grauitate: & aspidum c. 99.
omnia genera pro amuletis habentur. quæ etiā ailiigata lib. 5.c.
femori partum accelerent. Sic Smilax hortensis, tamen 100.
etiam leuis, ac Pycnocomon, grauia feruantur insomnia lib. 2.c.
commouere: quod & Polypi caput, unde prouerbiū 185.
enatum est, Tantum illud boni, quantum mali apporta- lib. 4.c.
re. Lycopsis verò illita sudorem cit: quod & de Chamel- 140. et
lo refertur: non leui iter agentium vtilitate: nam flos, ut 169.
ille docet, in pastillos digeritur. Ergo ad Dioscoridem lib. 4.c.
reuertor. Sunt non minus mira, quæ etiam ad animalia 27.
pertinent: ut quod Pulicaris herba viridis in domo pu- Actius
licum prohibeat generationem. Adiantum verò cotur- lib. 1.c.
nices & gallos ad pugnā audaciores reddat. Elleborum propria-
nigrum, dum effoditur, effodientibus non leue afferre lib. 4.c.
periculum: nam si aquila superueniat de vita pericitari. 68. et
Quid enim cum elleboro aquilæ ipsi? Sic Ocimū com- 131. et
manducatum, & in sole positum, vermiculos creare cre- 145. et
ditur: alij referunt scorpiones. Chelidoniam verò nasci lib. 2.c. et
aduenientibus hirundinibus, abeuntibus illis, interire: 150.
cāq; quam diximus ex Aristotele sanitatem pullis repa lib. 2.c.
rari, oculis eorum admota. Cyminum etiam potu vel 172.
suffit pallorem inducere hominibus. Centauriū verò lib. 3.c. 6
maius ac Symphitum cum carnibus vna decoctum, il- lib. 3.c. 6
las cogere, sic ut diuisa frustra rursus coeant: & Oro- lib. 4.c.
banche, quæ & Erui angina, frequens in agris ad legu- 10.
mina coquēda iniecta facit. Lychnide verò agresti, non lib. 2.c.
minus quam Delphinio & Polemonia, scorpiones ad- 131.
motos obtorpescere, reddique innoxios. Illud etiam est lib. 3.c.
mirū, vnius radicis sylvestris superiorē partem vomitū, 106.
aluum autem inferiorē ciere. Thracium lapidem oleo lib. 4.c.
extingui, accēdi aqua: ex Amianto lapide telas fieri, quæ 170.
igne non secus ac cæteræ aqua expurgentur: hunq; verò lib. 5.c. et
in Cypro nasci: velut Memphytem in Ægypto, qui ad- 100. et
motus sensu tollat, ut sine dolore secunda vrendaque totum.
maneat. Ophite verò, cuius superius meminimus, non
omnem, sed cum qui albis lineis sit interstictus, capitis
leuare dolores diuturnos posse. Esse verò, quod maximū
reor esse, Lunarem lapidem, qui lunæ sequatur incre-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

menta: cundémque ob id à mulieribus pro amuleto su-
spendi collo: arboribus etiā appensum fructus earū non
parū augere. Tam multa hic iure merito adiecumus ex
autore grauissimo, quæ magna ex parte, & si non eisdem
in plantis, in aliis nos sumus experti. Dicam verò quod
ego oculis præter omnem fidem etiam his maius vi-
derim. Duni puer essem, Patricius noster Bongalea-
zius nomine Castelnouatus dolore perpetuo dentis
iam per tres dies laborabat: cùm superuesiens qui-
dam clavo emendato, quibusdam obscuris notis in
ligno cum eo descriptis, ter tacto dente, non solum
eum protinus liberauit: sed iusso asseruari clavo, quem
in ligno confixerat, pollicitus est perpetuam eius dentis
incolumitatem, quæ etiam subsecuta est, cùm annis ille
circiter sexdecim superuixerit. Alius cùm ictu plumbeę
pilę transuerberato ore, ac collo, per ossa spinę utrin-
que patente lato exitu, desperaretur à medicis, à præcan-
tarore solo oleo & lana perfecte sanatus est, & nunc Me-
diolani agit apparitorem, cùm antea etiam ageret. De
alio à fide dignis audiui, sed minimè vidi, qui excussa ce-
lib. 2. c. 2. rebri parte ex vulnera, perfectè sanatus est. Nunc autem
mf. multi nostris in regionibus hanc artem satis fæliciter
exercent. Antonius etiam Beniuénus Florentinus, libro
de Abditis morborum & sanationum cauſis, narrat, quæ
si vera sunt, magnum nobis negotium præbeat: Mulie-
rem vaticinantem vomentemque æneos acus, capillos,
clavos recuruos. Robertum Saluiatum fluxione & Io-
anninam Benciam fluxu liberatos precibus Dominici
Piscienis ad Deum fusis. Basparem quendam ictu sagit-
tæ miraculo conualuisse, atque interim mira de se ac a-
liis ciuibus, tum de patria prædixisse. Alium spiculæ
ictum, cùm nulla arte euelli posset carminibus exceptū
telum, atque inde curatum. Sed ad rem ipsam reuertor.
Auicenna in libris de Animalibus hæc habet: Audiui
quēdam hominem esse in Denasacia regione, qui suum
corpus cùm vult resoluere potest ut sensu careat: quem
serpentes non nisi coacti vexant. qui verò coacti leserint
statim moriuntur: cùmque magnus serpens illum mor-
su lauiasset, ex vulnera homo incurrit ephimeram, sed
serpēs ille mortuus est. Cùmque ego iter in eam regio-

nem habuisse, de homine quærens, intellexi cum mortuum esse: veruntamen eius filium mirabilia plura facere: quorum ego cùm multa vidisse obliuioni tradita, non facio mentionem. Vnum tamen satis constat, demorsum à serpentibus nihil perpersum: sed serpentes ipsos ex hoc penè extinctos: illius verò spiritum ipsi sene natis animalibus noxium fuisse. Et alibi dixit, quod ho lib. 4. ca mines quidam tardè somniant, quidam nunquam: alij 3. & lib. 3 verò, quod & Philosophus fateretur, sponte sanguinem suum, lib. 8. dant. Et rursus sua natura, ut ille inquit, cùm superflua c. 2. multa congreget, diu manere solet sine cibo: quod si & idem homini contingat, manebit & ipse, dicit, quamuis sanus, absque cibo. Sed Albertus longe maiora admirabilia scripsit: si quidem natos infantes duos, quorū alter dū appropinquaret ostiis clausis à dextra vestes ferreos ad se trahendo aperiebat: frater à sinistra. Alibi dixit Achatem corruptum, Herculeum lapidem adulterā prodere. Quin etiam refert mira de aquarum virtute, quæ experimento Principis chirothecas in lapides vertierunt, & aues cum nido integras. Tanta est vis illarum. Et rursus ex Iosepho, agnam vitula inter sacrificantes Hierosolymis peperit, mutationem ceremoniarum ostendens. Sic Augustinus, homines fuisse tradit, qui immoto capite cesariem reducerent ad anteriora: alios qui ut aselli aures suas mouerent: alios, qui auium vocem exquisitissimè imitarentur, nec non & belluarum, adeò ut illas fallerent. Quod ego cùm viderim, in dignoscendis vocibus expertia rationis nihil proprium habere intellexi. Constat sanè Gallorum Reges magno experimento strumas sanare solo tactu. Refert Plutarchus grauis autor, Pyrrho Regi digitum pedis pollicem dextri sacram fuisse, qui ambusto corpore solus integer manserit, eodemque pede cuiuscunque splenem calcasset, sanitatem visceri attulisse, nec cuiquam hoc auxilij genus quanquam pauperrimo denegasse. Eundem vnum os pro dentium serie superius habuisse. Notissima sunt quæ à Cornelio Tacito, & Suetonio de miraculis Vespasiani referuntur: rursusque de Tiberio Cesare qui noctu cernebat: atque alias à nobis relata: cùm idem nobis contigisse docuerimus, adiunctis his quæ nobis essent propria.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

quemadmodum & singulis peculiaria quædam inesse
credimus, quæ tamen homines non animaduertunt.
Quis gallum in horas instruxit? Quis coruos & vultu-
res in clades? & Delphines in tempestates? Sic Ælius
Thynnos refert quadrate semper agminis ratione pro-
cedere, ut facile omnes dinumerari queant ex ratione
laterum. Idem brumæ solstitium probè norunt, ver-
nūque æquinoctium. Imponit & Marfilius Ficinus
Aristoteli, quod dixerit hominem fuisse qui sole & aëre
tantum vitam duceret. Albertus etiam tradit, virgini
lupi ligatam, hominem in cuius nomine nodus sit fa-
etus à re Venerea arcere. Lapidés verò intuentes, qui
rerum naturalium effigiem retineant: velut de Achate,
in quo nouem Musæ naturaliter depictæ videbantur

lb. 37. c. 1 cum Apolline citharam pulsante, refert Plinius. At hunc
Pyrrhum, de quo suprà meminimus, habuisse ferunt.

*Anna-
b. 18* Quidam dicunt morem fuisse olim, ut cum Reges mo-
rearentur Aegypti, signa ac prodigia apparerent. Quod
in Alexandro magno etiam, ac duodecim Cæsaribus

lb. 18 obsernatum est diligentissime. Quin quod Tacitus nar-
rat miraculū his verbis: Die quo Bebriaci certabatur, a-
uein inusitata specie apud Regium Lepidum cerebri lu-
co cōsedisse, incolæ ipsi memorant, nec deinde cœtu ho-
minum circunuolitatem altam territam, pulsāmve, do-
nec Ortho seipsum interficeret: tamen ablatam ex oculis: & tempora reputatibus, initium finēque miraculi
cum Othonis exitu competit. Quid de vieti mis sine
corde ante Julij Cæsaris mortem invenis? quod ostentū

lb. 3. c. 9. alterius Cæsaris mortem nuntiasse aliâs scripsimus. Tres
inuenio infantes natos nuper, qui excidium patriæ præ-
dixerint. Vnum Sagunti: alterum, cuius Hali Abenragel
meminit tertium, cuius Matthias Amichon meminit in
historia de Sarmatia Asiatica. Semestris enim clara vo-
ce prædixit, venturos Tartaros, qui gentem suam dele-
rent. Interrogatus verò, an & ipse timeret: respondit,
maximè, quoniam & sibi essent caput amputaturi. Pon-
ponatiu*s* ipse, in suo de incantationibus libro, tria addu-
cit, quæ se vidisse testatur. Primum, hominem in agro

cap. 4. c. 10. Mutinensi, qui serpentes non secus ac gallinas tractaret:
verū demum à quodam diuersi generis ex his demor-

sum, miserabiliter animam efflasse, maximo prius vexatum cruciatu . Alterum, quod cum cum vxor Francisci, Margareti sutoris Mantuani diuersis linguis loqueretur, Calceranus eius temporis medicus famosus, eam dato ex elebore medicamento a furore simul liberauit, & peritiam sustulit linguarum . Tertium, quod cum mortuus esset Iulius p̄t̄fex maximus eius nominis secundus, age returq; de successoris creatione, artifex quidā vulgaris, Geomantia scire se iactans, dixit, Proculdubio per quatuor antequam crearetur dies Ioannem Medices, de quo minimè inter omnes sperabatur, Pontificem futurum: quod & evenit. vocatusque est Leo, decimus eius nominis. Audiuisse etiam refert, Aquilanos cum nimis imbris vexarentur, D. Petrum Cœlestinum, quem illi urbis patrocinio præfecerant olim, fasis precibus vidisse fūgantem nubes, indeque subsecutam serenitatem . Hæc verò quæ subsequuntur, seu amicus scripsit, seu ipse operis conficiendi sumpta occasione finxerit, in proœmio sui operis narrat, duos pueros, quorum alter erisipelate, alter ignis exustione laborabat, præcātatione ipsa sanatos . Quendam alium magno liberatū periculo, detracta sagitta, quam nemo ex medicis vel ferro eximere potuerat, cum ille solis manibus eam auulfisset: cibrum etiam verbis conceptis motum infantes impollutos his prolati verbis, Quem queritis: varias personas in vrceo aqua pleno conspexisse. Sed & idem Matthias Amichon *cap. 3.* quem iā superius adduximus, vir minime leuis aut inanis, eodem in libro narrat, cum Polonus exercitus aduersus Tartaros satis fœliciter pugnaret: vexillariū quendam ē Tartaris in vexillo x figuram Græcæ literæ habentem, hominemque nigrum barbatū depictum, circonrotato vexillo, præcantantem tantam adduxisse nubem ac fumum terribili odoris, ut territi Poloni ac confusi cedere coacti sint: inde ex hoc fusi, ac tandem cæsi maximum stragam acceperint. Quid de Marsis Italæ populis, ac Psyllis Africæ gentibus dicam? quos negant in dolio coniectos serpentum, cum legati eorum Romanam venissent, experimenti causa, quicquam ab illis damni perpeccos. Sed ad rē, unde digressus sum, reuertor Actij enim experiments, tanquam grauiissimi viri, referre de-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

cretum erat. Is igitur in secundo libro inquit, de magna loquens: Tradunt detetum manu chiragricorum & podagricorum, dolores eorum leuare: idem & quæ conuulsis opitularur. Cum verò de Ætite loquitur, inquit: Fœtus valuarum retinet sinistro brachio adalligatus: verum partus tempore à brachio sublatus, alligetur femori, pariètque prægnans citra dolorem. Fures deprehendit, si quis ipsum in panem qui comeditur imponat: nam qui furtum fecit, commissa deuorare nequibit.

Tradunt etiam simul cum eduliis coctum, fures arguer. Neque enim fur deuorare poterit quæ cum ipso coeta sunt. Animaduertendum, non omnem lapidem quæ alium contineat velut prægnantem hęc facere: nam plurimi tales in Gallia paſſim, & in Italia inueniuntur: sed solum qui ex aquila nido exceptus prægnés fuerit: nam hic Ætites ab ætis, quod aquila est, dicitur: quasi aquilaris lapis. Tum in Iaspidis histeria, Alligatus hic dolores vulnerum leuat: asseruātque ab inflammationibus tuta, conuenitque hydropicis. Et in Iaspachatis descriptione, inquit, corpus floridum ac speciosum reddere. In capite autem de Hiæna bellua inquit, Seruant ciuij pellem, ut his circundent qui à cane rabido morsi sunt: proprietate enim naturæ prohibet ne in aquæ incident timorem: illos verò, qui iam inciderint, etiā iuuat: quod & in cūta morbi repetit, cum dixit, eam illos protinus menti suæ restituere. Dum verò de vermibus loquitur terræ, dixit, eos cùm apparent in superficie terræ, ac in sole, pluias significare, ac tempestates. Herinacei verò sufficiunt quancunque discuti vrinæ difficultatem. Oportet autem, iuxta illius sententiam, omnia & sola intestina suffiri. Vulgatum est catulum apud omnes medicos, ventriculo appositum, omnem illius imbecillitatem leuare: sed non illud vulgatum quod Ætius addit, Applicatum cuicunque corporis parti, morbum ad se trahere: inde sanato ægro, & cane ob-id suo morbo moriente, oportere cum diligenter sepeliri. In sexto autem libro Penis resoluti curam tradens dixit, Genitale cerui circumligatum femori ad mentulæ facere erectionem, quod ferme auxilium directè opponitur his, quæ à lupi genitali fieri diximus: nam hoc ligatum probaber venetem, resolutum admittit:

lib. 6. ca.

24. lib. 2.

cap. pro-
prius.

cap. 35.

admittit: quanquam non oporteat eum homini circumligasse, sed ut scribunt in illius nomine sufficiat nodum incercisse. At mirabilius est quod de cura dentium mortorum scribit, dum inquit: Scribit Archigenes ut verum, *lib. 8.*, & naturali modo ad labantes dentes accommodatum: Dentem, inquit, mortui canis in nomine eius qui ægrè habet acceptum, super prunas pone, vaporémque inde prodeuntem æger aperto ore admittat, & firmabuntur eius dentes. Sed cum omnia hæc præcantatione participent, hoc solum videtur exquisitissimum quod in eodem libro tradit ad hærentem in gula spinam, seu os, inquit enim: Aliud ad eductionem eorum quæ in tonsillas deuorata sunt, statim ad ægrum sedentem te conuerte, ipsūmque tibi attēdere iube, ac dic: Egressere os, (si tamen existis os, aut festuca, aut aliud quidpiam) quemadmodum *ib. 5* I E S V S Christus ex sepulcro Lazarū eduxit, & quemadmodum Ionam ex ceto: atque apprehenso ægri gutture dic: Blasius martyr & seruus Christi dicit, aut ascende, aut descende. In ultimo etiam libro scripsit *cap. 3* Galactitem lapidem appensum pro amuleto lac augere: & si vir in coitu candida fascia pedem dextrum ligauerit, masculum generaturum: si autem sinistrum colorata fascia circundederit, fœmellam. Tota verò narratio in fine *cap. 42.* duodecimi libri, in qua iubet, ut septembri lac, octobri allia, comedere debeamus, nouembri non lauare, superstitiona est, usque ad finem anni. Dum verò libro tertio-decimo agit de cauēdi modo à venenatorum morsibus *cap. 5* ac punctura, inquit: Si quis rutæ sylvestris succo manus liniat, aut adipe serpentis, ab eo tutus erit serpente, qui eiusdem est speciei cum illo, cuius adipe manus oblinisti. Et in eodem refert Basiliiscū sibilo vel intuitu hominē occidere. Est autem hoc omni præcantione miraculū *lib. 1.* maius. Quinimo & cum dixit, laudans medicamentum, adeò celer est illius auxilium, ut præcantationis vim referat: videtur & approbasse præcantationem, & modum *lib. 1.* illius tradidisse. Simili loquēdi forma est Gal. in Metho pestido medendi, dum curam flatuosi doloris per cucurbitu- *um.* lam docet, inquit enim: Hoc præsidium quiddam incan- *li. de-* tamenti simile efficere videbitur, & alibi cerebrum ca- *riaca* meli sanat comitiales: scorpiones stellione viso obtupe- *Pisoi*

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

scunt: prægnantes calcata amphisbæna abortiunt. Et alibi: Succus cynoglossæ sinistra decerpit cum vino liberat spleneticos: sanguisque è vena post aurem sinistram detractus & illicitus spleni. Tum etiam medicamentum quod tundi debet ab homine qui nec annulum habeat ferreum, nec in calceis ferreum clavum, quare præcantationem Galenus & esse docet & à celeritate laudat,

Differen- Conciliator etiam dum hanc questionem tractaret, adia 156. dicit experimentum quod se vidisse testatur, scilicet, de med. præcantatorem quibusdam verbis in aarem tauri inscundum surratis, illum prostrauisse, ac post etiam denudo ad vivos. cap. tam, ac ad surgendum reuocasse. Mira etiam quotidie & 12. cernuntur in his qui torquentur hominibus, ut nullis in 10. cruciatibus ad veritatem confitendam adigit possint.

usdem Rursus in castrandis mulis, in medendis morbis equorum, non obscura præcantationis vis appetit: tum etiam in fascinandis pueris, & viris à coitu prohibendis tot experimenta cernuntur, ut nihil frequentius contingat. Cùm verò de his, ut diximus, abūdè alias tractauerimus, frustra repeteremus esset.

¶ 24. In oppositum est sententia Philosophi, cùm dixit in octauo de historia animalium, de hippomane loquens: Quæ autem de hoc fabulantur figmenta mulierularum, & professorum carminis incantatorum potius esse credendum est. Et Galenus in sexto simplicium medicamentorum libro longua verborum serie damaat hæc omnia, tum maximè his verbis: Verum is ad fabulas versus aniles simul ac præstigiaturas quasdam Ægyptias deliras, iunctis nonnullis incantationibus, quas cùm herbas colligunt admurmurant, & sanè utimur ad ea quæ suspenduntur & imposturas non solum curiosas, & à medicina alienas, sed falsas etiam vniuersas. At nos neque horum quippiam, neque nugaces eorum narrabimus transformationes, nec enim vel paruis admodum pueris utiles tales esse fabulas existimamus: nedum his, qui medicinæ opera obire properant. Et rursus dum de Iaspide loquitur, Nechepsum damnat, qui necessariam existimauit figuram in Iaspide draconis radiantis: & similiter in decimo cum quidam incantatione se occisurū scorpionem esset pollicitus, tuncque spuens id effecisset,

Galenus dicit in saliuā sola fuisse virtutem, nullo modo
in verbis. Sed & Aetius in cura podagræ inquit: Scribūt lib. i
porrò proprij muli vrinam quidam esse sumendam: re- cap..
sistit enim natura sua huic morbo hoc animal. Efficacius
autem aiunt reddetur, si quis dum ipsa cogitur, semel in
cacabum expuat, & semel in terram, atque hec cum qui-
busdam barbaris nominibus inuenire licet ascripta: que
sanè cum curiosa sint, indecorum mihi visum est, inquit
Philagrius, ea adiicere. Quin etiam Hippocrates medi- lib. c
corum Princeps longe latèque hanc de præcantationi-
bus opinionem irridet: docens illos esse sycophantas,
qui his innitantur, quæ ratione & viribus carent. Celsus
etiam ipse eas damnasse videtur, cùm dixit, de venenatis
ulceribus loquens: Ideoque colubra ipsa tutò estur, iustus
eius occidit, et si stupente ea quod per quædam medica- lib. 5
menta circulatores faciunt, in os digitum quis indi- 27.5
dit, neque percussus est, nulla in ea saliuā noxa est.
ne. 3.
Ergo quisquis exemplum Psylli secutus id vulnus exu-
xerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit:
neque enim scientiam præcipuam habent hi, sed auda-
ciam usu ipso confirmatam. Adeò etiam ratio ipsa si
nanque incantationes veræ sunt, cur quæ ad bonum
tendunt finem à legibus prohibentur? Et etiam cùm
tria sint medicinæ instrumenta, Victus, Medicinæ, &
Manuum operatio: quartum hoc auxilium Præcantationem
addere oportebit? Necesse etiam erit dæmo-
nes non solum ponere, sed & ipsos existimare circula-
tores quosdam medicos: quorum primum peripateti-
cæ aduersatur philosophiæ: postremum vero etiam ri-
diculum est. Denique cùm tam admiranda pollicea-
tur, si vera essent, iam tandem in artem foret reducta:
denique omnia perficere posset: seu enim diuino, seu
dæmonum nitatur auxilio, nihil illi arduum erit effice-
re, qui hanc calluerit artem. At haec sic non esse vi-
demus, cùm etiam solum in hominibus vilissimis ac
dolosis sit.

Forssitan prolixior quibusdam esse videbor, qui horū
non habent rationem. Alij me multa adduxisse præter
propositum criminabuntur: cùm enim de Incantatione
sermonem habeam, Amuleta etiam, & Suffitus adiunxi.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Sed hoc doctrinæ facilitioris causa egimus. Ostendā au-
tem prorsus, hæc omnia ad rem facere: quamvis melius
alius existimet, singula exépla suis locis addi debuisse.

phys. 6. At verò his prætermisſis, illud primum dicamus peripa-
theticum, Qui sensum ob rationē prætermittit, indiget
virtute discernente: est igitur ſupponendū aliquid fieri,
cuius cum non habemus rationem, & celeriter illud fit,
id Præcantationem vocamus. Quæ verò manifestā ha-
bent causam, vel ſenſim aliquid efficiunt, non creduntur
effe præcantationes. Optimum igitur erit primò videre,
an aliquis fit modus, quo hæc naturaliter fieri poſſe quea-
mus oſtendere. Secundum quantum viſ illa valeat, vt fi-
vel amuletiſ, aut verbis, aut figuris innitatur. Et ex hoc
tertium, quænam ſint genera præcantationum vera: an
quæ ad sanitatem ſolā pertinent, an etiam incantatione
præſtigiare vel infantium oculos valeamus: an animum
alterius ad aliquid inclinaare: an per ſomnium præuidere
aliquid, an per vigiliam ſpectra efficere, an tandem quic-
quam mouere. Ultimo de autorū agemus cœciliatione.
In hiſ verò oīaibus hæc trahabuntur, prout vñquod-
que ſuo erit magis opportunum loco: quænam & cur
magis hæc quam illa, vt in amatoriis & cruciatibus: cur
hac ætate hæc, alia alia potius, effe regione: cur vni non
alteri confeſſum: an euidentē aliquam hæc habeant vi-
litatem Ultimò, cur adeò hæc à legib⁹ vetita ſint. Pri-
mum igitur effe aliquam virtutem, quam ſi quis effe nō
nouerit, præcantoriam effe existimet. Magnetis lapidis
ad Boream inclinatio, & remoræ pifciis viſ oſtēdit. Hæc
Aristotelii, illa nobis nota eſt: harum alteram Galenus
ignorauit, alteram diſsimulasse viſus eſt. Quare effe-
ctus effe ſimiles præcantationibus, quos ſi quis verbis
inuoluat, præcantationes effe persuadere poſſit, iam pa-
lam omnibus effe debet, an verò verbis ipſis vlla talis
viſ inſit, hoc totius quæſtionis eſt membrum, non ipſa
quæſtio: cum etiam aliter hoc nomen Præcantationis,
quam pro vi vocabuli ſumatur, igitur quod inter hæc
non ſolū multa ſint, ſed etiā maxima pars, quæ ad do-
lum pertineant, pro confesso habeatur. Sed non de dolis
quæſtio nunc eſt, ſed de ea ſolum parte, quæ ad verita-
tem pertinet, quantumcunque minimam effe contendet.

ris. Nam quod minima sit, facit ignorantia nostra, non rei ipsius conditio: infinitis enim (ut declarauimus in libris de Aeternitatis arcanis) rebus existentibus penè, si dantur hæc rerum miracula, necesse est & illa fore innumerabilia: quare effectus præcantationis esse, & non contemnendos, ac penè infinitos declarauimus. An verò verbis etiam fiant, hoc posterius videbitur, cum quomodo fiant docuerimus. Eam verò solam opinionem veram credere decet, cum qua omnia genera experientorum cōsentiantur: nam singularium maxima pars, ut diximus, ad dolum, non ad artem referri debet. Tres igitur hac in causa opiniones fuere: prima, Astrologorum: Secunda, Auicennæ, Tertia, Pomponatij.

Astrologi igitur dicunt, causam esse ab Astris: utque illa perpetuo miracula in herbis ac animalibus pariunt, sic etiam in hominibus, & in aëre: vnde Albumasar in Sadan dixit, quod si quis Iouecum capite in cœli medio iuncto aliquid à Deo petat, eum impertraturum: sequitur petuisse scientiam Conciliator affirmat, visumque sibi profectisse petitionem. Ptolemaeus verò dicit, eum qui habuerit lunam dominam artis in genitura in sagittario, vel piscibus, conuocaturum demones ac mortuos, illosque ei parituros.

Hæc responso vera non sit, nec secundum Peripateticos: nam cum religioni non consonet, vera esse nequit. Quod autem non cōsentiat Peripateticis patet: nam ponit dæmones & mortuos ambulantes, quæ ambo pro nungis apud eos habentur: si etiam sufficeret cœlum, omnia in omnibus essent: & etiam animalia perfecta possent fieri ex putri materia, & mille alia inconuenientia. Non etiam video quid preces illæ in ea coniunctione facere possint: nam si ad sidera, illa non exaudiunt: si ad Deum, ille vel audit semper, vel nunquam, vel ipse indiget ea coniunctione ad audiendum, vel per eam factus est minor. Quod verò ipse profecerit, credo illi: sed hoc contingit ob causas alias quas inferius ostendemus. Quare cum hæc opinio nec pia, nec vera, nec sit peripatetica, eā relinquemus.

Auicenna verò dixit, quod causa horum omnium est *bus, et imaginatio*: vnde inquit: Et de mirabilibus animalium in fin

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

est quòd gallina quando vincit gallum in pugna, erigit se, & percutit alas, & eleuat caudam, quasi esset gallus, & aliquando nascitur ei cornu in crure, velut gallo.

Ex hoc potest cognosci obedientia naturæ cogitationi-

9. de *Hi-* bus animæ, & hæc sunt potius à Philosopho sumpta, *storia ani* quam propria verba Auicennæ, quantum ad historiam *malium* attinet. Quinimo addebat Aristoteles, quòd eis erigitur crista, & quòd cucurriunt, conanturque alias coeundi supergredi fœminas. Contrà, mares à maribus vici patiuntur fœminea, quod & nos vidimus. Accedit quòd videmus erekctionem membra fieri ab imaginatione: ut

cap. 4. etiam Galenus in libro de motibus manifestis testatur: hæc autem erekcio fit concurrentibus spiritibus: quare

Probl. 2. necesse est, ut spiritus non solùm volūtati, ut in reliquis

5. ac 5. motibus, sed etiam imaginationi pareant. Aristoteles etiam in septima Problematis quærerit, Cur oscitanti oscitando respondemus, & alio minente mingimus, quod maximè iumenta faciunt, & cur cùm aliquem torqueri, vri, secarive conspicimus, eius doleamus vicem: cùrque videntes aliquem edere, quæ obstupefaciunt dentes, in dentibus & nos ipsi frequenter stuporem patiamur. Alij verò cernentes aliquem suspendi linquuntur & ipsi animo. Demum ad quosdam inhorrescimus sonitus, ut cùm secatur pumex, lapis mola teritur, serra exacuitur. Refert in communem naturæ consensum ac imaginationem hæc omnia: quare manifestum est, imaginationem immutare corpora.

Hæc responso, ut etiam rectè sentit Pomponius, nō satisficit: nam quòd aliqua sanitas merito imaginantis eueniat in proprio corpore etiam si concedatur, non tamen declaratur hoc generaliter: deinde in tam breui tempore: deinde in alieno: deinde in rebus ad sanitatem minimè pertinentibus. Dato enim quòd aliquando imaginatio faciat casum, hoc tamen non est semper, nec in omnibus. Matthæus Siluaticus patritius noster aliquando ibat grandi gratia ad D. Francisci ædem sacram, ibi erant sepulcra Siluaticorum: forte fortuna inter rimas verusti monumenti hæsit adeò pes cum calceo, dum rediret, ut coactus sit calceum relinquare, ut pedem rediret: hac imaginatione adeò est perturbatus, ut mo-

riturum se prædixerit: nec monentibus auſcultabat: sed & imaginationem sequurus est cœntus: octauo enim die ab omni eclatū est ad sepulchrū. At nobis aliquid idem accidit non sine admiratione, aliisque, & tamen nemo mortuus est. ergo imaginatio valida et si permittet, perturbat etiam: at videmus in præcantationibus prius sequi permutationem quam perturbationem. Quid etiam cum infantes & equi præcantantur, nunquid & ipſis est aliquis sensus ac imaginatio, qua id quod fit agnoscant? Imperium igitur hoc nimis latè paterent: parumque à Deo differre oportet nos si imaginationi nostræ paterent reliqua. Ceterum quod imaginatio ipsa in causa esse non possit, nisi in admodum paucis, inferius dum Pomponatio opinionem refellemus, eorumque in præcantatione appareat, ostendemus.

Pomponarius igitur vir magnæ doctrinæ, ingenij, ac iudicij, cum solum præcedentem reprobasset opinionem, utpote nimis absonam: nam imaginatione frumentum in horreo augeretur, & argentum in arca, supposito quod à dæmonibus hoc non fiat iuxta Peripateticos, ut nos suprà declarauimus, quia sumus in philosophia, non in theologia, ab ipso vero ut existimat demonstrato, præponit quædam satis consona naturali ^{cap. 1} rationi, & Aristotelicæ philosophiæ, ac experimentis ^{cap. 3} quæ suprà iam narrauimus. Primum igitur quod supponitur est, quod agentia quædam immutant materiæ conditionibus manifestis & primis, ut piper quod calefacit: quædam secundis, ut opium quod stupefacit per frigiditatem, aut etiam tertiiis, ut lactuca quæ lac generat, & petroselinum quod atterit lapides: quædam cum conditionibus materiæ occultis, ut scammonium quod bilem generat. Et ego distingo, ut iam in primo tractatu dixi: quædam enim pariuntur ab anima, & in his sufficit temperies: & quædam agunt, & in his requiritur anima. Et si quis dicat, ut Albertus, quod pennis aquilarum in aqua pugnat cū pennis anatuum agrestiū: dico, quod hoc non est secundum principia nostra: & ego velle in hoc videre. & quia alii dicunt quod pennæ aquilarum destruit alias penas, & sicut dicitur de tym-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

pano ex pelle lupi & ouis. Respōdeo, quod hæc possunt esse vera: sicut etiam de palea que tremit in chordalyre, ut declarauit in libro de Retum varietate, sed hoc est ex similitudine ad actum per aliquod viuens deducta, puta ab hominē pulsante. Non tamen credo, quod tympanum ex pelle ouis fileat, ut isti dicunt, sed ut imbecillus, sonum edit infirmorem. De pennis aquilarum potest esse quia habent vim exurentem, & etiam pulsus, & multa alia. Nec tamen dico, quod ita sit. Et si rursus opponas de sanguine duarum avium, suprà adductio ex Aristotele. Dico, quod hoc ille non constanter affirmat: sed si ita est, contingit solum dum est calidus: seruatur enim in eo spiritus & vita. Respondeo ad propositum, quia hoc suppositum est etiam, ut multa alia ex eis, commune nostræ opinioni, dico quod hæc proprietates sunt trium generum: quædam non perficiuntur, nisi ab alio viuente, ut scammonij in attractione bilis: quædam à propria anima cū similitudine, ut Magnetis actio cùm ferru attrahit, habet enim quid simile attractioni à calido: quædam omnino à causa occulta, ut actio magnetis in dirigendo ferrum ad Septentrionem, & remora pescis in sistendo nauim. Et sic erant omnes operationes non voluntariæ ex aliquo sex generum, quorum tria pendent ex primis qualitatibus: & tria non, sed à forma cœlesti, & sic aliquo modo bene dixit Mesue, sed illa forma est in agente, & non in passo. Et si quis dicat, Electrum trahit paleas, & hic non est anima in electro: dico quod hæc attractio est ab humido & calido, ideo trahit non solum paleam, sed omnes festucas siccas: & ideo hæc attractio nullo modo similis est ei quæ magnetis.

Secundum suppositum est, quod hæc virtutes sunt penè infinitorum modorum: & hoc est clarissimum, & ut dixi, declaratum in libro de Arcanis æternitatis.

Et Sicut dicunt, quod laurus, & aquila, & pellis mari- ni vituli, unquam à fulgure tanguntur: sic potest esse, quod aliqua res hebeat hanc proprietatem, quamuis nulla harum sit: & alia habeat proprietatem, arcendi grandinem, nam non magis, immo minus, si quis rectè consideret, hæc sunt mirabilia, quam quod magnes de-

beat dirigere ferrum ad boream, & pīsciculus remorari veatos & tantam reūgantium vim: & sunt aliqui agri in quos nunquam sēuit grando: sed nos nescimus causam.

Supponitur & tertio loco, quod operante homine cū his, & dissimilante auxilium, praecipue si talis effectus adhuc est incognitus & insuetus, facile est rudibus persuadere quod sit ab incantatione, addendo verba supersticosa & incognita. Vnde Galenus querebatur quod *in de P.z* illum diuinatorem appellarent, cū tamē ipse hoc *cognitio-*
ne 4. opera euitaret, propter admirabilem præcognitionem futurorum: quanto magis si ex consilio hoc nomine quæsiuisset.

Quartò quod supponitur est, hominem esse mediū inter mortalia atque immortalia. Vnde Philosophus in *cap. I.* septimo Ethicorum affirmat, eos qui virtutem habent Heroicam. Diis esse proximos: belluis autem qui contraria. & hoc modo ob tantam latitudinem, cunctorum quæ in terra inueniuntur homo particeps est, ut medium extreborum.

Quintum suppositum est, quod anima hominis est omnia sensibilia per sensum, & intelligibilia per intellectum: proximum haic, quod species rerum & si materia careant, immutant tamen materiam ipsam, sic ut alia *3. de An-*
m. et co. atque alia fiat, non minus quam ab agentibus ipsis ma-
teriæ haud expertibus: hoc, inquam, Galenus in libro *37.* de Exercitatione paruæ pilæ testatur; hoc Marsilius in sua Platonica theologia, ne quicquam quod ab illo adducatur prætermittat: hoc ostendunt rationes pro opinione Auicennæ adductæ: hoc declaratur etiam argumen-
to quod idea secundum *ἀναλογίαν*, seu proportionem dicitur, de deo inquam, primo, quod omnia per se facere possit: in intelligentia, quæ cœli medio: in anima nostra, quæ virtute specierum: sic, ut hæc tria meritò sine principiis secundum ideam, seu imaginem cunctarum rerum ordine hoc, quod in Deo quidem ut nullius intelligentiis ut cœli tantum, in anima ut imaginum. Ad hoc facere pulcherrimè videntur verba Philosophi *in fol. 2.* ex libro de Motibus animalium quæ sunt hæc: Permutant autem imaginationes sensus & cogitationes: sensus:

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

enim statim permutationes quædam sunt: imaginatio verò & ratio rerum habent potestatem. species enim calidi frigidive mente concepta seu formidabilis aut suauis, quodammodo talis est qualis unaquaque est res: & idcirco sola consideratione perhorrescant, & expauescant, omnia autem hæc, sunt perturbationes, ac permutationes: verum cum in corpore permuntantur, aliæ sunt maiores, aliæ minores. Quod autem parua mutatio in ipso facta principio, multiplices & magnas in extremo faciat differentias, non est obscurum: veluti cum temone paululem translato, magna ex hoc in prora sit transpositio, Caliditate etiam, vel frigide, vel eiusmodi alia affectione, cum in corde facta fuerit permutation, etiam si in exigua admodum, & non sensili eius particula, multa sane in corpore fit differētia, cum ruboribus & palloribus, tum horroribus ac tremoribus, aliisque huiusmodi contrariis. Principium motionis igitur in agendi genere, ut dictum fuit, id sanè est, quod consequandum est aut declinandum. Calor autem & frigus eorum imaginatione & cogitatione necessario consequuntur: tristificum enim declinandum, iucundū autem consequandū: verū istud in exiguis valde est obscurū. Sunt autem tristifica & iucunda ferè omnia cum frigiditate & caliditate, quod profectò ex affectionibus est manifestum. Confidentialiæ enim & paupores, & venerei motus, reliquaq; in corpore tristia ac iucunda, alia quidem in partibus cum caliditate aut frigiditate sunt, alia verò in uniuscunque corpore: memoria autem spes tanquam simulacris vtentes iis ipsis alias quidem minus, alias verò magis eorum suat causa. Quapropter recta ratione constructa sunt que intrinsecus iacet, & ad initia partium instrumentalium ut commutentur & ex compactis mollia fiant, ac ex molibus compacta: & ex se vicissim cum leuia, tum aspera. Hæc ille in rem aperte.

cap. 4. Et ciusmodi experimenta in tres causas, sed verius in qua-
6. 8. 10. tuor referens: scilicet, in Operationem rerum ipsarum
dolo dissimulatam: in Hominis propriam naturam: in
Imaginationis vim, ut reliqua immutat manifeste, ve-

Iuti dictum est : & in Astra.

Est igitur primus modus, ut appositis quibusdam rebus habentibus eam vim, videatur Praecantatione id facere. Quemadmodum si quis apposito magnete, & data in potu aqua diptami, loco aquæ putei, ferrum excutiat sagittæ, credetur additis verbis hoc ex incantatione fecisse. Et hac de causa Apponensis & Æsculanus crediti sunt necromantici : alij sancti, cum ex scientia proprietatis aliquot rerum multa mirabilia operarentur per secundum modum, id est, proprietatem naturæ : sicut quidam sunt serpentes, quidam leones, quidam agni, quidam sancti moribus, & animi mores sunt à corporis temperamento, neesse est ut etiam alij habeant vires mortiferas, alij salutiferas, alij equorum : & sicut excussa coma equorum in obscuro scintillæ ignis emicant ex iuba nonnunquam, sic ex capillis alicuius hominis hoc potest accidere : ut nos narrauimus in libro de Rerum varietate. Et sicut ossa leonis coacussa emittunt ignem, sic & ossa alicuius hominis. Et sicut Monoceros versatur inter serpentes sine noxa, & aduersatur illis, sic aliquis homo. Et sicut panthera redoleat vade feras decipit, sic etiam corpus Alexandri flagrabat, teste Plutarcho. Et ideo quod operantur omnes res in uniuerso à proprietate, potest operari homo, ut est medium inter mortalia & immortalia, & etiam quia corpus, ut dixi, est animæ simile. & ideo dici solet, quod omnes homines omnia sciunt. Indicio autem est, quod qui curat unum morbum, non potest aliud curare : & qui euellit spicula, non potest sanare vulnera : omnes enim habent vires ad terminatum genus. Et sicut anima pueri boni temperamenti est mäsueta & hilaris, sic eius spiritus applicatus ori multum confert ad conseruandum iuuentutem, & contemperandum calorem naturalem. Tertius autem modus est etiam in multis verus : nam sicut ab excandescente & leproso spiritus malus deciditur, sic à fixa imaginatione. Est etiam illud vulgatum quod ad fidem ægrotantium pertinet, Ille plures sanat, in quo plures confidunt. ex primo pronosticorum. sed iam de imaginatione præcantatis, non præcantati loquimur, quam fermè palam est prodeſſe aut

In vita
Alexan-
dra.

com. 2.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

obesse, ut dictum est ex Aucenna atque Philosopho: igitur præcantans ex philosophi dicto, fide, & opinione seipsum immutat: immutando spiritum exeuntem inficit, ut dictum est de oculis mulierum inficientibus specula dum menses emittunt. Pestis etiam docet quantū possint vapores: nec est aliud adeò mirabile in hoc, quāuis quod vulgatum sit minus mirum videatur: ex contactu modico panni, vestisue, ex anhelitu, & modico puluere qui hæserit, ex transitu mors repente contrahitur. Potest igitur præcantator fide ualida immutare seipsum spiritus, ac tandem illum quem præcitat. Ultimus modus est, ut ex astris hoc fiat: nam illa possunt regna & leges permutare, conflagrations & inūdationes patere, igitur longè facilius promouere hæc minima, & ostendere imagines in aëre, & voces, & spectra, & excitare Sibyllas ac Vates, & omnia hi consimilia facere: & maxime quod res perfectæ, ut homo & equus, indigent sole, & agēte vniuoco: sed imperfecta sunt in cœli potestate, ut apparet de crabronibus & vermibus, sed talia sunt imperfecta, igitur omnia hæc sunt in potentia in agente æquiuoco, seu homonymo, nec indigent alio: igitur quod producantur à sua causa nihil est mirum, iuxta Auerrois sententiam. Quinimo vult, quod per motum solis & aliorum siderū in orbe declivi fiant

12. meta. Prophetæ & Vates. Et sic omnia generalia miracula hoc
com. 18. quarto modo seruantur. Sed qualiter hoc fiat, si quis ve-
Vide 10. lit distinguere, hanc animaduertat illius sententiam:
probl. 15 Omnia naturalia in hominem ipsum ordinantur velut
c. co. 24. in finem, ut ex secundo Physicorum habetur. Inter ho-
mines autem videtur unus alterius esse causa: ut, gratia
exempli, pauperes propter diuitias, inscij rerum propter
sapientes, populi propter reges: quod constat, quia
hi aliis inseruiunt quasi sponte: & etiam quia homo est
animal gregale, talium verò dux unus natura est, ut cæ-
taceorum inter pisces, ceruorum inter quadrupedes,
gruum & eiconiarum inter aues, apum inter ea quæ
Aristoteles insecta vocat. Homo igitur non solum vo-
luntate, sed & natura duces habet. Quamobrem &
lib. 1. c. 2. Aristoteles, in Politicis, hominum genus diuisit in
C. 3. Liberum natura, ac Seruile: quamvis contingat fortu-

ne quapiam liberum natura in violentiam seruitutem redigi, ut Diogeni: & seruum natura abuti libertate, ut Caio Caligula. Manifestum est igitur ex his, cur filij sapientum degenerent, quoniam natura quod intendebat iam in patribus ipsis absoluera. At nos in libris de Sapientia generaliore rationem adduximus. Par est igitur secundum hoc, maiorem curam esse Deo de populo, quam de uno homine: de sapiente, quam ignaro: de rege, quam de ciue: de bono, quam malo. Horum autem quae in inferioribus sunt, quedam etiam a sideribus vel dum sunt, vel antequam sunt imagines imprimitur in Aere & Aquis: tum in plantis, aquibus, quadrupedibus: tum per somnia etiam in hominibus. In quibusdam autem, quorum vigilia non plus impeditur anima, quam aliis per somnum, velut aliis per somnum imagines futurorum apparerunt, sic his per vigiliam: inde hos dicunt esse sanctos, si moribus excellant probatis: aut dæmoniacos, si prauis sint infames. At de somno exemplum dat singulare, cum Datis Alhigeri Poëta carmen periisset, querenti filio, anxioque per quietem iam mortui patris imago apparuit, docuitque locum quo id delitesceret: inde exorrectus rem, ut insomnium docuerat, esse inuenit. hoc igitur illi per quietem apparuit: alteri etiam per vigiliam ab astrorum impressione idem contingere poterit. Ergo non solum hanc vim in unum hominem, sed velut in magneti ex uno in aliud annulum transit virtus, sic ex uno in multos homines migrare credit: unde unus propheta multos afflabit prophetas, & miraculorum vis ex uno in aliud transibit, non secus atque alij affectus. Versari enim cum sapientibus sapientiam auget, cum stultis stultitiam, cum iracundis iracundiam, cum probis probitatem. quare videntur & hi affectus admirabiles ut violentiores, ex uno in aliud euidentius transfire. His igitur de causis cœli volentes novam legem statuere, & priorem euertere, crevit Prophetas, atque homines facientes miracula, reuelantes arcana, imperantes ventis & pluviis, morbos sanantes, prædicens oracula patefaciunt, dolent autem testimonia præcedentis legis, & pugnant pro instituenda, terrendo etiam defensores prioris somniis ac prodigiis: & haec est

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

causa dicit, quod tot Prophetæ annūciauerūt de C H R I S T O venturo, & quod cessauerunt miracula Delphici oraculi. Inde vult, quod tanta vis fuerit in C H R I S T O quod emanauerit in Apostolos, sicut ut s̄epius dictum est de vi magnetis, qua non solū primam aem, sed sex aut octo trahit aliam per aliam, ut experimēto apparet. Inde post tempus cessant hęc, non solū cessante necessitate, sed etiam quia remouentur ab illo principio: & sic miracula non fiunt, quia cōclum non influit hanc virtutem, & primi Prophetæ, & qui ab eō defluxerunt secundi, ac tertij, omnes mortui sunt. Dicit etiam, quod superfluum est propter tam vilia negotia, qualia nunc apparent, velut de extractione ferri sagittæ, aut erisypelatis sanatione, aut apparentia in vrceis aquæ velle dæmones pōnere, quod & nos fatemur.

Addit verò aliud, recurrens ad suam animi mortalitatem, cūm hęc aliter non videantur posse defendi nisi ponamus animorum immortalitatem, iuxta legis nostræ decretum: quæ tamen non potest stare cum principiis philosophorum: quia ponit creationem earum nouam, & sic caderet nouitas in Deo, quod esse non potest: ideo dicit necesse est nostram opinionem solam esse principiis philosophorum consentaneam. cum enim gratia exempli hora præcedente nō creauerit animam, & nunc eret, necesse est Deo aliquid noui aduenisse. Ergo ut ad primum reuertar institutum, cūm aliquis vir intignis probitate vel scelere, vel potentia, vel eruditio ne nasciturus est, multa apparent prodigia, atque etiam in morte, ut de Abide Hierone, & Cyro refert Iustinius historicus. Principes igitur etiam mali alicuius diuinitatis sunt participes: sicut enim natura creauit, non solū malas herbas, sed & serpētes ad vniuersi perfectiōnem, sic etiam quandoque malos homines: malos verò reges, ut puniant prauum populum: & ut s̄epe carni- fex est deterior eo quem occidit, sic etiam rex ipse non nunquam deterior est subditis quos punit. Argumen- to tamen est illos esse diuinitatis participes, quod cum Cæsar tantum humani sanguinis effudisset, & Nero atque Domitianus tot occidissent ciues, tot scelerata perpe- trassent, nō minus illis quam Antoninis sua prodigia

affuerunt, tam principatus, quam etiam mortis. Ex quo apparet, tam bonos quam malos reges a Deo nobis tradi. Rarissimi etiam sunt qui absolutae integritatis hominem quanquam sanissimi iudicentur, offendant.

Deus etiam ob varietatem intendit contraria: nam ut ex albo & nigro componuntur omnes colores, si ex malo & bono. igitur bonum & malum, ut sunt quedam entia, non ut priuationes, a Deo fiunt. At varietas ob pulchritudinem fit: nihil enim pulchrum, nisi varium: ideo diuersis temporibus, varias leges, simula-
cra, virtutes, miraculaque producit. Et sicut diuersorum Principum diuersa sunt vexilla, sic diuersarum legum, diuersi ritus, ceremoniae, signaque. Olim crux erat noxiorum poena, ac ut nunc furcae in summo non solum contemptu, sed etiam abominatione: nobis maxima in veneratione. Et Iouis nomen nunc in contemptu, quod olim adorabant Reges. At verò cœli dum custodiunt, legem & signa eius custodiunt: quamobrem ut olim in Iouis nonnihil miracula siebant, sic nil mirum nunc in crucis signo. Cum verò non vim habent, indicium est, legem eam cōscensere, atque propè finem esse, ut nunc Christiana esse creditur. Veruntamen hæ leges, licet non cædem numero, specie tamen ac similitudine, cum mundus sit æternus, infinito reuertuntur. Ergo, ut olim miracula, sic nunc multarum rerum scientia ianotuit, Bombardarum, Typorum, Magnetis, atque ideo saugandi. Nihil mirum est igitur apud Pomponiatum, Petrum pedibus maria superasse. Sed si quid, quod in has causas referri non possit, appareat: id, inquit, est constans signum ac testimonium nostræ fidei: velut cum apud Iosue sol firmatus est: vel ut Dionysius in Epistola ad Polycarpum recitat, in Domini nostri Iesu Christi morte, cum Luna ex Orientis parte cœpit Solem adumbrare, cum semper in vera Eclypsi ex Occidente incipiat obscuratio: eo quod Luna velocior est sole, ferturque proprio motu ab Occidente in Orientem. At verò quod homines resurgent, aut permutentur in lupos, hoc naturale putat. quādoquidem aues in lapides, ut docuimus ex Alberto, & verè, ex integro transmutatae sint. Plus autem auis à lapide, quam à lupo homo distat.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

His præsuppositis omnia miracula & præcantationes, in aliquam ex istis quatuor inuentionem refert: sanitatem quidem à vulnere, ab ignis vexatione in primam, vel secundam, vel tertiam: vnamquaque enim earum per se sufficere contendit. In extractione autem sagittarubi, dicit posse prodeesse miram quandam agilitatem manuum: & narrat de quodam medico, qui ei retulit, vidisse hominem, qui clavos ex tabulis digitis solis eruebat, quos faber tenaculis non poterat extrahere. De motu cribri refert, vel in manus agilitatem, vel in secundum modum, id est, hominis proprietatem. De visis in vrceo reducuntur in tertium modum à valida imaginatione, coadiuante visus subtilitate. Et addit, audiuisse se narrantem Petrum Bagolirum Patauij cuidam Episcopo, legisse se apud autores fidedignos, quorum nomina referebat, horum inferiorum imagines in sole ac luna ad cō relucere, ut à subtilissimi visus homine perspici possint: de quo experimento in libro de Rerum varietate reculimus: fit enim cum duobus speculis, ac hircino sanguine: quanquam Agrrippa non referat. Nos ibi, & in libello Secretorum disputauimus de his, & in libello de Subtilitate. Ergo præcantator conceptæ rei imaginem in speculo figit, quæ ad oculos illibati pueri reflectitur: impollutus enim puer liquidò acutiorum habet visum, scipso iam seminis profusione polluto. At de imagine diuī Cœlestini visa ab Aquilanis Lambrutij, seu Vestinorum regionis ciubus, cœlum causam fuisse affirmat. Eos verò qui liberati sunt à cæcitate, vel qui resurrexerunt, vel ex mutis loquentes euaserunt, non tales fuisse affirmat: sed impedimento alligatos. Hos quidem telam quandam præ oculis habuisse, illos linguæ vinculum, alios deliquio animi, vel strangulatione laborasse vulvæ, vel attonito morbo: sicut is, qui cum diu suspensus Bononiæ iacuisset, viuus inuentus est, quod asperam arteriam non cartilagineam, sed osseam haberet: hoc nos & ab aliis accepimus. Mortuorum verò apparitionem, & hæc quæ dicta sunt, nam non satis sibi constat, in cœli vim refert. Hoc unū satis aptè describit, quod tales images non diu manent, quoniam ex vaporibus constant, & nubilo tempore, magis quam sereno apparent, & in nocte

nocte magis quam in die: ac rursus in crepusculis, magis quam clara luce. Vates autem in proprietatem naturae, & vim cœli transitulit: quod etiam dici potest de his qui lingua videntur quam nunquam didicerunt, velut ex suo superiori exemplo adducto declarauimus. Hos autem dicit esse melancholicos magna ex parte, in quibus Saturnus dominatur: indicio est, quod solitarij sint, atq; à curis semoti, tum etiā malefici. Miraculi verò à corporibus sanctorum in imaginationem, & illorum refert proprietatem. Concesso etiam quod tintinabula sacra-rum ædium possint auertere grandinem, vult quod hoc ex fidei vi accidere debeat: sub qua conflata illa fuerint, tum etiā ex sono, seu magis aëris motu, quod haud dubium est, tum maxime cum magna fuerint: unde & bellicae tempestes fugare solent nubes. Verum quia hoc dubium est, cur cum homo intellectu polleat, astris subiectetur? Responder, quoniam plus habent sensus, quam intellectus. ut diuus Thomas in lib. de Sortibus affirmat.

Hæc sunt quæ non solum falsa & impia, sed etiam à Peripateticis aliena magna ex parte, ac etiam ridicula inuicemque pugnantia scripsit Pomponatius: quanquam alioquin vir, ut iam testatus sum, clarissimus: ob id quod falsa sint haud obscurum est, cum legi nostræ non consentiant. Lex enim nostra vera est: quod ab illa dissentit. Impia sunt, non solum quod male de Christo sentiat in his, sed quod omnem miraculorum vim quantum potest, labefactet: incertamque omnino, modo falsam religionem nostram reddat. Sed forsitan hæc in Philosopho toleranda fuerant: illud minimè, quod modo Aristotelem, modo sequatur Platonem: quodque absurdissima dicat, velut quod precibus populi cœlum conficiat imaginem diui Cœlestini fugantem nubes: nam hoc minus est Philosophicum, quam pium: nisi casu contigisse id affirmaret: sed hoc non dicit. Sic & de mortuorū resurrectione, & transmutatione vera hominum in sues, quam ille concedit: hæc enim proxima argumenta sunt insaniae. Contradicit etiam sibi manifeste in multis, ut de resurrectione mortuorum, quam modo admittit, ut naturaliter possibilem, modo negat. Sic etiam de vocibus in aere, & de puero nuper nato, apud Philosophos ma-

H I Z R. C A R D. C O N T R. M E D I C.

gna est quæstio; an dearticulare possint verba. Ad hoc impulsus, ut reor, potius odio quorūdam hypocritarum est, iniustè illum persequentium, quām iudicio aliquo: tota tamen libri series docta est, & subtilis. Operæ pretium igitur erit quæ falsa sunt prius ex eius dictis refellere, pōst ponere nostram opinionem.

Quatum igitur suppositum et si verum sit ut declarauī in libro de Animi immortalitate, non tamen apud Pomponiatum, quia nullo modo est verē immortalis: ideo quamvis suppositum sit verum, non tamen conuenit illi: sed hoc suppositum adhuc est postmodum falsum, quod medium ideo debeat habere proprietates multas, quia extreborum particeps: nam sic sequeretur, quod cortex (gratia exempli) esset stupefaciens & adurens: est enim medium inter lacrymam papaveris, & euphorbij. Et si dicas, quod hoc non tenet, quia hæc con sequuntur excessum & non qualitates, eodem modo dico, quod proprietates insequuntur formam mixti certam, & non mediocritatem. Et quod sit verum, extot lapidibus nullus trahit aliquid, præter magnetem: nec ex torqueneribus piscium, quicquam præter remoram fistit naues. ideo potius concludit oppositum: nam si medijs natura est contraria naturæ extreborum, igitur ab illorum viribus remouetur. Quārum ad sextum suppositum animaduertendum est, quod pura imaginatio non immutat corpus, nisi in venere & cœptione virgæ, aut cùm iungitur voluptati, spei, tristitia, timori ingenti, ac fidei, tunc enim spiritus cordis agitur, & fit permutatio magna in humano corpore: adeo ut aliqui mortui sint, quemadmodum Galenus in libro ad Opi genem de nimio gaudio recitat. Ergo omnes operatio nes corporis fiunt à spiritibus: hi partim parent voluntati, ut in motibus voluntariis: partim verò imaginationi, ut in mentulæ cœptione. Vnde fit, ut illa permutatio vera sit, sed cum fide, vel timore, aut spe. Sunt autem fides, timor, & spes, rationis & existimantis virtutis qualitates & affectus, non autem imaginationis. Quare rem hanc oportet distinguere, non autem in dictis Philosophi & Avicennæ decipi. Hoc enim ostendit experientia: si quis enim imaginetur fæsanum, aut filium

mortuum, nec sanatur, nec contabescit. Sed si existimet se sanum, multum iuuatur, & maximè in vulneribus letalibus & febre pestifera: sola enim spes plurimum proficit, quanto magis securitas: & sic existimare mortuum filium, adeò facit hominem contabescere, ut quandoque ex hoc moriatur. Cùm igitur quo ad hoc nihil referat, effectusne successerit, vel non: succedente autem effectu multi examinantur, aut sanantur: igitur ex sola firma fide vel magna spe, hoc accidere potest. Cùm verò refert hæc in tres causas, prætermissa ratione influxus cœli, & post addit eam, manifestè sibi contradicit. Primus autem modus non est meo iudicio verus: nam qui agunt talia, sunt penitus ignari literarum. Sed eruditus magis sciunt, & plures cognoscunt rerum proprietates quam ignari: igitur hoc non sit à proprietatibus rerum. Conciliator etiam & Aësculanus aliquid horum memoriarum prodidissent: vel saltem studio gloriæ. celebratur enim Gentius Rex ob Gentianam, Euphorbus propter Euphorbium, Artemisia regina ob herbam Artemisiæ inuentam. Iuba quod multa de his prodiderit, ac Democritus quanquā etiam falsa in tanto etiam tempore multa eiusmodi detecta forent, sicut multæ proprietates medicamentorum Galeno patuerunt, ut superius in primo tractatu docuimus, quorum neutrum cuenit. Sed quod magis refert, oporteret ut vel videremus hæc simplicia, vel ægri sentirent, vel ipsi præcantatores callerent attem etiam deceptoriam quæ circulatores vtuntur. Cùm igitur hic agamus per coniecturas, & non per demonstrationem: sequitur, ut non sit credendum tales viros aliquid occulere. Illud accedit, quod hoc nō est omnino soluere difficultatem questionis propositæ, sed detegere errorem, ideo non satisfacit hæc responso. Et quamuis nos quasi similem huic daturi simus, non tamen illa meritò his rationibus erit obnoxia, cùm sit generalior, & non indigeat arte præstigiatrixe.

Circa secundum, aliud est de moribus, aliud proprietate naturæ: est enim longinqua similitudo, quæ etiam apud Oratores ipsos culpa non caret, nec dat nobis modum aliquæ, quomodo hæc fieri possint: ideo & si veritatè contincat, sic tamen descripta caret ratione. & ratio

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

est adducta, ut dixi, non est multum efficax. In tertio etiam modo sunt multæ dubitationes: nam dictum Hippocratis à Galeno in fidem non reducitur, vel imaginationem, sed obedientiam ægri ad medicum. In exemplo de speculo secundum autores est multa fides, sed secundum veritatem sit potius, ut existimo, ab anhelitu mulieris, & non ab ocalis. & experimentum est, quod non sit muliere se à longè comente. Et etiam in via Pe-

2. de Ani-
mat. 51. ripateticorum hoc Pomponatius dicere nō potest, cùm
sensus percipient intus recipiendo, non extra mittendo,
52. & præcipue oculus. Nec credo mentem esse Pompona-
in de Sen-
tij, ut per falsa supposita nobis reddat rationem: sed pos-
tu & sen tius spectare ad res, quām ad antiquorum famosas op-
ibili c. 2. niones. Si enim experimentum de speculo esset verum,

quod inficeretur ab oculis mulieris, non ab anhelitu, tunc magna pars huius difficultatis posset per hoc fundamen-
tum declarari. Idem dico de oculis Basiliisci, irati leprosi: nō enim video quod possint rem immutare, sed solum specie producere, ut omnia alia quæ videri apta sunt. In quarto modo tollitur omnis materię necessitas, & ideo hoc nullo modo est Peripateticum: etenim pos-
sent omnia sic ex omnibus generari & fieri. quod autem possint vates & crabrones à celo, hoc est secundum Au-
erroim & Aristotelem. Sed quod bos possit loqui, & infans semestris, aut nuper natus: aut ex aëre audiri vox dearticulata, istud omnino est alienum à via illorum.

Cū vero dicit, quod maior est Deo cura horum, scilicet meliorum aut præstantiorum, quām deteriorum: verum est, iuxta nostra principia: verum apud illum non potest hoc defendi: cū ponat Deum non cognoscere singularia: & ob hoc Auerrois & Aristoteles hoc dicere non sunt ausi: quamuis de Aristotele sit dubitatio non leuis, an existimauerit Deū singularia cognoscere: hoc

ep. II. tamen nos declarauimus in libris de Arcanis æternitatis: & in libro Indefinitorum quæsitorum. At Pomponatius hic, & in libro secundo de Fato aduersus se mouet quæstionem, quam soluere nititur, sed non soluit iuxta principia sua. Sed quia, ut dixi, in cōclūsione sumus con-
cordes, ideo non redarguam illum hic: cū sola indi-
geamus conclusione, non autem rationibus quibus eam

gititur ostendere. De transitu autem virtutis, quia de **C H A I S T O** innuit, hoc non est ad propositum: nam sublato magnetē virtus annulorum perit: item propinquiores magneti efficacius trahunt remotis: at **C H R I S T O** extincto, discipuli floruerunt miraculis, qui antea dum viueret nō ediderant miracula. itē Paulus **C H R I S T V M** nunquam viderat, nec tamen ullus evidentiora edidit miracula, præter Petrum ex **C H R I S T I** discipulis, de quo etiam est dubitatio. Paulus etiam eremita primus, & Antonius & Hilarion, beato testante Hieronymo, maiora ediderunt miracula aliquibus **C H R I S T I** discipulis: igitur cùm essent incōnexi primo principio (nam Paulus eremita & Antonius ex scipīs profecerunt) patet omnia illa sua commenta esse meras nugas. Quòd si neget hæc vera esse: ad quid confiteri historiam simul ac negare? Audeam verò illud dicere, nihil defuisse testi ipsi Beato Hieronymo, quin etiam maiora illi credamus, si Philosophus naturalis quicquam ex his velit admittere. Ad id de animi immortalitate, quanquam argumentum suum soluant Theologi, ego tamen teneo eam in via philosophorum, absque noua creatione, vt in libello de Animi immortalitate, quem edidi, satis appareat: vel igitur immortalitatē animi iuxta fidem conatur euertere, & hoc est impium: vel iuxta philosophos, & sic debuit oppugnare verisimiliorē sententiā, quæ est nostra: maxime cùm hoc ipse testetur in tribus locis, vt iam docuimus: inā passim dicit, volenti tueri animi immortalitatē nullum aliud esse refugiū à παλινγένεσίᾳ. Quod verò subsequitur de signis, & notis, & vocibus, totum est prophanum, & cōtrarium philosophorum principiis, & etiam absurdum. Quid enim, aut quomodo admissis etiā vniuersis suis figuratis, crux liberat Petrum à febre, Ioannem non? Dices, ob fidem. Igitur iam non hic indigemus cœlo: nam vel crux mutat cœlum, vel mutat per proprietatē receptam, vel propter fidem. Primum nec ipse cōcedit, vt cœli relinquant suum institutum & ordinem, vt permutentur à signo crucis: vel propter proprietatem, & sic in omnibus, vel saltem in pluribus ageret: vel propter imaginationem, ac fidem: & sic, vt dixit, non indigemus cœlesti

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

co.19. impressione. Si autem hoc solum affuisset miraculum
Petro, certè posset dubitari. Nos autem concedimus,
quia bonum & malum habent medium, ut in decimo
habetur primæ philosophiæ, quodque varietas & pul-
chritudo ex horum mixtione fiunt in mundo: non tamē
hæc apud Denim mala esse possunt, nam ille non vult
malū. De resurrectione, & trāsmutatione in lupos iuxta
philosophi opinionem, nihil aliud habeo, quām ut rideā:
ideo dico, quod vbi admittantur, sunt exquisitissima mi-
racula: nam à priuatione ad habitum naturaliter impos-

in trac. 1. Sibilis est regressus. Ad rationem ex experimēto Alberti
huius que sumptam dico, quod nihil concludit: nam ut visum est,

stone 1. aues iam mortuæ à lapide non animato, id est concreto,
specie non differunt, quia vterque anima caret: ac ex ho-
mine si fiat lupus, iam verque habet formam propriam
ab altero specie distinctam, ideo ex quoconque corpore
potest fieri lapis concretus, non autem adamæ aut ma-
gnes: nec ex musca apis, nedum ex homine lupus: cùm
in hac transmutatione quasi Theologi qui omnipoten-
tiā Deo tribuunt, dubitent. Ex hoc autem patet, quan-
tum uno recto principio facilitatis ac luminis posita ac-
cedat: ac contrà ex falso infinita inconuenientia. Vnde si
metalla viuunt, transmutari nequeunt, & labos cum im-
pensa chymicis perit. Si non viuunt, nullum est inconue-
niens.

Cæterū ad ea quæ subiicit, difficultates cædem con-
tingunt, quæ in principiis, ac suppositis: propterea non
me amplius extendam contra eius dicta, nā reliqua pro-
babamus: conabimur verò soluere iuxta nostra principia
ac Aristotelis. Tria tamen maximam hic afferunt diffi-
cultatem. Primum est, quod ut habetur in secundo po-
steriorum, quæstio Quid est, & Propter quid est, præsup-
ponunt quæstionem Si est: quæ cùm lateat in plerisque
ob dolos, ideo incertum est, quodnam ex his experimē-
tis sit verum, quidve falsum. Omnis autem nostra sci-
entia ex sensibus ortum habet, ac ex his, quæ per illos
percipimus. Secundum est, quod paucissima habemus
experimenta, in quibus tanquam in fundamentis firme-
mus ea quæ supponimus. Tertium est, quod nec Aristot-
elis, nec alius eius philosophiæ sectator, aliquid nobis

de his tradidit: quod non solù arguit rei obscuritatem, sed etiam facit: nam scientiæ procedūt monumentis clārorum virorum simul collatis: atque per ea conseruata & aucta perpetua incrementa suscipiunt. Auget etiam hunc labore, quòd quæ habentur inuicem diffidēt adeo experimenta, vt nihil conforme ex illis elicere possis rationi: & videtur horum principia plurima omnino esse, ut sanationis, sistendæ nauis, ferrum ad Boream dirigēdi. Quinimo quadā ex parte peripateticis principiis contraria: nam si quod agit, à proportione vincente operatur, quomodo tam parvus pisciculus tantam molem potest retinacere? Et si omnis actio est cum contactu, quid contangit ferrum, vt ad Boreæ punctum, qui tam longe abest, dirigi debeat? Sic & sanatio ipsa per contraria solet fieri, hic autem nihil est contrarium in præcantatione, Galeno attribuerunt adeo impudenter de præcantatione absurdum libellum, vt nihil de eo dicendum sit. Pomponatius tamen tria imaginatur, cur Aristoteles nō scripsit de his quicquam: vel quòd morte præuentus sit, vixit tamen satis diu: vel quòd interciderint libri, adducitque Albertum, quòd librum Aristoteles scripsit ad Alexandrum de morte animæ: satis constat periisse libellum de Anima ad Eudemum, cuius, vt diximus, alibi meminit Plutarchus: vel quòd noluit scribere ob timorem: cùm enim Plato obscurè, & per ænigmata scribēs, in honore sit habitus, ipsi verò Athenis pulsus in Eubœc insulae Chalcidē concesserit, vbi exul mortuus sit, timore non ausum scribere quæ senserit: scripsisse tamen aliqua sparsim de his. Verùm cùm ad sexagesimum tertium peruerterit annum, a ususque sit, vt aliàs dixi, damnare palam leges, nec breuitate vitæ, nec metu impeditum esse satis constat. Verùm vel non scripsit, quòd satis non haberet ob inconstantiam fidei rerum, ac paucitatem experimentorum, quod scriberet cum ratione: tum etiam ob obscuritatem: vel, vt dictum est, quòd scripsit quidē, velut in libris duobus inspectorum problematum, vel in quatuordecim libris expositorum generatim, vel in libro de idea, vel in physico alióue ex horū genere, sed tamen interciderint.

Præter igitur tria prima Póponatij supposita, ac quin-

tum illius, hæc adiicimus quæ inferius addam, accepi-
mus nempe ex Pomponatio primum quòd dantur p̄r-
ter manifestas qualitatum operationes, quæ in tria redu-
cuntur genera, tria alia occultarum: harum quidem ut à
similitudine, harum ut à proprietate satis manifesta, ha-
rum autem ut occulta omnino, quanquam duo prima
Galenus ad idem genus referat. Secundum est, has pro-
prietates non vnius esse naturæ, sed valde etiam dissimi-
les inter se. Tertium, quòd homine dissimulante natura-
lem causam atque occultante, proni omnes sunt, maxi-
mè philosophiæ ignari, in p̄æsentationem effectum re-
ferre. Cùm enim natura fermè nobis sit ingenitum ni-
hil esse absque causa: naturali sublata, sola supernatura-
lis relinquitur. Quartum, quòd anima hominis est om-
nia ut dictum est secundum formam spiritualem, sensi-
bilia per sensum, intelligibilia per intellectum. Quintum,
quòd affectus animi qui sanguinem immutant, ut
fides, timor, audacia, iracundia, dolor: permутant etiam
spiritus, & calefaciunt, aut infrigidant corpus manifestè:
sicut dixi de illo Sannuto, qui canus in vna nocte eu-
fit: & Cæsari Gallo, cùm nuntiatum esset quòd damna-
tus esset capite, & quòd post modum dilacerandus esset,
inuasit eum febris protinus. Et hoc est clarū in his, quæ
cum tristibus, aut lœtis coniunguntur: at verò in fide al-
terius rei quomodo hoc erit? dicimus quòd in metu &
tristitia retrahitur calor, in lœtitia & ira diffunditur: igi-
tur fide fixa existente nec assistente obiecto tristi vel lœ-
to, quietescit: & fit tertia dispositio immutans corpus sub-
alio genere, quam faciat timor aut ira, non tamen mi-
nus quam aliquod illorum. Sextum, quòd cœlum est
causa omium, vel eius intelligentia. Septimum quòd ho-
mo est animal ciuile & gregale, sic ut in cæteris anima-
libus rationis expertibus dux natura quædā sit, & quòd
velut in uno corpore manus & pedes sunt propter ven-
trem, ille propter iecur, illud cordis causa, hoc propter
animam: sic etiam in mundo omnia generabilia & cor-
ruptibilia sunt propter hominem: hominum autem pars
deterior ob meliorem. Octavum, quòd omne agens na-
ture agendo diuersas semper actiones producit in di-
uersis obiectis: velut si cera & lutum & lignum approxi-

maentur igni, cera liquefier, lutum cogetur, & lignum calcet ac flectetur. Et istae operationes habent quandam similitudinem ex parte agentis: ita quod quis videns a longe liquefientem sponte ceram, poterit dijudicare ignem adesse: & quod lutum durescat, & lignum curabitur. Cum igitur cœlum sit agens naturale, & multa beat proxima, multos simul agit effectus necessario, quo rum alter alterius est signum certum, quāvis multi non animaduertunt, & pauci cognoscant. Nonum, quod magnorum eventuum valide necessario sunt cause, & quorum causæ vice versa potentes sunt, effectus etiam sunt admirabiles: nam par est in omnibus, causas effectibus correspôdere. Reges igitur ac sapientes fiunt a causis potentibus, quia plurimū possunt consensu, vel scientia rerum. Improbi autem, vel probi, non tales esse queunt ut profint, vel plurimū noceant, nisi propter adiunctam potentiam, ideo talium ut potentes sunt, necessario valide causæ sunt. Decimum, quod ut diuersæ orbis cœlestis partes, diuersas vires habent, cum materialiæ producunt pilos, herbas, lapides, habentia diuersas proprietates: sic anima nostra immortalis existēs, ac cœlestis originis, alia alterius partis cœli vicem gerit, ac virtutem assequitur. Et sicut solis radius infinitas continet vires, quas pro regionum & temporum varietate imprimit; sic anima humana tāquam unum totum immortale, infinitas vires in se retinet, quas nos secus ac sol cōmunicare non potest sine corpore, cunque omnes varietates animæ vegetatricis in plantis ostendantur per tot genera, & in animalibus animæ sensitiæ, oportet non pauciores esse in intellectu: quæ cum non habeat nisi humanum genus, oportet in hominibus solis animæ ratione intellectuæ, tū quod cœlestis sit, tum quod genus quoddam absolutum, tot ferme inueniri differentias, quot in omnibus animalibus, platis, atque lapidibus. Undecimum, quod homo habet vim sentiendi ac viuendi, complectiturque omnia genera animarum, ut in secundo de Anima, & secundo de Animalium generatione habetur: quare par est, ut nī ^{tex. c. 3.} hil quod illis ut perfectio potest competere ei repugnet. ^{c. 2. 3.} Supponimus etiam, quod omnis cura suo cōtrario perficiatur, ut Galenus & Hippocrates testatur: sic etiam u-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

mentibus spes est medela absolutissima.

3. *Artis* Illud etiam præmittimus, quòd quanquam hæ operationes ob occulta ac cœlesti vi prodeant, attamen non
c. 6. secus ac lumen terminum habent, quia operatio ea est
2. *Apho* cum corporeo instrumento: si enim cœli ipsi terminum
ris. 22. pri habent in sua velocitate, sic & reliqua habere necesse est:
me tertij. nec enim quantumcunque modicus magnes, ferrum
z. 4. ad Boream dirigere potest, sed tantus tantum: vide
cap. 19. in mus & eam vim sensim euancere per rempus, seu quia
præm. paulatim decrescat, seu qui instrumentum continuè for
tiatur inceptius, postmodum tota simul discedat. Satis
constat lapidem Herculeum, qui anno præterito cla
num dirigere poterat, nunc vix magnam acum posse
vertere. Quòd fit, ut præcantationes ipsæ non secus ac
medicamenta alia efficiant in eodem genere, alia effice
re nequeant. Vnde & ipsi præcantatores dum falluntur in
aliquibus admirantur: quia principium earum Deū esse
putant: quod si esset, meritò equidem causam haberent
admirationis non succedente effectui: at tunc non pos
set non succedere. Nunc frequenter non succedit, quia
alia causa est. Est & Quartumdecimum suppositū, quòd
nutrimentum immutat hominem iuxta Galeni senten
tiam aliàs declaratam ex secunda Aphorismorum: in
Aphor. quir enim, Nutriendi causa quæ assumuntur, et si à natu
so. ra ipsa, ac corpore euincantur, ac confiantur, ipsum ta
men corpus quoquomodo immutant. His visis quæ ap
parent, in sex genera distinguere oportet. Primum est,
quod per amuleta fit, hæc Galenus agnouit, ut diximus,
concessitque: reducuntur autem ad genus medicamen
tratt. 1. co torum. Secundū est, quod ad sanitates pertinet, in his quæ
xi. maxiimè imaginationi subiiciuntur: aut in ligatis à Ve
nerea re, in dolore dentium, in fluxu sanguinis ex vul
nere. Igitur cùm multi ob timorē se præcantatos exi
stimantes venere vti nequeant, superueniente spe libe
rantur: vnde quidam cùm non posset venere cum uxori
re vti, supposito lecto gladio, cum quo homo occisus
fuerat, præcantatione liberatum se existimauit, succe
dente effectu. Alius verò cùm ei chirographum telo
nei, quo significabatur persolutam esse pecuniam Pu
blicano per iocum pro amuleto datum esset, non minus

quām aliter ille est liberatus. Est enim manifestum, hāc curam esse pēr contrarium: nam firma spes hæfitationi & desperationi contraria est. In sanguinis verò fluxu ex vulnere, vel hemorrosagia natiū, spes, vt diximus, aut fides, firmant motum sanguinis, atq; sic fistitur. Dentis dolor plerunque à mala sit qualitate, hæc aufertur vel multo affluēt spiritu, vel obstupeſcente dente. Ex imaginatione patiētis vel fide locus deſtituitur. Forſan ferro inest vis dentem stupefaciendi, nam anteriores dentes raro dolent, quoniam ferro quandoque eos tangimus. Sed siue hoc, siue illud, ſatis conſtat, deſeri dentem à spiritibus, ob hoc illū tangunt, atque ſic sanatur. Poteſt & in p̄eſtantante viſ aliqua eſſe à proprietate. Ergo omnia hæc in confidentiam, & bonam ſpem Galenus referet: quare in vna ſex rerum non naturaliū cōtinebitur huiuscemodi genus cauſæ ſanatiuæ. de quo agit in tertio Artis medicinalis. De ſagitta autem infixa cap. 1 multa ſunt in cauſa: per imaginationem enim ſeparauntur carniſ partes, adeò vt quod maximo nixu trahi non potheſt illis conſtrictis, eis paululum dilatatiſ ſpoſte excidit: modica enim diſferētia in ſinguliſ partibus circūiacen‐tibus, maximum parit effectū: quod quilibet potheſt experiri continendo ferrum manu, quod nulla vi à puero decenni poterit extorqueri, ſi vel laxaueris manū quantū eſt acuſ magnitudo, ſpoſte fermè dilabetur: quare maxima ex parte naturaliſ hæc eſt res, quæ tamen ex laborantiſ imaginatione pendet: vnde bene dicunt, quod si contortum ſit ferrum p̄eſtantatio non valet eximere. Poteſt & aliiquid manus agilitas, vt videmus in hiſ, qui magnos funes manib⁹ diſtrumpūt. Hæc igitur frequentiſſima ſunt, cum cauſam habeant generalē: nec aliud eſt in p̄eſtantatore, niſi audacia & agilitas. Quæ igitur ad medelam pertinēt ad genus ſuum reducuntur, artis diuisionem non perturbando. Quæ autem ad diuinationem, ad Poëtas, ad aliarum linguarum aſtinet peritiam, cum homo ſit reliquias animalibus omnibus perfectior, neceſſe eſt aliquam etiam illum habere perfectiorem proprietatem, quæ alia eſſe non potheſt, quām quæ ad incognitorum notitiam attinet: multas verò p̄aſter has ſimiles cæteris animalibus.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Sed dices, quoniam pacto igitur equus, aut bos, nihil tale habent quale remora despectus piscis, neq; nobilius? atque etiam cur cum tot remorae sint in mari, ex genere enim Echinorum sunt: tam multæ naues quotidie maria fulcent, tamen paucæ naues præter causam manifesta fistuntur, ut vix duabus aut tribus hoc cōtigisse legatur? Respondeamus, vel non esse verum id experimentum: vel si est, multos esse echinatos, paucas remoras: ut multi sunt lupi, pauci lyncei, quamvis lynceus quidam sit lupus: aut raro posse hærere, cum nauis velociter impellatur: vel quod frequentius accidit, quamvis non animaduertentibus, aut vi rem notissimam iam ducentibus. In bove autem et equo, non est perfectio eminens, velut in homine respectus echini illius, sed maior. Homo igitur omnem habet in se perfectionem in potentia: sed unus homo non omnes habere potest, sicut nec una cœli pars omnes vires, sed aliæ alias. In anima igitur alicuius futurorum imago relucere potest: sic & poësis ipsa. De lingua autem quam quis non didicerit, & de infante, aut bove loquente, primum queratur, si est: postmodum propter quid eueniant quanquam Philosophus dicat unde cima Problematis de infantibus, quod naturaliter hoc contingere potest, quia cum natura sua loqui homo natus fit, potest auditis verbis illa formare, & sic loquitur: post autem, reuertitur ad loquendi importunitatem, donec ad ætatem perfectam perueniret. Sed de bove hoc dici, nec esse potest. sicque tertio generi satisfactum est.

In equorum autem præcantationibus causa est, quod illis dolentibus copiosam superfundunt aquam repente, unde & membrum obstupefit à frigore, & confirmatur à contractione caloris: omnes autem scirent hoc, auxiliūque contemnerent, nisi verba adderentur. Quæ autem in belluis iuvant, magis in homine, cum imaginatio & fides rem atque effectum confirmet. Vnde aduertendum, multa esse per se pauci momenti viriumque contemptorum, quæ tamen ex modo applicandi mirabiles faciunt effectus: velut aqua auget dolores, & putrefacit vulnera: copiosa tamen dolores leuat, & affiduè permutata vulnera sanat, ut ex Celso in libro. Animi immortalitate deduximus: quamobrem hoc genus non

Prob. 27

ad præcantationem, sed ad artem medicam deduco.

Quartum igitur genus est motum omnium, ut de pueris qui ostia appositi aperiebant, de eo qui serpentes dum vulneraretur occidebat, ut ex Alberto & Auicenna recitatum est. Hec et si falsa etiam fuerint, esse tamen proculdubio possunt, nam ex diueritate ciborum diuersa natura euadit: sicut de puella napello, id est toxicō nutrita, recitat Auicenna, quae secum dormientes occidebat *sexta* solo spiritu. Idem fermè Galenus ante eum scripsit. *quarti 8* Sic, si quis perpetuò quasi vtatur Draconculo, serpentibus resistet, & longè magis ab eo genitus filius. Et 3. *de Sam* ideo narauimus tot herbarum miracula. ut quis possit *plic.me-* intelligere, quo pacto possit educari aliquis puer cum *dic.c. 12* proprietate mirabili. Et sic (gratia exempli) educatus verbena fiet gratiosus. Et si vti tantū uno cibo, facit hominem simplicem, & ad generationem poterem, & robustum: multis verò, calidum, & morbis obnoxium, & difficile filios generantem, aut debiles: quid putas cum homo assuetus fuerit vni rei valde potenti, & ab humana natura remotæ? Et hoc, ut dixi, magis in filiis, quam patre quandoque apparebit. Nec credas, ut dicam quod homo euadet similis cibo: sed, ex esu Draconculi assiduo forsitan vnam proprietatem acquirat, quae erit valde remota à Draconculi virtute. Et ideo Reges Galorum ex longo vsu multorum aromatum, habent proprietatem contra strumas: & alius tamen si vtatur aromaticibus, aliam acquirat proprietatem. Et ideo, ut dixi, fermè in singulis familiis sunt aliquæ proprietates mirabiles, maximè in rusticis, qui non vtuntur ciboru varietate, sed homines ut pleraq; alia commoda eas ignorant. Possibile est igitur tum ex natura animæ, tum ex cibo proprio & progenitorum, ut aliquis trahat ferrum sicut magnes. Hæc tamen virtus non potest esse nisi in certa corporis parte, quia sunt nimis diuersæ temperamento: ideo virtus Pyrrhi Regis fuit in pollice tantum dextri pedis, quamvis tangeret toto pede. & iam vis visideret quod alia virtus posset consurgere, quam ea quæ est in cibo: vides enim quod magnes non vertit se ad Boream, nec ferrum: ut verò magnes ferrum traxerit, ad Boream impellit. Et sic Tithymallorum genera

HIER. C A R D. C O N T R. M E D I C.

exurunt pilos, intus autem assumpta aquam trahunt: sic tamen ut non ipsa, sed corporis pars eis infecta trahat. Qui verò vident aliquid præter naturam, ut pueri in vrceis, & mortuos per tenebras: in his causa, est magnus timor, vel error: in pueris autem difficile est tueri hoc experimentum. Quæstio autem, ut dixi, Quia est, præsupponit Si est. Sed dato quod ita sit, dico quod in præcantante est vis tanta, quæ transit in puerum impollutum, sicut ex magnete in ferrū: quia tales valde ad recipiendum impressionem, sunt parati: & anima pueri mota mouet spiritus, ut in somno: cùm iam tales infantes generaliter ob viuis subtilitatem multa videant, quæ alij non vident, ut recitauit de me ipso in infantia. Et propter hoc potest videre infans furem ex puritate, & robore animi, & spirituum: & supposita animi immortalitate, hoc non est magis mirum, quam experimentū magnetis, quo ferrum ad Boream dirigit. Neque enim potest dici, ut fingit Pomponatius, quod species ab oculo præcantatoris reflectatur ad oculos pueri: nam præter id ostendimus, hoc non posse fieri in via Aristotelis, sequeretur etiam quod pueri viderent rem ultra aquam, & non in aqua: & ex motu præcantatoris variaretur situs. Ideo si standum est verbis illorum, melius est dicere secundum nostra principia, quod hic concurrit præcantatoris anima ut agens, & pueri ut patiens, & instrumentum. In motibus autem cribri, & annuli, sentimus manifestè vim spiritus ex nobis descendente, quæ mouet illa imperio voluntatis: & hoc fit absque motu sensibili muscularum, cum insensibili tamē, saltē in via Galeni: & est res satis mira. Fit autē absq; verbis, sicut cum verbis: quia est naturalis: & magis cū uno annulo, quācum cum alio: sed nondum potui causam differentię animaduertere. Multa huiusmodi talia sunt in natura; sicut cum homo eleuator à quatuor digitis quatuor hominum, singulo singulum opponente, cū viri omnibus viribus à duobus hoc fieri possit viris cū ambabus manibus. Sic & habens pondus in humeris grauissimum aliud trahit, à quo facile traheretur, si pondus non haberet in humeris. Ad experimentum de tauro Consiliatoris existimo quod haberet assuetum

hūic rei: sicut vidimus anno elapsō in equo à circulatori-
re: si tamen voluisset in alio experiri , non successisset.
Hoc autem euenit fauentibus opinioni alicui, vt vel nō
videant quæ illi aduersentur, aut videre dissimulent: vbi
tamen hoc non satisfaceret , sed in quibuscunque age-
ret, tu scis quòd ruris habet meatum ad cerebrum, non
quidem patens, sed per tympanum, vnde aliqua anima-
lia & mulieres quandoq; strepitu repentino concidūt:
ideo posset hoc medio, & aliquo dolo adiuuante, vt ta-
ctis poplitibus, aut constrictis neruis septi paris animal
prosternere. Certum est enim ex Galeno, quòd si illi
vehementer constringantur , animal repente cadit in
terrā etiam mutum: & tales nerui facile apprehendū-
tur agilitate manus, cùna sint quasi detecti in collo: re-
ducere autem in proprietatem viri non est multum
verisimile. Sextum est quando multi aliquid vident:
hoc aliquando potest esse naturale, sicut recitat Pelaca-
nus, qui fuit Ioannis Marliani præceptor, qui fuit ptæ-
ceptor patris mei in Medicina , quāquam postmodum
euaserit Iurisconsultus. Dicit igitur, quandoque appa-
ruisse in nostra vrbe angelum in nubibus, vnde om-
nes ciues contristabantur: quod animaduertētes Pelaca-
nus causam docuit principem: nam in magna obscuri-
tate nubium, angeli statua non secus ac ex speculo, cùm
super pinna templi Beati Gottardi posita esset, reflecte-
batur ad oculos multorum , qui angelum se videre ob-
hoc existimabant. Nec tamen credas omnes vidisse: sed
eos solum, qui acie videndi præstabant. Ideo dici solet,
Noxiū esse nimis acute cernere. Igitur sicut in nubi-
bus diuersæ apparent imagines animalium, & hominū,
sic etiam ex vaporibus talia absque miraculo & porten-
to creari possunt: sed hæc facile dicerauntur. In morte
autem, vt dixi, magnorum virorum & ortu, magna, vt
demonstraui, quasi necessario videntur prodigia: nam
causa illa valida est igitur in multa , cùm sit naturalis,
effigiem insolitam imprimit. Nemo tamen sanæ men-
tis ea dicat miricula , sed prodigia : quale iam duobus
annis aut tribus euenit de vitulo bicipite: & anno præ-
terito de puella bicipite, quæ naturaliter significat ma-
ximam rerum coafusionem , & principem dominatu-

rum potentia duplici , quasi duobus regnis inuicem
coēuntibus.

Expositis igitur omnibus his, quæ ad rei explicatio-
nem pertinent, supereft ut quædam declarem, quæ non
solū apud nos, sed apud Pomponiatum difficultatem
pariunt: quorum primum est: Cur si hæc vera sunt vni-
uersim tamen à legibus damnantur, nec artem vllam
constituant? Respondeo, quod damnantur ea quæ ver-
bis fiunt, vt merito: nam si operantur naturaliter, ver-
ba nullam habent vim, igitur sunt hæc cum fraude, igi-
tuz non debent admitti. Idem dico de notis: si dicas ha-
bere vim secundum legem, igitur per dæmones, quare
committitur cultus dæmonum, igitur nullo modo pos-
sunt admitti. Quæ autem absque verbis fiunt si perri-
nent ad sanitatem, vt dixi, sunt de consideratione medici:
si ad alium finem, vt de remora, & magnete, sunt de cō-
sideratione philosophi naturalis : quare nullam necesse
est scientiam ponere. Igitur Magia nulla est, nisi ponas
eam partem vel medicinæ vel scientiæ naturalis, & hoc
modo intellecta magia, non Magis est illicita, quām
ars ipsa fabrilis. An uero hæc possit esse scientia? Dico
quod sic, quia habet causas & elemēta, non tamen pro-
priè, quia non sunt causæ illæ cognitæ adeò ut possi-
mus facere vllam demonstrationem simpliciter, nec
etiam propter quid.

Quartitū etiam de Chiromantia & Geomantia , an
sint scientiæ, & à quo habent suam veritatem. Respon-
deo: Magna est differentia inter has, vt etiam in secun-
do & quarto libro de Sapientia docui. Constat enim
Chiromatiæ partē ad naturalem scientiam pertinere.
Nec me multum niouet quod in primo de natura ani-
maliū dicat, Eos diu viuere, qui singulas, aut etiā binas,
habeat per totam volam lineas deductas, parum autem,
qui breuiores: nam huius reddens rationem inquit de-
Problem. cima problematum, Horum qui longiores habeant ar-
ticularas manus esse, illorū inarticulatas: sic vt lineæ istæ
nihil plus videantur ostendere, quā manus articulatio-
nem, aut inarticulationem. Quibus sic existentibus, ni-
hil ad chiromantiæ firmationem accidit. Sed tamen res
ipsa docet cum singulis varientur temporibus, ac pro
ætatibus

æstatibus & gestis fortunaque, magnam in prædictione vim illas habere. At Geomantia non ex interrogante, verum ex artifice veritatem accipit: aliter essent responfa vera falsis in omnibus fermè æqualia. At non ita est: immo hominem agnoui, qui omnia quasi de futuris rectè pronuntiabat: multos alios, qui nihil ad rem. Sed forsitan Pomponatius artificem per interrogantem intellexit. Fateor & ipsum interrogantem aliquid in rem cōferre: sed aut raro, si multum: aut parum, si frequenter. Igitur Geomantiam planum est scientiam non esse. De Chiromantia non leuis est quæstio: neque enim si quid prouersus adhuc doceat veritatem, protinus scientiæ in genere collocandum erit. Sit igitur ars potius, quam scientia: quandoquidem vix Medicinam quòd scientia sit, tueri poterimus.

Solet etiā quæstio eadem in Auguriis, ac talibus versari. At in his omnibus, quod pro omni accipi potest, nullam nobis fidem facere debet. Quæcunque autem cursum naturæ excedunt, ut si aquila circunuolans caput, ramum arboris in sinum demittat: hoc portentum est omnino: quia ab eisdem causis aliud, cuius hoc est imago, proueniet. Quoniam verò temerarij multa perperam in his agebant, & multi nō hæc solūm, sed omnia in his obseruabant, velut garritum, volatum, ideo à lege magna utilitate sublata sunt: tum maxime, quòd non à natura hæc fieri, sed à dæmonibus vulgares arbitrantur. In his tamen, ut dixi, duabus demonstracionibus ad futuri præcognitionem quandoque licet deuenire: altera quidem, quia est: altera exquisitè simpliciter.

Dubitari etiam solet, quid significet Abominatio certæ rei, velut illorum qui lac, ut Conciliator, aut oua, aut vinum horrent: ut etiam dē Horatio Flacco Poëta, & Iacobo Forliuiensi, quos Pomponatius affirmat alium abhorruisse. Alij non ferenda ferunt, velut qui à Leone decimo, huius nominis Pontifice maximo crimine capitali liberatus est, quòd nullo auxilio arsenicum, sine noxa, ad vnciæ fermè quantitatem deuorabat. Respondemus: Abominationem aliquando solius ventriculi vitio, vel consuetudine prouenire, & tunc nihil

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

magnum secum affert: nam nos olim cum portulacam diligeremus, deuorantes magnam eius quantitatem, (puer enim eram) in illius tantum deueni odium, ut etiam si videam solum vomitum mihi aut saltē naufragium excitet. Non tamen natura abhorri, sed diligebam. In cæreris vero, quæ vel ad tolerantiam pertinet, aut ad totius corporis ingenitam naturam, diligendi, abominandiue aliquid, necesse est omnino illi multas, non unam esse proprietatem. Dicatum est enim hæc à coelesti causa fieri: at hæc causa proculdubio ut ad diuersa confertur, varios necessario facit effectus. Quare nunquam insignis ylla proprietas sola adest, ut in magnete, remora, Psyllis, & quantum magnes ferrum trahendo valet tantum necessario dirigendo: nec ullus trahere potest magnes, qui etiam non dirigat. Hoc si agnouissent principium antiqui, qui multum de inutilibus rebus garriebant, in utilissimæ proprietatis magnetis cognitionem breui deuenirent, nec tandem latuisset vis eius illa admirabilis. Ergo si quis querat, quomodo ferrum ad Boream à magnete conuertatur: constat sane non illud tantam habere vim, ut ad cœlum pertingat, neque à cœlo trahi potest per radios, cum non sursum attollatur: nec sola virtute cœli, omnis enim actio est per contactum: non quia sub fidere genita ærem proximum distinguat ut cœlum, nam hoc lapidis comparatione, non cœli fiet: at hoc nihil prodest nautigantibus. Quare dicere necesse est, rotum aërem nobis unde circunfusum, pro cœli natura, quod firmum manet ac stabile, ut alias docuimus in secundo de Æternitatis arcanis, impressionem recipere.

Lapidis vero animam ad id partis, tanquam ad sui simile dirigere. Vnde prodest multum existimo, qua quisque parte conuersus aliquid agat. Non est autem polus mundi locus ad quem dirigitur, sed ad Boream versus decima octaua parte quartæ, quæ est inter vernū oriens & ipsos Sepentriones. Disputabunt alij de cœlo fixo, sed nostrum non est alia aliis immiscere, nam hoc & eo libro, & in libro de Supernis etiam demonstratum est.

Alia exoritur difficultas, Quonam pacto possit ex

sanitate sanitas exoriri. nam Philosophus septima Problematis inquit, *Cum à morbis aliorum ægrotant homines, à sanitate nemo sanari potest?* Et rursus in prima *Probl.* 7 inquit, solum violenter homines arripi contagione pestilentis morbi: quod magis mirum videtur hoc Galenum dissimulasse: nam quanquam in primo de differentiis febrium euna inter contagiosos enumeret, non tamen id docet quod res ostendit cum tabis scabiei ac lippitudinis morbis illum comparet: qui affectus et si hæreant, non tamen leuiter, sed solum si diu verseris cubauerisque in lecto: sed de hoc in primo libro satis dictum est.

Ad rem reuertor denuo, nam & in vigesima nona Problematis Problematum, querit rursus Philosophus, *Cur versari cum pulchro, robusto, aut fano, nihil addat ad valetudinem, robur, vel formam: at versari cum bono, aut sapiente, non parum ad innocentiam aut prudentiam prodest?* Respondens Philosophus inquit, *Corporis bona non communicari.* Fatigat hoc quæsitum Pomponiatum: nos ad sanitatem, ut diximus, imaginacionem in causa esse docuimus: at proprietatem auferre posse causam, ut in teli extractione: non igitur ex fano sanus sit.

Dubitatur etiam, an Genium aliquid sit. Plutarchus enim in vita Bruti refert, apparuisse illi formam quandam dæmonis dicetis, Tuus sum malus genius, in Philippicis me videbis. Et in M. Antonij vita, cum coturnices illius semper Octauij coturnicibus succumberet, responsum est Antonio, caueret ab Octauio, genium enim suum Octauij genium formidare. Respondeo, de Bruto dictum iam est in Quinti generis declaracione mirabilem. Genius Octauij erat ac Antonij, natalis hora, ac cœli constitutio, & Fatorum series, de quibus in libro de Fato plenè diximus. Iam enim declaratum est, homines alios natura seruos, alios dominos, alios reges progigni. quæ autem viderat Dion, & Antonius audiuit dum esset Alexandriæ, signa erant ab anima malorum imminentium. Quemadmodum ex leui impressione in somnis, sic ex valida in vigilia contingere potest: nam ebrias ac lymphatis & in ecstasi existenti-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

bus multa quæ non sunt apparent: id igitur in magno humorum motu, vel à cœlo vel ab anima contingere potest. Sed cur ille præcantat, ego non possum, si sola patientis fides in causa est? curque quidam cùm verba quædam ex libris didicerint, fiunt, cùm antea nō essent, præcantatores? videntur enim verba aliquid conferre. Respondeo, Incantatores omnes oportere esse impudentes: vir sani consilij adeò firmiter polliceri non audet, quod in tam tenui spe positum est, nisi firmiter pollicearis, nihil agitur. Ob id vulgares homines illi sunt, prostitui pudoris, & perficitæ frontis: qui & si non succedat euentus, nec rubore perfunduntur, nec hæsitant in posterum, tantum abest ut desistant.

Si enim qnotiens falluntur, toties desisterent, iam nullus esset præcantator. Ob id nemo ex his vir est prudens, aut honoris cupidus: sed omnes leues, mendaces, temerarij, auari, inanes: ab auaritia enim ad hoc impelluntur. sed vel sic multum tamen aliquādo in sanitatem conferunt, velut in his quæ in arbitrio tantam naturæ sunt: ut diximus sanguinis immoderatis fluxibus, doloribus, & spiculis impactis, verbis tamen cōceptis indigeruut ad fidem confirmandam: nā aliis tam firmiter minimè possent persuadere, etiam dolo agētes, ni adeò ipsi constanter ita esse crederent. Indicio autem est verba in eisdem causis non eadem esse, sed alias alijs utitur: & quod aliqui, ut de Petro Bono retulimus, etiam per iocum præcantant: quare nec verba, nec proprietas hominis quicquam confert.

Sed cur si proprietas non iuuat, omnes omnia, ex his saltem tribus, non agunt? Respondemus, illos hoc latere: nec audent in aliis causis tentare, ne primam vident virtutem: si tamen contingat alia verba inuenire, quibus alia doceantur, experiuntur. Sed cum simplici fide solertia minimè manet: ob id cùm solertia ad multa, & simplici fide ad opus execundū indigeant, pauci inueniuntur, qui in multis valeant præcantādo: inueniuntur tamen nonnulli, quos & ego agnosco. Indicio autē est, à proprietate non esse, quod sponte nata vlcera curare non possunt. nam ut sicutæ herbæ unus, sic panacis alter vires habere posset: sed & nimis violenta effet.

proprietas viri, qui semel tangens inde discedens, vestigium perpetuum in vulnere relinqueret: nam telam, quam impoant, ipsi non ferunt, sed ab ægrorum astantibus accipiunt. Facile autem est vulnera ad sanitatem deducere, cum mala temperatura, & phlegmone carcat: docuit enim Galenus in quarto Artis curatiæ, eorum *cap. 5.* curam esse exsiccationem. Illud etiam considerandum, quod velut in phlegmone incipiente aliquod est supremum auxilium, utpote venæ sectio, alicui nihil est melius elleboro: sic aliqui morbi non melius quam præcantatione curantur, id est, fidei constantia, qua se sanare firmiter confidunt. At rursus dices, Cur longè facilius hi sanantur, quam si quis omnino vulnus negligat, nam ubique pars est confidentia. Respondemus, quod præcantator nihilominus curat ulcus detergens fordes, nouas telas imponit, & mundas, victum instituit: sed & sic quandoque si malus sit habitus in corpore, ex paruis vulneribus cōtracta inflammatione pereunt: tutioresque redduntur in magnis vulneribus, quam paruis ob copiosi sanguinis exitum: quod ignari videntes admirantur: atque ob id, si ex paruo vulnere alias patreat, cum magnū breui ac bene sanatum viderint iam, mortis causam in aliud referunt: persuasum habentes, vulnera & ut maiora sunt, sic difficilius sanari: cum tamen contrarium accidat, ubi de phlegmonis aduentu periculum est. At dubitabis merito rursum, Nónne medici vulnerarij hoc idem præstant, fidem, curam, ac insuper etiam vnguenta? melius igitur à medico semper quam à præcantatore curabuntur. Respondemus, plerosque medicos ignoratos plus quandoque obesse, quam iuuare, cum diuersis, nec certis tantur auxiliis. Fides etiam illa non adeò est constans de medico, ut de præcantatore. Est autem fidei ratio ut radiorum solis in cōcauо speculo: nisi ad summū enim deuenierit, effectum nullum parit: est enim ut de gemmis, copiosissima multitudo est earum, quæ probatissimis proxime sunt, deficiunt tamen ab his aliquantis per: perfectissimarum rarus est numerus. Si verò medico eruditio & expertise quis se committat, tutius agitur. Rursus etiam dubitas, Quid cum multi hæreant fide, paucissimi tamē fru-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

fracturæ euentu : non igitur à fide sanitas ? Dico raroſ
eſſe, qui ſe hiſ, niſi credant, committant: eſt etiam ratio
medelæ talis, vt quæ ſine villa fide prodeſſe debeat.

Nam ſi quis æris ſcoriam imponeret, aut vulnus non
repurgaret, videres profecto nullam eſſe præcantatio-
nem: iſi tamen fides defit ægro, & vulnus mali moris,
non curatur. Sed ad quid in horum manibus quisquam
ſe ponet, ſi non confidat cum ſciat iam medicum eum
non eſſe, ſed præcantatorem ? Illum igitur cum acceſ-
ſat vt diuina ope operantem, par eſt etiam vt totum ſe
illi concredat.

Dictum verò eſt, etiam in magnorum virorum or-
tu ac morte apparere prodigia: at nulla Ciceroni in na-
tuitate, qui adeò extitit clarus, contigisse legimus. Ari-
ſtoteli verò, qui fuit naturæ miraculum, vt Auerroëſ
inquit, nulla nec in morte, nec in ortu, vt nec Demo-
ſtheni. Platoni verò nihil tale ante illius obitum acci-
dit. Respondeo in ortu Ciceronis varia apparuiffe mi-
racula, referente Plutarcho: Primum, quod sine dolore
eum mater pepérerit: ſecundum, quod nutrix audiuil-
le vocem ex phantasmate viſa fit, dicétis, Pergeret, quo-
niam magnum Reipublicæ commodum aleret. In mor-
te plura, & non obscura apparuere portenta.

Demostheni ſomnium mortem, & genus eius præ-
nuntiavit: cum ſe ab Archia, à quo mors illata eſt, vel
mortis cauſa ſuperari in theatro vidiffet. Non eſt autē
neceſſarium hoc, vt in utroque euidenter appareat, tum
maxime, cum plus homo voce, quam geſtis valet: nam
Demosthenes factis ipſis nihil valuit: erat enim timi-
dus nec Athenarū imperiū Romano conferendum fuit,
quia ſomnium Demostheni ſufficiat. Aristoteli verò &
Platoni cum potentia nulla fuerit, non par fuit quic-
quam eueneire dignum admiratione: euenit tamen Pla-
toni, apum prodigium: credimus & Aristoteli aliqua
accidiſſe, quæ cum eſſent forſan minora hiſ quæ Plato-
ni acciderant, ne ex euentu prodigiorum aſtimatio vi-
rorum penderet, ea voluntariè ſuppremiſſe: nam quæ in
morte, cum exul eſſet, atque in obſcuro loco, pauci ani-
maduerterūt, cum etiam incertum ſit qualiter mortuus
fuerit. At Niciz & Crasso quod multa administrarent

plura apparuerunt: quorū vt Nicias obseruator, sic Crassus contemptor: ambo tamen fermè pari fine occubuerunt: nam nō essent prodigia, si vitari possent: nec Deorum, vt illi rebantur, peculiari cura, sed vi siderū, vt diximus, necessariò eueniebat. Sic Iulius Cæsar omnia contempserit, Octavius obseruabit, ambo tamen pari felicitate Rempublicam & orbem occupauerunt.

Plura etiam supersunt consideratione digna, velut de Lamiis, quas mente motas est arbitrandum: vnde nefanda peragunt ob humorum prauitatem: & admiranda videat, ob imaginationem firmam, ac fidem quam de his conceperunt. Evidenter illud idem his accidit, quod perditissimis viris: qui in amoribus inebriant, vt consentientes habeant per animi perturbationem, cùm nullis precibus, aut præmiis, vel minis potiri potuerint, potiunturque. Et Dux Franciscus Sforzia sapientissimè, cùm nos præter ius quenquam occidi iubere videri vellent, conscientium & autorem imperatæ cædis vino, vel medicamentis è sensu dimouit, atque sic capite mulctauit: cùm volentem blanditiis libero in carcere detinuisse: spes enim ne propalaret, retinebat: potus inhibuit ne cùm immineret extremū malum, facere posset: sic omnibus satisfactū est. Igitur multa dimouere mentem possunt, variisque per imaginem ostendere: multæ etiam variegæ hominibus vires. Ob hoc existimauerunt aliqui, publicas preces vim aliquam habere naturaliter: quod ego non credo, cùm iidem homines per vias secus euagentur, & tamen pluat: nec verbis vim ullam iuxta nostra principia tribuere liceat. In aliis autem causis, forsitan ob hoc diuersos homines experiri nō malum est. Nam vt quidam mihi notus illatis vel minimis vulneribus, omnes occidebat: sic aliqui minimis auxiliis morbos sanat. Verum hi rari sunt: nos de communi præcantatione loquimur: cùm præcantatores multi passim, qui tamen sanant videre liceat: homines qui tactu solo sanant nec ubique, nec etiam semper liceat inuenire: sed inter rerum miracula numerantur.

Illud modò tantum dubium supereft, cùm ex lippitudinibus homines contrahant lippitudinem, vt septima Problematum habetur, cur radij ex oculis prodire non Probi.

HIER. CARD. CONTR. MEDIE.

creduntur? Respondet Philosophus, affici similitudine, quoniam passiuus est, ac nobilissimus. Quod si vterius contendas aliquid diffluere, non resistam: ut videri oculus potest, non ut videt. Existimo verò id fieri ob imaginationem, species tamen & ipsa potest immutare, ut de splendidis. Clarum est igitur hoc vel non repugnare positis principiis, vel etiam plurimum ad nostram conferre sententiam.

Cur verò homines in eculeo dormiant, ex euersione bilis fit: est enim hic animi defectus. Alij non linquuntur animo, & ex deuoratis verbis, in imaginatione pertinaciæ perueniunt. Leuatur etiam, ut dixi, dolor longè magis firmatis spiritibus, quam contento spiritu: ob id iure raduntur, & spoliantur à tortoribus, auferunt enim imaginationis causam: at hoc in rem iuuat ut fateatur, quanquam taciturnitas non sit ex incantatione: nihil verò refert, causam ut norint tortores, modo assequantur effectum: velut & in Empiricis medicis, qui persæpe curant, morbi causam auferentes, quam tamen qualis sit, ignorant.

Qui autem canes præcantant in furtis, non magnum quid efficere videntur, cum multa sint quæ illos obmutescere faciunt, et si mihi ignota. Dixerat tamen Ciradus quidam, Nicolao referente, quod si quis oculum lupi dextrum ostendat canibus, illos discedere. Omnes etiam belluas ab eo, qui oculum leonis sub ala gestat, fugere creditum est. Dixit etiam, folium arnoglossæ sub pollice pedis detentum, non permettere ut canes adlatrent. Alij dicunt, obuersis posterioribus caligis ante. Quicquid sit, naturaliter canes vel hominis proprietate, vel aliqua re secum delata obmutescere cogi possunt.

Receptum est ab antiquis, quod suffumigium ex cervino cornu omnia fugat venenata: cuiuscunque etiam ex illis odor arcet, dum cremantur, animalia eiusdem generis, araneas araneæ, muscas muscæ, vespas vespæ, hoc enim Auicenna fatetur. ob id non difficile videbitur araneas præcantasse vel muscas. Idem existimat, ad sanguinem hirci in fouea positū concurrere omnes pulices, atque ibi contabescere.

Sed ad imaginationis vim reuertor, nihil est quod ma-

gis eam declareret quām morsus canis rabidi: ut enim inquit Princeps in sexta quarti, qui rabiem cōceperit imago ^{tract. 4.} ginatur se canem esse, ideo mordet homines: & cūm in aqua ^{cap. 7.} spicit in speculo, existimat se canem videre, & in aqua intestina canis: sed ista possunt referri ad eius sensum corruptum. Quod verò videant alij in patientis vrina ex pinguedine quadam formas catulis similes, illud iam ostēdit imaginationis vim supra humores ipsos dominari. Hoc autem iam, ut dixi, experimentum Auicenna commemorat. Simile igitur in tortis ex firma fide contingere credendum est. Cūm verò multi ex his vel sic cruciatu supererentur, ostendit hoc non à diuina villa vi procedere: ergo in illis impressio tanta fit in spiritibus & sanguine, ut maxima etiam tormenta non sentiant. Indicio autem & hoc sic esse, quoniam non profundunt prudentibus viris hæc: at plus prodebet his, quām rusticos, & stupidis, si vis villa esset in artificio.

Strepitus autem qui in nocte sentiuntur non naturales malum futurum portendunt, ut mihi aliâs, & nunc scribenti nocte præcedente contigit audire. fiunt enim dum expurgiscimur anima mouente: est enim velut insomnijs species quædā, nam visa in somnio, audita verò vigilæ magis conueniunt, quod sonus etiam expurgisci nos cogat. Audientes igitur ac expurgiscentes (imaginē enim refert eius, qui per vigiliam audierit) existimat se in vigilia, nō autem in somno audiuisse. Hæc autem de inconditis vocibus, ac quæ terrorem incurvant: suaves autem, ac dearticulatæ, non secus ac insomnia iucunda bonæ. Memineris verò quod in coniunctionorum morte, hæc fiunt maxime, & quo modo. nam de his in fine libri de Animi immortalitate dictū est. Plura de his referre possem, sed hæc sufficient. Experimento verò comperi, spirituum historias, quos Folletos vulgus vocat, esse omnes deceptions: quare tot & tanta dicta sint.

C O N T R A D I C T I O VIII.

Pulsus contractio an sentiatur.

Galenus in primo de Pulsuum differentiis inquit, Distentionis primas partes, postremas contractio- ^{cap. 7.}

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

nis sentire non valemus. Quò sit (subiungit) ut quietem quam vocant superam, quæ scilicet succedit distensioni, antecedit verò contractionem, quanta sit ad unguem scire valeamus. Idem fermè in primo de Pulsibus dignoscēdis, cùm inquit, Ostendimus autem quòd distensionis tanta pars non sentitur, quanta inter primum arteriæ impetum & tactum nostrum intercedit: iam verò contractionis tantam partem sentimus, aut paulò minus, quām ipsius distētionis. In secundo etiam de Præfigio, Ex pulsibus, inquit, externā quidem quietem assequi clare licet, internam sensu ne obscurè quidem, nedum clare, sed ratione tantum, cùm utriusque motus impetum consideraueris: tum præcipue in his pulsibus, in quibus contractionem ipsam perpendere sensus clare valet. Iam hic videtur fateri contractionem posse nos assequi, quod in primo de Dignoscēdis pulsibus, & fatetur, & docet. Superius verò, si rectè rem consideras, hæc tria voluit contractionem non sentiri, saltem in postrema parte, nec totā distensionem: quippe non eius initium, nec quietem ipsam quæ contractionem subsequitur. At in primo de Differentiis eorumdem, celeritatem & tarditatem in sola distensione, non in cōtractione considerat: quare non est par ratio ignorantiae, imò difficillimum videtur quomodo ignoto initio distensionis celeritatem vel tarditatem comprehēdere possimus. Est etiam illud consideratione dignum, quòd in secundo de Præcognitione ex pulsibus, docet ex contractionis velocitate & tarditate præcognoscere, quare talis velocitas & tarditas nota est: quódque magis mirum est, paulò pōst cùm docet præcognoscere ex raritate vel frequentia, dicit, quòd breuitas aut producēt utriusque quietis potest euenire, vel ob antecedētis motus breuitatem aut segnitiem, aut subsequentis anticipationem, vel procrastinationem. Si quidem mora distensionis abbreviet quietem succedentem, caloris natiui indicat copiam: si autem anticipatio contractionis, impuri, & excrementis referti caloris copiam indicat. Si verò distensionis anticipatio rarum efficiat pulsum, refrigeratum indicat calorem innatum: si autem segnities contractionis fumosa, declarat esse excremen-

cap. 8.

cap. 2.

e.3. Et. 4.

cap. 4.

cap. 1.

cap. 2.

ta imminuta. In interna verò quiete si productu cōtrac-
tione fiat frequens, excrementa fumosa aucta indicat:
si verò ob anticipationem distentionis, auctum natura-
lem calorem: si verò producto distentionis initio, im-
minutum innatum calorem: si autem celere ob cōtra-
ctiorem rarus extiterit pulsus, imminutum externum.
Hic quis non videt, omnes illum differentias cognitas
præsupponere, tam quietis, quām etiam pulsus seu iētus
æqualiter? Respōdeo: Cognitio primo duplex est sensu
& ratione nobis. Sensu puro possumus distentionis ve-
locitatem cognoscere: contractionis verò velocitatem
etiam solo sensu percipimus, sed longè exactiore, expe-
rientialēq; longa coniuncto. Ob hoc dixit in Introductio-
rio, quod tyrones debent instrui tāquam sola distentio
sensu perciperetur: hæc igitur iam est differentia ex per-
fectione inter distentionem & contractionem: conve-
nientia verò ex parte cognoscentis virtutis quæ est sensus.
Eodem modo quies quæ succedit distentioni cogno-
scitur terminis motuum, quare nō nisi sensu à perfectissi-
mo. Cæterū nullo sensu percipi possunt tempora di-
stentionis contractionis, aut quietis, quæ contractioni
succedit. Ratio patet: nam terminus, seu imum arteriæ,
si tangatur, cessat pulsus: duorum igitur terminorū alte-
ro incognito, magnitudinē ipsam ignorare necesse est.
Porrò intellectu sic assequimur, velocitate motus agni-
ta per sensum, & arteriæ profundiitate per extremā com-
pressionem donec motus esset, tēpus quo motus peragi-
tur, imaginatione colligitur: ab exacto sensu etiam cō-
tractionis: à mediocri solius distentionis: quoniā hi sensus
vt declaratum est, prout perfecti fuerint, alterū aut
ambos motus comprehēdunt. motibus cognitis à per-
fectissimo sensu, secunda quies, quæ contractioni succe-
dit, ratione percipitur: estq; hæc remotor iā in omnibus
aliis pulsus partibus à nostra cognitione: nam nec omni
sensu, nec à perfectissimo absque ratione, nec etiam vel
sic ratione primo impetu colligitur. ergo sic cōprehen-
sis differentiis, vt exactam tradat notitiam, Galenus in
eo loco omnium præcognitionem posuit, quæ tamē in
celeritatem & tarditatem distentionis ac cōtractionis, si
quis recte cōsideret, redigi possunt, nulla imminuta pre-

cap. 4.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

cognitionis parte. Quia ex causa octo membra iam in quatuor rediguntur: nec indigemus ratione illa ex parte, quia tempus motuum nequaquam, nec quietem contractioni succedentem praescire cogimur: sed sufficiet ad tranquillam celeritatem vel tarditatem dignoscendam exactissimum sensus. Ex his autem manifestum dictum est, Pauper. iuxta li non esse verum, quod magnitudo temporis in quiete, finem. ut in iuuenibus, declareret si ad motus tempus conferatur, augmentum caloris innati, nisi in prima: nam si secunda quies, quae contractioni succedit longa fiat, ob tarditatem distentionis imminutum docet calorem innatum: at forsan tunc eo longius erit tempus distentionis tardante initio & ob sequetur breuior altera quies. Quicquid sit, cum de rhythmo loquatur, distentionem, & primam oportet considerare quietem.

C O N T R A D I C T I O . I X .

In lateralī morbo an pulsus inæqualis.

sp. 7. sp. 3. **O**mni parti nobili, quae inflammatione laborat, haec duo eueniunt: ut corpori calorem ac tensionem communicet: ac calor ille in febrem euadit, tensio vero duritiem parit, atque eo maiorem, quo fuerit neruofior pars inflammata. Omnes igitur quos ex inflammatione febris arripuit, pulsus habent durum, ob intemperiem vero arteriarum in uno occurso inæqualē: quae si ambo coniuncta sint, eueniet serrinus vocatus etiam pulsus: ea enim oportet qui tangit ut imaginem concipiat, ubi inæqualiter durum instrumentum occurrat. Duas enim causas esse docuimus inæqualium pulsuum, facultatis quae arterias mouet ab humoribus, grauamen, ac exinde imbecillitas, & instrumenti ipsius obstructio, constrictio, pressio, tesiō ve. Gal. dicebat quarto de causis pulsuū, intercepis verbis ne quicquam addatur inutile. At in quarto de Præcognitione ex pulsibus, inquit: At æqualis est pulsus in tumoribus qui ad costas consistunt omnino, non ut in pulmonis tumoribus inæqualis: neque enim magnis vasibus, neque vicinitate propinqua cum corde coiunctus est thorax. Hic primò, ni fallor, clarissima elucet contradic̄tio de inæqualitate: cum maximè etiam

reliqui omnes in lateralī morbo ferrinū pulsū adesse, cūmque inæqualem affirment. Ipse Galenus in Introductio cap. 10. & torio (postquā nos docuit pulsū lateralis morbi esse celerem, crebrum, durum, mediocriter vehemētem: tandem subiungit, inæqualem etiam esse ab initio, eius generis inæqualitate, quæ sub ferrino continetur) hæc dicit: Si valida fuerit, cum imbecilli virtute, mortem portendit: si cum integris eius viribus, producit morbum, & ad suppurationem aut empima deducit. Illud etiam difficile est, quomodo membrana, quæ paucos recipit neruos, dicatur esse neruosa: & rursus quid per intemperiem intelligat arteriarum: nam si siccitatē, illa facit duritiem, non inæqualitatem, & similiter calor in eis celeritatem. In quinto etiam de Locis, pulsus parui & du- cap. 3. in rx ac tensæ arteriæ meminit: inæqualis, aut ferrini nul- fine. & lam omnino fecit mentionem. Quin etiam, quod mirum princip. est, dicit: Phlegmonas in membrana duriorem effice- re pulsū, in musculis molliorem. Non igitur à neruosa parte durities. Quòd si per intemperiem arteriæ proprium aliquid intelligit, ut siccitatē: quoniam pacto sanato morbo, imo & ipso stante, (ut in Introductorio affirmat) pulsus ad mollitiem reuertitur. nam sicca non humescunt, præsertim (ut dicunt) membra quæ à semine vocantur spermatica. Quare cùm inæqualitas duplex sit, ab instrumento, & à virtute, ut dictum est: eius, quæ à virtute, lateralī morbus particeps non est: quā in pul- monis affectibus tamen aperte cernimus. At eius quæ ab instrumento, vnde ferrinus, morbus lateralī est par- ticeps. Sunt autem inæqualitatum genera tria principa pul. c. 9. liter in multis iestib[us], & in uno, sed in diuersis arteriæ & 12. partibus: tum demum in eadem arteriæ parte, & eodem iestu. Per neruosas verò partes intelligit & membranas, quoniam villis non constant, ut ncru: oportet tamē neruos adesse, aliter non dolerent. Reliqua meo more alibi discutientur: nam singula si singulis in locis coner decla- rate, non solum lōgior euadam, sed cogar repetere: hoc verò relinquamus his, qui videri volunt cùm non sint nobis copiosa materia disputandi suppetit.

M I F R . C A R D . C O N T R . M E D I C .
C O N T R A D I C T I O X .

*In Pulsibus an magnitudo necessario consequitur crebri-
tate, an omnes differentie simul aquirantur in
pulse, an simul amittantur.*

cap. 23. **C** Ordis calidi signa inseparabilia sunt celeritas &
cap. 27. frequentia , secundo Medicinalis artis. & paulò
post in calido & sicco, vbi minus competere videbatur,
inquit: *Eius sunt signa magnitudo, celeritas, & frequen-*
cap. 29. *tia . Videretur igitur quod ex adiuncta siccitate accedat*
cap. 2. *magnitudo; item celeritas cum crebritate; magnitudi-*
cap. 3. in *nem non praesupponere. At superius inter signa cordis*
princ. *sicci non adnumeravit magnitudinem, sed duritatem, quam*
in primo de causis pulsuum inquit facere paruitatem,
non magnitudinem. Ibidem vero dicit: si amplior in cor-
pore calor collectus fuerit, maioribus opus erit pulsi-
bus, atque ideo continuo crebrioribus ac celerioribus.
Ibidem in rentias. Verum admirabile est quod subiungitur: De-
faz. *claranimus autem calori peculiarem esse pulsum ma-*
gnum & celerem, non autem crebrum, nisi raro: & ca-
fu: quomodo igitur his potest frequentia esse insepa-
cap. 4. in *rabile signum calidi cordis? Inde etiam post, cum de-*
fue. *aduentio calore loquitur: inquit: Cum calor prater*
consuetum hominis modum accesserit, pulsus primò
maiores sunt, non autem clarè celeriores: inde si magis
augeatur, non solum maiores, sed etiam celeriores aper-
te sunt: at si adhuc magis, etiam creber fiet. Hic mani-
festè ordinem posuit quo frequentia ab omnibus aliis
distingueretur: ut intelligamus, eam non simul cum
eis, sed posterius accedere. Igitur in hac causa multa sunt
dubia: verum quod ab hoc pender, nunc subiungam: pat
enim videretur, ut conuerso modo differentiae oppositæ
vel redeant, vel acquirantur: inquit enim, Si frigidius
iusto corpus euadat, raritas primo, inde tarditas, ulti-
mo parvitas acedit. At in initio capituli dixerat, cum
perfrigeratus fuerit calor, ac diminutus, initio quidem
parvus ac tardus, mox rarus euadit. Quis non videt hæc

inuicem pugnare? Nec est dicendum, quod de naturali intemperie in uno loco, in alio de præternaturali loquatur, hoc enim est absurdissimum: nam in fine inquit, Si iusto frigidior factus sit: in initio, Si refrigerata natura, nec etiam dicendum, de reditu eum loqui.

Rursus in tertio de Præcognitione ex pulsibus inquit: Sicalor abundauerit pauculum sola augebitur magnitudo: sed inter naturalem solum, ac præternaturalem hoc interest: quod in uno distentio, in altero contractionis variatur: quamobrem videtur utriusque caloris, additi, vel diminuti, eadem esse ratio. At vero post non satis videtur constare sibi rursus, cum agit de febribus: inquit enim, In augmento putridarum atque initio contractionis celeritas plurimum augetur: in statu vero ea permanente ad summum ipsa distentio: in declinatione vero maximè contractionis celeritas dissoluitur.

Quare hic dupli modo videtur prioribus contradicere: primo quod nullam de frequentia rationem habeat, cum in præcedentibus de ea loquatur ad celeritatem comparando: secundo, quod velit distentionis celeritatem, iuxta calorem externum variari, quod iam in superioribus, & in libro secundo negauerat. Clarum enim esse existimo, quod iam dixerat in tertio libro de Præ sagio ex pulsibus, contractionem fieri ad extrudendum halitum superfluum caloris noxijs, at vero distensionem refrigerandi causa cum qui nobis est innatus. Oedi po certè tanta confusio indigeret, ob id circa augmenti rationem tres inuentæ sunt opiniones: nam quod ad librum artis medicinalis pertinet, abundè satisfactum punto ex primo de Causis, & secundo de pulsuum præcognitione: quoniam cum in primo loco inseparabilem minorit, in secundo autem separabilem, magnitudo inseparabile non potest esse signum calidi cordis, quod à virtutis debilitate, vel instrumenti vitio possit prohiberi. Nam ut in primo de Causis pulsuum habetur, tres sunt pulsuum causæ contentiæ, virtus, instrumentum, & necessitas: ad magnitudinem vero ut Galenus inquit, omnes concurrere necesse est, ad crebritatem, ut sic dicam nunc, & celeritatem minimè: ob id calidū cor habet pulsus necessariò veloces ac crebros, non autem magnos.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Multò verò minus cor ficcum, ac calidum . Sed ut ad

Questio. institutum reuertar, tres opiniones de varietate inuentæ
25.2. tech sunt augmenti: Censem enim Iacobus & Vgo, quod au-
xi.

in exposi- Alia verò dicit, quod omnes equidem differentiæ au-
tione loci. gentur, verùm plus magnitudo constante virtute , inde

celeritas, ultimo frequentia. Tertia verò dicit, quod au-
cto naturali calore spiritus multiplicatione, & extensio-
ne, sola magnitudo augetur: sed aucta caloris vi per in-
tensionem, necessariò omnes differentiæ maiores effici-
untur: cum verò sententia Galeni his repugnet, rationes
primùm validiores expendere in singulis decet opinio-
nibus, demum dicta Galenij conciliare: diu enim ac mul-
ta contentione tractata est hæc quæstio . Igitur qui pri-
mam tueantur opinionem, dicunt, Melius satisfacit na-
tura cum tribus, quam cum una differentia aucta: igitur
omnes tres augentur simul. Aliquando etiam sic natura
agit, ergo & semper: neque enim est maior ratio de vno,
quam de alio. magnitudine etiam presente calor est au-
ctus: sed ubi calor, ibi frequentia maior: quia ibi euapo-
ratio fumosa, cuius causa est iuncta cōstrictio à natura.

Igitur à primo ad ultimum magnitudo maior, igitur ce-
lerior cōstrictio, quare etiam celerior dilatatio, ut ha-
betur à Galeno in primo de Pulsuum causis. Adeò etiā
autoritas Galeni hīc adducta: calidioris ac ficcioris cor-
dis signa sunt pulsus durus, magnus, velox, & frequens.
At pro altera opinione est, quod illud primo augetur in
necessitate ac magis, quod minus naturam à suo statu di-
mouet: talis autem est magnitudo. Accedit, quod verba
Galenij hoc declarare videntur. Ultimo, quod si dantur
minima naturalia, in minima necessitate sufficiet ma-
gnitudo, quia augmentum necessitatis est per minimum,
igitur & magnitudinis: aliter maior erit prouidentia &
auxilium, quam necessitas. Alij verò dicunt, verba Ga-
lenij non aliter posse conciliari, nisi per eam distinc-
tionem. Respondeo, hæc opiniones omnino falsæ sunt, &

cap. 9. & contra Galenij mentem: ipse enim declaratio Introdu-
cap. 4. 6. ctio, & in tertio de Causis pulsuum, quod gracilium,

& 15. vel in Veris tempore, vel post balneum, atque in ipso,
tum etiam in gaudio, pulsus sunt magui, minimè celeres

vel fre-

*cap. 3. in
fine.*

vel frequentes, imò moderati, aut etiam tardi vel rari. Sed ad hoc dicitur, quòd istud diceret opinio, quia calor naturalis quantitate auctus est, non autem acutior factus est. Secunda & prima opinio dicerent, quòd democrati seu exiles habent pulsum maiorem secundum estimationem, non verè: & hæc respōsio potest sustineri. Sed ad alias autoritates dicunt, quòd comprehendentibus solam distentionem, pulsus in his sunt tantùm maiores, non tamen comprehendentibus contractionem, quæ est eo minor, quo distentio ipsa maior est. Et sic quod ad introducendos loquitur, cùm etiam idem de somno affirmet, quòd magnum efficiat pulsum cum tarditate & raritate. Sed cùm hoc renonauerit in libro de Causis pulsuum, liquet hanc responcionem non esse veram. Præter hæc docuimus iam, ad raritatis cognitionem pertinere contractionis notitiam: ideo, opinio prima & secunda falsæ sunt. In gaudio etiam non augetur calor, sed solum expanditur, & tamen pulsus sit magnus. In tertio etiam de causis pulsuum, inquit: Ex cap. 16. moderato cibo pulsus maiores, celeriores, & crebriores euadunt, & tamen calor sola quantitate per cibum augetur. Illud primò est animaduertendum, non idem esse, Pulsum fore crebrum, & contractionem esse celerem: tum primò, quòd celeritas tam de contractione, quam de distentione dicitur, vt in secundo de Præcognitione, & primò, de Differentiis pulsuum clare ostēditur: sic rarus & creber à quiete vtraque sumunt appellationem. Calor etiam tripliciter augeri dicitur, extensione, qualitate naturali, ac præternaturali. Si igitur calor quantitate sit superauctus, vt in pueris, ac his qui cibum sumperunt, pulsus maiores, atq; celeriores fiunt. Si autem qualitate, vt in his qui calido dicuntur esse temperamento, eodem modo secundum omnem differentiam augetur: quare Gal. parem in vtrisque affirmat esse rationem. At si præter naturam calor augeatur, vtraque motus differentia simul augetur cum magnitudine, non tamen sit ob hoc creber: anticipatione enim vtriusque motus, vt in secundo de Pulsuum præcognitione debitæ raritati cap. 2. pulsus restituitur: celer igitur erit, creber nequaquā: natura etenim motuum celeritatem auget, quietem non

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

minuit: nam in motus celeritate, vel refrigeratur disten-
dendo, vel expurgatur cōtrahendo. Sed in abbreviatio-
ne quietis, nulla est omnino vtilitas, verūm sola necessi-
tas. Vnde ingruente tanto calore, quòd non possit motu-
um celeritate extingui, frequentia superadditur, quæ vir-
tutem eneruat, cum requiem omnem auferat: vnde
postmodum sēpenumero mors. At naturalis fre-
quentia vt consueta non affigit, aut parum. Nec cre-
dendum est quod quidam dicunt, Galenum hic signa-
posuisse vehementer calidi siccique cordis: nam cùm in-
separabilia calidi connumeraret, crebram pulsū haud
pratermisit. Hoc igitur modo in primo de spirandi dif-
ficultate dixit, Ingruente necessitate respirationem ma-
giorem primò fieri, pōst celeriorem, inde crebriorem. In
omnibus autem sic sit, verūm latet ob paruitatem aug-
menti. Dicendum igitur hæc ad singula. Cùm enim di-
xit, non fieri crebros: intelligit, aucto calore præter na-
turam: hoc enim docuimus. Est tamen frequentia calidi
cordis naturaliter signum inseparabile. Autoritas verò
ex tertio de Pulsuum præcognitione, sic est inrelligen-
da: Calor præter naturam, vrpote febrilis, ab initio ce-
leriorem habet contractionem, atque ob id propriam
retinet raritatem: cùm verò inualuerit, adhuc minuen-
do quietem creber euadet. Naturalis autem calor au-
ctus celeriorem facit distentionem, ob id decurrat quietem
quæ contractionem sequitur, & crebrum efficit pul-
sum. Cùm etenim distentio magna fuerit refrigerabitur
bene calor, vnde lenta cōtractio sequitur, seu mode-
rata, vnde anticipante distentione, creber euadit necessa-
riò. Apparet igitur concordia ad vnguem, quamuis sub-
tilitate mirabili, minima verò hæc Galenus iam non ad-
mittit. An verò semper aucta magnitudine celeritas, &
frequentia augeantur? Dicimus quòd non, vt de balneo,
& somno, & vere, & gaudio dictum est, sed cùm ma-
gnitudo illa solūm caloris vehementiam sequitur.
Dicere verò hanc non esse magnitudinem veram, sed so-
lius distentionis, est absurdissimum: cùm in naturaliter
affecto corpore redeat eò semper arteria, vnde moueri
capit. Quatuor igitur hæc omnes differentiæ necessita-
tis augmenti: at inter multum ac intensum calorem

Vna poterat esse, sed Galenus eam sustulit: omnes igitur tres. Prima, quæ à naturali calore: secunda, quæ à præternaturali, tum in principio, tum consistente: tertia vero quæ à magnitudine circa caloris augmentum proficitur. Ad id verò quod de febrium varietate adieciimus, propositum est de motu ibi, non de quiete loqui. Quoniam pacto vero non aucto calore indiget homo celeritate distentionis? Respondemus equidem hæc non conuerti. Omnis enim caloris augmentum, seu naturalis, seu præternaturalis, distentionis indiget celeritate: at non ubi distentionis celeritate indigemus, ibi calor est præter naturam. In contractione verò conuertitur hæc: quoniam et si corpus bene valeat, quod iamē extruditur præter naturam est, non autem quod perfrigeratur, & hæc est diuersitatis ratio.

Sed de paucitate caloris, tum paruitate, raritate, & tarditate rursus est magna contentio. Quidam enim dicunt, quod primò paruitas, inde tarditas, inde raritas acquiritur: alij autem, quod simul hæc omnia: rursus verò alij, quod primò tarditas, inde raritas, vltimo paruitas: alij, quod primò raritas, post tarditas, vltimo paruitas. Qui dicunt paruitatem primò accedere, Galeni autoritatem in secundo Artis medicæ, in corde frigido pulsus minores necessariò sunt, non autem tardiores, vel rariores, deperditur etiam celerius, quod difficilius retinetur, cuiusmodi est magnitudo. Qui verò tarditatem dicunt, hoc habent, quod utraque celeritas caloris præsupponit magnitudinem: paruitas igitur caloris, de tarditate primò indicat, post de cæteris. Qui raritatem, quod ea vltimo loco in caloris abundantia accedit: igitur cum necessitas perit, prima remouebitur, ut etiam in cæteris hominum actionibus quæ cum ratione fiunt: solemus enim primo mouere semper quæ vltimo propter necessitatem adiecta sunt. Qui dicunt, cap. 7. quod omnes simul acquiruntur differentiæ, Galenum idem dec. secum habent primo de spirandi difficultate: nam perma terij frigerato, inquit, calore raritas, & paruitas, & tarditas tract. simul accedunt: quemadmodum aucto magnitudo, ce. 2.0. celeritas, atque frequētia. Cum vero hæc ordinem, ut diximus scrūt, par est & illa scruare. Sed hic alia cōtrarietas

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

cap. 6. insurgit: quoniam iam prius dixerat, magnitudinem ac reliqua ordinatim accedere, hic verò omnia simul cùm calor ipse augetur. Responsum est per hæc ad ea quæ nū per dicta sunt: prius enim declarauerat, quòd si sensim calor augeatur: hic verò auctum iam vult, cùm febrem confirmatam esse velit. De inchoante verò dixerat cùm calor fuerit imminutus, paruam, deinde tardam, demū raram efficiet: sed paulo quidem minorem, tardiorem multo magis, rariorem autem etiam longè magis.

Quo sit, ut ordinem quendam insinuasse videatur. Igitur pro dissoluenda contradictione sciendum est, calorem tripliciter dici debere imminutum: vel naturaliter, ut cùm de frigido corde Galenus loquitur: aut præter naturam, cùm prius existens naturalis à perfrigerante causa, velut in attonito morbo sæpe accidere solet, minuitur, aut cùm prius auctus redit ad pristinum sensim statum, ut in febrium declinationibus. Est etiam differentia quòd prius aliquid inducatur, vel quòd magis. In his igitur primò in quibus reditus fit ut febrentibus raritas, ut cuius contrarium sit minus necessarium, & celerius & magis restauratur: inde tarditas. Ultimum, quod & minus quam reliqua, utpote quod non nisi ab solatis ex integro restituitur, est paruitas pristina. Aliquando igitur tota sublata frequentia, & pristina redeunte raritate, celer solum ac magnus remanet pulsus. In fine tamen plus de magnitudine deperditur, quia plus erat acquisitum, cùm æger ad quietem perfectam, ut in periodicis febribus vocatis vel intermittentibus accidere solet, iam deuenerit. At in his qui iusto frigidiores evadunt naturaliter, primò pulsus minores, inde tardiores ac rariores sunt: quoniam raritas plus tarditate ac paruitate obest. Ob hoc dixit Galenus in secundo Artis medicæ, paruitatem esse necessariam, non raritatem aut tarditatem, ob hoc nec illos audierim satis libenter, qui putant, rarioibus magis ac tardioribus quā pro paruitate uti posse illos: nam secundum naturam pessimus est qui rarissimus: non enim hoc nisi ab immoderato frigore. At in his, qui ex pristino statu ad frigidum deficiuntur, ut in morbis attonitis, lethargis & suffocationibus eteri, raritas & tarditas accedunt, post

cap. 24.

paruitas: ut in quarto de Pulsuum causis meminit. Ad-
iicit verò necessariam esse raritatem, ubi morbus frigi-^{cap. 14.}
dus est, si virtus constet: at verò cùm declinauerit, non
solum crebri, sed & celeres fiunt, cùm tamen ad im-^{& 20.}
moderatam peruenient imbecillitatem, rari admodum
evidunt, tuncque iam moriuntur. Discrimen igitur in
his, & in eis qui ex calore superfluo ad pristinum rede-
unt statum, solum est, quod cum in utrisque raritas
primò adueniat & tarditas: in his non manet, propter
imbecillitatem. Contractio etiam non multum varia-
tur, sed plus distentio in perfrigeratis: at contrà in re-
missionibus. Quod verò dicunt quidam raritatem esse
necessariam ob hoc, quia calor est imminutus non ex-
istente perfrigerationis necessitate, nihil est: nam ta-
libus cum parua fuerit distentio, brevis est perfrige-
ratio.

C O N T R A D I C T I O . X I .

*Pulsus an ab arteriarum virtute, an ab ebullitione
sanguinis.*

GAlenus in libro, An sanguis in arteriis contineat,
tur, duo adducit argumenta, quibus ostendere ni-
titur, illas à virtute eis à corde distributas moueri, non
autem à sanguine, vel spiritu immisso: si enim ligetur
arteria, quod relinquitur à pulsatione illico cessat: at
non par est hoc fieri si à spiritu contenta mouerentur,
ipsis etiam arteriis sanguinem continentibus impossibi-
le est tam cito spiritum immitti à corde ac tanta vi, ut
simil earum extrema, & quod cordi ex eis proximum
est moueantur. Cùm igitur experimentum doceat, moue-
ri illas uno motu omnes, eodemque tempore, constat
eas non ex immisis à corde, sed virtute ab eo trasmissa
solum moueri. Hoc etiam tanquam clarum in libro de Post me-
Pulsuum vsu esse docuit, inquit enim: Non quia à corde dium.
impleantur, ideo mouentur, ac dilatantur arteriae: sed
quia sic agunt, ob id implentur. Cùm verò tres fue-
rint, ut ibi recitat, opiniones de arteriarum motu, ali-
quibus existimantibus distensionem ab arteria sponte
fieri, quod etiam in mortuis non conniuat, quemad-

modum vena, contractionem vero à virtute: aliis utrumque à virtute fieri existimantibus, quoniam de contractione ob naturalem figuram quæ cum distentione erat, pataret, de distentione quod modo maior, modo minor, & quod modo celerior, modo tardior: aliis, quod sola distensione manifestum est, duo hic argumenta sumi, quibus ostendatur, distentionem à virtute fieri, non sponte. Verum hæc non aduersus illos probant, qui, ut Archigenes, senserunt, distentionem à cordis impulsu fieri. Quatuor enim sunt opiniones de arteriarum motu in distensione: Galeni, quod à virtute: Erafistrati, quod ab impulsu cordis: aliorum, quod à natura arteriæ, quæ si tamen illum sponte sibi deposceret: ultima vero Aristotelis, de quo suo loco dicetur. Hoc vero idem trahit in distensione. Et abbat in quarto de Pulsuum differentiis, probans opinionem Herophili, quam etiam Hippocratis esse docuit, libro An sanguis in arteriis contineatur nec non: & Praxagoræ, & Philotini, quæ ipse secutus est Gal. Quæ obre argumēta quæ pro hac sunt opinione in mediū adducā. Jacobus enim non paucæ adducit: Nam si aliter, inquit, quæ à virtute mouerentur, cum nec ab elemento dominante, esset motus hic violentius, quare non esset perpetuus, nec principiū vitæ: par enim est, eorum quæ per se à natura experitur, media etiā per se experit. Non autē violentia causam ac contingentem, intenti per se finis, tum vitæ esse principium. Vbi etiam magnitudo pulsus, vbi ebullitio magna, ibi igitur vehementia: at magnus pulsus, & non vehemens, in lætitia, quarto de Causis pulsuum apparet: quare non ex alio, quæ ex virtute. Videtur etiam ex compositione instrumentorum res sic se habere: eos enim omni genere villorum constat, vt in sexto de Partium usu habetur, arteria vero ex duabus tunicis, quarum exterior, quæ & exilior, longis ac modicè obliquis constat villis: interior, quæ dura, ac quasi exteriori quintuplicata, transuersis solis. Motus igitur à natura sunt ac virtute, cum quemadmodum in aliis ad hæc instrumenta parauerit. Est etiam valida ratio, quod si ex ebullitione fieret distensione, aer attrahi non posset, atque ea de causa nona perfrigerari: nam in ebullitione occupatur locus arteriæ, quo sit, ut nihil amplius pos-

p. 3.

p. 8.

anat.

genit.

l. 2.

fit recipere , nedum ut trahat sponte . Liquidò autem constat aërem trahere arterias dum dilatantur . Non etiam videretur differentia inter dilationem cordis & arteriarum : Cor autem dilatari ab anima haud dubiam est , quare etiam & arteriæ ipsæ . In ebullitione etiam maxima , vehementissimi efficerentur pulsus , cùm tam en contrarium eueniat , non solum in pestilentibus febribus , sed & in aliis morbis , cum ex incendio ad mortem inclinantur . Peculiare verò videtur hoc aduersus eos , qui tenent , cùm cor dilatatur arterias constringi: ac rursus , illis dilatatis coarctari cor . Primum , quod maior est cordis calor cùm constringitur , quam arteriæ remotissime cùdilatatur: at verò illa cogitur ad dilationem ob caloris vehementiam , igitur & cor: quare nos constringetur . Eadē ratione cùm multò maior sit excessus caloris proprioris partis arteriæ cordi , ad maximè distantem , quam cordis ad priorem illi partem , liquet arteriis vna se mouentibus , etiam cor debere cum arteriis moueri . At hoc tamen verum non est , iuxta eos qui ponunt vicissim ac alternatim cor simul atque arterias constringi . Sunt verò & quedam à Thrifiano aduersus se pro Galeno recitata , quæ quoniam in re faciunt , à me in medium deducuntur . Mirum planè esset , si ab ebullitione fieret pulsus , pulsum æqualem esse , cùm ebullitio res sit adeo varia ac diuersa , tum in diuersis temporibus , tum momento eodem sed partibus tamen diuersis . Prater hæc si dum cor constringitur arteriæ dilatantur , spiritus vel simul in diuersis esset locis , vel quæ sunt cordi proximiores partes celestius , & ante alias quæ remotiores sunt , mouerentur . Esset etiam difficile causam reddere , cur arteriæ non autem uenæ moueantur , cùm utræque sanguiae plenæ sit . Si dicas calorem , aut crassitatem obstat , palam est , hæc minorem nonnullam facere ebullitionem : tutu maximè , cùm cor frigidum , hepatis calidum extiterit : variisque enim visceris tum sanguinis in calore exiguum discrimen erit : & tamen uenæ a nūquam arteriæ temper pulsabunt . Aristoteles autem in libro de Respiratione hæc habet in contrarium : At pulsatio , quam cor perpetuo facere viderut , ei motionai persi-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

milis esse videtur, quam tubercula cum dolore efficiuntur; quod sanguinis mutatio ea præter naturam sit: ea vero fit, usquequo sanguis concoctus fuerit ac in pus conuersus. Hæc etiam affectio feroi similis est: fit enim feroi, cum humor caloris opera inflatur: nam humor propterea se attollit, quod in molem assurgat ampliorem.

Cæterum quies in tuberculis agitur, si putrefactio ipsa non perspiret, humore crassiusculo reddito: feroi vero residet, si per vasculi labra humor excidat. In ipso autem corde humoris tumor, qui perperuo ex cibo ei accedit, ultimam eius tunicam eleuando pulsum facit: atque hoc semper absq; intermissione fit: nam semper humor ex quo sanguinis natura oritur continuè influit, primum enim in corde ipso gignitur, id quod in prima generatione clarè constat: nam venis nondum distinctis sanguinem habere cernitur. Et ob id iunioribus magis pulsar, quam senioribus: ut pote quod iunioribus maior diuaporatio fiat. Quinetiam & venæ omnes simul interfuse pulsare solent: quia omnes ex corde sua initia trahunt: cor autem semper mouet. Quare & illæ semper mouent & finaliter inter se cum illud mouet. Ad hæc faciunt rationes nostræ. Philosophus tertio de Partibus animalium docet, quod & experimentum ostendit, pulsum nullis plantis conuenire, immo nec omnibus animalibus, sed solum his quæ solent spirare. At si sic est, naturalis facultas esse non potest, neque animalis, cum absque cognitione fiat: non sensu, cum absque sensu. Tribus igitur existentibus tantum animarum generibus, constat nullius animæ esse proprium hanc virtutem, quare nec virtus illa: sed ex sanguinis ebullitione. At si etiam maximè sit, sentientis pars virtutis erit: at quædam sentiunt, quibus nulla vis pulsatis, ut cancri. Quidam etiam pulsatilem virtutem retinent absque sensu ullo, ut in atrocity, ac etiam resolutis. Accedit quod pulsus omnes debiles viderentur, qui essent duri: at turbulenti validi simul ac duri sunt, ut Paulus testatur. Hoc autem difficultatum factu videtur, nam si arteria dura est, cum difficultate mouebitur: imaginemque languidi præbebit pulsus: ut enim

¶.6.

¶.c.12.

proportio, ita robur: at si arteria mouetur retinens, modica est proportio, modicaque virtus: dura etiam existente arteria, nec pulsus mollis, nec rursum durus illa molli existente: & tamen talis est eorum qui laterali laborant morbo: ut in quarto De causis pulsuum habetur. Thrusianus opinioni Philosophi fauit tribus ad ductus rationibus: prima, quod semen cum in uterum effunditur, illicò pulsatilem habet vim, arteriam non habet: ab hora enim qua effunditur in uterum, donec generetur foetus, quamquam formam propriam retineat, pulsat. cap. 3.

Non igitur haec arteriæ virtus. Si etiam per se pulsat arteria, non video, inquit, cur dilatatio constrictione cordis indiget: at indiger tamen: non igitur virtus est in ipsa arteria, sed contento. Ultimum est illius argumentum, quod virtutis nullius functio haec esse potest: nam si sit, naturalis inquam erit: at naturalis virtus per viros trahit, non vacui ratione, quemadmodum cor & arteriæ: virtutes etiam naturales propter se absque medio agunt: distentio vero ob attractionem aeris, haec ob refrigerationem, ultimo propter conseruationem temperiei ipsa perfrigeratio: accedit, quod ad nullum trium generum principalium, nec quatuor inferuentium reduci potest. His tot difficultatibus occurrimus primò, quod Philosophi opinionem nullibi oppugnat Galenus, sed duas priores tantum: scilicet, quod sponte attollantur, vel ex influente in alias ex corde spiritu, atque sic rationes corcludunt: mens autem Philosophi est, ut quemadmodum in corde est proprium alimentum partes extremæ attolluntur, sic etiam in arteriis: quam Thrusianus sequitur Lucani carmen adducens.

Dum mouet haec calidus spirantia pectora sanguis. Opinio etiam galeni sensu proximior est, quam obrem utraque haud difficulter tueri potest. sunt igitur dissoluenda obiecta. Qui arterias sponte dilatari volunt quam in mortuis sponte parent, non concludunt, quia medio tunc situ iacent, non autem adeò patentes ut in distensione: nec adeò constrictæ ut in contractione, quia aduerso impetu magis coquunt. Medium autem illis

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

esse sicutum Galenus in libro de Pulsuum vsu docet, qui sit eis naturalis. Quod verò violentum aliquid in corpore sit, non inuenit, velut ascensus grauium in nutritione. Principium autem esse non potest, quoniam in sanguine est principium vitæ, vbi & motus.

Adhunc autem aliud consequi, non naturalem, haud inconuenit: ad loci enim mutationem, quæ à nobis voluntatis imperio fit, elementa grauiæ cum violentia mouentur. De magnitudine iam dictum est alias, quod quorundam sententia non sit in laxitia, sed in distensione solum: at nos hoc non tuemur. Accidit tamen, ut in pila flatu plena, modo multum, modò parum tendi, & ob id etiam validum esse pulsum, aut imbecilem. Villorum verò historia etiam Galeno aduersatur: nam transuersales, quorum quintuplo quam longitudinalliam copia est maior, contrahunt. quare cōtractio à virtute longè quam distentio magis erit. Dicendum igitur secundum Philosophum, villos esse non motus causa in membris, quando etiam à virtute ipsa moueri cōcedatur, sed ut moueri possint commodius: ut cōtrahi, vel extendi, vel sisti. Aut dicendum erit quod non est absonum, quamvis Galeno repugnans, virunque motum à virtute fieri tam contractionis, quam distensionis. Si verò distendantur ab ebullitione, aēr secundum partes attrahitur: non eas quæ distenduntur, sed illis proximas, in corde vero petitio est principij illud apud Aristotelis sententiam affirmare, non enim ut patuit, magis arteriæ quam cor à feroce sanguinis dilatantur. Ebullitio autem non semper causam insequitur, sed & spiritum: quo absumpto, quanquam incendium ingens subfit, pulsus tamen parui & languidi efficiuntur: non enim potest sanguis sine spiritu subsultare. At quæ de proportione, & calore dicuntur, nullam habent vim. Quomodo verò æqualis sit pulsus, inæqualis ebullitio? si naturalis sit, neutrum horum accidet: quinimò cum ebullierit una ex parte sanguis, altera minimè, eodem momento cernes in utrisq; partibus pulsus diuersum, b. 9. in ut Galenus in introductory Pulsuum facetur: quare id e. erit argumentum potius, non à virtute, quæ una est, sed ab ebullitione fieri pulsum. Cur verò arteriæ pulsant,

non autem veræ? Hoc ideo est, quia ebullitio in eis sit calore immisso à corde: quare parum differunt Galeni opinio & Philosophi. Concedit enim uterque ebullitionem fieri in sanguine, & virtutem qua arteriæ mouentur à corde immitti. Aristoteles tamen ex ebullitione fieri pulsationem, Galenus duas distinctas ponit virtutes: alteram qua mouentur, aliam qua sanguinem calefaciunt. Quæ verò in oppositum deducuntur infirma sunt: nam virtus mouens, vitalis est: de qua alijs diximus: ob id ab animali distincta, quod absque cognitione operetur: nec tamen, ut deductum est, naturalis animæ pars est, cuius igitur sensibilis ut visus, neque enim omnia animalia vident, sed perfectissima.

Sed quomodo sensitivæ animæ si non cognoscit? Respondeo, quia non inconuenit quatenus nutritiæ conjuncta est finis necessitate. De pulsu duro responderet cap. 7. Galenus ibi, duram esse arteriam ob tensionem: non *quartu*s igitur omnis durities à siccitate concedatur: siccitas tamen æqualis, & permanentis duritiei causa est, tensio *pulsus* æqualis, & non permanentis: unde ferrinus pulsus. Turbulenti pulsus potius apud Galenum vehementis, quam languidi præbere speciem debent, quoniam siccii atque duri. Hoc tamen in secundo de Pulsuum causis, aper- tè docuit, duriores pulsus, minores videri: sed nunc de vehementia sermo est, de qua, ut à duritie differt, tum in Introductorio, tum alibi sæpe dictum est. Indi- gent autem cordis dilatatione arteriæ, ut aliquid recipiant, non ut mouentur, ut Galenus inquit. Sed est fundatum Galeni in libro An san. ar. con. diuisa arteria per longum immissaque canula ferrea, ligatique extre- mis, cessat pulsus inferioris arteriæ, & tamen transiente sanguine stat fero. Diceret Aristoteles, quod ligamen- tum reddit eam immobilem. cap. 12.

C O N T R A D I C T I O . XII.

Cum cor constringitur, an arteria dilatentur.

cap. 1. **I**N tertio virtutum naturaliū arteriæ à corde aliquid trahunt, quamvis modicum, cum dilatantur: quare

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

- consentaneum est rationi , cor tunc extrudere atque
constringi:cum enim quod dilatatur trahat,quod con-
constringatur expellat:si simul cor dilataretur, traheret,
& immitteret in arterias quod sensus non capit. Sed &
^{cap. 2.} quarto de Pulsuum differentiis, Erasistratum dixit ex-
stimasce, arterias contrario motu, à corde moueri, quod
ab illo impleantur. Et quanquam dicas, non ob id, ut
iam ostendi secundum Galanum, moueri arterias, quod
à corde impleantur : fatetur tamen in libro de Vsu pul-
su, ob id impleri, quod moueantur. Quare si sic
est, rursus fatendum erit, cum cor constringitur, arte-
rias dilatari : quæ ad hunc usque diem communis fuit
opinio. Quod verò in Pulsuum introductorio dicat,
quod cordis & arteriarum est una pulsandi ratio , prin-
cipium solùm docuit non autem temporis metam, aut
modum. Quinimo ibidem, dum de pulsa phlegmonem
<sup>cap. 9. in
fine.</sup> patientium agit, inquit : Si phlegmon magnum, aut in
principali corporis parte extiterit , pulsus vndiq; per-
mutabit: si autem paruum & in neglecta parte eiusdem
tantum partis pulsus variabit. Quam sententiam Au-
cenna securus est in secunda primi , cum dixit, Si varia
^{loct. 2.} fuerit laterum temperatura , varij quoque erunt pulsus
^{ap. 8.} earum partium, unde illius contractio ac distentio, non
cordis distentionem aut contractionem , sed ipsarum
arteriarum sequuntur naturam.
Hæc igitur opinio est, quod nulla sit comparatio mo-
tuum cordis ad motus arteriæ. Qui tamen tuentur pri-
mam opinionem, dicunt contractionem cordis disten-
tioni arteriarum: & rursus distentionem cordis contra-
ctioni arteriarum, dum corpus valet , nec illa ex parte
affectum est , correspondere. Sed neutra harum op-
^{ap. 3.} pinionum vera est : nam Galenus nullam rem melius
aut apertius distinxit: siquidem in tertio de Præcogni-
tione: ex pulsibus, cum cor fuerit imbecille, aut etiam si
sit, & arteriae calidores , Principium motus distentio-
nis in utrisque eodem momento erit, quoniam & vir-
tus ipsa eodem influitur momento, non tam celeritas,
aut magnitudo, aut vehementia pates erunt: sed in cor-
de maiores quandoque quam in arteriis. Ratio autem
ab ipso adducta demonstrat: nam ubi est unum princi-

plum, ibi motus unus, nam idem diuersum motum efficeret nequit. Quamobrem in phlegmone, vel mala temperie, alterius lateris, diuersi erunt pulsus in celeritate, & magnitudine, ac frequentia in uicem: initium tamen distentionis tam pulsaum laterum, quam cordis eodem momento temporis. Ostendit autem hoc Galenus sensu, si quis manum super cor alteram imponat, altera apprehendat pulsum hominis: sentiet enim initium distentionis quantum conjectura assequi valebit, in ambobus vnu esse: cætera omnia plerunque diuersa. Non igitur unquam contractio cordis dilatationi arteriarum potest correspondere: nec rursus contractio arteriarum dilatationi cordis. Verum cum naturaliter dispositum cor fuerit in fine dilatationis attrahentibus arteriis, constrictiōnem subibit antequam arteriae perfectè dilatentur. Ob id breuior est cordis distensio, quam arteriarum. Quare contractio cordis contractionem arteriarum tantò longior est, ut eadem temporis mensuram tam cor quam arteriae una pulsatione adæquant. In eodem igitur tempore tot sunt numero cordis semper, quod arteriarum pulsationes. At video quid dicturus sis: Quorsum igitur tendit secunda utilitas narrata à Galeno in *infal.* septimo Anatomicorum aggressionum, de dissecando viuente animali, ut pulsus arteriae deprehendantur, qualē ad distentionem cordis habeant comparationem? Respondeo, quod tunc contētio erat inter Erafistratos, & eos qui Hippocratem sequebātur de hoc, in qua oculus dilucidiorēm quam tactus ad conuincendum pertinaces euidentiam poterat ostendere. Sed iam ad institutum reuertor: dicebat igitur Galenus in tertio de Præcognitione, ex pulsibus, si cor imbecille & refrigeratæ arteriae fuerint, ut in quibusdam lipiriis, tunc initium distensionis in corde celerius erit, quam in arteriis, quod principium, non eodem momento, motus à corde in arterias descendet. Quinimo, inquit, tunc etiam partes, quæ cordi erant proximiores arteriarum, remotioribus prius mouebuntur: tum verò celeritates, frequentiae, magnitudines, vehementiae, omnia inæqualia, atque diuersa, non solum in ipsis arteriis ad cor comparatis, sed etiampi inter se. At dices, Quomodo dilato corde occlu-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

de r. s. 16. diter arteria magna, hoc enim necesse est euenire, si cor vacui necessitate trahere debet? Respōdeo: Quanquam claudantur membranulæ illæ versus interiorem cordis partem, cùm tamen dilatatur à fibris, contrahuntur, atque dilatantur, donec os cordis occludant: in extremo autem, cùm nimium dilatatur, effluit, trahentibus illis in arterias spiritus: sed arteria venalis & ipsa, cùm cor dilatatur, aperitur, iuxta omnium sententiam. Melius igitur erit, ut existimemus, arterias etiam reliquas omnes cum Galeno idem habere distentionis principiū: quod si reliqui cogitassent, non in tam absurdum errorem deuenissent.

CONTRADICTIO XIII.

*Hepar calidum ex consistente atate, bilen-
nigrum generet.*

b. 31. **G**Alenus in secundō Artis medicæ inter signa calidi hepatis connumerat generationem flauæ bilis, & ætate iam consistente atræ: inferius verò dum de sicciori agit bilis, non facit mentionem: vnde plus caliditatem, quam siccitatem ad eius generationē facere vult. Sed tamen hīc tres videntur esse contradictiones.

b. 33. Prima, quòd in de Atra bile rubeam, non flauam ponit bilēm, quæ sit naturalis maxime quòd sanguini proximior sit, hoc solo differēs, quòd non concrecat: quam

b. 2. quam rubeam in primo de Humana natura praternaturalē esse velit: flauam, ut hic, & pallidam naturalem.

b. 6. & In libro etiam secundo de Dinamidiis, & in libro de

b. 7. Spermate adulterino, & in libro de ordine cuiuscunq̄e corporis, rubram bilēm naturalem esse vult. Princeps

b. 5. etiam rubeam bilēm distinguit in naturalem, & non naturalem: flauæ nullam facit mentionem: aut si citrinam per eam intelligit, sub non naturali eam collocat, ut etiam vitellinam. Altera contradic̄tio est, quòd

ma pri. tertia Aphorismorum inquit Galenus super illud æta-

iēc. 4. te consilientibus phrenitides & ardentes, hi morbi ex

p. 1. flaua bile, quæ ea ætate generatur, fiunt: non igitur atra.

b. 30. Tertia est, quòd bilis maxime sit à siccitate, tertia Apho-

rismorū: de calore nulla ratio habetur. In quarta Apho- 7. & 16
rismorum etiam dixit, in aestate fieri flauā bilem: quare calor & siccitas adiuuant in generatione bilis. Plus ta- aphor. 4
men calor in naturali, cùm sit bilis rubra sauguinis spu-
ma: in præternaturali quæ phrenitides facere parata est,
immodica siccitas vel cum calore iuncta. Cùm ruffam
vocat bilem, spumā sanguinis intelligit, quæ humor est
potentia non actu: cùm flauam, quicquid secundum na-
turam in vesica bilis continetur. Ob id quarta Aphoris- 24. aph.
morum inquit: Ruffa bilis ab aliis flaua dicta: sunt enim subiecto vñū: colore, & loco, & essentia diuersa. Quan-
quam multum etiam intersit inter Rubrum & Ruffum:
ut vel sit per ruffam, flauam exquisitè, nullo modo ru-
bam intelligere liceat.

Sed adhuc difficultas est, quoniam Galenus flauam bi- e. 6. anti
lem in secundo de Temperamentis in ventriculo præ-
ter naturam constituit. Respondeo: Non omnis flaua mediana.
bilis naturalis est: omnis tamen naturalis, quæ extra san-
guinem est, flaua est, aut pallida: quare non conuertun-
tur. Vel dicamus, illis ex vesica fellis in ventriculū con-
fluere. Cæterū Auicenna censet, vt illi emendarunt, à prima p
calore fieri bilem naturalem moderato: à sicco autē præ mi doc. 4
ternaturalem. Haliabbas existimat bilem rubeam esse cap. 2.
naturalem, cuius color sit clarus, & substantia subtilis.
Cùm igitur ipse Galenum sequatur, quantum sibi licet, lib. 1. th
manifestum est Auicennam à Galeno non re, sed no- or. c. 25.
mine solo dissidere. Cùm verò dicitur, quod in aestate
consistente bilis flaua generatur, concedendum est: nec
hoc prohibet, quin etiam attra generetur. Igitur atræ bi-
lis generatio naturalis erit, dabiturque quintus humor.
Hoc aliâs discutiendum: nunc sufficiat declarasse, citri-
nam bilem vocatam ab Auicenna, non esse flauam Ga-
leni, sed pallidam: at pallida naturalis est, quāuis pituitæ
permixta: verum de hoc aliâs.

CONTRADICTIO XIV.

Pituita an in iecore generetur.

Frigidioris autem iecoris venarum angusti, pituita
abundantior, secundo Artis medicæ: & Auicenna cap. 32.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

- doc. 4.* in prima primi, cùm dixit, quòd illud quod concoctionem subterfugit, est pituita. In oppositū est Galeni sententia, in libro de Atrabilis, dicentis: Declaratum est pituitosum humorem ex pituitosis cibis in prima ventriculi concoctione generati, ut biliosum & melancholicum in iecinore. Et rursus idem quinto de Usu, & in secundo Virtutum naturalium concedit: addens etiam illam in intestinis, non solum in ventriculo generari: videtur & ratio huius reddi in tertio virtutum naturalium: Ventriculus, inquit, cùm cibos assumperit ante quam distribuat concoquit, vesciturque eorum optimae parte, demum emittit in intestina. Igitur si nutritur ventriculus interior parte à cibo, & non nisi ab humore igitur ventriculus humorem generat, & non nisi pituitam. Adducunt quidam rationem aliam: Homo nō potest esse sine quatuor humoribus: sed pituita fit à concoctione diminuta in iecore: igitur dato cibo paucō, & calido, & subtili, totus perfectè cōcoquetur: igitur nullerit tūc pituitæ generatio. Assumpta propositio est Hippocratis in primo de Humana natura, dicentis: Si qui humorū penitus deficiat, protinus anima interibit: quo & in secundo de Elementis, testatur Galenus. Sed ergo dixit in tertio Virtutum naturalium, Deficienti alimento serosa superfluitas à iecore trahitur, nō solum biliosa sed etiā pituitosa. Et in secundo Regiminis acutorum: Pituita fit cùm sanguis semicoctus euadit: Non est autem obscurū, sanguinem in iecore & venis generari. Conciliator tenuit illam potius in iecore generari adductus hoc argumento, quòd humores omnes unum instrumentum & agens habere debent. Quod verò in ventriculo generatur est imperfecta pituita, quia Avicenna palam confessus pituitam in iecore generari: inquit tamen & plurimum, quod in ventriculo generatur est Pituita: igitur intelligit per eam chilio, ut dicunt, substantiam, aliudq; pituitæ genus. Sed hæc expositio non est sufficiens, quia subiungit, Quoniam chilus est propinquæ naturæ ipsi pituitæ. Igitur aliud vult esse pituitam ab ipso chilo. Adducitur alia ratio à quibusdam pro opinione contraria, contingit hepatic generare prauam pituitam, sicut & bilem, si pituita in hepate generetur.

retur: igitur necessarium erit vas recipiens, ut in vesica
 vrinæ, fellis, & lienis: sed non datur secundo Virtutum ^{cap. 9.}
 naturalium: igitur nō ibi potest generari. Ideo hi tenent
 pituitam generari in ventriculo, secundum Galeni senti-
 tiam. Respondent autem præfenti autoritati, quod
 multiplicatur ob id, quia parum de ea in sanguinē con-
 uertitur: à iecore frigido existente. Dico, ista opinio po-
 test defendi ad mentem Galeni: possumus tamen hoc
 adducere fundamentum aduersus illam, Omnis pituita
 transit per iecur, & iecur est agens naturale, igitur agit
 in illam: & forma quam introducit iecur, manet in ea
 dum est in venis, igitur pituita quæ est in venis in iecore
 generatur. Melius est ergo dicere, quod pituita habet
 duas formas, sicut diximus de vtraq; bile, & hæc est ve-
 ra opinio Galeni, alteram prout est humor extra venas,
 & sic generatur in ventriculo, & nutrit eum, sicut nigra
 bilis splenem, & flava suam vesicam, & sic trium humo-
 rum sunt tria vasa, & ventriculus erit conceptaculum &
 lacuna pituitæ. Aliud genus pituitæ est humor perfe-
 ctus, & hic generatur in iecore cum aliis: & sic stat mēs
 Principis, & Galeni, & veritas: non differt igitur pituita
 ab aliis humoribus, nisi quia in aliis quod est extra ve-
 nas in conceptaculis sit ex eo quod est in venis: at in pi-
 tuita genus quod est in venis, sit ex eo quod inconcep-
 taculis. Cùm verò dicitur, contingit peccare iecur: di-
 co, quod tunc in bilem, vel melancholicum humorem
 transibit, & quod vasa non sunt ordinata propter pec-
 catum naturæ, sed vtraque bilis generatur vtilitate na-
 turæ. Alia quoque ratio non procedit, quia pariter pro-
 babo, quod nō generabitur bilis, dato frigidissimo ali-
 mento, sed tamen non carebit pituita ob hoc animal aut
 bile. Si tamen pergas eodem ut careat morietur.

C O N T R A D I C T I O X V.

Hepar frigidum habentes, an febribus obnoxij.

Quando sanguis in iecore frigido fuerit aquosus &
 subtilis, & virtus eius debilis, tunc incurrit fre-
 quenter febres, dicebat Princeps quartadecima tertij: sed
 prima quarti ad vnguem habetur oppositum: & octauo ^{tract. I}
 artis curatiæ cum cōsumerat corpora ad febres para- ^{cap. 6.}

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ta. Jacobus existimat, quod hoc sit per accidens, non ex natura temperiei: nam sic sublata coctione humores crudii generantur, ex quibus fit obstructio, vnde tales in puitofas febres incident. Dicunt alij etiam, quod Galenus ibi ponit ordinem paratorum ad febres per ieiunium, famem, & exercitium, causasque ephimeram producentes: at quod frigiditas iecoris cum his est causa per se. Dico igitur, corpora sunt duobus modis parata ad febres: vel ratione subiecti recipientis, & sic calida & secca, & calida humida. Alio modo ratione putredinis, & sic videtur mihi expressisse Auicenna omnem causam putredinis in illo loco: nam debilitas iecoris facit, ut crudii humores, & putredini apti, generentur: frigiditas addit super hoc, & etiam facit angustiam venarum, quare erunt in perpetuis obstructionibus: subtilitas sanguinis facit ut facilius corrumpatur: quare ex naturalibus dispositiobibus haec erit omnium paratissima ad febres putridas. Causa autem faciens febrem raro deest: quia calor naturalis validus non preparat ad putredinem, sed potius resilit: & ideo non valet a naturali temperie ad praeter-naturalem, nec a temperatura iecoris ad totius corporis naturalem constitutionem.

H I E R O N . C A R D A -

N I M E D I C I T R A C T A T U S

III. SECUNDI LIB. CONTRA-
D I C E N T I V M M E D I -
C O R V M .

C O N T R A D I C T I O I .

Humor syncerus an detur.

Vmor syncerus in corpore non datur, sed ut ait Hippocrates, omnia in omnibus continetur. Quin etiam in venis ipsis aeris modicum, sexto de Vsu partium. Et ideo dicebat in primo de Elementis, quod omnia in nobis permixta sunt, ut nequeas un-

quam quod purum sit secernere. Sed in secundo de Cri-
fibus & quarta Aphorismorum, docet tertianam puram
ac quartanam esse, quæ à syncero fiat humore. Clarius
in libro de Morborum differentiis, donec tumores ple-^{c.3. & 4.}
runque à mixtis humoribus fieri, nonnunquam tamen *aphor. 59*
à synceris. Solet dici, quòd exquisitè syncerus non da-
tur, sed qui modicam habet permixtionem, hic pro
syncero apud medicos habetur. Sed huiusmodi respon-^{cap. 12.}
sio vera non est: tum quia medicus artifex est sensiti-
vus, & quæ nullo sensu percipi possunt, ac si non es-
sent, habet: igitur mixtio hæc non sensibilis, licet apud
Philosophum admittatur, apud medicum nulla est: nec
etiam autoritas Galeni in secundo Pronosticorum eam ^{com. 38.}
admittit: docet enim duo esse genera humoris syncer-
i, quorum utrumque malum sit, & quod nullam habet
admixtionem, & quod valde exiguum: & dat exem-
plum de vitellina quæ est syncera, & ea quæ habet pal-
lidiorem colorem. Ideo dico, quòd generaliter omnia
permixta sunt in corpore nostro: accidit tamen ex ope-
re naturæ, ut aliquid secernatur, quod nihil habeat
sensibile admixtum, & hoc syncerum exquisitissimè
apud medicum est. Est & syncerum quod minimam
habet mixtionem, sensu tamen perceptibilem. In li-
bro igitur de Elementis, ut philosophus, non ut me-
dicus loquitur.

C O N T R A D I C T I O II.

Motus Anhelitus, an voluntarius.

Tres fuerunt opiniones de anhelitus virtute: pri-
ma, quòd à voluntate: secunda, quòd à natura: tercia,
quòd ab utraq; virtute: & huius questionis disputatio po-
tius dialectica est quam medica, lib. de Motibus mani-^{cap. 1.}
festis, inquit Galenus: hoc interpretabatur in libello de
Voce & anhelitu, sic quòd non esset virtus composita, *tract. 4.*
sed quasi media. Idem etiam in initio libri dixerat, sci-^{tract. 1.}
licet quòd iudicio suo non est media virtus, nec natura-
lis, sed voluntaria. Adducit autem ad hoc tres rationes:
Prima est, sit suffragatis musculis, & musculi mouen-

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

tur à voluntate, igitur anhelitus à voluntate pendet. Debet hoc autem ex vulneribus quae in spina fiunt, quorum quedam magna partem auferunt respirationis totam non possunt, propter nervos qui ex cerebro per internam progredientes partem septo immiscentur.

Altera, Vox est voluntati subiecta, at vox præsupponit anhelitum, igitur & anhelitū parere oportet voluntatis imperio. Tertia, quod anhelamus cum volumus, & retinemus, & augemus: igitur manifestum est, quod sit subiectus voluntatis arbitrio. Solet addi, quod nisi esset voluntaria actio, in atronitis morbis nusquam considereret. Hanc de Galeni sententia opinionem habet

ap. 19. in rinc. bis Auerroes in secundo Collectaneorum: adducit tamen duo aduersus illam fundamenta: Primum, quod per somnuna cum nihil desideramus, respiramus: alterum, quod anhelitus pulsus est proportionalis, & non minus per illum, quam per pulsum Galenus, iudicabat Hippocrates: pulsus autem naturalis, ideo & anhelitus. Subiungit propter id, quod sibi magis aridet opinio, quae dicit, quod est motus medius, seu compositus. Sed quod etiam verisimilius est, ut sit ex toto naturalis, quia ex toto illam operationem delere in nobis nequimus, re-

ipb. 23. ste vel ipso Galeno Aphorismorum tertia particula: verum intelligit Galenus diu, & absque vitæ iactura ipsa:

leicina Auicenna vero inquit: Anhelitus ex duobus motibus ertq; trac. coimponitur, estque voluntarius: at pulsus est naturalis,

cap. 7. purus. Ex quo Conciliator, qui illum sequitur, deter-

Differēt. minat, anhelitum ex duabus constare virtutibus, Vo-

19. in luntaria ac Naturali. Gentilis tamen videtur sentire,

Appēd. quod sit à voluntate ex toto in expositione textus. Hanc

il. 2. difficultatem ad vnguem longa verborum serie tractat

Galenus in secundo de Musculorum motu, haec habens:

(nam priores autoritates, quae illi tribuuntur, alterius

autoris esse potius creduntur, quam Galeni) Quatuor

sunt hominum genera, quae reprehensione digna sunt:

Primum, quod sensus est expers, euidentibus abrogans

fidem: Secundum, temerarium, quod de dubiis rebus audacter pronunciat: Tertium est eorum, qui dubitationibus delectantur, cum clara propter obscura suspecta ha-

bent: Quartum est stultorum, quia clara propter obscu-

ra cœunt. Clarum igitur esse existimat, quod anhelitus à voluntate fiat his duobus argumētis: quod seruus barbarus ira percitus, adeò animam continuit, ut expiraret: alterum, quod iam tertio loco pro eadem opinione recitatum est, cùm (inquit) pulsui neque moderari, nec imperare vlla ex parte possimus. Respondet verò Auerrois argumento primo tribus modis, quod etiam loquimur per somnum, & ambulamus, de se ipso exemplum afferens, quod stadium esset iam prætergressus, ultius processurus dormiens, ni in lapidem impegiisset: quare nil mirum & respirare nos, cùm etiā moueamur & loquamur. Secundo, quod virtus aliqua in somno nobis relinquitur sentiendi; aliter nec lumen, nec vox, nec cōcussio, nos possent excitare. Ultimo, quod quæ parum aduertimus, et si à voluntate fiant, præter voluntatem facta reputantur: exemplum adducens de phrenetico, qui dum Romæ ægrotaret, Athenis se esse existimabat: liberatus vero à morbo, eorum quæ locutus fuerat, atque peregerat, non meminit.

Supereft ut alteri argumento respondeamus, cùm causa anhelitus tres sint, ut à Galeno habetur, è quibus una *in libello* est Necessitas, altera Instrumentum, tertia Voluntaria *de Causis* facultas, nam & hoc ille explicat, cùm parum nobis considerantibus res procedit, pro necessitate variatur anhelitus: quare non adeo illi, ut pulsui, tutum est confidere: variatur enim nobis cogitantibus: quare anhelitus ob duas causas, instrumentum & necessitatem, iudicium de homine præbet: affert & aliiquid ad virtutis cognitionē, cùm inualida fuerit. At vero pulsus omnia nobis exquisitus refert. Quod vero dicat Auerroes, argumentum Galeni non demonstrare, satis apertum est, nō esse eandem rationem de nervis qui sub arteriis sunt soporariis, & de musculis, qui respirationi inferuiunt: nec illud fuisse Galeni principale argumentum. Accedit igitur etiam ad declarationem opinionis Galeni quod cum voluntatis in aperio facultas subiicitur, voluntariā ex parte eam fateri necesse est. At vero quod mixta sit, nemo dicere potest, nisi duo principia unius operationis constitutionis. Cur vero contineri quandoq; non possit, quid mirum? inquit Galenus: cùm nec acuta excremēta,

---

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

plerunque volentibus nobis. Non existimo tamen hanc quæstionem esse admodum necessariam medico, nam tractatum de motibus manifestis, ad Galenum ego sèpius retuli. Vnum supereft, quod si Auerroës ostendere posset, Pulmonem ex se, non à pectore moueri, magna relinquetur difficultas.

CONTRADICTIO. III.

Arteria venalis an moueat.

Arteria venalis exilis facta est, quoniam in pulmonis dilatatione constrictioneque necessarium erat eam utrisq; vicissitudinibus agi. Venæ autem cum motu non incitarentur crassiores evaserunt, sexto de ^{ap. 10.} Vsu partium. Oppositum habetur in septimo eiusdem, ^{ante me-} Leues arteriæ nusquam dilatantur ut asperæ: nam si in ^{lum.} mortuo animali inflentur, asperæ quidem arteriæ, ac ^{ap. 9.} pulmo ipse dilatabuntur, leues nequaquam. Respondeo: primum dictum est, quod dilatantur, si non multum, venæ enim nullo modo dilatantur quæ sunt in pulmone. Cùm autem dicit, non dilatari, vehementer intellige, leues arterias quemadmodum asperas. Sed videatur hæc ratio naturæ arteriarum generali obstat: nanque cùm ipse perpétuò moueantur, par erat tenues debere creari, non crassas: nisi esset quod in generali ratione motus, non necessarium erat tantum attolli. At cù per leues pulmonis arterias spiritus feratur, si duræ fuissent, naturaliter animal, vel saltem quacunque leui ex causa spirati difficultate laborasset. Ob id igitur tenuis arteria in pulmone solo, non in alia corporis parte ab opifice rerum omnium creata est.

CONTRADICTIO. IIII.

In lacte quot partes sint.

Lactis duæ sunt partes, Serosa, & Casealis: secundo de Elementis, & in primo de Naturalibus facultibus. Oppositum verò in libro de Cibis boni & mali succi, & decimo de Simplicibus medicamentis cum de lacte agit: Tres, inquit, partes in lacte sunt, serosa, buty

rosa, casealis. Idem Paulus libro septimo, & Aetius libro secundo, quamvis sparsim. Auicenna vero in secundo libro dum de eo agit, tres partes ei ascribit in initio cap. 96 pituli, sed infra innuit de quarta, nisi per colostram lac 101. & concretum, quod a partu continuo mulgetur intelligas, cap. 44 quod Aetius Pyriethon vocat, seu Periephthon. Videtur cap. 99 solutio de colostra, seu recocta, ex Serapione pendere: cap. 45 hic enim dum de eo in simplicium historia loquitur inquit, Lac autem vaccæ ob pinguedinem recoctam habet, quare videntur reliqua genera illa carere, tresque tantum habere partes. Plinius id sentire visus est, cum dicit apud Barbaros densari in aliam substantiam acidis sapientibus atque iucundi, quam sit caseus, butyrum quoque illos extrahere: verum & olei inesse vim ei contendit. lib. ii. Igitur tres tantum partes erunt cæteris, quatuor vaccino. In primo de facultatibus naturalibus, ac libro de Elementis, id solum erat propositum ostendere lac esse compositum: ad quod sufficit declarandum docere duas saltem illi inesse partes, etiam si mille fuissent.

CONTRADICTIO V.

Sanguis ipse ex quot partibus constet.

Huius igitur occasione dubitauit Trusianus vir a- 2. Ar cutus, quotnam in sanguine ipso partes essent, nam med. ea ex hoc tres solum etiam serosa adiecta superfluitate, 44. esse videntur: quoniam ex sanguine lac ipsum gignitur, nulla prorsus amissa parte. Rursus in dissectione in part detracti sanguinis, non plures esse videntur: nam serosa curatio superfluitas, & spumosa, & reliqua substantia in unum com. 61 concretæ apparent, & huic opinioni subscribere videatur Auerroes in expositione cantica Misenæ. Accedit, cap. 9. quod etiam in urinæ hoc fermè conspicitur: nam ibi spuma, & urina, & hypostasis vocata. Ex secundo vero de Fe brium differentiis etiam videntur tantum duæ, nam in crassam & subtilem secernitur cum putrescit, partem. Prima etiam Aphorismorum cum enumerasset sanguinem, & bilem, & pituitam, ac atram bilem, de serosa aqueaque superfluitate sermonem habet, tanquam illa in venis contineatur: quare duo tantum in venis erunt.

L. iiiij

Aph

- Secundo, verò de Facultatibus naturalibus , tres tan-
b.14. tantum partes innuit, quemadmodum & Trusianus: ac-
cidit enim ut in musto, inquit, quòd partes duæ excre-
mentiæ resecentur, altera subtilis, altera crassa . Palam
verò est, quatuor esse secundo de Elementis, quod tribus
rationibus ostenditur. Prima, quòd in medicamento ex-
cernente totidem apparent. Sed tunc loquitur, ut alias
diximus , de humoribus in actu , non qui in sanguine
I. tr. continentur. Firmior est alia ratio , atque unica , quòd
c.5. membra sunt quatuor modorum , seu quadruplicis na-
turæ: sanguinea, ut iecur: Melacholica, ut os & splen: Pi-
ima pri tuitosa, ut cerebrum: & Biliosa, ut cor. Oportet igitur &
i doc. 2. sanguinem, ex quo nutritio fit: totidem habere partes.
p.2. Sed hæc ratio non omnino tuta est, cum possit cor ali e-
tiam sanguine arteriali, & si quid aliud tale est. Verum
videmus & vesicam fellis nutriti bile contenta in ipsa,
& sic sufficiet humor extra venas contentus, cum sangui-
ne pro diuersitate membrorum , vesica etiam fellis non
videtur similis temperaturæ cum bile. Ratio alia sume-
batur ex libro de Atra bile, cum dixit, quòd si erisipelas
fit, aut tumor alterius generis , necesse est humorem in
venis consimilis naturæ contineri : quod solum decla-
rat Galenum censuisse potentia tales præfuisse, at e-
tiam quòd omnino quatuor sint , hoc exquisitè decla-
rat: non tamen ostendit quæsumus . Sufficiat igitur
Rhetorica persuasio , quòd totidem sint elementa in
mundo actu & in mixto potentia : sic humores actu
quatuor, in toto corpore , & in sanguine in potentia.
p.6. Sed videntur potius quinque serosa parte cōnumerata,
p.6. ut etiam ibi : nisi esset quod Galenus in quinto de Usu
partium docet, quòd corpore bene disposito , nulla est
prorsus serosa pars in sanguine: in lacte autem & sangu-
ine detracto, latet pars tertia, quæ est pituita, cum non al-
terius sit substantiæ, aut coloris, etiam ab exquisito san-
guine. Quatuor igitur, etiam præter aqueam , partes in
sanguine sunt: potentiæ dum est in venis, actu cum extra
illas. Nam illud adiecissem par fuerit, humoré fieri actu,
cum sanguis extra venas est : at si in venis actu humor
extiterit, purgatione indigeret, non venæ sectione: conue-
nit autem venæ sectio ne alius accedat, & ex ebullitione

superaugeatur. Prima igitur pars est, quæ in supremo spuma, imma melæcholiæ, media sanguinis & pituitæ. His omnibus in unum concretis in morboſa dispositione, circumfunditur aquæ cerofa substantia in lacte verò biliosa abſumitur ad nutritionem mammarum, quod spogliosa fit caro, ex parte tamen, pars & melancholiæ. Pinguis:imum in butyrum tranſit, quod tres complectitur partes: bilis residuum & purum, & imperfectum ſanguinem. Caseus crassiorem ſanguinis partem & melancholicam. Qui recocta ſecernunt, pituitosam auferunt partem. Venetiis qui caput feligunt laetis vocatum ſpumā, & ſubtiliorem ſanguinis partem colligunt: igneam & aëream ſubstantiam. Quare nō de ſeparatione quæ fieri potest, quæ adeo multiplex eſt, ut numerum vix habeat in lacte, ſed de ea quæ fieri ſolet, Galenus locutus eſt. Cæterum vrina aliam habet rationem, de qua ſuo loco dicetur. Cum igitur corrumpitur ſanguis, quod ſubtile eſt ſanguinis, tum aqueum cum bile conſentit permixtione facta: pituita & portio ſanguinis crassior cum melancholia.

CONTRADICTIO VI.

Humores potentia ne an actu calidi vel ſicci.

Ruſa bilis facultate calida eſt, atque ſicca: nigra autem frigida, & ſicca: ſanguis calidus, & humidus: pituita frigida, & humida: in libello de Morbo- ^{cap. 6.} rum cauſis. Dixerat verò & antea, quod de horum humorum potestate ſic antiqui ſenſerant. At primo & ſe- ^{cap. 9.} cundo de Temperamentis, dum quæ talia ſunt actu e- ^{cap. 6.} numerat, humores ipſos adiicit: ſunt igitur humores non facultate tantum, ſed actu tales. Accedit ratio: nam quomodo eſſet ſanguinis natura calefaciens corpus, deferensque calorem influentem, ſi potentia ſolum eſſet calidus. Hanc quidem contradictionem mouit Rabi, ^{par. 25.} Moyses in ſuis aphorismis. Sed iam humorem ſane ^{aphor. 3.} quenacunque dupli modo tamē dici poſſe palam eſt, cum bilis humida etiam vocetur, actu enim talis, potentia autem ſicca. Vtrum igitur horum habet humor, ^{an actu,} an potentiam? Qui in venis continetur, po-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

tentia solum talis est, quia sub sanguinis forma: qui vero extrà, etiam actu. De illis igitur sermo est in libello de Morborum causis, at de his in primo de Temperamentis. Constat igitur omnia quæ ibi recenset membra, ut cor, iecur, lien, ventriculus, ossa, caro, talia esse: nō quidem natura, nec sua sponte, sed ob influentem calorem: nam tactu ea docet primò cognoscere: at tactus calorem agnoscit compositum ex influente, & innato.

ip. I. Comparat etiam illa ad cutim, quæ temperata est cum influente calore, non ex se. In tertio etiam libro testatur se locutum de temperatura membrorum, quæ illis actu rima pri inest: pòst autem de facultatibus. Quo fit, ut vel Auicennu doc. 3. na non aliter de membris loquatur, aut si propriam mē-
zp. 2. brorum naturam exponere se putat, decipitur. Quòd col. 2 de si dicas, Auerroës & Galenus calidam carnem statuelim. c. 2. re videntur, quæ si tamen sic frigida est, cùm sit grauis. Respondeo: Auerroës dixit superesse pelagus difficultatum: hæc autem iuxta aliorum mentem scripsisse.

ip. 3. Galenus vero non dixit, carnem esse calidam, sed boni alimenti: est autem calida comparatione ciborum qui sumuntur ex partibus animalis, non simpliciter, multo minus ad oculum comparata. Philosophus igitur, secundo de Partibus animalium, dixit, sanguinem esse calidum & humidum, velut dicimus, hominem album esse album, non tamen ut sanguis est. Ideo illis tribuit duplē naturam, propriam quæ bilis humida est & frigida, & sanguis frigidus & siccus: aliam ex influente, quæ humores tales actu sunt. Hippocrates quoque in libro de Corde inquit, Sanguis non natura calidus est, sed ve-
o fine. lutaqua concordans Philosopho.

CONTRADICTIO. VII.

Calida temperies testiculorum au fœcunda.

ip. 39. **C**alida temperies testiculorum fœcunda est, & ma-
40. sculorum generatrix: idem de calida & siccâ, se-
b. 4. c. cundo Artis medicæ: sic etiam legebant Ätius, Pau-
3. lib. 1. lus, & Auicenna. Sed oppositum habetur à Galeno in
. 68. quinta Aphorismorum, cùm dixit, Hippocratem in tex-
tu sequens, Temperata fœcunda est, intemperata infor-

cundæ: vel etiam si similibus iungantur steriles. Nam *secunda* quod Hippocrates de vteris dixerat, Galenus verat etiā *tertij* tr de testiculis. Haliabbas in primo Theoricæ, & Tru- l. cap. 5 sianus & Iacobus iuxta antiquam versionem legebant, Fœcunda in masculorum generatione: vt Fœcundum non absolutè intelligeretur. Sed repetitio, & aliorum autoritas refragatur, tum Græca lectio, quæ sic habetur: ἡ θερμότερα δὲ καὶ ξηροτέρα, πάχυνται πρωτάτη τε ἐσὶ *apho. 6* καὶ τονισμωτάτη. Calidior autem, ac siccius, crassissimi feminis, & fœcundissima. Dixit Iacobus, fœcundam esse quia sit multi coitus: hoc minimè conuenit, cùm non semper verum sit. Sed et si sequebatur non docuit sine illationis nota (ob id) adiecisse. Dixerunt alij, comparationem esse ad temperaturas cæteras inæquales: cùm frigida & sicca steriles sua natura magis sint: humida, non ex eo fœcunda, sed sola calida. At non par fuit, calidam & humidam cedere fœcunditate calidæ ac sicczæ. Nec verum fuit, calidam tantum esse fœcundam cæterarum comparatione, si talis fuit calida & sicca, ac multo magis tum etiam calida & humida, Dixere alij, Galenum in Aphorismis docere intemperies testiculorum, si contrariis vteri iungantur, fœcundas euadere: vt calidam frigidæ, siccam & frigidam calidæ & humidiæ: laudauitque bis Platonem consulentem in Theate- a pho. 5 to, vt obstetrics curent hanc coniunctionem, ob sobolem commode procreandam. Sed hæc non satisfacere videntur: et si enim frequentiores sint frigidæ & humiliæ vteri, cæteris omnibus, non ob id calida & sicca tempe- rieres testiculorum fœcunda dici debet. Indignum enim est hoc grauitate Galeni: tum etiam quia falsum si ad euentum referatur: nam inquit, Quæcumque harum in- temperierum si immodica sit, quomodo cumque iunga- tur, sterilis euadit. Dicendum est igitur, fœcunditatem ex duabus prouenire: temperie feminis, & crasis, præcellit temperatum ob qualitates, calidum & siccum ob substantiam in generando. Nec hoc inconuenit: nā temperatus solis & æstu est patientissimus habita natu- ræ tantum ratione: rustici filius tamen minus patitur ob densam curim.

62

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTIO VIII.

An omnis medicina purgans inueteret.

tertia pri **A** Vicenna cùm vellet ostendere necessitatem exercitij, inquit ex Hipocratis sententia, quòd omnis medicina purgat & inueterat. Oppositum ab eodem dum de elleboro loquitur, Et de proprietatibus eius est, ut permute temperaturam, & faciat acquirere iuuenilem naturam. Idem Mesue in suo libro de simpliciis, cibus purgantibus dum de elleboro loquitur: idem Aelius: sed & Paulus dixit, Quædam medicamenta dantur reficiendi corporis cauia. Sed neque Galenus se ipso. 37. cunda Aphorismorum videtur sentire, medicamentum colliquare, nisi cùm prauus humor defuerit. Secundo etiam de elementis dicit, quòd tunc medicamentum colliquat corpus, cùm humorum prauorum nihil plus habet quod euacuet ante, igitur non inueterascet. Dicendum, quòd omnia medicamenta nocent, dum expurgant, membris principalibus: vtque ea causa odorata eis debent immisceri, ut in libro Quos & quādo purgare oporteat, & in secundo Regimis acutorum. Nocent secundo, educendo aliiquid utilis cum inutili, ut p̄pho. 27. sexta Aphorismorū, ubi declarat, quod cum pure etiam spiritus exeunt, hæc necessaria suut detimenta omnis medicamenti. Accidit tertium in sanis, vel superpurgationibus, de quibus Galenus in superioribus locis loquitur: nam nec sanis medicamenta conueniunt, sexto de Tuenda sanite, si inculpata sint: quamuis piceam ante sua fisset, vel ex absinthij coma medicamentum. Verum nihil prohibet expurgata atrabile quæ senecturem refert suis accidentibus: coloris vitio, canis: imbecillitate virium, tristitia, rugis: insomniatae speciem quandam reparatæ iuuentutis referri.

CONTRADICTIO IX.

An humidum membrorum posset consumptum restaurari.

Ipsæ solidæ corporis partes, verè solidæ sunt, atque primæ, nullo modo possunt effici humidiores. At

satis est, si quis eas celerius exsiccari prohibeat. Interceppta autem in ipsis spatia hoc vel illo humido completere possibile est: secundo Artis medicæ. Rursus septimo Artis curatiæ: Triplex cum sit exsiccatio, harum una est, ^{cap. 53.} cum humidum, quod in omnibus animalis partibus est, consumitur. Proxima, cum adeps & caro ipsa colliquatur, & exsiccatur: que et si difficilime sint curatione, ^{cap. 6.} initio. & non nisi nutrimento restaurari possint, reparationem tamen admittunt. Ultima quæ insanabilis est, & ei quæ in senio sit, in sanis proportionalis, cum solida similarium partium substantia redditæ est siccior. Et in primo de Tuenda sanitatem: Corpus nostrum perpetuo ^{cap. 2.} exsiccatur, atque ob id ad ineuitabilem tendit mortem. Et in libello de Tabe: Cum triplex sit consumptio humili, quæ illius est, quo solida animalis membra constituuntur, irreparabilis est. Cæteræ vero quæ vel pinguedinem, vel humidum in poris contentum consumptum habent, & si ægræ, sanabiles tamen sunt.

Plura longè possem adducere: sed cum satis Galenī opinio clara sit, superfluum iudicio eis quicquam adiicere: tum præcipue, cum Arabes nulla in parte cum eo discrepent. Accedit ratio: nam si siccum verè membrum posset reparari, ac ad humidius deduci temperamentū, posset in æstatibus dari retrocessus. In oppositum Philosophus in primo de generatione & corruptione hæc habet: Επειδὴ τοῖς σάρκεσι καὶ δέσθναι, καὶ ἔκαστον τῶν τοιούτων μόριον ἐσὶ δίτλοι, ὡσπερ καὶ τῶν ἀλλων τῶν οὐ γῆρητος ἔχοντων. καὶ γὰρ οὐ γῆρηται καὶ οὐ εἶδος σάρξ οὐ δέσθναι. οὐδὲν δὲ τις μέρος αὐξανόται, καὶ προσιόντος, κατὰ μὲν τὸ εἶδος ἐσὶν σὸδεχόμενον, κατὰ δὲ τὴν γῆραν οὐκ ἐσὶ. δὲ γὰρ νοῦσοι ὡσπερ ἐτις μετροῖν τῷ αὐτῷ μέτρῳ γῆρας. δὲ γὰρ ἀλλο καὶ ἀλλο τὸ γινόμενον. οὐ ταῦτα αὐξανέται οὐ γῆραι τῆς σαρκὸς, καὶ οὐδὲ ἐτωσοῦ παγυτὶ προσγίνεται, ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπερκτῆ, τὸ δὲ προσέρχεται. Quod est: Postquam igitur caro, & os, & unaquæque harum partium dupli modo est, quemadmodum & aliarum formam in materia habentium: etenim materia ac forma dicitur tam caro, quam etiam os: erit ut unaquæque pars augeatur, contingatque secundum formam aliquid ei adiungi: at vero secundum materiam impossibile est: oportet enim intelligere esse hoc

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

quemadmodum si quis eadem mensura aquam metiat : semper enim aliis atque aliud sit : Sic & materia carnis augetur , & non singulis partibus quicquam adiicitur , sed hoc quidem dilabitur , hoc autem accedit . Si igitur aliquid semper accedit , & diffinit ex materia , manente forma , manifestum est , quod siccum iam erat , humido accedente posse fieri humidius . Galenus etiam naturales intemperies ad æqualitatem traducere docturum se pollicetur , in primo de Reginine sanitatis . manifestum est autem , quòd de intemperie solidorum loquitur , cùm eam à principio generationis ortam presupponat . Accedit qnòd quinto de Tuenda sanitate , puerum tredecim annos natum gracilibus cruribus , ad mediocrem statum reduxit : maius hoc est , quàm quòd nates fame exefas reparauerit alteri , quoniam hæ partes carne & muscularis tantum constant .

4. Ar-
is curati
e ca. 16.
l. i.
raet. 1.
m. II.
9. 15. in
rin.
b. 1. tra.
. cō. 10.
4. Ar-
is cur.
ip. 17.
. artis cu
rinc.
uarta
uarti
raet. 1.
cap. I.

Et in secundo de Tuenda sanitate , cùm enumeraret exercitationis commoda , inquit : Exercitium nutricionē magis fœlicem reddit , & partes corporis perfundit vnde sit , vt solida molliora reddantur : quod & in primo libro adduximus . Exercitium etiam calorem auget naturalem : hic autem unus substantia est cum humido radicali , contingit igitur & hunc augeri . Nam de calore clare dixit Galenus hoc in prima Aphorismorum : & quòd unus sit , in octauo de Dogmate Platonis & Hippocratis , cum humido : si etiam restaurantur perpetuò solida , & augmentur , non video cur etiam humectari nō possint , quo argumento alias etiam vñi sumus . Maximū verò omnibus est , quòd solidæ partes in pueris aliquando præcisæ restituuntur , quantò magis si tota materia generari potest , etiam humor qui in ea consumptus est poterit restaurari . Inquit enim Galenus , Venas excisæ aliquando de nouo genitas vidimus : aliquando vt refluatur emus omnia tentati , nō successit . Et rursus alibi : Ossa fracta non verè restaurātur , nec in adolescētibus , nec iuuenib⁹ , multò minus in senibus : at si fuerint abundē mollia , qualia in puerulis , restaurantur , ac cōsolidantur . Propterea dicebat Princeps , Os non verè cōsolidatur , nisi in infantibus , & puerilis . De vena autē quidā dixerunt , quòd cōsolidatur , arteria nō . Sed Galen-

mus ratione & experimento cognouit, quod arteria ipsa restauratur. Est autem Galeni autoritas quinto Artis *cap. 7.* curatiuæ his verbis fernè descripta: Vidimus enim in mulieribus & pueris arterias tum conglutinatas, tum vndique carne circundatas, in fröte, malleolo & carpo. Simile quiddam iuueni cuidam agresti contigit, dum sub veris tempore venam secandam curaret, diuisa arteria pro *vena rufus* coaluit. Ragio autem Galeni quā ibi subiungit hæc: Cūm arteria venāq; medium quoddam, in siccitate, inter ossa & carnem obtineat: caro autem in omnibus, etiam senibus, restauretur: os minimè, nisi in admodum puerilis: consentaneum est, in humidioribus plerisq; corporibus, qualia sunt puerorū ac mulierum, eas consolidari verè, & absque aneurisnate coalescere. Hanc rationē et si probabilem dicat Auicenna, nihilo secius tamen standum experimento esse decernit. Est autem sciendum, quod ut ibi Galenus, tum *cap. 38.* Paulus in sexto libro inquit, Discissa arteria, nisi consolidetur, carne & callo solum abducitur: quare partes ut ab initio diuisæ manent. Quod etiam manifestius in ossibus fractis contingit, quæ topum contraxerint. Satis iam, supérque de regeneratione solidorum locutus sum: verum vbi regeneratio, ibi etiam humidius reddi potest quod siccum. Si igitur in omnibus membris materia vicissim recurrat, non video quoniam pacto homo redire ad iuuentutem non possit, ac ut ait Poëta,

*Stringite, ait gladios, veteremque haurite cruentem:
Ut repleam vacas iuuenili sanguine venas. Tum alibi,
Pene puer, dubia que tegens lanugine malas,
Ora reformatus primos Iolaus in annos.*

Ergo quid Galenus aduersus hęc dicturus sit videamus. *I. de N.* Cūm enim tria sint principalia nutrientis virtutis o- *turalibus*.
pera, generari, nutriti, & augeri: generatio constat per- *fac. c. 5.*
mutatione ac formatione. Augmen est corporeæ partis
augmentum in longum latum atque profundum. ve-
rū nutricatio est appositiō absq; augmenti ratione. sic *I. de G.*
enī ille horū vñquodq; diffinit. Sed subtilius distin- *ner. &*
guendo ad veram nutricionē necessariū est secūdum *cor. t. c.*
Philosophum, ut quod nutritur idem maneat numero. *33.*

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Quo sit, ut generatio quāquam eadem in materia fiat, nutricatio non sit. Secūdum, ut qualibet pars eius quod nutritur, nutritatur. quod ab accumulatione differt. Tertium, ut fiat hoc per aliquid exterius adueniēs, quo differt à permutatione quacunque: ut cùm densatur, aut rarum sit: nam in omnibus his nihil accedit exterius. Ab augmentatione verò differt, quoniam in pura nutricione, nihil nouum accedit. His vīs, materiam fluere ac refluxere sub sensu, quo communiter intelligi solet, impossibile esse existimo.

Marsilius Inguen igitur imaginatur in suis Quæstionibus, quod pars solida quæ prius præst materialis vocetur: quæ autem in concavitatibus accedit, pars secundum formam. Solida igitur est primum augmentis subiectum: quæ verò additur in concavitate est primū subiectum aucti: nam illa primò recipit formam: quæ autem prius erat, materiam per quam nutritur. Verum in concauo nutricatio fit replendo, in solido per iuxta appositionem. Eadem igitur materia utroque munere fungitur. Ergo apud Aristotelem nutricatio ipsa, fluxū ac refluxum non in sola materia, sed etiam in ipsa forma parit, iuxta huius sententiam. Quare homo idem manet numero: non fecus ac flumen, & populus, cum omnia in illo permittentur.

Hæc opinio peccat in tribus manifestè: Primū, quod imponit Philosopho, quod seaserit, non solum materiā, sed etiam formam diffluere: quod falsum est. Secundū est, quod partes solidæ non intus nūtrirentur, imò perpetuo exsiccarentur, ac si non ullum auxilium à cibo ac nutrimento reciperent. Tertium, quod homo non alter quām populus & flumen possit esse perennis: nam si ad elementorum respicias contrarietatem & violentiam, qua extra proprium locum sunt, non est ratio vila: quia manere potest permutatis partibus, ut etiam elementorum unum manet. Quare causa adducta ab Auerroë nulla erit: imo ab Aristotele, quod anima
z.œlit. Hæc corrumptantur, quia ex elementis constituantur,
¶ c.37. quæ in proprio loco non sint. Sed neque ob humidi naturalis consumptionem nouo semper succedente: quemadmodum etiam in primo tractatu alterius iam declarat.

declarauimus. Sed neq; materiæ primæ appetitus obest *contradictio*.
 ille enim expletur permutando formam perpetua sive *etio 10.*
cessione. Sed nec quia repatiatur, hoc enim falsum esse
 in libro de Animi immortalitate ostendimus: neque
 etiā ob circuitus cœlestes, de quibus Philosophus agit
 in quarto de generatione animalium. Relinquitur etiā,
 vt non sit idem verè animans quod prius fuerat. Et quā- *cap. 10.*
 quām hoc nos concesserimus in libro de animi immor-
 talitate, magis tamen vt difficile, quām vt verum ad-
 misimus. Imò quōd solum hic refugij erat Marsilius
 ipse sustulit. Auerroës autem & Alexander in primo de *co. 38.*
Generatione, aliter senserunt: siquidem vnum esse ab
 initio generationis quod sit usque in finem, manente
 eo quod ab illa primō contractum est. Eo igitur in de-
 terius perpetuo labente certæ corruptioni animal sub-
 iicitur. Additi tamen comparatione vnum est situ &
 figura tantum. Subiectum igitur argumenti ipsius est
 prima pars illa à generatione contracta, Totum verò
 simul quasi vni æquipollit, non tamen exquisitè vnum
 est. Concaua verò replentur, & sit appositiō solidis iux-
 ta primæ opinionis sententiam. Ergo qui sic dicunt,
 ex nutricione accumulationem faciunt: non enim
 quælibet pars nutritur, sed sola quæ ab initio præfuit.
 Si etiam totum manet quod ab initio erat, vt fatentur,
 non senescit animal: si autem pars melior aufertur, nec
 alia loco eius substituitur celeriter finietur.

Videmus etiam non partem osium in senibus sic-
 eam, sed vniuersum os: quare reliquum non magis
 diffilit, quām quōd ab initio contractum est. Mirum
 etiam esse tantam materiam totam dilabi, tam modi-
 cam consistere: quanquām difficilimum sit id imagi-
 nari etiam in piseibus, cùm ex tam modico ouo tanta
 moles constet: tum præcipue quōd vniuersa adeò ex-
 iguo humido sustentetur. In plantis etiam, vt salice, quæ
 ex aualsa ramo proueniunt, humidum quod acquiritur
 cum priore vnius rationis esse videtur: nam primum ex
 femine non est. Hęc accedit, quōd ad maiorem ra-
 ritatem oua piscium deuenirent, quām cùm ex terra
 ignis fieret.

Ioannes autem Grammaticus, & Albertus, ac D.
 M.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Thomas dixerunt, quod forma ipsa, quae est anima, contrahit se, ac extendit, nec de nouo quicquam generat, sed forma illi quod accedit, de nouo fit. Atque ea de causa non fit refluxus secundum formam, sed secundum materiam. Ipsa vero anima, ut in libro de animi immortalitate diximus, indivisibilis est, non ut punctus, sed quia qualitatem nullam, in qua sit, certò sibi determinat. Subiectum autem augmenti primum anima est in hac materia. Augetur autem secundum materiam verè, secundum formam autem non adeò verè, sed quia illa sic magis extenditur.

Ista opinio primo presupponit unum falsum, quod animaeducta de potentia materiae non sit indivisibilis divisione subiecti, nam hoc ex Platonicis foliis Marsilius Ficinus, & ex Peripateticis solus Vgo tenuere. Inquit enim Averroës in libro de substantia orbis. Omnis formaeducta de potentia materiae, indivisibilis est divisione subiecti, ut existimat etiam Aristoteles. Pecat etiam, quia modum quo misceantur partes in nutritione non docet: neque ostendit quonam pacto omne animal ab initio exsiccatur usque in finem, iuxta experientiam, Galenique sententiam. Burleus vero & Paulus Venetus, cum praecedenti fermè concordant, nisi quod animas ex potentia materiae eductas fatentur diuidi subiecti divisione, atque sic omnes, praeter intellectuam. Subiectum igitur quod nutritur est anima, & hoc manet idem ab initio usque in finem, ideo quia anima eadem manet: atque sic qualibet pars nutriti nutritur, est vero nutrictio secundum formam, quia anima quae forma est, nutritur, est etiam hoc ab exteriore nutrimento, quamvis non secundum materiam, nam illa perpetuo fluit, ac refluit.

Ista opinio adhuc est cœteris difficilior: nam cum anima de se non senectat, ut ostensum est in libro de Immortalitate animi, iuxta Philosophi sententiam, nec iuxta materiae superuenientis rationem, quia tota fluit, & refluit, sequitur ut homo nunquam ad senectutem perueniat, immo in prima adolescentia consistat. Item facta tota materiae permutatione anima sensim de una materia in aliam, de utroque subiecto in aliud transibit.

Laurus præterea, quæ ex radicis auulione iuxta Theophrasti sententiam, & virtutis, quæ surculi, quemadmodū *storia plæ*
c. I. salix, plurésque aliarum arborum propagatur, poterunt
animam illam vnam habere perpetuam: nam quæ ex-
cipitur ramo vel radice vna est cum ea quæ remanet,
iuxta horum sententiam, igitur cum etiam illa suc-
denti, patebit eandem animam perpetuò mansuram.
Respondebat Marsilius Ficinus, vnam quæ prius fuit
dū auellitur, plures fieri calore solis. Sed ille, vt ostendit
est posuit indubitatem. Hæc ratio illos fatigat,
qui semen, actu animam habere existentem non putat,
de quo infrà dicendum erit. Nunc ad rem ipsam re-
uertor: Non potest fingi verè, vt etiam Pomponiatius
dicebat, quo in genere nutricatio mutationis sit, vel
augmen: nam cùm compositum ex materia & forma
non verè augeatur, nec nutriatur, non erit ex genere
alicuius motus: non ad quale, quantumque, nec ad ubi.
Iuxta quod scire operæ pietatum est, Augmentum non
esse verè extendi: nam cùm extendi iuxta Auerrois sen-
tentiam ad qualitatem sit, si augmen esset extendi, esset
& ipsa ad qualitatem: nullus igitur motus in quantita-
te, quare non essent tres motus proprii uno deficiente:
est enim augmen motus quidam, quia ex contrario:
in contrarium cuius terminus est quantitas, & habet
subiectum in actu ut tale est.

At nutricatio est ad substantiam, quare non à contra-
rio in contrarium mutatio est, nec habet subiectum
in actu. His tribus deficientibus nutricatio motus non
est: augmen autem ipsum est.

Pomponatijs vero sententia hæc est: Cùm aliquid nu-
tritur aut augetur, quod superuenit iam existenti ex to-
to miscetur, cùm vero possit vel prioris substantia: quan-
titas, vel nutrimenti, vel virtutisq; aut neutrius seruari,
extremum ille amplectitur membrum: nam nutri-
mentum ipsum ab ea forma quæ nutricionis est cau-
sa, plenè spoliatur quantitat: qualitate ac forma quæ
prius substantia erat. At quod nutritur solam quanti-
tatem ac qualitatem omittit, retenta substantia, in
quam etiam nutrimentum ipsum permutat: velut cùm
aqua vino immiscetur, vini quidem substantia sola

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

manet, nam aquæ nihil cernitur, seu quòd ad substantiæ seu ad quantitatem vel qualitatem pertineat: nec vinū sub eadem permanet qualitate aut quantitate. Non metat hæc omnia dilucidius ad augmentum quam ad nutrificationem pertinere, cum tamen ego in utrisque loquar. Quisque ad id, quod sibi commodius pro exemplo videbitur, sermonem contorqueat: nam dictum iam prius est, qualisnam sit augmenti ac nutrificationis differentia. Nunc ad propositum reuertor: ubi quod restauratur deperditio maius est, augeri dicitur: ubi minus, minui: ubi æquale, tantum nutriti. Videtur autem senes manifestè diminui: infantes & pueri, augeri: consistere ac solum nutriti iuuenes. Omnis præterea anima iuxta eum diuisibilis est ad subiecti corporis diuisionem: indiuisibilis autem, quia nullam sibi determinat quantitatem: quare anima hoc modo minus est indiuisibilis quam intellectus: nam intellectus nec diuidi potest diuisione subiecti, nec ullam sibi quantitatem certam destinat: ceteræ formæ certam sibi quantitatem destinat, & diuiduntur subiecti diuisione. Anima vero diuiditur, sed quantitatem non sibi certam decernit. Hoc autem ideo est, quia anima exquisitè medium est quoddam inter ea quæ à materia sunt separata, & ea quæ cum illa iunguntur: & quòd talis existens ob id hoc priuilegio fungitur, ut nouam materiam perpetuo sibi subiicere possit. Addit etiam, quòd cum in viuente sint ubique pori, quod in eis est in nutrimentum transit, atque sic ipsum alitur. Et quòd in unoquoque puncto mixti sunt formæ quatuor elementorum, non autem mate-

Cōtradi. riæ. Hoc autem conforme est proculdubio naturæ *prima pri* sententiae: nam nos tenemus, formam mixti esse elemē-*mi trac.* tum prædominans. Hoc autem ibi actu est, sed non *lib. 2.* perfectum, verùm refractum. Sic igitur cuiilibet parti inest forma nutrimenti, ac eius quod nutritur, non tam materia. Immiscetur autem quantumcunque minimum nutrimentum toti quod nutritur duobus sanè modis: altero quidem secundum substantiam, subtilitate sua: altero vero secundum virtutem & qualitatem: ut cum in medicamento mixto modicum scammonij toti vires secundam vnamquaque partem præberet: sic in

marmore ignis non substantia sed potentia est, & virtute. Est autem causa huius tam subtilis mixtionis anima; cum præcedentibus immutationibus, verum iuxta diuersos terminos diuersa nomina sortitur hæc mutatio: alia enim generatio, gratia exempli, alia nutricatio, alia augmētum, alia diminutio. Dispositiones autem introducuntur antecedentibus, quæ ut superuenerint, priores corruptunt. Quod autem aliquid seipsum corruptat nullum est inconueniens, cum per accidens hoc fiat: velut cum formæ elementorum se vicissim destruant in compositi ipsius generatione. Dubitat autem, quid formam mixti in mixto generet, cum elementorum generantium forma corrupta sit? quæ difficilis non apud nos quemadmodum apud illum quæstio est: nam forma inanimati est elemēti forma dominantis quæ à generante inducitur elemento vincente, in eo quod prius erat: sed in animatis forma est anima, & hæc in potentia: generatur autem & ad actum perducitur virtute solidis, & syderum concursu. Sed ignis augmentum non ad nutritionem veram pertinet, quoniam non alia tantum materia, sed etiam forma numero adiungitur. Non est igitur ignis nutricatio, sed generatio, qua ignis crescit & augetur. Augmenti enim species tres sunt, iuxta A-
uerroen: Vna cum nihil additur, & tamen crescit, ut in raritate: solæ enim dimensiones, non rei substantia augetur. In accumulatione autem fit additio alterius, sed tamen utroque termino in sua manente natura: verum in nutricione alterum, ut primo dictum est, alteri accedit, & permutatur vnu in aliud, manetque quod prius erat secundum formam.

Præter hæc conatur assignare causam, cur homo non semper crescat: dicítque, id esse ob debilitatem caloris naturalis: quia omne agens agendo reparitur: cum igitur consistit homo, iam calor non sufficit augere, sed tantum nutritre solida membra: carnem autem augere potest, cum sit facilitatis generationis.

Ob id cum homo in longum crescere definit, iuxta illius opinionem etiam in latum amplius non crescit: idem igitur finis clementi solidorum iuxta omnes dimensiones.

His peractis multa aduersus alios, tum etiam aduersus se adducit: nam cum aliorū opiniones damnauerit, quæcunque aduersus se faciunt, aut diluit, aut in alios contorquet. Quale illud contra Cajetanum: Si augmen vel nutrictio motus est, in omni motu est dare primum quod mouetur, illud igitur est vel nutrimentum, aut quod nutritur, aut compositum ex utroque: Si primum, res inanimata augebitur: nutrimentum enim est inanimatum. Idem sequitur, si dicas compositum ex utroque nutriti. Si autem quod praefuit solum nutritur, aut augetur, aut augmen erit per appositionem, non proprium neque intus: vel augebitur nullam acquirens quantitatem, quia quod prius erat, non maius sit nec ex se, cum ipsum non augeatur: nec ex alio, cum illud adueniens non immisceatur, sed solum iuxta opponatur. Nec possumus dicere quod pars de novo adiecta sit subiectum augmenti, nam talis antea non praefuit: & etiam quia secundum illos quantitatem, quam ab æterno habuit, adhuc retinet.

Quia vero dubitatio occurrebat non leuis: nam si augmen erat per singula minima, igitur cum non possit dari minus minimo, quodlibet minimum minimo augetur, igitur augmen omne sit ad duplum. Eadem ratione diminutio erit ad dimidium vel ex toto, si quodlibet minimum minui debet. Respondebit igitur, quod augmen & diminutio fiunt secundum poros. potius autem longe pauciores sunt minimis. Ex quo colligitur, augmentum & diminutionem fieri non secundum minima, sed iuxta partes ipsas sensu manifestas. Quia vero durum videbatur quod accidens non migraret desubiecto in subiectum, anima autem posset causas tres huius differentiarum assignat. Primam, quod cum accidens à subiecto pendeat, sic ab anima subiectum: ut igitur manente subiecto accidentia permutantur, sic manente anima subiectum potest variari. Alia, quoniam materiam nouam veteri immiscer anima. Tertia, quia eandem prius preparat: horum neutrum accidens facere potest in suum subiectum, atque ob id neque immigrare: nam species in aqua fluminis super ripam arboris existentis, aut arenæ in fundo, esse videatur quoniā invariabilis ap-

paret, & mutatio momētanea, non tamen vna est, sed ex innumeris sibi inuicem succendentibus constat.

Accedit alia dubitatio: Quo nam pacto anima salicis non possit dici non perpetua cum maneat? Expositis autem quinque generationis modis: à putredine, vt ver-
mium: à simili per se, vt ab igne ignis: ab æquiuoca cau-
sa, vt ignis ab iactu, vel solis radiis in speculo cauo, vel
sphærula vitrea: ex semine, vt animalia pleraque, &
plantarum plurimæ: ex partis decisione, vt laurus &
salix.

Primo modo genita non sunt perpetua, sed in magna 8. Ph:
temporis parte, vt Auerroes inquit, aut in suis causis ve- 46.
luti sole. Concludit tandem, quod anima salicis perpe-
tua est, non vt in hac radice, vel hoc stolone, sed vt ex-
hoc in aliud transmigrare potest. Intellectum verò in
materia esse ac magnitudine, non tamen ut intelligit:
nam & ratio ipsa cùm in materia sit, & instrumēto cor-
poris vtratur, substatiam tamen à magnitudine sciungit.
Sic igitur quod de cæteris animalibus dictum est, de in-
tellectu affirmat. Verùm si sic concedatur ut anima
per nutricionem transmigret, id etiam consequetur,
vt ex diuersis materiis eadem forma educi possit: quod
si fieri posset in generatione, idē numero reuertetur.
At non accidit hoc vñquam: quod verò nūquam evenit,
necessitatis causam proculdubio habet. Illud verò in ho-
minibus maiorem habet dubitationem propter animi
immortalitatē: sed nihil prohibet eundem esse quodam-
modo hominem, & quodammodo aliū: cùm videamus
nos plus nobiscū nunc cōuenire, quàm cum nobis pue-
ris existentibus. Ergo qui succedit partim idem est, par-
tim etiā aliis. Immortalem autē habentibus animam,
nunquā eadem forma ex diuersis materiæ partibus edu-
cetur. De radicali autō vocato seu verius innato humo-
re, eundem illum nō esse ab initio vsque in finem patet,
contra Alexandri, Ioannis grāmatici, Auerrois, Alberti,
cæterorūmque sententiam. Cùm verò in oppositum ad-
duceretur, quod humidiū esset animæ subiectum, qua
manente per totam vitam, illud etiam manere oportet:
quodque si permuteatur homo nunquam deficiet, t.c.39
sempérque augeretur: tum verò quid id Philosophus 42.
augeretur: tum verò quid id Philosophus 42.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

per exemplum aquæ & vini in primo de Generatione & corruptione declarauerit. Respondebit, Humidum esse ad animæ generationem necessariū, non autem ad conseruationem: multa enim talia sunt, ut pater & mater; nam sine illis filius generari nequit, viuere tamē potest. Causam tamen cessationis augmenti & vitæ, ut diximus, in mutuam actionem refert. Verū exemplum Philosophi non undequaque verum est, sed in multis accommodatum nutricationi. His vltimò adiecit, quod verum est, & ex fati pendet ratione, vniuscuiusque geniti causas certas, ac statas, numerōque ac cæteris cōditionibus inuariabiles esse. His declaratis, quid mihi aliud sanè occurrit quod dicam, quām illud Epigrammatici,

Sunt bona, sunt mala quadam, sunt mediocria plura.

Vir hic clarissimus fuit, sed tamen multa aliquādo dixit, quæ aliis sunt obscuriora, quæque indigerent eo patrō: nec mihi mēs est ut singula discutiam, effet enim longum negotium, & prorsus odiosum, ac inutile: sed sufficiat ostēdisse, longè maiores hanc, quām iam dictas opiniones, difficultates sequi. Ergo ad id primo de Anima quod dicit eam diuidi posse, de sensitua hoc falsum est. nam tota constat in corde: effet etiam mirum, quod nullius animalis quantumcunque vilis partes seorsum diuisæ viuerēt, si anima toti ita inesset sensitua ut diuidi posset. Illud etiam durum, quod forma ex potentia materiæ huius educta seorsim in aliam immigreret: hoc enim videtur perabsurdum. Horū nullum sequitur si in corde ponatur, modōque indiuisibili.

i.t. Quod verò de poris dixit, est planè repugnans dictis: nam vel inter porū, & porum est aliiquid solidi, vel non: si non, constabit corpus ex indiuisibilibus, quod repugnat Philosopho: si autem est medium aliiquid solidi, non nutritur medium illud, nisi per iuxta appositum. Quare difficultas ut prius manet. Constat autem opere totum nutriti: nam calor qui consumit vbique est, quare & nutricatio totius secundum omnes partes erit: fragile etiam nimis erit quod vbique porosum est, coincidentque partes in seipfis.

In finis clementi ratione dupliciter peccat: Primò, quod idem sit finis clementi in longum, latum, atque

profundum: sed hoc non tam facile potest damnari, quam
coargui, cum Galenum habere fautorem videatur. Ve-
rum reliquum, quod hoc accidat, quoniam agens agen-
do repatitur, nullo modo verum esse videtur, nec me-
dicis consentaneum. Si enim hoc verum esset, necessariò
calor pueri maior esset, quam iuuenis, aut intensus ma-
gis: at de magnitudine partes sunt, iuxta Galeni senten-
tiam: de acuitate verò etiam puerilis calor iuuenili ce-
dit, ut ille censet. At verò si ob id deterior semper calor ^{2. de tem-}
noster efficiatur, quod repatiatur, ex igne proflus nun-
quam ignis generabitur, aut non æque calidus: nam re-
sistet quod in ignem transbit agenti igni, refrigerabit-
que illum: generabitur igitur ignis similis perfrigera-
to, atque ex hoc alias denuò frigidior: quam obrem in
continua adeò, ac momētanea ignis generatio, fiet tan-
dem, ut non amplius ignis ab igne, etiam in sulphure,
progignatur. At experimentum docet, ultimum ignem
æqualem ac similem proflus esse primò, etiam si infinita
ferme, ut ita dicā, generationes intercesserint. Quod
si dicas, à circūstante calore, atque igne ignem genitum
reduci: nihil est, cum pariter & ille agendo patiatur. Se-
quitur etiā ut idem in calore animalis eueniat: quo fit,
ut patiens in agens semper natura sui agat, non autem
semper imprimat. Hic autem est sensus verborum Phi-
losophi, cum dixit, quod omne agens dum agit aliquid
à paciente patitur, si quidem innatum pati sit. nam si vel
in extremo sit, ut ignis, aut si calor ille à cœlesti fouea-
tur, qualis est qui in animalibus, proculdubio, nihil
omnino patietur: aliter necesse esset etiā extrema ignis,
quæ ad orbem lunæ sita sunt, refrigerata esse, ob leuissi-
mam quandam rationem. At Philosophus censet ratio-
nem solum veram esse, atque concludere, cique soli cre-
dendum, quæ cum experimento cōsentit. Dicamus igi-
tur aliud esse per quod repatitur, ut nutrimentum, nam ^{4. de Ge-}
de hoc omnes & bene sentire videtur: quod immixtum
deterius reddat quod prius erat, ut aqua vinum. Hoc
enim in uno Philosophus & Galenus consentiunt, me-
dicique pariter cæteri. At in primo, nullus videtur hoc
sentire: declaratum est enim à nobis etiam in libro de
Animi immortalitate, quod iuxta Platonis atq; Aristó-

^{n. rat. ani}
^{m. c. 3.}

^{3. de Ge-}
^{n. rat. ani}
^{m. c. 10.}
^{in fine.}

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

celis sententiam , anima ipsa ut per se est,nihil prorsus pati nata sit. Argumentum verò quod aduersus Caietanum adducitur,sophisticū est : nā cùm duo sint termini motus cuiuscunque, A quo,& Ad quem:quod p̄fuit, augetur tanquam à quo,per additionem,ut docebimus: totum verò cum addito,ut terminus ad quem.

De poris autem falsa sunt omnia:non enim nutractio ipsa per poros vlo modo fit, effet enim accumulatio : pori tamen sunt medium ut commodius illa fiat: quamobrem error ille nō leuis est:neque enim minima oportet ponere nisi dum separantur. In mixtione verò aliter dicendum proculdubio est:quorsum enim minima ponere expedit,cùm iam docuisset,& bene,in qualibet minima parte ac pūcto,ut ita dicam,omnes formas elementorum confistere,

De specie arboris quæ in flumine , vtraque opinio potest defendi : quòd enim accedens spiritu ac lumine, vel luce consistens,immigret de subiecto in subiectum, nihil obsoenum:in aliis verò quæ à materia & calido ac frigido procedunt,alia ratio est. Vtraque igitur via defendi potest:nam prorsus ad opinionem suam sequitur quasi continuum ex indiuisibilibus componi. Lumen etiam solis in orbe lunæ semper variabitur citra vllam necessitatem.sed hæc ad librum de Subtilitate & de Arcanis pertinent æternitatis. Illud verò meo iudicio absurdissimum est , concedere animam salicis æternam esse posse: quærat enim Philosophus in libello de Longitudine & breuitate vitæ,an corruptibile posset aliqua ex causa perpetuum euadere ? nam de igne qui in sua Sphæra est , dubitat : de viuentibus autem nullo modo dubitandum censet. Quamobrem satis aptè videtur hic mihi sensisse Pomponiatus de immortalitate : qui eam ab intellectu, & anima hominum sustulit : animis verò salicis ac populi donauit. At verò,ut diximus, illud nos non vrget, an eadem anima ex diversis materiis educi possit,quod illū non absque ratione fatigare debet:nam si educitur ex nouo nutrimento non prius fuit:si autem prius erat,impossibile est vt educatur ex illo:quare non leuiteç sibi,nec obscurè,cōtradicit.Nos autem animam in quadam inuariabili parte ponentes , his non labora-

mus difficultatibus & tum maxime in sensitiua, nam de nutritice alia ratio est. Quod verò humor innatus aliis sit, quando hic non est disputatio de nominibus, sed de rebus ipsis, ne repetere idem cogar, suo loco, quid sit rei ipsius veritas, edocebo. Galenus igitur secundo de Naturalibus facultatibus hæc habet: Iam quæ nutritur omnia & quæ miscentur, quod per se tota nutriantur ac miscentur: quodque ea quæ immutantur, pariter tota immutentur, Aristotelica hæc Hippocraticaque sunt dogmata. Nec minus illa, quod concoctio quædam est mutatio eius quod mittit in propriam eius quod nutritur, qualitatem. Sanguinis quoque generationem permutationē esse. His accedit, quod nutritio & augmentum ex eo fiunt, quod corpus in omnem partem extenditur atque nutritur: permutatio verò omnis talis nō solùm in his, sed etiam in extremitatis ab innato calore fit. Accedit his Galeni dictis ratio nimis efficax: nam si calor, qui consumit, ubique dispersus est in solidis, oportet totum ipsum etiam non tantum per cavitates, sed in solidis ipsis partibus nutritiri. At verò in primo libro hæc cap. 7. habet: Porro omnia quæ aliter quam à natura extenduntur, in omnem partem extendi nequeunt quin diuellantur: solius igitur naturæ opus est, in omnes partes extendi citra diuisiōnem: estque hoc nutritienti ope, quod augmentū vocatur. Nutritio verò fit, cum omni cap. 8. parti eius quod nutritur, aliquid accedit: causa eius est facultas. Verum permutatio quæ in hac sit actione, non eadem ei, quæ in generatione: bi enim quod os nō erat, os iam fit: in nutricione ei quod iam factum est, quod de novo adiicitur, simile fit. Quod igitur nutritio af- cap. 11. similatio fit, iam palam est. Præcedit autem assimila- cap. 12. tionem agglutinatio, agglutinationem adhæsio: ante- eiusdem quam autem adhæreat, spargitur humor ex ore venarum cap. 13. qui nutritienti cœta esse debet. Et rursus in secundo de fise. Temperamentis, dum de senibus agit, Corpus illud in- cap. 2. tussiccum est, quod nutritientū trahere ob caloris ins- bicillitatem ad se non valet: remanet igitur illud in cō- cauis membrorum, speciemque humidi refert: cum ta- men eō sit siccus, quod minus superfluum, quod ibi reti- netur, in membrorum substantiam transire non potuit.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

*ibid post
medium,
et i.de
facul.na.
c.iii.
t.de facu.
rat.c.7.*

*Est autem nutrimentum triplex: quod assimilatur & hoc
verè nutrimentum: & quod apponitur & non adhæret,
vel etiam quod adhæret & non assimilatur, & hoc est ve-
luti nutrimentum: & quod in venis continetur, hōcque
vocabatur futurum nutrimentum, hoc igitur primæ parti-
culæ dum auctrix facultas dominatur in nobis exten-
duntur. Sunt autem primæ partes hæ, ossa, ligamenta,
cartilaginiæ, mēbranæ, tunicæ, nerui, arteriæ, venæ, quæ
autrice facultate & concoctrice auxiliantibus in omnē
partem crescunt. Quo sit, ut videatur Galenus sensisse,
crementum in omnem partem simul fieri, licet nō equa-
liter: hoc enim sensus ostendit.*

ap.1.

*Demum scire expedit hæc opera illum non animæ,
sed naturæ tribuere: nam in primo de Facultatibus natu-
ralibus inquit: Stirpes à sola natura, animalia à natura,
& anima simul reguntur. Augeri verò ac nutriti, non a-
nimæ, sed naturæ ipsius opera sunt. At verò quomodo
homo ad senium perueniat nullibi melius declarauit,
quām in primo de Tuenda sanitatem: inquit enim, Corpus
nostrum ab initio semine constat & sanguine: semen
igneæ & aërea rursus substantia, sanguis terrea & aquæ.
Ab his igitur elementis, quæ siccitatem in se obtinent,
primum efformatur corpus ac solidum efficitur, Demū
temporis successu etiam siccatur atque senescit. Atque
hæc vna est causa qua animal omnino fertur ad mortē.
Alia est substantiæ ipsius fluor, qui etiam à calore fit:
hanc restituunt cibi potus ac respiratio. Ex hoc etiam
constat, Galenum sensisse, nutrimentum non humido in-
nato adiungi, sed quasi retardare, ne humidum illud con-
sumatur: restituere tamen quod diffluit in dies.*

*Hæc igitur est Galeni sententia, quam utinam digna-
tus esset, quando in facilitioribus prolixus est ad tedium,
illuc vel saltum declarare. Nanque ego non sat percipe-
re quo, quomodo membra à duplice calore exsiccantur,
nisi elementare intelligat. At reliqua non arescent ele-
mentis propriis quæ sunt inanimata. Si verò calor na-
turalis hæc ambo facit, adhuc difficile est intelligere,
quomodo siccum expellat, & tamen siccus in dies eua-
dat. Itaq; duplex hæc operatio seu ab uno, seu à duobus
agentibus proueniat, ad claritatem nihil addit, ad confu-*

sionem multum. Verum mihi id videtur illi occurrisse primum, quod nutrimenti necessitas adest, & tamen senescit animal, quanquam nutritatur: oportere igitur alia esse causam indigentiae nutrimenti, alia senii necessitatis: cum tamen melius fuisset, quemadmodum Aristoteli contigit, istud presupponere, quod diffidatur melius esse, quam id quod restauratur ex cibis: inde causam querere. Nam ponere ossa & nervos augeri, & humido nutrimento per totum repleri, usque ad solidam, quemadmodum ipse testatur, nec tamen humidiora reddi, est ipsa difficultate difficilius. In semine etiam piri tantum humoris esse ab initio, quod tam amplae arbori ad ducentos satisfaciat annos, aut in glande ad mille, quemadmodum de quercu Abraham Iosephus refert, quæ adhuc tunc superat, incredibile est. Accedit mirum maius hoc, quod arbor ipsa ex quo tantum excinditur humili, in totque seminibus, viuacior phœnace in fabula esset: atque idem de hominae dico: quare humidum totum unum potius fieri verisimile est. Ab initio vero non totum à semine exciadi, sed efformari ab illo: in animalibus quidem ex sanguine, in arboribus ex terra: nullum autem esse humidum sempiternum, sed in singulos dies misceri, atque confundi, deteriore semper succedente. Illud etiam difficile, ac à ratione prorsus alienum Plantas anima carere. Sed cum hoc vel alio in sensu dictum sit, vel à Philosopho & experientia reprobatum, his nugis non amplius immorabor. Cæterum, quæ de distinctione operationum spargendi, adhærendi, agglutinandi, atque, ultimo assimilandi dixit, si recte intelligantur, vera sunt, & medico ut sciat necessaria.

Forsitan aliquis dicet, innatum calorem membrorum humidum consumere, eum autem qui cordis & influentem facere difflationem illam quæ cibo indigeat. Sed hoc esse non potest: primò, quia caloris non meminit in humili resolutione, sed siccitatis: nec esse potest, ut idem nutrit atque resoluat. Si vero cōtrario modo dicas, influētem quidem senium facere & exsiccare, innatum autem cibi necessitatem: eadem difficultas manet de siccitate. Præterea omnino impossibile esset, à tanto motu modicam, qualis in innato sit humido, atque tamen

N I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

lentam fieri resolutionem. His omnibus accedit, quod in stirpibus utrunque accidit, etiam iuxta illum non aicor ac senectus, tum cibi & humoris necessitas, quare non a calore influente hoc fiet. Videtur sanè animalium calor solam respirationem expostulare: itaque tres erunt de novo necessitates. Ergo ut horum omnium ratio exquisita reddatur, in omni quæsito recte dissoluendo quatuor hæc simul obseruasse decet: primum, ut non aliquid sit in rerum experimento, quod non etiam ex solutione eodem modo absque variatione dissolvatur. Secundum, ut idem principium omnibus argumentis atque difficultatibus circa quæstionem emergentibus satisfaciat.

Tertium, ut ex rerum principiis ita proficiatur, ut non solum doceat sic esse, sed etiam quod naturæ ipsi impossibile fuerit melius ea in causa satisfacere, nam alterius ipsam naturam impudentiæ aut inuidiæ coargimus. Quartum, ut non omnino extra orbitam antiquorum excedat, quasi omnia illis è directo contraria principia ponens: nam antiquorum more vni satisfaciens quæsito, vniuersa præcepta philosophorum euerentes. Hæc igitur si quis diligenter obseruauerit, quæsumum declarasse optimè dici potest. Ea de causa quæ tueri oporteat primò perdiscenda: hæc autem sunt: Primum, quod in omni parte mixti, vera fiat nutricio ac necessaria: nam sine cibo viuere non possumus. Secundum, quod perpetuò senescimus cum his quæ vivunt irreparabili quadam via versus mortem delati: quæ senectus alterius est generis ab his, quæ vita ipsa carent. Tertium, quod anima ipsa ex subiecto in subiectum haud immigrat. Quartum, quod cum ossium nutricione duriciei experimentum in eis maneat. Quintum, quod aliquando quidem augemur, aliquando vero non. Sextum, quod ossa magna ex parte non regenerantur frequentius venæ & arteriæ, caro autem etiam senibus. Septimum, cur si totum diffuerit ex materia, cur non eriam quod terreum est: nam si hoc diffueret, impossibile est tueri, quod homo senescere cogatur.

Accipere igitur primò pro confesso decet, quod sub eadem quantitate non repugnat modo plus, modo minus subtile materia: nam in quo vitreo dum spiritum

ad te trahis minus relinquitur aëris, & tamen ut prius spatium id repletur: neque enim dicendum est, inanc illud esse, ut Hero in de Spirabilibus falso conatur ostendere. Secundum quod quemadmodum id in rariss acci 21. sec. dit, sic in siccis: nam Philosophus in Problematis do *promas.* cet, cur massa ex farina & aqua leuior sit vtriusque pon- 17. dere: sed verius spatium non augetur immixta aqua ci- neri, nec tamen tota euanescit. Imò quidam existimant 4. phy. 2. pro vasis capacitate aquam hauriri. Si etiam in liquidis *com.* 56. clementis hoc contingit, cur non in siccis, quanquam difficilius. Tertium, quòd sola nutricatio & augmen- tum de verè viuentibus dicuntur: nam cùm' nutrica- tio de his solis dicatur, augmentum autem non sit sine illa, palam est, augmentum solis conuenire viuentibus: inde & generationem talem etiam esse necesse est. Quartum, quòd aliqua aliquibus verè sic miscentur, vt in quolibet punto vtrunque sit: velut in liquidis quan- quam inanimatis, cùm vinum aquæ permiscetur, nullibi vinum sentitur, vbi etiam aqua nō appareat. Quintum, quod iam in primo libro declaratum fuit, resolui à ca- *trac. 1. com.* lone syncerum aëreum atque aqueum, quòd autem ter- *trac. 10.* restre est remanere. His visis dico, calorem illum cœ- lestem copulari igneo calori in animalibus, vt ex sen- tentia clara Philosophi habetur secundo de Animalium partibus: hic ignis in aliis mixtis refractus est, & in poté *cap. 7.* tia solum: hic autem refractus, quia mixtum, sed in actu quia à calore cœlesti sunt petur. Ergo agit, sed ut refrac- tus mouendo, consumendo, exsiccando, nutrientoque: ob id diffusus vasorum, id est solidorum, humorem con- sumit, non calor qui natura illis inest, sed qualitas quæ ab influente in illa deciditur: attrahunt autem per poros vocatum nutrimentum, ac illud totum toti sensim im- miscetur. Cùm vero adeò concrescit, vt non possit exten- di, qui ex omni nutricione pars terrea accedit: primò quidem mixtionem admittit, seruatúrq; adhuc animal, sed non crescit. Cùm vero etiam non admittit intus, tunc corruptitur, & sit ineuitabile mortis genus ferme ab- que morbo: succuléatum enim corpus appetet, quoniam humidum illud vigente calore in carnem & pinguedi- *in transit.*

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

cap. 1. Hæc autem vna est ex præparationibus, quas Auerroes in sexto suo Collectaneorum dixit hominibus aduenire. Ex quo patet, non totam materiam fluere, sed humidam substantiam tantum: calor enim quanto magis terrem, eo siccus efficit, atque etiam immobilius: reliquæ autem substantiaz humidæ totum fluit ac refluit. Ergo in corde quanquam humida sustantia augeatur, non tamen humidius sit, (quod quasi Vgo vidit) nam aucto corde ea quantitate in fine consumptionis terra nutrimenti superest, quare ante nutritionem humidius efficitur, sed hæc accessio est momentanea. At verò cùm in alio membro nihil prohibeat calore accedente ex iecore, & corde, ac humido, membrum augeri, humidius etiam membrum fieri potest secundum substantiam,

cap. 3. Quod quasi in tertio Artis medicæ sensisse Galenus videtur, cùm dixit: Calida quidem & siccæ temperies, humidis ac frigidis ad meliorem statum reducetur. Sed difficile fuit Vgoni & aliis expositoribus diuinare, quid sibi Galenus voluerit eo in loco: propter dicta tamen eius primo de Tuenda sanitatem, tum ibi, si cui forsan Galeni sententia arrideat, quid ille sibi velit breuiter explicabo. Siccius (gratia exempli) adolescentis temperies humidioribus vrens, non autem frigidioribus, nec calidioribus ætate succedente, minus siccatur ob vitæ instatum quam refrigeretur: crescente igitur plus frigideitate quam siccitate, cùm iuxta consistentiam erit, temperiem ex æquo frigidam ut siccæ fortietur: atque ob id temperatæ huius ætatis consimilem. Hæc est permittatio innati temperamenti secundum Galenum possibilis. Verum & nos non aliam totius corporis comparatione possibilem esse fatemur: quia principium nullum est cordis, sed ipsum cor principium. At verò in aliis membris plurimo accedente humido & calido totum fieri potest humidius: & maximè in his quæ sensui subiecti sunt, ut cruribus & ventriculo: perfrictiones enim & viciones multo ibi sanguine attractæ, atque per emplastrum diffletur, retento, replentur villi nutrimento, & auidius attrahunt ac nutritur, majoraque membra evadunt. Quod ille fatetur de crure, ut dictum est: quamquam, quoniam ignorabat causam, sententiam non retinuerit

*ex 3. de
f. n. p. m.* cap. 10. ne possibilem esse fatemur: quia principium nullum est cordis, sed ipsum cor principium. At verò in aliis membris plurimo accedente humido & calido totum fieri potest humidius: & maximè in his quæ sensui subiecti sunt, ut cruribus & ventriculo: perfrictiones enim & viciones multo ibi sanguine attractæ, atque per emplastrum diffletur, retento, replentur villi nutrimento, & auidius attrahunt ac nutritur, majoraque membra evadunt. Quod ille fatetur de crure, ut dictum est: quamquam, quoniam ignorabat causam, sententiam non retinuerit

tinuerit. Ergo sic incrassari solida membra, facilius tamen neruosa quam ossa, in pueris & adolescentibus, tamen etiam iuuenibus molioribus, ac mulieribus, humectarique poterunt: nam ad materiam, quae quinta sui parte solum humida sit, si alia accedat æquali quantitate, quæ ex æquo terream partem ex quinta obtineat, fiet totum tam humidum, quam siccum: quare longè prior humidius, tum validius. Quod si hæc sollicitudo profuit cruri, cur ventriculo, cæterisque partibus prodesse non debet, quæ sensui subiacent? Ostendit istud regenerationem partium quam ille fatetur, quæ longe difficultior tamen est. Ostendit vnguentū nostrum, quod neruos præcisos elongare solet, tum etiam motui aptos reddere: non simpliciter adhibitum, sed industria magna, quam illi sacerdos experimento doctus exhibere solebat, cum vitam ex hac sola industria traheret. Ostendit emplastrum Galeni sanguinem fistens, de quo in quinto Artis curatiuæ egit: quanquam id ipsum ibi haud descripscerit.

Diximus necessitatem resolutionis, ac nutritionis, tum caloris naturalis cum anima non nisi ignis elemento posse commode copulari: nutrificationis etiam in singulis partibus modum: curque homo augeatur quandoque nō, & tandem ad senium perueniat, quodque hoc solum animalibus & plantis necessario ineit. Quod etiā anima ex subiecto in subiectum non immigrat, sed una consistit in igneo elemento, quod non totum variatur: ipsum verò in cordis finistro ventriculo, ut in libro de Animi immortalitate. Ipse verò ignis non permittatur, cum sit efficiens, nec habeat quod corrumpat usque ad mortem: utque in vasis terrea pars, sic in sanguine ignea manet impermeabilis: ipse verò ignis aliis atque aliis miscetur elementis. Sed hæc non sunt subiectum animæ primum: quare anima manet, & idem numero calor: qui quandiu non diminuitur, anima eandem in operationibus vim retinet. Quodque quanquam quod miscetur humido membrorum ante senectutem nō sit impurum, impurius tamen totum redditur: in senectute verò etiam quod immiscetur impurum est. Ob hoc cum valde senescit homo, tunc simul brevi tempore, qui diu

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

restiterat, deterior euadit: plūsque anno vno detrimenti accidit comparatione prioris temporis, quām antea per annorum decem spatium: nam causæ ipsiſimē in hoc fāuent: ex mala enim nutricione membra infirmiora redduntur, tum influens calor euadit deterior: ex hoc rursus mala nutritio, inde aceruuſ malorum omnium approparet. Prius autem membra ſenium contrahunt, quām quod in membris continetur, id est calor influens. In hoc enim ignis & anima ipſa, quæ nusquam per ſe ſenescit, imo ſenio refiſtit igneum fouens ſubiectum calorem. Quomodo autem dum nutriuntur dura manent, id ex hoc intelligere licet, quod nutritum cum agglutinatur magnam iam partem aſſimilationis in ſubſtantia adeptum eſt. Quod si ossa ſanguine nutrinentur, dura, eo modo quo ſunt, eſſe impoſſibile omnia noſt. Nunc nutritum iplum adeo denſum eſt, ut vel per ſe quaſi poſſet coniſtere: miſcetur autem, quia adhuc in potentia eſt: quod nutritur ad id quod nutrit: tantumque retinet molitiei dum viuit animal, vt immiſſeti poſſet nutritum: cū verò per ſolam appoſitionem nutritur, celerimè ſenescit ac moritur: non augetur autem, quia extendi nequit, recipit tamen ſub eadem qua prius erat quantitate ſolumque denſius redditur: tuncque corpora fiunt ob id firmiora poſt adoleſcētiā: quod eſſe non poſſet, ſi poris iplis nutritur. Pori autem ad commodiorem transiſtum facti ſunt alimenti: tum etiam vt in hiſ iplum alimentum concoquatur ad magnam membra quod nutritre debet ſimilitudinem. Oſſia autem non ob id non regenerantur, quia materia ex qua genita ſint deficiat, ſic enim magis in iuueniibus quām pueris degenerari poſſent: ſed quia multij annis ſiccitas oſſis auēta eſt, ac durities: ergo non patiſ diebus tanta durities accedere potheſt, vt reddatur quod adiicitur ei cui adiicitur ſimile. Quare nec Galenus in prima cauſa perfeuerauit, ſed hanc ſecundam adiecit, que longē eſt euidentior: ac tertiam rursus, quod ante quam coalescat os aut neruus, caro ipſa ſuperexcrescit, quæ facilior eſt generatione, & ob id impeditur vera oſſis conſolidatio. In nutricione verò cū copia non requiratur aliment, contraxeritque moram quod nutritre debet

ob id nutritur os, non autem discissum consolidatur. In pueris igitur tribus ex causis facilis os restauratur, aut aliud quodcumque solidum membrorum, quam in iuuenibus. Prima, quod minor est ossis durities, quam in adulterioribus, ob id breviori tempore potest coalescere; quamquam non oculo dierum spatio quod molissimum etiam est, ut in Embrione appareat, coalescere possit. Verum in pueris & serius, &c., vt dixi, ex iam concocto humore, accedit quod in pueris copiosior sit humor, cum non solum pro nutritione, sed etiam pro augmēto paratus sit. Tertia, quod minora sunt pueroru ossa, atque ob id plerunque minore indigent restoratione: nam & magna prorsus nullus sanatur. Igitur nutrificationis modus est in osse, quod nutrimentum in concauo eius recipitur, atque ibi per menses ac annos paulatim concrescit atque concoquitur. At in fractis nulla est conueniens cæuitas, calorique ibi ob lesionem debilis, ac moram non admittit generationis carnis: quod si remoretur os ab aëte, quoniam exanguis est, vitiatum. Hanc ob causam nec cele riter potest restituiri, nec moram commodè sustinet. Cur autem terreum non diffletur, commodum enim hoc erat ad animalium perpetuitatem, cum igitur multas haberet omnino causas alias animalis mortis, si terreum potuisset difflari, animal diu manuisset inutile: atque interim aliis causis mortis obnoxium: quamobrem nec vivacius fuisse, & tamen longè inutilius. Deerat enim efficiens causa: ob calorem enim quod terreum est nullo modo consumi poterat. Periculum etiam erat ne sic quod contineretur in vasis totum efflueret: quare terreum in solidis perpetuo, igneum in sanguine manere necessarium est. Ob id terrea in eis seneccutum approparet: humentia, maximè oleum & lac, retardant. Sectio vero venæ seneccutum accelerat: moderata exercitatio, & letitia mēs retardat, Elixique potus: nam hæc non igneam partem comminui finunt. Ossa vero restaurantur, & venæ, & nerui, carnis prohibita generatione per exsiccantia citra mortuum, per ea quæ glutinosum præbent alimentū, per aëris caliditatem.

Quomodo autem anima non permaneat sempiterna, in plantis, intellige. Alię earum eam habent in medulla,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

vt cupressus: quædam in cortice, vt salix, ex toto enim exenterata viuit: quædam in radice, vt laurus. Capiamus igitur exemplum de salice: anima eius est in trunco, rami autem potentia viuunt, non autem actu habent animam, sed virtute animæ, quæ est in cortice trunci, folia emittunt & flores, non secus quam in animalibus ex corde animalia habente perficiuntur in aliis membris opera vita. Si igitur stolonem cum parte trunci auferit aliquis, quod ex trunco auferes, aut morietur illico, aut parum superuiuet, quia animatum iam actu erat: quod vero in potentia in stolone erat, animatum fit actu, non secus quam in semine à calore solis: & talis anima diu, vt in novo corpore, in eo manet: quare ex hoc nihil absurdum sequitur. Semina autem plantarum non viuunt nisi potentia, quia imperfectiora sunt platis, à quibus deciduntur: semina vero animalium viuunt vita vegetariæ, non autem sensitiva: est enim in potentia quasi semper ad id, à quo deciditur. Minima vero nulla ponenda sunt in infinitum diuiso nutrimento: talia enim necessaria sunt separatis & actu existentibus. Quod vero nutritur in potentia, est ratione magnitudinis & densitatis, actu autem tale per calorem animæ, nutrimentum vero in mutatione est, ac nihil extens actu per se, nec quantitate, nec qualitate, nec substantia, sed in potentia exerto ad id quod nutritur. Ergo rectè dixit Galenus calorem primam iuuenibus, ac pueris, id est, ignem animæ subiectum æqualem esse. Decrescit autem senescentibus valde: unde duplex senium, in corporis robore, quod à quadragesimo anno initium sumit: & Ab operationibus animi, quod iuxta quinquagesimum euenit: nam tunc igneus calor decrescit: unde post eam ætatem geniti necessariò ad suum genus collati inualidi, sapientiores tamen plerunque sunt: quod ignis natura impedit contemplationem ac prudentiam.

Ex his igitur manifestum, quæ membra, & quomodo, & quando à vera siccitate possint reparari: quodque hec tertia speciei in toto, quia in corde curationem non recipit, in uno autem membro recipit, vsquead iuuentutem in multis, & si non leui industria & medici sapientia. Quomodo etiam totius inæqualis intemperies,

fuxta Galenum & veritatem, ad perfectam æqualitatem reduci possit: quomodo etiam nutricatio fiat & augmētum, atq; vsquequo: tum etiam quomodo materia fluat & refluat, maneat verò forma: & quonam pacto fluente materia sit idem animal per totam vitam, nec tamen anima nouam materiam inear: quonam pacto in nutricione etiam quælibet pars nutriti nutritatur, nec tamen detur penetratio corporum: nam talia sunt, quorum nūm, vel saltem in actu quantum existit (hoc enim Philosophus damnabat) quomodo etiam addito meliore numerato semper totum euadat deterius: quonam pacto etiam plantarum quæ ex decisione propagantur, anima non sit sempiterna. Hęc, atque alia plura ex his, ut cuique patet, iam sunt manifesta.

CONTRADICTIO X.

Virtutes naturales inserentes, sunt quatuor.

Virtutes naturales quæ inseruiunt, sunt quatuor, ut cap. in libro de Causis morborum, Attractiva, Retentiva, Concoctrix, & Expulsive, idem in octavo de cap. Medicamentis secundum locos, & in quinto de Locis, & ante in primo de Facultatibus naturalibus, tum alibi sæpius, diu quām ut possim describere. At vèrò præter has, Separatiuam posuisse videtur, velut in quarta Aphorismorum, cùm inquit, Siquidem præire oportet coctionem, subsequi verò discretionem, demum euacuationem. Sed & in cap. primo de Facultatibus naturalibus, cùm docuisset, concoctricem in venis ac membris esse, Secretrice, ait, opus esse demum, ut ea quæ superfia sunt, etiam possit expellere. Meminit & huius, quicunque fuit autor eius libelli, cuius titulus est, De virtutibus nostrum corpus administrantibus. Videlur & hoc in libro de Theriaca ad Piso com. nem sensisse: tum in libro de Medicamentis secundum & genera. In tertio verò de Symptomatum causis cùm docuisset quæ accidentunt detrimenta attractici, retentrici, in partibus concoctrici, expulsive facultati, demum de separatrice c. agit: vnde Auerroes dixit, quod licet Galenus cognovit separatiuam, non tamen agnouit discretiū, de qua 3. C locutus est Albumasar: & quodd illa multum ab hac, & cap. N. iii

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

in modo operandi, & in tempore differt: ideo ibi ponit virtutes naturales quæ inserviunt quinque: tum in secundo libro non semel. Veruntamen dixit aliquando: Et manifestum est, quod ministri sunt quatuor virtutes suæ.
cap. 7. in prædictæ Simile quiddam accidit Principi, nam cùm & medio & ipse posuisset eas tantum quatuor, vt in primo libro Cap. 8. ac 9. in nonis, & in primo suæ Canticæ: attamen in tertio libro fine. posuit eas quinque in duobus locis, dum de paruitate a cap. 9. in git hepatis, ac dum causas anasarce enarrat. Pro solutio-
princ. ne respondeo, quod prætermissa opinione Auerroes, o-
Cap. 1. doc. portet primò declarare differentiam discretiæ à separa-
6 c. 3. o. tiua: nam separatiuam ponit Galenus, quæ consequitur
verbo 8. 6. necessariò opus nature attrahentis quod conuenit, & re-
linquentis quod non conuenit: sed hoc modo non est
quinta virtus, sed est operatio consequens opus aliarum:
en. 14. ideo Auerroes, qui volebat Galeno contradicere, dixit,
rect. 1. quod sunt duæ res diversæ: quia discretiæ præcedit ex-
1. 2. 9. & pulsionem & attractionem, vt colligitur ex commento
4. cap. 6. Aphorismi adducto: & ideo discretiæ in duobus differt
à separatiuæ. Primò, quia separat bonum à malo siue lo-
ci permutatione, sicut etiam facit concoctrix & refectrix.
Secundo, quia præcedit saltem expulsiuam, & non conse-
quitur eam. Dico igitur, quod iuxta Galenum hæc vir-
tus non est diuina ab aliis quatuor, vt dixi: verum ap-
paret illius opus per accidens, maximè in tribus: In sepa-
ratione materiæ concoctæ in morbis ab utile quæ aptæ
est alere. Secundò in separatione superflui ab alimento,
& maximè in iecore, vt humorum in actu & serosa par-
tis quæ ad renes trahitur. Tertiò, in separatione partium
medicamenti propriarum uniuersique membro, vt frigi-
darum à iecore, calidarum à splene. Et de primo loqui-
tur in Aphorismis, de secundo loquitur in primo de Fa-
cultatibus naturalibus, & in tertio de Causis symptom-
tum: & Princeps in quartadecima tertij locis iam addu-
ctis. Sed de tertio in libro primo de Compositione me-
dicamentorum secundū genera, & in libro de Theriaca
Verum declaro quod nullo modo sit necessaria ut rectè
Galenus sentit: nam posita parte laci pani in vino aqua
mixto, & propendente parte prius madefacta aqua tota
aqua exit ob similitudinem & grauitatem, vt experimetur

patet: & cùm ibi non sit virtus aliqua discretiua, sed sola attractiua eius quod conuenit: manifestum est, longè minus in animalibus necessariam esse discretiua virutem. Et si quis dicat, quare igitur in iecore consumatur à Principe? Responde, quia Princeps ponit causas hydropis apparentes, & quia in talibus apparet plerunque vrina sanguinea, ideo cùm hæc fiat ex debilitate concoctricis iecoris cum debilitate concoctricis renum: nā per primam sit difficultis separatio, per secundam non fit separatio: & causa debilis coctionis debilis in iecore, plerunque est debilitas retentricis: ideo ne dicant tot causas, ponunt vnum effectum pro pluribus causis: & dicunt, hoc aduenit causa debilitatis discretiua iecoris. Auerroës tamen existimat eas esse quinque: & ad hoc ostendendum oporteret ut doceret nos, quòd ante attractionem, scilicet dum partes sunt in loco, quòd essent diuisæ ac separatae à natura. In attractione autem credidit Auerroës quòd fieret, ut in ferro à magnete: sed de hoc in principio huius libri diximus. Hanc virtutum igitur quatuor, ut reliquorum plerunque bonorum, inuentor fuit ipse primò Philosophus in libris de Generatione animalium. Disputauit & de hoc quæsito Iacobus Forliuienfis in dubitationibus super primam primi. sed à scopo satis procul.

7. Ph.
co. 10.Quæsi
46.

CONTRADICTIO XI.

*Pituita an per ulteriore exustionem in atram
bilem transire posit.*

Melanholia alia est, que est cinis pituitæ & quod de ea est adustum, & si pituita valde subtilis fuerit, melancholia erit salsa: si autem non, erit accida, aut astringens, inquit Avicenna prima primi: & in doc. 4 tertio libro rursus, Scias quòd attractilis melancholiæ iuxta faciens aliquando est naturalis, & aliquando sit ex pituita ipsa ob crassitatem, aut ob exustionem: & hoc contingit raro admodum. Et Gentilis exponit puredinem *fem. 1.* per exustionem, ut illius speciem: sic ut credamus, quod *4.ca.* purificata pituita in atram bilem sàpè transeat: non

N. iiiij

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

quidem s^ep^e absolute, nam hoc exclusit Princeps, sed
in comparatione ad eam quæ per exustionem in atra
cap. 2. fol. 368. co. 2. bilem transit. Et Rasis decimoctauo Continentiū in-
quit, Alexandri autoritate, Quartana fit quandoque ei
pituita sicca salsa. Et paulò pōit, Quartana fit ex succes-
su omnium febrium tertianæ, continuæ, & quotidiana
& ex adustis humoribus, sanguine, bile, & pituita, Sy-
fol. 369. meonis autoritate. Et pōst etiam Mesue autoritate, si
col. 3. quartana succedens febri quotidiana, à pituita exusta
& tunc da saccharum rosatum cum succo apij & fœ-
trac. 2. niculi. Et Princeps ipse in prima Quarti, de quoti-
cap. 47. diana loquens inquit: Et quandoque magnus sple-
in fine. fit, & sequitur eam acidus ructus. hæc autem palan-
est esse initia quartanæ, tum causas ac signa. Et ma-
ibidē cap. 60. nifestius pōst, Iam sciuisti (dum inquit) quod melan-
cholia præternaturalis alia fit ex adustione sanguinis
alia bilis, alia pituitæ. Deinde, inquit, fit succession-
cap. 62. plerunque aliarum putridarum febrium. Et rursus i-
cura: Et si fuerit melancholia pituitosa, properet ad sy-
rupum acetosum ex melle cum succo apij. Accedi
quod in enarratione sententiae Galeni in tertio de Locis affectis, Aetius in sexto libro exponit tertium me-
cap. 7. lanholiæ genus, quod à ventriculo prouenit, fieri e-
cap. 9. cruditatibus, ac mala coctione. Ratio etiam ipsa suffra-
gatur: nam omnibus febrium generibus constat quar-
tanam experimēto succedere. Si igitur quotidiana suc-
cedat, necesse est melancholiæ ex pituita fieri: si etiam
pituita putrefacta, terreum aliquid supereesse necesse es-
ap. 7. sit. Id igitur rogo, si atra bilis non est, quid erit? In oppo-
situm est, quod Galenus transitum humorum in atra
bilem docens, in tertio de Locis, solius flauæ bilis &
sanguinis meminit: quod & in libro de Atra bile ob-
ap. 3. seruat, Pituitæ nulla habita ullibi mentione. Sed &
cū ibidem, scilicet in libro de Locis affectis tertio, d-
ocuit duplē hanc esse morbum: aliud ab atra bile, qd
transire posset: aliud, qui minime posset, quoniam e
pituita factus sit. Ergo si ex pituita transitus in atra
bilem esset, utraque comitialis morbi species, in insani
commode veri posset. Et in eodem sensu septim

Aphorismorum mihi dixisse certè videtur, cùm in com^{apho.}
mento exponens inquit, Morbi aliqui simul ex pituita
fiunt, & ex atra bile: quate non simpliciter melancholi-
ci aut pituitosi dicendi sunt, sed pituitosi simul ac me-
lancholici: id est, qui modo ab hoc humore, modo ab
illo gignantur: qualis est attonitus, & comitialis. In
secundo etiam Facultatum naturalium laudat senten-
tiam Praxagoræ Nicarchi filij, qui decem præter san-
guinem statuit humores. Liquido autem coastat, Bilis ^{cap. 9.}
esse quinque genera, Pituitæ tria: locus igitur tantum ^{fine.}
duabus atræ bilis speciebus relinquitur. Nulla igitur
ex pituita bilis atra. Meminit etiam Rabi Moyies in
Aphorismis expositionis Galeni super librum Hippo- ^{par. 2.}
cratis περὶ φυσῶν. in qua dixit, pituitam nullo calore ^{apho.}
etiam validissimo in atram bilem verti posse. Manar-
dus etiam adiicit rationes. in transitu ex albo in ni-
grum necesse est ut colores multi succedant intermedii,
quare plura genera atræ bilis fiunt: nam si flava, pallida,
viridis, lutea, rubra bilis datur, tam modico extremo-
rum colorum interuallo, quot genera sanè erunt atræ
bilis inter album & nigrum, quæ ex directo opponun-
tur? Gypsea quoque pituita quæ admodum sicca est, pi-
tuitæ tamen non atræ bilis nomen & substantiam re-
tinet. vnde Galenus, in libello de Tumoribus, agit pri- ^{ca. 1.}
mò de his, qui ab atra bile fiunt, nec omnes præduros ^{& 1.}
esse affirmat: post duros quosdam enumerat, qui sint ex ^{18.}
pituita, è quorum genere est struma. Accedit, quod in
cerebro tanta non potest esse frigiditas quæ congelet
pituitam, transireque faciat in bilem atram: nam cere-
rebrum, ut alias diximus, calidius est aëre æstatis cali-
dissimo. Sed neque Ioannitius, nec Scapio aut Haliab- ^{8. de}
bas, qui Galenum secuti sunt, huius generis atræ bilis, ^{parti-}
quæ ex pituita concrescat, meminerunt. Galenus etiam ^{cap. 1.}
in secundo Prognosticorum inquit: Candida vero ex-
creatio, glutinosa rotundaque propter assatam sit pi-
tuitam, Ex quo planè colligitur, assatam sit pituitam nō
ob id posse in nigrum humorem transmutari. Hec ille.
Verum minor de homine, imò non miror, cùm enim
diuitiis & gloriæ intendant, sibi in hoc placet: nihil au-
tem possunt statuere in uniuersum quod ad explican-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

tionem rerum conducat. Nobis autem non difficile hoc est: visum enim est alium esse humorem actu, & hic per ulteriore concotionem immo vitione sub pituitæ ratione prius existens, in atram bilem minime verti potest. Quod ex sententia Galeni fuisse reor. Salsa ramen pituita cum biliosum aliquid in se contineat, resoluta frigidore & liquidiore parte, in atram bilē trāsit, exusta amplius. Ob id rectè Auicenna dixit hoc rārō, & parum: id est non solum rārō, sed ex modica eius quod adgitatur portione accidere: nam parua est bilis portio in salsa pituita. Hoc autem esse necessarium, non solum contingere, liquidò clarum est: nam omne biliosum terreum etiam est, & calidum: per ampliorē igitur exustionem transit in atram bilem. Pituita vero ipsa putrescens non illico in atram bilem verti potest, sed si prius in salam transferit. Si igitur in salsa pituita accidat vistio, ex subnigro humore pituitoso tamen quaritanus fiet circuitus: quia humor est sub natura, non tamen perfectæ atrae bilis, sub pituitæ tamen accidentibus: à puro autem calore tota colliquatur, nec in atram bilem transit: aut etiam cogitur, vt in rotundis sputis:

Trac. I. à frigido vero congelatur in cerebro. At cerebrum, ut contra. 5. ibi vult Galenus, & nos alias docuimus in hoc libro, extima sui parte calidum est, intima potest congelare: quod videmus in pituitosis excrementis quæ ex palato & naribus hyeme descendunt: non tamen est hic humor atra bilis, sed ob siccitatem, quam actu retinet, si

Contr. 6. milis illis. Ostendit autem hoc, quod iam diximus, *huius tra.* humores, qui extra venas sunt, tales esse non tamen insaniam generabunt, vt etiam Galenus vult, sed comitiam lemorbum. Auicenna vero omnes causas generationis humoris melacholici miscet, vt solet, seu talis sit actu seu potentia: quamuis in prima tertij non fatis opportune:aptius in prima primi. Ex eo vero qui ob putredinem talis evadit, vt in lethargis, insania sit. Sed & ex eo qui gelu concrescit, sed rārō admodum, est que potius quædam fatuitas & eneruatio intellectus. Galenus hoc non considerauit, vt rarissimum ibi: tum quia non locus esset de omnibus dicendi: neque enim qui:quā de aliis mentis perturbationibus dicit, præterquam

de insania, & obliuione. potentia tamen ob congelationem , pituita nunquam euadet in atram bilem.

Signum autem ac nomen in humoribus haud par est magis ex colore quam qualitatibus sumere : neque enim prorsus quod album est , protinus etiam pituita est appellanda , verum potius quod frigidum & humidum : colorem enim Galenus nunquam substantiae aut qualitatibus primis praetulit. Nec omne nigrum prorsus ad atram bilem pertinet : inquit enim Galenus: Sæpe excrementa assumpti cibi colorem assequuntur.

Neque perpetuò verum est , in transitu ex colore in contrarium colorem per omnes intermedios fieri mutationem : tertio enim Prorrhетici meminit sub nigri *com. 3.* humoris, ut in vrina, & talia sæpe deiiciuntur , quæ non sunt exquisitè nigra , ut cinerea : quare id potius ostenderet ex pituita atram bilem fieri posse. Sed his non est immorandum , à qualitatibus enim differentiæ sumi debent: in sanguine autem quæ continetur pituita in atram bilem transit , quoniam potentia humor uterque est : nec indiget nisi ut parum denigretur : rubri enim tales humores , quemadmodum & dulces omnes, cum secundum naturam extiterint , illico igitur in atram bilem transeunt.

Vnde pituita purrida cum prius in venis cōtentata fuit, in quartanam terminatur , quod frequens est : nam puerulis multis quartanæ ut etiam ætate iam consistente peracta: pauciores adolescentibus & pueris. Frequens hoc in his ob accessionum multitudinem & longitudinem. At verò de his Galenus loquitur , cum sanguinis nomine concretum ex omnibus humoribus intelligit. Sola igitur pura pituita à calore citra febrē , & à frigore , non potest in atræ bilis naturam secundum actum transire. Quæ autē in pectore à febrili calore superassatur si diutius maneat, donec nigra fiat, hominē strangulat. Ob id nigrū sputū, aut atræ bilis, aut maximi incendiū, aut perfrigerati caloris innati indicium est. Oportebat autē aliter sentientibus nobis cōcedere semper nigrū *sputum* ab atra bile fieri. at non omne incēdium sufficit *signum* ad hoc: sed prius glutinosum redditur, inde rotūdum & *quodlibet* crassum , post verò subnigrum, ac demum nigrum fiet, *h. p. i. d.* cerbera in quodam grotante orariat, erit scilicet homine donato dito michael zuu *quidam* egreditur morbo lateralī, et etiam ova cultris *pacuimod*

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

& tunc ad atræ bilis naturam accedit , mortem proximam ostendens . Quòd autem hæc ita siat , piane nunc ostendo . Primum quidem atram bilem à sola flava generari docuit , vel eius speciem melancholicum humorem sanguinis esse fecem , tertia & sexta Aphor-

apho. 22. morum , in commento : vbi etiam Galenus dicebat &

apho. 53. quanto crassitie atra bilis inferior est sanguinis fece , tanto malitia deterior . At verò dum non putreficit

quòd potius à calore dissipetur , quām quòd in alium humorem conuertatur docuit in tertia rursus Aphoris-

apho. 14. morum , cum dixit , ex verbis Hippocratis , Pituitosis omnia hæc auxilio sunt : exsiccantur enim & ad hyemen non laxi , sed exsiccati perueniunt . Quòd verò Manardus constanter affirmit , quisque esse bilis genera , ad sequentem pertinet contradictionem . Quòd verò melancholica passio ab humore pituitoso fieri possit , col-

apho. 56. ligit Auicenna sexta Aphorismorum : cùm enim dixisset Hippocrates , In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus , stuporem corporis , vel conuulsionem vel furorem , vel cæcitatem significant , inquit Galenus , quòd omnes hi morbi , conuulsio , stupor , cæcitas , etiam à pituita generari possunt : furor autem minime .

Si igitur melancholia ex pituita generari non posset , clarum est , quòd non oportebat de furore sermonem habere : quia omnes hos morbos in melancholia vel ab ipsa accidere vult tam Galenus quām Hippocrates . Non igitur magis repugnat à pituita fieri melancholiā , quām stuporem , aut conuulsionem , aut periculosum decubitum , aut cæcitatem . Repugnat autem hoc ipsi furori : quare constat ex pituitæ conge-

latione fieri posse morbum illum qui melancholia dicitur . Sed de Salsa pituita putrida , difficultas est , dicente Galeno septima Aphorismorum :

apho. 43. Quod autem de bīle dicitur , & de rufa & de atra potest intelligi : non tamen in his solis ostendebamus , sed & ob pituitam putrescentem fieri febrem . Et in hac sola videbitur aphorismus non esse verus , nisi quis existimauerit , pituitæ putrefactionem in biliosum humorem posse conuerti . At hīc multa possunt dici : Primò particula , Existimauerit , dubium facit sermonem , aliter etiam de vira que

bile intelligi potest, in quam, aut in quas humor pituitos convertatur. Vel dic, quod pituita simplex, quae falsa non est, in flauam vertitur: quae autem falsa est, cum ex parte sit bilis, in atram transit.

C O N T R A D I C T I O XII.

Bilis an quinque genera.

Bilis quinque genera enumerat Auicena: Rubeam, *prima pri-*
qua naturalis est apud illud: Vitellinam & Citri- *mi doc. 4.*
nam, quas maioris famæ appellat: demū Æruginosam, cap. 1.
& Praessinam. Sic Manardus loco superiore Auicennam
interpretatur, aut de Galeno sentit: sed si Galenum fal-
sò: si autem Auicennam, dubium est, nec ad suum pro-
positum: cum denarium illum numerum apud Gale-
nus, non apud Auicennam absoluere intendat.

Posset enim quis dubitare, an zinaria sit æruginosa, sed
est, aliter essent sex species. Fortitan videtur concor-
dare in hoc numero quinario dictum Galeni decimo c. de felle.
de Simplicibus medicamentis, vbi enumerat quin-
que bilis genera à colore sumpta: Pallidum, Flauum,
Æruginosum, Glaustum, Cæruleum. Sed non concor-
dant cum speciebus à Principe connumeratis: nam cæ-
rulea sub nulla earum, quæ à Principe ponuntur, potest
collocari. Sed in primo de Natura humana posuit Pal- *com. 29.*
lidam, Flauam, Rubram, Æruginosam, & Praessinam.
Hic igitur quinq; enumerat, sed Rubra non eadem est,
quæ Cærulea. Rursus in libro de Atra bile (quæ quidem *cap. 2.*)
falsò Galeni esse haud existimant) septem eius genera
connumerat: Rubram, quæ naturæ sanguinis proxima
est; Flauam, Pallidam, Vitellinam, quæ inquit fieri, cum
flaua nimio siccatur: Cæruleam: tū duas Æruginosam,
atque Praessinam. Respondeo: ipse antea in primo de na- *com. 16.*
tura humana inquit, species bilis innumeræ sunt, tum
magis quæ ex putredine fiunt. Ergo cum enumerasset
rubeam, praessinam, æruginosam, cæruleam, nō has tan-
tum, sed alias intellexit. In libro igitur de atra bile om-
nes connumerat, quæ citra putredinem etiam fieri pos-
sunt. At verò in libris de Natura humana cuiusdam quæ
sanguinalis naturæ proxime accedit. Verum in decimæ

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

de Simplicibus medicamentis famosiores, quanquam & ibi alia pleraq; genera cōnumeret. Auicenna verò hanc rationem secutus est, quanquā ut aliās diximus de flava & rubra à Galeno quomodo dissidere videatur. Sunt igitur pr̄ter has quæ à Galeno nominantur multæ aliæ species bilis, Ferruginosa, Cineritia, ac tales.

C O N T R A D I C T I O X I I I .

Vitellina fit ex adustione, viridis solum in ventriculo quæ harum calidior.

cap. 6.

Viridis bilis, seu Æruginosa sit, seu Prassina, in vētriculo dignitur, secundo de Temperamentis: poniturque signum distinguens in vomitu seu veniat à ventriculo, ieu à iecore: nam, inquit, si à iecore Pallida, aut Flava apparet: si à ventriculo, viridis. Ponit autem eius generationis causam edulia calidiora & prauifucci.

cap. 2.

primi pri

num doc. 4.

cap. 1.

cap. 3.

cap. de fel

le:

com. 21.

com. 39.

com. 47.

cap. 2.

cap. vlt.

in fines

Idem quo ad locum docet in libro de Atra bile. Hoc etiam illi imponit Anicenna & Auerroes in tertio suorum Collectaneorum. At oppositum sentire videtur Galenus decimo de Simplicibus medicamentis: cum enumeras genera bilis, quæ in illius vesica inuenire solent, Æruginosum, ut dixi, & Glaustum apponit. Et in secundo Prognosticorum inquit, Viridis, aut subvires dis vehementis consumptionis signum est. At infrà videtur declarasse illius generationis modum, inquit enim: Viridis plerunque in ventriculo ob malos cibos generatur: quandoque verò etiam sine illis, non in ventriculo, sed in venis ex morbo aliquo generatur: hanc igitur per adustionem, ut sic dicam, fieri credit. Verum interius hunc ordinem statuit, dum de Sputis ageret. cum serofus humor assatur sit eroceus aut flavius, si hic postmodum superassetur viridis: demum si & hic assetur niger, qui omnium pessimus est, hic viridem deteriorem eroceo affirmat. Sed & in libro de Atra bile vitellinam per adustionem docuit fieri, ut nos recitauimus. Videatur etiam ex his, quæ in duodecimo Artis curatiuæ narrat, & in quinta Aphorismorum, cum conuulsio viridis humoris potentiam sequatur, pessimus humor esse æruginosus. Quanquam qui narratur in Arte curatiua ado-

Apho-
rism. 1.

lescens deteriorem longè haberet humorem, quām qui in Aphorismis: nam primo etiam syncopis accessit & sudores frigidi, atque ea omnia præter conuulsionem ceteram, & ante vomitum: alter verò solum dum vomeret sola conuulsione vexatus est. Quod verò vitellinam etiam ex exustione fieri credit, apparet secundo Virtutum naturalium, quamvis sensus potius quām verba id post modum doceant: nam atram bilem, & hanc in malè affectis corporibus ait generari. At si vitellina ex pituita admixta fieret, non esset malè affectum necessariò corpus: immo pallida hoc modo gignitur, decimo de Simplicibus medicamentis. nec etiam similis esset utriusque generatio, cum atram per adustionem apertè fieri doceat. Auicenna igitur credit, viridem bilem fieri ob affationem, æruginosam verò veneni naturam habere: idem etiam Auerrois loco iam superius adducto. Verum in hoc ab Auicenna differt, quod credit ex flava & atra viridem colorem fieri addita etiam affatione. Sed Auicena putat vitellinam cum aduritur talem fieri. Veritas igitur est, quod Galenus eius, quæ evanescit viridis, generatione in ventriculo ex cibis statuit: non tamen negat alibi etiam per affationem talem, quæ etiam sit perniciosior, generari. Auicenna autem & Auerroes omnem effundi ad ventriculum putant, ex affatione genitam: tum quod locus ille cauus ad id negotij satis aptus videtur, tum quod non est verosimile, adeò saeva symptomata, illius potentiam sequi, si ex cibis, non adustione gigneretur. Cōstat sanè omnes hos maximo in vita discrimine versari: paucissimos autem, atque hos omnes fermè adolescentes seruari. Quod si ad malorum ciborum assumptionem sequatur, non ideo sit, ut non prius illi in iecore & concoqui & assari interim valeant. Hoc est autem in re discriminis, quod vitellina palam, ut Arabes volunt, ex cap. 7. pituita sit crassa, nec serum quicquam ad illam, si non multum exuperet, sequitur, non autem ex adustione, ut Galenus vult, cum syncerum bilis tum vitellinæ, tum viridis ex iecore fieri posse affirmat. Videmus enim eam diebus singulis citra omne periculum in extremitatis: nec est media inter viridis humoris genera, quorum alterum in venis, alterum in ventriculo generatur.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Prauam tamen esse utriusque viridis naturam Galenus existimat: cumque ad ventriculum sine noxa reperire nequeat, multis etiam citra febrem euomentibus, non videtur illa ex superafflitione generari. Sit igitur mla quae euomit, sed tamen ex cibis genita: quae verò deiicitur, & est maxima pars alterius comparatione, ex superafflitione in venis generatione. Fieri autem ex alia viridem minime crediderim, quandoquidem nemo ex viridi seruaretur. Vomitus igitur & deiectionum non animaduertisse differentiam videntur Arabes: nec Galenus eam vocat Vitellinam quam Arabes, sed tenuem quandam substantiam croci colori similem. At alibi Vitellinam quod crassa sit, distinguit a crocea: & haec concretus est humor, crocea autem diluta. Sed medicus in omnibus his viridis bilis speciebus, si alexipharmacis procedat, nec multum pollicetur, tam curationi, quam prædictioni, non parum satisfaciet. Quam igitur Vitellinam vocat Auicenna. Galenus Pallidam dicit: quam rursus Citrinam sub eodem genere Galenus collecavit. Aberrat igitur Manardus, qui solam Citrinam cum Pallida miscuit, cum Pallida sit Vitellina atque Citrina. Ergo bilioſarum deiectionum viridium, quodque in febris appearant, pernicioſaque sint, quodque ex aduſione fiant, non in ventriculo, nullibi ciarius meminit, quam in septima Aphorismorum Galenus. Si igitur ordinem in caliditate desideras, atque etiam in periculo, pessima æruginosa, quae ex venis ac Praſsina, post Galeni Vitellina, inde Æruginosa ac Praſsina quae ex ventriculo ultima & facillima ac mitissima Arabum Vitellina. Auerroes tamen de Vitellina dubitat, nec in hoc, nec in illo scamno sedens. Nititur autem ostendere, quod bilis viridis non generatur in ventriculo, quia ventriculus non est locus generationis humorum naturalium.

C O N T R A D I C T I O X I I I I .

Lac an conueniat lateralī morbo.

LAc multum propriè afinimum confert morbo lateralī, ab humore melacholico facto, decima tertij.

Sumptum

Sumptum videtur hoc ex tertio de Alimentis, *Lac om-* *tract. 5.*
nibus pectoris & pulmonis partibus vtile est. At verò c. 3. in fin.
præter id, quod nemo aliud hoc suadet in tanta ciborum cap. 15.
securiorum copia accedit, quod Hippocrates dicebat,
Lac esse malum febricitantibus in quinta Aphorismo-
*rum. Galenus verò flatuosum eum etiam facit. Gentilis *apho. 64**
dicebat febrem in tali morbo exiguum esse admodum:
sed de flatu nihil dixit. Propterea asinæ lac præelegit A-
uicenna, quod caseo maxime ac butyro careat: est enim
*liquidissimum inter reliqua lactis genera. Caseus autem *t. com. 91**
quinque facit detrimenta potissimum, quarto regiminis
acutorum: flatum, astrictionem, cruditatem, aestumque:
quæ omnia noxia sunt, maxime hunc morbum patiēti.
Quintum detrimentum quod hic non pertineret, præ-
termisi. Sed nunquid vulgaris est hæc exhibitio? Equi-
dem non: nam præter id quod lac humorem melancholi-
icum purgat, tum verò magis etiam illius aqua, ut in
*secundo Canonis habetur: quodque pectus leniat, quod *cap. 44**
nutriat optimè: illud præcipuum præter omnia alia ha-
bet, quod hecticæ factæ etiam resistat: quanto magis in-
cumbentem arcere poterit, ad quā maxime parati sunt,
*qui id morbi genus patiūt. Existimatur etiam à Rasi, *9. ad A**
lac quid habere præcipuum aduersus melancholicū hu-
mores: unde etiam iussit eos qui melancholia labora-
*tent, lac ab vberibus fugere. *cap. 13.**

C O N T R A D I C T I O . X V .

Papaver an Nymphaea humidius.

Nymphaeæ tum radix, tum semen vim habet siccans
*di citra morsum, Galenus inquit in octavo de *cap. pr.**
*Simplicibus medicamentis: cui subscribit Paulus in *prio. ca**
*septimo libro: & cum eius meminisset, quod Veneri re- *propria**
*fisteret, in tertio libro nihil dixit de temperamento. *cap. 57.**

Commemorat sanè Rutam & Viticem, quæ quamvis
*siccent, ut habetur à Dioscoride, sunt tamen calida: at *lib. 1.**
Lactuca frigida est, & humida, & tamen cohibet Vene-
rem: & etiam constat Nymphaeæ frigidam esse, quam-
vis de siccitate non conitet. Igitur ex tertio libro nihil
habemus, ex septimo habemus, ut dixi, quod siccata sit.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

- lib. 1. Ætius quoque eam siccā tradit, quod frigida sit, mini-
cap. pro. mē affirmat. At de Papauere Galenus in septimo de-
Simplicibus medicamentis frigidam temperiem tradi-
dit, siccitatis nullo modo meminit: quinetiam potius hu-
midum censere debet, cùm sit somniferum: quod & in
cap. 2. secundo de Temperamentis affirmat, dicit, Quæcunque
fecnos prouocant, frigida sunt, & humida, vt lactucæ,
cap. 8. papaver, mandragora. Et in primo de Canis sympto-
matum. Cibus vt natura fuerit humidior, sic somno co-
ciliando aptior. ergo quod frigidum sit nulla siccitatis
lib. 7 cap. suspicione habita, videntur præter Galenum Paulus &
propr. Ætius confirmare. At Galenus succum papaueris inter
lib. 1 cap. medicamenta reposuit quæ refrigerent, ac siccant, pri-
propr. mo de Temperamētis. Serapio etiam papauer inter me-
dicamenta frigida & siccā in quarto gradu cōnumerat:
cap. 2. & Princeps in secūdo libro, Papauer hortense frigidum
est & siccum in secundo gradu, sed nigrum in tertio. At
cap. 374. de Nenufare è directo contrarium, Natura, inquit, fri-
cap. 571.gidum est & humidum in secundo. Serapio autem dicit
cap. 516. duas esse species, alteram quæ calida est & siccā, aliam
quæ frigida est in tertio, & humida in secundo gradu.
cap. 144. Dioscorides, si modò ita est, de Nymphæa nihil dicit,
lib. 3. quod ad temperamentū attineat: nostram tamen Nym-
cap. 139. phænam ad vnguem describit. Quò sit, vt illa Galeni, &
reliquorū Græcorum Nymphæa sit facultate siccā, quo
ad caliditatem autem attinet incerti temperamenti. At
lib. 4. de papaueris viribus eadem sentire videtur quæ Gale-
cap. 63. nus in octauo de Simplicibus medicamentis. Sed Auer-
cap. 42. roes in quinto Collectaneorum posuit papauer frigi-
cap. 11. dum & humidum: similiter Nymphæam in septimo
dum de Cura agit febrium, quæ à bile sicut: ipsam enim
(secutus sum Auenzoar) non solum frigidam & hu-
midam, sed & aromaticam statuit. Vides quatum di-
scrimen sit in hoc medicamento: nam si sic esset, vt hi di-
cunt, febribus ardentibus nihil commodius poterit in-
ueniri refrigerans, humectans, somnum concilians, &
cap. 35. cum hoc cordi salutare. Haliabbes in secundo practicæ,
numero Papauer album posuit frigidum & humidum in secun-
dum. cap. 12. do. Sed & in tertio libro, dum de cura tertianæ agit,
Nymphæa exhibet. Ex quo facile est intelligere, ipsum

existimare herbam frigidam atque humidam. Idem in secundo dixit, ipsum florem esse ex natura violæ: luteum cap.37 tamen præferre mihi videtur candido: quod meo iudicio decretum satis arridet, cùm candidus fœtidus sit, luteus flos bene odoratus: vt cunque de hoc statuatur, cùm viola manifestè sit humida, cōstat & Nymphæam humidam fore. Rasis verò magis confudit rem, cùm in Continentibus dixit, non solum autoritate Mesuæ, lib.21 sed etiam Galeni quòd opium est frigidum ac siccum. cap.25 Verùm Nymphæam frigidam & humidam statuit in secundo, reliquorum Arabum more. Quòd fit vt de lib.23. nuo ad accusandum hos descendam, qui adeò omnium cap.8 Arabum sententiam, etiam in experimentis floccifaciunt, vt nihil illis tribuere velint. Nam Fuchsius ipse cap.21 in suo libro de simplicibus, de ea agit, ac si solum calida vel frigida, sed sicca tamen temperie prorsus sit. Sed vide absurditatem, cùm Græcos tantum sequantur, quid attinet Plinium immiscere, quo nemo in rebus medicis, aut inconstantior, aut magis fallax vel rudis. Ergo & istud penè impium, deserere Auicennam, Rasim, Auerroem, Auenzoar, tótque clarissimi ingenij viros medicos ac philosophos: amplecti autem purum grammaticum, imò ne grammaticum quidem, qui tot supposititia nomina linguae Latinæ inseruit: in Græcis hallucinatus est adeò grauiter. Sed vide cuius hominis sequantur iudicium, qui solem igneam sphæram quæ ex halitu terræ impleretur, tum cætera astra, atq; ex oriente surgeret iam existimauit, tradiditq; memoriae posteris. Adeò ne rudi seculo, cùm tot viri incliti præcessissent, Aristoteles, Plato, Zeno, tótque alij qui docuerunt, astrum esse quod cælo rotundo infixū esset, ac perpetuò volueretur: huius inquam asini sequemur iudicium, tot autem claros viros deseremus, qui præterquam quòd quotidie in opere centies exercerentur, nihil sine ratione magna dixerunt. Ergo grammatici grammaticos sequantur, nos cum medicis erimus. Sed vt video, non hoc in crimine cum Fuchsio est, sed laboris tedium. hæc est illa inclita excusatio, ac accusationis Arabum causa. Volunt certè cum Galeno errare: at rectè cum Galeno agere non illis datum est. Videmus singulis diebus qui

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

Galenum imitantur non leues errores admittere, experimenterisque Arabum inferiores esse. Quam obrem ut Galeno primas partes tribuo, sic sequentes Arabibus. Velle autem ob contentionem ægros perdere, non iam, ut mihi videtur, medici officiū est, sed siccarij, & si quid dexterius siccario est, ut latronis. Ille miser tibi vitam credit, pecunias ut seruetur dat: tu ne cogaris aliquādo lingua lapīus Nenufar pro Nymphæa proferre, homines hos tuæ fidei commissos iugulabis? Proh Deūm atq; ho minum fidem, quanto sunt his viris etiā Turcæ iustiores, ac mitiores? quos tamen adeò abhorremus. Laudo in hoc Brasauolum, qui plus rebus quam linguæ consuluit, plus hominum vtilitati quam ornamento. Quod si contingat ut runque assequi, ut Vessalio, cum diligentia nimis etiam angustia materiae fuerit, felicitati ascribemus: quam nec ipse quicquā prætermiserit, quod etiam ad Arabum scripta intelligenda faceret. Sic Galenus non exosus est medicamenta Scribonij cæterorumque probata, etiam si Græci minimè fuissent. Sic Actius & cæteri, præter unum Paulum, qui compedium Galeni librorū facit, medicinā nobis tradidit. At pereunt chartæ cum quidam etiam integra ex integris transcribunt, quanquam vetustis aut nondum æditis. Decet elaborare virū, ac prodesse generi humano: tum præcipue inclytos ingenio, qualis est Fuchsii: non rodium more quam bene sunt ab aliis tradita, nullis laboribus usurpare. Sed ad rem deuenio: Nihil obstat flores nymphæ humidos esse ac frigidos: plus enim experimento etiam, quam Galeno credendum est, etiam si contradicat. Sed Galenus cæterique Græci de semine tantum & radice loquuntur: nam & perfici flores è diuerso calidi sunt ac siccii, & non mediocriter purgantes, fructus humidus ac frigidus: & eadem in melonibus conspicuntur. Quod sit, ut nymphæ flos absque controuersia frigidus sit ac humidus in secundo ordine: radix & semen non parum siccant absque manifesta frigiditate: folia immodecum frigida, sed & siccata: humidior igitur flos nymphæ se mine papaveris, at non frigidior: unde etiam mitior, & febribus commodius auxiliatur, ac etiam humano usui salubrior: somnus enim ex albo etiam papaverem homini-

nem cōturbat: frigidius enim papauer est, dūmque viride est parum humidum non in secundo, vt male existimant qui verba Haliabatis perperam interpretantur: cūm verò siccatum fuerit, siccum euadit: vnde Galenus proferre noluit, quid in illius natura vinceret, siccitas an humor. Cum verò dixit humidum esse, de viridi intellexit: nam hoc modicē sumptum non aliter quām lactuca somnum suauem conciliat: siccatum vt magis eo minus somnum, atque cum etiam caro similem provocat: sensus non leuiter lādens, vt cuique singulis diebus licet experiri: quod ex humidis medicinis ac cibis non euenit nobis. Ob frigiditatem autem nimiam omne papauer humectare videtur, nec tamen siccum est immoderatè, vt Serapioni imponi falso posset: diximus cōnīm huius causam in libro primo. Quòd autem Indica *træct. I.* nymphæ humectet magis ac refrigeret nostra, malim *contr. I.* credere quām necessarium sit experiri, cūm differentia floris à semine & radice abundè nobis in ea satisfaciat. Sicut in papauere discrimina viridis atque sacci. de albo tamen semine tantum sermonem nunc intelligi volo. Illud igitur primo in hoc semine quod & in cæteris dico quibus opus est, vt humentibus, vt viride contundatur saccharoque mixtum in sole seruetur: nam sic innoxios, & dulces somnos conciliat: sacci verò nullam inquam utilitatem expertus sum, nam grauem efficit, nec magnam dormitionem. Cortex autem siccior est quām semen: in decoctis tamen plus iuuat quod tempore siccetur minus: lignosum enim omne semine suo siccus est. At in nymphæ flore condiendi eadem ratio est: sed tamen scilicet folia tantum oportet: quæ in medio enim floris & capitula & croceum semen continentur, ad seminis ipsius accedunt siccitatē: quare & hoc diligenter animaduertendum non solum in his, sed in cæteris floribus ac seminibus. Sic igitur utrisque viridibus tum etiam selectis saccharoque conditis utemur. aliter floris inutilis, seminis etiam perniciosus vsus erit. Cūm verò Galenus in quinto de simplicibus medicamentis nypheam pronuntiauit siccām ac frigidam, vel de foliis intellexit: vel alibi semen quod frigidum esset aut radix dicere prætermisera.

CONTRADICTIO XVI.

An cucurbitula sanguis detrahendus.

SI sanguis plurimum abundat, vena secanda est, vel a-
liquid ei æquivalens moliri oportet, sunt autem quæ
æquivalent sectioni venæ, retentarum hæmorrhoida-
rum apertio, vel mensium suppressorum: vel in quibus
nihil est tale malleolorum cum cucurbitula scarificatio-
inquit Galenus in quarto de Tuenda sanitatem iuxta prin-
cipium: & in eodem iuxta finem ait, Vbi vero sangu-
iuxta finē redundantia grauat, dictum puto suprà est optimum
esse venam aut malleolum incidere. Loquitur autem
hic de tensu labore citra exercitationem ex sola san-
guinis copia facto: in priore autem cùm labor vlcero-
sus virtute valida premit adolescentem multa cum co-
pia sanguinis, sed minime mali. Et in de Sanguinis mis-
sione: Plenitudinem sanguinis à retentione mensium in
mulieribus exortam, si nigræ sint & macilentæ, sectione
venæ curabis in cruribus: si autem pingues & candidæ,
malleolis incisis: in his omnibus Galenus plenitudinem
sanguinis cucurbitulis euacuat, citra corporis aliam
purgationem. At in de Hirudinibus, Et reuulsione, in-
quit, cucurbitulæ purgatis prius corporibus vtiles qui-
dem: sed in repletis prætermittendæ sunt. Hic de non
incisis forsan sermonem habet, cùm in sequenti de aliis
loquatur. Sed in vndecimo Curatiæ artis inquit: Cu-
curbitulæ utiliter his de phlegmone laborant, si prius
sint vacuati applicabuntur. Si autem abundantia suc-
corum in his sit, non magis transfert quæ peccant ex
pulmone in pectus, quam ex toto corpore in pulmo-
nem excrementa. Vnde manifestum est, has si secueris,
tamē non leuem noxā parituras. Sed & in quartodeci-
mo hæc habet: Cucurbitula in ipsa parte quæ phleg-
mone laborat vñendum inter initia non est: imò postquā
totum iam corpus vacuaueris. At necessarium est eorum
quæ in inflammata parte continenter ut aliquid eruas,
aut etiam foras versus attrahas. Generandis autem vi-
tis minimè membris quæ laborare incipiunt, sed par-
tibus eis coatinuis cucurbita imponi debet cùm auelle-
re propositum est: sic in mensibus ex utero-mammillis

ip. 5.

ip. 11.

ip. princ.

ip. 11.

3.

ip. 17.

ip. 19.

imposita, & occipitio ob frontis dolorem, sed evacuatio prius corpore: nam si secus applicueris, in quacunque id capitis parte feceris, caput totum implebis: quare nullo modo videtur, nisi prius purgato corpore, conuenire cucurbitula. Ea in sententia Paulus libro sexto cucurbitulas permittit, ut non in principio, ut non pleno corpore: seu ex alto auocandi studio, seu reuelandi, seu flatum discutiendi, aut alia etiam causa scapello diuidantur.

Ætius verò in tertio libro, cucurbitulas ad planitudinem vacuandam diuisas scapello haud aspernatur. Aucenna in quarta primi tria habet de cucurbitulis præcipua: Primum, quod non meminit ullibi horum præceptorum à Galeno totiens, ac etiam à Paulo repetitorum: quasi enim absque discrimine & in initiis morborum, & iuxta membra principalia, & stante abundantia illas administrat: quo errore certè nihil potest esse pernitosius. Vnde dicebat *Ætius*, quod aliquando maximè febribus præter propositum admotæ pectori eadem die ercent. Alterum est, quod existimat illas pro sectione venæ purgare corpus, ut in capite pro nigra: quod à mente Galeni, & veritate, prorsus est alienum; atque exitiale: nam nigra secari potest stante corpore repleto, vel in initio: cucurbitula nunquam sic capiti admouebitur: neque si admoueatur deriuatiuum auxilium (ut communis utrū vocabulo) in æternum ac reualsum adeo erit. Sed & à secundo anno admittit: prorsus autem tunc à tertio: quod & nos frequenter admittimus, singulati præsidio: et si Galeni hoc consilium minimè sit: nam se-
care venam infantī annorum trium, ut Auenzoar in fi-
lio fecit, plena res est timoris: sanguis enim puerorum est subtilis valde, igitur cucurbitula à sectione venæ nos excusat. At Galenus non solum in putridis ex sanguine veretur sectionem venæ in puerō, ut in vndecimo *Artis* cap 14. curatiæ demonstrat, quod sanguis ille ob molitatem substantiæ, qui sectione venæ debet evacuari, sponte diffundat per corporis spiracula verum etiam in phlegmonebus iecoris, atque catarris, ut in eadem arte tractatur: qui planè error est Galeni non ferendus: nam cum vi-
ctus tenuis non nisi tardè sanguinem possit extenuare, lib 13. atque intra multos dies, quoniam pacto permittemus cap. 11.

phlegmonem sponte fieri in viscere, si resistere licet. At licet per cucurbitulas, euidentius autem per venæ sectionem, verum periculosius. Constat enim phlegmonem vel prima die in illis confisci posse: quod & in exterioribus appetet. Ergo harum opinionum tutissima media est, quæ Principis: nam extremarum una certum adducit exitium: altera admodum periculosa, et si ille filium seruauerit. Ego tamen quod multi norunt, non paucis infantibus annorum trium Mediolani hyrudines super venas apparentes applicui, nec quisquam obiit ex his. Ergo quod ad febres artinet, rectè dictum & explicatum est à Galeno, non mittendum sanguinem venæ sectione ante pubertatem: sufficit enim sola transpiratio spontanea: sed cucurbitulæ applicari possunt: rectam tamen tenentibus victus rationem, minime erunt applicandæ. Quòd fit, ut sæpe ac in grauibus febribus semper his usus fuerim, cum viderem periculum esse, fidere vulgarium astantium curæ. Applicantur autem iuxta malleolos, non ut quidam perperam faciunt natibus, aut etiam longè deterius humeris: Ergo Galeni sententia hæ etiam defendi possunt, quæ malleoli scapello diuisæ applicantur. At vero quod in phlegmone nolit sectionem venæ in pueris, nec cucurbitularum unquam in eis meminerit, cum internas ille partes obsederit Cicerone defensore opus hic Galenus habet. Quod si dicat (nam id extrellum est refugium) à partibus remotis non euacuari, à propinquis etiam augeri: illud sanè optarim intelligere, quis hoc docuit illum: nam iuxta illius precepta modo ex parte affecta sit locus detrahendi sanguineni, corpus alleujabit, & phlegmonem minuet. At istud forsitan negabit quispiam cum sectione venæ poplitis in laterali morbo iuxta Galeni placentia sit inutilis: aut si modo iuuat, plus tamen nocet, quanto magis cucurbitula, at si modico igne brachio dolentis partis admoueatur, aliis vero extremis absque sectione, non paru iuuabit. Scio magnam tamē inexpertis garriendi ansam me præbuisse: cū tamē, ut viuis viri versecudo loco obiter dicta tueātur, maximā in humano genere iacturam sint facturi: nā cucurbitulas reuulsas in partibus extremis cū sectione præcipue Gal. admittit ab

initio morbi & corpore pleno, quæ ex loco educunt, aut ex profundo ad extimā superficiē maximè his in caufis reformidat, & iure. Quoties igitur peccat medici, quisque iam videt: nec est hoc peccatum leue, sed quod morte infirmi luatur. At vero de pueris phlegmone laborantibus dictum est, quid quisque senserit, quibuscque rationibus hæreses hæ se tueatur. Sed melius tamen fecisset Galenus, si non ob transpirationem negasset pueris phlegmone correptis cucurbitulas, ut in febribus quod non ille facit: nam si hoc dixisset, quod cum multum trahant, plus nocere è directo, quam iuuare: procul autem nihil iuuare, prorsus defendi poterit. Verum breuiter concludā: sententia Haliabatis mihi ardidet: abundatio sanguinis, quæ sectione venæ in adultis tolli consueuit, in pueris ventosis, seu cucurbitulis auferatur.

*1. præc.
cap. 27
sect. 1.*

C O N T R A D I C T I O . XVII.

Puer an ante decimumquartum annum minuendus.

IN ætate quæ minor est annis quatuordecim, & in xta-
quarta te senum, quantò magis poteris à venæ sectione ca-
uebis: nisi muscularis bene prædicti fuerint, & venis latis ac c. 20.
plenis, tum colore rubeo: hos enim solos ex adolescenti-
bus ac senibus minuere potes: dixit Princeps. Et hic
triplex appareat contradic̄tio: Prima est, quia pueros
primò dixit, & post vocavit adolescentes. Secundò, quia,
ut visum est, Galenus non fecat venam ante xiiii. annū,
ut locis suprà adductis appareat, & etiam in libro de Ve-
næ sectione: inquit enim: Ante xiiii. sanguinem non
mittes: post autē adolescentibus si congestus fuerit mul-
tus sanguis, & ipsi natura sanguinei, tum etiam natura
temperata, & tempus vernuin, tunc mittes. Vbi de ado-
lescentibus agit, non de pueris: tum etiam naturam &
tempus temperata esse vult præter Auicennæ coadiuto-
nes. Ultimo pueros cum senibus miscet, quod omnino à
Galenī mente alienum est, cùm velit indicationem senis
& pueri de non mittendo sanguine omnino esse diuer-
sam: quoniam ea quæ senis est ad virtutem redigi etiam
potest & debet, ut ibi habeatur: non autem puerorum vn-

HIER. CARD. CONTR. MEDFC.

quam: etenim quantumcunque validi nunquam sanguinem mittere eis conuenit: & si in sene etiam annorum lxx. non vereatur. Soluta haec est in præcedenti contradictione: quoniam pueris non mitti sanguis debet nisi cucurbitulis iuxta Galeni sententiam. Verba Principis ad Galeni mentem iacent, Pueris nunquam: primis adolescentibus, si omnes consenserint conditions: de verno tempore non est locutus, quoniam in calidiore regione temperies in hyeme est, in frigidissima in æstate: hoc autem proximis verbis iam docuerat, cum dixit, cauendum esse, ne in frigidissima regione sanguinem mittamus. Sed tamen nos defendere possumus etiam iuxta Auicennæ opinionem, sanguinem in pueris mitendum esse: nam non ratione clementi prohibemur, quoniam peruenit ad xxii. usque annum non ad xxxii. solum. Igitur ratione quod tunc iam natura aliquid tanquam superfluum potest excernere: quare tunc iam mitendus sanguis: hoc autem fit in plerisque etiam ante 7.2.c.9. xxi. annum, ut patet. Causa etiam illa Galeni sic intellecta omnino esset insufficiens, quod possit resolui id, quod sectione venæ detraheretur: sed sic intelligenda est, quod si detrahas, nihil superest quod resoluatur: quare natura exeditur solidorum. Hanc quoque opinionem Celsus defendit. Sed tamen Haliabatis sententia securior est.

CONTRADICTIO XVIII.

Amylum an siccum.

can.ca. **A** Mylum est frigidum & siccum in primo, dixit Aui-
pan.cap. nax. Rasis etiara in suis Continentibus posuit siccum:
o. sed in tertio ad Almānforem, non dixit, nisi quod est te-
nax, & quod lenit pectus. Solutio forsan colligi potest
.21.c. ex Serapione: nam inquit, est amyłum frumento siccium:
3. c.3. non tamen sequitur, igitur siccum: cum frumentum
.2.cap. iam sit impense humidum. Dioscorides non meminit,
vel quod sit frigidum, nedum siccum: solum vim ei exhibet astringentem: & probatissimum ex Zea, quam nos

Spelta appellamus, confici contendit: quod & plasē verissimum est. Sed Galenus in primo de Alimentis potius siccum expressit, quam frigidum. Astringēs enim est, inquit: igitur siccum: quare Serapionis solutio inanis erit: absolute enim siccis astringere, non in compensatione talibus solum conuenit. Sed quid mirum magis, cūm primo de Simplicibus medicamentis Hero-^{cap. 34} doto contradicens, omnino neget Amylum quicquam astringere. An igitur frigidum, an siccum, an astringens, penitus iam incertum est adhuc. Inde reclamant Arabibus recētores, qui se Galenicos profitentur, quoniam vires simplicium medicamentorum confuderint. Ego tam apud Galenum, quam alios ambiguitatem istam inuenio, de qua suo dicetur loco. Quēd si Galenum volumus excusare, Arabes autem tanquam infensos negligere, mihi potius iniustē calūniantis, quam rectē rebus medicis consulentis, officium videatur. Ha-^{Lb. 5.} liabbas oppositam etiam eius quam Galenus tenet, de-^{cap. 1.} amylo ad vaguem opinionem habet: frigidam enim ipsum putat & tenax, siccitatis nulla habita ratione. Ergo Serapionis solutio ex Ātio est: etenim ipse amylo^{Lb. 1. c.} ad triticum comparat: quale autem sit non absolute di-^{prop.} cit. Ergo amylo astringit sanguinem tenacitate sua, non autem astringit gustum, ut Herodotus existimat recens humidum est ac frigidum: antiquatum autē siccum leuiter apertius autem frigidum: arre enim, & zestate, & yetustate à frumento plurimum degenerat: ad frumentum comparatum aperte frigidius est ac siccus: vnde & par ratio in cæteris granis.

C O N T R A D I C T I O . X I X.

A filii an tuſſis ſuperueniens letalis fit.

Aſliti tuſſis ſuperueniens letalis est, inquit Hippocrates: reddens causam Galenus inquit, Oportet rſ. 8. vt hæc tuſſis morbi violentia, non alia ex cauſa ſuperueniat: quoniam cum adeò aqua creuerit, ut alpe-^{7. con.} ras iam ingrediatur arterias, periculum est, ne æger te-^{fal. 155} pentè ſuffocetur. Rasis hoc animaduertens inquit, Aqua ^{col. 1.}

sub septo transuerso perpetuo manet in asclite interabdomen & omentum, quomodo igitur implere vñquam poterit cannulas asperæ arteriæ, quæ supra septum sunt transuersum: nec etiam illud tangunt. Quamobrē melius existimat, ut dicamus quòd abundante aqua comprimitur septum, & etiam mala qualitate afficitur: nam non ob solum pulmonem exoritur tussis, sed etiam ob reliqua membra pectoris malè affecta. Sed quandoquidem paruum est periculum in Galenum tueri, et si iniuste forsan dicamus, membra nostri corporis adeò esse peruvia, ut aqua à natura expellatur etiam per solidas partes, ut Galenus dicit, exemplum dans de sanie inter thoracem & pulmonem, quæ pulmonem ingreditur: & pituita quæ inter ventriculum & septum quæ vesicatum etiam de sanguine qui per sanam cutem ex ossibus confractis, ac callo solidatis exit. Sic igitur transire poterit aqua in asclite super septum transuersum.

Aphor. 54. 7. Aphor. Sed hoc videtur difficile: Primo, quia ut habetur à Galeno in septima Aphorismorum, non potest ex iecore aqua effundi in omentum quod vndiquaque solidum est, nisi ipsum disrumpatur. Igitur eadē ratione nec in septum transuersum, seu supra. Præter id accedit, quòd, ut dictum est, aqua nec sic tanget asperas pulmonis arterias. Verum dicet Galenus, hæc esse iam confirmatæ tussis indicia, quæ etiam letalia sunt: potest tamen ante etiam tussis sola qualitate excitari, & tunc facile emendatur: quæ vero ex aqua iam penetrante fit, mortem, ut dicit, repentinam affert. Sic Rasis dictum de initio tussis, Galeni de confirmata intelligendum est. Sed ad rationem dicere possumus, ibi Galenum de effusione loqui, quæ vesicarum consequitur eruptione: non autem de ea, quæ sensim fit penetratio reprehendere Aphorismū: nimis enim fuisset obliuiosus, si cùm in præcedente eam laudasset Hippocratis sententiam, auxissitque propriis exemplis, nunc reprehenderet in eodem sensu. quare solùm repentinam ibi arguit eruptionem, quæ non nisi rupto omento accidere potest. Sed tamen peruvicax aduersarius dicit: iam illud etiam dicere possum pro Hippocrate, repentinam esse eruptionem ex vesicis, penetrationem autem in omentum

senſim. At hoc, dicet Galenus, verborum proprietas non admittit. Ergo ut plurima aqua ſupra ſeptum emerſerit, trahit pulmo vacui neceſſitate, non quod tangat que in concauo pulmonis continentur, vnde exhauiſta affatim aqua ſuffocatur, tamen præcipue quod virtus tunc debilis eſt. Sed dicet Rasis, & vera dicet: ſi tuſſis ob aquam in aspera artetia contentam prouenit, cur non quemadmodum in empimate ſanies, ſic in Asclite aqua expuitur? Deinde, quomodo affectio iam toto ſepto, & aqua infuſa madente, illico non morietur. Confeſtim cogitur Galenus dicere, aliquid expui ex aqua: tamen etiam non madere totum, ſed imum eius, quo in loco aqua etiam contiaetur. Sed nos tuſſim pernicioſam in asclite ſæpe vidimus, ſputum aquæ nunquam vidimus, aut ab alio qui viderit audiuimus. Et ideo dixit Prin- trac. 4. ceps in quartadecima tertij, quod tuſſis quæ accedit in cap. 8. asclite, eſt tuſſis ſicca. Aſcitem curioſi verborum dicunt: nam Græcè ἀσκίτης.

C O N T R A D I C T I O X X .

Materia que in concauo pectoris continetur, per refudationem ad pulmonem trahitur.

Galenus in ſeptima Aphorifmorum (ut sermonis aphor. 54 cōtinuitati locus detur) declarat, ſputum ſeu materiam eius in pectore contentam, inter capsulam coridis, ſeptum, & pulmonis partem, ac ſub eingentem membranam costas, in pulmones per refudationem quandam, id eſt attenuatam prius ingredi. At oppofitum ſenſit in Quinto de Locis affectis, cum modum enarrat, c. 3. in fini quoniam pacto pus ex concavitate illa pulmonem effundatur: inquit enim, compreſſo veheſt̄ pectore, quod citra tuſſim fieri nequit, aperiri tuſſi asperas artetias, ac etiam materiam vi magna impelli in patentes illas: quare nec opus eſt attenuatione: imò nec attenuatione puris quicquam prodeſt. Respondeo: dixerat prius, ora asperæ arteriæ, quæ per totum diuſſa eſt pulmonem, vſque ad illius extremæ, non exquisitæ connuere, ſed paululum diſſidere, tum præcipue quod cartilaginea ſint. In hæc igitur ſenſim aliquid trahitur de eo quod iam eſt atte-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

nuatum citra tussim: unde videmus hos strepitum quendam diffonum in pulmone citra tussim sentire: quem potius tussis eleuet quam proritatem: hic fit ex hac materia sensim ingrediente. Ingreditur & alia vehementer conatu peccoris, atque cum tussi: & hec mediocris substantiae potius est: cum crassa non possit aut nimis tenax angustas permeare vias subtilis nimium imperum naturae effugiat. De ambabus tractat in quinto de Locis affectis: cum ibi rem ex proposito prosequatur: in aphorismi expositione primum modum solùm attingit, quoniam hic solus exemplo intento accommodatur.

CONTRADICTIO XXI.

Afectus an sine iecoris virtio.

cap. i.

Galenus sexto de Locis affectis, hanc nititur ostendere propositionem, quod aqua intercus, quam Graeci vocant *υερπος*, non nisi iecore laborante fit: seu tumore illud, seu ulcerum, seu mala intemperie: nihil refert, inquit, Erasistratum reprehendens. Unde si quis afflitum aqua epota vitiosa id genus morbi contrahere debet, & si imbecilliores partes læsa sint, non tamen fiet morbus is, donec iecur fuerit læsum. Idem etiam accidit dum sien tumore detinetur: nam non prius hydropon infert, quam iecur vitiauerit. Huic sententiae Aetius aperte subscripsit, inquiens, Impossibile est ut omnino ascites fiat, nisi iecore infrigidato. Verum multis modis potest infrigidari iecur: vel ex se, vel ab apostemate duro vel à nimia sanguinis effusione, vel à retentione vitiosi, ut in suppressis haemorrhoidibus, vel ab aliorum membrorum affectu, ut in scirro splenis, vel à potu vitiosæ aquæ. In eadem sententia est Paulus Aegineta, & Alexander in suo tertio libro, in duas redigens tantum causas affectum iecoris, ex seipso, & ab alio contractum viscere. Sed & Haliabba hoc sentire videtur clare, et si in duobus ab aliis dissideat, quod non læsa virtute iecoris id fieri existimet, sed tamen læsa operatione ne concoquar, & in sanguinem vertat nimis ventriculi imbecillitatis virtio. Et quod ea quo

lib. io.

cap. io.

b.3. ca. 48

cap. 30.

scit. 48.

lib. 9.

Thearica

cap. 31.

Græci in ascitem referunt, illa omnia ipse in hipposarcam, seu sarciten, seu carnosam, vel anasarcam, aut leucophlematiam, quam tot nominibus ex errore antiqui appellant, retulit. Sequutus autem videtur Galeni *cap. 7.* sententiam quinto de Locis affectis, qui nos solum a quam intercutem, verum etiam alia hydropum genera ab hepate originem ducere existimat, quod & reliqui Græci sentire videntur. Sed oppositum habetur primò ab Hippocrate qui in secundo Prognosticorum *tex. & co. 1.2. c.* duo aquæ intercutis genera facit, alterum quod ex icorū virtute originem dicit: alterum quod ex inanis partis. Quæ autem sit inanis pars, docebat Galenus, subscribens Hippocratis sententiæ ad vnguem, dicens esse lacten seu meserium, & gracilia intestina. Adeò autem illud diligenter explicatur ibi, ut sufficiat lectorem ad eum remittere locum: nam cum Hippocrates genera proposuisset, subiicit & cuiusque signa seorsum.

Similiter Princeps in tres deduxit causas originem *14.3. tr. cap. 8.* ascitis. Vnam quæ est ex materia, & huius causa est incur. Aliam, quæ separationis virtus accidit, cum renes debiles non traxerint: nam tunc, inquit, & hæc solum sit virtus renum: ut in noua versione quæ melius iacet, habetur: & hoc est quod dixit Zoar in primo Theisir, *trac. 13. cap. 1.* cum dixit, Et principalis causa ipsius ascitis est, ut sit vitium in attractiua renum absque iecoris virtu: si- *4. cap.* cure causa propria hipposarcē est, cum separatiua virtus in iecore debilior facta est. Tertia causa iuxta Auicennam est, ex virtu transitus, cum impeditur pars serosa transire non potest per vrinæ vias, vel obstructionis *14.3. n.* impedimento ut in tumore: vel ruptura viarum, quæ *4. tract.* vretides dicuntur, sicut in posteriore loco declarauit: inquit enim, cum post dolorem renum, & lapidis extum sucedit hydrops, signum est, quod porus exuteris dilaceratus est. Separatio in suo compendio nullata renum habet rationem, cum Græcisque conseatur. *cap. 7.* Rasis in septimo Continentium dixit, Galenus dixit unum in libro de Locis affectis, ex quo sequitur quod possit hydrops fieri absq; iecoris virtu: cum renes ad tam peruerterint debilitatem, ut non possint quod aqueū *fol. 15. cap. 3.*

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

est in sanguine, ad se trahere. Ea autoritas habetur in
cap. 3. an. sexto de Locis cum inquit, Accedit renibus debilitas in
medium. qua urina sanguinea emittitur, non aliter quam ea quae
iecori contingit. Ob id iure Rasis dubitabat, cur in hy-
dropo, si ieconis semper est imbecillitas: non appareat de-
iectionis sanguinea inseparabile ferme signum a ieconis
debilitate? Respondet, & bene, quod imbecillitas in
concauie ieconis est causa deiectionum sanguinarum,
in gibbo ipsius hydropis: vel quod frigiditas est causa
hydropis imbecillitas vel obstructio sanguinis deie-
ctionis: probatque secundum dictum: quoniam vide-
mus tumore in gibbo existente, absque sanguinea de-
iectione, hydropem sequi.

col. 4. Illud etiam obscurum est, ac quasi dictis repugnat,
quod hydropis asclites sit, cum vitium est iecone: tym-
cap. 1. post panites, cum in ventriculo, vel intestinis. Si enim intel-
medium. ligit, quod solùm sit asclites cum detrimentum est in ie-
core primigenium: falsum est, ut saepe visum est. Sed
si intelligit, quod asclites est, cum ieconus quoquomodo af-
ficitur, idem videtur de aliis generibus hydropum: nul-
lam enim tale est, quod absque ieconis vexatione possit
accidere. Sed & adduxit hic vir Galenum tertio de cau-
sis symptomatum, ubi multa de hoc agens dicit, Ex qui-
bus colligi possit alclitem etiam renum ratio fieri. Ve-
rum demonstratio quam adducit in primo de Faculta-
tibus naturalibus id abunde videtur ostendere: inquit
ca. 13. iux enim, Vreditibus ligatis nihil ad vesicam defertur: unde
ta mediis. venæ implentur quae sunt in directo peritonei, adeò ut
disrumpi videantur, quamobrem si ita est, illis distentis
abruptisque, implebitur cavaitas peritonei, asclitesque
fol. 15. 6. fiet. Tandem ex proprio iudicio Rasis subiungit, Dico
col. 3. quod asclites poterit fieri absque vitio ieconis omnino,
solóque renum serosam partem sanguinis non trahen-
tiū defectu accidet. Signaque huius speciei conatur
ostendere.

His tot medicorum dissidiis si quis velit occurrere,
primùm ratione vtatur: deinde conetur autorum dicta
conciliare: nam aliis in causis volentes discrepant, va-
xiis inducti argumētis: at in hoc causa dissidiū est igno-
rātia. uix enim quisquam suaderi potest ut credat mor-
bus

bum qui sit obstructis viis renum non esse hydropem. Deinde si in hydrope iecur debilis euadit, cur deiectione sanguinea non apparet? Accidit, quod iecore patiente imbecillitatem, omnes hydropon species deberent generari: si à iecoris imbecillitate omnes prodeunt. Nimis oppidò longus euadam, si quæ singuli hac in causa senserint docere nunc voluero: atque id tamen superuacuum erit. Scripsit multa Galenus, quæ interciderunt. Primum igitur nomen declarare aquæ intercutis aggrediamur: nam non eodem usu antiquitus, & mox Ætij tempore, & nostro recipitur hoc nomen: *apho. 11.* cùm dicat Galenus in quarta Aphorismorum. Quod autem Tympanites sub nomine hydropon, id est aquæ intercutis apud Hippocratem continetur, est manifestum. Sed duplex tamen est aqua intercus Ætij sensu *lib. 9.* accepta, ut tympanite excludit: non equidem quod ille *cap. 20.* hoc intelligat, sed quod intelligere oportuit: statuit enim prius tria genera hydropon, Asclitem, in quo aqua inter peritoneum & intestina, sed verius omentum, continetur. ubi autem fit fatus, dicitur Tympanites. Scio sufficillabunt me quidam rudes, quod tympanite non dixerim aquam adesse: alij, quod redarguam Ætiū, qui solitus sim reprehendere Galenum.

Inde igitur Anasarcam seu Sarcitem statuit, cùm vniuersum corpus aqua madens, velut spongia, & tota caro tumet: hanc Subtercus, hanc Leucophlegmatium vocat. Inde posterius peculiaria adhibet huic speciei *cap. 28.* auxilia, tum etiam sectionem ei propriam. Sed hic *cap. 30.* Ætij error silentio (cùm plurimum ad curam intersit nosse differentias hydropon) non est dissimulandus. Principio enim dicebat Hippocrates sexta Aphorismorum, Ab aqua intercute habito, si aqua vniuersa in ventrem defluxerit, soluitur morbus. Vel per aquam intercutem intelligit sarcitem, igitur aqua non in solidis, sed in venis continetur, dicente Galeno in commento, Simile est hoc operi medicamenti, nam aqua in venis existens ad ventrem trahit. Si vero de asclite intelligit, erit primo intercus asclites, & non sarcites: deinde asclites sub peritoneo aquam non habebit, quod tamen omnes medici, & ipse pariter Ætius *apho. 14.*

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

faretur. Nec est quod differentiam facias intercutis ab subtercutis, cum haec sint flammeariorum istorum, qui vertunt lasciuiae. Graeca vox una est: hi, ut so-

6. aphor. 12. lent, in scyrpo, ut dici solet, nodum querunt. Ergo rur-
bus ibidem cum dixit, A diutinis sanato haemorrhoidi-
bus: nunquid Galenus per aquam intercutem potius

ascitem quam sarcitem interpretatur: fieri enim inquit
6. apha. 8 refrigerationem iecoris. Sed dices, aqua intercute la-
borantibus ulceris in cute facta difficulter sanantur.

cap. II. Respondeo, quia aqua in venis non humor in solidis
continetur, ut in ox declarabo. Sed & in primo de Na-
turalibus facultatibus cum dixit, fieri sarciten vel ana-
sarcam cum id corruptitur, quod adhaesit nondum ta-
men agglutinatum est: si igitur adhaesit, quomodo dif-
fluere potest, ac spargi ut aqua?

Quid dicam de aqua intercute in qua excindi ven-

6. Aphor. trem ac vniuersa effluere periculosum est? nunquid hoc
27. in sarcite fieri potest, & de ea quae letalis est, cum tu-

Apho. 35. sis superaenit? an in sarcite vult Galenus aquam canthu-

Apho. 43 las asperas implere arterias? & in ea quae venit vicio
splenis. Nimis impudens iam fit negare sarcitem aliud

7. Aphor. esse ab aqua intercute. Propterea alibi galenus dice-
70. bat quibus in venis & vniuerso corpore alba pituita

coaceruatur, aqua intercus illa superuenit, quae leuco-
phlegmatias appellatur. Liquet igitur ex hoc sermo-
ne, quod per aquam intercutem Hippocrates exquisitè

Hydropem, id est illius omnia genera intelligit. at nec
leucophlegmatiam esse contenta aqua, sed in membris

alba pituita, quae ab aqua multum differt, quod fluat, ne-
que citrina sit: unde sarciti minimè illa sectio conueniet.

Huic sententiae Galenus subscribit in quarto regiminis
acutorum dicens: Quis duas species hydropis statuit,

defecti in numero, qui quartuor, abundauit: nam tres
sunt, quarum duæ inter peritoneum & ventrem fi-

unt tertia in vniuerso corpore. In secundo etiam ad
Glauconem inquir, Cura quae hydropi debetur, in qua

aqua sub peritoneo coaceruatur, eadem aquæ inter cu-
tem conuenit. Liquet igitur sarciten esse, cum pituita

continetur in membris. At aliud est genus intercutis
cum aqua effunditur passim in membra ex venis. Fit &

om. III.

tertium genus, cùm absque tumore ventris colliquatur congesta pituita.

Sunt igitur tantum tria genera ab initio: verum ex his euadunt in quinque. Non est autem credendum vrina tantum in venis contenta fieri hydropem: nanque membra trahunt quod fibi vtile tantum est, ut Galenus 1. de Semi inquit: quare cùm delinquit iecur in coquendo, renes ne. cap. 5. non trahunt: ipsum tamen expellit quod inutile est: re- & 1. de sudat igitur ex venis in ventrem, atque id sensim: pu- Fac. nat. rior autem pars ad renes trahitur: ob id cùm asclites fit, c. 15. vrina minuitur, nec tamen tota perit. Si autem renes non traherent, aut vasa frangerentur, sanguineum esset quod in ventre contineretur: at non vitato sanguine, quamvis aqueus sit, vrina multa emittitur, nec spernitur à renibus: hydropemque minimè incurrit. Sed si caua iecoris vitientur, fluxus fit sanguineus: non est enim in venis quod trahat, sed iecur trahit ab eis atque expellit. Vnde non cogitur resudationem facere, cui succedit hydrops, sed si vi contineatur. At neque hydropi asciti succedit sanguinea deiection, nam est conuexa iecoris in concavam nimis violenta per tam exiles venas reiectio fieret: atque in ea etiam aqua non sanguis remitteretur. Quò fit, ut duas quasi in iecore formas ac substantias sanguis acquirat: Priorem etiam in venis, aliámque in dextro cordis ventriculo: aliam in sinistro, aliam in cerebri membranis. Sed non omnes speciem mutant, verum tres tantum: venæ, quæ imperfetum generant: iecur, quòd optimum, sed non sentientem: & cor, quòd creat sentientem, id est talēm quòd possit animal sentire. Ob hoc animalia omnia cordi proportione respondens membrum habent, aut cor ipsum: plantæ autem iecori, generatur etenim & in his succus, qui tot partibus seorsum alendis idoneus est: atque id membrum vel cortex est, vel medulla: nulli enim quod sciām ligno hoc inest. Sed & si sanguis regredieretur, nutrit circuicina loca, ea enim aquo nūtiuntur sanguine. Si igitur frangatur vreteris, aut tumor obstruatur, non fiet in altero tumor ventris: quoniam iecore bene affecto sanguis serofus per venas permeabit, redundansque ad cor primo febrē, deinde mor-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

tem suppressa vrina inferet: multosque sic perisse vidi-
mus breui admodum tempore: alios in xi. alios in
xiiii. quosdam etiam arcterum venarum & pingues in
vii. diebus: suffocat enim serosa copia. Non igitur tu-
mescit in his venter, quoniam moram non contrahit
sanguis, nec eredit venam naturalis humor. Si vero
frangatur vreteris, inflatur venter, sed hydrops non sit,
imò percutus morbus: putreficit enim sanguis qui exit
& hominem iam morbo imbecillem occidit intra qua-
tuor dies. In his nihil aliud cernitur quam dolor re-
num, inde tumor cum morte succedens: impossibile est
enim quod fracto vreteride amplius lapis excerna-
tur: aut quod excreto illo iam fractus sit vreteris,
c. 2. et si illud Avicenna & Rasis perperam aliorum ima-
ginationes secuti, dicant: non existimantes vires ra-
tionalium. Palam est igitur Avicennam, & Auenzoar,
ac Rasin, nec Galeni mentem, nec veritatem assecu-
tos esse.

Rursus fiat vitio imbecillitatis renum, si fieri potest:
in his rursus nulla penitus hydrops fiet: sed primo co-
nabitur, si leuis est morbus, impletis venis per sudorem
excernere, demum crustae & papulae toto corpore appa-
rebeunt: aliquique morbi varij, ac forsitan leucophlegmatia:
non enim nutriti corpus bene hoc sanguine potest. At
quia hoc nouum est, dicamus iuxta Galeni sententiam, si
de Sym cri leucophlegmatian, cum diminutè concoquitur san-
o. canis guis: etenim non posset omni corpori hic affectus esse
p. 1. communis, nisi vitio eius membra ex quo totum cor-
pus generaliter nutritur. Ergo mala coctio facit ut leu-
cophlegmatia generetur: nimis frigiditas sanguinis se-
rotam partem multiplicat, quam non trahentes renes
putredo corrumpit, resudatque per vreteras in spatium
sæpe dictum. Quoniam igitur frigidius est iusto iecur,
plurima ac prava serosa pars in sanguine gignitur. hæc
ut innutilis à renibus nō trahitur, sed putreficit, resudat-
que ob morā & acuitatem in vērem, & generatur hy-
drops: ascites: antē vero sit ascitis genus, in quo cor-
pus propter venas impletur aqua, nec tamem tumet vē-
ter, atque in hoc solo sermè, quamvis & in leucophle-
gmatia aliquid iuuat cutis scđio, quam Ætius cōsulit,

strenuè auxiliatur. Indicio est, quòd tales nisi carentur, in veram tandem transeunt ascitè. Sed de tympanite dicebat Galenus, quòd à minore frigiditate fiebat quām ascites, ob id ratio discriminis est manifesta. Fit autem tympanites vel solius iecoris vitio, cùm modicæ asciti calor iungitur iecoris, & hæc pessima est, tum quia causam effectui contrariam habeat: tum quoniam in ea est vterq; morbus, ascites & tympanites. Fit & cùm ob ventriculi vitium subtilior pars ex cibo transit in spiritum. Propterea dicebant Rasis, & Avicenna concordes, Tympanites ob ventriculi vitium maxime fit, vt ascites ob iecoris: nam si iecur nimis incalescat, ventriculus autem non concoquat, cibi pars in flatum digeritur, quæ subtilior est. Atque utinam ego intelligerem unde hic esset transitus ex iecore in cauum peritonei, quin potius per intestina & meseriū digeratur. Auerroes cum sua discretiva virtute facilem fugam habet, inquit enim: Cū non sit separatio in iecore aquosæ partis à sanguine, tunc sit ascites: cùm verò materia aquosa à calore exuritur, fit tympanites. Et ideo dicit & ipse, quòd hic morbus ob contrarietatem causarum & producti, est difficillimæ curationis. Et recitat opinionem multorum, qui crediderunt aquam illam resudare ex venis, quæ ad umbilico ad iecur tendunt, quibus fugit infans nutrimentum à matre dum est in utero. Sed dissecatio ostendit, quòd illæ venæ in adultis sunt ex toto aridæ: quomodo igitur transmittent aquam? Deinde si sic esset, possent etiam fieri Hydropici stante iecore ex toto illæso.

Conciliator ponit hydropen sarcitem fieri absque vi- differentio iecoris, nec potest differentiam tradere harum, nec docere quomodo omnis hydrops iecoris vitio fiat. Ostēsum est etiam suprà hoc omnino esse non posse, vt sarcites absque iecoris noxa fiat. In ascite etiam existimat aquam illam per arterias siccas penetrare, quæ à iecore ad vesicam tendunt: quibus serosa pars, dum in utero infans est, à iecore propelicantur in vesicā, ac matricem. Sed hæ omnes, vt dixi, nuge sunt, & imaginationes, vt de Auerrois venis dictū est. Illam verò separatiuam, quod non detur, iam suprà ostendimus, si per separatiuam intelligamus discretiuam.

4. Aphorism. ii.

3. Collecta cap. 21.

Conati sunt quidam ponere distinctionem inter genera hydropum, ut ascites à frigiditate maxima fieret iecoris, à mediocri tympanites, à minima sarcites. Sed si ita esset, oporteret ante ascitem fieri tympanitem ante hanc rursus sarciten, quod non videmus: nunquam etiam possent simul esse, aut semper, quorum neurum accidit: nanque videmus asciti tympanitem aliquando, aliquando sarcitem, quod rarius est, commisceri. At verò quod hoc futurum sit, planè apparet: quia maxima frigiditas potentia minimam & mediocrem semper continet, actu nunquam. Est etiam genus quoddam hydropis repentinum, & forsan proprium ab Hippocrate dictum in septima Aphorismorum: Quibus hepar aqua plenum in omētum eruperit, venter repletur, & moriuntur. Galenus exponit, vesicas in membrana hepatis aqua plenas exortiri, ac disrumpi. Inde manifestum est quod tunc tanta cavitas, ut illi opinantur, repleti nequit: sed successu temporis paulatim ex iecore per eius substantiam aqua penetrat: atque hic mihi modus verisimilior causæ hydropis videtur. Sunt qui credant per membranas etiam aquam penetrare, quoniam sudor sanguineus quandoque effluat, ut Aristoteles & Galenus fatetur. Sed mihi hoc difficile videtur, cum nō sit quod impellat: cōstat enim exemplū esse dissimile. Sed ad rem redeo. Quibus Tympanites fit, his in iecore plurimum generatur primo flatus: sed unde exeat, hic est difficultas. In pestilentibus etiam febris tympanites fit, non autē in ardentibus, quoniā spiritus vitalis resoluitur: unde plurimi sub morte in acutis fiūt Tympanitici, & mortui turgent: hoc autē singulis diebus inspicere licet, quare sola frigiditas non sufficit tympanitem excitare: sed quæ destruit vitalem calorē, & alium igneum eius loco accedit, ea de causa non iuvat sectio peritonei in tympanite, cum tamen totus flatus illico ex vulnere exceedere debeat: nec enim idem est de tympanite, quod de ascite, ubi tempore indigimus, & conatu, ad aquam quæ sub vulnere iacet extrudendam. Aēr sponte exit ab omni parte, sed ubique continetur, & non in cavitate solūm: exiguum verò aquæ quod in imo residet, cum vulnus occluditur tota.

le Par.
imal.
p. 5.

tragœdiam rursus excitare solet, nam iecur & ipsum flatu plenum est. Ergo cum venæ in intercute folium cument, & crura, nondum autem venter, saluberissima est incisio quam Aëtius consulit, per paruas sectiones: atque sic ego unam iuuenculam perfectè sanaui in domo Alberti Varisij, quæ postmodum nopsit, & in fine anni denuò correpta morbo, dum aquam incredibilem per plures dies haufisset, quamuis me vocassent, ab immenso potu temperare non poterat, adeò malum inualuerat, mortua est.

Omnis igitur hydropis causa, iuxta Galeni sententiam est ex iecore: quod & Rabi Moyses in suis Aphorismis vidit. Quo ex loco colligitur, librum Scientiarum Galeni eundem esse, qui apud alios interiorum, ut etiam ex secundo Artis medicæ habetur, nunc de Locis affectis inscribitur. Quæ autem sit vitio venarum in mesereo, parum differt ab ea, quæ ex iecore: nam hec venæ sunt partes venarum iecoris. Placuit tamen Hippocrati distinguere: nec solùm calidis morbis, præcipue febribus, Hydrops succedit ob caloris innati resolutionem, sed ob usum frigidorum imoderatum: præcipue vero in senescentibus. Species vero tres esse diximus, quarum una atque altera bifariam diuidi potest: Tympanites absque aqua, & cum aqua: ascites in ventre & venis, & in venis tantum. Sarcites quæ leucoplegmatia & in qua membra potius proprio, quam alimenti vitio nutriti desinunt, ut in hecticis & morituris quæ pessima est, neglectaque à Galeno, ut quæ cura non susciperet, cum tamen eius in genere meminerit, nam & ipsa sarcires vocatur. Qui vero tympanitis frigidam & sicciam intemperiem, ascitis frigidam & humidam, iecoris causam esse diceret, sarcitis frigidam tantum, nihil repugnans autoribus & experimento affirmaret: & aliquid subtilius inuenisse videretur. Nec tamen omnis frigiditas Hydropem facit, nam quidam natura tales essent: sed quibus multo minor, quam pro caliditatis præternaturali ratione respondeat. oportet igitur multum attrahi, frigiditatēque adesse, corruptionisque modum: at frigidum, cum humido coniungitur, maius appetet: propterea dixit Galenus maximam esse frigiditatem in ascite

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

tympanitis comparatione:tum etiam,quia ibi calor ma-
lus viget:ob id nihil deterius ciborum copia.

C O N T R A D I C T I O   X X I I .

Sedimentum vrine an in iecore generetur.

Quicquid alimenti in sanguinis generatione natu-
ræ refugit coctionem, illud in vrina subsidet, & fit
1. 1. 1. sedimentum: dixit Galenus primo Prognosticorum:
1. 2. in subiicit etiam, quod est particeps causæ præter naturam.
1. 12. Et in tertio Medicæ artis: Cumque corpus temperatum
1. 6. optimo vitæ regimine vtitur, nihil circa deiectiones
1. 24. aur vrinæ peccatur. Clarius in primo de Crisi: In puer-
1. 12. ris, atque iis adultis, qui otiosam vitam agut, antequam
in ventriculo alimentum perfectè concoquatur, multa
pars tamen etiam in venis crudii humoris ressecatur, quæ
tota in sedimentum vrinæ transit: unde fit, vt qui ex o-
tio & crapula febricitant, multum habeant in vrina se-
dimentum: qui verò biliosi ex inedia & laboribus, nul-
lum. Oppositum primo de febrium differentiis: In apo-
stematibus pus quidem fit superante natura, in venis au-
tem & arteriis, dum humores concoquuntur, quoddam
quod puri proportione respondet, subsidens in vrinis.
collekt. Et rursus Auerroes: Hypostasis est superfluum tertiae co-
ctionis: quare non fit in iecore. Auicenna videtur sen-
tire, quod sit id quod per malam coctionem in iecore
generatur, cum dixit, Et non oportet vt queratur Hypo-
stasis in vrina sanorum: ipsa enim non est necessaria nisi
in ægris: si enim esset superfluum alimenti, semper inue-
nidapri niretur. Sed huic contradicit quod dixit in quarto li-
lect. 3. bro: Vrinæ in acutis febribus non habent sedimen, de-
ma 2. inde habent ipsum. Quid autem est sedimen, nisi humor
6. qui febrem facit, qui iam concoctionem est affectus?
1. est tamen hypostasis significans super hepatis disposi-
tionem, immo vrina ipsa super venosum vniuersum ge-
ist. 2. nus, vt habetur à Principe, & quarto de Tuenda sanita-
1. c. 7. te. Inquit enim Princeps: Et eius quæ est in odore her-
med. barum, causa est hepatis adustio. Pro solutione dixerat
Trasianus in sua disputatione singulari, & Jacobus de

Forliuio in quæstionibus super secundam primi Auicennæ eam repetit, quod Hypostasis tam in sanis quam in ægris sit in iecore per malam coctionem. Ad Galeni autoritatem dixit, quod illa est pro ipso: nam si esset ex humore patrido concocto, esset pus, non sedimentum: cum igitur natura sedimen emittit, indicat quod adeò est valida, ut non solum noxiū humorē concoquere possit, sed etiam sedimentum. In febrium igitur initio indica-
secudam partem cap. 5.
 tur per crudum sedimentum quod natura est occupata circa humores. Sed quomodo significabit Hypostasis coctionem bonā iecoris ac ventriculi? respōdebit quod in perfectè sano nihil horum est, incoctam enim materiam significat. Sed ut mihi videtur Galenus in primo Prognosticorū vult, quod dealbetur à solidis, quare in tertia coctione fieri: & etiam quia sanorum vrinam exquisitè cum sedimento depinxit. Liqueat enim, quod hæ sunt cum substantia mediocri colore subrufo. Tertium igitur signum etiam ad sanorum vrinas pertinet. Opinio verò, cui magis Iacobus fauet est, quod in tertia coctione generetur, sed cum multa est pars superfluua aut pori obstructi, tunc descendit cum vrina, additque præter id, quod in morbis est pars eius quod reduci ad benignum potest. Dictum primum ut dixi, contra Galenū est, ut docui: nam in exquisitè sano sedimentum in vrina appetet, nec tam in omni: & hoc solum voluit Auicenna: velut sani est habere dentes triginta duos, nec tamen omnis sanus habet, sed solum qui perfectissimi est temperamenti: sanus enim ieiunus, biliosus, laboribus & vigilia exhaustus est, nec habet sedimentum in vrina, & tamen sanus est. Sanior est, qui habet, quam qui non habet, hoc Galenus voluit: ille, quod non necessariū est habere eum qui sanus sit. De humore autem dixi, quod nihil est ad peccantē pertinens. Galeni autoritas sic debet intelligi ut iacet: eius enim opinio est: quare iuxta illū in sanis quidem sedimentum sit ex materia sua in iecore, & formam acquirit in venis: in ægris autē pars est materia peccantis. At nos, ut diximus, cum videamus in morbis sedimentum quale in exactè sanis, impossibile est, ut sit pars materia concoctæ, quæ omnino est inutilis, & puri guidam similis. Galenus parū aliquando considerat ista

H I E R . C A R C O N T R . M E D . I C .

protulit, quæ si sequamur in infinitos nos adducunt errores: si negemus, audaciores, ac pertinaces iudicamus: præcipue apud hos nebulones, qui se Galenicos non
aphor. αληθεοὺς iactant. Nam si materia est quæ concoquitur, cur in crisi quæ per vrinam sit, nunquam videmus sedimenta optima, sed materias quæ in fundo resident ac turbulentas? Emitteret etiam materiam hoc modo peccantem absque crisi. atq; etiam crudam: quod in omnibus fateri morbis piaculum est: aberraret enim semper natura. In pestilētibus etiam morbis homine pereunte optimum apparet sedimen, quare aliam habet hoc causam.
rima uarti tact. 4. Quid quòd si iam in sanis spōte adest, cur hoc ex morbi materia expetēdum? Concordamus igitur cùm Galeno in sanorum sedimento, quòd alibi materia, alibi formam suscipiat. Vgo autem nostroru temporum more lōgam facit quæstionem, in qua opus habuit sola scriba.

HIERON. CARDANI MEDICI TRACTATUS
III. SECUNDI LIB. CONTRA-
DICIENTIVM MEDI-
CORVM.

C O N T R A D I C T I O I .

Lac an febrentibus vtile.

A c dare caput dolētib. malum: malū verò & febricitatib. & quib. præcordia suspensa murmurant, & sīticulosis: malum autem & quibus in febribus acutis biliosę sunt deiectiones, & quibus sanguinis multa deiectio facta est. Conuenit autem tabidis dare, qui non valde multum febricitant, & in febribus longis & paruis, si nullum ex supradictis signis affuerit, & præter rationem consumptis, inquit Hippocrates in Aphor. 5. & 4. xismis. O & in casibus lac prohibet secundum Galeni ex-

positionem: nam verba illa, Et quibus præcordia suspēsa
murmurant: sic legit: Quibus etiam præcordia sunt su-
spensa, & murmurantia. nam Græca lectio etiam id ad-
mittit, vt sint duæ partes, καὶ οἵτινι ὑποχόνδρια μετέωρα καὶ
diaphragmata. Item eam partem, quæ ad febres, & bi-
liosas deiectiones attinet, in duo diuidit: quò fit, o & tō vt
in casibus haud cōueniat, probetur autem in tribus, Ta-
bidis, & febribus longis ac paruis, tum etiam præter ra-
tionem cōsumptis. Sunt qui verbum φεινώσθεται iuxta rei
naturam, & dictionis vim, & Celsi autoritatem, non ta- L.3.c.2
bidis, sed phthisicis interpretētūr, vt Brasavolus, nec ma-
lē in suo commētario. Aduertit & aliam, quam habebat
in suo codice lectionem, vbi pro βλαυχροῖσι, quod est de-
bilibus, vel paruis, vt dictum est, febribus, legebat iuxta
Oribasij interpretationem, sed non secūdum Galenūm
βιγχώσθεται, id est, tussi vexatis. Emendat verò Galenus ea
verba, Qui non valde multum: ad sensum trahens rei
magis cōuenientem, & orationis tollens absurditatem,
sic legendo, Qui non multum febricitant.

Hæc sunt quæ prius ante aggressionem, de emenda-
tione Aphorismi lectorem monere volui: nunc verò vi- com. c.
text. 7.
deamus, quas patiatur difficultates. Nam quarto Regi-
minis acutorū dat in causone, lac asinæ, febre, vt inquit, I. &
vehemēti, & cum oris amaritudine. Tum etiam alibi in
codem libro, in cura Paraplexiæ, Epilepsiaæ, Vertiginis, co. & t.
26. &
& grauitatis capitisi. Videtur autem ex octo conditioni-
bus, si quis diligenter velit contemplari, septem priores
dānasse exceptiones his tātum in duob. locis, vt iā nihil
quod prohibeat supersit præter extremā multā sanguini-
nis deiectionē. Sed & in Eratolai puero lac præbuit ter,
septimo Epidemiorum: primū cùm febre laborasset, post pr.
& multa biliosa ac tenuia demississet: aderat tamen inte- cip.
stionum difficultas, quo in casu & Galenus lac biben- 1. ad Gi.
dum dat. Non igitur hoc absolutè verum est, quòd in co. cap.
febre cum biliosa deiectione lac non conueniat. Con- in prim.
uenit & in vuluæ strangulatione, vt in libro de Natu-
ra fœminea, nec purgandi causa dabat sed à purgatione.
Verum ad primum institutum reuertor: Dedit, quicun- in prime
que fuit eius libri Eratolai puero autor, lac primo, aut
serum decoctū: post autem quadragesimum diem, cuī

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

tabes vrgeret , & tamen doloribus & murmure ventris
premetetur , dedit lances Atticas nouem asinini lactis
per duos dies decocti , ex quo potu iuuatus est : cessaue-
runt enim dolores , & purgatus est , & appetentia cibi re-
diit : Tertiò verò dedit bubulum lac cum modico aquæ

in libro de ac vini, duobus ex cyathis. Est autem cyathus drachmæ
pōderibus decem , vel ad summum duodecim , vt Galenus refert.

Lanx Atticorum dimidio maior , nam quatuor hemi-
nam, quæ ex sex constat cyathis, conficiunt. Sed & in li-
bro secundo de Fœminarum morbis, in profluvio albo-
rurum mensium post bilis purgationem præbet lac asini-
nūm: si tamen, inquit, exanguis sit mulier , aut flatuosa,
vel lienosa, ne dederis . Illud ne obiter prætereundum
duixerim, quod in extenuatis bubulum lac ibi , non asinī-
nūm præbet ad cyathos usque sex , à duabus initium
sumēs, deinde per singulos dies uno addito, donec eum
numerum adimpleuerit, coctum etiam plerunque lac
Hippocrates exhibet: tum etiam aquam lactis in febri-

iuxta fi-
nem. bus minore periculo , vt in tertio de Fœminarum mor-
bis , cùm febrenti à puerperio caprini lactis aquam

fol. 2. dum non purgatur exhibet. Dicebat autem in secundo
de Victus ratione: Lac omne nutrit, ac mouet, præter ouillum, quod fistit, asinīnum verò & æquinum plus reliquis mouent, inde caprinum, minime omnium bubu-
lum seu vaccinum , his verbis differentiam omnem la-
ctis per quam distinxit. Sed iam ad Galenum venia-

cap. 15. mus . Hic in tertio de Alimentis Aristotelem sequens
3. de histo. hunc ordinem statuit, subtilissimum camelinum , post
animal. equinum, inde asinīnum, mox caprinum, post ouillum,
c. 20. crassissimum autem bubulum. Quod fit, vt in ouilli & bu-
buli comparatione ab Hippocrate discrepet, nisi quid inter mouere & substantiæ tenuitatem interficit: subiicit enim , quod plurimum habet serosæ partis minime co-
gitur in ventriculo subducitque aluum , atque in hoc

præcipuum est asinīnum : vt enim serosa pars subducit
aluum, sic caseosa fistit . Subiicit etiam omne lactis ge-
nus offendere hypochondria, caput, & dentes : crassum
verò & caseosum etiam iecur & renes: quod & Hippo-
crates testatur in libro de Capitis vulneribus : inquit e-
am, Lac prauum queris nocet, atq; in eis calclum ge-

fol. 5.

serat, si calidum fuerit ac biliosum. Non igitur casealem substantiam accusat, sed biliosam, quare renes & viscera adurendo calculum crevit. Illud etiam mirum, cur Galenus non potius equinum & camelinum asinino praetulerit, si sunt tenuiora. Ut vero nos coaguletur, & ventrem moueat, sal & mel addit. Rursus ut maximè fistat, lapides ignitos in eo extinguit, aquamque addendo de-nuò repetit: sic enim serosam non solum partem amittit, sed etiam ab acreitate spoliatur. Iustat autem omne lacte pectus & pulmonem, & syncerum ac naturale boni est alimenti. Sed exigala quasi ad naturam reductæ accedit, lib. 3. de ac casei, biliosis temperaturis conueniens: sed lapidem Alimi & obstruktiones generat. Verum de lactis partibus in c. 16. superiore tractatu iam diximus. Postò difficultatem in- Contrad Hippocratem & Galenum de ouillo ac bubulo lacte 4. ipse Galenus in libro de Cibis boni & mali succi dissoluebat: nam bubulum plus habet butyri, ouillum plus casei: unde pinguius bubulum, crassius ouillu merito dici potest. Subiiciebat ibi mediocritate substantiæ caprillu omnibus præferri: quibusdam tamen in ventriculo maximo cum periculo coagulari: unde mel & sal addere consulit.

Propter hæc quinto de Tuenda sanitatem, ubi lac lau- post me dat, quod præter optimum alimentum etiam ventrem dium. mediocriter subducatur, ubi illud ab ætate animalium à natura & à victu eligere docet: quæ tria sunt in eo semper obseruanda, asinimum ob tenuitatem, & caprillum ob mediocritatem alternatim exhibet, nam tutius asinum, in sanis melius caprillum, igitur sedata controuer- fia, ex eo loco alia protinus enascitur. Nam in decimo de cap. pri Simplicibus medicamentis, cum docuisset ipsum eligere odore nullo penè ac grato, tamen sapore iucundo ac dulci, muliebre præfert omnibus, inde quod ex animali carnes habeat suauissimas ac humanæ persimiles, quare tam suillum damnat, ut crudum & aqueum, ouillum vero caprillo & asinino non præfert: multum enim refert scire quale lac sanis aut ægris maximè conueniat: nam ægris salutem, sanis longissimam quandoque præstat vitam, ut de rustico, qui ceotum excessit annos, retu- lit. Galenus in quinto de Tuenda sanitatem, ob lactis usum.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

cap. 6. in Igitur Galenus in septimo Artis curatiæ, dum siccum
aut. curat ventriculi & totius intemperiem tres posuit ordinates: Primum, qui optimus, ut lac ex mulieris vbre sugere
 retur. Huic proximum, ut bibere vellent, si sugere recu-
 farent. Post hunc, ut afinam sugerent, si humanum ab-
 horreant, vel si nolint, calidum euulsum bibant. Constat
 enim, si vel refrigeretur, vel moræ paululum contrahat,
 illico plarimum detrimenti accipere, quod & in deci-

cap. II. in mo de Simplicibus medicamentis testatus est. Sed in de-
princ. cimo Artis curatiæ, dum curam hecūicæ tractant, lac
 exhibet afinimum tanquam præstantius, nulla humani
 mentione habita: periculum tamen dicit imminere ne
 coaguletur, ob id mellis exiguum adiicit, cum tamen di-
 xisset in tertio de Alimentis hoc lactis genus ab hoc pe-
 riculo maximè abesse, nisi quod ibi comparatiè loqui-
 tur & in sanis, hic ob timorem febris veretur coagula-
 tionem. Nec est ut credas humanum debere præponi in
 hoc casu, nam iure prætermisit, ut in febre coagulatio-
 nis pericolo obnoxium. At ubi error, inquit, in his vel mi-
 nimus acciderit de eis actum est. Melius igitur, in sola
 secca intemperie & senectutis hecūica, ut familiarissimum
 humanum, in hecūica febre ut tutius afinimum præferatur.

*deß me-
 dium.* Declaratum est autem lac omne dentibus nocere, ex
 tertio de Alimentorum facultatibus: sed in libello de
 Facile parabilibus Galeni genuino, dum de dolore agit
 dentium, dixit, Lac te afinino os frequenter colluatur:
 vltra enim quod dolorem eorum sedat, illos etiam con-
 firmat. Vedit hanc difficultatem Auicenna in secundo
cap. 442 sui canonis, & propterea dixit, Lac omne & si vitiat
 dentes, afinimum tamen iuuat. Soluebat hoc Ætius li-
cap. 94. bro secundo, dicens, Lac erudit gingivias, & corrodit
 dentes: afinimum tamen ob sui tenuitatem non solum
 non obest illis, sed etiam eos iuuat, ac confirmat.

Quod fit, ut intelligamus, caseosam partem & pinguem;
 esse quæ nocet at dentibus. Dictum igitur Galeni sol-
 lum de capite & hypochondriis intelligentum erit, non
 autem de dentibus, quod ab omni lacte lardantur. Ac-
i. 109. cedit alia dubitatio: nam si lac nocet habentibus hypo-
 chondria suspensa, aut murmurantia, cur igitur ad illo-
tex. 103. rum dolorem legandum afinimum præbet Hippocrates

quarto Regiminis acutorum, in cholerae morbi cura? in quo iam dixerat adesse ventris inflationem ac strepitum. Dicebat vero Galenus, lac asinum subducere ventrem, & lenire dolores, esseque omni alio lacte humidius. At vero quod dolores proritasset lactis potus, declarauit Hippocrates exemplo in quarto Epidemiorum, & Galenus in Commento Aphorismi recitati, quonam pacto igitur sedabit dolores? nisi esset quod duobus in casibus conuenit, cum vel vlcus adest: eo enim expurgato etiam consolidationem adiuuat. Vnde etiam Princeps laudat cap. 4. in secundo & tertio Canonis illius exhibitionem, tam tract. 2 per os, quam in clysteri in vlceribus intestinorum. Secundus est, cum ex expurgatione acrum humorum speratur auxilium: nam asinum lac illud praestare potest. In Aphorismo vero abhorret lac pro cibo biliosas habentibus deiectiones, non medicamenti vice.

Dictum vero cum fit ex initio, & ex secundo de Morsibus feminarum, lac non conuenire lienofis, Auicenna tamen camelinum etiam iecori ac lieni tum hydropisi mirum in modum conferre affirmat in lactis enarratione, alibi que iungens etiam caprinum lac in asclitis cura, tract. 4. quod multos aberrare fecit. Laudatur etiam in cura cap. 12. cchesiae ab eodem lac camelarum: veruntamen vrinam adiungere etiam illarum ei videtur. Sed & in omni specie asclitis a proprietate illud mirum in modum laudat in genere quod deterget. Ex hoc tamen caprinum & camelinum iuxta differentiam animalium praefert. Necnon & in duritie splenis & apostemate dieit, quod lac camelarum est mirabile. Hic mihi dicendum vide decima tur, quod Galenus non exquisitè, nec Hippocrates agno quinta uerunt camelini lactis vires: nam & Dioscorides absolutè tunc. tract. 4. pronuntiauit, omne lac iecori & lieni obesse, camelini 2. cap. nullam facit mentionem. Indicio est, quod nec Serapio lib. 2. c. eius meminit, dum de lacte agit. Sumpit igitur hoc à Rafi in de S Princeps, cum dixit in tertio ad Almanorem, quod lac pli. c. 4. camelinum confert habentibus corruptam iecoris tem cap. 15. periem, dolorēmque in eo, & in septimo Continentium cap. 2. ex autoritate Georgij dixit, quod lac camelinum iuuat fol. 157 hydropem sumiendo vncias xvi. cum vncia vrinæ ea col. 3c. rum adducit etiam librum cui titulus est Horribilium.

Constat igitur hoc non esse Græcorum inuentum sed
 b. 23. Arabum . Coniectari etiam licet ex dicto eius alio cum
 sp. 699 autoritate Bimmasux inquit, Lac camelarum falsum est,
 pl. 465. & acre iecoris obstructionibus à crasso sanguine utile.
 pl. 1. Constat huius saporis Galenum haud meminisse . Facit
 id. col. 2 enim Rasis duo capita de lacte , in suis Continentibus,
 tertium septimi libri per breve: atque alterum in vige-
 motertio, vbi prolixè lactis utilitatē prosequitur. Agno-
 uit igitur eo teste & Rufus camelinum lac, dicens tardè
 illum è ventriculo descendere, quamvis non multum se-
 rofæ partis habeat, aut forsitan legendum est , Quamvis
 habeat. Vnum sat est, illum expertum esse, quod difficul-
 ter concoquatur: subtilissimæ tamen inter omnia sub-
 flantiæ illud esse affirmat. Sed Iudæus addit, quod cor-
 pus corroborat. Ex quibus facile conditionibus digno-
 L. 466. scitur, qualis natura sit camelini lactis . Tria tamē iubet
 ol. 1. nos in eius potu obseruare. Primum, ne ante xl. dies à ca-
 melæ partu, Secundum, ne in hyeme. Tertium, quod an
 tea dixerat, ne non absque delectu ciborum bibatur : nā
 vel cogitur in ventriculo, vel non iuvat, si tamen ventre
 laxauerit nimis, ferri scobe in illo posita corrigitur. Er-
 go reliqua lactis genera lienosis aut hepateticis parùm
 conferunt. Lac vero asinum non illis nocet, equinum
 bid. fol. ex illius sententia etiam menses prouocat . Sunt qui le-
 163. col. gunt humidissimum, ex libro de Alimentis, quia υπό-
 τελεύ: sed perperam non admittente contextu . Sed illud
 mirum, quod ibi addit, Lac muliebre cæteris magis nu-
 trire. Ego, Melius, legerem, potius quam, Magis. Sed &
 illud non conuenit Dioscoridis in intio sermonis de la-
 cte, quod bubulum, & asinum, ac equinum, magis mo-
 ueant ac turbent ventrem , quam ouillum, atque capri-
 num. Nam de asinino, & equino verum est : de bubulo
 non videtur, nisi per ἐνκοιλωπέρα, intelligat utrumque ex-
 tremum agentia, illa quæ moueant: bubulum, quod sui
 grauitate & alimonia ventrem turbet, nusquam concep-
 ferim contra Galeni sententiam, bubulum magis moue-
 re ventrem, quam caprinum: nisi quod cum dulcius ob-
 pinguedinis copiam sit, in aliquibus id efficiat . Sed &
 lectio sua Rasis lectioni astipulari videtur , cum inquit,
 οὐδὲ τῆς γυναικὸς γάλα γλυκύτατόν εἴτε καὶ προφίμωτατόν, id
 est, Mulieris

est, Mulieris lac dulcissimum est, ac maximè nutriens. Ego superlatium illud ad Optimè nutriēs, non ad Maximè, transferrem: constat enim bubulum humano esse pinguius, quare etiā magis nutrire, at nō melius hercle.

Sed postquam ad Diſcoridem ventum est, ille à co lib. i.
lore, quod sit candidum, à substantia, quod sit mediocre,
& quod vngui impositum non diffuat, lac probat. Galenus, ut vidimus, à sapore & odore. Paulus septem notas
ascribit, quod mediocre sit & laudabile substantia, co-
lore, odore, sapore, copia, quod impositum vngui clari-
tatem habeat æqualem, ac mediocriter diffuat: denique
quod coagulo in vitro vase coactum tam sero, quam
& solidæ substantiae mediocritatem obtineat. Atius co- lib. 4
piæ non meninit, nec experimentum addit: in cæteris
concors est Paulo: lac tamen candidum cum Diſcoride
de probar. Aristoteles tettio de Historia animalium in-
quit, His qui lactantur vtilius lac est, quod ad liuorem
trahit, quam candidum. πελεύτερον, habet Græca lectio. cap. 2
Auicenna recitans conditiones à Paulo positas, exponit,
quod color attineat ad albedinem, quasi non probet ex-
quisitè candidum. Respondeo igitur, quod Galenus in
primo de Tuenda sanitate, vbi leuis error maximam
noxam inferre poterat, adiecit & calorem, dicēs, Liuidū
non oportere esse, sed candidum, ut & Atius docebat.
Aristoteles animaduertit minorem laeti, quam vini, vel
calcii adesse candorem. Lac igitur quod optimum atque
id mediocriter spissum, non candidissimum est, sed nec
liuidum, at quasi ad liuorem declinans: quod enim sub-
obscurum quoquomodo est, non adeò est aquosum.
Concordant igitur hi omnes, nisi quod copia est argu-
mentum non mali lactis per se, sed causę cuiuspiam, qua
lac nō sit omnino probatum: sic & inopia. Vbi verò tam
diligenti inquisitione haud opus est, odor & saper satis-
faciunt. Verùm ad idem redeunt antiquorum dicta ve-
visu, odoratu, & gustu probetur. Optimum verò quod
ab animalibus, post humanum, carnem similem haben-
tibus prouenit: atque id iure, caprinum esse enim optimum,
ut hœdiacaro: inde bubulum, asinum, non
melius, sed tutius est, ac magis ad medicinæ rationem
pertinet, quam cibi. In suillo solùm difficultas est, nam

tertia

mis, d.

c. 4.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

caro ea assimilatur humanæ, sed ex mammatum paruitate forsan id accidit: & quanquam caro mala, & horribilis, lac prauum esse arguat, non tamen bona bonum.

p. II. Sed rursus difficultas est de quantitate: nam, ut dixi, Hippocrates dabat primò duos cyathos ascendendo per singulos usque ad sex. Sed Galenus in decimo Artis curatiæ inquit, Dandus est primò lactis cyathus, inde per dies singulos dimidio cyathus est augenda mensura, usque ad metam medioerem. Aëtius vero dixit, certam quantitatem cuiusque definire est impossibile. Auicenna vero in quarto libro, dum hecicam curat, dicit, ut initium sumatur à drachmis decem, usque ad triginta. Ex quo patet, quod hic est error: quare vel sic legendus est textus ille, Initium sit à drachmis decem usque ad viginti. Vel sic: Initium sit à drachmis decem, & perueniat usque ad triginta augendo, & etiam plus, si virtus ferat: ut hæc quantitas sit terminus totius temporis, non autem initij, nam hoc cum Galeno concordat. Aëtius vero dixit, non posse præfiniri veram quantitatem, quæ nec à Galeno, nec ab Auicenna, ut patet, determinatur. Hippocrates vero auger quantitatem, quia morbus est minus periculosus, & nondum fluxio cessat: & ob id etiam bubulum porrigit, quoniam plus habet pinguis, ut visum est.

b. 7. c. de. Sed cur pessimum dat Hippocrates in hoc casu, nam
Ete. Paulus dixit, temperatissimum muliebre, inde caprillum, post asinum & ouillum, bubulum vero ultimum
b. 5. cap. est: à quo dissentire videtur Alexander cum dixit, O-
2. titulo ptimè nutrit hecicos muliebre lac, post asinum. Et
lacte. Princeps loco allegato, Post muliebre optimum est asinum. Sed in secundo Canonis dixit, quod vaccinum
p. 442 post muliebre est melius: & adducit rationem, Quia
rundi illud est magis conforme humano, quod fit ab animali,
aet. cuius foetus eandem in utero moram dicit cum homini,
p. 18. id est per nouem menses: quare vacca cum vitulum
1. 21. 27 ferat nouem mensibus, & ovis quinque, inquit enim
p. 23. Philosophus in sexto de Historia animalium, Sus qua-
tuor mensibus in utero fert, ovis & capra quinque, vacca
nouem, equus & asinus duodecimo mense pariunt, quo-
etiam camelus, igitur lac optimū vel natura infantibus

talèque vaccinum : vel substantiæ mediocritate , ut caprillum : vel securitate maximè , ne coaguletur , atque id est asininum : vel reficiendis viribus , atque in hoc bubulum etiam muliebri præstat , quare illud dabat Hippocrates . At in febribus conuenit hecticis asininum decimo Artis curatiæ , vt nec humani meminerit , quod lib. 5. etiam Aëtius obseruat , dum de illarum cura agit . cap. 9. Alexander verò , vt visum est , humanum præponit , & Auicenna , quanquam aliter Gentilis interpretetur locum quarti libri suprà adductum . Sed tamen in secundo libro , vbi de eo agitur , inquit : Lac asininum & caprillum hecticis confert , humani nullam habet mentionem . Verùm Gentilis conatur soluere dicens , quòd substantiæ similitudine humanum lac sit melius , asinum autem refrigerandi & humectandi causa . Sed hæc solutio nulla est , quæ nos nihil docet quale nam modo est præbendum . Respondeo igitur , quòd secundum Galenum in siccitate ventriculi melius est humanum , quia melius nutrit , & est magis conforme , & non tanto in periculo coagulationis versamur in hoc morbo si cut in hectica . Sed in hectica melius est asininum , quia non adeo facile coagulatur ut muliebre , estque frigidus , & humidius illo . Sed Auicenna forsitan est exponendus in secundo loco per primum . Vnde patet error Auerrois in septimo Collectaneorum , qui totum facit oppositum : in cura enim hecticæ dat lac humasū , in cura siccitatis ventriculi asininum . Nec est dicendum , regulam datam in septimo Artis curatiæ tenere in decimo , ut caprillum lac humanum præferendum sit . Valde enim incautus fuisset Galenus in tam subtili curandi ratione , tanquam periculosa , ut unius verbi causa errorem hunc voluisset admittere . Subscribit etiam huic ratio , nam ibi periculum maximum veretur , ne coaguletur , quod vix in humano potest impetrari : nam dare meli in hac causa horret . Ob id igitur in siccata ventriculi intemperie humanum lac potest magis conuenire , quòd mellis admixtio , quæ fermè ad securitatem est necessaria , tutior sit . Patet autem ex his , quòd non eadem est cura siccitatis ventriculi , & hecticæ eius : cùm in eis hectica asininum lac , magis etiam quam in hectica totius conueniat . cap. 25.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Haliabbas verò in quinto Theoricæ non animaduer-

ap. 26. tens differentiam hanc , humanum proposuit asinino. Verùm in tertio Practicæ ; si febris non sit vchemens, dat lac asinæ , dat etiam caprillum lac, à quo sit butyrum exactum . Hoc non videtur utile admodum ut often-
dam . Ex quo patet , quòd lac vaccinum pessimum sit in hec̄tica , cùm ob pinguedinem sit obnoxium inflammationi : post illud caprinum , & ouillum , & humanum : optimum autem asinimum & equinum . Sed cur in hec̄tica non maximè conuenit camelinum ut subtilius quinto Theoricæ tum ex his quæ dicta sunt . Respon-
deo : quia acre . Haliabbas ibi dixit , quòd camelinum citò è ventriculo descendit , & ob id forsitan quis dubi-
taret ex Rufi autoritate . Respondeo : Rufus agnouit experimento , quòd tardè concoquitur : Haliabbas rationem sequitur , quia subtile . Aliqua tamen subtilia tardè concoquuntur , cùm sunt naturæ inimica , quale est camelinum lac . Ideo dicebat Aëtius , quòd lac ca-
ib. 2. melinum et si seri multum habeat , attamen tardè de-
ap. 87. scendit è ventriculo . Quod ille faris ambiguè verten-
do explicauit , timens aberrare , cùm Arabes non vidis-
ser . Sed iam equinum cùm sit calidus , & acerbinis om-
nino non expers , refugiunt megis quam asinum . Propterea dicebat Haliabbas , Equinum lac proximum
est camelino , ut asinum caprillo . Est etiam caro asini
longè melior carne equi , vnde secundum regulam Ga-
leni etiam lac conuenientius . Ratio huius regulæ etiam
est manifesta : nam si ex lacte fit caro , etiam conueniens
est , ut carnes meliores frant à meliore lacte . Accedit
quod in nutrice caro & lac ex eodem fiunt sanguine : rur-
susque lac ex carnea substantia mammilarum formam
& concoctionem recipit .

ib. 1. Verùm quonam pacto Paulus lac coquit ut aluum
ap. 87. fistat , sic Galenus ad Glauconem primo : Hippocrates ,
vt iam vidimus , ut expurger . Neque etiam videtur ve-
rum quod supra diximus , ad biliosas dejectiones conue-
nire tantum purgandi causa cùm Paulus dicit , his stan-
tibus , ut illas compescamus , lac dandum esse . Alexan-
ib. 3. der etiam Trallianus hoc exhibet decoctum in intesti-
ap. 21. norum difficultate . Propterea responsio ex quatuor pe-

det quæ ab eodem & Paulo obseruantur. Quintum vero etiam à Galeno in tertio de Alimentis, quo loco iam cum adduximus. Primum igitur, ut præsupponamus lac primo hoc expurgare bilem, antequam sistat. Secundum, quod non asinum, ut in purgando, sed caprillum eligatur. Tertium, quod ab initio cum purgare volumus, multa quantitas, & syncera danda est: cum sistere, minor, atque cum cibo, hæc Alexander. Paulus obseruat, ut dum coquitur, quod superfluit, & est pars eius calidior, pinguior & butyrosa auferatur: nam ferosa purgat, casealis sistit, butyrosa vtrique operationi inutilis. Diutius etiam coquitur quod ad coercendum datur, ut pote horis duabus, parum quod ad laxandum. Galenus vero addebat, ut in his lapilli extinguerentur igniti, ut ferosa pars, & quicquid in eo acre est, consumeretur: deinde aqua alia addita denuo coqueretur: hoc ut frequentius fieret lac reddebat frigidius, & magis astringens, ac omnis acris expers qualitatis, quamobrem nec acres humores sic potest nutritre, & sistit aluum, nec proritat. Commune autem est his omnibus, ut perpetuo misceatur ferula, ne cogatur in caseū. Vnde apparet quoniam modis in eius exhibitione peccetur.

Sed in phthisicis quoniam melius erit: Galenus in *cap.* quinto Artis curatiæ muliebre prætulit: à quo asinum, caprillum, ac bubulum collaudat, eo consilio, quod diuersis in temporibus diuerso lactis genere indigamus. Ergo quantum primo prosit hoc in morbo, dicebat Alexander quendam, qui sanguinem expuisset, *lib. 2* dum per annum nulla non in re lacte vteretur perfectè *finis* fuisse sanarum. Quinimo & Galenus ipse refert aliquos existimasse, solo lactis vsu pulmonis vlcera persanari posse. Sed & Auicenna longam de lactis vsu in phthisicis narrationem facit, humanum autem & ipse præfert: *10. 5.c.* vtitur vero & decocto lacte: & litera noua prætulit asinum, ut & Aëtius. Haliabbas laudabat caprillum, ut cum *lib. 7* emigeretur cocto pinguiorem partem auferamus, mulierum tamen & asinorum præfert, sed dubium est quod *cap. 5. pi.* butyrosam hic conatur auferre parrem, quam etiam *ce. c.* Aëtius nititur eis exhibere, tanquam utilissimam *educendæ sanici.*

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Porrò quod de capris dictum sàpè est , quòd inutiles sint , iam explicabo : quanquam alias à me relatum , cum leonem & capram natura ægra esse diceremus .

.2. Varro igitur inquit in sua historia rei rusticæ : Capras sanas sanas nemio promittit , nunquam enim sine febre sunt : itaque stipulantur paucis exceptis verbis , ac Manilius scriptum reliquit sic : Illas capras hodie rectè esse , & bibere posse , haberéque rectè licere , hæc spondes ne ? Quòd eti Gal. hoc non dicat , Auicenna verò nesci uerit , malim tamea Italo de rebus Italorum præsertim iurisconsulto , quam Græco , vel Arabi credere : atque eo magis , quòd illi affirmant . Si non animaduertisse potius videntur : èstque aliud periculum in errore ac pertinacia : nullum in timore , cùm aliorum animalium præstantius habeamus . Ergo Aëtius asinini commemorat tantum ob tædium , mulieris autem conuenientius : quanquam & , vt dixi , in hoc morbi genete non sit vna perpetua ratio : nam quandoque febri hæticæ occurrendum est vel putridæ periculo , atque tamen his asinorum melius : at si putredo adsit in vlcere , bubulo iuxta Aëtij sententiam facilius expurgatur ob pinguedinis copiam . Rursus si nullum horum adsit , vtemur humano , vt familiarissimo . Omnes tamen si vehemens febris sit , lac omne refugiunt . Indigemus autem expurgatione puris in hoc morbo , hoc pingui ac butyrosa parte perficitur , consolidatione hoc caseosa , refrigeratione ob hecticam hoc serosa : itaque substantiis tribus , quas lac possidet tota morbi curationis intentio absolvitur . Cùm igitur febris abundat , sanies autem multa non est , oxigalacte vti etiam possumus : nihil est enim ibi corruptioni paratum . Vbi febris leuis , vlcus magnum ac folidum , decocto lacte vtemur , eoque etiam bubulo . Ergo vt ad primum reuertar institutu , Galenus sumptum extabiiis laudat . Hoc autem tres habet conditio-nes , quas qui in alio præstiterit loco negotio rectè consuerit : non aliter quam si ad tabias ægrum transinitteret . Prima , vt in monte animalia illa , à quibus lac excipiatur . habitent , non humili in loco . Secundum , vt mons ille austro & Orienti exponatur , à Boreæ parte integregatur . Tertiū , quòd sit iuxta mare . Accedit vt animalia illa her-

bis ac fructetis siccioribus alantur, quemadmodum a-
grestis, lotus, melissophyllum, & polygonon: lac igitur
hoc saluberrimum erit. Quantitateverò eius Haliab-
bas iam explicauit ab vnciis sex ad duodecim usque.
Auicenna verò dicebat à sacra iati duobus usq; ad tria.
Vnde secundum Gentilis expositionem, cùm sacra iati
sit vnciæ quatuor cum dimidia, erit minima quantitas
vnciarum nouem, maxima autem tredecim cum dimi-
dia. Forsan plus in hoc, quàm in hectica conceditur,
quoniam morbus difficilior euadit. Cùmque hæc con-
fistant iudicio quodam æstimatuo, non ideo Haliab-
batem ab Auicennna discordare censuerim, si Haliab-
bas vncias duodecim lactis in spatio horarum xxiiii .
Auicenna autem paulò plus concedat: hæc autem ab
utilitate quæ ex vsu prouenit potius sunt æstimanda.
At quoniam lac diximus hecticę refrigerandi & hume-
randi causa couenire, dubitatur ea causa an lac frigi-
dum sit, videtur enim hoc sentire Galenus dum dixit.
Frigidum est, ac eo sanguine frigidius quanto ade-
nes māmillarum sunt iecore frigidiores. Sed & Auicē-
na dixit ipsum declinare ad frigiditatem, quamuis fa-
cile in bilem conuertatur. Idē Rasis in tertio ad alman-
forē. Lac recens licet proximū sit valde temperamento,
ad frigidum tamen & humidum paululū declinat. Sed
Hali quinto Theoricæ frigidum & humidum absolutè
protulit: reens tamen humidius quàm frigidius, aceto-
sum autem frigidius quàm humidius. Verum Auēzoar
libro secundo sui Theisir, dixit ipsum esse frigidum &
humidum, adeo ut nihil sit aquæ tam proximum ex ci-
bis compositis. Omnes hi cùm diuersa senserint, aut
defecerunt, aut errauerunt. Quod enim lac longè sit
humidius, quàm frigidius, si frigidum modicè ponatur,
liquido constat ex generatione primò: namque ex san-
guine infrigidato, non autem exsiccato procreat: est
etiam vehementer dulce, ac plurimum nutrit: con-
stat etiam ex duabus substantiis exquisitè humidis,
tertia autem caseosa terræ commixta: etsi Auerroës di-
cat, diuersas illud habere partes contrarias, non tamen
æquales eas esse dixit. Galenus etiam in tertio de Ali-
mentis confiteretur, quod non secus ac oleum illitū hu-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

metat cutim, ac pinguem reddit: cùmque sit corruptio-
ni adeò obnoxium, nulla potest subesse ratio, qua illud
hecticis dicamus conuenire, cùm vix frigidum sit nisi
humidum etiam esset vehementer: scriptum est enim,

ph. 16 quòd vietus humidus febricitatibus omnibus confert.
Hali defendi potest ad hunc sensum deductus, quòd
lac acidum humidum minus est quam prius esset, &
tamen frigidius. At si de origi lacte intelligamus, ver-
ra erit propositio ex toto. nanque id genus lactis ad-
pato butyro frigidum euadit & siccum. sed neutrum ho-
rum seorsim ille tamen. Auenzoar in humido non aber-
rat, sed in frigido sic intelligendus est, quòd nihil ma-
gis sitim extinguit eo, si non corruptatur, quare ex af-
fectus ratione proximum est natura aquæ. res enim
frigida vehementer, si leuiter humida sit, videtur humili-
dior: & humida vehementer, si frigida sit, humorem

1.21. maiorem refert. Sed Galenus quinto de Simplicibus
medicamentis lac ponit calidum moderatè ac humidū:
medium inter sanguinem & pituitam: verū à pituita
natura remotiorē, proximiōrem verò sanguini: at-
q[ue]c istud verum est, dum in mammis lac continetur:
cùm autem exierit resoluta subtiliore parte, frigidum
illico euadit, estque ut humor quidam calidus, ob id
etiam calidis & humidis medicamentis augetur. ut ve-
rò est alimentum frigidum, euadit & humidū. Quam-
obrem qui lac ex vberē fugunt, calidū suscipiant nutri-
mentum, spirituque plenū, incorruptamq[ue], illius substā-
tiā: quod maximè phthisicis conuenit: hecticis autem
ob id non à muliere, sed ab asina: hoc enim dum fugi-
tur frigidum, est hominis comparatione, & spiritu ple-
num. Hoc autem manifestè Galenus declarat in quarto
de Simplicibus medicamentis, hoc argumento, quòd ex
tribus substantijs ex quibus lac constat, una est tempe-
rata, alia quæ minima ferme est modicè calida, maxi-
ma verò manifestè humida & frigida: quare totum ut
frigidum & humidum euadat necesse est: vnde sit, ut e-
tiam coctum dulcius fiat.

de Sim. cap. 9. medi 16. Cuius occasione dubitatur, an lac coctum ad nutrien-
cap. 9. dum melius euadat, quidue acquirat ad laxandum uti-
le: nam de adstrictione satis claret. Igitur quòd lac

dum coquitur subtili parte resoluta dulcius euadat, iam declarauit, sed non ob id: dulce enim est, quod moderate calidum: quod igitur frigidum ex Galeni sententia est, si amplius coquatur, temperatus euadit: tale igitur cum sit lac, dulcius etiam fiet. Fit autem quod temperatum etiam melius nutrit: oportet igitur coctum melius nutritre quam crudum: nam aquea pars sublata est: quod reliquum est, subtilius etiam, totum autem temperatus: ostendentur autem haec in sequenti disputatione. Quare lac coctum melius nutrit, non solum quia temperatus, sed quia mediocre. Attamen in febribus cocto non vrendum est, non enim caliditate ampliore indigemus ubi refrigeratione opus est. Sed in adstringendo optimum tale, quale diximus. *Quod vero non ab igne, sed ab aere permutatur acescit, hoc autem haud oportunum in nutriendo, cum semicorruptum sit: quamobrem & de hac differentia dicendum erit.* Sed cur ab ubere melius, non equidem, nisi quia per coctum nimis nutritio, ac tenax alimentum praebendo, periclitantur simul renes & iecur. Crudum autem ab aqua parte iuuatur: ob id commodius sanis crudum quam coctum, et si coctum facilius, ac plus, ac melius etiam nutrit, nisi quis calidiore sit temperamento. Coquitur autem lac asininum hac necessitate, quod purgare non possit nisi magna copia: dabat enim Hippocrates quarto Regiminis acutorum ab heminis duodecim ad sexdecim. Est autem hemina dragmæ i. x. igitur minor quantitas erat unicarum i. x. x. maxima c. x. x. ob id Galenus in commento magnitudinem lactis animaduertens dixit, nos non debere de quantitate mirari, cum antiquo tempore confuetum esset purgare copiosius. Adiecit & Galenus, in coctione asinini lactis nullum esse periculum quemadmodum in alio, ne in caseum cogatur, cum sit liquidissimum: consulit tamē, ut ad maiorem securitatem mel ipsum addamus. Oporret autem, ut dixi, perpetuò permiscere, & non multum coquere, neque diu. Si igitur tanta ac adeò tenuis substantia lactis crudi copia, vel etiam longè minor exhiberetur, periculum esset, ne æger omnino flatu distederetur, doloribusq; contorqueretur. Ergo coctio

tex. 2.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

non purgationem iuuat, sed noxam lactis emendandi

¶.442. causa adhibetur. horum occasione dubitatur an lac sit

Secunda. facilis concoctionis, nam tale existimat Auicenna in

imi, secundo libro, conaturque ostendere ratione. Et Mesue,

¶.2. c. Lac inquit, tria in phthisi habet præcipua, facilitatem

Præf. concoctionis, & ut sit res grata, & cum hoc medicina.

Apho. Est etiam conueniens phthifiscis & hecticis, iuxta Ga-

leni & Hippocratis fententiam, quibus cibi solùm fa-

cilis concoctionis conueniunt, iuxta omniū sententiā.

Conuenit etiam nuper natis: quò fit, ut facilis necessa-

p.18. riò sit concoctionis. Oppositum in de Dissolutione cō-

tinua, quæcunque dulcia & crassa sunt, iecori obsunt,

ipsum obstruendo, quale est lac: quæ autem crassa, pro-

culdubio difficulter concoquuntur. Respondeo, Lac fa-

cilè concoquitur, præsertim tenuè, ut asinimum: nō tamē

est facillimæ coctionis absolute, cedit enim luteis ouo-

rum in duobus, quod difficilius concoquatur, & facilius

¶.1. corrupatur. Diximus autem alias de coctionis fa-

ed. trac. ciliis causis. Lac quia multum nutrit iecori graue est,

con.7. non ventriculo, iuxta datam regulam. At lacte assum-

p.442. pto vigilæ imperantur, ut Auicenna docet in secundo

libro: sed Galenus nec in quarto, nec in septimo, nec in

decimo, meminit Artis curatiæ huius præpostoræ vi-

giliaæ, nec in tertio de Alimento.

gesima Quinimo dicebat ipse Princeps alibi, Et capiat ouil-

rey, t.1. lum lac, & superdormiat, dum corpus augere vult. Mi-

p.36. rum esset, quòd Galenus somnum abiecisset, vbi co-

ctionem in debilibus procurat. Deinde, quòd minima

quæque adeò diligenter prosequeretur, ac maxima ne-

2.c.93. gligeret. Sed dices, Ætius iubet ut à somno abstineant.

Dico, ille docuit veram solutionem, nam consulit ne

dormiant, his qui ex eo purgationem sperant, quibus

etiam deambulatio imperat. At quibus non conuenit

deambulatio, ut hecticis, & cōsumptis, ac renū viceribus,

tamen etiam phthifiscis citra capitum vitium, ac in his ge-

neraliter in quibus purgationem non speramus, nec à

capite quicquam timemus, somnum iniugere oportet.

Apparet igitur quantus sit error medicorum nostri

temporis, qui nihil sapiunt, nisi vbi nil scire præstabant.

Et hæc videretur etiam Auerrois sententia septimo Col-

lectaneorum, cùm dixit, Procuranda est illius coctio omni diligentia. Rafis etiam in cura hecticæ, cùm dat 10. lac, non meminit vigiliarum, sed coctionis, nec etiam mandum de cura phthisis loquitur. Ergo ut cibus somno eiusa semper iungi debet, vel ut medicina permutans, non autem ut medicamentum.

Sed quam'nam habet præcipuam vim lac in confortando renes, cùm dicat Aucenna, & lacti ouino in confortando renes non est medicina compar. & tamen Galenius in tertio de Alimentis, ipsum ut renibus inimicum damnavit, maxime crassum, quale ouillum est: cui & ipse Princeps in secundo libro in Areola membrorum naturalium subscriptis. Respondeo, Omne lac sua substantia renibus per se confert, maxime autem ouillum. Caseus enim nutrit renes, & ob id etiam vires: verum nocet per accidens generando lapidem: & hæc non repugnant inuicem.

Illiud citra contradictionem animaduertere decet, Lac esse maximam medicinam aduersus venena, quod & Ätius fatetur. peculiariter autem aduersus Cantharidas & Hyoscyamum: & hoc idem fatetur Aucenna, & alij. Oportet autem non ignorare causas: nam ex his factilius occurremus. Igitur cùm sit æquale fermè in temperamento, iuuat in calido & frigido, ac sicco veneno: nullum est enim venenum humidum, quod ob id veneni subeat rationem: est etiam gratum naturæ, & innocuum, quò sit, ut maximam illius quantitatem assumeret liceat: atque sic duobus modis præcipue iuuat: pri- mū vomendo, cùm ob gratiam bibere nō recusat patiens similem ei quod vomuit: quod in oleo raro efficeret licet. Iuuat & cùm assumpta magna quantitate venenum à multitudine eius obtunditur. Aliud est in causa quod butyro adhæret, venenūmque ne imprimat prohibet: & si eroserit, lenit ac mitigat: ob id hac in causa bubulum præstantissimum. Proxima huic ratio detergendi ex aqua parte accedit, qua etiam penetrat ad intima usque. Ultimū quod simul nutrit, ut vires non deficiant. His tot utilitatibus laudatur: habet tamen, ut dixi, aduersus erodentia venena peculiarē vim: ut cantharides, & marinum leporem.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

17. Superest difficultas, an aqua pars frigida sit, ut Galenus inquit in quarto de Simplicibus medicamentis, an potius calida ut à Mesue in suo libro de soluentibus medicamentis, & à Principe in secundo libro ponitur. Verum de aqua lactis, quæ in lacte est, non loquitur Mesue: ea enim prorsus est frigida: cum hoc stat quod via coaguli adiuta euadat sicca atque calida: nam coagulum à Galeno inter aciem habentia vim discussoriam mirantur: & à Principe in secundo libro, omne coaguli genus, cap. calidum est, & siccum, atque igneum: igitur esse potest, r. ut aqua lactis, quæ coagulo secernitur, calida sit, & sicca, 119. quæ in lacte continetur, abunde frigida & humida: initio enim calida est atque sicca pro medicamento data: cum tamen diutius moram traxerit, frigida euadit & humida, ut inferius post sequentē contradictionē docemus.

Postremò duo à me declaranda sunt, an lac in febribus putridis conueniat lentis? nam hoc videtur velle cap. Hippocrates in Aphorismo adducto, & Celsus cum dixit, Lac quod in his quibus sanguis fluxit pro veneno est, in phthisi tamen sicut in omnibus longis difficultibusque febriculis rectè dari potest.

Alterum est, quod & ibi exprimitur, cur ubi sanguis fluxerit, lac pro veneno sit habendum. Habet autem & prima quæstio duo capita, an in putridis lentis conueniat, an cum illa hepticæ cōmiseretur conuenienter possit exhiberi. Illud primò excipiendum, quod per se clarum est, ut medicamentum non obesse, id est, cum semel aut bis magna in quantitate exhibetur, difficultas est de eo cum ratione cibi subit: atque in hoc etiam duplex modus est: nam & in continuis non eadem ratio quæ in intermittētibus: facilius enim in his admitti posse videtur. In uniuersum igitur capita huius dubitationis quatuor sunt: Vtrum in longis, atque continuis, sed remissioribus? Vtrum in longis remissioribus intermittētibus, ut quartanis? Vtrum in illis vel in his cum Tabi aut hepaticæ copulantur? Oportet autem illud primò pro confessio recipere, quod ab omnibus conceditur: scilicet, lac facile corrupti dupli corruptione: aut ut in bilem vertatur, aut in acidum: sic enim inquit in quinta Aphorif-

morum, quanquam in quarto de Simplicibus medicamentis, videatur unum tantum illi corruptionis modum assignare: quo ad acetositatem tendat. nisi esset quod in Aphorismis calidam corruptionem adesse vult, vel ut cap. solum in halitus digeratur, ad caputque tendat, vel ut humorem iam biliosum assidentem presupponat, ex quo in bilem & ipsum vertatur. A puro autem calido in alienum non vertitur humor. Est & illud concedendum, si putredo humoris occurrat, ipsum facile corrupti, cum omnis alienae sit susceptiu[m] facile qualitatis. Ultimum quod plurimum nutrit, si bene concoquatur: quodcumque autem tale est, si corruptatur, grauisissimam necessario infert noxam: sicut leuem, quod parum exhibet alimenti. De lacte igitur nouiter excepto dicebat Aucenna in secundo libro, quod si crassæ sit substantia, non oportet ut vello modo febrienti exhibeat. Igitur asinimum videtur admittere, ipsum enim non est crassum. Eiusdem etiam videtur sententia Hippocrates in Aphorismo, cum duo capita faciat tabidorum & longarum febrium ac paruarum: per has igitur hecicas quæ sub primo membro comprehenduntur, haud intelligere videtur: putridas igitur letas intelligit: nisi esset quod per tabidos Galenus phthoē exponit, ut sit sensus, Lac conuenit in phthoē, si non valde febricitent, atque in hecicas febribus, tum his qui citra febrem sunt extenuati. Quare & aliis cessat scrupulus, scilicet, an in ulcere pulmonis, si continua putrida iungatur, aut si eadem hecicas, conueniat? Responde absque cunctatione, quod non, propterea Rasis in cura phthoē lac dat, & cum febris creuerit, denuo amouet, atque iterum dat cum illa tollitur. Signum autem quod putrida adsit, est, vel quoniam febris est vehemens: nullam enim hecica, etiam si in marasnum transeat, talis esse potest. Alterum quod nocetur ex potu lactis: quare in his duobus casibus iure merito lac omne, etiam asinuum, prohibetur. Non me præterit alia etiam esse signa putridarum, cum hecicas coniunguntur: sed hæc duo sunt tantum quæ simul ostendant & putridam adesse, & lac non conuenire: reliqua autem de lactis prohibitione indicant, quoniam prius putridam febrem adesse declarant. Cur igitur Princeps

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

crassum solūm ex toto amouer? quoniam nec via medicinæ id competit. Subtile autem non prohibemus, vt medicamentum, quale asinimum: dictum est enim s̄p̄ius Aphorismum de lacte loqui vt cibo, non vt medicamento. Igitur quamvis hecticæ, & marasma, & tabidis nihil sit præstantius lacte, vt à Galeno habetur in libro de Tabe: non tamen vbi hectica putridæ coniungatur vñquam dare expediet. In intermittentibus autem cui bono lac dare? cùm liceat tutò agere absque lacte. Sed nec si tertiana adiungatur hecticæ lac dabimus: nimis enim propensum est, vt in bilem conuertatur: nec etiam in febre, quæ singulis diebus inuadit, quanquam ex pituita extra venas existente progignatur: semper enim præsens est putrescēs humor. In solis igitur Quartanis, ac Quintanis, & quæ longioribus periodis affligant, si nimium etiam sint consumpti, absque hectica, vel si hectica præsens adfuerit lac dare conueniet nō solūm, sed & valde opportūnum. Primiùm quidem, quod spatium habeant diuturnum, vt prius lac concoqui posse, quām febri occurtere. Secundò, quod eiusmodi omnes febres ab humore nigro fiant, teste Auicena: at huic humori lac maximè conuenit, vt Princeps ait in secundo Canonis. Tertiò, quod hæc febres maxime Quintana hecticam ipsam inuehant, vt Hippocrates testatur. Ob hæc omnia, si vel hecticæ aliqua harum febrium coniungatur, aut phthoë, vel etiā consumptioni ex alia causa, vel in natura extremè macilenta & gracili, lac & tutò, & utiliter dabimus.

Reliquum est vt videamus, cur his non conueniat, à quibus sanguis plurimus effluxerit: quanquam, vt dixi, si ex vlcere renum, vel vesicæ, vel intestinorum lac non noceat: sed vt ostendimus elaboratum. Brasauolus existimat, quod effuso sanguine perfrigeretur calor: sed calore imminuto lac corruptitur, vt Galenus testatur, ideo sic nocet: quod etiam suffragio autoritatis Philotei confirmat. Sed hæc primò causa nimis generalis est, cùm multæ sint causæ in quibus calor naturalis debilitatur, nec tamen prohibemur à lacte: quinimo & consumpti ipsi calorem habent debilem, & tamen in eis lac Galeaus dare iubet, & Hippocrates: alia igitur

magis propria est exploranda. Si igitur sanguis multus effluxerit, quia abundet lac minimè conuenit: sanguinem enim copiosum generat, & redire faciet morbum. Si autem alia occasione sanguis effluxerit, minus etiam conuenit: exinanitis enim venis rapitur ob dulcedinem, & copia alimenti atq; crassitie hepar obstruit, replētq; corpus crudis humoribus: ut ex sentētia Galeni in libro de dissolutione continua, dū de lacte ipso agit, aperte colligatur. Hęc autem causa in crassiore laete militat, etiam si sanguis nō effluxerit: in omni autem cūm ex illius effluxu venæ fuerint exinanitæ: nihil enim ex simplicibus nutrit, & adeò simul dulce est, quantū lac etiā asinīnum.

Sed quo modo lac hęticis conueniet, quęcunq; enim facilia ad concoctionem facile corrumpuntur, vt à Galeno in Arte medica scriptum est, si in ventriculo calido concoquantur. Quidam dixerunt, quod à copiosiore colore, non autem vehementiore, aut acutiore, qualis est hęticī, corrumpitur lac. Sed falluntur, cūm Galenus, vt ibi ostendimus, calidum appelleat ventriculum, qui vehementiorem habeat calorem, non qui copiosiorem: propterea dico, quod asinīnum lac frigiditate iuuatur: & hoc est, quod ille etiam dixit: A frigidis autem moderatè iuuatur: ideoque retuso etiam calore non amplius corrumpitur à calidis: sicq; effugimus duplēcē noxam ex frigiditate: quare eligendum asinīnum hac ratione, nullo modo humanum. Atq; ea de causa etiam Galenus in hęticā cura adeò diligenter obseruat, ne quid patiens detrimenti ex lactis assumptione capiat.

Quod si vel modico corrumpatur, vtilitate noxam longè superate exhiberi debet: neque enim dixerim etiam natura asinīnum ab omni corruptionis noxa immunc esse. At būsfa nec prossus facile lac permutatur, sed mediocre est in coctionis difficultate, iuxta Galenum.

At de lactis aqua quid dicendum? copiā illius Paulus declarabat ab uno ad duo sextaria: est autem sextarius, vt autor libri de ponderibus ait, vnciæ viginti: quo sit, vt terminus sit ab vnciis viginti ad quadraginta, atque id iure merito, nam lactis asinini copia vt crassioris longè quam serosæ partis requiritur. Animaduertēdum tamen, aquam lactis non semper coagulo extrahi solere,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

7. sed aliis modis: quo fit, ut non calida atque sic euadat: vnde in quarto Regiminis acutorū id per belle docet, cùm inquit, addito oximehi calefactum concrescere: vel etiam vase æneo ex aqua frigida illi imposito. Priorē modum Paulus tenuit eo loco, quo eum superius adduximus: mixtum verò ex utroque Ätius. Quod verò elaboratum lac aliter febris etiam putridis conveniat, satis declararum est tum à Galeno, vbi de oxigalacte agit, tertio de Alimentis, tum quarto Regiminis acutorum: sed hæc inferius dilucidius explicabuntur: nunc satis fuerit hoc admonuisse, ne quis credat, utrō nos in eam contractionem delapsos.

Extremum est, ut illud consideremus, cur cùm omnes lactis partes difficile corruptantur, caseus, butyrum, aqua: totum lac, quod ex his constat, facile tamen à naturali permittetur temperie. Et quanquam aliquis dicere possit, lactis aquā accessere facile: nihilominus celerius lac etiam corruptitur, quam lactis aqua. Igitur dicendum est, hoc illi ob compositionis naturam euenire primò, nam quæ simplicia sunt corruptuntur solum, quia in aliud permittantur: composita verò, quia dissoluuntur etiam citra ullius partis corruptionem. Secundò, quia pars maxima, quæ aquæ est, corruptitur. Tertiò, quod subtile, quod in illo est ante separationem, magis corruptioni obnoxium est. Ultimò, quod ex igne virtus partibus iam separatis accedit, quæ eas prohibet à corruptione. Sed hæc forsitan eadem est, quæ partes resolutæ obnoxias corruptioni, atque ob id prohibet: tamen magis & quod absque igne separatis idem accidit.

His omnibus vitiis, rem ipsam de lacte paucis perfici gamus: ut facilius liceat eam ad exercitationis commodum reducere. Lactis igitur ratio quanto constat, temperamento, electione, visu circa sanos, tum etiam ergazatos. Lactis itaque natura ut in ubere est humani modicè calida est, & humida: cùm verò extra ubera, frigida modicè est: verum non mediocriter humida: & quanto magis mäserit, ea frigidius euadit, ac minus humidum. Varietatem suscipit ab animalibus, nam temperatum est & calidius aliorum comparatione humanum: proximum bubulum, ac camelinum: hoc ouillum, inde caprillum

prillum, & equinum frigidiora sunt: asininum frigidissimum, non solum quia frigidior sit asini natura quam hominis, sed quod, ut equinum, nihil habeat pinguioris partis, ex aqua butyrum cōfici solet. Sumit & differentiam à regionibus: calidissimum est enim, quod in frigidissima regione: frigidissimum, quod in calidissima. Ex anni temporibus, vernalē subtilissimum & à partu abundansque ac salubre: aestiuū minus, ac etiā sanum minus, & minus abundans: spissum verò quod sub autumno emulgetur, & modicum, ac minime incolunis: hyeme crastum ac deficiens sed incolunius: si autem animal, ut ovis, autumno pariat, miscere oportet temporum anni & partus indicationes. Suscipit & variationem à cibis, salubrium salubre, calidorum calidius, astringentium astringens, laxantium purgans, ut si Scammonion aut mercuriale ederint: vnde in purgandis infantibus mercuriale in cibo, & Indicam filiquā debemus nutritibus exhibere. Ergo quæcunque morbo prosunt, asinæ danda sunt aut mulieri à qua lac excipere decreuisti. Sic in tabe quæ cum vlcere est, non solum dictas superius herbas, sed etiam Raphanum & Siculam herbam dare expedit, tum apium copiosum: in hectica lactucam, portulacam, plantaginem: in astringēda alio, rubum, & mentham, ac talia. Permutatur etiam ob ætates, nam iuueniū optimum, senum malum, adolescentium liquidissimum, & ob id medicinæ aptius quam cibo: vtile igitur pueris qui alues duras habent. Manifestum est autem, & luce clarus, quod sanorū animalium sanum, ægrorum morbosum: morbosus est etiam lactis potus, qui ex prægnante muliere ac bellua est: sed huius minus: caprillum autem semper minus tutum.

Scire autem expedit nō totius solum, sed singularum partium vim atque naturam. Serosa autem non parum refrigerat, cum tamen ab initio excalafacere videatur subtiliorum partium ratione: purgat, aperit, detergit, abluit, humectat. Pinguis humectat, calefacit, nutrit, expurgat vlcera, sedat dolores, cōmouet vomitum communis ratione, & viscera circunuestit, vnde venenis omnibus externis opitulatur, præcipue erodentibus: casealis autem astringit, consolidat, exsiccat, modicè refrigerat.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

rat, nutrit, corruptienti calori contumaciter resistit, maximè si ad oxigalactis naturam redacta fuerit. Præstat ex lacte, quod causas habet bonitatis, iucundum gustu, odore nō insuane. Quòd si pro infante eligi debet, candidum subluidum aliqualiter, & ex nutrice subnigrum coloris firmius est, & incolomius. Explorandum est etiam in vase vitrea, addito coagulo, an serosa pars crassam vincat, aut vincatur ab ea: in vitroque enim est quod non probetur. Ad sanitatis autem cōservationem, ut pro cibo habetur, tenuius tutius, mediocritate aurē salubrius: nam asinæ lac medicamentum potius est, quam cibus.

Videant igitur cùm lac maximè nutriat, & si bene cōcoquatur, & copiosè: si malè, malè: omnium enim quæ nutriunt, si malè nutrit, iactura semper pro nutrimenti copia, tum etiam iuuamentum expendenda sunt. Quoniam pacto butyrum in febribus utiliter possint exhibere? nam & inflammatur totum, & male nutrit in calidiore ventriculo: cùm autem eo maior noxa sit, quo nutrimentū copiosius, ipsum verò nutrit pro ponderis ratione, necesse est in febrib⁹ nihil eo esse deterius: nam plurimum alit indigentes tenui victu, accendit refrigerationis indigentes, corruptumque ac multum præstat alimentum: hoc autem deterius in ardentibus.

In morborum autem ratione (nam Aphorismus ille de lacte ut cibo, non ut medicamento loquitur) duas præbet utilitates, expurgando, aut permutando: videtur autem in septem causis esse præcipuum: in soluendo album, est enim innocentissimum: in consumptis ex quounque morbo, in hecticis, in tenuum debilitate, in aliis fluxionibus, præcipue quæ ex erosione sunt: in venenis. Habet & ad dolores exurentes non leue cōmodum (sed de hoc aliás dicam) tum maximè, quòd exterius veniat applicandum.

Cùm igitur lac pro cibo conuenit, libram excedere non oportet: in purgando autem (etsi Hippocrates ad cxx. uncias ascēderet asinini lactis) ab Lxxv. ad centum dare sufficit: coquatur autem, ac perpetuò misceatur, auferatúrque spuma supereminens: & quicquid pingue est, aut lebeti hæret. Melius est lac asinimum expurgandis tabidis, aut consumptis, & acribus humoribus,

ac erodentibus : erosionem enim prohibet iam factam, quantò magis ne fiat : atq; in his aqua lactis melius est.

At lactis aqua ex xx.vnciis ad x l. datur excepto bubulo lacte: conuenit autem magis in ardentibus febribus, aut valde putridis: excipitur autem concalefacto lacte, inde vase stanneo ex frigida aqua imposito cū oxi-melitis modico, hoc enim saluberrimimū est. Non conuenit autem à lactis, vel aqua eius potu dormire, sed quiescere: vel etiam quibus licet deambulare. Mellis autem & salis modicum expedit utriusque immiscere, præterquam in acrum humorum abundantia. Illud verò generaliter, ut in asinini lactis defectu camelinū, aut equinū, substitutatur.

Generat autem lac pro cibo sumptum in omnibus obstruktiones, & calculum, si crassum fuerit: sed in pueris præter id etiam csliditatis ratione: vnde dare vinum in infantibus lapidem procreandi causa est, præcipue fuluum. adurendo enim lac cogit: & maximè in vesica: nos quidem ipsum, sed quod ex eo genitum est.

Sic & lac mulierum quæ insolatae sunt. In consumptis autem citra febrem optimum est humanum: & si valida virtus sit, bubulum: si minus, asininū: hoc enim præcipuum laborante ventriculo: tum magis ob siccitatem, fugatur ab ubere, si non licet, mulctum ex tempore detur. Mel immisceamus, si cogitur, & tunc asininum omnibus præferatur: tentandum tamen prius, si absq; melle non coagulatur. Initium sumendo (vbi neque febris est, nec ventriculus imbecillus) à drachmis xx. inde per singulos dies addendo drachmas x. donec lx. peruerat (sunt autem vncia septem cum dimidia) atque ibi consistere, donec morbus finem acceperit. In Hæstica autem asininum præferatur omnibus, quantitas verò à x. drachmis initium sumat, & per singulos dies quinque addendo ad xxx. peruerat, paulò plus, minùsve, pro laborantis natura. Quod vbi quis febre caret, ventriculum habet validum, erodentib[us]que humoribus consumitur, ab vnciis sex bubuli lactis potio inchoanda, & ad libram sensim augenda: & si natura validior sit, aut imbecilior, addendum aliquid ex quātitate vel minuendum. Semper autē vbi lac nō expurgandi causa datur somno,

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

laborantes ab illius assumptione indulgere oportet: maxime autem hecticos & consumptos: nam & in veneno & Hydrope somnum prohibere conuenit, quoniam purgare ægrum intendimus. In Hydrope igitur si facultas detur tum in hepatis vel lienis obstructione camelini lactis vnciæ xx. dentur, & una vrinæ singulis diebus: ambulatque cogatur donec totum excernat: nec ante a cibum assuumat: qui suo tempore assumitur, leuis sit concoctionis, exiguusque. Sed ad hecticam revertor, quæ ex ea senij dicitur, non aliter lactis requiri exhibitionem, quam hi qui citra febrem consumpti sunt: mellis igitur vel sacchari modicum iniungemus. Quæ vero calida est hectica, mel nō admittit: si autem addatur exiguum admodum esse debet, necessitatis gratia. Quod si putrida non grauis, aut intermittens accidat, coniungaturque iam factæ hecticæ, lac bubulum ex vnciis xx. coquemus, & à perfrigerato totum quod superius vel à lateribus concrescit auferemus: inde denuo coquentes auferemus quicquid spumosum est: permittemus autem per noctem in loco perspirato, ut acescat: mane autem vncias duas & mediam dabimus, augendo in singulos dies, ut in his qui nulla laborant febre: semper autem caendum, ne metallo, sed ut in lapideo vase incoquatur: metallicorum tamen, quod sciam, innocentissimum est cuprum: non solùm ob duritiam, sed ob contrarias ex æquo mixtas facultates. Dandum est lac his modo præparatum in cibo cum solo pane. In omnibus autem obseruandum, ne febris increscat: pertinacis est enim hominis, prodere, ob persuasionem, ægri salutem. In phthisicis vero lac asinimum magis conuenit propter herbas quas asinæ dare consuluius, apium, agrostim, lotum, melissophyllum, polygonum, raphanum, bipinnellam. Si autem febris putrida iungatur, lac præparatum, ut diximus, dandum erit. Dandum vero humanum, cum debilior virtus est: bubulum, cum sanies multa, febris modica: cum vlcus mūdum, sed amplum, oxygalacte vtendum est, imò recenti ouillo caseo. Quantitas autem lactis ab vnciis quatuor aut quinque, ascendendo usque ad librā, aut paulò plus. Eligenda vero habitatio in colle ad Meridiem, & Orientē exposito, iuxta

etiam mare, ut Tabiarū locus. Qui lacte pro cibo vtuntur vinum cauere debent. Est etiam in sanis lacti cum piscibus & acetosis contrarietas, ut Auicēna inquit: nam *tertia sumpta* simul hæc corrumpunt humores. Sed ad rem *me* redeo, in intestinorum difficultate primò lac asinīnum c. 7. in dabis extinctis in eo carentibus ex igne lapillis, magna in quantitate: succendentibus diebus bubulum despumans coquito, pinguéque auferens lapillis ex igne carentibus in eo extinctis serofam partem tolles: post aquam addens denuo coquito: semper autem dum lac coquitur & in hac aliisque causis miscendum est perpetuo, nec cogatur in caseum: dum verò refixerit, licet & aquam addere bis, tèrque, atque incoquere rursus, donec omnem exuat acredinem. Hæc igitur parandi lactis ratio est, miscere ligno palmæ, vel quercus, in hectica autem salicis conuenit utque primis diebus dum non coquitur vigilæ imperandæ: sic hoc modo assumenti accedere somnum, optimum est, atque opportunum. At si febris valida fuerit quod generale est, aqua lactis bubuli pro asinino lacte donec cessauerit vtendum est. neque astringenda materia febris, nec etiam nutrienda. In renum autē debilitate ouillum pro cibo lac & summo manè dare conuenit ab vncis quatuor ad libram. hoc verò omnino ignis expers, ac recens esse debet, inde attenuantibus vtendum, ne ægritudinem vnam curando aliam procrees. In venenis autem bubulum præstantissimum tum copiosissimum: lacti autem miscatur si vomitus tardior est: multa enim assumpta quantitate, si cogatur, ipsum venenum euadit. Ob id igitur oleum dare expedit, ubi serò euomitur. Cauendus est autem hic maxime somnus qui venenū retineat, & lac etiam ipsum cogat, dum vomitum prohibet. In omni autem causa tepidum exhibendum, nunquam autem feruens frigidumque, quod tale natura sit. In reliquis autem causis, ut mensura ciendorum, aut mali habitus, non licet hoc ipso meliorum loca occupare præsidiorum. Manifestum est autem cum in intestinorum & pulmonis viceribus præster, idem diceadum esse de ventriculi, gulae & renaum viceribus.

CONTRADICTIO. II.

Ignis an vini, olei, laetis, mellis, aquae, aceti, corrum pat naturam.

AQua etiam si ferueat, nunquam siccabit, sed humectat: primò autem calefacit, demum refrigerat, infrigidata verò denuò, etiam primò refrigerabit: primo de Simplicibus medicamentis Galenus inquit. Non videtur autem cēdere quod quiçquam ex ebullitione noui acceperit, cùm humida & frigida pariter manere videatur ut prius. Sed Princeps secunda primi hæc habet: Sublimatio præterea, & distillatio, aquas malas reddit bonas: & si istud non fuerit commodum, decoctio emendabit illas. Aquæ enim decocta, sicut dixerūt Sapientes, minoris est inflammationis & facilioris descensus à ventriculo. Et torpidi quidam medici existimant, quod aqua dum decoquitur crassior, subtilioribus resolutis partibus euadat: quare si sic esset, in coquendo nullum esset iuamen, cùm spissior euadat. Sed scire debes, quod aqua in suæ definitionis ratione, si quidem ut simplex est, similibus partibus crassitudine ac subtilitate constat: sed si modò redditur crassior, hoc illi vel ex frigiditate, vel admistione terrestrium partium solùm aduenit: nam ille nec separari commixta iam, nec ob paruitatem descendere possunt: decoctio igitur utrique causæ simul obserbit: nam & frigus amouet, ob quod densior illa reddebat: & partes descendere facit terreas, quoniam crassam iam substantiam in subtilem verterat: vnde illæ ob pondus ima petunt, & separantur: cùm igitur decocta fuerit, amoto frigore ac terreis partibus, in pristinam suæ simplicitatis naturam, ac æqualitatem etiam substantiæ in omnibus partibus reddit. Huius indicium est, quod si aquam crudam se posueris, nihil quod curandum sit, descendit ex ea: at si cocta seponatur, non parua pars excrementi terrei in fundo residet. Hæc ille, vbi nos totam vim coctionis aquæ ipsius docere visus est, per se quidē necessariam, ad alia etiam inferius docendo utilem. Rursum igitur Galenus in eodē libro inquit, Quæcunque in ignem facile vertuntur, calida sunt potestate, ut oleum; ignis autem quæcunque ob subtilitatem suam commi-

.8.

.2.

.16.

.9.

.11.

nuit, subtiliaque reddit, ac etiam sibi simillima, id est, calidiora quam prius fuissent, ac sicciora. Has igitur tres operationes animaduertere decet: nam ut comminuit, frangit illius proprias vires: ut tenuius, reddit ad actiones magis promptum medicamentum: ut vero calidius ac siccans, ad agendum similem etiam operationem magis idoneum. Patitur autem unumquodque duabus de causis facilius ab igne: scilicet ut rarius, atque ignis substantiae simile magis, ut calidum siquidem ac siccum: ut vero densius, ac frigidius, humidiusque, eo minus. Sic *cap. I.* igitur hac ex causa vinum plusquam mel, & minus quam oleum patietur: mel vero magis quam lac: lac magis quam aqua: sic omnia haec, hac ratione minus, ac minus, ex ordine immutabuntur, oleum, vinum, mel, lac, aqua. Sed acetum minus quam vinum, cum sit frigidius, magis autem quam lac. De melle autem est dubitatio: ut enim leuius est, sic etiam frigidius: atque haec omnia pariter rationi consona. Sed quae ille in quarto de Simplicibus medicamentis scripsit, non his concordant: inquit enim: Cum calor ignis adueniens proprium calorē *cap. I.* vini, & reliorum, ut magna flamma paruam corrumpere nata sit: quæcunque calidiora vina sunt, difficilius ab igne ac sole corrupti: quæcunque autem imbecillis caloris, celerius ac magis patiuntur. Itaque sit, ut vina ut calidiora simul ac semel magis frigidioribus ac minus ab igne pati videantur. Repugnant & his quæ *cap. 16* sequuntur: nam cum de lacte ac mellis comparatione ageret, inquit: Quæ debito frigidiora sunt, ab igne in melius immutantur: quæcunque calidiora, in deterius: ob id lac igne feruens dulcius, & mel amarum redditur. Quis non videt haec contraria esse superioribus? quæcumque enim imbecilleri habet calorem, ab igne, ut inquit, corrupti: resistunt quæ validum. Corrumperetur igitur lac, & mel in melius proficeret. Illud etiam difficile est: quomodo (cum hoc generale sit) calore lactis corrupto ab igne, lac ipsum dulcius euadat: dulcia enim incorrupta substaria esse debet. Ergo in tertio de temperamē *cap. 3.* tis haec primo init differentia, quod quæcunque calida aut frigida sunt, talia sunt actu aut potentia: corū vero quæ actu cursus talia, quædam per se, alia autem per accidens.

Quæcunque igitur potentia solum talia sunt, immutantur prius quam agant: non autem quæ actu. Ex his rursus quæ per se sunt eiuscmodi, agunt quidem, ac similem actioni impressionem relinquunt. Quæ vero per accidens, vnam quidem ab initio, alteram autem post habent actionis formam. Ignis igitur cum calidissimus sit, ac siccissimus, similem ab initio & facultatis & formæ quam imprimit rationem, nec obscuram ad finem usque retinet. In secundo igitur de Medicamentis secundum genera, metallica ipsa exustione aliquid erosionis retinere affirmat: ex quo facile colligitur, quæcumque nimium feruent, acre aliquid ab igne concipere, ac retinere: quæcunque autem nimis acria sunt, ut cris ergo, magna ex parte exusta ab acreidine spoliantur, ut in tertio libro dixit. His sic se habentibus, ad Aristotelis opinionem deuenio; hic nanque in quarto Meteororum, differentiam ponens inter elixa & frixa, dicit, quod calor ubi fuerit, humorem ad se trahit: nam si frixa fuerint, erunt humidiora intus, exterius autem sicciora: at elixa humida exterius, intus autem siccata: quod fit, elixa ut fricis minus nutriant. Sed tamen in uno conueniunt, quod calor est in humido. At quæ assuntur, magis omnibus siccantur exterius, interius autem non æqualiter: miscentur tandem omnia inter se, non secus ac in concoctione, miscet enim ignis quæ elixantur ut medicamenta etiam omnia. Quæ igitur elixantur in aqua, ut in decoctis, humida manent: sed tamen natuum humidum foras in aquam ipsam exprimunt. Galenus igitur tertio de Alimentis exquisitè elixationis opera considerans, tria discrimina ponit: primum, quod res quæ elixatur, naturam ac qualitatē omnem amittit, fitque omnis expers qualitatis, quantū in se est. Hoc autem accedit, cum aqua, si qualitas vehemens sit, permuntantur. Secundum est merito aquæ, hæc enim ad se trahens vim eius quod incoquitur, talis fit odore, sapore, ac viribus, quale id est, quod in ea incoctum fuit. Tertia, quod si non permuntetur, diutius vero coquatur, aut etiam succus ipse acerbus, falsus primo, inde etiam amarus redditur, quæ omnia & experimento, & rationi, & sibi ac Aristoteli consentiunt: præter hoc unum, quod acerbum succum amarum per se, si coquatur, fieri credit:

P. 2.

P. 3.

P. 3.

P. 32.

cum in libris de Simplicibus medicamentis, ut antea docimus, dicat, Modice cocta dulcescere igne: quæ autem perfectè cocta sint, amara fieri: nunc autem acerba ipsa amara etiam fieri velit, antea verò falsa non dulcia. Sed ad Philosophum reuertor, qui eodem libro, paulo infra-^{cap. 7.} rius, hos ordines statuit: Aquea, ut acetum, vrina, serum, vinum, lixiuum, frigore non spissantur, concrescunt tamen: sed nec ab igne talia spissantur, quinimo ut serum deuritur velut & aqua, & euaneat, nullo autem modo spissatur. Lac verò igne cogitur, ut etiam sanguis, humida parte euanescente: quæcumque enim plus habet aquæ quam terræ, spissantur igne: quæ autem terre plus quam aquæ, concrescunt, velut sal, nitrum, fictilia, lapides: talia enim igne ipso concrescunt in magnam duritiem. Solauntur autem omnia contrariis eorum, à quibus concreta sunt: quæ enim à frigido concreta, ut metalli, à calido dissoluuntur: quæ à sicco, humido ipso. Eorum autem quæ spissantur ab igne, quædam aquea & terrea, ut mel: quædam aquea & aërea, ut oleum. Omnia enim talia crassescere solent aqua resoluta: oleum etenim igne crassius redditur: demum etiam candidius quod aëreum est, in aquam conuerso postmodum: quod etiam ei non ex igne solùm, sed vel vetustate contingit. Ergo & in hoc mihi non parua de oleo lis cum Galeno intercedere videtur de crassitie: ille enim igne calidius, subtilius, ac siccus oleum fieri putat: hic autem spissari: verum de caliditate & siccitate concordare videtur. Antiquum temen calidius ac magis vaporosum dixit, sexto de Simplicibus medicamentis. Quod verò etiam tenuius sit, tertio de Tuenda sanitatem: quare rursus & in hoc ab Aristotele dissidet. Sed iam ad complēdam historiam redeamus: ^{c. prop. iuxta.} Quæcumque igitur, inquit Aristoteles, aqua congelata quasi constat, liquefcere ab igne possunt: quæ autem terra & aëre tantum, ut ligna, eliquari nequeunt: multò minus quæ sola ferme terra, ut lateres: hos enim ipse ignis concrevit, quare non par est ab eodem liquefcere posse. Hæ ferme sententiæ in uniuersum, de ignis operationibus in ea quæ excoquuntur Aristotelis & Galeni videntur esse. Rasis in tertio ad Almansorē ad Philosophi sententiā in hoc accedere videtur, quod carnaem super pru-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

nas assatam plurimum nutrire velit, proximam ei quæ in veru, si æqualiter coquatur, quod difficillimum esse Aristoteles putat. Proximæ huic quæ in oleo frixa sunt, minus omnibus aqua ipsa elixata.

Igitur ut has difficultates dirigamus, cùm palam sit, quæcunque humidiora sint & non multum calida, igne dulciora euadere, ut ex musto sapa, ex lacte recenti concretum: id fit, quia sicciora facta ab igne humida tamen manent. Quod in acerborum fructuum succis euenire non potest: nam sicciora cùm sint potentia, falsa non dulcia euadunt: immoderatè autem decocta, aucto calore amara euadunt, quarto de Simplicibus medicamentis, ob id Galenus hac ex parte sibi concors est: in aquam autem imprimis, sed parum: quo fit, ut cùm Avicenna minime dissideat. Quæ verò adeo imbecilla sunt ut celerius calor proprius euanescat, quæcum humidum superfluum moderetur, ea omnia acescunt prorsus igni admota: sic vina imbecilla, rum maximè iam vetusta, quod & solis calore solo fit per æstatem. Non posunt autem igne putreficer, ut à sole, quoniam humidum superfluum antea difflabitur, quæcum corrumpatur. Dum verò humido abundat plurimo, calor innatus non adeò exoluitur, ut in recenti musto: adhuc enim spissatur, ac dulcescit, modò nō sit acerbum. Hoc fit, ut quandiu coquendo dulcescit, tandem parum aut nihil innatum calidum minuitur: at cùm minuitur, manifeste non dulce amplius, sed falsum primò, deinde etiam amarum fit. Occurrit autem merito dubitatio non leuis, in quo differt calor ab igne induetus, à calore illo innato, cùm uterque elementaris noa viuentis autem sit: piaculum autem est, hæc ac talia præterire, quæ ad rem penitus introspiciendam aptæ faciunt. Differunt equidem, quia apud Auerroëm calor elementi, quod à prima concurrit generatione, refractus est, nec nō planè aliis partibus immixtus, ut in quolibet (ut ita dicam) pūcto ubi ignis adest, terra etiam & aqua adsit, ac aëris potentia saltem, ut tante docuimus. At qui nō per inducitur, nec refractus est, nec aliis immixtus elementis. Ergo his duobus hic à naturali differt: quò fit, ut etiam primus sit mollis, suavis, innoxius, ac corpus alēs: secundus autem acer, tristis, & corpus ipsum, in quo est,

p. 6.

xli. 67

destruens. Quamobrem & mixta generari concedimus
inanima, non quidem ab initio talia, sed primo viuen-
tia, demum mortua, ut lignum, herbæ, animalium par-
tes, lapides: gemmæq; ex his præcipue. Sed & miscen-
tur quedam vel sic ab initio anima carentia, elemento
prædominante ea miscente, atque in his omnibus par-
tes sic immiscentur, ut confractæ sint omnium elemen-
torum etiam prædominantis vires, singulæque singulis
immisceantur. verum in viuentibus manifestius, minus
in inanimatis, obscurè in liquoribus, que à nobis per-
miscentur: ut dum aquam in vino commiscemus. Diffi-
cile antem est hoc omnino tueri Galeni placitis: quan-
doquidem ille ad qualitatem elementi formam scimus
velit accedere. Sed tunc dicemus, non secus hoc fieri,
quam in febre: aucto enim calore per ignem, ignem
qui intus erat prius intendi, ac segregari ex hoc: nique
res ipsa ad idem redit. His itaque manifestum est, vali-
dioris substantiam, ut etiam magis densa, minus pa-
ti: quamzuncunque autem patiatur ob id longe deter-
rius euadit imbecilli si æqualiter à natura recesserit.
Aliud igitur est difficulter pati: aliud ut passum deter-
rius reddatur: nam hoc potentioribus nimis conve-
nit, primum autem imbecillioribus. Ergo mel patitur,
lac non patitur, humido adhuc resistente. Sed si adeo
coquatur lac, ut etiam amarum reddatur, quod & fieri
potest, maximè si non misceatur, tunc mel lacte etiam
longe fieri deterius, quoniam calidius est. ergo mel fa-
cilius patitur, ac magis lacte, quia in humido pari-
tas non est: sed in vino, quod potens, difficilius patitur,
non tamen minus, quia humor pat est. Metallica autem
hac ratione deteriora sunt, quod quæcunque crassa
sunt, subtiliora euadunt, ut docuimus: quæcunque au-
tem subtilia, euanescunt. Sed in acribus vehementer
subtilis pars longe copioñor est, quam que accedit, ob
id talia ut æris erugo, mitior euadit, resolutis subtilio-
ribus partibus. Ceterū quæcunque acerba sunt humida,
cocta dulcescunt: quecunq; plurimum terrę habent, &
siccæ sunt, euadunt salsa prius, inde amara, dulcia nun-
quā: que autē aquæ incoquuntur, ab initio vim trahunt
eius quod incoquitur, unde dulce ac pingue euadit ius

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

carnium ab initio, demū etiam falsum si amplius, postmodum etiam amarum si ad extremum. De oleo his sic dirimitur, cùm coquitur aërea & aqua substantia crassa subtilior euadit, subtilis evanescit, terreum manet: tora igitur olei substātia simul sumpta crassior est, quia plus terræ pro portione obtinet: verum quod subtile est subtilius est q̄ prius: atq; sic, vt dicā, olei crudi substātia crassior est, si ad maiorem olei cocti partem comparatur: quod enim defecatum est, subtilius evasit: quod verò subfudet, crassissimum est. Ergo iuxta Galenī sentētiā, oleum coctione subtilius euadit & rectè, nam diuersarum partium fit: & quod subtile erat subtilius euadit. Est & verum quod dicit Aristoteles, crassius enim redditur totum abundante terra, & ob id etiam concrescit magis coctum quam crudum. Ruisus eadem ratio in vetusto oleo excogitanda erit: nā cū euadat palā crassius, vt Aristoteles docet: si quis tamē eo insungatur, magis penetrabit, quia subtiliores habet partes quæ intus trahuntur, quod autem terreum est h̄eret cuti. Ob id non eadem est ratio antiqui olei, & ob antiquitatem subtilis, & eius quod natura tale est, sabinī puta: nam natura subtile oleum penetrat, nec obstruit: antiquum obstruit cutem, et si penetrat, nisi sit defecatum. Quod igitur aqua pertunditur, totum crassescit, atque priori quod coctum est, aut vetustate permutatum, è directo contrarium. Memineris igitur huius, quod quæ coquuntur heterogenia, id est dissimilium partium euadunt: illudque esse generale omnibus quæcunque ignem experiuntur, subtiliora euadere sui natura, & tamen reddi tota substantia crassiora. An verò in lacte quicquā euadat subtilius? Certè sic: nam aliter aqua non posset evanescere: illud tamen paucum est admodum, atque ob id lac & sanguis concrescere dicuntur.

His igitur visis, colligamus ignis vires quæ ad medicinam pertinent paucis. Res humidiōres, & adeò vt superfluo humore abundant, igni expositæ fiunt seipſis meliores ac robustiores, eo donec dulciores euadūt: cūm autem aliud saporem acquirunt, fiunt deteriores. Ex his suauiores magis calidæ, vtiliores quæ calido nō abundant, vt lac, & mustum imbecillis vini: quæcunq;

acerba sunt ex se, & plurimum habent terræ, siccantur, & sunt primò salsa, deinde amara. Generaliter autem *z. de Vi* hoc in omnibus evenire Galenus fatetur: mel tamen *tutib. n.* primò amarescit. Quæ autem sicca sunt iam virtuti *tural c.* aut etiam mediocria immodicè sicca euadent, *vt vi-* *in fine.* num iam annum, acetum, mel, ac talia: siccitas autem in his augetur, quia quod humidum est, euadit magis igneum, quod crassum terreum: igitur cum hæc elemen ta in sicco communicent, necesse est quod coquitur siccus euadere, non tamen calidius nam etsi pars humida calidior fiat terrea tamen augetur. Sed & calor qui inducitur, & si magis acris sit, non tamen magnitudine ei qui exhalat pro portione respondet, sed longè minor est. Substantia etiam eius quod coquitur rarer euadit: quare vina potentia igne cocta diutius, adeò euadunt his tribus causis imbecillia, *vt aquæ speciem referant:* & tamen sunt sicciora, & magis exurunt. Praua igitur omnia talia, & naturæ inimica. Sed si diutius coquuntur, euadunt etiam frigida quasi, & tunc nec opus siccitatis perficiunt. Verum in ligni indici exhibitione non diu vinum coqui debet, quod si non ferueat tutius est. Quod tamen diu coctum est, morbo Gallico conuenit à calido & humido humore facto: exsiccat enim vehementer, nec calefacit. Quæ autem elixantur tandem debent elixari, donec magis ac magis ad saporem conuentientem, ac molliorem accedunt: ius autem ipsum saporem retineat dulcem, atque pinguein. Quæ uero incoquuntur a quæ *vt decoctum propinemus*, tam diu coqui debent, quandiu decoctum recipit saporem maiorem eius quod incoquitur: cum autem saliedinem contrahit, nimium processisse nos in decoquendo ostendit corrupisse que non solum vires eorum quæ incocta sunt, sed etiam alienam qualitatem addidisse. Periculosius est igitur, nimis decoquere in frigidis, quam calidis decoctis, ac generalius nimis etiam coxiisse deterius est quam parum. In crassis tamen humoribus, ac frigidis, *vix* oimæ decoctionis terminos transgredi nobis licet: adeò longam sustinet decoctionem: tum maximè, quia & ipsa falsedo iuuat, *vt in plerisq; Coli doloribus.* Quæcunque autem celeriter coquuntur, *vt fierum,* &

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

exilium foliorū pars maxima , non solum inutile , sed prauum decoctum reddunt. Quæ falsa sunt: si nimis coquantur , amaritudinem contrahunt , atque ob id insuaria , & etiam noxia redduntur. Quæ assantur carnes super prunas , quò subtiliores , eò meliores: atque tūc optimè nutriunt , & etiam copiosè: si tamen addurantur noxiæ sunt: ob id veru exceptæ extima parte aridæ & rotiæ , interiore crudæ malum & inæquale præbent alimētum: cùm primæ ad vitæ longitudinem non parū conducant: si tamen diutius coquantur , & celeriter voluantur , partes interiores eius , quæ assata eit in vera , non erunt insalubres: nam assatis super prunas similes erūt. Incoctæ aquæ iuris potius , quam carnium causa , viles sunt: nam caro ipsa parum nutrit , & terceum exhibet alimentum , ac minimè simile radicali vulgò vocato humido. quæ autem in sartagine cum oleo coquuntur medix sunt inter assatam & elixatam. Facilioris concoctionis tantò assata , quantò melioris & vberioris alimenti ea quæ elixata est. Auerroë tamen , quoniam forsitan non tatis firmo fuit vetriculo , etiam assatae prætulit. Verùm oleum deterius redditur in cibis semper ab igne , sulphureum quid contrahens , partequè nimis crassum alia nimis subtile , priuatürque humido illo elegatissimo , quo nihil melius habet. Atque id etiam tentisse Colles. videtur Auerroë: quamobrem docuit , ut modicum a- .36. quæ oleo quod cogitur paulatim semper misceatur : sit autem aqua tepida : nam sic olei substantia minimè corruptitur , & carnes probè percoquuntur . Cepas vero , quas addit , nulli usui ad sanitatem esse constat , sed ad gratiam conceduntur. Eadem ratione oleum aliis in causis dum coquitur , atque misceri debet , sed modicæ: conseruat enim humidum proprium , & virtutem eius quod incoquitor , ad se traxit , si que subtilius , nulla , vel omnino exigua comparata siccitate. Quæ autem prorsus dulcia sunt , ut saccharum , & mel , inutiliter igni admouentur : si tamen repurgandi causa , aquæ commisceri debent , parūmque apud illum moriæ contrahere. Acetum igne adhuc siccius euadit: ut de reliquis dicitur est: & si validum sit , & parum acre , acrius sit , si parum coquatur . finaute diutius , omnia

eius vis euaneſcit. Solida corpora cùm exuruntur, terreltria ſiunt & ignea, atque ob id mediocriter mor- dacia: euaneſcit enim quicquid eſt mansuetum ex eis, pars ſciliſet aërea aquaeq; : quæ verò acria immo- deratè, cùm plus amittant, quām acquirant, mitiora reddū- tur: ob id cineres omnes erodunt & ſiccant immo- deratè: quæ autem vires illis infiunt à natura dum torren- tur, euaneſcunt: ut ceruini cornu ad roborandum ven- triculum. ob id non vri debet in eius affectibus, nec in occidendis vermicibus: amittit enim virus quo vermes necare poteſt: at in leuitate intestinorū plus prodeſt toſtum: ſed prius lauari debet, ob rationem diſtam: aliter enim erodet intestina & proritabit. quæ incoquuntur etiam ære amara redduntur, quia æ ſponte tale eſt, & ab igne etiam deterius euadit: atque eo deterius, ſi quod incoquitur, acutum aut ſalfum, aut amarum fue- rit, Sola aqua nihil ſponte ab igne patitur, ſed melior redditur. vitreo tamen aut lapideo vase incoqui debet. Caro dum coquitur nimis, elixata fit inutilis & terreſtris: affata autem torretur, & ad naturam ſulphuris ac- cedit, Quæ verò crassa, & frigida, ac humida ſunt ſub- ftantia, aquæ incocta deteriora euadunt. Quæ autem acria, meliora: vnde illud Aristotelis, Allium elixum delinit fauces, & porrum lentorem retinet, quò deter- gere illas poffit. Et rursus humidiora affata meliora, elixa ſicciora. ſicciora autem allia magis matura, atque ideo dicit acriora. Affata longè meliora: ut pifces, in quibus etiam periculum non eſt, ne nimis coquuntur, modò lentè id fiat: talia potius parua, quām nimis exac- ta coctione periclitantur. Verùm quæ pianguia ſunt laeduntur ab igne, non tamen adeò ut oleum: cupro au- tem parum fieri deteriora videntar.

Par.
Prob.
20.1
S. G.

C O N T R A D I C T I O III.

Thermarum aquæ an calide.

AQuæ quæ medicam vim præferunt, omnes plane ſiccant, quales quæ aluminiſ, vel etiam bitumi- niſ, aut ſulphuriſ vim retinent, inquit Galenus primo de Tuenda sanitate: & in tertio, dum de Caufis agit.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

- l. 6.
l. 4.* obstruktionis, aquam aluminosam pores obstruere affirmat. In sexto vero haec habet dilucidiora precedestibus. Calidarum autem quae sponte nascuntur aquarum noxius est virus his qui calidam ac excrementis exuberantem, tum maxime acerbris capitis temperiem habent. Siquidem quae ex his sulphureae sunt, ac bituminosae, eò quod calefiant, calido capiti sunt inimicissimae. Aluminosae vero quoniā augustos meatus corporis claudunt. Solis autem his sponte natis citranoxā vtantur, si tamen ipsis vtendum quae utique sunt dulces. Sic enim tutò dixeris. Nam quod vtile etiam ex ipsis aliquid proueniat, id vero perinde non tutò dixeris. Quando nec calidæ ipse forent fortasse, si omnis calefacentis ac etiam medicamentosæ facultatis essent expertes. Satius autem sit eiusmodi aquas experientia discernere: quando etiam rarae inuentu sint: apud nos, enim stadiis ab urbe paulò plus centum, in Prusa minus decem. Ergo apud nos, quae est in Allianis (locum enim ita vocant) unius tota est rationis, atque ex uno fonte manans: quae vero in Prusa est diuersæ: item diuersus aquæ medicamentosæ fons, ut apud nos in Licitis. Hic non paucis dubitationibus causam dedit, nam non omnes facit astringentes, omnes tamen facit siccas. Prius vero videtur illas reformidare ut etiam sulphuream: tum vero non omnes calidas esse vult, immo dubitat, cum prius aluminosas ut astringentes, non ut calidas damnasset. Sed audi quae dicat in tertio de Prælagio ex pulsibus: Aquæ omnes sulphureæ, tum aluminosæ, & quæcunque habent exsicandi vim arterias indurant, & pulsum reddunt ob' id duriorem. Et secundo de Crisi: Densatur autem cutis vel à frigore, vel ab astringentibus, velut accidit his, qui se aqua aluminosa balnearunt. At de caliditate inquit primo de Simplicibus medicamentis. Aquarum quebitumen, sulphur, vel nitrum recipiunt, nullæ, immo ne marina ipsa refrige rare corpus possunt, etiam si per totam diem innataueris. Quò sit, ut non generaliter hoc de omnibus prolatum animaduertas. At vero de siccitate generaliter loquitur, cum in eodem libro inquit: Albulæ in Italia aquæ vocatæ, & quæcunque alumen, chaleitim, ac sal recip

recipiunt, tum reliquæ omnes eiusmodi exsiccare valent: tum & cera, tum lineum pannum impositum. Sed differentia huius causam paucis post verbis subiungam. Sed illud primò adiicere volo, quod in ultimo Artis curatiæ scripsit, est autem verborum hæc series: Aqua quæ in Lesbo visitur, à Mitylene stadiis quadraginta distans, vim habet digerendi: hæc enim viribus & colore est, perinde ac si florem salis aquæ marinæ immisceas: ob id hydropicis & tumefactis idonea est, utpote valide desiccans. Licet autem & vbi natura tam non inuenieris, similem ei artificio facere. Aristoteles dubitas in Problematis quærit, cur aquis calidis lapides magis quam in frigidis concrescant? Respondet, quod ob calorem: sed de eo quo feruent loqui quisquam dicet, non autem de potètia. Cùm verò narrationem de his texeret, Artanas ac Magnesias aquas calidas dixit, & potui aptas: falsas tamen, quod ex subsequenti Problemate satis appetet, inquit enim: Calidæ esse aliquando desierunt aquæ Magnesiæ, non falsæ. Sed & falsediniis causam & amaritudinis cinerem constituit: percolata enim aqua per cinerem, amara simul & falsa euadit. At clarius in sequentibus hoc docet, cùm dicit, feruidas plerunque aquas falsas etiam esse: quod per aluminosam terram euntes, cineri misceantur: nam cinis omnis falsus, & sulphur redolent. In ultimo autem dicit, eas aquas ob id sacras diei, quod fulmine, atque sulphure proueniant.

Ex quibus satis colligitur aquarium calidarum ratio ibi secundum Aristotelis sententiam: si quidem modico sulphure alumini mixto aquas transeuntes cineri qui ob sulphur prouenit immisceri, atque ob id falsas aquas fieri: prohibet autem incendium aqua & aluminis copia, sed tamen aliquid semper extirbitur: ob id omnes ferme aquæ calidæ, sulphuris, aluminis, & cineris aliquid videntur habere. Sed & in secundo Meteororum, vbi de maris agit falsedine, ait: Mare salsum est, quoniam terra ipsa, & vapor exuruntur: simile enim accidit ei quod cineri serme cum aquæ miscetur, tum sudori, ac rinxæ, quæ omnia salsa suat: similiter & imbræ, maxime ad humores, nam hi cum ex adusto vapore fiant,

✓ H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

falsi evadunt. Terreum igitur cum aduritur, salsum fit, tamen præcipue aquæ immixtum. Omne autem, inquit, quod exustum est, potentia calidum est, ut cinis, calx, & animalium excrementa: ea vero de causa aqua maris grauior est dulci, ut negotiatoribus ex quo naves ut in mari onerantibus in flumine, maximum ex submersione detrimentum accesserit. Ferunt autem ob id in Palæstina lacum esse, qui animalia non mergat, tanta est crassitudo aquæ. Quicunque autem fontes salsedinem retinent, verisimile ast ab initio calore tales factos fuisse: inde terras adhuc, per quas fluunt, cinere & calce abundare. Sunt etiam plerisque in locis tam fontes, quam flumina, coloribus ac saporibus variis, quæ non nisi ob materiam admixtam talia fiunt, ut aluminis, & calcis, accidetorum. Hæc autem omnia à calore pro illius diuersa natura gignuntur. Vnde in Sicânicô agro Siciliæ Oxalme fons muriam acidam continet, qua in obsoliis vntur pro acero: & circa Lyncon fons acidus, & in Scythia alias amarus. Sed non omnes hos fontes calere docuit tertio de Historia animalium, eum inquit: Sunt etiam aquæ multis in locis, quas cum oves biberint, vellera in nigrum permutant: vt in Assyriide agri Chalcidici Thraciæ amnis, quem à frigiditate Psychrum vocant. Et rursus quinto de Generatione animalium: Aquis etiam vis ineft pilos immutandi, calidis quidem ad candorem, frigidis autem ad nigredinem. Hæc ille.

Sed primum dubitare licet, vnde feruor thermis? Respondet author libri de mundo, esse ut aquas ignium sub terra scaturigines, quæ vbi eis adhaerint, feruere illas: subiicitque, earum no solum, sed & specuum multissim locis exitus patere: atque his diuerfas esse vires, aliis furoris, aliis tabefaciendi, aliis phanaticas, ut circa Delphos & Lebadiâ: aliis letales, ut in Phrygia. Verum de virtutibus haud dissentimus, de causa feruoris non consentio: hoc enim falsum esse declarauimus in libro de Supernis. At de frigidis aquis quod etiam vires habent, & sint medicatæ, testatur Seneca, dum inquit: Circa Nonacrim in Arcadia Styx fons appellatus aduenias fallit, non odore, non colore suspecta: bibetes tamè

Immedieabili malo afficit, & occidit. At magis consonam rationem attulit caloris, adesse vim sulphuris ac calcis, quæ obvio frigore incalefcat, velut & in calce dum aqua perfunditur. Quamobrem odores hos adesse sulphuris, bituminis, aluminis. Quo sit, ut alia ratio etiam in promptu sit, cur calidarum penè nulla veneno praedita, aut rarissima: quoniam calore venenum finitur. nam transitu aquæ calescit: calore soluitur venenum, & aqua simul feruerit, ob id calidarum nulla letalis, frigidarum non paucæ. Sed rursus, quoniam pacto cum aqua vi, & multitudine exuperet, quod continetur calefacere tamen potest? Respondeo: Aqua omnis infrigidat cum moram traxerit, nisi vim habeat metallicam: ob id decocta omnia, si diu morentur in ventriculo, ut in praecedenti explicauimus contradictione, infrigidant. Quare si calefacere consilium est, corpus moueat: si autem infrigidare, somnus conuenit: diu enim retinetur aqua. Prius igitur calefaciunt quæcunque sic nata sunt, aut parata, quoniam exiliiores partes à natura membrum trahuntur: atque ea de causa calida decocta tum aquas thermarum sumere oportet. Est tamen in thermae alia ratio: quædam enim adeo crassam habent substantiam, quam continent, ut non solum illico calefaciant, sed perpetuò, quandiu in corpore manserint. Quot autem dico de calefactione, etiam de humectatione, aut exsiccatione dico: quæc etim vehementem vim siccum acquisiuerunt, non solum illico, sed perpetuò siccant: quæc leuem solum ab assumptione, non diu. In tremoribus autem non tanta potest inesse vis, ut semper siccant, aut calefaciant, sed primi in quidem hoc agunt: si autem diu retinentur, omnes humectant, & infrigidant. Omnes igitur Thermarum aquæ siccant ab initio, & calefaciunt; veruntamen magis siccant, iuxta Galeni & Aristotelis sententiam, quam calefaciunt. Quod enim omnes calefaciant, necessarium est: nam omnes per cinerem & calcem transirent, aliter non feruerent: calx autem & cinis calida sunt. Idem de sulphure dico, & bitumine. Siccant & omnes, quia terra omnis scca est, & cum aduratur siccior evadit, & aquæ commiscetur. His duabus de causis thermarū aquæ omnes siccæ sunt: sicciores

autem, quam calidæ, nam terra in extremo semper siccæ
 est: at non potest in extremo esse calida, immo aluminosa,
 frigida etiam: ob id siccior semper est aqua Thermarū,
 quam calida. Quæ igitur alumine constat, quoniam si
 calida esse debet, sulphur aut calcem habere necesse est:
 immo virunque: ea ratione aluminosa aqua modice pri-
 mo excalefacit, post infrigidat: magis autem manifestum
 est hoc in ferrea. Frigidæ autem aquæ non necessaria-
 rio exsiccant aut calefaciunt, quia nihil eis admiscetur:
 ob id paucæ illarum medicam vim habent: quædam ta-
 men habent, quæ ab initio ortus sui calent, post autem
 longitudine viæ & frigidate terrarum aut metallorum
 refrigerantur: quæ autem ex his turbulentæ sunt, om-
 nes malæ, seu calidæ, seu frigidæ, nam in eis terreum
 non est dissolutum sed integrum immutat vim corpo-
 ris nostri: & obstruit. Frigidarum autem quæ claræ
 sunt, & venenosæ, natura sic constat: lacryma ex veneno
 resudat, quæ metallo aut lapide excipitur, misceturque
 aquæ innoxiaæ, vel non miscetur: quæ autem non mi-
 scetur perniciofissima, ut Styx, alia minus, ut quæ iuxta
 efflo. Tempe in Thessalia, quam nulla bellua attingit. ut Se-
 natæ nece autor est: transit autem per ferrum & æs. Omnis
 m. igitur frigida secundo modo: limpida, aut planè humi-
 da & frigida, aut venenosa est: quia per expressionem
 sit: nam metallica in humido & frigido loco posita,
 prius exusta in aquam conuertuntur. Calidæ igitur
 Thermæ, omnes calidæ iuxta Aristotelis sententiam,
 non solùm calidæ causæ ratione, sed quia primò cale-
 faciunt, etiam ferræ: sed adeò modicè ac breui tem-
 pe, ut quæ aluminosæ sint, vel ferreæ, frigidæ iure meri-
 to à Galeno iudicentur ac posterioribus: quoniam cum
 minimum in corpore moræ contraxerint, infrigident
 manefestè: non solùm quia aquæ, sed vi exuperantis
 metallicæ partis. Harum igitur, & frigidarum, quæ al-
 ba est, vel turbulentæ, necessario noxia antequam refideat,
 epora. Omnes tamen calidæ exsiccant, quia materia
 terrea siccitate carent non potest. ob id Galeni & Ari-
 stoteli concordia clara est: ille enim vim causæ spectat,
 hic effectum in homine, ad quem obseruandum medi-
 cus est institutus.

Ipse verò Galenus sic sibi conciliatur. Omnes aquæ calidæ quandam habent vim medicam, & tamen non omnino omnes calefaciunt, ut aluminosæ, suspectæ verò ne ob causam nimis aliquid contraxerint: sed omnes exsiccant, non tamen omnes astringunt: astringēs enim est frigidum, siccumque qualitate, ac tereum etiam, ut Galenus ostendit in tertio de Simplicibus medicamentis. Nec nunc saporis & qualitatis differentiam, quando ex eisdem proueniāt, magnificatio. Quaecunque igitur calidas vehementer magna præditas facultate existimare licet. At non feruētes, sed solum calidas imbecilles esse, non est necessarium. In quibus autem colliquidatio terzeum in aquam ducere potest, ut sal, ars naturam imitatur: vbi autem non potest, ut in ferro, sulphure, nulla ars naturam emulatur: sed à naturalibus balneis petendum est auxilium.

Ergo aquæ calidæ natura ex septem dignoscitur, odore, colore, sapore, caliditate, pondere, distillatione & effectu. Odor docet materiam prædominantem: inde etiam Sapor, & quæcunque calidior est, aut ponderosior ceteris partibus est magis medicata. Color etiam docet quod crassior materia illi immiscetur. Distillatio declarat quid, quantunque ex unaquaque parte terrea in aqua admixta sit. Vires etiam quia in metallis hoc non sit facile deprehendere, adducunt nos in cognitionem naturæ aquæ, ut inferius explicabimus, cum quædam propria sint.

Igitur, ut ad propositum reuertar, omnes aquæ siccant, quæ calidæ sunt, iuxta Ætij sententiam: nō omnes astringunt, aut excalefaciunt. Sed cur Paulus illas immodicè, non minus excalefacere, quam exsiccare, scripsit? Pauli litera sic iacet. in antiquo codice: τὰ μὲν εἰπὶ νιτρῷ. τὰ δὲ ἀλυρά. τὰ δὲ συπίρωδή. τὰ δὲ θεώδη. τὰ δὲ ἀσφαλτῷ. τὰ δὲ χαλκανθῷ. τὰ δὲ σιδηρίξοντα. τὰ δὲ αύθετα. Quod est: hæc quidem nitro, alia sale, alia alumine, alia sulphure, alia bitumine, alia vitriolo, alia ferro, quædam ex his composita. Sed alibi inferius scripsit, τὰ δὲ χαλκίξοντα, id est ætea, atque sic apud Ætium legitur. Confert & chalcangum seu vitriolum oculis, ut in quarto de Medicamentis secundum locos: addi-

ter enim in compositione eorum quæ ad astringendum maximam habent vim, sed & ibi squamam æri vitialis habetur. Manifestum est autem, quod ex his, quæ in libro nono de Simplicibus leguntur, cum de chalcanto agit, quod chalcantu[m], non æs legi debet: nam chalcantu[m], ut ibi inquit, carnes siccatur, contrahit, ac constringit, quæ omnia quis non videt columellæ, & ori, ac gigniuis maximè conducere?

Sed adhuc dubitatio manet, Quoniam pacto ferreæ aquæ immodicè, tum aluminosæ, excalefaciant? Certè sic legendus est textus ille: Naturalium aquarum calidaru[m] vis est, quæ siccet non parum: quarundam etiam ut excalefaciat. Sed Græca lectio plus etiā obstat quam latina, cum in fine adiectum habeat επιτηρη. Auicenna videtur & ipse intellexisse tamen in secundo libro de Ærea, cum dixit, Ærea confert ori & auri. Vrtrunque legi potest, sed ærea certè non est tantæ utilitatis, ut dixi, quaæ est, quæ ex viriolo.

Illud minimè præterire licet quod dixit, Et plurimū earum soluit aluum. Quoniam pacto fiet hoc, siccis omnibus existentibus? Euenit hoc pro mole & magnitudine, ut docebimus, primò: tum verò ex acredine: omnia enim acria aluum mouere solent, ex Galeni sententia: maximè tamen purgant salsa, & nitrosæ, ut Haliabbas inquit, sicut aluminosa manifestè refrigerat, exsiccat, & astringit.

Sed postquam in hos sermones incidimus, operæ pretium erit, ut ea adiiciamus, quæ ad illarum usum pertinent: tu maximè, quod antiqui sati breuiter de illarū exhibitione locuti sunt: Igitur cognita qualitate aquæ, & ex quibus componatur, in illius vires ratione & experimento descendere licebit. Sic ex Ætio. Generaliter omnes cōferunt morbis humidis, dicit etiā frigidis: sed intellige, qui ex humoris abūdantia proueniunt: ut, iūctu rarū doloribus, resolutionibus neruorum, anhelosis, ulceribus humidiорibus, fracturis, callo indigentibus: & hæc sine cōtrouersia. Nephriti autē nō sine cōtrouersia, vbi plus calor noceat, quam siccitas iuuet. Similiter & induratis tumoribus à nigro humore sint, nā in Cancrū calidæ deducere possunt: peculiariter autem sic:

Theor.

29.

Salsa ac Nitrosa adhibentur fluxionibus capitis ac thoracis non acribus, tumoribus pituitosis, hydropicis, ventriculóque humido, sed tamen illi noceat: soluunt aluum egregiè.

Aluminosa sanguinis refectioni, vomitibus, omnibus denique superfuis refectionibus, tum maximè sanguinis, abhorrentibúsque: astringunt, & confirmant varicibus etiam conferunt, concoctioni, & his qui immodicè sudant.

Sulphurea nerois molliunt, tenesmos mitigant, articulorum fluxionibus, spleni indurato, iecori obstruto, vtero resoluto, coxendicum doloribus, omnibus eutis morbis manifestè conueniunt: expurgant valide, sed immodicè calefaciūt, & ventriculum labefactant. Quibus calida est temperies plerunque mortem afferūt, nisi à iecore & præcordiis diligenter cauerimus, conferunt & pulmoni non parum.

Bituminosa calefaciunt, molliuntque, præsertim partes circa vesicam, colum, & vterum: caput lœdūt, & sensus perturbant. Constat autem bitumen sulphurea, & cinera, tum salsa parte mixtis: inuenitur præcipuum in Syria, vbi mare mortuum, Galeno teste: habet autē & aquæ aliquid unde consistentiam habet.

Mercurio quæ constat, omnis tepens, aut frigida. Tepida autem omnis aqua Mercurium, aut saltem ferrum immixtum habet: sola enim hæc duo tantum habent frigiditatis, ut sulphuris incendium moderetur. Porro quæ Mercurium habet actu, venenolæ est qualitatis: quæ autem potentia, refrigerat, siccatur, confirmat. Dictum est de his in libello de Subtilitate.

Aërea conferunt hydropis valde, tum etiam ori, tonsillis, auribus, vuæ, oculis. Sunt tamen venenosæ qualitatis: calefaciunt etiam, & exsiccant, & attenuant non leuiter & difficultatem spirandi faciunt. Reprehendunt quidam nos, quod adipiccerimus quæ apud Ætium minimè inueniuntur.

Sed illi digai sunt, ut eas aquas sumat, præceptis Ætij solum admoniti.

Cinerea abstergunt, exsiccant, & salis operationes, sed leues, habent: astringunt etiam, & splenem minuant.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Calce autem constantia calefaciūt immodicē , & ex-
uruat putrida curare valent.

Ferrea infrigidant, astringunt, ventriculo & lienī
commoda: ad sistendum sanguinem, vnde cunque fluat,
suprema.

Gypsea adhuc magis sanguinem retinēnt, sed ventri-
culo noxia, & spirandi difficultatem pariunt.

Chalcanto infecta ulceribus, tonsillis, vix & utilissima;
astringunt, exsiccant, confirmant.

Argentea, ut Haliabbas inquit, refrigerant, & exsic-
cant, moderatiū tamen quām ferrea, & conferūt mem-
bris principalibus, sūntque rara & pretiosa.

Lithargyrio infecta anhelitum vitiant, conferunt ta-
men ulceribus, maximē calidis, & non mediocriter.

Plumbēa nervis & ventriculo noxia refrigerāt & sic-
cant, & fluxum seminis emendant, fistūntq; sanguinem.

Est autem usus Thermarum quintuplices. Potus, Laua-
tio, Lutum illitum, Gutta seu Instillatio, & Fumus, seu
Sudoris provocatio. Calida vehementissimē actu, & sul-
phurea & bituminosa omnia per instillationem capiti,
ventriculo, pectori, iecorique adeo periculosa, ut persæ-
pe mortem omnino inferant. Eadem ratiō luti: neque e-
nim præcordiis aut capiti apponendum, aut pectori. Su-
datio quæ sit in cauernis calidis omnibus temperamen-
tis periculosa. Lauatio omnium tutissima.

Secundum regiones autem Italiz dicendum, ut ex
Sauonarola accepimus. In agro igitur Patauino septem
loci sunt, in quibus Thermæ inueniuntur: & primò
iuxta Apenni celebratæ Claudiāni elegiaco carmine,
materna lingua Ebānum: salis plurimum, inde alu-
minis habentes: nam necessiarum rerum, id est ci-
neris, ac sulphuris quām minimum habent: sanant
præcipue albas purgationes mulierum, quæ ob pitui-
tam proueniūt: vt etiam mulier, quæ iam sterilis ob hoc
per annos duodecim fuerat illarum auxilio conceperit:
fillam habet frigidæ pituitæ, à capite descēdēti, vtilem.
iuuant etiam vel solo sudore ex cauernis. De his autem
Lucanus dicebat:

*Euzaneo si uera fides memorantibus, augur
Celle sedens Asponus terris vbi sumifer exit.*

Sancti Petri, secūdo loco habentur, à prioribus mille passibus distantes, in valle, & ob id minus in usu: validiores tamen, parum potuit aptæ mixtio in eisdem.

Domus nouæ, quatuor stadiis à prioribus distantes calcem modicam, præter reliqua quæ in aliis: ob id in hydrope frigida non parum utiles.

Montis Grotti duobus millibus passuum ab Apono quarto loco habentur: nullæ in Patauino agro magis sulphureæ, quamuis tamen parum & eius habeant: habent & cinerem, & alumem, & non multum gypsi: exsiccant immodicè, calefaciunt etiam, sed longè minus. Usus est instillatione super caput, tum super iuncturas frigida pituita laborantes, cohibent etiam quæ à capite deflunt.

Sancti Bartholomæi Thermæ à Patauio distant cētum stadiis: mitiores hæ omnibus aliis sunt: aluminis plus cæteris habent, & aliquid etiam nitri. Nodos in iuncturis soluunt præ cæteris. Feltrinus vir cum ex luxatione in genu ad mortum esset inhabilis, concepta in loco duritie, x v. dierum spatio domum pedibus suis rediit: ut Sauonarola refert. Vbi cineris, aut sulphuris nullam fecerimus mentionem, ut hîc, modicum illis inesse ex his intelligi volumus.

Sanctæ Helenæ sexto habentur loco, x stadiis à Patauio distantes, aluminosæ, & nitro abundant: nam sal etiam, ut dixi, cum cinere & sulphure omnibus communis est: quia iuxta Aristotelis sententiam cinis saltem habet secum: emoliunt neruos à crassa pituita duros factos: conferunt etiam cutis defœdationibus quæ serpunt.

Montis Ortoni extremæ sunt, vulgo Mons Tertonus, naturam habent earum quæ iuxta B. Bartholomæi ædem posite sunt, atque ex eisdem constant. Has omnes fermè & ego vidi, dum iunior Patauij literis operari darem.

Bononiensi agro in confiniisque Pistoriensis, ubi Alpes, ac frigus etiam Iulij tempore, quasi temperatæ & amoenæ aquæ, & ob id multi usus habentur, Porretæ vocatæ, similares quidem his quæ in Aponensi agro natura, sed longè validiores, & etiam usui aptiores roborent.

epotæ cerebrum, sensusque, & vetriculum: sifit ex cerebro distillantia, difficultatem spirandi sanant, adeò ut etiam equos, quos Bulfos vocat vulgus, duorum mesium spatio current. Apperentiam excitant, & fistunt sanguinem, qui fracto in pulmone, aut in pectore vase, fluit. Renum imbecillitatem firmant, atterunt lapides, sterilitatem auferunt, & cohibent menses albos, ut autor est Gentilis: sanant & podagram, licet non antiquatam: appetentiam etiam prægnantium reparant: sed nolim tam tanto periculo leuissimum symptoma curare. Periculosa tamen sunt, quia valida: hoc enim vehementibus fermè omnibus auxiliis est commune, cum non ritè administrantur. Unde etiam in adagiū venit: Balnea Portæ mortem, vel porta salutem.

Romandiæ tria habentur Balnea iuxta Castrum B. Mariæ: primùm De turri vocatum, ad iuncturarum doles, sed potui ineptum. Poltronum secundum dicitur, quod cutis defæcations curat, scabiem, vlcera, elephantiasim. Dominarum tertium, quod mulierū morbos curet utero venientes siro modo: distant hæ à Foro Iulij, vel Forliuio stadiis cccxl. vel p.m. xxx. inter ipsa solus murus medius est.

Foroliuji Balneæ sunt. o. m. passuum vel stadiis xii. ab urbe iuxta castrum Medullam. Harum aquæ epotæ corpus non leuiter purgant: quare salis plurimum habere coniecta docet: nam inter metallica fermè solus soluit ventrem.

Lucano agro xxi. m. passibus iuxta Torsennas Thermae tres sunt, quarum primæ Torsennæ vocantur, iuxta Gentilis sententiam sulphure, & alumine, ac sole æqualiter constant: molliunt durata, & vlcera difficilis consolidationis curant. Sunt qui verius illas habere florent salis fossilis, quem quidam vocant salgemmam, affirmant, salis nitri loco. Rubeum autem balneum extravilla circuitum, æneum est, ac quasi frigidum.

Villæ Balneum, quod adeò celebratum est, & nunc in frequentissimo viu Mediolani, à Torsena m. passibus distat: exiguum ut vix tres capiat homines. Sedat sitim, quia terrea substantia cōstat: vtile renibus, & iecori, tum criæ sanguinis sputo, & reliquis hæmorragiis singula-

re praesidium. Sauonarolæ autem ætate adeò contempnunt, ob debiles vires, ut in usu non esset. Mercurij particeps est, unde si non rectè administratur, iecur debilitat, & hydropem gigant: ostendunt hoc aurei anabuli.

Pisæ etiā habent sex balneas in monte enim sancti Iuliani, qui est inter Lucæ & Pisæ, sunt Thermæ, & in eodem agro aliæ quatuor. Hæ autem natura aluminosa non parum, sed & sulphuris non leuem habentes partem.

Balneum Sanæ, immodicè sulphureum, & calidis ob id valde temperaturis non leuiter noxium. Balneum sanosum, aluminis plus habet, sanis utile, confirmans rebur.

Balneum autem Reginæ tribus m. passuum ab urbe distat, ob id quod ferreum est, sanguinis fluxibus non parum utile, confirmans etiam ventriculum: melius longè balneo villa atque eodem validius, haud mediocriter.

Quintum ab hoc distat tribus passuum m. marmoreum, quæ steriles sunt ob vehementem caliditatē, ab hoc balneo prolificæ aliquando fiunt, refrigerat enim usque ad torporem. Sextum autem est distans x vii. m. passuum ab urbe vocatū De aquis, famosum, ferreum & aluminosum: optimū supercalefactis, impinguans eos, & vim attractiū eorum confirmans: suscipit tamen vehementem permutationem, in mense Martio quandoque, hanc accolæ loci cognoscunt, fit enim aqua citrina colore, & tunc non leuiter nocet: cauendum est igitur tunc ab illa.

Volaterræ habent balnea tria aluminosa, & sulphorea, ab urbe x vii. m. passuum distinta, similia Aponensis, & montis Grotti. Alia extra muros villæ, similia Thermis villa fermè ad vnguem, sunt enim ferrea, & alumine modico participantia. Sunt & alia ab his distantia duobus m. passibus, sale, sulphure, & alumine immodico prædita: & ob id ebullire videntur adeò acriter, ut transeuntes aues halitus necent, & ad se trahant: ascendunt etiam corpora ex illis exigua & strepitum edunt non leuem, vocanturq; lacones spardi: administratio illorum ut est periculosisima, sic violentissima.

vii Senæ habent undecim Balnea: primum Petrioli, distans p. m. x vii. ab urbe, sulphure & alumine participat, sed sulphure immodicè ductam seu stillam habet ibi x. sunt alia balnea eiusdem, ut fertur, naturæ,

na
pas
mu
les coquela llamana oleumpetreos, el qual engañan dia por unducado cada onça / entiendo que era aliquel feban, que no valia medio real cada onça, decia que era napsta de la qual tata dioscorides

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Secundum dicitur farinæ, simile priori, sed longè leuius, ideo prius in hoc ingrediuntur homines ut assuefcant, est autem flumini propinquum. Tertium dicitur de Cometis, quod quasi simile est dulci aquæ: in eo apponi solent cucurbitulæ, velut in Thermis dulcis aquæ: virtus ferme nulla, adeo lenis. Quartum est sulphure & ferro mixtum, immodicè calefacit & exsiccat. Aliud ibi magis sulphureum, ubi tres, ut dici solet guttae.

Ad hoc aliud temperatus. Sextum ultra pontem, vocaturque Balneum dominarum, naturæ sulphureæ non parum ut reliqua. Caldenæ septimum balneum, ferreæ virtutis, & aluminosæ, roborat membra nutritionis & coitum, attenuat splenem, & sanguinem cohibet valde: solet hoc emendare detrimenta balnei Petreoli. Octauum Morcerati balneum, propinquum balneo Petreoli per quinque m. passuum: illo tamen longè mitius, unde ab eo curam incipere solent. Nonum Rapolani balneum pinguiori scabiei utilissimum: curat & superfluum veteri humorem: sulphure immodico abundat, & ideo vehementer calidum & siccum. Decimum Auinioni balneum ab urbe xx. m. passuum distans, eræ, ferreæ, & aluminosæ est facultatis, sed æs longe minus dominatur: assimilatur Balneo Reginæ in comitatu Pisano: verum ut crassioris substantiæ, sic tardioris effectus.

Est & aliud, S. Philippi vocatum, nitro abundans, & ob id guttam habet siccantem vehementer, & cum minore periculo, quam Petreoli balneum: nam sulphur nimium colligat: hoc igitur mitius est. xviii. m. ab urbe distat: vritis & inundatione non parum turbatur, firque graue: accolis hæc turbatio cognita est. Est & aliud vocatum Aquæ borlæ, quod quia nitro abundat, carètque astringètibus aluum non leuiter subducit. Omnia hæc in Senarum regione continentur: tamen plura alia, quorum naturam ex his, quæ dicta sunt, coniectura assequi licet.

Viterbiæ decem sunt balnea famosa: primum eorum dicitur de grotta, ab urbe distat passibus m. naturæ ferreæ & parum æneæ, salis & aluminis particeps: aureo colore, gustu maximè iucundum, substantia tenuissimum unde vasis delatum magna ex parte euanescit: saluberrimum etiam, nam ex nulla alia aqua plus tutò bibere licet;

purgat præcipuè renes ventriculum, cerebrum, totum caput, & corpus roborat, sed tamen longe magis oculos, à quibus aufert tenebras, eorum aciem acuit, confirmat. Secundum est Vallis Chaim, æreum, aluminosum, modice ferreum: viri id non ferunt, nam nimis spiritum cohibet: mulieribus, quæ ob frigiditatem, & humoris copiam non concepiunt, salutare: ob id Dominarum vocatur. Cruciatorum tertium est, ferreæ, & æneæ naturæ leniter est, multumque sulphureæ: podagrícis utilissimæ, ac iuncturis salubre. Bulicani balneum ab urbe distat m. passibus, alumine & ferro constat: feruet multum, & eadem die sponte mutat colorem in aureum & argenteum: purgat exustos humores, & iecori saluberrimum est. Bussetum, sulphureum est, ferri non expers, simile balneo cruciatorum: peculiarem habet vim in antiquæ coli vexatione, luxatis, ac fractis. Palatiorum balneum, alumine magis quam Sulphure participat: cura scabiem & cutis defœdationes, omni alio balneo longe melius. Sanctæ Mariæ in fœlice balneū, ferro & sulphure abundant, ob id etiā resolutioni arctericæ, ileo, colicæque confort, tum magis quod eius substantia tenuis est: ob id etiam nō plurimum lœdit, etiam si in irritum quis ipsum sumat. Prati balneum, quasi expers qualitatis externæ, vnde ob sulphuris leuem illam vim flatum discutit in iuncturis existentem, & in utero. Suavis est hæc aqua, & potui apta. Paganelli balneum, clarum est, non multum calidum, nitro & alumine, modicóque ære participat, ventriculi affectibus nihil melius: purgat, confirmat, appetentiam incitat. Afinellæ balneum, æreum est manifestè, tum subtile, hydropicis salutare, tū obstructiōnibus, & in uteri collectionibus: limpidissimum hoc etiam est.

Æsculi autem iuxta urbem balneum, non multum calidum, multum tamen sulphureum est: nocet oculis debilibus, iuuat neruos resolutos, sed haud multum.

Vrbs vetus nouem habet balnea: iuxta oppidum vocatum S. Cassianus, primum dicitur De terra aluminosum, inde ferreum: purgat tamen renes, Secundum est balneum Caldaia, ferri minus particeps, mundat humidam scabiem. Tertium est Balneum sanctæ Mariæ, ca-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Iidum, & siccum non parum. **Quarum** est Balneum de Caldagna, duas habet guttas: calidum est & siccum valde. **Quintum** est Balneum sicuncellæ, id est lecorarium: **calidum temperatè: medium inter ferreum & aluminosum: iecori, pleni, ventriculo, maxime vule, seu calida, seu frigida vexentur intemperie.** **Sextum** est Grotæ balneum, scabiem ulcerosam temouet.

Septimum est Sancti Georgij balneum, vleeta antiqua consolidat, hòcque ei inest præcipuum. **Octauum** Balneum Pirus: prouocat sudorem. **Nonum** est Balneum De luto: extenuat crasitiem crurium, extendit nervos contractos: moram trahere oportet in illo per mensum cum dimidio saltem, vel etiam usque ad duos.

Perusum habet balneum vnicum montis alti, nigrum, fœtidum, bituminosam, sulphureum: vires balnei S. Bartholomei in agro Patauino.

Iuxta autem oppidum montis Catini sunt tria balnea: **Primum**, Balneum obfoletum, falsum. **Balneum aliud** falsum valens cedemati, sciæ, & podagre. **Balneum nouum**, & ipsum falsum est, atque ideo cognitum: solit tamen ventrem, prouocat vrinam & vomitum.

Apulia & ipsa non pauca habet balnea: Sudatorium primum: acuit visum, stringit lacrymas. Ibi nouem alia habentur eiusmodi balnea. **E quibus** Bulla vnum est: Sulphureum aliud: tertium vocatum Astianæ balneum, quod lenit pulmonem, & tollit tussim. Iunare balneum, ventriculum confortat, & iecur: proprium eius est latitudinem inducere, suspitia toltere, coitum excitare, alacritatem gignere: hec item omnem curat. **Balneum Locus**, est quod maximè Neapolitanî diligunt iuxta littus est maris: confert oculis, caligini, aquæ: reficit consumptos, renes confirmat: aqua suavis, repida, & multum grata. **Hanc ex notis eam esse autumo**, quæ in villa, cui nomen Academia fuit Ciceronis, post illius obitum, nata est: unde Plinius ea recitat carmina laureæ Tullij, quæ memoria digna sunt.

Quo tua Romanae vindex clarissima lingua

Sylva loco melius surgere iussa viret.

Aique Academia celebratam nomine villam.

Nunc reparat cultu sub potiore Vetus.

Hic etiam apparent lymphæ non ante reperta,

Languida que infusolumina rore leuant.

Nimirum locus ipse fuit Ciceronis honori

Hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope.

Vt, quoniam totum legitur sine fine per orbem,

Sunt plures oculis quæ medeantur aquæ.

Triptæ balneum, & ipsum iuxta maris littus, dulce,
nec calidum: ventrem mollit, febrium siccitatē tollit,
pectus lenit, supercalefactos refrigerat.

Pettæ balneum cerebro commodissimum, vt quod
omnes eius morbos tollat: auxiliatur etiam pectori &
cordi, ipsa roborans: furdos, & suffusionem etiam
curat.

Colatura balneum corlætum reddit, tussim mole-
stam aufert, pulmoni etiam & ob id, & præter id saluta-
rē: pituitam fistit, hæc omnia facit in potu sumptum: la-
uacrum autem balneum pulmonem expurgat, atque ei-
opem affert.

Aquensis ciuitas Montis Ferrati, balneum habet de-
quo sic Sauonarola: In plano est aqua, quæ duobus die-
bus limpida est, tertio autem sit viridis: curatur, seu ex-
purgatur fons eius ob id singulis octo diebus: sapor
eius fetidus est, vt corruptorum ouorum: dicitur cu-
rare iuncturatum morbos. Hæc ille. At nos vidimus hoc
anno tot ad illud confluere homines, vt vix locus ipse
aduenas caperet: erat enim vt dicebant, non solum artu-
bus, sed etiam capiti salubre.

Ego equidem ex odore, & sapore, ac permutatione,
in causa frigida, atque etiam vehementer frigida, tantum
conuenire existimo,

Sunt etiam duo balnea, quorum unum in ciuitate mī-
noris vñus, alterum ab ea distans m. passibus ferme, val-
de famosum.

Aquarium autem habet Thermas, distat à Regio
Longobardorum xxxi. m. passuum. Camphoræ odorem
habet, limpidaque aquam ac gustu nō parum suauem.
Si quis bis in die moram in eo trahat, sinus & chironia
vlerca sanat:

Brandula oppidum xxxiiii. m. passuum distans à
Carpo, Thermas habet m. passib⁹ ab ipso opido distantes,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

aqua clara, qualitatis externæ expers, potentia etiam quam temperata, ad calidum tamen declinans. Sulphuris & talis parum, at aluminis multum particeps: præcipuæ habet in emendando sanguinis mictum vim: attamen hoc etiam commune habet in bobus: plurimi enim cum letalis sit hic morbus, in illis, haec pota aqua liberantur, Sed & ex hoc deprehensa est virtus in curandis hominibus.

Verona & ipsa habet in agro Calderam villam, iuxta quam Thermæ ferreæ, & aluminosæ, robustiores his que de villa in Lucensi agro: fistunt etiam profluatatem ex cerebro pituitam: ob hoc hæmoptoicis ex destillatione commodissimæ. ut etiam aliqui sanguinem ex acuta distillatione expuentes perfectè curati fuerint.

Sicilia iuxta Sacham ciuitatem Thermae habet in radice montis diuisis fontibus virorum, mulierum, beluarum: sed in summitate est antrum eum cubilibus variis pro morborum varietate. Conferunt tamici & podagræ: & natura earum est ferrea & aluminosa. Mons vocatur gemmariorum, palmisque refertum est. Aliud balneum inter urbem Reparanni & oppidum Alcami ab eo distans quatuor m. passuum, vocatum Calatomech: ibi tres domus, calida, calidior, & calidissima: ut etiam ibi coquantur ova: verum natura sulphurea. Mense Maio ad eum confluunt homines. Alia etiam iuxta ciuitatem Palermi, Termini vocata, ab oppido eiusdem nominis.

At vero ut sciamus cum facilitate quantum quælibet aqua ex sale vel alumine contincat, hunc modum tradiderunt: vas sigulinum ad dimidium in fonte impletatur aquæ pondere cognito, inde in fonte supernatans tandem maneat, donec assumpta aqua lacrymæ quædam in vasis superficie adhaereant: tunc transmutetur in lapidea vas lata, & quadrata & depressa, seu humilibus lateribus, quæ & ipsa maneant in aqua fontis feruente, ut sic ex mora cogatur in unum metallicum omne: hoc autem modo seruatur & sulphur, quod in distillationibus evanescit. Verum nec hic modus omnino tutus videtur, cum plurimarum aquarum vires æreas ac ferreas experiamur, in qua-

in quibus nihil ex eiusmodi metallis, quod sensui patet, refecatur. Tum oritur via à sapore, odore, & effectu habetur, cætera non omittenda, cum assistentia probent & ostendant.

Ostensum est autem quod non in omnibus licet naturam imitari: inquit enim Galenus, Ut in sale, sic in plumbis sulphure, & alumine, atque aliis, licet artificio naturam consequi: at nos in æreis, ac ferreis, non ad exostam eam symmetriam perduci per artem aquas posse ostendimus. Sed nec in alumine & sulphure, nam terrea manebit, & turbida, cum natæ thermæ clarissimæ sint.

Respondeo igitur, Galeni sententiam quo ad primas qualitates esse exponendam: siccabit enim alia, alia calefaciet vehementer: non tamen in potu omnes æquè conuenient, cum naturales sint puriores, velut & in reliquis quæ ab arte simul & natura fiunt: ars semper naturam imitatur, at nunquam æquat. Duplici autem modo in potu sumitur, vel ut expurgans, & in immodica quantitate, tuncque somnus prohibendus est, ut superius diximus: tunc enim ad vncias fermè cc. peruenimus, sensim augendo: unde tanta moles si retineatur, vel subitam mortem, vel ascitem poterit creare. At è diuerso, si immutare velimus temperaturam, non excedimus vncias. xxiiii. tuncque somnus maximè conuenit, vigilia attenuatur. Sicque hoc anno multis nobilibus hac ratione, primus in hac causa, ut in plerisque, faeliciter exhibui.

Æstate autem eadem ratione à medio Maij ad medium Iunij, & rursus à medio Augusti ad medium Septembris exhiberi solent: & recte quidem si purgandi causa: si immutandi, quocunque tempore conueniunt: summis tamen frigoribus tempesties ad calorem declinans per vaporarium mollienda. Semper enim frigus, fames, fætor, fructus, coitus, sed & aqua, ac lymphatum vinum, & caseus, fugienda sunt aquam thermarum bibentibus. Quò sit, ut minus mirum videatur, Cratignolani & Gataclatani duces, sub media hyeme à Sauonarola fuisse plenè curatos Thermarum aquis: nam calorem æris, etiam astivit, ars melius potest fingere, quam aquas ipsas. Dantur igitur pulli, & auiculae, & viella ouorum, & viuum leue flauum, vel subruberum: &

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

acetaria aliquando: & citrangula ipsa, quamvis fructus, pro fructibus non habentur.

Sed an verum est quod Galenus dicebat, medicas aquas sicut facere videtur enim hoc verum, quoniam, ut diximus, omnes sunt siccæ. Et rursus, an nunquam conueniant febribus ea ratione, & ut ipse dicebat, in Arte curativa ad Glauconem: Marinæ autem aquæ, & falsæ, nitrosoæ, atque sulphureæ, plu's quidem bilis educunt: sed multò minus, quam potabiles profundunt. Prestat verò neque ipsas utiles (in Tertianis enim loquitur febribus, qui sermo fermè omnibus febribus communis est) dicere, quandoquidem plus qualitatibus nocent, quam iuuent euacuationibus. Equinoui corrupto iudicio quandam hisce viti persuasum, deinde extenuato corporis habitu ad tantam venisse perniciem, ut tabe consumptus interiret. Sed Princeps moderatus in seprn cundo libro, Et aquæ sulphureæ, & lutoæ, & stantes, febres faciunt. Alia accedit dubitatio, quia ipse alibi ponit, quod æreæ & ferreæ iuuant in morbis frigidis & hamidis. Nam in prima quæstione ratio & experimentum ostendunt, quod aquæ ferreæ extingunt sicuti. Respondeo, dictum Galeni intelligitur secundum plurimum, nam eas in quibus ferrea vis dominatur, non videtur agnoscuisse: quod si agnouisset, aliam de his sententiam forsitan attulisset. Sed non omnem extingunt sicuti: est enim fitis appetentia frigidi & humidi, aquæ autem thermarum omnes siccæ, quamvis ferreæ frigidae sint: conueniunt igitur vel euacuando bilem, saltemve humorem, vel in siti quæ ob intemperiem fit calidam, non deficiente humido. Eadem ratione & in febribus ferreæ possunt conuenire: quanquam raro, & solæ: in acutis autem nonquam. Quomodo autem ferreæ cum æreis in morbis conueniant frigidis, responderet Gentilis, quod exterius applicatae naturalem calorem pri sua vi astringente reuocando: sed hoc est improprium. Intelligatur igitur referendo singula singulis, humidis omnes conueniunt, frigidis autem falsæ. Sicut & illud, Aquæ omnes metallicæ nocent & malæ sunt: id est, cum vir. cibo sumptæ, quod verū est: aliter autem saltem. Haliabas quoque in eundem incidit errorem, dicens, Ferreas

splenem calefacere. Illud etiam adnotandum, quod ab illo habetur, Salsas omnes caput offendere: nam de sylphureis iam illud dictum est.

An verò non nisi verbis grauibus exhibenda sint? hoc enim quidam sentire videntur: dubitatio est, leuis tamē: nam si sanis quædam conueniunt, aut saltem neutris, quomodo etiam non leuiter ægrotantibus? Euacuandi tamen gratia, cùm in maxima fuerint quantitate, solis ægrotantibus, ac etiam grauiter (non leue enim auxiliū) non nisi graui conueniunt morbo. Quædam etiam talia sunt, vt quæ vehementer habent qualitatem, vt nō nisi grauiter affectis conueniant. Obseruant autem quidam Bissextilem annum, in quo referunt accidere sterilitatem persæpe, tum abortus prægnantium, & medullam arborum non ad florem conuerti, sed ad pediculum: quartanæ enim febres ab aliquo sidere fouentur, à quo & uniuersa, quæ sub cœlo sunt, quandam permutationem suscipere videntur: sic bissextilibus annis thermæ corrumpuntur. Sed hoc fortem quandam veritatis causam potius habere videtur, quam firmam rationem. Annis siquidem M.D.XL. & M.D.XLIIII. plures grauem noxam à balneis, aliqui etiam mortem incurserunt. Sed hoc non vbiique æqualiter, non omnibus, non semper.

Artificioſa verò non eiusdem generis sunt: alia enim ex aqua, lacte, oleo, vino, pura, & composita, de quibus alias dicemus: alia aërea, è quibus humida, sicca, *decim* ignea. Sed quæ artificio constant spirandi difficultatem *tertij* semper pariunt, ob calorem, & vaporis abuadantiam, *i. cap.* vt à Principe colligitur. Sulphurea iuuant epota secundum ipsum, nec mediocriter: vapor tamen eorū nocet, magis tamē chalcanti, vt nono de Simplicibus medicamentis habetur. Sulphur enim iuuat, interius sumptum falteni: Chalcantum nullo modo. In hydrope quoque *decim* eadem ratio est: nana aluminosa, sulphurea, ferrea, nitro-*quart* fa, & salsa iuuant: dulces aquæ nullo modo, vt Princeps *tertij* ait. Sed hoc non solum balnei, sed potus causa. *4. cap.*

Aſſumuntur autem duobus modis, in loco, & extra delatæ. Quæ deferuntur, eo sunt debiliores, quo locus *Vide*. ipſe longius abeft. Sed non solum debiliores fiunt aquæ *su. 49* à fonte translatae, sed etiam corrumputur: ob id non

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

paruis vasis, ut quidam, sed magnis ad hunc usum paratis colligendæ sunt: quanto enim maiora sunt vasæ, eo aqua purior, ac validior remanet. Qui igitur ad locum accedere potest, non vehi curet aquam: si autem vehere sit necessarium, aquæ dulcis omnem usum deuiter: seu vasæ abluendo, seu alterius necessitatis causa. Sumitur & purgandi causa in multa quantitate & aliam ob rationem, cum temperaturam immutare propositum est: quo in casu (non enim semel dicere conuenit) somnus non solum est innoxius, sed etiam utilis semper: persæpe vero necessarius. ob id cum purgationem molimur cautè agendum est: periculum enim non leue in errore. Aquæ enim Thermarum vires habent non mediocres, non solum ob ferorem, & metallicam virtutem, sed etiam ob copiam earum, quæ iam diurno usu laudatur. At nos, in quibus copia conuenit, iam diximus, ubi scilicet vires validæ & corporis vacuandi intentio est. Quod si Lucanæ villæ, gratia exempli, conueniant accedenti ad locum, deportando aquas Veronesibus Calderæ utemur, atque etiam maiore in copia, ut quod deest ex viribus, ob translatiōnem, natura & multitudine suppleatur. Venti autem omnes, maximè Boreales, & imbræ, magis aquas omnes calidas vitiati. Veti magni ad tres dies, aquæ autem ad decem. Cum etiam annus pluviösus est totus circa Ver., Thermarum aquæ sunt fugiendæ. Quicunque igitur student thermis metallicis, corpus purgatione mudum reddant, & si opus fuerit, venæ sectione. Tandiu vero mane ieiuni in eis maneant, donec digitorum cutis quasi corium contrahatur, & rugas præferat. Si autem potus balneuna & hypocaustum necessaria sint, à potu sumatur initium, ultimum sit hypocaustum, medium autem balneum. Quiescat autem antequam cibum sumat, per horam intercedo: quod si per duas, adhuc melius: nec comedat, nisi prius quam biberit totam exquisitè eiecit: eiicitur autem urina præcipue, post ventris secessu, post sudore, ultimo autem vomitu: sed in hoc post tres dies minimè persistendum, reliqua probantur. nihil tamen deterius, quam quod retineatur, illico enim desistendum. Alternatis autem diebus bis ac semel sudare & balneari licet,

& utilius s^epcibibere non nisi semel, seu purgandi, seu temperaturam corrigendi intentio sit. Ut verò aqua acrior est salsa vel amara, sic simplicior cibus, ac insipidor, leuissimumque ad concoctionem. Fugiat & meridianum somnum, & labores vehementes, etiam ab assumptionis fine per xv. dies: coitum verò etiā ad duos mensēs: labores verò leues, vel cœli mutationē, ad tres dies.

Sunt & alia multa balnea tum in Italia, de quibus historiam non tradidi: verū ex præcedentibus satis nota est: ut Thermarum quæ in Rheticis alpibus ultra Comum, vocanturque balnea Bornij, & sunt iuxta mons Braiam. Alia in Germania, ut Badenia Ferina, iuxta sylam Martianam: & Cellensis, & alia plurima: hænanque podagricos iuuare creduntur: quod etiam epistola Théodorici regis Gothorum ad Præfectum Ticini, apud Cassiodorum ostendit: sed nos meliorum & validiorum rationem habuimus. Permutantur tamen (ut diximus in libro de Supernis) aquæ hæ, & quæ meliores fuerant inutiles redduntur: contrà infirmæ processu temporis utiles fiunt: aliæ etiam nouiter nascuntur. Omnibus autem commune est, (ut plerisque aliis rebus, quæ sub Luna sunt) ut cùm ad apicem peruerenter, senescere paulatim viribus incipient. Infinitum verò foret, thermas ac illarum vires scribere, quæ aliis in prouinciis scaturiunt.

Aquarum igitur Thermarum præcipuæ quatuor lib. 3.. sunt utilitates, ut à Rasi colligitur: Nervos calefacere, Alumen siccare: Cutis scabiem tollere, & hæ quasi generales sunt: Flatum viscerum dissoluere, & hæc calidis solùm inest: Et malum corporis habitum emendare, quæ æneis solùm illius iudicio conuenit. Sed hoc dubium, cur non ferreis etiam tum verò cur aluminosas hepaticas velit calefacere, & febres generare, cùm alumén frigidū sit? Respondeo: Alumen quamvis sit frigidum, non tamē adeo ut calorem sulphuris & calcis possit reprimere, quæ illi necessariò in thermis ammiscentur, cùm plerunque etiam sal. Æneæ verò præter id, quod corrigunt, repugnant quod ferreis haud conuenit: ob id putredinem humorum æneæ fistunt, & valde vitiatam temperaturam, non ferreæ: vnde dicebat, Æneæ aquæ vim medicam cō-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Laxanti similem habent: vsus tamen earum humores cor
st. in rumpit, habent enim qualitatem medicā. Declarat etiam
cur omnes æquæ Thermarum noceant vesicæ, impedimentum enim mingendi procreant: dicit quia substantiae sunt crassæ, igitur ineptæ transitui per renes ac vesicæ. fol. cam. Dico, hoc magis cōpetit aluminosis, bituminosis.
sol. 3 que. Addo, sulphuri, tum salē acuitatē vrinæ facere:
ob id balnearum aquæ omnes duabus ex causis vrinæ
morbos faciunt: præsertim falsæ, & alumine vel bitumi-
ne infectæ. At Rasis expresse omnes Thermarum aquas,
etiam ferreas, calidas sentit: equidē ad simplicem & fon-
tanam comparatas. Omnes etiam proculdubio dense
sunt, & graues, & concoctioni minime aptæ.

Ex quo patet, quod vsus aquæ chalybeatæ, & si robo-
ret ventriculum, extenueritque splenem, attamen corrum-
pit corpus & humores, & vrinæ facit difficultatem. Ideo-
que nisi rarò, & non sine magna causa admittendus est:
ærata etiam podagræ vtilis.

CONTRADICTIO. IIII.

Pestilenti morbo sectio vena an vtilis.

GAlenus in libro de Cibis boni & mali succi, hæc
de morbo pestilenti, qui Romæ grassabatur, lo-
quens habet: Cum autem morbi initio, medici nonnulli
per paucis venam incidere auderent, (neque enim ab re
a remedio eiuscmodi abstinebat, quandoquidem prius
ægrorum vires resolutebantur) missus quidem sanguis
non adeo bonus erat, ut is qui ex sanis detrahi solet.
1. 4. Ex quo videtur pestileati morbo non congrere venæ sec-
tionem. Auicenna autem inquit: Summa curationis est
exficiatio cum sanguis ipse fuerit materia vincens cum
venæ sectione: aut si alius humor, cum purgatione.
5. Huic Paulus subscribere videtur, cum dixit: Quibus
igitur sanguis superabundat, vena secunda est: quibus
ventriculus pituita repletus, vomitu succurrentum, quæ
iſir. verba ex Rufo Ætius etiam usurpat. Auenzoar quoque,
6. Et curauit iuuenem patientem phlegmonem pestilen-
tæ, primò sectione venæ facta, deinde corpore purgato.

Et infrà quamuis dicat, quòd in dislocatione seu luxatione spondilium, seu vertebrarum colli, debemus uti exsiccatione, intelligit de illa quæ sit per venæ etiam sectionem, non solam purgationem. Sed ratis interpreta cap. 3 tur verba Rusi certe de regimine præseruante: ut etiam videtur Auerroës & Haliabba: nam cùm in præseruando vtantur sectione venæ, & purgatione, de cura tamen fo. 36c pestilentis febris nullus illorum sermonem habuit: sed col. 2. illam, quasi nunquam venientein, omnino omiserunt: vel forsan de ilius cura desperauere: itaque nec Pauli autoritas, nec Aetij hoc in casu contra Galeni sententiā 5. coll. militat. Sed magis pro galeno facit ratis, qui in duobus 1. Pra locis tractans curam febris pestilentis: in nullo illorum 10. ad meminit de venæ sectione. Propterea rationibus magis man. agendum videtur, ubi morbus morbus magnus, ætas & lib. D virtus consentiens, ibi venæ sectio utilis est: ut habetur sion. à Galeno & Hippocrate: at verò pestilns morbus magnus est, qui plurimum perimat, in eo igitur venæ sectio maximè cōducit. Febri etiam putridæ omni sectio li. de 7 venæ maximè conueait, iuxta Galeni sententiam: at talis morbus cum febre, plerunque saltem, si non semper, iungitur: atque ideo sectione venæ curandus est. Accedit, quòd talis morbus iuxta Galeni sententiam fit ex acut. obstructione ut plurimū, obstructioni venæ sectio conuenit, quare in pestilenti febre administrāda est. In talibus 1. Rī etiam phlegmones concitantur interni, tum carbunculi, vt Galenus ibi testatur, quare cùm horum tam 11. f præseruando quām medendo cura fiat verae sectione, cura non est: cur illam omittamus: tum præsertim, quòd plerunque febres etiam in eis sint ardentissimæ, quibus 1. dec nullum est præstantius auxilium sanguinis missione, vt febr. prima Aphorismorum habetur. Ioannes etiam Manardus (vir hactēestate epistolis suis potius ornatis, quām Aph. operi utilibus, non quòd eruditio etiam in arte desideratur, sed iudicium) censet secundam venam, tum magis epist. dolore vel tumore apparēte. Assumit autem, vt mihi vitur fundamētum tū inter alia, quod Hippocrates in secundo de Humana natura, (seu quisquis autor fuit huius) cum Galeno ibi, omnem in his morbis curatio- nis rationem in duo partitur: Contrarietatem causæ com.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

morbū giggentis, & Paucitatē aēris qui trahit. nam
si ab eo inficitur corpus, à modico modicē. Repurgat
etiam ob id illud, qua ratione & sectio venæ significa-
tur. Sed quod olim dixi, semper verum fuit nostros me-
dicos in minimis esse diligentes, in maximis autem ni-
hil scire: quoniam ambitioni, & auaritiæ, non scientiæ,
& publicæ utilitati studeant. Nempe quidabsurdius fuit
hac in causa sectionis venæ fecisse mentionem, cùm Ga-
lenus illius nūquam in tali morbo nec alius classicus
vir, excepto Aucenna duntaxat, qui deceptus est, con-
fundendo cum cura præseruationem, illius fecerit men-
tionem? Manifestum vero est, nec huius loci autorem
venæ suadere sectionem: & omissam hanc curam à Ga-
leno non solum in primo ad Glauconem, sed & in xi. &
xii. Artis curatiæ, ad quos pertinebat, quoniam solis
alexipharmacis, ut reliquorum venenorum, perficiatur.
qua etiam causa ob omnibus aliis etiam, ut diximus,
quasi neglecta est, neque enim methodo vera, ut reliqua
febrium genera, sed deuersis experimentis secundum
proprias species curatur: cuius rei rationem in libello
huic tractationi dedicato clare docuimus: nec solum
eam, sed & ipsa experimeta.

Nunc autē quantum hic est necessariū, atque ibi præ-
termissum, doceamus. Quod igitur phlegmoneis his cō-
iui- jungantur externi, illud non facit necessariam venæ se-
ctionē, at potius prohibet: retrahit enim illa intus quod
falsum est, ut ostendā. Quinimo inquit Rasis, Cūm igi-
n. tur videris nauseā frequentē cū febre tepida, tunc scias.
58. quod est pestilētialis. Quinimo Galenus ipse inquit, Nō
sim- tamen calore vehemētes sunt febres pestilētales. Vn-
ierra. iedi. de ibi illud declarat, triplex esse genus pestilentia: ali-
z. tamē pestilentialis calorem vehemētem amplectitur.
Multum igitur refert dicere, febris valida, aut vehe-
mentis caloris, cūm pestilens valida esse possit, ardēns
esse non possit. Esse autem pestem etiam sine febre, nō
sola solum hīc, sed in tertio Epidemiorum idem ipse docet.
• 58. Quod autem febri prutridæ, ut febris est, sectio venæ

conueniat, clarum esse existimo: sed plura sunt nocumenta iuuamentis, ob quæ abstinere cogimur: nam nec in tertianis exquisitis utilis plerunque est venæ sectio, & tamen putridæ sunt, nec omnis pestifera febris ex obstructione sit, sed plerunque ex sola cutis angustia, vel conclusis meatibus. & quæ etiam ex obstructione prouenit, sectione venæ licet iuuaretur, non tamen admittit illam, eadem qua in febri putrida diximus ratione: plus enim est incomodi, quam utilitatis. At cum morbus est magnus, & virtus cum ætate consentit, sectio venæ necessaria est: primùm in pestilenti morbo vix virtus valida esse potest: solet enim pestilens morbus virtutem cuertere celerrimè. Sed nec illa proposicio generalis est, nam morbi ratione vera est, causæ autem nequaquam. Quod nunc ostendere aggredior.

Veneno assumpto, etiam validissimo, si venam secueris, neque secundum rationem, nec secundum Galenum, neque omnino rectè feceris: omnes enim protinus perimes: at morbus magnus est, virtus valida, ab initio ætas consentiat. Auicennæ requiras, Ætium, Paulum, atque alios: vomitiuorum, & medicaminum, & clysteriorum, & alexipharmacorum meminerunt: sectionis venæ nemo tam stultus fuit ut ratione haberet, aut de illa dubitauerit. Hæc igitur febris, aut si sine febre morbus sit, venenū in causa est: nō igitur sectio venæ conuenit. Experimentum etiam docet, quod in yenis ebibitis sectio venæ præsentaneam affert mortem. Ratio idem ostendit: quod enim in concavis corporis partibus cum detimento est, in venas attractū, morbum facit immedicabilem. Unde fermè pari ratione in pestilenti morbo venæ sectio vitanda est. At dicent, Non par ratio: nam in venenis assumptis febris nō adest, nec in ipsis venis venenum, quorum utrumque continet febris pestilens: alterum autem morbus solus. Ad hoc autem facere videtur Pauli dictum, cum autem ex mortu venenum in corpore sparsum fuerit, præcipue si homo plenitudinem patiatur, sanguis ex vena mittendus est: in aliis autem vel ab initio statim vulneris, eucurbitula loco applicanda, aut membrum absconden-

li. 4
tra.
li. 13

li. 5.

li. 5.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

dum, vel locutus fugendus. In eadem sententia est Princeps. Sed Etius sapientius eriam in ictibus, ac veneno-
rum mortibus, à venæ sectione cauet. Et quamvis
Haliabas in cura horum fecerit venam maximè pleno
existente corpore, non tamen ipse hoc facit in mortu-
o canis rabidi, ut neque Paulus etiam : verum Auicenna
adeò in hoc stupidus est, ut etiam his nullo authore san-
guinem mittere audet: nam Rasî qui ante eum fuit,
nec in assumptis venenis, nec in mortu eorum quæ ve-
nenum habent, sectione venæ vitetur. Quamobrem il-
lud forsan dubium esse potest, an in venenis quæ non
amplius agunt ut venena, sed corrupto sanguine inter-
ficiunt, sectio venæ competat? Quo in casu Paulus &
Haliabas sanguinem mittunt, nec tamen à Rasî vel
Etio discordant, qui curam veneni docent, non morbi
venenum insequentis. At in venenis, quæ perpetuo
multiplicantur, & per se, ac sponte augmentur donec in-
terficiant, vel finiantur (qualia sunt, quæ in pestilentia,
vel mortis à cane rabido apparent (nemo nunquam fa-
Al-
nus mente venam secabit: nanque virtutem finiet, &
morbum aut causam nunquam: quippe cuius vel mini-
mum vestigium relictum, totam humorum compa-
gem corrumpere queat. At aliquid vestigium relinqui
est necessariū, nisi totus sanguis detrahatur. Quælibet
enim mixta pars mixta est. Solus igitur (ut dictū nuper
est) Auicenna sine duce, sine ratione, sine experimento,
hanc curandi rationem tradere posteris ausus est: existi-
mans generalem rationem, quam etiam non perceperit,
Paulum secutus, in his tenere venenis, quæ sub ea mi-
nimè continentur: id est, quæ nullo modo finiuntur an-
tequam pellantur è corpore, vel occidant. Tria igitur
cùm sint venenorū genera assumpta, & ictibus parta,
quæ non finiuntur, ac rursus quæ finiuntur, in solo ter-
tio sectio venæ comperit, cùm amplius venenum non
est. at pestilens morbus in primo, vel secundo genere
quasi est, quoniam modò in concauo, modò in venis,
nunquam desiderans venæ sectionem. Cùm verò ex
tertio genere fuerit, & iam exitialis qualitas ad finem
perducit, tunc iam non est pestilens morbus am-
plius, sed ex alio quodam genere: de quo non est

præsens disputatio. Alia ratio sic habetur, morbi pestilentes hi sunt in quibus natura materiæ nō perfectè dominatur; aliter enim pestilentes esse non possunt. Atque in his, ut rectè Galenus inquit, per abscessus natura crisi molitur: nam finiri aliter nequeunt, in his igitur sectione venæ prohibet naturæ impetum.

Nam quæcunque ad interna feruntur venæ sectio ad cutum trahit, ac quæcunque ad cutim, intus reuocat, quoniam venæ magnæ mediae sunt inter venas parvas ad cutim, ac etiam intra ad viscera tendentes. Quamobrem periclitamus in Aphorismº: Undecunque natura repit, inde ducere per conuenientes regiones.

Dicit fortassis quispiam, Galenum eo in loco sentire, non à naturæ victoria, sed à morbi qualitate abscessum moliri, inquit enim illus: In acutis ac calidis morbis abscessum expectare non oportet, sed in frigidis ac diuturnis. Morbi autem pestilentes acuti sunt, & etiam calidi. Sed hoc omnino nihil est, omnes enim fatentur iam, & in confessu est, ut dici solet, in pestilentibus morbis abscessus fieri. Ea igitur ratione natura abscessum molitur, quod perfectè dominari nequeat: atque ideo in diuturnis morbis, & materia crassa existente, eadem ratione, quia non concoquit materiam in morbo pestilenti, abscessum generari necesse est. Impossibile est enim perfectam crisi fieri absque concoctione: perfecta crisis autem est ex genere illarum, quæ materiam extra protrudunt. Ideo eadem ratio in utrisque, & in longis morbis, & pestilentibus militat. Alius dicet, ab initio sectionem venæ factam hoc non prohibere: nam & in his quæ per sudorem terminantur morbis nunquam conueniret: attamen conuenit, ratio enim principij alia est à ratione temporis, in quo morbus solet iudicari, hoc autem est consistentia, aut etiam finis augmenti. Respondeo igitur, in morbis pestilentibus crisi quæ fieri solet celerem esse: ab initio autem naturam ad cutim propulsare materiam: motu quidem tunc initium habente, sed finem non affequitur adeò celeriter: quia natura non concoquit ut in aliis morbis, sed continuò conatur ut rem noxiā expellere, quare necessarium est ut sectio venæ sit contraria motui naturæ, modo illo quo,

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Sib[us] hora sudoris in morbo qui coctionem admittit, fieret. At in morbo qui non est pestilens, proculdubio ab initio materia quiescit, & ob id venæ sectio nec noxia est, nec materiā auertit. Esset etiam mirum, quod Galenus in nullo loco de sectione venæ in hoc morbo fecerit mentionem, cùm tamen in lib. de Simplicibus medicamentis dixerit, eos qui non liberantur luto, quod - vocamus Armenum, in irritum tentare, cætera auxilia. Inquit autem, quotquot celeriter, ut per initia intelligamus, non igitur sectionis venæ in his, sed Alexipharmaci tantum meminit. At hoc ut generale præsidium supponebat? imò eandem patitur, quam apud illum Erasistratus, ipse ab aliis reprehensionem, cùm inquit: Neque enim illle, cùm alia quævis enarraret, auxilium sectionis venæ, tanquam rem parui momenti, prætermisisset. Turpe enim eadem ratione fuerit, cùm non omnes sectione venæ curarentur, terræ Samiæ meminisse, tanquam vni præsidij, cùm neminem alio auxilio seruatum scripscrat: sectionem verò venæ ut inutilem prætermisisset. At rursus obiicies, Anaxioni vni ex laborantibus pestilenti constitutione venam secuit Hippocrates, & seruatus est. Respondeo: Ex sexdecim soli illi ægro venam secuit Hippocrates: quanquam & alij seruati sint ex his, pauci licet. At hunc phlegmon potius lateris, quam pestilens morbus, vexauit. Cùm verò phlegmon lateris & pestilens morbus iunguntur, aut etiam alterius visceris, tunc quid agendum sit in libro De o peste docuimus. Accedit ultimo quod neascantem non minues: tales autem sunt qui peste laborant. Illud etiam quamuis πάρεπεια adiecissem conueniet, Rasis autoritate candidam nebulam inter pleiadas pestilentiam portendere. Dictum igitur Principis ad præseruationem institutum ab aliis, curatio si non conuenit.

HIERON. CARDANI MEDICI TRACTATUS
V. SECUNDI LIB. CONTRA-
DICENTIVM MEDI-
CORVM.

CONTRADICTIO I.

*Dolor an à mala temperie, an à solutio-
ne continui, an ab utroque.*

O L O R secundum quameunque cor-
poris partem contiaui solutionem,
aut subitam mutationem ostédit, in-
quit Galen. in 2. Art. med. rum alibi *cap.*
etiam sèpius. Vnde etiam in libro de *cap.*
Inæquali intemperie, Dum permuta- *Lo-*
tur & corruptitur natura, dolores *cap.*
fiunt: permutatur verò atque corruptitur, cùm frige- *cap.*
scit, aut caleficit, humectatur, aut siccatur, aut vnitatis in-
tegritas soluitur. Et rursus in duodecimo Artis curati-
ua: Dolor omnis vel à continui solutione fit, vel à mu-
tatione in primis qualitatibus: sed non omnis mutatio
in primis qualitatibus dolorem procreare potest: neque
enim quæ sensim irrepit, sed solum quæ affatim atque
simul. Idem etiam in secundo Regiminis acutorū, dum *com-*
de lateris dolore agit: & hoc idem fatetur Auicenna dī seci-
cens, Quòd dolor est sensus rei cōtrariae, & quòd sit dua-
bus ex causis, qualitate cōtraria, & continui solutione: eap-
idem repetit, & non semel. Quinimo rationes adducit pri-
non paucas in priore autoritate, quarum fermè hæc est tij-
*fententia: Dolor aliquis est æqualis in aliqua parte, sed *cap.**
continui solutio necessariò inæqualis est, aliter mem- in-
*brum non esset ullo modo, si quælibet pars soluti esset *cap.**
diuisa: igitur dolor fit præter continui diuisionem. *cap.*

Secundò: In dolore à causa frigida, idem est quod do-
let, & quod est perfrigeratum: sed solutio continui est in
parte non perfrigerata, igitur doloris causa non est so-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

lutio continui est in parte non perfrigerata, igitur doloris causa non est solutio continui. appareat enim quod frigus condensat partes, & non diuellit eas. Ultima ratio est, Omnis dolor est, cum sit sensus subitus contrariae rei, sed mala qualitas est obiectum sensus tactus per se, & per se contraria naturali dispositioni, quia temperaturae: igitur mala qualitas cum sentitur, dolorem facit per se, & non medio solutionis continui: quare doloris causae primae sunt mala qualitas, & viritatis solutio. Manifestum est autem, quod ante nos (ut nec pleraque alia) nemo has tres rationes intellexit Auicennae. Sed Conciliator tres putat esse, ac leues: Gétulis duas, ac quae solui non difficulter possint. Igitur Auicenna in suo secundo de Anima declarat tertiae rationis primam propositionem, quod sensus sit cum immutatione quadam, dolor autem cum subita: nam calor hectici cum sit tantus, quod dolorem facere deberet, non facit sensim, quia non immutat. Quod igitur per se immutat, & dolorem facit per se, si subito. Sed in oppositum est Galeni sententia his verbis: Delectatio ac tristitia omnibus sensibus, sed non ex aequo, communia sunt: nam tactus proximo magis afficitur, inde gustus, post olfactus, inde auditus, omnium minime visus. Contristantur enim omnes sensus a sensatis suis cum diuelluntur: velut videnti ab albo luminosoque, audiendi ab acutis sonis, ac sic de omnibus, cum instrumentum diuellitur aliquo modo. Huic respondet Auicenna, quod & si hoc verum esset, quamvis alterius sit haec disputatio contemplationis, ad medicum tam spectat credere, quod non solum a solutione continui, sed etiam a mala temperatura dolor proficiscatur: nam ei si quandoque auxilia exhibuerimus, non aliter succurrimus, quam in vulneribus adhibita futura, & his quae partes diuisas vnire queunt.

Est & alia ratio pro Galeno: nam omnis causa per se est etiam de omni: sed non omnis qualitas facit dolorem: nam non humidæ, nec remissa: igitur qualitas non potest esse principium, & per se doloris causa: non igitur est qualitas doloris causa, nisi cum in tatum augetur, quod soluat continuū. Rursus, Omnia quae sunt causæ unius, & non sunt ex eodem genere, ordinem habent inter se:

velut si ignis ex concussione, & à sole, & ab igne generatur, non nisi generatur, quia calor communis est omnibus à quo ignis fit, sed calor est eiusdem rationis: ergo si dolor fit à solutione continui, & à qualitate cōtraria, non fit nisi quia unum est alterius causa, vel ambo unum efficere possunt, quod sit causa doloris: at nulla est proximior dolori, quam altera harum, igitur ex his una est alterius causa. Sed Auerroes aliter sentit: si quidem quod sola mala qualitas doloris causa sit. Adducit ^{3. Colle} cap. 31. autem rationes has: Solutio continui est, cum malo motu, igitur cum mala qualitate: igitur dignius est, ut cum dolor fiat à solutione continui, fiat ab ea, ut iungitur mala qualitati tantum, & non per se. Alia est delectatio, & dolor, & obiectum sensus sunt eiusdem generis, id est, in eodem genere rei: sed delectatio est in genere calidi, frigidi, & reliquarum qualitatū, quia non fit nisi per eam commensurationem, igitur & dolor. Addunt alij tertiam rationem, ab eo tantum sumptam: Effectus existentis consimilis est causa: at solutio continui quædam est priuatio, igitur non poterit esse causa doloris. Sed haec nihil valet: nam eadem ratione multò minus causa esse potest qualitatis eius per quam dolor fit: nisi dicamus, quod causa solutionis continui, & est malus motus, & causa mala qualitatis.

Pro solutione videndum est, quid primò senserit Galenus: nam Auicenna illi imponit & Auerroes, quod solam unitatis solutionē causam esse dixerit: inquit enim & ipse in libro de Inæquali intemperie. Ex his ergo fortassis nec illud durius videbitur, quod inquit Hippocrates, omnem morbum vlcus esse. Quippe vlcus unitatis diuiso est: immodicus autem calor ac frigus proximā accedunt, ut unitatem soluant: Plurimus quidem calor, dum incidit ac segregat substantię continuatē: summum verò frigus, tum stipando, tum introrsus trudendo etiam, quædam exprimit, quedam etiam quaflat: ergo haud obscurum est, qualitates iuxta Galeni sententiam dolorem non inferre, nisi ob solutionem continuatatis. Haliabbas & ipse hoc Galeno tribuit, ut non qualitas doloris sit causa, nisi ut etiā solutionis cōtinui. Auenzoar mediā quandam visus est tenere viam: dicens, ^{1. Tl} cap. 1. tract. ^{6. Tl}

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

quod dolor est sensus quidam contrariae qualitatis, qui cum perseverat, solutionem etiam continui assert. Sic igitur primas qualitates semper causas facit doloris cum Auerroë: & illi solutionem continui semper ad*n.c.* iungit, iuxta Galeni sententiam: & utrunque adesse confitetur, licet non ex æquo iuxta Auicennæ placita. Rasis *ol.3* autem existimauit quod Galenus tam mala qualitatem, quam etiam continui separationem doloris causam dixerit, maximè ob autoritatem à nobis ex libro de Simplicibus medicamentis adductam. Sed tamen si quis, quæ ille adduxit in quarto libro, diligenter expendet, facile intelliget, Galenum dum serio rem hanc tractat, sibi prorsus constare: solamque continui separationem doloris causam constituere. Rabi Moyses putat *ph.* Galenum mutasse opinionem, censuisséque prius, solam separationem esse causam doloris, post vero etiam malam qualitatem: quod non excusat est Galenum, sed grauius accusare: tum quod primo errauerit, tum quod non pœnituerit erroris, sed velut obliuiosus contrarias sententias de eodem reliquerit posteris. Vnum sanè est quod non parum me torquet, quod si mala qualitas ut continuum diuidit dolorē facit, cur non docuit quamobrem sola repētina mutatio cum dolorem facit, etiam solum diuidat continuum? ratio enim & experimentum docent, quod continuum etiam à mala qualitate sensim inducta diuiditur: nam in hecticis pulmo ob vehementem frangitur siccitatem. unde ex hectica fit etiam transitus in tabem. Quidam imaginantur, quod solutione *tra-* continui sit causa doloris prima, iuxta Galeni mentem, *s.* non tamen sensus. Sed nos declarauimus, dolorem esse *7.* modum sentiendi, non autem quod sentitur: quare deicit proprium sensibile. Alij quod sit causa doloris & sensus absque mala intemperie, hi coguntur ponere solutionem continua, & unitatem, esse proprium sensibile iensus taliter: quia communia sensibilia, ut motus, non possunt sentiri absque propriis, iuxta Auetrois sententiam. Sed haec est contra Galenum, quia sic non posset dolor esse in quinque sensibus, aut quinque sensus haberent unum proprium obiectum omnibus commune: & sic non esset amplius proprium. Propterea dico, quod semper *cum*

cum solutione continui est mala qualitas cōiuncta, quæ est obiectum sensus: & solutio continui est causa modi sentiendi, id est doloris: & ideo est sensibile quoddam commune, non proprium: velut motus est causa imperfectè sentiendi, & non est proprium tamen obiectum alicuius sensus. Igiter opinio Galenai stat, quod semper dum dolor est, mala qualitas est, & solutio continui, & mala qualitas, qualiscunque sit, est obiectum sensus & continui solutio causa modi sentiendi. & hoc sensibile commune est quandoque causa proprij sensibilis: sed tunc non iam est sensibile commune, vt in vulnera, sed causa, donec produixerit primū sensibile: cum autem est effectus eius, fit sensibile commune, quoniam proprium iam præcessit. Galenus igitur posuit veram causam doloris, id est proximam, & est solutio cōtinui, quia est adæquata: quia tamen in sensu tactus impossibile est unum esse sine altero stante dolore, & vicissim alterius alterum causa est, ideoque alterum quasi altero modo proximus, modo remotius: ideo separationem continui, & etiam primas qualitates primum obiectum seu causam doloris in sensu tactus ex æquo quasi statuit. non autem in aliis sensibus, sed in omnibus proprium obiectum sentitur, solutio continui est causa modi sentiendi. Ad Avicennæ rationes dicimus, quod non necessarium est solutionem continui esse æquale ad hoc, vt sit dolor æqualis, cum videamus etiam in vulneribus inæqualibus æqualem tamen dolorem: & causa est, quia primum sensibile est æquale: non enim, vt dixi, causa modi sentiendi sentitur eo modo quo proprium obiectum. Ad aliud dico, quod ex compressione etiam, non solèm diuulsione in frigore sit dolor: secundo de Locis. Ad ultimam non fit, quia subitus fit **C.** motus, sed quia cum eo fit separatio continui: non enim in repentina immutatione ad contrariam qualitatem, sed vehementer tantum fit dolor semper. Assumpta igitur propositio falsa est. Docuit autem Galenus esse necessariam hanc repentinam immutationem, ad vellendum partes. Sed cur sola repentina hoc facit? non equidem: sed & quæ sensim fit, soluit continuum: sed tamen dolorem non facit, quia ex diutina mora circunia-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

centes partes sensu priuantur ex toto , aut similes illi-
front, quare non est quod sentiat: omnis enim sensus , vt
recte inquit ipse Galenus, cum aliqua fit mutatione. Ad
Auerrois argumenta primum concluderet , vbi eodem
modo caufæ essent : præsupponit enim hoc, quod dolor
fit sensus quidam , sed est modus sentiendi : cuius cau-
sam par est aliæ esse à causa ipsius sensus. Ad aliud: Fal-
sum est assumptum, modi enim rerum non sunt in eo-
dem genere cum rebus ipsis. Ad aliud: Dictum est, quod
causa soluens continuum motu vehementi , malam ex-
citat qualitatem, quæ proprium est obiectum sensus tactus : unde fit, vt multi vulnerati nesciant se vulneratos,
quoniam nedum refrigerati contraxerunt qualitatem,
quæ est sensus proprium obiectum , qua sine non con-
tingit habere sensum , quare nec sentiendi modum. At
non contingit vehementem calorem non sentire, aut si-
ne dolore sentire , quoniam est coniuncta causa medi
sensus sensibili proprio. Ex quo patet, non solum Galen-
num sibi ipsi esse concordem, sed Auicennæ & Auerrois
opiniones aliquid continere veritatis. Ergo quanquam
non sit in dolore mala qualitas absque continui solu-
tione, nec solutio cōtinui absque mala qualitate, tamen
valet mala qualitas intensa; igitur dolor magnus : quia
sequitur, igitur magna solutio cōtinui: sed solutio con-
tinui potest esse magna quando sensim fit, & mala qua-
litas remissa. Et ideo qui torquentur , sentiunt solutio-
nem cōtinui, & non percipiunt mala qualitatē quam-
uis tamen sentiant, adeò remissa est qualitas & parvus
sensus. Et quod solutio continui producat mala qua-
litatē patet, quia ex collisione leui quorundam lapidum
fit ignis , & ex confriicatione lignorum hederæ & lauri
absque collisione similiter : & pueri cūm loro ceduntur
sentiunt manifestam caliditatem , & postquam vapula-
uerūt quasi fit ignis. Omnis igitur exigua qualitas suf-
ficit cum magna solutione continui ad dolorem magnum
inferendum : sicut stat, velocissimum esse motum cum
re mota parvissima : nec tamen sequitur, igitur motus
sine re quæ mouetur, esse potest. Sed dentes patiunter
solutionem continui, & sentiūt, vt Philosophus in Pro-
blematibus declarat, & nos ostendimus in priore libro;

& tamen franguntur fine dolore, & etiam teruntur lima. Hoc argumentum mouet Iacobus in suis quæntis *T*rartis medicæ, & propter autoritatem Galeni quod dentes sentiant in substantia & non per nervum, addu-
ctam à nobis, non leue nobis negotium exhibet. Dico 2. h
tamen, quod dens si sentit dolorem vehementem in sub-
stantia, quod ibi etiam terebratus idem faciet: sed in su-
periore parte impossibile est, ut hoc accidat: sed vide-
tur accidere ob hoc, quod caliditas & frigiditas pene-
trant ad radicem eius, & ibi faciunt solutionem conti-
nui, & ideo dolorem magnum, ut quilibet potest expe-
riri, non in summitate. Solutio verò continui non facit
magnum dolorem in summitate, quia ibi dens parum
sentit: nec in radice, quia mala qualitas non potest de-
scendere ad eam, cum sit modica: igitur ex attritione
dentis in summitate sive iuissimus dolor. Sed cur dentes
à frigidis magis torquentur, cum solutio continui ma-
gis fiat à calido? Respondeo: Frigidus dens magis cōpri-
mitur, densus enim est: rara à calidis separatur, vexantur
tamen & ipsi calidioribus. Quicunque autem dixerunt
vehementes dolores solum fieri necessario à solutione
continui remissos qualitate, Galeno contradicunt.

C O N T R A D I C T I O II.

*Siccitas, & mala qualitas humida, an
faciant dolorem.*

CAlidam & frigidam intemperie capitibus vehemen-
tissimi dolores cōsequuntur, siccum moderati, hu-
midam omnino nulli: secundo de Compositione medi- cap.
camentorum secundum locos. Quod dictum Princeps secū-
accepit hac verborum serie: Calidum & frigidum secū- mi a
dum essentiam dolores pariunt, siccum per accidēs, hu- cuna
mida autem temperies nullo modo dolorem facit. Et in sum-
terio, Temperatura humida, ut téperatura humida est, cap.
dolorem non facit, imò nec calida & humida, nec frigi- fen.
da & humida faciunt dolorem, nisi ut sunt calidæ vel fri- trac
gidæ, nam ut humidæ sunt, dolorem nullum faciunt. cap.
Non sive autē calida & siccā, vel frigida & siccā, utrisque

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

enim qualitatibus faciunt dolorem. Sed dolor qui fit à
sicca est, vt sciuisti, paruuus est, ac leuis. Et antea
humida temperies dolorem non facit, nisi sit cum ma-
teria quæ motu suo continuatatem soluat. Et ego etiam
legam vel multitudine, vt codices antiqui multi. nam
pro mota multam legebant. Auerroes quoque, dum e-
numerat doloris causas, inquit: Et dolor est malus sensus, qui fit à temperatura mala calida vel frigida, mate-
riali, id est cum materia, aut sine ea. Ex quo videtur ve-
le, quod ab humida nullus fiat dolor. Verum ista non
est eius sententia, cum sic non enumeret sicciam tempe-
raturam, quæ tamen facit dolorem, vt visum est ex Ga-
leni & Auicennæ dictis. Præter hæc subiungit: Et quælibet qualitatum passuarum potest esse causa huius ac-
cidentis: quamvis quælibet istarum qualitatum, sit po-
tius nata pati, quam agere. Vnde clarum est, quod ab
humido potest fieri dolor: & non videtur Iacobus be-
ne intellexisse Auerroem in illa autoritate, cum dixit:
Et temperatura humida vel sicca dolorem non efficit,
nisi paruum: humida autem cum sola fuerit, sola ef-
ficit grauitatem: nam dolor grauans est dolor & ipse
vt ostendit, sed tamen leuis. Mesue verò existimat, quod
humidum non excedat gradum secundum, & ob id quod
dolorem nequeat efficere. Concordat igitur in re ipsa,
non autem in causa. Haliabba autem assignans cau-
sus doloris inquit, vel à caliditate, vel frigiditate, aut
aliqua materia: quare non solum humidum, sed & sic-
cum explodit. Galenus etiam in Arte medica inquit,
Dolores sunt vel ob continui solutionem, vel ob per-
mutationem: permittatur autem membrum à calida,
frigida, humida, & sicca qualitate. At in Methodo me-
dendi cum ter repetat doloris causas, & medelam etiam
afferat: nec quod mirum est, humidæ, nec siccæ qual-
titatis mentionem facit, quam sententiam accepit autor
libri de Oculis ad vnguem. Sed tamen libro de In-
æquali temperie mala, in sententiam libri Artis medicæ
descendit, dicens, quod dolor ab omni mala temperie
fieri solet: hoc etiam exemplo docens, nam qui fame
torquentur, humidam patiuntur & frigidam intempe-
riem: qui siti, calidam, atque sicciam. Longus nimis, ac

inexhaustus labor esset, si vellem omnia loca, in quibus de causis doloris Galenus agit, ac sibi contradicere videtur, recitare. Sed sit modus rebus, quanto magis verbis. *Aetius* videtur quandoque secutus sententiam Galeni in methodo, ubi de doloribus ac eius speciebus tu*ca*^{pt} illius causis satis diffusè agit: inquit enim, Dolores à continui solutione, vel à calore, aut frigore nimio fiunt. Alibi autem inquit: Vehementissimi quidem dolores lib. fiunt à caliditate & frigiditate, à siccitate moderati: ab *ca*^{pt} humida autem qualitate nulli. Quod dictum à Paulo, lib. qui, ut dixi, à Galeno sumpsit. Sic etiam Alexáder Trallianus dum libro primo varias doloris *ca*^{pt}is causas connumerat dixit. Respondeo igitur, Quòd causæ doloris, qui curam ad se trahat, sunt tantum ex qualitatibus caliditas & frigiditas: causæ autem doloris omnes, cùm dolorem etiam leuem intelligimus, sunt caliditas, frigiditas, & humida mala qualitas: & sic intellexit in secundo de compositione medicamentorum secundum locos: sic *Aetius* cum Paulo. Sed humida qualitas & *lib* ipsa, cùm superabundat in via Galeni, non ut qualitas in dolorem facit, sed ut soluit continuum: cùm enim aliud non sit qualitas, & quale apud ipsum, humido aucto soluitur continuum, quia materia augetur. Sed *sua* non videtur hæc solutio stare, cùm in libris artis medicæ & de inæquali intemperie, illico adiungat continui solutionem: quare mala qualitas humida sub continui solutione comprehenditur. Melius igitur dicendum, humidam qualitatem dolorem ex se posse procreare, licet leuorem quam etiam sicca: sed nunquam contingit, ut rectè dixerat Mesue, adeò augeri, ut dolorem procreet. Igitur tribus modis Galenus locutus est: Vel de causa doloris ad se curam trahentis, ut in libro Artis curatiæ, & in primo de Humoribus, velut recitat Rabi *nij* Moyses. Vel de causa cuiuscunque, & sic sub ea etiam de qualitas sicca, non tamen humida continetur. Aut de causa quæ ex se posset generare dolorē, non tamen unquam augetur, adeò ut illum possit efficere, & sic humida qualitas sui naturæ & ipsa dolorem procreare potest. Contingere autem hoc, declarat *Aetii* sententia, qui Voluolum lib. tantū à frigiditate fieri posse scripsit, non quòd caliditas ea

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

etiam illum, si adueniret, non posset & longè validior rem procreare, quām frigiditas: sed quōd in colo ob secum frigiditatem nunquam contingat adeò valida intemperies calida. Et ideo cūm dixit Galenus, Quōd dolor sit, cūm subita sit permutatio: sit autem illa quandoque ad calidum, frigidum, siccum, & humidum, intellexit causas doloris per se, non autem quāe illum efficere possunt: nam deest in humida qualitate semper excessus. Conciliator aliam solutionem afferit, ut existimat ex Galenī verbis sumptam primo de Symptomatum causis: dicente: Siccum autem & humidum, nisi calido, aut frigido copulentur, dolorem non afferunt. Igitur videntur qualitates passiuæ non per se afferre dolorem, sed cum actiuis iunctæ augere illum: velut cūm humida compressioni frigoris fauet recipiendo, & dilacerationi caloris: sic & sicca maiorem efficiens penetrationem. Sed si sic esset, non dixisset Galenus, siccam, moderatam, humidam, temperiem omnino nullam efficere: nam si de copulata loquitur, humida qualitas etiam efficit, si de sola nec sicca iuxta illius sententiam. Quare dicendum, Galenum in primo de Causis symptomatum (quod planè docent illius verba) loqui de causis ibi tantum exterioribus, non autem insitis membro. Quōd si iaceat ab his discedere, dicemus passiuas nūnquam per se grauem efficere dolorem, atq; hoc ibi sentire Galenum: per se tamen siccitatem leuissimum, humidam qualitatem nullum efficere solere: natura tamen etiam ipsam hoc posse si augeatur. Accedit aliud concordiæ genus: nam Galenus vult quōd ad dolorē concurrat subita mutatio: At humectare non licet nisi longo tempore, ut Methodi septimo, & quarti primi.

At dices, Adhuc manet non leuis discordia inter Principem & Galenum: nam hīc Galenus vult quōd humida temperies calori vel frigori iuncta vehementer possit dolores excitare: sed Princeps iam, ut diximus, hoc de siccitate fatetur: de humida qualitate omnino negat, etiam in parvo dolore. Sed Princeps intellexit, quod ipsa humida qualitas dolorem inferat, non tamen negaret quia corpus calori aut frigori magis subiicit: atque sic non ex se dolorem auget. Verūm hæc Auicen-

næ sententia oblitterat Conciliatoris, quam oppugnauimus, concordiam.

Supereft ut Auerrois sententiam videamus: ipse parum, vt dixi, differt à Galeno: nam tres ordines facit: primus est earum qualitatum, quæ dolorem vehementem efficiunt, & hæ sunt caliditas & frigiditas. Secundus est earum, quæ faciunt dolorem, & in hoc ordine comprehenduntur omnes. Tertius est earum, quæ dolorem efficiunt propriæ dictum: & sic humida qualitas facit improprium dolorem, id est, grauitatem. In duobus primis concordat cum Galeno ad vnguem: sed in tertio differt, quia Galenus vult, quod non possit augeri, adeo vt sola vel coniuncta faciat dolorem, nisi vt dixi præparando membruma vt magis suscipiat calidum vel frigidum. Nam de grauitate constat, quod est genus doloris propriæ sexto Epidemiorum, & in secundo de Locis, quanquam neget cum venis accidere, vel arte libri. 6ca. sensibilia propria: sed ubi sensibile, ibi etiam modus sentiendi: quare dabitur dolor grauis, leuitas autem deliciam parit. Sed hoc argumentum viderur etiam ostendere, quod qualitas humida facit dolorem, quia cum sit proprium obiectum tactus, habet etiam modum sentiendi secum deliciam in temperatia, & dolorem in intemperantia. Nec obstat, quod leuitas non faciat dolorem, eo quod leuitas non per se propriæ, sed quasi per accidens sentitur, sicut etiam sanitas. At non sic de humido, per se enim, & propriæ sentitur. Sed responso clara cap est ex dictis: non enim tantum augetur, vt dolorem possit inferre, quod facile in quinto de Simplicibus medicamentis colligitur: neque enim ibi humidorum, quæ ad gradum excellearem perueniant, ullam facit mentionem: doceturque in primo vel secunda ordine etiam calefacientium vel infrigidantium, nedum humectantium, nihil proorsus esse, quod modestiæ afferat. Sed dices Aqua, vel aëc saltem, in ultimo sunt humiliæ: clementia enim vel saltem in summo obtineat qualitatem. Respondeo: Aërem hunc, qui nos ambit, non esse purum, inquit nec puritati proximum: ex assuetudine etiam nimia nos impinguare non posse: cū in eo nascamur, vivamus ipsam

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

denique respiremus, eam igitur sententiam quæ ad artem attinet medendi magis, ut scilicet calidum tantum, aut frigidum doloris causas statuamus, ipsi qui exercitatio-
nem tradiderunt sequuti sunt: ut Alexáder Ratis, & ideo
subiungebat ipse, A siccitate non fit dolor, nisi leuis: ab
humida qualitate nullus omnino, sed cum superabunda-
uerit, fiet sola grauitas: & est sententia, ut patet, Auer-
rois ad vnguem. Sed & Auerroes oī hoc cum Galeno
magis concors est, quia & ipse existimat, non esse sine
corpore qualitatem: ob quam causam Auicenna ab
trisque multum dissentit: ipse enim vult, quod nullo
modo, etiam iuncta aliis actiuis, ut caliditati, vel frigi-
ditati, augeat dolorem. Dissert solū in hoc, quod etiam
si excedat, non vult ut dolorem excitet. Sed possumus
conciliare nolentem, dicentes, quod loquatur de eo
quod fit, non quod fieri posset. Vel etiam, quod ipse non
vult hoc posse contingere ut tantum excedat. Sed sen-
tentia tamen eius est, quod quantumcunque aucta, nullum
nec per se, nec alteri iuncta qualitati, possit creare
dolorem, per accidens tamen, iuxta etiam aliorum sen-
tentiam potest. Et sic cum Galeno & Auerroe concors est.
Philosophus autem dicet absolutè, quod dolor etiam ab
humido sit. Galenus in Arte medica ut Philosophus agit
diuisionis via. Fuchsius non videtur in sua medendi me-
thodo Galenum secutus, cum grauitatem à qualitate in
humorem refert: nam & frigidus omnis humor grauis
est: sed de sola qualitate Arabes intelligunt. Nec, ut dixi,
propriè iuncta humida qualitas plus facit dolorem, quæ
per se sola.

CONTRADICTIO III.

In pestilentie febre an purgatio ab initio conueniat.

Symma curationis pestilentis febris est exsiccatio: &
Illa fiat cum purgatione à qua incipere debemus, in-
quit Auicenna. Idem etiam Auenzoar, datque simum
columbinum, cum agarico & aloë. Aetius quoque in-
quit, Bona est etiā per vrinas purgatio, & quæcūque aliæ
quæ verba suscepit à Paulo Aegineta, qui pilulas etiā
ponit ex aloes, & ammoniaci partibus duabus, Myr-

x̄ha vna, quas vulgus medicorum mutata lacryma am-
 moniaci in crocum / sequuti Auerrois errorem, tum e- lb. 5.
 tiam turbatis ponderibus vitiarunt. Sed in oppositum *lb. 2.*
 est sententia Rasis, qui de huius cura tractans in 36.
 duobus locis, nusquam purgationis alicuius meminit.
 Sed reprimenter qualitatem prauam, tam occultam,
 quam manifestam recurrit. Galenus etiam in octavo *6. Co-*
 de Simplicibus medicamentis, inquit: Illos qui Samij *cap. 11.*
 luti potu nequierunt sanari, omnes mortuos fuisse. 10. ad
 Quos sanè constat, eos purgationibus non iuuari. Di- Alma-
 etum etiam Principis pro nobis, quia nec ibi explicat *16. &*
 cum quibus purgandum sit: nec post in toto capite me- diu si
 minit purgationis. Summam verò curationis in regi- *15. 8.*
 mine victus, in euacuatione caloris ad exteriora, in aëris
 permutatione, & in resistentibus veneno collocat Quin
 etiam in tertio Epidemiorum hæc habet, de pestilenti
 loquens morbo in generali, Hippocrates: Nam purga- *cap. de*
 tiones multos offendebant: quorum qui sic habebant, *Terr.*
 multi subito pérabant: aliis autem multis malum produ- *mia.*
 cebatur: vñóque verbo longis, vel acutis etiam mor-
 bis detenti, ventris vitio omnes præcipue sunt exanima-
 ti: cunctos enim venter sustulit. Sed & antea descripse- *Sec. 3.*
 rat tres ergo ultimos secundi segmenti, qui omnes cum *com. 5.*
 perierint, aluum solutam dixit eos habere, cùmque expe- *& 5. &*
 diret turgente ibi materia (si modò vñquam) illos pur- *tex. co*
 gare, non purgauit. Galenus etiam, cùm dixisset Hippo- *7. 8. &*
 crates, Nec erat remedio locus: exposuit per Remediū, *Sec. 2.*
 sectionem venæ: purgationis autem minimè meminit. *Fpid.*
 Sed neque in narratione sexdecim ergorum tertij libri, *com. 6.*
 nec quatuordecim primi, quòd illorum quenquam pur- *Sec. 3.*
 gauerit adiecit. Nec omissum negligentia, aut arte qua-
 dam, cùm in primo & tertio utrinque clysteris memine-
 rit: nec præteriit in Anaxione venæ sectionē, cùm phleg-
 mone interno vexaretur. Quare manifestum est, nullam *Sec. 3.*
 nec ab Hippocrate, nec à Galeno in pestilentibus mor- *Sec. 3.*
 bis rationem purgationis haberit. Quod & planè in histo- *Sec. 1.*
 ria eius, quæ in Dealcis horto habitabat, fecit conspicuū *com. 2.*
 tertio Epidemiorum, cùm dixit: Aluo subiectis balanis
 nigra excrementa reddidit. Manifestum est enim, quòd
 auxiliorum meminit: quanquam id Galenus negare vi-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

deatur: & quod hæc oratio eius est, qui consecutus fuit sanitatem, non quid obierit: & quod si modò vlli conue niebat purgatio ob illum morbum, huic maximè, cum antea docuisset rettimenta fuisse nigra, turbata cum vomitu & veterno: quæ omnia erant indicia & materiei fa rentis, & ad intestina etiam decumbeatis: quo in casu maximè necessariam esse purgationem, docuimus in primo libro. Igitur hæc videtur esse Hippocratis & Galeni sententia, tum Rasis. Sed est autoritas Hippocratis dum de his agit his verbis: Quæ supputationem abscessumque molita essent, aut si commode aliud turbata es set, aut bonarum vrinarum extisset excretio, bene ter minabantur. Manardus etiam in suis Epistolis rationibus aduersus autoritates & experimentum agit: similem ferme adductæ inducens ex Galeno his quasi verbis: Propterea qui hoc vitio laborarunt facile mihi sanati ob hoc videntur, quod per purgatum illis ac præficcatum totum fuerit corpus. Quippe cum nonnulli vomuerint, & omnibus etiam venter profluxerit: seu igitur arte, seu natura purgatio est salutaris. Accedit, quod medicari in acutis si materia turget eadem die bonum est: at pestilentibus morbis, materia plerunque turgens subiicitur, ut nos ostendimus in primo libro. est etiam morbus percutitus, ut dici solet: quare & in eo, & maximè, purgatio conuenit, iuxta Aphorismi adducti sententiam. Deinde dicit, cum materia ex toto genere humorum naturalium recessit, purganda est, vel etiam nobis testibus. Tales autem apparere in morbis pestilentibus, liquido constat his verbis ex Hippocratis serie traductis in tertio Epidemiorum: Deiectiones variæ erant, nam vel nigræ paucæ & virulentæ. Et alibi rursum, Alius turbata biliosis excrementis, paucis, metis, tenuibus, mordacibus. Manifestum est autem talem propriè humorem esse debere, qui sit purgandus ab initio. Et in eodem rursus: Alio subiectis balanis reddidit nigra stercore. Hæc adeò sunt frequētia, ut turpe sit pauca in medium adducere. Posset etiam Hippocratis autoritatem ex tertio Epidemiorum ad se trahere: cum dicat Galenus in Commento: quomodo purgationes pro desse porerat, cum essent omnino moritur: igitur in non

morituris utiles fuissent: si ob hoc tamē oberant, quod
 essent morituri. Cū etiam debilis virtus breui fua-
 tura sit tentandum erit ab initio validiora adhibere au-
 xilia. Sed singula diluenda sunt: quandoquidem ra-
 tionibus fallacibus iūcūmbitur, potius quam autorita-
 tibus quae experimento processerunt. Igitur cū ad-
 ducitur ratio, quod medicari in valde acutis eadem die
 bonum est: Respondō, Veneni qualitatem obstat: in-
 telligi verò in calidis frigidis ve humoribus eam auto-
 ritatem cū turgent: neque omnem turgentem mate-
 riā purgandam, nisi secundum qualitatem manife-
 stam tantum turgeat. Nec etiam omnem, ut docui-
 mus suo loco, quae turgens est ac veneni expers. Sed
 contraria, quia veneno sumpto purgatio conuenit: Dicebat
 enim Princeps, Ad venena conuenit dare agarici dra- *sextaq.*
 chmas duas cum vino. Sed dico, quod agaricus datur *titrat.*
 ratione proprietatis, non ratione purgandi: tum verò *summa.*
 Aetius nullum tale exhibet medicamentum. Sed & hoc *cap. 5.*
 pestilens venenum non est simplex, sed quod ipsum au- *lib. 13.*
 get contagio: venena autem cibita non augentur con- *cap. 2.*
 tagio. Pestilens etiam venenum, potius habet rationem
 eius quod mortuī serpentis homini inditur. At in his *lib. 12.*
 non purgat Aetius: quamuis dicat Princeps, Et ingre- *cap. 1.*
 ditur hoc capitulo *sexta* *venæ*, & purgatio. Et ideo
 difficile videtur tueri dictum Principis in hoc, sed sati-
 faciunt aliae responsones, etiam apud ipsum Princi- *sextaq.*
 pem: clarum est enim quod in potu veneni præteraga *titrat. 3.*
 ricum, ut dixi, nec solutionis ventris, nec medicamen-
 ti alterius meminit. Cū verò dicitur, materiam esse
 in eo morbo toto genere alienam à naturali, atque ideo
 purgandam iuxta placita nostra. Respondeo, Mate-
 riā crudam, qualem in his morbis ubique adesse præ-
 dicat, non esse syaceram, ac totam mālam. Sed ob hoc
 cruda dicitur, quia nec separationem, nec conuérso-
 nem accepit, talis autem purgatione non debet duci.
 Sed dato quod mera esset, quia veneni particeps & con-
 tagij, ideo frustra purgabitur. Ad Galeni interpreta-
 tionem dico primò, quod exposuit causam veritatis
 dicti Hippocratis, non tamen adæquatam. Illis etiam
 morbis contagio non aderat, vel per exigua, Galenai

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

judicio ut alias docuimus. Vbi autem non adesset contagio, forsitan de purgatione caderet aliqua dubitatio: quamuis nec vel sic. Cum etiam ibi multi essent pestilenti in constitutione morbi qui non essent pestilentes, vt etiam nostris temporibus accidit: atque in his pestilentibus rursus alij coniuncti, quorum causa purgatio poterat conuenire. ut etiam de venæ diximus sectione. Cūm verò diximus multos sanatos eos morbo, Hippocratis & Galeni testimonio, spontanea purgatione: Respondeo, aliam esse rationem naturæ, aliam autem medici. In morbi consistentia per summos ardores sanguine cieeto, natura morbos finit: igitur medicus hoc faciet? In morbi declinatione mouet hemorrhoidas natura: igitur & medicus? Natura expurgat empicos per vrinam: igitus medicus hoc aggredietur? per auris vlcera, per surditates, multi cerebri morbi terminum accipiunt: in cerebri igitur morbis conabimur hæc inducere? Sed ad rem magis: cūm materia sic expellitur, non sanitatis & vitæ causa est, sed signum. indicat enim venenum finem accepisse: neque materia, quæ insigne habet veneni qualitatem, in naturæ arbitrio est, ac expulsioni illius paret. Ergo multa purgatio finem ostendit veneni, non facit, si à natura fiat: ab arte autem nullum commodum cūm præstet, neque etiam signum. At cūm dicitur, Virtus citò ex hoc morbo exoluitur. Fato: sed velocius inita purgatione. Auicennæ autoritas intelligi debet, vt dixi, in iactio morbi, vel etiam antè: quia hæc verba sumptis à Galeno, qui de præseruatione intellexit: vt etiam diximus, dum sententiam Auicennæ de venæ sectione in pestilenti febre declararemus. At si dicas, Non sic exponendum: siu istra conaris illum experimento, & Græcis omnibus cogere ut contradicat. Atij verba etiam in regimine præseruatuo intelliguntur. Pilulæ Pauli, quanquam eodem responso posse in aliam trahit sententiam, proprietatis causa debent admitti: neque enim ille agaricum, aut colloquintidam, vel scammonium, aut verafrum consulit exhibere nobis velut in aliis morbis: sed hoc unum tantum longovsu probatum, quod etiam omnes sanare ait eo morbo laborantes in his autem solus Aloës purgat: sed ibi vel

nō purgat omnino, velut nec in vocatis pilulis alefan-
ginis vulgo, vel adeo magna est compositionis aduer-
sus serpens venenum vtilitas, vt purgationis leuissimæ
noxa meritò sit negligenda. Sed Auenzoar alterius est
sententiæ, quanquam & ipse per propria procedere co-
netur: experimentum etiam suum potius potest in op-
positum contorqueri quam quod probet propositum.
Si enim illos tantum suscepit curandos, quid medico
credendum, qui duos tantum curauit agros eius gene-
neris in vita? si vero ex multis quos curaados suscepit,
duos tantum sanauit, deteriora etiam conditione res
agetur. Denique tanta posset esse in fimo columbi vis
aduersus eius temporis pestem, vt agarici & aloës noxa
occultaretur. Rationes autem, quæ in oppositum faciunt,
omnes sunt euidentissimæ. Nam, ut diximus, in ve-
nenis nulla conuenit purgatio, nec ebibitis, nec ejacula-
tis, quare nec in pestilentia febre. Purgationes etiam vnu
aut duos humores detrahunt, at vero hic morbus adeo
patet, ut etiam quandoque in ipsis membris consistat,
ut in sequenti ostendemus contradictione, tum alias
clarior: non igitur purgabitur humor qualis purgari
debet. Cum etiam in omni purgatione iuxta Principis qua-
dictum melius sit infrà subsistere, quam exquisitissimè mi-
euacuare: quicquid relinquetur, & si minimum serpen-
te veneno, nihilominus augebitur: vnde iam afflictis
viribus mors succedit. omnis etiam humoris purgatio
coctionem illius aliquam præsupponit, aut quod sit tur-
ges, multa vero nō turgent, & si turgeat euacuatione ta-
mè non indigent. Quæcunque vero non turget, ob ve-
nini qualitatem non concordantur, nisi finito veneno. at
tunc amplius non est pestifer morbus. Rursus aut alias
declaravi, febres hæ, cum magis vulgaris pestis, per ab-
scessus finiuntur, qui sunt materia mota à centro ad
superficie: at purgatio in diuersum mouet, siquidem
ad centrum ex superficie. Iubent etiam Auicenna &
Ætius ac Paulus euocari colorem in his morbis ad su-
perficiem: quomodo igitur illum atque humores simul
intro trahimus? Accedit vltimò, quod purgatio venenū
trahit super cor, & quæ sunt inter cor & iecur supra ie-
cur: igitur occidit. Nam illas materias natura ad su-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

perficiem pellit, aut non nisi finito veneno: aut per alium solum, quod est citra iecur: quod ultra, per vrinas: quod ultra cor, per sudores. Deiicit & præter hæc appetitiam cibi, qua nihil est melius in pestilentibus febribus: miscet pura impuris, & calefacit: unde venenum certimè & latissimè diffunditur. Vires etiam debilitat, ut diximus. Quare tandem in pestilenti febre fugienda prouersus omnis purgatio. Stultum igitur est, Rhabarbaro, aut triferæ perficæ insiti. Cum verò pestilentialis febris sit ab aëre, tunc omnis purgatio præsentem affert mortem. nihil enim ex humore peccante minuit: quod & si minuat, venenum nullo modo finit, à continente autem aëre corruptitur humor, & spiritus: unde etiam in quodam genere febris pestilentis, quod ad hecticam pertinet, nihil potest excogitari perniciosius. Et stat itaq;
etia
rt.3. Conciliator, qui dicit eam curari curatione febris putridæ.

CONTRADICTIO IIII.

Pestilens morbus an omnis cum febre.

Vxta prædicta contingit dubitare, An omnis pestilens moribus sit cum febre? inquit enim Galenus tertio super tertium Epidemiorum, Cum mortales vel circa febrem pestis corripiat. Memini me alias de hoc scripsiisse: sed in eadem sententia sunt verba Hippocratis ex eodem libro: Ex his quos febres tenebant, inquit ille, aliisque, nemo circa potum intempestiuus erat. Et hæc videtur etiam sententia Rasis, cum dixit Morbum epidemiale, & Febrem epidemiale. Sed ipse confundit epidemiale cum pestilenti: & in hoc deceptus est in linguarum permutatione. declarantur rursum pestilentes fluxus ventris, corruptiones extremitatum, ut in tertio Epidemiorum ab Hippocrate, qui febres non sunt: tum etiam oculorum morbi, ac multa huius generis. Unde ibi multis eorum febres erant. Et rursum paulò post, dum de ulceribus ageret.
Quibusdam ante febres, aliis cum febribus, aliis post febres ipsas hæc euenerunt. Oppositum huius ostendit

series tractationis: nam Paulus, Aetius, Auicenna, Rasis, Pestilentem morbum inter febres collocant: non inter vlcera, profluvia alui, aut lippitudines. Ratio tamen est ut quod sine febre sit satis clara. Quid enim prohibetur ut in venenis quæ bibuntur, aut quæ animalia iaculantur, ne mala sit consimilis in aëre qualitas citra febrem quæ homines perimat? Rursus si pestilens morbus febrem necessariò adesse postularet, esset febris ipsa pestilens morbus: atque etiam unius generis ob id. at ut docemus, earum febrium quædam tabificæ, quædam continuæ, quædam intermittentes. Vnde Hippocrates ^{3.epid} de constitutione pestilenti loquens, cum dixisset, Fe- ^{sec.3.c} brium ardentium, quæ vigebant, hæc erat natura. ^{35.} post pauca subiungit: Erant præterea febres aliæ de quibus iam acturus sum. Explicat autem eas non statim, sed post pauca, dicens: Multa præterea alia febrium ^{com.4} genera vulgabantur, tertianarum, quartanarum, nocturnarum, continuarum. Apparet igitur febres comitari pestem, non autem pestem esse febris genus. Sed in oppositum est ratio, & experimentum. Ratio quidem, quoniam pestilens morbus est acutissimus. Docuimus autem alias, nisi sint à multitudine materiæ vel ratioæ loci acutissimi, tales febribus sociari. Sunt etiam contagiosi, contagio præsupponit putredinem, ut explicat Galenus in primo de Differentiis febrium per exempla ^{cap.2} scabiei, lepræ, lippitudinis. Et rursus post hæc habet: ^{cap.4} In pestilenti autem aëris statu inspiratio plurimum est causa: fit enim & aliquando ob eos qui sunt in corpore humores ad putrefendum paratos, cum breuem aliquam occasionem ad febris originem ab aëre ambiente acceperit animal. Magna autem ex parte incipit ex aëris cunctantis inspiratione à putrefibili vapore vitiati. Ideo concludit, (quod mirum videatur) Sed quoniam de febribus pestilentibus facta est ^{cap.5.} in mentio, quæ omnes à purredine ortum habent. Ideo ciarum videtur ex ratione, quod hic morbus nunquam sit sine febre, & etiam putrida. Hoc etiam experimento dilucidum est, necessarium enim his temporibus, ex his qui peste laborant, sine febre inueniuntur. At ut dixi aliquod genus pernitosum ad hecticas ^{3.deca} pul. cap.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

reducit ipse Galenus, in quibus calorēm febrilem inuasisse corpus cordis docet. Sed conciliatio in hoc apud me non est difficultis. Nam omnis pestilens febris à putredine sumit initium, cum verò processerit, nihil prohibet, ut quemadmodum in cæteris, quin in hecticam transeat. Maior dubitatio est in principali quæstione, an omnis morbus pestilens cum febre sit. Constat enim ex argumento tacto, quod vitiate aëre qualitate aliqua mala, aut aqua, quod morientur homines passim, quia clementia sunt communia, & poterit hæc qualitas esse nō putrida, ut in aliis venenis. Et si quis dicat, quod erit necessariò calida, ideo inducet febrem: nam qualitas frigida lentè occidit. Respondeo, quod poterit esse sicca, & item frigida intensa, & tunc celeriter occidet. Poterit etiam esse occulta, pendens ex astris, & non habens orationem ab aliqua prima qualitate. Sed forsitan dicet aliquis, hoc esse verum, ubi non communicaretur aliis: at si debeat aliis cōmunicari: tunc necesse est ut adsit putredo, vel saltem calor externus: quare febris aderit ex eius dispositione. Communicari autem ex homine in hominem celeriter, ac maximè pestilentem morbum, faciet philosophus ipse. Respondeo igitur pro concordia horum, Duplicem esse pestilentiale morbum: alium qui non facilè communicetur, & hunc quandoque posse catere febre: sufficit enim ad hoc quod sit pestilens morbus, ut sit epidemius, & pernecans: est enim hæc sententia sæpius à me ex Galeno repetita.

*pid.
1. in
mio.* Voluit enim omnia pestilentis morbi genera sub uno verbo Galenus comprehendere. Sed Aristoteles intelligit per pestilentem morbum eum qui apud nos pestis vocatur, facilimè ex uno in alterum transeuntem. & hic cum febre semper est: potest enim, ut dixi, in aëre esse mala qualitas, quæ multos perimat citra febrem, quia citra putredinem, nec tamen facilè communicabitur. esse tamen quæ communicetur citra putredinem facilè, hoc est ex his quæ nondum experimento comperta sunt. Succedit tamen plerunque & in his, qui non facilè ex altero in alterum transeunt, morbis pestilentibus ipsa febris, etiam si ab initio non sit: ob hæc hic morbus febribus adnumeratur. Galenus in libro de

Differen-

Differentiis febrium, loquitur de causis febris pestilentis, non autem morbi pestilentis: ita quod in ea tractatione iam presupponit esse febrem: hanc autem manifestum est fieri a putrido humore. Sed hoc declarato adhuc restat longe maior difficultas, & est, An pestilens morbus, qui est cum febre, sit ipsa febris, sic ut pestilens morbus sit species quædam febris: an potius sint duo morbi, scilicet pestilens, & febris illum consequens: nam si sic non erit, nunquam transibit in hecticam: si enim est modus quidam putredinis, nemo dicit putrefcere membra in hectica. Quod si dicas, putridas alias in hecticas transfire. Respondeo: Impropiè hoc dicis: nam ex putrida exoritur hectica, nunquam putrida trahit in hecticam. Siue enim finiatur putrida, seu non, hectica nihilo minus succedit. Igitur una ex altera non generatur in his quæ transmutantur per generationem, generatio minus ad vnguem est alterius corruptio. Sed tamen in hoc genere febris posset defendi, quia ut dictum est ex autoritate Hippocratis in tertio Epidemiorum, etiam membra ipsa in febre & morbo pestilentis secundum substantiam suam putrescant. Et ideo dico, quod ut declaravi in libro De febre pestilenti, infiniti sunt modi pestilentis morbi: quidam enim sunt ipsa febris, quia causa eorum est modus putredinis: & de his loquitur maximè Aucenna dum de febre loquitur pestilenti. Quidam cum febre, ut in Apostematibus seu pri Phlegmonibus: de quo genere loquitur Princeps, cum qu. de Althoim sermonem habet. Quidam etiam febre 4. carent. Sed quid dicemus de eo, qui febrem patitur pestilentem, nemine alio in ea regione consimili laborante? Respondeo, Lis est de nomine: erit enim febris venenosa, non tamen pestilens. Cura erit eadem, sed non dicetur pestilens, quia nec vagatur, nec ortum habet ab aere vel aqua, sed ab humoribus qui id genus prauitatis contraxere. Et in hoc bene respondet Gentilis, cum preferè idem dicat: sed postmodū aberrat, volens quod febris quæ ex uno cadauere putrido in domo existente 4. orta est, vocetur pestilentalis, cum non sit epidimialis: sed ex difficultas est solum in nomine, est enim venenosa, & ne haber aliquid plusquam prima commune cum vera pe-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

stilenti. At maior est difficultas de ea quæ transfertur de regione in regionem, per halitum & contagionem, aëre non corrupto existente, ut frequenter in Italia accidit. Respondeo, quod est verè pestilens, græsatur enim in multos, & est perniciösus. Hic tamen modus est quasi medius, & fuit incognitus antiquis: vix enim persuaderi potuit Galenus, migrare morbum ex homine in hominem, tam celeriter necantem, absque aëris consensu. Hoc autem melius intellexit Philosophus, & experientia nunc clare docet, cum in multis urbibus nelli prorsus pereant, qui hoc vitio affectos & illorum socios diligenter vitauerint, & tamen in his, qui se immiscent, maximus numerus hominum peste desideretur. In hac tamen est vitium aëris, sed omnino communis: ideo, &c.

CONTRADICTIO V.

Purgatio in Vere: an in initio eius, an in fine conueniat.

Quidam alius tempore æstiuo febribus tertianis corripiebatur: sed multis iam annis non febricitauit, quoniam à nobis purgari circa finem veris anticipauit: sic enim melius est tales euacuare: sicuti illos, qui morbo comitali, apoplexia, & melancholia, articulatiq[ue], atq[ue] aliis huiusmodi qui ex crassis gignuntur humeribus, præstat circa veris initia euacuare, inquit Galenus. Et ante haec verba dicebat: Sic & mulierem quandam singulis annis Vere inchoante similiter euacuans, cum aliquando tumorem cancerosum pateretur in mamillis, valido ac frequenti medicamento, quod atram bilem ciere posset, ad sanitatem perduxo. Dixerat & in initio, Hos enim oportet ut anticipemus purgare adueniente Vere. Sed cum sermo etiam ad eos qui bile abundant amara, extendatur, interpretari debet sic, ut anticipemus antequam adueniat morbus, & adueniente Vere, id est, iam veniente, seu in fine, seu in principio, ut etiam Græca lectio sonat, ἦπος εἰς βάθυτος. Sed in libro de Venæ sectione haec habet: Siquidem nonnullis amaræ bilis succus plus cæteris colligitur,

quibusdam bilis atræ, aut pituitæ, aliis ex æquo omnes, in quibus sanguis abundare dicitur, quos omnes euacuabis, ut etiam arthriticos & podagricos Veneris principio, exhibito videlicet aut pugnante medicamento, aut venæ sectione facta. Hic liquet, quām sibi aperte cōtradicat in redundantia amaræ bilis, ybi etiam in initio Veris purgationem præcipit, cūm antea docuerimus in fine esse faciendam. Sed de humoribus crassis sibi concors videtur in his duobus locis, nisi esset quod in prima Aphorismorum sic scripsit: Cæterum ut ex plurimo alimento oblatō, quod non solū in ventriculo bene conficiatur, sed etiam in venis & toto animalis corpore vnumquodque animal carnarius reddatur, & sanguine abundet, habent homines ipsa experientia satis compertum, non in seipsis tantum, sed etiam in iumentis. Nam ante æstatis initium, circa ultimam Veris partem, sibi & illis sanguinem detrahunt. En vides, quod non initium Veris probat, sed finem illius. verba tamen Aphorismi sextæ particulæ quasi ad vnguem recitat in libello Quos & quando purgare oporteat, ut exscripta prorsus videantur: quo sit, ut hæc potius Galeni sententia censeatur. Hanc sequitur Aetius etiam: sed illus Paulus tam de purgatione, quām de venæ sectione totum Ver laudando, nihil mihi distinxisse videtur: ita li que meo iudicio sead Galeni sententiam refert: quam etiam expressit in consilio de morbo comitali, cūm dixit, Primo Vere purgetur puer. & in sexto de Tuenda sanitatem: Qui virioso sunt corporis habitu, purgatione leuentur in Veris initio. Sed nec obstat quod ahbi dixerit Hippocrates medicari æstate superiores, hyeme vero inferiores: de coacta enim loquitur purgatione, quæ etiam extra Veris tempus fieri debet. Quod si quis obiciat, quod Veris initium simile est hyemi ex 6. dicto Galeni, & quomodo in hyeme poterimus frigidos & crassos humores expellere. Respondeo, quod intentio Galeni est ab humoris abundantia sumpta: nam initio Veris si abundat pituita, expurganda est: si non, nec in fine. quomodo enim verisimile est illam nocitutam calido iam facto tempore, quæ dum frigidum esset non nocuit? aut si iam nocuit, manifestum

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

nos malè fecisse, noxiū non expurgando humorem
antequam noceret. Quòd igitur punita vel in initio
Veris, vel nunquam in Vere sit expurganda, satis patet:
b. 20. tuin etiam de aliis frigidis humoribus. De sanguine
etiam, cùm plurimi morbi ex ipso fiant (ut Hippocra-
tes docet & Galenus) in Vere, patet, quòd traducta se-
b. 21. Etione venæ ad illius finem nulla erit utilitas. Relin-
quitur igitur ut declaremus, quomodo amarabile su-
perabundante, purgatio iuxta illius finem conueniat.
Galeaus enim declarat, bilem æstiuo tempore abunda-
re, itaque cùm nondum in initio Veris multa sit, tunc
purgata difficilius cedet, & corpus frigidis obnoxium
N. morbis relinquer. Hoc enim declarauit Hippocrates,
h. Incolumentatem nostram æqualitate ipsorum humorum
t.c. 21. constare. Rei igitur veritate intellecta, verba galeni
concordemus. In libro de Sectione venæ non tractat-
nisi de illa, quæ humores euacuat, potentia, non actu
existentes: ideo non in fine, sed in principio euacuare
oportet Veris, propter iam dictas rationes, etiam si bi-
hosus redundet sanguis. At in humoribus iam existen-
tibus secus est: conuenit enim, ut dixi, bilem medica-
mento iuxta finem Veris expurgare: quod expressit in
libello, Quos & quando purgare oporteat. Sed dices,
Non sic: nam in libro de Sectione venæ addit purgan-
dos etiam medicamento. Respondeo: Verum est, sed
vbi negotium illud non tractat, verba ad loci, vbi tra-
ctatur materia, interpretationem sunt deducenda.
id Al. Et ideo mihi bene videtur Rasis dixisse, cùm synanche
ca. 25. vexat in Vere, tunc præuenire oportet morbum sectione
venæ. Sed hic non potest loqui de sectione in prin-
cipio Veris, aliter oporteret diuinare futuros huiuscce-
modi morbos. Rasis igitur solùm intelligit, ut fiat in
Vere ipso ante morbi aduentum, non in principio illius,
ut credit Antonius Gazijs Pataquinus, quamvis vir ce-
278. lebris. Eandem negligentiam Auerroës habuit, qui in
de Collectaneis, duni de purgatione & venæ sectione lo-
gimine quiritur. Ver tantum proposuit, non illius partem. Au-
ritatis. cenna etiam laudauit omnem diminutionem succorum
7. in Vere: verba eius apponere liber: Nulla autem est res
& 4. quæ adeò hominem ab ægritudinibus Veris tueatur,

sicut sectio venæ, & purgatio, & cibi diminutio, & vinosi potus, cuius loco syrapi assumantur. Vnde liquet, quām malē fecerint, qui Quadragesimam sustulerunt, secūdū si non peccent: plurimos autē impietatis suæ dare ^{mi} ob id pœnas morte præcoci. multa enim cūm à Moſe in ^{caj} sua lege, & à nostris altiore consilio nobis tradita fuit, leuibus quidam suffulti suspicionibus, euertere studuerunt. Sed ad propositum reuertor: Princeps alibi ostendit, quod in Veris principio purgationem ac sectionem ^{ter} venæ moliri oporteat: verūm non exquisitè iuxta Galeni sententiam. Sed si sanguis abundet, vel etiam reliqui ^{mi} humores bile flava excepta, Veris initio: at bile flava iam actu existente purganda est in fine Veris. Igitur sectio venæ semper in initio Veris, at purgatio non semper, sed quandoque in fine. At in prima Aphorismorum docet regimen eorum, in quibus, non præmultitudine tantum sanguinis periculum imminet, sed etiam propter exercitationem: nam hi non in periculo sunt in Vere, sed in Aestate, cūm mediocriter, sanguis tantum exuberet, alioquin innoxius: nam solum hi argotat, quibus sanguis est vitiosus in Vere, iuxta Galeni sententiam, aliter non esset Ver saluberrimum. His igitur si sanguinem in initio plurimum detraxeris, non erunt idonei ad labores: si paucum, cogeris denuo iuxta illius finem, scilicet Veris, sanguinem detrahere: quare in his sectio venæ finem Veris expectare debet. Hippocrates autem conuenire vocat, quod vel vitio multitudinis, vel prauitatis, purgationē exigit, aut venæ sectionem: non quando labores, aut exterior alia causa imminet. Liquet autem ex hoc, quām perperam veterinarij sanguinem equis in festo Beati Stephani detrahant.

C O N T R A D I C T I O VI.

Citri semen an calidum

Citri semen calidum est in primo, siccum in secundo, sicut & cortex, qui tamen est siccus in fine secundi. Caro autem est calida & humida in primo: quod vero cius acidum est, frigidum est, & siccum in tertio,

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

inquit Princeps. Idem, si tamē idem est in libello de
car. Viribus cordis inquit, Cortex est calidus & siccus in ter-
ip. 120. tio, semen frigidum & siccum in tertio. De cortice di-
2. cap. scordat in gradu, de semine etiam in natura. Rasis autē
et citro. in continentibus narrat opinionem Mesue , qui posuit
corticem calidam & siccum in tertio, & concordat cum
21.c. 21 secunda Principis autoritate : caraeū autem frigidam
& humidam in primo, in quo dissentit à Principe , qui
illam opinionem in secundo libro reprobat. Sed semē
dicit esse calidum & siccum in tertio, & in hoc ab amba-
exta fine bus Principis sententiis dissentit. Narrat & Galeni op-
nionem ibi Rasis ex septimo de Simplicibus medica-
mentis nos exquisitam satis : ait enim, quod censet se-
mina esse sicca & dissolutua in tertio: Galenus dicit in
secundo: refertque id, cùm dicit à temperamento rece-
dere ad siccitatem non solum, verum etiam ad calidita-
tem. Sed non de cortice concordat litera Rasis cùm
Galenō, siquidem siccum in tertio, in calido & frigido
temperatum ponit, aut declinans ad calidum paulu-
lum, Rasis : sed Galenus siccum in secundo dixit, non in
tertio: nec forsitan error est Rasis, sed transribentis libra-
rij, quoniam per notulas numerus ille describitur, non
per voces. Illud sanè certum est, quod arida pars vtrius-
que consensu , frigida est & sicca in tertio . Vnde error
transferentis, & literæ Latinæ Galeni est manifestus:
horum enim verborum loco, κατὰ μὲν τὸ αὐτόματον τὸν
διεῖλαν ποιῶντα καὶ ἐπιρραγίην δύναμιν ἐπικρατοῦσαν ἔχον, ὡς
τὸς τρίτης ἄντε τάξεως ἀπὸ τῶν ἐπιρραγόντων τε καὶ τυχόντων.
Vertit ille, in semine quidem habēs acidam qualitatem
& sicciam, ut ipsa tertij sit ordinis resificantium refrigera-
tiūmque, cùm debuisset potius transferre, Quod
iuxta semen est, acidam habens qualitatem & sicciam,
ex tertio ordine est refrigerantium atque exificantium:
ut scilicet ad succum verba potius, qui circumpositus est
semini, quam ad semen verba illa referantur. Ostendit
primò hoc ita esse res ipsa, cùm semina nemo frigidam
& siccum dixerit, nisi autor libri de Viribus cordis, tum
etiam Galenus ipse qui in eadem serie dicit, Semen,
quod est nucleus , ex secundo est ordine sificantium ac
dissoluentium: vnde calidum ipsum ponit: siccum etiam

in secundo, non quemadmodum succum in tertio. Et verba illa, τὸ θύρον καὶ δέσμοις ὑπὲρ τὸ πεύκον διέλεγον. Quod est, Humidum autem illud atque acidum, de quo primum differui, manifestum est, nisi verba illa ad prius exposita referantur, illum de succo nullibi eo capite locutum fuisse: quare mendax simul esset ac obliuiosus.

Dictio etiam *natura*, μὴ τὸ στέρωμα iungitur accusatio, & significat secundum: ut sit sensus, Quod secundum semen est. Approbat hoc & Eginetæ lectio, cum lib. i dixit, Interior pars, siue acida, seu aquosa fuerit, abunde refrigerat.

Aetij tamen interpres & ipse in eodem manitur errore, in quo & Theodosius Gerardus: at forsitan per semen intelligent primo loco, seminis corticem, quem frigidum & siccum in tertio nil repugnat, nucleo, quem propriè semen Galenus esse dicit, calido existente. atque sic interpres & Princeps defenduntur, nec Græca litera quæ à nobis insueto certè modo exponitur contorqueatur. At huic concordia astipulantur verba Galeni, cum dicat vere semen solum esse nucleus, tum Pauli modus loquendi, Εἰτε δέσμοις, εἴτε οὐδετῶδες, nam si per acidū aquosum intellexit, debuit dicere. Interior pars quæ aquosa & acida est. At videtur aquosum ad succum, acidum referre ad seminis corticem. Sed huic concordia obstat, quod nullum de succo verbum Galenus fecisset, qui tamen non tantum cortice seminis, sed vniuerso semine non solum longè valentior est, sed etiā copiosior: tum etiam quia testatur (quod etiā iam in medium adduxi.) Galenus se de succo fuisse locutus, tum quod cortex ipse seminis haud acidus est, nisi forsitan leuiter, sed potius astringens, ac quasi inutilis medicinæ, & modicarum virium. Galeni verba illa ad hoc tendunt, ut intelligamus, cum de semine loquitur, ac illius viribus, nō totum accipiendum, sed solum nucleus: non quod aliam virtutem cortici seminis tribuat, ut forsitan quidam interpretatur perperam, sed quod cupiat seminum mundum esse à cortice proprio. Eginetæ verba ad hoc tendunt, ut intelligamus, idē nos posse humidū intelligere, quod etiam acidum: nata & caro citri acida paululum est, & ideo frigida à Galepo & aliis censetur, repugnante solo. Prin-

H E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

cipe, unde etiam Rasis proprium hoc illi inesse dicebat, vt ventriculi reprimat feraorem. nam crassa est substantia, non facile putrescit, & frigida ac humida temperie est, quibus omnibus exedenti calori aduersatur. Non ignoro esse quosdam, qui citrium à Græco nomine, qui citreum, qui malum medicam, vocent: mihi nunquam tanta de nominibus cura fuit, vt grammaticorum more res ipsas negligerem cum tamen nihil intersit, male an bene loquaris, nulla vox minus ambigua est, aut magis coueniens quam citrij: constat tamen apud Galenum citrium idem esse ac malum medicā. barbari ciecta vocali i, citrū vocāt. Hæc non vidit Manardus adeò promptus ad coarguandum Auicennam, horum enim malorum sectæ causæ sunt. Et enim vt visum est error hic à Græcis tum à Galeni litera & eius interpretibus, non à Galeno, nec ab Auicenna ortū habuit: quanquam, vt sèpius dixi, liber de Viribus cordis non sit Auicennæ. Sed fit modo, nihil dixit, quod Galeni verba fermè non videantur significare. Dioscorides eius nō expressit vires, nisi seminis quòd aduersentur venenis, & aluū moueat, quod & Rasis animaduertit, & mihi multis in causis v- fui fuit, cū vix queas simile inuenire. Sed ad rem reuer- tor, omissa de citrangulo, quod Arantiū solemus appell- lare, disputatione. Serapio cōcordat cum Galeno fermè, sed acidam partem frigidam in secundo & siccum non tertio ponit, de semine & cortice concors: cuius etiam sentētiæ est quasi Auerroes. Pro solutione igitur huius apparentis contradictionis dico, quòd Galenus non ex- pressit quòd sit calidum in secundo, sed quòd siccum & dissolutium de semine: corticem autem nō negat pau- lulum calidum esse, ideo Auicenna ipsum in primo gra- du statuit. De carne solum est difficultas, nam Auicenna calidam statuit, hoc argumento, quòd non videatur illo modo infrigidare. Hic nihil plus habet Galenus contra Principem, quām Princ. contra Galen. Sentiamus igitur cū Gal. quandoquidem etiā habet alios fautores. Dico tamen, q̄ adeò parū recedit à téperamēto vt totū inter téperata citriū reponatur à Serap. Quòd verò Mesue di- xerit, corticem esse calidum & siccum in tertio, vt refert Rasis, vel hoc intelligi debet, accipiendo solum scobem.

L. epi.
3.

L. cap.

2. de

b. c. i.

ll. ec.

43.

seuissimam, quæ forsitan talis est, nam odoratus est cortex valde, vel ob regionem accedit, vel quia sub citrio Adami poma comprehendit, quæ & ipsa habent carnem quæ manditur, ac corticem, nec tamen sunt citranguli. Est igitur cortex citranguli calidus in initio primi, siccus in fine secundi gradus: semen calidum & siccum in secundo, per semen medullam intelligendo. Caro frigida paululum, & non leuiter humida: succus frigidus & siccus in tertio. Cortex autem pomorum Adami & citrangularium calidus est & siccus in tertio. Medullam citri aduersus venena esse præstantissimam plurimi referunt, adeò ut mirabilis Serapio, Mesue, ut Rasis refert, Auerroes, Dioscorides. Illud non prætereundum, colligi ex dictis. Mesue librum scripsisse de simplicibus medicamentis, qui ad nos minime peruenierit. Obiiciuntur & alia, quod dixerit Citri semen impinguare corpus: hoc non vidit Galenus, non vidit Paulus, fateor perpetram igitur adiectum: o egregium hominem. Sed forsitan Galenus hoc dixit in aliquo libro, qui ad nos non peruenit, peruenit ad Auicennam, neque eam locus de simplicibus medicamentis hoc postulabat, cum non de his ibi agat, quæ à proprietate operantur, conditum nutrit pulmonem & pectus, non de succo, sed de carne loci. Auicennam palam est, vel iniquo iudice: at hoc verum est. Vnde patet, doctrinam Manardi utilitas parusa persæpe damni multum afferre. Vnde Brasavolus in suo libro de Simplicibus, dum de citrio loqueretur, Auicennam quibus potest modis excusat, & recte, indignum ratus tam evidentem illi obliuionis notam inutere.

Obiicit & Manardus de morbo mulierum incerta primo, deinde etiam his quæ vera sunt, quamquam silentio à Græcis prætermissa, ut gloriam solum quæstis videatur.

C O N T R A D I C T I O . VII.

Nubecula in urina rubea, an breuem morbum declarat.

Quibuscum septima iudicatur, iis nuberculam habet 4. c.
quarta die urina rubea. dixit Hippocrates. Et rur. 71.

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

*secunda
quarti
trac. i.
cap. 88.*

*qui inter hæc nō distinguit. Et rufus Princeps: Et sedi-
men rubeum significat abundantiam sanguinis cum
tarditate concoctionis: & associantur ei in febribus ar-
dentibus tristitia & anxietas, non igitur hæc significat
morbum breuem. Et rufus alibi: Vrina rubea in acu-
tis morbis significat velocitatem finis morbi, bonam
cum bonis, prauam autem cum prauis iudicationem o-
stendit. Hæc quis non videt pugnare cum iam dictis?
*ibidem,
cap. 86.**

Subdit etiam: Et generaliter vrina cum substantia ru-
bea significat vehementem inflammationem. Sed quod
magis mirum est in fine capitum, quasi oblitus priorum,
hæc subiungit: Et ad summum vrinæ rubæ substantiæ,
& rubæ sedimenti, significant materiae cruditatem,
& ipsam esse non coctam. & significant longitudinem,
propriè quando rubedo non est vehementis, & fuerit de-
cliuis ad turbulentiam. Oedipum hic queramus ope-
ret, adeò omnia sunt intricata. Sed in hoc cum Galen
videtur concordare, quod nullam inter vrinæ & sedi-
menti rubedinem differentiam facit: cùm tamen prius
opposita significare contendat.

Forsitan ex illo soluitur, cùm dixit: In tonui aigrem v- secū
zina color intensus, actinctura multa, significat quòd mīc
non est ob concoctionem, sed bilis admixtionem. Sic Sūn
igitur crassa substantia existente, rubeóque sedimento, cap.
vel etiam vrina, morbus brevis erit: subtili autem bre-
uis nona erit, sed inflammationem multam significat.
Sed exp̄ositio hæc ad mentem Galeni non est, qui dimi-
diam coctionem significare illam semper contendit: cùm
vrina rubea sub ratione coloris, non substantia con-
sideretur.

Respondeo: Nostra differentia data conciliat Princi-
pis verba: pro Hippocrate autem Galeni exp̄ositio sati-
facit. Ostendit autem hoc dictio Hippocratis, qui ru-
beam vrinam facit salutarem, hic autem loquitur de ma-
la Auicenna. At dices: Hoc non videtur cōcordare cum
dictis Galeni, qui subtilem rufam facit salubrem, & ex
serosa sanguinis parte absque inflammatione: quod &
Ætius confirmat. Autor libelli de Vrinali dicit, crassam lib.
rubram multitudinem sanguinis pr̄etendere: rubram c. 13.
subtilem non inueniri vnoquam: quia sanguis non fit
nisi exacta coctione: at talis nequit esse cum subtili
substantia. Respondeat autem tacite obiectioni, quæ
subtilis est non rubea, sed quasi rubea dicenda est. Ad
hoc diceret Galenus, illam appellari, & si non fit, exqui- 4. a.
site rubeam. Averroes autem dixit, vrinam rubeam si- cap.
gnificare sanguinis abundantiam & virtutis debilitatem.
Et manifestum est, quòd pr̄terit illam quæ sit à
dolore, vt in colo dolore etiam frigido. Et hoc declara-
uit etiam in Canticis, sed non dixit, nisi quòd significat part
abundantiam sanguinis: debilitatis autem nullo modo text.
meminit. Hoc tamē superest, quòd cùm Galenus ponat cap.
vrinam rubeā fieri ex sanguinis serosa parte, nulla erit
crassa, sed omnis vrina rubea subtilis erit? Aliud dubium
superest: Quòd si rubra in proximo die significat indica-
torio salutem, quæ concocta erit absolute quando si-
gnificabit? Respondeo: quòd omnis vrina rubra est ne-
cessariò subtilis: nam si crassa sit, erit sanguinea, non ru-
bea tātum, cùm à sanguine sola differat substantia: con-
cocta autem vrina iam pr̄sentem & imminentem si-
gnificat indicationem: alias plura dicemus.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

CONTRADICTIO. VIII.

*Fluxus ventris, fluxu curandus: vomitus, vomity:**& an omnis cura per contraria.*

*ecem
xtra ter- V*omitus quandoque vomitu prohibetur, & fluxus
s. trac. 2 fluxu: inquit Princeps ex autoritate Hippocratis,
wp. 13. dum de cholera morbo loquitur. Hunc cholericam af-
ec. 5. fectionem vocant, qui Arabicos autores verterunt. Ea
forsan Hippocratis autoritas credita est à Principe, cùm
autor secundi Epidemiorum inquit, Εμέτε λύσις, Σθωρ
επουον διδόναι πίνεται, καὶ ηὔτη. id est, Vomitus solutio fit,
phor. 15 calida aqua in potu data, vomitūque eiecta. Vel illa sex-
3. 9. c. ta Aphorismorum: A lógo alui profluuiο vomitus spōte
2. superueniens morbum soluit. Similiter Ætius cùm in-
quid: Adiuuare etiam oportet excreatione per sedē, alien-
num enim velut venenum insidens & ventrem ac inte-
ftina rodit, & humores ex vniuerso corpore trahit: per
vomitus etiam opportunam prouocationem vomitus
ipse soluitur, & cessat. Quinimo in eodem loco fermè,
dum de vomitu à bile ageret, consuluit ciendum esse vo-
p. 3. mitum. Et Princeps ipse ante ea verba in fluxu propter
pituitam à cerebro descendentem facto, consuluit & vo-
tima mitum, & alui deiectionem. Paulus tamen vomitum so-
ct. tertij lūm excitat, cùm cholera à cruditate fit, non autem à bi-
ft. 2. lis abundantia. Sed nullus melius Alexádro, dum enim
p. 9. cruditatibus angitur, & in cholera deuenit, vomitu fa-
3. c. 39 cili soluendus est æger: dum autem bile nimia purgan-
3. c. 14 dus est, inquit, Picracum Scammonio. Et hoc, inquit, si
nausea & tinesmus infestent: æger tamen parum tum vo-
mat, tum deiiciat. Ex quo manifestus est error pudendus
medicorum nostri téporis, qui malè intellecta Auicen-
næ autoritate, vomitum vomenti, & purgationem si-
mium deiicienti adiiciunt: cùm solum in conatribus hoc
liceat facere, natura non asequente, vel in cruditatibus.
1. 3. c. 19 Hanc eandem sententiam Alexander, dum bilis coacer-
2. uata est in intestinis, nec tamen pellitur, secutus est, pur-
gandam docēs: si fluat, nequaquam. Illud solum mirum,
1. 3. c. 21 quòd infrà in dysenteria cum torminibus venæ sectio-
14. in nem consulat. At Galenus his contradicere videtur, pri-
mo ad Glauconem dicens: Sed neq; si fuerit febris cum

profluui oētris, alia opus est euacuatione. Verū hæc sola sufficit, quamuis non sit pro multitadinis ratione.

Quicunque enim his plus adimere necessarium existimantes sanguinem mittere, aut ventrem mouere tentauerunt, in grauiora péricula deduxere. Non est mihi *abusum* propositum nunc, ut discordiam è dysenteriæ cura natam dissoluam: nec ut abusum, de quo aliás dixi in libro de malo medendi vsu, repetam: sed ut declarem, at fluxus solùm astringentibus curetur. Non est confugendum ad id quod minus demittat alius, hoc enim iam excipit Galenus. Sed cùm nihil sensu dignum, aut cùm febris non coniungitur, aut forsan cum virunque adest, tunc corpus purgandum. Cum quibus nos cum cassia, seu silica Inda, sed picra, haud admoto scammeatio. Ita in cholera, & aliis influxibus generale præceptum erit, ut non purgemus, nisi natura torpeat, & febris non adsit: nam febris medicamentis aduersatur: ob id illa minime exhibenda, ubi ea virget. Sed non videtur regula seruari, quod contraria sint curanda contrariis. Est autem Axioma medicum scriptum ab Hippocrate in Aphorismis, & ab Aristotele in prima Problematis sectione. Adeò verò vulgatum, ut Aristoteles in secundo Ethicorum ad mores id tetrahat. Sed & ante scripsérat hoc Hippocrates in libro de Flaribus dicens: Hoc generale præceptum est, contraria contrariorum esse remedia, ut cibum famis, potum sit: indolentiam doloris. Tum verò in libro de Humana natura: In summa medicus repugnet præsenti tempestati, Morbis, formis, anni temporibus, & statibus: contenta laxet, contendat laxata. Galenus etiam in tertio Artis medicæ inquit: Curatio verò unam præcipuam ac communem habet intentionem ad id quod est dispositioni auferendæ contrarium. Et in de Constitutione artis medicæ: Fueritque generalissimum quod ab Hippocrate dictum est, contraria contrariorum remedia: singillatim autem sua cuique singularia, frigido morbo calidum, calido frigidum, humido siccum: atque eadem in similaribus, ac instrumentariis, contraria morbos immoderationi in quoquis quatuor generum mortali oportet. Idem libro de Sectis, & quinto de Tuenda Sanitate, aliisque infinitis penè locis: ut facile intelligatur.

H I S R. C A R D. C O N T R. M E D I C.

mus, nullum præceptum esse magis in medicina famo-

3. Cant. 7 sum. Sed & Princeps, quem non obiter hīc induco, de-

1. & 2. clarauit eandem propositionem non solum in qualitatibus, sed etiam in repletione & euacuaitone. Vnde Auer-

ce. II. No. 107. roes dixit: Hæc est radix curationis, ut quælibet disposi-

co. 107. tio cum suo contrario curetur, non solum in genere, sed

deducendo per singulas species, ut calidum cum frigido,

& repletio cum euacuatione, & per modos ac singularia;

& extendit hoc etiam ad regimen præseruans, ut ante

parum sequēs dictum Principis, quod debemus vnum-

quodque suo contrario in tempore præseruare ab immi-

nente dispositione. Et hoc ostendit quasi Galenus in li-

cap. 6. bro de Inequali intemperie, & sumptum est primo phy-

t. c. 81. sici auditus, nam contraria, contraria expellunt, expulsio

morbis sanitas est: rigitur curatio fit a contrario. Hic non

licet dubitare, an aliqua curatio à contrario fiat, quæ e-

nim in contrarium adduci possent, sophistica sunt: sed

an omnis cura à contrario fiat? & si fiat, quomodo fiat?

cap. 2. in De princ. Nam Auerroes in septimo Collectaneorum inquit: De-

inceps dicendum est qualiter agendum sit, secundum ma-

gis & minus, aut quando nihil fieri debet, & maxime in

euacuationibus, & curationibus, quæ fiunt per contrari-

um. Nam in pluribus locis euacuatio, & aliae contrarie-

ties non competunt, quamvis natura ægritudinis illud

requisat. Vnde videtur, quod non omnis cura contrario

quaer. pri fiat. Idem Princeps, cum dixit: Et scias, quod non omnis

mi. c. 1. in cura indiget contrario: sed sæpe sufficit sola regimi-

fine A- nis bonitas Hippocrates etiam quinta Aphorismorum,

phoris. 19 Quæcumque refrigerata sunt excalefacere oportet, ex-

& 21. ceptis iis quibus sanguis fluit, aut fluxurus est: sed Ga-

lenus recte in commenio respondet, hoc Theorema

non everti, Contrariorum contraria sunt auxilia: quia

aliud est magis efficax, scilicet, Illa prius curari oportet

quæ magis vident. Alibi autem dixit Hippocrates,

frigidam aquam reuocare calorem, ac distensionem

neruorum sic soluere. Sed Galenus dicit, hoc non facit

sua vi, sed ex accidenti. Ad quod i. sponsum plerunque

refugiant, dicentes: Curam per se à contrario, ex acci-

dentia autem etiam ab aliis fieri. Quinimò difficultas

cap. 7. est de morbis in quantitate ac numero, nam quantitati-

nihil est contrarium ut Aristoteles in lib. de Decem vo-
cibus refert: quomodo igitur morbus in magnitudine
vel numero curabitur. Calor etiam naturalis morbos *lib. 6.*
curat, qui nullis causis propriè contrarius est. Minus au- *Decr.*
tem calidis. Dolor etiam dolore discutitur, ut voluu- *fine. 3.*
lus crurum dolore & labor labore: & duorum dolorum, *Tunc*
qui non secundum eandem partem sunt maior mino- *nit. fac-*
rem obscurat, ut inquit Galenus & Hippocrates. Aui- *2. Ap-*
cenna etiam curat dolorem capitum à mala temperatura *4. 6.*
frigida & humida absq; materia purgante medicamen- *lib. 3.*
to. Coitus etiam, iuxta Hippocratis iententiam, pitui- *1. tra-*
tam curat, nec tamen est ei contrarius. Curat & melan- *2. 9. in-*
choliam cui minimè aduersatur. Temperatura etiam ca- *6. Ep-*
lida & sicca cauterio ex igne solvitur, ut inquit Albucas- *Sec. 5.*
sis: quomodo igitur cura omnis est à contrario? Solet e- *2. 3.*
tiam adduci, quòd cùm equalia in gradu, ut dicunt, con- *3. Pr-*
ueniant, incipiētibus hec tis frigida & humida adhiben- *3. C.*
da sunt, quæ modicūm distent à temperamento. At si na- *medi-*
turalis temperies similia postulat, non parum calida & *cap. 6.*
sicca iuueni debentur. Quæ igitur hec tis incipien- *1. Ch-*
tem curare poterunt ad calidam & siccam intemperiem *cap. 1.*
declinabunt. His & similibus penè nugis, atque inaniori-
bus etiam, Axioma medicum infringere conatur: ut
alijs non esse generale, alijs per accidens a simili posse cu-
rari morbos interpretantes. Sed non sic est: Galenus nan-
que xi. Artis euratiuæ his vtitur verbis: Nūquam tamen *cap. 1.*
propterea p̄ceptum illud, Quòd contrariorum contra-
ria sunt auxilia; aliquando verum erit, aliquando falsum:
imò id perpetuò verum est: quando fieri non potest, ut
eorum, quæ præter naturam sint, quicquam per aliud re-
mediorum genus curetur. Non tamen ex vſu est semper
omnibus, quæ præter naturam sint, mederi: sed cùm sola
per se subsistunt. Hoc in loco profectò mihi Galenus vi-
detur veram huius p̄cepti explicatiōnē posuisse: nam
non semper conducit in complicatis affectibus, ad con-
trarij exhibitionem properare, quādoquidem neque ad
curam. Velut non ad vleris, quòd canis rabidus intulit
consolidationem: morbi enim aliqui auctiōne indigēt,
alijs ut seruentur maioris periculi effugiendi causa, ut
hæmorrhoides in iecore iam duritiem contrahente.

H Y E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Cùm igitur morbi curandi non sunt tunc, quis dubit
tat neque tunc contraria esse remedia adhibenda. Maneat igitur fixum illud: Cùm curare volumus, tunc con-
trariis auxiliis insistendum, in cæteris generale præce-
prima prium erit. Quidam autem putant veram curam, esse so-
quarti lum causæ morbi ablationem, vt videtur sentire Prin-
tract. 2. ceps, dum de morbis agit ex materia pendentibns. Nam
cap. 7. in hec tæca secus est: & videtur sumpsisse hanc sententiam
post prin- à Galeno quarto Methodi cum dixit: Præcipitur ab om-
cip. nibus ferè antiquis medicis, quicunque ratione quadam,
cap. 4. aut Methodo de ulcerum ratione scripsierunt: causas que
illa creant esse abscondendas, æquè profectò vt cætero-
2. Aphor. rum omnium morborum. Ergo sententia Galeni est,
rif. 22. quod mōrbi qui sunt curatione causæ auferuntur con-
trario suo, facti autem contrario ipsius morbi, nō autem
causæ. Quale autem sit hoc contrarium, dicebat Galen-
nus x i. Artis curatiæ. Quod Hippocrates & Plato
Contrarium vocant, Aristoteles Oppositum appellat:
cap. 12. in est enim Contrarium quod maxime distat in unoquoque
genere: non solùm calidum frigido, sed etiam ma-
gnum paruo, & multum paucò. Sed h̄c cùm loquimur
diffe. 153. de medici cura, non de opere naturæ intelligimus. Vnde
illa Conciliatoris anxia inquisitio cum nihil ad mētem
Hippocratis aut Galeni: nam contrarium à contrario cu-
ratur ope medici, qui in unoquoque indiget natura ope-
rante, i p̄ se autem adhibet solùm accidentia, substanzias
autem propter illa. Quare necesse est, vt contrario
naturam iuuet ac impellat. In cura autem quæ à na-
tura sit, non est hoc necessarium, cum illa fiat à principali
ageante calore naturali, de quo nunc prorsus nulla est
disputatio. Semper igitur quod primò intenditur con-
trario perficitur. Si enim, vt dictum est, vomitum exci-
ret materia causa vrgens est repletio secundum virtutem
dicta, seu humor in quali peccans, hic igitur euacuatione
indiger, cùmque sit in ventriculo per vomitū, cau-
11. artis sa igitur morbi fientis non aliter hic quam in putrida fe-
cur. c. 10. bre tollitur. Ob hoc autem rectè dixit, in putrida febre
curationem esse euacuationem humoris noxij: deinde
quod supercalefacti fuerat, refrigerationem: nam febris
causa, est humor putridus: & ipsa, calor superadditus.

Sed Aui

Sed Aucenna febrem aut totam, aut maxima ex parte, cum ex humore consistit putrido, sicutem morbum censet, quod vero factum est illius quasi ad hecicas pertinet. Certè non alia cura tollitur, quam hecicas. Balneo siquidem, & frigidæ potionē, ac humidioribus alumentis. In his autem quæ à proprietate curant, oppositio nō minus iauenitur, quam in manifestis: seu enim lapis confringatur cathetera, seu hincino sanguine, seu petroselino macedonico, quod plus erat aufertur. At non necesse est operationem omnem à contrario fieri actu: sed virtute quandoque tantum, velut & cum solis radij igne accendūt. Sex autem præcipua sunt quæ medicus peragit, atque in uno tantum contrariis minime indiget. Conseruatio enim quæ in sanis ad vnguem corporibus adhibetur similibus solum perficitur. Quæ vero in impeditis negotiis publicis, aut priuatis, non tamen sanis præservationem quæ per contraria fit requirit. Sic & præservatione pura quæ sanis, sed non modo sanos degentibus, ut in aere pestilenti, vel in itinere, per contraria non ipsis quidem corporibus, sed causis quæ morbum gignere possent perficitur. Sic & reducimus lapsa parum corpora per contraria, cum liberè emendationi vacare possunt: & cura rursus morborum, & quæ præservationi admixta est: ut in podagra contrario suo perficit. Quod si Averroes dicat, non cōpetere: quandoque intelligit, cum maiore impedimento res detinetur: ut in ulcere à rabido cane consolidatio: in fluxu corruptæ bilis retentio. Sic recte Galenus excusat Hippocratem: Sed Princeps nihil plus voluit, nisi quod non omni repletioni debetur evacuatio, sed tamen evacuatio per inediām, balnea, exercitia, ut inquit Galenus libro de Sectione venæ. Hoc autem nihil aliud est, nisi quod saepè natura curat absq; me dicaminum auxilio. De frigida aqua non est mehercle dubitatio: nam per se causa morbi est caloris naturalis debilitas, ex raritate corporis, hanc tollit preculdubio aqua frigida: contrarium igitur est causæ morbum facienti. Per absurdum equidem est, si intelligamus Hippocratem voluisse inanitionem repletione, aut repletionem inanitione tolli: Sed hoc docuit eo Aphorismo, tum aliis locis, quibus hoc scripsit Theorema, Detrimentum

cap.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

quod ab inanitione fit , tolli repletione : vel versa vice ,
quod à repletione , per inanitionem , hoc autem procul-
dubio multos latebat . Ergo ut ad rem reuertar , non in
frigido tempore , aqua super infusa leuat distentionem :
est enim contraria solum ei caloris debilitati quæ ab ex-
stiuo fero ore ortum habet . Sed si quid est quod obiiciat-
tur de morbis , nam in his palam contrarium solum de-
let contrarium : ut pote febri frigida prosunt . Verum nō
de hoc loquitur Hippocrates , sed de consequentibus :
sunt autem consequentia morborum symptomata , ut
causarum morbi . Per contraria igitur morborum sym-
ptomata tolluntur , quæ sunt actionum ipsorum vitia , ergo
in omnibus Hippocrates hoc intendit , quod sublati
anterioribus per contraria tolluntur & consequentia .
Sic dolor obscurat dolorem , non tollit : labor autem ea-
fam auferit laetitudinis , quæ est in musculis repletior . Sic
coitus dolores aliquando curat , ac pituitam dolorum cau-
sam , & melancholicum morbum , humore purgato ; aut
statu discusso : non equidem per accidens , ut dicunt , sed
propriè , ac per se . Albucañis autem docet , quoniam paecto
calidus ac siccus morbus igne curetur : nam calidus ac
siccus humor dissoluitur , tum etiam mala membra tem-
peries . Est igitur inanitione hæc replentis humoris , unde
ad proprium statum reditus . Verum in tēperatura quæ
ab influente minime pendet humore , hoc haud facile
quis iuxti poterit . Sed dictum Principis est potius ad
præservationem : quia ut diebat Gentilis , facillimè ea-
dunt in morbum cui materia associatur . In temperato
verò corpore , cùm primum hec tica laborare incipiet , hu-
mida quidē modice ac frigida conueniunt curandi cau-
sa , præseruandi autem non adeo parum . Quare in iuine-
ne etiam si immodica sit siccitas naturalis , & morbus in-
initio & nulla incrementi cura , siccis curabitur hec tica ,
sed non ad proprium temperamentum collatis . Ita au-
tem casus iuxta imaginationem contingere
potest : non autem secundum ordinem
naturalium causa-
rum .

C O N T R A D I C T I O I O.

Venenum an detur quod sub certo tempore operetur.

Medico an pertineat scire venena.

An in cura venenorū conueniant medicamenta.

ET omne quidem quod interficit cum permutatio-
ne temperaturę, aut cùm putredine, aut aduentu su-
per membrum, possibile est ut effectum producat post
tempus: licet putrefacientis effectus, eo deterior fit, quo
plus moræ in corpore duxerit, inquit Auicenna. Ex quo *sea*
palam est, dari venenū quod vocā terminatum. Et hēc *tra*
videtur esse sentētia etiam Galeni, cùm dixit, quòd cor-
pus illius, quem rabidus canis momordit, antequam in
rabiem deueniat, ægrum dīci debet, quoniam causam in *In*
se continet, quā in morbū decidet, quāvis interim nullū *st*
laborantis corporis signū ne vel pusillum contineat. Sed *tis*
alibi nō solū mehercle de eane rabido, sed etiam aliis *cq*
venenis, quæ citra nōxam interim agunt ad tempus, a-
deo clarè locutus est, ut ipsius disputationis caput di-
ctum eius facturus sim. Quamobrem ne operam me lu-
fisse existimauero, si totam seriem hic verborū eius sub-
iunxero: hoc autem quandoque licet cùm volumus la-
borem lectoris tollere: tum præcipue, cùm breuitas tem-
poris medicum plerunque ad languentis salutem solici-
tum habeat. In his verò quæ clariora sunt, nec in verbis
dubitatem nobis relinquunt: sufficit, ut plerūque feci
solam adiecissem sentētiā. Ea igitur verborum series sic
fe habet: Quæcunque lethales causæ tractu temporis lę-
sionem fixam & indissolubilem confecerint, reuertetur
pro malitiæ suæ magnitudine, periculi magnitudinem
afferentes. Nam causæ aliquæ eorū, quæ in corpore pro-
creantur, potentia virtutēque virus rabidorum canum,
tum lethalia medicamenta repræsentant, quæ etiā in affe-
cto loco nullū quod evidens sit symptomā pariant, poit
quatuor tamē aut sex menses, vel longinquierē tēporis
cursum hominē perimūt. Scimus autē aliquos à cane ra-
bido morsos, qui postea aquas formidauerūt: inde etiā à
morsus initio post duos, trésve, aut quatuor mēses infe-
riuerūt. Noui sanè & qnendā, qui exacto anno eū incurrit

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

affectū, quem οὐδεοφέσον, id est aquæ timorem vocant. De quo medici oēs existimabant, quod immo^{dicā} siccitatē
ē solidis partibus laboraret. Atque una est adiuncta natu-
ralis caliditas, ac in igneām conuersa. Hunc affectum ca-
nīnum virus longo cum tēpore paulatimque efficit, atq;
ob id difficilius potest corrigi, quod partium solidarum
substantia in aliā trāseat naturā: veluti in vitiliginibus,
quas leucas vocat, euenire cōsuevit, nempe alius hic af-
fectus descēdit, qui præter naturā est. Cū autē permu-
tent hēc solida corpora nondū tamen permuttererūt, si-
mul vt vacuata sunt, solidorū quoque permutatio cessat:
interdūque die uno, interdū citius ad naturalē reuertun-
tur habitū. Nempe fiente & nondū factō affectu, separa-
ti causa quæ illū efficit breui sedatur. Si autē cōpleatur
affectus, quāuis vacuata fuerint corpora quæ affectum
procreauerūt ab humido quod illius causa fuit, nulla ta-
men sanādi ratio amplius supereſt. Simile quippiam li-
gnis ipsis cōtingit, quæ prope mediocritē ignem sunt ap-
posita: calefauit quidē valde, sed nondū inuruntur: quę si
prius quām accēdantur, aut inurantur, ab igne separaue-
ris, celeriter contractā exuūt caliditatē. Si verò tantū in
se caloris exceperint, vt inuri incipient etiā si ab igne tol-
lantur, nihil minus inurūt. Quod si humidū lignum in
ignem coniiciatur, nō protinus accenditur, velut si cala-
num siccū in eum inieceris. Et si paulo pōst lignū, quod
inieciſti, exemeris ex igne, breui interuallo eam, quam
ab illo contraxerat caliditatē deponet. Non est igitur ab-
ſurdū, vt paulatim consimilis humor in corpore genere-
tur, qualis rabidorū canum & longiore temporis tractu
corrumptiū medicamentorum: ita vt plerosque medici-
cos lateant. Quemadmodum in eo qui ob laſitudinem
febriit, atque vt videbatur valde parū: qui post quartum
diem vrinā secreuit substantia tenuem, colore tamen ni-
gram: vt in vitroque eam quæ ex modico atramento scri-
ptorio multæ immixto aquæ formā repræsentaret. Atq;
medo alio si non atramentū ipsum dilutū inklexeris,
certè eam quæ fuligo dicitur imaginare. Visus est his a-
ger quarto die bene se habere, ita vt sequentibus diebus
leuaret: deinde die septimo vesperi cū febrire cōpif-
set, tabefactus obiit. Hēc sanè ille: quæ ego yberius de-

scripsi, quoniam ea oratione tota ferme mihi opus est. Nam quod canis rabidi morsus, & niedicamēta post tēpus interficiāt, sanè clare ostendit: quod eriā tempore intermedio nullum sit signū quo veneni vim dignoscere queamus, & illud, quod maxime erat dubitabile declarauit. Quod etiā purgantibus medicamētis ab initio opus sit antequam vis veneni cōfirmetur, & illud docuit. Accedit quod per talia medicamēta non humores tantū sed ipsa mēbra solida infici aperte existimat. Contrariū se tamen huius videtur Princeps sentire cùm dixit: Et si toxicum non cōverteretur in cibū ac nutrimentū in turdis, sed perueniret celeriter ad cor illorū, sicut peruenit ad hominis cor, interficeret. Alij omnes legūt iuxta codicū literā, non interficeret, cuius literæ nullus omnino est sensus. Ergo & ibi rursus: Toxicū ob id Gal. inquit, homines interficit, turdos non interficit: quia in turdis antequā ad cor properet, propter arteriarū angustiā moram trahens, in alimentum convertitur. Si igitur quod moram in corpore trahit, euīnci necesse est, & ob id non interficere, quomodo venenum intra sex-menses occidere poterit. Quod si dicas, loqui de veneno calido non à substantia, certe toxicum primo non tantum sui caliditate, sed magis propria substantia perimit. Vnde Diocorides: Toxicum linguæ & labiorum inflammations cap. gignit, & mentem variis imaginibus replet, illud genus insaniz procreans, quod minimè curari possit. Manifestum est autem, hoc vel contrariorum esse argumentum vel propriè cuiusdam naturæ. Accedit, quod etiā caliditate sua occidat, et inicitur tamen, aut laedit nō euictum, quæ par ratio est in eo veneno, quod à propria agit natura: quomodo enim non euictum tardius perseverabit, ut noxam inferat quæ minimè sentiat? Ob hoc etiam iūstè Gentilis ac meritò dubitabat, quonodo posset putrefaciens venenum eo magis corpus inficere, quo diuturnitatem moram in capite traxerit, cùm omne agens a gendo, si pati aptū sit, repatiatur. Respōdet vtique, quod hoc est in comparatione tantum ad frigidum venenum, hoc autem extra propositum est: nam nō interficeret, aut rarò: vel quod cùm non euacuat perpetuò agit: quandoque enim euacuat à naturali, tertio de Tempera cap.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

mentis: & tunc actio illius cessat, aut minuitur. Sed dubitatio pulchra est, responsio autem non ad propositum: cum illud non doceat, cur non finiatur actio, aut minuitur veneni putrefacientis, si agens naturale agendo debilitatur. Dicamus igitur, quod quicquid a putrido tangitur, putreficit. Licet igitur ratione principalis veneni actio putrefaciendi semper remittatur, aliter enim esse non potest in agentibus generalibus corruptibilibusq;: cum tamen humor iam putridus & solida membra a veneni qualitate deprauata, & ipsa putrefaciant, non secus actio eorum augetur, quam cum ignis accenditur, prior enim & si retundatur genitus tamē ignis de novo non minus accendit, quam qui prius lignis admotus fuerat. Quapropter modo autem non sentiatur haec interim actio, infra doccebimus itaque putrefaciens venenum quanto magis in corpore perfiterit, eō magis putrefacit, tum etiam magis depravatis in dies humoribus, & malis succedētibus coctionibus & obstructionibus adueniētibus, nam partem cōtinuō putrefacit, aliam autem præparat: nisi protinus ē corpore expellatur. Sed adhuc quis dubitabit iuxta Galeni placita, nam insensibilem permutationem ponere cogimur: mutatur enim corpus interim, nec tamen sentit. Respondeo, interim procedere hanc mutationem in humoribus, cūque hoc iuxta Galeni sententiam: sed tamen non omnino Galenus negat patiētem quicquam sentire, sed non extare signa quibus possit medicus hoc percipere: quod & verum est, interim enim tama molestiam quandam sentiūt, & in somnis turbationes ac imaginationes. Sed cum hoc proorsus nature contrarium sit, car non vomitum illico concitat? Respondeo. Omne veneno ad tempus noxam trahente, non solum præsentatio vim incesse ut nauseam concitet: sed ob paucitatem veneni, aut ob admixta dulcia & bene redolentia, aut propter cōuiuij hilaritatē, quandoq; imò perfice latet. Sed dicet quispiam, cur si dantur talia venena, nemo ullum adduxit exemplum? Apparet enim toxicum cantharidas, Argeatum sublimatum, leporem marinum, ac pleraque alia omnia esse præsentaneas aecis, non autem tandem opus suum proferre. Respondeamus itaque, apud omnes patere exemplū de mortu canis rabidi: tum

inter medicamenta sanguis menstruus & leprosi , sunt de illis : existimant etiam quidam scobem ac ramenta adamantis ex hoc genere esse: sed falluntur: nam omnino venenum non est, immo egregium ac singulare cuiusdam difficili morbi medicamentum. Scio enim quendam Gemmarium, qui mihi passus est, dedit pluribus in vicibus ad pondus drachmæ vnius, quod maximum est cuidam (existimo autem, sed dicere voluit, uxorem illam fuisse moecham) sub pulueris forma , sub scobis, sub ramentis, nec obfuisse magis, quam si panem dederet. Postmodum alius cum insaniret plures acies , ac frustra , deuorauit adamantis, nec quicquam passus est detrimenti : vocabatur autem ille, Franciscus Todeschinius.

Sciendum tamen, maximam partem horum venenorum, quæ ad tempus constitutum agunt, esse factitiam, non naturalem: nam naturalia partim rarissima, partim non interficiunt, sed fascinant, ut sanguis uterque dictus: qui tamen cum putrefaciant, nisi succurratur, tandem occidunt.

Sed non licet medicos hec docere, immo nec scire: unde 2. Zoar : Medicus, ut medicus est venena non debet scire, *tra* sed solùm ut auxilietur. Intellige quòd quantitatè quæ rere haud debet: multò minus docere, iuxta sententiam Hippocratis. Et tamen Princeps docet quātitatem croci in quæ interficit, & colocynthidæ, & lapidis rubei, & aliorū *me* multorum : Dicò quòd hoc facit in rebus, quæ venena 2. non videntur, quia vilitas iacturam superat: nemo enim c. I bibet tres aureos croci: nec dare poterit alicui faciliter, sex hoc tamen præcepto vitabit eius multitudinem in cibis *tū* ac medicamentis, sciens esse genus venenai. Genera autē 3. docemus medicos, ut possint auxiliari: sed pondus, nec vulgares, nec medicos decere docet, nisi in his, quæ nos ut innocua tractamus.

Sed cur Galenus confundit venenum putrefaciens 3. cum veneno à caliditate occidente? cum dicat: At quæ p. corporis naturam rodunt, liquefaciunt, ac putrefacient potestate calida nominantur. Dico: Venena, ut do-*ti*, cet Princeps, sunt duorum generum: quædam quæ à qualitate occidunt, quædam quæ à tota substantia, seu

proprietary. Quæ à qualitate prima, ut calefaciens, aux
infrigidans: nam euforbium adurendo, & opium infri-
gidando interficit. Quædam obstruendo, ut gypsum &
plumbum vistum: & quartum genus quod erodit & pu-
trefacit, ut lepus marinus. Hoc autem facit caliditate
sua: vnde tertio de Simplicibus medicamentis inquit
22. Galenus: Proinde longo post tempore, à quo sumptu-
sunt nonnulla intermitent: potissimum quæ crassa, ac
terrena sunt substantia. Hæc enim corpori diutius in-
hæretia, deinceps spatio putrescentia, erodunt, corrū-
puntque vicinas corporis partes. Vnde duo nos ibi pre-
cipua docet: alterum, quod venena talia putrescentia ad
tempus proferuntur: reliquum, quod ex his quæ à qua-
litate agunt, sola hæc fermè sunt, quæ opus suum ad
longum proferunt. Docet præterea modum quo putre-
ficiunt: nam prius à nativo calore corruptuntur, inde
corruptunt. Palam igitur, hæc non esse debere vehe-
menter calida. Causam etiam docet putredinis corpo-
ris humani constitutionem calidam & humidam: nam
talis putredini maximè obnoxia est. Hæc etiam à to-
to genere venena dicuntur. Porro quod omnia talia
potestate calida sint, prius explicauerat. Sed dubitatio
ex dubitatione, sicut homo ex homine plerunque ori-
solet: nam Galenus veneni à proprietate nullam fecit
mentionem; quale est Napellus apud Aucennam, seu
Toxicum, vel Aconitum. Nec veneni obstruentis ut
Princeps: sed etiam ponit venenum humidum, inquit
le Sim- enim: Si calidum sit venenum, à frigidis auxilium pe-
medi. tendum est: si frigidum, à calidis: si humidum, à siccis,
8. si siccum, ab humidis: si frigidum & humidum, à calidis
& siccis. Et quidam adducunt Auerroëm in libro de
3. coa- Venenis dicentem, Opium esse frigidum & humidum
dic. 15. venenum. Sed nos docuimus alias Opium inter siccata
potius medicamenta referri à Serapione. inquit enim,
Sim. Papaveris nigri succus magis infrigidat, & crassescit,
ac exsiccat. quæ fermè verba à Dioscoride sumptu ad
74. vnguem. Auerroës tamen Opium humidum existi-
l.c. 63. mat, dum de Cascafi seu papauere loquitur. Certum est,
Collec. quod Galenus humidum & frigidum venenum dice-
ret lactucæ lactescantis agrestis tamen, etiam satiuæ

lacrymam. De humido tantum veneno non facile est exemplum inuenire. Sed tamen Galenus voluit ponere quoniam poterat inueniri. A nimaduerendum tamen, quod raro dabitur venenum quod humida qualitate occidat tantum, sed medio caloris, aut frigoris poterit relaxare corpus, aut somnum letiferum, ut opium, aut lactucæ lacryma prouocare: opium autem humidum proculdubio censeri potest: siccatur tamen, quia frigiditas tanta est, ut comparatiose humidæ qualitatis condenset humores, & spiritum vitalem destruendo, congelet humores & membra. Sicut & glacies, nam ipsa humida cum sit potentia, à frigido tamen immo-
dicè concreta exsiccat. Vel dic quod opium resoluta
humidiore ac subtiliore parte concretum esse siccum.
humidi tamen veneni nomen præteriit Princeps, quia ratissimum est: opium enim ratione frigiditatis potius perimit: quæ humida occidunt ratissima sunt. Sed quod Auicenna obstruendo occidere dicit, Galenus siccum appellat vnde etiam Serapio talia frigida & siccata in ex- *de Sim-*
tremo esse docet, ut gypsum & plumbum. Sed de pro- 378.
prietate non erat locus Galeno dicendi, cum nec pro-
prietates salutares ibi explicet, ut alias docui: quanto
minus venena quæ sic perimunt. *lb. 2.*

Sed cur non etiam sunt venena purgantia, ut hellebo- *tra. 1.*
rus: vnde Beniuuenius narrat, duos ex superpurgatione è *II.*
vita excessisse, & alludit ad illud: Conuulsio ex hellebo- *c. 51. c*
ro lethalis est: & etiam de herba purgante sanguinem, *52.*
de qua Galenus in libro de Purgantium medicamen- *c. 3. apha-*
torum facultate. Sed Galenus in commento Apho-
rismi non negat posse dari medicamentum quod su-
perpurgando occidat, quamvis in hellebore adducat
præter superpurgationem tres alias causas mortis infe-
rendæ, nocumentum oris ventriculi, ac malam qualita-
tem hellebore exsiccantis nervos: nec non violentiam
attractionis quibus conuellantur aerui, non sola eu-
cuatione. Hic igitur modus ad siccitatem pertinet ex
parte. Qua autem superpurgat medicamentum vene-
nosum appellari solet, non autem venenum: cum prius
purget, quam occidat. Talia sunt Scammonium, cl-
ericum, colocyathis, helleborus, & titinallorū omnia.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D . C .

genera, graciola, & multa alia. Sed herba illa erat medicamen venenosum putrefaciens, vel reduci potuit ad venenum dictum à proprietate. Manifestum est autem, quod iuxta Galeni sententiam aliud dicendum est venenum à proprietate, & à tota substantia, quod multos fallit: quandoquidem putrefaciens à tota substantia venenum dici deberi iuxta illius sententiam, non tamen à proprietate.

2. Artis. Est autem venenum, ut Hali scribit, humidum, subtili cap. 1e, aquosum, horribilis qualitatis. Sed hæc diffusio valle ventre de absurdâ est: cùm, ut dixi, etiam metallica prædura & ap. 27. sicca venena sint. Melius est igitur dicere cum Auicen- secunda ea, quod est id: quod à corpore non mutetur, & ipsum mi. doc. 2. mutat. Et hæc verba ex Galeno sumpta sunt in tertio cap. 15. de Temperamentis: quamobrem & sub eodem pror- cap. 2. m. fus sensu, quo ab illo prolatâ sunt intelligenda erunt: ap. 2. scilicet, quod non mutatur venenum ad naturam huma- nam: ad aliud tamen immutatur tum putrefaciens ma- xime ut declaratum est: ipsum enim prius quam agat immutatur. & quomodo per tempus manens putrefa- cit, iam est declaratum: in aliquibus tamen putreficit substantia sanguinis: velut in muliere quæ laborare vi- debatur lateralî morbo Anno M. D. XL, ad quam voca- tus cùm iam haberet spirationem grauem, videretur que moritura eadem die, consensu medicorum priorum rogantibus affinibus cùm certum esset bibisse ve- nenum iam aliquot ante mensibus, secui venam, pro- diitque non sanguis, sed virentis herbae succus, perseue- rauitque usque ad vñcias nouem: quod ego prodigium videns, nec proficere ex hoc certus, iussi sanguinem sibi, magna cum astantium admiratione: vixit tamen adhuc triduo, quasi alleuiata venæ sectione. Manifestum est autem, quod iecur tale esse debuit. Veluti cùm hæc re- scriberem Anno M. D. XLVI. ætatis aurem XIV. Thomas Iseus amicus noster misit sanguinem viri nobilis ad me, cui venam secuerat, lacti adeo similem, ut nihil fuerit expressius. Manifestum est autem, quod vel putre- faciens hic bibit venenum aut hepar tale diutino mor- bo factum est, siquidem lacteum. Similia enim à simili- bus generari necesse est. Porro, venena purificantia

maxime, ut dixi, proferunt vim suam, sed quae obstruerunt, non similiter: quamquam enim occidunt tardè, celeriter tamen inferunt tale detrimentum, ut sentiant. Pleaque autem venena, quae vim suam procrastinant, sicutim, & mentis alienationem inferunt: calida enim, aut sicca, aut putrefacientia sicutim inferunt corrupto humido innato: unde etiam aqua intercute laborantibus sicutis adest, quamvis superfluo abundant humido, & tabidis, & senibus: frigidum etiam vel congelato nativo humore, vel siccitate iuncta excitat sicutim. Quae à proprietate agunt corrumpendo humidam substantiam, & ipsa generaat sicutim. Carere igitur omnino sicuti, maximum est argumentum non bibisse venenum. Mandragora tamen & succus lactucæ perimunt absque sicuti, sed hæc copiosa esse oportet: & paucissimis contingit, ut his pereant venenis. Cicutam nunc scias prætermitto. Sed mentis alienationem faciunt omnia venena fermè, ut de Toxico superius diximus: sic Sardonia herba, Pharicū, Apollinaris, Mandragora, Palicaria, Coriandrum, Pomum spinosum, Aconitum, Dorycnium, Ixias, Cerussa, mensura sanguis, tum leprosi, Hercules lapis, & ceruleus, succus albæ vitis, Bryoniae dictæ, tum Rhododaphnes, tum mel anaardi, fibri testiculi corrupti, & felis cerebrum, & nux vocata methel, & bacchæ lauri corruptæ, nucësue, aut auellanæ, & extremitas ceruinæ caudæ, & assatura suffocata; & fangus hominis biliosi irati, & fel leopardi, & cicuta: unde rectè Plato constare mentem Socrati describit in Phedone, cum ex veneni vi labore debuisse, pro miraculo. Ergo frigida id per se faciunt, obturbantia mentem, calida putrefaciētia, & quae à proprietate agunt, plurimum atræ bilis generant, & ob id mentem loco mouent. Sicca somnos tollunt, unde mentis alienationes, hæc autem magis, quæ cum tempore perimunt: inde fascinati, præstigiati, lunatici. Sed non solum in potu sumpta, sed morsu & ictu insipientia mouent alienationes, ut scorpij ictus, & morsus canis rabidi. Sed Galenus in libris de Temperamentis, lib. 3. c. videtur sentire illius spumam non eodem modo afficeret inquit enim, Neque enim viperæ venenum, aut rabidi canis spuma, aut aspidis virus, quæ tamen si extrin-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Secus occurrant offendere creduntur: parem vim habere
vel soli cuti applicata, vel intro assumpta. Quare haec ve-
nena intro assumpta iuxta Galeni mentem haud vide-
buntur. Nos tamen vocati sumus anno M. D. X L I I I .
quarta noctis vigilia, ad Alexandri Brasæ patritij viri
curam, cum in alterius medici manibus esset, depre-
hendimusque rabidum esse, erat enim hydrophonus:
cum autem cæteri medici simul aduocati, & qui prius
aderat faterentur, quæsumus est de causa: astantes con-
fessi sunt osculasse rabidum canem antequam emitteret
suffocandum: mortuus autem est sequenti die ut nos
prædixeramus. Constat igitur spumam rabidi canis
venenum esse pessimum, etiam intro assumptam.
Sed hoc Galenus non negat, non tamen semper occi-
dit: aut enim immixta cibis retunditur, aut paucitate
sua evanescit. Ille tamen cum iejunus esset exoscu-
latus canem mortem momordit. aut forsitan per nares
ad cerebrum raptum venenum est, offendebat enim
plurimum in inspiratione. Quid igitur? an auxilium
aduersus venena haec temporanea? Certe sic vnde Tran-
quillus in Nerone: cum destinasset occidere matrem,
venenoque tentasset, sentit antidotis præmunitam.

campositio ne. 177. Quale id esset Antidotum docet Scribonius largus.
campositio ne. 164. Sed nostro tempore difficillima compositio: nostra
melior, de qua in libello Experimentorum, & partu fa-
cillior: nunquam tamen absoluere potui, præseruare
enim potest absque dubio ab omni veneni genere. ille
tamen duas connumerat herbas Hierobotane & δευτερι-
φυλλον. Satis hoc constat, præassumpta omnem vim tol-
tere veneni, neque enim illud probarim,

Profecto poto Mithridates sepe veneno,

Toxica ne possint se a nocere sibi.

Sed ex antidotis potius ea securitas parata est. Non est
consilij mei, ut hic ea describam, quæ aliæ aduersus ve-
nena, vel paratu facilia, vel præsentissima conscripsi.
Illud potius querendum est, cur viuenti iumento, ut
mulo, includi aduersus præsentanea venena sit unicum
ac non fallax auxilium, si celeriter administretur. Con-
stat sanè, venenum aut per paruas arterias maxime,
quod iaculatur in sinistrum cordis ventriculum, aut per

cauam quod bibitur in dextrum elabi, atque sic interficere. At si immodico calore exterius auocetur, non calefacto pulmone, aut visceribus, per parvas venas aut arterias à corde auocatum defertur ad cutim, atque eo modo liberatur æger. Constat igitur cur neque in hypocrasito iuuatur æger, nec in veneno ad tempus, nam nihilominus illud hæret membris: & virtus in qua unicum separatur in talibus auxilium, calore exenterati iumenti debilitata, corpus veneno depascenti absque ullo præsidio exponit. Horum igitur venenorum, quæ temporis tractu sensim ac latenter interficiunt, alia quidem ventriculum terebrant, ut acus, vitrum, ac clavi.

Nuper hoc Martio mense, Anni ut dixi M. D. X L VI. sacra virgo insana, vinculis soluta, vitru ciceribus confractum miscuit, inde multæ ex his absque detimento evasere, duæ tamen hydrope extinctæ sunt, una cruciatu ventriculi peritura laborat: ad quam nos, cum alijs nihil proficerent medici, vocati sumus. Alia autem congelantur in ventriculo, & lapidis formâ induunt: & duo meo tempore excisi sunt, quorum ventriculis inerat lapis otii ferme gallinæ magnitudine, quorum alterum vidi, defunctu tamen, ac cum diuideretur. Hi ambo intolerabilibus ventriculi doloribus mortem obierant. Sed alia putrefaciunt iecur, & sanguinem totum corrumpunt. Sunt & quæ erodant pulmones unde emoptris violentia: alia post modum erodunt vesicam, ut citharides: sed hæc subito deprehenduntur: cum enim membrum sit nervosum, illico dolet, & patitur.

Contigit res mira Gallare oppido Mediolanensi, de qua alias scripsimus, sed non pigebit hic referre: Cum quidam hominem necare destinasset, essetque in oppido feditio, minister quidam ecclesiæ venenum immiscuit tortæ, quam tartaram vocant, ex lacte & ouis constat, mortui autem sunt ex eo nouem conuiuæ, alijs intra mensem, alijs intra sex menses, quidam intra quatuor: omnes tamen tempore maiore quam mensis, minore quam anni dimidio. Attulerat ex Roma id veneni genus, ubi C H R I S T I sacerdotes ei clarissimæ industriae operam dant: sic ille, mortuo quem destinauerat, sacerdotio functus est: lege enim sibi inuicem succedunt,

Igitur hi donec crustas in capite emitterent, nihil profus sentiebāt: inde grassante veneno etiam febris super*de locis.* ueniebat, quæ occidebat. Erat autem venenum id, ut illi *ap. 5.* mihi retulerunt, puluis cineris similitudinem referens. Galenus itaque veneni notas docere volēs inquit: Cūm enim secundum illorum qui melius de his sentiunt placita, eadem symptomata quæ à veneno fieri possunt exhibito, fieri etiam queant ex humore aliquo interius genito: si tamē in homine natura probis humoribus abundante, vix tūque sanorum mente, mors repente qualis his qui venenum sumpserunt contingat, deinde corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium, aut diffluens, aut præ marcore fœdum reddit odorem, ac molestum, hunc venenum sumpisse aiunt. At hæc præsentanei venesi signa sunt: diuturni autem quod dixit in Tiberio Tranquillus, cor igni nō cedere. Sed hæc longinquiora sunt, quām, ut medicum instruere possint. In præsentaneis *ib. 13.* igitur præter Galeni signa, quæ parum profunt, cūm de *ap. 86.* mortuis agant, & Aërij fabulosa deliramenta, ponam, quæ experientia ipsa comperi. Aurichalcum cūm venenum erodens sentit, tum etiam aliorum plura genera, colorem immutat. hæc est in signis utilitas pauperum, qui securius quām auro vel argento comedunt ac bibūt. Præstat igitur furculam ex illo splendente habere. Dixerat Plinius electrum natuum stridere, sed vix est re-simile, & nunc illud rarum inuentu. Nec nisi à putrefacientibus patitur, qualia etiam sunt, quæ aurichalcum certo immutant experimento: velut auripigmentum, & cætera huius generis. Aliud cautionis genus: omnia sunt aut fœdo odore, aut sapore tetto, aut sib dentibus strident: quamobrem si quis cōsiderate comedat, & lente, tum ab his abstineat in quibus hæc latere possunt, ea autem sunt præ dulcia, & odorata, & quæ saporē acrem aut magnum habent, facile vitare poterit.

Et scias, Princeps illustrissime, quòd ex decem qui venenum bibunt vix unus, nisi repetatur, moritur. Dico autem vulgaria, aconitum, cicutam, opium, auridigmentum, atque eiusmodi. Scio multos qui plusquam quindecies venenum dum ægrotarent, biberunt potens, quorum aliqui vix periere, aliqui etiam seruati

sunt. Quæ autem occidunt factitia sunt, & magni pre-
tij: nec tamen ex illis qui ea sumplerunt vix pars ter-
ria moritur. Ob hoc periculum solum fermè in dome-
sticis. Nam & Arideus quamuis venenum ab Olimpia-
de nouerca accepisset, superuixit tamen: & si mente
oblæsus. Sic plures alij venenis regiis eportis. Sunt qui
lapidem porcelanam, figulini genus est, ac in India fa-
ctitij, prodere venenum affirment, quod nequaquam
verum est: cum enim tot sint venenorū genera, im-
possibile est ab uno omnia eadem pati, atque ideo de-
tegi. Factitia autem & ipsa retinent odoris aliquid, aut
saporis, vel ob materiam si absque ignefiant: vel ob
ignem, si cum ipso præparentur. Pleraque etiam eorum
strangulare videntur cum sensim deuorantur, ut quæ ex
argento sublimato, ex toxicō, ex fungis, ex spuma bu-
fonis, aut serpentum fiunt. Cum verò deuorata sunt
vomitum cident, tunc summum præsidium est, ut euo-
mat. Quod euomuit si suspicio subest, ieiunis gallinis
detur: hæc si contristantur, venenum est: si autem etiam
moriuntur, valde exitiale. Hoc idem in fungis ac ranis
(si quis casu deuoratus euomuerit) fieri debet. Cum ta-
lia prætermittant medici, qui custodiæ principis præfi-
ciuntur, ac glorieantur, quod illis neglectis, ac eorum sa-
lute dicentur. Nō intellecti enim nulla est curatio mor-
bi. Sed Principes suo malo plectuntur, qui fucum pro-
roseo colore nativo diligunt. Tu verò sapientissimus
es, fructumque sapientiæ, velut Cæsar noster feres.

Sed cum non hic locus sit curam tractandi veneno-
rum, sed in quatuor libris huic negotio dicatis, quos ca-
nones curandorum morborum appellauimus: id solum
dignum scitu est, an expurgantia medicamenta epoto
veneno conueniant. Nam de vomitu ante distributionem,
de prouocatione sudoris post distributionem, sa-
tis conuenit: sed de medicamentis expurgantibus est dif-
ficultas: dicebat eam Princeps. Et ad summum ex me-
dicinis quæ bibuntur causa venenorū, aut queritur con-
fractio acuitatis veneni, sicut cū lacte: aut resolutio sub-
stantiæ eius, sicut cum alexipharmaco, aut exitus sub-
stantiæ eius: ut per lemniā terram, aut oppositio quali-
tatis: ut alliū in vino damus ei, quem scorpius pupugit: auxi-
miza

atio/ constat enim venenū scorpionis frigidum esse. vt etiam
extaqua/ ipse testatur, & Benvenius de hoc se vidisse magnum
i trac. 5. effectum affirmat. Hic igitur non meminit expurgantis
ap. 3. medicamenti. Sed nec in cura Calcis, & Arsenici, & Na-
ap. 56. peli, quæ maxima sunt venena, & auxilio hoc maximè
extaqua/ indigere deberent, huius meminit. Et cùm de cura ar-
i Sum. genti viui tractat, enema exhibet, medicamentum non
na i.c. 9. exhibet. Ratio etiam ad hoc facit, nam medicamentum
Sum. sua caliditate venenum attenuat, & etiam trahit ad ven-
cap. 1. triculum, igitur cùm conturbet etiam vel occidet, aut
summa 1. valde nocebit. In oppositum est ipse, & bibat decoctum
ap. 2. vrticæ cum butyro cocto ad expellendum venenum vo-
extaqua/ mitu, & purgatione. Manifestum est autem quòd vrti-
i cap. 4. cæ semen purgat pituitam, & humorem crudum: non
ap. princ. quòd purget, inquit, sed quòd deterget: ideo verba quæ
.. Cano- sequuntur sunt clariora. Oportet vt vtatur enematibus,
is. c. 723 cùm autem fuerit cōmotio supra illud, vtatur eo quod
 vomitu & purgatione educit. Et rursus alibi, dū de spu-
extaqua/ ma argenti loquitur: Et ad vltimum vtatur aperiétabus,
i Sum. I. & prouocatibus, ac purgantibus. Et in capitulo De gy-
ap. 3. pso: Et indiget solutione ventris cum scammonio, & ti-
ap. 5. milibus. Et in capitulo de scobe ferri: Et indiget ali-
ap. 8. quando lapide Herculeo, & lac cum eo quod violenter
ap. 4. purgat. Et rursus dum de cerusa loquitur: Et datur in
ib. 13. potu scammonium cum aqua mellis, & hoc sumpsit ab
ap. 77. Aëtio in eadem cura. Quo magis mirū est Aëtium nun-
ap. 48. quam alibi memoriam purgantis fecisse medicamenti:
inf. lib. fed nec vbi generaliter tractat venenorū curam: so-
 lum Bryoniam dat in perfictionibus cum pipere, lase-
 re, & similibus: opis or potius qualitatis ratione, quam
 purgandi causa. Verū haud difficile fuerit hos cōcordare: Quandoquidem venenum, vt venenum est, pur-
 gante indiget medicamento: sequuntur tamen ad pur-
 gationem calefactio, distributio, taliāque: quamobrem
 neque in calidis, vt toxicō & auripigmento, nec in liqui-
 dis, vt argento viuo, & cicuta, nec in purgatibus aluum,
 vt helleboro, aut clasterio, purgantibus medicamentis
 vti oportet: sed solum in frigidis solidis, nec purganti-
 bus, qualia sunt, gypsum, & cerusa: & ideo in regulis ge-
 neralibus purgationem laudauit Princeps, quæ tamen
 paucissi-

paucissimis conuenit venenis: ob id Aëtius non purgandum generaliter censuit, cum paucissimis in venenis purgatio conueniat. Exceptio enim regula amplior est. Ut que igitur bene regulam docuit generalem: ille à ratione constituit, hic ab his, quæ occurunt frequentius medico. Vnde bene dixit Galenus, quod excremen-
 ta quæ subterfugiunt concoctionem in venenofis me-
 dicamentis, urina, aluo, & sudore expelluntur. Est etiam
 dubium in medicamento ne adhuc veneni reliquiae di-
 stribuantur per corpus, quæ in ventriculo manent: ob
 id nisi in his tutum est medicamentum, quæ iam dicta
 sunt: in aliis, si iam virtus penetrauerit, enematibus uter-
 dum est: ob id etiam alexipharmacum in expurgando eli-
 gunt, quandoquidem calor naturalis est qui expellit. &
 hoc sæpe repetit Avicenna. Scendum est autem, quod ^{de Tem-}
 ne quis in aurichalco decipiatur ipsum maculam etiam ^{cap. 3.}
 ab omnibus quæ acria sunt contrahere, ut aceto, ac sale,
 tum maximè si misceantur / verum non est similis ma-
 culæ, à veneno enim nigredinem & rubiginem contra-
 distinxit, ab aliis autem pallebit. Sed forsitan quis requiret, un-
 de periodici ac lenti veneni signa sint? Sed rarius illa e-
 tiam presentaneis, ut dixi, interficiunt. Faciunt autem et alijs
 plerunque febres sui generis calidum, & siccum, tertia-
 nas: humidum, ac valde frigidum, lentas, ac tabificas,
 instar pituitosæ: frigidum & siccum, cum periodis quar-
 tanis, quod etiam medicos fallit. Sed singulare signum ^{lesio, ut}
 est læsio in ventriculo, cum voluntate euomendi: nec le-
 uantur oleo, nec oximelite, sed minus oximelite. Cùm, namque
 igitur nausea urget, & febricula, nec vlo euomunt au-
 xilio, tunc veneni suspicio adeat: certius, si cum hoc ero-
 sionem cum vigiliis sentiat. Memini me, cum Venetias
 fortè fortuna iuissim, ostenderunt mihi Ioannem Scot-
 um, cui affinis ob intentatam litem, venenum diutur-
 num exhibuerat: febricula is afficiebatur continua, quæ
 tamen tertio die exacerbabatur: dolor in ventriculo &
 erexit perpetua, inde marcor & tabes cù vigiliis, & vo-
 mitus quasi lenta pituitæ ac crassæ, & sitis, non tamen
 multum valida, & defecções albæ ac corruptæ. Hunc
 prædicti, cum iam tabefactus esset, intra tres menses mo-
 riturū, sed nec duobus superauxit. Et hæc inquā de diu-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

turnorum venenorū signis quæ ventriculo hærent. Quæ autem colliquant hepar, celerius perimunt, nec vñquam annum attingunt, cùm priora quandoque ad triennium extandantur. Signa eorū quæ iecur colliquant sunt, egestio fœda, tristitia, malus color, & vigilia. Nunc tādem reliquum est, vt de his dicam venenis quæ solo cōtactu occidere creduntur, nam ea vt leuius inficiunt, sic tutò copiosius exhibētur, atq; ob id non minus ehibitis sunt periculosa. Dum viderem parari mensam Cæsari, dētergebant sedem, mensam, & pedum, pluteum sustentaculum mappa: existimāt enim venenum aliquod adeo esse potes, vt vel sub calceis vel ephippiis occidat: quod probè cōfirmatur, pestiferi experimentorū ipsum enim ferro, vestibus, canibus, lapidibus, lignisque contactu hærens perfæpe necat. Hanc tamen tātam subtilitatem perfidia nostrorum temporū inuenit, quod antiqui ignorabant. Celebre est hoc, vt fertur, apud Turcas efforam gētem. Hoc peremptum ferunt Ioānem Galeazium Mediolani ducem, q̄ti Virtutū comes prius fuerat vocatus. Remedium est, carrio, vel Theriacæ electæ illicio. Præsentissimū ignis, modò celeriter adhibetur. Verba autē Prin- cipis iuperius addūcta de turdis hoc recte ostēdūt, quod etiam fateri debemus: Diuturna venena nō esse, venena cùm occidunt: neq; enim ad cor permeant, sed corruptis corporis partibus per fèbres & phlegmonas intērimūt.

CONTRADICTIO X.

Aetas consitentie an ad xxxv. annum terminetur.

- G**Alenus tertio Prognosticoru inquit, Primus terminus conuersioris ad habitum frigidiorū est annus trigeminus, nouissimus verò trigeminus quintus. Multis verò propter naturā ab initio contractum, & quæcunq; secundum casus, aut consuetudinis & arbitrij differentias permutantur in medio, ætas vigoris est circumscripta. Liquet igitur, q̄ summi vigoris, vel ad xxx, vel ad xxxv. annū iuxtra Galeni placita terminatur. Et o. tertia Aphorismorum: iuuenum ætas quinta septimana terminantur. & post pauca, Nā quæ iuuenibus ætas con-

tenuatur, ad duas sequentes septimanas extēditur: in qua
 ætate omnia vitæ munia, & quæ atque illi, quæ in vigēti
 ætate consistunt, conantur peragere, non tanien eodem
 modo ad labores sufficiunt. Manifestum est, & luce cla-
 rius, vigoris ætatem nō vltra xxv . annum vt ad sum-
 mum extēdi. Vnde prius, dum de iuuenibus loquitur, in
 summo vocat vigore cōsistētes: talibus enim ardentes
 febres accidere refert. Ipse tamen Consistentem vocat à
 xxxv , ad xlii annū prima Aphorismorū, dum in-
 quīt, Appellat autē ætatem habētes cōsistentem, eos qui
 medium habent ætatem inter iuuenes & senes, ita vt ab
 ætate quidem vigente recedant, nondum tamen habent
 sensum senectæ manifestum. Sic autem & Thucydides
 quosdam dixit, esse in ætate cōsistentiæ. Verū inter hāc
 ætatem & adolescentiā altera quādam est. Ostendit hic
 clare, quod consistentiam aliā faciat ab ea, quæ Vigoris
 appellatur. Corsonat ad id quod dixit alibi, Ætates qua-
 tuor sunt, Crescentium, Vigentium, Consistentium, & fer. fol.
 Senum. Iuuentum, atq; vigentium atibi Ætatem floren-
 tem appellat, quod in illa operatiōes snt perfectissimæ. cap. 2.
 Auicenna autem posuit adolescentiam vsq; ad xxx . an-
 num: Consistentiā, quæ est pulchritudinis, ad xxxv . vel
 ad summum ad xli . Primum seniū, cūm virtus non ma-
 nifeste minuitur, ad annū vsq; lxi . Deinde Senectutem ^{lib. de.}
 ipsam vsq; ad vitæ finē. Manifestum est, quod Auicenna ^{prima} mi, do
 quinque annis plus florentem extendit ætati, quam Ga-
 lenus: & primum seniū xii . plus, id est, à xlii . ad lxi .
 omissa ambiguitate nominū: nam Auicenna Consisten-
 tem vocat, quam Galenus secundo Aphorism. vigorem
 in summo cōsistentium: quam verò Galenus simpliciter ^{cap. 3.} nō
 vocat Consistentē, Auicēna appellat Diminutionis non
 manifestæ. Sed his in verbis apud nos nihil momenti
 affert, difficultas est in re, vt visum est. Perspicuū autem
 est ex his, cremenā nostri corporis ad xxv . vel xxxv .
 annū extendi, iuxta Galeni sentētiā, non autē ad xli .
 vt quidam putant. Veruntamen manifestius cremenā
 in longitudine ad id temporis terminatur. Princeps au-
 tem utique ad xxx . vel xxxv . annum parum admodum
 in longitudine augetur, in latitudine autem ac crassitu-
 dine haud obscure. Quān etiam Philosophus primo ^{de} cap. 1.
^{Aph.} ^{n.s.m. 1}

H E R . C A R C O N T R . M E D I C .

Generatione animaliū. Quinquennio nanque ferè corpus in homine dimidium capere quidem omnī magnitudinis videtur, quæ reliquo toto tempore comparatur. Id si ad lōgitudinem referatur, minimē verum est, nam triennio dimidium longitudinis plerunque absoluītur. Si autem ad totius corporis molem, octuplā esse oportet viri ad quinquennis pueri magnitudinem: extenditur enim longe minus in longum, quam in latum, aut profundum. Sed nec dimidium molis intelligere oportet: nam necesse esset viri proceritatem quartā partē quiaquennis pueri magnitudinem solum (sed nec plenē) superare: erit igitur ea ætate dimidio minor viri: quoniam quo longitudine exuperat latitudine & crassi tudine superatur. Sed sit qualisunque ratio huius, certe Aristoteles non videtur, ut pleraque, quæ in his scriptis libris, ad vnguem fuisse affectus. Haliabas autem non obscurè terminum incrementi xxxv. annum statuit. Similis fermè sententia habetur à M. Vatrone, sed non tempora eodem modo partitūr. Ætatem enim primam Pueritiae, à puritate, ad xv. extendit annum: sequentem Adolescentię, ab incremento ad xxx. usque: tertiam Juuentutis, à iuando, usque ad xl. v. quartam ad lx. extendit: quintam ad vitæ finem Senectutis: ut priores omnes x. v. annorum spatio claudantur. Sic ille fermè à xxx: ad xl. v. annum hominem confistere arbitratur, proxima sententia Galeno, ut constat: neque enim corpus nostrum, quin crescat, aut decrescat, vñquā quiescit. Finem igitur incrementi fuscipienti anno xx. vel ad sumnum xx. v. proximis x. v. sequentibus annis homo confistere videtur, ut nec labi vires, nec crescere videantur. Censorinus tamen refert in suo libro de Die natali, Hippocratem in libro de Septimanis, qui ad nos non peruenit, constituisse ètates septem. Primam ad septimum usque annum: alteram succedentem ad x: iii. tertiam ad xx: i. quartam ad xx: v. quintam ad xl: i sextam ad lx: iii. extremam usque ad vitæ finem. Vnde satis constat, à lx. anno supra omnibus hoc conuenire, ut ètas illa deplorata quasi habeatur atque inutilis functionibus corporeis prossus, alijs autem etiam parū utilis. Arabes Astrologi, & quidā etiam Græ-

cus, ut Brasavolus refert, ætates pro planetis distinxerunt: Lunæ quatuor annos primos, sequentes sex Mercurio, octo succedentes Veneri, septem post hos Soli, xxi . Marti, sequentes proximos xxi . qui lxiiii . terminantur Ioui, extremos Saturno tribuentes. Quæ opinio ut naturalis non est, ita etiam à nobis in Astrologia placitis reiecta & impugnata est. Galenus certè in *aphorismorum* prima parte, sex statuit ætates, quibus si septima, quam præteriit, Infantie, adnuerecretur, tunc septem numero erunt, atq; totidem, quot planetæ, ac quot ab Hippocrate numerantur. Meminit enim Pueritæ, Adolescentiæ, Iuuentutis, Consistentiæ, Senijs primi, & Senectutis perfectæ. Hic igitur in re manet difficultas, quonam pacto Auicenna ad xii . annum extendat floritatem ætatem, Galenus ad summum tantum usque ad xxxv . Et rursus Princeps ad xii . consistentiam, Galenus ad xliii . Responderi solet, in regione Auicennæ diutius viuere homines, atque ob id in longius extendi ætates, quam in patria Galeni. Sed regio Principis calidior est. Aristoteles autem in libro de Iuuentute & senectute, censet ob id parum viuere animantia, quod nimio æstu humidum à continente naturale consumatur. Sed ille idem non hoc censet de calido, quod humido coniungitur: in libello enim de Longitudine ac breuitate viræ, dixit: Calidum cum humido iunctum & viræ & incrementi causam esse: quo fieri potest, ut habitantes in calidissimis regionibus diutissimè viuant. Atque hoc alibi nos declarauimus. Esse igitur potest, ut in regione Auicennæ diutius proferantur ætates: nam & Averroës suam, quam Galeni facit regionem temperatorem. Vel dic, quod Auicenna extendit ætatem ad xii . floritatem, quia nihil omnino quo ad vires homo debilitatur, ad patientiam autem laborum non suffert: à xii . autem debilitatur, et si non valde conspicua sit iactura. Vel forsitan Galenus vires corporis solas contemplatur, quæ à xxxv . minui incipiunt. Auicenna totum hominem, qui quamvis labatur viribus corporeis, ingenio tamen eo magis pollet: quod sit, ut à xii . ad xiiii . consideretur: à xxxv . autem ad xii . manifestè ingenij vires augentur, quod decedit è corporis viribus, omnem sensum in-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D . I C .

terim effugere solet: quo sit, ut etas à xxxv. anno ad xl., ad hominem collata ad florentem referri debeat: ad humanum autem corpus ad consistentiam. Sed cur hominis corpus viribus celerius, quam intellectu senescit? Nobis animum immortalem statuerintibus facile iuxta philosophorum sententiam in libro de Animi immortalitate responsum est. At si animus non immortalis statuatur dicendum esset, intellectam esse quandam $\alpha\pi\omega\varphi\sigma\tau\alpha$ animi humani, Hec cum fundamentum receperit ex se immortalis est, & ideo semper augetur: quia primis ac paucissimis extantibus formis rerum struem exstrue agit, ac facit superstitutionem: quæ quondiu manet initium, semper augetur. Sic sit, ut anima ac corpus in dies debilitatur, immaterialis autem intellectus augetur: quoniam natura sua immortalis est: videturque separata $\alpha\pi\omega\varphi\sigma\tau\alpha$ illa ab anima ipsa & corpore: cum tamen corpus adeò consenserit, ut prima illa fundamenta perturbentur, aut obliuione delitescant, tota $\alpha\pi\omega\varphi\sigma\tau\alpha$ illa, & superstrues corruit simul, nec amplius redire potest: sic sit, ut quibusdam intellectus incrementum ad lxx. usque, aliis etiam usque ad lxx. annum extendatur: quæ enim posteriora sunt, & magis ab initio animi remota, magis in pretio habentur: videntur enim priora omnia incladere: atque id potentia verum est, ut quod octaedri solidi ad retracedri ratio, eam quæ lateris recto angulo oppositi æqualem potentiam continet. Sed quoniam pacto intellectus iste noster esse potest? Ob hoc dixerunt quidam, præparationem nostram esse, quæ est potentia intellectus. Hoc autem ad librum de anima referatur.

Cæterum id forsitan dubitabit aliquis, quoniam pacto Phil. prob. Iosophus dicat, Longitudinem plus augeri latitudine ac prob. crassitudine? afferatque rationem, quod longitudo ter augetur, latitudo bis, crassitudo semel: non igitur serius profunditas aut latitudo lógitudine: sed nihil prohibet, longitudinem semper augeri dum crescit animal: posteriorius tamen minus latitudine vel crassitudine. Quod autem seorsum augetur longitudo, ab initio sic debet intelligi, ut reliquarum dimensionum incrementa ferme lateant, velut in arboribus. Natura tamen nobis propriæ tres præsidiuit etates, Incrementi, Consistentia, ac De-

cremerit. De causis horum iam superius diximus. Verum non sunt iidem omnibus fines: vnde Galenus in sexto de Sanitate tuenda: Nec tamen est has ætates numero aorū circumscribere, quemadmodum quidam fecerūt, sed in latitudine quadam: vt cùm pubescere incipiunt aliqui anno xiiii. alij sequente, alij autem post, longiore adhuc tempore. Initium autem remissionis quidam habent statim post annum xxx. alij autem post xxxv. Ac robur quidem statim minuitur post ipsam summam vigoris ætatem: non tamen hi sanitatem amittunt, tametsi minusquam antea laudabilem habeant. Cælius refert, Grecos quibus diligentissima cura horum fuit, minutum ita concidisse ætates, vt cùm primum natus esset ἑρέφος, diceretur infans: cùm ambulare incipit, παιδίον: cùm disciplinis aptus est, παιδία, cuius quasi diminutiuū παιδίκος: cùm nondum satis aptus habetur, παιλικός insequitur encyclicarum disciplinarum ætatem iuxta Veneris titillationem: inde ἀρτσπαιδία, vel βουπαιδία cùm iam matura sunt in ephemia: post ἀποδρόμοι ephebi: ἄνηψιοι autem impubetes communi nomine, ante pubem omnes: inde μεράρχη adoleſcens, cuius diminutiuā μεράρχιον, & μεράρχιλον post νέος, iuuenis: sed ante ipsum est νεανίσκος, de prauata interpretatione plerunque (est enim iuuenculus) illi adolescentulum quandoque significat. Post est καθετικός, consistens vir: inde ἀνιλογέρος, viriens senex: & τριβερικής diciimus adhuc firmos senes: sed παμπάλον proximo morituros. Horum duo genera sunt, ultimi namque ἀτχα τριεροι, priores autem παλιοκρόταφοι, genetiv autem dicunt ætatem validiorē generandi, pariendive. Sic Greci expressius scribunt, quæ nos circumscribere cogimur. Ergo ad summum ætas nostra viget ad unum vique xxxv. nec si quispiam postea ægrotet, verè pristinæ restituitur yaledudini; nec decet sc eisdem laboribus exponere: non solum autem robustiores sunt à xxii. anno ad xxxv, ab incrementum, sed etiam ob soliditatem membra. Membra autem, ac partes, quæ non ex semine dignantur, etiam senio quandoque, semper autem ante aguntur.

CONTRADICTIO. XI.

In declinatione generali an contingat aegrum mori.

Cum aliquando illud euentu contingat, ut ægri non falsa morbi declinatione mihi se habentes attamen pereant: non ideo absurdè dubitari solet, an in veris morborum ac generalibus remissionibus æger mori possit. Nam de falla remissione Auerroes dicebat, Et aliquando accidit mors in augmēto, statu, vel declinatione: & declinatio in mortiferis morbis sit à debilitate virtutis, non morbi. Quo minus mirum fiet, in his mortem contingere. Sed dubitatio est de vera declinatione, cum unda dicat Princeps: Et tertia est mors facta in declinatione, ar. tra. & est pauca & rara, & plurimum illius est in declinatio: ne particulari, nō generali. Et causa mortis in declinatione accessionis est, quod calor expanditur & diuiditur, & quod necessarium fuit ex vniōne illius in principio disperditur, quia natura ferè secura redditur. Et quidā ex his cum syncopi subito, alij autē sensim pereunt. Et fortasse declinatio est mollificatio virtutis absque morbi remissione: & ideo existimatur, quod sit vera declinatio: cū tamen in ea pulsus mollior fiat, & inordinatus: in vera autem confirmetur, & ad ordinem redigatur. Vnde luce clarior est, hic loqui in prima verborū serie de declinatione vera, cū sermo secundus à primo seiunctus sit, & etiam non esset verum quod frequentius mors in declinatione accessionis contigeret, quam in declinatione falsa: nam falsa declinatio frequenter accidit, mors in remissione accessionis raro admodū, ac pro miraculo. Vnde necesse est verba illa, Et plurimum illius: referri ad verā, non ad fassam generalem declinationem. Memini etiam p. 3. fol. me legisse apud Rasim, quarto Continentis, hanc senten: i. col. 2. tiam: In morbis, vbi expulsio sit à virtute naturali, concoctio sanitatem prænuntiat, quoniam virtus quæ concurre potuit, expellere etiam sufficiet: at vbi per voluntariam virtutem, velut in morbo laterali, quod concoctū est, expelli debet, sāpe concoctioni mors ipsa succedit. devictus Alibi etiam in eodem morbo recitatur exemplum, cum acutis. concocta materia ex esu lenticulæ cum aceto suffocatus n. 27. est æger. Solet etiam adduci argumentum Nicolai de

decrepito in declinatione, cui plus virtus ex ætate, quam
morbis à virtute decrescit: qui sic in vera, ut ille cōcedit, *lib. 2. t. 2. sum-*
declinatione morietur. Mitto nunc nouos superuenien- *1. c. 15.*
tes morbos: nam hoc nil magis mirum, quam si in mor-
bi remissione cadente domo quis obruatur. nam si sanus
à morbo corripitur ac moritur, quid oppidò mirum est,
iam languentem, licet in morbi remissione, nouo mor-
bo opprimi? Non ignoro Gentilem existimasse verba
Principis intelligi de falsa tantum declinatione: cùm e-
tiam existimet in falsa declinatione morbum cum vir-
ture remitti, cùm tamea Princeps falsam declinationem
non morbi, sed solius virtutis remissionem haberet di-
cat: non est enim necessarium ut morbus remittatur, sed
ob id declinatio dicitur, quia morbus remitti videtur,
non quia remittatur, atque non semper ad virtutis de-
clinationem falsa declinatio sequitur mortis præsentib-
us signis iata subeuntibus, aut quia morbus non in na-
turali calore viger, ut in fluxu, phlegmone, doloribus:
aut etiam quia virtus omnino repente concidit, cum igi-
tur morbus febris fuerit, nec in virtutis attenuatione li-
gna mortis euenerint, sensimque, nō morbo virtus euin-
citur, falso declinare morbus apud inexpertum medi-
cum, aut etiam astantes iudicabitur, & hoc ubi amplior
materia non effebuerit. Quæ enim prius computruit,
si non alia adiiciatur deficiente naturali calore speciem
remissionis febris necessariò præbet.

Memoria teneo, plurimos vidisse qui post remissio-
nem obiere, morbum pestilentiale habuisse: atque id
ratione, nam in eo morbo, ut Princeps ait, urina atque pri.
calor non male sunt: tamen pulsus, ut inquit Galenus, igit *tra. 4. c.*
tut remissus morbus est quo tempore perit. At dices, nō
hoc vere ita est. Fateor inquam: sed tamen cùm medicus *3. de pr.*
artifex sit sensitius, ut dicūt, recte ille dici potest in de- *sagio ex*
clinatione morbi periisse, quo tempore peritus etiam *pr. cap.*
artifex remissum morbum iudicat. Sed videtur ratio no-
stra hoc etiam demonstrare: Ponatur morbus virium
habens octo, virtus autem duodecim, ad concoctionem
cibi virtus necessaria sit ut decem. In morbi confis-
tia fiat pugna, natura cibo nequaquam intenta superabitur
morbis: & remittatur virus ad nouē, morbus ad unum.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Agens enim naturale agendo reparitur: tunc euicitus est morbus declinatio fecuta est: proportio virtutis ad morbum creuit: cum tamen sine cibo vivere nequeat, nec cibum concoquere sufficiat morietur in vera declinatione attrita virtute: atque tales plures videmus, quibus morbus remissus est, ac sine cibo recte habent, cum tamē vivere nequeant, cibum recipientes torquentur, & in deterratis labentes pereunt. Vnde nihil est deterius in declinatione quam aut grauiter cibo ægros implexe, aut præcrastinare alimentum tenue. Hac ratione ego iura dare soleo. Hic modus non est, ut Nicolai argumentum, imaginarius: nam quod decrepitus à morbo conualescat, deinde ætatis lapsu moriatur, esse non potest. Cum enim à pugna plus remittatur morbus, quam virtus ætatis decurrit, necesse est, ut qui sustinuerit morbum ante pugnam ætatis decursu interire non possit. Si enim magis lapsu ætatis virtus decresceret in declinatione quam morbus, ut illi volunt, eo magis etiam in statu virtutis maior esset iactura quam morbi, quare non fieret vera declinatio, sed falsa: itaque in vera declinatione non cogimur hoc argumento fatari quenquam posse mori. Quod si dicas ianuam existens morietur ex ætatis lapsu, quanto magis ex morbo, quamvis declinatione. Dicimus argumentum non ostendere, nam in declinatione virtus validior præsupponitur, quæ morbum euicerit: in sensu n.c.

Appo quaquam: non igitur ex hac causa mori potest quisquam in declinatione. Quod Galenus etiam sensisse videtur *sixta me-* ibi, cum dixit: per accessionem te nunc oportet intelligere tempus deterius totius circuitus, quod est à primo *cap. 2.* insultu, vñq; ad tempus consistendi: sicut reliquum declinationis est melius. Et in tertio de Crisi: In declinatione propter virium imbecillitatem moriuntur. Hoc enim pro verissimo habendum est, quod in accessionem particularium declinationibus plurimi pereunt. Quod non nulli videntes idcirco opinantur etiam vniuersalis declinationis tempore aliquem posse mori. Verum nō ita res se habet: ubi enim morbi statu præterierit, natura quidem iam superior euasit; neque enim aliter morbis declinasset: nullus autem modus mortis aduenientis exco-gitari potest, præterquam ex errore. Sed de hoc haud cog-

fiderare proposuimus: sed solum an morbi ratione mori costringat. Neque igitur id unquam fieri vidi, neque id ratio docet. Sed particularibus declinationibus accessionibus multos mori vidi, Hæc & multa alia subiiciens docens quoniam pacto qui moriuntur in accessionis declinatione, ob caloris diffusionem pereunt ac imbecilitatem; alij quidem subirop, ut in syncopem incidi se crederantur; alij autem veloci quasi subexistente declinatione plusquam par esset. Ex his quidam dum leuare ventrem conantur, alij etiam sine hoc: Itaque patet neque aliam, ut dicunt posse putrescere materiam in vera declinatione, quam æger pereat: nec aliis casibus everti posse. Vnde *prima* excepti casus à Gentile non satisfaciunt verae declinationi. Verè, inquam, quia nec in illa relinquitur materia *tr. i. ca.* eiusdem generis: nec natura adeò deficit in vera, ut conetur erigere se: nec materia permutatur de loco ad locum, cum sit resoluta in vera declinatione: nec potest esse morbi resolutio ob virtutis remissionem, ut clarum est: nec etiam diminutio morbi minor diminutione virtutis, ut in victoria Cadmica Etheoclis & Polycinicis: nam non sic est vera resolutio morbi, nec declinatio, quare nullo modo hoc contingere potest in vera declinatione: & etiam sententia Galeni dicta his repugnat. dicit enim quod cuiuslibet materia non potest amplius homo mori. Attamen Gentilis rationem Galeni diuidit: dicens: Quoniam si materia non vincit in hora status, multo minus in hora declinationis, in qua est debilior. Secundò, quia in declinatione virtus vincit materiam, igitur vincit non potest acci mori. Hæc ratio, ut visum est, Galenij est, & satis euidentia: prima autem non tenet, propter argumentum nostrum adductum, potest enim vicisse materiam, & tamen non sufficere: vera enim declinatio est, in qua morbus remittitur stante virtute que sufficiat ad cibi confectionem: ideo ante cibi exhibitionem non possumus scire, nisi per coniectionem, an morbus sit inclinatus: præcipue potest abstinentiū in statu: & hoc ego frequenter vidi in aliorum ægris dum esse superuocatus: nam ego ad eam audaciam nunquam processi. In falsa autem declinatione, ut dixi non videntur dicta Geppilis omnia ad propositum: nam

de materia inæquali, & dissimili, dico quod non erit nec vera nec falsa declinatio generalis, sed particularis quædam tantum morbi remissio. Nec etiam conatus ille est similis remissioni morbi, sed res modico tempore permanens, & quæ succedit post virtutis casum. In mutatione autem de loco ad locum, fateor aliquos decipi: sed tamen breui tempore durat: nec est similis declinationi quam supponimus durare per aliquot dies. Remanent igitur duo soli modi à nobis tacti: & de ultimo eriam qui concluditur argumento nostro, diceret Auicenna cùm Galeno, quod sufficit calor in qualia ad concoctionem, nec requiritur quantitas illius, quia potest diminuicibus. Ideo pessimè faciunt, qui post declinationis aduentum copiosè cibum exhibent, cùm in statu summam tenuitatem adhibuerint. Præstat enim, ut dixi, paulatim cibum à summa incipiendo additionis tenuitate exhibere. Est igitur falsa declinatio apparet sola cura virtutis defectu deficit & morbus. Nec mirum est cur Galenus neminem viderit declinatione vera pereuntem, cùm pulsus notitiam perfectè teneret.

Secunda Gentilis tamen alibi sequelam Galeni declarat, dicens: *mī. do.* Si potest mori æger in vera declinatione, igitur natura à materia potest superari: sed iam præsupponitur victa, igitur idem erit comparatum ad virtutē victum ac vincens. Sed hic purgamus potius autoritatem, quam ratione: nam Auicenna loco priore expressè, & hic etiam, innuit, in vera declinatione hominem mori non posse. Declarat etiā proprietatem veræ declinationis hic, cùm dicat: Et quanto plus declinatio procedit, eo magis diminutio morbi manifesta: quæ conditio si appareat, certè veram declinationem ostendit: in ea enim moribus perpetuò minuitur, & virtutes omnes augmentur. Sed Gentilis ibi sentit, quod in falsa declinatione possit mori, & vivere: adducens verba Hippocratis: Non secundum rationem alleuiatis, sed in talibus potest contingere etiam salus. Attamen non videtur falsa declinatio secundum Principem: nam non alleuiatio morbi propter virtutis diminutionem. Ideo dico, quod omnem falsam declinationem sumptam secundum Principem, sequitur mors: sicut omnem veram salus. Nec est dif-

ferentia, nisi quod mors nullo modo intercipi potest: salus autem multis modis, præferrim alio morbo adueniente, aut ex errore medici, aut astatium, vel ægri: ideo pronuntiatio de morte certior est semper, quam salutis. Erego de salute nunquam absolutè in vita mea pronuntiaui, de morte frequentissimè. Nam mortem absolutè pronuntiare licet medico experto: salutem nunquam securè promittere potest. Quod si dicas, Qui alleuantur sic præter rationem, posuat mori: dicuntur enim præter rationem, ut ibi inquit Galenus in commento, cum non solum absque expurgatione, sed etiam coctione alleuantur: tales autem constat mori posse. Respondeo, quod hæc non dicitur morbi declinatio, quia non sit sensim: sed quædam remissio. Vel dic, quod falsa declinatio morbi apud Galenum utrumque admittit, mortem scilicet, & salutem. Sed falsa declinatio Principis semper est cum morte: & hoc, quia Princeps facit veram declinationem, cui semper salus succedit: & falsam, cui semper mors: & remissionem, quæ est communis, etiam illi tranquillitatibus, ad quam recidua succedit, in qua contingit tam salutem, quam etiam mortem subsequi: ut Hemitreto sentit Princeps. Sed an *prima* Galenus id remissionis morbi genus unquam attigit, *quarto tractato*: quod ex virtutis sit dissolutione? Evidem sic censeo, 4. *ca. 18.* cum mortuum ex perpetuo sudore enarrat. At declina- *in fine*, & tionem non esse morbi repentinam solutionem, cui *19.* postmodum succedat reuersio, ac recidua, Galenus ipse declarat tertio de Crisi, cum dixit, Nullam unquam *I. Progno-* factam morbi solutionem repentinam absque crisi, qua- *com. 4. in-* re hanc pro declinatione non accipiet. Causa tamen *prima* da- erroris quod existimauerint, solam coctionem facere *cap. 9.* declinationem, fuit sumpta ex secundo super primum Epidemiorum, cum dixit, Concoctionem securitatem *t.c. 45.* Et iudicij salubrem cum celeritate portendere. Cruda au- *46.* tem, & incocta, vel in malos abscessus conuersa, acrisias, dolores, diuturnitatem morbi, mortem, reciduas. Ex- *cap. 5. in-* pressius vero in tertio de Crisi, cum inquit: Sola coctio *prin.* crisis celeritatem, securitatemque salubrem ostendit. Neque enim vel animo concipi potest, quod post morbi exquisitam coctionem crisis mali sequatur. Sed de

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Hoc alias; vnum nunc sufficiat ostendisse, quod ibi etiam,
tum alias, ut dixi, manifestè docet: Non posse scilicet in
declinatione quenquam ex morbo mori: verba eius sunt:
Et nullum est mortis periculum tempore status elasto,
quæcumque iudicio assequi possum. Et tamen quidam sunt,
qui se putant multos vidisse ægros in declinationibus
periisse. Sed si experientia vel rationi credere oportet,
cognoui ipsos alia, quam morbi ratione interiisse. om-
nes quidem erroribus interierunt, præcipue propriis ægro-
rantium ipsis, sed & aliquando medicorum. Sic qui-
dem experientia testatur, neminem unquam vi morbi
in declinationibus periisse. Sed adhuc magis ratio neque;
enim possibile est ut postquam causæ morbosæ iam co-
æstæ sunt, ac iam natura superauerint, æger moriantur, mo-
do rectam curationem medici exhibeant. Vbi enim
natura superior eausit ac debellavit & restituit vehemen-
tiori morbi conatus, & quæ infestabant opprescit (hoc
enim est ipsa coctio) fieri non potest, ut deinceps suc-
cumbat. Quod si à morbo natura non vincatur, mor-
tem subsequi nullo modo contingit. Siquidem nihil
aliud est mors, quam omnimoda naturæ proficiatio. Vbi
verò ipsa perdurat dominatur ac vincit, hominem ne-
cessere est liberari. Alius igitur est sensus horum verbo-
rum, quam præcedentium: nam sola coctio sufficit ad
hoc, ut natura per crisim non succumbat, quoniam iam
materia euicta est. Sola tamen coctio declinationem no-
Apho. 22 facit, cum necesse sit ad eam, ut habetur quarta Aphorisi-
morum, adesse separationem, & expulsionem totius
materiæ, vel maximè eius partis: quod in casu æger mori
non potest ullo modo. Sola igitur coctio facit, ut per
crisim non possit mori, vera autem declinatio quæ ultra
coctionem, separationem, & expulsionem requirit,
nec mortem per crisim, nec per resolutionem paulati-
nam admittit. Qui verò somniant (ut in quodam
viro illustri, morbo laterali laborante, cum post coctio-
nis signa tenderet ad mortem) aliam motam esse mate-
riam, præter Galeni mentem loquontur: nam sic nun-
quam vere declinationis indicia, nec idcirco veri status,
& aliorum temporum habere possemus: sed omnia sem-
per confusa manent, imminentem semper noctu alterius

materiæ putrescentis. Nec Galenus tam absolute pronuntiasset, neminem se vidisse unquam, qui in declinatione morbi obierit: necesse enim esset multos sic perire, si noua materia de novo putrescere posset. Et ut in phlegmonibus: sic etiam in febribus hoc quandoque contingere: quod tamen nunquam videtur. Neque hoc etiam in phlegmone unquam apparet, ut electa materia, sed solum ante illius ejectionem, æger moriatur. At hoc si nouæ materiæ superuentu contingere, non minus post prioris materiæ expulsionem, quam ante contingere necesse esset. Itaque qui mortuus est, in declinatione fuit coctionis ratione, non separationis, aut expulsionis. Quare, ut verè dicam, in statu morbi fuit, quæ in declinatione esse existimabant, unde adiecto cibo illū suffocasse haud obscurum est: quod enim declinationi debebatur, statui tribuerunt: sed hoc merito suo. Illud tamen etiam animaduertere decet, plerosque decipi circa materiæ coctionem: cum enim in febribus unam aut alteram videat vrinam quæ cocta videatur, existimant coctam esse materiam, cum tamen haud cocta sit, nisi cum perseverantibus signis coctionis imminet status. Atque ideo hic frequens est error, ut nulla in re magis medicos falliscernam: atque, ut vera dicam, hucusque neminem adeo oculatum animaduerti, qui hoc intelligeret: omnes enim, dico omnes, ut vrinam concoctam vident, aut sputum, aut aliquid simile, materiam coctam arbitrantur, ac expectant iudicium, qui prudentiores ex illis: aut purgat, qui magis imperiti, cum tamen haec signa sint concoctæ partis, non autem totius materiæ. Sed haec alias. Ex hoc tamen planum est, materiam posse in dies magis concoqui, & tamen ægrum tendere ad mortem. In plena tamen coctione: ubi materia finibus non ut in phlegmone continetur mori quemquam vi morbi est impossibile: & hoc iuxta Galeni placita, quamvis rationes illius non ostendant. Quod enim ipse non viderit, haud impedit, quin hoc contingere possit. Rursus, quod electa materia non possit succumbere, hoc probat certè, ubi reliqua paria sint, virtus, locus, & ubi homio à cibo abstinerere posset: ratio tamen medica est, ac sensui innitur, quam Galenus assert. Isdem tantum rationibus, quibus

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

probamus, non posse mori in declinatione, ostendi etiā
potest, non posse in syncopim incidere nihil tamem
prohibet, quin in animi deliquium incidat: differentia
enim horum alibi est declarata. Differentia autem cur
l.c. tr. 4. in generali declinatione homo nequeat mori, in partic-
ont. 12. ulari autem possit, ex parte virtutis est debilitatio pro-
pter expansionem in accessionibus: sed ex parte mate-
riæ est, quia in generali declinatione concoquitur &
expellitur, sed in accessione solum expellitur: declarauit
enim in primo libro, quod materia quæ in concavitati-
bus continetur, non concoquitur, si iam sit separata, sed
ra. 6. con protinus expellitur, deterior enim est materia febrium
rad. 16. inter polatarum, quam continuarum, quia purior, sed
minus mala, ratione loci. Et ex hoc patet, cur in puris
tertianis maior amarulentia, & fitis, & molestia, & vigi-
lia, appareat, quam in continua, quæ tamen aliquando
tendit ad mortem. Causa igitur est materiae synceri-
tatis. hanc causam non attulit Galenus, quia loci, ubi de
declinatione loquitur, ad virtutem considerandam pro-
prij magis sunt. Conciliator inducit duas rationes suas,
ifferētia 07. quibus credit se ostendere, nemine in morbi declinatio-
ne mori posse: alteram, quod omne quod mouetur parte
quadam est in termino ad quem mouetur parte vero in ter-
mīno a quo mouetur, iuxta Aristotelis sententiam. igitur
phy. 62 cum in declinatione fiat motus quidam a morbo ad
sanitatem, erit homo tunc quasi in termino ad sanitatem:
sed motus naturalis velocior est in fine quam in princi-
pio, ut idem fateretur Philosophus: igitur declinante
s. scel. 35. morbo homo semper ad sanitatem ocius mouetur.
Reliqua est, quod in declinatione vel moritur ob sym-
ptomata, vel ob virtutem, aut ob materiam: si primum,
ipho. 30. illa sunt remissiora, dicente Hippocrate, secunda apho-
rismorā, circa initia & fines omnia imbecilliora: non
virtutis ratione, quæ facta est validior cessante morbo:
non morbi, qui iam declinavit. Sed haec rationes non
concludunt: nam si intelligit, quod dum declinat mor-
bus homo mori non potest, quis dubitat? nam sic simul
moreretur & sanaretur. Sed dubitatio est, an iam existē-
te declinatione contingat ægrum mori, crescente tamē
tunc morbo: nec propositio Aristotelis debet intelligi
de hoc

de hoc genere mutationis, quæ ad sanitatem, vel mortem tendit, sed solum de motu locali, in quo scripta est à Philosopho. Si autem dicat, regredi omnino morbus non potest, delato ad sanitatem tamen veloci motu ægro, diceret alter, materia illa potest esse facta detectior, ut videbimus. Cùm autem dicitur, materia cuicta est, equidem ratione concoctionis tantum, non autem expulsionis. Nam quod dictum est à Rasi, dicitur *com. 43.*
 ferme à Galeno secundo Prognosticorum his propè verbis: Duplex enim est prima causa vacuationis, quæ admodum dictum est dum de causis ageretur, tūm materia vitium, tūm eius quæ principium habet motionis: itaque initium motionis in ea est facultate, quæ thoracem in tussiegibis mouet. Manifestum est itaque, non solam sufficere coctionem in his morbis, ut declinatio iam aduenisse dicatur, sed robustæ mouentis facultatis: ea autem primò deficit inter alias, & debilior euadit, dicente Galeno: Morbo autem consistente cum iam nativa *Aphor. 2.* Apathy concoxit, superfluum est euacuate, cùm propter alias, *29.* tūm quia animalis facultas magna ex parte corporis tempore est fatigata, licet quam maxime reliquæ duæ aliæ vitalis ac naturalis robustæ sint. Sed nec argumenta Conciliatoris, quibus probare nititur, hominem in declinatione mori posse, concludunt: nam cùm dicat, somnus lædens in declinatione accessionis, est letale signum, prima Aphorismorum: si igitur illa sit ultima accessione *Aphor. 1.* morbi, & in illa debeat mori, proculdubio si sit in declinatione generali, in declinatione generali morietur. Sed non poterit tunc somnus lædere ubi utraque accedit declinatio: sed solū ubi accessionis illius. Quæ sit autem quasi causam, cur sit quod in lucta virtutis vincente morbo, aliquando cōsurgit etiam virtus, & sanatur: vincente autem virtute, non contingit mori. Evidem declinatio non est solum succumbente morbi materia, sed penitus cuicta, depulsaque: quo in casu si similiter virtus succubat, non poterit sanari. Sed merito licet dubitare primò, cur restaurando virtutem etiam si succubat, non possit sanari æger, cùm materiæ viribus quoquomodo attritis in pugna, & restaurata virtute, homo semper deberet sanari. Cur etiam quandoque

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

sanctetur quidam alij autem nequeant euicta virtute sanari? Cur tandem non potest alia moueri materia de morbus remittitur? præsertim cum etiam moueatut in sanis: qui tamen natura seipsis ægrotantibus secundum vaum quodque virtutis genus sunt validiores. Respondeo: In morbis quandoque spirituum generatio prohibetur, & qui sunt, corruptuntur, atque in his defecta virtus cibo restauratur: hoc autem maximè in pueris & adolescentibus: talis autem est syncopis febris. In aliis autem extinguitur spiritus, & humores corruptuntur, in quibus difficillior est restitutio. In aliis autem etiam membra ipsa solida viciantur, atque in his quicquid accesserit alimenti, fermè corruptitur. Habetur distinctio cap. 5. cùm hæc à Galeno fermè, sed non exquisitè. Cùm igitur succumbit virtus nondum facta in membris principaliis impressione (dico autem nunc principalia cor, hepar, ventriculum, cerebrum) homo restauratur novo alimento tenui, atque hoc est præcipue, quod à vino, vel ouis sumitur: euicta autem natura, atque membro principaliore, nullus vita locus relinquitur: tunc igitur quodcumque adieceris, morbo maius quam virtuti adhibet somatum, atque sic homo periclitatur. Cùm autem morbus in declinatione consistit aliam tunc moueri materiam est penitus impossibile: ut enim declaratum est quæ aduersus naturam propriam mouetur, à natura vniuersali impeditur. Si igitur in tempore quo morbus vigebat à natura induit, alioquin morbo impedita continebatur, quanto magis quiescere cogetur: eadem existens remissio morbo ubi natura singularis seu propria validior est, & minus impedita. Si autem crevit mole interius materia, procul dubio erratum est in vietus ratione, quod Galenus prudenter excipit: inquit enim, Non potest in remissione morbi æger mori, si in vietu peccatum non sit. Si autem qualitate deterior facta est, necesse est vel hoc errore vietus accidisse, & sic in priorem causam incidimus: vel aer deterior est, quo in casu & quomodo id fiat, inferius non negamus, aliam posse moueri materiam docentes. In sanis autem contingit moueri materiam, quia priore tempore virtus validior fuerat, & ex cibo elementum affuit, nec mundum est.

corpus: & plerunque illi errorem aliquem admiserunt; pauci enim absque errore nouo ægrotant. Qui tamen per aliquot præcessit dies, unde laßitudo nütia est morborum, aut fastidium cibi. Denique in sanis virtus non augetur, augetur materia. Est verò alia causa, cur homo iudicio peracto, supertaque virtute, necessariò moriatur: quoniam illa nunquam cessat deuicta virtute aut agens naturale, ut pondus, ut ignis, virtutem opprimere, nihil temporis ad restorationem dimittit. Quod si talis est morbus, ut plus exæcta natura virium ex cibo recuperetur, quam ex morbi causa adimatur, tunc morbus ille salubris fuit, peccatum verò fuit in virtus ratione iam dudum nimis tenui. Sic placuit Conciliatoris rationes discutere, quæ aduersus suam ac nostram opinionem erant. Hoc enim rectè agimus, si qua deducitur aduersus placita nostra ratio valida, ut illam diluamns. At verò quæ pro nobis erunt, si minus concludant, deinceps præterire eas in animo est, ne tempus teramus, & ab utilioribus studiis lectorem reuocennus. Vita enim, ut rectè inquit Hippocrates, nostra breuis est. Quibusdam autem animus est, ut longa oratione folia implat: nobis properandum est, ob rerum necessiarū, aut vrilium, multitudinē. Sed ad rem reuertor. Quatuor sunt genera declinationum: Falsa, de qua dicebat Princeps: Quum homo habet febrem ardentem, quæ alleuiatur, secunda & quiescit à priori calore subito, sine crisi manifesta, quarti per euacuationem, aut permutationem, & sine extin- l. cap. 9 ctione ultima, vel regionis, aut aëris permutatione, & quiescit pulsus à velocitate pristina, velut tranquillus existens, tunc iudica quod moritur velociter. Hic eti multæ videantur conditions, exprimitur tamen frequens euentus. Et ego dum vocatus essem ad aduocatum Petru Antoniu de laude morientem, ut medico videbatur præter rationem, omnia signa hac præfuisse ex astantium narratione intellexi. In aliis autem videatur declinatio cum euacuatione, præcipue vrinæ, ut mihi quondam accidit, dum vocaret ad Bergomensem minutum mercatorem, quem curandum suscepérat ignarus medicus, xxi. die dum post multam vri- na alleuiari videretur, repeate factus sine sensu, ac mu-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

tus, cum vocassent me, die sequenti expirauit. Et miseri contingit anno ab hinc **xix.** (eratque secundus quo artem proficeret) ut Piscator, cum sudore triduano continuo perfunderetur, cuius initium in septima fuit, me bene sperante, ut cum eo sudore in fine non expiraueat. Nec vñquam alias similem casum, neque etiam apud alium quempiam medicum vidi. At secunda declinatio est accessionum, in quibus morialiquando contingit. Tertia autem est declinatio media in phlegmonibus, in quibus materia est concocta, non tamen planè eiusa: in hac contingit moti ægrum, nulla alia facta adiectione materiae: hoc autem, ut dictum est, ex animalis virtutis imbecillitate, vel propter membranæ continentis densitatem, ut in pleurite maxime contigit. Imò cum in interno phlegmone concocta materia expulsio tardatur, tunc valde timeas. Nam vel non tota concocta est, sed quæ in profundo est cruda, adhuc manet: vel aliquid latitat, nempe materia quæ loco coctionis malâ adepta est qualitatem: neq; id mirum pro partium materiae varietate: aut tanta est illius multitudo, ut naturâ ac vim animalem deterreat, ac aggraueret: aut pars illius interim dum cōcoquitur versus cor penetrauit. Apparet enim manifestè phlegmones aliquos suppurari, qui tamen interiora erodunt propter quod incidi illos ante perfectam maturationem iubet Albucasis. **Quod** etiam **aphor.** Galenus sensisse videtur. Porro quod non sit perfecta declinatio, nisi eiusa rotâ, vel maxima parte materiae in **de crisi.** phlegmonibus, audi ex Galeno: **Quando cœperit ex-** **8.** **puere** pauca cocta reliquoque tempore augmenti, vsque ad statum plura meliora, ac facilius expuente, tunc cum exquisitè cocta, & multa, & sine difficultate fuerint, tempus status erit: tunc verò declinatio, cum iam multitudo diminuta, eiusa autem quæ fuerunt exquisitè non solum cocta, sed etiam absque molestia educta, dolorque cessauit. Apparuit igitur hos nostros medicos haud intellexisse, quid sit declinatio phlegmonis: neque hoc, ut nec plerique alia benè Galeni atque aliorum dicta vidisse. Neque id mirum: haud enim possent me eo odio prosequi, si amarent veritatem, aut agnoscerent eam nec tonsores ac pharmacopolas in me

incitarent, adeò turpi insectatione, si veri essent studiosi:
Inquit enim Poëta Tragicus:

Ἐπάσσιέν τοι σοφόν θάμα,
οὐκ ἦν ἀμφίλεκτος ἀνέρωπος ἔρις.

Sed de exquisita, ac generali declinatione unus est tantum modus, quo æger perire possit, sive phlegmon, sive sine eo febris sit: Error viætus, sub hoc tamen & pestilens aër, & tristitia, & timor comprehendi debent. Habitare enim in pestilenti regione, ad errorem viætus pertinet, seu regiminis. Nihil enim prohibet naturam quæ morbum vicerit alium, dum illi vacat aëre in perniciose alios infectos humores nō posse perferrentur: in vera declinatione contingit mori. Atque hoc ego pestis tempore frequenter vidi: in remissionem enim tertianarum peste correpti moriebantur. Sed dubitatio est in illo, qui ex morbo lateralí transit in cynanche, & moritur. Duos autem sic perire vidi, & tamen nisi natura materiæ perfectæ dominaretur, non posset tota transmutari. Sed in his naturæ propriæ conatum adiuuat natura vniuersalis: quare non natura singularis materiæ dominatur, imò potius vincitur. Target enim illa. Palam autem est, nullo modo morbum dici in declinatione comparatione ad laborantem habita, sed solùm ad morbi genus. Qui verò ex sudore pereunt, non suadant ob materiæ concoctionem, sed tenuitatem, ac caliditatem: nam & calor malus ac perniciosus non naturalis tantum sudorem excutit, vt in syncopi, & in omnibus ferme ex febre pereuntibus, cùm iam mors approximata per paucas horas. Nec virtutis robur tunc sudorem excutit, sed magnitudo caloris corruptentis. Aut dicas, quod sudor accidit, dum vincente humore putrido calor naturalis ob contrarietatem refugit ad exteriora, extinguiturque, ac in sudorem conuertitur: sicut etiam in resolutione diurnæ febris, in qua etiam homo madet resolutis spiritibus. Aliquando etiam fit sudor, dum calor præternaturalis pugnat cum naturali & cor occupat: & tunc tales cum sudore moriuntur, vt quinta Aphorismorum scripsit Hippocrates. Sed dices: *Aph.*: Quomodo materia potest moueri à natura vniuersali in humano corpore? sic enim in mortuo etiam mouere.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

tur Respondeo: vel loquimur de putredine, & sic patet quod illa magis sit in mortuo, quam viuente: vel de monstra. tu secundum tocum, & sic non sit nisi à natura vniuersali per se, sed medio caloris preternaturalis, ut etiā docuimus alias: verum hic inuenitur in mortuo, cùm nondum putrescit: cùm autem putrescit, iam corruptitur tota substantia, ideo cessat omnis motus, cùm nulla sit forma mixti, nisi in fine: & tunc quod aëreum est, difflatur: quod aquæum, fluit: quod terreum vero, subsidet. Corruptio autem in viuente retinet formam, quia calor naturalis reluctatur, & ideo mouetur à natura vniuersali per caloris illius vim, qui contrarius est naturali. Prohibet autem calor naturalis perfectam putredinem quia si humor absolute putridus, qualis est in cadavere, fiat (ut quandoque accidit) in corpore humano, tūc putrefacit totum corpus, & est venenum perniciosissimum, illico necans, & cū contagio: & ideo nihil magis est aptū ad pestem inducendam cadaverum insepultorum corruptionē: ideo pestis plerunque sequitur clades: vnde in *theis* uentum illud nepharium. Auenzoar autem cùm frangi existimat apostemata, in morte, vel ante mortem recte sentit: nam extincto calore naturali relinquitur præternaturalis, nam visor debet supereesse victo: ideo calor quo calent corpora mortuorum, non est naturalis, sed præter naturam. ideo electio quæ sit in mortuis, sit quādiu ipsa cadavera sunt calida, & hic motus est similis ei, qui sit à calore præternaturali in vita, cùm materiæ febrium male morientur, aut phlegmonem generant. Sed dicet forsitan quis, in febre pestilenti appetet quandoque vera declinatio, & tamen æger moritur. Dico, quod hoc quandoque latet etiam perfectum medicum, est enim difficile tunc cognoscere morbi magnitudinem. Verum non solum in falsa declinatione, sed etiam in vera in hoc morbo contingit mori. Et hoc est certum, nec contradicit fenteutiæ Geleni, nec his quæ diximus: & hoc est quia illa febris sit ab aëre ex constitutionibus siderum adeò vehementer agitat, quod inducit nouum genus corruptionis in residuo humorū, qui iam erant evicti, & sic moritur æger. Et medici non in aliis rebus, quæ ad artem pertinent, quam in hac causa pru-

dentiores admirantur, & dicunt, quod interim latitanit quasi esset cuniculus illa materia. Veritas igitur est, quod sicut in Thermis, cum homo videatur temperate agere, volentes curatores sudorem prouocare, flabello aerem mouent, & sic homo quasi flammatum sentire videtur, & protinus sudat ab eodem aere moto, in quo prius quiescente algere sibi videbatur. & hoc maximè accidit in oppositionibus lunæ & malorum siderum, etiam si non concedas astrologiam secundum vim naturalem, quam medici stellis tribuunt. Quidam etiam in declinatione moriuntur ex emissione feminis per somnum: sed si haec fiat ex abundantia illius, aut virium robore, vix morietur: ille autem quem ego vidi mori, fuit propter imaginationem uxoris ei proximæ, & calorem pluviae, & ideo peccatum fuit in regimine. Multi etiam moriuntur in declinatione fluxus ventris, sed haec declinatio non est propter virtutem retinétem & emendantem humorem, sed propter expellentis facultatis imbecillitatem. Sed Haliabbas in decimo suæ Theoricæ dixit, cap. 4. quod homo non moritur in declinatione, nisi peccetur in primis in victu, vel nouus accedat morbus: potest excusari de pestilenti morbo, aut in pestilenti cōstitutione, & hanc tamen ad regimen Galenus retrahere potest: stultum est cap. 2. nim est, si per vicum tantum cibum & potum velis intelligi, & non omnia illa, quæ numerantur in tertio Artis medicæ. Et sic Haliabba tem tueri licet, nec tamen dicimus contra Galenum. Ille tamen Arabs fecit errare omnes recentiores, qui ad beatam illam nouæ materiæ fluentis inuentionem recurrent. Sed nunquid stante lethali aliquo morbo, alius possit declinare, ut pote tertiana iuncta phthoë vel hydropi lethali? Certe sic ex Gale- in de to ni sententia, quia sicut in exterioribus sic in internis. tius ma Sæpe autem videamus tubercula & plagas phthisicorum bī temp sanguini: & ego vidi etiam in tabescente curata na tertia- ribus canam, in alio difficultatem intestinorum. Et haec diffe- 7. rentia in morbis, quorum natura est valde differens, clara est: vt in tertiana, & tabe: sed in his, qui sunt ferme similes terminationis, vt in hemitritæ & tertiana, vel semiertiana cum continua, accidit ut unus morbus ad declinationem perueniat, altero tamen tendente ad aug-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

mentum : & tunc in hora remissionis illius morbis in
declinatione videtur , imo est ipse æger , quamuis non
verè , & tamen ex eo morbo moritur : & hic est unus mo-
phor. rbus mortis in declinatione . Sed quod adhuc maiorem
habet dubitationem est : quia , ut dixit Hippocrates , quæ
relinquuntur in morbis post iudicationes reuersiones
facere consueuerunt , & in reuersione sæpe cōtingit mor-
tis : ut in Hermocrate tertio Epidemiorum , de quo dixit ,
Quartodecimo à febre erat liber , nō sudauit , dormiuit ,
omnino mente constabat , vrinæ eadem , id est , crassæ ,
12. rubræ , infra tepues , non subsidentes , quem tamen infra
diem . x . x . x . v . i . i . constat mortuum esse . Vel igitur ex
toto fuit in x . i . i . i . liber , vel in morbi declinatione , vel
in alio tempore . Circuitū autem exacerbationis vocat
Galenus , ut iam diximus suprà , principium , augmentum ,
& statum , in quibus temporibus morbo principali ca-
rere non potest . Quomodo igitur hic , si caruerit febre ,
in statu , vel augmento esse potuit ? Relinquitur igitur ut
fuerit in declinatione . Sed hāc fuisse fallam declinatio-
. 8. nem : & quomodo , adeò Galenus in expositione clare
sup. explicat , ut nemini , qui seriem verborū illius animad-
uertat , dubitatio relinquatur . Et falsam igitur ibi decli-
nationē aperuit , & latitantis materiae ridiculum inuen-
tum irridet : & quomodo intermedium tempus , & cur
inter morbum & recidiuam ad declinationem falsam
pertineat , ostendit . Verum quod dixerat in Aphorismo
nuper adducto , materiam post iudicium relicta sole-
re febres accendere , dubitationem habet magnam . Pri-
mum , quod si perfectum est iudicium , iam sumus in ve-
ra declinatione absq; dubio , & tamē homo potest mori
succedēte febre in debili iam corpore : & ideo bene di-
inda xit Princeps , quod recidiua sua radice est deterior . Se-
rti cundum , quod materia relicta si putrida est , concitatibit
7. i. febrem , nec ille poterit absque febre esse medio tempore ,
95. quod tamen frequētissimum est ante recidiuas : vel pars
materiae quæ nondam putruit relinquitur , quæ ut noua
putredine in reuersione , sic etiā in declinatione ægrum
potest occidere . Dabitur igitur , quod iam adeò pertina-
citer à nobis negatum est , nouæ materiae motus in decli-
natione . Respōdemus , Hominem , qui recte vixerit me-

dio tempore, in reuersione mori non posse, si conceccio
præcessit. Sed cauēdum, ne remissio illa, vt Galenus de-
clarabat in prima super tertium Epidemiorum sectio-
ne falsa sit: declinatio enim quæ iudicium subsequitur,
iam concocta materia, illi protinus succedit, vt Galenus *cap. 4.*
docet lib. de Totius morbi tēporibus. Vel igitur rectè *fine*.
decernit natura, nec error sequitur, nec recidua: vel sic
cedit error, nec tunc morbi causa reuersio sit, seu percat,
seu seruetur: vel prava sit electio materiæ, soluiturque
morbus. falsa declinatione, vbi tamen virtus valida sit
concoquitur denuò residuum materiæ quod vicinū fue-
rat putrescenti, soluiturque morbus, aliter æger perit.
Cur autem antea non putruit? in declinationibus non
licet virtute facta validiore, at in tēpore coaualescentiæ
decidentis, corruptitur ob victum qui nunquam talis,
qualis in morbo adhibetur. longum enim esset tam dia
adhibere eam victus tenuitatem, quapropter si rectè vi-
uat qui coaualescit, coctaque materia defierit febris ob
electionem, mori ægrum in reuersione est impossibile.
Hoc est quod dixit Hippocrates nō pura corpora quātò *2. Aphor.*
plus nutries, tantò magis lædes: & ideo tutum est co-
aualescenti tenuiter ali. Sed etiā si tenuiter viuat, reuerti
potest morbus alia parte materiæ putrescēte quæ priori
affinis fuit, sed hæsit illa in extremis inde à natura mota
quæ impediēbat morbo, putrescit, cōcoquitur, & evia-
citur. Rursus ex Galeni sententia prima super tertium *com. 8.*
Epidemiorum sectione quandoque ac persæpe falso vi-
detur remitti morbus, ac sine febre esse, materia iam pu-
trescente, vel in Gangrenam terminum habente proxi-
mas enim erogit partes: vt in lib. de Totius morbi tem-
poribus habetur: sed hoc maximè in phlegmone. Hip-
pocratis igitur præceptū est, vel cùm natura imbecillis
non totam potest expellere materiam: vel cùm partem
illius obiter relinquit nondum putrescentem, vt quæ in
locis latis cōtineatur, & pauca sit: vel cùm nondū exactè
materia cōcocta est in iudicio. At si sine iudicio morbus
desinat, tantum abest ut securitatem portet, vt etiam
reuersionem minetur, & saepè mortem: vt in Epidemiis *cap. 6.*
Galenus eo loco scripsit. Illud potius nuac consideran-
dū erit, quod Galenus scripsit in libello de Totius mor-

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

Si temporibus, de statu morbi, & inclinatione, his penè
verbis: Cùm in pus materia conuertitur, tunc status tem-
pas est: in eo enim iuxta Hippocratis sententiam dolores
ac febres fiunt: si autem fluor diffliatur, aut concoquatur,
minorem tumorem ac tensionem reddet, eritque huius-
modi declinationis principium. In febre autem simili-
ter cùm ipsa cōcoctio maximè conficitur vigor est, inde
ex hoc declinatio qua symptomatum magnitudo & hu-
morū copia cessauit: restat verò modicū in ea humorū
adhuc, qui concoctionē requirant. Sed de hac in yltima
huius tractatus cōtradictione dicemus: pars enim eius.
Nunc sufficiat lectorem admonuisse, aliā esse phlegmo-
nis, aliam morbi in ægrotante inclinationem.

CONTRADICTIO. XII.

Intestina an habeant virtutem attrahendi.

Cibili subtilior pars trahitur à ventriculo & intesti-
nis, & per vias venarum quæ vocantur mesarai-
ce (& sunt duræ venæ intestinis coniunctæ) impelli-
tissimæ prius ad venam portæ, inquit Princeps. Et non obscu-
ri doc. 4. rum est ex his verbis intestina habere virtutem attrahendam, etiam comparatione habita ad chilum, non so-
r. 2. in rincipio. lùm ad proprium alimentum. Et rursus alibi: Quod
penetrat ad intestina à duobus patitur, à ventriculi vi-
expultrice, & intestini attractice. In oppositum est sen-
tientia Galeni quarto de Partium usu, his ferme verbis:
tatertij, Quemadmodum igitur ventriculo utrosque villos for-
rac. i.e. tito duabus opus fuit tunicis, contrario inter se modo
col. i. i. habentibus: ita & intestinum quodque cùm vnam ha-
cem ferme beat motus speciem propultricem, vnam pariter tuni-
cā in 13. cæ speciem in transuersos & rotundos villos dissolue-
naturam obtinuit. Quid tandem tunicæ binæ extiterunt,
num alii siquidem ambæ itidem se habeat? superflua enim altera
ap. 6. esse videtur: at non est ita. Nam intestinorum tunica
ap. 17. duplex fuit, pannum ut facultas expultrix robustior esset,
partim ut ipsa instrumenta ab exterioribus impuriis es-
sent tutiora. Inde post pauca: Nonnullis verò intestino-
rum quidam villi recti secundum longitudinem obtin-

duntur, ad transuersorum tutelam: idque animalibus tenues habentibus intestinorum tunicas, aut actiones vehementiores, potissimum inest. Periculum enim erat, ne transuersi villi à se se mutuò auellerentur. nisi extrinsecus à reiectis, velut vinculo quodam fuissent deuincti. Quo sit, ut in recto intestino complures eiusmodi fuerint: quod multis ac duris alimenti siccii congestis excrematis, ibi eius intestini tunicas muniri valde oportuit. Extrinsecus igitur transuersis, ceu ligamentum, villi quidam recti inieoti sunt. Hic manifestum est, noluisse omnino intestinis inesse attractionem: cumque constaret, in illis esse villos rectos, rectis autem villis vim attrahendi inesse, haud dubie confiteri coacto vim attrahendi inesse debere: Respondet, non ea causa villos rectos intestinis inditos ut attrahant, sed firmitatis causa. & in quinto de Visu partium: Porro intestinorum tunicae transuersos utrosque in circulum planè circumactos. At vesicularum tunicæ rectos, ac rotundos, & obliquos habent villos: una enim vtriusq; tunica cum sit, ad omnem motus speciem constructionem commodam adepta est. Siquidem motum quem attrahendi causa recti, & exceraendi causa transuersi, & eum, quem ut retineant, quibus vndeque opprimuntur villi obliqui, conficiunt. Atque hæc luce clarius explicant intentum: siquidem Galenum nullam attrahendi vim intestinis tribuisse. Sed verba quæ sequuntur Oedipode quodam interprete indigent, quamvis haud curæ mihi nunc sit de his, & si superioribus repugnare & rationi simul ac experimento: de his enim suo loco dictum est. Nunc autem prosequamur intèrum, nam nec solum Galenus Principi, sed vterque sibiipsi videtur contradicere. In prima enim A. phorismorum particula, quod & totis penè libris tribus de Naturalibus facultatibus, maximè terrio, ostendit, quatuor virtutes cuilibet parti esse necessarias, quæ nutritri debeat: quas Naturales, id est, ab anima nō prodeunt, ceu etiam stirpibus conuenientes, quas animam non habere existimat, vocare solet. Certū igitur cum sit, intestina nutriti, clarum est etiam facultate attractrice ea minime carere posse. Sed Auicenæ locus est & si foedus, 4. probie omnia tamen speculandi causa, ac contemplandi naturæ cap. 27.

com. 22.

cap. 9.

21.3. tract.

cap. 11.

4. probie

cap. 27.

opera si non relinquitur Aristotelii locus defensionis animali aduertere decet. Respondeo, Auicennam non dictum in recto intestino esse attractionem, nisi in comparatione ad id quod in superioribus continetur intestinis, quia eo nutritur: & hic caderet dubitatio alias diluenda: an villi recti seu longi ex utraque parte trahant. Galenus autem non sibi repugnat, cum virtutem attractivam etiam intestinis largitur, in comparatione ad proprium nutrimentum: quae attractio fit naturali facultate absque villis, nam & ossa trahunt. Est enim attractio in animali triplex: Naturalis, quae sola vi fit, à quolibet membro: Voluntaria, quae à musculis, velut cum trahimus nayim: & Media, quae fit per villos: nam aliqua attractio per villos videtur voluntaria, ut cibi deglutitionis aliqua autem non, ut attractio virinæ in vesicâ, neque enim sentimus eam: quamvis aliquis posset dicere, eam quae à ventriculo fit, etiam non esse voluntariam: sed nos sentire attractionem cibi in deglutitione non propter villos gulæ, sed etiam propter musculos. Et forsitan aliquis dicet, quod musculi ex villis componuntur, igitur musculis trahentibus voluntate, etiam attractio per villos voluntaria erit. Quia igitur non est locus tractandi hinc hanc difficultatem, sufficiat tria esse genera attractionum, quo ad sensum distinctionem per musculos, per villos, & per virtutem solam, seu voluntarium, & per naturam, & neutrum. Si etiam Haliabbas sentire videtur, scilicet quod intestina chilum non trahant. Sed tamen non leuis dubitatio emergit: nam si intestina nutritur ex chilo, operet ut trahant ipsum. Omne enim membrum, ut declaratum est primo virtutum naturalium, trahit quod sibi est familiare. Responderet Galenus, non esse attractio nem illam per villos: humidum tamen aliquid ac subtile intestina trahere ob id, non tamen totam chili substantiam. Habet hoc argumentum Gal. quod cibus si non concoquitur in ventriculo persæpe manet horis xxxiii. in eo, nec tamen est impedimentum in transitu. Quod si dicat aliis, non trahere intestina quia nondum sibi conueniens. Respondebit Galenus, Renes trahere sanguinem à iecore, et si nona perfecte concoctum: & rursus vesicam à renibus: idque ratione, nam etiam eiicit ventri-

culus non concoctum cibum. Sed Auicenna dicit: *Quo modo cùm non videamus cibum exire ob validam expellentis vim virtutis in via Galeni, imo erit hoc propter vim attracticem intestinorum.* Respondebit Galenus, *Hoc est propter debilitatem continentis virtutis.* & ita omnia ad contentionem reducuntur. Probabilior est iudicio meo Auicennæ opinio: nam si intestina non traherent, ex impulsu autem solo ventriculi reciperen^t, esset hic motus violentus, non naturalis, similisque morbo affectui. Et etiam quia confitemur quod attractuat nutrimentum, igitur & chilum: etenim omne quod trahit nutritum, trahit & superfluum illius: & si trahit chilum, & iam habet villos longos, cur nō debent illi fungi propria operatione: nihil enim agit natura frustra. Et etiam quia in colica, & ileo facto absque obstructione, non bene descendit cibus, igitur cùm hoc non sit causa ventriculi impellentis, erit causa trahentium intestinorum. Hæc tamē quæstio, ut mihi videtur, à dissectione ortum habet. Propterea dicebat Galenus sexto Anatomicarum *dissectionum*, intestina ipsa pauellas rectas habere fibras, has nos villos dicimus, plerasque circulares. Præstabat docuisse, vbi illæ sint rectæ, seu in longitudinem exorrectæ. Vessalius dixit, Crassis recto & colo ob firmatatem non paucos villos rectos adesse, forsitan etiam ut violentius attrahant, in exteriore tamen tunica tantum, non in interiore, subtilibus paucos. Illud facit pro Galeno, quod ab eo animaduersum est, scilicet tunicas gracilium intestinorum esse transuersis ac orbiculatis tantum fibris intertextas, cum paucis iuxta ilei finem rectis in exteriore tunica tantum: neesse enim erat iuxta vetriculum illas esse, si attractionem iuvare debuissent. Dicamus igitur, quod levius est intestinorum vis attractandi, eorum comparatione quæ in ventriculo continentur: & hoc ex dissectione cognoscitur: sensu enim dignam natura rectarum fibrarum multitudinem in intestinis, atque præcipue in interiore tunica collocasset, si attractionem à ventriculo esset molita. Quæ tamē cum aliqua sit, etiam chili comparatione, non negligitur à Principe etiam rerum minimarum studio: tum maximè, quod ea vis, et si per se sumpta sit obscura, iuncta ta-

fol. 4. in initio.

lib. 5. c. 1 iuxta fin.

men ventricali impulsioni evidenter effectum auget. Nec tamen libi Galenus hanc virtutem expresse negavit, concedet tamen attrahentem vim secundum naturam, quæ perficitur absque fibris. Et hæc est valida, comparatione ad rem quæ in intestino continetur, & sic trâsmittitur pars utilior ad nutritionem intestinorū: & hæc vis est maxima in mesentericis, & iuuatur ab hepate. Reliquam, ut parvam neglexit, non negavit.

C O N T R A D I C T I O. X I I I.

Circuitus in morbis causa aut motus materiae.

Difficillima, & obscurissima de morborum circuitibus, semper apud medicos quæstio habita est: cur scilicet tertiana alternis, quaternæ duobus interceptis, quotidianæ singulis inuadant diebus. Continuae etiam exacerbatur, & phlegmone exacuantur. Vnde tertio de medius. Diebus iudicatoris: Quæ igitur causa sit, quod in acutis morbis tertio quoque die plurimum sunt accessiones, & in longis quotidie, vel quarto, non promptum est inuenire: nec in præsentia disquirere est necessarium. Quod verò sic eueniunt oculis usurpare licet, & ad principia rationem ex principio habet. In secundo autem de Februm differentiis sic inquit: Quæcumque per circuitus aliquos egritudinum accessiones sunt, ex membrorum dispositionibus ortum habent: namque hæc membra vel generant, vel suscipiunt, aut mittunt, vel attrahunt superflua, ferentia. eo quo diximus modo. Itaque videtur Galenus hoc non in materiâ traducere, ut Conciliator existimat, sed postquam. tuis in efficiatatem membrorum naturam. Nunc autem ceteris in hæc sic sufficiat, nam penitiorum horum verborum sensum inferius perscrutabimur. Auicena verò dixit, Et putredo bilis facit tertianam, & sanguinis continuam, & melancholia quartanam, & pituitæ quotidianam, & quæ sunt illis similes, & quando extra venas putrescunt, & non est phlegmon aut tumor internus, nec alia causa, faciunt circuitus quos diximus. Quâdo verò intra venas, sit continua febris, sed tamen ex illius vehemētia cognoscitur accessio. Et accessiones festinant vel ob materiæ multitudinem, ut in quotidiana, cum non est à vitreo humore

hic enim ob crassitiem est lenti motus : aut ob subtletatem , ut in bile . Contrariis autem causis accessiones tardius adueniunt , & harum utraque in quartana inueniuntur . Et rorsus alibi , loquens de sua Heptala : Et ipsa pri. *quaer* non est quandoque seruans accessionem omni die , immo *tr. 2. 2. 5* conuertitur in tertianam , & quartanam , & tamen est ex genere febrium à pituita pendentium . Quotidiana enim febris non est à pituita , quia singulis diebus illius accessione renouetur : sed quoniam ex frigida & humida materia pendet . Hæc est illius ibi sententia , licet litera sit corrupta . Duas igitur Princeps causas facit circuitum , materię multitudinem aut paucitatem , crassitiem aut subtilitatem . Quo magis mirum est de Gentili , qui relicto textu alias ponit opinionem , quod à proprietate occulta pendeat . Existimat autem duos esse circuitus , alterum proprium , quo bilis tertio die mouetur : alterum autem generalem , de quo vult locutum Auicennam in Capitulo generali febrium putridarum supra adducto , & Galenum in fine libri de differentiis febrium , & hic pendet à multitudine , à subtilitate , à vi membra mittentis : & ita vult , quod ex melancholia quandoque possit fieri tertiana , & ex pituita quartana , & hoc ob paucitatem & humoris crassitiem , ut à Principe visum est in secunda autoritate inducta : & ideo credit se nulli illorum contradicere , quoniam hi descriperunt causam circuitus violentam , non autem propriam humoris . In disputatione tamen de febre luculenta opinionem quam ex Galeni verbis exprefsi illi tribuit , & reprobare conatur . Hæc autem sunt illius rationes : Si ob paucitatem , aut multitudinem , aut membrorum vim consurgit circuitus , etiam in sanguinea febre circuitus erit . Et quamuis Galenus hoc argumentum effugisse videatur , cum causas reddit , cur febris à sanguine continua existat : attamen dicit , illius respondere esse voluntarium . Accedit , inquit , quod hæc causa Galeni non ostendit bilem de tertio in tertium diem moueri : sed solum , quod velocius quam melan- cholia , & tardius quam pituita . Ultimo concludit , quod cum hic effectus circuitus adeo sit constans , ac perennis , causam perennem & constantem inuenisse oportet .

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D . I C .

uit: Sed varietas in multitudine & robore membrorum est infinita, & ideo non satis faciet circuituum ordini. Et quia pro Galeno quis respondere poterat, quod effectus ille quanquam variationem suscipiat infinitam, semper tamen intra suos limites constantem, utpote tertiana multiplex esse potest, sed tamen bilis nunquam nisi tertio die mouebitur, licet horae non sibi constent, id conatur refellere, quoniam id est quod querimus, quod scilicet bilem tertia die agat, nam si ad quantitatem refugias, iam illa nullum finem in varietate recipit. Sed argumentum planè sophisticum est: diceret enim Galenus cum ad certam quantitatem ac vim peruenit, mouetur singulo die: si ad minorem, tertio quoque die. Sed illud praeter reliqua videtur aduersus Galenū militare, quod sic quintanas ac sextanas cogeretur ponere: quarum altera, ut rarissima, videtur non secundum rationem naturae facta: alterius neque unquam exemplum aliquod inveniunt est. Hoc autem magis fatigat, ubi iuxta Hippocratis sententiam nonanam admittamus; nam ubi extrema, ibi & medium esse necesse est. Propterea Gentilis opinio in hoc constat, quod proprietas occulta, moderata, tamen & deducta, ad actum per calorem naturalem agit hoc: neque enim magnes quantumcunque minimus ferrum trahere potest, omnis enim proprietas indiget causam & debita quantitate. Ideo interpretatur verba Principis: cipis quae sunt haec: Et febres haec non carent circuitibus secundum materias quae ad tumores ipsos a quibus pendunt effunduntur. Namque circuitus febrium sunt secundum generationem ipsarum: materiarum, & motum illarum, & secundum attractionem caliditatis & dolos trahentium ad ipsos tumores. Vnicuique enim humor circuitus inest, qui illi conuenit. Dicit igitur Gentilis, Sicut scammonium & rhabarbarum bilem a proprietate trahunt, & tamen requiritur certa quantitas: sic etiam in circuitibus necessarium est. Et licet exemplum falsum de Diff sit in via Galeni, propositio tamen vera est generaliter in rem febri: habentibus quantitatem, ut intellectum excipiamus.

p. 15. Galenus tamen suam opinionem probabat exemplo fluxionum auris, pedis, oculorum. Nam si videmus recurrentes lippitudines, gratia exempli, tertio quoque die,

die, quamvis materia ipsa sit sanguis, quia in exangui membro, veluti cerebro, non potest tantum sanguinis generari, ut perpetuus fiat morbus: sic morbi qui ab humoribus fiunt, ob id non nisi statim temporibus redeunt: quia in minori tempore grauari natura nequit tantum, ut expellere cogatur. Auerroes autem Galeno tribuere 4. coll. 27 videntur, quod senserit circuitum fieri a calore putredinis, non naturali, atque ipso per se solo: hocque illi adscribit in libro de Febrium differentiis, quem exposuisse se affirmat. Hic tamen nunc usque ad nos minimè pervenit. Putat igitur hoc fieri propter caloris naturalis motum. Atque utinam quomodo fieret declarasset: palam est enim Delio quodam nos natatore indigere. Nunc satis constat quatuor esse opiniones: unam Galeni, quod a motu membrorum & vexatione, quae etiam est Galeni: aliam quae Auerrois est, quod ab actione naturalis caloris cum materiæ natura: tertiam quæ a natura materiæ ac putredine quam ille conatur Galeno tribuere: extremam Gentilis, quæ a proprietate cum naturalis caloris actione circuitum fieri censet. Auerroes etiam videtur contradicere Hippocrati, in quarta Aphorismorum particulari dicenti: Quibusunque accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit, si eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile. Dicit Auerrois: Cum febres ordinem seruant, bene terminantur, quia significant calorem naturalem vineere, hic enim ordinem seruat, quæ autem ordine carent, male finiuntur, aut non facile: quare ad unguem videtur contrarium Hippocratis sentire, & recte inquam volenti suam opinionem tueri necessarium fuit hanc inuenire rationem: concedenda quod febris quæ ordinem retinet, & eadem inuadit hora, facile finiatur: nam materia a calore naturali regitur. Sed & sensus est concors: febres enim quæ nullum certum habent circuitum longissimo tempore durant. Hæc inquam Hac, Illac, istac, ut mos est, nulla certa ratione circunferuntur. Famam quarrentibus Auerroe ac Gentile, Galeno autem veram causam haud explicante. Nam de Auerrois opinione quid prorsus curandum, qui non ausus est in tam ardua difficultate modum explicare: sed forsitan in expositione libri illius hoc dixit. At Gé-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

tilis nihil dixit: reducere enim ad proprietatem omnia
facile cuique est: & hoc non est quæstionem declarare, sed
effugere: sic enim cuiuslibet licet quidlibet quæsumum dis-
t. 1. solnere. Accedit, quod (ut alias docuimus) proprietas
tr. 2. non inest, nisi rebus perfectis, & animatis: sed humores
non sunt perfecti, nec animati: quomodo igitur poterunt
habere certum motum à proprietate? Rursum non dare-
t. 14. tur febris ultra quartanam, datur autem quintana, & alia
circuitum rariorū, inter quas Gentilis affirmat se vi-
zebre. disse aliquam febrem habentem circuitum singulo die
XIII. revertentem, & ad hoc etiam adducit autoritatem
Rasis ex xvi. Continētis. Nec datur tertiana à pituita,
quod tamen Auicenna concedit in loco adducto, appa-
reterque hic circuitus etiam in corporibus sanis si ab hu-
more penderet. At hæc respondet ipse Gentilis, nam ad-
uersus se hæc argumēta adducit, quod proprietates non
sunt æquæ ipsis formis humorum, sed solum cum condi-
tione quantitatis & magnitudinis, quibus variatis, me-
laacholia potest facere quintanam, & pituita crassa quar-
tanam. Sed non respondet duobus argumentis ab ini-
tio à nobis addactis. Et etiam quia nos quærimus pro-
prietates singulares, & non adeò generales: velut, quod
ignis sursum, & terra deorsum moueatur: nam hæc pro-
prietates rationem omnem naturalem tollerent. Sed, ut
habetur à Galeno in libro primo de Elementis, humo-
res in animalibus habent rationem elementorum, igi-
tur motus eorum non sunt tribuendi proprietati. Auer-
rois etiam opinio defendi non potest, quoniam præter
id quod est incerta, faceret ut declinationis accessiones
essent celeriores, hoc autem contra experimentum &
Crisi Galeni sententiam. Nec in doloribus videtur posse cau-
3. in sam circuitus reddere, cum ibi non sit principium ex pu-
cip. tredine & naturali calore. Quinetiam absque putredine,
& in sanis, hi circuitus experimento comperiuntur. Et
quanquam hæc argumenta nō ostendat Auerrois opinio-
nem falsam esse, illa tamen nec clara est, nec rationem ha-
bet, cum à calore naturali sumat initium. Sed nec be-
ne dicunt, qui Galenum propriam causam prætermis-
sisse aiunt, generalem tantum apposuisse, cum hoc longa
serie verborum pertractet, & in loco qui haic quæ-

stioni proprius erat. Hoc igitur Galenus sentit, in iecore mala bilis generatur, hæc vis generandi ab initio usque ad finem dierum **xxxxx**. permanet; gratia exempli, hoc totum tempore iecur à bilis generatione haud unquam cessat; non tamen accessionem facit singulis diebus, quia non tanta potest in una die gigni quæ naturam grauet, quare secunda dies expectatur à natura, donec coaceruata multitudo accedente prauitate naturam vexans expellere illam cogat. In sanguine hec semper adeat multitudo, in pituita fermè, nā post sanguinem nihil est de quo plus gignatur, quam de pituita, post de flava bile, ultimò cùm minimum de melancholia generetur, rariores, etiam ab hoc humore fiunt accessiones. Sed hæc opinio potius est rhetorica quam naturalissimeliusque conuenit Oratoribus, quam Medicis, habet enim probabilem causam, non tamen veram. Primum illud presupponit, materiam morborum per singulos dies generari: quod & absurdum est: & vel ipso teste etiam falsum: cùm enim de cibo febrentium ageret, inquit: **Quicquid non concoquitur ex cibo non solum non nutrit, sed etiam febres accendit.** Absurdum vero, quia nil edente homine cessaret à prima die febris: quod tamen & ipse negat, & experimento contrarium est. Et etiā in omni febre esset mala intemperies calida & sicca iecinoris, si à bile oriatur: cùm tamen haud ita sit ab initio, sed quæ habetur potius contrahitur ab ipsa febre dum permanet. Et etiam talis mala tempesties certis finiretur: quod tamen in aliis generibus male tempestiei falsum plerūque esse videmus. Et cùm bilis sit molestior pituita, quamquam paucior, celerius expelleretur, & frequentiores faceret accessiones. Quid tandem? nonne videmus abundantē bile non continuam, sed potius duas fieri tertianas, quoniam naturæ humoris continuitas febrē fouendi repugnat. Declaramus etiam in primo libro, quoniam pacto humores sunt in potentia, in sanguine, & cū ad actū reducuntur expellunt à natura si valida sit, & sit febris interpolata. Difficile etiā est seruare motū accessionis tertiani in continua & quartani, quæ ego non semel vidi. Et etiam quomodo in diabibus tertianis accessiones accessionibus per tertium conueniat, nō autem illius febris quæ proximo inuasit die.

**11. Arti
cora. c.
in fine.**

**11. Ari
cura. ea
rte.**

**tract. 4.
quest. 5.**

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

In febre etiā ex pituita, dum inclinatur morbus in extre
mis diebus, accessiones ad tertium diem extēdi deberent,
materia pauca & parum virtutem vrgente, vt quæ mo-
dum quendam coctionis acceperit: sed hoc cōtingit mi-
nimè, itaque difficillimum est Galeni opinionem tueri.
Quinimo & ipse in commentario primi Epidemiorum,
volens reddere rationem, quod quintana, aut septimana
v.3. febris non inuenitur, dixit: Quoniam nulli humores ta-
m.2. les habent circuitus: oportebat autem adesse si paucitas
materiæ & crassities ad constituendum circuitum suffi-
cient. Hugo Senensis & alij hanc mouent questionem:
in qua prater longitudinem cum Fuchso dicere nolim,
quar. cæcos & cæcis legi: dicam tamen, plerunque illos absque
utilitate multa verba profudisse. Nihil tamen oberit in
et.2. tanta bene scribentium in Medica arte autorum inopia
est.2. illos ad ordinem, ad subtilitatem, ad claritatem, ad iudi-
exposi cium denique imitandum legisse. Hoc enim omnibus
ze 52. anteponendi sunt, qui nunc fermè scribunt, quod res ip-
tphor. fas primò, deinde autorum placita inspiciunt. At hi qui
ar. se adeò Galenicos profitetur, cum Galeno errare volūt,
benè autem sentire cum illo non plerunque illis con-
cessum est. Nostris tēporibus nihil deest, si volumus illi-
sibi deesse nihil voluerunt. Quamobrem ne quis me cul-
pet, quod prolixior in enarrandis rationibus Gentilis
fuerim, quas ut negligam adduci non possum. Causa ta-
men circuitus vera est, cum tamen liceat, sed quorsum
volenti Galenum tueri, quod velut in primis elementis
Aristoteles locum inuenit habita comparatione extre-
morum, & numerum ex qualitatum mixtione, sic ex nu-
mero humorum & numero circuituum sibi æqualibus
coniectari facile cuilibet licet, quod singulis humoribus
singuli conueniunt circuitus. Nam sanguini continuitas
pituitæ quotidianus, bili flauæ tertianus, melancholizæ
quartanus: nec ullus prater hos (vel Galeno, vt diximus,
teste) circuitus inuentus est. Fuerint sanè quintanæ, quar-
ta decimanæ, atque aliæ: nonne etiam monstra sunt, &
infantes bicipites? atque hi rariores haud sunt illis febri-
bus: plures enim bicipites infantes vidi, & trioculos,
quam perseverantes quintanas, aut alias rariores accef-
sionis, quam quartana sit, febres: & quilibet sic expe-

rietur, modò ne tres casu aduenientes pari intervallo, aut quatuor ephemeras pro vna computet febre.

Quare iam constet tibi, nullos esse præter hos quatuor, quos dixi, circuitus: scilicet, perennem, & singulo die, & tertianum, atque quartanum. Quibus accedit ratio sanè manifestissima: namque cùm sanguis calidus sit, & humidus, contiauam faciet febrem, cùm traque qualitas putredini astipuletur. Rursus pituita singulo die commouet febrem, nam frigiditas celerius à calore vincitur, quam siccitas humida euadat, vel ipso Galeno teste: atque ideo bilis diem saltem integrum ad purgationem requirit. Atra bilis autem, & melancholia, cùm utraque qualitate putredini resistant, non nisi quanto die, id est duobus interiectis diebus integris putrescere possunt.

Hæc est sanè totius negotij ratio: nunc obiecta diluenda sunt. Primum obstat, quod etiam absque putredine mouentur humores per circuitus: quare ad proprietatem erit confugiendum. Respondeo: Motus ille non sit nisi cum humor ad actum ex potentia reducitur: ea deductio est via quædam ad corruptionem: purum autem sanguinem per circuitus confluere, est penitus impossibile. Si quis rursus dicat, quod tali existente causa circuitus, in declinatione non deberet esse tardior: Respondeo: Quod est tardior accessio, quia motus habet initium à materia, non à natura: materia cùm sit paucior, serius obit munus: facto tamen principio à natura uniuersali, adiuuatur & perficitur à singulari. Quod si dicas, ex quarta Aphorismorum debere inuasionem firmam ordinem naturæ & breuitatem morbi prænuntiare: Dico, quod Galenus ibi manifestè à veritate coactus confitetur, motum fieri à natura uniuersali, tanquam ab initio: sed iuuari post modum à calore naturali: quare non solum iniuste ab Auerroe accusatur, sed nō rectè interpretatur illum. Eadem ratione licet respondere his, qui dicunt, quomodo sit accessio in continuis: nam sit, quia humor ille in tanto tempore nō minore calorem putrefaciē: em suscipit. Eodem modo ratio manifesta est, cur dixerit Aueicenna, Epialem transire in tertianam & quartanam: cōdensata enim materia & iusto fri-

gidiore-quām in pituita, tardē putreficit, rarūmque efficit circuitū. Et ideo benedixit Auiceana, quod humorū res proprios habent circuitus. Cūm autem dixit, multo par. titudinem & vim membra esse in causa, secutus est Galenū, qui de circuitū non firmo, sed contingente loco devictu quitur. Quia etiam ipse Galenus hoc testatur, sed dīcūtū. uersa in libris suis persæpe scripsisse ex occasione. Vel om. 42. dicas, quod ibi loquitur solum de circuitu continuatum: aut quod verius est, humorem considerare tantum ex naturæ suæ ratione, non ut putredini obnoxius est. Sed si vera fateri volumus, causam generalem omni humori conatus est inuenire communem, tanquam quod in dolore influit putridum non sit: & tamen quod sponte fluit putridum est: quod autem vi doloris trahitur sola, haud putre est, sed nec circuitum seruat.

Quorsum autē hæc dubitatio dicet aliquis. Hæc quantum refert ad contemplationem scire rerum causas, etiā si nulla esset utilitas. Nunc autem quod & in aliis pro exemplo afferamus causæ huius cognitionis utilitatem, imò necessitatem. Nam si de nouo materia generaretur, inedia esset medela morborū. Si quod existimat, venarū affectus causa est reditus, summè frigida tertianæ accessionem ex toto prohiberent. Si proprietas, nullū esset auxilium, vel quod aduersaretur ei proprietati solum. Si autem putredo ipsa, & transitus ex humore in potentia ad humorem actu existente, auxilium erit sectio venæ, quod & ipse Gal. adhibet: vnde huius opinionis saltem, I. artis
ura. c. 15 fuit, cū etate pueræ scriberet artē curatiuā. Et nos quoties curauimus tertianā, sola venæ sectione. Clarū est autem, hæc solā opinionem auxiliū afferre ad curationem, quare sola utilis existit, etiā si vera non esset. Sed si quis dicat, cur igitur quartanæ parū conaenit venæ sectio? & cur ante accessionē granatorum vinū ebibitū plerunque liberat à tertiana? Reipōdeo: Nigra bilis cū iuxta splenē fuerit, nō educitur: grauitas enim prohibet ne ascendet, ne egrediatur: præparatio etiam frigida est, sectio venæ semper calorem per se naturalem minuit, vnde etiam si liberetur à febre, transibit in scirrhū visceris alicuius. Vinum autem granatorū prohibet quandoq; nēque hoc

enim semper facit) ut humor potētia in humorem actu non transeat. Itaque et si haud mēlateat quām constanter Galenus in prima perstiterit opinione, dum Platonē fol. 5. octauo de Placitis reprehendit: dicam tamen cum Aristotele vulgatum illud in Echicis, Amicus Socrates, amicus etiam Plato, sed tamen magis veritas amica nobis lib. I. ea. est: atque utinam hac in causa ipsum non cogerer Gale- *is princ* num relinquere: verum in tam evidenti causa potius retrahendus est ipse ad nostram sententiam, quandoquidē etiam quamplurimum ad rem medicam hoc intersit, quām illius gratia relinquere veritatem. Sed cūm demonstratio ipsa verorum, etiam causam ostendat eorū quae circa illa contingunt, pulchrit̄e fecerimus, si cur morbi aliqui accessiones longas, aliqui breues habeat, edocuerimus. Quomodo etiam morbi ipsi longi atque breves euadant, ac rursus cur misceantur continuæ interpolatis. Nata haud dubium est, cūm materia ipsa, quae expellitur, crassa est ac multa, quanquam non siccata, nec euidenter frigida erit, ut cum frequētibus accessionibus, vt tempora accessionum etiam sint diurna. Et accessiones rare sint, materia autem multa, crassaque, erunt accessiones ipsæ longæ. Ac id ēq; in aliis iudicium est: nam cūm pituita parum frigida, ac tenuis, paucaque putret, singulo die leues & breues erunt accessiones. Sed serius augmenti accessiones fieri deberent, nam pars quae tunc acceditur crassior est, longior enim accessio, atque ob id materia crassior, & abundantior: serius igitur aduenire deberet. Hoc verum est, quod materia crassior est, atque abundantior. Sed & hoc bene Galenus dixit atque ad id tantum resperisse videtur: nam multitudine sua naturam magis stimulat: initium enim vt dixi, motus in interpolatis à materia est: perfectio autem illius à natura. Putrescit autem celerius, non quia ab initio subtilior, sed quia per calorem precedentis accessionis ad putredinem magis parata est. Sed declinationis accessio est tardior, licet præparatio caloris in statu iam pcesserit, quoniā initium motus est à materia, quae pauca cūm sit, non potest celeriter moueri, nam illius subtiliores partes antequā putrescant, calor naturalis resoluit, unde tardatur accessio. In debili autē

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

virtute ob hoc accidit, ut declinationis accessiones anticipentur. En videoes, quatum intersit verum iecisse in unaquaque re fundamentum. Rursus, ut ad rem pertinet, cum materia quae putreficit multa fuerit, & quae parata est putredini etiam multa, erunt cum longis accessionibus morbi etiam longi. Sed si pauca est quae parata est putredini, multa autem quae putreficit, ut in tertianis quandoque accidit notis, erunt accessiones longae, ac morbus breuis. Vidimus & in quartatis e diverso cum breuissimis accessionibus longissimos morbos. Palam autem, quod ex multa materia putredini parata pauca putreficebat. Quomodo autem interpolatz inter se, aut cum continuis misceantur, nunc accipe. Continua febris sedem & ipsa habet propriam, atque eam in maioribus venis; cum enim in paruis materia coaceruatur, fieri non potest, quin parte illius electa non sequatur typus, horror, rigor vel frigus. Age igitur, materia in causa iecoris parte putredini obnoxia continetur biliosa, & in paruis venis quae a causa descendunt melancholica, tunc fiet continua tertiana & quartana interpolata: similiter si pars bilis in venis paruis iecoris dextris, alia in sinistris continetur, quae eodem tempore non putreficantur, quia non sunt continuæ, duæ consurgent tertianæ interpolatz: atque eodem modo in aliis. Mixtio autem ea quae sit contipuz cum interpolata, difficilis est, iuxta Galeni sententiam. Sed forsitan dubitabit aliquis, quoniam si frigidior materia tardius putreficit, quoniam pacto non ex pituita velut ex bile fiat tertiana. Evidem non facile est intra venas adeo frigidum humorem generari ac manere, sed qui sit pituita est, siccitas autem bili naturalis est: qui igitur humor est frigidissimus, praeter naturam est, atque ideo rarissimus, ob hoc tertianæ rari a pituita fiunt: fiunt autem in iuuenibus nunquam fermè, in senibus frequentius, non solum quod frigidum humorem hi soli possint coacervare: sed quoniam cum ad summum frigiditatis non peruerterit hic humor, tardè tamen putreficit ob caloris innati impeditatem. Constat enim hyeme tardius putreficer carnes a calore interno, ob exterioris frigoris impedimentum. Aliud enim est agere, aliud non prohi-

bere. Itaque febres hæc, cùm ob frigiditatem materiæ crassitatem etiam illius habeat, liquet longas habere accessiones, adeò ut in tertium die in proferantur, atque si secunda accessio ante primætinam superuenit. Quo sit, ut tales febres ab aliquibus continuæ ob paruitatem frigoris, ab aliis tertianæ ob circuitum, ab aliis hæmiticci iudicentur: quoniam non finiuntur, & tamen unam habent tantum accessionem in tribus diebus. Quidā vero notham nolunt esse tertianam producentes accessiones ultra modum. Qui vero semiterterianam appellant, continuam ac tertianam iungentes, non possunt tantæ paruitatis reddere rationem. Medici igitur ad conspirationes intenti, ad maledicendum adeò sagaces, mōribusque aulicorum ornati hoc mirantur: nec tamen coargueret sciunt nemine apparente qui ex febre in manibus meis mortuus fuerit, nisi illo pueror, qui tamen ex vermis poris perierit, quorum maximæ manifestè congeserat copiam, quod dixerim neminem febre in nostris manibus perire, cum magna curationis pars ex hoc capite pendeat. Sed non apertius hic locuti sumus, quia solis eruditis ac veritatis studiosis scribitur hic liber: neque tamen quicquam deest ad dignoscendum febrium genera omnia, & materias à quibus proueniunt, tamen etiam virtutis robur. Constat enim primis qualitatibus circuitus distingui, magnitudinem autem accessionis & morbi ac diurnitatem ex multitudine ac crassitate humorum pendere. Igitur ut ad rem revertar, tales febres quæ tertianæ sunt à pituita frigida calidis indigent ac incidentibus. Et ut unum exemplū dicam apparuisse in Marco Antonio Cagnolo ætati p̄fecto: ad quē cuncte essent superuocatus duobus medicis: atque fastu plenis literis vacuis, non sum aibus hoc in medium proferre, cùm videlicet his etiam, quæ palam scripta sunt ab antiquis, illos minime acquiescere: solum enim illud studio quererebant, ne illi placeret, non ut eger sanaretur: atq; ea de causa cùm nondū essentis collegiū ascitus, frigidè satis rem gessi, ne magis crabrones irritarem. Videant igitur qui præsunt, quantam communi uilitati ausam eripiant, cùm non ex operibus, ut disputationibus, sed ex verbulis inefficacibus homines existimat. Sed nihil

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

aliud, ut reor, in causa est, præterquam quod ubi fures sunt, oporteat esse carnifex, euasit tamen ille succedente. Vere post tres menses naturæ beneficio morbum, quæ tam diu protraxerat artificum maleficio. Distinctè igitur de hoc propter rudes in nostra methodo medica scripsimus: utq; hic nemo longam explicationem expectare debet, sic nec illic rationem ullam eorum quæ dicuntur: in secunda enim additione methodi quicquid in aliis operibus à me cœscriptū erat, quod ad exercitationē pertineret, ordine collegi, additis præcipuis ad vñā-
quaque morbi speciem per tempora auxiliis: itaque de illis ibi scripsi. Nunc autem typum à materia potius,

Aphor. quam natura fieri ostendit Hippocr. cùm dixit: Si rigor incidat febre non deficiente, & gro iam debili existente, lethale est. Dicebat autem Galenus, quod si frequenter incidat, quod tunc mortis est signum. Quomodo autem potest frequenter incidere, si iam debilis est virtus, nisi materia ipsa seipsum prius impellat, & natura proritetur?

de Tre- Neque enim rigor fieri potest, ut Galenus docebat, nisi *circ.* 6. *cōrē lecti* materia ex venis supra neruos expandatur. Ex his pa-

tit, Conciliatorem non rectè omnes causas, quæ sunt circuitum naturalium febrium ac phlegmonum, tum quæ celeritatem aduentus tarditatēmque efficiunt, aut accessionum longitudinem ac breuitatem in unum mi-

Theor. scuisse: sed securus videtur Haliabratem, qui fermè eas *a. 4. iux-* cōfundit: sed malè quidem, iudicio meo: nam cùm gra-*a med.* uem virum, qualis est Galenus, in medicina deserere in animo est, non nisi vel ob alterius in ea facultate viri non minoris autoritatis sententiam, ut cùm Auerroës pro Aristotele, vel ob sensum, ut Vessalius, vel cùm ra-
gio valida illud nos docet, in causa quæ magnam utili-
tatem hominibus afferre possit.

C O N T R A D I C T I O X I I I .

*In meritorum initio an possint apparere
signa cœctionis.*

*I*nter omnes tertianas ea simplicissima est, quæ cùm omnia exquisitæ tertianæ signa habuerit, in virinis etiā

subsidentiam & leuem & æqualem statim in primo die ^{2. de} fecerit, inquit Galenus. Alibi autem dixerat, Hoc au- ^{si, cap} tem initij manifestius est indicium, cum vrina solam ^{in fine} albam nebulam, aut suspensionem æqualem, coni- ^{1. de} nuam, atque albam habuerit, & quidem rubens nebu- ^{si, cap} la, aut subsidentia: & sine subsidentia bene colorata vri- ^{na & crassitudine mediocris, principij finem mani-} festat. Rursum etiam ibi: Quod si aliquod manifestum ^{lib. 2.} inspiciatur coctionis signum, quicquid temporis inter- iacet principium est ægritudinis. Et iterum Hippocra- ^{tes: Vrina optima est, si candidum fuerit sedimentum,} ^{26.} leueque & æquale per omne tempus, do acc morbus iu- dicetur. Et Galus in Commento: Vrina enim assidue faciens sedimentum quale dixit, securitatem morbi in- dicat. In his omnibus partim vult ab initio in morbis putridis apparere signa concoctionis perfectæ, in qui- busdam haudquaquam perfectæ: quo sit, ut hæc inui- cem pugnare videantur: sed longè euidentius cum alijs que mori dicemus: nam in libris de Februm differen- ^{lib. 1} tiis docuit, signum coctionis apparere statim ab initio, proprium esse ephemeralium; quamobrem nunquam putridæ concurrence potest. Et in primo de Crisi dum do- ^{cip. 1} cet morbi tempora distinguere, initium vocat illius cum coctionis signa non apparent: augmentum, cum imperfectæ statim, cum exactæ. Unde tantum abest, ut in principio perfectæ coctionis signa apparere possint, cum nec in augmēto, nec imperfectæ refus in ipso ini- tio. Solutionem declarabat ad vnguem Galeous huius in primo de Crisi, dicens: Etiam si quis fulmine ictus ^{cap.} intereat, eius morbi tria tempora petrassisbit, verum momento initium distabit à statu. At morbi quidam adeò sunt breves, ut illico ad statum deueniant: & sic coctionis signa non in initio morbi, sed statim tamen apparebunt, quia morbus non secundam excedet acces- sione. Eo sit, ut tertiana aliqua sit, quæ vrinas ab initio statim habeat concoctas. Cum verò statim dixit in pri- mo die, non partem diei dixit, sed statim ab initio quasi morbi, id autem prima die. Principium igitur si pro prima die capiatur, concoctionis signa admittit, sed & pro tempore quolibet brevi: si autem pro initio morbi,

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

nequaquam. Sed & initium symptomatum coctionis admittit signa: nihil enim prohibet symptomatum initium apparere iam aucto morbo. In morbis autem qui non ex putredine existunt, nihil prohibet apparere ab initio concoctionis signa, quādoquidem nihil est quod concoquatur. Sed Galenus dicit proprium hoc esse diurnarum febrium. Recte, inquam; nam ibi loquitur de febribus, quæ ab initio febres videtur: hectica autem vel ab initio non sit, aut si sit, febris esse non videtur. Sed dicet quispiam, etiam diurna & hectica sunt à putredine, aliter caliditas iecoris hectica esset. Respondeo ad hoc alias in generali: nunc sufficit dixisse, quoniam non concoquitur calor ille, nec materia calorii subiecta: sed ut in humoribus initium putredinis restauratur, non per concoctionem, sublata putredine, sic etiam hectica & diurna. Solet fieri argumentum, morbi materia existente à corde procul quamvis concocta leuissima fient symptomata ac qualia per morbi initia, dum materia cordi proxima est, igitur sub initio prioris morbi cum primū febris & symptomata apparent, videbuntur coctionis signa. Rursus etiam in phlegmone suppurato in extremis corporis absque febre, si recurrat materia versus cor, erunt in initio illius morbi perfectæ coctionis signa materiae quæ febrem facit. Et in Anaxione laborante morbo lateralí initium recidiuæ fuit cum signis concoctionis tam urinæ, quam sputi, ut in tertio Epidemiorum habetur. Sed, ut dixi, hoc non fuit morbi initium: supra enim ostensum est, quod tempus remissionis & quietis in morbo, cui successura est declinatio, nequaquam dici debet tempus in quo homo sanus sit. Intra. II. phlegmone suppurato erit initium morbi, sed cum cruditatis signis: & de hoc diximus, ubi de sedimenti causis act. 3. locuti sumus. Cum enim materia putrida est & cōcocta, non potest moueri versus cor, quia est in potestate naturæ. At illud, de phlegmone in corporis extremo, respondeo, quod eadem fermè erant symptomata, sed in remoto facilis morbi & confitētis, in propinquo cordi difficultis & incipientis: & ideo dum materia putrēscit in phlegmone remoto à corde, videbuntur signa iam materiae concoctæ, si præsupponamus cor illi commu-

nicare iam consistente morbo , non in initio. Si autem loquamur de diurna febre illi succedente, non sumus in causa, cùm de putrida sit sermo. Quòd si quis dicat, Morbo in quantitate peccante, concoctio ab initio appetit.

Respondeo, quòd febris esse non potest à materia, sola quantitate peccante , sed oportet ut sit calidior quàm naturaliter sit. Et ideo argumenta hæc Iacobi et si laboriosa sunt, haud tamen valde utilia ad doctrinam , cùm quædam imaginatione tantum verisimilia presupponant. Illud solum difficile videtur in verbis Galeni, quod modo nullam initio , modo remissam tribuit coctionem, modo talem fini initij. Sed Galenus ubi nullam initio 1. de Cr adscribit coctionem , de illius maxima parte loquitur: cap. 8. nam solus finis initij , qui augmento iungitur, initium coctionis ostendit. atque hoc tempus est quasi augmenti initium. In accessionum autem initiis est eidens , non apparere coctionis signum : & tamen materiam natura exagitat: quo sit, ut sedimentum, quod & alias diximus, non sit pars materiae peccatis. aliter non esset cruda cùm in materia agat urina. Sed nec in fine, cùm eiicitur, perfecta appetere coctionis significatio, ut in fine primæ accessionis tertianæ : quare in uniuersali initio alicuius morbi, quia consistentia est accessionis, cōcoctio potest apparere, & hoc in interpolatis: aliter sudores primæ accessionis in tertiana essent symptomatici.

C O N T R A D I C T I O X V .

Lateralis morbus an acutus.

Vxta dictum de Anaxione dubitari solet , quomodo decima uno existente morbo usque ad xxxiii. diem possit tertij tr. esse acutus. Princeps etiam morbum lateralem chronicum, seu diurnum vocat. Sed Galenus exponens illud in prin. primæ perticula Aphorismorum , Accessiones vero & Aph. 12 constitutiones morbi indicabunt, acutum eum vocavit. in prin. Et rursus contingit alia difficultas, quia Anaxion ex recidiua seruatus est, cùm tamen dicat Princeps. Et cùm tertij tr. recidiua sit moriuntur. Posset quis effugere ad verba 5. cap. 3 quæ sequuntur , cùm dixit, Ethoc in calida & pura. Et iuxta fi

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Hæc responsio est non vera, quia verba hæc ad regimen referuntur, de quo dixerat, non ad perfectionem. Nec Gentilis expositio satisfacit, quod intelligatur ut plurimum: hoc enim reuersioni omnis grauis morbi conuenit, redditurque dictum sine arte, & Principe indignum. Dico igitur, quod hoc intelligi debet de reuersione, que fit per influxum nouæ materiæ ad locum, & est reuersio non naturalis, sed vitio regiminis contracta, quod indicant verba antecedentia, nam dixit, obserua regimen exquisitum: hoc illud indicans, nam si recidiuent, id est, ex errore moriuntur. Reuersio autem in Anaxione fuit

p. 3. propter residuum materiæ ab initio confluentis. Galenus tertio de Crisi, fermè in hanc sententiam dicebat, Quod reuersio morbi post euacuationem est minoris periculi: morbo ipso: sine euacuatiōe autē minoris. Ergo si non est educta materia, periculosa est reuersio: & rursum si educta contingat vitio regiminis ac vietus. Si autem educta magna ex parte materia, nec errore subservientia ter quente in victu morbus reuertatur, necessariò levior erit, ac sine periculo. Sed quomodo fuit morbus lateralis absque febre in Anaxione à die xx 1. ad xxv 11?

Respondeo, Hic morbus non fuit ex genere acutorū, & ideo potuit esse sine febre quandoque: & causa est, quia in tempore medio interiacente defluxum materiæ, & illius putredinem contigit laborare morbo laterali ratione materiæ, non tamē ratione proprij morbi lateralis, qui febrem includit. Sed quomodo acutus hic morbus potest quandoque non esse, dicente Principe, Lateralem morbū esse apostema calidum? Respondeo, quod loquitur de exquisita morbi diffinitione. Nam subiicit, quod fit secundum plurimum à bile, vel bilioso sanguine. Sed dices, Igitur facta in membrana distinguēte perpetuus collectione pituitæ putrescētis non erit morbus lateralis exquisitus? Respondeo, quod non: & hoc etiā senit Gentilis. Sed cùm putrescit, pituita calescit, putrāque Gentilis tunc debere lateralem morbū verū dici debeat: sed nō est, quia verus morbus lateralis necessario est acutus. Quod si dicas, factus à sanguine pituitoso quomodo erit. Respōdeo, acutus: quia sanguis pituitosus ad sanguinem purū, et sic cōparatus frigidus sit, per seq̄a men-

esidus est: & etiā quia intra quartū diem necessariō putrēscit, vnde morbus acutū gignit. Sed dices, Igitur morbus Anaxionis fuit acutus, & tamē fuit sine febre. Dico, quod fuit acutus cōueritus à sanguine pituitoso, & hic potest quandoq; esse absque febre. Et quamuis videatur in sexta Aphorismorum Galenus sentire, quod à pituita possit fieri morbus lateralis: hoc tamen solū ad sanguinis discriminā transfert, non ad humorem purum.

Aph. 33.

C O N T R A D I C T I O X VI.

Lateralis morbi signum an ab urina sumendum.

SVpponamus ægrum aliquem à morbo lateralī habi-
tum, neque expuētem aliquid, & urinas quidem min-
gentem tenues, sed bene coloratas. His verbis subiun-
xit, quod si usque ad x i. diem talis perseverabit, ad x i.
usque diem dicetur in principio, vnde in lateralī mor-
bo etiam ab urina coctionis signum accipere oportebit.
Simile quidem ferme videtur quod in prima Aphoris-
morum scribitur, dum dixit: Meminit nō solum sputo-
rum, sed & urinarum, & exrementorum alui, & sudorū.
Sed hæc forsitan in uniuersum, non autem in solo
lateralī morbo. Hic etiam pulsū prætermittit, inter si-
gna morbi demonstrativa non adnumerans. Liquet au-
tem quod & in eodem commēto, & in eodem primo de
Crisi, nō ponitur urina, sed solum sputum à quo coctio-
nis signum sumere necesse sit in lateralī morbo. Sic &
quinto de Locis, Pulsus primò inter assidentia ipsa, de-
inde etiā inter significativa lateralī morbi signa adnu-
meratur. Et in libro de Constitutione artis medicæ, &
alibi saepè. Diximus & de hac ipsa re superius aliquid, di-
stinguentes etiam signa in genera sex: quemadmodum
in commento eiusdem aphorismi. Iudicatoria, quæ & critica: prognostica, quæ salutem aut mortē denuntiant:
coctionis significativa, seu Pathognomica, assidentia seu
distinguēntia morbi genera, & rememorativa, quorum
ibi ut minus necessariorū meminit, cum peracta solum
doceant. Igitur ut ad rem reuertar, cum morbus latera-
lis exquisitus febrem secū necessario cōiunctam habeat,

1. de crisi

18.

com. 12. in fine.

cap. 10. eod.

cap. 3. in

prim. in

cap. 15. eod.

trac. 2.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

enius vrina est signum: est autem febris non solum contentæ in phlegmonæ, sed etiam in ambitu illius materiae putredo, conuenit ut lateralis morbi signum ab vrina sumatur: cum tamen vrina non sit illius signum concoctionis, aut pathognomicum, aut afsidēs, aut prognosticum. Et ideo mala vrina super mortem significat in Prog. morbo laterali, bona haud significat salutē: dicente Geno, vnum signum ad mortem significandam sufficere, ad salutem vniuersa requiri. Pulsus autem prætermittitur dum ad verba Hippocratis attendit: aut dum de his agit signis, quæ ad coctionem, aut prognosticum pertinent: Nam neque pulsus curauit Hippocrates, nee magnum habet in prognostico vel coctione testimonium.

CONTRADICTIO XVII.

Calor iuuenis an validior in operationibus calore pueri.

p.3. **G** Alenus in tertio de Symptomatum causis, Iuuenes, inquit, cibos siccios facilius concoquunt pueris, humidos autē æqualiter. Oppositum autem in sexto de Sanitate tuenda, cum inquit, Duobus existentibus operationum generibus corporearum, in quibus pueri præcipuam vim obtinent, & animalium in quibus ea quæ pueris succedit ætas usque ad declinationem præcellit. Et in secundo Prognosticorum, dum declararet aquosam vrinam, ut nullam aliam esse in pueris perniciosa, sicut in iuuenibus nigram: quod aquosa contraria sit coctioni, qua maxime pueri præstant: atque ideo maxime exitialem. Et rursus in prima Aphorismorum, cum censet plus cibi pueris deberi, hoc idem sentire videtur: validior enim calor est, qui in singulos dies plus alimenti concoquit. Eadēque sententia illius esse videtur in quinto de Simplicibus medicamentis, dum puerulos admouere docet ventriculo ob concoctionis imbecillitatem. Respondet quidam, quod iuuenes non ob caloris magnitudinem siccios cibos melius concoquunt, sed ob similitudinem instrumenti cum eo quod concoquuntur.

tur. Sed per hoc non habemus quod pueri meliores habeant naturales operationes: pueri etiā humidiiores melius concoquerent non æqualiter, si instrumenti similitudo hoc faceret. Respondeat, quod iuuenes melius retinent cibos humidos, ut quantum decedat ex similitudine, tantum accedat ex retentionis perfectione: at cùm retentio sit vis naturalis, erit ut validiores sint vires naturales in iuuenie, quam in puero. Aliter igitur respondeat, quod licet concoctio melior sit in iuuenie, puer tamen præstat in reliquis operationibus corporeis, ut attractione, adiunctione, & assimilatione, ideoque plus crevit. Sed hæc responsio minime conuenit Galeno, tertio enim de Symptomatum causis dixit, eam vim quæ immutat in pueris esse validiorem, reliquarum trium iuuenes functionem habere meliorem: in retentione quidem manifestissimo discrimine, in expulsione leuiore, in attractione penè leuissimo. Constat itaque hoc totum non solum responsioni contradicere, sed etiam aliis Galeni autoritatibus, quas suprà adduximus. Nec etiam responsio hæc his quæ in prognosticis dicuntur satisfacit: cùm neget pueris concoctionem esse validiore quam iuuenibus, ad alias autem naturales vires subterfugiat. Quamobrem ad Græcam lectionem quidam refugiūt: habet autem versio noua, quod & Græcè ponitur, pueros in ventriculi concoctione iuuenibus præstare: sed illi totam seriem verborum ab eo initio τὰ δὲ τῆς ἀναδόσεως, usque ad illa verba, γέρουσι δὲ πχος, ad ventriculi referunt operationes, quibus imbecilliorem volunt esse puerum iuuenie: at in operationibus iecoris, ac cæterorum membrorum, idem accidere negant: puer enim validior est iuuenie. Sed hæc responsio fundamentum suscipit falsum, ea enim verba, τὰ δὲ τῆς ἀναδόσεως, ὅργανα τῆς πτυσίας, εἰ καὶ μὴ σφόδρα λεχθεῖται, ταῦτα ἀνεργά τίσιν, ἀλλ' ἵστρινά γένεται διαμῶς ἐνδέν: non de ventriculo, sed de venis intelliguntur: subiicit enim, σύμμετρον γάρ οὐδὲ σκληρότερα γένεται τόνον αἱ φλέβες ἔχουσιν. αἱ καρδινίγατα δὲ συνάμεται, &c. & ideo etiam ad iecur referri maxime ea oportet, non ad ventriculum: nec vlla videtur ratio, ob quam melius iuuenis concoquat, ventriculo eo præter modum ampliote facto, calere autem nequaquam aucto. Dese-

S C H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

riorem etiam vel sic retentricē facultatem fatetur in pueris undequaq; quod à verbis Galeni in sexto de Tuēda sanitate alienum est: propterea dicam cum Poëta:

πολλοί τοι ναρθηκοφόρει πάντοι δὲ τε βάκχοι.

Responsio igitur in tribus cōstat: in celeritate operationis, in perfectione, & in comparatione ad proportionatum alimentum. Itaque quo ad proportionatum propriā magnitudine alimento pueri in omnibus præstant iuuenibus tam celeritate quam perfectione, ni forsan casu ob nimiā humidam substantiam non adeò bene contineant quod crassum est, & corpulentum: nam quod ad bene comminuta attinet, ut in secunda & tertia concoctione pueri præstant etiam iuuenibus: si verò ad proportionatum cibum pro v̄su ac necessitate cōparentur, cùm is sit longè maior quam in iuuenibus proportionē ad molem corporis habita, tūc perfectiones etiam habet pueri operationes iuuenibus, nutrimentū melius iuuenibus restaurant, quia simile ei quod habent: quod autē habent longè melius est eo quod in iuuenibus inuenitur: in celeritate tamen à iuuenibus in siccis longè superantur: in humidis sunt æquales: eò enim vincuntur mole cibi à iuuenibus, qui parē corporis rationi suscipiunt quantitatē, quo illos superant, quod calor in iuuenibus etiam ad animæ operationes magis distribuitur: atque sic in tertio de Symptomatum causis locutus est.

Aperiē enim in primis verbis hoc fatetur.

C O N T R A D I C T I O X V I I I .

Calor naturalis & febrilis unus.

phoris. **F**EBRIS est affectus calidus & siccus: est enim conuersio natuæ caliditatis in ignem, inquit Galenus. Ex qua sententia clare habetur, quod calor naturalis fit febrilis: nec supersunt duo calores in febre: & adducitur fundamento pro hoc, nam aliter duo accidentia, id est, duo calores, solo numero differentia, in eodem subiecto simul inuenirentur. Et non esset febris rario sensibus, ut nec morbi alij frigidi, nam calor debilis illorum si alius est ab eo qui in febre acceditur, minus resistet

quām in iuuene ipſi febri: erit igitur frequentior febris in ſenibus, quām iuuenibus. Cuius tamen oppofitum ſcribitur prima Aphorismorum. Et Galenus extrema *apho.*
 Hippocratis v erba interpretaturus inquit, Cūm febris ſiat cōuerso calore nativo in igneum, vix fieri potest, vt exiguus calor, qualis in ſenibus adefit, in immenſum illum acutæ febris tranfeat. Quōd ſi tranfeat, ſignum eſt à vechemēti cauſa hanc tātam permutacionem eſſe factam, atque ob id etiam ſignum pernicioſum. Hæc ratio ſuppoſito dupli ci calore nihil planè concluderet. In libello etiam de Morborum differētiis, multiplex quaſi ad hoc *cap. 2.* adducitur ratio: Nanque videmus, inquit, quōd ex ira & exercitatione calor accenditur naturalis, hæc eadem ſi ſæuant, magis febrem accendant. Cūm igitur nemo in ira dicat alium acceſſiſe calorē nouum, ſed eum qui iam naturalis fuerat, animi affectu talem redditum, cōuenit vt & in febre idem accidat. Præterea à frigido febris accēditur, nulla ait cauſa alia calida exiſtente: oportet igitur non ſecus accidere quām in prunis, cum mediocriter ſuffocantur, vt ſcilicet calor ipſem accendantur & immutetur. Quam etiam ſententiam declarauit in libello de Vſu respirationis. Accedit ex priore loco *cap. 3.* aliud argumentum, quōd cibi acres atque acuti, & dolores etiam febres accēdunt, cūm nouum tamen calorem minime inducant, ſed ſolum naturalem diuexent. Et rurſus in phlegmonibus pars putrida calore v nico cōtinetur, inde paulatim progreditur calor in vicinas partes: cūm autem ad cor peruererit obſederīque innatum calorem, ſic vt accendatur, quemadmodum in patiente particula febris fit: itaque vt v nus in phlegmone calor, ita etiam in febre quæ ex illa accenditur. Itaque cōcludit, vt promptissimè quodlibet corpus paratum eſt calori, ita in eo facillime febris accenditur. Utque calor ipſe innatus magnus extiterit, ac in ea materia calida, ſicca, atque leui, ita obnoxius eſt quisque magis febri. Sic & in primo de Februm differentiis, dixit, Calorem *cap. 3.* qui cauſa eſt febris alium eſſe vel propter putredinem, vel motum, atque alia. Quōd ſi aliud calor febris eſſe potest, non vtiq[ue] calor qui ex putredine oriuit cauſa febris eſtit, ſed ipſa febris: inquit enim: Oportet augeri ca-

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

Item ipsum ut febris fiat. Potest autem augeri motu, vel putredine, vel adhæsione alterius caloris : quo sit, ut non nisi calor naturalis immutatus, febris dici possit. Et rursus declarans quomodo ex pororum stipatione febris fiat, inquit: Calor naturalis perfrigerari nequit: atque ob id febris ipsa acceditur, si vapor acris ac mordax extiterit. Sed tamen in oppositum multa deduci solent, ac primò ex eiusdem loci initio, cum dixit, quod febris est una intemperies, cum in corde quædam caliditas præter naturam generatur. Liquet enim quod si solum quod præter naturam est, febris est, calor naturalis immutatus in igneum febris dici non debet: non enim totus, sed ex parte tantum non naturalis est: aliter febrientes, neque concoquerent, neque respirarent, nec membra seruarent, nec denique viuerent. Accedit quod in illo capite dixit, si fuliginosa euaporatio acris non sit, & mordax, febris non gignitur, & tamen calor naturalis acceditur etiam in his. Et rursus quilibet febriens triplice genere febris laboraret: nam si calor naturalis in febriente immutatus est, cum ille unus sit, erit & qui in solidis, & qui in humoribus igneus, ac denique simul hecticus, & ephemera, & putrida laborans. Gentilis etiam hoc vtitur argumento, quod in his qui febre per circuitus laborant, perfrigerantur in declinationibus cordis regiones, & ventris magis quam extrema, eo quod caliditas non naturalis vehementius ibi ab innata oppugnatur ac extruditur ad extrema, ubi propter innati caloris imbecillitatem aliquandiu manet. Quod si unus esset calor, profectò necessarium esset celerius extrema refrigerari præcordiis: cum in extremis minor sit calor naturalis, ac etiam ob id præternaturalis.

1. Philosophus etiam in Problematisbus querens, cur medici excessibus vrantur? Respondet, quoniam morbi in excessu constant contrariaque contrariis curantur. Itaque febris apud Philosophum erit superaucta solum caliditas, aliter quicquid comedetur febriens corruptio ni obnoxium esset, nec esset à quo præternaturalis ille calor corrigeretur. Auerroes etiam in tertio Collectaneorum dixit, Febris est calor compositus ex calore naturali, & extraneo putredinali transmisso à corde per

totum corpus: & laedit omnes operationes tam actiuas,
 quam passiuas. Et subiungit: Et dicimus quod iste calor
 est ipse calor naturalis permutatus in quantitate & qua-
 litate operandi operationes non naturales, aut in mate-
 ria non naturali. Sed haec, ut patet, non est generalis dif-
 finitio febris. At enim dubium non est, quod putridæ, que
 in humoribus accendi solet, non conueniat. Auicenna *Prim*
 verò expressius cum febrem diffiniret calorem non na- quart
 turalem in corde accensum esse dixit. Et pro hac senten- tract.
 tia videntur esse non leues rationes: nam febris suscipit cap. I.
 magis & minus, cum in qualitate consistat: igitur dato
 quod etiam calor naturalis ipse immutaretur, lo totus
 immutatur: quare pars que non immutatur, cum natu- 8.
 ralis existat, febris dici non potest. Medicus etiam est ar- cur. c.
 tifex sensitius, intendens secundum Galenum cōserua-
 re calorem innatum, & febrem destruere: igitur febrilis
 calor, quem intendit destruere, non est innatus, sed super-
 acquisitus. Et etiam quia dum frigiditas mala in mem-
 bro abundat, morbum non vocamus calorem cum fri-
 giditye iunctum, sed ipsam frigiditatem, ipsamque re-
 mouere conamur: igitur superadditus calor, & non na-
 turalis superactus, febris dici debet. Idem etiā appetet
 experimento: nam si quis sextum digitum habeat, non
 iam morbus est in alio, quam in ipso sexto digito, qui
 superadditus præter naturam est. Eset etiā difficile ima-
 ginari duo genera febrium simul eadem hora, ut ponit
 Galenus in secundo de Crisi: quomodo enim idem ca- cap.:
 lor naturalis erit sub duabus mensuris: imò sequeretur,
 quod idem calor simul augeretur ac minueretur, velut ~~de~~
 singulis diebus cernimus in augmento continuæ febris mu-
 tertianam interpolatam declinare. Nec sufficit dicere, me-
 quod remittatur calor, cōparatione habita ad unam cau- omni
 tam: & accendatur, cōparatione habita ad aliam. Et nul-
 lum est argumentū validius pro Gentili, & miror quod que
 ipsum non viderit. Nam si calor intēdit, seu augetur, un
 & febris que declinat non est nisi iste calor, igitur febris cal-
 illa non vere remittitur, sed tantū causa febris. Et hoc est ~~tu~~
 simile ei quod accidit laboranti febre tertiana cōtinua, ~~tu~~
 qui ponatur hora declinationis in aëre calido, adeò ut non
 remittatur febris, nec calor ille: & tūc licet causa remit- ~~tu~~

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

tatur, nō dicimus morbum remitti: igitur, nec in priore casu, & hoc est totam peruertere medendi artem. Sed & illud sequitur, quod febricitanti noua febris aduenire nunquam poterit: nam iam calor ille in igneum mutatus est, quomodo igitur erit permutatio caloris innati in igneum, cum iam sit facta mutatio. Et etiam cum remittitur calor naturalis, & moritur homo, iam remittetur morbus, & homo morietur. nam calor ille minor erit naturalis: igitur nō poterit facere febrem: & sic resolutio morbi mortem pariet, sed hoc solet dici, quod calor ille est minor, sed habet proprietatem qua à naturali differt.

Auerroes enim in secundo de Anima dixit, quod ignis coniunctus cum quadam virtute est principium augmenti: & istam virtutem qualis esset declarauit Galenus: quoniam oportet ut sit humidum in eodem subiecto, & ideo corpora puerorum crescunt minus adolescentium nullo modo scaum. Sententia igitur clara est Galeni quod est tantum unus calor, quoniam medicus artifex sensitius, & ipse non percipit nisi unum calorem tangendo, & non duos: igitur non debet ponere nisi unum. Et hoc etiam declarauit primo regiminis acutorum, cum dixit: Febris ortus est natui caloris conuersio in igneum: unde Hippocrates febrem magnam ignem vocare solitus est, & in thorace accensa in caput flamمام emitit. Et rursus octauo Artis curatiæ: Febris sit, cum adeò calor immodecē augetur, ut operationes lœdat. Et in libro Definitionum, etiū ille Galeni minime sit: Febris est innati caloris declinatio in statum qui præter naturam est. Et in Introdætorio medicorum: Febris est natui caloris in ardentiorem conuersio, eo quod intro auersus perspicere prohibeantur. Et rursus in libello de Morborū differentiis: Morbus in ea consistit intemperie, in cuius temperie sanitas posita est. Sed contraria, quia primo Artis curatiæ febris est calor tantus ut operatio nocet: quod etiam dictum est in octaua eiusdem operis libro. Si igitur operationi nocet, igitur cum operatio à calore natu innato, presupponit calorem innatum operatione propria fungi, sed illa ab externo vitiari. Sermo enim proprius esset, si sentiret, unum esse calorem febris & innatum. Febris est mutatio caloris innati tanta, ut prohibeat ne ope-

ratio ipsa ab illo perfici possit. Sed vitiare actionem, est
 eius qui illam iam esse præsupponat. Sed hæc sophistica
 sunt: nihil enim aliud vult Gal. quæm quod operatio per-
 fici nequeat ob isteperiem. Nec est ponenda proprietas
 alia occulta, ut facit Gentilis, quando constat siccitatem Cont. 2
 nimiam esse causam corruptionis: quæcunque autem fe-
 bris, ut declarabitur, siccitatem continet; comparatione
 habita ad proprium calorem innatum. Videant igitur
 qui volunt negare coniunctam causam in via Galeni, si
 febris est calor ille in igneum mutatus, & non calor no-
 uus additus: quid velint esse calorem illum qui inest ma-
 teriæ marcescenti. Nam in secundo de Natura humana, Com. 2
 & alibi saepe, ut etiam retulimus hîc, febres aliae propter
 putredinē: aliq; ob alias causas: igitur calor ille putridus
 est causa, & nō morbus. Isti autē qui negant causam con-
 iunctam dupliciter peccant: primò, quia calorem putri-
 dum faciunt febrem, cùm sit causa: constat enim etiam
 præter Galeni autoritatem, non posse esse febrem: cùm
 materia existente pauca, & à corde remota febrem non
 efficiat. Peccant etiam cùm causam tollunt coniunctam
 quæ est ipsa putredo. Nam cùm proculdubio causa sit
 non morbus, est enim vitians operationem, quia calo-
 rem naturalem corrumpit, & non absq; medio, & etiam
 non est in subiecto proprio sanitatis, id est in membro:
 igitur rectè inquit Galenus in putridis calor immo-
 deratus seu innatus in igneum conuersus est morbus. A cau-
 sa illius est calor putridus. Non potest autem esse causa
 antecedens, ut patet: quoniā cū tollitur, tollitur & febris,
 si de halitu loquamus. Sed non eo modo sit febris, ut de-
 clarabo: & sic etiā hoc modo peccant. Quod si finita pu-
 tredine remaneat febris, illa tunc carebit causa coniun-
 cta, sed vel erit alterius generis, vel omnino hoc esse nō
 poterit. Ergo qui moritur quantūcunq; remissum, aut, ut
 melius dicam, paruū habeat calorē, si ex febre moriatur,
 sicciorē planē habet, atque acutiorē. Ergo, ut Galeni
 sententia nobis notior euadat, Calor febrilis est natura-
 lis cùm in igneum mutatur. Cùm autem calor sit quali-
 tas quædam, sensim acquiritur amittiturque: & quan-
 tum ex propria forma decedit ab illa, tantundē ex ignea
 qualitate accedit. Quo fit, ut alius alio magis apt' minus

febrem pati dicatur. In qualibet igitur parte ipsius caloris naturalis iuxta subiecti magnitudinem, & iuxta etiam gradus ignea qualitas inducta est: non tamen in qualibet parte substantiae caloris haec est: nam sic totus esset exquisitus igneus calor innatus: velut in aqua omnes partes, cum ad ignem posita calescit, calore praeditae sunt, omnésque frigidæ substantiae partes caliditatem sentiunt, non tamen in qualibet parte substantiali (ut ita dican) minimi cuiuslibet calor inest, valiter enim ignis, si becser, aut aer non amplius aqua: eo modo si febrem proxima noxa accipimus, est qualitas inducta, quæ calorem vivit: sed si haec pro calore putrido (gratia exempli) sumatur, non morbus est, sed causa: si vero pro eo quod calori accessit naturali, ille morbus est, sed re à naturali calore nullo modo distingui potest, cum sit unus & idem. At dices: Igitur ex naturali & corrupte fit unum: hoc unus haud absolum est in imperfectis, sicut etiam de Elementorum formâ in mixto iuxta Averroem. Sic neque absurdum est duo accidentia, solo numero differentia in via Galeni, esse in eodem subiecto, sed imperfecta vtrumque. Sicut igitur in mixto, cui terra predominatur, cum ex putredine leuius euadit, grauitas suo opere fungitur, sed imperfectè: sic imperfectè concoquit calor febribus. Et tamen non omnis calor superauctus est febris, sed uero oportet ut vitiet proprias functiones. Februm autem diversitas ex hoc pater, nam qui ephemera laborat, solos habet accensos spiritus, absque putredine tamen, & ramen tantum, ut operatio vinetur, non ut in ira, vel cursum. Qui autem putridam habet, calidos etiam spiritus habet: sed quoniam calor ille putridus est, quavis inflammatur spiritus, quamvis operatio laedatur, non tamen ephemera patitur: deest enim tertia conditio quod calor ille putredine careat. Ob hoc febrem sanguineam, quæ sine putredine est, ephemera includere necessariò, dimicimus alias: & cur alteram cum altera Galenus confundat. Nam ex ephemera in illam transitur, & illa rursus secum ephemera necessariò coniunctam habet. Sed putrida hec tam non includit, in via Aquicennæ causam ostendere facile est, quoniam membra alieno calore sonum, non proprio abundant: at in hec tam proprio. Verum nullus gradus frigiditatis remanens in aqua amplius aqua sed ignis foret.

ixeta Galenum dicendum, quod calor ille non adeo inhæret membro, ut absque fouente causa putredinis manere possit: at in hec^tica manet: unde ex quacunque putrida in hec^ticam facilis est transitus, cum membra calida & sicca extiterint. Differunt igitur hi calores, non substantia, sed modo inhærendi. Differunt etiam, quia calor hec^ticæ putredine caret, ut etiam in ephemera dictum est: ob hoc tam facile ex ephemera, & longè facilius in hec^ticam transit, quam ex putrida. Sed raro id continet, quod raro primam diem ephemera transit, putrida etiam in meses se extendente. Sed hecticus cur putrida non laborat, & ephemera: putrida quidem, quia ex calorem contrahant humores, non tamē febrem faciunt, nisi calor ille sit putridus: at hec^ticæ calor, ut dixi, putridus non est. Relinquitur igitur solum dubitatio, cur nō quilibet hecticus ephemera laborat? Nam, ut diximus, unus est calor naturalis, qui in igneum transit totus, quare & qui in spiritibus, & ideo ephemera cum hec^tica semper aderit: quod & verum est, unde hec^tici maximè ab ira nocetur. Et etiam quia calor multiplicatur undeque in circuitu, velut & lumen, & ideo spiritus & humores calescunt à membris, & sic fit ephemera. Et etiam quia cor est calidum in hec^tica, igitur & spiritus calescent in eo immoderatè. Sed tamen potest esse, quod modus caloris in membris impedit nutritionem, & in spiritibus, cum natura calidores sint, non impedit operationem, quia calor hec^tici in membris forsitan est minor naturali spiritu: & sic non poterit accendere illos, & erit hecticus etiam in tertia specie, nec tamen laborabit ephemera. Et hæc posset esse alia causa, cur laborans putrida non necessariò laboret ephemera: quia spiritus etiam non solum membris, sed humoribus sunt calidores. Modi igitur, non s^{unt}, quoniam pacto cum totus homo febriar, nunquam ca^{repli}tor innatus accensus sit in omnibus febribus, nec tamen ratio laboretr triplici febris genere, satis manifesti sunt. Qui vero dicunt, quod ex fundamento febrilis caloris primo febres distinguuntur, hoc bene declarant esse tria febrium vitalia: sed non, cur uno licet laborare absque reliquis. Quam præcordia extremis relinquant, accidit, quia pars sana & mula consumuntur in explicando. Vario tamen quia calor in quo cum suis iecto febrium secundum quamlibet speciem illarum est in tu intali subiecto, in aliis vero est ut dico

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

membra præcipue, partem delent quæ superinducta est,
quoniā non manet nisi ex causa fouente, ideo nihil con-
tra vnuū cludit. Nam, vt diximus, illi duo calores distincti sunt
in calor, ut elementa in mixto, & contrarij etiam sunt inuicem:
mero fe, sed tamen sunt vnuū calor. Nam calor febrilis est modus
enatibus quidam, & non accidens nouum inductum, aliter in o-
rō, ie mni febre esset corruptio substantiæ membrorū. Mens na-
ontrarij igitur Galeni est, quod calor putridus fit noua qualitas, p̄l
rem bñus hæc agendo modum nouum inducit in calorem natu-
ralēm, quo totus fit intensior ac siccior seipso naturali, se-
lor et adeo ut impedit operationes, & tunc vocatur febris.
utru se Aristotelis sententia nec est expressa de hoc, & posset di-
lunt cere causam, non morbi: cùm dixit consistunt, non sunt.
A calor Auerrois autoritas est pro Galeno: nam primo docuit, no-
nub bñia illos calores esse ratione distinctos, inde in subsequenti-
bus verbis ostendit, re & substantia non differre: sed illa te-
ui non naturalem immutatum, esse febrem. Auicennæ diffini-
st ob illud. Non est, ad mentem Galeni: sed si vis tueri, dic quod no-
m in o- posuit causam, quam vocant Barbaři Formalem, febris
serari pro febre: nam materia febris est calor naturalis, & mo-
dus ille forma, & totum est verè ipsa febris. De parte au-
tem non immutata si illa distingueretur subiecto vel re-
et idem procederet argumentum. Medicus etiam intendit redu-
omo quis cere calorem ad proptium ac pristinum statum, & etiam
feoria conseruare partē quæ non est vitiata: sed, vt dixi, nō dif-
ferit à vitiata nec loco, nec gradu: vt, si quis velit remo-
nere putredinem à carne incipiente putrefacere, non ex
ilo ante hoc sequitur quod alia pars carnis sit putrida, alia nō: sed
ib erat, folūm quod est caro ipsa remissæ ac parū putrida: & hoc
en ergo idem ad vnguem in calore febrili ac naturali: nulla enim
pars carnis est in actu pura à putredine, & tamē cùm sit
non yot pārum putrida, hoc vnuū totum, quod est caro putrescens
perfeite ad priorem statum reducitur. De sexto digito alia est ç-
ari ac tio: est enim morbus in numero alterius generis à mor-
bi, vnuū est quod distinguitur à parte lana subiecto & re.
idem Cūm verò subiunguntur omnia illa, respódeo, quod quā-
verat uis calor sit vnuū, multos tamen habet modos differentes,
ub- & sub diuersis modis est febris alia, & alia: nec illæ febres
orūm, aliter se habent, quam Socrates, Grāmaticus, Citharœdus,
diocris non est contrarius calor aut quia augeri-
nij ex accidenti contingit calorj

& Medicus: sunt enim vnum re inter se hæc, & tamen
sunt magis medicus, minus grammaticus, & definet ex
toto esse citharœdus: propterea dixi, quod sunt modi ca-
loris naturalis, & non qualitates: nam modi simul plu-
res esse possunt qualitates, nō nisi certo numero ac mea-
sura. Quia in via Galeni qualitas est elementum, & ca-
liditas est corpus calidum, ut dixi. Cūmque dicis, igitur ^{Debo}
simul calor poterit augeri ac minui. Respondeo: quod certiss
in diuersis febribus generibus, diuersos suscipiet mo- nullum
dos: in duobus autem omnino similibus erit hæc varie- ^{et} agetur
tas in diuersis partibus necessario, quia loci materie pu- tur qu
trentur qu
trecentis diuersi. febris remittatur alia augentur, qui
2em si vnius maior intensione alterius est finis
2em CONTRADICTIO XIX. titus, vele
intensio et tunc solum intenditur, vel gressu quo
hunc per ^{hanc} temperatuta siccata in ieunio aptior, bat eundam ten
con quousq; alia exce datur ab alia/ calor enim qui est
necin ^{cap. 83.}
Alenus octauo Artis curatiæ describens tempe- ⁶⁹
aliquid Graturas quæ difficilius ferunt incediam, difficillime necin
incon calidam & sicciam, ab hac calidam & humidam, post
etiam quam est calida in humido & sicco temperata, inde sic- ^{et} fet
us conga in calido & frigido temperata, post temperata in o- ^{et} aff
rebus. Facile autem fert frigida & siccata, facilius frigi ^{Causa f} am
da & in humido sicco temperata, hac facilius ut etiam quia m
autem iuuetur quæ calore & frigore vacat, omnium fa- ^{et aff}
ridi cillimè frigida & humida, ut quæ non solum non pa- ^{com. 4.} in re
tillatiatur ob incediam, sed etiam manifestissimè iuuetur, ^{fumos} ^{7. aplo}
juxta illud Hippocratis: Corporibus carnes humidæ ^{zites}
habentibus famem adhibere conuenit: fames enim cor- 59.
pora siccata. Sed huic contradicere videtur quod scribi- ^{gicatu}
tur in primo Regiminiis acutorum, cum duos statuit homines, quorum alter omnem habeat ferendi ieuni- ^{zites}
um indicationem, & hunc temperamento sicco con-
stituit: alter omnem indicationem difficulter ieunium
ferendi, & hunc humidum ponit: itaque humida tem-
peratura hic indicabit de difficiili tolerantia in prima au-
toritate de facili, adeò ut etiam utilis inedia iudicetur.
Ex priore etiam autoritate videtur melancholici lon-
gè facilius ferre ieunium, ut qui sunt in quinto ordi-
ne, sanguincis qui sunt in secundo ordine: & tamen

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

- ip. 4. secundo de Temperamentis inquit, Qui exiles sunt, & est prius. venis angustis, minimè inediam ferre possunt. Constat autem tales esse, qui melancholico sunt temperamento.
rima Auicenna etiam videtur non statuisse modum genera- uarii tr. lem in his, cùm dixit: Et sunt de hominibus multam car- .cap. 8. nem habentibus, qui tamen ieiunium ferre non possunt: quasi dicat, ferre ieiunium humidis corporibus plerunque, sed non semper conuenit. Idem videtur velle de temperamento bilioso, cùm quibusdam ex his solum ieiunium nocere posse affirmet. Et rursus tertia primi ac. 2. c. 7. dum inquit, Corpora humida naturali humido veloci ystmediū resolutioni apta sunt, nec tantum ferunt famis: nisi in eorum corporibus humidum non naturale, nutritioni tamen aptum contineatur. Accidit, quòd idem vide-
Aphor. tur de ætatis, quod de temperaturis, dicente Hippo- crate, Minus ferre eos pueros qui sunt magis viuaces. Et hanc similitudinem videtur confirmasse in libro de Viçtu sanorum, dum inquit: Pueros si cibis siccis alue- m. 8. ris, ab incremento prohibebis. Nullam aliam noxam tribuit ei qui ad temperamentum ætatem quemadmodum & temperaturam reducere conetur. Sed rei ve- ritas est, quòd compagatio temperatarum cum ætati- bus nō est nisi ratione magnitudinis caloris naturalis, non ratione ceteroru: vnde etiam bene dixit Hippocra- tes, Quemadmodum pueri quòd innato calido abun- dent difficile ferre ieiunium, sic inter illos viuaciores eo quòd abundet & ipsi innato calore: quod clarè Princeps animaduetit in prima quarti, dum de cibo febrentium tractaret, dicens: Et qui vehementer habent calorem na- turalem, hi autem pueris assimilantur, & qui valde de- bilem, nam hi extremè senibus sunt similes, difficillimè ferunt inediam. Si autem comparentur ætates tempe- turis ratione similitudinis in temperamento, longe di- uersam habent rationem ob duo: primum, quòd omnis intemperies indicat de reductione, vel saltem præserua- tione: sed intemperies ætatis si bona fuerit, vt pueroru, & adolescentium, sui conseruationem postulat, propte- rea dicebat Hippocrates, Viçtus humidus pueris con- fert, soli senes reductionem & præseruationem postu- laant: vt in libello de Regimine, seu viçtu sanorum, Ga-

lenus loco adducto declarabat. Alterum in quo differunt est, ratione caloris, qui astatibus associatur, non autem temperaturis. Si igitur calor similis indicat similem tolerantiam, igitur cum in aetate consimili temperamento sit diuersus, aliam tolerantiam indicabit: ut in iuuene calor est validissimus, in calida & sicca temperie imbecillis, ob hoc in iuuene minus ieunium fertur, & in calida ac sicca temperie melius. Quoniam autem sunt differentiae ferendi, & a quibus sumendas nunc dicendum est. Aliud est dicere, quod facilis ferant: aliud, quod si peccetur, minus noceantur. Sani enim pluri cibo indigent, & difficilis ægris inediam ferunt: si tamen noceantur, longè maius ægri plerunque sentiunt detrimentum (ut qui ex eo etore in mortem deueniant) quam sani. Aliud etiam est loqui de præparatione ad febres, aliud de detimento ieunio proprio quod est exarescere corpus, ac vires ipsas prosterni. Alij tutius tales sunt corpore toto, alijs ventriculo tantum: sed pars ratio haberi in his debet, ut temperaturæ ventriculi temperaturis ventriculi, & corporis totius corporis temperaturis sibi consimilibus conferantur. Circa vero causas alijs comparatione calidi ad humidū quæsuerunt: nam ubi maior proportio, ibi maior resolutio atque maius detrimētum: ob id calidi & humidī plus nocentur, quia humidum illorum plus a suo calore, quod subtilius sit patitur. Alij rationem calidi supra frigidum, atque ubi maior ratio, ut in bilioso, ibi maius detrimentum. Sed, ut clarum est, Galenus in causa febris, & incendij caloris naturalis, caliditatem primò, ut proniorem ad agendum, inde siccitatem considerat: hoc solū excepto, quod in calida temperie, cum humido iungitur, nimiam humidī resolutionem vereatur in cæteris omnibus integrā rationē ordinis seruat. Humida igitur corpora, si non calida sint, parum aut nihil patiuntur: iuantur etiam cum superfluo abundat & bono humido, ut declarabat Princeps: & haec fuit mens Hippocratis in Aphorismo. Dictum autem Principis de sicca temperie intelligitur in comparatione ad propriam resolutionem, quæ proculdubio minor est, quam in temperamento humido, non in comparatione

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ad febrem iam cœptam, de qua Galenus loquitur. Ex hoc tamen non sequitur, ut dixi, biliosus febriens ex inedia maiori subiicitur periculo quam sanguineus, igitur copiosius nutriendus, cum secus sit: plus enim sanguineo febrienti cibi debetur. Ad id quod dictum est ex secundo de Temperamentis, alia est ratio in comparatione eorum quæ merito substantiæ membrorum contingunt, ubi melius melancholicus sanguineo in ieiunium preferendo est proponendus: alia ratio est merito eius quod utrique contingit. Melancholicus enim parum habens sanguinis & malum hoc illud quicquid habet ægrius fert ieiunium sanguineo in quo plurimum est sanguinis boni. Atque haec verior responsio est quam Conciliatoris, dum hanc difficultatem tractat, nam & in principali parum titubat. At illud primi regiminis acutorum, non periculum respicit accensionis febris, quod singulare est biliosis tantum, & ephemeris, sed proprium respicit tantam resolutionis substantiæ membrorum & virtutis, in quo sicca temperies minus afficitur: unde etiam Smile ferè in regionibus quidam dicunt: nam Arabes, & Armeni, facilius ferunt inediap, ut etiam ad tertium diem usque: Germanis, qui nec unius diei facile. Sed hoc facit consuetudo etiam, & caloris paucitas natuui, ut declaratum est in habitantibus calidas regiones. Dictum itaque Hippocratis ex septima Aphorismorum in immoderato regimine tantum uteribus circumscribatur. Verum ubi detrimentum equale ex ieiunio emerget, haud dubie siccior corpore existentes maius sentiunt detrimentum, & qui imbecilli sunt calore.

C O N T R A D I C T I O X X .

Concoctio an melior fiat in somno.

t. 136. • 39. **P**rinceps in primo Canticæ suæ inquit, Somnus caput facit corporis interiora, ex quo fit melior concoctio cibi, & laudabilior. Et in secundo: Longitudo somni congruit ei, cui cibus concoctus non est, nec non super naufragium satietatem. Et quod somnus adiuet

coctiones, alias declarauimus. Et rursus secunda pri-
mi, Cumque somnus materiam inuenit aptam conco- tract. 5.
tioni & maturationi, ad sanguinis naturā eam cōuertit, contr. 18.
& calefacit ipsam, & trāfit calor per corpus, & calefacit do. 2.c.13.
corpus calore naturali. Sed in tertia primi hæc habet
In die dormire malum est, & generat morbos humidos
& descensum humorum, auger splenem, laßat neruos, dac. 2.c.9
corrumpit colorē, pigrum efficit, & desiderium debili-
tat: tumores & febres frequēter inducit. Quomodo igitur
hæc contingere possunt, si somnus semper cōcoquit.
Videtur etiam credidisse, quod somnus tertiam coctionem
non iuuet, cūm dixit: Amplius super vacuitatē dor-
mire, est malum, & virtutem delicias. Gentilis expone-
ba prius dictū, quia somnus non est consuetus, nec pro-
fundus, qui sit in die. Solet dici, quod in consuetis, vel in
causa doloris, vel in vītriculi debilitate, vel ad supple-
mentum nocturni somni, licet. Sed Auicenna aliquid
plus vult: nam si de superfluo loqueretur, conueniret
etiam quandoq; nocturno. Hæc igitur sententia ad diur-
num solum extenditur. Si igitur hic somnus nocet, non
concoquit, quod sit præter consuetudinē, vel nimis leuis
non facit, vt non adiuuet coctiones. Sed videtur hæc ra-
tio, Qui dormit in die, vel dormit ad supplementū no-
cturni, vel ultra metā propriam cūm nocte bene quie-
rit. Siquidem rectè quieuit nocte, incurrit detrimenta
somi superflui: ea autem sunt ab illo descripta: si verò
pro supplemento nocturni, cūm diurnus sit leuior, & in
hora calidiore, in qua non adeò bene cogitur calor ac
quiescit, & necessariò interruptus, eo quod pars sit in
nocte, & pars in die, & etiam præter consuetudinē, & si
hoc non in omnibus, igitur concoctio non perfecta ce-
lebratur nec fida, igitur sequētur hæc omnia. hæc est ra-
tio eorum, quæ ab Auicēna scribuntur. vnde patet, quod
deterius est semper dormire in die, quam perficere de-
bitā somni quantitatē in nocte. quā Auerroës dixit esse
minimā quinq; harum, maximā nouē, mediocrē septē. li. 2.c.21
Veruntamē ille idem censuit in suis Collectaneis, quod iuxta me
sommus esset necessarius tertiaz coctioni, nō solū primis diūm.
duabus. Cōciliator videtur sentire quod somnus sit ne- Differēti
cessarius primaz & secūdaz coctioni, non autē tertiaz, ali. 121.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ter nullum superesset tempus exercitationi. Respondo: Somnus utilis est omni coctioni, in tercia tamen si probè administrentur reliquæ duæ non est adeò necessarius; quia utilitas exercitij, & expulsionis superfluorum vincit. Illud mirum de diurno somno, quod Galenus dicebat, Consuetudinem plus posse, quam naturam.

C O N T R A D I C T I O X X I .

Superflua an melius per somnum expellantur.

Secunda. *S*omnus omnes validas retinet evacuationes, inquit rimi, do. *P*rinceps: & subdit sententiam hanc, quamvis anc. cap. 13. pitem, ex mala translatione, Vigilia melius expellit o-
mnia ad superficiem corporis quam somnus, licet in somno magis abundet sudor propter distributionem alimenti. Et videtur sumpta à Galeno autoritas, cum dixit in duodecimo Artis curatiæ, Somnus cōcoquit, & vigiliæ digerunt. Et ratio videtur sumpta ex libro de Dissolutione continua, cum dixit, quod calor in somno intus migrat. Et rursus in secundo Regiminis acut. vlti. torum dixit, Nempe vigilia per halitum digerere & siccare, non quæ in imo sunt coquere nata est: Somnus verò humectare, spiritumque & effluvia cohibere. At-
tamen in tertio de Causis pulsuum inquit: Etenim excre-
mentum succorum confectionum veluti fuliginosum
excernere arteria per somnos vehementius auet, quo-
niā copiosius sit. Cui subscriptit illud Hippocraticum,
*P*ar. Sudor multus ex somno factus absque causa manifesta, pho. 41. corpus ut pluri cibo significat. Dicebat Philoteus, refe-
rente Brasavola, Quare dixit in somnis? quia in somnis omnes naturales potentiae operantur. Simile videtur voluisse eadem particula Galenus, cum dixit per somnum operationes sensuum, ac voluntariae quiescunt.
Quasi de naturalibus non intelligat. Atq; si Galenii verba recte interpretemur tertio de Causis pulsuum, non obscurum est duas esse somni partes: primam, in qua calor naturalis contrahitur perfrigerato corpore: posse-
mam, in qua illo aucto corpus ipsum cōcalescit. In pri-
ma itaque

ma itaque parte somni nequaquam superflua expelluntur, sed si modò fiat in secunda. Galeni enim verba sunt: *i. de Cas.*
 Igitur toto somni tēpore videtur animalis virtus quiescere, & naturalis vehementius operari. Liquet autem *pto. ca. 8.*
 quod expultrix est virtus naturalis, & una ex quatuor. *ca. 5 iux-*
ta fin.
 In quarto etiam de Tuenda sanitate inquit: Id nobis a-
 gendum in his est, qui succum habent corruptum, nec
 concoctioni idoneum, ut sudore vrināque expellatur.
 Quod semicoctum autem est, utile concoquendo red-
 datur: id autem somno atque quiete optimè fiet. Forsan
 quis hæc vltima verba, ad coctionem eius quod conco-
 qui potest tantum referet. Sed obstat, quod sudor me-
 lius somnum prouocatur, ideoque etiam ad primā par-
 tem refertur: & in prioribus verbis laudat vinum, quod
 concoquat, vrināsq;, ac sudores prouocet, & somnū con-
 ciliat. Quomodo igitur illorum prouocationi consulit,
 si ea per vigiliam inelior fit? vinum autem somnum in-
 ductit. Sed licet differentibus temporibus vtraque hæc
 agit vinum: somnum enim conciliat & concoquit, inde
 vigilia digerit. Veritas est, quod expulsio triplex est:
 Voluntaria, quæ fit per musculos, ut cum manu impel-
 limus aut etiam respiramus: Media, quæ fit per villos,
 seu fibras: hæc enim naturalis est, cum non assentienti-
 bus nobis fiat: non tamē pura naturalis est, cum fiat ab
 eodem principio, & animæ conatus augeat, vel suppri-
 mat: ut in vomitu, ac compressione vesicæ. Tertia pura
 naturalis à calido fit, & secundum hæc tria genera distin-
 xiisse oportet: nam sudor cum naturali tantum expultri-
 ce indigeat, melius per somnum protruditur. Quæ vero
 fiunt per voluntatem solam, sicut eductio ex intestinis,
 & vrinæ ex vesica, melius proculdubio per vigiliam, cum
 per somnum ex toto supprimantur. At medicæ quædā,
 ut descensus cibi ex ventriculo ad intestina, aut vrinæ ex
 renibus in vesicam, proculdubio hæc medio quodam
 modo fiunt per somnum: aliquando melius si virtus na-
 turalis vincat per somnum: aliquando per vigiliam me-
 lius, ubi animalis vis maior requiratur, ut in vomitu &
 deglutinatione: pauci tamen dormientes euomunt, nisi
 ebrij sint, ob motus violentiam quæ expurgisci cogit.
 Generaliter tamē propelluntur melius per somnum ad

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

coceptacula sua superflua quæque. Galenus autem cùm dixit , vigiliam expulsioni superfluorum magis conuenire, de expulsione ex conceptaculis intellexit foras , vt meiendo, aut egerendo, nō ea quæ corpūs liberans vniuersum in conceptacula superflua impellit. Et sic etiam dictum Principis intelligatur. Et somnus nocet quādo superflua expulsione indigent: nam palam est, illum ibi intelligere de expulsione extra corpus. Vnde videant qui copiosiorem cibum suadent in cœna exhibendum, quanto periculo exponat homines, si quid vberius affumendo peccatum fuerit.

C O N T R A D I C T I O   X X I I .

Medicamentum ex contrarijs facultatibus compositum, an contrarios morbos curare posset. & an in eodem membro contraria efficiere, primisque viribus aliud quam secundis facere.

Quod curare debet tantum, in contrariam partem debet declinare, quantum est qualitas morbi quæ à naturali statu membrum abducit: quo fit, ut temperatis cura perfici nequeat , tertio de Simplicibus medicamentis. quod præceptum non semel repetit, ut tertio Artis medicæ : sed non est id primum propositum : Nempe quòd iuuentur à temperatis: & priore iam loco dixerat , tam etiam: antè , Non tamen curare possunt. Atque id primò mirum , posse iuuari, curari non posse. Cæterum eò illius tendit oratio , vt nos doceat, medicamenta contrarias simul habere facultates: exemplumque subiicit in eodem tertio Simplicium medicamentorum libro , de medicamento quod melle ac rhu constat, quod planè astringit simul ac laxat. Inde de lacte brassicâque , sed non pari ratione subiicit. tamen idem de medicamento ex cotoneo ac scammonio, nec non de rosa quæ simul dulcescit in ore, & amarescit. Quo fit, ut non clarius quam sequentibus verbis , quomodo id fieri possit, declarauerit. Mixta enim, inquit, qualitas est pantium non similium in medicamento : immixta autē substantia dissimilarium : velut in rosa alia est pars quæ

dulcis, alia est, quæ amara aut etiam mordicans. Dabat autem triplex exemplum ibi, atque adeò euidentibus hæc gemonstrabat, ut non plegeat ad virtutis sententiam intelligendam ea recensere, quæ ibi adducit. Primum igitur est, cum in tranquillam aquam duo lapides præiiciuntur, circuli sunt sibi inicem obuiantes, eodemque momento aquæ eadem pars duabus contrariis figuris subiicitur. Similiter eodem tempore si quis pedem in calida, manum in frigida teneat, totum corpus calido simul & frigido perfunditur: nec tamen aut lapilli vna sunt, nec pes cù manu: ut nec in lingua, cum absynthiū cum melle mandimus. ergo substantiæ diffitæ sunt loco naturaque, qualitas tamen communis ubique. Nec absurdum videndum videtur contraria censere in eodem esse subiecto, modò non in summo. Quam sententiam ferme expressit primo de Elementis, in fine, dum docuit, substantiarum mixtionem ad minima fieri, qualitatum autem perfectam unionem. Temperatum autem nihil prorsus agere in contrariis summis affectibus, docuit tertio de Temperamentis, tu quod haud valeat immutare, tu quod immutetur, & tunc semper calefaciat. ob id prius dixerat, quod medicamenta frigida non immuntur à natura, sic enim calefacent, sed tamen calescunt qualitate, quæ eis non naturalis est, cuius auxilio comminuta, ac in pristinam redeuntia naturam refrigerant; actu frigida existentia: exemplumque dat pituitæ, quæ actu frigida est, licet in corpore nostro moram non parvam traxerit. Ex his plane constat, temperaturam esse qualitatem, non substantiam apud Galenum prout etiam credidit Avicenna. Nam Galenus censet misceri qualitates, ut iam dixi, substancias autem ad minimas, temperatura autem est quæ agunt: est igitur temperatura qualitas, ut in medicamentis. In simplicibus autem qualitas non aliud est ab ipsa ferme substantia, atque ob id temperatura substantia quædam est. Differentiam, ut alias declarauit. Liquet vero, nec Averroëm de actione medicamenti frigidi Galeni sententiam esse assicuratum. Serapio igitur, ut redeam, sic explicat medicinæ compositæ auxilium: Nam medicamentum aut ad partem lœsam spōte accedit, atque ea de causa ad

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

vniuersum corpus: igitur pars illius minima ad laesum membra, parumque iuuaret: supponit autem illius egregiam operam, que tamen nondum demonstrari potest: nisi quis dicat. Capparim lieni, Eupatorium iecori strenue prodesse. Sin autem trahitur à particula patiente vel sola ipsa qualitas ad ipsum peruenit membra: quo fit, ut nō similitudine trahatur: nam quod simile est, ideo est simile, inquit, quia mixtio quatuor elementorum cum attrahentis partis mixtione conuenit: quare non solam qualitatem trahi necesse est: neque etiam pari ratione sponte qualitatem diffundi: nam in primum incidimus inconueniens. Cur autem sanum existens similibus gaudeat, contrariis ægrum: & illud nos breuiter docuit: præter naturam enim cum odio habeat qualitatem à qua lèditur, contrariam diligit. Porro quod mixtio substantiarum non penetratione corporum fiat, sed minimis tantum, nullibi adeo expressit Galenus,

p.17.

quām in tertio de Simplicibus medicamentis libro.

I. ca. I.

Nam cum ambas opiniones bis recitasset, hanc quam secundo retulerat loco veram esse, ac dictis à se, tum à Theophrasto consentaneam fore affirmauit. Sed ut ad rem redeam, dum de Antidotis loqueretur Galenus, re-censens mithridaticæ inuentionem compositionis, inquit: Mithridates cum in damnatis expertus esset, ad singula venena singula medicamenta prodesse, omnia in unum commiscuit, ut sic fieret quod vniuersis venenis conueniret. Palam autem est ex primo de Medicamentis secundum genera, venenorū alia vexare pulmones, alia peculiarem atque præcipuam partem quandam: quo fit, ut necesse sit antidotum mithridaticum in illo auxiliari pulmoni, huius autem vesicæ.

p.3.

Quod & in libello de Theriaca ad Pisonem fatetur, cum dixit: Nam morbi cuiusque differentia ac varietate comperta, naturaque medicaminum simplicium ac temperatura cognita, sic præparamus medicamentum, ut vnicuique morbo quod conueniat, varia compositione distibuantur. Inde paulò post, cum quod dictum fuerat in primo de medicamentis secundum genera recital, et subiicit: Contraria vice pleraque medicamenta quibusdam partibus curādis maximè sunt idonea, ut

p.4.

iecinori Eupatorium, Glans vnguentaria lieni, Saxifraga & Betonica renibus. Quin etiam paulò autè retulerat rem, ut dicit, miraculo similem, Trifolijs speciem, quæ habet semē cenicō simile, folia verno tempore hyacintho, dolores qui ex ictibus serpentum accidentur curare, si ex decocto locus foueatur: at sanis membris focus idem, idem doloris genus creat, quod percussus à serpente pati solet. Hoc primò Galeni grauitate indignum videtur, cum verisimile non sit ab omni serpentum genere eundem procreari dolorem: at herba, ipsa quoniam si ipsa
paecto, cum una sit, vniuersque doloris similitudinem ^{præter c}
imitabitur; oportet enim eam omne genus doloris effitem oculū
ficere, quod neque verisimile est, neque ipse dicit. Quòd ^{anod in}
si de uno, aut paucis serpētum generibus intelligit, haud ^{xime si}
video, quod non hoc miraculi genus dici debeat, illo ^{multis} ^{cap. 18. c}
ita scribente quinto de simplicibus medicamentis: Si- ^{cap. 18. c}
quidem facultates quæ deleteria medicamenta mutant, ^{doloren}
medium habent naturam inter corpora quæ patiuntur,
& veneni naturam: quòd fit, ut largius sumpta lādant.
Quæ verba et si Oedipo quodam indigeant interprete,
nam id ostendere videntur prima fronte, quòd alexipharmacæ opus alexiteriorum iuuare debeant, non curare:
miraculum tamen Galeni hic soluunt. Sed iam ad pro-
positum nostrum reuertamur: sentētia Galeni est, quòd ^{cap. 4.}
primaæ qualitates in mixtione refrangantur aliis fermè
integris relictis, quam in eo libello, antequam ad me-
dicamenti Theriaci descriptionem perueniat, clarè ex-
pressit. Liqueat igitur & quòd iuxta illius mentem, com-
positum medicamentum contrarias habeat facultates,
contrariófq; morbos curare possit: tum in eodem mem-
bro contraria simul efficere: aliaque primis, alia aliis fa-
cultatibus. Quæ cum possem innumeris illius sentētiis
confirmare, ob illarum multitudinem atque consensum
supersedeo, contentus modum, quo id fiat, iuxta illius
sentētiā atque etiam causam explicasse. Auerroes ta-
men quinto Collectaneorum conatur ostendere, quòd ^{cap. 17.}
medicina-composita contraria non possit efficere, nisi vt
est media inter illa, velut temperata calefacit frigida, &
eadem ratio calida infrigidat, est q; illius hæc ratio, hoc
rationi repugnat, nec experimento potest demonstra-

H I E R . - C A R D . C O N T R . M E D I C .

igitur verum esse nequit, nam experimentum tuetus
vt dixi, repugnantia medijs ad extrema, ratio non ostendit
vt una medicina possit habere plures formas, nec si
habeat vt membrā trahant quod contrariū est affectui.
Respondebit Galenus, quod hoc experimento patet,
quoniam non æquè bene curantur morbi contrarij à
liquiritia, vel saccharo, aut his quæ penitus sunt tempera-
ta, vt oai luteum, sicut à medicamento Theriacæ An-
dromachi, Philonio, & talibus. Dicit Auerroës quòd
talia medicamenta sunt subtiliora, & etiam magis ini-
mica naturæ, & ob id in illam magis agunt, etiā in qua-
litatibus sint æqualia. Præterea medicina, vt dicitur,
non fermentata melior erit, qua tamen Galenus haud
vtitur. Ad hæc ille dicit, meliorem esse proculdubio,
sed primas qualitates obstat. quare fermentatio, vt di-
cunt, seu mora nihil addit, sed minuit ab operatione
principali, innoxium tamen reddit medicamentum.

Est authoritas Galeni primo de Antidotis: Antoninus
cum in grauem soporem ex vsu theriacæ incidisset, suc-
cum Papaueris ab illa amoueri iussit. verum cum in
immodicam siccitatem incidisset antiquiore sed cum
succo usus est. Itaque, vt ibi dicebat, constat recentem
ad somnum validiores vires habere: eadem ratione va-
lidius cuncta peraget munia. Respondebit Auerroës,
debilius agere proculdubio vetustam antidotum, sed
non mixtionis ratione, sic enim præstaret nulla unquam
vti mora, sed quoniam quæ ingrediuntur imbecilliora
quadunt. Sed hoc etiam galenus fatetur dicens, nam
causam imbecillitatis in succi vetustatem, non in mix-
tionem reiicit. Sed ad hæc inquam Galenus medica-
mentum mixtum validiores habet vites longè quam
apparet temperatum, nam tenuis substantia est cin-
namomum, nec tamen adeo bene excalafacit ventri-
cum, vt theriaca, quæ longè cinnamomo caliditate in-
ferior est. Accedit, quod ad diuersa membra vim ha-
*Theisir proce-
io.*bet quandam præcipuam theriaca, vt in aperiendo icco-
ris obstructiones, curandoque coli dolores. quod & vi-
dit Auenzoar: quomodo igitur hæc media existens fa-
cere poterit. Illud tandem luce clarius est, medica-
mentum mixtum, quod moram non traxit, validius esse

tanto quanto periculosis: quod ego in Persico Philonio, dum Emptoicos curare vellem non semel expertus sum. Excipitur tamen functio, quæ simul colligere plura debet, ut si deterendum, inde agglutinandum sit: nam tunc operatio hæc multiplex atque iuncta longè melius ab una forma fiet. hæc autem sit una temporis beneficio. Altera ratio (ut ad Auerroëm redeam) hæc est: Galenus concedit formam unam medium in primis qualitatibus euadere, sed secundæ & tertiaræ facultates in primis fundamentum habent, ergo & illæ vicissim immutantur, & in unam redeunt formam. Succedit quod forma una in singulis agit, nec est agens perfectum in naturalibus donec formam unam atque extremam receperit, eadem & in artificio compositis ratio est. Quod si formæ plures sint, etiam diuersas esse partes in quibus fundentur esse oportet: quare mora, & mixtio erit necessaria. & ideo à forma illa quæ toti prædominatur actio ipsa non à diuersis partibus proueniet. Ad hæc Galenus utique respondebit: fieri quidem formam unam quia temperamentum, non autem sic unam, quin partes diuersas retineant operationes, ac vires: ut in brassica edocuit, cuius succus soluit vērem, substantia astringit Qualitates autem primæ iuxta Galeni sententiam toti medicamento communes fiunt, non autem reliqua: neque enim actiū sunt, aut producere simile possunt, cùm non sint substantiæ elementi proximæ. Ergo medicamentum non miscere oportet, ubi ex innominis constet atque propinquis temperamento. Respondeo: In via Galeni ob tria expedit fieri eam unionem: primum, cùm immodica fuerint quæ miscentur, ob idque maximè quæ succum excipiunt nigri papaueris: vel cùm plures operationes simul iunctas querimus, velut in Philonio, cùm sputum sanguinis cohibere volumus ex pulmone, nam penetrare oportet medicamentum, atque id à calidissimis fit medicamentis: inde astringere, hoc autem à frigidis, aut rēperatis: quod si unio facta non sit, penetrabunt levia: & tantum abest ut cohibeant sanguinem, ut etiam sine astringentibus existentia proritent acrius. Manifestū est autem quod hic modus in plures diuiditur, aut penetrationis gratia, aut more in loco,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

aut vehementioris actionis , aut plurium simul se consequentium actionum, aut expulsionis. Similiter & modus primus est , aut quia immoda est qualitas , aut quia membris obest principalibus. Tertium autem est in expurgatibus,in quibus mixtio non vna, non vnum afferit detrimentum , sed multiplex. In morbis igitur cordis, iecoris, intestinorum & ventriculi, & lienis, medicamenta haud vnam formam habere debent , ut nec in renum morbis : & hoc, nisi in venæ fractura , atque neque in illa vbi ventriculus patiatur. Laborante vesica, vtero, capite, pulmonibus fermentari debent, ob viarum longitudinem: deferuntur à tenuissimis vel astrigentia vel mollientia , aut talia. Si mora concedatur, præstat & in cordis medicinalis fermentata esse simul medicamenta. Porro ut ad Auerroëm reuertar, contrarias qualitates, quæ à materia pendeat, in uno subiecto posse esse negat. Simplici autem ratione & immateriali non esse impossibile affirmat. sic enim in oculo imago candoris ac nigredinis. Verum hoc Galenus haudquaquam dicit, nam in mixto ab arte (cum solius naturæ ac Dei existimet verè miscere opus) alias partes statuit quæ laxant, alias quæ astringant. Hanc autem distinctionem medicamentorum ostendit Galenus primo ad Glauconem, dum tertianam notam cucurare docet prisana cum pipere exhibita in cibo. Huius causam reddebat Aviceuna in cura hemitritæ, loco etiam prisana suo more hordei aquam scribens : inquit enim, quod piper trahitur ad materiam, & illam concoquit : hordei vis ad cor, & ad membra calefactorum: & quod vbi natura hoc facere non possit, tunc cadit. Sed iam videtur quintam ponere naturalem virtutem, de qua diximus alias. Et hoc patet, quod modus Auerrois, non satisfacit cum sua æqualitate: nam ab æquali cibo neque tantum concoquitur febris materia, nec calor adeò refrigeratur. Eandem habet sententiam in quinto Canonis, dum crocum medicamentis frigidis docet admiscere, quæ cordi sunt conuenientia: dicit enim, quod natura illa expoliat à croci calore, inde illis vtitur: quam sententiam apertius a primo declarauit in tertio libro , dum de corde loquitur , his verbis : Et in intemperie cordis calida, frigidis medici-

p.10.

ima

uc. quar

c.19.

ac. scien

als

t cap. 2.

a primo

n. 11. c. 7

nis calidas admiscebimus: confidentes quod si naturae vires validae fuerint, discernet inter id quod infrigidatur, & id quod calefacit: & infrigidante quidem vteter ad temperandum cordis substantiam, illudque ei applicabit: calefaciens autem spiritui transmitter, atque eo modo illum instaurabit. Hic non tantum duorum membrorum ratione, sed vnius vires medicamenti segregari docuit. Contra haec pro Auerroë dicit quispiam, Si ita est, æquè facile fuerit ferme contrarias dispositiones curare, vt simplices, cum tamen experimentum maximum discrimen esse doceat. Quid enim negotijs est miscere medicamentum calidum in tertio, frigido in tertio, & iecur calidissimum simul refrigerare, vt ventriculum frigidissimum excalefacere? Auicenna etiam quinto Canonis dicit, Vires quæ Theriacæ inexistunt cap. de non à myrrha aut alio simplici prouenire, quoniam ab Qualitate una forma procedunt. unde neque immutare consultit te comp. Theriacæ descriptionem, dāmātque Galenus quod fictionis illam immutauerit ambitionis causa. Sequeretur etiam, medicar quod medicamenta vt magis composita eò ferme essent torren, c semper utiliora: quare in non fermentatis Auicenna Ga est cap. lenū tuctur, vt in cura hemitritæ dictum est: at in compositionibus magnis unam formam, à qua omnes illæ can. in d operationes, non iecus quam in homine ab anima, con scriptio stituit. Hic rursus Galenus diceret, In hominis anima Tber. ratio nō obscura est, illa diuersis corporis partibus vte- trac. 1.3 te: at in medicamento si una est forma, si una qualitas, inde etiam una substantia, unde origo tantarum operationum: Causa cur morbi complicati non facile curantur est, quoniā si qualitates immodecæ fuerint, in transitu corruptuar obviantia loca: si autem modicæ, medicamentum iam vetustate corruptum erit. Difficile etiam est in complicatis, contrariisque morbis causam præpotentem non inuenire quæ sanationem non impedit.

Si etiam unum membrum solum laboraret, vniuersis viribus natura vtitur ad instaurationem: pluribus laborantibus, auxilia diuidere cogitur, si quidem natura est quæ curat, non medicamentum. Ex hoc patet, quod tertio loco quæsum fuit, medicamentum aliquod calidum & humidum astringere: & frigidum & siccum

H I S R. C A R C O N T R. M E D I C.

laxare, & emollire: nam cum rei emollienti rem abunde frigidam addideris, siccāmque, seu permiseris fermentari seu non: sed magis cum permiseris temperatura vna proueniet frigida siccāque: pars tamen quæ tumore duro laborat, id quod laxat trahit: quare quod trahitur, simul laxat, atque infrigidat & siccatur. Et hoc est, quia secundæ & tertiæ virtutes non in impressiis qualitatibus, sed in elementaribus manent. Porro qualitates elementares laxantis medicamenti proculdubio calidas sunt, atque humor.

At dices, Galenus sexto de Medicamentis secundum locos, inquit: Hanc verò myrrhæ recursus velocis facultatem retardant astringentium mixtæ: non igitur in solis primis qualitatibus hoc accidit. Duo in hoc considerare oportet: primum, quodd & secundæ, & tertiæ vires, & quæ à forma mixti procedunt omnes hebetantur certè contrarij admixtione: sed non tamen velut primæ qualitates, cum minimè inuicem agant: vel ut in vnum, quemadmodum illæ, coéant.

At etiam, quod secundo loco dicendum fuit, cum ad laborantem particulam medicamenti vis non comparatur, sed ad sanam, vel ad vniuersum corpus, mixtum ex diuersis ac contrariis facultatibus, nihil prorsus agit, altera alteram facultate retundente. Sic igitur scammonium citonio immixtum non adçò, ut per se solum, violenter expurgat, neque ventriculus ab oleo rosaceo relaxatur aut confirmatur.

At rursus recurrens, Galenus tertio Artis curatiæ nos edocet, mixtum ex ærugine æris & oleo ac cera medicamentum salubre esse vlceribus putridis, nec collicare æruginem, nec oleum aut ceram putrefacere: inquit enim, ex infinitis penè medicamentis cauo vlceri infensissimis, quorūque nullum generadæ carni est idoneum, vnum confidere possum medicamentum, quod nec dolorem excitabit, nec phlegmonem, nec putredinem, & carnem pulcherrimè generabit.

Igitur in mixtis medicamentis ratione virtutum secundarum, etiam vna forma consurget, ex mente Galeni.

Verum hanc difficultatem ipse sustulit, dicens: Im-

modicè siccatur ærugo: ab immoderato sicco fiunt erosiones, colliquationes, dolores, & phlegmones excitantur: ab humidis nullum est, ut à cera & oleo auxiliū sordidis ulceribus: moderatè siccum nullum affert detrimentum, sed carnem generat. Itaque ærugo æris humido ceræ & olei ad moderatam siccitatem deducta hæc omnia facere potest, ut multum prospicit, & nihil noceat. Quare hæc ex primarum qualitatum mixtione potius fiunt quam subsequentium.

Illud etiam diligenter considerare expedire. Non eadem esse rationem assumpti intra corpus, & inditi vicei medicamenti: nam quod intrò sumitur, à diuersis membris primò in diuersas partes diuiditur: tunc etiam à partibus aliis, atque aliis, eiusdem membra unaquaque quod sibi conuenit ad se trahente, & reliquum relinquent: at quod ulceri immittitur, distribui nequit, aut separari: totum in totu necessariò agit. Quod etiam intrò sumitur in potestate est quoquo modo corporis ipsius: quod extra applicatur partiē particulæ quasi plenè dominatur: intrò nequequam, nisi venenum fuerit. Alia in vigesimo octava Contradictione de hoc subiiciemus: quæ ibidem repete.

C O N T R A D I C T I O   XXIII.

Hædi carnes an facile concoquantur.

EX pedestribus animantibus suilla caro cibus est optimus: inde hædina, post vitulina, libro de Cibis cap. 4. boni & mali succi. Declarat autem quod non ex parvulis, nam excrementosam illā putat, sed mediocris etatis eligendam suillam carnem. Agnina m̄ improbat deinde, quod lēta sit, & mucosa: ab aliis autem pedestribus abstinentem ibi prorsus consulit. At verò cum de hoc sermonem faceret tertio de Alimētis, inquit: Cæterū, ca. 2 pg ex suīta carnis, quemadmodum his qui ætate florēt, init. validique suat, & multum exercentur, florentium ætate sunt præstantiores ita alijs incresentium. Unde hic videtur parvulos porcellos adultis præferre: cumque ceterorū animaliū quadrupedum carnes damnasset, inquit

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

tamen in eodem libro, Carnes animalium agrestiū pauci sunt excrementi, multò validius nutriunt, & melius præbent alimentum. In libro autem de Attenuante vietus ratione inquit: His, qui vitam degūt desidem, suilla caro non cōuenit: foliis hœdis innoxie vtratur. In primo etiam Artis curatiæ ad Glauconem inquit, de Cura loquens tertianæ: Paruorum etiam suum si carnes liquefactas dederis, nihil nocebis. Et rursus secundo de principi. Temperamentis: Caprilli generis fœtus suillo, quod nimis sit humidum ac mucosum, esui melius est, atque iucundius. Forsan quis hæc sic concordabit. In libro de Alimentis & de Cibis bonis & mali succi, considerat quid melius exhibeat alimentum: atque in hoc genere suilla caro præcedit: si tamen ad attenuatēm victimā respicias, hœdinā præstantior, cum minus nutriat, & minus etiam lentum præbeat alimentum. Iuuenium tamen suum melius est alimentum, quam nuper natorum: sed non adeò facile concoquuntur, ut nuper nati: conueniunt tamen nuper nati ratione temperatur, terriana laboratibus: similiter & in sicca ventriculi intemperie abhorret primò suillam, dum laborat homo, dare: quæ quamuis, ut dixi, ante nutriat copiosè: attamen crassum, & glutinosum, inquit, 7. Ar-alimentum præstat, & difficile concoquitur: cum tamen curat. conualescere illum fingit, à prisana & piscibus ad portomed. celli nuper mactati carnes transit, duabus rationibus: quod temperiem habeant maximè morbi intemperiei contrariam, vnde hœdinæ præferuntur: & quod adultis facilius concoquantur, vnde imbecilli ventriculo magis 102 conuenient. Cæteris (dicebat Galenus quarto Regimini acutorum) mediæ ætatis sues conueniunt, nō solum ob suavitatem, sed etiam ob concoctionem. Hic per concoctionem vel alimentum intelligere decet, vel etiam quod nuper natis nimio humido difficillimus, ut ibi aiebat (cum omnium animalium quæ ab homine eduntur, suilla caro humidissima sit) melior sit, ac facilior ea, quæ mediæ ætatis est. Hoc idem Hippocrates habebat in texl com. tu: cum dixit: Per celli caro prava est, suilla optima. Verū 9. antea caprillam bubula facit deteriorem, quod acrior sit, & calidior. Sed nihil prohibet, caprillam deteriorem esse bubula, vitulinam tamen hœdina esse inferiorem.

Quod verò de agrestibus laudet, quæ iam damnaſſe vi-debatur, nihil eit: nam agrestes ſues, vitulos, hædos, a-gnæs, auēſque probat: non autem genera agrestium, vt ceruos, lepores, capreolos. Refertur igitur dictum illud ad yuendi modum, non ad animalium genera. Multum tamen facit & regio: nam Auerroes Arabiæ agnos hæ-^{s. Collet} dis illico postposuit, autoritate etiam Rafis fretus: nec c. 20. facit meliores ſuillis, quo ad nutrimentum: ſequitur e-nim Auicennam, & Galenum in hoc, ſed concoctionis facilitate conſiderata, quamuis non ſit adeò ut ſuilla bo ni alimenti, eas tamen præponit ſuillis. ſuillas robustis ſuo loco primo relinquit. Nec de vitulina discordat: ni-hil enim prohibet, in Græcia vitulinas arietis carnibus proponi, in Arabia autem Auerroi arietes aduichebātur, Arietinas vitulinis præponi. Nuper igitur nati porcelli omnibus carnes deteriores adultis, incréſcentis autem facilius concoquuntur adultis, non tamen melius exhibent alimentum, niſi à ſicca intemperie vexatis: optimè ſyluestrium. Verūm quis nobis fortaffe obiiciat, ex cap. 8. libro de Renum affectuum dignotione, ac curatione: Caro ſuilla maximè nutriens, corroboransque corpus, optimique ſucci, ac humoribus maximè familiaris, ſed glutinosum quid, ac crassum continent: ob quod qui ea aſ fiduē vtuntur, iecoris & renum obſtructionibus capiuntur: longiora igitur per interualla ea vtēdum. Paruorum autem porcellorum carnibus (modò parūm) affiduē vto-ris, nihil enim nocebunt Hoc in renum affectu cōſulit, neque enim verum eſt generaliter: & quanquam adul-to-rum porcorum melioris alimenti caro ſit, ſi tamen pecce l. b. de C-tur, nec probè concoquatur, deterius afficit quām incre-^{bis bonis} ſcentium. Igitur hædina & incréſcentium porcellorum mali ſu-earo ſecuritate prætantissima, non tamen alimenti bo-^{cap. 8. i.} nitate. Porcellos igitur ſemiagrestes, & qui in móribus principi-viuent, Galeno conſuleante, eligere decet.

C O N T R A D I C T I O . XXIIII.

Piſces omnes an diſſiciliū coctionis.

Pisces omnes ad concoctionem ſunt contumaces, ter-tia ad Almansorē inquit Rafis Subiungit preterea

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Semper enim longam in ventriculo moram trahunt, & fitim faciunt: & quamuis abundante bile & in temperatura calida conferant, malos tamen etiam in his generant humores. Auerroes autem sexto Collectaneorum (docens nos à pestilentia præseruare) inquit: Sanguis ex his rebus genitus (de piscibus loquens) est celeris corruptionis. Et ratio habetur ex dictis, & etiam ex contr. Rafi, dum dixit, quod est tenuis & humidus. Sed neque Galenus quinto de Tuenda sanitate, commemo-^{18.} rans senibus aptos cibos, tum iuuenibus, cetaceis, & o-^{19.} stracodermis, auibusq; hoedi carnibus laudatis, piscium vlo modo meminit. In oppositum est Galeni sententia septimo Artis curatiæ, vbi saxatiles etiam laboranti summa imbecillitate ventriculi, exhibet. Laudat & illos que ^{20.} ed. in libello de Attenuante vietu, sempèrque aliis proponit eorum usum. Et in historia Antiochi, quinto de ^{21.} Tuenda sanitate, tum etiam Telephi Grammatici, qui ad summam senectutem peruererunt, piscium memini-^{22.} nit, non solum saxatilium, sed etiam pelagicorum. Ideoque saxatiles commendauerat tertio de Alimentis, cùm dixit, eorum genera non solum concoctione esse ^{23.} facillima, sed quod saluberrima sint hominibus. Dico ^{24.} autem, inquit, saluberrima, quæ sanguinem substantia mediocrem generant: quod & antè dixerat etiam de pelagicis, cùm eos post perdices aues collocasset. Illud sanè mirum, quod parum ante dixit, Pelagicos, tum ceteros pisces omnes sanguinem tenuorem eo, qui ex pedestribus generatur, procreare: unde alimentum illorum cito dissipari. Sed non sibi contradicit: tres enim ordines facit eduliorum in animalibus: Pedestriū, crassum sanguinem generantium: Auium, mediocrem, quibus proximos statuit pisces pelagicos, & saxatiles, & ceterorum, qui cum fructibus & oleribus sanguinem generant serosum. Et hoc non rectè intellecto Galeni sermone Arabum error prorepfit, existimentiū pisces omnes tenuem sanguinem simpliciter gignere, cùm Galenus quadrupedibus comparasset. Quinimo etiam de ^{25.} molibus loquens, inquit: Omnia autem memoratorum piscium alimentum hominibus ociosis, seibus, imbecilibus, & griseisque accommodatissimum est.

Qui vero corpus exercent, cibos postulant firmiores.
 Postea vero, cum piscium dariores carnes habentia me-
 minisset, inquit: Crassum hi gignunt alimentum. Tan- *cap. 31.*
 tum igitur abest, ut tenuem semper generent sanguinem, vel ut siticulosi sint, velut Rasis dixerat. Optimum
 enim esse alimentum existendam est, nec immerito ab
 Apostolis usurpatum, qui nisi vi intercepto cursu ad ex-
 tremam peruenere senectutem. Iudas & Symeon ad an-
 nos cxx. Petrus ad lxxxiii. & tamen cruce extincti: Io-
 annes lxxxx. excessit. Propterea bene dicebat Galenus
 in libello de Cibis boni & mali succi, Pisces omnes ferè *cap. 7.*
 boni succi censentur, nisi qui in lacunis, aut paludibus
 viuunt. Differentiamque illam tum ibi, tum in tertio de
 Alimentis, scriptam ab Auerroë primo Canticæ, tria *cap. 30.*
 docente esse piscium genera à loco sumpta, decet ani- *com. 128.*
 maduertere: Eorum qui in mari semper viuunt, qui &
 optimi sunt: Eorum qui in dulcibus aquis semper, qui
 pessimi: de quibus Rasis forsan intellexit, nam in lacu-
 bus, dixit, vel paludibus inueniantur: maris haud memi-
 nit, quod forsan ab illo plurimum distaret. In continen-
 tibus autem aliorum recitat opinionem, nec marinos
 vel ibi ipse cognouisse visus est. Similiter & Auerroës,
 dum illos damnat, de his intellexit. Eorum autem & est
 genus tertium, qui modo in mari, modo in fluminibus
 viuunt, Galeni sententia est, ut alimentum, quemadmo-
 dum & vita, media esset inter pelagicos & dulces. Hoc
 tamen Auerroës v. Collect. multum laudat (quasi cum *cap. 33.*
 Galeno certare volens) quod magna exercitatione vta- *In canticis.*
 tur, dum procul à mari aduersus fluminis impetu ascen- *com. 128.*
 dit. In mari autem degentium, dicebat Auerroës, tum a-
 liorum, adhuc triplex est genus: quod in axis viuit, opti-
 mum: quod circa littora, pessimum: & medium, quod in a-
 quarum gurgitibus. Gal. autem præter haec addit tria, ut
 bone alimento alatur, ut molles sint carnis, ut friabiles.
 Sic igitur belle xxvii. genera piscium, tum vero cù con- *tertio di-*
trariis LIIII. & si ad veram normam deducere tenueris, *alimentum*
in uniuersum erunt piscium genera cxxx. que ex hac re *cap. 30.*
 gula Auerroës & Galeni dignoscuntur: velut marinus
 pelagicus, mollis carne, ac friabilis, malo vtris alimēto
 vnum est genus: ac sic reliqua compone. Ex prima ta-

HIER. CARD. CONTR. MED. &c.

	Saxatilis.
Marinus	Pelagicus
	Littoralis
	Saxatilis.
Fluialis	Gurgiteus.
	Ripalis.
	Saxatilis.
Amphibius	Gurgureus.
	Littoralis.
Molis,	Purus.
Friabilis.	Lentus.
Euchimus,	Cacochim.

bula noua fiunt genera piscium: ex secunda, cum tria semper assumptur, nec inuicem contraria, viginti: ductis itaque viginti in nouem exurgunt c. lxxx. ut proposuimus. Verum Galenus cum copiam trium priorum haberet scilicet marinorum, i. x. tantum considerauit, reliquis cxx. ferme neglectis.

At nos omnia genera considerare oportet: & ut Saxatilis, molis, friabilis, ac bono alimento vtens est optimus: sic fluialis, ripalis, durus, latus, & malo vtens cibo (velut tincta, quæ iuxta cloacas inueniuntur) pessimi est generis; atque è directo oppositi primo generi. Quamobrem ne mirentur, si vel Ratis hos iure merito damnauerit. Sic & Aucenna, vel quod non congeouerit marinos, vel quod illorum paruam haberet copiam. Accidit autem aliquando, ut sub uno nomine quatuor omnes conditiones contineantur, ut dicebat Galenus: cum dico Saxatilem piscem, dico simul mollem, & friabilem habentem carnem, ac bono alimento semper vtentem, ut qui nunquam ex solita habitatione discedat. Sic Pelagicus unum vivendi morem obseruat. Sunt & alias differentiae à cortice sumptuæ, quarum meminit Galenus: sed si saporem loco corticis addideris, vniuersa genera comprehendes. Sufficiat igitur primam diuisionem in sex capita deduxisse. Marinorum, Fluiales. Amphibios paucò vel multò exercitio vrentes: tam vñquodque horum in duo, habentes saporem dulcem, qui cibo conueniunt solum: & qui sal sedine prædicti sint, ut ostrea, conchiliaque, quæ præter quod alunt, alium etiam deiiciunt, medicamentaque & cibi simul habent facultatem. Erunt igitur in vniuersum genera duodecim, quæ per viginti ducta, tot enim sunt membra secundæ diuisionis, genera omnia piscium constituerent cxxl. quorum ex Ga-

ex Galeni historia facultas, quantum ad cibi rationem pertinet, perfectè nobis innotescit. Sed cùm in sermone de alimenti perfectione inciderim, scire non ab re erit. Omnia mundi mixta quadrifariam, vt in libro de Subtilitate docuimus, distingui: vel elementorum proportione, velut in pipere plus est de igne, quād de aqua: & in lactuca plus de aqua, quād de igne: vel refractione & sic nobiliora sunt animalia plantis, & illę metallis: vel mixtione perfecta, & sic Aurum ære nobilior est, quoniā mixtio auri ad minima redacta est. Huius ratione res sit pereannis seu planta, seu lapis, seu metallum, vel animal. Differunt autem multum hi duo modi, nam in piscibus & si refracta sint elementa, vt in quadrupedibus, non tam subtilissimè mixta est illorum compages, vt nec inter quadrupedia bonum: propterea minimę vitę bos est pro molis magnitudine. Sic & Smaragdus inter gemmas refracta habet ad temperiem elementa, & ideo nulla gemma homini ad medicinę usum commodiori: quia tamen non ad subtilissima miscetur, ab igne, ab æuoque omnia ferme prima gemmarum corruptitur, & collisa frangitur. Quæ vero vis à cœlo prouenit, animaliaque constituit, vt Philosophus dicebat, quartam differētiā, 2. de gen. atque perfectissimam nobis exhibet mixtorum. Quo in ratione & genere proculdubio homo omnia alia mixta antecellit: mal.ca.3 verū hoc ad operationem, non ad vitę diurnitatem pertinet: nobis autem sermo de illa est institutus. Viuit 34 par. igitur & permanet mixtum quocunque pro mixtionis probl. pri subtilitate. Ob hoc etiam qui validos ac bene contex- mo. Aris tos habent dentes diuturnioris sunt vitæ: nam & reliqua membra minimis contexta sunt: nam quod tale est rimas non habet, & in subtiliores partes diuiditur cibis, vt alere possit melius secundum minimas quasque partes. Non esse autem idem vel animam habere nobilis, vel elementa ad minimum mixta, constat in cani- com 8. bus, & coruis. Proculdubio enim coruus canē vitę longitudine superat, & ab illo ingenio superatur: Sic & canis cum camelo Sus etiā refracta habet elementa, nec tam ad minimum mixta, cum parum viuat, nec animam 10. de fin nobilis: adeo tamen refracta sunt in illo elementa, vt etiā pl. medu in homine, in quo maximè vt caro eius, teste Galeno, cap. 3.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

simillima sit humanæ: latueritque eo dū hospites huma-
nam supposititiam pro suilla comedentes, donec digiti
inter carnes sunt reperti. Vnde non solum refracta ele-
menta pariter ut in homine, sed etiam proportio eadem
fermè elementorum constat. Quāmobrem & in corpo-
reis affectibus nulli magis ex animātum genere quām
sui homo assimilatur. Aues autem fermè omnes mix-
tionem subtilissimam elementorum habent, & ob id
diurniores. Quod in minimis earum generibus per-
spicere facile licet. Carduelis ad annum xiiii, perueni-
fe visus est. Pisces autem, ut dixi, minimè. Deinde in
act. 2. medio quadrupedia. Liquet autem tum ex his, tum ex
intra. 7. illis quæ superius dicta sunt, hominum naturam omni
mixtorum amplitudini coæqualem esse: quotquot enim
species sunt animantium, vel plantarum, vel etiam me-
tallorum, sub iisdem elementorum proportionibus, sed
refractorum, ac ad minima deductorum potest humana
forma constare: quare & omni mixto ali: velut omne
mixtum alicui animali cibus est. Sic quælibet virtus pi-
scis, aut plantæ, aut avis, aut serpentis, alicui homini con-
ueniet. Elephantina igitur temperatura maximè ad vitæ
longitudinem conuenit homini, quod Elephas diutissi-
mè viuat quippe philosopho teste annis ccc. Conserua-
tio igitur vitæ per ea quæ minimis constant, diutissi-
3 de natu mèque seruantur. Ex carnibus igitur aues, vinum ma-
-a anim. gis quām aqua, mel, oleum, ex fructibus quæ sponte
ap. 9. seruantur ut vīæ passæ, pineæ, pistacia, auellanæ, panis,
& hæc singillatim cum mixtionem ad minima quæra-
mus. Rursus quia oportet alimentum carni humanæ
assimilari, atque cæteris corporis partibus: hæc autem
refractæ, oportebit ex refractis esse cibos, horum au-
tem nullum substantia durissimum. propinquissimè igi-
tur in hoc animalium partes maxime suis ut dictum est.
hæc autem attrita dentibus diligenter Itaque & diligen-
ter attritus cibus esse debet, & simplex, & rei viuentis, &
quæ diu maneat incorrupta substantia, illius qui vitæ lon-
gitudini studet. Præter hæc autem moderatus, incorru-
ptus, cum exercitatione, & quiete, & somno oportunis.
Quæcumque autem ab his deficient melle & oleo condi-
antur. Manifestum est etiam quod alia aliorum. Nanque

validis membris, etiam fine carne, ut plerique in heremo
olim vitam longissimam duxerunt.

C O N T R A D I C T I O . XXV.

Febris an siccitatem continet.

CAlidum, Frigidum, Siccum, atque Humidum sunt corporis elementa: primæque ex eorum intemperaturis ægritudines constituuntur: è quorum genere febris est una: est enim quædam in corde præter naturam princip. caliditas genita, primo de Differentiis febrium. Ex quo clare liquet febrem solam caliditatem esse, cùm simplicē affectum pronuntiauerit, nec siccitatis ullo modo inveniatur. Quod & primo Cantice Auicen. docet, eam calidi com. 16. tatem esse docens: & Aueroes in commenti illius fine, t. com. 16. Caliditas cùm in uno membro præter naturam fuerit, morbum constituit, qui nomine caret: cùm autem in uno uerso corpore, Febris nuncupatur. Et paulo post, Caliditas præter naturam humor iuncta, febrem putridam constituit. Ideoque Gal. de Differentiis febrium inquit: Febris cap. 1. p. substantia in ipso calere consistit. Clarius in libro principiis Morborū causis: cùm enim cōnumerasset, prius morbos aliquos fieri à calore solū, vel frigore, tamē sicco, atq; humido: alios autē esse cōpositos, qui à calido & sicco vel humido proueniārēt, subiicit: At si calor in totū extenditur corpus, tūc huiuscmodi affectus Febris nuncupatur, quæ est quasi totius corporis quædam immoderata caliditas. Vnde etiā in tract. 2. partis operatis Canticae cū explicat. com. 67. set moibi calidi vniuersi corporis curam, febrem illo significari ostendit. Rursus autem octauo de Morbis cu- cap. II. randis, cùm differentiam morborum qui ex intemperie proueniūt explicasset, quoniā alij in una sola peccat, alij autē in duabus, subiicit hęc penē verba: Sanè unus quispiam morborū est febris, quos intemperies creat, & febris: utiq; cū adeò immodecē calor auctus est, ut hominē offendat, & actionem lēdat. Quādo autē neutrū horum efficit quantumuis actus calor sit non propter hoc febri. probl. 6. citare homo dicitur. Arist. quoque prima Problematum probl. 8. particula: Feruens quoque inflammatio cùm non nisi probl. 23. Ec. ij

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

caloris sit exuperantia, febres accendere potest, cum pa-
lo post: Aestus in corpore febris est, velut in oculis lippa-
tudo: nanque a calore aeris, ut simile a simili accenditur.
Et magis aperte alibi: Austri sua natura calidi atque hu-
midi, qua quidem re febris committitur. Quippe cum
non nisi per excessum ambarum harum qualitatum ex-
oriri soleat. Igitur tantum illa a siccitate abest, ut etiam

- Aph. 5. Aphorismorum inquit Galenus, Febris suam habet in ca-
litudine substantiam: siccitatis haud meminit. Princeps
ip. 1. etiam in prima quarti, dum febrem diffiniret, calorem
pho. 14 dixit, non calorem cum siccitate. In prima etiam Apho-
rismorum, quamvis Galenus dicat, quod febris est con-
uersio natui caloris, in igneum, attamen dicit, illam ca-
lorem esse: difficultaque ob hoc in senibus accendi quod
eorum calor innatus exiguis sit. Quod si febris siccita-
tem contineret, & si caloris ratione in febres non facile
inciderint, siccitatis tamen ratione facilius quam pueri.
Hoec autem nemo concedit. Si etiam febris morbus es-
set siccus, non faciliter videtur quomodo hecticus vel pri-
ip. 6. in mat speciei curari posse: dicente Galeno septimo Artis
utio. curatiuæ: Itaque insanabilis prouersus est siccitas, si fuerit
consummata: consummata autem erit, ubi solida simila-
rium partium substantia reddita est siccior. Denique ef-
fugere non potes si febris omnis siccus sit morbus, quia
etiam febris omnis difficultas sit curationis. In oppositu
ip. 3. m. 18. primo de Temperamentis morbus datur calidus & sic-
cante me- cius, ut febris: & frigidus & humidus, ut Hydrops: & fri-
gium. gicus & siccus, ut melancholia. Et primo Regiminis
ip. 7. 8. acutorum. Si igitur contraria contraria remedia sunt,
ip. 9. ut viribus frigida sit ac humida prisana oportet: nanque
id febris est contrarium, quæ natura calida est & secca.
Decimo etiam Artis curatiuæ, illam frigidis & humidis
cibis, potibus, aere, medicamentisque curat, velut mor-
bum qui in calido & secco sit constitutus: et si fateatur
quod caloris maior cura sit humida, in humidis tamen
auxiliis minus peccari. Cum autem dixit rursus primo
m. 43. Regiminis acutorum, quod febris sit ex ardore caloris
naturalis: illud plane intelligendum. quod superius dixe-
rat, & in prima Aphorismoru, scilicet febrem esse igneum

calorem. hoc enim ubiq; fatetur. At in locis his igneum calorem explicat, id est calidum atque siccum. Vnde super Aphorismo victus humidus febricitantibus omnibus confert inquit Galenus. Febris enim, quoniam calida & secca passio est (est enim conuersio natuæ caliditatis ad igneum) victum humidum consultit. Nemo hinc non videt, & quod febrem siccum esse velit affectum, & quod per igneum non calorem tantum, sed cum calore intelligat siccitatem. Et rursus secundo Regiminis acutorum: Coctio à calido fit humido & vaporoso, non squalenti atq; secco, qualis febrilis est. Nihil autem perplexius his verbis est, quæ nono Artis curatiæ scribuntur: Εν δύτι τῷ ἔγγυομένον τοῖς ἀπλοῖς ζείᾳ, ἢ κατὰ τὸ θερμὸν θυσκρασία ταύτης δὲ εἰς ὅλον ἐκλαβεῖσα τὸ σῶμα, πυρετὸς τένομα. Καὶ τοίνυν ἀπάνθος πυρετῷ καθόσον ζείᾳ πυρετός, ὑγρότης καὶ φύξις ἴαματική. μόνος μὲν ἐν ὄντος αὐτῷ, σκοπὸς ἀπένθων τῷ βοτεμάτων κοινός, ὁ νῦν ἐπιμένος. ὡς τε ἀδέν ἐτι δὲ πέρος τὴν ιασιν, αλλὰ τὰς ὑλας ἐξ ἐυρεῖν ἐν αἷς ὁ σκοπός. ἐυρόντας δὲ τὰς ὑλας, τὸν μὲν καυρὸν ἐξ ἀντων τῶν πεσσάρων τῇ πυρετῷ λαμβάνειν καρῆν, τὸ ποσὸν δὲ ἐκ τῷ παραβάλλειν τῷ κατὰ Φύσιν, πὰν νόσον. εἰς δέουν γάρ ἀσωκεχώρικε τῇ κατὰ Φύσιν, εἰς ποσὴν χρὴ λύχειν τε καὶ ὑγραίνειν τὸν καλυκοῦτα. Placuit hæc sic adscribere, non quod versa aptè non sint, sed ne quis suspicaretur in Greco codice aliquid plus, minusve adesse, quam Latine translatum foret: est igitur horum verborum sententia hæc: Eorum ergo quæ simplicibus accidunt partibus una est intemperies, quæ à calido fit: hæc autem cum in totum diffusa corpus fuerit, febris dicitur. Et ipsius omnis febris, quatenus febris est, humectatio atque refrigeratio remedia sunt: ac si sola hæc sit, propositum auxiliorum commune omnium est quod nunc dictum est: ut nihil præterea ad curationem sit necessarium, præter inuentionem materiæ, quæ proposito conueniat, inuentas autem materias in tempore opportuno ex quatuor morbi temporibus adhibere oportet: quātitatem autem assumere earum, secundum naturæ & morbi constitutiones: quantum enim morbus à naturali statu recedit, tantum oportet infrigidare atque humectare patiētem. Febrem hinc facit morbum tatum calidum, curat tamen infrigidantibus atque humectantibus.

Aphor. I.
I.par.com. 22.
cap. 14.

An hoc proorsus absque consideratione? Haud equidem, sed ex hoc nodi dissolutio, meo iudicio, habetur. Mirantur aliqui, quod non tam clarè in primo libro locutu fuerim: extimueram, cùm librum illum emendarem, mihi tunc adhuc exercitus, ne quid veritati, atque his quæ in posterum dicturus eram, dissentiens in medium affer

Cont. 18. rem. Nunc huius rei experimentum habeo. quoniam sci
buius tra. licet pæsto ex prioribus posteriora pendent. Itaque di-
com. 14. stū est supra, quod febrilis calor est idem cum naturali
iuxta me- subiecto & te, nec nisi solo modo differt. Declaratum
dium. est augem in prima Aphorismoru, tum alibi sæpe, quod
naturalis calor in humido fundatur, estque reuum ca-
lor naturalis & humidus: quod & hic iam ex verbis Ga-
leni in secundo Regiminis acutorum docuimus. Quam-
obrem his duobus fundamentis demonstratis, si calor
naturalis febri accendatur, humidus tamen adhuc erit,
aliter transitus erit ex humidissima substantia in sicciam
protinus, & erit vita sine humido. Quomodo igitur Ga-
lenus potuit febrem vocare morbum calidum & siccum
absolutè: cùm esset calor humidus. Ob hoc, si quis rectè
definiat febrem iuxta Galeni sententiam, calorem po-
tius humidum, quam siccum appellabit. Simpliciter igi-
tur Galenus febrem morbum siccum dicere non potuit,
comparatiuè autem potuit: cùm enim omnis calor hu-
midum naturale dipascatur (ut Galenus inquit in libel-
lo de Ysu respirationis) longè magis febrilis: vnde ab o-
pere siccus, quod exsiccat, vocatus est. Quomodo autem
exsiccat, declarabat Philosophus quarto Metheororum
dicens, quod calor putridus dissoluit humidum, & dif-
flare cogit, eoque res siccior euadit. Esse autem febrem
calore tantum, qui virtutem naturæ opus, cùm toti corpori
communicatur, ex hoc liquet, quod si calor esset siccitatii
iunctus, tatus calor toti corpori vel cordi ipsi insitus, at-
que ex eo in universum corpus deductus quod operatio-
nes laedat, quis erit morbus? an forsitan esse non poterit?
Sed si dicas versa vice, si febris est calor, & sine siccitate,
cum siccitate iunctus calor quis morbus erit: Dicimus &
hunc febre esse si cum comparatiuè sumitur, sed serò adue-
nit, simpliciter autem nunquam, nullus enim esset ut di-
ximus, naturalis calor, tunc, si siccitas prædominaret.

cap. 3.
t. c. 6.

Quia igitur plusquam decet calor febrilis siccatur, sicut & calefacit, ideo humectantibus non minus quam refrigerantibus semper indigent febrietes. Hac de causa igneum calorem Galenus appellavit febrilem, ac febrem calorem cum siccitate. At dices, Cur non omnis morbus hactenue calidus etiam siccus non est? immodica enim caliditas plus iusto semper exsiccabit. Respondeo, caliditas impressa cum quieta fuerit, non exsiccabit, nisi siccitati iuncta: febris autem in calore influente motu semper siccatur, velut calidus aer semper plus iusto siccatur: non tamen eruca, vel indica nux aut caro.

CONTRADICTIO XXVI.

Iudicium omne aut in morbi consistentia,

Magna ex parte morbo in suo vigore consistente, sum 10 flunt iudicationes, inquit Galenus prima Aphorismorum: non semper igitur illas tunc fieri docet: inde in fine. etiam Princeps. Et non sit crisis in principio morbi, nisi perniciosa: & in ea quae statum antecedit non est securitas. sed ipsa diminuta aut mala. Crisis autem bona fit secunda quarti, c. 2. in hora status. Et rursus dixit parum ante, Completa autem crisis sit apud statum, & fortasse, cum aduenit declinatio. Manifestum est igitur, quod iuxta Aviceannæ sententiam. in quocunque morbi tempore crisis, seu iudicatio morbi fieri potest, et si in principio sit perniciosa semper: & plerunque etiam in augmento. Galenus autem prima Aphorismorum duo tempora sum 12 solum assignat, in quibus indicia iudicij apparere possint: non in principio, dicit, sed in augmento & statu. Itaque iam constat dissidium, cum nec in declinatione velit fieri iudicationem, nec in principio. Dicet ad haec forsitan quispiam, quod quae in principio accidit iudicatio, erit sine signis: & quae in declinatione, erit cum signis in statu: ita quod signa iudicationis in augmento significabunt iudicationem in augmento vel statu, & signa iudicationis in statu iudicationem in statu vel declinatione. Sed pars prima responsionis stare non potest, nulla enim crisis sine signis, saltem demonstratiuis esse.

E e iiiij

H I E R . C A R D . C Q N T R . M E D I C .

- post me-*
dij com. potest. Quod infra Galenus docet, cùm dicit, ut sudores sanguinis fluxus, rigor, alii profluvium, & vomitus. Quis ambigit, nullum horum signorum, præter rigorem, esse futuræ iudicationis sed præsentis signum. Rigor autem est proximo futuræ. Vnde Hippocrates secundo Epidemiorum demiratur Zoilum laterali morbo laborantem sine rigore iudicatum: & recte, cùm in Phlegmonibus indicatio bona à suppuratione ortum habeat; suppuratio autem phlegmonis interni, etiam in continua febre rigorem adiiciat. Per iudicationem plerunque Hippocrates ad salutem repentinam intelligit mutationem, ut etiam in libro de Medicis præceptis cùm ait: Iudicatio est morbi exolutio: Subiicit autem quam exolutionem intelligat illico, quoniā salutarem: inquit enim, Paruos autem morbos medela exolut. cap. 17. Neque potes dicere, quòd Auicena intellexerit per principium primam diem, nam primo de Crisi quandoque in prima die morbus ad statum peruenit, & tunc poterit fieri salubris iudicatio, & non esset semper perniciofa. Neque etiam Auicenna intelligentia de principio generali morbi, in quo nondum coctionis signa manifesta apparent primo de Crisi. Galenus potuisset de prima die intellexisse in Aphorismo: cùm, ut dixi tunc etiam præsentis iudicationis signa quandoque appareant. Relinquitur igitur, ut vel Galenus loquatur in prima Aphorismi parte de prædicentibus iudicationem signis, & in secunda tam de prædicentibus, quam etiam demonstratiuis: vel quòd Auicenna non recte admiserit vel perniciosa morbi iudicationem in illius principio. Atibi Galenus, si quidem primo de Crisi, inquit: Quòd si sudores in morbi principio apparuerint, vel profluvia alii, aut sanguinis, hæc nunquam morbos finierunt. cap. 22. Yult igitur hæc potius esse naturæ irritamenta, quam iudicia: quod aperte docet quarta Aphorismorum. Declarat autem Galenus, Crisim non fieri, nisi in statu vel parum antè, non autem in principio, tertio de Crisi, cùm dixit, Crisis quidem non sit, nisi in statu, vel parum antè: mors autem contingere potest in tribus temporibus, scilicet principio, augmento, & statu. Sed nec in declinatione: inquit enim, Si in statu crisis non
cap. 6. post
ca 5. post
prim.

fuit, multò minus in declinatione illam fieri continget. Est autem huius rei in his verbis contenta demonstratio huiuscmodi breuis: vel morbus proritare naturam ad iudicium atque certamen potest hora declinationis, aut non potest: si non potest, nulla erit in declinatione crisis: si potest, cùm acerbior fuerit in statu, illam proritare debuit, nec expectare declinationis tempus.

Ad hęc, inquam, dicimus: declinationem crisi non admittere sibi natura, ratio enim concludit. Defenditur tamen Auicenna, quia per accidens contingere potest, cùm hora status morbi impedimentum adfuerit: quod ego quandoque vidi, homine cui futura erat per sudorem crisis in hora status in frigido loco constituto: cùm autem quieuisset febris accenso igne sudor multus profluxit, ac liberatus est. Hocque in sudore frequentius accedit, quam in aliis generibus iudicationum. Nec quisquam existimet Auicennam posse tueri quod de declinatione accidentium loquatur, nam tunc cessat critis causa, & est molestia materia. Per statum enim quid intelligeret, docuit Galenus primo de Crisi, cùm dixit, *cap. I.* Vehementissimum enim morbi tempus statum dico. Constat autem vehementissimum esse tempus morbi cùm symptomata maximè sanguinunt. De principio autem *cap. 5.* sic Auicennam tuebinur, nanque tertio de Crisi, docet *priv.* Galenus in principio quandoque ægrum repente mori, non tamen Crisi: quia dicit adeò morbus magnus est, ut natura non audeat morbum aggredi, crisis autem non sit sine pugna morbi naturæque. Hoc tamen mortis genus per crisi factum vocat Auicenna, quia subito accedit, & cum pugna naturæ cum morbo: nam & si natura (ut recte Galenus) morbum non aggrediat, morbus tamen illam adoritur: unde sit aliqua pugna, quæ speciem quandam malæ crisis refert. Diximus autem perfectam iudicationem in summo morbi vigore fieri debere. Est autem absoluta iudicatio, prima Apho- *com 1.* ris, quæ sex habet conditiones: quod materiam extrudat è corpore, non per abscessum, aut transmutationem, materiamque peccantem, non autē aliam, & quæ per conuenientes regiones: nam crisis per sanguinis sputum haud erit laudabilis, quæ facile tolleretur, precedente coctio-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ne, & decretorio die. Itaque recte dictum, eadem signa cùm in principio apparuerint, quæ in augmento, vel statu crises indicare solent, deliria ostendere. Nanque, in l. re. acu. que repentinam considerans, quæ illis succedit signis, am. 95. mortem Auicenna, tum quod agentium naturalium es- set contrariis semper quantum licet resistere, mutationem ab initio ad mortem factam & si quicquam ad veræ cri- sis rationem deesset, crisim tamen appellauit. Crisim nā- que Auicenna vocat quancunque subitam mutationem ad salutem, vel ad mortem, quemadmodum Galenus eā diffiniebat secunda Aphorismorum, & sic illam fieri in principio nihil verat. At ut verè accipitur crisis, est agi- tio materiae facientis morbum à natura, & hæc in prin- cípio contingere non potest.

C O N T R A D I C T I O X X V I I .

Morbi an virtutis maior in vietiis indicatio.

om. 9. **A**liquando etiam in ipsius morbi vigore, ubi casus ra. 2. c. 8. aliquis interuenerit, robur naturæ dissoluens nu- trire cagimur: prima Aphorismorum Galenus inquit. Quod & Auicenna docuit in prima quarti, cùm dixit: Et cum times casum virtutis tunc melius est ægrum nu- trire. Et paulo post: Et corpora bilioſa proprie cùm afflueta fuerint plurimo cibo, nisi cibum sumperferint in principio accessionum, imò etiam in statu qui deterior est duorum alterum incurunt: aut enim in syncopim en. 4. cadunt, aut extenuationem illam quam Hippocrates p. i. primo Prognosticorum descripsit: sed tamen dixit in p. 1. primo libro, quod cum symptomata grauiora efficiun- tur, minuere debemus cibum quare non videtur con-ueniens ut illis virtutem prosternentibus debeamus da- re. Et, ut ad institutum reuertar, nono Artis curatiæ, p. 13. dum de hoc ageret, inquit: Maxima igitur dignitas ipsa- rum est virtutum: quando nobis viuere ex ipsis custo- dia constat: ut cum vitam ipsas esse vires, aut earum a- ctiones necesse sit. At vita ipsa nihil prius in animantis corpore esse potest, propter ea quod nec sanos esse ciitra

ipsam vitam licet. Virtus ergo omnium prima homini-
bus custodienda est. Seruabitur autem si aëc substantia
illius inanis reddatur, nec mutetur tanta muratione, ut
corruptioni sit propinquus. Atque huius custodiarum pars ^{ca. 3. in}
est, ubi vel temperiem ipsam præsentem seruamus, vel
absentem inducimus. A virium autem indicatione pro- ^{c. 4. in}
xima est; quæ ab affectibus quos curare proponimus,
nobis aduenit. In duodecimo etiam Artis curatiæ, in ^{cap. 3.}
syncope à crudis humoribus vinum exhibet cum panc-
orum utrumque morbo euidentissimè aduersatur. Et ^{cap. 6.}
paulò post in syncope à bile vinum, restatus iam tamen
bili nihil vino amplius nocere. Et decimo eiusdem enarrat longam historiam illius, quem ab initio cibans
febris, aut parum ante, quod virtus succumberet ieuan-
tanti à morte seruauit. In duodecimo etiam eiusdem
dum de Syncopa agit, quæ initio calidorum humorum ^{com. I.}
cum febre prouenit, dat vinum aquosum, cui lutea, ce- ^{com. 4.}
rebrum suillum assatum, carnésque, etiam ante absolu-
tam materiae morbum facientis coctionem: cum tamen
confer in febribus dare carnes, & vinum, esse viatum
monstruosum Petronæ primo regiminis acutorum. At- ^{com. 4.}
que in hoc ipso libro unum statuit tam sanis, quam lan-
guentibus communem scopum, vitalis virtutis conser-
uationem. Sed tamen oppositum subiicere paulò post vi-
detur, cum inquit: Morbus non de nutritione indicat,
sed prohibet. Vbi igitur non prohibuerit, & facultas af-
fuerit, tunc autrimus. Et prima Aphorismorum Galenus
rursus, In sanis intentio est virtutem seruare, vel etiam
augere. In longis morbis raro augere, plerunque tamen
seruare. At in acutis moderatè debilitas tueri. per mo-
deratum intelligit, ne omnino decidant & moriantur.
Quod si hoc in vitali & naturali proponit, quam parum ^{com. 2.}
curabit animalem, quæ celerrime ac maximè aliatum ^{cap. 1.}
comparatione fatigatur? secunda Aphorismorum. In
decimo etiam Artis curatiæ, cum tria haec comparasset,
morbum causam morbi, & virtutem, his verbis utitur:
Cum autem in his examinandis non parum visa est ad
hominis salutem momenti habere vis ipsa, supple natu-
ralis: itaque de ea non leuis ad agendorum considera-
tionem cura habenda est. Hic liquido ex vi sermonis mor-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

bum & causam principalioris indicationis facit. Inde non multis post verbis subiicit: Si horum trium indicationes pugnabunt, eam præferes, quæ validior fuerit,

p.9. aliis duabus non neglectis. Rursus in nono eiusdem, Ut in sanis principalior intentio est, illos in statu, in quo sunt, seruare: ita in ægris amouere affectum qui præter naturam est: quare in diariis febribus propemodum nullam de virtute curam habendā suadet. Quòd & in octa-

p.9. in re. no iam libro dixerat, Vbi hanc prope paucis ante verbis definierat questionem, dicens: Si febris indiget frigidis atque hamidis perpetuo, natura autem, & consuetudo, & anni tempus, ætas, ac reliqua omnia in unum consenserint, calidaque ac sicca expositulent, febris verò mitissima fuerit: tunc neque calefaciemus neque siccabimus, sed neque tunc infrigidabimus, humectabimus: sed medijs utemur. Liquet itaque illum morbum exiguum omnibus naturalibus causis simul coniunctis contrarijs æquiparare. Igitur morbi validior est indicatio quam virtutis in qualicibo exhibendo. non autem de quantitate, de qua iam nunc est sermo. Quòd autem necesse sit primam morbi habere rationem, patet in acutis, cum illius virtutis debilitas ex morbo profici-

om. 48 om. scatur. propterea rectè dixit Princeps, tamen in symptomatibus debere subtrahi cibum, non addi, nam tunc natura occupata est. Accepit autem hoc ab Hippocrate secundo Regiminis acutorum, dicente: Ingens quidem malum est, si cui ob morbi labore aut accumen imbecillitate sorbitonem aut potem porrexit. Dictum autem Galeni, quòd symptomatibus virtutem prosternentibus illico dandus sit cibus(nā sic solet adduci, parūm que refert, si quis rectè pensaret) eo loco scriptum est, vbi intelligimus, ex nimia inedia hoc contigisse, Nam Hippocrates in textu dixerat. Cōiectari autem oportet,

an æger usque ad morbi statum perdurare possit. Alio etiam in casu nutriendus est æger, cum imbecillitate ventriculi, tum maximè oris illius laborat: non quòd cibus iuuet per se, sed quòd immixtus lœdenti materiæ, tum etiam sua qualitate lœsionem illius mitiget. Ostensum est enim in sexto Contradicentium medicorum libro, veros qui ad os ventriculi veniunt, eiusdē esse pa-

ris, atque substantiam vnam habere cum his qui ex cerebro in guttur, fauces, pulmones, ipsum cor, pectus, iecur, lienem, atque septum, & renes permeant. Quo fit, ut ore ventriculi affecto totum corpus compati grauiter necesse sit: tum magis quod, ut ibi ostendimus, nec ibi profundi sunt, sed in superficie & magnitudine conspicui: eo factum est, ut cum aliqui sic laborantes cibo & potu iuaretur, multi crediderint in syncope & viribus deficientibus conuenire cibum. nam & ille iuensis ex decimo Artis curatiæ ob ventriculi os compatiebatur. Tertius est modus, cum materia prava exurensque extiterit, tum maxime mobilis aut pestilens. Sed nec hic aliis est à primo, nam nisi nimis tenuiter ante cibo & potu erga illum usus sis, nō proderit in syncope cibi vel potus exhibitio, sed potius hominem ipsum enecabis. Nam si cibus aut potus virtutem augerent, mori hominem ex ullo morbo esset impossibile. Nanque instauratio continua facta tenuis cibi, aut ouorum, aut vini, vel succi carnis, si virtus augetur pugnatque cum morbo assidue, illi non accidet auxilio, huic perpetuo, tandem morbus finietur manente virtute: Cum igitur hoc non contingat, hæc duo necessaria sunt, primum ut dum coquitur cibus, morbus humores ac sanguinē interim depascatur atque inficiat: & quod non probè concoquitur ex cibo ipsi morbi materiae, velut auctarium accedit. Quod si ita est, aliis in casibus quam labentibus viribus quamnam prorsus ex cibo spes adest: quin potius si qua superest eo suffocato tollitur. Quomodo autem hic agendum, & quod nullus hoc modo nobis periit, in arte curatiua, quam quatuor libris scripsimus, edocuimus. Nunc autem tempus est ut doceamus generaliter, quod & alias dixi, quantum ad cibi pertinet non qualitatem, sed quantitatem, magis vires quam morbum attendere oportere. Si autem morbus maior sit quam virium imbecillitas, nulla certa potest dari regula. Sed iudicio, in quo plerique decipiuntur ægri periculo atque iactura, iudicium est: atque hæc est Galeni exquisita sententia decimo Artis curatiæ, ac etiam nono eiusdem. cap. 1. Quod si quandoque dixit, in omnibus præferendam esse cap. 8. virtutem, finis causa illud docuit. Nam quis adeò absur-

dus est, qui ignoret virtutem seruandi causa omnia fieri: cum, ut recte dicebat, vita sine virtute esse non possit.

- 1.13. Si in nono Artis curatiæ, etiam in ægris, ut fini propriæ, commendat virtutis custodiam, age exemplum: Pædagogus saluti pueroru[m] præfertur, ac illis instruendis salutem magis habet commēdatam, ut qua pereunte institutioni nullus proorsus locus relinquitur: num propter hoc sedulus magis erit ac magis laborabit circa salutem? toro[rum]que consumet dies in explorandis lacunariis tegulisque ne incaute illos opprimant: an his potius animaduertis quasi per ocium, diligenter instituet pueros, atque assidue docebit. Cæterum quod ad exemplum Galeni attinet, primo Regiminis acutorum, de æcōbus illis lateralí morbo laboranib[us], quamquam hic locis esset disputandi, quia tamen liber in immensum crescit, ac tertium librū ubi de venis latis agitur, reseretur: hoc non tantum addito, quod prior non ob virtutis robur, ubi cibum assumperit, mouetur: neque alter, ob imbecillitatē seruabitur, sed hic ob inanitionem seruabitur, alter ob repletionem morietur: reliqua posse aut non posse ferre indicabunt, prioresque exempli longè plures seruabuntur, quam secundi: eum quique debito quod ille ibi exposuit regimine venturus imo vix illus ex secundo exemplo supererit. Nunc autem ostendamus quod diximus, scilicet quod plus possit morbi, quam virtutis indicatio in cibi quantitate exhibenda; inquit enim Hippocrates Aphorismorum prima: Æger ab initio natri debet, ut possit, usq[ue] ad morbi statum sufficere, in quo tenuissime nutriendus est. Si igitur parum in statu ob morbi vehementiam, cum virtus tamen debilis sit: multum ab initio morbi, cum virtus valida est, quod morbus sit imbecillus (inquit enim Aphor. alibi, Circa initia & fines omnia imbecilliora, cum vero ho. 30. consistunt fortiora) liquet, quod morbi potius quam virtutis curam gerit. Nam si virtutis rationem proponeret, affatim in statu & ab initio tenuiter ægrum nutritur: at oppositū ē directo facit. At per copiosam nutritionem nutrimentum quod plurimum nutriat, ut oua, & carnes intellige non quantitatem: neque enim unquam multa cibi quantitas ullo in morbo ex materia conuenit, nam

si virtus valida est, haud eo indigebit: si imbecillis, non poterit concoquere. Solum igitur quandoq; cibus multi nutrimenti conuenire potest.

C O N T R A D I C T I O   X X V I I I .

*Senine, an iuueni laborantibus calidiora
conveniunt.*

CAlidiores partes, si intemperie labantur frigida, calidioribus indigent auxiliis, ut quæ multum à naturali statu remotæ sint: frigidæ autem parum calidis indigent: parum enim à naturali statu recesserunt, septimo Artis curatiæ. In octauo verò Artis curatiæ duos proponit homines eadem in regione ortos temperata, ægrotaréque alterum iuuenem assuetum cap. 13. is. calidis siccisque cibis, & calida temperie, in regione autem frigida, hyeme & constitutione frigida atque humida: reliquum puerum frigida humidaque temperie, & assuetum humoribus frigidiorib[us]que cibis, in calida autem regione, ac constitutione æstatis tempore.

Primo omni ex parte calidiora & sicciora conuenient: secundo frigidiora atque humidiora: nisi quod respectu ætatis puerilis calida non frigida competit. Inde subiicit, Consuetudo de similibus semper indicat. Anni tempus, regio, & constitutio, semper sibi contraria, nisi fuerint temperata. De natura & ætate adeò obscurè ibi loquitur, sed tamen quod similia postulent exemplo declinauerat, ut loci sententiam explicare h[ic] nō omnino tutum sit. Nono etiam eiusdem, docet plus omnibus his cap. 16. posse consuetudinem: namque frigidus natura, vel etiam iuuenis, calidis assuetus, à calidis non l[ea]detur. Intemperiem autem duplificem nobis insinuavit: Naturalem, quæ sibi gaudet similibus: & Acquisitam, quam palam est, si confuetis natura gaudet, etiam similibus debere: at non debet, quia præternaturalis est ideo voluit aliquid disisse, vbi propter difficultatem rei nihil tunc dicere auffus est. Nūc nulla mihi est cura, quod senes humidis indigeat, ad senium retardandum, calidisque: nam in præseruatiuo genere longi periodi illud dictum est, cum

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

sermo noster de his quæ nunc maximè conferunt propositus sit: neq; dubium est, si humidis valde senex vitatur, quin in anasarcam incidat: nam membra valde dissimile natura non concoquunt: sed moderata sint humida calidaque, & ex longo viu. Quare rogo te lector, vt ex toto hanc ab illa disputationem sciungas. Igitur vt

p. 2. in ad propositam quæstionem reuertar, Aviceⁿna quartæ primi de vtroque explicauit, scilicet de naturali & præternaturali intemperie, quod similibus sit adiuuanda:

ideoque seni frigida & humida, neque modice, nec sicca exhibet. In oppositum est Averroës cum ratione quam

p. 2. adducit: si enim seni frigida valde exhibuerimus febricitanti, morietur æger, ad vltiorem enim transibit intemperiem iuuenis verò non solum non periclitabitur, sed etiam iuuabitur. Similiter sic sensisse videtur Aviceⁿ

iust. 2. cùm dixit in prima quarti, Cùm dederis aquam frigidam in potu, non sit calor innatus debilis, nec iecur frigidum. Sed in uno est differentia, quia Galenus præ-

p. 7. supponit quod n. orbi sint æquales quo ad sensum, non quod æqualiter recedant à temperie propria: tunc enim

.1. senex febriens si æqualiter febrire, vt iuuenis videatur, multò magis premetur, vehementi que febre quām iuuenis infestabitur. ob hoc itaque frigidioribus indi-

get, rectè inquit Gasenius, & Averroës rectè: nam ubi æqualiter à proprio statu recederent leuiter frigida cura-

bunt leuem febrem quæ in senectate erit, adiuta etiam auxilia à natura erunt. frigida atque humida: at in iuuenie

nihil proficiunt, in quo febris quidem æqualis est senili, sed totus calor longè acutior ac maior: poteruntque

(quemadmodum & febris accidit, ex conspersa aqua, vt

ignis accendatur) leuibus frigidis irritare febris vehementia & magnitudo. Accedit quod senes forsitan à fri-

gidis immoderata patientur. ob virium imbecillitatem, oportebat enim senem validum & iuuenie, imbecillem,

accipere: nam quæ ex ætate accidit in virium robore dif-

ferentia, haud est præsentis considerationis: sed tantum

quæ merito temperaturæ. Est autem Temperatura quadruplex, Naturalis, & Äqualis, & Inæqualis, sed tamen

naturalis: & Inæqualis consuetudine acquisita, vel æta-

tis necessitate, quæ aut non habet, aut parum habet, aut

omnino

omnino est inemēdabilis, ut valde senum intemperies: & quarta quam Malam vocamus intemperiem, quæ laedit, & naturalis non est, & meritò sui est sanabilis: et si non semper ob magnitudinem curari possit. Est autem duplex genus frigidioris calidiorisve, aliud quidem quod quantitate ac potestate maius, ut lactucæ magna quantitas: aliud quod gradu & natura, aut modica mandragoræ portio. Senex igitur hoc secundo genere vtetur, sed modicè, tum maximè, cùm æqualiter videbitur febricitare: sed & tunc, si vires ferant, copiosè: parum autem si vel vires non ferat, vel si æquali lapsu à proprio recedat temperamento. At iuuenis primo genere vtetur, affatim scilicet modicè refrigerantibus, vbi febris æqualis sit: affatim autem vchementer refrigerantibus, vbi æqualiier à proprio recesserit temperamento. Autem dictum de qua frigida, est ob timorem, ne à corpore non possit expelli: cùm enim huius causa detur, scilicet ut expellatur, calore innato valido tum maximè iecoris indiguit, quare hoc temperamenti meritò haud accidit.

Sed quoniam diximus, frigida iuueni febre laboranti minus conuenire, videbitur regula tertio Artis curatiæ data vitiari: quod morbi æqualibus in gradu currentur, nam de curatione agit tantum ut à morbi ratione pendet: seu enim loci, seu temperamenti causa variationem suscipiat, eo loco non curat: sed tunc indicationes miscere oportet. Sed adhuc dubium est, nam si æqualiter recedant à propriis temperamentis senex & iuuenis, ob morbi naturam æqualiter frigidis indigebut: senex vero ob temperiem frigidioribus, igitur senex utroque modo frigidioribus indiget, cùm tamen leui laboret febricula. Hoc vero iam discussum fuerat, nam tunc paucioribus frigidis, attamen virtute frigidioribus indigebit: iuuenis autem pluribus, at minus frigidis. Sed adhuc remanet dubitatio, quia laborante bilioso & pituitoso grauedine, si frigidiora seu minus calida pituitoso exhibeantur, duo sequentur inconuenientia: primum, quod si vix sufficit concoquere biliosus: igitur pituitosus non concoquet materiam, quia minus habet de calore, & sic non sanabitur. Secundò, quia gene-

cap. 6:

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

rabitur facilimè noua pituita, quæ aggregabitur priori : in bilioſo autem ob temperaturam nequaquam.

Dico igitur quòd in morbis materialibus vbi de cauſa conſideratio habenda eſt, aliud oportet ſtatueretur: nam ad concoctionem ſenex & pituitosus calidioribus indiget quām iuuenis, & bilioſus. Ideo bene egit, vt reci-

Aphor.
o.

tertium ſcilicet, ſeu verius quartum à centeſimo, iure galli caſtrati, & vino dulci ac potentissimo à grauedine & raucedine, contra Hippocratis ſpem in eo Aphorismo declaratam, curatus eſt. Dictum igitur Galen de Immaterialibus morbis, vel de morbis qui à materiis fiunt, illa non conſiderata, intelligendum eſt. Sed iam ad diuisionem de temperatura deuenio. Omnis intemperies, quæ non laedit aut modicè, in eo morbo qui ab illa non pendet, ſimilibus indiget. Scorsum autem naturalis vel cuſtoditi debet, ſi leuis, vel in homine occupato, vel curari, ſi grauis. Acquisita autem ſi melior eſt naturali, conſeruanda eſt, quandoquidem non habitam querimus, ſexto de Tuenda ſanitate. At ſi deterior aut æqualis illi in prauitate fuerit, abolenda: nec tamen immutanda conſuetudo aliud enim eſt conſuetudinē mutare, aliud quod ex illa prouenit iam auferre: diximus autem de hoc aliás. Sed ne exiſtimares ob conſuetudinem, quæ mutanda non fit, etiam intemperiem cuſtodiendam: voluimus & de hoc te admonere. Hoc vero de temperie dictum eſt, vt intelligas, illam amolendam, ſed ſanitatis tempore non, cum aliōs morbos, tum maximè præcipites & acutos. Cum igitur morbis, eaque, ac temperies diſſident, et ſi dictum ſit ſuperius, quòd medicamentis indigent compositis, id etiam locupletius hic exponetur.

Difficile autem hoc videtur: Primo, quia medicina composita eſt reſracta, igitur cura non erit per æqualia in gradu, affectui enim frigido, vt duo ſi cinnamomum non mutatam competit, quomodo idem reſracta, & imminuta ex coſtitutione virtute curare poterit? Accedit, quòd Galenus primo de Temperamentis loc 3.c.1. immixto, & Auicenna prima primi concedunt ex pri- mis qualitatibus fieri nam formam medium, & quòd in

primo de Elementis fatetur, igitur cum secundæ & tertiae ex primis pendeant, non poterūt esse distinctæ subiecto in medicamento iam ad minima commixto.

Ad hæc superius iam diximus, & nunc quidem clausius, primas qualitates quæ secundarum & tertiarum virtutum sunt fundamentum, esse elementorum qualitates, quæ non miscetur magis, quam quæ ex illis oriuntur, & quam ipsa elementorum corpora. Verum temperamentum est ab impressiuis quæ in unum coeunt. cap. vlt.

Medicina autem refracta primas qualitates elementorum integras seruat, impressiua nequaquam. Sicut igitur cinnamomum in niue infrigidatum humectatumque non minus calefaceret, post consumptam frigiditatem illam aduetitiam & exsiccat post humidum abolitum quod ex niue conceperat, atque ideo serius operatur mixtum ac fermentatum medicamentum, non minus, nisi quantum vitio vetustatis ex illo virium decessit. Quoniam verò Auerroës quinto Collectaneorum exempla Galeni infirma reddit, ut de albo ac nigro colore simul in oculo existentibus, mirum est, cur disimulauerit exemplum de dulci & amaro in lingua, dum mel absynthio commiscetur: nam lingua dulce simul & amarum percipiente, non est quod de materia affutat argumentum: manifestum enim est has qualitates non ut in sensum colores à materia pendere. At rursus Auerroës quomodo membra trahent quod sibi conuenit, cum non sentiat: primo, ob distantiam, utpote pulmo medicamento in ventriculo existente: secundo, quia membrum inseparabile sit, ut pulmonis caro, quæ sensu praedita non est: tertio, quia qualitates elementares sensus non sunt obiectum, sed impressiæ, impressiæ autem iam in unum coierunt: quartò, quod una impediet aliam: ad hoc Galenus ex Hippocratis sententia, secundo de Elementis respondebat, Plantas & sara omnia quod sibi conuenit trahere, respuete quod contrarium est eis: nullum autem est in animali membrum quod facultate plantæ careat, trahunt autem simile ex elementorum mixtione, non ex impressiuis qualitatibus: quare cur & quomodo trahant satis iam est manife-

cap. 57cap. vlt.

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

stum. Et nisi ita esset, non minus à luteo oui vel macere aut glycyrrhiza, aut quoquis medicamento temperamento proximo morbi omnes curarentur, quam à Theriaca, vel Mithridato, ut dici solet, fermentatis: tamen Philonio, Athanasia, atque aliis magnis antidotis, cum ratione hac solum current quod temperata sint, aut temperamento proxima. Ideoque affectui extremo contraria. Sed quomodo idem membrum sensu priuat, ac calefacit simul? velut in colo dolore frigido contingit ex theriacæ potu, calida enim ponitur theriaca in secundo ordine: nam si frigidum membrum trahit partes theriacæ calidas, quoniam pacto stupefiet, trahetque opium, quod frigidum est? Dixere quidam membra trahere ob dolorem, quod dolorem sedat: sed sic membra subirent vices operantis, cum ratione ac electione. Alij dixerunt, quod dolor accedit spiritus, qui frigidum medicamentum ad se trahunt. Ac sic totum corpus æquilater obstupeceret, quod minime verum est. Alij vero dicunt, quod partes calidæ stuporem faciunt. At hoc primo reprobatur, quoniam antiquior theriaca magis hoc faceret. Respondemus, quod etiam aliâs diximus, vires ex vetustate opij collapsas. Sed dicunt, stupor est, cum spiritus ob frigiditatem sit insensibilis, ut secundo de Locis affectis, Frigiditas somnum & stuporem facit, caliditas motus & vigilias. Idemque primo de Symptomatica, Frigida, inquit, & humida non somnum solum, sed coma, & caron, torpor emque faciunt: at caliditas ac siccitas irritationes procreant, & vigilias. Sed tamen vnguentum ex styrace calidum facit, & soporiferum, Dioscorides libro primo: & ibidem de Anomo ap. 9. in ap. 7. clarius, Calefacit, inquit, & siccatur, astringitur, & somniferum est, ac somno dolores leuat frôti illitum. Idem ap. 14. de Aloë, & apud Paulum de Anetho. Quid tandem, dicit Galenus partem adesse frigidam, atque humidam, ideoque soporiferam: at calidum siccumque non hæc ager, non somnum, non stuporem inducit. Alij dixerunt, somnum conciliari à theriaca, ob idq; solum stupescere locum. Melius autem (quâdāquidem locum dolentem præter ceteros stupescere videmus) est dicere, quod partes in quibus solutio cōtinui ex dolore accidit calefiunt,

trahuntque frigidorem theriacę partem, hōcque modo propinquitate locorum calidorum ac frigidorum obstupecere totum. Indicio est, quod calefacit ex dolore partes, tum quia diu conflictatæ desinunt per se dolere: tum quia ad locum trahi calorem naturalem spiritum ac sanguinem non secus quam ab iectu aliquo, tradit Galenus. Sed tandem quomodo iecur, si calida laboret intemperie, calida simul ob naturalem, frigida ob præternaturalem attrahet intemperiem? Respondeo, tum frigida tantum attrahet, donec laborat, vel moderatè calida (sed de hoc alia est contemplatio suo loco discutenda) ut cōualuerit calida trahet. Non ergo duo simul appetet, nisi diuersarum partium ratione.

*lib. de ve-
ne, sectio-
ne, cap. 8.*

C O N T R A D I C T I O   X X I X.

Semitertiana an Typhodelongior.

IN continuis incēdentes acutæ sunt: quæ verò typhodes sunt longiores: mediæ inter has sunt semitertiae: seu mauis Græcè sic: Εν δὲ τοῖς σωματίσιν, διὰ μῆναν σώδεις, ὅγεις, διὰ δὲ τυφώδεις χρονιώτεροι, μέσοι δὲ αὐτοῖν εἰς ἡμιτηταῖοι. Prima Aphorismorum inquit Galenus. Sunt *com. 12.* autem à τύφῳ verbo Græco, quod est incendo, τύφον, at- post prin que τυφώδεις febres dicit: vnde Suidas: τυφών ἐκ ή φλόξ ἐκ τοῦ ἀέρος. ἀλλ' ἐκ τῆς ἀναθυμάσιως συσραφή, πεὸ τοῦ ἐκ πτωθῆναι, ὡς πλάστον οὐ φαύδρῳ. Quod est Tupon, non est *com. 42.* flamma ex aëre cōcepta, sed ex exhalatione obscuritas, quæ ex incēdio procedit, ut Plato ait in Phædro. Subiicit & id: τυφών, κεραυνὸς βίαμος, τολὺς καὶ τονεματῶδης, καὶ τονεματικῶδες ἔρρωγὸς ἐπει τέφες. Λέγεται καὶ διὰ τὴν τυφών, id est, Tupon est violentū fulmen: & vehemens flatus, & spiritus fumosus à nebulis findens. Dicitur & à τυφών, quod terræ filium, & multa alia significat. In hac ferme sententia est Hesichius, dicens, τυφών, ὁ μέγας ἄνεμος, τινὲς δὲ τὰ ἐκ τῆς ἀναθυμάσιως. Id est, Tupon, magnus ventus, quidam quæ ex exhalatione. Galenus in septima Aphorismorum inquit: Επει τεκένων δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τὴν τυπετῶν ἔγραψαν, ήπιάλον καὶ λεπτυρίαν, ἐλαύην τὲ καὶ τυφώδη καὶ λοιμώδη, καὶ καῦσον; id est, Ob hæc

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

autem differētias febriū scriperunt Hepialam, & Lipy-
riam Helcodē, & Tūphodē, pestileatē & ardentem. Fuchs
fuis vñā eandēmque dicit Typhodem atque Helcodem:
quod neque verum est, nec ex nominis vi ostenditur.

- 5.98. *Ætius autem libro v. inquit. Si circa ventrem erysipelas*
fuerit, lipyria succedit: si circa iecur, Typhodes: si circa
pulmonē, crymodes. Quod ut iacuit hausit Hermolaus
 1.2.cor- Barbarus, cùm dixit ea ad vnguen, quæ nunc recitaui. Si-
 l. in milis error decepit Fuchsim, cum ἔχισθν & ἐλάδην con-
 nos. ca. fundit: vir magnæ eruditionis: sed qui sæpe seu ob scri-
 criuimus bendi celeritatem magnis labatur erroribus, seu ob in-
 curiā: Nam in Aphorismis editis, vigesimiquarti primæ
 particulæ, pulcherrimi sanè, ex toto obliuiscitur, vtq; a-
 deo etiam ipsius Hippocratis textum prætereat. In Præ-
 fatione autem Ptolomæi Euergetem Iuliano facit plus-
 quam sexentis annis antiquiorem, cùm vix quingentis
 ac nouem annis antecesserit: nisi de primo Euergete in-
 telligat: sed decuit vel verbū addere claritatis causa. Scio
 hoc ad rem medicam nihil pertinere: sed tamē optarem
 illius maiorem diligentiam, vt maiore etiam fide opera
 illius apud posteros manerēt. Simili desiderio tencor, ne
 quicquam alieni sibi adscriberet, postquā proprio inge-
 nio adeo fœcundus suisque laboribus est. Sed & Leoni-
 cenus Elodem pro Helcode translulit. Legitur tamen in
est initiu libello aduersus Iulianū καθάπερ δι τυφώδεις ή ἐλάδης ἀγο-
 μαζόνευοι, quas dicit maximè humidias esse febres: seu igi-
 tur τυφώδη, atque ἐλάδη, vnum genus sit febris, seu diuer-
 sum, non nisi humidarum febrium τυφώδη genus est, ne-
 que quod erysipelas iecoris necessariò consequatur. Ma-
 nifeste primo illas Gal. septima Aphorismorum, ab hepa-
 tica ac aliis sciungit. Post etiam in prima Aphorismoru
 morbos alios connumerat, qui acuti secum coniunctam
 habent febrem, vt intelligamus de febribus, quæ sine
 phlegmone fiunt, tum locutum esse cum Typhodē con-
 numerasset. Febris etiam quæ iecoris consequitur erysi-
 pelas acuta non parum est. hanc autem Gal. semiteriana
 longiorem facit. Aberrat igitur in hoc *Ætius?* Hercle
 non: sed Typhodum febrium genera duo sunt, alterum
 quod ab incendio & fuligine dictum, quod acutum est,
 & iecoris sequitur erysipelas: aliud lentum, atque hu-

midum, quod sempiterna longius producitur. Constar-
fanè Galenum variè usum verbo τυφώδης, quandoqui-^{cap. 8 in-}
dem libro, Quòd animi mores corporis sequantur tem fine.
peraturam his verbis ex Hippocrate sumptis utatur.
ἀνὴρ φλέψ ἡ εὐ αὔγεινι σφύζει μανικοὶ καὶ δεύθυνμαι φόρον αὐ-
τρεμέει τυφώδης. Ea sunt scripta secundo Epidemiorum,
quorum sensus est: Quibus venæ in cubito pulsant, hi ^{sest. 5.}
furori suat obnoxij, & iracundi: Quibus autem quie-
scunt, Typhodei. Bartholomæus Sylvanius Salonen-
sis vertit, Successo stupori opportuni. quæ verba diffi-
cilius sonant Latinè quam Græcè. Cornarius Stupi-
dum vertit, non seruata nominis qualitate. Reim ego
docebo, tu modò quibus vis commodioribus verbis li-
cet utare. Scis eos qui in fumo obseruantur sensibus de-
tineri, atque hebetudine quadam: huic similem affe-
& cum patientes mente Typhodeos appellavit. Sed quo-
modo Typhodes semitertiana longior esse potest? quan-
doquidem varietas dispositionis longitudinem morbi
afferat, quarta Aphorismorum dicente Galeno Variæ ^{com. 40}
dispositiones serius vincuntur quam vna. Accedit ra-
tio, nam in semitertiana cum humor mixtus peccet,
vel à duobus membris diuersis, vel ab uno duplice in-
temperie laborante gignitur, utroque modo ut mor-
bus curetur est per difficile. Humores etiam crassi, at-
que tenaces, difficilius concoquuntur cæteris omnibus,
sexta Aphorismorum: ac tales in semitertiana sunt. In Aphor
Typhode autem, siue sit ardens febris, (ut Leonice ^{40. in}
nus exponit, qui eam appellat succendentem) seu hu- ^{commen.}
mida, constat impossibile esse illam febrem, in qua su-
dor ab initio appetet, ex crassa constare materia: quo-
modo igitur semitertiana Typhode longior? Respon-
deo igitur, quòd Typhodes est febris quæ nec hepiala
est. nec lipyria, ut ex septima Aphorismorum à Galeno
colligitur: est tamen ex his, quæ ex multa materia pi-
tuitosa gignuntur: sudorique, qui in illarum initiis appa-
ret, longitudinem morbi significat, scilicet ob materiæ
multitudinem scriptum est enim secundo Epidemiorū.
Signa decretoria quæ non decernunt, mortem, aut morbi ^{sest. 1.}
longitudinem significant: est autem sudor signum decre-
torium, quare tales febres, quæ cum ijslo adueniunt, valde

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

prolixæ sunt: tum maximè dicente Hippocrate, Sudor
arta 4. multus ex somno factus, cùm homo victu moderato v-
or. 41. titur, hemorum significat abūdantiā: sudoris enim mul-
titudo si quid aliud signū, materie ostendit multitudinē.
arta 42. Differet autē semitertiana (que & Hemitritetus Græcè di-
or. 42. citur) à duplii tertiana, vt à Galeno habetur in libro de
Typo: inquit enim, Triplex semitertianæ genus: mini-
p. 4. mum, quod Typum habet horarum vigintiquatuor: me-
diū, quod horarum triginta sex: maximum autem, quod
quadraginta octo, quod continua proximū est. Nullum
autē, vt ibi inquit, periculo vacat: aliquod etiam genus
continuū est, aliquod intermittēs. Nec solū inter acutos
morbos, sed etiā inter diurnos ab Hippocrate mor-
bos adnumeratur. Vnde patet cur dixerit in prima Apho-
rismorum Gal. rectè semitertianā esse medium inter acu-
tos morbos ac diurnos: nō quod media sit inter vtrum-
que verè, per absurdū enim est, nisi velimus omnē semi-
tertianā, esse acutā copuerit, cùm differat inter se ge-
nere, vt mox ostēdetur, sed media est semitertiana, quod
quoddam genus acutū sit, aliud autem diurnum. Affli-
git enim, vt ibi inquit, ventriculum, & neruofas partes,
ac medias: tum etiam cōmouet lethargos, vigilias attoni-
tas, animi deliquia, & syncopas. Nonnunquam autem in
tertianam definīt, & quandoque in duas tertianas, & ali-
quando in duas quotidianas. Manifestum est autem, vt
p. 3. in secundo de Crisi habetur tertianam, si exquisita sit, duo-
fine. decim horas pertransire non posse: cùm idem iudicem
sit de duabus, vt parum ante iam dixerat: quare duæ ter-
p. 2. in tianæ singulis diebus inuadent, plerunque typo non ex-
cedente in singulos dies horas duodecim: at rarissimè ad
vigintiquatuor p̄eruenient. Minimus verò hemitritxi,
seu semitertianæ typus est horarum vigintiquatuor, vt
iam docuit te Galenus: quare nō minima inter duplēm
tertianam & semitertianam, vel ex solo typo differentia-
erit manifesta. Neque tamen duplēm tertianam exce-
dere horas vigintiquatuor est impossibile: verū tunc à
semitertiana aliis notis dignoscetur. Verū an semiter-
tiana dicatur, Galenus in libro de typis satis dubitasse
visus est: seu quod, inquit, dimidio circuitus tertianæ re-
pertatur: tertiana siquidē singulis duobus diebus semel,

hæc singulo die semel: atque sic hoc nomen etiam dūpli-
 ci tertianæ conueniret: vel quòd semitertiana sesquiter-
 tianam sonet, id est, dimidio longiorēm tertianā: nam ac-
 cessio tertiana duodecim est horarum, hemitritæ autem
 decēoctō excedit: sed & hoc male conueniebat: cùm, ut
 diximus, ut vigintiquatuor accessio etiam semitertianæ
 minima extenderetur. Aliter quòd vigintiquatuor horas
 continens in singulis accessionibus dimidiū obtineat
 amplius quam sexdecim, qui numerus horarum est ter-
 tiae partis typorum tertianæ, quartanæ, quotidianæque.
 Vel, ut Agathino placuit, dicta semitertiana, quòd à ter-
 tiana deriuetur. Hoc nunc recentiores sic explicant. nam
 hemitritæus tertiana & quotidiana constat: itaque hemi-
 tritæus tertianæ dimidia parte tertiana est: inde figura
 Metonymia dictus semitertiana: cùm tertiana potius
 sit hemitritæi dimidium. Vel dicitur, quòd cùm tritæus ho-
 ris **XLVIII.** absoluatur, hemitritæus dimidium spatiū oc-
 cupans, semitertiana, verè dici potest: verū ad utiliora
 transeamus: ostendit autem Galenus semitertianam
 in libro de Morborum temporibus ex mixtione quoti- **juxta si**
 dianæ ac tertianæ fieri: eam tamen sine rigore incipere
 exacto fatetur, sed vel cum illius initio, vel cum horro-
 re tantum: & nunquam intermittere, sic ut ad perfectam
 integrāmque febris solutionem deueniat. Quamob-
 rem hoc de difficultiori hemitritæo est intelligendum.
 Quippe in secundo de Febrium differentiis dixit hemi- **cap. 8.**
 tritæum ex quotidiana haud intermittente, & tertiana
 constare. Exquisitum autem dicit illum esse, quotiens bi-
 lis ac pituita coæquantur: tunc enim bilis celeritatem co-
 hibet pituitæ frigiditas, & pituitæ tarditatem atque he-
 betudinem ipsa bilis excitat. Quod fit, ut ex hoc argu-
 mentum quod in oppositum deduxeramus dissoluatur:
 nanque breuior morbus erit hemitritæus quotidiana,
 quamquam hæc unico humore, scilicet pituita, ille verò
 duobus, siquidem bile atque pituita constet: nam calor
 bilis attenuat pituitam, & ipsam celeriori concoctioni
 reddit aptiorem. Vade primo ad Glauconem, **Quartana cap. 8.**
 & quotidiana si non fiat exquisitæ, non sunt longissime. **fine.**
 Supererat verò aliud genus continua hemitritæi, quod
 ex tertiana continua & quotidiana fit intermittente:

Hęc duo verò sub genere hemitritę cōtinēri vult: quan-
doquidem hemitritę apud Hippocratem febrę, con-
tinuarum ex genere dici ostenderit. Tertium autem ge-
nus (de quo in libro de Typis, vt diximus, loquitur: &
quod in tres, vt docuimus, species diuiditur) ex interpo-
laturum febrium genere est, atque ideo nec verè Hippo-
craticus hemitritaeus. Primi autem generis, vt dixi, spe-
cies tres sunt: Exquisitus, cūm bilis pituitæ commixa æ-
quali mensura est. Altera species, cūm pituita vincit: &
vt in qua vincit pituita: nam ea est ex diurnarum fe-
brium numero: vbi bilis ex acutarum: exquisitus in me-
dio est. Semitertia igitur media est inter acutas ac diu-
turnas febres, quandoquidem modò diu duret, modò pa-
rum, modò mediori quasi spatio: vt acutæ vocatae con-
uerſiæ. At Typhodem longam esse febrem conſtat, cū
ep. 7. pituitosa planè sit: inquit enim primo ad Glauconem, de
quotidiana sermonem habens: καπνώδη γάρ τινα θερμασί-
αν ἀτυχῶς τολῶ συμμυῆ δέξας ἀνέραι. Quod est, Fumosa
quædam caliditas cum multo vapore commixta exire vi-
debitur. Ob hoc igitur liquet cur quotidiana typhodes
dicta sit, quasi ex fumosa flamma constans febris: at pi-
tuitosam febrem ex diurnarum genere nemo dubi-
tabat. Sed quomodo sudorificę fint, cūm Galenus quotidi-
anam sudore terminari ibi neget? Respondeo, Non o-
mnem quotidianā vocat Galenus typhodem, sed madi-
dam atque humentem: generaliter tamen tales sunt quo-
tidianæ: sed non ad solutionem per sudorem veniunt:
madescent enim potius, quam sudant: idque perpetuò
quasi accessionis tempore: tum magis per initia & aug-
menta, minus autem cūm maximè sudore indigeret, sci-
licet sub status fine, & declinationis initio. De his autem
sudorificis febribus dicebat prima parte primi Epide-
miorum: Sudabant semper nō toto corpore, frigebat ex-
tremitates multum, inquit Galenus in Cōmento, Febrīū
hęc sunt symptomata cacoēhum. Et rursus in secunda
c. 24. eiusdem libri parte, Sudores omnibus undequaque mul-
ti plados, ibi Galenus: Quibus inquam multum per cu-
tem effluxit, eo tempore natura fuit potens huc reicere
excrementum, ynde sudarunt hi, Superfluum enim hu-
midum Plados vocare solet,

Cum igitur aliis aliter, ac quibusdam multifariam humores collecti longo tempore euacarentur, ob id meritò dicit, Omnibus vndeque multus sudor. Declarat autem quod hi, quibus hæc aduenerunt cum dolore, hi sunt sub autumno & hyeme facti tabidi: unde argumentum hoc est longi morbi atqne pituitosi: Et si Galenus aliter interprætetur. At vero clarius paulo infrà, cùm dixisset Hippocrates, Sudores multi non solum labrantes non iuuabant, sed etiam ladebant, iaquit Galenus: Causa manifesta est, nam crudis morbis sudores nō profuerat, nec bonum prænuntiant: cùm copiam denuntient humorum, vel virium imbecillitatem. Meminit & prima in parte sexti Epidemiorum Hippocrates febris humentis inter reliqua febrium genera: & Galenus in expositionis fine inquit: καὶ τῶν συνεχῶν, τὸν μὲν ἡμιπρταῖον, τὸν δὲ χρυσώδη, τὸν δὲ κρυμμώδη, τὸν δὲ τυφώδη, τὸν δὲ λοιμώδη, τὸν δὲ ἐλεώδη, τὸν δὲ ἡπίαλον. Quod est, Continuarum alia semitertiana, alia ardens, alia algida, alia typhodes, alia pestilens, alia eleodes, alia hæpia. Constat igitur Typhodem non esse elodem, nisi inter ἐλεώδην & ἐλώδην differentiam facimus. At nos, ut diximus, ἐλκώδην, & ipsi scriptum inuenimus. Quare seu Typhodes sit humens, ut non est: seu fumosa & à pituita genita febris (quasi forsan Lipyriam quidam dicunt, ut Rasis decimoctavo Contineatis, qui Tycorem pro Typhode corrupto nomine scribens, Lipyriam manifestè esse vult) ex diutinarum febrium genere omnimo est.

CONTRADICTIO XXX.

Autumnus in morbi acutissimi.

SCIO τυφῶνας ventos esse, quos nos Turbines dicimus: quis igitur prohibeat esse febris genus turbulentum pituitos, quod Typhoden Græci vocant. Vbi ergo de nominibus agendum est probabilia argumenta adduxisse sufficiat: rebus in ipsis, quoad licebit, adiiciam demonstrationes. At res iam penè comperta est, τυφῶδην enim diximus febrem ex pituita continuam

t.c.24.

com.27

t.c.29.

cap.30

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ac diurnam. An verò ἐλώδη sit seu humēs, seu à τυφών, ventosa, seu fumosa, quod mihi magis arridet, quandoquidem ἐλώδη eam nunquam esse putarim, parum interest. At multū sanè hoc, quod ad rem ipsam pertinet, scilicet: An quemadmodum dicebat Hippocrates in tertia Aphorismorum, & Autumnus morbos gignat acutissimos, & maximè lethales? adducit tres causas in hor. 9.

hor. 8. Commento Galenus quæ ab hoc anni tempore sunt inseparabiles. Prima, quod est inæqualis & inconstans. Dixerat autem iam, quod in non constantibus temporibus inconstantes morbi, ac mali iudicij sunt: & quod temporum mutatio morbos parit: quamuis hoc ad generales potius anni partes pertineat. Autumnus autem inæqualis est, ut in primo de Temperamentis declaratur: atque ideo morbos acutissimos, & lethales gignere sollet. Secunda causa est, quod ob æstatis calorem humores multi superassati generantur, qui postmodum collecti sub Autumno morbos prauos procreant. Tertia, quod frigus Autumni constringit poros, unde facilis sit putredo, prout declarauerat s̄epe dum de Causis febriū ageret. Inde adiicit quartam, quæ non est generalis, aut recte ait, & est multorum fractuum, illius generis quod facile corruptioni obnoxium est, vsus: ut declarauerat in secundo de Alimentis, & in libro de Cibis boni & mali succi. Potuit & quinta addi ratio, scilicet, Virium eo tempore imbecillitas: quas tales esse & Hippocrates insinuavit prima Aphorismorum, & ipse Galenus docuit in hor. 8. Commento, cùm dixit: Aestate imbecillis calor noster est, atque exiguis post Autumno: sicut Hyeme validissimus inde Vere. Sed multa sunt in oppositum, primum quod in eadem particula connumerans Autumni morbos inquit: Quartanæ, & erraticæ, & lienes, aquæ intercutem, & tabes, & stillicidia vrinæ, & difficultates, ac leuitates intestinorum, & coxendicum dolores. Hi omnes diurni sunt, nisi velis difficultatem intestinorum exceptare, qui morbus est anceps. Connumerat & morbos comitiales, & anhelationes, qui morbi longi sunt, & furores, & atras biles, nec nisi ex acutis alias præterquam duos anginam, & ileon. Forsitan excusabis, quod dixerit, præter æstatis morbos: at illi acuti magna ex parte sunt.

Fateor: sed tunc cōgimur concedere, plures morbos: æstate fieri acutos, quām Autumno: nam comparatione habita ad vniuersum morborum genus quod vtroque tempore vexat, plures acuti ex natura morborum accidunt æstate quām autumno. Quin etiam in sequenti 3.aphor. Aphorismo tria connamerat prorius morborum acuto- 23 rum genera ex paucioribus quæ hyeme contingunt: Lateralem morbum, Pulmonis inflammationē, & Apoplexiana, seu Attonitum. Liquidò autem ex hoc constat, Hippocratem non in villis, sed vrbibus artem exercuisse medicam. Nam morbus lateralis, quem ipse non connumerauit inter veris morbos, longè in villis frequen- 2.aphor. tor est Vere quām Hyeme. Sed nec quo ad morborum qualitatem videtur Autumnus morbos efficere acutos, cūm dicat Hippocrates æstiuæ quartanæ breues sunt, Autumnales verò longæ. & Galenus etiam in prima Aphorismorum ipse, dum hunc adducit Aphorismum, aperte innuit, Autumnum prolongare morbos, & æsta- 25. com.12. tem decurtare. Additur & quasi tacita ibi ratio, inquit enim: Accessiones fiunt in æstate de tertio in tertium diem: Autumno autem de quarto in quartum, qui circuitus à melancholia fieri solet. Manifestum est autem, morbos à melancholia longissimos esse: quod Galenus innuit in commento Aphorismi illius æstiuæ quartanæ, cūm dixit Hippocratem longissimi morbi consulto meminisse. Quare non videtur, quomodo Autumnus acutos morbos possit, nec in genere, nec priuatim, (vt ita dicam) procreare. Respondeo, quod solutio constat in tribus: Primum, quod hic loquitur generaliter: nam etsi Ver acutos procreat morbos, non tamen nisi in impuris corporibus, vt dicebat Galenus: & ita ęstas in calidis, aut imbecillibus: & hyems in humidis: Autumnus autem generaliter sui prauitate hominibus nocet, plurimosque generat morbos acutissimos ac lethales. quod etiam experientia ab Hippocratis æuo vsque ad hæc tempora confirmat. Nam bene possunt lethalibus morbis alia tempora abundare quandoque: sed autumnum esse salubrem pro te mira haberi debet. Secundum est, quod acutissimos dixit non in comparatione ad cæteros mor- 3.aphor. 20. bos autumni, cūm quandoque plures sint longi, ex na-

H I E R . C A R B . C O N T R . M E D I C .

tura quidem, ut dictum est, coxendicum dolores tabes quartanæ, & reliqua quæ superius sunt connumerata. Ex numero etiam ægrotantium quandoque cum autumnus fuerit salubris, morbi plerique longi cuadent, & seruabuntur. Acutissimi igitur erunt comparatione reliquorum temporum, pluresque ægrotantes, & plura etiam morborum acutorum genera habebit cum æstiuos & proprios, & postmodum generaliter omnes: nam Hippocrates eo Aphorismo frequentiores describit, qui in Autumno accidere solent: non habita comparatione ad reliqua tempora: sed ad morbos qui Autumno apparet solent: nam morbi rari autumni ferme adeò frequentes sunt, sicut hi qui peculiares sunt hyemi in hie- me: velut morbi laterales, qui non sunt ex morbis autumni, & sunt ex morbis hyemis; adeo frequenter accidunt in autumno sicut in hyeme: sed tamen rari dicuntur in comparatione ad morbos autumni: ut qui, verbi gratia, vix unumquemuis ex centum ægris quos autumnus habet obtineant. Tertium autem est, quod acutissimos letalibus iugere debemus: nam ex acutissimis qui ad salutem veniant plures proculdubio habet æstas. Nam autumni acuti morbi cum non occidunt in diutinos verti solent. Ob id sit, ut fermè morbi illius temporis in mortales ac diutinos diuidantur: quod & in proverbio est apud nos, Morbi autumnales longi vel mortales. Ex his facile liquet, quomodo plures acutos habeat autumnus lethales quam æstas, pauciores salubres, simpliciter etiam plures: nisi apud rusticos, qui nimio labore per æstatem morbos sibi accersunt. Sed dices, Qnomodo autumnus est morbificus generaliter, cum dicat Hippocrates, Æstate & autunni prima parte senes bene valere: reliqua autunni parte, & hyeme, qui medium habent æstatem. Respondeo, hic Hippocratem autumnum considerasse ut partem reliquorum temporum, ac merito primarum qualitatum, non propriè in æqualitatis ratione. Constat autem, quod ratione qua calida illius pars coheret æstati conferre senibus, qui frigidæ sunt: qua ratione parte frigida hyemi iungitur conferre in æstate media constitutis, cum calorem augeat in- hor. 18. natum, ut prima Aphorismorum dicitur. Ad id de me-

Iancholix generatione decimus & atram bilem fieri, à qua acuti morbi.

C O N T R A D I C T I O XXXI.

Morbi & Symptomatum consistentia an eadem sit.

IN morbum peracutum patientibus statim incidit morbi vigor, qui nihil aliud est, quam morbi quātum ad causas attinet, summum: prima aphorismorum inquit Galenus. Hippocrates quoque secunda Aphorismo-^{aphor. 7.} rum: Circa initia & fines omnia imbecilliora: cùm verò ^{aphor. 3.} a. consistunt, validiora. Vel intelligit de consistentia symptomatum, & sic est sermo illo indignus: quasi dicit, Morbi in summo vigore, sunt in summo labore. Vel intelligit de morbi consistentia, & sic habemus propositum. Et in de Totius morbi temporibus: Porro cùm iā ^{cap. 3.} in pus vertitur maximi dolores apprehendunt partem, quoniam in puris generatione dolores ac febres magis infestant: vocatūque hoc tempus, Vigor morbi. Cùm autem fluor digeritur, aut in pus mutatur, tūc minorem tumorem ac tensionem reddit, estque id declinationis principium. Et rursus infra: In puris generatione ^{cap. 6.} vigoris terminus est in inflammationibus. Sed hoc non adeo manifestum est, nisi præcedentibus verbis iungatur. Et rursus in de morborum, id est accessionum, temporibus singularibus, de febribus agens, habet hæc verba: Inde aliud atque aliud affectionis incrementum, ad perfectam usque consistentiam excipit, quam in singulis rebus summam esse magnitudinem intelligimus. Et ^{cap. 1.} primo de Crisi, Optimū coram quæ ad crisi pertinēt principium est futuri vigoris summi in morbo cognitio: sic appellatur vehementissimum totius ægritudinis tempus. Et alibi in eodem libro: Status, qui est vehe- ^{cap. 8.} mentissima totius morbi pars. Ut & ratione Galeni, quam innuit in libro de Totius morbi temporibus: Cauenda sunt media, in quibus morbus est validissi- ^{cap. 2.} mus: trésque adducit ad hoc Hippocratis Aphorismos. Sed si alium esset tempus consistentiæ morbi & symptomatum, vel nulla penitus de morbi cura esset habenda,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

vel in excessu symptomatum essent æ gri cibandi, medicamenia danda, mitrendus sanguis: quæ omnino absontur: pessimumque fecissent Galenus atque Hippocrates, tum maximè in prima Aphorismorum, ubi tam tenui victu æ gros iuxta statum extenuant qui alterum ab altero statuum non distinxissent: ac insuper edocuissent pho. 47. de quo nam status genere intelligent. Quin etiam si status est dum materia concoquitur, non cum concocta est, nam tunc incipit declinatio: igitur ex sententia Aphorismi secundæ particulæ, dum pus conficitur dolores ac febres fiunt, magis, quam iam perfecto. Accedit, quod statum vocamus, dum consistit morbus ex symptomatum sequititia. Vel igitur nondum concoqui incipit materia, vel concoquitur planè, vel ex toto concocte est. Si hoc ultimum, erunt symptomata declinationis tempore, quod nemo admisit. Si ante concoctionem, cum nulla sit pugna illorum causa esse non potest. Si in ipsa concoctione, vel dum incipit, vel dum inualescit: non primum esse potest, nam eadem ratione qua initium facit sequitur symptomata, consistentia faciet deteriora. Si autem in consistentia status symptomata sequuntur maximè, igitur in statu morbi: nam nihil aliud est Status morbi, quam tempus in quo materia plenè concoquitur. Et ideo bene dixit Avicenna prima quarti, Et status in febribus est hora in qua vehemens est pugna naturæ cum materiæ, altero eorum vincente, dumque pugna manet est status: ex quo liquet tunc esse grauissima symptomata. In oppositum Hippocrates primo Regininis acutorum inquit: At si os madescat, & querà pulmone expuntur talia sunt qualia esse oportet, cibi liquidi quantitatem augere conuenit. Nempe quæ citius madescunt iudicationis celeritatem ostendunt. Itaque constat nondum facta iudicationem, quare statum morbi in his non esse absolutum: & cum augeat cibos, constat iam deservisse symptomata: quare status symptomatum alius est à statu morbi. Secundo quoque de Febrium differentiis, & secundo de Crisi. & nono Artis curatiæ, Tres sunt species sanguineæ febris, è quibus una semper minuitur. quomodo igitur illa in suo statu grauior erit? Evidenter est authoritas, quæ habetur secunda Aphorismorum à Galeno

à Galeno, his omnibus, cum inquit: Dispositio ex qua *com. 29.*
casus generantur, quam morbum nominamus, non o-
mnino dum morbus consistit validior est: sed in his qui
seruari debent multo melior quam in morbi principio.
Auienna quoque secunda primi, Hora status est, in qua *doc. 1. c.*
ægritudo in vna manet dispositione. Et rursus prima *tr. 1. c.*
quarti. Cùm appareret concoctio in excrementis, tunc est
hora status propinqua. Et etiam antè dixerat, Et apud *cap. 3.*
statum apparent signa completæ concoctionis. Quare
non poterunt saeuire symptomata ex dicto Hippocratis
iam adducto in secunda particula Aphorismorum. Ces-
sant enim, ut alibi dicit, calor & continui solutio, à qui-
bus febris & dolor fiunt: atque inde reliqua symptoma-
ta. Accedit ratio nostra, Iudicium omne, ut visum est, in *contr. 21.*
morbi cōsistentia vel antè sit: sed si salubrem esse debet,
iam factam præsupponit coctionem, prima Aphoris- *Aph. 2*
morum Galenus docet, actoties, ut repetere tedium sit:
igitur morbi status semper præsupponit coctionem vel
existentem nunc, vel iam ante absolutam. Hac forte
ratione factum est, ut Princeps existimauerit, statum
non esse grauem ratione coctionis materiae, quando-
quidem necessario in illo iam planè tota concocta sit.
Dicunt & quidam, virtutis casum in statu accidere non
posse, cùm materia iam sit benigna: verum posset ratio-
ne separationis, expulsionis: & ideo hoc argumen-
tum non est euidens. Hæc quæstio est apud multos
difficilis, sed nos declarabimus illius veritatem, & cau-
sam difficultatis aperiemus, quæ fuit, quod non vide-
runt Galenum, nec potuerunt illius mentem, quam
nunc declarabimus, assequi. Igitur morbi quidam
primo mortales, alijs salubres habentur. In mortali-
bus cùm non contingat mors in declinatione, cōtinget
vel in statu vel ante. Si in statu, symptomatum tunc
erit consistentia, cùm non dentur saeuiora symptomata
quam mortis. Si ante statum, tunc status symptomatum
præcedit statum morbi: nam homine moriente
semper status symptomatum adebet. Quo tamem ad
imaginationem coinciderent: ideo, quod si ille posset
superuiuere usque ad statum, adhuc saeuiora experi-
retur his per quæ mortuus est, symptomata. ideo

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

quòd vir longè validioris quàm ille virtutis per illa op-
peteret mortem. Igitur in morituris status morbi sem-
per est cum statu symptomatum: sed symptomatum sta-
tus non semper est cum summo vigore, sed quandoque
antecedit, cùm mors in principio morbi vel augmen-
to aduenit. In hoc tamen sensu etiam in illis coinci-
dunt hæc tempora, quòd si æger posset superuiuere, sym-
ptomata illa lethalia usque ad morbi vigorem augeren-
tur. Cùm dico augeri: intelligo quatuor modis, Nume-
ro, Magnitudine, Perseueratia, seu diurnitate, & Spe-
cie: id est, quando nouum symptomatum genus, quod
prius non aduenerat, accidit, ut post conuulsionem syn-
copsis. Et hoc volui, ut intelligeres pro sequentibus cùm
de augmento symptomatum loquemur. In his autem
qui seruantur vel morbi sunt absque materia, vel cùm
materia. In materia carentibus per statum intelligen-
do summum morbi vigorem, erunt & tunc semper sym-
ptomata sevissima, quia nulla est ratio quæ impediatur,
cùm symptomata à morbo solùm pendeant. In his au-
tem morbis qui à materia pendent, vel illa tota seruantur
usque ad statum, vel antea magna ex parte minuitur.
Si tota materia, seu maxima pars seruantur, quia semper
portio aliqua decedit subtilior in omni tempore, tunc
ipsa non augetur, nisi quis in victu peccet. Ex quod pa-
ret, quòd hi dicunt, materiam in dies singulos generari,
nihil aliud dicunt, quàm quòd in victu aberrant, dando
oua contusa, carnes, & maiorem quàm oporteat cibi
quantitatem: & in talibus non potest assignari regula
generalis: imò si euadunt fortuna, & robore naturæ, &
Dei beneficio, non medici euadunt. In his igitur qui re-
cto utuantur victu, aut parum ab illo aberrante, confide-
randum est, quòd contingunt tria genera symptomatum:
vnum à materia, & vocatur Casus à Galeno: hoc autem
fit duobus modis, vel materia ad benignum transeun-
te, vel ad oppositam coctionis qualitatem è directo, de
qua dicebat Galenus primo de febrium differentiis, &
de morbi totius temporibus. Si igitur ad benignum
non transeat, symptomata status necessariò difficiliora
sunt, cùm materia magnitudine sit eadem, & qualitate,
quam ab initio fuerat facta deterior. Et ideo separatio

hec coctio non adsunt, sed sola expulsio improbi & benigni simul per abscessum: & sic seruantur (hoc enim iam suppositum est) pauci illi qui seruari debent: ut in febribus pestilentibus: & tales abscessus etiam pestis dum lethales iudicantur, evadunt tamen facta corruptione, & excisa fūditus ac radicitus carne, ut in illustri Triuultio contingit. Paucissimi etiam seruantur facta expulsione materiae extra: sed hoc rarissimum, ut dixi, est. Non transmittit autem extra in talibus, sed ad abscessum permutat, quia separationem moliri nō potuit. Separationem non potuit moliri, quia non potuit con-equere: cum autem benignum immiscetur corrupcio, non expellit extra, quia membra vellent benignum, seu quod sibi utile est, retinere: cum autem expellunt, tunc signum est materiam adeo prauam esse, ut membra propriæ utilitatis oblita, etiam utile cum inutili reiciant: atq; ideo mortis hoc est signum. Moriuntur autem, quoniam ante finitur virtus, quam expulsio. Qui autem ex his seruantur, ob id seruantur, quod quanquam materia ab initio praua esset, coctionem tamen, et si imperfecta, suscepit. Porro huius etiam imperfectæ coctionis membrum Galenus, ut dixi, primo de Februm differentiis. Sed iure dubitabis, si materia facta deteriore natura potest expellere illam, & ægrum seruare: quanquam, ut dixi, hoc rarum sit. Cur igitur ab initio non expellit, vel si expellat, non tunc æger ut in hora status, liberatur? Respondeo: quod et si materia illa haud con-equat, interim tamen ad vias expulsioni commodiores dirigitur, atque ita facilius tota in abscessum à uatura detruditur. Ob id liquet, cur bubones in pestilentibus febribus male cedant curationi. In his igitur omnibus vigor morbi cum symptomatum vigore coniungitur. In morbis autem qui ad melius materiam dirigunt, duplex est differentia: quidem enim omnino ad utile conuertunt cessante ipsius materiae virtus: & in his etiam status symptomatum idem est, sicut in materia certibus morbi consistentia. Est enim Morbi consistencia, cum materia fermè computruit. Cum autem mitigatur ac remittitur dispositio, iam non status est, sed declinatio, quo tempore symptomata fiunt minora: quare

cap. 6.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

& in his symptomatum status ac morbi unus est. Sed ubi materia concoquitur, tria sunt symptomatum genera, quæ iam declarare aggressus eram, sed non perfeci: unum materiæ, se mouentis natura vniuersi illam impellente: secundum actionis caloris naturalis in illam concoquendo: tertium autem crisis & pugnæ. Hæc au-tem sunt, dum materia corrupta separatur à benigna, & dum expellitur. Cum autem in præcedentibus coctio nulla esset, ut dixi, in pestilenti febre, & ratione expulsi-
onis & ratione materiæ quæ deterior facta est, in statu cum tunc expellatur, vel etiam si non simul tota expel-
leretur, ut dictum est, morbi vigor cum symptomatum
statu coincidit. At in his ratione materiæ cum deterior
fit in principio, quam cum concocta est in statu: ideo
symptomata initij quo ad materiæ prauitatem deterio-
ra sunt, quam status vel augmenti. Sunt autem mate-
riæ symptomata Grauitas, Præfocatio, Rigor, Frigus,
Commotio, & quæ ad hæc sequuntur. At ratione coctionis
deteriora sunt symptomata status, similiter & ratio-
ne separationis, & expulsionis: nam coctio fit in prima
status parte absoluta, & in illius parte secunda separatio
& expulsion. Quod si contingat crisis non fieri in secun-
da parte status, sed morbum paulatim dissolui, tunc æger
com. 29. eo tempore, ut rectè Galeus dicebat secunda Aphoris-
morum, melius se habebit quam in initio: quia iam ma-
teria cocta existente non erunt coctionis symptomata:
sed nec expulsionis, quare hoc in casu status sym-
ptomatum finitus erit in prima status parte morbi, atque coin-
cidet. Et tamen cum hoc stat, quod in secunda parte sta-
tus melius æger se habeat, quam in principio. Quod &
si succedat crisis, vel iudicium, tunc aliquando saeuiora
erunt crisis symptomata, quandoque mitiora, quam in-
itij secundum materiæ multitudinem, ac locum, & ge-
nus iudicij. Nam iudicium sudoris, & sanguinis narium
plerunque mitius est: vomitus autem, & fluxus grauius
vrinæ medium. Sed de hoc non potest statui regula
generalis. Vnum est, quod status symptomatum in his
coincidit cum statu morbi, scilicet priore illius parte,
in qua materiæ coctio celebratur. Si verò crisis fiat in
fine augmenti, tunc nondum perfecta erit coctio ma-

seriæ, & finis augmenti symptomata erunt grauiora principio, quia iungentur symptomatibus coctionis, separationis, & expulsionis uno eodemque tempore, & talia erunt grauiora symptomatibus materiæ solius. Sed hic remanent duæ dubitationes: prima, quia dictum est, quod ubi materia concoquatur in hora status, quod in prima parte status erunt symptomata saeuiora respectu coctionis, & in initio morbi respectu materiæ: quænam modo erunt maiora absolute? Secunda dubitatio est, quia si crisis fiat in augmento, igitur vel succedit status, aut non: & si succedit, vel erit deterior augmento, aut minor? Ad primam respondeo, quod in seruandis materia raro est mala, nisi turgeat à principio, ideo symptomata coctionis sunt grauiora, & ita verum est absolute, quod status symptomatum concidit cum morbi statu. Si vero turgeat, vel pars expellitur, & sic leuior status redditur: vel decumbit in aliqua parte, nec expellitur, & tunc iuxta loci naturam ubi decumbit, & reliqua molestiora redduntur, aut mitiora status quam initij symptomata. nec de hoc potest dari regula generalis. Ad secundam dico, quod valida existente virtute quandoque tota materia expellitur, & tunc sine statu declinatio subsequitur, & non coincidunt tempora morbi & symptomatum. & erit crisis perfecta quantum ad materiam peccantem, non tamen absolute optima, quia erit laboriosissima, quare cum maxima corporis & virium iactura. Ideoque aliquod iudicium est optimum in quo tota materia peccans non expellitur: & versa vice in aliquo iudicio tota materia peccans, expelletur: nec tamen erit optimum. Si vero tota materia in hac crisi non expellatur, tunc de hoc in sequentibus verbis dicemus.

Cum igitur tota materia non ad statum usque referatur, hoc quinq; modis fit, vel natura morbi hoc expostante ut in sanguinea febre, quam nos decrescentē vocamus, Græci autem παρακυασθαν. in hac cum descrescente incipit, nam statim ab initio id esse non potest, sed post quatuor, aut ad minus tres horas, statim tota febris sub quatuor temporibus est: nam respectu eius quod putrefactio incipit in initio: eius quod putreficit, nondum tamen coactum est in augmento: eius quod

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

iam concoquitur ex toto, ac resoluti incipit in statu: eius quod vel ex toto, vel maxima ex parte resolutum est in declinatione. Status igitur huius morbi generalis: nam reliquum, ut dixi, usque in finem totum ex quatuor constat temporibus, est antequam febris decrescere incipiat, & ideo symptomatum status idem est cum morbi vigore, quamuis post quartam aut sextam horam à morbi initio adueniat. Alter modus est, cum ex circuituum qualitate, ut in tertianis, quotidianis, quartanis, in quibus semper subtrahitur, facta per singulas accessiones crisi, aliquid de materia: & tunc cum levior expellatur, & grauior relinquatur, & in initio non putrefacta ea que in statu putrefacta materia, sed alia, erunt symptomata status grauiora quam initij vel augmenti, & hoc ferme semper. Accidere tamen potest (quod bis in vita mea vidi) in tertiana, ut adeo magna pars putrefacta in initio, ut quia subtilis ferme tota sit, quod etsi deterior relinquatur, præ paucitate tamen minus molesta faciat in statu symptomata quam in aumento vel in principio. Sed tamen & hic statum morbi cum statu symptomatum coincidere dicemus: nam prima accessio statum coatinebit, aut prima cum secunda: nam maior materia pars in illis accessionibus concocta est, atque ideo tunc morbi status erit, sed & symptomatum, ut diximus quare & sic coincident. Manifestum est autem quod paucæ in hoc modo merito ingruentis erunt accessiones. Nihil verò mirum, maiorem ab initio materia partem compotrefactare, cum quandoque tota, etsi raro, sub una accensione constituantur: merito quod id hæsitantibus medicis, an ephemera fuerit, an in tertiana: cum non circuitus, sed symptomata nobis febrium genus declarant, ut Galenus dicebat: sed hoc loco suo videbitur. Tertium genus morbi in quo materia decrescit est, dum colligitur, ut in lateralibus morbo, & pulmonis phlegmone: nam in his ut paulatim concoquitur, (quod tota una in loco circumscripta non æqualiter possit concoqui, ut accidat in furno panis, & in hoc à febrium materia differt, quæ ubique sparsa ferme simul tota concoquitur) sic paulatim digeritur sputis aut aliis modis. In his non semper deteriora sunt status symptomata, quam reliquorum temporum,

nec semper mitiora: sed pro materia, quæ iam ante statum expellitur, multitudine mitior est, aut grauior status initio. Et quanquam statum dicamus, cùm tota materia residua concoquitur, tempus tamen totum ab initio exsudationis expuisionis usque ad tempus illud quod statū vocamus, quemadmodum in παρεκμασικᾷ febre ex quatuor constat temporibus. Quod si vellemus statum intelligere in his, non cùm totum residuum materiae concoquitur, sed quando maior pars: tunc etiā status & symptomatum & morbi vius esset. Sed quia statum intelligimus, cū tota materia phlegmonis quæ restabat, concoquitur, illa autem pauca est: fieri potest, ut symptomata mot⁹ materiae ab initio sint grauiora symptomatis coctionis in statu: quādoque etiam contingit contrariū, nec certa regula de hoc dari potest. Quod etiā accidat, vt ab initio magis à cibo ægri, quam in statu prohibeātur: non tā ex sauitia principij accidit, quam ne materia in motu existente accessio phlegmoni fieret metu. Attamen grauitatē status ostendit hoc, quod minimō errore longè magis quam ab initio admiss⁹, perirent: quod tamen non solum efficit status periculosa constitutio, sed virium etiam imbecillitas. Quartum genus est, cùm materia turgēte natura expellit, vel ars aliquid, aut etiam per venæ sectionem: nam tunc fieri potest, ut status symptomatum fuerit ante purgationem, vel venæ sectionem: status tamē morbi erit suo tempore ac post materiae diminutionem: & de hoc etiam regula certa dari nequit: nam quantum materia detracta fuerit maior, & qd̄ relinquitur ex ea benignius, eo principij symptomata symptomatis status erunt deteriora. Versa vice, cùm prauz qualitatis extiterit, vel quod detrahitur modicum relictæ materiae comparatione, tunc symptomatum status cum morbi vigore coincidet. Ultimum est, vt sub hora augmēti natura non perfectè materiam expellente fiat critis: & tunc residuum plenē concoquatur hora status, & fieri recidua quæ plerunque sua radice deterior est, & tuac symptomatum status, cū statu morbi coincidet. Quandoque verò non erit tanta prauitas status, sicut augmenti, & tunc non coincident, quia maxima pars materiae in crisi ciecta est. His igitur intellege-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Etsi omnes autoritates concordes sunt. Cùm autem dicimus, Coctio præcedit statum, quia crisi bonam : dico, quòd præcedit, aut simul fit: & seu præcedat, seu simul fiat: ambæ tamen, tam crisis, quam coctio instantis morbi tempore fiunt: sed coctio in prima parte, & crisis in secunda. In crisi autem augmenti non præcedit perfecta coctio, cum hoc tamen contingit, quòd perfecta siæ crisis: nō iuxta verum significatum crisis, sed iuxta illud significatum veræ crisis, quæ est cùm tota materia propulsa ex corpore æger perfectè liberatur, nec morbus amplius reuertitur. & in hoc significato dixit Galenus tertio de Crisi, crisi bonam fieri solū in statu, vel parum antè.

HIERON. CARDANI MEDICI TRACTATUS VI. SECUNDI LIB. CONTRA- DICENTIVM MEDI- CORVM.

CONTRADICTIO I.

Veran in tres partes diuidatur.

RIMVM. Veris initium Hyemi similius est, finis autem æstati: quam obrem sic ver diuidemus, quod Hippocrates indiuisum reliquit: prima Aphorismorum Galenus inquit, nec hyemen diuisit. At primo Epidemiarū hæc habet, quæ ab Hermano Cruxio corrupta sunt, atque inuersa: Principium veris secundum æquinoctium est: finis autem, qui & æstatis initium, Pleiadum ortus. Æstatis autem finis Arcturi ortus antecedens autumnale æquinoctiū diebus duodecim. Occasus autem Pleiadum ut autumni finis, sic hyemis initium. Post pauca autem in hanc sententiam verba subiicit: Si quatuor tempora in differentias iuxta

com. 15.
in fine.

per. I.
com. I.

illorum magnitudinem disseces. Æstas in duas, Hyems in tres partes diuidetur. Quæ anni temporum diuisio ex ipsorum spatio efficitur. Est enim inter Vergilias & Arcturum tempus mēsium quatuor. Plurum etiam quām quatuor quod inter Vergiliarum occasum & æquinoctium vernum interest. Veris autem tēpus nec duos integrōs mēses habet, quo sit ut iure indiuīsum relinquatur. Hinc etiā Autumni erat tempus, Veris maius quod in duos menses extēditur: hoc tamen ab æstatis ac hyemis tempore magnitudine longē superatur. Et ante etiam: Hippocratis nomen præferens liber de septimanis annum habet in septem diuisum partes: æstate quidem in duas, hyeme in tres partitis: vere autem ac autumno manētibus indiuīsis. Sic è directo pugnat hæc cū priore in Aphorismis sententia: cū ibi, ut dixi, diuiso vere hyemē relinquat indiuīsam: hīc diuisa hyeme ver relinquatur integrū. Sed facile hoc dissoluitur impedimentum: in Epidemiis tempora diuidit penes longitudinem spatij stellarūmque nobilium exortus occasūs ve, tum etiam naturæ temporum in eadem qualitate differētiam excellētem: nam æstatis secunda pars quam exortus Caniculae inchoat, siccissima est, et si tota æstas siccā sit: & pars prima hyemis quam sementem vocant, & vltima quam φυταλια longē minus frigidæ sunt media parte, quæ solsticio hyemali usque ad Fauonij flatum extēditur cuius nō meminit Galenus. Sed in Aphorismis cùm victum penes tēpora instituat calida, frigidāve, par fuit ut ver quod prima parte frigidum hyemi erat affine, & reliqua postrema scilicet, calidum atq; æstati cūtiguum diuideretur. Atque ex hoc licet cōtrariis vicibus pariter autumnum diuisum etiā in duas partes intelligeremus. Hyems igitur cū esset tota frigida, & æstas tota calida, nulla ibi diuisione indiguerunt. Tametsi de his aliis locis, tum in libris astronomicis qui æditi sunt plura dixerimus: septē tamen tempora iuxta medicorū sententiam nostro œuo sic distinguemus, variantibus syderū occasū atque ortu nō solū, sed etiam solsticiis atq; æquinoctiis. Veris initium igitur die x. Martij, finis & initiū Æstatis vīi. Maij. Initiū Oporē secūdæ partis æstatis x vīi. Julij. Æstatis finis & Autumni initiū x x vīi. Augusti

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

quamuis Arcturus pluuiosus x v i i . Septembri exoritur. Autumni finis & Hyemis initium xxvii. Octobris, cum Vergiliæ crepusculo oriuntur, nam illarum occasus matutinus fit die vii. Nouembris. Inde xxi. Decembri secunda pars Hyemis inchoat, cuius finis atque *φυταλιας* initium quinta dies est Februrij, cum Canicula vesperi exoritur. Clarum enim sydus aquilæ xxii. Ianuarij vesperi occidit, multò ante Fauonij flatum nostræ ætate. Et hæc ex Francisco Syrigato.

CONTRADICTIO II.

Virtute debili existente, & humoribus prauis, an parum de cibo dandum. & reliqua.

apho. 17. **E**T quibus semel aut bis cibus datus in die sit considerandum, prima Aphorismorum, & in commen-
to: Si vires laborantis debiles fuerint, & ea quæ in cor-
pore est dispositio sit ex humorum corruptione vel de-
fectu, parum ac sèpius de cibo dandum erit. Si autem
cum virium debilitate neque defectus fuerit, nec corru-
ptio, sed humores moderati, aut etiam abundantes, his
rarò, & pauca. Si autem cum humorum defectu, corrup-
tionéve vires valide fuerint, sèpe ac multum de cibo
dandum est. At si vires validæ fuerint cum humorū abu-
dantia, rarò pauca offeremus. & hæc de viribus ac hu-
moribus dicta sint. Inferius autem, cum à temporibus an-
ni sumit indicationē, inquit: Hyeme multa & rarò dan-
da sunt: multa ob virium robur, rarò autem, quoniam
minima fit in corpore resolutio. Sed hic duo sunt diffi-
cillima: Primum quidem, quod iam dixerat, Virtute va-
aphor. 15. lida existente, & humoribus plurimis, quales sunt iu hye-
me, ut colligitur prima Aphorismorum, parum & rarò
de cibo dandum est. Non igitur multum ac rarò,
par. 1. 4- Secundum, quod in Aphorismo ætate & autumno,
phor. 18. dicit, Quod vere facile ferunt cibum, & melius quam
autumno: & tamen in præsenti aphorismo dicit, Paucis,
& ex longo interuallo nutriemus. Succedunt præter has
difficultates duæ dubitationes: prima, quia vult, quod
virtute existente debili & humoribus abundantibus:

item , virtute valida existente , multisque humoribus; parum & raro de cibo dandum sit : atque idem debilis virtus & valida indicabunt. Altera , quo modo virtus valida esse possit cum humorum paucitate. Est etiam alia dubitatio , quia Hyeme plurimum de cibo dandum est , iuxta aphorismum , Ventres hyeme & vere natura ^{1.apl} calidissimi , & somni logissimi : in his igitur temporibus oblationes multæ dandæ sunt. Auicenna vero de æstate ^{prim} inquit , propter caloris resolutionem indiget additione ^{quar} cibi , & separatione. Sed forsitan certè idem est cum ^{2.caſ} eo quod dicit Galenus , Parum & ſæpe : attamen ut adeo ^{iuxta} ſæpe fit , quod tota summa maior fit mediocritate arque ^{dium} eo modo indigebit pluri cibo quam in vere , sed in plu- ^{1.cot} zibus vicibus exhibito.

Diximus alijs de cibo ratione humorum corruptorum exhibendo. Nam tres sunt indicationes , Virtus , Quantitas , & Qualitas humorum. Hic qualitatem prauam non per ſe , ſed ut de quantitate indicat , conſiderat : nam prauos humores quod corpus ex his non nutritur , tanquam non existentes , habet. Duas igitur hic (nam tertiam eo in aphorismo edocebit non pura corpora quanto plus nutries , tanto magis laedes) conſiderat indicationes : Virtutem , & humorum quantitatem. Sunt etiā duo scopi , Necessitas , ac Tolerantia. Itaque ut singula singulatim diſoluam , ad primā dixerunt quidam , quod si indigent , multum dandum eſt , ſed raro : ſi non indiget parum. Sed quomodo virtute existente valida in morbo poſſunt cibo plurimo indigere ? Dico , quod ſi calor ſit validus , tunc raro & multū dandum erit : ſi imbecillis , parum & raro. Quomodo autē virtute valida exiſtente , calor naturalis poſſit eſſe imbecillis : tū rarsus , calore cum valido virtus imbecillis , ſuo loco declarabitur. Ad ſecundam contradictionem dixit Galenus , in eo aphorismo æstate & autumno , Hippocratem loqui de ægris : multum tamen poſſumus dare in autumno , ſi virtus valida fuerit. At vero ſæpius in autumno utroque modo , ſeu æger , ſeu fanus extiterit : non multum autem niſi ſanus & cum viribus validis. In vere autē nutritius parum , & ex longis interuallis , neceſſitatē intuentes : at ſi tolentiam , multū poſſumus nutritire , quoniā virtus feret.

Ad primam verò dubitationem si quis diligenter
 p. 17. mētem adhibeat Galeni verbis, ille in commēto respon-
 par. duplex est discrimē virtus. Validarum virium
 cum humorum multitudine, & Imbecillium cum humo-
 rum multitudine. Primum, quia in validis viribus indi-
 cat de cibi paucitate, sed non necessario expostulat, per-
 fect enim & multitudinem: imbecilles indicant ratione
 multitudinis humorum: sed non bene ferūt nec copiam,
 nec inediam. Secundum discrimen est, quod in validis
 viribus, cùm morbus adest, longe tenuiore virtu (quam-
 uis & in imbecilibus tenui opus sit) vtendum est. Quo-
 nam pacto autē virtus valida esse possit cum humorum
 paucitate, Galenus mihi declarasse visus est pulchrè duo-
 decimo Artis curatiæ, cùm dixit, Virtus in solidorum
 & spirituum temperie constat. Quare non est necesse a-
 desse multitudinem humorū ad hoc ut valida sit virtus.
 At dices, nono Artis curatiæ, inquit Galenus, quod cum
 cremento sanguinis usque ad certam metam crescit &
 virtus: licet ibi doceamus, quod postmodum adeò san-
 guis possit crescere ut obstruat, nec tunc vires crescant,
 Vnde liquido patet mēbri diuisionis illius claritas, cùm
 virtutem debilem cum humorū multitudine posse esse
 contendit. At verò de virtute valida, & sanguinis pauci-
 tate, maior mehercle relinquitur dubitatio. Verū dice-
 mus, quamuis nec cum extrema sanguinis paucitate me-
 diocres, nec cum paucitate etiam validæ vires esse pos-
 fint: cum pauco tamen sanguine mediocres vires esse
 queunt: & hoc solum Galeni autoritas expostulat. Reli-
 quum est tandem ut doceamus, quonam pacto, cum hy-
 ems multum de cibo requirat, dicat Galenus raro dan-
 dum. Sed hoc clarum: cùm enim plurimus, ideo raro. cō-
 coqui enim breui tēpore multis cibus nequit. At etiam
 regim. dictum illud: Venires hyeme, ad sanos refertur ægri ve-
 rō rarius & minore cibo alendi sunt. Hinc dissolutus
 4. com. difficultas de duobus ægris.
 princ.

C O N T R A D I C T I O . III.

Aqua hordei an in morbis conueniat.

INoleuit tantus aquæ hordei usus, ut vix medicus dici
 a nostro tempore debeat, qui illa nos vtatur. Meminit

sanè eius Hippocrates tertio Regiminis acutorum his
 verbis: De reliquis potibus , cuiusmodi est hordeaceus,^{tract.}
 & qui ab herbis viridibus , neque possumus dicere^{cap. 4.}
 ptisanam intellexisse, vel illius succum, aut ptisanam co-
 latam : quandoquidem hīc hæc subiiciat narrationi de
 potu aquæ simplicis, & vini aquosi, flavi, inodori: & etiā
 quia hoc dictum se pollicetur ubi de morbi singulari
 curatione ager, & ubi etiam composita tractabit medica-
 menta. At de ptisana & illius succo diffuse iam tractauer-
 rat; quare hīc simplicem potum intelligit ex aqua hor-
 deoque confectum. Meminit & in quarto libro eiusdem ^{tract.}
 his verbis : Quod si supra modum siticulosi sint, bibant^{cap. 7.}
 aquam hordei. Quòd in loco contradictionis ansa habe-
 tur, cum Galenus dicat, melius fecisset si exposuisset an
 per aquam hordei zythum quo nunc homines passim v-
 tuntur intelligat: an oporteat in ea confienda solum
 hordeū madefacere, vel quo quis alio modo eam parare.
 Ex quo liquido patet, Galenum hordei aquā nostrī tem-
 poris ignorasse, Arabūmque fermè inuētum esse. Quod
 autem insalubris sit & nunc ostendam . Vnde non satis
 queo demirari Manardum , qui quasi consulto, sed non ^{lib. 5.}
 consulto per deos, imò potius crassa minerua, atque per-^{stola 2.}
 uero iudicio totam corrumpit medicinam: à laudatissi-
 mæ eam ptisanæ vsu, quo nihil vel laudabilius excogi-
 tare, vel etiam nunc experimento salubrius potest , nos
 deterret . Ad infastum autem hoc potus genus (quod
 Hippocrates Vino, Oxielle, nec non Mulfâ, aquaque
 commemoratis præteriit: quod Galenus prorsus igno-
 rauit: quod, ut ostendam , non minimi est detrimenti)
 hortatur. Nónne hoc profectò est omnia medicinæ præ-
 cepta confundere ? cùm præsertim in omnibus fermè,
 quæ ad humanam salutem spectant, talem se gerat. Ergo
 fertile solum ut medicamenta salutifera affert, sic & ve-
 nena: sterile venenis caret , sed nec boni quicquam pro-
 ducit. Ætas nostra magna & præclara ingenia tulit, à bar-
 barie bonas literas vindicavit, artes in immēsum auxit
 sed tamen quosdam etiam addidit viros , qui fucata do-
 ctrina & verborum lenocinio, cuncta corrumpunt.
 Dum enim ambitioni nimis student, ut pulchrè magis,
 quam verè dicant consulunt. Neque ullum est genus ho-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C I

minum difficilius, quam horum, qui summam gratiam
in sermonis elegantia statuunt. Sine iactura hominum
tamen in aliis disciplinis errare licet, quamvis hoc tur-
pissimum sit, atque è directo contrarium his, qui ob in-
uentiones artium laudem ac præmia ab antiquitate pro-
meruere. At in arte medica, omnis falsa doctrina mul-
torum millium hominum insontium morte, præter ip-
sius artis iacturam, pensatur. Nemo me iactidia, quod
mortuus sit: aut odio, quod illum nunquam nouerim:
fed humani generis salutis gratia hæc dicere sibi persua-
deat. Grauiter in illum sum stomachatus, grauiter etiam
in uehor, non alicuius simultatis causa, non gloriæ spe,
cum dispar longè sit certamen, sed, ut dixi, ne gratia quā
sibi dicendi cura comparauit, mortalium generi pluri-
mum noceat. Neq; est quod quisquam patrem forsitan
illius odiſſe suspicetur, cum plus longè utilitatis Leon-
cenus, & nisi vereter adulationis, mihi tamen incogniti,
suspicionem dicere, Brasauolus, quam Manardus homi-
nibus detrimenti attrulerint. Sed sit hoc longè maius be-
neſciūt, atque, ut ita dicam, decuplo, præstat tamen &
medicorum vulgus & ægros ipsos ac noxa carere. Sed
iam ad rem reuertor, à qua me humanæ salutis amor di-
mouerat, nec quisquam putet qui non veritatis studio
scribat: atque hominibus salutaria, seu viuat, seu etiam
mortuus sit bellum mecum internicinum non habere.
Sic enim Hippocrates, sic Galenus, ceterique qui verita-
tis dilectione flagrarunt, illiisque dulcedine inebriasi
fuerunt. Quod si par illis eruditione esse nequeā, quid quæ-
ſo prohibet, non quantum illos amare veritatem? Ostendunt
libri nostri de Consolatione veritatis amore me
plusquam illos periclitatum. Hoc certius est argumen-
tum amoris illius, quam præmij magnitudo. Itaque ad-
mirantur quidam, quod Andream Vessalium, mihi ho-
miaem è facie ignotum, alienaque gentis, & (ut etiam
quod illi obiiciunt addam) chirurgum, laudauerim, at-
que suspiciam: eaque etiam de cœla aedē quidam veri-
tatem oderunt, me accusant. Ego quidem non Italus po-
tius quam Barbarus sum, non Mediolanensis potius quam
Memphiticus, proborum mihi patria vna est, atque mū-
di ipsius cœlis. Vessalium non amo, virtutem illius su-

spicio, diligentiam admiror, utilitatem amplector, denique fortitudinem suspicio, quod primus omnium pro veritate Galenum iam vetustate glriosum, ac morte inuidia carentem, multitudinque operum illustrem, aggredi hac etate, quæ adeo liuori est obnoxia, ausus sit.

Itaque ut ille Deus gratiam haberet debet, quod satis faciliter negotium processerit: ita nos illi decet quod fortiter aggressus sit. Ergo, ut ad propositum reuertar, iam de duobus dicendum est: constat enim hordei aqua neque Hippocrati in vsu, nec Galeno cognitam fuisse. Cur igitur in quarto regiminis acutorum dat? constat ut in tertio libro iuxta haec dicebat Galenus, eum non esse Hippocratis genuinum. Quid igitur nostra refert, si cantharides, aut eris eruginaem subdititio Hippocratis nomine alius quispiam administret? Sed in tertio potas illos nobis insinuauit non esse communes, ut quatuor iam dictos Vinum, Aquam, Mulsam, Oximel, qui noa solùm acutis omnibus, sed etiam diuturnis conueniunt: non tamen sic, ut unus illorum omnibus, sed omnes quidem omnibus. Alterum, quod mirum est, Galeum dixisse Hippocratem non scripsisse libros de Acutorum morborum curatione, nec horum potuum compositionem tradidisse, nec medicamentorum compositorum conficiendorum modum: cum sanè constet, omnia hæc in libris de Morbis absoluuisse. Vnde in tertio illorū, ubi de frigefacientibus potibus in ardenti febre agit, aquam hordei sic describit: Hordeum Achilleum & magnum ac plenum hemina mensura siccato, & acutis spicis ablatis, ubi probè laueris, aquæ cōgio affuso, coquito ad dimidiā, frigefacito, ac ad bibendū dato. Subiicit & post pauca aliud conficiendigenus, his verbis: Hordei torrefacti probè loti chēnicem dimidiā in aquæ congio bis aut ter feruere finito, & frigidam hanc exhibeto. Meminit in vroq; ablutionis ac exsiccationis: que duo si modò hunc librum pro Hippocratis genuino, aduersus Galeni sententiam quis recipiat, in aqua hordei conficienda adiuvare decet. Constat enim non potuisse Galenam hunc librum si fuisset Hippocratis (cum adeo diligens in illius voluminibus exquirēdis extiterit, ut in primo de medicatiua apparet) latere. Necesse est igitur quandoqui-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

dem liber hic antiquioris cuiusdam est, nec obscuri viri,
Galenum illum Hippocratis esse non existimasse. Dictū
est autem de hoc diffusè in Galeni vita: restatūsque sum,
me nihil vñquam solere repetere. Sufficiat solum ostendisse quod ab Hippocratis maiestate plurimum deficiat:
nam de stylo luce clarus est. Primum in quarti libri ini-
tio fontem sanguinis cor facit, & splenem, aquæ, quæ ab
illius placitis abhorrent, falsaque sunt: nam splen atri
humoris, iecur sanguinis est initium, et si de corde illum
tuaris, de liene non est dubitatio. Sed, ut dixi, sat pro ar-
guimento sit, hoc non censuisse Galenum. Quisquis autē
fuerit ille qui librum hunc scripsit, seu ex Hippocratis
filii alter Thessalus aut Draeo, aut ex nepotibus men-
tem Hippocratis securus est: ac forsitan etiā ex illius præ-
cepto libros hos conscripsit. Nam ubi de hordei aqua ag-
it, etiam decoctum ex herbis tamen pastis edocet. At
non de cnico, pyris, punicis, Myrtis agit. Sat dicet quis-
piam, fuerit extremis in verbis, postquam de cotoneo do-
cuerat, vnum eundemque modum & reliqua conficiēdi
admonuisse. Sed sit modò Hippocratis quantumvis po-
tum illum solum in ardēti febre admittit, nulla prorsus
laude propria ei adiecta, cùm reliquos ibi diuersis laudi-
bus singulis peculiaribus decoret. Ergo Arabum hoc in-
uentum iam nunc etiam iuxta illorum sententiam tra-
ctetur. Inquit Avicenna libro secundo, Aqua hordei in-
flat, & ventriculo nocet. Inde dicit, quod hordeum est fri-
gidum & siccum in primo, & quod aqua illius humectat,
& infrigidat: non sanè ratione hordei ipsius causa, quan-
doquidem, ut dixi, ipsum sit siccum: sed quoniam aqua
non potuit ad contrariam propriæ naturam ex coctione
cum hordeo converti. Sed si quis videat ipsum in pri-
ma quarti, ubi eam componere docet, aquæ hordei quæ
citram illius admixtionem substantia fit, modicas laudes
præbet. Illud quod multos decepit est, & ibi Avicenna
docet, per aquam hordei pisanam aut pisanæ succum
intelligi, cuius non mediocres laudes sunt: quas qui abu-
sum aquæ hordei huius nesciunt, perperam huic etiam
tribuunt. Nam h.c tardè è ventriculo descendit, ventri-
culum vexat, inflat, & quod maximum est, concoctione
matem delinquentis retardat. Fit enim concoctio, ut in
primo

scm. I.

cap. 538.

tract.

2. cap. 9.

primo libro docuimus, calefacientibus, & generaliter calorem naturalem, aut illius actionem roborantibus. Igitur hæc, cùm illud impedit, quod optimū est in morbis, saltem præparare debet illam, vt oximel, aut mulsat: sed ne id quidem: cùm enim præparatio fiat attenuando crassa, incisendo lenta, aperiendo obstructa, hæc incrassat, lentotem auget, viscidamque facit materiam, cùm hordeum ipsum viscidum sit per se: ob idque ptisana longissima coctione, duplique, vt Galenus ipse docet, indigeat. Ab aperiendo autem tantum abest, vt etiam non parum obstruat. Solum igitur præparat materiam, cùm sine obstructione immodecē calida materia abundaret, vt forsan in aliquibus exquisitis tertianis. Quibus igitur potibus reficiendus æger: oximel cum aqua admixta in pluribus vomitum commouet: vbi id non agat melius: si id agar, & reliqua consentiant, vinum album inodorum iam diu dilutum porrigito: si quid prohibeat soleo ego aquam, in aqua buglosi radix, aut passulæ acetosæ fuerint incoctæ, propinare. Est & aqua simplex cocta longè melior hordeacea. Ergo nominis ambiguitas nos decipit, nam ptisana ipsa, vt Hippocrates *I. Reg. acut. 1.* nos docet, non mediocribus laudibus prædita est, inter quas est, quod humectat. Hic lōgē maior accedit dubitatio, quā de aqua hordei: quomodo enim humectare potest hordeo existente sicco, vt in libello de Ptisana habetur: inquit enim, Hordeum frigidū est atque siccū. Et in primo exficiantū ac refrigerantium illud collocauit secundo de Simplicibus medicamentis, adiiciens illud, Plus *cap. 4.* siccare quam fabam. Quomodo igitur ptisana humida? *Hoc* Respondet Manardus, hoc illi ex aqua aduenire. Sed si sic esset, omnia quæ coquuntur aqua, frigida & humida existerent. Inde quomodo potest hordeū in contrariā per solam coctionē transire substantiā: nam aqua nō nutrit, sed ipsa hordei in ptisana existentis substā: quare opereret substantia hordei humidā evadere: palam enim est: elementa non nutrire. Hoc autem accidit his, qui omnino Philosophiæ expertes sunt, vt absurdissima dicant. Igitur hordeū totum cūm cortice siccū est, sic Gal. in his duobus locis docuit. At primo de Alimētis inquit, *Quo- cap. 9.* modocunque hordeū paraueris, nunquam excalefaciet,

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

at pro varia præparatione exsiccabit vel humectabit. Ex quo planè colligitur, farinam hordeaceā frigidam esse, & medium inter exsiccantia & humectantia: vnde cùm elixatur humectat: quantumuis enim modicum humoris ex aquæ consortio recipiat, cùm iam temperata sit, ac media prorsus inter siccum atque humidum, illico in humidam temperiem labitur. Huic sententiæ consentire vi

- p. 78. detur, quod Diocorides libro secundo scribit, eius ptilanam lac proritare: & quod Hippocrates dixit, mediocriter illam humectare. Falluntur enim hac ratione prorsus qui eam vehementer esse humidam arbitratur. Philos. robl. 9. plus in Problematis raram esse hordei farinam, & i. part. crassæ substantiæ existimauit, multoque antiquo tempore in vsu, ac longè frequentiori quam nunc. Credo quod triplici vbiique vberior nostro æuo prouentus sit, tum filiginis ac milij. Antiquis hordeum magis curantibus, cuius etsi vsus non adeò esset utilis hominibus, de seruis tamen non curantes, quorum propriè alimento destinabatur, equis ac asinis alendis commodius erat filigine ac milio, ea de causa sationi hordei intendebant. Sed ut ad proll. 37 propositum reuertar, primo Problematum scripsit, hordeum tritico humidius esse, de quo forsan cùm medici aliter sentire videantur alias dicendum erit.

C O N T R A D I C T I O . I I I I .

Cocchio an securitatem omnino portendat.

- Part. 2. **C**oncoctiones celeritatem iudicij portendunt, seca critatèmque salubrem: primo Epidemiorū inquit com. 45 Hippocrates. hoc etiam primo de Crisi Galenus adducit: sed quinto de Locis, dum de suppuratis agit, fatetur ap. 5 in viribus imbecillibus existentibus concocto purè ac in nutto. pectus effuso mortem ob id contingere, quod validis operis sit. Damascenus etiam in Aphorismis, Cuius vrina, inquit, in morbo diuturno sani hominis vrinæ similis persuerauerit, is nunquā ab eo morbo liberabitur. Ref. 23. infine. pondeo: Concoctio (tametsi superius de hoc abundè diph. 104 quū sit) duplex: aut materiae collectæ in uno loco, vel per totum corpus dispersæ. Si absoluta sit coctio & materia sparsa, æger non moritur: quia natura quæ fuit sufficiens

ad concoctionem, nautò magis erit ad separationem, & expulsionem, nisi error acciderit, igitur sanitas est experientia. Sed si materia est collecta, poterit post coctionem contamina mors contingere. quamvis enim absoluta sit coctio, atamen præ locorum angustia, aut multitudine materiæ, virtus non potest expellere, ac æger moritur. Contingit autem quatuor modis, existimare materiam coctam, & tamen mortem subsequi: quos quia frequentius videbis, quam in capite capillos, ideo diligenter animaduertas. Primus est, in febre pestilenti, cum vrina videtur similis ferme coctæ, & tamen æger est propinquus morti: Propterea dixit Auicenna, Et quandoque vrina parum abest pri. ab vrina sani, & tamen æger moritur. Dixit, Parum abest: non absolutè, Similis est. Causa est, quod (ut declaramus) pestilens febris quandoque est de genere Hæticarum, aut earum quæ solum in spiritibus accenduntur: vel quia natura non agit in materiam illam actione qua separat aliquid ex ea, quia non potest, ideo vrina relinquitur quasi nulla sit materia in corpore. Tertius modulus habetur ex similitudine eorum quæ à Galeno dicuntur tertio de Prælagio ex pulsibus, de ipso pulsu. Nam calor pestilens calefacit vrinam, & tingit, summa virtutis debilitas aquosam efficit, ita ex horum duorum extremerum mixtione quæ perniciössima sunt, vrina similis efficitur ei quæ à moderato calore, qualis in sanis est. Secundus modulus est, cum phlegmō latitat in internis, & homo existimat solum adesse febrem, ideoque coctionem febris præstolatur, interim à phlegmone crudo æger interficitur. Tertius modulus est, cum vrinæ quandoque concoctæ videntur, nec tamen perseverant, indicantque materiam diuersarum qualitatum, unde ex parte supra totum iudicium facientes decipimus. Quartus est, cum materia non est in loco expulsioni apta ob vitium imbecillitatem: ideoque maximè Hippocrates laudabit in morbis pectoris sputi facilitatem: nam præter materię coctionem, & qualitatem laudabilem, sputi facilitas vires ualidas & instrumenta operi apta declarat. Mitto nūc, in quibus errare contingat, vel quia morbus in venis nō sit, ut in Damasceni casu: vel quia non probè noris exquisitam excrementi coctionem: aut quia error in vietu

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

succedat: nam hæc non boni medici errata sunt, priora excusantur. Sed tertius tamen, et si frequentissimus sit nostro ævo, venia tamen indignus est: tu nunc magis, postquam te docui, nō debere absolutam dici coctionem, in qua coctionis signa non perseverant. Possibile est tamen euictis à calore naturali causis morbificis (quod notatum dignum est) patientem mori ob alteram quæ lateat dispositionem, secunda Aphorismorū inquit Galenus. Vnde & concoqui periclitante viro materiam possibile videatur, & merito iam euictæ nullo modo posse perire. Sed hoc in sparsa iam intelligendum docuimus.

CONTRADICTIO V.

Somnus an à frigiditate fiet, & an habeat iuuamenta somni naturalis.

ap. 5 in
rincip. phor. 3.
2 com. raet. 4. ap. I. in
inc. ap. 3. in
ved. ap. vlt. **A**rdor vigilias, refrigeratio soporem inducit. Ne
pe quod ad utrumque attinet in morbis, calida frigidaque intemperies primas sibi vindicat partes: altera vero ab hac facultas ad humidum siccumque refertur: Galenus tertio de Locis affectis inquit: & eandem sententiam expressit secunda Aphorismorū his verbis: Fit autem somnus grauis refrigerata parte sensitiva prima, hoc est cerebro ipso. Cum ipso enim valida refrigeratio fuerit, mixta humido facit lethargicas passiones, cum siccitate autem eas que Græco vocabulo καταλήψει nominantur. Sic & vigilie sunt propter calorem primæ partis sensitivæ, vel ex sola intemperie, vel biliosi humoris abundantia. Et Princeps prima tertij, Cum somnus grauis, seu Caros fit ab intemperie, fit à frigido primo, inde propter humidæ qualitatis abundantiam. Aristoteles etiam in libello de Somno & vigilia, querit: Cur cum somnus fit refrigeratio quedam, calida nonnulla, ut vinum, somnum concilient? At appositum primo de Causis symptomatum. Ac quæ quidem tantum humectant medicamenta merito omnia somnifera vocantur. Quæ vero perfrigerant, nec somnum, nec indolentiam afferre recte dicuntur: sed pro somno Coma Caronque: pro indolentia, ob perfrigerationis excessum, sensus quidem abolitionem,

aut saltē certē diminutionem. Dico, solutio huius difficultatis est satis clara in ultima autoritate, nam inquit, Naturalis somnus sit ab humido, morbosus autem à frigiditate. Sed ut in morboso dicebat Galenus, frigiditas primas, humidum secudas obtinet partes: sic in naturali versa vice. Sed si ita est, frigida & sicca somno idonea essent: at Gal. nihil tale refert, sed solū humida papauer, nā dragorā, altercū seu hyoscamū. Quin etiā Serapio refert *cap.* Caphurā usum, quā in tertio ordine refrigerantium *in su-* tuit, vigilias afferre. Quod etiā Solanū hypnoticū octauo de Simplicibus medicamentis referat esse somniferū, *cap.* frigidū, & astringens, cuius radix ex cortice in initio se- *prio.* cundi refrigeret, ex siccat ex initio tertij, Hortense in ex- tremo astringentiū collocavit secūdo de Alimentis reli- *cap.* qua genera eiusdē temperaturā cùm esse velit, impossibile est esse humidum. Quare fatemur humida etiam somno aptiora, sed & immodicē frigida si sicca sint caron possunt producere. At de Caphura alia ratio est, cùm pa- res habeat calidas ac tenuissimas: quā autem crassiores frigidæ, nec mihi usq; adeò de illius frigiditate comper- tum est. Aliud etiam potest usus quam præsens natura, vincente demū siccitate ut magis quæstio circa medica- mentum ipsum versetur, quam circa generalē illius vim ac somni causas. Sed aliud est, quod senes bene dormirē si frigiditas prior esset siccitate. Hoc autem Galenus ne- gabat, secundo de Alimentis dicens, Declinantum *etas cap.* ad vigiliam est propensa. Respondeo: Quod, ut dictū est, frigiditas non est causa naturalis: & ideo senes etiā non bene dormiant ad *καραληψίαν*, tamen sunt propensi ad caron ac coma. Sed si calor est causa vigiliarum maior quam siccitas, & plus quam somni humida qualitas, pue- ri non essent somniculosi, quod est contra Philosophum in de Somno & vigilia, & experimentum medicorum. Respondeo primò, calor præternaturalis est causa vigi- *cap.* liæ non naturalis. Secundò, calor non multus, qualis est in pueris, sed intensus & acutus. Ostendit autem Gale- nus secundo Artis medicæ, cùm de calido cerebro tra- *cap.* staret non pertinere vigilias ad ipsum: de sicco autem *cap.* inquit, ad vigilias prompti sunt, & ut illius verbis, *ἀγνωτικοῦ εἰσι.* de calido tamen dixerat, Breuibus somnis

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

hæc temperatūra gaudet, minimèque profundis, sicut
 de calida & sicca ἔρυθρητικῶται, id est maximè vigi-
 lantes. Itaque apud illum hic ordo statuitur: Frigida ce-
 rebri tempestes, atque humida maximè, graui somno
 & plurimo tentatur: humida somni multi ac profundi,
 frigida somnolenti, non multum tamen. Calida & hu-
 mida somnos habet profundos, sed non diuturnos: nec
 tamen diu possunt vigilare. Frigida & sicca qua in me-
 dio est, sed illam Galenus subtituit: varia enim est,
 & modò per uigil, modò nictas somno dedita. Inde Cali-
 da breuibus somnis, nec profundis, detinetur. Inde Sic-
 ca multum vigilat: oranum maximè Calida & Sicca.
 Sed nunquid somnus à frigido factus habeat iuuamen-
 ta veri somni? & iuuamenta somni declarantur secunda
 primi ab Aueicenna, & sunt quinque: Primum, Caloris
 naturalis restauratio: Concoctio tam nocentis quam iuuamen-
 tis materie, seu cibi: Retentio eius quod præter na-
 turam fuit: Sedatio malorum symptomatum plurima,
 ut tussis lafitudinis, & doloris, sitisque: Preparatio mate-
 riae ad expulsionem. Et ad primum sequuntur reparatio
 spiritus animalis, lætitia, confirmatio virium: ad secun-
 dum humectatio, ventriculi robur, bona nutritio, pingue-
 do: ad tertium sanatio fluxus: ad quartum sanatio vulne-
 rum, & fracturæ venæ: ad ultimum bona crisis. Ex quo
 patet, quanta mala inferant qui bonum somnum quam-
 uis profundum, impediunt. Neq; enim omnis profundus
 somnus malus: secundo enim Prorrhiticorū inquit Gal.
 Dormitatio succedens longæ vigiliæ, etiam si κάπος dici
 possit, vel etiam in pueris sine vigilia longa præcedente,
 non solum mala nō est, sed utilis, ac etiam signū bonum
 dici debet. O quot vidi conantes prohibere hunc somnū
 profundum longæ vigiliæ succedentem: & quibūs suc-
 cessit iactura ægri usque ad exitiū voto potiti sunt qui-
 bus autem non servatus est æger inuito cirrifice medi-
 co. Somni igitur profundi tres sunt species, κάπος, καρώ-
 δης, καταλήψη. seu, Dormitatio, & Deprehensio, ac stupor.
 Scio nos verè hæc Latinè exprimi, sed edocebo: quan-
 doquidem cogor Latinè aliquo modo explicare, quod
 Latinis ignotum fuit vno nomine: nā Celsus hæc circun-
 scripsit. Itaque cū somnus profundissimus est, & grauiter

doc. 2.

cap. 13.

com. 29.

euigilatur; ruīque in somnum denuo, sed non lēditur sensus ac motus, tunc est dormitatio: & ad illam sequuntur omnia iuuamenta boni somni, nisi quōd præparatio materiæ ad expulsionem non adeò recte perficitur. Nec semper calor naturalis augetur, imò quandoque debilitatur propter frigoris vehemeniam: reliqua tria ut in perfecto somno succedunt, *καταλήψη* tertium & quartum commodum succedit, nullum aliorum, ideo est via ad mortē. Regula enim generalis est, Somnus qui somni iuuamenta magna ex parte non præstat: est mortal is: ut etiam de vero somno eam iterauerit Hippocrates secunda Aphorismorum. Ideo etiam bene dixit Princeps. Et somnus qui medius est inter somnum & vigiliam in *Aphor* omni dispositione est malus. iuuat tamen *καταλήψη* in secūda dolorum maximorum sauitia, nec in vlo alio casu, nec *in doc* potest dici quōd iuuet, sed quōd magis noceat vigilia *cap. 13.* ob doloris acerbitatem: hunc ego stuporem nominaui, *fine*. cùm homo iacet apertis oculis, nec sentit, nec mouetur. Dicas modò tu, me non satis bene accommodasse nomen. Quid mea interest, nam hoc & Galenus de hemi- *li. de m* tritæ, qui Romæ erat frequens, excusat. In *καρδίᾳ* autē, *boron* seu deprehensione, cùm lēduntur cerebri vētriculi vulturib*u*nere, vel compressione, vel nerui temporum, non succe- *fine*. dit nisi tertium & quartum iuuamentum: sed calor na- turalis adeo debilitatur, ut patiens sit in via aperta ad mortem. In hoc est quasi somnus, sed sine motu & sensu omni. Differt à *καταλήψη*, quia oculos tenet clausos, pec- vlo modo euigilari potest.

C O N T R A D I C T I O . VI.

Enemata an nutriant.

A Dea quæ ventriculo sunt vicina, pertingere ne-
quit quod per sedem infunditur, quanto artis cu- *cap. 11*
ratiuæ, dicebat Galenus. Rursus in testiodecimo, dum *cap. 13*
enarrat curā phlegmonis, lecoris in cauo, inquit, si scir-
rhosum aliquid remanserit, medicamenta validiora cly-
steribus admiscebis. His sit, ut à lecore videatur pos-
se trahere clyster, à yengriculo nequaquam. Et infra *cap. 13.*
Hh iiiij

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

inquit, Ad iejunium ipsum intestinum clysteria nō pos-
sunt attingere imò etiam si nitaris solum ad tenuem inte-
stinaum accedere ac ipsum tangere queunt. Quarto autē

sem. 20. Regiminis acuto, dum curam anginæ tractat, Post venæ
sectionem iubente autore in texu clysteria apponi, in-
quit Galenus. Quòd autem scopus sit solum excremen-
ta in eis repurgare, sed passim corpus vniuersum à mor-
bificis humoribus, statis palam est. Nullibi sanè memi-
nit, quòd clysteria nutrient: sed neque Auenzenna. Auen-

tra.ca. 18 zoar primo Theisir affirmat enemata nutrire hac ratio-
ne. Si quis à bile intestina pungente vexetur, nec modū
ca. 1. post habeat deiiciendi aluum, bilis reiicitur per os. De hoc
me. dicebat Galenus, scribens tertio de Symptomatum cau-
sis sub hac sententia: Venter cum pro lege naturæ se ha-
bet, trahit à ventriculo superne, deorsum verò excernit;
cum autem præter naturam affectus est, etiam ab infe-
rioribus aliquid capit: nam & clysteris aliquid usque in
ventriculum ascendit, adeò ut vomerent. præterea ster-
cus aliqui in lethalibus ilei morbis. Si igitur hoc in re
praua efficere potest, inquit Auenzoar, scilicet vel ut ad
se trahat, vel ut recipiat: quanto magis rem dilectam
enemate inieciat, qualis est ptisana, lac, ius pulli. Do-
cetque modum, ut bene vacuis intestinis aliquid horū
quod diu contineatur, immitti debet. Inde responderet au-
toritati Galeni contrariae, Enemata non ascendunt nisi ad
ilei initium, quæ enemata sunt euacuantia: igitur ene-
mata nutritia non ingrediuntur ventriculum. Di-
cit, argumentum non valet, concedendo quod Galenus
dicit, quia expurgantia enemata à ventriculo reiiciuntur, & nurrientia attrahuntur.

Ista opinio falsa est primò, quia Galenus in hoc loco
ultimo adducto hæc subiicit: Satis autem est ventricu-
lum in huiuscmodi affectibus ut existimemus non tra-
here, sed quod ab intestinis violenter retrudéribus asce-
dit duntaxat recipere. Quippe in intestinis, de quibus
iam agere tempestiuum est, compressua est virtus, ceu
alibi ostensum est: qua vsa nutrimentum ad inferiorem
suum exitum perpellunt. In quibusdam tamen affec-
tibus cum complectendi ac constringendi motus ab
inferiore incipit parte, ea quæ in intestinis continentur,

fussum fessuntur. Quia ratione acer etiam succus quispiam, qui ad sedem aliquando delatus fuerat, ac vel in foro, vel in loco alio quopiam versatis, aut negotio aliquo quod deserere non licuit districtis violenter retentus, rursum ascendit, ventremque mordens, caput etiam vaporibus impleuit. Principium quidem motus ab animali instrumento, in ano existente, quod musculus est, capiente: inde unoquoque intestino quod iam repererat sursum erudente, simili modo in præceps repulit. Quo etiam modo crepus infernè exire prohibitus, sursum retraditur. Ergo mirum non est, clysteris aliquid ac steroris, ex tam violenta intestinorū constrictione in ventriculum aliquando præter naturam ascendere, indéque ad exitum properare. Hæc Galenus. Ita ut intelligamus, ventriculum non trahere eò unde impellere nititur, id est, ex intestinis. Ad hæc tamen diceret Auenzoar, Galenum loqui de fecibus, & bile, ac enematibus non nutrientibus, quæ solùm vi intestinorum ascendunt, cùm ventriculo sint inimica: Non tamen esse Galeno propositum, ostendere ibi ventriculi vires, sed virtus: at attractio alimenti inter virtus computari non debet. Hæc tamen opinio, ut luce clarius est, Galeni placitis non consentit: nam meminisset huiusc rei, vel aliquando, tum maximè ibi, vel verbo. Accedit quod posset sic seruari æger pluribus diebus: at experimentum oppositū edocet. Testatur Brasavolus se mulierem angina laborantē usque ad decimam diem seruasse enematibus: sed ita tamen, ut ni contigisset morbi solui in eo termino, illam præ virium imbecillitate fuisse protinus interitaram. Diceret ad hoc Auenzoar, Istud experimentum pro eo esse, quoniam satis est aliquandiu esse seruatam, partemque ascendisse ad ventriculū, & eandem esse totius ac partis rationem, modò celeriter succurratur: in illa verò forsitan prius decidisse vires, tardatūmque enematis auxilium, nec ad ipsum ventrum nisi postquam alia irrita fuisse compertum est, quod tardè iam deprehensum fuit. At est alia ratio, nam vix in biduo descendunt quæ in ventrem ingeruntur usque ad anum: igitur longè tardius ascendent ad ventriculum, igitur auxilium erit lentū & inutile: nam quod ingestū erit per enemata

HIER. C A R D . C O N T R . M E D I C .

prius corruptetur. Respondebit Auenzoar, naturam esse sollicitam in necessariis: & sicut concessum est Galeno reiici bilem ab ano usque ad ventriculum cum noxa patientis in momento temporis ex dolore ac punctione, ita ventriculum in momento ob inediā posse trahere. Inde diceret Auenzoar, Si confiteris ob noxam, sticteris (sic enim musculus ani vocatur) retrudi bilem, rem ventriculo ac intestinis ingratissimā, usque ad ventriculū per intestina: igitur imposito sale acuto, vel repungente, idem accidet de enemate nutritive, & sic enemate honio nutritur. Et quamvis intestinorum longitudo in homine sit iuxta communem naturam (ut saepe vidi) xxiiii. passuum, seu xviii. brachiorum, tamen curatione qua in momento ex ano in ventriculum retruditur bilis, eadem ratione etiam, ac maiore, cibus. Sed etiam quis instabit contra Auenzoar, quanquam praedicta ratio non leuis sit, quoniam in fame feces sursum ascenderent, quod nunquam visum est, nam nunquam ileos ex fame accidit. Respondebit Auenzoar, quod materia, quae trahitur ex iecore, est illi aptior ideo in tempore famis trahit ex iecore, non ex intestinis, quia in illis non nisi res quae iam à ventriculo est reiecta. Et nos respondimus rationi Auenzoar, quod enemata iniecta, quae pugnant, poterunt certè usque ad ventriculum ascendere: sed quia hoc non sit merito attractionis ventriculi, sed expulsionis intestinorum, ideo etiam simul feces expellentur ab intestinis in ventriculum, & ita cadet in ileon & morietur, immo strangulabitur protinus, quia sumus iam in casu, in quo non potest deglutire: aliter frustra esset tentare enemata, cum liceat nutrire per os. Ideo debemus ex hoc cauere in strangulationibus, ubi homo non potest deglutire enemata acuta. Atque ex hoc patet, viam Auenzoar esse difficile queri, solum tum ob Galeni autoritatem. Quidam conati sunt tribuere Ras, quod nono Continentis docuerit instrumentum, quo enema usque in ventriculum propelletur: quod somniū nescio quando somniquerint. Ille docet instrumentum quo simul flatus extrudatur, & enema recipiatur: quod quia ytile est, & ibi obscurè ab eo qui vertit, non dico perperam, explicatum, ideo illud declaro: Cannula

cap. I.

dysteris summa in parte diuidatur, eius pars qua im-mittitur enema non communicet alteri parti, verū multò inferius foramen habeat reliqua, cuius in sum-mo foramen sit: in parte autem crassiore ut tu-ba promineat: quam quidem figuram, ne lon-gius procedat oratio, hīc depictam à latere da-mus. Cæterū, ut ad rem, vnde digressus sum, reuertar: Alexander Benedictus libro secundo suæ Anatomiae existimat, enemata nutrire, vali-do cerè argumēto: Venæ mesaraicæ ad omnia veniunt intestina, rectum, colon, ilcon, monoculum: (quod satis confusè Galenus in libello de Venarum dissectione, & cap. 5. in sexto Anatomicarum aggressionum explicauit: sed pulchrè Vessalius libro quinto de Humani corporis fa-brica) sed vbi venæ mesaraicæ, ibi attractio iecoris ex intestinis: igitur nutrimentum existens in recto, colo, monoculo, & ileo, ad quæ ex Galeni confessione peruenit, nutrit. Ad hoc diceret Galenus, quod secūdo coctio præsupponit primam, & ideo venæ illæ possunt trahere ex fecibus utilem succum, qui iam concoctus est in ven-triculo, non tamen immisum per enema, quod nullam nondum recepit in ventriculo immurationem. Ad hæc respondebit, qui Alexandri Benedicti iam mortui viri partes tuerit, Intestina primo habere quādam vim con-coctricem, quoniam ex ventriculi substantia una atque continua sunt, habentque duas ut ille tunicas. Quod si Galenus fatetur cibum mansum in ore quoquomodo cōcoqui, quod & testatur Auicēna illis verbis, Nutriens dum in ore atteritur, concoctionem quandam recipit, acciditque id repente, atque ob id quod tunica oris inter-iор gulæ substantiæ eadem est: gulæ autem substantia ventriculo cōtinua, quid de intestinorum substantia dicendum erit, quæ coniuncta sunt substantia ventriculi, quæ diu feces continent, quæ codem alimento quo & ventriculus ab interiore parte, scilicet chilo nutriuntur. Accedit, q̄ quidam sunt potus, qui in vētriculo nullam cap. 4. i fermè moram ducūt, ut vinū: sic enim Galenus tertio de prin. & Temperamētis, & secunda Aphorismorū, inquit de illo: c. 2. in p Vinum facile fit sanguis. & rursus: Vinū ut ad similetur, Aph- mutationem minimā desiderat; quod sit, ut tum nutrit, 18. in p

cap. 6.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

rum roboret celerrimè, & etiam: Celerrimè igitur omnium, & confertim maximè, vinum alit. Ostendit autem hoc in fine, nam talia moram in ventriculo pro temporis totius portione, qua in nutrimentum transcurat, necessariò trahunt. Ad hæc igitur sequitur, ut vinum (dulce præsertim actenuè) per enema iniectum nutrit. Galenus inquam dicet, in morbis longis tam tenue nutrimentum haud satisfaciet, in acutis vinum non competit: igitur nullum est vino auxilium. Præterea in tertio de Temperamentis dicit, quod nisi transeat vinum, & quæ facillimè nutritur per omnes concoctiones, non poterit alere. Hoc igitur supposito, nihil omnino per enemata impositū nutrit. Respondebit Alexáder, quod est verum ubi per ventriculum transeat, & adducet hanc rationem, Hi aluntur, et si male, quibus ante rēpus absoluta primæ coctionis multò, incoctus cibus descendit ex ventriculo: igitur pari ratione cum tanto proximius sit vinum natura sanguini, quantum ille cibus incoctus beneficio imperfectæ coctionis: igitur sicut cibus incoctus nutrit, ita & vinum. Ad aliud dicet, Iura pulli, lutea ouorum, si vinū displiceat, hoc efficere posse. Præter id accedit, quod Galenus secundo de Compositione medicamentorum secundum locos, inquit: Clysteria valida reuelunt ea quæ ad caput feruntur, nec solùm quæ in intestinis & mœstareo sunt, euacuant: sed etiā quæ circa iecoris sima hærent. Si igitur ad partem ubi concoctio fit res horribilis pertingit, multò magis cibos. Si autē pertingit, etiā nutrit, cum cibus fuerit, & leuis alimenti, & maximè quia commiscetur his quæ nutritre iam solēt, scilicet succis cū fecibus existētibus, ex quibus perpetuò hepar exugit. Accedit, quod, ut dixi, videntur intestina cōcoquere, quod etiam sensit Princeps sextadecima tertij, dum de monoculo loquitur. Huic rei assentiti experientia videtur, quandoquidem enemata prolongent vitam in eo qui solùm ex inedia periclitatur, per aliquot paucos dies & nō per multos. Quod si nihil traheretur, non fieret prolongatio vlla vitæ: si etiam totum traheretur, prolongaretur vita per menses: si autem traheretur ad ventriculū, posset perpetuò viuere ut etiam per os assumptō cibo: cum autem nulluna horum contingat,

c. 2.

cap. 10.
post me-
dium.

pr. 1. ca. 1.

sed solum aliquot paucis diebus vita prolongetur : manifestum est, quod nutrit per partem subtilem tantum concoctam prius aliquo modo in intestinis, inde attractam per venas mesentericas. Ideo oportet evacuare intestinum rectum solum a fecibus, quia feces relicte iuvant ad nutritionem, & non adeo debilitatur æger. Inde fiat enema ex iure pulli succoso, & oui luteo, & vini albi dulcis tenuis vncia, & sacchari semiuncia. Hoc est ultimum. Quod si quis dicat, Non ne enemata plus debilitabunt ex motu, quam confirmabunt ex nutritione? Dico, quod in assuetis, non: in noui assuetis, bene verum est: vel si parum continant: oportet enim tepidum immitri, & elevatis cruribus multum prono corpore, vel non tantum supino, quod rectum intestinum hæreat spinæ dorsi, saltem horis quatuor continere. & sit quantitas a quatuor ad denique uncias: nam multa alium irritabit, nec nutrit. Quod & si saccharum irriteret, lac illius loco addatur: atque sic nec Galeni sententiae hoc aduersatur: enemata, et si parum ac facile resolutioni aptum, nutritamentum exhibere concludimus. Sed dices, Si Galenus existimat enemata non attigere nisi initium ilei intestini, cur in secundo ad Glauconem inquit: Non modica autem cap. 6. fit virtutis distributio ex cibitis, intestinis crassis laborantibus, atque vicissim subtilitatibus ex his que per sedem iniciuntur: igitur etiam ad graciliora perueniunt enemata, ut ad crassa medicamenta per os sumpta.

Respondeo, quod similitudo haec non est omnino exquisita: ut enim medicamentorum per os sumptorum substantia tota, sed immisuta viribus, ad crassa intestina descendit, ita viceversa parum de substantia, integris tamen viribus, ad intestina gracilia ascendit. Nec tamen ex hoc sequitur, quod in ventriculum pars illa possit ingredi: nam cessat impetus retrudentis, & ascensus est arduus, quia duodenum rectè quasi ex pyloro prominet: & pyloro duæ sunt glandulæ constringentes os ipsum cum cōclusum fuerit, & virtus vetriculi abhorret quod in intestinis natura continetur. Quod si cogatur quandoque recipere, illico proritatur ad vomitum. Quod si quando Galenus dixerit, acuta clysteria ventriculum offendere: hoc sit, quoniam virtus illorum & vapores

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

ad ipsum proculdubio ascendunt: conturbant etiā mota materierum. An vero ad caua iecoris accedant, ut ex illō iam audiuiimus in secundo de Medicamentis secundum locos. Dico, quod sic: neque enim sola continui ratione & consequentiæ, quæ vacui timore sit euacuari sima iecoris ibi Galenus intellexit: quādoquidem sic etiam caput purgari concesserit: sed quoniam enematis pars tenuior aliqua, tum vapores ad iecur & que pertingunt.

C O N T R A D I C T I O VII.

P r e d i c t i o i n a c u t i s m o r b i s , a n minus f r i m a t ,
q u à m i n d i u t u r n i s .

2.par.19

GAlenus super eo aphorismo, Acutorū morborum non omnino sunt certæ prænūtiationes salutis aut mortis, inquit: Morbi longi ob crassos ac lentes sunt humores, ac frigidos, qui non facile concoqui possunt, & in patientibus partibus impacti sunt atque agglutinati, ita ut eorum dispositiones præduris tumoribus magis quam inflammationibus assimilentur. Pauci vero ex ipsis sunt absque loco paciente, in quibus venæ omnes æqualiter habent humores putrescentes: seu ateram bilent, seu pituitæ naturam præferentes. In his igitur omnib^z Hippocrates videtur fidere præcognitionibus: in acutis vero non omnibus, sed aliquando falli præcognitionem confitetur. Ex quibus verbis duo habemus, quod cognitio finis morborum diuturnorum sit certior quam acutorum, & etiam quod sit absolute certa. Sed in oppositū sunt multæ difficultates: prima est ac maxima, quod tertio de Diebus creticis hanc scientiam & firmatatem exitus morborum venatur ex astrologia: igitur non habetur ex medicina. ibi etiā si quæ dicit vera sunt, habebimus exitum certum in acutis, & tamen hic incertam plerunque esse fatetur. Item potest esse quod luna sit iuxta locum planetarum in genitura malorum, & tamen materiæ dominetur. Quo in casu aberrabimus etiam in diuturni morbi prædictione. Secunda difficultas habetur primo prognosticorum, cum dixit Galenus, Fidi medici interest, ut in prædicendo frequenter verus,

cap.6.

com. 4.in
enarratio-
ne longa
post me-
diūm.

raro falsus habeatur. Inde sequitur post paucz, promiscue omnibus cōcessum est, finem magna ex parte consequi posse. Nam aliis, dicit, qui in viginti prædictionibus semel aberrauit, & si perpetuitatem interrupit, melius tamē prædictit, quām ille qui in totidem bis deceptus est. Ex quo colligitur, prædictionem etiam in diurnis, haud quaquam esse omnino firmam & securam: sed quandoque contingere in illa aberrare, quod etiam experimento deprehenditur. Tertia dubitatio est, quia Rasis sextodecimo Continentis oppugnat Galenum *cap. 3. fo* quinque rationibus: ostendere conans breuiores morbos certioris esse iudicij. Prima est, signa iudicij morbi *322. col. 4.* in acutis sunt euidentiora, maiora, & firmiora, quām in diurnis, primo de Crisi, cum inquit, Post quadragesi- *cap. 10.* mum diem omnes dies decretorij languent, concoctione potius & abscessibus quām crisi morbum finientes. Ante ipsum verò nec adeò validi, qui à vigesimo ad quadragesimum, ut qui à quartodecimo ad vigesimum intercidunt. Omnia autem, inquit, firmissimi usque ad quartumdecimum. Si igitur signa crisis talia sunt in acutis, latent in diurnis: ita etiam exitus morbi. Quis enim de morbo qui per abscessum sit finitus, tuto audebit de salute aut morte pronuntiare, cum nec locus, nec magnitudo nobis sit conspicua? Secunda ratio est, inquit ille, quod in morbis longis materia magis latitat in profundo corporis, nec emittit partes sui, ut in acutis per urinam, fecessum, vomitus: igitur ipsa ægritudo, & illius magnitudo, & materia qualitas magis incerta. Tertia ratio, ubi diurnus morbus crisi sit caritus, nullum habemus signum de futura salute aut morte, tales autem plurimos diurnorum esse ostendimus. Quarta, non possumus incrementa adeò celeriter in diurnis assequi, igitur nec signa cruditatis aut coctionis materia, à quibus salutis aut mortis signa pendunt: ut sèpe ostensum est. Quinta, Non possumus in longo morbo dignoscere, an materia ex toto eiecta fuerit e corpore, quia illius expulsio est lenta, & plerunque in pluribus diebus perficitur, ideo nunquam sumus securi in illa à reuersione, iuxta dictum Hippocratis *apha. 1* secunda Aphorismorum, Quæ relinquuntur in mor-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

bis reuersiones facere consueuerunt, & accepit ex experimento, quia Hippocrates enarrat quosdam qui cum viderentur liberi in longo morbo, tamen reuertente illo, alij seruati sunt, ut Epicratidis vxor die octogesima: & alij mortui, ut Parius die cetera vigesima. Ideo dicit;

3. super pri Hippocrates in eo aphorismo dicere voluit, in acutis nonnum Epi omnino certus est exitus morborum, quanto magis incertus erit in diuturnis. Sed etiam sine discrimine, & potius in acutis quam diuturnis praedicere docet Galenus

per 3. s. 4. primo de diebus iudicatoriis his ferme verbis: Hic moribus isto die soluetur, si ipse ratione a nobis instituta vi-

cap. II. in ceteris vteatur, nec alio medico, neque ipse peccet, sed omnia languens efficiat, quae illi imposita sunt. Nec ex exten-

cap. 12. tis rubis aliquid sinistri inciderit. Manifestum est igitur, hic certa salutem promitti: nam quae illi praedictioni adiuaguntur conditiones in diuturno morbo multo magis erunt necessariae. Sed facile quo ad hoc conciliatur Galenus sibi ipsi: nam paulo post edocet, quod in quibusdam morbis licet diligenti medico non solum mortem, & diem mortis, sed etiam horam praedicere. Inde subiicit, quod si signa obscura fuerint, melius est filere:

atque ob hoc inquit, mihi nūquam ad hanc usque diem ex praedictione contigit aberrare. Haec igitur est sententia Hippocratis, iuxta Galeni interpretationem. In quibusdam acutis possumus certe salutem aut mortem praedicere, in quibusdam haud hoc concessum est. Sed de diuturnis hoc generaliter fieri potest. Ad autoritatem tertij de Diebus iudicatoriis, dico, quod illud possum est pro accessorio & coniectura magna. multo tamen magis in coctionis signis confidit. Dictum autem Hippocratis in aphorismo intelligitur merito artis medicæ tantum, non eorum quae ab astrologia decernuntur. Cum autem supponimus morbi initium illud, Respondeo, quod tunc æger morietur, sed non morbi sola violentia, sed ob errorem, vel easum: & ita utraque scientia recte praedicet: & ego vidi quendam, qui fuit percussus, ut videbatur, non lethali vulnere in capite, & medici pollicebantur salutem: & astrologus quidam dixit, quod septima die apparebunt signa moris, & ita evenit ad ynguem: & hoc fuit, quia illi non recte curauerunt eum:

eum : & sic medicina & astrologia ambæ possunt esse veræ, & de cōdem iudicare cōtraria: quia astrologia amplectitur morbum, causam morbi, virtutem, & præter hæc quæ à medico omnia considerantur, etiam casus, quos medicus præscire nequit: & hoc de astrologia perfecta, & non de illa deceptoria, quæ usque ad hanc diem viguit. Quod si velles supponere ut luna esset in loco honorum in hora nativitatis, & cum hoc essent alia signa salutis ex astris, nam hoc unum quamvis à Galeno quasi pro præcipuo & exēplo describatur, haud tamen est sufficiens ad salutem decernendam, & quod materia sit longè potentior virtute, dico quod hoc erit impossibile, Ad ea autem quæ à Rasi adducuntur intelligere decet, quod concordia stat in hoc: Paribus diebus assumptis: puta uno, vel duobus, aut quatuor, in morbo tam acuto quam diurno, certius est iudicium in acuto: nec hoc voluit Galenus, ut existimabat Rasus, & in hoc sensu intelligendo, procedunt rationes. Sed sumptis partibus morborum, ut pote principio acuti morbi ac diurni, vel augmēto utriusque semper iudicium diurni est vel æquè certū, vel etiam persepe certius quam acuti. Et hæc fuit sententia Galeni in expositione aphorismi. Et quod nō possit intelligere de paritate dierum, certū est: nam morbus qui terminatur in die septimo, certior est in ipso septimo die, cum iam declinationem ingressus est, ut cum iam sit in limite salutis, quounque morbo diurno, in quo septimus dies nec dimidium initij morbi implevit: aliter possent futura esse certiora præsentibus, & præteritis: quod responsum neque idiota dignum est. Ad primam igitur rationem respondeo, quod non valet hoc argumentum, neque fidem facit: crisis est certior, ergo salus aut mors. cōtingere enim potest: crisis esse certam, nec tamen salutem aut mortem: cum ex toto hæc signa distinguantur. Cum dicis materia in morbis longis magis latitat in profundo.

Respondeo, quod morbi longitudo, non sit ob hoc iuxta Galeni sententiam, sed ex quatuor: ex virtutis debilitate, ex crassitie, multitudine, ac lentore materiæ, & hoc in salubri. In mortali autem ex eisdem, sed paucō materiæ excessu vires ægri superante, nec cuiā magis latent

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

reliqua, ut dixi, nisi paritate dierum suppedita, non temporum morbi. Ad Galeni autoritatē in primo Prognosticorum dico, quod vult prædictionis esse duo genera, quorum utroque utitur medicus, Coniecturatum, & Certum: & de utroque exemplum explicat. & ideo morborum longorum prædictio ad certum genus pertinet, quantum ut dixi merito medicinæ. Sed contra, quia seirinus in iecore paruu est sanabilis, magnus insanabilis.

2. ad de mēte Galeni, inter paruum & magnum est quoddam *Glaucos* medium, à quo incipit esse insanabilis, ante illud autem *cap. 6. in* est sanabilis. Constituantur igitur duo qui patiatur scri-
princip. rhum: alter sanabile, sed difficilime: alter insanabile, licet in principio eius termini in quo sanari posse desi-
nit: neutrius horum medicus poterit prædictionem veram ac tutam pronunciare: quia dispositiones sunt con-
terminæ, adeò ut lateant sensum, & medicus est artifex,
ut dici solet sensitivus: igitur non habemus certam præ-
dictionem in diuturnis morbis. Secundo in morbis qui
partim sunt in mēbris, partim in humoribus, ut in ele-
phantiasi, & morbo Gallico, in quibus maximè iecur insi-
citur, etiam dato quod nos sciremus quantitatem mor-
bi, non possumus scire omnia simplicia, quæ prodeesse

13. artis possunt illi membro: nam tales morbi, ut Galenus do-
curativa cet, per propria illi membro simplicia medicamenta cu-
cap. 17. rantur. Et dux exemplum de eupatoria in iecore, & cap-
pari in liene. Cūm igitur talium simplicium non sit ex-
quisita potentia nobis nota, necesse est ut non possimus
certè prædicere de salute aut morte. Et do tibi exēplum
in Gallico morbo: ab initio omnes peribant, post venit
Ioānes de Vigo, & ratione deducta à seabie vnguentum
fecit cum argento viuo, & innumeros curauit, qui antea
pro desperatis habebantur. Post, aliqui remanebant qui
curari eo auxilio non poterant, & desperata salute, qui-
dam inuenierūt suffumigū quod erat validius vnguen-
to, & qui curari non posse credebantur, multi ex his cu-
rati sunt, non tamen omnes. Rursus relicti cūm pro de-
ploratis haberetur, ligni sancti decocto magna ex parte
liberati sunt. Cūm tamen etiam multi neque hoc potu-
sec aliis præsidiis liberaretur. Illustris Comes Ioannes
Tirmus Triulius Mediolanensis, innumeros ex his re-

lictos pro desperatis, vini cū cortice eiusdē ligni atque
aliis multis medicamentis simplicibus decocti, potu cu-
rauit. Rursum cūm non omnes nec sic possent curari,
quod simis tenuibus viribus essent, & macilenti, inuēta
est annis ab hinc sex, radix Cinæ, & ipsa ex India adue-
cta, quæ curat & impinguat, & potum etiam vint syoce-
ri, & carnium esum admittit, ut etiam hec tici qui antea
nullo tali auxilio rectè vti poterant, curarētur a Gallica
illa lue. Ultimò ab āno citra validissimū aliad Salze, vel
Sarzae, Pariliæ radicis inuentum innotuit. Patet igitur
quod s̄æpius deploratos iudicatos liberare licuit. Illud
idem in elephantiasi atque lapide vesicæ, & scirrho icco-
ris, vel lienis, dicendum erit. Respondeo igitur propter
hæc, quod dictum illud Galeni, ut & ibi ipse explicat, de
morbis intelligendum est, qui ex materia pendent sola
mala. In morbis autē qui ex sola intemperie, vel in mor-
bis qui ex numeri vitio, & generaliter in morbis com-
positionis non possumus certè prædicere, quanquā diu-
turni sint. Primi, quia termini morbi curatione reci-
pientis, & non recipientis sunt vicini, adeò ut non possis
discernere inter sanabilem & non sanabilem persæpe: non
dico semper, nam quando morbus valde exiguis aut
valde magnus est, in altero de salute, in altero de morte
securè pronuntiare licet. Alia causa, ut dictum est, quia
cūm talia curarētur per propria auxilia, & proprietatibus
rerum nulla meta imposita sit, adeò ut Auenzoar existi- 1. Thea.
met esse herbam quæ vlcera pulmonis consolidare pla- tract. 10
nè possit, quod idē in pecoribus manifestè operetur: & cap. 4. 2
oleum quod frangat vesicæ lapidem. ideo non potest Thea tra
assignari meta in his, maximè ad mortem. Et si quis di- 4. cap. 7
cat, cognoscam ex processu, utpote in scirrho, an tendat
ad salutem, vel ad mortē: & ex parua mutatione faciam
iudicium de toto processu morbi: nam si alleuiatur, igitur
iisdem auxiliis sanabitur: si in deterius pergit, igitur
eadem ratione morietur. Respondeo, quod nō: quia
datyr regimen præseruatium, in quo non potes inter-
hæc bene distinguere, an minuatur, an confistat, an pau-
lulum augeatur. Sed dices, tandem cognoscā, quis dubi-
tat, post duos aut tres annos: sed hoc etiā agnoscūt idio-
te. nec est prædictio medico digna. Præterea, ut dixi, nō

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

potes esse certus, quia per aliquod novum inuictum non sanetur, quamquam in manibus tuis semper morbus deteriorius se habuerit. Et forsitan etiam sine novo inuicto, sed auxilio a medicis recitato, cum tu vel non videris, vel si videris, non tamen ipsum est praecipuis in tali morbo existimatis, ad magis laudata te trastuleris. & tamen his non curatibus, hoc derelictum pro inutili curabit: seu quod proportiones sint inter homines & medicamenta, seu quod in tua regione alias & validiores obtineat vires, his quas illi Dioscorides, aut Galenus etiam tribuerint. Cum igitur tot modis errare contingat in his, satius est a predicatione abstinere.

CONTRADICTIO VIII.

*Delicia an ad naturalem flatum sensim
reductio sit.*

cap. 6.

Galenus primo de Symptomatum causis hæc habet: Passio quæ in nobis violenter fit, ac præter naturam, dolorosa est, si celeriter, & per magna incremēta fiat: quæ verò ad naturam rursus eodem modo fit, nec violenter, Delicia vocatur. & paulò post: Sic igitur omnis tristis passio in omnibus sensibus fit: contraria vero illi, suavis ob contrariam causam. Regressus enim confertim eius rei, quæ in periculo erat ne diuelleretur ad propriam natum, voluptatem affert. Et iam etiam ex Platonis sententia docuerat eam mutationem quæ in sensu accidit sensim, dum ad naturalem statum redit, non sentiri. At rursus è directo cōtrarium dixit duodecimo Artis curatiæ, his penè verbis: Videtur enim corpora non solum cum in non naturalem statum confertim veniunt, tristem mutationem sentire, sed etiam in ipso ad naturalem statum reditu, nisi paulatim eum recipiant, cruciari. Scimus enim qui in vehementi frigore fecerunt iter, cum sese non sensim, sed simul calefacere properarent, dolore circa vnguium radices adeo vehementer affectos,

lib. 15. ut eum ferre non possent. Manardus hanc mouet difficultatem, ab alio, ut & ipse fatetur, excitatam. Quod verò ad ipsum attinebat inuoluit scilicet responsionem.

Epist. I.

Sed quid mirum de homine omnis Philosophia: ratio-
nisque naturalis experiri inquit enim, Η ρεμα και ιστη
παρον. quibus vocibus in libro de Causis symptomati-
cum vtritur; id est, Sensim ac per modica: itemque κατα
παχυ, id est, per breve, relatiuè dici. Ergo comparatiuè
aliquid & magnum, & paruum, & longum, & breve, di-
ci potest. Id igitur quòd adeò lente ad naturam suam re-
dit, ut sensum effugiat, nec dolorem affert, nec volunta-
tem. Quod autem breuiter adeò tamen ut sessum non
effugiat, potest & dolorem afferre & voluptatem. Calor
igitur qui voluptatem affert, cōparatus ad illud qui non
sentitur, magnus dici debet: ad eum autem qui delo-
rem efficit, paucus. Hæc ille, ut sit sententia, quoniam in
prima autoritate Galenus vult delicias fieri ex velocí-
mutatione, & per magna incrementa ad statum natura-
lem, in secunda ex veloci mutatione, & per magna in-
crementa ad statum naturalem fieri dolorem. Mañardus
vult per mediocria incrementa, & per mediocrem velo-
locitatem fieri delicias: per parua enim incrementa &
lēta facto reditu nullum fieri sensum: per magna admo-
dum ac velocissimè dolorem nō delicias procreari. Sed
dum Galenum conciliat, illum in utroque loco peccare
facit, qui cūm mediocriter aduerbio, seu mauis Græcè
μετρίως uti deberet, in altero extremum vnum, in reli-
quo aliud assumpit. Vides, en lector, deliramenta Gale-
nici medici, quoniam pacto longè deterius eum quem
profiteri affirmat, ac tueri, vituperet, quām nos qui soli
veritati studemus: & tamē antequam nos audisses, Rhe-
toris viri responsio probabilis videretur, ac nullius in-
diga, nisi quòd Galenum stupidum ostendit, ac omni-
no sui imparem. Nam quòd relinquit aliquid quod di-
cere debuisset, hoc cōmune est vitium, atque adeò tol-
erabile, ut Aristotele id sepissimè faciente pro vitio ha-
beri nō debeat. Sed quod ambo extremitas, modò hoc,
modò altero medium significet, hoc prorsus insuetum
est omnibus claris viris, Galenōq; indignum. Præterea
si calor qui inducitur non tatus est, ut possit frigus pro-
pellere, delicias non affert, cūm non redeat ad naturam.
membro enim adhuc frigido existente delicia non est;
sed minor dolor: aliter omnis delicia est cūm dolore.

H I E R . C A R D , C O N T R . M E P I C .

Si autem est tantus ut propellat frigus, & sic cuius comparatione paruu dicari debet? neque enim latet quæquam si exuratur membrum non deliciari. Igitur Galenus non de caloris quantitate, sed de reditus velocitate ad naturalem statum sermonem habet. Et sicut extremus dolor sit in momentanea ad præternaturalem dispositionem mutatione, sic summa voluptas in reditu subito ad naturalem statum. Quis enim unquam conqueritur in seminis effusione, quod naturaliter esset dispositum, dolorem sensisse? quantumcunque velox esset, at necessarium hoc erat iuxta Manardi sententiam. Sed vide, si videre manus tui possunt, quid sit Conciliatorum Auerennamque spernere, immo Aristotelem: sed non ausus es illum adeò aperte calumniari, quam leui in re non potueris te explicare, quid in difficillimis tibi contingat. Nam mehercle dubitatio hæc, longè melius ab aliquibus ex nostris discipulis solueretur. Itaque vi-
c. 31. post
medium. deas primò quid dicat Auerroes tertio Collectancorū: Et delectatio, quæ est contraria dolori, non est nisi comprehensio sensibilis temperati, & similium. & quasdam delectationes præcedit molestia, & illæ sunt naturæ iucundæ. Apparet igitur in delectatione adesse oportere temperiem: quomodo igitur ubi sentitur in lenta scilicet reductione, contraria qualitas, poterit esse delectatio: Necesse est enim finem esse cum temperie, transmutationem verò esse adeò velocem, ut tota intemperies sensum lateat. Quod in musicis quotidie experimunt: primò quidem, cum Diatessaron in acutis transiens, quod aspersit conceatus: Diapente in grauibus relinquit, dulciusque resonat, quam si sola Diapente absque Diatessaro audiatur. & rursus, cum ad Diapason venimus, facimus durissimam præcedere dissonantiam, quæ interhallo constat sex spatiorum duplicit Diatessero, sed leviter ut non audiatur dilabente perfectum efficit concentum. Igitur solutio contradicitionis habetur à Galeno ipso, secundo de Locis, cum causam doloris referret intemperiem: dixit enim, Vehemens frigus concitat dolorem, ut in his qui hyeme ambulant. Quod si conentur, ut quidam faciebant, manus illico ad ignem calefacere, voguum radices graui-

dolore infestantur. Non igitur ibi voluit celerem redditum esse doloris causam, sed intemperiei magnitudinem. Celer igitur reditus voluptatem affert; nec sine illo potest esse voluptas: & quanto celerius sit, eo maiorem voluptatem parit. Vnde biliosi, seu calidam atque sicciam testiculorum temperiem habentes, omnibus magis in venere delectantur. Sed cum intemperies adeo magna est, ut reditus fieri non possit ad naturalem statum, tunc dolent obtranque qualitatem: altera quae iam membrum laeserat, reliqua quae nunquam laedit, affatim immutans: Nam & ex lenta calefactione dolent, non voluptatem capiunt. Oporteret autem illos voluptatem capere aliquo modo, si mediocri velocitate reditu facte deliciae constarent. Igitur deliciae non sunt, nisi cum confertim ad naturalem statum reditus est. Sed non potest confertim ad naturalem statum redire, nisi parum membrum a naturali statu recesserit. Igitur in valida intemperie non potest haberi sensus voluptatis, sed solum minoris doloris. Quod si coaueris per contrariam qualitatem celeriter remittere intemperiem, non solum voluptatem afferes, aut dolorem minores, sed ipsum augebis: & hoc voluit Galenus. Igitur deliciae semper sunt, redeunte celeriter, & per magna incrementa membra ad naturalem statum, a quo parum discellit. Quod si multum discesserit, leuiter quidem usque ad naturali propinquum perducendum, inde si confertim ex hoc ad exquisitam propriam redierit temperiem, voluptas etiam generabitur. Causa autem doloris in radice vnguium ex repentina caliditate, est contractio frigoris, ita ut non iam redeat ad naturalem statum, sed partes aliae vrantur, aliae magis frigeant per antispasim. Ex quo liquet, non esse mirum cur non adsit voluptas, cum desit illius causa, scilicet reditus ad naturalem statum. Quod si celeritas ipsa dolorem afferret, voluptatem sentire illo modo igne, eum qui modice friguit, esset impossibile.

CONTRADICTIO IX.

Odoratus instrumentum an vocata carunculae mammillares.

ITaque si Ioannes Manardus ad res ipsas, quæ nobis subiacent, nostrisque sensibus oculos admouisset, intam absurdam interpretationem haud facile incidisset, si quando enim aut vchemeter doluit, aut frigore detenus est, intelligere poterat, nullam esse causam quæ illi posset afferre voluptatem: multas autem, quæ lenire dolorem. Quod si quandoque etiam æstiuo sole supercalcatus, aut aure in umbra se exposuit, aut in lympham pellucidi fontis intravit repente, maximam fatigatur necesse est sensisse voluptatem. Atque ut uno verbo hos Galenicos alloquar, illud saltē Lucani dum Cesarem inducit loquentem imitemur: sic enim ad Pompeiū, quasi verba vertens, ait:

Ille tuus saltē doceat discedere Sylla.

Sic vos Galenam ipsum imitemini, qui primo semper rerum naturas, inde sententias Hippocratis & aliorum est contemplatus: Leuis proculdubio res est in qua aberat, sed tamē quinque in tamē leui causa admisit errores. Primus, quod ut dixi Galenum, quem maximē suspicit, adeò aperte vituperat, ut si Galenus resurgat malit inimicum Auerroem amplecti, quam̄ hos viros. Nam plus gloriæ ab inimicis egregiis, atque æmulis claris, quam̄ ab adeò frigidis atque absurdis defensoribus proculdubio aucupamur. Secundus est, quod non animaduertit, quemadmodum prius dixerat Galenus si sensim reditus hic fiat, non sentitur, non dixisse, itaque cum confessim reditus sit ad naturalē statum, dolor innadit. Sed hoc voluit Galenus, quod festina mutatio doloris causa est, nec dolor sine illa esse potest: adeò ut si in reditu ad naturalem statum coneris festinare, non modo voluptatem affert, neque dolorē lenit, sed etiam auget. Quoniā reditū nō assequeris, sed partim priorem per antispasim auges intemperiem, partim contraria illi inducis, ea in parte qua minimē opus est. Quod si dialecticæ initia intellexisset Manardus, non aberrasset. Dolor, inquit Galenus,

non sit nisi cum repentina mutatione; igitur quod sit per repentinam mutationem dolor est. Ac nū quis dicat, Homo non est qui corpus non sit, igitur quod est corpus homo est: atque ita etiam asinus & lapis homines erunt. An non animaduertit si hoc sensisset Galenus, quemadmodum docuit, quod dolor non sine repentina est mutatione; ita dixisset omnis repentina mutatio dolorem affert: quod neque dixit, neque dicere voluit: cū intelligeret extemporaneam ad naturalem statū permutationem voluptatem afferre. Ideo bene dixit Princeps, Delicia secunda nō fit nisi ex subito reditu ad naturalem temperiem. *mi doc* Atque hi duo errores in hominem sunt, nūc autem tres *cap. 23* qui supersunt in rem ostendamus. Primus horū est, quoniam existimat Manardus, illum qui ex frigore summo supercalefactus dolet ob reditum ad naturalem statum dolore, cū non ad statum naturalem redeat, sed alium: Quod si quis perget eo calore, ut ab initio cōperat, se cōficere sentiet se vīi, non ad naturalem statum redire. Secundus error est, quod credit reditum ad naturalem statum posse esse cū dolore, cū id nequeat: Omnis enim reditus ad naturalem statum, si repētitus sit, voluptatem affert: si autem sensim, affectum illum quem Epicurei Indolentiam vocaram miris laudibus extollūt. Tertius error est, quod credit celeritatem esse solum doloris causam, cū summa fuerit: cū tamen, vt dixi, in summa celeritate modo finem suum assequatur, summa sit voluptas. Et quantum à summa celeritate reditus ille ad naturalem statum debiscit, eo leuior voluptas sentitur. Sunt etiam alia in hoc illius errata, quæ ne tedium legenti afferam relinquō. Ergo Deliciae, vt reētē Galenus inquit (neque enim in re iucunda sermonem proferre piger) in omnibus sensibus constant. In Tactu quidem res venerea obtinet principatum. Inde si vñquam, vt dixi, sub eſtu magno feruens, vmbram cum leni aura vel fontem ingressus voluptatem expertus es, quæ ex his cōsequitur, proximam venereæ, atque salubritatem sāpe inuenies. Venus ſolam addit imaginationem. Sed quod ad tactus ſenſum attinet, vt minor est hęc venerea, ita lögior. Vnde etiam quæri ſolet, Si deliciae fiunt homine ad naturalem statum redeunte, quoniam pacto cū ſenſi vel ex fonte

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

vel ex aura redieris, voluptas illa tamē persequerare pos-
sit: nam egredi denuo à tempore erit necessariū, & dolorē
intermisceri voluptati. Sed tribus hoc modis fit, primō,
quia non simul omnes partes redeunt, sed aliæ atq; aliæ.
Vehemens autē iucunditas redeuntiū obscurat aliarum
quæ nondū redierūt partiū sensum: tum præsertim quod
iam cōfirmata intemperies dolorem non affert: sed quæ
de novo nobis aduenit. Secundo, quod per calorē æstiuū
aliæ partes vexantur, estq; si diligenter animaduertis, vo-
luptas illa permixta, leuissimæ modestiæ: sed non secus
ac in musicis de diapasso succedente cōtingit, in hac volu-
ptate aduenit: vt scilicet modestia breuis sit, ac minima:
iucunditas autē perfecta & firmior, sui solum sensum ac
memoriam relinquat. Tertio quod etiā post temperiem
ex sensibili suavi iucunditas percipitur. Quæadmodum
qui cum virginibus concubunt circa venerem. Quintū
voluptatis genus est illorum, qui non vehementi frigo-
re vexati, aut in rapide aquæ balneum, aut in molle at-
que calentem lectū ingrediuntur. Reliquæ autem volu-
ptates tactus aut yix sentiuntur, aut sordidae sunt, vt illo-
rum qui pati venera concupiscunt: aut dolore commix-
tæ, vt in his qui scabiem scalpunt. Prolixa tactui est, quæ
in Gustu: eaque duplex, Potus ac Cibi, alios alia dele-
ctantibus. Dulcis tamen generaliter fapor, inde subacer-
bus aut subacidus maximè iuxta naturæ cursum dele-
ctant. Indicio est, quod talia maximè pueris placent. Vi-
sus varietate, & virenti colore, ac cæruleo oblectatur:
Vnde prata florentia si cæruleos flores multos, intermix-
tis albis, rubrisq; ac aliorū colorū non paucis habeat, o-
mnem visus iucunditatem implent. Auditus autē susur-
ro aquæ, & leni voce delectatur: vnde etiā nutritrices infan-
tes cantu leni mulcēt. Delectatur & harmonia postquam
adultior fuerit. Medius inter omnes sensus Olfactus est,
nam subtilior ac tenuior tactu & gustu, crassior ac ma-
gis hærens materiæ auditu, & visu: diuinum autem quid
obtinet, vnde etiam antiqui diis sacrificabant odoribus,
thymiamata appellabant, quæ in altaribus incendi sole-
bant. Fragrabat hæc incredibili suavitate, atq; ideo spiri-
tus hæc reparant, mirūque in modū restaurant: vnde au-
tor libri de Viribus cordis, odorata callaudat: tū etiam

Anicenna plurimum ad reparationem vitium ac anima-
lis spiritus prodesse putat. Et nos nulla in re, fatemur secunda
enim quam in odoratis maiorem voluptatem sentimus nisi da-
vsque eo ut trahat quasi extra sensum: quia odoratus vis, cap. 2
omnibus aliis sensibus in nobis perfectior est. Videretur & pr-
autem particeps tactus & gustus, dum per vapores sen- quart
tit odores: at cum sine illis eorum sensuum qui per solas t. 4. &
species percipiunt sensibilia, ut auditus, ac magis etiam
illo visus: ut quasi duplex sit hic sensus, qui generaliter
in hominibus est debilissimus, iuxta Aristotelis senten- t. cap.
tiam secundo de Anima. Quamobrem ubi iaceat op-
portunitum nunc arbitror querere: neque enim Galenus cap.
sibi ipsi, nedum aliis consentire videretur. Scribit nanque fine
octauo de Uisu in hanc ferme sententiam de illo loquens:
Solum ex omnibus sensorium hoc intra cranium positum
est in ipsis cerebri ventriculis anterioribus, qui etiam
vaporosum quid continent. Adducitur autem ratio sub-
tilis ab illo hoc occlusis naribus vel operimento etiam
illo ut in corizis, aer transit, non tamen odorem sentit,
igitur primum hoc sensorium est in cerebro, opus etiam
erat odoribus ad spirituum animalium & cerebri con-
firmationem. Ex quo patet quod iam dixi, cerebro ex
odoribus miram tum voluptatem, tum utilitatem acce-
dere. Videretur igitur sentire quod & Philosophus ipse t. c. 9
dicebat secundo de Anima, scilicet, quod homo non odo-
rat, nisi dum spiritum ad se attrahit. Eandem igitur opi-
nioam tenuit Galenus primo de Symptomatu causis, cap.
scilicet quod in ventriculis fiat cerebri: quam etiam illi
tribuit Andreas Vesalius, ut suo loco videbitur. Sed in cap.:
quarto de Simplicibus medicamentis dixit, odoratum fieri
in cerebro per nares delato vapore, locum tamen non ex-
plicauit. In libello autem de Odoratus instrumento ferme fol. 1
ide concludit, sed quonodo, id ostendamus. primum in- post
quit non potest esse os nasi, cum ossa sint sensus expertia, serue.
Sed nec tunica interior, tribus ex rationibus, quarum
prima est, in omni sensorio est substantia ipsa quodam-
modo similis ei quod recipitur, ut crystallinus humor
luci, auditus tympanum sanus: igitur cum vapor recipia-
tur in odore, decuit tunicam esse mollem, atque humidam.
at ipsa est praedura & ei similis quae ossi capitum proxima

intus hæret. Altera ratio est, quod natura in omnibus sensoriis maximos pro sensorij magnitudine nero simili pertinet: ut in auditus instrumento & oculis: sed tunica interior nasi, minimos ac exiles suscipit neros, tū pro sui magnitudine adhuc magis, quare illa non potest esse odoratus instrumentum. Tertia ratio est, quod nisi spiritum trahamus repletis quantumcunque odore naribus, non olfacimus: igitur sensorium olfactus in tunica nasi interiore esse non potest. Quartam ex libro de Vsu partium sumere licet. quod obstructa via quæ est inter narcs & cerebrum, homo odores non sentit, vt in corizis apparet: igitur in tunica illa vis sensus odoris esse non potest. Quod si dices, non transmitti virtutem hoc non satisfacit, quandoquidem virtus illa per nerū deferatur, qui impeditus minime est. Post Galenus ostendit neq; in palato, nec in vlla oris aut faucium parte odoratus sensum vigere, quandoquidem occlusis naribus diligenter, ore autem aperto nihil omnino odoris sentiamus. Sed neque in membrana quæ ossa illa cauernosa subcingit, at potius in cerebri substantia: primum, quod in valida attractione acutarum rerum per narcs aliquid usque ad ipsum cerebrum, quod etiam lœdat, pertingit: igitur & vapores usque ad cerebrum ascendunt. Secundo, quod supercalefactum à sole cerebrum, ex rosarum odore iuuatur. Tertium, quod in grauedinibus contento spiritu cerebrum incalescit, emissio refregeratur: igitur respiratio ad substantiam ipsam cerebri usque perueit, quare & odor ipse: ergo & in cerebro odoratus functio perficitur: vbi enim species sensibilis finitur, ibi sensorium suum est. Neque verò, inquit, quod arbitratur Aristoteles, operculū aliquod est, quod huic sensorio superpositū modò claudatur, modò reseretur: sed perpetuò, vt reliqui sensus, qui in abdito sunt, aperatum manet sensorium, quod longissima oratione ostendere nititur. Vbi autem fiat in cerebro non ostendit deficiente fine libelli: quamuis videatur velle ex his quæ dicit, quod in cerebri potius ventriculis. Experimentum igitur illud adesse testatur octauo de Vsu partium dum de olfactus instrumento loquitur: patere tamen semper, non autem modò occludi, modò reserari putat. Sed &

Philosophus in quinto de Generatione animalium, & si
obscure videtur sentire quod in cerebro sit vis per-
cipieandi odores. Clarius inquam longe in libello de
Sensu ac sensili, dum dixit, Odoratus instrumentum in
cerebro situm est: videturque hactenus Aristoteles Ga-
leno concors. quod & Galenus existimauit de operimē-
ti clausione solum, ab illo dissidens. Neque enim si clau-
di experimentum odoratus iuxta Aristotelis sententiam
potuit, in naribus vbi neque experimentum erat, neque
claudeadi modus, odoratus sensorum esse, iuxta illius
sententiam credi debet. Sed tamen Philosophus in se-
cundo de Partibus animalium inquit: Sensorium verō in pri-
olfaciendi non longe euariat in cæteris quadrupedibus
viuiparis. Quibus enim maxilla oblongæ in acutum
excunt, his naribus in rictu appellato contingenit. Et rur-
sus infrā: Cūmque meatus olfaciendi habeant, de auibus
enim loquitur, nares habere non possunt. Hanc illi ad-
uersante Galeno opinionem audacter tribuit Averroës,
in Paraphrasi secundi libri de Partibus animalium, & in
secundo Collectaneorum, vbi tres pro hoc adducit ra-
tiones. Par est autem in re valde dubia tantum audire
Philosophum. Inquit igitur, Si alibi vigeat hic sensus,
aëte attracto, per palatum occlusis autem naribus homo
olfaceret: quod experimento falsum est, & falsum à Ga-
leno concluditur; igitur non potest in cerebro vel eius
parte esse vis sentiendi odores. Nam occlusis naribus
aër ad cerebrum, per foramē in palato quod iuxta vuu-
lam situm est ascendit: sternuentibus enim nobis, cibus
(adèò latà via est ob ore in nares per palatum) quem
comedimus eiicitur è naribus, aër & vapores in cere-
brum ascendunt, etiam ex palato ascendent, saltem via
narium, si nulla esset alia via, & sic odor sentiretur. Nam
clauduntur nares solum manibus in extrema sui parte.
Item via qua descendit pituita ex cerebri ventriculis in
infundibulum: inde, in glandem pituitæ que basi occis
cerebri superposita est; atq; inde palatū, aër potest sub-
ingredi proculdubio, cūm longè pituita tenuior sit: igitur
sicer sensus odoris clausis naribus.

Secunda ratio, ut Averroës inquit, est Auenzoar: Nisi
odoratus instrumentum in naribus esset, homines dum

HIER. CARD. CONTR. MEBIC.

comedunt, & dum concoquunt cibum, sentirent odore in illius, quod tamen falsum est. Paret autem sic futurum: quoniam, ut declarauimus, aëris & vapores per latum ascendere possunt ad cerebrum. Tertia ratio est contra Aucennam, ut videbitur, Carentia animalia carunculis mammillaribus odoratu carerent, quod tamen ea. 7. ante aperte falsum est. Ideo dixit in primo Collectaneorum, medium. Odoratus instrumentum est in nervis quinti paris, qui excent ex foramine vocato Orbis seu Orobis, & pars illorum ad autes etiam, pars ad mandibulas tendit. Et in cap. 36. tertio Collectaneorum declarauit, quod etiam animalia exanguia, & quæ respiratione caret, odoratum habent. Sed differt ab odoratu hominum & respirantium animalium. quia in homine & his animalibus, non sit sensus odoris nisi cum attractione aëris: sed in non respirantibus clarum est, quod si odorant, odorant sine aëris ullius attractione. Docet autem nos ibi, quod postmodum declarabimus, & cur ita sit, scilicet, quod odoratus vis in homine est imperfectissima. Gustus autem perfecta, sed tactus perfectissima omnium animalium: quod etiam sumptum est ab Aristotele in secundo me. de Anima Aucenna vero, quinto de Anima. & Quinta cap. I. Tertij, tenet tertiam opinionem quod odoratus instrumentum in carunculis mammillaribus situm sit. Sunt autem duas partes cerebri prominentes altera à dextra, altera à sinistra parum supra nervos visorios magnos, rubrae, rotundæ, duriores quam cerebri substantia, paulo maiores cicere, in anteriore cerebri parte, persimiles valde papillis mulierum, quas dum fugunt infantes lac in ore continent: à quibus etiam propter similitudinem nomen sumpsitunt.

ea. 6. fol. Vessalius libro primo hæ habet. suæ Anatomiae: Octauum id os censembitur quod sedes constituit, quibus duo non absimiles nervis cerebri processus incumbunt, quos ferè olfactus instrumenta nominamus. Os autem octauum illius sensorij sedem seu fundamentum, non dico expositorum, liste processibus substernitur, & quæcunque habet huic officio necessaria. In capite autem eiusdem libri duodecimo esarrat Quartam opinionem volentium odoratum

fol. 15. in ea. 3. Et 4. figura.

consistere in cavitate, quæ est inter duo ossa squamofa frontis, in qua ær continetur, & si fractura ossis eo loco contingat, adeò valida ex eo loco exuffatio sit, ut candalam accensam extinguat. ut igitur in aure ab aëre subtympano contento sonus ipse excipitur, siquæ auditio sic in cavitate vapor, sitque odoratio: iuxta illorum sententiam, molliusculum autem corpus ibi membranæq; obductum affirmat esse, quasi hoc sit ipsum sensorium. Rursus libro quarto inquit, Neq; enim olfactus organa c. 2.
nerui appellantur, quod dictam nuper Caluariæ amplitudinem non excedant. Quasi iuxta suam sententiâ potius in illis processibus olfactus ipse constituatur. Demū c. 3.
in eodem libro, sed posterius cum quintam illorum recitasset imaginationem, potius quam opinionem, dicentium, olfactus organum esse alios duos ventriculos cerebri sub prioribus atque notissimis existens, ipsæ quænam sint illius sensus instrumenta declarat. supponens quod ex dissectione habetur vetriculi superiorē & ante-

riorem partem vocari a, posteriorē autem atque superiore b, posteriorē autem inferiorēmq; ac se anterius reflecentem, coangustantēq; c, demū anteriorē inferiorēmq; arctissimā vbiq; extra cerebrū prominet, licet craniī os nō excat, d, partē hanc, d, c, instrumentū olfactus esse affirmat. Hi sunt processus quos etiā antea esse instrumēta huius sensus prædixerat. Nec tamē vult processus hos cauos esse, sed ductu calore formāq; haud neruis absimiles, qui à tenuia mēbrana spoliati, in octauis ossis fæpius memorati cauernas se condūt, duriore mēbrana tamē illos circumambiente. Et quāvis hīc parū obscurius, an hi idē sint cū vocatis caruūculis mammillaribus, declarasse videatur: eos tamē nō illos esse in septimo libro edocet: nam tubera illa mammillaria cc., literis inscripsit, figura: instrumenta autem olfactus II. multosq; anterius exporrigitur mammillaria tubera ipsis processibus olfactus: funque maiora, & rubicundiora, & sublimiora. At processus ipsi olfactus instrumēti ex eadē sede ad vnguē enascuntur ex qua etiam visorij nerui. Quò fit, ut iā facile sit hos inuenire processus: tamē magis quod ut ille refert, in ouibus ac canibus longè magis quā in homine

Sunt manifesti ob illorum magnitudinem. Reliquum igitur est, ut primò ostendam quare olfactus instrumentum in nobis debilius sit aliis sensibus. Inde ex sex, quas recitauit, opinionibus quinta reiecta, quænam possint in uicem concordari. Post hæc edoccbimus argumenta illa quæ adducuntur non demonstrare. Ultimo quænam sit omnium verisimilior opinio. Igitur sensus animalibus.

t.c.60.

cæteris aliter quam homini dati sunt. Sensus enim beluis salutis gratia dati sunt, secundum Aristotelis sententiam, tertio de Anima: sed in hominibus & propter salutem, ut animal est, & propter scientiam, ut rationis particeps. Secundo enim de Anima, volens ostendere quod sensus tactus omnes differentias tangibilium agnoscit:

t.c.128.

dicit, Aliter intellectus non posset eas cognoscere quæ sensu lateret. Manifestum est igitur, ob intellectus operationem & scientiam, tum etiam ob salutem hominibus datos esse sensus. Duobus autem modis cum sensu eiusdem generis perfectior dicatur, quinto de Generatione animalium: aut quenam omnes rerum differentias comprehendat, aut quod ex maiore distantia ac

cap.1. in fine.

exquisitus. multitudo differentiarum cum ad scientiam non ad salutem pertineat, necesse est hominem perfectiores, quod ad comprehensionem differentiarum sensillum, sensus cæteris habere animalibus: atque etiam sic odoratum: propterea dicebat Averroës, quod & in libro de Animi immortalitate recitauimus, animalia de sensibus fermè cortices solum percipere, cum homo medullam attingat. Sed dices, Canes odoratu homines, tum dominum præcipue agnoscunt: atque sic differentias quasdam odorum quas homo non agnoscit. Nemo enim est qui hominem ex odore possit agnoscere. Respondemus odorem hominis tenuem esse, sed tamen sub speciebus odorum hominibus cognitorum procul dubio contineri. adeò tamē esse leuem, ut ab homine perceptus, cum sensum parum afficiat, memoriam non patiat. In cane autem, in quo non parum odoratur afficit, memoriam parit: tum magis, quod canis memoria non adeò tot rebus implicita est ut hominis. In sentiendi autem præstantia, cum oculorum sensus & ad salutem non parum confert, & plurimum rerum nobis ostende-

ret

ter differentias, ut primo habetur primæ Philosophiaæ, in P; satis validum & acutum illum in hominibus esse docuit. *mio.*
 Sed tamen potius salutis causa, quam scientiæ: cum sciætia possit ex propinquis sensilibus atque admotis sensui percipi. At ob salutem oportebat ut posset & feras, & serpentes, & hostem procul prospicere. Quamobrem mediocriter acutum, aut etiam plusquam mediocriter hunc sensum obtinuit homo. non tamen ad salutem neque multo minus ad rerum sciætiam necessarium erat illum esse perfectissimum: tum magis, quod prospiciens à longè multis modis ac longè facilius se tueri poterat, quam cætera animalia si quid ei inimicum videre contigisset. Atque eadem est ratio de auditus sensorio, quæ de visu: cum sit & auditus disciplinae sensus: non enim necessariū erat disciplinæ causa ut esset acutissimus, cum proprius ad audiendum accedere posset. Reliquum est igitur, ut de tribus aliis sensibus agamus, & primū de tactu, quem proculdubio oportuit esse perfectissimum utroq; modo. in pluribus quidem eorum quæ tanguntur differentiis cognoscendis ob scientiam: in minima sensilia percipiēdo, ob carnis & cutis summā mollietatem. Si enim talis nō esset, utiq; totus semper esset ulceribus scatens: à minimis enim laceretur, nec tamen ea perciperet: quod fit, ut qui stupore per totū corpus detinētur infelicem agunt vitam, nihil audentes tangere. Cætera autem animalia cutem habent duriorem, & præterea pilos, aut plumam, aut squamas. Oritur autem hæc sensus perfectio ex illius æqualitate non solùm, sed etiam cutis mollietate: quod fit, ut cum gustus esset quidam tactus, ut etiam hunc valde perfectum sensum homo obtineret: tum etiam quia ad salutem ei erat necessarius, ubi ratione, non adeò periculo prospicere poterat. Vbi enim rem in os intruseris, nisi saporem percipias, nec sensibus aliis te iuuare potes, nec rationi tempus datur, ut de illo decernere possis: quamobrem gustum perfectum etiam homo habuit. At in odoratu cum cætera animalia duos haberet sensus præcibo, alterum cum iam maderent, scilicet gustum, alterum ante, odoratum scilicet, nec liceret eis ratione vii, præterea perfectissimum pleraque adeò ut etiam musæ & formicæ sensum odoratus acceperunt: neq; enim

HIER. CARD. CONTR. MEDIE.

fermè alio modo absentem cibum quærere licebat, quam ipso odoratus sensu. Homini cum multis modis hoc licet, iam etiam inuentum aut reiicere, aut sumere ex multis coniecturis, propterea sensus odoratus obtusior illi fuit. Vis autem hoc videre ex priuationibus? Si quis visum amittat omnibus periculis obnoxius, adeò ut ab inimicis non nisi aliorum ope, vel contemptu sit: & si etiam oculis parum videat non leuem iacturam subit. Idem de auditu, de gustu, res corruptas deglutiūt: de tactu raro est, sed totum periculo plenum: at odoratu plures carent, qui nullum sibi detrimentum accidisse putant: cum quosdam viderim, qui etiam optarent: ne malos sentirent odores. Igitur natura ne homini acutorem odoratum daret, cum in aliquo necessarium esset humanam naturam minus acutè lentire, diligenter admodum prospexit. accedebat, quod alii sensus, qui sine contactu fiunt: vel, ut clarius dicam, qui non optatis facile occurrit, ut visus ac auditus nihil habent quod afficiat vehementer corpus: at odoratus cum prauum odorem percipit multum hominem contristat. Melius igitur fuit obtusionem esse, nam in cunctis quaeritare non facilè licet, ubi voluptas & tristitia maiores euadunt, iacturam tristitiae & prauæ occasionis, voluptas ipsa nequaquam pensare potest. Neque enim vulneris iacturam vnguentum pari velocitate tollit, qua accepta est: neque calamitas ex eadaueris factore, ullo mosco vel ambare leniri potest. Sed iam his relictis ad ipsas de Olfactu opiniones accedamus, in quibus fas est ex quinque Aristotelem omnibus acommodare. Nam cum dixit, esse in cerebro, seu mammillaribus tuberculis, seu in processibus sit, illis omnibus satifactum est.

cap. 2. in prin.
Quod si obiicias, quinto de Animalium generatione eum dixisse, quod omnes sensus in corde fundamentum habent. Respondeo ibi de primo sensorio, non de instrumento loqui. Cum autem dixit, nares instrumentum esse, intellexit ex communi loquendi modo. Quinimo ibi potius colligitur oppositum, ubi videbatur nares sensorium olfactus dixisse. Nam de elephantis promiscide loquens inquit, duas habere functiones, respirandi, & capiendi: at si sensum odoratus in naribus statue-

rat, palam est tres oportuisse promiscidi functiones tri-
 buere. capiendi, respirandi, & olfaciendi. Potest & Auer-
 rois accommodari sententiae: nam cùm dixit in cerebro
 esse olfactus sensorium, ibi distinxerat sensus in eos qui
 in corde fundantur, ut tactum, quem in corde constan-
 ter esse affirmat, & gustum: & in eos qui in cerebro, ut
 odoratum, & visum. Si tamen vera fateri velimus, Ga-
 lenus melius interpretatur Aristotelem quām Auerroës
 in hac parte. Nam modus loquendi in libro de Sensu & *cap. 2. in*
sensili, ostendit oculum videre, cerebrum verò per ocu-
 lum: cerebrum autē per scipsum odorare potius, quām
 per aliud, atque ea de causa si quis tamen *velit Auer-*
roëm tueri, tuebitur: sed mentem Aristotelis non vide-
 bitur asequi. Atque eo magis, quòd Aristoteles secun-
 do de Anima, docuit quòd olfactus non sit nisi attrahen- *t.c. 98. 87*
 do aërem, & quomodo poterit esse in naso *vis odoratus*. *100.*
 Et quod maius est, dicit quòd est operculum huic in-
 strumento quod aperitur *in attractione aëris*: sed mani-
 festum est, nullum esse operculum in naso, quomodo
 igitur sensus olfactus potest esse in naso de mente Ari-
 stotelis? Et miror quomodo Auerroës, qui illum locum
 exposuit, non animaduerterit. Sed alia opinio quarta
 quæ ponebat hunc sensum inter ossa caverosa in mol-
 li substantia, posset tucri in via Philosophi, quia est iux-
 ta cerebrum & supra nares, & supra velamen illud.
 Sed tamen non potest esse vera, nisi de præparatione
 aëris in loco illo, non de proprio sensorio, quia non est
 ibi nervus, igitur neque sensus, loquendo de sensu per-
 fecto. Relinquuntur igitur quatuor opiniones: prima
 Galeni, quòd in ventriculis: secunda Vessalij, quòd in
 processibus cerebri: tertia Auicenne, quòd in tubercu-
 culis mammillaribus: & quarta Auerrois, quòd in na-
 so. Et Aristotelis sententia prioribus tribus concordari
 potest. Sed iam videamus argumenta Galeni quantum
 concludant: dicit igitur, Tunica dura est, igitur non est
 aptum sensorium. Respondebit Auerroës, quod nervi
 molles sunt nam idem est de auditus sensu: & probaret
 hoc argumentum eadem ratione auditum non fieri in
 aere. Cùm dicis, pauci sunt nervi: dicet Auerroës, hoc
 facit pro me, quia sensus hic in homine est obtusus pro-

HIER. GARD. CONTR. MEDIC.

pter hanc causam. Vnde si ponas odoratus sensum in cerebro, deberet esse acutissimus, quia cerebrum hominis est maxime aptum sensui, eo quod est tenuissimæ substantiæ. Quòd si velis refugere ad temperamentū, dicer, sunt animalia habentia calidius & siccus cerebum, ut canis, quæ tamen melius odorant: & habentia frigidius ac humidius, ut pisces, quos tamen videmus procul, quibus sint in aqua, sentire odores. Ad aliud, quod non est Galeni, sed Aristotelis, diceret Auerroës: Si non obstat Aristotelis autoritas, non sit hic sensus nisi cum quodam motu sicut & alij: & ideo quamvis odor sit in naribus, non percutit sensum nisi cum attractione aëris, vel expulsione, & ideo non sentitur. Et ad hoc adduceret rationem, quia si esset in cerebro non fieret nisi cum attractione aëris, sed quidam sentiūt etiam in emissione sanie fœdum quiddam. Hoc tamen experimentum negarent Aristoteles & Galenus. Ad alias autem rationes diceret Auerroës, demiror quod audias dicere cerebrum fermentum principium enim sensus non debet sentire, & etiā cerebrum neruis caret, & tu vis quod non sit sensus sine neruis, & nemo est vñquam conqueus de cerebri dolore, sed membranæ senserunt nigellam non cerebrum ipsum. Ad experimentum de rōsis refrigeratis quæ primo incalescunt, dolent, sentiūt, videtur cerebrum, id est, totum quod sub cranio cōtinetur, melius se habere. Ad id de grauedine diceret, quod sternutatio non sit à ventriculis, & hoc est verum: primo, quia ventriculi à naribus plurimum absunt: secundò, quia non habent exitū, nisi ad lacunam pituitæ, inde in glandem, quomodo igitur sternentes non emitterent ita ex palato, sicut etiam ex naso: tertio, quod oporteret vehementer lœdi ventriculos ante sternutionem, ob repletionem illorum ex spiritu. imò sternutio esset epilepsia quædam: quartò quod maius est, quod nullæ sunt membranæ in ventriculis, ut clarum est, & bene animaduertit Vessalius, quare oporteret concuti ipsam cerebri substantiam, & sic lœderetur cerebrum mirum in modum in qualibet sternutione, & perueniremus ad illam historiam, seu fabulam, in qua dicitur, quod olim sternentes illico moriebantur. Vnde inoleuisse dicunt genus illud dicen-

di, quo sternuentibus bene precamur. Et quamvis hoc potuerit esse verum, non fuit tamen mors ex sternu-
tione, sed ex cerebri morbo qui sternuitionem indu-
cebat. Propterea dico, quod sternuitio fit aere impulso
per palatum à pulmone quandoque, aliquando ex cau-
illo quod est inter duo ossa, à membrana dura cerebri,
& nullo modo vñquam à cerebro. & ex hoc aduenit,
quod s̄pē homo dum tussit sternutat, & si cibum in o-
re habet emittit per nares: igitur tunc sternuitio à pul-
monibus procedit, vel ab eorum altero. Et certum est,
quod motus omnes validi à pulmonibus fiunt, qui sunt
naturales & cum strepitu: vt tussis, clamor, & sternui-
tio. Et iam ego te liberaui ab errore antiquo: nunc ve-
nio ad argumenta Auerrois, in quibus conatur ostende-
re, odoratum fieri in naso. Nam dicit in palato est lo-
cus transitus aëris & vaporum, respondeo quod non ex-
porrigitur ad narium locum supremum, nisi cum im-
pulso, & tunc propellitur extra.

Diceret enim Galenus, quod odoratus sit, quia aëris &
vapores recipiunt quandam præparationem à loco ca-
uo supra nares, vel etiam in naribus ipsis. sed verissimi-
lius est, vt in loco superiore, eo quod via narium est val-
de lata, & libera, & agens agit per contractum. Cūan igi-
tur aëris defertur ad palatum, si cum impetu, propellitur
foras extra nares, & sic non potest odoratum efficere:
si vero leniter, transit ad cerebrum, non transundo ca-
uitatem illam, nec nares: & sic sine præparatione, &
ideo non potest odoratum facere. eadē responsio sa-
tis facit secundæ rationi. Vel dic ad vitranque, quod non
sit seclusus nisi cum motu, & quod motus non fit, qui ad
cerebrum tendat, nisi per nares, & cùm respiratione.

Sed melior longè est prima responsio: quia in attrac-
tionē quantumcunque leni aëris, fit odoratus. Ad id de
tuberculis mammillaribus diceret sicut Galenus in te-
sticulis responderet Aristoteli: imò sicut ipse Aristoteles
secundo de Anima: non enim sequitur, Respirantia a-
nimale non odorat, nisi in attractione aëris: igitur quæ
carent respiratione non odorabunt. Et similiter, San-
guinea viuunt per cor, igitur omnia animalia sine cor-
de, carent vita. Sufficit enim, inquit Philosophus, quod

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

habent cordi proportionale: ita testiculis, ita respiratiōni, & tuberculis mammillaribus. His intellectis, ratio est pro Principe validissima: Cerebrum, ut ostensum est clare, non potest esse subiectum sensus odoratus, neque instrumentum: immo cum careat sensu tactus, carebit etiam iuxta Philosophi regulam, odoratu, & omni alio sensu. Sed neque carnes, tum ex ratione Galeni adducta ex libro de Vsu partium, quod occlusis naribus sine nerui vittio odor non sentitur: tum quia etiam quod inspires violenter aërem in nares odoratum aut aquam, dummodo non attrahas anhelitum, non sentis odorem: ideo ultima responsio pro Auerroë non tenet. Si quis enim impulsorio instrumento aërem odoriferum impellat in nares, ut expertus sum, dum haec scriberem, odor non sentitur, nisi attractio fiat: & ideo oportet ut fiat in loco propinquuo cerebro, inter nares & cerebrum. Tubercula autem mammillaria sunt eiusmodi, ideo erunt instrumentum sensus odoratus. Accedit quod natura nihil facit frustra, sed nulla utilitas, nec à Galeno, nec à Vessalio, diceret Auicenna assignatur his tuberculis, quae sunt adeo magna ut etiam perfunctoriè cerebri dissectionem agentem, & qui nunquam aliàs viderit, minimè lateant. Est etiam ratio vero similis, quod ex odoribus acutis oculi illacrimantur, quia tubercula illa proxima sunt locis nervorum, quibus visus constat: quare credendum est, talia esse proprium visus instrumentum. Galenus igitur in ventriculis cerebri odoratum fieri sentit. Sed veritas ostendit, si eam amplecti velimus, quod in tuberculis mammillaribus, ut Auicenna vult, vel in processibus ventriculorum solidis, quos nos nervos mutilus appellamus ex Vessalij sententia, facta tamen prius præparatione aëris in cavitate illa, quæ media est inter ossa squamosa, vel in naribus, odoratus sensus absoluatur: & sic Galenus & Auerroës aliquid veri dixerunt: hi vero rem, ut dici solet, acu attigerūt, neque quicquam obest, quin his ipsis Aristotelis sententiam coaptemus.

CONTRADICTIO X.

Attonitus morbus an aliquando in corde.

Scio quām difficile sit omnibus placere : quōd enim paucis verbis Galenū tueri velut & Aristotelem, potuerim, nec voluerim, accusabunt. Ea autem sunt in īma ventriculorum cerebri parte , iuxta Galeni sententiam, & iuxta veritatem, dum ventriculi angustior pars antrorsum reflectitur, sit odoratus. Ecce adieci, liuide, modo quid accusas ? Sed haud noueram processus illos qui caui, vt dixi, non sunt, quīque ob id haud ventriculi nomen merētur, an Galeno cogniti essent. interciderunt enim libri de Dissectionibus, qui hanc ostēdere partem poterant. Sed si nouit, cur non dixit? si non nouit, quo modo significare nobis id potuit. Sed hæc garrulis relinquamus , qui dum Galenū tueri, id est ruditatē suam velle se simulant , illius clarissimam doctrinam præceptaque saluberrima euertūt. Ad rem propositam redeamus. Dicebat Hippocrates quarto Regiminis acutorū: *I.cap.23.* Si quis repente obmutescat, id venarum interceptiones atque occlusiones faciunt. Galenus in libro de Causis *cap.3.* morborum locum hunc exponit per morbum attonitum. Igitur attonitus morbus fit quandoque interceptis venis atq; occlusis. tales esse non possunt nisi quæ à corde ad cerebrum feruntur: vel enim moreretur protinus, vel non posset animal priuari sensu, & motu, nisi venæ illæ ad cerebrum tenderet. Et in principio libri de Vsu pulsuum , & in secundo de Doginate Platonis & Hippocratis , si ligentur nerui soporarij animal euadit stu- *in princ. cap.6.* pidum & mutum: neque hoc cōtingere potest, nisi quia hi nerui per cor transeunt : nam in reliquis hoc neruis non accedit , neque cerebrum est lœsum magno detri- meato. Igitur attonitus morbus & stupor vitio cordis euenire possunt. Vnde Princeps prima tertij tractas *trac.5.c.* curam comitialis morbi, inquit : Nisi timor esset, ne in *II.in fine* attonitum morbum incideret, venas soporarias incideremus. Quare manifestum est, illis interceptis, vel etiam neruis: nam nerui, vt in sexto Contradicētum medico- rum declarauit, medijs sunt inter int̄eriorem soporariā &

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

arteriam, contingere attonitum morbum seu apoplexiam. Secunda etiam Aphorismorum Galenus dixit comitalem morbum, apoplexiā esse diminutam, liquet autem comitalem morbum persæpe ex aliorum membrorum consensu fieri, quare & apoplexiā. Quinta etiam Aphorismorum super his verbis Hippocratis: si quis ebrius repente obmutuerit, declarat Galenus fieri hunc morbum nervorum consensu: at hunc morbum sexta Aphorismorum declarauit esse persæpe apoplexiā, inquiens: Mutos noa tantū eos appellat Hippocrates, quibus vox lēditur, verū per exuperantiam quādam vna cum illius læsione omnes quæ sunt secundum electionē operationes, intelligere nos vult. Quos igitur mutos vocat, contingit esse sentientes: sed plerunque utraque patiuntur. & talem affectum ipse apoplexiā vocat. A uicēna quoque in capite proprio huius morbi, scilicet attoniti, inquit: Et cùm obstruuntur vena & arteriæ in meatibus spiritus ad cerebrum, ex vehementia repletionis, & sanguinis multitudine, accidit apoplexia: quia spiritus non habet transitum, quare non moratur, vsquequo præfocet. & cadit in eo sensus ac motus non secus quām in illo, in quo venē apoplexiæ constringuntur. Et hæc videtur etiam sententia Hali, ubi dixit in secundo Artis medicæ, quod ex subita effusione materiæ super cor, homo potest repente mori. Et prima ter tij, t. 5.c. 12. ante medium. ma quoque Problematis Philosophus ait: seniores stupor attonitos reddit: ubi vniuersus humor resolutus incubuit, & ex caloris nativi imbecillitate cōcreuit. Quasi velit attonitum morbum fieri cùm calor in corde innatus debilitatur, & ex eo humor superingruit. Quam sententiam Auerroës tertio Collectaneorum, sic expressissime videtur: Cùm apoplexia sit amissio motus, & sensus generalis ac proprij. Et motus habeat duo principia, Cor & Cerebrum: & non potest euenire ratione cordis, quia subito morerentur: relinquuntur ut fiat vel ratione obstructionis in cerebri ventriculis, vel in venis soporariis. Liquet autem quod per venas, tam eas quæ pulsant, quas arterias vocamus, quam quæ non pulsant intelligere oportet. In oppositum Galenus in libro de se med. Symptomatum differentiis, declarat quod apoplexia sit

morbus cerebri vitio proueniēs, non tamen dicit quod
 non possit fieri illud vitium interclusus venis à corde
 veniētibus. Eodem modo in tertio de Locis, docet quod cap. 7. in
 sit apoplexia vitio cerebri, ut lethargus, & phrenitis ac fine.
 maria, neque tamen dixit, quin hoc vitium ex obstruc-
 tione inter cor & cerebrum facta accidere non posset.
 Rursus in quarto eiusdem, cùm pars cerebri anterior cap. 2. et
 occupatur, sic ut spirandi facultas vitietur, caros nomi- te med.
 natur. Si autem cùm hoc, etiā spiratio fiat, difficilis apo-
 plexia est, quæ plerunque cùm sanatur, terminatur in
 resolutionem. nō dixit semper. Apparet igitur vitio ce-
 rebri fieri apoplexiā. Sed quod hoc vitium ex venā-
 rum à corde venientium obstructione fieri non possit,
 nullibi dixit, ex his, quos adduximus locis. Dixit tamen
 in secundo de Decretis: quo etiam loco prius cùm ad-
 duximus, arteriis præcisis nō obmutescere animal, non
 stupidum fieri, videre & audire, ac vocem emittere ac
 mouere se, multò etiam minus si arteriis illæsis præci-
 dantur, vel laqueo venæ non pulsatiles interceptiantur.
 Quin quod plus est venis, arteriis ac nervis simul præci-
 sis, nihil aliud præterquā quod obmutescat animali cō-
 tingere. Eadem, ut dixi in libello de Pulsuum ysu, fate-
 tur: & quandoque sub vesperam cùm manè præcidisset,
 aut colligasset, ingulasse animal. Tertiā verò Aphorisi- com. 23.
 morum dixit vertiginem & apoplexiā fieri cerebro
 pituita repleto. Sed clarissima secunda Aphorismoru, dum com. 42
 dixit causam apoplexiæ cuiuslibet esse, vel cerebri
 phlegmone similem dispositionem, aut illius ventricu-
 lorum ex pituita repletionem. Quare merito eos irri-
 debimus, qui apoplexiā ob cordis detrimentum fieri
 posse suspicantur. Nam corde paciente illius palpitatio
 & syncopis superuenit, qua defertur in mortem: non
 autem apoplexiā. Sed neque interceptis venis tale quic-
 quam fieri cōtingit, quod pulsatiles nullo modo ab hu-
 more obstrui possint rarissimè non pulsatiles. Sunt e-
 nim latæ adeo ut digitus ingrediatur, locoque profun-
 do & calido sitæ, quatuor etiam non pulsatiles, duæ ar-
 teriæ, quare obstrui nisi ob nūniam sanguinis reple-
 tionem non poterunt. At tunc cerebrū ipsum prius repleri
 accessit: cùmque morbum consequi, quem Galenus

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

inflammationi similem esse dixit. At si præcidantur aut laqueo intercipiantur tandem animali superueniente, sanguis est partem quæ in cerebro spiritus seruatur non esse exiguum. Si igitur nihil præueniat, tandem apoplexia corripi animal necessarium est. Sed vereor ne Galenus non omnia simul sex vasa, quæ à corde in cerebrum per collum feruntur simul præciderit, aut ligauerit. Nam uno relicto, etsi vena non pulsatilis sit, quod relinquatur, transfunditur ex vena in arterias cerebri, spiritus ac sanguis. etenim hoc Galenus in libello de Venarum & arteriarum dissectione concessit, diuque & si ægrè per unum tatum vas animal seruatur in vita. Sed iam de his non est consideratio. Arabes tamen cum pro nervis venas legerint, in hunc deciderūt errorem. Apoplexia igitur neq; ab alio membro fit quam cerebro ipso: neque cerebrum ob venas interceptas hoc pati potest, nisi la-

Differen. queo, & omnes simul valide intercipiantur. Sed in Ari-
182. lib. 3. stotelis Problematis, perperam cor adiectum fuerat.
tract. 2. Multis igitur erroribus ob falsam lectionem Concilia-
Sum. 5. tor, & Nicolaus inuoluti deceptique sunt. Auerroës
cap. 14. causam simpliciter rectè considerauit, sed non animad-
uertit, venarum tum multitudinem tum magnitudinem,
quæ nullo modo, nisi manibus ac industria non leui in-
tercipi poterant. facilius plura occides animalia quam
omnia hæc vasa strictim admodum vinculis exceperis.
Nam si tria ac tria simul colligare tentaueris, non poteris
venam non pulsatilem quæ in medio est ita cōstrin-
gere diligenter, ut nihil ex corde ad cerebrum permeet.
Itaque interceptio hæc, ut ab hominibus fieri potest dif-
ficillima est, & à Galeni consideratione remota, cuius
institutum est de spontaneis loqui apoplexiis. Si autem
ut à natura principium habere potest, fabulosa & com-
mentitia. Sed & hic error Auicennam decipit. Galeni
autem sententia quæ illis subscribere videtur in libro
de Morborum causis, hoc vult quod interceptions ve-
narum cum illæ immodicè sanguinæ repletæ fuçrint,
vel animal suffocant, nec est hæc apoplexia, sed suffoca-
tio, vel implant cerebrum apoplexiāque efficiunt, si-
mili in cerebro qualis est inflammatio oborta disposi-
tione, de qua etiam expōens aphorismum dixerat.

At horum utrūque plurimum differt ab illa venarum interceptione, in qua Auicenna & Auerroës spiritum à corde ne ad cerebrum deferatur prohiberi putat. Hanc enim ex exemplo soporariarū venarum ligamento obstrictarum Auicenam intellexisse est. at hæc nulla prorsus est: reliquæ duæ quas Galenus adducit frequenter contingunt.

CONTRADICTIO XI.

Cerebrum non posset tumorem pati.

Neque ex cerebro & puimone inflammatis pulsus æquè duri, ut ex menyngibus, quarto de Præsa-
giis ex pulsibus, inquit Galenus. Subiicit autem post pauca. Pulmo autem & cerebrum ne scirrum fortassis *cap. 9.* admittunt. Quod fit, ut Galenus censuerit cerebri sub-
stantiam verè tumorem calidum posse contrahere. De frigido tamē dubitauerit. Et Alexander Tralianus *lib. 1.c. 1.* habet de Phrenesi loquens: trahit igitur phrenitis ori-
ginem ex bilis flauæ copia cerebrū occupante: & phleg-
monem inibi cum incensa febre constitutente, vel in
membrana cerebrum velante cui μνήγξ, nomen est.
Rasis quoque in libro Diuisionum dixit phrenesim fie- *cap. 6.*
ri in cerebro, sed quia non distinguit inter cerebrum & mēbranas, esset forsan autoritas ambigua, nisi quod in primo continentis dixisset quod fit in cerebro ex-
pressè, & ex sententia propria. Idem etiam iam dixerat
ex sententia Pauli. Sed verba Pauli habemus ab ipso,
quæ sunt hæc: Η' φρενίτις φλεγμόν ζειν τὴν μνήγην ὁ θερ- *cap. 9. f.*
μόν, καὶ ἀντοῦ τοῦ ἐγκεφάλου σύ φλεγμονοντί, ὅπε εἰς παρὰ *20. col.*
φύσιν θερμάσιν σύστασις ἐν ἀντῷ. *Quod est, phrenitis est cap. 9.*
membranarum phlegmon calidum: & ipsius cerebri tu- *fol. 19.*
mor: cū ex præternaturali caliditate cōcretio fit in ipso.
sic Paulus ipsum concedere videtur. Auicen. autē contra *lib. 3. e.*
negantes inuchitur, hac ratione: omne quod nutritur ac
extēditur, potest tumorē pati, nā etiā augetur. cerebrum
autem nutritur & augetur ac etiā extēditur, quare cere-
brum poterit tumorē pati. Alia ratio, dicit ossa possunt
pati tumorem, ut in tractatione dentium ostendetur,

. H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

- igitur multò magis etiam cerebrum. In oppositum est
lib. 6. c. 2. autoritas Ätij dicentis: phrenitis est inflammatio mem-
 branarum cerebri cum febre acuta delirium, & mentis
cap. 4. alienationem inducens. nec meminit quòd sit inflamma-
cap. 5. tio cerebri. & similiter infra dum de Catalepsi, & Catho-
Apho. 42 cho agit, dicit fieri sanguine cerebrum implēte, non di-
 ritas frigidis & humidis cerebrum occupatibus. & hoc
 videtur voluisse Galenus secundo Aphorismorum cùm
 post ea verba: omnes apoplexiæ fiunt virtute animali nō
 potente defluere in partes infra caput existentes, subiicit:
 ἦ τοι διὰ φλεγμονῶδην τιὰ δάεσιν ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ συ-
 σῶσσαν, ἢ τῶν κοιλιῶν αὐτῇ ἐμπίπλασαν, ὑρότατος φλεγμα-
 τῶδες. Id est, aut propter aliquam dispositionem phleg-
 moni similem quæ in ipso cerebro constituta sit, vel ob
 ipsorum ventriculorum repletionē ex humidissimo pi-
 tuitoso humore. Noluit dicere, διὰ φλεγμονὴν, id est, pro-
 pter phlegmonem: sed, διὰ φλεγμονῶδην τιὰ δάεσιν id est,
 ob phlegmoni similem affectum, ut videatur sensisse ce-
 rebrum phlegmonem concipere non posse. Serapio etiā
 non obscuræ inter Arabes autoritatis, negat cerebrum
1. Breui. posse tumorem ullum pati, adducitque rationem hanc,
cap. 20. Quæ in ultimo dura sunt ut ossa extendi nequeunt, quæ
 in ultimo mollia ac tenacia. Cerebrum autem est tena-
 cis substantiæ ac mollis, ideo tumorē concipere nequit.
 Consistit hæc ratio in experimento, cùm res mollis ac
 viscida dicit Serapio diuellitur, dissilit, nec in tumorem
 poret attolli: ut lacrymæ abieciuntis laricisque, tale autem
cap. 2. est cerebrum, est enim viscidum si quid aliud in corpo-
 re, egregièque molle. Alia ratio Conciliatoris: omne
 quod phlegmone corripitur, ut Galenus docet in libro
cap. 3. de Tumoribus præter naturam, & de Inæquali intempe-
 rie, sanguine primo venas habet, aut arterias plenas post
 ex illis in ciuitates sanguis exprimitur, quod etiam affir-
cap. 12. in mabatterio Artis medicæ: & tertio decimo Artis cura-
princip. tiæ: at palam est cerebrum non excipere venas, sed esse
 exangue, de Animalium historia primo, iuxta Philoso-
 phi scientiam: igitur phlegmoni cerebrum minimè ob-
 noxiū est. Ad hæc Conciliator dicebat, quòd ex super-
 fluorum aggregatione potest tumorem pati, non autem

ex iuxtu per venas. Hæc responsio non satisfacit rationi Serapionis quæ valida est, item videretur ex hoc, *cap. 16.*
 magis posse concipere durum tumorem, quam phlegmonem, modem, quod est directè contrarium Galeni sententiae *Diffe. 9.*
 in initio adductæ. Nec ista responsio satisfacit Aërio. Alij dixerunt, quod potest phlegmonem pati, non tamen tumorem, & est responsio communis. Hi auferunt partes diffinitionis à definito: cùm phlegmon sit tumor præter naturam, ut in libro de Tumoribus habetur. Alij è quibus Gentilis est, dixerunt cerebri primo mēbranas lögē frequentius pati phlegmonem, & alios tumores, quam ipsius cerebri substantiam, & hoc etiam Auicennam ipsum concessurum. Sed tamen dicit non demonstrare argumentum. hoc est apostema igitur tumor: quia in igni sacro, Græci Erysipelas dicunt, est apostema, & tamen non est tumor. Sed hoc est contra Galenum expresse quarta Aphorismorum, & ideo coincidit cum prima. Et etiam *aphor. 3.*
 vt patet ratio Auicennæ ad hoc tendit, vt ostendat cerebri posse intumescere, quia Serapio negabat hoc quod possit contingere, non autem quod aliena materia non possit in cerebrum influere, igitur si ratio Auicennæ debet esse contra Serapiensem, erit de tumore, & non de apostemate, sub illo sensu suo nomen apostematis intelligendo. Et ideo Gentilis damnat Auicennam, quem tueri nititur. Et quia dicebat quod poterat fieri tumor ratione nutrimenti securus Auicennam: respondeo quod Auicennæ ratio non ostendit: quia nutrimentum & augmentum, fiunt ab anima, sed tumor ille fit reluctâte vi membris, ideo non sequitur, membrum hoc nutritur & augetur, igitur potest tumorem contrahere in molibus etiā membris, multo minus sequitur, quia non consistet cum fuerint inæqualiter aucta. Item concesso quod non possit fieri tumor durus in cerebro, aut saltem non facilius quam phlegmon, igitur, cum durus tumor fiat sensim & in longo tempore, & ex materia cōsimili nutrimento cerebri, multo minus fiet phlegmon. Respondeo igitur quod tumor durus in cerebro non potest fieri, non quia non possit materia ingredi, sed quia cerebrum cum sit mollissimum natura, antequam in scirrum transeat, morietur animal seu homo: & hæc est mens Galeni in illo loco,

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

transire enim membrum principale ex uno extremo in aliud, stante vita non potest, vt cor ad frigiditatem vel iecur ad siccitatem, vel cerebrum ad caliditatem vel dulcitudinem, cum enim dicimus cor frigidum factum, intelligimus ad id quod prius erat habita comparatione. De calido autem tumore, dico quod non sit res collecta simul, & ratio est, quia hoc sit venis & arteriis plenis: & illae sunt minutissimæ & sparsæ, ideo materia illa spargitur undequeaque, & ita totum cerebrum in suis extremitatibus & in medio intumescit æqualiter ferme, & ideo dixit Galenus dispositionem hanc esse phlegmonis similem, & non phlegmonem, & tunc homo apopleticus cadit. Cum autem locutus est de cerebri phlegmone, cum ibi rem illam obiter nec ex proposito tractaret, intelligendum est, de ista dispositione phlegmoni simili. Et ex hoc patet cur hi qui ex hac dispositione cadunt in apoplexiā, nullum penè antequam sentiunt detrimentum. nam cerebrum æqualiter in ambitu suo, & in medio ubi à membranis tangitur: leniter efficitur, inde simul totum adeò læditur, vt repente priuetur homo sensu & motu. De tumore autem molli dico & Erysipelate, quod possunt fieri, quia sunt tumores hi tales ut alter fiat sensim & ex materia proportionata cerebri nutrimento: alter est tumor exiguis non dico nullus ut Gentilis: & ideo hæc possunt quanquam raro cerebro contingere. Sed Erysipelas magis lædit membranas, & sit semper in superficie cerebri, ideo non potest dici apostema cerebri, apostema etiam molle cum diuidat cerebri substantiam, celeriter occidit: ideoque Ætius non egit de vlo cerebri apostemate, & rectè. Ratio Serapionis est bona, tendit enim ad hoc quod non fiat apostema, id est tumor conspicuus & permanens in una parte, nam partes procidunt cerebri ob mollitatem, cum sensu digno tumore inuicem diuelluntur. Auicenna ad contingentiam recurrit, quæ res proculdubio lata est, velut si quis vellat affirmare hominem nasci posse cum iecore in sinistro latere.

CONTRADICTIO. XII.

Ventriculus an chilo nutritatur.

Galenus in tertio virtutum naturalium dixit ventri- *cap. 13.*
culum sibi primo concoquere, inde sumpto ex eo
quod concoxit alimento, reliquum aliis membris im-
partiri, quam sententiam quo ad nutritionis modum de- *com. 18.*
clarauit etiam in secunda aphorismorum, tum etiam A-
uerroes secundo Collectaneorum & Princeps ipse dum *c. 9. col. 2.*
dixit, occultum autem ventriculi primum nutrimentum
quod est in eo tangit, & per ipsum contactum nutritur,
clarius autem in tertiadecima tertij hoc declarauit.

Sed oppositum habetur tertio de Temperamentis cum *prima p̄s*
dixit, oportet quod nutrit primo in ventriculo & ieco- *mi doc. 5.*
re ac venis aliquam traxisse moram: igitur cum chilus *cap. de re*
non fuerit in iecore, neque in venis, nutritre non potest, *na p̄t̄e.*
adducuntur & duæ rationes non leues à Iacobo, qua- *tract. 1.*
rum prima est, quod ex iisdem nutrimur dum supius in *cap. 1.*
vtero matris & extra, at tunc nutritri non licet ventri- *cap. 2. in*
culum nisi ex sanguine deducto ex vtero matris per ve- *princip.*
nam vmbilici in iecur, igitur etiam ex sanguine dum
est extra vterum nutritretur à iecore deducto. Et ideo si
dicas pars interior ventriculi non potest nutritri quia ad
eam non pertingunt venæ ex iecore: respōdemus quòd
si venæ non pertingerent interius, tunc non posset nu-
triri illa pars & crescere dum infans est in vtero, quia
tunc nullum assumit cibum. Similiter & ratio Galeni
adducta in tertio Virtutū naturalium, quòd omne mem-
brum sibi laborat, non concludit, quia à natura diceret
aliquis, est institutum, vt ventriculus concoquat iecori,
vt postmodum mutuam ab illo gratiam recipiat. nam &
dentes molunt cibum, & tamen non ex illo tunc nutri-
untur. Quòd si dicas quod hoc non faciunt naturaliter
sed à redundantē: respondeo quòd & ventriculus recipit
cibum per motum voluntarium. Alia ratio est, quòd ex
iisdem met nutrimur quibus etiam generamur, primo *cap. 17. in*
de Semine inquit Galenus, sed ex sanguine ventriculus *fine.*
est genitus nō ex chilo, igitur etiam ex sanguine nutritur. *fel. 3.*
Est etiā autoritas Galeni sexto de Placitis Hippocra-
tis & Platonis dicentis quòd omne membrum quod alij

præparat totum quod preparat ad illud trāsmittit: quare
 si ventriculus præparat cibum & chilum iecori, non re-
 tinebit quicquam ex illo. nam ut in exemplo adducit, te-
 stes præparant semen glandulæ, ideo nullum habent a-
 lium meatum aliò tendetem. Prima tamen opinio-
 ne adducuntur etiam tres aliae rationes, prima quia si ex
 sanguine etiam nutritur, à chilo & à sanguine, quod
 esse non potest, ad hoc responderet aliquis quod à solo
 sanguine nutritur pars interior ventriculi & nullo mo-
 do à chilo. Secundo sequeretur quod natura mitteret chi-
 lum à vētriculo ad iecur per easdem venas, per quas san-
 guinem traheret. Respondeo quod hoc argumentum po-
 tius concludit oppositum, nam si ventriculus nutritur
 à chilo, idem nutritur & à sanguine & à chilo. Dico
 igitur quod venæ quæ nutriunt ventriculum, non sunt
 illæ quæ exugunt chilum, sed chilus transmittitur prius
 in intestina, & ibi à iecore exugitur per venas mesaræas,
 in intestina non in vētriculū terminatas. Tertia ratio est
 quod vacuum à vacuo traheret, nam cum ventriculus est
 vacuus traheret à iecore ut nutritur, idem contingere
 ipsi iecori. Sed hoc nihil concludit, nam posset trahere
 ut dixi utrumque membrum vicissim, sed diuersis mo-
 dis, ventriculus à iecore per venas portæ fundo illius in-
 fertas, & iecur à ventriculo per intestina. Ita quod ab in-
 testinibus trahat per venas mesaræas. Sed hoc esse non po-
 test, cum intestina careat virtute attractiva. Ideo quam-
 uis ad hoc dictum sit, quod intestina habet virtutem at-
 tractiua naturalem, & si nō trahant per viros, attamen
 mens Galeni primo de Symptomatum causis est quod
 iecur per venas illas à ventriculo ipso non ab intestinibus
 sine alio medio trahat. Quamuis igitur dissecatio non o-
 stendat venas illas in partem interiore penetrare, ex
 tribus tamen cognoscimus argumentis: primum quod
 in hora famis fit suetio à iecore per illas ab ipso ventri-
 culo: Secundum quod pars interior ventriculi rubet: ter-
 tium quod ut dictum est, ventriculus ex illis nutrimentis
 suscipit dum infans est in utero, quia aliter interior
 ventriculi pars nutriti non potest. Accedit quod bilis à
 iecore reieccatur ad ventriculum per has. Sed aliis dice-
 ret quod per intestina ascendit, motu naturæ contrario,
 sed pro-

sed propter impulsum. Solet adduci argumentum quod post medium horam ab assumptione cibo cessat fames, & nondum est genitus sanguis nouus, igitur ventriculus ex chilo assumpti cibi nutritur, ad hoc responderet aliquis quod ista non potest esse ratio, quia pars quem nutrit est fundus ventriculi a chilo: sed fames fit in ore ventriculi, quod est clarius palmo ipso fundo, immo ex hoc sumitur unum fundamentum quod ventriculus a chilo non nutritur, nam venae pertingunt ad gulam usque a quibus illa nutritur. Sed ab iisdem nutritur & ventriculus a quibus gula, igitur ventriculus a venis nutritur. Neque potest gula cum ei non habeat chilos a chilo nutriti. Scimus etiam quod fundus ventriculi habet sanguinem & venas, & hoc etiam Vessalius in sua dissectione testatur, sequetur igitur quod nutritur sanguine simul & chilo. Hoc idem videtur Galenus concessisse dum dixit incur trahere a ventriculo chilum per venas: & non dixit per intestina. Et Princeps etiam tertiadecima tertij dum de sanguinis vomitu qui fit ab erosione ventriculi agit. Neque est verisimile quod tota interior tunica erosione corrupta sit, ad hoc ut sanguis ex exteriore evomiri possit. Sed haec parum referunt, nisi esset quod si Galenus vult, quod ventriculus ex chilo nutritur, cur dat olera & quem habent subducere ventrem in initio cibi: ut etiam recitat de Telepho grammatico & Atiocho medico, qui ambo olera in prandio primo sumebant, & secundo de Alimentis omnia quem aluum subducere possunt & corruptioni obnoxia sunt, ante alios cibos sunt sumenda, etenim ipsa faciliter descendunt, & viam aliis cibis munient, exemplique videtur esse id de quo auper egerat, malum perficium, & in tractatione de cappari, quod magis medicamentum esse vult quam alimentum, inquit, Vti autem oportet eo ante alios omnes cibos, & rursus de sycaminis postquam idem ferme quod nunc dixi praeceperat, inquit: neque hi ordinem ciborum ignorare videntur, cum recte in quibusdam illum observent, ut cum radiculas, oliuas & foenum grecum ex garo sumunt, post haec maluam & betam & alia id genus olera cum oleo & garo. Et in sexto de Tuenda sani-

lib. 5. e.
fol. 49
in princ.
3. virtus.
naturali
c. 13. in itio.
tract. 5.
cap. II.
cap. 19.
cap. 34.
cap. II.
fol. 3.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

tate, qui biliosum habent ventriculum, cibis aluum de-
siccantibus, ut tantur ante omnes alios, ut malua & ole-
ribus ex oleo & garo, erat exemplum de rhetore secun-
do de Alimentis, atque alio cui ex consilio Galenus ta-
lia dedit ante cibum aut prohibuit, diffuse autem hec ibi
tractat nescio, si cura est habenda ventriculi, quomodo ex
his non ad senectam quam primum dilabetur, vbi ex
chilo nutritio sit. Dicunt quidam hoc solum in cibis que
aluum subducunt agendum: sed cum quotidie id Gale-
nus consulat, difficile est hanc tueri opinionem. Omnes in
re tanti momenti cogitent, num scio quod à carnis esa
incipere magnum ventriculo auxilium affert. talia igitur
que aluum mollient raro accipere oportet. nam post va-
lidiiores cibos sumpta totum corrumpunt: unde melius est
minorem iacturam ferre. Nutritur autem interior ven-
triculi tunica cibo, sed ab ipsis ventriculi venis in sangu-
inem transmutato, ob id cum venæ illæ etiam gulæ com-
municent, gula & ipsa magna ex parte à chilo nutritur,
indicio est non secus cibo sed aliquanto serius famé ex-
tingui, ut potu sitim possunt autem venæ ille sanguinem
generare, inquit enim Galenus secundo de Placitis, san-
guis primo in venis que à ventriculo ad iecur tendunt
genetatur, igitur sanguis sed imperfectus, ex quo interi-
or ventriculi tunica nutritur: scilicet non in iecore, sed
ex chilo, in venis ipsis ventriculi genitus, quamobrem
pars illa rubet, simile aliquid habens iecoris calori, quo-
niam in substantia neque ex toto assimilis est. Ad Galeni
autoritatem in libro de Placitis Hippocratis, intellige
quod non transmittitur pars aliò, sed bene potest re-
tinere pro se, ut in exemplo de Iecore, quod nutritur
sanguine, quod sit ex eo quod deficitur ex ventriculo &
intestinis, & in reticulari plexu cerebri, nam palam est
venas plexus illius sanguine nutriti, & tamen dici quod
præparant nutrimentum cerebro.

C O N T R A D I C T I O . X I I I .

Heclicarum an duo genera tantum.

cap. II. **G**alenus primo de Naturalibus facultatibus, ponit
quinque genera humidorum que non sunt humo-

res: primum, quod in vasorum extremis continetur: secundum quod dispergitur, vocaturque apud Avicennam: rofa, tertium quod adiungitur: quartum, quod agglutinatur: & quintum quod assimilatur. ostendit autem tria hec ultima genera inuicem differre, quasi manifeste aliis primis duobus tum inter se, tanten ab aliis differentibus. Nam dicit cum leuus morbus sit in quo corrumpit humor agglutinatus non autem assimilatus: in evacupia autem adhaerens, & nondum agglutinatus: verum tabes, & atrophia ex quolibet horum generum consumpto fiunt, ut septimo Artis curatiæ, & in libro de Tabe, tum etiam iu primo Prognosticorum edocet: *com. 24.* ideo & humidorum genera quinque praeter humores, & totidem hecticarum esse videntur. At Avicenna ponit tantum quatuor genera humidorum praeter humores, & tria tantum hecticæ genera hoc exemplo claro ea distinguens, in lucerna est oleum, quo lucerna repleta est: est oleum quod iam in licinio imbibitum est, est ipsius liciniij humidum, proprium quo liciniu[m] continua est atque unum, cum in oleo lucernæ ignis accenditur, sit species prima hecticæ: cum in oleo imbibito secunda: cum iam ardet liciniij proprium humidum terræ. At decimo Artis curatiæ dicit ardentes huius generis, nisi prius mors occupet, in hecicas primo, & post in marasmodes transirent. Post clarius etiam duo tantum illius genera esse declarat, dicens: Nam primum hecuscmodi febribus proprium humidum ex quo nasciuntur partes inuadit: hiac vero ad carnosum genus transit, quod circa tamén fibras tum membranas que solidæ sunt nostri corporis membra hæret, ita deinde ipsas solidas depopulatur, docet autem has partes carnem membrum vocari posse. Atque in his verbis magnus quidam vir deceptus est, Paulus in hoc sensu duo genera tantum constituit, hecticam quæ curationi cedit, & marasmum insanabilem, vult autem primū genus aliquando sponte oriri, aliquando ex febribus ardentibus. Sed hoc ad causam pertinet, non ad febrium hecticarum species. Quidam sententiam videtur sequutus ad vnguen Ale-*22. in ini-* zander Trallians, ut nulla ex parte ab hoc discrepet. Et *lib. 5.c. 93* tuis tamén ex Græcis quatuor illius genera docuit: pri- *in princ.*

num; inquit, cùm calor febrilis eliquat & resiccat sub-
 stantiam in partibus velut ex humore concretam, vt
 pinguedinem ac carnem deinde proprium humidum
 consumit ex quo corpora nutriuntur, quod circumfu-
 sum sancè atque dispersum est instar roris circa omnes
 animalis partes, hinc verò ad carnosum genus transit,
 quod fibras ac membranis quæ solidæ sunt animalis par-
 tes circumiacet, quod sancè discidentes coqui abiectis
 membranis ac fibris tollunt. Exactum autem eius com-
 plementum in hoc est, si ipsa solida partium similarum
 substantia siccior facta est: atque tuac tabida febris no-
 minatur, primum igitur in humido carnium, secundum
 in humido quod solidorum concavitatis inest, nondum
 tamen illis adhæsit, tertium in carne ipsa, quartum in hu-
 mido quod iam agglutinatum est solidis: vocaturque
 lib. 2. c. 11 hoc genus tabes. Ioannes Damascenus quoniam Arabes
 postprinc omnes sequuntur tria illius genera docet, inquit enim,
 humor quadrifariam in nobis continetur in venis & ar-
 teriis, quo succenso putrida febris exoritur: in vacuis
 partibus membrorum, quas Græci πόροι vocant, hoc
 succidit hec tica primi generis: sin humidum: carniū
 secundum genus, quod ἄρρενως: sin humidum: solidi-
 rum proprium, tertium genus quod ἄρρενως à Græ-
 cis appellatur. Autem in hoc à Græcis differt, quod
 ipsas tres species distinguit humili ipsius ratione, non
 partium aut solidorum, & sic cogesetur quinque effice-
 re, verum, cùm accenditur in humido, quod adhuc est in
 in ore venarum hec tica est: quia primo nō est ex certo hu-
 moris genere: secundo, quia lenta: tertio, quia consumit
 corpus, illud proprio prius salimēto: quarto, quia illico
 trānit ad humidū sparsum. Tertiū autem gēperis hec ticas
 Autem, quia aliquādo cōstat calor febrilis in aggluti-
 nato humido, sed nondum assimilato: aliquando autem
 ita assimilato duæ iterum erunt species, quarum prima
 erit sanabilis, et si admodum ægræ: secunda, prorsus insa-
 nibilis, aut forsan quispiam, neque primam sanari posse
 affirmaret, cùm Galenus solidam partē sicciorē ex hu-
 mido proprio factam, nō sit posse restaurari. Verūm hoc
 indiscutibili relinquatur, nam consumptō quod contine-
 tur in meatibū humido, curam edocet in septimo Artis

curatiuæ libro, consumpto quod assimilatum est, cura est impossibilis, dixit, de eo autem quod agglutinatum est, nondum tamen assimilatum, non satis aperte locutus est, existimo autem sanari posse, quia & ratio ostendit, & quia duos nobiles in nostra ciuitate alterum de Casate, alterum de Roma, sanatos ita vidi ac impinguitos, ut multis etiam postea annis superuiuerent, ut non iam fuerit transmutatio tabis, sed vera sanatio. Sed Galenus non distinguit ab humidorum substantia hec tricarum species, sed ab ipsis quæ consumuntur partibus, & quanquam duo tantum genera videatur constituere, si quis tamen seriem illius non coniuientibus vlla ex parte oculis inspiciat, quam in decimo Artis curatiuæ divisionis posuit, tria genera atque apertissima, longeque a liorum qui cum fecuti sunt, diuisiōnem faciliorēm inueniet, primum, cùm siccatur caro: secundum, cùm caro consumitur: tertium, cùm solida ipsa membra siccantur: patet autem illa consumi non posse, quare, quartum genus dari non potest. Primum curatur: secundum, ut magis processerit, eò fit difficilius: cùm autem tota caro absunta est, vix fieri potest ut etiam solida substantia membrorum non sit siccata, atque sic in tertio genere iam sumus quod insanabile est, idéoque illius eo loco sententia videtur perdifficilis, quoniam secundum genus curare docet idem, sed iam exactum dixit insanabile, quòd vix fieri possit, ut tertio non coniungatur, cùm ipsum finem suum attigerit. Circa humidorum quæ secunda vocat Auicenna, iuxta illius sententiam tractationem, quatuor genera ponuntur: primum, in osculis vasorum: secundum, sparsum in concavis partibus membrorum: quæ ambo, iuxta Galeni sententiam, describuntur: tertium autem, est quòd agglutinarum est atq; assimilatum, quo ad accidentia, non autē quo ad substantiam, atque in hoc à Galeno dissidet: primo, quia huius sunt duæ species, quòd apponitur, sed nondum est agglutinatum: & quòd agglutinatum est. Secundo, quia Galenus hoc non vult esse assimilatum, nec quo ad substantiam nec quo ad accidentia. Nec enim (& est tertium in quo dissidet) concederet Galenus posse aliquid secundum accidentia assimilari & non secundum substantiā ipsam.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Quatum genus, quòd quinto Galeni corepondet, Auicenna facit seminale, vt ita dicam, humidam: Galenus autem nouiter genitum putat, vt etiani in primo de Tuenda sanitate, atque id rationi consentaneum: nam si nondum assimilatum humidum tertij generis aut quarti est, iam assimilatum in aliquo ordine collocari etiam debet. vnde mirum est de Auicenna qui loco illius seminale ponit, neque dicendum est ipsum intellexisse quòd consumatur antequam assimiletur: non enim augmento locus esset, quid igitur, an oblitus est? certè non, ergo existimat illud quod in nobis humidum agglutinatum atque assimilatum est, nostrorumque membrorum pars, nunquam tamen fieri simile seminali secundum substantiam, secutus in hoc Philosophum vt credidit volentem, vt à diuersis agentibus specie ac producentibus diuersa specie efficerentur. Sed non differunt specie homo qui semen generat, & genitus qui alimentum transmutat, ob hoc superstitione ac nullius utilitatis est hæc Auicennæ differentia. Galeno igitur magis credendum est, tum de hecicarum, tum de humidorum diuisione scribenti, & si primo Prognosticorum oscitanter hanc humidorum diuisionem tractanti, quòd ibi exquisita dignatio non tam esset necessaria: quartum illorum genus, quòd apponitur, sed non agglutinatur prætermiserit. Veritate igitur patefacta facile est intelligere, quonam pacto Galeno cæteri Græci accommodari debeant.

CONTRADICTIO XIII.

*Corpus temperatum an omnes operationes habet
perfectissimas.*

tract. 6. **E**xistimo te meminisse quod iam declarauerimus
enarr. 9. dari corpus temperatum in superiore libro: tum
tract. 5. verò in hoc tria esse quæ ad elementa pertineant, per
enarr. 24 quæ corpus corpore perfectius euadit. An igitur corpus
quod æqualiter ex elementis, quo ad vires constat, omnes
habet operationes perfectissimas dubitari solet? demiror autem eos qui illud esse posse negabant, hoc de illo

quærentes. nisi forsan, propinquiorum rationem habere voluerint, non exactè temperatorum. esse autem duplum perfectionem in sensibus ex nervis Aristotelis iam *con. 9. huc* docuimus. Igitur Galen. in libro de Optima corporis *iust tract.* constitutione inquit: *Quod* verò huiusmodi corpus *re-* *cap. 2.*
& è ad vnamquaque se habeat actionem, difficiliusque *esp. 3.*
cæteris corporibus morbis corripiatur, id facile à quo-
uis deprehendi potest. inde in subsequentibus verbis,
quod de omnibus simul operationibus, & non singula-
tum intelligat, intemperatōque præferat temperatum,
edocuit, dicens: quod siccum (licet humidis causis, & hu-
midum siccis, & deasum exterioribus) magis resistat
temperato, nihil minus temperatum & siccis & hu-
midis, & exterioribus, & internis melius omni alio corpo-
re resistit. tandem quod generatum intelligendum sit in
fine illius libelli docet. Quod etiam non singillatim *cap. 4.*
possit habere omnes operationes perfectiores ostēditur:
primo, quia eadem est comparatio hominis perfecti ad
imperfectum (perfectum autem nunc ac deinceps tem-
peratum volo intellegi) quæ imperfecti ad belluas, nam
humana constitutio belluarum comparatione proxima
est medio temperamento ex elemētis: igitur homo pri-
mo deterius odorat quam reliqua animantia multa: igit-
ur non in omnibus vincit. Docent hoc præter ea quæ *con. 9. c. 2.*
superius deduximus, eriam in auditu verba Philosophi,
quinto de Generatione animalium, dicentis: Homo pro *tract. 5.*
sui magnitudine minimè procul audit. Tum elephas vi-
tæ lōgitudine antecellit, ut superius demonstratum est. *cont. 24.*
omitto nunc de leporibus quod velocius currant: de ca-
preolis, quod leuius ac vehementius saltent: nam hæc
non in temperiem, sed in formam membrorum referri
possunt. quanquam & ad hoc non parū videatur conferre
sicca calidaque temperies. Sic sensuum robur secundo
Artis medicæ, & claritatè, siccis temperamentis aut cali-
dis ac siccis tribuit Galenus, cum prius tamen de his fil- *cap. 10.*
uerit temperati cerebri signa describens. Id vero dicunt *& 12.*
vix effugere licet: quod puer tēperatum habens cerebrū *cap. 7.*
non iuxta ætatis rationem, sed simpliciter, si deterius di-
scit puero temperato, cerebrum habente pro totius cor-
poris ratione, igitur humidum cerebrum. Nam tale

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

est pueri exacte temperati, promptius est ad operationes temperato. Si autem melius, non igitur operationes corporis temperati, sunt semper intemperati operationibus meliores. cum in pueritiae aetate superentur.

- par. 30. Quinetiam Aristoteles in Problematisbus fatetur illos, proble. I. qui studio artibus administrationeque claruerunt, natura non temperatos sed melancholicos fuissic. Secundo quoque Pognosticorum, & tertio de Symptomatum causis, ac etiam sexto de Tuenda sanitatem docet Galenus natu-
com. 33. rales puerorum functiones validiores esse immo vali-
cap. 30. diffimas. primo cum urinatum subtilium redderet ra-
cap. I. in tionem exitium decernentium. secundo cum eas reli-
fine. quis comparat operationibus, tamen etiam aetatibus. at
do. 3. c. I. luce clarus est pueros intemperatos dici posse collatos
ad iuuenes, iuxta Aucennae prima primi sententiam.
Accedit quod ex Galeni sententia, secunda Aphorismo-
com. 30. rum, qualibet virtus a propria qualitate sibi congenita
iuuatur, ut a calore attractiva, igitur calida temperies
melius temperata attrahet. atque eadem ratione in aliis
functionibus dicendum erit. propter hanc querrebat
Philosophus in libello de Memoria & reminiscetia, cur
qui plurimum valent memoria, reminiscientiam habeant
ea 2. post imbecilliores? manifestum est igitur non posse aliquem
medium. hominem omnes operationes perfectissimas habere. &
sicut in compositione, qui cauos habent oculos melius,
id est magis procul vident, quinto de Generatione ani-
malium, & qui longa habent crura celerius currunt, ita
in temperatura quedam intemperies, absoluta tempe-
rare, quibusdam functionibus sunt aptiores. Si etiam per-
fectissime essent operationes temperati, ut propinquius
homo accederet temperamento, ita melius ac perfectius
functiones suas ageret. at hoc falsum est. melius enim
concoquit ventriculus calidus in secundo ordine, quam
frigidus in primo, meliusque appetit frigidus in secun-
do, quam calidus in primo. ut Galenus secundo Artis
medicæ docet. quidam etiam dicunt tactum subtiliorē
araneam habere quam hominem. nam ipsa sentit leuem
motum filii suæ telæ, quem proculdubio nullus homo
sentiret. & si diceres quod perfectio sensus conficitur in
cognoscendo plures sensibilium differentias tantum, no-

in acutius sentiendo: obstat Galeni sententia primo de Symptomatum cautis dicens, perfectio sensus constat *cap. 2.* i in sentiendo minima sensibilia & procul, quam sente*fine*. tiam videtur confirmasse Auerroës tertio Collectaneo-*cap. 37.* rum, cum dixit tinnitus sit vel propter auditus acumen, quia etiam sentit omnem paruum motum qui sit in aude, vel propter aërem ibi præter naturam existentem. Auicenna tamen suo more retulit quandoque tinnitus *quarta* causam, in auditus acumen, & quandoque in instrumeti *tū cap. 9.* debilitatem. Sed hoc illis sufficere videtur quod sensus perfectio, tamen hæc exigat, ut procul, & minima percipiatur: & si hoc ad aliam causam quandoque referri possit. Est & alia dubitatio quia æqualis temperies non est vix longioris omni alia, cum calida & humida in hoc vincat, teste Galeno, vel etiam humida tantū sexto de Tueda sanitate dicente: *Quod ad ipsius temperamenti ratio**2.* nitem artinet, qui maximè humili sunt, maxime etiam sunt longæui. Idem ubi corpus ad robur peruenit, sanitatem plus cæteris fruuntur: & cæteris qui eandem ætatem agunt validiores usque ad senium extremum manent. Ideoque medicis omnibus tum Philosophis, quam hoc unum temperamentum ab initio aliis imbecilius sit, secundum naturam esse præ cæteris omnibus probarique videtur. Et Philosophus in libro de Longitudine & breuitate vix docet calidū bene pingue quoniam putrefact minimè, & plurimum humidum, quod tarde siccetur, vitam efficere longissimā. Illud etiam ferme exemplo regionum habetur: ut in libro de Philosophorum historia, seu is Galeni, seu Plutarchi, seu alterius incliti viri fuerit, nam non in regionibus temperatis, sed in Britannia, vita hominū est longissima. ut quæ pluribus ultra centesimū annū, nonnullis etiam usque ad centesimum vigesimū producatur. Ratio id confirmat, nam cum corpus semper siccescat ab initio nativitatis, *1. de tueda* refrigeretur etiam à summi vigoris tempore Galeno da sanitate, necesse est ut calida & humida temperies aliqua te*cap. 2.* post medium ætatem tunc temperata sit, cum quæ ab *C. 6. eius* initio commoderata fuit, iam frigida & secca non patum*demi. ca. 1.* existens, senectutis limites ingressa est. atque idcirco in *2. 3. & 4.* calida & humida omnes ætares magis proferri consen-*Et alibi.*

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

taneum: ut longior sit pueritia, adolescensia, iuuentus,
atque senectus, eoque totus vita cursus diuturnior.
Et ut nihil prorsus intactum relinquatur morbosdiam
etiam videntur temperata corpora quibusdam intem-
peratis: siquidem Philosophus quinta Problematum
querit cur temperata corpora & quae modicè constant,
¶. 8. saepius in morbum incident. octavo etiam Artis cura-
¶. 2. tiæ & prima quarti Avicenna, volunt quod tempera-
tis corporibus, ut quatuor sunt priores intemperies,
ita quatuor aliæ minus pronæ ad febres: frigida, & hu-
mida, & quæ ex his componitur, tamen etiam frigida
& sicca laborat & homo pluribus morbis quam cæte-
. debi- ra animalia teste Philosopho. Et si etiam tempera-
or. ani- tum morbus inuadit, quandoque facilis perit, ra-
tal c. 24 riisque liberatur quibusdam qui non admodum sunt
temperati. nam ex apoplexia, qui frigida sunt temperie,
& facilis seruantur, & tardius quam qui temperati sunt
moriuntur.

His tot tantisque suffragiis Trusiani opinio de tem-
perati corporis functionibus fulcitur. Quinq; enim mo-
dis operationes in corpore temperato possumus compa-
rare, vel ut singulæ singulis intemperati perfectiores sint.
Vel ut aliquæ tantum, à quibusdam tamen corporibus
intemperatis generatim sumptis perfectioribus opera-
tionibus temperatum vincatur. Vel ut aliquibus intem-
perati corporis functionibus melior, vniuersè tamen
sumptis omnia corpora intemperata operationum per-
fectione vincat. vel etiam ut omnia intemperata corpo-
ra vincat generatim operationū perfectione nullā tamē
obtineat perfectissimam, sed in singulis modo à calidis
modo à frigidis vincatur. ultimo quod nullus est ausus
affirmare, ut nullam operationem perfectissimā habeat:
nec generatim etiam omnia imperfecta corpora opera-
tionum perfectione vincat. Sed nec quod nullā habeat
perfectissimam operationem, neq; quod vniuersè sum-
ptis ab alio corpore vincatur, illus ausus est dicere.
Relinquitur igitur ut vel generatim solum opera-
tionibus sumptis præcellat, vel etiam singillatim. Horum
vtrunque duobus modis contingere potest, vel perfe-
ctione quæ in exquisito scafu operæ contingit; vel in

robore: ut cum procul audimus, vel celerius non tamen firmius currimus. Ergo temperato homini vitales operationes in summa perfectione omnium ferme consenserunt insunt. Cæteræ pro qualitate etiā ac perfectione, non tamen quod validiores sint intemperatorum operationibus, singillatim sumptis, verum ut dixi generatim tantum. De hoc igitur prima quæstio erit: Altera an eadem sit comparatio hominis ad bellus, quæ temperati hominis, ad eum in quo qualitates duæ vel una vincit. Ultima autem etiam ut ad actiones se habet, sic etiam ad morborum ingruentium resistentiam. Itaque quod homo temperatus habeat singulas operationes perfectiores operationibus cuiuscunque intemperati, ostendo ex sententia Galeni in libro de Optima corporis constitutione dicentis: quod non nisi per longa temporum interualla hic inueniatur: si igitur generatim solum haberet perfectiores operationes, cum necesse sit aliquem semper esse qui omnes alios operationū perfectione antecellat, aliter esset processus absq; fine, vel enim ego sum vel Socrates, & si quisquam melior Socrate: tandem ad eum deueniemus, qui vniuersè sumptis operationibus erit præstantissimus. Semper igitur erit homo temperatus, nec longius temporū interuallis indigebit. Responditur forsitan semper dari hominem qui sic præcellat, non tamē omnis talis erit temperatus: neque enim conuertuntur. Sed quomodo agnoscā temperatū hominem illū, si nec singillatim operationes omnes habet perfectiores, neque qui præcellit omnibus vniuersum, ob id temperatus dici debet. nam operationes faciunt instrumenta alia esse, secundo de Anima, inquit Philosophus, & Averroës dixit illas esse principium cognoscendi virtutes. Accedit quod Galenus in eodem libello cum proposuisset de corpore temperato duo, altero scilicet quod operationibus præcelleret, & quod minime morbis esset obnoxium. horum postremum generatum in sequentibus verbis intelligendum edocuit, de primo nihil dixit: quare absolute & singillatim hoc erit dictum. ^{c. 7. ante med. c. 4.} quod & secundo de Temperamentis, his verbis declarabat: ^{c. 1. in fin.} temperatum corpus omnes tum animales tum naturales virtutes inculpatas habet, cum & sensuum facultatibus,

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

& membrorum motibus, optimè præditum sit. Quod luce clarus ostendit secundo Artis medicæ, cum dixit: tale corpus esse veluti Polycleti statuam, quam liquet non vniuersè sed singillatim ex omnibus membris suis se absolutam. Mirumque videtur cum omnia intemperata corpora fermè quibusdam operationibus præcellat, nam id omnino necesse iuxta illorum decreta solum temperatissimum nullam habere optimam. At dicent vitalis atque alia quæpiam forsan in illo optima est, imperite igitur admodum Galenus fecit, qui interoperatorum functiones optimas descripsit, tēperati corporis omisit. Forma etiā iuxta Galeni sententiā corporis animati anima est, ex illius mixtione producta, quod satis in libro de Animi immortalitate ostensum est. Temperati igitur hominis anima undeque absolute, illa vero operationū principium, & qua ratione unam perfectam efficiet, eadem & omnes operationibus enim ut dicebat Philosophus tertio Cœli corpora distinguntur & dignoscuntur. Ipsa etiam qui sic credunt coguntur contraria propriæ sententiæ ex suis fateri decretis. nam si quis temperato vniuerso ad amissim corpore, membrum unum ex exterioribus, tale habeat, quale ipsi prædicant ex intemperie optimè functioni paratum, ut vel aurem iusto sicciorum vel oculum humidiorum, habebit hic generatim, cum in reliquis equaliter habeat membris, functiones illo ipso meliores. Sicque intemperies temperiei præstabit. nec in hoc finem postmodum imponere licet. hic manus, ille aures etiam, altero & oculos superaddente. In primo etiam de Tuenda sanitatem cum Galenus docuisset quod quamvis homo non sit robustus ut Milo Crotoniates, nec videat ut lynceus lupus, tamen debet dici robustus & bene videns, quando hæc plusquam mediocriter illi adsunt: eodem modo inquit de sanitate dicendum est, quamvis enim non omnino sit illa perfectissima, tamen homo debet dici sanus, si igitur homo tēperatus perfectissima virutur sanitatem atque etiam solus: & perfectissima sanitas non est, nisi cum operationibus perfectissimis, tā vitalibus & naturalibus pro toto, quā etiā sensibilibus pro sensibus & reætricibus pro cerebro ac motiuis, igitur corpus tēpera-

tum omnes operationes perfectissimas habet. Auicenna quoque quem iam prædiximus, vbi non Galenum citat sequi illius opinionem. cuius se facit expositorem, inquit: Quum enim operationes secundum naturalem *secunda præ-*
culturam procedunt plenè ac perfectè, significant tempe- *mi doc. 3.*
raturam æqualem. Quod si mobiles sint plusquam de- *c. 3. m. 8.*
cet caliditatem abundare significant. & deinceps luce *signo,* &
clarus docet, si quis eum diligenter legat, ab intempe- *cap. 4.*
rie nullam perfectam functionem proficiisci posse. Vnde post dum temperatæ temperaturæ signa declarat, di-
cit quod ipsa functiones perfectas habet. utiturque no-
mine complementi, quod & si durum sit, euidentius ta-
mén absolutam operationum perfectionem nobis de-
clarat. Scio quemuis libenter manus daturum modo li-
ceat tot in contrarium adducta evadere. dico igitur quod
corpus temperatū omnes operationes habet perfectio-
res, quolibet intemperato corpore, seu maiis Latinè ma-
gis dicere inæquali singillatim, non tantum iniversè
operationibus omnibus sumptis, meliusque omnia bus
morbis resistit. & omnes operationes tam communes,
quam proprias perfectiores habet singulis animalibus,
modò non sit differentia in instrumentorum composi-
tione, ideo non curret magis quam lepus, quia non ha-
bet quatuor crura, neque duo longiora posteriora an-
terioribus. & habebit etiam operationes perfectiores
perfectissima planta. & multas cum hoc scorsum ac fibi
proprias, quæ nulli alteri conuenient. & erit quasi ad similitudinem Dei in terra. oportet autem quod in tali
sint elementa in ultimo refracta, & æqualibus viribus
mixta, & ad partes minimas. Hæc autem omnia sic o-
steando argumentis satisfaciens, omnes satetur quod vir-
*tus vitalis in illo robustior est, & malius etiam conco-
quit, quia calor est validissimus, id est, ob multitudinem
partis ignis: nam tale corpus erit deassimum, quo ad
solidam, ut ostenditur libro de Subtilitate, non dici quo
ad ceterum: nam in hoc erit mediocre, & humidum illu-
rum erit pinguissum, & calor in ultimo refractus mi-
nime consumens, & minimè ad morbos paratus: igitur
talis honus erit longissimæ vitæ inter homi-
*nes.**

de Ge- Sed & inter animalia cætera : nam Aristoteles solum
rat. ani- elephatum diurniorem facit homine: hoc autem ge-
al.c. xl. neraliter est intelligendum. elephas ad summum viuit
princ. annis iuxta illius opinionem, ut dictum iam est. eee. at
prætermis fabulosis aut antiquioribus historiis, Ioan-
nnes de Temporibus sic vocatus, ccclxi, annis vixit. Nam
is sub Carolo magno. Cæsare sub quo militauit, mor-
tuus est Lótharij Imperatoris temporibus: iuxta annum
sularis nostræ M: c x l. eiusdem Caroli magni ætate
Ricardus quidam cccc. quoniam tamen, ut dixi, hæc
rara sunt, Aristoteles prætulit elephantem. moritur &
homo longè celerius quam ei naturæ necessitas impo-
nat, ob curas, labores & voluptates. Galenus calidam &
humidam prætulit, quoniam facile possit inueniri. huius
operæ pretium fuisse curam instituere, si hæc fuisse il-
lies iudicio. diurnior. sed & in primo, & in quinto,
& sexto de Tuenda sanitate testatus est, se temperati
hominis vitam, non calida & humida temperie prædicti
instituere. Sic etiam cum dixit corpus hoc. magis à cali-
dis morbis vexari, quam frigidum: & rufus, ab exter-
nis magis quam densum, verum est qualitatem ratione.
non tamen facilis ægrotat: quia calor validior, &
membra firmiora magis resistunt. ibi autem solum do-
cere voluit, quod merito temperaturæ accidere consue-
uit. quod sit, ut laedi dicat facilis non autem ægrotaret.
Sic & iuuenes à calore quem exercédo immodecè con-
*cepunt, senioribus facilis laedatur, non tamen faci-*llis ægrotant; ob virium robur.** Quod ad odoratum
Collect. auditumque attinet: dicebat Averroës quod vultus ha-

p.38. *bet oculos carbunculo similes: ideo maximè procul videt.* causa igitur prima perfectionis sensus est téperies, secunda constitutio instrumenti. ideo Aristotelis dictum de oculis causis intelligitur, partibus alijs causis existentibus. Quia enim humana natura, ut declaraui, omnium viuentium implet latitudinem: ideo in omnibus ferme viris aliquid est minus validum, natura autem cum in aranea nulli alteri rei studeat quam tactui, & in aperquam auditui, & in cane quam odoratu, & in vulture quam visu: ideo videtur generaliter hæc animalia præstare homini, in genere illo sentiendi, cum tamen homi-

nes aliqui longius perspiciant vulturibus, ut de Strabone vocato narrat Plin. qui ex Lilibæo naues in Carthaginensium portu numerabat. & de illo qui Iliada Homer, qui nuce contineretur, in charta scripsit. idem cap. 21. de aliis sensibus. concoquit, & melius Struthio aue, & si ferrum non concoquat. illa enim pomum in substantiam suam vertit, homo in humanam, quæ clementia ad summum habet refracta. faciliusque longè aliquid ferri concoquet homo, quam Struthio pomum in humanæ substantiæ æquè perfectam carnem vertat, iuuaturque dissimili instrumento auis, cum longè crassiorum habeat ventriculum. pari igitur instrumento, manifestè omne animal ab homine superatur impari, incertore tamen, etiam semper, sed occultè. Declaratum est autem temperatum hominem omnes alios sensibus atque aliis functionibus superare, ut qui omnia bona in se colligat, quare etiā reliqua omnia superabit animalia. vincit igitur & elephantem vita, quoniam nobilissimam ac maximè necessariam actionem, nobilissimum animalium, quod est homo, par fuit habere perfectissimam ac maximè constantem. hæc autem vita est. nō tamen excedit plantas: non est enim in his calor qui cum motu consumat humidum, quare neque parvæ instrumenta. vincitur igitur vita longitudine à queru & oliua, & non paucis aliis arboribus. Sed cerebrum siccum sensus habet clares comparatione aliorum inæqualium corporū, & meritò qualitatis tantum, non autem formæ atque substantiæ. Dixerat enim prius, Ingenium tenuem cerebri substantiam, memoria firmam, descendit facilitas formarum facile susceptiua ostendit. hec igitur non qualitatym, sed substantiæ propria esse declarat. Puer ille melius disset qui temperatus est, ea de causa, quod substantiæ habet meliorem, non autem is qui ad puerum comparatus iusto siccior est, nec enim sic intelligendum est temperati nomen, quod temperiem habeat ætati non proportionate respondentem. Aristoteles autem ab initio nō negat fuisse réperitos illos sapientes, neq; Galenus pueros præponit viris, sed æquat: at de hoc alias cum dictū sit, nihil etiā ad institutū pertinet. Iam verò si de funzione viciosa agendum sit, immoderantiam consequi potest:

2. Arti
med. c. 6.

Si de utilitatum, temperamentum. Memoria plerunque quod tarditate quadam constet, à reminiscētia optimā se iungitur: non tamen semper. regule autem hæ eorum sunt, quæ frequenter cōtingere solent, non autem necessariorum. Quod verò medijs eadem ratio sit, & eorum quæ medio iunt proximiora, nondum concessum est: si tamen concedatur quæ magis procul absunt, deteriorius concoquent, modò ea æqualitas ad vitium operationis, non ad qualitatis magnitudinem referatur. Negque calor adeò concoctionem euertit, ut frigiditas, multò ramen minus discrimen est, quām multi existimunt: si de calore elementi, & non de naturalis caloris magnitudine aut paruitate intelligamus. Ratio regioam rationi substantiæ corporis non par est, cùm in illa solum modica resolutio ad vitæ longitudinem queratur: in hac autem est consistentia firmior humidi, & caloris robur, soliditasque membrorum. ideo in frigidis regionibus atque humidis, modò putredine vacent, vita est longissima hominibus. Cùm verò dicimus temperata corporis prius sicca euadere, falsum est ob quinque causas prius enarratas caloris moderationem, humidi pinguedinem, membrorum soliditatem, meliorem in dies restorationem, morbosque rariores. Per modica autem & temperata corpora, quæ facilius & ægrorant, & liberantur, Aristoteles non intellexit temperata, nisi temperatam, id est, moderatam magnitudinem intelligimus. iaceant enim verba Philosophi hoc modo: *Διὰ τὴν οὐρανογερα τὸν σωμάτιον καὶ μέρη τοῦ θελάτου*: id est, propter quid magnitudine commensurata corpora sèpius ægrorant: cùm οὐμιοργεῖ; & commensurata significaret, & etiam temperata, ille ambiguo nomine titubans, strunque significatum explicuit. quo errore Gaza, alioquin magnus vir, libro de Animalibus omnes Aristotelis inuoluit. Solet autem Philosophus cum ambiguo nomine aliquid explicat subiicere id: cuius contemplatione facile sit intelligere, quo in sensu debeat arripi. itaque non de temperie agit in solutione Problematis, sed solum magnitudinis cōmensuratione. Quò factum sputo, ut hoc errore decepti sex expositiones alij dedecint, quæ omnes præter id quod non satisfaciebat literæ Philosophi.

Philosophi, neque ipsius rei difficultatem tollebant. Quod vero de febribus dicitur ad qualitatis tantum rationem referendum est, velut & illud secunda Aphorismorum, quod quisque facilis in consimilem labitur intemperiem, & facilis sternatur, non tamen facilis ægrotant temperata corpora febribus, ob virium robur: & si qualitatibus ipsis minus frigidis atque humidis, quæ à febrium incursionibus magis remota sunt omnibus aliis resistant. Apoplectici autem frigida temperie, si æquali morbo detineantur, cum temperato celerius suffocabuntur, magis læsis respirationis instrumentis. si autem æqualiter læsa sint, haud æqualiter ægrotant: quare argumentum nullum est. Hominem autem pluribus morbis subiici par erat cæteris omnibus animalium generibus: cum, ut dixi, omnium animalium temperiem subeat. dico autem leonis, formicæ piscis. atque ideo etiam maximè variis morbis laborare, imò omnibus his, qui animali cuiquam, vel etiam placitæ contingere possunt. cum enim temperiem vires & propria cuiusque, tum munia, tum miracula viuentis subeat, necesse est & cuiusque viuentis morbos sentire. at omnibus resistit temperatura æqualis. quæ cum Strabone melius videat, subnatat aquis melius, quam Nicolaus Ligur, audiat ut longissimè, odorètque; Cyneæ memoriam possideat, viuacior sit elephanto, persanet splenis vitia digito pedis, ingenio superet Archimedem, eloquentia naturali Ciceronem, multaque alia innumera efficiat, quæ singula pro miraculo haberi solent: his omnibus in unum collectis, palam est eum qui tali temperie præditus sit admirationem maximam populis præbitur. proque diuino homine habendum, ac quasi Deum inter mortales cohabitaturum: præsertim virtutibus sibi inuicem suffragantibus. unde prodigia miraculaque efficere poterit. Raro autem talis homo nascitur. ubi autem quomodo & quando in aliis libris à me dictum est.

Sed hæc medici considerationem excedunt.

M m

CONTRADICTIO XV.

*Virtus sensitiva & mouens, an cum spiritu per
neruos necessariò diffundatur.*

Membris ipsis virtus innata est vitalis ac naturalis, quæ si diu potuisset per se conseruari nullo auxilio indiguerat. Sed cùm seruari diutius virtutes hæ nequirent, arteriis ac venis indiguerunt. At virtutē sensitivam membra ipsa ex se non habent, sed veluti splendor quidam Solis virtus illa per neruos eis ex cerebro influitur: inquit Galenus primo de Locis affectis. & ante 7.
2. 6. in etiam clarius lōgē his verbis. Præterea aliter is affectus d.
videtur, cui meatus ex cerebro ad oculos descendens ob-
structus est: aliter ille cui propter spinæ inflammatio-
nem (etsi quodam modo affectus huic similis sit) resolu-
ta sunt crura: atque aliter ille cui vox aut perit aut vi-
tiata est. Etenim ad crura facultas quædā, sed citra essen-
tiam descendere prohibetur: ad oculos autem etiam cum
essentia: verum ad guttur, etsi materia perueniat, non
tamen illius sufficiēs quantitas est. Ex his verbis clarum
est Galenum voluisse, quod virtus mouens, quæ ex ce-
rebro membris per neruos aduenit sine spiritu defera-
tur. videndi tamen facultas cum ipsis spiritibus ad ocu-
los venit. Et rursus, in sextodecimo de Vsu partiū, red-
dens rationem cur nerui visorij sint caui, & è ventricu-
lorum cerebri finibus explatati, dicit ut spiritum splen-
didum haurire ex cerebro possent. molles autem quia
prima sensus operatio fit patiendo. qui autem nerui
mouent duri ac parui, & ex spina explantati, nec mani-
festè caui, igitur velle videretur solam virtutem in motu,
non spiritum esse necessarium: nam & ipsi eodem mo-
do ex cerebro saltem, si nō propè ventriculos illius, non
p. 5. in ex spina exorirentur. In primo quoque de Semine a-
utio. struit, neruos sensibili carere cauitate. Primo quoque de
p. 6. Vsu partium, inquit, Venæ deferunt sanguinem, calo-
rem autem arteriæ, ut conseruent eum qui innatus est
p. 2. membris: nerui autem sentiēdi & mouendi facultatem
p. 3. à cerebro acceptā membris impertiūl. In secundo etiam
de Symptomatā caufis, cùm de mouente virtute diutius

verba fecisset, nulla spirituum habita mentione, inquit, tandem: Iam crassi glutinosi que succi, cum sic viam virtutis obstruunt, ut parcius influat, tremoris causae sunt ac potissimum, cum prossus obstruentes, reliquorum etiam neruorum partes aliquas resolutas efficiunt. Hoc autem, ut mihi videtur, etiam clarius declarauit in primo libro, dum de torporis causis agit, his verbis: Atq; quod animalis quidem virtus, siquidem meatum aliquem, tanquam certam viam, à cerebro per neruum habet, hoc obstruendo impeditur, cuius arbitror pateat. Quinetiam compressio extrinsecus neruo angustia meatui eius continget, ne id quidem ullum lateat. Quod autem & si nullus sit meatus, sed tanquam per aquam vel acrem foliis radij transeunt, sic principij vis per ipsum corpus neruorum permeat. Dubitat igitur hic Galenus, an per cavitatem certam neruorum, an sine cavitate nervis existentibus per ipsam substancialiter nerui animalis virtus deferaatur: quae dubitatio nulla esset, si spiritus virtutem illam deferret. Rursus etiam in primo de Semine qualis lux cap. 17: soli, talis cordi virtus quae in arterias, & cerebro quae in antemed. neruos infanditur, & quae à testiculis in uniuersum corpus, tum etiam à venenis lethalibus. Accedunt his autoritatibus quatuor rationes: Prima quod quam volumus sentimus & mouemus: igitur virtus illa cum subito transmittatur, non potest in spiritu esse: certum enim est, quod nullum corpus subito mouetur. Et addunt, quod si membrum ligatum, atque ob id insensibile redditum, soluitur, tunc illico mouetur & sentit, quare virtus illa quae ligamento impediebatur, illico descendit per nervos. Secunda ratio est, quod ligato neruo, qui motus minister est, repente motus membra concidit: at par erat si in spiritu ea vis animali erat, quandoquidem ille adhuc asseruatur, nec tamen perit, aliquandiu etiam virtutem mouendi asseruari, atque hoc exemplo reliquorum duatum virtutum ostenditur, cum naturalis virtus ac vitalis membro ligatur, non paruo tempore seruenatur, quod per spiritus ad ipsa membra deferantur. Necesse etiam esset ligato membra neruo, membra virtutem corrupti, ipsoe vitiato calore sublatoque animali spiritu. Accedit, quod phreniticorum robur causam non

H I E R . C A R C O N T R . M E D I C .

habebit villam manifestam : nam cùm in his ob motibus, magna ex parte resolutus sit spiritus animalis, atque hic eit motus ac sensus instrumentum, quoniam patet poterunt in motibus, quemadmodum experimen-

loc. 6. c. 4 tum tamē ostendit, esse robustiores? Oppositum tamen videtur Auicenna tenere in prima primi, cùm dixit, Spiritus animalis defert virtutem sentiendi ac mouendi per totum corpus. Quam sententiam longè clarius expli-

ib. 5. c. 8. cauit in libro de Anima : duabúsque rationibus declarauit ac firmauit, quarum hæc est prima: Nerui sunt caui, & si non admodum manifeste, & cùm cauitas illa non sit necessaria, nisi ob transitum spiritus, vel nutritionem, igitur cum replebitur ut in resolutione, non priuabitur virtutis illius transitus per neuos, quia obstructio non impedit nisi corpus: quare membrum resolutum sentiet & mouebitur: quod tamen est falsum. Ad

. de Sym hoc respōdebat Galenus, quòd assumpta propositio manifesto causis nifeste falsa est, scilicet, Obstructio nō impedit nisi cor-

ap. 5. pus: nam dicit, radij solis in aëre impediuntur manifeste & à nebula & à fumo ac nube, & in aqua à luto ac limo. Ad hoc diceret Auicenna, quod radij solis impediuntur, quia rectè procedunt, & talis virtus nunquam ex toto ac penitus: sed virtus cerebri sensitiva descendit circunuolutis neruis ac tota, igitur oportet quòd cum corpore deferatur. Secūda ratio, Spiritus est instrumentum proprium animæ ex sententia Galeni in libello de

Vsu tēspirationis: sed omne agens producit actionem suam pér proprium instrumentum ac proximum: igitur anima producit sensum & motum in membris pér spiritum. Diceret ad hoc Galenus, quòd verum est, quòd virtus sensitiva quæ in initio neuorum ab anima infunditur, pér spiritum infunditur, & sic de mouente: nec tamen ex hoc sequitur, quòd illius extensio pér omnes nerui partes pér spiritum fiat. Velut primum lumen quod diffunditur à sole, diffunditur lucis medio, non tamen lux ipsa descendit cum lumine ad inferiora: sed ipsa cum sole manet. Adduco modo ego non paucas rationes pro Auicenna. Nám in his qui fluxu laborant, etiam sub die mortis stat ratio & memoria: igitur temperamentum cerebri non est corruptum, & tamen vir-

rus mouens est debilitata vsque ad extreum; igitur si
 illa virtus sine spiritu deferatur, adhuc in illo virtute
 mouente nulla ex parte corrupta, esset ille validus fer-
 mè in motibus, sicut antequam ægrotaret. Neque enim
 potest ratio assignari, cur sensus parum laedatur, &
 motus multum, nisi quia ad mouendum multi spiritus ne-
 cessarij sunt, ad sentiendum pauci. Et si dicas, quòd cor-
 rupta est neruorum temperatura, istud est fallum: tum
 quia sensuum non est corrupta, & nerui sensuum sunt
 molliores: & si esset corrupta, esset maximè ex siccita-
 te; sed siccitas vsque ad certam metam adiuuat ad vali-
 dos motus, vt in phreniticis, igitur fuissent aliquando
 validiores ac robustiores in morbo illo, quam ante mor-
 bum. Accedit quòd dictum illud sextodecimo de Vsu,
 de nervis visoriis quòd caui sint valde, vt ipse affirmat,
 fassum est experimento; & hoc Vesalius diligenter se *lib. 4.c.4*
 animaduertisse, dum de humani corporis agit fabrica;
 testatur: & nos non raro vidimus. Si igitur per tam den-
 sos nervos copiosus spiritus ad oculos defertur, iuxta
 Galeni sententiam, id neque in aliis à veritate fieri ab-
 horrebit. Neque verò dixerim impossibile, quòd vbi a-
 limentum transfir, etiam animalis spiritus non permeat.
 Apparet autem omnia nostri corporis membra esse po-
 ris plena, ossa, cutim, nervos, nervosamque substatiā.
 nec quid membranis ac cartilaginibus solidius vide-
 mus, membranis etiam ipsis cartilaginiæ videntur esse
 solidiores. Cautitates etiam non sunt nutritionis causa:
 aliter corpora ex superficiebus constarent, quod Aristó- *3.caes. 61.*
 teli repugnat: sunt igitur spirituum per illas transeun-
 tiū viæ; nam neque ob solam virtutem hoc erat neces-
 sarium, quæ in solidissima penetrare corpora potest. Si
 etiam sola virtus in nervos penetrat, non delassaret mo-
 tus: nam hoc quod resolutur cum virtus sit materiæ ex-
 pers, neque multam afferet iacturam, nec restauracione
 indigebit. At videmus eos qui laborant & fatigantur,
 non minus cibum ac potum desiderant, quam quietem.
 Ipse etiam Galenus dum causam assignare nititur, cur *1.de locis.*
 amissi motu remaneat sensus: aut contrario modo, *c. 6. post*
 sublato sensu motus remaneat: in partium nervorum di *med.*
 ueritatem eam retulit. At non oportebat, si duæ erant

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

facultates in cerebro distinctæ, & sine spiritu transmisse, velut neque illud admiratione dignum, Cur ventriculus retiaeat cibum, & non concoquat, cum alia sit virtus quæ concoquit, alia quæ retinet. At dubitatio ex hoc magna videbatur, quia quam per spiritum deferrentur amba, corrupta yna spiritum corrumpi necessarium erat, atque ideo etiam alteram. At si sine spiritu, quid prohibebat, vnam corrupti, alteram seruari? Desique si virtutes essent distinctæ nec ex spiritibus pendentes, nulla ratio adduci potest, quæ ostendat, cur debilitatis sensibus per virium resolutionem, semper motus ipse necessario debilis euadat. Clarum enim est, quod cum pauciores spiritus sensui quoniā patiatur quam motui necessarij sint: si adeò resoluuntur vires ut non adsint spiritus pro sensu, multo etiam minus aderunt qui motui satisfaciant. Quinetiam quod mirum est, illi quoque, qui Galeni partes tueruntur, fatentur transfire spiritus per neruorum cauitates, sed nec motus aut sensus grātia, quod ridiculum est. Dico igitur mētem Galeni esse, quod virtus illa transseat per neruos subito, sicut lumen: ad hoc tamen ut recipiatur, & conseruetur, necessarius est spiritus animalis in cauitate nerui contentus: & hoc parum differt ab opinione Auicennæ. Nam solum in hoc, quod Auicenna vult, eam virtutem per spiritum transferri: utique autem in hoc concordat, quod & spiritus & virtus sunt necessaria. Ratio tamen Galeni de neruis opticis vocaris falso innixa fundamento perit. Reliquis autem satisfaciamus: Cūa enim dicitur, nos posse subito mouere, declarauimus hoc in lib. de Animali immortalitate, quod spiritus omnes vni parentia quo anima ipsa sita est: & spiritus ille non tunc ad locum sensus & motus transmittitur, sed asseruatur, cum sua facultate: inde sublato ligamento fungitur operatione sua illico, modo non diu ligamentum manserit: nam tunc si diu manserit membro stupido effecto, nō statim vis sentiendi vel mouendi redit. Cur autem ligato neruo illico pereat virtus vtraq; quamvis spiritus seruetur? Hoc ideo euenit, quia non transit virtus ad spiritum ipsum ex cerebri spiritu, & hoc de sensu perfecto, nam imperfectum sensum membra etiam habent sine sensu, ut alias te docui.

Quod vero ligato membro, quin vitietur membrum, *i. contra* si diu maneat vinculum, nemo dubitare debet. Phreni- *dicen.* tra-
tici autem robustiores sunt ob neruorum siccitatem, *s. contra* cum nondum in spiritibus facta fuerit euidens iactura: *dic. i.* cum tamen fuerit resoluta spirituum pars magna, tunc debiles euadent: robur etiam illorum est in retinendo, non autem in mouendo corpus celeriter, ac leuiter: at hoc roboris genus ex manifesta pendet siccitate.

Igitur virtus & spiritus per neruos transseunt, virtus autem ipsa velut radius, perpetuo illis cum spiritibus iuncta hæret. Iuxta autem Galeni sententiam, quæ meo iudicio verior est, per neruos defertur: iuxta Auicen-
næ placita per ipsos spiritus. Verum hoc discrimen *ubi supr.* pendet ex his quæ alias demonstrauimus, scilicet quod *cōtrad. i.* Auicenna existimat, spiritum esse primum sensus instru-
mentum. Nos autem arbitramur, primum esse sensus instrumentum, sed non primum quod recipit speciem
rei sensibilis.

C O N T R A D I C T I O . X V I .

*Testes an generationi necessarij, & an membra
principalia.*

Testes non sunt necessarij absoluè in generatione, quia multa animalia quæ generat, ut pisces, ac serpentes, illis carēt. Sed neque in habentibus: quia taurus cùm iniisset à castratione illico generauit. Sunt igitur ut vasa scinaria lata cōtineāt, & ut morādo seminis effusionem, diuturniore coitus delectationē efficiāt, indicio est, quod quæ testibus animalia carēt, celeriter venerē absoluunt: inqui Philosophus primo de Animaliū generatione. Et rursus tertijā utilitatē addidit alibi, dices, quod velut textrices pondere tendat fila, si testiculi tendūt appensi *ve-* *cap. 4.* *næ* ex corde venienti ipsum cor. Ut enim dixerat prius, *lib. 5. de* *anim.* *ge* *sticuli* igitur ob utilitatem: *te-* *generatione* *ratione* *Aduersus* *Philosophum* *consultò* *inuehitur* *Galenus* *pri-* *cap. 7.* *mo* *de Semine* *dicens*, si testiculi nō sunt necessarij gene- *cap. 15. &* rationi seminis, cur est quod nimis infrigitatis testi- *sequent.*

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

bus, aut scirrho laborantibus, aut auulsi, infœcundum sit animal? & quia ad hoc videbatur Aristoteles respondere, quod vasa seminalia, partim qualitate, ut in scirrho, vitiantur; partim contrahantur. Contra hoc, inquit Galenus, testes in aibus abdominis membranæ hærent, & in summo vasorum seminalium, igitur ibi non faciunt tensionem: & tamen auulsi animal infœcundum efficiunt: non secus quam hominibus & quadrupedibus. Accedit, quod si ita auellantur testes ut membra supergeminalis relinquatur, vasa ipsa illæsa manent, & tamen sterile euadit animal: nec solum, inquit, sterile, sed veneris desiderium amittit, glabrum totum corpus efficitur, venæ angustæ, vox exilis, & caro odoris est expers illius quem integra animalia retinent, tot & tanta igitur nobilitatem huius membra cordis nobilitati fermè faciunt coæqualem. Imò dicit, nobiliores sunt testiculi, cum dent bene esse, (ut illorum verbo varat) corde dante solum esse: quanto nobilior est bene esse, quam esse. Quartam subiungit inde rationem, Si tendendi cordis caula testiculi facti sunt, validius cuniculum poterat natura moliri, arteriam magnam spinæ per ligamenta valida tensam, aut supra iugulo nectendo, aut iecori etiam, quod illi vinculo recto venæ cauz alligatum est: fuisseque tensio hæc cordis non solum maior, sed & securior. Quinta his subiicitur ab illo ratio, quod quæ circunflexa sunt, nisi dirigantur, tendi nequeunt: at vasa seminaria circūflexa sunt. Quibus etiam magis tensa forent, his validior virtus, ut senibus: iuuenies autem, cum his contrahantur, imbecilliores euaderent. Et sunt etiam animalia in quibus testiculi ventri astricti, nec peniles, ut sues quibus nullam prorsus utilitatem præstarent, essent etiam in hoc lien & renes cordi utiliores, tamen quia maiores testibus, & cordi-propinquiores, ac etiam venæ quibus annexuntur rectiores: cum hæc quæ ad testes tendunt obliquæ sint, ac etiam varicosæ. Ultimo dicit, esset hæc tensio profusa cordi violenta, nec obstat quod utilis esset animali: nam sic dicemus animali necem ut boui esse naturalem, quia utilis esset hominibus. Propterea cōcludit, Nihil tale optarem ab Aristotele dictum, declaransque utilitatem seminis,

quod testibus alendis sit necessarium, quodque ad his in
vniuersum corpus virtus quædam, qua illud totum im-
mutet procedat, etiam supergeminis membranæ, quæ
media est inter vasa seminis & testiculos, non solù loco,
sed substantia docet. Atq; sic testes esse membrana prin-
cipalia clarum est: non solù, ut dici solet, ratione cōser-
uandæ speciei: sed ipsius singularis hominis, cuius cor-
pus, animam, ac mores adeo immutant. Sed ut mihi vi-
detur, non admodum rectè imponit Aristoteli, quod cen-
suerit testes solù tendēdi vinculi cum corde causa esse
creatos, sed ut vasa seminaria melius firmarentur inuo-
luique posseat: ac sic pondere suo aperta manerent. Inde
etiam huic accedit ut cor tendant: sed non ob hoc prin-
cipaliter sunt facti. Debuerat Galenus argumentis Phi-
losophi respondere, nec nō illius mentem verè non per-
peram declarare. Sed hoc studio contradicendi ei conti-
git. Aristoteles tamen non negat testiculos non adiu-
uare in seminis generatione, inquit enim, Aues testicu-
los maiores habent, dum tempus aduenit quo coire so-
lent, nec tamen coiuerunt, ex quo patet quod vult semen
in testibus gigni ac perfici: non tamen simpliciter esse
necessarios in generatione, immò etiam neque in genera-
tione habentium testes. Auerroes quinto de Generatio-
ne animalium dicit quod testes non sunt necessarij abso-
lutè, ut diximus, ad generationem: ina habentibus tamen
illos dicit, quod si experimentum de tauro esset verum,
non essent necessarij: ybi autem non esset verum, res
esset dubia, ista determinatio nō est clara, ut ad primam
attinet partem: diceret enim Galenus quod & si genera-
set, hoc fuisset quia iam erat concoctum semen in testicu-
lis, & delatum ad glandem, quæ est in radice membra ge-
nitalis, & ita detractis testibus semé illud nō fuit lexsum,
& potuit pro una vice generare, nec etiam sequitur, testi-
culis avulsis nō potest generare: igitur testiculi sunt ne-
cessarij ad seminis generationem, ut causa agens. Nam
esse potest quod non generet cessante fine: nam si animal
castratum generaret, vel generaret animal castratum a-
liud, vel integrum: si integrum, esset in effectu quod non
fuit in causa: si autem castratum, igitur generaret animal
alterius speciei, ab ea cuius fuit prius generans.

*t. de Gen.
rat. anim.
cap. 4.*

in Para-

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

Nec est similitudo si dicas, quod carens oculis generat habentem oculos, hoc infra ostendemus. Dico igitur propter adducta, quod testiculi non sunt necessarij ad generationem animalium absolutè, cum, ut dixit Philosophus pisces & serpentes generent, carentes illis, in habitibus autem reflectunt calorem ad cor, & ab ipso recipiunt vim, & ideo sunt necessarij, ut voluit Galenus, non tamen verè necessarij, id est, per modum principalis causæ, & hoc voluit Philosophus est igitur ac si diceres sunt necessarij, & hoc cōcedit Philosophus, quia sublati, non generat animal. exemplum de tauro est ad ostendendum quod non sunt principales, & hoc etiam concederet fermè Galenus, & si non concedat, hoc tamen verum est non sunt tamen necessarij, in homine, quia generatio est hominis ut animal est, non ut animal perfectum: Cum verò dicit Philosophus illud de tensione, intellexit unam utilitatem quæ erat minima, sed tamen ibi necessaria: alias autem utilitates iam prius declarauerat.

Sed cum influant super totum & vocentur principalia membra secundo Artis medicæ iuxta initium, cur dum in eodem libro enumerat membra à quibus totius temperatura pendet, solum cor ac iecur adducit cerebro & testibus prætermisso? Respondeo quantum ad testes attinet (nam de cerebro hic locus non est) illi influunt super totum, sed medio cordis, communicant enim cordi & iecori vires suas, & ab ipsis in totum corpus vis illa distribuitur. iecori quidem per venas & cordi per arterias, quia igitur non habuerunt seruientia, ideo non potuerunt dici principalia in influendo. Et ob hoc sedatur contradic̄tio quæ videtur esse inter Rasim secundo ad Almansorem commemorat̄ omnia quatuor membra principalia in cognitione temperamenti totius, & Galenum qui connumerat cor & iecur solum. Nam Rasim connumeravit quæ plurimum influerant seu per se, seu medio alterius: Galenus autem solum ea quæ per se influunt. Et si dicas quare igitur vocavit membra principalia testes? Respondeo quia iuxta illius sententiam, sunt principales in generatione seminis, & ideo in cōseruatione speciei. Et si dicas, Gal. in primo de Semine dixit, quod sola virtus per totū multiplicatur

ca. 15 in
initio.

cap. 17.

& tu dixisti quod per venas & arterias. Respondeo quod sicut venenum, solam vim multiplicat absque substantia aliqua, illam tamen primò communicat spiritibus ac sanguini, quorum medio totum postmodum inficit corpus, ita de vi testium. Merito enim agentis, id est testium, sola vis multiplicatur: merito modi producendi per sanguinem & spiritus.

CONTRADICTIO XVII.

Semen an animatum: an spiritus animatus: an utrumque à toto deridatur. Semen an nutrit. Pullus an ex ruello omni.

Aristoteles secundo de Generatione animalium de cap. I. semine loquens iam proposita quæstione an viuans, fine. hæc habet: Semen habere animam & esse potentia pallam est. Propius autem ac remotius idem à seipso potentia esse potest, ut Geometra dormiens remotior quam vigilians, arque hic contemplante iam. Secundo autem t.c. 10. de Anima inquit, non est id potentia viuens quod anima caret, semen autem potentia est corpus quod vivit: exponit Averroës, intelligit quod quia dixerat in animæ diffinitione potentia vitam habentis, quod hæc potentia non est illa; quia semen est potentia viuens: nam semen est potentia viuens, quia potentia corpus quod viuit. hoc autem & fructus non habent animam. Et potest formari ratio manifesta sic: Corpus animatum si potentia vitam habet, sed semen non est potentia vitam habens hoc modo, quia est solum potentia corpus animalium, igitur semen non est animatum. & ideo benedixit Averroës duodecimo primæ Philosophiæ: Virtutates igitur quæ sunt in seminib[us] quæ producent animalia, non sunt animatae actu, sed potentia, sicut dominus medium quæ est in anima edificatoris, non est dominus actu, sed potentia. Et rursus, quafr exponens subsequentia Philosophiæ verba in secundo de Generatione animalium ad ducta, Averroës septimo. primæ Philosophiæ inquit: iux. Formæ virtus non agit nisi per calorem qui est in seminib[us], non eo modo ut hæc virtus in illo calore sit, ut anima

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

in calore naturali sed est ut intelligentia in corpore co-
lesti. In his omnibus patet quod semen non habet ani-
mam , nisi in potentia remota de qua nulla est quæ-
stio. rursus , secundo de Generatione animalium quæ-
rensis Philosophus quomodo animæ corpori adueniant,
cap.3. inquit: Animam igitur vegetalem in seminibus, conce-
ptibus scilicet nōdum separatis, haberi potentia statuē-
dum est non actu, priusquam eo modo, quo conceptus
qui iam séparantur, cibum trahant, & officio ciuius animæ
fungantur. Principio enim hæc omnia vitam stirpis vi-
uere videntur. De anima quoque sensibili pari modo
dicendum est: atque etiam de intellectuali. omnes enim
potentia prius haberi, quam actu necesse est. Et Auer-

2. de Ge- roës in Paraphrasi inquit: Semen enim videtur exremē-
nerat. ani tum alimenti, non autem res animata: nec virtutem ha-
mal.ca.2. bens nutritiuam in actu, tandem concludit quod in se-
mī priuacī. mine solum relinquitur calor , qui effingit animam , ex
virtute quæ est similis arti, quæ proficitur ab intelle-
ctu separato , qui est aliud à primo Motore declarato
octauo Physicorum, & hæc virtus cœlestis est: quam in-
tellectus ille calori largitur sine instrumento corporeo.
Sed in oppositum videtur esse quod spiritus est anima-
tus, seu animam habens: & etiam quia semen nutritur,
augetur enim quod concrescit in utero ante generatio-
lib de na nem cordis , ut etiam Hippocrates confiteri videtur, &
tura fat⁹, non à virtute membrorum: igitur à virtute feminis: igit-
fol.1. tur nutriens virtus, & ideo anima in semine ipso est. Et
16. de A- hæc est sententia Avicennæ & illius ratio ad hoc ostend-
num alib⁹, dum. quam etiam Auerroës illi tribuit. Nunc autem
cap.1. ostendamus spiritum esse animatum , unde protinus se-
quitur semen animam habere. Aristoteles igitur secun-
do de Generatione animalium post ea verba quæ sup-
In Para- phr. 2. de riū adduximus , quærens quidem corpus illud propor-
p. gen. ani tionem habens cum clemento stellarum, quod animæ
mal. c.2. coniungitur, responderet non igneus, sed naturalis calor.
pag. 2. cum igitur anima sit cum calore naturali, & hic in spiri-
tu, ut ibi dicit, manifestum est animam esse in spiritu.
cap.3. Galenus quoque quartodecimo de Vsu partium, inquit
cap. 9. in semen ipsum totum vitali spiritu plenum est. Et autor
fine. libri de Spermate, sed hic Galenus non est, ait: semen

emittitur completum & animatum. Ipse autem Auicenna cū dicit quod subiecta sanitatis & ægritudinis sunt membra vel spiritus, subiecit postmodū virtutes in spiritibus ipsis sunt. & alibi: spiritus secundum Aristotelem *prima* recipit principium primum & animam primam: ex qua *mi. doc.* aliæ profluunt virtutes. Et duodecimo suo de Animalibus, dum fassus est esse primum instrumentum sensus. *fine cau-* Et rursus, Galenus in libro de Vsu respirationis, vult sp̄i formalium esse primum animæ instrumentum. Accedunt non leues his rationes, atque prima Philosophi in secundo de Generatione animalium, omne quod fit, ab aliquo tali *do. 6. e.* actu existente fit, animal sensituum ex semine fit, igitur semen actu est sensituum. Altera est sumpta ex dictis Principiis dum vult rationem reddere vertiginis: inquit enim, Et quādo voluantur spiritus, videtur homini quod *cap. 6.* res ipsæ voluantur: nam hęc inuicem equalia sunt, quod mundi partes aliter se habeant ad spiritus, & quod ipsi spiritus aliter se habeant ad mundi partes. liquet igitur quod spiritus sunt ipsum sentiens: addit enim illico, idē *cap. 5.* est seu sensatum seu sentiens mouantur. quod etiam in *initio.* ebriis contingit. *tertia ploblematum.* Rursus extremum *cap. 1.* extremo non iungitur nisi per medium, sed animæ sub- fine. stantia remotior est à substantia membrorum, quam spi- *prima t-* rituum: quare multi crediderunt animam esse sp̄itum. *tū trac.* nullus credit esse caput, aut cor, igitur anima est in spiriti- *cap. 1.* tibus potius quam in membris. mouetur etiam spiritus undeque, nec motus hic naturalis est, cum sit pla- *proble.* nè omnis talis ad certam metam circularis rectusve, nec violentus. neque enim animalia sic haberent suum principium, relinquitur igitur ut si ab anima que in ipsis sit. Galenus tamen oppositū aperte declarauit in septimo *fol. 2.* de placitis Platonis & Hippocratis dicēs, seu anima corporea sit seu incorporea, ipsa in cerebri substantia non in spiritibus sita est. adducitque rationem vocato ut in vulnere ventriculi cerebri vniuerso spiritu sicut concidit sensus ac motus, vacuata anima mori hominē necesse esset, quod tamē falsum est. Ratio hęc præter multiplicem solutionem quam recipit, etiā concludit oppositum. nam veroque ventriculo vulnerato ita ut exhaler vniuersus spiritus, homo moritur. igitur experimentum

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

est contra ipsum, nisi velit nos intelligere quod vno va-
nerato, dimidium animae amittatur. omitto quod in ar-
teriis plurimus seruatur, alius etiam qui sensibus delega-
tus est regredi posset, & sic anima denuo instaurari. ipse
etiam spiritus qui animae est fundamentum est in cor-
de. Sed & si demonstratio haec non ostendat, opinionem
tamen Galeni qualis sit, aperte docuit. Sed sunt quatuor
rationes validae in oppositum: anima nutritiens est in me-
bris, tum quia ipsa sunt que nutriuntur, tum quia plantae
carent spiritibus, sed ipsa continentur in aliis animabus
sicut trigonus in tetragono, secundo de anima, igitur
etiam sensitiva & intellectiva sunt in membris. respon-
deo quod anima nutritiva est in spiritibus aut propor-
tionali ipsis in plantis & eodem modo aliæ animæ: & hi-
cet membra nutriantur & augentur, hoc ei evenit per
calorem a spiritibus manantem, anima in spiritibus ma-
nente, & hoc ut dixi iuxta Auicennæ sententiam & ve-
riore opinionem. nam ut dixi, Galenus vult quod nutritio
sit in membris virtute propria illis insita, non ex spi-
ritibus producente.

cap. 6. Alia ratio est quoniam corpus & non
spiritus accipitur in definitione animæ ab Aristotele
data secundo de Anima. Sed ibi declarauit animam per
notissima. neque illi curæ fuit ut distingueret corpus a
spiritu. Rursus Philosophus in primo de Plantis cum de-
clarasset opinionem Anaxagoræ, Empedoclis & Platoni-
ni, qui voluit plantas desiderare, nam multum nutrimentum
ad se trahunt: inquit non desiderant quia non latet
nec contristantur. huius indicium est quoniam pri-
mo non habent discrimen eius quod fugiant sequan-
tutve. Secundo quia non sentiunt. apparet autem utrum
que quia non habent instrumenta nec motus nec sensus.

cap. 59. & haec ultimam rationem declarabat secundo Cœli dum
probat sidera non moueri cum careant motus instrumen-
tis. Sic igitur de Spiritibus pari ratione, non habent in-
strumenta sensus neque delitantur aut tristantur, igitur
non sentiunt. Rursus non habent instrumenta motus,
igitur non mouentur. Respondeo quod ista argumenta
tenet de plantis & sideribus quia sunt unum totum, sed spi-
ritus sunt partes: & ideo sufficit quod id cuius sunt partes,
id est animal habeat instrumenta. dico etiam quod latan-

tur & contristantur, quia habent animam. non tamen inest sensus in actu quando sunt in semine separati, sed virtus sentiendi sumpitur, remanente vi nutriente in actu ut appareat ex demonstratione adducta Auicennæ. hoc autem tenemus de mente etiā Philosophi, non Auicennæ solius. Galeno parū in hoc tribuo, quia quæstionē solū obiter tractat non ex proposito. Nec tamen valet illa ratio, mouetur ad omnem partem, igitur animam habet, sufficit enim quod ab anima impressionē receperit: nam & ferrum à magnete cōtractum ferrum trahit, nec tamen animam magnetis aut substantiam habet. sic spiritus posset imperio animæ patere, anima autem carere. Concludo igitur animā & vitā plātā inesse seminibus omnibus, inditioque est quod breui corrumpuntur. Verum animalium seminibus, etiā anima sensitiva sed quasi *in primis* pita inest, ideoque spiritibus. Hoc viso quærimus an ex *verbis*. toto decidatur semen? Hippocrates in libro de Semine in initio quod venæ arteriæ & nerui ex toto corpore in pudendum tendunt, atque ideo pinguissimum humidum quod est in toto corpore, ad renes prius venit, inde per testiculos in virgam donec emittatur. huiusque causa in coitu totum corpus delectationem sentit. & in fine libelli inquit in mutilatis pars quæ ad mutilum pertinet membrum debilis effunditur, quo sit ut aliquando integri quandoque mutili ex mutilis euadant infantes. Aristoteles quoque quarta Problemata quærit cur *probl. 2.* clavae & oculi maxime in venere patientur, respondendo autem inquit oculos tendi dum semen ex cerebro *probl. 16.* aut aliud emittitur. itaque ex cerebro atque aliis partibus decidi putat. Clarius cum ratione assignat cur *ve-* nerea res adeò delectetur. Dicit enim semē vel ex toto deciditur ut antiquorum quidam existimauerunt, vel saltē venæ ex vniuerso ac meatus omnes in partem illam tendunt. Firmiter autem hoc inferius declarat cum docet cur maximè imbecillis fiat homo ex venere, inquit quia ex toto corpore semen ipsum prouenit. aliter autem necesse esset partes aliquas nihil pari quod experimen- *regeſim* to aduersatur. Auicenna quoque hæc habet: Et mihi vi- *teriy tra-* detur quod semen non sit ex solo cerebro, immo ex omni i. *cap. 3.* membro principali illius fons & ex aliis etiam refudet. *in fine*.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

nec totum est ex cerebro ipso, quamuis in illo cōcoquātur. & quamuis videatur tribuere Hippocrati quod fenserit ex cerebro decidi tantum, non tamen ausus est hoc pronūtiare. Et recte, nam Hippocrates (cū superius ad ducta autoritas videatur esse Polybij ex Græca inscri ptione) in libro de Ære & aquis dum de Macrocephalis agit inquit. Semen ab omnibus corporis partibus prouenit. Ideoque ex calvis calvi oriuntur. In secundo etiā de Generatione animalium, inquit Philosophus quod semen ipsum mouetur eo motu quo totum corpus augetur, omnes partes illius potentia continens. Præter rationes autem duas ex Hippocrate deductas alias etiā subiicimus, nam ut ostensum est animali castrato totum corpus vitiatur, hoc autem non contingit nisi quia testes ipsi non amplius virtutem influunt in corpus uniuersum. hæc autem virtus non est nisi attractio feminis. immiscetur enim semen alimento membrorum cum non trahitur, ipsa que tota immutat ac vitiat. quare à toto corpore decidi illud necesse est. Rursus omne quod potentia tale est, ab aliquo quod tale actu sit fieri necesse est. Semen est uniuersum corpus potentia, igitur tale actu, id est, à quo deciditur. non est autem corpus uniuersum actu nisi totum corpus, à corpore igitur toto deciditur. Philosophus etiam primo de Animalium generatione adducit quatuor rationes, quarum duæ primæ ex Hippocrate sumptæ sunt, tertia etiam, cum dicat, quod nulla ratio potest assignari cur filij patri assimilentur in uniuersis corporis partibus, nisi fateamur à toto etiam corpore semen decidi. Quarta est quod vèluti totius corporis semen totum est principiū, sic partium corporis partes feminis: hæc igitur à consimili corporis parte genitæ sunt. Adducit autem exemplum de Chalcedonio puerō, qui cum pater in brachio ex punctura vestigium haberet, consimile licet & minus evidens in brachio habuit. Sed hanc sententiam Aristoteles paulò infra explodit singula singillatim executiens. Quod enim inquit similes sint parentibus filij, non ostendit semen ipsum ex uniuersis partibus decidi. Nam & voce & pilis & motibus filij parenti similes sunt, nec tamen semen ex voce pilis ac motibus deciditur.

d.5.

ap.3.in
ine.

ap.17.

cap.18.

ditur. Adde quod similes sunt etiam in his rebus quæ nondum patri inerat, ut in canitie celeri, caluitie, & barba. Redditur etiam post plura genera similitudo ut in Elide, cum mulier ex Æthiope concepisset filiam peperit candidam, illa autem filium peperit Æthiopi similem, vel igitur semen primum nigredidis causa fuit, oportuitque filiam nigram esse vel si non nepotis nigredo aliam habuit causam. Quarta ratio à stirpibus sumitur quæ de truncis ramis iunctæ arbores tamen procreant perfectas, & cum fructum non ferant tunc, neque tulerint, generant tamem fructiferas. nec si fructum habent, tamen ex fructu semen deciditur. Rursus ait, si semen ex toto deciditur vel ex omnibus partibus similibus tantum, vel instrumentis, vel ex utrisque. Si ex instrumentis solum, non ex toto neque uniuersis partibus deciditur. Si autem ex utrisque, bis ex eisdem generabitur, nam instrumenta ex similibus partibus constant, ut manus ex carne, neruo, osse. Si igitur ex osse & carne & neruo atque ex manu, cum manus non sit nisi neruus, os, caro, bis ex osse, neruo & carne semen decidetur. Si autem ex similibus siquidem figuram non habentibus, figura non poterit seruari in filio, quare nulla erit similitudo, neque enim est quod ordinet. Si autem figura ipsa ac partium adest distinctio: genitus erit antequam generetur. Erit enim semen homo parvus, quo sit etiam ut animalium semen ex hoc iuxta Aristotelis sententiam dicere sit necesse. Nam aliter ratio non ostenderet. Subiicit etiam quoniam si partes illæ simul sunt: erit semen animal. si diuisæ, vivere non potest semen. Sexta ratio est quod semina à parte digni non potest, cum pater utero & vulva careat. si autem ab utroque semen deciditur, generabitur androgynus: qui & hermaphroditus dicitur, utroque semine suum sexum afferente. Si etiam ex toto secedit semen fœmina absque viro poterit generare, nam vim habebit semina illud membrorum omnium, cum habeat & concepientem uterum, nihil ei ad generationem deerit. Octaua ratio illius est quod si non sanguis ex sanguine, nec caro ex carne, sed aliquid potentia, tale acta autem dissimile fecerit, necesse est ut superflua sit hæc

M I E R. C A R D. C O N T R. M E D I C.

ab omnibus membris separatio. Cum ex uno tale potentia omnibus conueniens segregari possit. Nona si tale actu est, quomodo in utero à sanguine matris agebitur? cum sanguis talis non sit. si autem solum potentia est, non indiget ut à toto decidatur. nam similitudo quæ potentia est, etiam ab uno membro pro toto corpore potest effungi. Quædam etiam animalia ex dissimilibus vel ex nullis prorsus gignuntur ut muscae ex putredine, ut vermiculi ex papilionibus, quod si semen ex toto prodiret essent vermiculi illi papilionibus similes. Undecima accedit ratio quod nos semper mutili ex mutilis, tum maxime si casu oculus effossus sit, aut pes abscessus, gignuntur. at hoc prorsus erat necessarium. Et etiam inquit impossibile quod in plantis hoc fiat. nam motu uno generantur omnes fructus ac semina, at si ita esset una secretione fructus unus, alia deinde alias, atque ita singillatim singuli fructus singulis ex toto secretionibus fierent. at hoc falsum est, simul enim eduntur, augentur, ad perfectionem veniunt ac maturescunt. etenim si dicas singulis clementis ex toto decidi materiam: vel tota feretur ad unum, quod experimento falsum est: vel in ventre arboris diuidetur: atque sic erit ut perfectus fructus non autem seminis pars aut fructus quæ multis augetur diebus.

Demum & est ratio tertiadecima, quædam animalia sine seminis effusione gignuntur, ut cartilaginea tertio de Animalium generatione, & testacea, quædam enim illorum coitum absoluunt foemina in masculum genitali immittente, clarius hoc declarauerat etiam in primo de Generatione animalium. quare tandem inquit, non ex cunctis partibus, sed ex creatrice tantum virtute, neque ut à materia, sed ut ab agente semen deciditur? Causam vero voluptatis refert in pruriginem, quæ toti tunc accidit. non esse autem ob secretionem indicat, quoniam frequenti videntes coitu, minus delectantur, cum tamen secretio manear, sit etiam in fine coitus: at neesse esset si ex secretione fieret in initio potius advenire. aliisque ante alias partibus, quod scilicet procul à membris genitalibus aliæ distent, aliæ illis proximæ sunt, cum tamen ubique simul contingat, hoc delocationis

cap. 7.

cap. 11.

cap. 16.

genus dicit igitur semen esse excrementum ultimi elementi utilioris. atque ideo dicit, potentia est ad omnia membra: unde problematis afferit eam adducti solutionem, cur eo emissio vniuersum corpus patiatur: nanque primi cum esset paratum toti corpori alimento, quod mirum quarta si eo subtracto etiam corpus vniuersum patiatur. hoc pars. igitur modo decidi semen, iuxta Aristotelis sententiam intelligendum est, ut scilicet parata res transmutationi in singulas corporis partes semen vocetur. causam similitudinis diluit, sed nobis hic locus non est. vnum solum sufficiat, ut Aristotelis sententiam ab his diuersam decimal Problematum explicemus. inquit enim quod secundum prob. 56. mea a cerebro maxima ex parte deciditur, quod ab Hippocrate sumptum videtur in libro de Ossibus; dum dixit maxima feminis pars ex medulla spinæ effunditur. & in libro de Locis, in homine venæ post aures praecisæ fol. vlti. infœcundum reddunt hominem. in initio Sed Aristoteles ex aliorum opinione ibi loquitur, quoniam, ut dixi, ex corde potius semen, quam ex cerebro decidi putat. est enim corporientia omnia reliqua membra, non cerebrum. Aduersatur igitur Hippocrati Aristoteles: neque enim Hippocrates ad illū sensum retrahit potest, cum velit decisionem hanc a toto similitudinis illius esse causam quam filij referunt, ad parentes. Sed & Avicenna quintodecimo de Animalibus videtur subscribere Philosopho, propriam seu negligens sententiam, seu quod Paraphrasim quandam Aristotelis ibi cap. 2. conficit. Jacobus Forliuenensis quatuor adducit rationes præter eas quas Philosophus adduxerat contra Hippocratem: prima est quod si semen ab vniuerso corpore decidetur diuersarum esset partium, sed hoc Hippocrates non negaret. Secunda quod in superfluo coitus etiam sanguis emittitur, igitur ex sanguine semen procreatur: ad hoc Hippocrates fatetur etiam ex venis In questi materia feminis aduenire, tum maximè necessitatis 36. tempore. latere autem in sanguine ut in rubro alba late 2. Artis tere solent. Tertia quod trahunt vasa feminis secundum med. dum genus proprium: cum igitur sint ex venis & arteriis trahent sanguinem, non autem superfluum membrorum. Responderet Hippocrates quod hoc eis contingit.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

testiculorum causa. atque ea de causa testiculi principium in generatione praestant. quia illis praecisis solus sanguis ad vasa trahitur, non autem excrementum tertius coctionis. Quarta, quod pingues parum semen emitant, quia à venis deciditur nam pinguibus modicus inest sanguis, secundo de Temperamentis, si autem à membris multa materia super esset. Eadem fermè quæstio est de spiritu an. ex toto decidatur, verum ut rectè inquit Philosophus, cum spiritus agens sit, minime necessarium est, ut ab omnibus partibus decidatur. Qui enī semen ex tota prædicta affirmarunt ipsum materialē etiam geniti constituebant. Galenus autem in primo & secundo de Semine, docet vasa seminaria ex emulgentibus, inde illas ex magnis venis, rursusque illas ex vniuersis venis, vasisque trahere semen. Et in quinto de Simplicibus medicamentis inquit, semen ex superfluo bono alimenti conficitur. videretur igitur existimare quod tale superfluum in venis magnis contingat, inquit enim in sextodecimo de Partium vsu lac cap. 19. & semen ex sanguine exactè cōcto generantur. in vasis autē ex longinquō deductis ac multis cum circumvolutionibus, ut perfectam transmutationem assequi possent. Quo fit, ut nihil secretum ex unoquoque membro Galenus existimet. Neque enim oportebat, immo nec ērat opportuū dū permanere in vasis si à membris decideret. nam quanto diutius manueret, eo minus esset aptum generationi: amissa magna ex parte ea qualitate qua ab initio membra singula referebat. 14. de V- Quinetiam huius rationem declarat in eadem disputa- su.ca. 10. tione, cum inquit: Incisis his vasis supra sanguinea ap- pareret materia, & quanto magis versus testiculos descen- deret, eo candidior videtur. dealbatur enim in vasis, qua- re si alba esset ab initio, non satis apte iterum in sanguine verteretur, ac denuo dealbaretur. Sed voluptatis il- lius causam in serosam sanguinis partem referit. ob id, inquit, emulgēs finistra ex causa deriuatur antequā ad renes perueniat, unde semen finistri testiculi serosius reditut ac frigidius Dicimus autem non quemadmodum in scabie, si prohibeamur. scalpere vniuersum corpus usque ad cor molestia afficitur, atque è diuerso, si cōtingat

actem illum humorem extrudi, tranquillitas quædam
tou accedit corpori; quanquam humor scabiosus haud
ex toto corpore ad locum illum descendat, sic in vene-
re voluptas ob excretionem vniuerso corpori accedit,
quamvis quod excernitur, non ex toto descendat, imo
tunc ne illa quidem pars, sed à glande sola, quæ in pœ-
nis radice posita est.

Concluditur tandem à Galeno, quòd semen ipsum ex 9. de Uf-
syncero sanguine, qui ex magnis venis deriuatur, con- part.c.4.
stat. Atque iam cùm Aristotele concordat, quòd ex ex-
cremento optimo alimenti, quòd non ex partibus mem-
brorum, sed ex sanguine ipso, quòd ex toto quodam
secretum non autem ex singulis partibus conficiatur.
Sed tamen hac in parte Hippocratem Galenus nimis
manifestè relinquit. Sed sic difficile est proculdubio
experimenta seruare, nisi dicamus, quòd testiculi at-
trahunt à singulis membris non materiam illam, sed
vix generandi quam in materiam communem sanguineam
concoquendo imprimit: atque ita à toto ut
Hippocrates vult semen deriuatur, nec tamen seminis
materia, sed forma tantum. seruatürque illæsa Aristote-
lis opinio, tum Galeni ac experimenta.

Solum illud ambiguum relinquitur, quomodo ex
ultimo alimento si ex sanguine generatur, cùm non sit
sanguis ultimum alimentum? Respondeo, quòd ob
id dicitur ultimum alimentum, quoniam iam in venis
paratum erat transmutationi in membro: at dum con-
ficitur, testiculi trahunt quod vestigium iam accepit
membri. membrum enim in sanguinem in illo con-
tentum agit. ob id a uulsis testiculis mutatur totum cor-
pus, vt iam dictum est. sed hoc dilucidius explicabitur,
dum de similitudinis causis dicemus.

A carne autem an etiam decidatur satis ostensum est
quòd sic, sed tamen minus efficax. luxta id dubitatur an
semen ipsum si retineatur nutriat, quod semen ipsum cap. 17. in
nutriat testiculos, & vasa seminaria hoc abundè in li- princip.
bro de Semine priore demonstratum est, illo generali 3. Viriu.
præcepto, quòd unaquæque pars, primo sibi indeinde nat. c. 17.
aliis nostri corporis partibus concoquat. Sed quæstio & 12. in
est, an totum corpus nutriatur. atque in hoc videtur princip.

H I E R . C A R D . C O N T R . M E D I C .

difficultas triplex. prima; quia si est alimenti excremen-
tum, quoniam pacto alimentum esse potest: secunda, quod
iam ulteriore in vasis concoctionem reperit, atque
etiam regredi ex illis ac distribui ipsum oporteret in
vniuersam corpus. tertia, quod senes quibus modica est
restauratio semen habent, igitur ut in pueris si in ali-
mentum transire posset, & ipso carerent. At oppositum

4. Probl. patet in pueris, vnde Aristoteles in Problematis, &
11. sub ob Galenus, fatentur seminis materiam in alimentum in
scure insi- illis transire, ob id neque effundunt, & si effundant, lè-
nus. duntur. pinguescunt etiam plurimi à coitu abstinentes.

Ex eisdem etiam nutrimur quibus generamur, dicebat
cap. 17. in Galenus in primo de Semine, cum autem generemur
fuge. ex semine, iuxta illius sententiam, ideo etiam nutri-
musr. Validiores etiam sunt senes à coitu abstinentes,
& vacua tunc habent vasa semine: quare, si superfluum
esset solum alimenti, quemadmodum in aliis excre-
mentis, abstinentibus à venere senibus noxa potius
quam robur accederet. Igitur ex semine iam peracto
nemo nutritur, nisi secundum eam partem, quæ ad vasa
illius, & testiculos attinet. ex seminis materia antequam
ad testiculos trahatur proculdubio. neque enim, ut reli-
qua excrementa, sic excrementum est, ut non possit esse
alimentum. quod etsi manifestius, iuxta Galeni senten-
tiam, quod ex illo ex quo generamur, etiam nutriamur,
in Philosophi autem via non generemur ex illo, sed ex
sanguine menstruo: attamen & iuxta illius sententiam,
semen in alimentum transit, qui antequam semen fiat,
sanguis est. porrò ex sanguine generamur, iuxta illum:
igitur, vitroque modo, seu sit materia generationis,
seu non: seminis materia in alimentum transit, his
qui à venere abstinent. ob id lethale est diutius à venere
abstinuisse, iuxta senium. deinde ad illam reuerti: quod
nos in pluribus vxorem post longam viduitatem du-
centibus obseruauimus. pars enim iam membrorum
restauracioni delegata absuntar. & membra tamē ma-
ximē principalia in eam decidunt iacturam, de qua di-

cap. 5. *iuxta fi-* Etum est Artis curatiæ duodecimo. At obiter illud
nem. in dubium vertitur, quod Hippocrates dixerat in libro
cap. 4. de Pueri natura, scilicet pullum ex qui vitello generari,

cum dicat Philosophus tertio de Generatione animalium, pullum oui generari: vitellum autem oui esse illi alimento ut crescat, velut in Viuiparis lac ipsum. huic sententiæ suffragatur Auerroës in Paraphrasi, & ipsa ratio cum experimento. Sed tamen pro Hippocrate sunt lib. 3. c. 2 rationes etiam. Semen enim maris in vitello est, non *in princ.* in candido oui: palam autem illud esse quod fingit pullum.

Dicit etiam quod respirat per meatus corticis aëre deducto, sed sic par est, potius pullum ex albo, quod cortici hæret, constitui. Aristoteles autem hanc opinionem, quod pullus ex vitello dignatur, alatur ex candido, quæ, ut dixi, Hippocratis fuerat Alcmænoi Crottoniati ascribit: veritus forsitan propter suum, seu tritauum Hippocratem damnare, virum haudquaquam etiam pietas non obstat, talia merentem: tametsi in uno aberrasset. Igitur hic concordia non opus est, nisi dicamus exteriora quidem membra ex candido generari: interna, ut iecur ac cor ex vitello: quod etiam color ostendit in utrisque partium consimilis & genituræ masculi locus. Nempe difficultè est cor imaginari deducendum ex oui candido, non solum ob colorem ac genituræ magis locum, sed ob ipsius cordis situm, qui in medio oui est, ubi & vitellum. quare & Aristotelis, & Hippocratis sententia satis videtur probabilis. partem tamen vitelli alimentum esse necessarium est, eo quod intus constitutum sit. at alimentum intus esse debet: nisi forsitan & ipsum per umbilicum trahatur. at & umbilicos fatetur Aristoteles, quamobrem & sic candido ali pullus possit. ut vero Galeni placita sequamur quandoquidem in viuiparis non omnia ex sanguine generantur matri, sed etiam alia membra ex masculino semine, alia ex feminino: sic pullum ex genitura maris fieri, aut ex vitello & albo consantaneum est. Cor igitur ex maris semine, sanguinea membra ex vitello, ossa, nerui, cartilagines, membranæ ex candido, atque ita mea iudicio res se habet.

CONTRADICTIO XVIII.

Fœmineum semen an generationi necessarium ut materia; an ut agens. Masculinum an ut materia. Causa similitudinis in sexu, an calor & siccitas. Causa similitudinis filiorum cum parentibus, an seminis victoria. Semen calidum & siccum, an fœcūdius. Cur semen in animalibus factum: fœmina an viro calidior.

ap. 19.

ap. 20.

Semen fœmineum ingredi generationē dubitat Philosophus primo de Generatione animalium , ac cā arguit. Hoc primum fundamento: quòd menses in fœmina proportionem habeant ad maris semen, ex vltimōque sanguineo alimento decidatur vtrunque. argumento primo est quòd eadem ætate ferme semen è maribus menses è fœminis effluat. Deinde quòd ætati consimili, id est, in senio finiantur vtraque. Et quod eisdem symptomatibus socientur illorum initia, mutatione vocis, mammarum tumore. Sed & fœmiaæ cum fluunt rite menses , nec mariscis, nec varicibus, nec sanguinis è maribus profluuiio capiūtur facile. Cùmque mulier obscuriores venas habeat , & palleat magis mare, totóque corpore minor sit , palam est tandem menses esse superfluum vltimiamenti in fœmina, non secus quām in mare genituram. Non igitur aliud semen habet mulier, neque par est, inquit, vt duo sint eiusdem rei vltima excrementa. Eadem ratione docemur semen esse excrementum vltimaiamenti , quòdque si pinguedo , quoniam & ipsa ex quodam simili, non tamen vere tali excremento fiat, abūdet, semen deficiat, indicio est si menses vere excrementum sint in mulieribus, nullum profus mulieribus semen inesse. atque ita quæstio de mulierib[us] semine vnāque inanis est , scilicet an ingrediatur generationem ut agēs, an ut materia, neque enim ullum tale semen datur. Proxima huic ratio est, sine voluptate concipit mulier, sed serosa illa substantia sine voluptate non effluat, igitur sine mulierib[us] seminis effusione fit generatio. non igitur tale semen erit generationi necessarium, vel ut materia, vel ut agens. Quod si effluat ac delectetur mulier in coitu , generatio non sit, nisi menses

fuerint moderati, at hoc erat necessariū vbi fœmineum semen generationem ingrederetur. quippe causis existentibus, vt sit protinus effectus necesse est. Quarta ratio est, quod et si emittant dum coēunt fœminæ, voluntatēque capiant, non tamen ea parte emitunt semen, sed foras vbi & testiculi illarum iacent, Cūmque in animalibus non sanguineis nulla prorsus sit emissio, nec in sanguineis ouiparis, nec in his quib^o uterus hæret septo transuerso, & tamen fit generatio, constat semen fœmineum non esse generationis partem aut causam. Tan- *cap. 4.*
 gitur & secundo de Animalium generatione alia ratio, *fol. 1.*
 non par est eiudē rei duo esse principia secūdum idem causæ genus, ar genitura viri efficiens, menses materia, itaque genitura fœminæ nullas partes implere potest.
 Atque eodē modo haud par est idem duas præbere cau-
 cas, femina igitur materiam præbente, non præbebit effectricem. subiicitur & octaua ratio, si quoquomodo fœmineum semē generationē ingrederetur, duocum alterum cōtingere necesse esset, vel vt sine mare mulier per se posset concipere, vel sine mensibus, at vtrunq; falsum prorsus esse cernitur. nam si vim haberet effectri-
 cem, cum menses pro materia mulier habeat, quid prohibet virgines nō generare. Ultimum est argumen-
 tū, quod in seminibus semen, vt agens concurrit solū, & quod in semine continetur, vt materia quædam, quæ, vt deficit, ex terra postmodum semen mutuat alimen-
 tum. Hæc inquam ille. Sed Galeus secūdū libro de Se- *cap. 1.*
 mine adducit vnam rationem quod utile sit semen in ge-
 neratione, qua vasa seminaria ante coitū in mulieribus repleta inueniuntur, post vacua igitur excernitur semen muliebre in coitu. dicit secūdū non solū excernitur, sed in matricē ipsam elicetur. Hoc probat experimento mu-
 lieris viduæ, quæ cum diu continuasset semen, ob idque passa foret symptomata cōvulsioni, similia, per titilatio-
 nem in vulva facta excreuit semen foras, crassum & pin-
 gue, cum voluptate simile ei quæ in coitu percipitur.
 Ideoq; multæ mulieres libidinosæ habent mēbra ritrea similia virilibus aqua plena, quibus impositis vulvæ, nō secus ac in coitu deliciātur, emituntque semen. quod si semen nō intra uterum emitteretur è vulva, nequaquam

HIER. CAR CONTR. MEDIC.

posse egredi : constat igitur quod in coitu mulier & semen emittit , & in ipsum etiam uterum . Dicit Galenus hoc cognito tribus de causis hoc semenem emittit potest , vel ut fiat ex eo fœtui in uolucru , vel ut nutriat quoquomo-
princ. do virile semen , vel ut placuit Hippocrati in libro de Natura infantis dicenti : Si genitura quæ ab utrisq; exiit in utero mäserit , primum quidem cum mulier ipsa non quiescat , cogitur ac crassa euadit , post etiam à matre spiritum concipit . Deinde ubi spiritu repleta fuerit , foras per genitaram ipsam spiritus erumpit . atq; sic vicissim quod in utero est perpetuo spiritum trahit atque emit-
tit , trahit autem ob calorem . Hæc Hippocrates pueri nobis prima generationis initia docens tradidit . ex quibus liquido nimis manifestum est quod Galenus dicebat Hippocratem sentire , quod semen muliebre fœtus ingrediatur generationem . Ergo Galeni hæc prima ratiō est contra Athenæum , tum etiam Aristotelem . Sola materia non est sufficiens principium assimilationis , sed menses sunt materia tantum iuxta Aristotelis propriamque nostram sententiam , igitur fœtus propter inenses solos non potest assimilari matri . Sed assimila-
tur quandoque ut experimentum docet , igitur oportet aliquid præter menses à matre ipsa decidi in fœtus ge-
neratione quod sufficientis vim habeat . tale igitur se-
men fœmineum erit . Et quia Aristoteles & Athenæus affirmabant materiam esse causam ipsius similitudinis , exemplo sumpto à seminibus quæ translatā degenerant in secunda aut tertia satione , & animalium quæ perpe-
tua mutatione in fœminæ tandem speciem vertuntur .
de gene Ideo Galenus dicit istud non est verum quatum ad spe-
et. anim. ciem ipsam spectat , sed solum ad speciei qualitates . nam
4. post arbor persica in Ægyptum translatā in aliā speciem non
rincip. degenerauit , sed solum veneni qualitatem amisit reti-
nuitque formam . Ad hæc diceret Philosophus , quod vi-
ep. 1. & demus hoc in aliis plantis , ut Theophrastus in quarto
ap. 6. de Plantarum causis generaliter primo , deinde de lino
quod in lolium vertitur , & triticum in tipham : clarus
ap. 5. & etiam in secundo de Planetarum historia tipha in triti-
tritum. cum vertitur , & triticum in lolium , nec non hordeo &
triticum vicissitudo est , ut alterum in alterum mutetur ,

tum sisymbrium in metam. & ex arboribus mutuo mutantur olea & oleastrum, punica dulcia & arida, caprificus & ficus, tum ficus candidum fructum emittens cum ea quæ nigrum. At maius hoc est discrimen, dicet Philosophus, quam maris & fœminæ. Neque enim sexus mutatio speciei mutatio est, quin tu diceret Aristoteles Galene facis masculum à fœmina calore solo differre. Alia rursus Galeni ratio est quod agit aut dat formam exactam aut non, sed à materia exacta sit tum maximè in delineationibus. Si primum, omnes fœtus erunt patri similes nihil conferente materia, si secundum, omnes erunt matri similes, cum menses à sola matre impartiantur. horum neutrum cum euenerat necesse est prorsus fateri, aliquid etiam à matre decidi, cuius victria alterna modo matri, modo patri, modo utrisque similes efficiantur filij. Inde subiicit, perabsurdum est posse fieri, vt si solum semen paternum agat, vt non ad amissim efformet filium patri similem, quod si modo deficiat fortuitò à patris forma declinabit, non quod in matri formam degeneret. velut si Polycletus statuam effingat, aut qualcum efficere voluerit delineabit, aut imperfecta & absurdā delineatio relinquatur, non luto ex quo efformatur similis.

Ad hæc Philosophus diceret materialism naturalem ab artificij materia differre, quod iam in plantis & animalibus ostensum est. Sed de animalibus diceret Galenus accidere hoc merito seminis fœminæ, non autem ipsorum mensium. Quare vt dixi in plantis vis inest, vt cum non vntuntur materia exquisitè idonea, vt in proximam formam degenerent, sic masculus in fœminam veritur reluctante mensium materia. indicioque est fœminam casu quodam fieri quod ferme omnes viribus & ingenio à mare multum deficiunt. Quod non esse posset, si solum ob vistoriam fœminæ seminis contingat. Captio autem est ac sophisma, cum dicitur vel ex materia vel ex agenti exacta habetur similitudo. Nam ab agente tantum habetur similitudo, vestigio tamen eo relicto in mensibus, vt si quicquam deficiat ad actionis perfectionem, in formâ matri degeneret. Sed solum hoc pro Galeno relinquitur quod est quod

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

declinet? nam tu, dicer Galenus, ô Aristoteles delineationem ipsam ab aliquo agente fieri concedis, nec ob agens vis esse menses, nec potest esse paternum semen.

Tum Philosophus ad hæc, quid igitur vel auo vel pa-

p.3. truo assimilabit, cum nihil sit ab his quod in formam fœtus continendam agat? Respondet autem in eodem se-

cundo libro de Semine Galenus Philosophi rationibus sed haud omnibus. Sed ei primum, quod si vis in fœmineo semine esset, oporteret aliquando fœminam solam

p.4. posse per se generare, ergo dicit Galenus post proposi-

tiam quæstionem ac multa verba primum membra ip-

sa genitalia in fœminis testes scilicet & vasa facta esse

ad coitus desiderium, ostenditque hoc suum exemplo

p.16. tum etiam in primo libro, quæ exectæ pinguescant, ut

mares etiam castrati, ab appetentiâque coitus destituunt-

tur non secus quam illi, non tamen per se fœminas gene-

rare, neque enim genituram esse fœcundam, nec tamen

ob id fœc superfluam generationi. Ergo primam vi-

litarum præbet semini maris quod ipsum spargit humidi-

dius existens ac liquidius: secundam quod illud nutrit,

tertium quod membra quædam efformat non magis

hæc quam illa, sed immixtum masculino semini illa-

p.5.lib. effringit in quibus præualeat. Ut vero hoc ostendat sic

1.in ini- inquit: partes seminis quæ primo ejaculantur validiores,

o. crassiores ac magis concoctæ, post secundo loco. eiectæ

imbecilliores ac tenuiores atque ita deinceps, si igitur

p.10. ex ultimis gratia exempli efformetur facies, in illis semē

muliebre præualebit, si que caput ac facies matri simil-

lima, quartam utilitatem declarauit in primo libro di-

cens, quod ex semine matris intestinalis membrana quæ

infantem circuntegit generatur. Cum enim prima quæ

fœtum integrit vocetur amnios, extima quæ utero crassi-

or hæret aliudque quam membrana Chorion, medium

inter has intestinalem Galenus vocat. Sed si diligentius

rem vis intelligere, quam à Galeno explicetur, qui totā

hanc historiam transcribere obscure visus est, atque sub

erroris timore inuoluere. Vesaliū lib. quinto de Humanī

corporis fabrica consule. Igitur ob calorem deficientem

p.17. negat Gal. fieri posse ut fœmina per se concipiat. oportere enim illam recrementum multum generare quo nu-

triatur infans, nec hoc efficere posse nisi frigidam habeat intemperiem, quamobrem semen id erit iusto frigidius nec generationi aptum. Negaret autem mulieres absque voluptate posse cōciperere, non forsitan ob dolorem ut dum deflorantur virgines aut ob metum voluptas nō sentiatur. Sed postquam Galenus ^{vt video} parum se in hoc tueretur, alias ego addam rationes. Si non esset semen fœminum generationi necessarium, esset potius impedimento: quo fieri necesse esset ut plures conciperent absque voluptate quam cum ea, quod manifeste sensui repugnat.

Secundo muli qui ex tauro generantur dentes habent superiores, & tales cum ex semine fiant, non possunt à semine tauri generari, cum taurus superioribus dentibus anterioribus careat, nec à mensibus qui materiae vicem subeunt, igitur ex semine matri. In libris autem de Usu partium totam hanc sententiam tribus verbis explicauit.

Semen habere fœmineum vim aliquam efformandi clare lib. 14. cap. 7.

apparet in hypenemiis ovis, quæ ex toto reliquis quæ ex concubitu maris nata sunt assimilantur, nec tamen aliquid tale est in hominibus, nam mola sine cōcubita fieri nullo modo potest, verum et si semen fœmineum aliquid ad generationem conferat, non nisi tamē masculino im-

mixtum, ita ut masculinum primo moueat, fœmineum autem aliquam leuem vim ad formationem habeat, ni-

hil tamen per se. Auerroes autem secundo Collectaneorum, & primo de Generatione animalium in Paraphrasi c. 4.

declarat quasdam Philosophi rationes ac diligentius vt primo illam quod fœmina posset sine masculo genera-

re, nam si dicas, inquit, non generat, quia seminum mixtio necessaria est, dicit ille, mixta hæc habebunt

rationem materiæ, quare etiam formam erit necessaria inuenire, & sic uterus formæ vicem subibit. Super-

addit unum, quod Philosophus non dicit eo modo quo Auerroes interpretatur, scilicet, in quo mulier concipiit femelle semen effluere. Adducitur autem subtilis

ratio ad hoc ab Auerroë quæ talis est: si generatur caro ex sanguine, & nerui, & venæ ex semine matri, neque enim actiū concurrere potest, quod & Galenus fermè

faretur, essent enim vnius rei duo actiua principalia, alia

verò membra ex patris semine, essentque hæc membra

similia, etiam in generatione priora instrumentis. Et sic animatū ex inanimatis componeretur, ut volebat Empedocles. Ad hæc Galenus diceret, vel loqueris de tempore, & sic non est necessarium ut similia præcedant composita, quamvis & Philosophus ipse faciat cordis generationem præcedere generationem aliorum membrorum. Si verò de natura loqueris omnino concedere congeris similia membra præcedere composita. Dicitque, si semen muliebre est semen, non sunt menses: si menses, igitur non semen, si virilunque, igitur alterum superfluit. Galenus ad hoc responderet, quod non oportet negare apparentia sensui ob rationes sophisticas, sed concessis apparentibus querere rationem. Concedit autem Auerroes facta esse membra in mulieribus similia virilibus ad generandum semen, aut serosam partem generationi tamen inutilem, sed solum delectationi. Contra hoc instat Galenus, ex exitis testibus in scœmina tota permutatur, ut mascula castratus, igitur testiculi habent vim manifestam in fœminis, ut etiam in mare. Ad hoc dicit Auerroes quod habent vim magnam, ut tamen in oculo talpæ solum deest pars parua, ut aranea membrana, propter quam protrsus oculus ille non est oculus, quia non videt, ita in testiculis mulieris ac seminariis va- fis, una modico res est, per quam solum generat serosum humidum, non autem semen. Solùm illud vellem intelligere ab Auerroë & Philosopho, quid est, cum disputatio sit de corporis forma quod det formam ouo hypenemio? cùm non sit ibi mas; & si dicunt quod materia, igitur materia se effingit. Proprieta Philosophus comp̄t̄ prin. cessit in secundo de Generatione animalium quod corporis forma à materia procedere potest: sed virinam docuisset ipse vel eius expositor Auerroes modum:

Ideo Galenus dixit, quod ouis, non est forma generati, sed materia, ac seminis: nec potest hoc modo sine maris semine singi animal, imò nec mola, & hoc quia non videbatur semen in aibus fœminis, igitur hæc virtus est in magno fluctu. Nam hypenemia fiunt sine semine maris & fœminæ, & tamen sunt similia ouis prolificis in totum: ideo dicit Galenus, quod non sunt primum intentum à natura, sed puluis. At dicet Ari-

stoteles, Sufficit mihi quod absque semine potest dari forma in substantia, & etiam in figura & delineatione. Dicet ad hoc Galenus, quod cum Gallinæ in coitu delectentur, habent autem testes, aut aliquid illis simile, & vasæ semen generantia. Alteri rationi Galeni Auerroes respondet, quod propositio illa effectus communis duobus fit ob causam communem in illis duobus inuentam, vel intelligitur in eodem genere causarum, & sic non est generalis, vel in diuersis, & sic est generalis. nam si dicas, Communis est causa efficiens, falsa est, non enim mater ut efficiens concurrit: si autem dicas, Est aliquid commune in matre & patre, quod potest assimilare, verum est: & in uno est efficiens, in alio materia. Quia igitur menses deciduntur à sanguinis ultima concoctione ipsi continent potentia omnia membra, cum igitur semen masculinum non vincit, in illis generat partes similes matri, ex quibus postmodum totum videtur ad matris similitudinem delineatum. Sed Galenus ad hoc cap. 5. diceret, Istud non sufficit, quia delineatio est opus veri agentis & non materiae, primo de Facultatibus naturalibus dicebat clare. Substantia ad materiam pertinet, delineatio & forma ad aliam virtutem. Addit unum experimentum Auerroes quod per se concludere si verum esset, scilicet quod ab initio embrionis totus est sanguineus sive vlla distinctione, sed hoc diceret Galenus falso est, & ideo potius oppositum concludit. Dicente Hippocrate in princ. in libello de Natura foetus: quod pars extima que membrana erat candida fuit: igitur oportuit ex aliquo illam candido generari, & non ex sanguine, igitur ex semine maris aut foeminae, & quanquam intus rubrum totum appareret, diceret Gal. (quod & verum est) albū nec syncerū nec multū in rubro multo atq; syncero breui tamen appearere etiam seminalia membra, & illorum substantiam, Auicenna verò dixit, quod membra formantur à foemi. vigesima neo semine, & quod ipsum concurrit fingendo etiam & teritiū trahens, sed tamen cum prius vim à masculino semine i. cap. 3. receperit. Et ita facit semen viri ut formam primam, menses ut materiam, semen foemineum ut instrumentum quoddam, visus est autem medius inter Philosophum 15. de An. & Galenim, & ob id ab Auerroë reprehenditur. mal. ca. 3.

Sed alibi dixit, quod semen fœmineum est semen imperfectum, & medium inter menses & semen viri: & ideo semen viri agit in semen fœmineum, respondet rationi Philosophi dicentis, quod aliquæ mulieres concipiunt absque emissione proprij seminis, dicit, quod primum potest aliquando emitte absque delectatione. Secundò, quod tale semen potuit esse effusum ante coitum: & sic mulier non potest concipere absque effusione proprij seminis, nam ipsum est materia generationis membrorum & medium inter menses & semen viri, & interim dum formantur membra ex semine fœmineo, sanguis nepsium paulatim transmutatur ad naturam seminis fœminæ & ad corporis substantiam inde, ac membrorum seminalium, quod autem transmutari non potest, efficitur caro: excrementsa autem expelluntur. Addidit autem unum, quod inueniuntur oua quæ carent albo, & habent semen masculi, & quod in his pullus generatur. Sed cum album oui referat fœmineum semen, videtur hæc ratio potius contra Auicennam, & ideo, ego lego potius cum negatione, & talia oua non generant.

Neque enim auctor unquam ubi verbo tantum sensus deficit culpari debet, Nam si velis affirmatiè legere præter id quod contradicit dictis ab eo, non est etiam verisimile, quandoquidem vix possit de hoc sumi certum experimentum, & tanto magis quod in superiori Contradictione ostendimus, oui album esse membrorum seminalium, & in mulieribus fœmineum semen, materiam constitutionis: igitur oui candidum seminis materiam referat, luteum mensum, genitura genitram viri. His visis ostendo semen fœmineum esse generationis partem agentem, ut enim dicebat Philosophus in secundo de Generatione animalium: si quod ex vulpe & cane sit ineat canem; ac rursus genitum canem fœminam, tandem dicit corpore canis exquisitè euadit: quoniam corporis forma à matre efficitur, si igitur corpus habet canis, at etiam operationes, aut non, si operationes habet vulpis, contradicit his quæ dixit in primo de Animali, nam nihil prohibet fieri transitum animarum ex uno corpore in aliud ut volebat Pythagoras Samius, quandoquidem anima vulpis erit in corpore canis.

c.4.

2.1.53.

Si vero

Si verò habet animam canis ut consentaneum est, & ratio docet & experimentum ostēdit, cūm pater primus vulpes fuerit, atque ideo anima primigeniti vulpis, atq; ideo secundi, necesse est tandem ut dicas formam & animam sicut & corpus ab ipsa matre contractam ac immunitatam, igitur mater ipsa affectuè concurrit, ac nō solùm corporis, sed etiam animæ causa est, quandoquidem videmus pueros non solùm forma, sed etiam moribus prunque matribus similes fore, quare necesse est tandem facteri semen fœmineum in generatioē & agens concurrere, quòd est propositum. Nec in omnibus animalibus, eadem enim esset captio quæ de testiculis, sed solùm in perfectis animalibus in quibus mater semen eiicit. Sed & ut materia quòd ex membrana circumgenita illi generatur ab Hippocrate visa demonstratur. Illud solùm superstitionem videtur quod Galen ex tribus mediā illam intestinalem elegerit, cūm nec rationi consonū, nec demonstrari possit argumentis vel experimento. Sed ad Philosophum redeo: Forsan dicet animam producti animalis aliam esse ab anima canis ac vulpis, & si ita est, vel semper mutantur, eruntque duæ animæ adhuc canis, & illius animalis formæ similium corporum, id est, caninorum, & species animalium infinitæ, quod prorsus naturæ repugnat. Vel dicemus, quòd à primogenito eadem sciuatur species, quamquam neutra, nec canis, nec vulpis: palam autem est quòd & sic corpora eadem à diversis animis reguntur, & quòd ex commixtione duarū specierum tertium genus nō producitur. Hæc itaque atque alia ex his absurdiora sequuntur. Rursus, si semē fœmineum generationem non ingredetur, castratae fœminæ concipere possent, at non possunt: sic enim experimento deprovensum est eas nō minus masculis steriles evadere.

Ex his habentur quædam corollaria nō inutilia ex Aristotelis ac Galeni sententia: primū, licet mulæ non concipient, muli tamen possunt generare, eadem enim ratio de his ac vulpibus procreatis à cane fœmina & masculo vulpe, licet facilis parua generent animalia quam magna. Secundum, hinni sunt animosiores mulis, quia hincus ab equo & alia generatur, & mulus ab asino &

H I S T . C A R D . C O N T R . M E D I C .

equa, muli autem hinnis maiores erunt atque robustior.
2. de Ge- res, mulæ tamen non generant, ut autor est Aristoteles
uerat. ani quoniam vterque parens à sterilitate patum abest. Ter-
mal. c. 6. tiū, filij tauri & equæ, sunt valde robusti atque audaces:
1. de Gene assimilantur enim patri. Quartum, pro generādo multū
rat. anim. confert, quòd protinus mulier menses finierit. Nam sic
cap. 19. cus vterus facit ne fœmineum semē à sanguine corrumpa-
ruxta finē patur. Sed ipsum fœminæ semen transit illico in fœtus
substantiam: atque interim sanguis seafim accedit, nec
fit mensum impetus antequam confirmetur genitara.

Quintum, si mulieri multum fluant menses in ipso
fluxu iuxta finem facile concipiēt: sic euim quantum o-
portet relinquitur, si autem parum, antequam efflu-
ant, quædam autem concipiunt in ipsis mensibus, qui-
bus os vteri à purgatione concludi solet, retinetur enim
ob hoc semen iniectum purgationis tempore, quòd si
morentur occluso vtero, non concipiunt, ob id pauci-
cum viroribus, ob temporum omnium occasionem,
non concipiunt, nisi virium in mare ipso fuerit. Sex-
tum, iuuat igitur plurimum ad concipiendum ut fœmi-
na prius semen emittat ante marem, atque illico mas se-
quatur: sic enim ad cornua vteri semen maris agnoscit-
tur: facilèque nutritur fœmineo, inde concrescit. Septi-
mum, semen fœmineum concurrit ut agens, debile ta-
men, præbet autem materiam membris seminariis, ner-
uis, venis, arteriis non totam, sed commixtam masculi-
no, fiunt etiam ex utroque semine duæ interiores mem-
branæ circumambientes fœtum, extima verò ab illis ac
sanguine. Sed dubium est, an masculinum semen ut ma-
teria quadā concurrat: videtur hoc quæsisse Aristoteles
2. de Gene ac breuiter pertransisse his verbis. Hoc inquā genituræ
ratione semē dissoluitur, in spiritūmque versum euaneſcit, cum
Anim. naturam humidā ac aquæ persimilem habeat. Quāobrē
cap. 3. quærendū non est an semper foras exeat, neque an pars
vlla sit formæ cōstitutæ, vi neq; de succo à quo lac cogi-
tur, quari tale quid conuenit. Nam is quoque mutat, &
nulla pars constitutæ magnitudinis est. Huic sententiæ
hę rationes suffragantur, ouum generat pullum, & semē
quod in eo est, exiguum adeò est ut nemo iure dubitare
debeat, quin ipsum non sit materia aliqua membrorum.

In cartilagineis quoque ut iam dictum est, nihil in fœminam mare immittente sit generatio, non igitur in illis materia ex mare subministratur, esset etiā idem efficiēs ac materia, imo dux materiæ corporis, imo tres, semen fœmineum mēles & semen masculinū, atque hæc cōpago inartificiosa, & non naturalis. Adducunt in oppositū quidam experimentū Hippocratis in lib. de Natura fœtus, vbi in sex diebus vidit mēbranā albam circundatā, quare cum illa ex sanguine gigni non possit, relinquitur ut ex semine maris: sed hoc non cōcludit, nam posset ex sanguine etiam gigni, & ex semine fœminæ ut censem.

Galenus. Igitur Galeni prima ratio in primo de Semine ^{cap. 2.} habetur, animalia & mulieres si concipiunt retinent semen, & si non retinent non concipiunt, necessaria igitur est genitura masculi ut conceptus materia. Responderet Philosophus, quod retinetur, sed in spiritum convertitur. Contradiceret Galenus cum aqua in aërem vertitur, ampliorem occupat locum, quare fieret uterus spiritu plenus, quod tamen non cernitur. Ad hæc Philosophus posset dicere, quod vel insensibili modo paulatim spiritus foras exit, vel semen ipsum superfluis immiscetur atque cum illis vñā foras eiicitur. Contradiceret Galenus vel sanguis ille menstruus permutatur in venis, & sic non indigeret feminis virilis virtute, vel extra venas: & sic euaderet trumbus & res sine forma. Ad hoc Philosophus diceret quod virtute semenis primo in venis post extra sensim immutatur. Rursus diceret Galenus si resolutur semen, igitur generatio est violenta, quia imbecillior perpetuo actio euadet, agente corruptio ex parte donectorum finiatur. Responderet Philosophus ad hoc quod duobus modis actio validior fit procedente tempore, primo quia ex spiritu spiritus genitiuus efficitur, ut etiā in ignis propagatione, vnde copiosus spiritus ad generationem magis facit. Secundo quia materia ipsa magis est præparata: ideo à debiliori agente magis tamen immutatur. Galenus ad hoc diceret si spiritus gignens ex alio gignatur, nunquam cessabit hæc actio in corpore. Responderet Philosophus quod cessat quia adeptus est finem. Alia Galeni ratio natura nihil frustra agit, sed materia feminis cum sit tenax & candida

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

est aptissima generationi neruorum & ossium, igitur non debet idam coniugere ut ex sanguine producat postmodum haec membra. Ad hoc diceret Philosophus quod natura non facit nisi ea quae potest, sed quia semen concurreat actiue, ideo non potuit esse materia, quamvis fuisse melius hoc si esset poruisset. Ad hoc Galenus diceret quid prohibetur quemadmodum in seminibus plantarum, ne quae sunt partes spiritus generans & semen quod sit ut materia? Nam & triticum nane terra producit gerumen, nec inconuenit materiam esse agenti iunctam, bene esse non potest ut agens & materia sunt idem, quia idem ageret in seipsum. Ad hoc Philosophus diceret quod possumus videmus quod sanguis couertitur in nervos: neque enim possent ex solo semine in tantam crescere magnitudinem quod prohibet ne statim ab initio ex sanguine nervi & ossa procreantur. Quod vero de seminibus adducatur exemplum. Respoderet semina arborum gerere vim maris ac foeminae simul, ideoque partem illam quae germinat menstrui sanguinis vicem subire.

cau. II. Cauta autem quod semen plantae contineat naturam feminae & maris est, quia non poterant simul, congregari cum motu carerent. Adducitur alia ratio in primo de Semine membra seminalia vocata ut os & nervi praecisa non regenerantur, sed quicquid ex sanguine generatur praeclaram ex sanguine regenerari potest ut de carne apparet, igitur ossia & nervi ex sanguine minime generantur. Asaphor. 19 sumpta propositio habetur in sexta Aphorismorum. Hic inquam Philosophus reflecteret argumentum, si non regeneratur os quia generationis materia deest, igitur etiam nutritionis, quodquidem ex iisdem quibus generamus nutrimur. Ideo diceret Philosophus quod vocantur seminalia a similitudine, tenuior enim ac purior sanguinis pars ex toto a semine evicta in illius similitudinem transiens, ossa & nervos effingit: causa autem quare non regenerantur haec membra in hoc libro iam declarata est. trac. 3 con tradic. 9. Rursus semen est materia vtilis & naturae dilecta, sanguis menstruus est excrementum, igitur membra ex semine magis quam ex illo sanguine sunt. Hic Philosophus respondebit semen esse nobilius, est enim agens: verum sanguis menstruus est superflua ratione induitum non autem

fœtus. Quædam enim sunt miseras ut lac in mulieribus, quæ ramentum sunt præstantissima. Est & nostra ratio: Semen vel cogitatur trahens aut non trahens, aut quoconque modo contingat non cogitur. Si ab initio nihil trahit manifestum est prima membra ex semine ipso generari. Si autem trahit ab initio ac cogitur, adhuc manifestum est ex semine ipso aliqua membra generari. Si non cogitur & diffundit continuo universum, nulla profusa fiet generatio, cum neque sit ager. Rursum igitur quod solum reliquum est maneat & non diffundat nec cogatur, aut igitur sanguine non impletur atque sic generatio erit ab exteriore agente non naturalis. Si autem impletur aut non evanescit atque sic partes corporis ex semine constituantur: vel tandem evanescit postquam opus absoluatur, & tunc a quo sit haec resolutio non a calore cum sit humidus coniunctus, & etiam quia pars terrea resolui nequit, aliter ut declarauimus, daretur retrocessus in aetatisbus. Et etiam in generatione & nutritione qualibet pars partis fuit & refluit. Alia ratio nostra est quod homo non nutritur ex semine perfecto ut superius docuimus, cum sit alterius speciei ab eo quod erat præparatum nutritioni membrorum, sed ex eisdem nutritur ex quibus generamur iuxta Galeni sententiam, igitur non generamur ex semine tanquam materia. Et sic videatur opinio Aristotelis adhuc stare. Responderet Galenus quod generatio sit ex actu tali & nutritio ex potentia tali, modo illud quod nutrit est semen imperfectum & potentia semen generans, igitur nos generamus ex materia lib. 2. de seminis. Pro Philosopho etiam facit argumentum Averroes de semine foemineo. quod deducit ad Empedoclis agens. absurditatem. Turisanus in artis medicæ expositione sequutus est Philosophum in utrisque questionibus, existimans quod foemineum semen non concurrat, quia magis concurreret foemina masculo dupli materia & uno praeterea efficiente, sed hoc nihil est, nobis concedentibus quod plus confert foemina ad generationem pueri quam mas, ideò etiam assimilantur magis matri quam patri. unde adagium. Vxorem talem accipe qualem optaris esse filium: nec tamen principalius concurrit, cum mas sit primus agens. Sicut & Sol principalius concurrit ad plantas.

sum generationem illarum semine; cum nulla sine solis
 virtute multæ sine semine generetur, nec tamen plus sol
 in plantatum generatione confert virium quæm semen.
 atque ut generaliter dicam hoc in omnibus agentibus
 quæ ordinem habent accidit. Eodem modo quia dicit se
 men putreficit in terra sit plantæ generatio, non ex semi-
 ne nisi ut agente ita in animalibus. Respondeo assum-
 ptam propositionem esse falsam. quinimo solus seminis
 cortex euangelicis, quod intus est in plantæ primordia ab-
 sumpto. Cum autem dicat quod id est principium cum
 parte affectus, iam dixi principium esse spiritum, partem au-
 tem facti semen. Dico igitur quod semen masculinum in-
 greditur generationem ut materia, solo spiritu generante ut
 afficiens iuxta Galeni mentem. Nam vel efficit totum semen
 vel solus spiritus: si totum erit aliquod animatum homoge-
 neum seu similare, imo quod erit nutrimentum & excre-
 mentum. Si vero solus spiritus, oportet ut materia seminis
 non sit frustra. Diceret Philosophus quod est ad conté-
 perandum spiritum. sed hoc non sufficit, videmus enim quod
 natura semper generat materiam proximam agenti, ut lac
 in foemina pariente, & primum subiectum generationis in
 semine plantæ. igitur prima actio, ut non sit cum contra-
 rior est spiritus seminis in sua materia, ut maximè gene-
 rationi, & impressioni apta. & hoc modo agit etiam in fo-
 mineum semen ultimo in sanguinem menstruum quem
 interim preparauit. & haec est veritas ipsius rei. facile est
 his quæ in oppositum adducuntur respondeere. Sed iam gra-
 uius vrgemur nempe Galenus secundo Virtutum natu-
 ralium inquit, semine maris opificis naturam habet, sanguis
 autem foemineus. ut cera quedam ad Phidiam comparata
 materiæ vices subit. nam et si ossa, nerui, cartilagines, mem-
 branæ atque alia eiusmodi exanguia sint, omnia tamen
 cap. 14. ex sanguine ipso sunt genita. Et rursus prima Aphorisi-
 post initium morum substantia innati caloris nostri velut & semenis
 aërea est & aquæ, reliquum autem nostræ generationis
 cap. 2. principium sanguis menstruum, ex quo videtur hanc ma-
 riginem generationis illud efficiens existimasse: cum calor
 prima ter naturalis non possit proculdubio esse materia. & primo
 cap. 4 de Tuenda sanitatem cum dixit: Sanguis seménque geni-
 tale, generationis nostræ principia sunt: ille ceu materies

apta, hoc vero ut opifex. Et Auicēna dixit, odor seminis viri tantum ingreditur generationem iuxta Philosophi mentem, velut etiam in ouis prolificis videmus in quibus post solutionē à mare ros solum quidā aduenit, cūset etiam generatio auctio quædā cum principiū mutationis esset in eo quod mutatur. appareatque id in artib⁹, vbi nunquam artifex est pars facti. Verum ut dixi, neq; veritas est propter hominē relinquēda, neque sensus ob rationem, nec autoris opinio ex his quæ obiter tractat exploranda. Nam & Auicenna alibi fatetur semen masculinum partem esse foetus, & Galenus dum ex compo-
 sito tractat edocuit. & ratio ipsa ostendit ita esse. Vnde ^{lib. 16. a.} ^{animal.} etiā prima Aphorismorū inquit, tria sunt quæ substan-
 tiā nostri corporis ab initio compleunt, Sanguis, spiri-
 tus, semen, ex quibusab inicio ut in libro de semine di-
 cūtum est, membra nostri corporis solidiora constituun-
 tur: & rursus secūdo de Tēperamentis inquit, cōstitutio cap. 2. i.
 nostri corporis sanguine ac semine ab initio cōstat. ^{apo-} ^{prin.}
 Sed Auicenna existimat quòd spiritus seminis agat in
 semen, & conuertat in ipsum perpetuo, & hoc modo se-
 men masculinū sit pars foetus, nec evanescat, nec sit ma-
 teria. & quòd Philosophus hoc crediderit, quām opinio-
 nē sequitur Conciliator. Sed prēter id quòd nō sequun-
 tur veritatem, nec apparentia, cū sic natus esset semper in
 moribus patri similis, neque hoc Philosophus dixit, nec ^{vbi supr.} In para-
 etiam Auerroës illi tribuit, habet etiam duas rationes ^{ph. 1. de}
 contra se: prima quia spiritus ille semper generaret cū sit generatu-
 agens naturale. nā esset spiritus similis illi qui est muta-
 tūs in testiculis. & sic nō posset perficere foetus, aut si per-
 ficeret, generaret etiam. Secūda quæ difficilior est, quod
 posset spiritus generati sine corde. hoc autē est impossibili-
 bile penitus: cū non possit esse alibi tantus calor. addu-
 cit etiam Galenū in manifestam contradictionem. Cum
 igitur dixit Galenus quod ossa & nerui & talia sanguine
 constant in libro de Virtutib⁹ naturalib⁹, verissi-
 ma dixit, neq; vlla ex parte iam dictis repugnantia: si
 quidem maxima illorum pars ex sanguine mutato ge-
 nita est. sed non potuisse mutari sanguis ab initio, si
 non fuisset prima illorum generatio ex semine. Dicant
 mihi quæso cur sit quòd ossa ab initio cum foetus est mi-

minus sunt rubicundiora, successu autem temporis dealbantur. hoc non est nisi quod pars quæ ex semine cōstat temporis successu quod sibi adiectum est, sibi assimilat perfectè. at oportebat si ibi non erat semen contrariū evanire. Sed iam dicamus, cur senum filij maximè patribus similes sunt: quia raro coēentes multum seminis emittunt, quod quanquam debile sit, molis tamen ratione membra efficit similia patri. at si sola virtus maneret, similiores essent filij iuuenum, cūm robustius semen sit, ob hoc ad generationem multum refert, ut raro pater coēat.

Nunc modò videndum est, cur filij masculi euadant.

apho. 48. Hippocrates quarta Aphorismorum inquit, fœtus males in dextris, fœminæ in sinistris magis, Galenus expōnēs dicit quoniam calidior est vteri pars dextra, eo quod iecori vicinior. semen quoque à dextro effusum testiculū fœminæ, vt pote repurgatum à serosa parte calidius est: ut ex dissectione satis constat. & in sexto Contradicentium declarauimus. Hanc igitur sententiam Hippocratis Philosophus. quarto de Generatione animalium Anaxagoræ ipsi tribuit.

*cap. de
Vtero.
cap. 1 in
prim.*

Alia opinio eadem recitante fuit Empedoclis, quod vterus calidus masculos, frigidus fœminas pateret. esse autem calidum vterum, vel ob iuuentutem, vel ob membrum sauguinis naturam: cōtrariis rationibus frigidum. Tertia Democriti ut vietoriam seminis sequantur. Vincente masculino masculus, fœminino fœmina oritur. Contra hos Philosophus inuehitur: nam sèpius visum est in geminis, masculus in sinistra, & fœmina in dextra vteri parte. sèpius etiam masculus & fœmina in eadem vteri parte, quam masculus in dextra, fœmina in sinistra. nec hoc Hippocrati contradicit, dicenti, quod magna ex parte. Sed neque Empedoclis ratio stare potest cūm in eadem parte vteri, vt dictum est, mas ac fœmina generentur. Si igitur pats illa calida est, non potuit fœmina, si frigida mas generari. plus etiam videtur mas à fœmina differre, quam sola caliditate. Democriti autem sententia si vera esset, oporteret masculos patribus, fœminas matribus semper esse similes. Neque etiam verum est quod Leophanes dicebat, à teste dextro ma-

culam, à sinistro fœmineum semen decidi. ob idq; obligato sinistro testiculo semper masculos progigni. hoc enim experimentum refellit.

Quinta opinio Philosophi est in qua præsupponit: primo quod mas fœmina sit calidior: refellitq; opinionem Hippocratis dicētis, quod mulier viro calidior est, quia sanguinem habet calidorem. alijs dixerunt, quia sanguine magis abundat. primum Philosophus ipse negaret, nam tenuior est sanguis fœminæ ac aquæ magis persimilis quam viri. abundantia verò sanguinis excrementitij caloris ostendit imbecillitatem. in qua sententia etiam Galenum habet consentientem. Dictum verò illud in libro de Mulierum morbis Hippocratis l. 6 est, Nam ut testatur autor libri de Semine ipse etiam condidit libros de Morbis muliebribus, quare liber de Morbis muliebribus, ut dictum est Polybij, aut etiam forsan, ut quidam existimant, Herophyli. Cuiusvis modo fol. 2, sit, non est Hippocratis. Igitur vincente semine masculino, inquit Philosophus, mas qui per se à natura intenditur, generatur. vbi autem non euicerit fœmina, est enim fœmina mas oblausus: & contraria illi. ob id cum in cordis generatione vicerit masculinum semeq; masculus generatur: si autem non vicerit, in contrarium mutantur, id est, fœminam. Ista respōsio non videatur satisfacere, quoniam oporteret ut masculus esset similis patri, & fœmina matri. Item non datur agens fingens membra fœminæ. nec potes dicere quod masculi membrum solum deficiat perfectione à membro fœminæ, cùm dissecatio ostendar, quod in utero sunt multa quæ non sunt im membro virili. Et ideo hæc ratio etiam militat aduersus Galenum, qui posuit quod causa masculi & fœminæ sit ex calore. dicit ille, natura primò absoluīt membrū: deinde protrudit illud foras frangendo septum, velut in ortu infantis. genito igitur membro virili intus si calor deficit, non protruditur foras, sed intus manet, atque ita vocatur uterus. Si autem calor vigeret, exit membrum virile & sit masculus. Similitudo habetur à talpis quæ habent oculos paulò vitiatos, ab aliis deficientes animalibus. Ista ratio est persuadens, sed non demonstrans. primò, quia nullo modo possimus fingere animal quod

2. de Semine
nec. 5.

habeat vterum persimilem membro virili quomodo-
 cunque inuertatur. nam testes in mulieribus sunt extra
 scrotum, seu vterum: in viris autem intra. Deinde, coles
 ipse solidus & vterus est iapanis ac tenuis. nec potest ca-
 lor esse causa. cōtrarium enim potius efficeret. dilatat e-
 nam calor. & si dicas, quod inuertitur in exēdo, oportet
 ut scrotū esset magis remotū à pectine, quām coles,
 in multis etiam animalibus est magna differentia inter
 membrum virile & fœmineū. Quod si dicas, quod ali-
 quo modo differunt, quærendum est igitur, cur natura
 ab initio membrum virile formauerit, & nō fœmineū.
 Si dicas, quod ob calorem, istud contradicit Galeni pla-
 citis. Si dicas, quod à virtute formam dante: igitur vbi
 calor deficeret, aliqua mulier haberet vterum cum testi-
 culis intra, & vbi abundaret post constitutionem vteri
 exiret vterus cum testiculis extra scrotum, quod tamen
 nunquam visum est. Alia igitur opinio fuit autoris li-
 bri de Semine scilicet, quod tam semē masculinū quām
 fœmineum haberet vim generandi masculos ac fœmi-
 nas: si igitur vincit pars perfecta ex vitroq; semine partē
 imperfectam, efficitur masculus, si imperfecta fœmina.
 & hoc modo vincente masculino semine fit fœtus patri
 similis, fœmineo autē matri. & ita perfectio seminis est
 causa masculi, & fœminę imperfectio, sed victoria semi-
 nis est similitudinis. Ista opinio nō est vera, quia masculi
 essent omnes fœminis præstantiores, quod falsum est.
 videmus etiam aliquos bonae temperaturæ qui generat
 fœminas & imbecilles masculos, & etiam cum frequen-
 ti coitu. Pro horum igitur solutione respondeo, quod
 masculus est calidior fœmina, quo ad membra genera-
 tionis, ut declaratum est. nec obstat quod fœminę cùm
 vterū exierint sint celerioris incrementi, & celerius ad
 veneris usum perueniant masculis. primum enim est ob
 abundantiam humidi, secundū, quia semē fœmineum illa
 perfectione non indiget qua masculinum. indicio autē
 est non esse ob caliditatē, nā celerius sicut etiā impoten-
 tes ad generationem, & celerius longè senescunt mas-
 culis. Ratio autē menstrui sanguinis est, quod nō cōtraxe-
 runt tantā caliditatem. id est, quæ perfectam in iecore,
 ob id transmittit, & etiā quia humidius est, ideo plus de

sanguine generat. indicio est quod à suppressione mensum celerimè transeunt in hydropon, natura nō ferente tantam vim sanguinis imperfecti. cūm igitur virtus effingens membra generationis fuerit maior in semine masculino, generatur membrum simile masculo, quod si vincat pars feminis fœminei, qua delegata est generationi membra fœminei, fiet fœmina. si vtrunque semen pars fuerit, cūm non possint hæc membra esse similia ut in corde & iecore & pedibus generabitur Androgynus: habens vtrunque membrum. Et quia ad conseruationem fœminei feminis vterum generantis iuuat multum semen fœmineum delegatū generationi iecoris ac cordis, ideo generatur hepar cōueniens fœn inæ, quod resecet multum de sanguine, & ita cor etiam proportionatum, aliter vincitur semen fœmineū vteri causa, aliquando à semine delegato coli generando, nō merito eius, sed merito cordis, & tunc generatur homo audax, sed ad venerem imperans. & si vincat semen fœmineum vteri, & semen masculinū cordis & iecoris, generatur mulier moribus virilibus, & carens menstruis, ac plerunque sterilis. Nec minor, imò maior est differentia fœminæ à masculo in humido, quam in frigido. Et ita hæc octaua opinio nostra omnia seruat apparentia. Et quia calor iuuat ad conseruationē vitilis seminis magis, ideo maseuli, ut bene dicebat Hippocrates, sunt magis in dextra parte, quam in sinistra; & à testiculo dextro, quam sinistro, & à calida & sicca testiculorū temperie, quam à frigida & humida, ut dixit Galenus secūdo Ar- cap. 39. tis medicæ. non igitur male dixit Galenus aut Philo- phus aut Hippocrates, sed solū imperfectè. Constat igitur quod ad generationem multū confert, ut mulier exsiccat corpus, & vterum comedendo phu & artenissiam per aliquod dies, purgatio etiā cū turpeto cōfert. & ideo plures steriles post m̄orbos conceperunt. Eodem modo hæc conferunt ad generationē māculorum, & in coitu pēdeat super dextrū latus, & illico cōplere post absolu- tam venerem, mulier se super ipsum vertat. & hoc multi lib. 3. cap. experti sunt, qui non poterant habere masculos filios. 74. in vñ iuuant & ad conceptū pulegiū & scandix & castorei mo timis ver- dicum. Sed & venus à tergo iuuat multū ad cōcipien- bis.

dum teste Paulo. Ratio est, quod semen non tam faciliter diffuit: neque enim anterior uter pars tot venas excipit, sinuosaque vena ingressu obstaculum fit. alius ob prauam imaginationem vehementior seminis ejaculatio.

Sed hic cadit dubitatio, an testiculi feminæ possint esse calidiores masculis: dico quod non tametsi possint in libidine pronæ esse magis ob serosam partem & renum ac circumiacentium partium caliditatem, quamquam perfectio seminis in masculo non fiat ob calorem sed ob refractionem, & membrorum generantium formam atque figuram. Caliditas tamen ac siccitas temperaturæ testiculorum ad generationem confert, cum talis temperatura crassum habeat semen, & sit fœcundissima iuxta Galeni sententiam secundo Artis medicæ.

cap. 49. Sed quomodo calor & siccitas cogunt? cum quarto Meteororum attenuent. propterea & sanguis in arteriis continetur tenuissimus est. Respondeo, quod concoctione incrassat ubi nulla fiat separatio velut in semine.

apho. 62. Sanguis autem arteriarum non est subtilis ob concoctionem, sed quia transit per septum cordis dextrum, dum ex dextro in sinistrum ventriculum trahitur. Sed maior exoritur difficultas: nam quinta Aphorismorum post me. piunt vel ob nimiam caliditatem, vel siccitatem uteri, dñ com. Galenus in Comm̄to dicit hoc idem verum esse etiam de temperie testiculorum. Quapropter, inquit, oportet, ut Plato ait in Theoreto, tunc tales mulieribus ilungere coniurariam qualitatem uteri habentibus, quomodo igitur calida ac siccata testiculorum temperies fœcundissima esse poterit? Respondent quidam, quod comparata ad uteros frigidos & humidos: ista responsio non satisfacit, quia hoc esset per accidens. Dico igitur quod aliud est ratione qualitatum, aliud substantiaz. merito qualitatum, calidum, & siccum semen est infœcundum, ut habetur in autoritate Aphorismi adducti. sed quia ad caliditatem & siccitatem testiculorum, sequitur seminis substantia densa & concocta, & spiritu plena: ideo tale semen his de causis est fœcundissimum. Quod si postmodum in uterum incidat frigidum & humidum, nihil potest esse fœcundius.

Supereft modò difficultas, quonam pacto parentibus filij affimilentur. Galeous in secundo de Semine inquit, *cap. 2.* quoniam & mētrāus sanguis aliquid agit, & semen masculinum aliquo modo & patitur, & materia est age igitur, vincat masculinum semen, tunc patri affimilabitur: si autem fœmineum, atque cum illo menstruus sanguis matri. Sed satis mihi videtur obiter tam difficilem tractasse questionem, cum in aliis facilitioribus tot verbis vtratur. Sed agendum veritas illa sit: quomodo oculis patris affimiletur, naso matri, non explicat? & rursus, cur aucto materno, ut ego qui Iacobo Mihorio materno aucto moribus, ingenio & corpore sum persimilis? at decebat magis patri. videtur etiam difficile, ut inquit Philosophus, hoc tueri nisi vtrunque semen ex toto decidi affirmemus. at nō deciditur. Neque si decidatur, fieri potest ut simul & mas sit & matri persimilis. Ergo Philosophus 4. *de genipse tria supponit.* primū quod motus alij aetu, alij post *ner. anim.* tentia vniuersaque insunt. Secundum quod cam degene- *cap. 3.* rapit in contrarium abeunt. Tertiū quod in proximum. Igitur Socrates & hic homo est, & masculus, & homo, & animal, & viuens. Si igitur semen sanguinem matris euicerit, procreabitur puer patri persimilis. Quod si puer defecerit, paterno aucto. sinautē minus adhuc validum est patruo. tum vero si multum vincitur, ut dictum est, fœmina procreabitur. at si adhuc minus possit nō ex humano genere sed solum animal, atque ideo monstrum. at si minus, viaenstantum ut mola. At vero quomodo mas matri similis aut fœmina patiti? Respondet motus qui à patre & ab vniuersalibus causis fœmini inesse actus: potentia. autem qui à matre atque aucto. residet enim vis affinitatis in matris sanguine ipse matri, tum aucto materno, atque aucto. & in semine patris potentia motus aucto paternæ, cæterorumque maiorum suorum. Cum igitur semen à proprio vigore destituitur, quod potentia est agit ad affimilandum, formas enim plures veritus a stupore, potentiam finxit. velut iacet electua quæ sensuum habet ac nutritiæ. igitur in proximâ formam mouentem transit, cum à validissima destituitur. earum autem formarum nullus est ordo ob id alij similes efficiuntur. At hæc Philosophi ratio dubia est: nam quo-

HIER. CAR. CONTR. MEDIC.

modo patruo similis efficitur? cū nullum semen potētia
patrui formam aut fratri contineat. Deinde quomodo
referet quod iam diximus pedibus & toto corpore pa-
trem, delineatione autem vultus ipsa matrem? Tertio
quomodo eicatrix patris velut de Chalcedonio viro di-
xerat in filium trāfibit? tum verò quonam pacto si vice
semen ut masculus fiat, nūc etiam victum matri aut alijs
assimilabitur? Deinde si non exciditur à partibus quæ
jam consistant, sed à nutrimento, vnde illi causā simili-
tudinis? an in corde totius corporis similitudinem con-
traxit? difficultia sane hæc & prorsus miraculis similia.
Benéque meo iudicio fecisse videtur, qui tādiu solutio-
nem quæstionis distulit. nam cum in primo libro eam
mouisset in quarto soluit. Dicamus igitur quod qui-
libet tam pater quam mater, constat ex utroqæ semine
suum parētum. & in diuersis membris est virius alte-
rius ve seminis superabundantia. Cum verò deciditur se-
men à patre, si quidem validæ omnes partes fuerint de-
cidetur validū, atq; filius patri assimilabitur. Si autem
semen quod ex patre deciditur capiti pertinens inuali-
dum fuerit, vincatque ibi matri semen, quoniā processu
temporis paternū est debilitatum, cæteris autē in mem-
bris validū sit, generabitur puer aut puella similis patri
in omnibus membris, solo capite cuius paternæ assimili-
atio. Quod si ex toto semen paternū, quod à capite deci-
ditur debile fuerit, vincatq; vxoris semen, natus matri
capite, cæteris in membris patri similis erit. Quod si se-
men quod ex patris capite deciditur debile fuerit: patris
tamē ac matri eius seminis vis valida, natus caput simi-
le patruo paterno habebit. Nā patruj caput ex paterno
& materno compositum est, vel altero vincente. eodem
modo si imbecilia omnia ex parte fuerint exinanitāque
etiam in illo majorum virtus, natus pro membrorū ra-
tione, in quibus semē matri, aut patruo materni cui vel
auia vincet persimilis erit. Sicut igitur in anima est vis
imaginādi, & ratio, & memoria, & tensus, ita in corpore
sunt multæ formæ, nō solum natura sed loco distinctæ.
Velut et meum assimilatur in natura patri meo & auo
paterno Antonio Cardano. & ita proauo facio alteri, &
auao Aldo cū incertosserint ab illius ortu ad hanc usque

diem anni c c x x . fuerūt enim omnes viuacissimi , non tamen ut audiui forma similes . Sed dices hic relinquuntur quinque dubitationes . Prima , quomodo possit cicatricis vestigium transire ex patre in filium . & Hieronymus Cardanus medicus affinis noster , habet in brachio sinistro vestigium nigrū pilosum in parte sylvestri radij seu cubiti , quod contraxit ad vnguent ab auo paterno Iacobo . Secunda est quoniam pactus cum semen non decidatur à toto , neque à partibus in actu , sed sit solum nutrimentum quomodo potuit efficere sibi simile ? Tertia , si masculus à masculo fit , quoniam membra genitalia vincunt , oporteret esse genitale filij semper simile genitali patris . Quarta , quia si corrūpitur forma membris aut debilis redditur , quomodo potest ibi esse forma seminis alicuius parentis valida ? Quinta , quia poterit pater nulli parētum suorum assimilari , & tamen natus patruo assimilabitur . Addunt aliqui ex quibus est Avicecenna , quod ob imaginationem filij etiam alienis assimilantur . & adducitur exemplum de Iacob , qui decipiens Laban sacerum suum , quotiens vellet procreari agnos albos ponebat baculos decoratos & pecudes bibebat , nam ibi arietes cum eis coibant : nascebanturque agni non parentibus , sed ligno quod præ oculis habebant , dum concubereat persimiles . Et Philosophus dum reddit rationē , cur minus filii hominum quam belluarum parentibus suis similes reddantur ; in hominū imaginationē refert . Sed hoc responsum est secundum vulgi opinionem , ut pleraque quæ in Problematis cōtinētur . Illa autem opinio ab adulteriis inducta est : quippe cum impossibile sit tamē maxime si quid sit in patre præcipuum boni , aut perspicui mali , quin vel moribus vel membris aliqua ex parte filius non referat patrem . Quod verò attinet ad sacram paginam mihi ut medico curæ non est . ad dubitationes , igitur dico quod quamvis semen non decidatur à membris , impressionem tamen ab illis recipit , quoniam mutatur , sed nondum mutatum est ideo potest efficere simile & nō simile . Sicque patet ratio duarum primarum dubitationum . illud adiūcito quod quandoque trahit aliiquid iam assimilatum membro secum , tuncque sit perfecta assimilatio . & si di-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

tas est homogeneū semen, ac sibi ex toto simile, respondeo, quod substantia simile quidem est, aliter parte percutē homo mutilus nō raro nasceretur. Sed tamen in qualibet parte mixti est tota vis, quae postmodū distribuietur. De genitali filij respondemus si à corde vel iecore, ut diximus, non iuuetur simile efficere. Sed reputatur etiam à semine matris & à sanguine. & quandoq; debile est, sed virtus paterni seminis ipsius patris in eo vincit. has omnes ob causas frustratū similitudo. Corrumperunt autē forma membra generantis semen, quia ab aliis vincitur formis. nec est necesse ut si vietus vincitur, ut vicit etiam vincatur. de patruo parentibus non simili si filius frater ei similis sit, casu accidit. Memēto tamen ut in solidis ac seminalibus membris filius plerunq; patrem refert, sic in carne matrem, fallitque hoc delineamenta sēpe. Quae quando multum cōfunduntur à multisq; maioribus secundum diuersa membra capiunt similitudinem casu quodam, licet non sēpe, citra adulterium alienum virum exquisita similitudine referunt. Sed dubium est cur semen factum sit in animalibus perfectis

com. 13. Et à natura dicebat Averroës duodecimo primæ Philosophia, & in disputationibus quod à putredine genita gerantur à corporibus cœlestibus, vitamque ab illis fortiuntur. Verum secundo de Generatione animalium, &

18. dispu. 9. dubio 2. invenit enim, & rursus in quinto de Natura animalium, ubi differentiam posuit eorum quæ semine & quæ sponte gerantur subiectam materiā loco semenis ponit, alia enim ex aliis insecta gerantur. ut maxime in

cap. 1. quinto de Natura animalium multis exemplis docet. Ca-

cap. 11. lorenz autem syderū causam esse vult. Verum quomodo

c. 1. Et 19 illud est intelligendum quod ab Averroë scribitur septimo primæ Philosophia, si à forma separata animal geratur, igitur absque materia. Themistius itaq; in ex-

positione secundi de Anima dicit, animalium duo sunt genera, quorum enim perpetua est generatio, ut quæ semine procreantur, illorum est particeps magis natura immortalitatis: quæ autem solum ex patri materia ortum habent, cum illorum non sit adeò perpetua generatio, nec erunt talia immortalitatis adeò participantia naturam. ut quæ solis ac statim quibusdam temporibus apparet

reant sintque. Vnde liquidò appareat, semen esse ob perpetuitatem generis & immortalitatis speciem quādam. Philosophus autem & eius interpres Auerroës dixerūt t. & c. i quod tam animata quām quæ anima carent, ab exteriōri mouentur motore, tametsi animata videantur sponte moueri. lateāque quomodo animata ab alio moueantur. nam quod per se mouetur simile est mundo. Sed A- cap. I. uicēna quintodecimo de Animalibus existimat omnia animalia ex putredine posse generari. & dat exemplum de Bombycibus qui peruererunt in urbem Scealicam: & est quasi dicas sancti seminis post pluuiam magna, & tegebatur tota terra & fecerunt sericum. Et hoc animal fuit cognitum etiam Philosopho quod non nunc putamus noquum quinto de Natura animaliū. refertquē primam Pamphilam Platis filiam in Co insula ex illo-^{cap. 19.} rum cotto texuisse telas, atque inde vestes. ergo non hoc nostrum sericum est quo utimur, neque dum sericum erat in pretio apud veteres fuit. Igitur ut ad propositum reuertar Auicēna aliud dat exemplum de scorpionibus amici industria genitis qui alias generauerunt, tum de piscibus in noua aqua. quod nos singulis experimur diebus, magna etiam pilcum iactura Lucius innascitur. cum nemo tam amēs sit, qui illum cupiat inesse vbi redditur sperat ex piscium prouentu. Sed quod maximum est de Fibro animali enarrat historiam, hunc Ca- storem quidam vocant. Hic genitus videtur ex putredine, cum visus sit solus in prouincia, quæ multis millibus passuum distabat, vbi ea animalia procreari solent. mitto quod lepores & capreolos in Ægypto procreari post Nili fluminis inundationem plerique fide digni historici, non solus Auicenna affirmant. Auerroës tamen ut dixi duodecimo prime Philosophiæ contra Platōnem ac Themistium inuectus, inquit, non esse formas separatas, quæ animalia possint generate, aliter possent generari absque agente eiusdem rationis seu semine.

Sed dicit in utrisque animalium generibus sufficit sola materiae præparatio. Dicit virtutes igitur hæ sunt in utrisque similes, niti quod præparatio in materia patri est à solo sole, sed in semine à sole & à patre. ista igitur præparatio inquit, à sole ipso in utrisque ad actum re-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

ducitur, generatioque ipsa perficitur. nec requiritur ad hoc forma separata. Cum igitur animal ex semine genitum, primo à natura intenderetur, non potuit sol supplerre solus ad materię præparationem, sed proprium agens requirebatur, cuius ope nunquam cessaret talis præparatio. aliter non primo ac principaliter, sed casu quodam, velut quæ putri natura constant, animalis huius conseruatio à natura intenderetur.

Qui igitur posuerunt ideas, ut Plato & Themistius, atque Apharabius Platonem sequentes, sustulerunt præparationem hanc, quoniam poterat idea non solum quemadmodum solis calor educere, quod erat præparatum ad actum: sed ipsam præparationem sine proprio agente perficere. atque ita non solum omnia animalia ex putri materia generare, sed ex qualibet materia quodlibet animal.

Differit igitur opinio Platonis ab opinione Auerroës in tribus. Primum, quod non omnia animalia possunt sine semine generari. Secundum, quod Idea non est sufficiens sola in genitis à semine inducere præparationem. Tertio, quod agens incorporeum, utpote Deus benedictus, licet contineat in se vires omnes, non tamen agit quicquam nisi medio corporis. & idem de Ideis erit statuendum. primam enim causam omnes formas continere concessit Auerroës duodecimo primæ com. 24. Philosophie, pro his autem explicandis, licet ex Themistio & Auerroë multa possemus adducere, hæc tamen sufficient.

Reliquum est tandem, ut paucula his adiiciamus materiae necessaria, velut de senibus, diximus quod similes sibi procreant: quoniam non solum, ut dictum est, multum semenis effundant, sed etiam quia concoctum. si tamen humidius sit, fœmina generabitur. non enim, ut diximus, magis confert ad masculi generationem calidum, quam ticcum. qui autem multum concumbunt, aut fœminas procreant, aut sibi dissimiles filios. In expellendo autem semine, hic ordo seruatur, ut validissima pars sit iuxta Galeni sententiam, ut dictum est, quæ primò eiicitur, debilissima quæ ultimò. ob id qui auctū habent virgē foramen, ut adolescentuli, raro generant,

& fœminas, & infirmos plurimum etiam ad generatio-
nem obest, si non intentus coles valde sit, sed flecta-
tur. accidit hoc vitio nerui cuiusdam sub cole existen-
tis, qui glandem ad se inflectit, dum membrum tendi-
tur. frangitur autem in coitu bona fortuna quibusdam,
aliis autem integrum manet, impeditq; generationem
magna ex parte. debilisque procreat natos. Hæc igitur
tot ac tanta de his dicta sufficient.

F I N I S.

HIERON. CARDINA- NV S MEDICVS AD LECTOREM.

CIO quam multa mihi, Lector cädidis-
me, circa ea quæ hic scripsi, obici possint.
Cum que communis hic timor fuerit scri-
bentium, ex eis plerique, inter quos Galen-
nus extat, libros suos accusationibus excus-
ationibusque citra artis utilitatē, sed non
citra legētiū radium atque iacturam re-
fuserunt. Honestiorem ego sanè arbitratus sum orationem illam
atque utiliorem, qua nec Lectorem nolentem vexaret, nec mo-
ram studiis afferret, & simul cum presentium calumnia à libro
ipso excinderet. Sic enim praesentibus me satisfacturum puto, &
nuage hæc ad posteros non deferentur. nec iminxte libris nostris
illorum ordinem conturbabunt. Scripsimus alias de Consolatione
libellos tres, & de Proprietis libris unum, in quibus quantis cala-
mitatibus afflicti fuerimus, quam forti animo rem literariā nix
fuerimus, augere edocuimus. Neque nobis, quod sibi plerique no-
strorū temporū affuisse gloriatur, Mecenates ulli vñquā fuerūt:
vñquamque nō magis fuissent qui obessent, ita ut sine auxilio, ita
etiam sine impedimento fuisse. Solus Sfondratus cardinalis, annis ab
hinc tribus aut quatuor non mihi leui fuit auxilio: ita tamen ut
ob fortunam meam potius propulsauerit iniuriā (neque tam ea id

parum fuit) quām euexeris. Fuerunt & qui ad Astrologiam impulerint, non tam, ut reor, quod sperarent, quām irridenter artem quae proorsus vana & habebatur, & erat. Nempe in tāns absurdō labore nihil contulere, ut neque alias quispiam. Fortuna ne id acciderit mea, an temporum vitio, non sat scio. Verum mihi cum illo non fecis ac Herculis cum Euristheo cōcigit. Quae inaccessa enim sperabat, ad illa mittēs mundum à multis incommodis liberavit. Sic nos aliqua spe lactati, dum ē in certo vagamur labore, Arithmeticam compleuimus, Astrologiam que futura prædicare docet in lucem eruimus: dominus que, nullam aliam artem, nec medicam ipsam, minus esse fallacem. Ex cētum enim iuds: iis tum temporum, tum singularium hominum, mensibus ab hinc decemēto (nam vix duo anni sunt, quo tantum absolumus laborem) editis, nullum irritum fuit. Verum priuationē ab initio, non tantum quod metueremus infamiam, sed ob indignationē potius ista prosequebātur. Sunt que huīscē rei in edito anno prēterito libro, non pauca experimenta. Dū boni, quantum poteſt inuidia! olim cum medicus essem. Astrologie vero ignarus, pro Astrologo habebar, pro Medico non habebar, nunc def̄erenscente paululum inuidia Medicus sum ex toto, non Astrologus. Ergo ea de causa, ut essem quod non essem, non essem quod essem quasi ludibrium de me agente Fortuna liberalitatē Aphonti Auali Principis expertus sum. Qui quādū non alieno, sed suo vixit arbitrio, & splendidus, & liberalis, & virtutum amantisimus fuit. Postquam ut in pingui solo inutiles spinae creverunt, obrutus al. enī consiliis, naturam propriam retinuit, solita munia non obiuit. Ergo, ne quis diuini ingenij Principem damnet, donec sc illo meliorem ostendat. Interēa illūstrissimi Senatus votis, tum primū Praesidis Iacobi Philippi Sacri viri singularis virtutis, Sfondrati que, cuius nūquam memoria meo excidet animo, Ioannis que Angelī Aricimbaldi autoritate ad Medicinę lecturam traductus sum. Nuper verò isdem fermè consiliis, adiuuantibus que optimis è nostro collegio: iterum Pariam redij. Quare non est, ut cum satis fermè potius, quām hominum voluntate adiutoris videar, tam pauci que de me bene merentur, ut vel veritatem timore suppressimere, vel blādiri cuiquam indigno, vel fortunę e varietatem formidare debeam. Nam mutuum scabere etiam mulis datum est. Nos quod nullis successere voluerimus a multis ob id odio habemur. Sed quanto fortuna nobis magu obstitit, malorum que hominum conspiratio, eo Diu-

et nos quidam spiritus, & non sperantes clarus tutatus est, &
 ad unit. Quid ergo est, cur timeā ea amittere, que mihi dono in-
 sperata aduenerunt? Nec tamen omnes odio habui, sed laudauit
 Andream Vesalum ob virtutem: nam hominem nondum e facie-
 nouit: & mihi hoc certe communire est cum illo, ut pro veritate ipsa
 quandoque Galeno aduersatus sim. Sed, en, impium est Galeno
 aduersari? Heu stulte, ac miser, an non ille homo fuit? an non so-
 lum omnibus suis predecessoribus, uno excepto Hippocrate, con-
 tradixit? sed etiam eos, per quos profecerat, magistros ignoratię
 arguit? En, audi quid dicat, dum medicamenta ad singulos mor-
 bos conscribit. At vero Archigenes, ut si quis alius, que ad
 medicas speculacionem attinet, diligenter edificere studuit, atque
 ob id quam plurima scripta memoratu digna reliquit. Nam tamen
 in omnibus sane que tradidit irreprehensibilis mihi videtur: nem-
 rum velut & ipse pleraque eorum virorū, à quibus adiutus eu-
 sit optimus, reprehendit sic par est ipsum delinquētem à nobis po-
 steris redargui. Difficile enim est, ut qui homo sit, non in multis
 peccet: Quedam videlicet penitus ignorando, quedam male iudi-
 cando, quedam tandem negligentius scriptis tradendo. Sic nos ra-
 tionem ac experimentum preponentes, in reliquis Galeno, ut par
 est plusquam ceteris aliis omnibus trahimus. At qui omnia illi
 tribuunt, non tā illius esse studiosi videntur, quam reliqua omnia
 ignorare. Quid si modice pecunia causa siliquam Indam, manā,
 saccharum, rhubarbarum que Galeni medicamentis, & Hippo-
 cratis relictis amplectuntur, quenam, rogo, impietas est, ubi error
 Galeni multorum hominum morte pensatur, ubi ne experimento
 ipsi contradicit, illam vel infensis astris tueri velle? Ergo illa ex
 toto, & reliqua Galeno ignota relinque medicamenta, tunc que
 prorsus te credam esse Galenicum. Verunt, dicas nō adeò feliciter
 mihi res in medēdo succedunt, relinquunt que me hōrribes. Itaque
 non te Galeni amor detinet, sed praeceps inexecundia. Quid eu-
 prohibet si in manifestis multa Galenus ignorauit, in occultiori
 bus longè plura nesciuiss? At dices, singulares rerum species
 ignorare potuit, medicatrix praecipit generalibus cōstitit: que ille
 non solum sciuit, sed etiam tradidit. Sed si tradidit, non peruen-
 runt: que autem non peruerserunt, sunt ac si non tradita uobis
 fuissent. Cum enim multa, inò plusquam dimidium scriptorum
 suorum perierint, si non illa repetit ac frustra scripsi, necesse est
 nos omnibus his indigere. Deinde si per generalem rationem re-
 gulam illam intelligis, que docet contraria centra si curarit ego

sane fateor omnia tradidisse Galenum: sed & ante eum Hippocratem, nullo que huius causalib[us] indigemus. Sed si singulorum morborum signa, modos, causas, sympto[n]ata, auxilia: tunc corporis partium numerum, situm, utilitatem, qualitatem que intelligimus, necesse est etiam in scriptis Galeni multa, velut inter illius medicamenta, ac maxime necessaria deesse. Quamobrem nec his duobus libris tantum, sed decem aliis ista sum prosecutus. Veruntamen tres proximi, qui sequentur, iuncti vix hunc volumen superat magnitudine: Sextus iustam habet magnitudinem: sic edentium illi nullus primi magnitudinem aequat. Quod si in posterum Mecenae aliquis affulserit edentur: si non, supprimere eos consilium est. Nam primo edito satis prouisum est ex arte ad necessaria rite: hoc autem secundo ad gloriam. Simul que experiemur, an forma nostra possit Principum optimam naturam superare. Neque enim ego ille sum, qui impressorum lucelis insib[us]: quinimum sape oblatos renui. Satis mihi est, quod certatum ab illis expetatur usque ad contentionem, quod que maxima cura illorum in lucem prodeant. Quod et si multi de seip[s]is suis que laboribus glorientur, noster hic tamen rerum nosferarum contemptus, confessio que non gloriofa, plus secum habet forsitan existimationis quam multorum qui sua inaniter iactant. Nobis nostra contemnitibus, alios que accusantibus prospera magis in dies successerunt. Quod non iniuria, aut iniuria in quenquam, vel luore, vel odio, non ambitione, sed morum huius temporis improbitate id effecerim. Ergo hoc atque primo edito libro, qui ferme totius operis contradicentium medicorum tertiam partem magnitudine aequalit, quantum rei medice accessionis factum sit, tute lector extima absque luore. Neque tamen quendam laudibus suis, etiam preter Vesalium, fraudavi. Manardum coactus sum improbare, quod nihil inuenierim in eo quod laudare queam, facit & hoc studium atque ingenium nostrum, illius conatibus ex toto contrarium. Ille ut videretur magis quam quod esset, diceret que potius eleganter quam vere diligenter cauit: nos ut vere potius, quam eleganter scriberemus, esse que mallemus, quam videri. Eo forsitan factum est, ut quibusdam obscuriores videremur. Sed tamen clara hac quantum artis subtilitas postulat, nostra sunt. Qui existimant artem facilitatione tradi posse se illam ignorare fatentur: qui persuaderet, deceptores sunt. Qui supiunt molles, atque etiam illius exercitatione indigni. Qui enim non longè difficiliora scriptis his potest intelligere, hic ut plurcs agnoscant ignorantia sua necesse est,

Ergo difficultatis quantum artifuerat necessarium, facilitatis quantum ad dispendendum conueniebat innescui. Arabum sententiam, rationes, experimenta que non spreu. An decuit eruditissimos viros, optimos que Philosophos, ob solam vel lingue asperitatem, vel rudes interpres aspernari? Quidam Grace obgantentes, nec Philosophie nec medicina gnaros, solum nomen Galeni, tamque illud Hebreorum ineffabile Dei quod septuaginta duobus elementis constare affirmant, iactantes amplecti, tum maxime quodrationes negligere se preferunt, vere autem fugunt. Fateor Iacobum, & Vgonem, turbamque illam quam Gentilis excitat chimericis idolis plenam, parum ad medicinam conferre. Sed in uno Conciliatore, Auicenna Raseque, quid habes preter linguam, que regionis aut etatis fuit calamitas, quod impar tuis sit egregius inuentis. Quid cum subtilitate Averrois, cum indicio Auicenne, cum gravitate Rasis, cum doctrina Conciliatoris conferri potest? An illa vestra decem inuenta, que alter ab altero surripit, nunquam habitura finem contentionis, his comparare audetis? Sit Galenus modo diuinior Hippocrate: an non est homo, errareque potest? an non illius maxima pars librorum concidit: an non qui prima & optima Aldi exemplaria emendauit, non minus Gracarum literarum, quam etiam medicina ignarus fuit? an ad illum, uel illo teste sine Philosophia, Geometria, Arithmetica, Dialectica que accedere licet? Deinde quid ex illo vidistis quietum gloriamini, aut si vidistis nonne e memoria excidit? Facile est exungue Leonem ut dici solet, agnoscere. Quidam in nobis memoriam eternam esse putarunt, quod prompte de Galensi sententia responderem, nec unquam deceptus sim. id quomodo facile sit dicam: totum perlegeram illum, adnotaueramque locos pauculos in quibus a ratione discedit: cum itaque illos commendarem memoria, in ceteris que ratio suadebat, respondetiam, hoc que cum Galeno simul consentiebat, ita leui labore rem pene inserviam memoriae continentiani: simulque rerum scientiarum adeptus sum. Hoc ideo ut lector facias illorum nugis relictis, suadeo. Hoc autem ut facias omnes illas artes ut discas necesse est.

DE SARZA PARILIA.

AD IX quædā nuper tenuis ac subcrocei coloris ex India aduehitur, quam ego omnium Mediolani pri-mus vidi : erat autem non absūmili-liquiritiæ tenuissimæ, rugosa scilicet, (nam ea talis cùm siccatur euadit) & colore inter croceum & cirenum: sed gūstus subamarus erat: odor vix sentitur, vncia vna in lib. ij. aquæ colorem addit vini rubri turbidioris, odorem quasi grauem, amaritudinem non leuem, & summe prouocat sudorem. Partium est tenuium eraſtarūmque, amaritudo in terreo cōstat: calida in fine primi ordinis, siccata in secundo: epota cum tenui victu, scilicet pane bis cocto, atque passulis, per dies x L. Gallicam luem plus iuuat quām Cina, aut lignum quod Sanctum vocatur. Expedit autem ut sic etiam opituletur his qui arthritide laborant, & ulceribus prauis, & his qui ob pituitosum humorem laborant cœdematibus, aut morbis trans Hepar. In obstructionibus autem cōcavæ partis iecoris & ventriculi mala coctione, non auderem hoc tentare, nisi forsitan vietus tenuitas nos à periculo tuos redderet. Quod etiam iecut confirmet, quodque liengem extenuet, quod incipientem elephantiasim curare possit, & hoc veritabile est. Daatur decocti vnicæ sex in singulos dies sommo mane, id est, hora diei secunda, tantundem horis ante cœnam tribus tum cum cibo quantum voleat. Permittitur autem sudare coniectus pannis ab assumptione potu: verum ut sudauerit, liberior est quām in assumptione indici ligni: neque enim prohibetur quin in solida prodeat exercitia, nisi frigoris metu, vnde coniectus pannis esse debet, & vitare infasta tempora pluviatum, ventorum, & frigoris. Meminerit etius quod scripsit Hippocrates, Vbi fames, laborandum non est: atque similiter cauen-dum, ut inquit Galenus, à sectione venæ: sic & à vene-reis, ac curis nimiis: singulis tamen decem diebus purgare conueniet corpus, cum cataporiis quæ lentos humores & crassas feces expellere possint: quales ex Aloes col-

Iocynthida & Elleboros componuntur. Alij præbent sili-
quam indam cum dia catholicon, quod ut minus vtile
est, ita magis turum. Habet autem præcellentem integrum
sui generis medicamenta vim hæc radix, in emendandis
capitis ac cerebri vitiis: seu ob tenuitatem, seu ob pro-
prietatem quandam. Et quanquam hæc ita sint, candidus
lector, non tamen tantæ virtus tenuitati seorsum præser-
tim purgationibus frequenter adhibitis, parum ad cu-
randos consimiles morbos tribuerem. Quo sit, ut Galli-
cam hanc pestem inter frigidos affectus collocauerim.
Sic humana solertia in dies inuenit quod iam inuentis
merito præponi possit. Vidi mus in clero viro Martino
Chiaues Hispano post modice quantitatis haustum
(nam in eo periculum primo fecimus) crassam atque
sanguineam materiam à natibus descendentem: ita ut
propter os quod intermedium est miraremur, quāquam
vlera aliunde usque ad os penetrantia, à descentu diuer-
serent. Constat autem Indicas res maiori præditas
esse virtute, etiam pro qualitatum ratione. Sed
de hoc à nobis in libello de Subtilitate dictū
est. Nunc autem quoniam ita sit, solum in-
tellexisse sufficiat. Quodque generali-
ter peregrina medicamenta plus a-
gat: aër autem, atque cibi, ac po-
tus patrij, ad vitæ usum
magis condu-
cunt.

HIERONYMVS CARDANVS MEDICVS MEDIO L. IL.
LVSTRISS. AC EXCELLENTISS.
FLORENTIAE DVCI S. P. D.

POST peractam libri secundi Contradicentium medicorum disputationem, vñsum est mihi vtile pauca addere pro exemplis consiliorum, & nouorum auxiliorum, tum etiam morborum. Selegi autem morbum meo iudicio difficultimum, è re occasione nata: tum etiam medicamentum validissimum: consilium que morbi obscurissimi, quod tamen forte mihi quadam exarandum veniebat prioribus diebus. Ergo iam rem exordiar.

HISTORIA MORBI
VALIDISSIMI AD EXEM-
PLAR TRIVM LIBRORVM EPI-
DEMIORVM, QVOS OLIM
agens in Saccenii oppido
conscripti.

vñ Calédis Augusti anni M. D. XLV. Mediolanum è Papia reuersus essem, Princeps optime, ac sapientissime, ad pristinam medendi exercitationē me contuli, atque in ea solita vñus felicitate, præter duos diutino morbo sub aliis medicis confictatos, neminem penitus morte amisi: cum tamen quingentis ac etiā pluribus ad Aprilis vsq; Calend. ægris manus admouisse: tantū potest vera ars si ad hos fucatos nebulones cōferratur, qui nō artis præceptis intēti, sed cōspirationibus atque caluniis, bonos quidem infamia, ciues autem ægros morte afficiunt. Sub Calendis Aprilis tamen quibusdam manus admoui, qui omnes cum uno ac eodē morbo laborant, xx. die sub initio periere, nec vius celerius aut tardius ex languētibus. Quinimo adeò cōstanter eā diē

obtinuerunt, ut cum, quædam mulier Anastasia in domo illustris viri comitis Ioannis firmi Triuultij ægrotaret eo morbo, à primâ statim visitatione libere affirmauerim eam proxima diei Dominico succedenti nocte peritaram, quod esset ea **nox xx.** diei initium. ego autem **xv.** die morbi vocatus sum, reliquo tempore in manibus fuit medici experti amiciq; nostri, ac recte in arte sentientis. Cum igitur quinque sic periissent, nec venæ sectio, nec purgatio, nec vinum, nec victus tenuis, nec vini abstinentia, nec cataplasinara, nec ea quæ cordi conferunt, profuissent: sed eodem morbo laborantes iisdem symptomatibus eodemque modo ac eadem die perirent: visum est mihi dignū minus, si qualis hic esset morbus adeò lethalis conscriberem. Primum, quæ lababant omnes fuerunt iuēculæ virgines, atque hoc minimum, dolor aderat super umbilicum, assidua nausea & cibi fastidium. tum deiectiones corruptæ malè olentes, & quibusdam diebus plusquam conueniret, venter emittebat, aliis autem mediocriter sistebatur. non tamen decretoria erat hæc; nec diebus decretoriis, spiratio ipsa paululum defsa, & non omnino naturalis. calor exterior moderatus adeò, ut vix persuadere possem astantibus quod febrietarent: pulsus tamen duri, veloci, parui ac frequentes, validam febrem ostendebant. lotia qualia sanorum ferme. nebulæ aliquando suspeſæ in his, aliquando sedimentū. Mens continuè constans, vigilæ doloris perpetuitatem consequebantur: nec tamen semper dolor somnum vincebat, sub **x i.** diem omnibus omnia visa sunt mitiora. Pulsus tamen aderat cordis, & singultus: sub **x vii.** omnia adeò manifestè intendebarunt, ut morbi magnitudo ne ipsos iam tunc lateret affates, à **xiiii.** die venter totus ubi vetriculi regio dolitabat, cum ipsis lateribus, tum intumuit. **xix.** oleosum quidam ac quasi subnigrum euomebant, initio die **xx.** moriebatur. mortuis vngues liuidi ac subnigri & veter, ut vter inflatus, dum viuerent bene semper sperabant & nunquam delirabant. **xix.** difficultas spirandi ne ipsum latebat ægrotantem, die **xvii.** onines aluum copiose demittebant. Hæc fuit morbi saeuissimi enarratio, quæ tamen paucissimis aduenit. Nunc igitur videendum

H I E R O N Y M V S C A R D A N V S

- qualis nam fuerit morbus: atque ut existimo hæc dispo-
 lib. 9. ad. fitio est ventriculi phlegmo, inquit enim Rases ut qui-
 Almæſ. dam de nominibus solliciti dicunt: Si cum dolore ventri-
 c. 64. cali febris fuerit, & apostema manifestum cum sensu ca-
 loris in tactu æger ex basilica (iecoriam solemus vo-
 care) sanguinem mittat, haud dubie quia phlegmonem
 adesse intelligit, ut etiam Mattheus Ferrarius in exposi-
 tione docet, & Platearius, docentes etiam generationem
 trac. 6. ex mente Gentilis si quidem, quod fiat per infusionem
 cap. 13. bilis in tunicas ex concauo venientis. Et patet, Quod
 Diuis. 26 Symptomata secundum illos præter propria etiam sig-
 gna conueniunt: & sunt, Doloris vehementia, æstus ma-
 gnius, pulsus cordis, syncope, frigiditas extremitatum,
 sudor frigidus, desitio appetentiae, corruptio exen-
 tium. Quod autem dicunt de stupore, alienatione, con-
 uulsione ac subeth, non apte ponitur, nam cataphora la-
 borant, atque sic subeth exponi debet, cum subeth seu
 grauis somnus à frigida causa & plerunque humida fiat,
 carum vocant Græci. Reliqua non sunt signa propria
 nec etiam vera persæpe, nec secundum rationem. Nam
 licet sit in membro neruoso, quia tamen extenditur ab
 omni parte, non sit vera cōuulsio sed singultus qui spe-
 cies est conuulsionis. Sed ut ad Rasem iterum reuertar,
 cap. 59. ipse posuit suam curam meliorem in lib. Diuisiōne per
 lactis potum & compressionem: sed hoc cum iam fuerit
 suppuratum, quod in phlegmone continetur. Sed & que
 ad pulsum attinent his contentiunt quæ à Gal. in quarto
 cap. 6. de Præfigio ex pulsibus scribuntur. Pulsus duri atq; cre-
 breſſimi in ventriculi phlegmone sunt. Sed si in ore eius
 lib. 4. sit phlegmon, adeo duri esse nequeunt. Dilucidius etiam
 cap. 24. dum de Caufis pulsum loquitur ex Isagoge. Nam si in-
 flammatus sit duxat, ita mutat pulsum, ut neruosi cor-
 poris diximus inflammationem solere. Si cōprimatur,
 vellicetur, lāguescat, singultat, vomat, nauseat, fastidiat,
 doleat pro genere symptomatis. Subiungit languidi
 parui paulò celeriores, & admodū crebri euadūt pulsus.
 Superius autē declarauit quod pulsus inflammationis par-
 tis neruosæ parui sunt, duri atque ferrini. Itaq; de signis
 fatis conuenit, licet parum aptè ea disponant recētiores.
 Sed quomodo fiat hoc apud me vehementer dubium est.

Nam quod ex infusione fiat chili ac nutrimenti, videtur
ferme impossibile, videmus enim omnes phlegmones
fieri ex venarum tumore, quod etiam sensisse videtur
Galenus libro de inæquali intemperie. Quomodo au- cap. 3.
tem fiat ex venis quæ ab hepate prodeunt adhuc dubium
est. ille primo in exteriorem tantum tunicam ventricu-
li ingrediuntur. Quod si ex caua vena prodirent non
mirum esset fieri phlegmonem. At Vesalius ostendit ex
stolechia sola nutriti ventriculum. imponit autem Gale- li. 5. ca. 3.
no quod voluerit etiam ex caua venas ad illum perue-
nire. Sed hoc Galenus non censet. in sexto enim Anatо-
micarum aggressionum qui locus à Vesilio adducitur,
inquit. Atque vena quædam ex iecinaore ad lienem per- fol. 4.
tinat, cuius processus in ventriculum defertur: eius vero
pars quædam, postquam omnibus lienis partibus pro-
pagines transmiserit, in ventriculi gibbum ascendit. Et
infra paulum, Vena portæ quam recentiores, quod alia-
rum supple quæ ad membra nutrimenti deferuntur qua-
si caudex sit, στελεχεῖαν vocant. ubi manifestum est de
portæ vena illum intelligere, atque ob id minime venā
seccare oportet. Hoc nanque auxilium prætermittunt
Alexander & Ætius: Paulus autem curæ non meminit.
At dices Rases sanguinem mittit, & Auicenna & Auen- li. 3. ca. 9.
zoar: Respondeo morbi magnitudinem inspexere. Sed lib. 9. ca.
non est cura propria. Mirum est igitur vel quomodo 16. 31. 32
fieri possit ex porta vena trahente, multoq; ma- tr. 4. ca. 3
gis quomodo curari, cū nec sectio vena nec 1. Thefir
clysteria, nec inedia auxilium afferant, tr. 15. c. 1.
cum etiam inedia & multomagis
medicamentū omne vel etiam
leniens non leue inferat
detrimentum.

RESPONSV M P E-
TITIONI M. ANTO-
NII MAIORA.

GII, SEV,

DE RADICE CINA EIVS-
DEM HIERONYMI CARD A-
NI MEDICI MEDIO-
LANENSIS.

s. Can.
tract. 5.
cap. 2.

N casu huius eruditissimi viri laboratis
erosione gingiuarum & dentium; con-
cussione facta ex humore calido & acu-
to: quæstū est an radicis Cinę exhibi-
tio conferre possit? Respondeo quòd
iuxta Pricipem medicina experta me-
lior est quām non experta. Et manifestum est quòd in
phthoē cum aliis auxiliis curauit fratrem Petrum Mart-
tyrem: & filiam Bartholomæi ephippiarij: & filium Ga-
brielis de Rigamonte: & Hieronymum Tiboldum: &
filium fabri lignarij habitantis sub porticu porte Ton-
sæ: & mulierem iuxta sanctum Marcellinum, omnes ex
phthoē exquisita deploratos, & ab aliis ut breui mori-
turos medicis relictos: cum quibusdam eorum, nec vi-
uentis effigies supereresset, alios etiam innumeros curauit
ex eodem morbo tribus illis viis regiis narratis in li-
bello Experimentorum quos longum esset referre, præ-
sertim cum ex his plures non essent, adeò ut hi quos ego
narraui confirmati. Et nunc à biennio citra omnes præ-
ter unum curati sunt, aut ex toto: aut ut possint pluribus
annis superuinere.

Quare non video cur mihi Cina sit experimento in
phthoē cura tentanda: tum magis quòd generosi qui-
dam medici nostri voluerunt in cura illius Thesaurario
Martino illam exhibere, conspiratione eripientes illum
è manibus meis, cum nondum cognitus essem in tam
præclara experientia, spe huius novi medicamenti, &
intra menses quatuor miser ille vitam finiuit. nostri

autem adhuc omnes etiam viuunt, videnturque potius omni alio morbo perituri quam ex phthoë. Sed nec in gallica lue ligno sancto potest comparari, nos enim cum plusquam centum nobiles ex ea curauerimus nunquam Cina indiguimus. Quare cum minus valeat in quibus maximè probatur, quid in hoc sperandum? Ut tamen aliquid de Cinæ natura ac viribus dicam. Est illa quidem radix non parua, crocei ac subalbidi ferme coloris, pallida, & gustu subacida, odoris ferme nullius, ut quæ sit quasi lignum. adeò efficax ut nullum aliud medicamentum ne venenum quidem possit ei comparari. Nam primo vel septies cocta vel etiam plusquam decies, vim præbet medicamenti egregij: & aquâ v pulli ius efficit: & vncia eius incoquitur aquæ vnciis cc. ferme donec ad lxx. redeant. Nihil autem est, quod tandem vim suam posset ac in tam magna aquæ quantitate impariri, vehitur ex India è regione Ciniana ut existimmo. Scinditur in subtilissima frustra lataque ut cornuti aurei: atq; vt dixi, cc. aquæ vnciis, vncia una in nobilere terreo lapideoue immergitur fernetq; donec ad lxxv. redeat, intacto semper vase ne fumus possit exire, inde ab igne detracta proxima igni constituitur, circumvolutis pannis ne vel quicquam exire possit fumi, aut repente refrigerari. Purgans decoctum reddit dimidia Ganti drachma quæ Aypi est radix. In singulos autem dies renouatur decoctū, camarescit enim ut pro xxxiii. diebus xxiiii. vnciæ sufficiant. Bibuntur summo mane ut calidissimi decocti vnciæ xiiii. pannisque prolicitur sudor: inde licet post tres horas bene conetur pannis etiam si non sudauerit è domo exire. Seruatur interim calida usque ad vesperas bibiturque cum cibo nec aliud omnino quicquam, sed & interdiu, non tamen adeo feruens, sed quasi tepida. abstinebit à venere, meridianoque somno, cibis etiam omnibus acribus falsis, amaris, acidis, lacte, hisque ex lacte fiunt, tum iuribus ac fructibus utetur pane ac pulli carne elixata in singulos dies bis. à cibo autem etiam melle, hoc enim huic decocto maxime conuenit. Post xiiii. diem autem pullis assis ut licet absq; condimentis. Si morbi gallici causa exhibeat, lauetur hoc decocto singulis diebus optime v'ceras,

HIERONIMVS CARDANVS.

& panni ex illo madidi imponantur, absque ligatura;
licet etiam post VIII. dies semel, si virtus admodum se
debilis vini aliquod decocto hoc lymphati bibere, atq;
ita interdictis duobus diebus repetere. Si alius non de-
mittat decocto oleo rosato melle & sale enema fiat, nec
aliud alterius generis. subducit enim aluum egregie.
cogitur autem alius plerumque à VII. die ac in posterū
suppressa manet: quo tempore etiam incipiunt in galli-
eo morbo sanguis dolores scilicet à VII. die, sed hi ut
plurimum ad XIII. terminantur. alii autem durities ma-
net usque ad finem dierum, quibus decocto utitur. Per-
actis XXIIII. diebus colligitur lignum quod relictū fue-
rat in singulos dies ac in umbra siccatum exacte, denuo
communitum in exiliores partes tantundem aquæ in-
coquuntur, sed ut duæ vacuæ ligni cc. aquæ imponantur.
redeant autem ad LXXV. ut prius, exhibeturq; eadem ra-
tione iisdemq; præceptis per duodenos dies interim au-
tem licet ludere, spaciari, coniectum pannis, negocia-
riq; serenis tranquillisque diebus. Manifestum est autem quod
natura & proprietate hoc agit Cina, aduersus gallicum
morbum, non autem licet vietus tenuitatem, ut in ligno
sancto in causam curationis adducere. Neque siccitate
id agit sola, impinguatur enim accipientes. vis igitur
eius exsiccans, & putredinatum ob hoc, tum ob vim pro-
priam resistens. habet & acrem partem ob quam amarum
convertiscit facilime, & ventes ab acribus, amaris, aci-
disq; ac falsis arcet. valde enim tenuium est partium,
habet & partem succulentam ac dulcem & unctuosam,
qua impinguat, & proprietate sua iecur confir-
mat. Ob haec igitur ad quae proposito satis est ma-
nifestum. Hydropsi siquidem, ulceribus
malignis, phthoë, sed non sola. le-
præ, elephantiasi, gallico mor-
bo, & atrophiæ & scir-
this iecoris.

HIER

H I R O N Y M V S C A R D A -
N V S M E D I C V S A D
L E C T O R E M .

Cum iam alias non pauca consilia condidissim amicorum laborantium precibus persuasus, ea que omnia ut qui nihil minus quam quod posteris mei memoriam relinquere posse spectarem, Christophoro Cribello tradidissim, medico & amico meo: morte illo nobis subtracto, nescio an fato potius quam negligentia intercederunt, erat autem supra decem. cum autem & in hoc scribendi genere multos errare viderem, nec esset locus illa adiciendi, debentur enim operi epistolarum, quae à somnijs monitu collegeram, libello illi addo, addamque in posterum unum, tamen ne procrastinatio quam damnum in re necessaria afferret ex his que supersunt atque idem ultimum ad hanc usque diem scriptorum operi huic inserui. tum ob morbi raritatem. quanquam quatuor preter hunc qui à nobis consilium petuit, nunc tali dispositione afficiatur, quibus nunc opem affero. dum autem quasi à longe spectans curarem ipsos melius quoquomodo habere videbatur, cum ab aliis partim lessi, partim frustra curati viderentur: atque in hoc solo prestare illis videbar. Nunc laborem hunc ob negotia mihi perdifficilem suscepi. cum enim vix sufficerem curandis agris, opus quod duobus diebus absoluissim alias, nunc xi diebus nec sine iactura noctium & valitudinis, finem accepit. ob quam causam nō quod melius reliquis eleboratus, sed quod laborauerim in eo magis hoc unum inter omnia huic adiiciendum selegi. Ceterum ad hanc usque diem cum nulla eis qui hoc morbo detinebantur spes salutis appareret, duo ex his plane curati sunt: & qui consilium à nobis exegit, alius meliuscule se habet, alius nullam ex hoc opem sensit. Sic & in his fortuna etiam suas sibi vindicat partes. Atque ut video mulieres facilius ab hoc morbo curantur.

Q9

CONSILIVM PRO D. BARTHOLOMÆO CHARABELLO.

I C. patiens iam à quatuor annis ci-
tra, patitur dolorem quendam in par-
tibus ventris ac pectoris: cuius ini-
tium fuit ex potu vini acerbi & au-
steri post laborem vehementem, suc-
cedentem conualeſcentiæ ex febre
tertiana. Et primum cœpit in parti-
bus ventriculi: deinde per auxilia recessit, & remansit in
quiete per tres aut quatuor menses, vt ipse mihi refert:
demum reuersus est dolor eodem ferme loco, & sensim
ad alias etiam partes declinavit: modo ad ventrem vi-
que ad pectinæ: modo ad partes superiores, vsque ad
gulam, & furcalam superiorem. aliquando in directo
spinæ dorsi superiori parum quam è regione ensiformis
furculæ. & aliquando dicit in colli parte postrema. &
etiam aliquando ad latera, & quandoque è regione late-
ris dextri, vsque ad collum per costas. & nunc præter
dolorem, sentit quandam dispositionem quæ quamvis
non sit cum dolore, attamen est cum magna eius mole-
stia. & sentitur supra umbilicum per quatuor digitos
pulsatio ingens, non lata tamen sed velut ex arteria ma-
gna. & feces sunt quasi naturales. & insomnias non
parua, & attenuatio corporis, & vrina cum nebula vel
sedimento, sed tamen substantia & colore aqueo, vt ipse
refert. & torquetur dolore ante cibum, & etiam post:
& aliquando tamen quiescit: & ex assumptione cibi in
hora doloris quandoque leuat, quandoque grauatur:
& ipse sibi persuadet quod duririem habeat iuxta ensi-
formem furculam, quam nos cum pronum tâgeremus,
tum etiam tespinum percipere non potuimus. vrinam
autem non vidimus, sed illius dicto acquieuiimus. noce-
tur ab aqua, à difficultate concoctionis cibis non leuiter.
Amarorem oris non sentit, nisi raro vomitu frequenter

vexatur. in quo tamen parū aut nihil euomit. Sitim quā-
 doque validam , nonnunquam nullam sentit. toto hoc
 tempore præter febrem vnam ephemoram horarum.
 xviii. nullam aliam passus est. qua etiam sæniente, dolor
 cessauit, cessante autem rediit. Iecur ut illi videtur cali-
 dum, quod coniicit ex calore palmæ manus, cum etiam
 grauitatem & tensionem è regione dextri lateris iuxta
 costas sentiat , aliud astricta : aliquando etiam dolor ad
 spatulas extendit. interdum etiam multa euomit. hæc
 sunt quæ ex ipsis aspectū & narratione habentur, in-
 terim tamen fluunt hæmorrhoides natura eius seu tem-
 peratura sanguinea ; ætas iuxta xl. annum. Igitur cum
 morbus hic non possit esse à mala temperatura sine ma-
 teria: nam accidens non migrat de subiecto in subiectū
 ut colligitur quarto Physicorum, dolor igitur si moue-
 tur causa eius necessario mouetur. & si dicas quòd causa
 multiplicatur sicut ignis: tunc necesse esset ut dolor non
 transiret nisi per cōtinuam partem ad aliud extremum.
 hoc autem ei non contingit: quare relinquitur, ut dolor
 hic non sit à mala qualitate tantum. Nec etiam à mate-
 ria quæ sit humor: nam si est æqualis , impossibile est ut
 lœdat adeo vehementer nisi per magnam solutionem
 continui: quare vel phlegmon adesset & sic febris, dice-
 bat enim Galenus , phlegmone viscerum febris co-
 mitatur: vel etiam aliarum partium. Si verò non faciat vir.ca.65
 phlegmonem, oportet ut magna sit moles eius quare in
 solutione doloris apparebit semper humor ipse per vo-
 mitum aut in excrementis: horum nullum iam diximus
 contingere, quare causa doloris non est humor solum
 peccans in quanto. Sed neque in quali, neque enim adeo
 intensa frigiditas aut calor, aut amaritudo appetet qua-
 lis esset necessaria bile flava atráue vel pituitata pec-
 caute. Rursus mirum esset quòd hæc pituita vel bilis ad
 pubis ossa, modo ad collum usque extenderetur : iatus
 extra & ubique. Cum igitur causa non sit sola mala
 qualitas, nec humor aliquis quantitate sua , vel qualita-
 te , relinquitur tandem , ut sit flatus. Cuius etiam indi- prima ter
 cium est quòd non adest pôdus, tū quòd subito soluitur. tij trac.2.
 dicebat enim Princeps loquēs de signis doloris capitilis: cap.7.

H I E R O N . C A R B . C O N S I L I V M

In dolore facto ex flatibus extensio augetur & grauitas minuitur. & aliquando est cum punctione, quandoque etiam cum corrosione. & in flatuoso dolore quidē grauitas nulla est. Et quandoque etiam cum ipso sit permutatio doloris frequens de loco ad locum. Sed de subita

cap. vlt. fanatione, de qua dixi, habetur textus etiam à Galeno in
post med.

xii. Artis curatiæ dum flatuosum dolorem curare docet. Et quamuis illud fiat arte, idem contingit etiam natura. adeo igitur & tertium signū de quo dicebat Princeps scilicet subita permutatio de loco ad locū, & quartum quod est tendens, & aliquando pungens, & quandoque corrodens. Hoc genus doloris credo descriptum esse à Principe cum dixit: Et flatus est quandoque in tu-

secunda nicipis membrorum & villis, sicut in colica flatuosa, aut in tunice

quarti membrorum & sub membranis, & super ossa:

do. 2. aut in circuitu muscularum inter carnem molle & cutē:

sum. 6. aut est in ipso membro latitans, ut musculi in pectori.

cap. 26. Et ipsius quidē resolutio seu subita sit, seu in longo tempore fiat, erit secundum multitudinem aut crassitatem

materiæ, & membra densitatem: ac horum contrariæ.

Sed Albucastis hoc genus morbi ad vnguem descripsit:
li. 2. c. 95 & vocat eum Nachir. Differentia tamen est duplex. pri-

ma queōd ut ibi narrat, hic morbus est solum in mem-

bra. bris exterioribus ac manifestis.

Secundo, quia est inter cutem & carnem, & non inter duas membranas, aut inter muscle & membranam. ideo Nachir non facit dolorem, & hic morbus facit dolorem, & etiam vehementem: quia in hoc paciente flatus est inter tunicam & tunicam, vel inter tunicam & muscle. est tamen eadem species materiæ, & idem generationis amborum modus. Pater autem per Principē loco allegato, quidē flatus abundat aliquando in concavo membrorum, aliquādo inter carnem mollem & cutem. Tertio inter muscle & tunicam.

Quarto inter duas tunicas. & in his duobus modis sit necessario dolor vehementissimus, maxime in tunicis ventriculi & intestinorum: dicebat enim Aueroës, membra dolorosa sunt ventriculus & intestina. In secundo autem sit Nachir & vocatur ab aliquibus saltus, quia

3. collect.

e. 31.

cutis salire videtur. In primo autem sunt dolores frequentes: sed non adeo validi, nisi flatus sit valde crassus, & ora vasorum obstructa exquisite. His stantibus servare oportet omnes casus quos illi diximus aduenire. cum igitur debilis esset propter febrem, & substantia ventriculi rara ob calorem & exercitationem, penetrauit vinum multitudine & austera qualitate praeditum, & imbibendo villos dolorem excitauit, & malam qualitatem. Vnde contiaui solutio, nam membro crassior facta ubi ad statum suum redierit, quod est inter duas tunicas laxum relinquitur: & apertum. Inde auxiliis adhibitis mala temperatura sublata est, & cum nondum laxitas magna esset quieuit dolor. Deinde redit: & flatus ille penetrauit sicut in renum calculo modo inter ventriculi tunicas, modo inter ventriculum & peritoneum, nam ventriculus peritonaeo magna ex parte subcingitur. penetrante flatu inter peritonaeum & ventris musculos per longum aut obliquum positos, dolor ad pectinem usque declinavit. Sed maxime per musculos longos quorum uterque etiam ibi finitur. Nam obliqui potius ad anchas pertingunt, pars autem qua ex tunicas ventriculi continetur ad summum gulæ ascendet, per easdem tunicas, & si dolorem infert, alia vero transfertur sub pleura qua ex peritonaeo nascitur: usque ad summum furculæ, a latere dextro, quia illud est calidius propter epar ut dicemus in de causis generationis huius doloris.

Cum vero dolor recedit, remanent partes tamen separatae, & est species quedam doloris ex hoc stupidi à Galeno positi. & quia dolor prohibet somnum, & ob curas macilenter redditus est, quam ob causam pulsatio sentitur supra umbilicū, ut dicebat Zoar, inquit enim, causa quod pulsatio sentitur super fundo oris ventriculi resupino agro existente, est extrema tabes ipsius ventriculi. Aliter enim sentiri non posset, tota illius substantia qua crassa est, & tot intermediis existentibus. intermedia autem sunt peritonaei musculi longi & transversi seu lati, & membrana & pinguedo & cutis. declarauimus enim contra Galenum in sexto contradicentiū medico-

HIER. CARD. C O N S I L I V M.

rum sub ventriscute, membranam non esse ex muscu-
lorum contextu. Porro arteria illa ut habetur ex dif-

Vesal. li. sectione cum magna non sit, nisi intelligatur ramus
3.c.13. & ascendens ex sinistra parte nutriend pattem posteriorem
in delineata imamque ventriculi, necesse est eam dicere quae in dor-
tionibus. so iacet, dorsi vertebris subiectam. atque hoc magis iu-

dicio meo verisimile est, quando quidem in quantum
cunque extenuatis minime percipiatur, nisi cum multum
compresseris ventriculum. ibi enim peritonium
quasi dorno heret. Vnde etiam in proverbio solemus
dicere ventriculum adhaerere dorso eorum qui fame
sunt enecti. est igitur dorsi arteria magna quae sumitur,
non quae est in ventriculi fundo. indicio etiam est, quod
nunquam eam in quantumcunque extenuatis vel in
dextra, vel in sinistra parte percipi sed in medio solum.

ex quibus colligitur ventriculi maxime extenuatio. de
doloris etiam processu appetet, nam ventriculus post-

Vesal.lib. quam sursum astingitur, ad nonam Thoracis verte-
bram dextra paululum ex parte inclinatus magna arte-
riæ applicatur, ascenditque usque ad quartam thoracis
eo progressu. inde directus superius ad medianam usque
ceruicis pertingit vertebram iunctus dorsi spinæ, inde
ad os parum reflectitur. quo sit ut dolor ad posteriorem
colli regionem tum dorsi quandoque pertingat.

Quomodo autem ad galam & superiorem furculam
pertingat, hoc est quia ibi aspera arteria stomacho iungitur.
atque ob id etiam illo affecto partes anteriores
pati videntur. vomitus autem aliquando succedit ma-
teria in concauo existente, aliquando non ea existente
inter tunicas: sed nausea mala & laboriosa. & cum ob
imbecillitatem male ventriculus concoquat, cogitur
Iecur supplere vices ventriculi. quare ex nimio labore
supercalescit, inde feces exsiccantur. & non parum ob
dolorem vero & cruditates & tristitiam, ut dictum est,
vigiliæ. cu vero flatus fuerit inter duas tunicas, ventricu-
lus tenditur & durus videtur iuxta Principis sententiam:
ficut & in pila vento aut aere plena, vnde fibi persuaderet
quartii tr. quod tumorem durum habeat in ore ventriculi. cum
2.c.19 vero tangitur abscedente iam flatu molle percipitur.

Vrina verò habet sedimentum, non multum cocta ob ventriculi imbecillitatem. Vnde Princeps alba vrina secunda pri secundum intentionem translucentis significat frigiditatem & concoctionis priuationem. & sedimentum fit cap. 2. ex venarum operatione in id quod relinquitur ex iecoris concoctione non absolutum, vt declarauit in secundo libro Contradicentium medicorum, quare dicebat Princeps loco eodem, dum de vrina cærulea ageret, & si trac. 3. co fuerit in ea hypostasis, erit spes vitæ, aliter non, & hoc trac. 2. magis militat in alba. significatur enim illa assistente, adhuc naturam venarum resistere, ex quo patet quare non corruptentur aut perturbentur vrinæ eius. Nam ut habetur à Galeno perturbatio in vrina significat mediam coctionem, sed hic est ultima cruditas quo ad ventriculum, vt declaratum est, igitur talis vrina non potest perturbari, apparet etiam causa coloris eius qui est ut plumbeus subcitrinus. dicebat enim Princeps illum 13.3. trac. qui expertus est non fallit color. ipse enim declarat morbos ventriculi & iecoris. vnde præcipue, ut habetur ab ipso in capitulo de Signis malæ temperaturæ frigidæ trac. 2.c. albedo coloris cum modica citrinitate, ut ejus nomine utr, frigiditatem ventriculi decerat ex hoc etiam patet solutio dicti Galeni, cum inquit, vrinæ bonitas significat incolumentem venatum. nam potest esse præua etiam ob ventriculi imbecillitatem. ostendit tamen malam coctionem in venis necessario: vel sua causa, vel quia materia quæ ad eas transmittitur male parata est coctioni. & hunc modum generationis tergit Princeps, cum dixit & fit colica aliquando à flatu 16.3. tra. qui est inter villos & tunicas intestinorum illas separendo. nam hic modus tenet etiam in aliis. declarauit autem in secundo Contradicentium medicorum, quod trac. 5. principalis causa non solum, sed & adæquata doloris, contr. 2. est solutio continui non mala temperatura. hæmorrhoides autem fluentes, & præseruatio in victu obtinemore doloris faciunt quod raro febres incurrat. ad quod iuvant putgationes etiam. tensio autem quam sentit in latere dextro est ob causam dictam, nam humores crassi gignuntur ex chilo nō crudo, & ideo recte dicebat.

H I E R O N . C A R D . C O N S I L I V M

.3. trac. Princeps : & scias quòd cùm inter ventriculum & iecur
cap. 23. tensio inuenitur, & in ventriculo extenuatio : tunc hoc
indicat naturæ resolutionem. Nam humores crudi sic
geniti obstruunt, non solum iecur sed & loca rei vici-
na, & augent caliditatem eius : & cum hoc faciunt ten-
sionem. & caliditas tamen manuum, non solum proce-
dit à caliditate iecoris, sed à labore ventriculi in conco-
quendo : cuius signum est quòd post horam ab assump-
tione cibi debent calefcere extrema, & pulsus intendi
ac frequentior reddi sicut in hecticis etiam fieri solet.
ex quo patet quòd ægritudo ipsa cognita est. quia om-
nia quæ illi succedunt secundum necessariam rationem
huic conueniunt.

His visis dicamus de humore ex quo fit flatus hic, &
de minera, vt solet dici generationis eius. & incipi-
mus à proximo dicto Principis, vt etiam exponebat
Gentilis. & dico quòd omnis flatus fit, vel ab humore,
vel à cibo, vel à chilo. & cùm hic morbus adueniat e-
tiam vacuo ventriculo, ideo non potest esse à cibo &
chilo semper, quare erit ab humore. & hunc secundum
plurimum, vt declaraui ex illius conditionibus con-
uenit esse crassum & tenacem. Sed quomodo ingre-
dierit homo tenax membrana & villos? Respondeo,
quia paulatim penetrat subtilior pars & crassior extra
congelatur, & ita flatus inter partes membranarū con-
tinetur, & etiam inter partem densam & lapideatam ac
ventriculum.

Ex quo colligitur pessimus error eorum qui in tali-
bus utuntur valde calidis. nam pars subtilis resoluitur
ex intentione Principis, & crassa adhærens ventriculo
congelatur, sicut videmus in gypso dentium. & pars
congelata facit quatuor effectus: primum retinet fla-
tum ne discutiatur, & sic dolorem efficit vehementissi-
mum. Secundum quòd sola adhærens facit illum dolo-
rem stupidum, de quo diximus. & si nobis in dentibus
hoc tædium affert, quanto magis in ventriculo & viis
illi proximis? Tertium est quòd interiecta impedit co-
ctionem cibi. est enim medium ad prohibendum calo-
ris naturalis transitum. quartum est deterius aliis quòd

prohibet transitum nutrimenti ad membrum sua densitate, & sua frigiditate illius perfectam assimilationem; & sui pondere attenuat illud.

Redeundo ad propositum causa flatus est duplex: nam forma est quasi idem cum effectu, ut colligitur in xii. Prima philosophie. & in his quæ non per se intenduntur à natura non quarimus finem, ut in morbis & moristris: ideo sufficiat dixisse de materia efficiente.

Igitur in tertio de Causis symptomatum videtur finire effectricem causam esse calorem debilem, nam ab exiguo nullus fit flatus, ab immodico autem non fit nisi ex edulis flatuosus. atque is, ut dicit adeò leuis, ut illico uno vel vietu evanescat. prostrato igitur omnino naturali calore nullus fit flatus. integro autem non talis qui torqueat, præfertim diu. necesse est rigitur imminutam hic esse calorem. & quanto magis imminuitur, eo magis usque ad maximam imminutionem flatus augetur. neque vero potest, ut in frigoribus viuentे adhuc homine calor in rictum extenuari, ut flatus gigani nequeat, sed vix tantum ut modicus. & tunc iam breui superiuuit animal. ne igitur te exemplum decipiatur hyemis, ubi etiam nullus flatus gigneretur. nam non par ratio utriusque, cum hyeme etiam cadant frondes, & manifesta prohibitio generationis herbarum appareat. at in corpore humano nunquam quicquam ex toto perit circa nutritionem ventriculi superiuente diu animali. quo sit ut ea diuisio Principis. i. diminutam & corruptam ablata inque concoctionem ferme ex ultimo membro, solum rationi non experimento satisfacit. Galeni tamen exemplum ea ex parte est accommodatum, -qua positum est; scilicet quod calor non est ex toto imminutus, cui flatus succedit. Sed & ob id recte dicebat Auerroës, quod flatus fit à calore diminuto. & Auicenna declarabat hoc, & docebat quomodo cap. 16. calor etiam non naturalis generat flatum antequā con 14. 3. tra coquatur cibus. & etiam quia imminuit calorem natu- 4. cap. 4. ralem. & ideo æquale in fortè maius est detrimen- 2. 7. tum in his excessus ad calidum sicut ad frigidum. licet excessus ad frigidum ceterius sentiatut. quia calidum præternaturale in sui etiam præsentia obtundit sensum

H I E R . C A R D . C O N S I L I V M

doloris, vnde acopa Græci talia vocant medicamenta.

3. cap. & Auicenna in quarta p̄imi de medicationibus doloris appellat anodyna. ex quo apparet quām facile sit esse medicum, quām verò difficile sit esse bonum medicum. omnes enim incident in hanc foueam, vt calida exhibeant in doloribus flatuōsis : cum quandoque frigida sint longe utiliora : & certe iactura quæ sit à calido medicamento longe deterior est semper æquali facta à frigido. & etiam patet causa medicationis illius

decimasexta monstroſe colicæ descriptæ à Principe cum endiuia & xta tertij aqua frigida, in epidemiali constitutione, per experientiam antiqui. & causa etiam erroris quare nullus extympanire seruatur hoc tempore:

Sed redeo ad institutum. Galenus pro causa materiali referente ibi ponit cibos : & forsitan quod ex cibis generantur. & pessimum est pituita vitrea, vt dicebat Auerroës, præter enim summam frigiditatem, viscida est atque lenta, vt dicebat. vnde Galeni sententia est, quod non purus flatus tantum, sed etiam densus ac vaporibus plenus procreetur. nec penetrans,

3.2. infi. nec solui facile aptus. Sed & id expreſſè confessus est, quod flatus fiat ex humoribus crudis secundo Prognosticorum. talis autem maxime vitreus. & ideo dicebat

v. ad gla. Galenus, quod italis spiritus cum sufficienter frigidus cap. 6. fuerit, tunc vehementes excitat dolores. nam frigidus cum fuerit, erit primo densus : & qualitas illa omni ex parte membrorum naturæ est inimica. patet autem

quod ex omni humore crudo potest fieri flatus ex Galeni sententia. humor autem crudus est pituita, inter eius genera post vitream est gypsea. pessima verò quæ cum melancholica commiscetur, nam terrea parte flatum gignit resolutioni omnino repugnantem, sicut apparet in quartanis comparatione aliarum febrium. innuit igitur Galenus loco iam proxime in margine scripto, ubi Princeps omnia surapsit, quæ de doloribus ex flatu secunda primi loco iam descripto tradiderat,

quod flatus ex materia calida exiguum vel nullum dolorem facit. seu enim in concavitatibus, seu inter sensibilium membrorum partes continetur, minus laedit

& celerius resoluitur. at hic diurni dolores materiam ostendunt frigidam.

Vnde Galenus etiam in febribus testatur frigiditatem ad morbi facere longitudinem, verisimile igitur *feb. cap.* est vitreum humorem, ac pituitam melancholiae mixtam in causa esse. constat tamen fieri posse, vt flatus etiam ab alia causa fiat, quam à materia frigida de mente Galeni. sed tamen talis flatus haud adeò, vt dixi, do- *5. aphas.* lores excitat. pituita autem in ventriculo generatur de *72.* mente Galeni, vt alias declarauui. His peractis fumus fermè in casu Hippocratis. Quibus tormina, & circa *2. cōtra vmbilicum* dolores, & lumborum dolor, qui neque me- *medic.* dicamēto, neque aliter soluitur his in hydroperi siccām *trac. 2.* firmatur. & ideo nisi occurratur, nec alia mors ex acuto *cō. 14.* morbo præueniat, in tympanitem dispositio hæc termi- *4. aphas.* nabitur, vt vnicuique patet qui diligentius verba Gale- *II.* ni quam Hippocratis timius fuerit. Posset tamen sanari omnibus peractis, quæ illi sunt necessaria ad amissim. Quod cùm difficile sit, etiam nunc nobis recte præcipientibus, antea etiam erat impossibile. Nam tales morbi ut acuti, nunquam casu sanantur, vnde in his patet gloria medici, vt Octavianus Horatianus in libro *In pro-* suo *de Morbis diutinis* dicebat. Ex quo clarum est, *nūo.* cur per nullum ex his qui hodie celebrantur in toto Mediolani dominio, vt ita dicam, vñquam saaari potuerit: & minus in posterum posset, cum longe dete- rior factus sit hic morbus: & si ex his tamen vñus sit, vt intelligo, satis eruditus: sed cùm modicam adhibue- rit diligentiam morem temporum, vt video, sequitur. omnes enim malunt magis videri quam esse, quia am- bitioni illorum proceres sua tamen iactura, subscribunt: inde ortus omnium malorum & seges. Sed hæc præter propositum.

Cura igitur debet dirigi hic ad symptomata, ad mor- bum, ad causam morbi. Apparet autem quod aliud est *1. cōtr.* causa continens à morbo ipso, vt alias ostendi. Sed hic *trac. 5.* etiam antecedentem comprehendendo. & nolo hīc declarare *con. 14.* quis sit morbus, nam si est solutio continua, cum illa nō impedit nisi medio doloris operationem membra,

HIER. CARD. C O N S I L I V M

erit dolor ex his quæ diguntur à Galeno in libro de Differentiis symptomatum ipsa ægritudo , & nunquam solutio continui. Quod si solutio continui est morbus & non dolor, oportet quod consequatur impedimentum operationis etiam , non solam coatinui solutionem.

Sed non est hic locus , cum omnia indigeant cura.
praxi Quæ igitur cura indigent , sunt dolor primum : trahit enim sicut cucurbitula dicebat Galenus ; & virtutem prosternit , & multa alia facit , ut aliás declarauimus . Secundum est prohibitio humoris pituitose vitrei , post mulctilaginosi , ut ita dicam , cum melancholia iuncti . Tertium est partis adhaerentis membris , & etiam quæ obstructionem facit . Quartum est solutionis continui inter membranas . Quinta est diminutionis caloris . Sexta est macilentiae . Et vix una horum poterit bene curari sine alia .

Cura igitur per animi affectus est , ut confidat de salute , & consoletur : quia quisque habet quod rodat : & multi , penè innumeri morientur ante ipsum , qui tamen nunc sunt sani : & quod non potest mori ex hoc morbo , nisi alius superueniat , & sic non potest dici in via ad mortem : & quod est in potestate sua , parendo in omnibus , sanitati restitui . Hæc & talia cogitando , minuet tristitiam , & moderabitur affectus .

Circa somnū , Omnis somnus est bonus , nocturnus , diurnus , modò prolixus sit . Pro somno conciliando nihil melius conserua filiorum neaufaris . capiat ex ea à cœna ab 3. vñque ad 3.j.

Circa exercitationem , Omnis equitatio , etiam ante cibum , mala : post cibum pessima . Omnis motus post cibum malus , sic & immoderatus . Quies extrema mala . Deambulatio autem recta & longa optima est ante cibum . Ex hoc modo faciet facta sua in manè , & vesperi ante cœnam .

Quo ad aërem , modicè calidus æstate noxius , & frigidus in hyeme : vnde locis conclusis habitet in tempore frigoris , & æstate locis apricis , & Septentrione expostis : & vestimenta sua semper sint leuissima , quamuis hyeme sint calida : & lectus sit ex cotto non ex pluma ,

habeat tamen puluinar, sed catulus effet longe melius, ut teneat illum super ventriculi locum: & manus etiam palma est bona in hoc casu. Et grauari pannis est adhuc deterius quam ferre frigus. Et hyeme exercitetur longè plusquam aestate: & vitet frigus pedum quantum potest: & saepe lauet manus & vultum aqua frigida, & maxime in tempore aestatis, & post cibum. Et quamuis haec leuia videantur, multum tamen in longo vsu conferunt: quoniam multa pauca faciant vnum magnum: Repletio autem omnis noxia, & similiter ferre famem naturalem: nam ventriculus nutritur ex chilo secundum interiore tunicam. Omnis etiam euacuatio artificio-sa, & vomitus etiam noxius est. Et ego declaraui hoc a-
lias, cum de aloë loquerer. Sed tamen cogimur quan-
doque vomitum etiam nedum purgationem moliri: hac
de causa ut quod vacuatur tantum profit, quod ipsa eu-
vacatio non noxia censeatur. aliter igitur omnis euacua-
tio per superiore partem facta, seu etiam vomitus spō-
taneus malus. Et ideo dico, quod clysteria sunt maxime
iuuatiua in hoc casu, & ego vnum describam, quo vti po-
terit ieuno venter.

Recipe Colocynthidos ex pulpa 3. j. β. esulæ 3. ij. tur-
bitis 3. j. radicum Ari 3. j. β. Mercurialis maluæ Betoni-
cæ furfuris ana m. j. Senæ 3. ij. camomillæ m. β. coquâtur
in aqua ad consumptionem duarum tertiarum, sic tamē
ut lactaria herba, quam passim esulam vocant, & betoni-
ca & sena & camomilla serius addantur: inde expressio-
ni addantur mellis crudi 3. ij. olei de lini semine 3. iiiij.
Theodorici descriptione prima Nicolai 3. iiiij. misce & fi-
at enema. & poterit ubi nimis vexaret fieri mitius mi-
nuendo Mheodorici & lactariae quantitatem.

Euacuatio autem quæ per coitum sit omnia noxia,
ut patet à Principe de Nocumeatis coitus & iuxta Ga-
leni sententiam in tertio Artis medicæ. Venereorum
verò vsus, & tamen in longo interuallo temporis, non
tam est utilis quam necessarius. Ad hoc etiam pertinet,
ut mane cum surgit, emitat omnia excrementa diligenter,
& in vespere ante cœnam dico autem præcipue, fe-
ces, vrinam, mucum è naribus. Ultimo, aut frigi in

Libello
quod nul-
lum medi-
cametum
noxa ca-
ret.

H I E R . C A R D . C O N S I L I V M

primo, aut temperati, & hoc ostenditur: nam temperatum habet reducere extrema vtraque ut declarauit in libro de abusu medicorum, igitur inuitat in omni mala
 iſu. 57. temperatura acquisita. Calidum etiam in primo est aco-
 50. pum ferme à toto genere, ut habetur à Principe, Quarta
 primi, igitur sedat dolorem. Sed frigidum in primo est
 leue stupefaciens, ut ita dicam, sicut Rosæ, Violæ, & alia
 5.c. 15. strad. eiusdem generis, & Nymphæa ut declarauit alias, est in
 secundo genere, & ideo omne frigidum ut frigidum he-
 betem facit sensum, conueniunt tamen tantum ea quæ
 sunt in primo ordine, reliquis causam augentibus, qua-
 re ab aliis abstinentur.

Et si quis dicat quòd ego reieci temperata in libro
 de malo medendi vñsu iam adducto: Respondeo quòd
 temperata non sunt, ut medicina, sed ut cibus medicina-
 lis: nec compleat curam sed possunt illam adiuuare, nos
 autem aliis infistendum docemus etiam auxiliis. Igitur
 vñæ passæ ante cibum sunt bonæ humidæ quidem val-
 de, in primo autem calidæ, & ubi cibus sit leuis conco-
 ctionis in fine sunt laudabiliores, & albae propter sapo-
 rem acetosum sunt meliores, item citonia tosta sunt bo-
 na, de citoniis sumus concordes quoniam omnes testan-
 tur & Galenus præcipue ea esse ventriculo commoda.
 1. cap. Sed de vñis passis reclamabunt, inquit enim Ætius, Ace-
 prio. tosæ autem & austerae vñæ & quæ habent crassum corti-
 com. cem, ineptaæ sunt nutritioni, & concoctionem, ac distri-
 butionem impediunt: præter id quòd alia habent quæ &
 reliquaæ vñæ detimenta. At ego cum Principe sentiam,
 5. dicente quòd vña passa confert ventriculo & iecori, tâ-
 men eriam quòd confert doloribus intestinorum. Nam
 de ali- & Galenus hoc affirmat: eligit autem dulces & astrin-
 gentes cortice subtili, vnde magnæ sunt inutiles: quas Zibe
 10. bia, vulgus vocat, paruæ igitur candidæ dulces & astrin-
 gentes, ventriculum, inquit ille, roborant, & eius dolo-
 res leniunt, paruos etiam sedant, nec alias fructus com-
 modos ipsi reperio, nisi quis sorba præmaturam post cibū,
 aut pyra cocta pro Cydoniis substituat, ex oleribus au-
 tem menta & melissophyllum, salvia & pulegium & o-
 figanum, & fœniculum, & spinacia aliquando, &

Draco, herba noua, laudantur, aut tolerari possunt, no-
cent lactuca, endiuia, beta, caules & crispi quos gabusios
vocant. Ex radicibus rapa, napi, immo omne genus earū,
noxium. Ex piscibus limaces ter coctæ, cancri raro & in
fine cibi, perfici & Testudines, & Scardoz, omnia alia
genera noxia. Ex præparationibus autem suprema est
super craticulam assatio cum salvia, post verò est in ve-
ru, inde virulenta, post elixa & frixa in sartagine. Ex car-
nibus avium omnium quæ piscibus non veluntur, in-
ter quas anas & anser, proxima hædi caro, ab hac sylue-
strium capreoli, leporis, cuniculi: optima Ericij cōsensu
prope omnium, & utinam multos ex his edere posse,
oua non multum conueniunt, maxime ex albo, quam-
uis vitella facilime & ne excrementis nutrient: & tempe-
rata sint, iecur animalium volatilium oportunum, arie-
tis carnes post sylvestria. Castrati & vituli inutilis.

Quæ ex lacte conficiuntur caseus, colostra, butyrum,
lac scissile, spuma lactis, pinguedo lactis, lac ipsum, om-
nia incommoda, deteriora his quæcunque sunt ut fari-
na panis ex tritico bene coctus non tostus, fermentatus
leuis. Sed longe melior si ex duabus partibus tritici &
una speltæ fiat: & cum leui lixinio misceatur farina, etat-
tur ex aromaticis Belzoi cum cibis, is est cyrenaicus suc-
cus ut declarauit in libello de malo medendi vsu.

abuſu 96

Cinamomi & maceris exigua quantitas non est inu-
tilis, piper hac in causa fugiat, scio quantas hoc patiatur
contradictiones. Sed aliud est librum condere, aliud cu-
ram describere alicuius morbi, nunc nisi resecem, res in
immensum ibit, legumina omnia mala tum magis pha-
sellii & ciceres, minus lentes. Sed ciceribus percoctis mo-
dice vti, tum iure eorum poterit. his omniibus salvia im-
misceatur, iura omnia fugiat, hoc autem generaliter à
nobis alias decretum est, artocreas & ientacula eiusco-
modi, & prisam hordeaceā fugiat. Sed & in hac effet abuſu. 69
nō leuis contentio apud eos, qui multū falso scire se exi- lib de ma-
stimant, far cum modico aceti raro sumat, sumat & pan- lo meden-
nicum, non quod hæ omnia laudem, sed si nimis coar- di vſu.
tetur licentia, vel cōtabescet, vel appetentiā amittet: vel
nō perseverabit. vnde vinculis fractis medicæ rationis,

H I E R . C A R D . C O N S I L I V M

vulgarem sequetur viuendi rationem, & sic sine suo frēstrabitur, satius igitur fuerit indulgentia mediocri vti. Mel autem & sapa per se vtilia, verum raro bene aliis admiscentur cibis. pinguia dolorem sedant, sed causam illius augent, cibi facilis coctionis præcedant, quæ dura sunt & contumacia finem sortiatur cœnæ, vberior autem sit cœna quam prandium pluribus ex causis quas in primo contradicentium medicorum declarauit, ac etum confert modicum cum medicamentis, cum cibis aut per se sumptum nihil nocentius eo. Sed oleum optimum: nihilque eo melius, cum verò ventriculum laxauerit, menta vtilis erit ac non minus ea cerefoliū herba folio quasi cicutæ, radice odorata, non comedat nisi postquam cibum descendisse iam cognouerit, absynthij vslus modicus cum menta vel melissophyllo vtilis adiecto sale. Sal ipsum non inutile si mediocriter sematur, ex piscibus salitis, alec solum quam inchiu- uam vocamus bona est, in parua quantitate: sed caueat ne pro illo Sardam capiat, est enim ei valde similis.

Si adhuc hic modus non cōferat, partem conficiat ex speltae partibus duabus, tritici autem una. Vino vtatur astringente austerove sed modice non præpotenti, non nisi iam comesa medietate cibi tam paulatim bibat, & vinum ipsum quidem sit odoratum & dilutum aqua in qua duo frusta chalybis & unum æris extincta sint, vtatur & quandoque in cœna albo, sed in prandio rubeo claro, par autem est, vt nec sine aqua nec cum mula dilutum sit, ligentur autem viscera, vt iam præcepi incipiendo infra vmbilicum per duos digitos & ad superiore tendendo donec ad furculam inferiorem peruenient, & infra quidem plus stringatur, ascendendo autem laxetur sensim vt respirare possit. Et inungatur sub ea vnguento quod describam, & superponatur absynthij fæcilius, inde fascia omnia hæc circumambiat.

Et quia intellexi quod ex hoc auxilio quod iam quatuor diebus ab hinc iniunxeram, dolor in pectus recessit totus, atque ibi sedem suam fixit: hoc mihi haud displiceret: quamuis enim pectus sit ventriculo nobilis, dolor tamen in ventriculo longe frequentius ad malum termi-

terminatur, quam in pectore, cum ex flatu non ex humore fuerit, & etiam facilius erit deuincere iam contractum & in arctum redactum, quam fugientem, igitur & de hoc dicam suo loco.

Capparibus etiam utatur in acetariis cum oleo copioso, & aceto ex vuis passis. Sed non coquatur acetum.

Circa medicamenta una ratio omnibus conuenit ut calida sint & rara: nam debilia humorem contumacem mouere non possunt: frequentia autem prosternunt: tum præsertim quod, ut dictum est, medicamenta omnia sunt ventriculo inimica. Igitur inter prima ponemus usum origani in mane masticati, nam resoluit flatum proprietate sua: nā ut diximus, symptoma vocat ad se curā.

Ex his autem quæ vitreum & mucilaginosum humorem concoquunt, sunt acetum, scylliticum, autoritate Dioscoridis, Mesue, Serapionis, & Rasis ad Almansorē: & Amomum, & anisum, & calamentum, & cappares, at acanthis, & amygdalæ amaræ, & chamedrys, & betonica, & amaracus, & arum, & luniperi semē, & nasturtium utrumque, hyssopus, fiser, sal omne, cinamomum, raphanus, & ruta, & aristolochia, & thymus, & prassiliū: omnia hæc Galeni autoritate. Et rursus inter composita confectio ex allio posita ab Auicenna, tum etiam Philosophorum eodem ferme loco descripta: & de cinamomo Mesue autoritate, & Diaspoliticum, & diacalamentum, & diatilon pipereon posita à Galeno in libris de Tuenda prima 5. sanitate. Est & diacyminum, & electuarium ex ligno aloës, & Sagzena, & cabrorius confectio ex autoritate A. uicennæ: tum Sirupus de radicibus Theodorion magnū lib. 4. Et 6 Trifera fauonis minor autoritate Mesue & Serapionis uilis. Sed est in coagulis omnibus proprietas mirabilis, ut refert Princeps. Ætius commemorat viticæ semen, & bryoniam, calatum odoratum, remisci, & laferis lacrymas, succum etiam salicis, Castorium, pistacia, florē iuncī odorati. Concoctoria autem amomum & lentisci lacrymam. Ut triusque autem facultatis facit rosaceum oleum. Inuenio & apud Actuarium descriptionem zulapij ex violis compositi in hoc casu opportunam, ac non parum frigidam, cui tutò calidissima possis admiscere

Rr

I. antidot.

lb. 4. Et 6

2. contrac.

2.ca.119.

lib. 2. cap.

218. cap.

2.21.

H I E R . C A R D . C O N S I L I V M

medicamenta: habet enim santhalos rosas etiam quæ a-
cep. de zu straingant. Est & ab illo diaprasium antidotum lauda-
lapis & tum. Sed in his omnia bus cum iam segetem medicamen-
torum tradiderimus delectus ordo & modus docendus
est. Delectus, quia immoderata calida, ut coagulum. Dia-
spoliticon, diatriom pipereon, castoreum, confectio de
alleis, fugienda sunt. quanquam in antidoto de alleis nō
vulgaris spes sit si moderate utamur eo.

Vitanda sunt & quæ carent odore iucundo, ut aristolochia: erat enim præceptum Aueuzoar, quod medici-
menta membrorum principalium ab odoratis nun-
quam spoliari debent: & in eisdem locis docuit, quod
vehementer astringentia omnia ventriculo sunt noxia,
& quod dolorem excitant: quanto magis in iam patien-
te dolorem.

1. *Theisir* Et inter moderate astringentia exemplo connume-
tracta. 15 rat rosas. Et erat etiam præceptum illius ut à melle ab-
cap. 1. & stineremus, & loco eius vteremur sacharo: & fecit ca-
in cap. de pitulum proprium de humotibus imbibitis in membra
conseruan nis ventriculi: & ibi dabat in pituita oximel loco firu-
da sanit. pi acetoſi cum succo ſceniculi, & non abhorret mel in
1. *Theisir* hoc caſu. Sed vbi fuerit atra bilis, aut melancholia, ad-
tracta. 15 dit amygdalas amaras, & Serapium de centaurea. Igli-
cap. 2 & tur ut ad eleſtioneſ & ordinem deueniam, in hoc caſu
6. cap. 5. tentandum eſſet cum lacryma lentisci, & aniso, ac oxi-
melle: ſed quia morbus proceſſit concoquens tale fiat: Re-
cipe radicum ari amomi ana 3. ii. Betonicae scyllæ maſti-
cis 3i. origani thymi præſſii an. m. β. Cétaureæ ē j. Semi-
nis vrticæ, calami odorati, floris iunci odorati ſeu ſqui-
nanti ana 3. iiiij. Cinamomi 3. β. foliorum ſalicis & ro-
ſarum in botris ana m. β aque libr. v. coquantur priuio
ſylla, acum & maſtix uſque ad dimidiā quantitatē:
pōſt addantur cinamomum, amomum, Betonica, Cala-
mus odoratus, Semina vrticæ, præſſium, folia ſalicis: &
coquantur donec redeant ad 3. xx. pōſt addantur reli-
qua & coquantur donec redeant ad 3. xv. vel paulo mi-
nus: & colentur bis aut ter: & de hac aqua ſumat 3. iiiij.
calidum in aurora cum 3. ij. ſerapij de præſſio, aut de
hyſſopo, cum gr. iiij. aceti albi & ſuperdormiat per ho-

ras duas saltem si potest. Continuus autem sit usus eius usque ad dies octo vel decem: donec coctio apparuerit in urina: & si videatur sibi calidius hoc medicamentum, quam oporteat moderetur illud cum sirupo violato dicto; & minuatur quantitas siripi de prassio pro quantitate siripi violati, & ubi dolor interim vexaret praeter solitum, quod accidere posset, addantur ab initio coctionis illius compositi, limes cum corticibus numero. vi scobis certaining 3. i. β addatur etiam acetum usque ad 3. j. si oportet ubi lentor in humoribus appareat peracta coctione multa sunt quae purgant hos humores presertim autem Agaricus Cartamus seu cnicus, heliotropium, colocynthis, Turketum, claterium, Esula, semen vrticæ, Iris, ex compositis autem Diafinicon, pilulae de hermodactylis & de serapino, fetidæ, misericordiæ, aggregatiæ, de euforbio de Thapsia, Theodoricum magnum hieræ logdion, Hermetis, Archigenis, ut à Mesue habetur. Blanca etiam & Benedicta & hiera ruffi & ab Actuario Asyndritum antidotum Dioclis medicamentum. Et Galenus existimat quod suahiera infra etos tunicis humores possit purgare. Vnum est quod mihi in hoc casu Diarob cum turbith à 3. iiiij. ad vi. satisfacit cum 3. ij. aquæ betonicæ. Sed debet addi Diagredium more solito in descriptione Petri de Tussignana. Et si hoc non iuuaret cum à pilulis omnino sit abstinentium, quoniam ventriculum tabefaciunt, uter Theodosio magno tum etiam hiera aliqua ex supradictis secundum quod magis videbitur i medico consulenti. & in totum à cassia fistula abstineat.

Facta purgatione vtatur vino cum absynthio secundum modum datum: & si nunc faceret vinum absynthiatum non esset malum, cum tempus sit opportunum. Iuuat & quandoque Theriaca in hoc casu, sed bona, non pseudotheriaca, qua vtuntur his temporibus: iuuat & diambra Mesue, confectio caudicon ex Serapione & Sagzena ex Auicenna, sed haec serius, cum & ipsa pituitam minuat velut & Philosophorum confectio, & theodoricicon. His peractis, si videbitur, redeat ad concoquen-
tia.

HIER. CARD. CONS. PRO DOL. VAGO.

His visis cadunt duas dubitationes: Prima est, an a-
trac. & quæ Thermarum conueniant: & ut declarauit in secundo,
contrad. 3 contradicentium medicorum, omnes vehementer sic-
cant igitur non conueniunt. Altera, an balacum com-
abus 92 petat: Respondeo ex libro de malo medendi vsu non
solum competit, sed est necessarium. Ut enim Aetius in-
lib. 3. cap. 166. & 173. quit, humectant, molliunt, mitigant dolores: &
quæ profunda sunt in altum euocant. Sic & &
& irrigationes. Non solum autem ex

simplici aqua, sed his insectis

quæ ingruenti dispositio-

ni magis necessaria

videbun-

tur.

D I E X I X . S E P T E M B R.

M. D. X L V. M E-

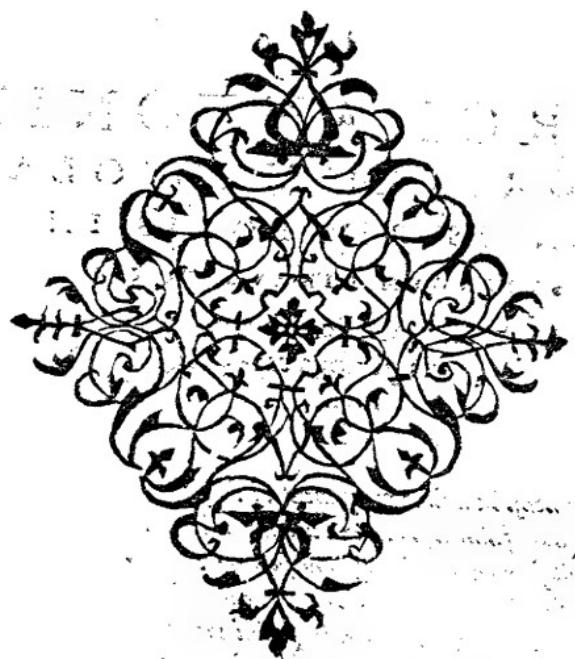
D I O L A

N I.

MARCI ANTONII
MAIORAGII MEDIOLA-
NENSIS RHETORIS IN
SECUNDUM LIBRVM CON-
tradic. Medic sub auto-
ris persona car-
men.

*Exacta immensi iam sunt monumenta laboris,
Quae nunquam fulmen, non seua incendi, durum
Non poterit ferrum, non longum absuere tempore.
Iam tenebris adoperta caput qua corpus in ipsum
Tantum bella gerit veniat mors improba nobis:
Mens tamen illa raei melior pars astra subibit:
Clarius & nostrum viuet per secula nomen
Omnia: Quaque patet Latie prestantia lingue
Me leget assidue docterum turba virorum.*

F I N I S.

IACOBI PELE-
TARII CENOMANI,
DE CONCILIATIONE
Locorum Galeni.

SECTIONES DVA.

Ad amplissimum Medicorum Pa-
risiensium Ordinem.

P A R I S I I S ,
Apud Iacobum Maceum in monte
D. Hilarij sub signo Pyramidis.

1564.

AMPLISSIMO MEDICO-
rum Parisiensium ordini Iacobus Peletarius
Fælicitatem.

SI vnquā studiis & la-
boribus meis in cōmu-
ne quicquam contuli,
viri amplissimi, nunc
certè in eā prouinciā
longè maxima animi
cōtentione incumbe-
re decreui. Nam quum antea Philosophiā
& Mathematicas artes, quæ otiosis commē-
tationibus tractantur, singulari quodam de-
lectu profiterer, cæteras velut subsidiarias
haberem: ipsa temporis varietas ita consilij
mei rationem commutauit, ut iam Medici-
nam ad præcipuum vitæ munus mihi reti-
nuerim. Quūmque ad omne studij genus
semel à me suscepsum, tantum diligentia
afferre sim solitus, quantum homini ad la-
bores nato, vel ingenij facultas, vel tempo-
ris opportunitas suppeditare potest: mihi
profectò hāc artem etiam studiosius ample-

Etendam esse intelligo, vel ob eam cōmen-
dationem omnibus in medio positam, quæ
nobis hominum vitam in tutelam atque a-
deò in manus traditā esse admonet. Quod
equidem nulla ratione cumulatiū cōsequi
me posse existimaui, quām si in Collegium
vestrum me cooptandum traderem: ex quo
tot Medicinæ principes exierunt, qui eam
è superiorum temporū caligine & tenebris,
suo splendori reddiderunt: ex quo tot artis
insignia quotidie emergunt, tot denique de
hominum salute deliberationes suscipiun-
tur, ut hic confessus vester, omnium Medi-
corum qui longè latēq; cæteris nationibus
operam nauant, magister ac præmonstrator
meritò haberi possit. Quū verò instaret té-
pus quo apud vos in numero collocarer: cu-
raui vt vobis præ manu aliquid darem, quo
vestrum in me beneficium publicè testatū
facerem. Itaque eam partem elucubrationū
mearum ex tempore selegi, quæ paratior
fuit: sed tamen ita ex tempore, vt meam in
hoc genere diligentia non omnino obscu-
ram agnoscere possitis. Obseruāti ex Gale-
ni lectione, locorum aliquot varietates: quæ
quauis repugnantiaz speciem præ se ferat:
eas tamē quum accuratè perpenderint stu-
diosi, ad artis notitiam valde accommoda-

tas esse intelligent. Quod & mihi priuatim vsuuenisse comperi. Nam dum locos ipsos ad examen vocarem, multa mihi subierunt adminicula, non solùm ad conciliationem exprimendam, sed etiam ad ea intelligenda quæ ad rem præsentem proximè non pertinebant. Alios qvidem nostræ ætatis Medicos in eodem argumento versatos publicè constat, Hieronymum Cardanum, Ioānem Argenterium, Iulium Alexandrinum, Andrewam Lacunam. Inter quos vnuis hic postremus, de Contradictionibus à se propositis (sic enim apud ipsum titulus est) nihil definit: cæteri, inter enarrandum suam sententiam interposuerunt. Quæ igitur ab illis explicata sunt, non reposui: nisi fortè pauca à me vel aucta, vel variata: Lacunæ Contradictiones ad verbum recitaui, & explicandas suscepi: ac de meis subinde adieci aliquantò plures. Quas breuiter atque ex Galeno fideliter excriptas, aliis denuò examinandas reliqui: nō exposui: ne causam ostētationis captasse, & in conquirendo nimiū mihi placuisse viderer. Quinetiam studiofis maiorem exercitationis materiam futuram esse videbam, si non explicarem. Quippe in alienis & oculatiōres & attentiores esse solemus. Hanc operam, quantulacunque

est, viri amplissimi, vobis reddēdam esse pūtaui, tanto certè libentius, quantò vos hoc genus laboris iustius aestimare, & suo momento ponderare didicistis: sed & D. Iacobi Gopyli professoris Regij consilio & exemplo adductus. Is enim apertè mihi testatus est, & res ipsa declarauit, quanto fauore quantáque benevolentia à vobis ob Alexādrum Trallianum à se restitutum, olim fuerit acceptus. Ego verò hac commemoratione fatus, meam quoque nuncupationē vobis gratam fore spero, tātisper dum ampliore testimonio meum in publica studia prop̄sum animum vestris auspiciis cognitum ac perspectum esse cupio. Ex Parisiensi Academia, Anno à Christo nato.

M. D. LX.

C A P I T V M D I S T R I B U T I O .

S E C T I O P R I O R .

T Remor an voluntatis sit particeps	I.
Animæ Vegetanti an insit prouidentia	II.
Semitertiana sitne continua an intermittens	III.
Oedemata an iecur afficiatur	III.
Iecur, Lien vtrum sanguine crassiore nutriatur	V.
Tenues humores an coctione indigeant	VI.
Pueri vtrum facultatem alteratricem habeant validam, an imbecillam	VII.
Nerui an aliqui sint caui	VIII.
Otium qua ratione gracieles efficiat	IX.
Iracundi vtrum frigidí fiat temperamento, an calidi	X.
Pueri an Iuuenibus calidiores	XI.
Phrenitis an Febris species dici possit	XII.
Respiratio vtrū voluntaria, an naturalis fit actio.	XIII.
Aqua an humectet, & sitim sedet	XIV.
Vinum an magis humectet quam Aqua	XV.
Aqua potus quem habeat usum	XVI.
Pili nigri vtrum calidum an frigidum temperamentum indicent	XVII.
Phlegmone an durus fit tumor	XVIII.
Stercus an vomitu reddi possit	XIX.
Viperarum caudæ an venenatæ	XX.
Cerebro nudato, an sensu, motu & respiratione priuetur animal	XXI.

S E C T I O S E C V N D A .

Respiratio vtrum animalis an naturalis fit actio	I.
Cor an Respirationis instrumentum	II.
Synochus putrida sitne sanguinea, an biliosa: & an succis æquabiliter putrescentibus fiat	III.
Synochus putrida in quibus temperamentis fiat	III.
De Synochorum putridarum tribus differentiis, an omnes vno statu concludantur	V.
Sanguinis mittendi quot sint scopi	VI.
Pueris an mittendus sanguis	VII.
Pus an initium habeat à putredine	VIII.
Pus è Pulmo ne an per renes tráfire possit in Vesicā.	IX.

A iiiij

De voluptate animalium in coitu	X.
Indicatio à quibus sumatur	X I.
Aetatum & anni partium quænam sit comparatio	X I I.
Geniturarum temperaturæ in viris & mulieribus, quo pa- cto ad generationem consentire debeant	X I I I.
Vesica an è Renibus attrahat	X I I I I.
Nutritum quod apponitur an propriè Nutritum sit	X V.
Hydrops an semper à vitio Hepatis oriatur	X V I.
Symptomata an cum morbo simul inualecant	X V I I.
Cerebrum an sentiat	X V I I I.
De humidorum & siccorum corporum difflatione, & de Calido innato	X I X.
Principia substantiæ nostræ quot numero sint	X X.
Prædictio in morbis acutis an certa sit	X X I.
Dysenteria an ex Iecoris imbecillitate sit	X X I I.
Excrementorū nutritionis Renū an sit Vrina.	X X I I I.
Oleum an ad Vlcera & Erysipelata sit vtile.	X X I I I I.
Fœnogræcum quanto ordine sit calidum	X X V.
Lac vtrum sit calidum an frigidum	X'X V I.
Deleteria frigore an mutationem accipiunt à calore no- stro	XXV I I.
Cibi calidi & frigidi an similiter calorem nostrum au- geant	XXV I I I.
Mulsa an Iecoris inflammationi commoda	XX I X.
Toti⁹ substatiæ facultas sitne manifesta, an obscura.	XXX.
Delirium à quo sit humore	XXX I.
Humidū, an frigidū sit præcipua Soporis causa.	XXX I I.
Imaginatio, Cogitatio & Memoria an vnū sint.	XXXIII.
Sanguis an in venis generetur	XXX I I I.
In Peripneumonia an dolor sit lateris	XXX V.
Conuulsio an in Musculis fiat	XXX X I.
Vterus an vnam habeat tunicam	XXX V I I.
Plenitudo ad vires an putredinem efficiat.	XXX V I I I.
Astringentia an roborandi vim habeant	XXX I X.
Intermittens pulsus qua ratione Pueris, Iuuenibus & Se- nibus magis minūsve sit periculosus	X L.
In dierum Decretorum doctrina an variauerit Gale- nus	X L I.

IACOBI

IACOBI PELE- TARII CENOMANI,

DE CONCILIATIONE LO- corum Galeni,

SECTIO PRIOR.

Contradictiones ex And. Lacuna.

CONTRADICTIO I.

Tremor an voluntatis sit particeps.

A C V N A. Libro de Tremore & Palpitatione , iuxta principium, sic legitur , Tremor verò motus inuoluntarius est partium , quæ vicissim sursum deorsumque mouentur. Cui sententiae refragari videtur quod ibidem paulò post subditur: nempe, Motus quoque in iis qui membra mouere nolūt, inuoluntarius omnino ponitur: in Tremore autem affectis, non sine voluntatis imperio motus prouenit.

PELETARIUS. Galeni verba non satis fideliter recitat Lacuna: quæ sic habent cap. 4, statim initio, Quin & Palpitatio, dicet fortasse quispiam, similiter atque Tremor , motus est , quo partes palpitantes citra voluntatem nobisque inuitis attolluntur, & deorsum aguntur. Quibus verbis Galenus Tremorem cum Palpitatione content

B

in eo duntaxat, quod utriusque motus sursum deorsumque feratur, non quod uterque sit praeter voluntatem: quū id speciatim dicat de partibus palpitantibus. Proxime enim dixerat, Tremoris motū partim voluntarium esse, partim coactū: & sursum deorsum ferri membro scilicet suo ponde re deorsum eunte, sed subinde id ipsum relevante facultate.

C O N T R A D I C T I O   I I .

Anima vegetanti an insit prouidentia.

L A C V N A . Libro de Fœtuum formatione circa finē sic Galenus edifferit . Apparet igitur vnumquodque animal, illa corporis parte sese ad vindictā parare , quæ alias supereminet. Vitulus quidem fronte impetere, priusquam cornua enascantur: pullus equinus, calcitrare, nondū solidis vngulis : veluti etiā catulas mordere tentare videtur, etiamsi nondū fortes dentes sortiatur. Similiter & ea quæ ex volucrum animalium sunt genere, volare nituntur, etiamsi nondū possint . Quæ sanè ostendere videntur, Animalia partibus uterque, nosce ipsarum utilitatē: ut quæ ipsa illas construxerit, & non ab alio factis vtratur, &c. Quum tamen paulo post videatur stabilire contrarium , affirmas se existimare, nec Animā vegetatricem, nec rationalē existere opificem ipsius fœtus causam.

P E L E T A R I V S . De Animæ substantia Galenus vix vñquam quicquam definit: sed de ea in utrāque ferè partem disputat: & dum philosophorum opiniones exponit, id modò statuit quod ad sui argumenti propositum satis esse putat. Libro itaque de fœtuum formatione, disputationem de Animæ opifice hinc inde ingreditur, sed quam suo more incertam relinquit . Quod ex ipsius extremis verbis satis manifestum est: quæ nos hoc loco asscripsimus. Ceterum, inquit, quum nullam inueniam opinionem fida demonstratione firmatam , fateor me de substantia Animæ dubitare: sed ne probabile quidem quicquam habere quod affuerem. Fateor etiam de fœtuum formatrice causa nihilominus ambigere. Nam quum summam in horum fabrica & sapientiam & potentiam videam, non possum existimare eam, quæ in fœtu est, Animam, ab Aristote-

tele, vegetantem: à Platone, concupiscentem: à Stoicis, ne Animam quidem, sed Naturam appellatam, fœtum ipsum formare: quum non modò sapiens nō sit, sed ne vlla quidem ratione prædita esse videatur. Quum tamen rursus similitudinem quam filij habent cum parentibus, spects, ab ea opinione non valde alienus sum: ac post partum in reliqua vita corpus nostrum à rationali Anima gubernari vix credo: quum antequām dissectione exploremus, neque partes corporis, neque ipsarum functiones cognoscamus. Hæc ille. Plura verò in hanc rem qui scire cupiet, librum ipsum adeat de fœtuum formatione: & item libellū de naturalium facultatum substantia.

CONTRADICTIO III.

Semitertiana, sítne continua an intermittens.

L A C V N A. Libro 2. de differentiis febrium, capite primo, ait Hæmitritæum esse è numero continuarum febrium. Præterea Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 22. afferit Semitertianam esse periculo obnoxiam, minimèque intermittere: sic vt Semitertiana nulla febris dicatur, quæ integrè desinat. In libro tamen de Typis, affirmat Semitertianam febrem semper esse continuam: sed & intermittentē quandoque inueniri.

P E L E T A R I V S. Multis certè videbitur Galenus non satis sibi constare de Semitertiana qui Com. 3. cap. 5. in 1. de Mor. vul. sic scripsit, Semitertiana, iquit, ab Hippocrate nunquam intermittens dicitur: sed cap. 4. de Typis, in contrarium, Semitertiana modò continua est, modò intermittens & ab Hippocrate non tantum inter acutas, sed etiam inter diutinas reponitur. Hæc Gal. Igitur quū Semitertiana consurgat ex quotidiana continua & tertiana intermittente, Galenus eo libro in quo de Typis exquisitè tractat, mistam ipsius febris naturam designauit, vt ars esset manifestior. Alibi verò Typos dissimulans, Semitertianam collocat in continuarū genere, ob intermissionem in ipsa vix notabilem.

B ij

AND. LACVNÆ
CONTRADICTIO. IIII.
Oedemate an Iecur afficiatur.

LACVNÆ. Libro 4. de præfig. ex pulsibus, vbi de pulsu in affecto Iecinore, inquit, Nūquam etiam ex Thoracis vel Iecinoris tumore, fit mollis pulsus : eo quod neque innascitur iis instrumentis cœdema pituitosum. Cui sententiæ contraria est, quæ habetur libro eodem, vbi agitur de pulsibus succendentibus affectis meningibus, hunc in modum. His præ cæteris vicinior est ille qui ex Iecinore & Liene oritur cœdeme affectis &c. Nisi dicas, pro cœdeme intelligere Galenum impræsentiarum, quemuis humorem : quod nusquam est solitus facere, nisi pituitosum duntaxat.

PELETA RIVS. Verba illa superiora ex cap. 4. de præfigitione ex pulsibus, sic accipienda sunt, vt cœdema pituitosum Thoraci & Iecinori innasci nō sit aptum. Nā & posteriore loco, nempe cap. 9. eiusdem libri, definitè nō pronuntiat cœdema in Iecur cadere : sed id tantum exempli gratia proponere videtur : vt ostendat, si cœdeme sit Iecur affectum, non tam mollem fieri pulsum, quam ex Pulmone aut Cerebro : ac rursus si Cerebrum aut Pulmo cœdeme corripiantur, non tam durum quam ex Iecinore aut meninga. Nam & statim subdit, Cerebrum, inquit, & Pulmo fortassis ne admittunt quidem scirrum. Quibus verbis videtur significare, Iecur & meningem fortassis ne cœdema quidem admittere.

CONTRADICTIO. V.

Iecur, Lien, utrum sanguine crassiore nutritur.

LACVNÆ. Quum in aliis locis innumeris, tum maximè decimotertio de medendi methodo, Galenus ait, Lienem nutritri crassissimo sanguine, & longè crassiori, quam sit is quo Hepar nutritur. Eius autem verba hæc sunt, Lienis verò rarior substantia quam Iecinoris est: ceterum crebrius scirrhosis vitiis affligitur, propter nutrienti quo vitetur, speciem. Monstratum nanque est, quod crasso nutritur sanguiae, qui veluti limus purioris est, fa-

cilliméque nigra bilis efficitur: ideóque ipsum melácholicū siue atrum nutrimentum vocamus. Et paulò post sic rursus subdit, Nam quale medicamentū est Absinthium Iecinori, tale est Lieni Capparis correx: quale rursus Iecinori quod vocatur Eupatorium, tale est Lieni Scolopendrium. Siquidem similia genere medicamenta ambo viscerà postulant. Cæterùm tanto vehementiora Lien, quanto crassiore alimento, &c. Quibus ex diametro aduersum est quod scripsit lib. 4 de vsu particularum, in hunc modum, Splenis verò corpus, quū tātō rarius Hepate sit, quātō est crassius Pulmone, merito ex tenuiore parte nutritur sanguinis. Qui nanque trahitur ad Splenē, crassior est eo qui in Hepate. At quia elaboratus ab arteriis, quæ illic habentur, atq; adeò à venis, multò densiore tunicā habentibus, quām quæ in seruū Hepati: nō affatim neque crassus carni Splenis, sed subtilis & paulatim mittitur. Ob id caro quidē huius visceris, rarior & leuior est, quā Hepatis: non tamen rubicūdior aut flauior. Et paulò post sic subdit, He par quidem ex rubicundo & crasso sanguine: Splē autem ex subtili & nigro: Pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo & subtili, spirituoso ac puro sumit sibi alimentum.

P E L E T A R I V S. Priorē sententiam descripsit Lacuna ex cap. 15 lib. 4 de vsu partium (Capita verò ex recentiorum distinctione intelligi volo: scio enim Galenū eiusmodi distributionibus non fuisse usum) Altera est cap. 16. lib. 13 meth. med. Tertia cap. 17 eiusdem libri. Ex verò nō admodum mihi pugnare videntur. Etenim Galenus in libris anatomicis, partium essentiam simul cū positu ex professo tractat, atque ob oculos ponit: quo earundem usum clariorem faciat. Vbi verò medendi artem docet, de nutrimento loquitur, quatenus ad curationem indicandam satis est: scilicet Nutrimentū appellans non tantūm quod iam nutrit: sed etiam quod apponitur, & in spatiis intermediis consistit, hoc autem crassum, terreum, & fœculentum est in Lienis spatiis. Huic sententiæ adstipulatur quod Galenus scribit cap. 59 artis Med. in hæc verba. Sic & intermedia, inquit, spatia similariū corporum, ut plus vel minus humidæ substantiæ in se continent, vel crassius, vel tenuius, vel humidius, vel siccius membrum ostendunt: humidius quidem, ubi subtilior & copiosior est humiditas: siccius verò,

AND. LACVNÆ

vbi crassior simul & minor. Ipsæ enim solidæ corporis partes, quæ verè solidæ sunt ac primæ, nullo modo effici possunt humidiores: ac satis est, si quis celerius eas exiccati prohiberit. Intercepta autem in ipsis spatia, hac vel illa humiditate complere possibile. Hæc verò est propriū simillarum partiū nutrimentū, quod ex appositione fit, & non per vasā attrahitur.

CONTRADICTIO VI.

Tenues humores an coctione indigeant.

LACVNÆ. Circa mediū Cōmentarioli in quo discutit, Quos purgare, & quibus medicamentis oporteat, sic ait Galenus. Per initia enim serosos tenuēsque succos vacuabis: In crassis autē & viscidis, quales natura sunt & pituita & atra bilis, concoctionem expectabis, &c. Quibus sanè verbis docet, tenues succos vacuandos esse, non expetata ipsorum concoctione. Quod autem succi omnes qui tenues sunt, etiā existant crudi, didicimus id ex Cōment. I in lib. I. Epid. cap. 24. Cui sententia aduersari videtur quod multis in locis prædicat, crudos omnes succos priùs concoquendos esse quam euacuandos: ac præcipue quod ad calcem libri de constit. artis Medicæ innuit, tenues succos esse crassiores reddendos.

PELETARIUS. Tenues & serosi hoc loco coniunctè accipiendi sunt, qui vno vocabulo aquosi dicuntur. Sic enim tenuis appellatione vti solet Hippocrates ipse, dicente Galeno in Aph. 32. libri 7. Igitur aquosi humores fine coctione educuntur. Quod intellige si impermisti fuerint, nec præter modū frigidi. Nā serosus sanguis ideo crudus est, quod frigidus sit, neque à natura euictus. Ob id coctione indiget quicunque succus à naturali statu recesserit, etiam si tenuis sit. Coctio enim humoris, nil aliud est quam illius ad naturale moderationem restitutio. Igitur biliosos humores intellige crudos, si seipfis tenuiores euaserint, aut etiam crassiores. Nam interdum biliosos humores Galenus crassos vocat, eōsque tenuandos esse præcipit, ad finem libri quinti de locis affectis, in Ictero. Et q Galenus scribit tenuiores humores & calidiores, ad excre-

tionem paratismos, Com. i, cap. 25 in i Epid. intellige humores, qui cum crassis & lentis comparantur. Hi vero propriè crudi dicuntur, ut tradit Galenus locis satis multis, maximè vero lib. 10, cap. 2 de composit. med. sec. lo. & libro secundo cap. primo de præfagit. ex pulsibus: & lib. 1, cap. 2 de alim. fac. Quibus locis Galenus scribit, crudos succos propriè esse crassos & lentos, & frigidos. Immò puitosos minus propriè crudos dici, nisi crassi sint & leti. Bilis igitur non tam propriè cruda appellatur: quod cruditatis frigiditas ferè comes est. Porro animaduertere oportet, humores interdum crassiores esse faciendo, non quod facilius educantur: sed potius ne tam facile exhalent: ut in iis qui syncope laborat, & succos habet tenuissimos, ax Gal. lib. 12, cap. 6 Meth. med. Cæterum hoc loco non pretermittam, quod libellus ipse, Quos purgare oporteat, quibus medicamentis, & quando, Galenum autorem non habet, sed Oribasium: quamquam ex Galeno collectus est. Sed inter excrédum, vix est ut de nostro nihil ponamus. Sed tamen Oribasius suam habet autoritatem.

CONTRADICTIO VII.

Pueri vtrum facultatem alteratricem habent validam, an imbecillam.

L A C V N A. Comment. 2 in Prognost. cap. 36, Galenus hunc in modū pronūtiat, Pueri cōcoquunt omnia oxyssimè, præ robore facultatis alteratricis. Et Com. 3 in Prognost. cap. 34, Pueri, inquit, ex tribus facultatibꝫ quæ corpus ipsum dispensant, duas fortiores sortiuntur quam cæteri: tertiam, quæ nervis ineft, imbeciliorem. Libro etiam 3 de sympt. causis, afferit Iuuenes superari à Pueris facultatis alteratricis robore. Com. 3, in lib. 6 Epid. cap. 15, eadem stabilit, dicens, Pueris naturales functiones robustæ sunt: ac proinde succorū crassitudo in ipsis funditur ac disoluitur. Hisce autē sententiis omnibus contraria est quæ habetur Com. in Aph. 27. lib. 3, talis quū sit, Alterantur enim Puerorum dispositiones citissimè, cùm propter humiditatem corporis, tū ob naturalis potetiæ imbecillitatē. Quæ sanè versio cōgruit vniuersis Græcis codicibus, quo scunque mihi vidisse contigit. Omnes quippe habet. Αλιούνης οὐδεῖσθις τὸν ταῦτων τάχισα διὰ τὴν ὑγρότητα τὸ σώματος,

AND. LACUNÆ

καὶ τὸν τοῦ φυσικῆς δυνάμεος ἀρχῶν. Crediderim tamen omnia exemplaria corrupta & peruersa esse: nec legendum ἀρχῶν, sed αἰγώνων: hoc est, robur & fortitudinem.

PELETA RIVS. Vetus quidem versio habet fortitudinem. Nihilominus eam lectionem retinere licet, quæ habet ἀρχῶν. Naturalis enim virtutis nomine, hoc loco à Galeno intelligi puto vniuersum corporis robur: tanquam diceret, Puerorum naturam esse imbecillam. Et enim qui crescunt, viribus infirmiores sunt. Quod si ἀρχῶν legamus, & naturalem virtutem pro alteratrice sumperimus: hanc quidem in Pueris validam esse fatebimur: per se verò infirmam: id est, ut modò diximus, quatenus calor in multo humido est donec corpora crescunt.

CONTRADICTIO VIII.

Nerui an aliqui sint caui?

LACUNA. Commentario i in lib. 6, Epid. cap. i, ait neruos esse omnino cavitatibus destitutos. Cui contradicit quod libro primo de Sympt. causis prodidit hunc in modum, Igitur eius causa coniuncta, affectus nerui est talis, ut facultatem illi à principe parte missam impedire possit. Atqui impeditur, si neruus meatus aliquo prædictus, vel obstructus sit, vel compressus, &c. Libro etiam de dissectione neruorum: & 8 & 10 & 16 de Vsu partium: & lib. 4. de Loc. aff. cap. i, ait opticis neruis conspicuos esse meatus. Præterea libro 15 de Vsu particularum, pudendi neruum esse excavatum prædicat.

PELETA RIVS. Non simpliciter ait Galenus nullum neruum esse cauernosum: neque eo loco habetur vox omnino, quam interponit Lacuna. Sed Galeni verba sic habent, Tria, inquit, in animalibus similiarium corporum genera sunt, quæ & exanguia, & sanguinaria cernuntur. Horum alia ex ossibus, alia ex cerebro & dorso medulla, alia ex musculis prodeuntia (dicit copulas, neruos & tendones.) Quibus verbis non vniuersè negat neruos esse cauos, sed horum plerosque. Dum enim probat capit is grauitatem ab utero affecto non ideo fieri, quod uterus peruosus sit, in eam diuisionem obiter incidit. Quinetiam

codem mox loco meminit Colis ipsius, quem, inquit, nerum cauernosum nonnulli appellant.

CONTRADICTIO IX.

Otium qua ratione graciles efficiat.

L A C V N A. Commentar. 3. in lib. de Artic. cap. 81, sic ait, Otium graciliores efficit fibras. cap. 93, Otium extenuat partes. Commentar. 3. in lib. 6 Epid. cap. 2, Otium liquefacit: otiosaque vita extenuat corpus nonnullis, qui ab exercitiis ad otium se transtulerunt. Comment. 2 in librum de Fracturis, cap. 59, Otium diuturnum menbra seipso graciliora reddit, &c. Quibus reluctatur illud quod habetur Comment. 1 in lib., Epid. cap. 4, Otiosis repletur corpus: Quodque scriptum est Comment. 3 in lib. 6 Epid. cap. 2, Otium natura sua minimè vacuat abundantiam humorum. Iam verò eodem Commentar. 3 in lib. 6 Epid. cap. 2 ait, Exercitationes omnes, tum adipis, tum carnis, adeoque humorum abundantia exhausti. Et Comment. in lib. 6 Epid. cap. 5, Exercitationes, inquit, euacuant plenitudinem: ad concoctionem quicquid pituitosum, crassum & crudum, perducunt: attenuant insuper, roburque addunt vniuersis corporis partibus. Quin & Comment. in Aph. 13 libri 4 ait, exercitia esse apta natura exicare. Si igitur exercitia exiccant, vacuant, & colliquant corpora: quî obsecro fieri potest ut otium atque desidia quæ illis contraria sunt, non contrarias dispositiones moliantur? Nisi quis dicat, otium ipsum augere quidem humores in corporis vacuitatibus, minuere autem eneruaré que substantiam solidarum particularum, contrà quam per exercitia visuuerit. Atque hoc planè videtur sensisse Galenus, dum capite superius citato ait, Otio quidem graciliores effici fibras: carnem verò copiosiorem, propter humiditatem, &c. Vbi contraria de exercitiis subdit, Exercitia, inquiens, reddunt fibrarum substantiam plenioram: carnium verò minorem, sed validiorem. Huc pertinet quod habetur Commentar. 3 in lib. de Off. cap. 28, Otium eneruat corpora effeminatque. Exercitatio contraria stabilit & roborat. Item quod cap. 22. Commentarij

A N D . L A C V N X

eiusdem, Otium reddit imbecillas vires membrorum.

P B L E T A R I V S . Nihil opus fuit tot vtrinque testimoniis: vbi omnia manifesta sunt, neque ullam includunt repugnantiam. Sed & huc pertinet quod de membrorum gracilitate scribit Galenus, cap. 59. artis Med. Nonnunquam, inquit, videtur gracile esse membrum, quum non sit, quod ad musculos attinet: sed propter ossium tenuitatem tale videtur. Sic & crassius quibusdam plerunque appetet, non ob ossium amplitudinem, sed ob multitudinem carnis quæ vel aucta, vel imminuta: vel durior, vel mollior effecta, siccus aut humidius membrum ostendit.

C O N T R A D I C T I O X.

Iracundi vtrum frigidis sint temperamento, an calidi.

L A C V N A . Libro de Animæ morum & corporei temperamenti mutua consecutione, sic ait Galenus, Furentes & iracundos caloris abundantia efficit: Stupidos verò, graues & pigros, temperaturæ frigiditas. Ad finem eiusdem Commentarij, sic rursus subdit, Calida namque, exempli gratia, temperies, iracundos facit: inde rursus Iracundia ingenitum calorem accendit, & igneum reddit. Libro autem 2 de causis pulsu, ut in aliis compluribus locis, Iracundiam ait esse caloris innati velut quandam feruorem. Iam verò libro 2 de Temperamentis, eadem in hunc modum confirmat, Gallis enim, Germanis & omni Thracio & Scythico generi, frigida humidaque est cutis. Omnis autem naturalis his calor in viscera confugit vna cum sanguine: vbi dum agitatur & premitur, feruētque: iracundi, audaces & præcipitis consilij redduntur. Eadem asserit libro 5 de plac. Hip. & Plat. in hunc modum, Cæterum animæ constitutiones, ex diuersis corporum temperamentis oriuntur: quum videamus ipsorum animalium quæ calidiora & lati pectoris sunt, omnia sortiri naturam iracundiom: vt timidiorem, que latis coxis, & frigidiora. His omnibus planè aduersari videntur quæ scripta sunt Comment. 2 in lib. 1 Epid. cap. 78, in hanc seriem, Ελευθέριος, ἡλικίας διην θρημάτων, εἰς τὸ πικέρχολες πλεονάξει χυμός. τὰς φύσεις δὲ, θυσιαφορήτους. ὡς ἄχρι μὲν τα

δὲ τὸν ἀρχὴν ὃν ἀρίστα μὲν, ἐπ λέπτης πελεῖ τὸν ὄξυθνομων ἀστίν,
οὐς εὐαπωτάτους φυσὶ τοῖς θυμώδεσιν ὄντας. Αὐδρέοις μὲν γὰρ
ἐστιν οἱ θυμώδεις, καὶ καταφονιπικὴ τὸν μικρῶν πραγμάτων. με-
κρότυχοι δὲ εἰσὶν οἱ ὄξυθνομει, διόπει τὸ γενναιόν τῆς τὸν αὐδρῶν
τυχῆς οὐκ ἔχονται. οὐτε καὶ οἱ ὄξυθνομει τυχόπτεροι πεταῖς κερ-
σισ, καὶ δυσδιαφόροι γεννούνται. Quæ omnia ita vertenda
sunt, Dicebam autem ætates calidas esse eas, in quibus a-
marus humor redūdat: naturas autem, quæ difficulter dif-
flantur. Quocirca ex iis quorum ab initio mentionem ha-
ctenus fecimus, reliquum est ut de Iracūdis agamus: quos
maximè cōtrarios ait esse animosis. Quippe animosi viri-
les sunt, & humiliū rerū cōtemptores. Iracūdi verò cōtrā,
pusillanimes: quod generosa virilique animæ parte sunt
destituti. Quare Iracūdi téperamento frigidiori erūt, dif-
flabunturque ægræ. Produximus græcā dictionē, & quod
ab interprete nō fuerit satis feliciter versa: & ut intelligat
eruditus, hīc vocari à Galeno ὄξυθνομει, eos qui sunt ad ira-
cūdiā p̄clues: qua voce passim ipsos significare est solit⁹.

PELETARIUS. Quæ hoc ex Galeno affert Lacuna
de Gallis, Germanis, Thracibus, Scythis, clarum est con-
sentire cum posteriore Galeni ipsius sententia in libro I
Epid. Com. 2, non pugnare. Sunt enim ij omnes tempera-
mento frigidi. Sed quod qui frigidiores sunt temperamen-
to, magis iracundi sint, non est sine cōtrouersia. Viri enim
procliuiores ad iram videntur esse, quam mulieres. Iracun-
diam ergo sumemus pro animi impotentia, & motu pre-
cipiti ad res obeundas, & ad vltionem: quod sanè affectu la-
borant vehementius, qui extrinsecus frigidiores sunt: ca-
lore præsertim ad interiora coacto, & cor imparatum ob-
fidente. Plura de Iracundia vide apud Galenum Com.
4, cap. 25 in 6 de Mor. vul. in eum scilicet locum Hippo-
cratis (etenim quisnam sit auctor libri illius sexti Epid. huc
nihil pertinet) Ventriculo calidi, carne frigidi, ij venosi &
iracundiores: Vbi Galenus, Calor, inquit, in ventriculo os-
eius contristans, iracundiores facit. Sed tamen ex Galeni
in illum locum interpretatione, alia emergit varietas.
Illuc enim reprehendit eos, qui Hippocratem explican-
tes, existimant iis qui calidiores sunt ventriculo, iasitum
calorem in profundum refugere, & extrinsecus partes
descrere: atque ob id, frigidas hominum naturas euadere:

Quod minimè consentit iis quæ huc ex secundo Libro de Temperamentis allata sunt. Cæterum non est quod præcipue Gallis aut Germanis exprobretur iracundia. Omnium nationum, immo adeò omnium ætatum est quædam, licet minimè par, proclivitas ad iram. Ante Galeni tempora, sed & fortasse aliquot post seculis, fuerint Galli & Germani audaces, adde si placet, feroce, intractabiles. At certè nos iam dudum rerum inclinatio docuit, quibusque seculis suos esse mores: & quibusque gentibus, morum vicissitudines. Nam ut de cæteris nationibus taceam, quæ gens hodie magis barbara quam Græcia? quid habet humanitatis præter vultū? quid antiquæ existimationis præter inuisam quādam recordationem? At illa iam olim fuit virtutum, religionis, literarum & Philosophiæ sedes spectatissima, summo totius orbis plausu & admiratione. De Gallis verò nihil habeo quod ia præsens dicem. In proximtu res est, ambigit Fortuna: re atque euentis probantur consilia. De Germanis, semota suspicione possum dicere, si quid hodie in manibus hominum versetur quod ad vitæ usum pertineat, id è Germania aut profectum, aut illuc exultum habemus: Accedit disciplinarum omnium, dignitatisque & imperij, summa cum aliis nationibus, concertatio. Sed & hæc omnia circuitionibus obnoxia, tempore locum commutabunt. Nos ad institutum revertimur.

CONTRADICTIO XI.

Pueri an Iuuenibus calidores.

L A C V N A. Libro 2. de Temperamentis, affirmat neque Puerum ætate florente, neque hunc illo absolutè calidiorem existere, in hunc modum. Πολλῶν γέ εφεξῆς ἀπόμενος σωμάτων ἐπιμελῶς, οὐ παιδῶν μένον ἢ βρεφῶν, ἀλλὰ χρεῖ μέρουσιν καὶ ἀκμάζονταν, μέρισκον οὐδεπέρους ἀλιθίνουντας, οὐ περ τὸς δερμάτερον ἀπλῶς, οὐ περ φυχότερον ἐναυτὸν ἢ ἀκμάζοντας παιδός. εἰ γέ τὰς ἀλλας ἀπαστας τὰς ἔξωθεν ἀφελῶν ἀλλοιώσας, τὰς εἰπτῆς ἥλικιας μέντης ἐπισκέπτοιο Διαφοράς, οὐδὲ περος σοὶ φανεται δερμάτερος ἀπλῶς. παιότητι γέ τοι Διαφέρεσσι αὐτὴν επιδεμέτητην, εἰπ' αὐτοσα τῇ διαπνοῇ. Quæ sic vertenda mihi vi-

dentur. Complura enim deinceps corpora non Puerorum modò aut Infantum, verùm etiam Adolescentium & ætate florentium curiosè tangens, neutros vera locutos iaueni, neque eos qui absolute sermone calidorem, neque eos qui florentem ætare frigidorem quām Puerum dixerunt. Si enim reliquis omnibus quæ extrinsecus adueniunt, alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proueniunt, differentias æstimaueris: neuter absolute loquenti videbitur tibi calidior. Quippe dissident eorum calores qualitate quadam, quæ ex imparitate diffatus gignitur, &c. Quibus contraria innuit, Com. i in lib. 6 Epid. cap. 4, vbi ait, Οὐαῖς γάρ ὁ ἀκμάξων θερμότερος δέι τὸ παιδός ἐμπλεύσει τοῖς πολὺ κράστοις. Εἰθεὶς καὶ ὅστις ὁ ωτὸς τὸ ἀκμάξοντὸς δέι θερμότερος. ὁ μὲν ἀκμάξων, ἀπλῶς θερμότερος, ὁ δὲ ωτὸς, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ ὡπτίλιον ἔχει τὸ ἐμφυτὸν θερμόν. Quæ sonant, Quo pacto enim qui ætate viget Puer calidior sit, didicisti in Commentariis de Temperamentis: vbi etiam docuimus qua ratione Puer sit calidior ætate florente. Etenim is qui viget ætate, absolute: calidior existit: Puer autem non absolute: sed quod plus habeat calidi innati,

PELETA R I V S. Vocis vniuersi ἀπλῶς controuersia est: sed non adeò magni momenti. Nam & absolute seu simpliciter diuersis rationibus dici potest, & de eo quod ad sensum, & de eo quod ad naturam attinet. In summa, quid de hac disceptatione constituendū sit, paucis definit Galenus lib. 3 cap. 3 de Symp. caufis, Pueris, inquit, halitus: est calor: florentibus ætate, siccior.

CONTRADICTIO XII.

Phrenitis an species Febris dici possit.

LACUNA. Commentario 3 in lib. 3 Epid. cap. 46, sic interpretatur Hippocratem, Nam his verbis Februm esse speciem, Febrēm ardētem & Phrenitin ostendit, &c. Similiter eodem Commentario, cap. 6. 4 sic ait, At in prædicta oratione proprium nomen Febris scripsit. Et est omnes eius species persecutus: deinde communi nomine continuas indicauit: quarum Febres ardētes prædixit & Phrenitidas, &c. Com. autem 1 in lib. 6. Epid. cap. 28, contraria

A N D . L A C V N Æ

afferit:nimirum in hunc modum,Cæterum Febrium enumeratio quæ in præsenti proposita est oratione,ab ea differentia prodit quæ à calore desumitur: sub qua & pestilens Febris comprehendendi potest, vtquæ putridum habeat calorem.Non potest autem Phrenitica:quum non quemadmodum aliis, sic etiam ipsi Hippocrati fuerit mos, vt Phrenitin febris speciem nominet.

P E L E T A R I V S . Species, Hippocrati modus quidam dicitur: vt Febris mitis, mordax,acuta,debilis, arida &c. Com.i cap.29 in 6 Epid.huc citato à Lacuna.Et item lib.3 Epid.cap.64,Commentarij tertij, inter Februm genera ponit nocturnas, continuas, longas,vagas, fastidiosas, inconstantes . Quo loco scribit Galenus , Hippocratem omnia quæ collegit,Februm species appellare.Idem confirmat ipse eodem loco sexti Epid. Definit enim Hippocrates,inquit Galenus, Februm differentias, non quas ægrotantes referunt, sed quæ visu tactuque percipiuntur. Hæc Galenus. Alibi autem Hippocrates, Febrem ardentem, Phrenitin, & similes, inter Februm genera enumerauit. Quod quia non sœpe facit,ob id Galenus ait non conseruuisse.

C O N T R A D I C T I O X I I I .

Respiratio utrum voluntaria sit, an naturalis actio.

L A C V N A . Com.in Aph.23 lib.3, ait neminem posse cohibere anhelitum.Id quod perinde est ac si dicat,Respirationis opus minimè voluntarium existere: sed perpetuum & naturale . Cuius planè contrarium videtur esse quod libro 2 de Motu musc.affeuerauerat,talia proferēs, Quod autem opus Respirationis,voluntariè & spontè ab anima fiat, declarauit quidem id barbarus ille seruus:qui quum vehementer ira concitatus mortem sibi consciscere decreuisset, prostratus humi, respirationeque cohibita, longo sanè tempore immobilis mansit: postea vero pauci volutatus,hoc pacto expirauit &c.

P E L E T A R I V S . Nos de Respiratione posterius:vbi & pugnantes aliquot locos suppeditabimus.

CONTRADICTIO XIII.

Aqua an humectet, & sitim sedet.

LACUNA. Libro primo de Simpl. med. fac. cap. 8, ait, Aquam quidem dulcem, esse remedio sitienti: cæteras verò acerbiorem sitim relinquere. Capite etiam 29, affirmat refrigerationem sitisque extinctionem prouenire ab Aqua: ut quæ frigidam humidamque naturam sortiantur. Contraria verò pronuntiat Com. 3 in lib. de Rat. vii. in mor. ac. cap. 40: vbi agens de Aqua purissima, affirmat eam nec sitim sedare, nec humectare, nec alere. Com. etiam in Aph. 13 lib. 4, ait, Aquam nec potam, nec occursum extrinsecus, esse aptam natura humectare solidas animalis particulas.

PELETERIUS. Scribit Hippocrates, Aquæ potu sitim nō restingui in acutis morbis: capite scilicet 40 Com. 3 de rat. vii. in ac. Quo tamen loco Galenus, immò & ipse Hippocrates, ait Aquam siticulosum demum esse exhibendam, quum iam alio potu vñ fuerint: nempe inter mulsum & oxymeli: Aquæ enim tum inesse τλημηρίδα quan-
dam, id est, humoris abundantiam. In iis autem qui secundum naturam habent, Aqua sitim leuat: quod sensibus quotidianis appetit. Stabit igitur caput octauum primi Simplicium Medicamentorum. Cæterum ad refrigerandum potissimum datur. Neque humectat, quum non nutrit: sed ea ratione qua refrigerat, corpus exstosum recreat. Porro si partes solidas non humectat, nihil mirum: quum eas nemo posset humidiores reddere, sicut iam ante demonstrauimus ex Galeno, in Contradictione quinta. Igitur spatia tantum intermedia humectat, id est, madefacit.

CONTRADICTIO XV.

Vinum an magis humectet quam Aqua.

LACUNA. Com. 1 in lib. de rat. vii. in mor. ac. cap. 22, ait, Mulsam & Vinum magis humectare quam Aqua humectet: quū tamen lib. 1 de Simpl. med. ca. 30, scripsit, Aquam omnium humidiorū esse humidissimam, nihilq; dari Aqua humidius. Quod si quis dicat Vinum ad digestionē,

A N D . L A C V N A E

hoc est, ad ipsam distributionem esse Aqua ipsa præstantius, ut ex Com. 4 lib. 6 Epid. cap. 20 constat, ac proinde humectare potentius, etiam si non sit Aqua humidius: producemus ipsiusmet autoritatem Galeni, qui Com. 3 in lib. de rat. vict. in mor. ac. cap. 8, ait Vini astrictione ab Aqua exolui. Vnde liquet Vinum esse astringentius Aqua: ob idque penetrare ægrius, atque humectare minus: in summâque esse crassarum partium: si verum sit quod habetur lib. 4, cap. 9 de Simpl. med. facul. & lib. 4 de compos. med. sec. genera, & 6 de compos. med. secundum partes, & 1 de fa. tu. nempe astringentia omnia exiccare, ac meatus constringere. Taceo quod idem Galenus ait Com. 2 in lib. de fract. cap. 72, Vinum videlicet exiccandi repellendique facultatem sortiri. Vnde videtur etiam Galeno aduersari quod ab eo scriptum est Com. 3 in lib. de rat. vict. in mor. ac. Aquam deduci à Vino per vniuersum corpus.

P E L E T A R I V S . Vinum humectare, immò & somnum conciliare, manifestum est: quod etiam Gal. testatur lib. 3, cap. 5 de loc. aff. maximè verò humectandi vim habet, nutriendo: Dum autem scribit astringere, id ferè sentit de Vino exterius adhibito. Interiùs verò non adeò astringit, quin sua substantia spirituosa & calida, aquæ sit pro vehiculo. Porrò quia neruorum principium ledit Vinum suo vapore, arterias exiccat: Immo & ipsæ arteriæ, nocuis frigidæ potionibus indurescunt, Galeno autore lib. 3, cap. 7 de prænot. expulsibus. Id igitur sit per accidens.

C O N T R A D I C T I O X V I .

Aqua potus quem habeat ysum.

L A C V N A . Com. 3 in lib. de rat. vict. in mor. ac. cap. 40, ait aquam bilescre in iis, in quibus tumefacta sunt viscera, corrumpique in bilioso ventriculo. At libro 9 de medendi methodo, Erysipelas verum consistensque in aliquo viscere, non aliter quam potionē frigidæ persanari professus est. Libro autem primo de arte cur. ad Glauc. in Febribus præter modum calidis vrentibusque, quales nimis oriuntur à flava bile, audacter frigidam propinrandam

nandam censem.

P E L E T A R I V S. Aquæ incommoda ascribit Hippocrates in morbis acutis: sed tamen aliquot conditionibus: nempe in iis quæ natura biliosi sunt: deinde quod tum demum hypochondriis infesta est, quum ad cavitatem delata, illuc diutius consistit. Cæterum in Erysipelite datur ad refrigerandum, sicut iam ante monuimus: eo scilicet affectu spectato, qui vehementius vrget.

CONTRADICTIO XVII.

Pili nigri utrum calidum an frigidum temperamentum indicent.

L A C V N A. Com. 2 in lib. 1 Epid. cap. 77, affirmat, eos qui capillis sunt nigri, minus difflari, effeq; frigidiori temperamento, hæc in medium producens, Nanque glabros, & qui cute sunt albida, & qui capillis rectis, capillis nigris, oculis nigris, & qui domi in otio inertem vitæ egerrunt, ostendimus quum in aliis Comætariis, tum illis quos de Temperamentis conscripsimus, minus digerere habitum, quod frigidiori sunt temperamento prædicti &c. Atqui lib. 2 de Temperamentis, contraria de iis qui pilos nigros sortiuntur, prodidit in hunc modum, Fit autem niger pilus, quum deusto, vi caloris, vapore, excrementū in exactam fuliginem permutatur. Paulo verò post de pilorum generatione secundum regionū temperaturas, sic differit, Ergo Aegyptij, Arabes, Indi, quique calidam & sicciam regionem incolunt, nigros exiguiq; excrementi, siccios, crípos & fragiles pilos habent. Dein verò de pilorum ortu proæstatum temperamentis, subiungit talia, Atqui iam florent, valentiores, & multos & nigros habent: quod & frequentes iam iis sint facti meatus, & fuliginosis exrementis praeficcatæ & calore abundant.

P E L E T A R I V S. Huic posteriori sententia de fuliginosis exrementis quæ à siccitate & calore fieri scribit Galenus, opponemus & alteram ex cap. 1 lib. 2 de præfig. ex pul. Vbi ex crassis & leatis humoribus plus fuliginosorum exrementorum generari scribit, quam ex aliis, nempe ex biliosis aut melancholicis. Sed locum huc transcripimus, Ergo, inquit, celeritas contractionis, indicio erit fu-

A N D . L A C V N A

liginosorum excrementorum ingentem colligi copiam: expurgariq; id temporis, quando cunq; inueniatur. Tarditas contrà , nec eius multum excrements coaceruati , eóq; nec requirere euacuationem. Magna enim copia per putredines humorum aceruatur, qui corpus accendent necessario. Quum corpus bonos humores habeat, pauca omnino: in aliis statibus qui medij inter hos sunt, pro portione sanguinorum statuum: inter edendum & dormiendum , plus: per vigilias & inedias, minus. Eadem planè ratione pro ciborum natura, in illis qui prauos humores gignunt, plus: in iis minus, qui probos. In Febribus ad eundem modum: in accessionibus, plus: aliis temporibus, minus: adeoq; plus ex crassis & lentiis humoribus, qui pituitosi sunt, & quos appellant crudos: ex biliosis minus, & melancholicis : medio modo ex sanguine. Hæc ille. Soluitur tamen discordia, quod ex iis quæ humida sunt & crassa, dum putrescent atque incalescent, plus efflatur, quam ex siccis & tenuibus. Cæterum quod ad contradictionem priorem attinet, eam sententiam retinendam esse ratio suadet, quæ pilorum nigrorem calori & siccitati tribuit: vel eo argumento, quod qui calidas siccásque regiones incolunt, nigro sint capillamento, & nigris oculis: Et viri plurimū nigriore sunt pilo quam mulieres: immo quam pueri: quod horum calor, ut iam diximus, in humidi innati copia consistat, halitusque sit. Virorum autem sit cum siccitate & acrimonia coniunctus. Huc accedit, quod Galenus lib. de arte Med. cap. 56, calidam & siccā temperaturam, per capillorum nigrorem significari scribit. Existimo itaque Hippocratis sententiam cap. 78 Com. 2 Epid. coniunctè accipiendam: scilicet, quibus essent capilli & oculi nigri, quum in otio vitam degissent, iij plurimū moriebantur. Otium quippe calidis hominibus maiorem, quam albis & mollibus, id est frigidis, noxam inuehit.

C O N T R A D I C T I O X V I I I .

Phlegmone an durus sit tumor.

L A C V N A . Cum in aliis compluribus locis, tum vel maximè ad finē libri de optima Secta, Galenus ait, Phleg-

mohem esse tumorem præter naturam, dolorificum, renitentem, durum & calidum. Cuius contrarium est quod scripsit Com. i in lib. 6 Epid. cap. 29, nempe, Indurescunt dura præ frigore exiccatæ, vel ex scirrho vel ex siccitate. Nam Phlegmone tumorem minimè durum excitat, sed renitentem, persimilem vtribus humore spirituæ repletis.

PELETARIUS. Dura hoc posteriore loco intelligit Galenus quæ sicca sunt, non quæ sensui duntaxat talia apparent: sicut & ipse ibidem exponit, Perinde est, inquit, Phlegmone atq; vtræ, liquidæ materiæ & aeris pleni. Qui bus verbis non omnino excludit duritiem à Phlegmone. Nam & vtræ aëre & liquida materia pleni, duritiem præ se ferunt: nempe obtensionem.

CONTRADICTIO XIX.

Stercus an vomitu reddi posset.

LACUNA. Libro 6 de Lio. af. cap. 2, & Com. in Aph. 10 lib. 7, & Com. 2 lib. 3 Epid. cap. 6, & Com. in Aph. 44 lib. 6, & lib. 2 de Nat. fac. ait, Ileo morbo detentos, reddere sterlus vomitu. Cui repugnat quod habetur Com. in Aph. 12 lib. 4, nempe vomitione nihil horum vacuari posse quæ continentur in intestinis.

PELETARIUS. In Aph. 12 lib. 4, Galenus de purgatione loquitur: Quæ quoniam nature imitatione procurari debet, hinc sit ut quæ in superioribus sunt partibus, vt in ventriculo, ea sola per vomitum vacuanda esse dicat: nihil autem eorum quæ intestinis adhærent. Neque ob id, excludit violentam quæ in Ileo fit, vomitionem.

CONTRADICTIO XX.

Viperarum cauda an venenata.

LACUNA. Libro 11 de Simpl. med. fac. cap. de Viperarum carne, ait à ratione sibi videri alienum, ad parados Theriacos artiscos, viperarum caudas præcidere: quū lib. de Theriaca ad Pisonem, Andromachi descriptionem probet: qua præcipitur, vt non modò ceruices, sed etiam caudæ absindantur: quod ytraquæ parte venenum gerant.

AND. LACUNÆ.

PELETRIVS. Hæc Contradictio momentum habet. Sed præstiterit caudas abscindere. Vulgo enim habetur venenatae. Porro aliam varietatem ex eodem loco Simplicium animaduertimus: Nempe Galenum non audere pronuntiare, nullum Viperarū genus esse idera & Dipsadum: quum tamen libro de Theriaca ad Pisonem, à Vipera Dipsadem exquisitè distinguat, non secus quam à ceteris serpentium generibus ibidem cōnumeratis. Sed librum ipsum vix adducor ut credam esse Galeni. Multa enim illac congerūtur Galeno minime digna: cuius generis sunt promiscue illæ historiæ de proprietatibus tum simplicium quorundam, tum animalium: quarum multæ fide carent.

CONTRADICTIO XXI.

Cerebro nudato, an sensu, motu et respiratione priuetur animal.

LACUNA. Libro 2 de plac. Hipp. & Plat. sic differit. Etenim si nudaueris Cor, contuderisq; ipsum atq; deprefferis: nec voce, nec respiratione, nec vīla prorsus voluntaria actione impediri animal cernes. Cerebrum autem ossibus si detexeris, aut quencunq; ipsius sinum si compresferis: non modò mutū ac prorsus spirationis expers efficies, sed etiam omnino sensu omnibusq; arbitrariis actionibus animal ipsum priuabis, &c. Quibus reluctantur ea quæ lib. 7 scripsit. Sunt autem hæc, Porro exciso capitis offē, viuente adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si vtroque medio rectitudinis, qua cerebri hæc plexu incumbit, per hamulos eleuatam, aut solam ipsam incideris, aut totam excideris: neque insensile, neque immobile ipsum euadet animal: quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, aut solam incideris aut excideris: immò verò nec si cerebrum ab ipsis quomodo cunque exciadas, sic quoque animans, motus aut sensus expers reddetur, priusquam ad aliquam ventriculum eius talis sectio perueniat.

PELETRIVS. Prior locus huc à Lacuna citatus, habetur cap. 4 libri 2, de plac. Hipp. & Plat. alter libro 7. cap. 3 eiusdem operis. Huius verò Contradictionis examen ad proximum locum remittimus, quo de Respiratione sumus acturi pleniùs.

IACOBI PELE- TARII CENOMANI,

DE CONCILIATIONE LO-
corum Galeni,

SECTIO SECUNDA.

NHAC pugnantium locorum parte, sententias Galeni tantum ex aduerso comparauius, conciliationem non apposuimus, Quod nos consultò fecisse in Præfatione nostra testati sumus. Neque enim deerat nobis explicandi facultas, multis rationibus. Una, quæ communiter ad plerasque repugnantias disoluendas, meo iudicio, valde apposita est. Scilicet, dum Galenus artificiosam quandam docendi viam ingreditur, nihil quod ad methodū pertineat, prætermittit: nimis rūm quo sit ars illustrior. Quid & nos iam antè monuimus in Hæmitrjæ contradictione. Verbi gratia, ad initium libri tertij de Symptomatum causis, Galenus cuiusq; coctionis vitio suum tribuit hydropem, Alibi verò artem dissimulans, omnem hydropem refert ad hepatis affectum, siue is primus sit, siue consectorius: nominatim libro quinto, cap. 7 de Locis affectis. Altera ratio quæ magis singularis est, cōspectat, ut verborum vim, & propositi ipsius argumentum diligenter examinemus. Hæc enim ad componendos locos magnum habet momentum. Denique si rei qua de agitur, naturam, proprietatemque attente consideremus: vix deerit conciliandi locus. Ea verò facultas exercitatio ne comparanda est. De iis autem dissentaneis quæ nullam

C iii

I A C. P E L E T A R I F

afferant ad curandos morbos utilitatem, prorsus non est laborandum. Veluti quum Galenus Febrem Quintanam ait se vidisse, & postmodum alibi ullam esse negat: certe quia haec controversia ad Medicinæ opera nihil cōfert, ne animaduersione quidem digna existimanda est. Historiæ enim, non artis questio est. Ex eodem genere est, quod Galenus Phenogræcum nunc ordine primo, nunc secundo calidum esse ponit. Quod & nos huc inter Enantiomata contulimus: sed eo dyntaxat cōsilio, ut moneremus studiosos, in hoc atq; similibus locis non esse immorandum. Quippe si quod simplicium medicamentorum supra primum quidem ordinem, sed intra secundum fuerit calidū: paululum intererit, utrum primo an secundo gradu calidum statuamus. Hæc præmittere non alienū duximus. Aduersæ verò sententiæ à nobis obseruatæ, hoc ordine consequuntur.

Respiratio utrum animalis an naturalis sit actio. I.

Respirationem esse voluntariam multis locis disputat Galenus, libris scilicet de placitis Hipp. & Platonis secundo & octavo: sed & exquisitè cap. quinto & sexto libri secundi de motu muscularum: ex historia illa serui Barbari, qui pertinaciter cohibito spiritu, animam efflauit. Huic vero sententiæ opponuntur hæc quæ subiecimus capita,

Respiratio, opus naturale, non animale esse censetur, lib. 8, cap. 2 de administrat. anat. Et, Respirationem nemo potest cohibere: neq; aliter respirati datur facultas, In Aph. 23 lib. 3. Quum itaq; Pulsus, naturalis actio sit, sed & Respirationis & Pulsus unus & idem sit vsus ac finis: alienum videtur, hæc duo sola facultate distinguere, cæteris paria facere. Quin & Pulsus ipsum acceleramus motione crebra & vehementi. Quod si ex accidenti id fieri dicatur, certe ne respiratio quicquid ipsa per se acceleratur: sed intermedii Musculis, non secus quam Pulsus. Id autem per se fieri dicitur, quod sine medio fit, Galeno ipso autore, de symp. diff. cap. primo, Probabiliter quidem disputabat Galenus lib. 2, cap. 4 de descr. Hipp. & Platonis, Respirationem ab anima esse: eo argumēto, quod nudato cerebro, statim Respiratione destituatur animal: nisi lib. 7, eiusdem operis eam ipsam rationem abnegare videretur: sicut proximè exami-

natum est in Lacunæ Contradictionibus. Quanquam nec ratio illa planè efficit propositum. Etenim si cerebro dete-
cto, deficiat Respiratio : non minus deficiunt pleræque a-
ctionum naturaliū, sed & coctio ipsa: quæ cū Respiratione
postmodùm restituuntur. Præterea Galenus libro tertio
de locis patiētibus, quum disputat aduersus Archigenem,
non Cor, sed principem Animæ partem, esse Memoriæ se-
dem, hac inter ceteras, nititur ratione, quod in lœsa Memo-
ria, Capiti, non Cordi admoueantur præsidia, Quæ ratio
nihil vetat, quomiaus in Respiratione valere possit. Nam
in iis affectibus, quos respirationis difficultas comitatur,
vix aliæ partes remedia excipiunt, quam Cor, Thorax &
Pulmo: in his scilicet existente causa, sicut ex Gal. colligi-
tur Com. 1, cap. 25 in Progn. Cæterum non admodum ef-
ficiens est historia de seruo Barbaro: tum quod de uno il-
lo id auditum sit, tum quod subita & vehemens animi ir-
ritatio, spiritum intercipere potuerit. Quinetiam natura-
libus quibusuis functionibus vim facere possumus. Cibo-
rum enim confectione in ventriculo interturbatur motione
nimis multa, aut eadem nimis pauca: atque eadem vi, distri-
butio & expulsio accelerari aut retardari possunt. Qua tâ-
dem assuefactione, mortem nobis accersimus. Neque quic-
quam est discriminis, nisi quod hic sensim: illuc, certim
vita deperit. Huc pertinet, quod quū fœtus in utero volū-
tariis actionibus non vtatur, lib. 15, cap. 5 de usu part. eum
tamen in utero respirare non est dubium, ipso Galeno te-
ste, An animal sit quod in utero est, cap. quarto.

Quæ quum ita sint, non temerè ab autore libelli qui
Medicus inscribitur (quem Herodotum quidam esse vo-
lunt, ex Galeno, Com. 2, cap. 43 in 6 de mor. vul.) Respi-
ratio mixta actio posita est: scilicet partim naturalis, partim
voluntaria: quæ admodum Galenus lib. 1, ca. 1 de motu Musc.
scribit, Musculum propter vires quas habet à venis & ar-
teriis, naturale instrumentum esse: properas eas quas à ner-
uis, animale. Et dyspnœa fit interdum utroque principio
laborante, lib. 1, cap. 7 de symp. causis. Et item de vrinarū
& alii excrementorum excretione, Galenus lib. 6, cap. 4
de loc. aff. scribit ad huc modum, Atque ut nonnulli cùm
vrinarum, tum cibi excrementorum deiectionem, totam
ab electione procedere existimantes, errauerunt: ita rursus

I A C. P E L E T A R I S

alij totum hoc opus naturale putantes, à vero abfuerunt. At Galenus ipse eo ipso capite sexto libri secundi de mortu Musc. aperte fateretur Respirationis & excrementorum deiectionis parēm esse rationem. Sed meiere & egerere, inter opera ponit voluntaria. Atque hic rursus alia exurgit varietas, ex loco modò citato. Hæc igitur consideratio valde digna est quæ studiosos exerceat: ad eam quæ est inter Facultates, confessionem inquirendam.

Cor, an Respirationis instrumentum. II.

Spirationé non esse à Corde, longis narrationibus pugnat Galenus lib. 2, cap. 4, & lib. 8, cap. 8 de plac. Hip. & Plat. sicut nos antè proposuimus. Ex aduerso hæc sunt,

Cor, Pulmo & Thorax, principaliora sunt spiritus organa, libro 7, cap. 1, de administ. anat. Item, Spirationis facultatē quum dicit Hippocrates, significat neque Thoram neq; Cor, neque Pulmonem, neque præcordia, dolorishabere aliquam affectionem. Com. 1, cap. 25 in Prognost. Cor supercalefactum, spirationē efficit magnam, densam, & celerem, lib. 5, cap. 2 de loc. affectis.

Vt Cordi quidem copulatus Pulmo, primum respirandi organum existit: vt à Thorace mouetur, secundum: sub finem libelli de vtil. Respirationis.

Synochus putrida sitne sanguinea an biliosa: & an succis aquabiliter putrescentibus fiat. III.

In Synochi tractatione videtur Galenus variare. Vtrū enim biliosa sit, an sanguinea, ex ipso vix quicquam statui potest. Libro quippe 9, cap. 3. Meth. med. Synochum fieri scribit, succis omnibus æquabiliter putrescentibus in maioribus vasis: Et lib. 11, cap. 9 eiusdem operis, putredinem quæ totum corpus occupat, continentis febres, quas Synochos vocant, excitare. Vnde primùm emergit dubiū, quid minuat Galenus, quum dicit Putredinem in toto corpore fieri. Neque enim de vasis dicere viderut, Etenim in Aph. 37 lib. 4, scribit, in morbis acutis humores quidem nonnunquam in solidis vasis putrescere: sæpius vero in toto corpore, Atque hoc de solidis partibus interpretatur

eodem loco. Quæ rursus sententia, præcipue in Synocho, difficultem habet fidem. Vix enim succis omnibus æquabiliter putrescentibus, poterit animal ad sanitatem restituï: eaque corruptio magis quam putredo existimanda est. Eo enim vitij sanguis peruenisse videtur in illa æquabili putrefactione, ut à natura neque vincire neque regi amplius possit: non secus quām vinum, quod penitus acidum evanuit. Qua comparatione vtitur Galenus in Aph. 17. lib. 2. Sed neque ullum calorem adeò vehementem esse credemus, qui tantam putredinem confidere ac digerere possit: præsertim tam exiguo tempore. Synochus quippe quarto die iudicari solet, lib. 3, cap. 4. de Cris. Atque horum, opinor, non immemor Galenus, lib. 2, cap. 9 de Febrib. alibi sanguinem putrescere non colligit, quām in partibus inflammatione affectis. Postquam enim in quæstionem adduxit, an sicut ex utraque bile & pituita, ita ex sanguine putrescente. vlla fiat febris: scribit in hanc sententiam, Putredinem à calore externo fieri, & calorem quidem extrinsecus sanguini aduenire in Solis deuisionibus, & pestilenti & suffocato. aëris statu: ac denique in omnibus febribus, quacunque ex causa originem duxerint: Eundem item putrescere in inflammationibus omnibus, atque ex eo simpliciores quidem Febres, quām ex alijs humoribus fieri: similem verò accessionum proportionem assumere, qualem tertianæ maximè Febres ostendunt. Nam ita, inquit, in iis qui laterum inflammationes patiuntur, obseruatum, quo tempore maximè rubidum expuunt. Quibus verbis de sanguine ut quartus est humorum, intelligere videtur, quum dicat ex eo simpliciorem febrem generari, quām ex alijs humoribus: non de sanguine ut quatuor humoribus consistit. Nam quod quidam simpliciores prioritibus sumi volunt, cuiusmodi sunt Diariæ, non est consentaneum Galeni proposito: quum de putredine agat, toto illo capite: atque insuper dicat, eas febres similem accessionum proportionem assumere qualem tertianæ maximè febres ostendunt. Sed nec per simpliciorem febrem, Synochum intelligi manifestum est, quum paulò antè, capite scilicet octavo eiusdem-libri, triplicem omnino febrium differentiam statuerit: nempe à pituita & utraq; bilie: Synochū vero, vna ex tribus, scilicet biliosam, esse do-

T A C. P E L E T A R I E

cuerit, nimirū cap. secundo, his verbis, Continuarum autem quæ ex flava bile proueniunt, duplex est species: altera earum quæ Synochi appellantur, quarum vniuersum tempus in vna consumitur accessione, quæ à principio usque ad finem pertingit &c. Et item lib. 2, cap. 6 de Cris. Synochum posuit biliosam: & cap. 12, eiusdem libri, nominatim tres tantum febrium species statuit: atque ex iis tribus Synochum, népe biliosam. Liquet enim, inquit, quod quum sanguis putrescere cœperit, non amplius bonus remanet: sed iam ad amaræ bilis naturam transit. Atque in hoc illud seruatum, triplex esse genus vniuersum simplium febrium.

Rursus Synochum à sanguine in vteris inflámato fieri scribit, Com. 1, cap. 2, in 6 de mor. vul. his verbis, Internes corporis partes, plurimas grandissimásque venas vteri habent: quumque eos aut menses, aut à partu purgamenta suppressa, aut phlegmone aliqua vtcunque orta, male accipiunt: ipsos sanguine compleri necessum est. Quo deinde putrescente, si febris excitetur, inter Synochorum species ipsam connumerari opus est. Nam id genus febrium ex putrido sanguine accendi ostensum est. Hæc ille.

Ex iis consurgit duplex repugnantiæ species, Nimirū quod à Galeno Synochus modò biliosa, modò sanguinea ponitur: præterea dum sanguineam esse vult, quod sanguinem ipsum modò in vasibus maioribus ex æquo putreficeret, & in toto corpore: modò vero à sanguine qui in parte inflammata putreficit, Synochum oriri tradit.

Synochus putrida in quibus temperamentis fiat. IIII.

Rursus altera subit controuersia, quod, vt Galeno placet, Synochus putrida in carnosis corpulentisque hominibus, quique sanguine abundant, gignitur: non in frigidis, gracilibus, & qui raro sunt corporis habitu: quum humorum putredai, non omnes quæ inter alas & inguina interfundit, venas, & quabiliter porrigi in frigido habitu non possit, libro 9, cap 3. meth. medendi.

At lib. 11, cap. 14 eiusdem operis, Synochum etiā tribuit corpori pingui, molli, laxo, & angustarum venarum. Id

verò est frigidum temperamentum. Immo & eodem loco, Synochū gracili corpori accidere posse innuit, his verbis, Quod si corpus quartumdecimum annum exceferit, æstimandū est, qualisnam eius natura sit: num gracilis, & spisa, & dura, & copiosi sanguinis, an contraria.

*De Synochorum putridarum tribus differentiis, an omnes
vno statu concludantur.*

V.

Tertia erit de Synocho dubitatio, quæ difficultatem quidem aliquam sed tamen repugnantiam nullam præ se fert. Scilicet quū Synochi putridæ tres sint differētiae, quī fit ut omnis Synochus, vñus status sit? cap. 4, lib. 3. de Cris. & quur Synochus à Continuis propriè dictis distinguitur, quod in his sensibilis sit declinatio, in illa verò minime? eodem cap. 6, lib. 2. de Cris. quum tamen ex tribus ipsius differentiis, vna perpetuò increscat, altera perpetuò decrecat ad finem usque: vt ea sola quæ homotonos dicuntur, vñus status esse videatur. Certè in duabus prioribus, neque incrementum, neque inclinatio agnoscitur: propterea quod tam occulte tamque continenter id fiat, vt sensum fugiat: non aliter, quam si aceruum frumenti singulis granis auxeris vel imminueris. Quod & in animalibus similiter fit, quæ incremento adolescunt singulis diebus minime notabili. Immo vero quæ nomotonos dicuntur, primo insultu suum non exhibet vigorem: sed trium aut quatuor circiter horarum spatio, cap. 4 de totius mor. temp. Igitur tam eius quæ vnius tenoris est, quam quæ increscit aut decrecat, vñus est status Nam & vigor aliarum febrium, in accessionibus, suum habet principium, augmentum, statum, & inclinationem: licet minime notari queant. Hæc ideo ascripsi, quod quidam recentiorum non recte acceperint Synochorum differentias, dum eam quæ homotonos est, vnum quidem esse statum annuntiant alias duas minime. Nam earum unaquæque vñus status est, ex mente Galeni.

Sanguinis mittendi quot sint scopi. VI.

Quando magnus est morbus, & viriū robur adeat, nemo

I A C. P E L E T A R I I

et qui sanguinem non mitrat, qui in artis operibus sit exercitatus, Galenus lib. 4, cap. 6 meth. med. & paulò post, exceptis tamen, inquit, à sermone Pueris. Et libro de curat. per sang. miss. omnino morbi magnitudinem, vires & ætatem, tres scopos statuit mittendi sanguinis: cætera coincidare, ut plethoricam syndromen, aëris temperiem, in tempus & locum diuisam: ea item quæ in anteacta acciderunt vita, circa ciborum tum quætitatem tum qualitatem, excretionesque aut motiones factas aut prætermissas: Cruditatem autem sub virium indicatione complectitur. His videntur aduersari quæ lib. 11, cap. 18 meth. medendi scripsit: Scilicet præter morbi magnitudinem, præter vires & ætatem, spectari oportet aëris ambientis constitutionem, & loci, his verbis de Synocho. Et omnino, inquit, sanguinem non mittes in tempore æstatis, & regione æstuosa, & cæli statu calido & sicco. Hanc varietatem examinat Iulius Alexandrinus Enantiomate 40, ad quem Lectores remitto.

Pueris an mittendus sit sanguis. V I I .

Sanguinem Pueris mitti prohibet Galenus vbique nominatim, sicut & proximè citauimus ex cap. 6 lib. 4 methodi medendi. At ex cap. 14 de curandi rat. per ven. sect. contrarium videtur colligi posse, Proinde, inquit, minus detrahimus quām plenitudo commonet, quod ad ætates quidē attinet, in Pueris: quod ad corporis habitus, in candidis, quibus tenera mollisque est caro, quales Galli sunt: quod ad tempus, sub Cane: similiter etiam in regionibus & constitutionibus. Alia verò ratione in contrariis, hoc est, in frigidis tum temporibus tum locis, largā euacuationem fugimus. Quæ verba aduersari videntur tum priori illi sententiæ de Pueris, tum alteri ex cap. 14 lib. 11 meth. med. de aëris constitutione. Hic enim omnino non mittendum, illuc minus mittendum esse tradit.

Pus an initium habeat à putredine. V I I I .

Libro 4, cap. 5 meth. med. Galenus sic scribit ex Hippocrate, Et necesse est, inquit, carnes quæ contusæ cœsæque sunt, putrefactas & in pus versas liquari: postea nouam car-

nem nasci. Quo sermone innuere videtur Hippocrates, Pus initio cum putrescentia fieri: quod etiam illic intelligit Galenus.

At, Sanguis qui probè fuerit in pus commutatus, primò quidem non putruit, sed potius concoctus est: Secundò verò in ipso quid putredinis præter naturam appetet: at exiguum illud est. Comment. i, cap. 42 in Progn.

Pus an è Pulmone per renes transfire possit in vesicam. IX.

Sub finem cap. 4 lib. 6 de loc. aff. scribit Gal. in hunc modum, Nos vero, inquit, Pulmonis vomicam per vrinam: Thoracis autem, per intestina & aluum expurgari videntur. Quanquam imprimis ex Pulmone per renes transitus nullam dubitationem exitare debet. Etenim ut à concava vena, ita ex magna quoque arteria rami descendunt ad renes. Hęc vero sententia non caret dubitatione. Nam præter id quod arteriarum sanguis, purus, spirituosus, renuis, commissionem puris repudiat, ne cōtagio labefactetur: certè tanto viarum anfractu pus effluere, non est admodum probabile. Quod respiciens Galenus, lib. 5. cap. 8 meth. med. sic scribit. Quod vero huiusmodi ulcera (de Pulmonis ulceribus dicit) vel difficulter vel plane nūquā curari possint, in causa hęc sunt, quod quum phlegmone soluitur, eluenda pus ulceris & sanies sunt. Atque ex vtero & vesica vel sua sponte excernuntur: quoniam videlicet pronis delabi licet: tum eti à nobis possunt. In Pulmone autem neutrum horum fieri potest. Quare omnibus quae huic loco harent, ulceribus, una reliqua est expurgatio quae per tuffes fit.

De voluptate animalium in coitu. X.

Libro 14, cap. 9 de vſu part. Galenus scribit in hęc verba, Cæterum, inquit, quur cum vſu partiū genitalium voluptas quidem maxima sit coniuncta, extimulans autem cupiditas in omnibus animalibus præcedat, deinceps est dicendum.

Libro vero 6, cap. 5 de loc. aff. scribit in hęc verba, Sic etiam reliqua animalia ad coitum excitari arbitror: non

I A C. P E L E T A R I I

quòd existimant voluptatem boni cuiuspiam speciem præse ferre: sed ut semen quod ob retentionem molestat, excernant: haud secus quām deiiciendi stercoris excernendæque vrinæ desiderio. Hæc Gal. Equidem non nego utrunque sententiam stare posse rectè accipienti, nisi quòd animalia ad stercus deiiciendum aut vrinam exercendam nulla tam improbè vrget cupiditas quām ad coitum: ut quæ loco stare non possint, quadam titillatione compulsa, & libidinis impotentia, in Ap. 22 lib. primi: &, ut inquit ille, vrit videndo Fœmina. Rursus verò Galenus lib. I, cap. 6 de symp. causis, ait voluptatem in Venere esse maiorem, quām sit offensia redundantis & intus manentis feminis. Hanc etiam controversiam disputat Iulius Alexandrinus Enantiomate septimo.

Indicatio à quibus sumitur. XI.

Quæ de Indicatione scribit Galenus toto libro de optima Secta ad Thrasybulum, planè pugnare videntur cum iis quæ passim aliis operibus tradit: præsertim Methodo medendi, & Aphorismorum commentariis. Capita verò aliquot feligam: cætera examinabunt studiosi.

Capite 24 & 25 de optima Secta, non Affectus ipsos, sed solas Causas indicare ait: quòd si quicquam indicent, sui ablationem indicare: sed id etiam vulgo notum: neque artifice dignum, qui particulares causas inuestigat, & illa scire desiderat per quæ languores pelluntur.

Libro verò quarto, cap. 4 methodi med. Ex diuturnis, inquit, viceribus, quænam est, ô generofissime Theffale, curationis indicatio? Ego sanè neque ex his, neque ex recentibus, neque omnino à Tempore in ullo morbo curationem vnquam inueni: sed ex ipso quem sanandum mihi proposui, Affectu. Hæc ille. At si morbus ideo nihil utile indicet, quòd tantùm sui ablationem indicet: certè Vires nihil indicabunt utilitatis, vt quæ tantùm sui conseruationem indicet, vt Galenus ipse scribit lib. 9, cap. 13 meth. med. Quam indicationem tanquam utilissimam exponit eodem loco.

Vires rursus non indicare ait cap. 41, & 42 eiusdem libri de opt. Secta, Sed ad finem libri octaui meth. med. præ-

ter locum modò citatum , & cap. quinto libri undecimi, aliisque locis satis multis , primam ac potissimum à Viribus sumendam Indicationem præcipit.

Tempora morbi non indicare scribit capit. 35 & 39, & 40, eiusdem libri de optima Secta. Et cap. 40 citat Aphorismum Hipp. octauum libri primi , ut probet aduersus Thessalum , Tempora morbi nihil iadicare. At ipse in praesenti ipsius Aphorismi explicatione , ait à Tempore morbi Indicationem notari.

Aetatum & anni partium quenam sit comparatio. XII.

Aetatum eandem esse rationem quæ est Regionum & temporum anni, Gal. lib. 8, cap. 10 de descr. Hipp. & Plat. asserit , his verbis , Hac oratione Hippocrates quanuis de temporum diuersitate tantum egerit , facultate tamen de ætatis & regionibus videtur docuisse. Nam semper ipse in omnibus quæ qualibet oratione præcipit, tempus anni, & regionem, & ætatem inspectandam monet: & quodcumque de uno audiueris, ad reliqua duo transferre te id vult per similitudinem. Eadem siquidem rationem in ætatis Puer, quam in quatuor temporibus Ver habet : eadem Iuuenis, quam Aestas : eadem Senex , quam Autumnus: eadem postremò Decrepitus , quam Hyems. Parimodo & ex regionibus, temperata Veri, &c.

At Com. 1, cap. 33 de nat. hum. Galenus Hippocratem arguit, qui ibidem Ver humidum & calidum dicat: contenditque esse temperatum : quod & lib. 1, cap. 4 de Temperamentis confirmat. Idemque apertius Com. 1, cap. 1, in 1 de mor. vul. vbi omnium horarum totius propè diei & noctis æqualitatē esse ait, Verno tempore. Quo sit, vt quum Puerorum ætas calida sit & humida , vt passim Galenus censet (quanuis loco de Decr. citato, temperatam videatur ponere) aut Ver tale esse oporteat: aut ætates, anni temperatibus minimè consentire. Insuper , in ætatis, inquit Galenus, humidum & frigidum corpus non reperias: Secundum enim corpus frigidum & ficcum esse demonstratum est, cap. 3 lib. 3 de symp. cau. Vnde rursus colligitur, hyemem nulli ætatum respondere: nisi Senes à Decrepitis distinctos esse velimus. Quū tamē Decrepitorum humiditas

in spatiis intermediis consistat: partes autem solidæ, sunt aridissimæ: quo vno nomine siccæ existunt, cap. 8 lib. 5 de sanit. tu. Sed & Comment. in lib. de salubri diæta, cap. 7, humidam & calidam statuit Puerorum ætatem: siccæ & calidam, Adultorum: siccæ & frigidæ, eorum qui ætate inclinata sunt: humidam & frigidam Senum. Et hanc varietatem examinat Iulius Alexandrinus Enantiomate trifigimo sexto. Locos tamen hic plures contulimus.

Geniturarum temperaturæ in viris & mulieribus, quo pacto ad generationem consentire debeant. XIIII.

Galenus in Aph. 62. lib. 5, scribit ad hunc modum, Qui verò ea quæ dicta sunt, diligenter considerat, primum quidem sciet quam ob causam & quidam viri omnino steriles sunt: Secundo loco post hoc, de viris quidem ac de mulieribus bonam habentibus temperaturam, quod semper generabunt, etiam si cum malam habentibus coeant. De habentibus autem malam temperaturam, quod cum solis contrariam temperaturam habentibus coeuntes, gignent. Quæ duæ posteriores sententiæ videntur simul stare non posse: scilicet bonam temperaturam habentes, generare cum malam habentibus temperaturam: & malam temperaturam habentes, cum iis solis gignere qui contrariam habent temperaturam. Sit enim Dion temperamento semine, id est, neque præter modum calido, neque frigido: neque humido, neque siccо. Is generabit cum muliere, etiam si uterum habeat frigidum & humidum, secundum priorem sententiam. Atqui secundum alteram, mulier illa generabit duntaxat cum viro qui semine sit calido & siccо prædictus, ut pote contraria temperatura: quare non cum Dione. Ad huius controversiæ explicationem, animaduertemus mentem Galeni eam esse, vt temperati perpetuo gignant cum temperatis æquè & intemperatis: at si intemperati cum intemperatis coeant, ambos contraria temperatura esse oportere. Adhæc, si quis virorum immodecè intemperatus sit, verbi gratia, caliditate & siccitate: is omnino sterilis erit: neque generabit cum muliere quæ contrario modo intemperata sit, nempe frigida & humida: immo neque temperata cum eo generabit. Modicè igitur

igitur intemperatum vtrunque intelligit Galenus: quemadmodum & ipse explicat deinceps eodem *Commentario*. Quare expositione magis quam conciliatione hic opus fuit..

Vesica an è renibus attrahat. XI III.

Vesica è renibus non attrahit, neque intestina è ventriculo: sed renes per vreteras excernédo, in vesicam mittunt. Ventriculus autem in Ieiunum, per eam partem quam Herophilus dodecadactylum vocat, Gal. lib. 6, cap. 3 de locis affectis.

At libro 2, cap. 2 de *Nat. facultatibus*, dum Erasistratum insectatur, & eos qui attractionem partium negabant, Ergo rursus, inquit, quáuis nolit, admonendus de renibus est: dicendúmque, eos nulla re manifestius refelli qui tractum partium repudiant. Nemo enim aut probabile aliquid dixit, aut, sicut demonstrauimus, vlo pacto alias secretionis vrinæ causam inuenire potuit: sed necesse est vel insanos videri, si halitus vice vrinam ferri in vesicam dixerimus: vel impudentes, si successionis ad id quod vacatur, meminerimus. Quibus verbis appetet, vrinam à vesica trahi: Nisi quis dicat, serum quidem à renibus trahi, secretionis gratia: vrinam verò à vesica minimè. Sed paulo ante dixerat Galenus, non esse rationem diuersam, qua vrinæ per renes ferantur in vesicam, & qua sanguis in omnes animalis partes: nec etiā qua flava secernatur bilis. Quippe, inquit, si monstratum sit in uno aliquo organo tractricem haberi vim, nullum negotiū est ad reliqua transferre.

Nutrimentum quod apponitur, an propriè

Nutrimentum sit. XV.

Galenus capite 59 artis Medicæ sic habet, Intercepta in partibus intermediis sp̄atia, hac vel illa humiditate complere possibile est. Hæc verò est proprium partium simillarum alimentum, quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur.

Libro verò primo de *Natural. fac. cap. II*, Ac propriè quidem, inquit, Nutrimentum est quod nutrit: Quod verò veluti nutriens est, nondum tamen nutrit, cuiusmodi

I A C. P E L E T A R I E

scilicet est quod agglutinatur, vel quod apponitur, id pro priè Nutrimentum non est, sed æquiuocè.

Hydrops an semper à vitio hepatis oriatur. XV I.

Libro quinto, cap. sexto de lo. af. scribit Galenus, nullum Hydropem esse qui ab hepatis affectu non oriatur.

At Hippocrates initio libri secundi Prognosticōn, asserit Hydropem aliquem ab Ilibus & Lumbis ortum habere: distinguítque nominatim ab illo qui ex Iecinaoris affectu proficiuntur.

Præterea libro 3, cap. i de symp. causis, Galenus unicus trium concoctionum vitio tribuit suum Hydro-
pem: scilicet male concocenti ventriculo, Tympaniam: Hepatis & Venarum imbecillitati, Ascitem: carnium de-
nique infirmitati, Hydropem Anasarca seu hypofarcidum.

Symptomata an cum morbo simul inualescant. XV II.

Symptomata crescunt & minuūtūr simul cum affecti-
bus, Galenus cap. 22. libri de opt. Secta ad Thrasybulum.

Symptomata in vigore morbi sunt grauiora, quamuis
morbus ipse melior sit factus. Gal. in Aph. 29 lib. 2.

Cerebrum an sentiat. XV III.

Cerebrum & spinalis medulla inter ea censentur quæ
sensem habent, de Multitudine, cap. quarto.

Cerebrum sentiens organum à natura conditum non
est: sed vt iis quæ sentiunt, vim præstet sentiendi, libro
primo, cap. vlt. de sympt. causis.

*De humidorum & siccorum corporum difflatione, &
de calido innato. XIX.*

Puerorum naturam calidam esse & humidam, vt tantè
diximus, multis locis docet Galenus: maximè vero cap. 14
de cur. rat. per san. miss. & cap. vltimo libri noni, & item
cap. decimoquarto libri vndeclimi meth. med. ob idque ip-

forum substantiam facile difflari.

Commentario autem primo,cap.8 in lib. i de morbis vul.sic scribit , Etenim semper aliquid è corpore nostro vaporosum emanat : sed in siccis statibus plurimum : in humidis paucissimum. Quæ verba hunc sensum habere poterant, vt in siccis aëris statibus è corpore humido plurimum vaporis exurgeret:nisi Galenus statim subiiceret, in nobis spiritum generari constitutioni aëris similem: Et paulo antè præmisserat, hyeme in nobis gigni humorem frigidum & humidum : æstate calidum & siccum. Quibus verbis significare videtur, quū æstate, calida & siccā sint corpora , & æstate plurimū diffinentur : ob id , calida & siccā corpora plurimū difflari.

Huc pertinet quod scribit ia Aph.14 libri primi , Neque enim , inquit , ex corporibus simili calore præditis par æqualisque materia effluere : sed minium ex siccis, plurimum ex humidis abire conspicitur.

Præterea , quum puerorum substantia facilimè dissipetur: ipsis vero plurimū sit caloris innati , vt Hippocrates ipse confirmat Aph.14 & 15 libri primi , tamen Galenus in ipsum Aph.15 scribit in hæc verba, Quanto, inquit, fortius fuerit calidum innatum , tanto magis diffratio effugit sensum : huc scilicet respiciens , hyeme, quum multus sit calor innatus, corpora minimum difflari. Nam calor innatus, vt ibidem inquit, intrò colligitur : & duntaxat quæ superflua sunt, euacuat : calor vero ambiens, & materiam inutilem , & ea quæ in corpore secundum naturam continentur.

Atque huic rursus postremè sententiæ opponitur quod multis locis, nominatim vero lib. i, cap. 3 de sa. tu. docet Galenus,his verbis, Quoridie cunctis animalibus nonnulla substantiæ portio defluit, propter insitum ipsis calorē. Et in Aph. 59 lib. 7, Corpus, inquit, extenuatur atque in vapores resoluitur: idq; duplicit de causa: extrinsecus quidem ab aëre ambiente: intus vero à calore nativo. Ex quo non solum superflua; sed etiam utilia à calore nostro euacuari colligitur. Rursus vero altera dubitatio emergit ex cap. 3 libri de Marcore, quo loco docet à calore nativo materiam trahi, gubernari, agglutinari, & assimilari: eōf que reprehendit qui calorem natuum , flammæ, ma-

IAC. PELETARI

teriam consumenti comparant. Quem locum hortor ut
adeant, & cum cæteris Galeni locis à nobis citatis confe-
rant, qui controuersias de calido innato examinare cu-
pient. Est enim argumentum quò amplius, eò difficilior
& contemplatione dignius.

Principia substantie nostre quo numero sint. XX.

Galenus aduersus Lycum, cap. 7, scribit duo esse prin-
cipia, ex quibus prima constat generatio: sanguinem sci-
licet & semen: Nihilque, inquit, noui præter hæc, tertium.

At in Aph. 15 lib. 1, tria esse dicit, his verbis, Tria au-
tem erant corpora, quæ substâtiam nostram primigeniam
absoluerent: spiritus, sanguis, & seminalis humiditas: ex
qua in primo ortu, velut in libris de Semine diximus, fuit
partes animalis solidiores.

Atque ab his postremis verbis rursus videntur differen-
tire quæ Gal. Comment. 1, cap. 18 in librum Hippocr. de
Nat. hum. scribit, Succi quidem in solidis continentur: so-
lida autem ipsa in prima concepti animalis formatione
originem habent ex hisce: particulæ enim omnes ex men-
struo sanguine constitere. Vide Iulium Alexandrinum
Enantiomat. quinto.

Prædictio in morbis acutis un certa sit. XXI.

In morbis acutis non omnino certæ sunt mortis aut sa-
litis prædictiones. Hipp. Aph. 19 lib. 19 lib. secundi.

Libro verò secundo, cap. 22 de Nat. hum. sic legitur,
Continua igitur appellata, fit à quamplurima & syncerissima
bile: & Iudicationes syncerissimas, minimo tem-
poris spatio facit. Hunc autem librum non esse Hippo-
cratis, sed recentioris alicuius, scribit Galenus in eum lo-
cum. Sed mirari subit, quur eadem exceptione usus non
fuerit paulò antè: scilicet in enarratione capit. 7 eiusdem
libri, ubi sic scribitur, Morbi, quicunque ex breui tempo-
ris spatio fiunt; & quicunque occasiones cognitu faciles
habent, iij tutissimè pronuntiari possunt.

Dysenteria an ex Iecoris imbecillitate fit. XXII.

Galenus Com. in lib. 4, cap. 40 de Articulis, ita scribit, Torminum, inquit, id est, Dysenteriae vocabulum, non pro vlceratione intestinorum, ut plerique Medici solent, sed pro cruenta ex intestinis proluuie, sumere Hippocrates videtur: vt etiam quādo ex Iecoris imbecillitate cruenta deiiciuntur, affectio ea, Torminum nomine appelletur: id quod & fieri & dici à Medicis quoque videtur.

At sub finem libri quintide loci aff. Hęc sunt, inquit, propria Hepaticorum accidentia: Sic enim nominari iam dixi eos, quibus visceris ipsius vires fuerint imbecilles. Quia in re vulgus Medicorum errans, hunc affectum putat esse Dysenteriam. Vide Gal. in Aph. 26. lib. 4.

Excrementum nutritionis renū, an sit Vrina. XXIII.

Libro quinto, cap. 5 de vsu part. Galenus Lycum Macedonem reprehendit, qui excrementum nutritionis Renū, Vrinam esse putabat.

At libello de Renū aff. dignatione, statim initio, sic scribit, Postquam verò serosum id excrementum Renes attraxerunt, vtilem qui in ipso est, sanguinem retinent, & ex eo nutriuntur: excrementum verò ipsum serosum à facultate segregatrice, ceu inutile expellitur. Sed quandiu in venis & arteriis hoc cum sanguine currit, excrementum serosum: quum segregatum est, Lotium appellatur. Sed hic liber à multis iater Spurios habetur.

*Oleum an ad vlcera & Erysipelata sit
vtile. XXIV.*

Oleum vlceribus curandis adhibet Galenus libro 6, cap. 3 meth. med. Et Oleum vlcera dolore liberat, lib. 2, cap. 7 de simpl. med. fac. Et eadē lenit, cap. 5 eiusdē libri. At libro 2, cap. 2 de arte cur. ad Glauc, vlceri Oleum imponi vetat. Et Medicis plerisque in ore est, Oleum vlceribus inimicum. Etenim glutinationem prohibet, lib. 4, cap. 1 meth. med. & cap. 90, Artis Medicæ.

Porrò, Erysipelata auget Oleum, lib. 2, cap. 21, de simpl.

D ij

I A C. P E L E T A R I S

med. fac. Oleum (præfertim crudum) Erysipelatis accommodatissimum, lib. 1, cap. 4 de composit. med. per genera.

Fœnogræcum quoto ordine sit calidum. XXV.

Fœnogræcum primo ordine calidum. lib. 3, cap. 12 de simpl. med. fac. Idem secundo ordine calidum ponitur, lib. 8 eiusdem operis.

Lac utrum sit calidum an frigidum. XXVI.

Lac calidum, lib. 3, capit. 4 de Temperamentis, ex his verbis, Oleum nanque calidum potestate est: nempe quod flamma facile fiat. Eodem modo, resina, bitumen & pix. Vinum autem, quod facile fiat sanguis. Pari modo mel, & caro, & Læ.

At libro 1, cap. 2, de simpl. med. fac. frigidum Lac statuit, his verbis, Nam per deos immortales vndénam dicere possumus an calidū sit facultate album piper, granum cnidium, cnicus, calx, veratrum album? aut vnde quod frigidus sit Samius aster, terra selenusia, cerussa, nix, & Lac? omnia enim ea coloris sunt candidi: viribus verò quammaxime pugnant.

Deleteria frigore an mutationem accipiant à calore nostro. XXVII.

Libro tertio, cap. 4 de Temperamentis scribit Galenus in hæc verba, Quæcunque corpus calefaciunt, vbi mutationis principium in ipso, sicut dictum est priùs, inceperit: recalcare illud sunt apta. Quæ verò refrigerant, veluti papaueris succus, hæc à nostro corpore ne vel minimum quidem immutantur: sed ipsum statim vincunt ac mutant, etiam si calfacta priùs dederis. Est enim natura eorum frigida quemadmodum aqua.

Libro verò de simpl. med. fac. tertio, cap. 18, in contrarium sentire videtur, his potissimum verbis, Deleteria frigore afficitiam caliditatē requirunt, quæ in minuta fecerit, extenueruntque: quæque velut manu deducat in subtile parvum omnium meatus. Itaque si quando ea absit cunctas-

tur tardantque, in maioribus meatibus hærentia, & venis atque arteriis veluti innatantia: ac temporis spatio interim per longos errores ac multas iactationes, ab humoribus nonnihil vicissim perpetiuntur.

*Cibi calidi & frigidi an similiter calorem nostrum
augeant.*

XXVIII.

Vulgatus est locus Galeni libro tertio, cap. 5 de Temperamentis. In summa, inquit, siue frigidus, siue calidus potestate cibus, postquam in sanguinem mutatus est, naturalem calorem similiter augebit. Quandiu vero ad sanguinis formam tendit, ne cum plane sanguis est factus, refrigerat calfacitque ut medicamentum. Quæ sententia dubitationem habet non parvam: ut prima specie repugnare videatur vniuersæ doctrinæ de Victus ratione. Siue enim caloris qualitatem species, siue substantiam (etenim caloris qualitas in nobis aliquando intenditur; aliquando ipsius substantia augetur, cap. 5 eiusdem libri) certè cibus calidus aliter nostrum calorem constituet, atque frigidus. Nam quod ad qualitatem attinet, constat Alliorum & calidorum ciborum esu, caliditatem augeri, cap. 2 de causis morborum: Quod ad substantiam, Galenus paulò ante locum citatum lib. 3 de Temp. dixerat, Lactucam, tam cibum quam medicamentum frigidum esse: & Erucam, tam cibum quam medicamentum calidum. Ex quo nobis præripitur dubitationis explicatio quæ supererat: nempe Lactucam quatenus nutrit, sanguinem in nobis eundem efficere, qui à Vino efficitur, sed non tanta copia. Galenus enim non similiter generari, sed & similiter augeri dicit. Multa sunt præterea ex eo libro quæ varietatis speciem quandam exhibent. Quæ ego Lectoris disquisitioni relinquo.

Mulsa an Iecoris inflammationi commoda.

Mulsa adhibet Galenus in Iecoris phlegmone: libro 13, cap. 14. meth. med. Eandem prohibet, Com. 3, cap. 11 de rat. vict. in acutis.

D iiiij

I A C. P E L E T A R I I

Totius substantiae facultas sitne manifesta, an obscura. XXX.

Libro quinto, cap. 18 de simpl. med. fac. Galenus scribit totius substantiae facultatem esse manifestam, his verbis, Sed nec obscura est alteratio quæ fit per totius substantiae facultatem. Siquidem facultates quæ medicamenta Deleteria alterant, naturam habent medium inter corpora perpetuentia & medicamenta ipsa lædientia: ut videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatem Alexiteriam, quæ illius ad Deleteriam: & rursus Deleterij ad Alexiteriam, que Alexiterij ad corpus.

Libro vero eiusdem operis nono, cap. de Lapidibus, statim initio, in contrarium sentire videtur his verbis, Siquidem, ut ostendimus, facultates quæ proprietatis totius ratione insunt, à methodo ac ratione alienæ sunt: ac per solam noscuntur experientiam.

Delirium à quo sit humore. XXXI.

Omne mentis delirium cui ira, temeritas atq; immanitas iungitur, est à nigra bile, Gal. in Aph. 2 libri quarti.

Phrenitis (in qua mens primo læditur, sub finem lib. 2 de loc. aff.) fit à flava bile, lib. 3, cap. 5 eiusdem operis: scilicet à sanguine bilioso, cap. quinto libri de utilit. Respirationis.

Humidum an frigidum sit præcipua Soporis causa. XXXII.

Libro 3, cap. 5 de lo. af. Soporis causam præcipuā tribuit frigido, his verbis, Quippe quod ad vigilias soporésque per morbos attinet, calida frigidaque intéperies primam sibi facultatem vendicat: altera vero ab hac, ad humiditatē ariditatēmque refertur. Et paulò post, Igitur, inquit, omnia hæc argumento esse possunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturam, secundas partes obtinere: frigiditatem vero priores.

Libro vero quarto, cap. 8 de præfig. ex pulsibus, contrarium videtur astruere, his verbis, Cerebrum ipsum ubi incurrit in morbosam intemperię, symproma necessariò quod intemperię familiare est, inducit. In caloribus im-

modicis, si quando soli hi per se steterint, Delirium: si coniuncti sint siccitate, vna cum vigiliis: quod scilicet est proprium siccitatis symptoma: vt humiditatis, altus somnus vel Coma. Cum his conferenda sunt que Galenus scribit in Aph. 3 lib. 2: & item que Com. 2, cap. 29 in 1 Proscr. Qui duo loci rursus inter se pugnare videntur. Nam illic Galenus Soporem qui difficilem habuerit expergefactiōnem, semper malum esse statuit, ex Aphorismi sententia: Hic vero contra his verbis, Si enim & profundus & excitatus difficilis Carus intelligitur: nullamque genere dissidentem affectionem Carus morbosus habeat: erit sane aliquando Carus bona tum causa, tū nota. Haec tamen contiouersiam explicat Gal. ipse in eundem Proscrēdī locū. Ad quem remitto studiosos. Hic enim tantum propono,

Imaginatio, Cogitatio & Memoria an unum sint. XXXIII.

Pars imaginativa, quecunque ea sit, etiam recordari dicuntur, libro secundo, cap. 6 de motu musc. Ex quo cōsequitur, utriusq; esse situm in eadē cerebri pars. Quod alijs locis non approbat Galenus. Imaginationem quippe in antiqua Cerebri parte: Cogitationem, in media: Memoriam, in postrema statuit, libro de Oculis, post initium. Sed eius libri quum autor non habeatur Galenus, preferam sententias aliquor aliunde ex Galeno sumptas: Quā scilicet lib. de dif. sym. cap. 3, sic scribit, In Caro imaginatrix facultas magis lēditur: & lib. 4, cap. 2 de lo. af. In Caro anterior pars cerebri magis laborat: Sed & plerunque supremus ventriculus per consensum afficitur: ac propterea Cognitionis quoque actiones vitiari contingit.

Præterea, Cognitionis læse, tum Cognitionis, tum Memoriae, diuersa sunt symptomata: sicut exquisitè scribit Galeus cap. 3 de dif. symptomatum. Vna quippe lēditur, altera integrā manente: vt constat ex vulgata historia de Theophilo medico egrotante: cui reliqua quidem prudētia supererat, disputandi, & præsentes agnoscendi: cæterū tibicines quosdam angulum domus in qua decumbebat, occupasse, assidueque sonare tum pulsare putabat: vt refert Galenus eodem loco.

Earum autem offenditionem diuersitatem longa oratio-

I A C. PELETARIE

ne enarrat Gal.lib.4,cap.2 de locis aff.Vbi de Phrenitico rum tribus speciebus. Neque dubium est quin & Memoria integra maneat,perturbata imaginandi parte:quod ex Theophilo ipso apparet:tum ex eo quod Memoria prae runque intercidat,læsa ratione,& econtrario, Gal.lib.tertio cap.5 de lo.aff. Nam læsa imaginatione, manet ratio cinandi facultas integra:& ediuersò.

Sanguis an in venis generetur. XXXIIII.

Libro primo, cap.16 de vsu partium, sic scribit Galenus, Sanguinis autem generandi, simul & in omnes partes ferendi gratia , venæ factæ sunt . At libro sexto, cap.8 de Decr.Hip.& Plat.in solo Iecore sanguinem generari ait, non in venarum tunicis:quum Iecoris caro,sanguinis speciem referat:tunicæ venarum omnino sanguini sint dissimiles. Quo loco nonnihil repugnantia subesse videtur, dum scribit Galenus,id quod mutatur in mutantib[us] similem speciem euadere : & ob id,tunicas venarum non humore rubro,seilicet sanguine, sed albo & viscoso procreari, augeri & nutriti : quum tamen constet candidum illum & viscosum humorem,& sanguine fieri: sicut & ipse Galenus ibidem subiicit,dum ait ex reliquiis ventriculi Hepar nutriti:ex reliquiis Iecoris,cetera membra:Quod & libro secundo de Nat.fac.cap.3,scribit his verbis,Siquidem os, chartilago,arteria,vena,neruus,adeps,glandule,membra[n]æ & medulla , ex angua quidem sunt , ex sanguine tamen facta.

An in Peripneumonia dolor sit lateris. XXXV.

Pleuritis dolorem in latere habet: Peripneumonia non habet, Com.3,58 de rat.vict.in acutis.

At Hippocrates ipse contrarium postea docet, In Peripneumoniis,inquit,& Pleurite ita considerare oportet, si febris acuta fuerit, si dolores lateris vel alterum vel utrumque infestent &c. Est autem cap.72 Com.4 eiusdem libri de rat.vict.in acutis.

Conuulsio an in Musculis fiat. XXXVI.

Libro quarto, cap. 3 de dif. pulsuum, sic legitur, At Conuulsionem Tremorémq; in solis fieri neruis, equidem cōprobo. Palpitationem verò insidere perspicuè etiam in cūte cernas: Clare autem etiam in carnosis partibus, quæ particulae sunt Musculorum. Quibus verbis colligitur, Conuulsionem non esse Musculorum affectum: Quum tamen alibi passim cōtrà sentire videatur: vt in Aph. 1, lib. 5: Quin & in Aph. 3, libri septimi scribit in hēc verba, Qualis paſſio est Conuulsio Musculis, talis singultus Stomacho. Et lib. 1 de dif. respirandi, cap. 18, Sunt igitur propriæ Musculorum affectiones, Conuulsiones, palpitations & tremores, quemadmodum aliis locis est demonstratum.

Vterus an vnam habeat tunicam. XXXVII.

Libro tertio, cap. 11 de fac. Nat. scribit Galenus ambas vesicas, Vterum, & venas, vna tunica constare.

Libro verò de diſfectione Vuluze, cap. 6, duas in Vtero constituit tunicas, his verbis, Ipsum verò corpus Vuluze duæ tunicę explent, exposito modo applicatæ: quarum exterior, neruosa: interior, venosa est, Et libro secundo de Symptomatum causis, cap. 3, tunicas vteri, non tunicā contrahi ait in foetu extrudendo.

Plenitudo ad vires an putredinem efficiat. XXXVIII.

Plenitudo ad vires facilè in putredinem vertitur: & in partes quasdam irruens, inibi tumorem præter naturam excitat, Cap. 5 de curandi rat. per venæ ſectionem. Item & ea plenitudo quæ ad vires dicitur, succos ad putredinem ducit: & fluxum ducit in partes corporis inferiores, Com. 2, cap. 1 de Natura hu. In contrarium,

Plenitudo ad vires ſic non obſtruit ora venarum, vt refrigerationem prohibeat: nec tunicas earum distendit: nec ruborem, nec tumorem inuehit: multo que minus vel cutis vel carnis transpirationem moratur, libro 9, cap. 5 meth. medendi: Quibus verbis innuit, à plenitudine quæ eſt ad vires, putredinem non effici. Debent enim quæ putreficiunt tum calida & humida eſſe, tum verò difficilem

I A C. P E L T A R I E

transpirationem habere, Gal. lib. 9, cap. 3 meth. medendi.

Astringentia an roborandi vim habeant. XXXIX.

Libro undecimo, cap. 15 meth. med. Galenus sic scribit, Quæ verò Apocrustica, id est, reprimēntia dicuntur, quæ astringēndi certè vim obtinent, in principiis idonea sunt, dupli ratione: & quod robur affectis particulis inferūt, vnde minus promptè effluxum excrementorum in se recipiant: & quod eorum quæ in iis iam contenta sunt, tenuissimum extrorsum exprimant.

Libro verò de optima Septa, cap. 50, contrà sentire videtur, his verbis, Cæterū quod inchoantibus phlegmonis utiliter stringentia admoueantur, nemo non fateatur. Sed ab ipsis causam huius facti quererere dignum est. Nam firmitatem corpori ab Astringentibus comparari, ridiculum, ut modò exposuimus, dictu est. At à nobis discunto, noxiorum repercussu, & in alias salubres locos traductio-ne, Astringētia remedia minuere morbos atque discutere.

*Intermittens pulsus qua ratione Pueris, Iuuenibus,
& Senibus magis minus sit pericu-
losus. XL.*

Libro secundo, cap. 4 de præsagio. ex pulsibus scribit Galenus, pulsum Intermittentem Senibus minus esse periculose, quam Iuuenibus: quod scilicet senes ob virium imbecillitatem leuissima de causa offendantur, nec magnā expectent: quemadmodum qui salubri sunt valetudine, & iam longo tempore ægritudinem non sunt experti, ij non sine periculo in morbum incident: qui verò iniuriis quibusque sunt expositi, facile seruantur: validas enim causas anteuerunt. Deinde subiicit & pueros minus quam iuuenes pulsu Intermittente periclitari, duobus nominibus: tū quod facultate quæ pulsibus præest, imbecilliore siat quā iuuenes, vt à minoribus causis sicut senes, superentur proclivius: tum quod concoctione firmiore, vt facile offendæ corriganter. His additur perspirationis facilitas, non mediocre ad tollendos morbos momentum. Quæ Galeni rationes non carent dubitatione. Nam quum facultas con-

coctrīx validior sit pueris quām iuuenib⁹, ob calidi innati copiam: quūmque facile per spirēt illorum corpora, de nique quum ad tollendos morbos multa habeant adminicula: iij sanè causas omnes facilius præoccupabūt quæ pulsū Intermittentem faciunt: vt qui affectui frigido & facultati valde refrigeratæ sit proprius, libro quarto, cap. 13 de causis pulsuum: Idque eodem capite quo de agimus, astruit Galenus: nempe pulsus Intermittentis generandi causam, esse ingentem frigiditatem: Quæ certe non nisi à violenta causa in pueros cadere non potest. Huc accedit quod Galenus subiicit, pulsus quiete (qualis est in Intermissione) esse idē ad Cor, quod Apoplexia & Carus aut Resolutio quæpiam actionum voluntariarum, est ad Cerebrum. Hi verò affectus omnes, à causis sūt validissimis. Hæc de Pueris.

Quod ad Senes attinet, etiam repugnantia nonnihil scbolet quod ad finem Cap. legitur. Etenim quum Raros pulsus, secundum Intermittentes dixisset Galenus esse periculosisimos, minus tamen senibus & pueris quām iuuenib⁹: sic colligit, Hoc symptoma atque hic affectus (de subito interitu ex Raro pulsu dicit) quosdam ægrotantes, quum insperato ac præter omnem rationem febre liberentur, at etiam nonnullos sanos, potissimum in senectute, corripit. Ac raritas quidem pulsuum tantam habet perniciē: at Intermittentes multo maiorem. Siquidem generantur hi producta raritate. Quibus verbis innuit, Senes pulsū raritate quæ intermissioni affinis est, potissimum corripi, etiam quum sani sunt: & iisdem periclitari. Quod à superiori illa sententia de Intermittente pulsu, dissentire videtur.

*In dierum Decretoriorum doctrina, an varia-
uerit Galenus. XLI.*

Recte ac verè scripsit Galenus toto ferè Tertio libro de diebus Decret. Mundum hunc inferiorem ab Astris gubernari. Idque apud omnes ferè nationes, omniq[ue] temporum memoria, doctorum ac Philosophorum sententiis confirmatum, & experimentis cōprobatum est. Aer quippe ab Astris evidentissimè immutatur: corpora vero ac-

IAC. PELETARI

stra ab aëre potenter afficiuntur. Et corporibus cœlestibus quæ tanta pulchritudine prædicta sunt, quæque statu ordine & motu immutabili constant, vim summam inesse non est dubium. Sed dierum Decretiorum ordinem, qualem vbiique nobis exhibet Galenus, ab Astris, præcipue vero, ut ipse sentit, à Sole & Luna pendere, non videtur rationi admodum consentaneum. Nam si Sol & Luna præcipuā darent causam diebus Decretoriis, certè horum potestas in quadratis & oppositis aspectibus maximè appareret. Quod minimè verum est. Neque enim quadrata eorū radatio in septimum diem: neque opposita, in decimū quartum ex prescripto cadit. Et si maximè caderet: utique septimus & decimus quartus plerunque male decernerent. Inimicus enim est vetere aspectus. Quumque Luna singulis mensibus per corpus ac per aspectum singulos Planetas attingat, atque ab iis vim suam magna ex parte concipiat: certè si ad Planetam vitæ inimicum alio die quam Decretorio accedat: aut si idem ipse Planeta ab alio qui ego sit infestus, malevolis radiis pulsetur: ne Galenus quidē negauerit, diem illura potenissimum futurum. Qui tamen neque fortasse Decretorius erit, sed ne ex coincidentibus quidem unus. Igitur non tantum Solis & Lunæ, sed & aliorum Syderum constitutionem spectare oportet. Quo sit, vt dierum Decretiorum ordo minimè stare possit: sed paritatem & imparitatem, Astrorum cōstitutione variari sit necesse. Quod non omnino nesciens Galenus, admodum diffidenter de diebus Decretoriis scribit. Quod facile perspicient qui attentiùs ea quæ de ipsis prodidit considerare volent: quum scilicet Decretiorum peruerſionem modò tribuit morbi conditioni, modò Medici errori, modò ægroti aut ministrorum: Modò vero ait, Crisfin ad septimum, vndecimum, & decimum quartum pertinere, quo cunque modo attingat illorum aliquem: lib. 1, cap. 8 de dieb. Décret. adeo metuit ne lex præstituta collabatur. Ac si quando Hippocratem deserere cogitur, excusat quod libros Epidemion scriperit, quum Criticorum scientiam non satis exploratā haberet, lib. 1, cap. 3 de dieb. Décret. Modò ait naturam non conuenienti semper tempore de morbis decernere, lib. 2, cap. 8 eiusdem. Denique tot impedimenta, quæ ordinem inturbant, Criticorum

artem vel nullam, vel exiguum existere arguunt. Rursus ut ex tot ambiguitatibus sese explicet Galenus, aliam nobis obscuritatem inuehit, dum hebdomadem septem diebus integris non constare afferit, sed sextam ferè deesse partē, Capite 9 eiusdem libri: & eodem loco, mensem illum 26. diebus cum semisse, atque insuper tertia, & item duodecima dimidij parte conflatum nobis singit, certè à Mathematicorum doctrina planè alienum. Et sanè in Aph. 36 libri 4, parum certam horum dierum rationem tacitè cōfittetur: dum se non Decretoriorum dierum causas reperisse ait, sed reperire tentasse. Denique si ad Astra sit referenda Decretoriorum potestas, frustrà tam exquisitè disputat Galenus de die vigesimo & vigesimoprimo, vter sit Decretorius. Quippe potius statuere debuit, eum ex duobus Decretoriorum futurum, in quem Solis & Lunæ tetragonos, vel alijs aspectus efficax ceciderit. In vtrunque enim perinde cadunt eæ radiationum diuisiones. Sed de his iam nimis fortasse multa. Peculiarem enim tractationem de Astrologiæ & Medicinæ consensione aliquando, Deo iuuante, instituemus.

F I N I S.

Mελέτη τὸ πᾶν.